PERILLVSTRIS

DOMINI PETRI

FRANCISCI

DE TONDVTI

SANLEGERII

TRACTATVS

DE PRÆVENTIONE IVDICIALI,

TRIPERTITVS.

PETRUS FRANCISCUS TONDUTUS SANLEGERIUS I.C. AVENIONENSIS
ANNO DOMINI M. DC. LIX.
Os, ex quo Themidis fluxere oracula, mutum
Hic in proposita cernitur effigie.
Non responsa dabit: sed, qui sine fine loquentur
Innumeris libri vocibus, illa dabunt.
I. Sanjonesius.

TRACTATVS DE PRÆVENTIONE IVDICIALI,

SEV

DE CONTENTIONE IVRISDICTIONVM,

AVTHORE D. PETRO FRANCISCO DE TONDVTI,
Domino & Toparchâ Loci de St. Legier in Comitatu Venaissino; Comite Palatino;
& Sancti Officij Inquisitionis Auenionensis Consultorum Decano.

OPVS OLIM IN DVAS PARTES DIVISVM,
NVNC TERTIA AVGTVM:

Et exquisitissimis ipsiusmet Authoris ad singula propè capita Additionibus locupletatum:

IN QVO CONTROVERSIÆ OMNES, QVÆ CIRCA PRÆVENTIONES Causarum excitari solent inter Iudices Ecclesiasticos, Seculares, sanctæ Fidei Inquisitores, Episcopos, & alios superiores vel inferiores Iudices, tam Ordinarios quàm Delegatos, Criminales, Fiscales, Ciuiles, Militares, Conseruatores Doctorum, Scholarium, Monetariorum, aliorúmque priuilegiatorum eorúmque familiarium, in causis tàm Ordinariis quàm Executiuis, etiam ex scriptura priuata recognita, vel in vim instrumentorum in aliena Monarchia confectorum intentatis, Euocationibus, Inuentariis, Discussionibus, Cessionibus bonorum, Iactationibus, Rescissionibus Contractuum, aliísque similibus, breuiter & resolutiuè deciduntur.

LVGDVNI,
Sumpt. Phil. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.

M. DC. LIX.

CVM PERMISSV SVPERIORVM.

DEO ÆTERNO, ET INFINITO; REGVM REGI, ET DOMINO Dominantium.

NON dedignabitur, vt ſpero, infinita bonitas tua, quæ ad calculos dona non exigit, & in oblationibus, iuſtitiam, non ex rerum pretio & dignitate, ſed ex offerentis voluntate & facultate metitur, iſtud pauperis ſerui, re quidem ipſâ leue munuſculum, ſed ſi affectu pẽdatur, non exiguum: Si tamen id rectè munus dixerim, quod diuinæ Maieſtati tuæ infinitis nominibus debitum, fatetur ſtupens animus, dum tot de tua liberaliſſima manu ſuſcepta bona demiratur, quibus hactenus, ſe, non modo minus gratum, verum etiam plane ingratum fuiſſe ſibi ipſi conſcius eſt. Antiquitas, veræ Diuinitatis tuæ neſcia, fictis Numinibus, quaſdam velut primitias ex contemplatione quoque ipſa dedicabat, vt illam ſibi diuina largitate contributam teſtaretur. Et Pythagorici ex numerorum, linearúmque ſcientia, quam tractabant, ſuos quoque numeros ac figuras Diuinitati vana religione tribuebant. Nos qui immutabilem Veritatem tuam vnicum conſummatæ rationis ſcopum agnoſcimus, qualeſcunque noſtrorum ingeniorum fœtus, Tibi dumtaxat ſupremo bonorum omnium Authori debitos, reddimus potius quàm dicamus. Suſcipe ergo, SVMME DEVS, hunc de Præuentione Iudiciali tractatum, in memoriam eorum quibus in hanc vſque horam me præuenire voluiſti, beneficiorum. Quódque mihi adhuc vitæ vis eſſe reſiduum, ſic ad tuæ voluntatis normam præueniente gratiâ tuâ diſpone, vt ſupremi tui iudicij rigorem bonis piiſque operibus præuenire poſſim. Hoc ſupplex coram omnipotenti Maieſtate tua humillimè proſtratus efflagito.

Ego creatura tua licèt immeritus.

PETRVS FRANCISCVS DE TONDVTI SANLEGERIVS.

AD

AD LECTOREM.

DVM, Rogantibus iis quorum apud me multùm valebat auctoritas, regulas quasdam in scripturam redigere vellem, quibus sub Principis nomine in formam Edicti perpetui publicatis, variæ, quæ passim circa causarum PRÆVENTIONES, magno cum partium litigantium damno, & Superiorum huius Status fastidio, occurrunt Controuersiæ, si non prorsus eradicari, magna saltem ex parte minui possent; notulas quasdam colligere cœpi, vt & quantum fieri posset, Edictum à iure non recederet, & memoriam labilem, non indiligens scriptio subleuaret. Sed dum ex notulis, notæ; ex notis capita prodirēt; tandem, insensibili quodam velut errore, eò deductus sum, vt ex ipsis quoque capitibus, integer iste tractatus exurgeret. Cuius editionem effugere non potui, tum ne prementium Amicorum desiderio deessem, tum vt publicæ vtilitati, quantum in me erat, aliqua ratione consulerem. Fruere, Lector Beneuole, meis hisce laboribus, illósque benigno & pacato animo, qua ratione tibi dantur, excipe.

Ad Maiorem Dei Gloriam.

CONSENSVS PROCVRATORIS REGII.

NON impedio pro parte REGIS Christianissimi quin Liber cui titulus est, *Tractatus de Præuentione Iudiciali, seu de Contentione iurisdictionum à D. Petro Francisco de Tonduti Sanlegerio &c. compositus*, in lucem prodeat, & prælo mandetur, à PHILIPPO BORDE, LAVRENTIO ARNAVD, & CLAVDIO RIGAVD Bibliopolis Lugdunensibus, cum prohibitionibus in simili casu requisitis & necessariis. Actum Lugduni die Iunij vltima 1659.

VINCENT DE PANETTE.

PERMISSIO.

FIat iuxta conclusiones Procuratoris Regij superiùs expositas. Actum Lugduni die vltima Iunij 1659.

DVSAVZEY.

PER-ILLVSTRI

PER-ILLVSTRI

ET EXCELLENTISSIMO D.

D. PETRO FRANCISCO DE TONDVTI

DOMINO DE S. LEGIER,

I. C. Celeberrimo & Patruo amantissimo.

EPIGRAMMA.

IVRGIA quæ dubio præuentio Marte parabat
Rixoso, doctâ præuenis arte, foro.
Per Te vera suo Præuentio iure præibit.
Per Te posterior cogitur inde sequi.
Per Te importuni pellentur sede cauilli:
Et certâ Iudex lege quietus erit.
Ergo sit hæc Præuentio, sit Subuentio; vtrâque
In gemino mundi cardine notus eris.
Atque opus hoc, Orbi si non mortale futurum est,
Nil tamen hocce tuo Nomine maius erit.

I. B. DE TONDVTI, ex fratre germano Nepos, Dominus & Toparcha Loci de Blauuac.

AD PER-ILLVSTREM DOMINVM,

D. PETRVM FRANCISCVM DE TONDVTI,
Dominum loci de S. Legier, in Comitatu Venaissino.

LITIGET aduersus, si quis cum Iudice Iudex,
Et fora iuridicis sint inimica foris,
Arbiter æquus adest, docto qui iurgia libro
Comprimat, & lites explicet implicitas,
Cognoscant alij, rudium de iure clientum,
Plebs illis causas deferat ima suas,
Hunc Astræa suæ dominans quem præstitit Arti,
Ius ipsis decuit dicere iudicibus.

I. SANGENESIVS, I. D.

AD EVNDEM,

Phaleucium.

COETVS eximium decus Togati,
Interpres dubij perite Iuris,
Cuius ore loquens Themis forensi
Respondet populo, suásque leges
Nostris explicat immorata terris;
Si docto statuas modum labori,
Et tandem grauis impetret senectus
Curis emeritam tuis quietem,
Tui publica res futura non est
Expers auxilij; perenni in illam
Fungere officio, nec ipsa munus
Vis mortis poterit tuum morari:
Libri, si taceas, tui loquentur;
Dum Legum imperio regetur Orbis,
Erunt perpetui Tibi clientes
Queis opem ingenio feres, & à Te
Seri consilium petent nepotes.

I. SANGENESIVS, I. D.

PER-ILLVSTRI VIRO,

D. PETRO FRANCISCO DE TONDVTI,

SANLEGERII DOMINO,

Vtriusque Iurisprudentiæ Peritissimo & Consultissimo.

In præclara & Egregia Opera ab Eo doctissimè & luculentissimè elaborata.

ANAGRAMMATISMVS.

PETRVS FRANCISCVS DE TONDVTI

FERT IVS PRVDENTIS AD CVNCTOS.

DISTICHON.

Quod tulit ad Ciues patria Vir doctus in ora;
Nunc toto AD CVNCTOS FERT IVS PRVDENTIS in Orbe.

IAMBICVM.

Iuuenta IVS PRVDENTIS ad Ciues tulit,
Senecta doctus FERT id AD CVNCTOS libris.

T. BILLON. Iurisconsultus Aquensis.

INCLYTO

ET EXCELLENTISSIMO D.

D. PETRO FRANCISCO DE TONDVTI,

SAN-LEGERII TOPARCHÆ,

TRACTATVS PRÆVENTIONALIS AVTHORI.

EPIGRAMMA.

DVM liber hic nostram præuenit tempore mentem,
Nos decet illius dogmata tuta sequi.
Quidni Te sequeret SANLEGERI inclyte? splendet
In cuius sacro pectore tota Themis.
Fallor! tam sublime volas tuæ acumine mentis;
Vt metuam Icarias si sequar, ire vias.
Sed quorsum mihi fingo metus? Themis Alta suadet:
Dum volat ad Superos; inter & astra sedet.
Iupiter ex alto num Libram sustinet? Ergo
Hunc lege, & ille tibi Numinis instar erit.

ANT. FRANC. PAYEN.
In Academia Auenionen. Regens ac Professor Publicus.

IN TRACTATVM ABSOLVTISSIMVM

DE PRÆVENTIONE IVDICIALI,

EXCELLENTISSIMI D.

D. PETRI FRANCISCI DE TONDVTI,

DOMINI DE S. LEGIER, COMITIS PALATINI, &c.

Lectori Iuridico.

EPIGRAMMA.

QVOS habet anfractus Prauentio noscere si vis?
Tutus eas tanto Prauenienté Duce.
Iam si quod Biuium fallax occurrat Eunti.
Herma hic est, verum hâc parte tenebis iter.

NICOLAVS ANTONIVS
Mirecurianus ad Lotharingiam
I. V. D. & Professor.

INDEX

INDEX
ARGVMENTORVM
ſingulorum Capitum

PARTIS PRIMÆ HVIVS TRACTATVS.

VBI TRADITVR SVMMARIVM PRÆCIPVARVM materiarum, quæ in quolibet Capite tractantur.

CAPVT PRIMVM.

CAPVT II.

CAPVT III.

CAPVT

Index Capitum.

Index Capitum.

INDEX ARGVMENTORVM singulorum Capitum

PARTIS SECVNDÆ HVIVS TRACTATVS.

par

Roma

CAPVT

cum

CAPVT LX.

CAPVT LXI.

CAPVT LXII.

INDEX

INDEX
ARGVMENTORVM
singulorum Capitum
PARTIS TERTIÆ HVIVS TRACTATVS.

CAPVT

TRACTA

TRACTATVS DE PRÆVENTIONE IVDICIALI.

CAPVT PRIMVM.

ARGVMENTVM.

De Præuentione Iudicum in genere. Videlicet inferioris aduersus superiorem. Inter plures Iudices coniunctim iurisdictionem concessam habentes. De præuentione inter duos Iudices Ordinarios eiusdem tribunalis habentes iurisdictionem in solidum. Item inter plures Sanctæ Fidei Inquisitores. Qualis sit iurisdictio Inquisitorum, vtrum ordinaria, vel delegata. De præuentione inter plures Iudices Delegatos. Item inter Ecclesiasticos & Seculares, in criminibus mixti fori. Quid præterea statuendum, si agatur de præuentione inter Ordinarios & Delegatos. Inter Episcopos & Inquisitores. Et inter hos, & Superiores Regulares. Et vtrum inter Inquisitores & Iudices laicos. Quando Inquisitores absque Episcopo procedere possint, vel non. Quid sit præuentio iurisdictionis? quid perpetuatio? quomodo inducantur? & qua ratione inter se differant. Quæ sit differentia inter præuentionem ratione iurisdictionis, & præuentionem seu præoccupationem quoad ordinem procedendi. Euocatio causæ quando debeat Iudici intimari ad hoc vt illius processus reddatur nullus, & an sufficiat illam parti significari.

SVMMARIVM.

1 *Quando inter Iudices inducatur praeuentio.*
Si agatur de ordine procedendi requiritur productio libelli: si vero de praeoccupatione iurisdictionis sola citatio sufficit.
2 *Non datur praeuentio aduersus superiorem à quo quis iurisdictionem habet & recognoscit.*
Princeps alicui committens iurisdictionem non censetur illam à se abdicare.
3 *Inter plures Iudices coniunctim iurisdictionem habentes non datur praeuentio vnius ad alium.*
Sententia prolata ab vno ex iudicibus quando duo simul procedere debuissent, est nulla, nec conualidatur per ratificationem alterius.
4 *Quando iudices ordinarij habent iurisdictionem & illius executionem in solidum, vnus sine alio potest procedere, ideo non datur inter illos praeuentio.*
5 *Iurisdictio ordinaria fauorabilior est delegata.*
6 *Si duo sint in eadem prouincia sanctæ fidei Inquisitores vtrum inter eos detur praeuentio.*
Si vni ex pluribus Inquisitoribus causa specialiter delegata fuerit alius se intromittere non potest.
7 *Inquisitores vtrum sint Iudices ordinarij vel delegati.*
Inquisitor potest subdelegare, sed non eius subdelegatus.
8 *Inter iudicem Ecclesiasticum & secularem locus est praeuentioni in criminibus mixti fori.*
Intellige vt praeuentio locum habeat si agatur contra laicos.
9 *Inter plures iudices delegatos an sit locus praeuentioni.*
Citatus coram vno ex tribus iudicibus datis in solidum non tenetur coram illo comparere.
In hoc tamen attendenda sunt verba commissionis, & quæ hac in re consideranda sint.
Et quando vno ex pluribus delegatis impedito alij possint tali in causa procedere.
Facta protestatione quod ambo delegati procedant, vnus sine alio procedere non potest.
10 *Locus est praeuentioni inter iudicem ordinarium & delegatum.*
11 *Datur praeuentio inter Inquisitorem & Episcopum.*
12 *Non est locus praeuentioni superiorum Regularium contra Inquisitores.*

13 *In pari causa potior est Inquisitoris prauentio.*
Citatio Inquisitoris in quibus casibus praualeat citationi Episcopi.

14 *Iudex delegatus in causa sibi commissa, maior est quolibet ordinario.*

15 *Non potest Inquisitor duro & arcto carceri quempiam addicere inconsulto Episcopo, nec tormenta inferre, aut ad sententiam condemnatoriam deuenire.*
Quibus in casibus locus sit prauentioni inter Episcopum & Inquisitorem, & quando simul vel diuisim procedant.
Vtrum Inquisitor debeat requirere potius iudicem loci delicti, quam originis vel domicily.

16 *Quid de sententia absolutoria.*

17 *Prauentio & perpetuatio iurisdictionis quomodo inter se differant.*

18 *Quando eodem tempore fiat prauentio & perpetuatio.*

19 *Per solam commissionem de citando perpetuatur iurisdictio, non tamen prauenitur.*

20 *Commissio citationis est pars iurisdictionis.*

21 *Ad inducendam prauentionem requiritur citatio legitimè executa, & in actus reproducta.*

22 *Si commissio contineat euocationem statim sunt ligata manus Iudicis à quo fit euocatio.*
Intimari tamen debet euocatio iudici si fiat motu proprio, non autem si ad instantiam partis.

23 *Commissio non est de actis nec efficitur communis ante citationem.*

24 *Per solam præsentationem commissionis acquiritur quidem iurisdictio, sed conditionaliter, hoc est si pars ea vti velit.*
Commissio quando efficiatur communis vtrique parti.

IN hac generali præuentionis inter Iudices tractatione, variæ quidem, sed paucis resoluendæ quæstiones occurrunt.

Prima, de Præuentione inferioris aduersus superiorem.

Secunda, de Præuentione inter plures iudices quibus coniunctim procedendi authoritas concessa est.

Tertia, quid inter plures iudices ordinarios in solidum iurisdictionem habentes.

Quarta, de Præuentione Inquisitorum inter se & quoad Episcopos.

Quinta, de Iudice Ecclesiastico respectu secularis & è contra.

Sexta, de Pluribus iudicibus delegatis inter se.

Septima, quid inter iudices ordinarios respectu delegatorum.

Octaua, Quomodo differant præuentio & perpetuatio iurisdictionis, & quomodo inducantur.

1 Pro quarum quæstionum resolutione supponendum est in primis tunc inductam esse præuentionem quando agitur inter plures Iudices seu Officiales habentes iurisdictionem illiusque exercitium principaliter, in solidum & in actu. *per text. cum ibi notat. in cap. proposuisti 19. de foro compet.* & in *l. si pluribus, ff. de leg. 1.* In quibus locis tractatur tota materia præuentionis: quia *in dicto cap. proposuisti*, deciditur quod partes tenentur comparere coram iudice præueniente, quamuis mutauerint forum post iudicium cœptum: & *ibi* notat Abb. *num. 1. & 13.* quod etiam tractatur *in l. si quis postquam, ff. de iudic.* & *in dicta l. si pluribus 33.* cum *ibi* notatis per Bart. *ff. de legat. 1.* vbi dicit, quod si tractetur de iure prælationis, seu præoccupationis quoad exercitium iurisdictionis, præuentio dicitur facta per solam citationem, quia citatio est de exercitio iurisdictionis, & hæc est præuentio quæ respicit præuentionem iudicum; nam si ageretur de præuentione quoad ordinem procedendi, veluti si non sit contentio quis iudex, aut notarius præuenerit, sed quæratur cuius libellus & petitio præcedere debeat, ista est materia quæ non concernit præuentionem iudicialem quoad iudices, sed tantum quis prior agere debeat: veluti in tribus iudiciis duplicibus, familiæ erciscundæ, communi diuidundo, & finium regundorum, illius libellus primo admittendus est ad probandum, qui prior libellum proposuerit: *l. qui prior, & l. in tribus, ff. de iudic.* sequitur Castrens. *in dicta l. si pluribus, num. 7.* † Hinc oritur 2

Prima conclusio, non dari præuentionem inferioris aduersus superiorem à quo Iudex iurisdictionem recognoscit, vt probatur per text. in *l. Iudicium soluitur ff. de Iudic.* Vbi dicitur iudicium solui vetante eo qui iudicare iusserat, vel eo qui maius imperium in eadem iurisdictione habet, Rota *dec. 584. num. 20. & 21. part. 5. recent.* per text. *in cap. dudum 14. de præbend. in 6. & in l. fin. Cod. de iurisdict. omn. iudic. & l. 1. Cod. de offic. præf. vrb.* Bald. *cons. 326. incip.* Rex Romanorum: *in fin. num. 16* vbi dicit quod quando Princeps committit iurisdictionem alicui, censetur eandem sibi reseruare: Verall. *decis. 337. num. 8. part. 1.* Menoch. *præsumpt. 18. n. 1. lib. 2.* Felin. comprobans *in cap. Pastoralis, num. 2. de offic. Ordin.* & pleniùs Surd. *cons. 56. num. 12.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. in proœm. §. 2. num. 1. & seqq.*

Secunda conclusio. Non datur præuentio inter plures Iudices qui coniunctim iurisdictionem habent. Quia si vnus solus præuenire posset aduersus alium, contraueniret formæ iurisdictionis sibi concessæ, *cap. prudentiam 21. de off. iud. deleg.* Ratio est, quia plures Iudices in solidum & coniunctim iurisdictionem habentes, non possunt vnus sine alio procedere, & sententia lata ab vno tantum Iudice, si à duobus vel tribus ferri debuerat, est nulla: Menoch. *de arbitr. cas. 187. num. 11.* Barbos. *in l. 1. ff. de iudic. art. 1. num. 36.* Quod adeo verum est, vt talis sententia, sic nulliter lata, non possit conualidari per ratificationem Iudicis absentis, Hippolyt. de Marsil. *cons. 81. num. 34. & seqq.* Et si vota Iudicum sint contraria, neutra sententia præualet: Gomes. *ad leg. 38. Tauri, num. 3.* 3

Verùm supradicta procedunt, quando agitur de Iudicibus delegatis: nam si ageretur de Iudicibus ordinariis, sit

Tertia concl. quando agitur de pluribus iudicibus ordinariis qui habent iurisdictionem & illius exercitium in solidum, quales sunt Domini Iudices curiæ temporalis S. Petri in hac ciuitate Aueniononensi, quilibet eorum potest exercere iurisdictionem, nec datur inter eos præuentio. Couarru. *lib. 1. var. resolut. cap. 1. num. 6. versic. Tertio.* Quod si quæratur quare id locum habeat in iurisdictione ordinaria, non in delegata? Respondetur hoc esse † quia iurisdictio ordinaria fauorabilior est delegata: vt per Dd. *in rubr. De offic. eius cui mand. est iurisd.* Hanc eandem sententiam docet Gomes. *ad legem Tauri 38. num. 1. & 3.* 4 5

Quarta conclusio. Si duo in aliqua prouincia fuerint sanctæ Fidei Inquisitores, vnus sine alio procedere & hæreticos punire posset, *cap. vt officium. De hæret. in 6. & ibi* Anchar. *num. 1.* vbi dicit Inquisitores in hoc similes esse iudicibus ordinariis. Sequitur 6

Pena

Penia *in direct. Inquisit. part. 3. quaest.* 46. Idem tenet Diana *parte 4. tract. 8. resol. 66.* Vbi tamen hoc limitat, vt locum non habeat quando causa vni ex pluribus Inquisitoribus, per Sedem Apostolicam delegata fuit, quia tunc per talem specialem Delegationem alij Inquisitores non possunt in illa causa se intromittere: Immò si præuenissent, assumendo depositiones testium vel indicia contra delinquentem, tenerentur omnia transmittere ad Inquisitorem habentem deputationẽ specialem.

7 † Quamuis in effectu Inquisitores esse iudices delegatos ad vniuersitatem causarum existimauerit Carer. *in praxi crim. tit. de haeret. §. De cuius inquisitoris officio, num.* 2. vel saltem ad vniuersitatem personarum. Direct. Inquisit. *lib.* 3. *quaest.* 4. *schol.* 74. De quo tamen plura apud Dianam & Dd. ab eo citatos *dicta part. 4. tract. 8. resol.* 1. Sed siue iurisdictio Inquisitorum sit ordinaria, siue delegata, possunt Inquisitores alium subdelegare, iste tamen sic subdelegatus non potest facere alium subdelegatum, ne detur processus in infinitum. Ratio autem cur Inquisitor alium in causis fidei subdelegare possit, petitur ex eo quod Inquisitores sunt iudices delegati à Summo Pontifice, casu quo iurisdictionem ordinariam non haberent; atqui delegatus Principis potest alium subdelegare, *cap. super quaestionum* 27. *de offic. & potestate iudic. deleg.* vbi dicitur, quod delegatus Papæ, potest alteri principium, medium, & finem causæ coniunctim vel diuisim subdelegare: sic determinat Catena *in tract. de offic. inquisit. part. 1. tit. 4. §. 15. num.* 80.

8 Quinta conclusio. Præuentio locum habet tam inter plures Iudices Ecclesiasticos inter se, quàm etiam inter Ecclesiasticos & seculares in criminibus mixti fori, *cap. cum sit generale, & ibi Dd. de foro compet.* veluti sacrilegium, vsura, periurium, adulterium, & similia de quibus Clar. *in §. final. quaest.* 57. & Farinac. *de Inquisit. quaest. 8. num. 129. & multis sequentibus.* Intellige vt præuentio ista locum non habeat in præiudicium fori Ecclesiastici; quia Iudex laicus non potest procedere contra Clericos in criminibus mixti fori, sed tantùm contra laicos. Clerici enim etiam in illis criminibus coram Iudice Ecclesiastico conueniendi sunt, nec præuentio Iudicis laici contra Clericos locum habere potest: exceptis tamen quibusdam enormissimis criminibus; de quibus actum est inferiùs *part. 2. huius Tractat. cap. 28. num.* 1. vbi fusè hæc materia exponitur, & declaratur quænam sint delicta mixti fori.

9 Sexta conclusio. Dum agitur de præuentione inter plures delegatos, forma commissionis inspicienda est: si enim plures deputati fuerint cum clausula: *Quod si non omnes,* &c. Non est locus præuentioni inter ipsos, cum vnus non possit procedere nisi constet de recusatione vel impedimento alterius: quo quidem impedimento vel recusatione cessante, ambo coniunctim procedere debent, & iurisdictio illis data est sub ea conditione quod vnus solus procedere nequeat nisi in defectum alterius. Sed si commissio pluribus in solidum data fuerit cum clausula *vobis vel cuilibet vestrûm*, aut simili, tunc datur inter eos præuentio, & melior est conditio occupantis. Conclusionem istam bene comprobat Barbos. *in tract. de claus. cap. 125. per totum.* Et ideò citatus per vnum ex tribus Iudicibus datis in solidum, vt certa die compareat coram ipso, vel eius Collega qui non citauit, non tenetur coram Collega comparere, nec valet processus factus coram ipso Collega, vt decisum fuit per Rotam *dec. 2. de offic. delegat.* aliàs *decis. 150. in nou.*

Quomodo autem constare debeat de impedimento alterius delegati? Item quid si post præuentionem primi, secundus procedere velit? Rursus quid agendum sit, si præueniens nimis lentè procedat, vel moriatur post adiunctionem secundi, vtrum secundus procedere possit? explicat Gemin. *in d. cap. cum plures, de offic. deleg. in* 6. Huius dubij vera resolutio petenda est ex notatis *infr. par. 2. huius tract. cap. 59. à num. 35. vsque ad num.* 39. & ex verbis ac clausulis commissionis: nam si apposita fuerit in commissione, clausula, *Quod si omnes interesse non possint, Tu frater Episcope procede:* vel alia clausula, *Quod si omnes interesse non possint, duo, vel alter eorum in causa procedat*; tunc etiamsi plures præuenerint insimul procedendo, tamen vno, aut pluribus impeditis, alius vel alij procedere possunt, vt ibidem exposuimus: quia per illam clausulam exercitium totius iurisdictionis vni vel duobus ex aliis Iudicibus, conditionaliter conceditur; videlicet, casu quo alij interesse non possint, vt notant DD. per illos textus *in cap. prudentiam, de offic. Iudic. delegat.* & in *cap. sciscitatus* 13. *de rescript.* Si verò apposita fuerit clausula, *Vt omnes, aut duo, vel vnus Iudicum procedat, seu exequatur:* aut etiam si dictum fuerit, *Vobis, & vestrum singulis:* similiter, si dictum fuerit, *Quod alter alterum non requirat:* vel *Quod quilibet eorum in solidum procedat:* tali casu iurisdictio competit singulis à principio, & eorum cuilibet in solidum, purè, & non conditionaliter: vt declarat Menoch. *lib. 2. praesumpt. 18. n.* 35.

Sed dubitari potest, vtrum in casu quo vnus ex pluribus procedere potest vigore dictæ clausulæ, *Quod si omnes*, &c. debeat constare in actis de impedimento alterius coniudicis? Et verius est, quod licet de eo non constet in actis antequam alius delegatus procedat in locum sui collegæ, sufficit tamen quod in effectu alius primus iudex, qui præuenerat, esset impeditus; si de tali impedimento postea fides fiat in actis: vt probat Garz. *in tract. de benefic. part. 6. c. 2. num.* 93.

Quod si etiam accedat negligentia, vel malitia vnius qui non vult procedere, alius solus procedere potest. . . *cum plures, de offic. deleg.* & probat Additio ad Ludouis. *decis. 328. num.* 13.

Et quod de negligentia dictum est, eodem modo procedit si vnus ex delegatis fuerit impeditus propter grauem infirmitatem, quæ videlicet grauis censeatur arbitrio iudicis: Gratian. *discept. 18. num. 10. & mult. seqq.*

Illa autem iurisdictio quæ competit à principio vigore clausulæ, *Cuilibet eorum in solidum*, in commissione appositæ; cùm, vt dictum est, singulis eorum purè & non conditionaliter competat, est cumulatiua; & ideo locus est inter ipsos præuentioni, & alij qui non præuenerunt, non possunt vti commissione nisi in defectum præuenientis: vt est text. expressus *in cap. cùm plures* 8. *de offic. deleg. in* 6. Couarru. *practic. quaest. cap. 26. num. 5. versic. Secundò est animaduertendum.* vbi fusiùs explicat naturam dictarum clausularum: & ostendit quomodo procedendum sit, si vnus ex pluribus delegatis recusetur.

Quod autem dictum est de præuentione inter plures Iudices in solidum delegatos cum dicta clausula, *Quod si non omnes*: intelligendum est vt procedat nisi antequam vnus Iudex cœpisset vti sua commissione, altera Pars protestata fuerit quod ambo procedant; nam facta huiusmodi protestatione, si procederetur in causa coram vno tantùm, talex processuræ vitio nullitatis laborarent: hoc enim

casu impeditur præuentio vnius ex pluribus delegatis: vt probat Verall. *decis.* 71. *part.* 3. Marchesf. *de commiss. appell. extra Rom. Cur. par.* 1. *cap.* 6. *n.* 104. *fol.* 259. *vol.* 1.

10 Septima conclusio. Locus etiam est præuentioni inter Iudicem ordinarium & delegatum, Innoc. & Hostiens. *in cap. ad petitionem, in verb.* præsente nec reclamante. *De accusat.* Idem *in summa tit. de offic. deleg. §. quod sit officium, num.* 8. *in fin.* Versic. *Quid si libellus.* Et ideo si coram ordinario ante litem in vim delegationis contestatam partes compareant, inducetur præuentio fauore Ordinarij, quia partes consentiunt ea ratione rescripto delegationis renunciasse Hostiens. *in dicto cap. ad petitionem.*

11 Octaua conclusio. Inter Episcopum & Inquisitorem locus est præuentioni, quia Inquisitori non competit iurisdictio priuatiuè, sed cumulatiuè respectu Episcopi, *Clement.* 1. *de hæret. cap. ad abolendam, eodem tit.* Sed respectu Iudicum secularium illis competit iurisdictio priuatiuè, Farinac. *De hæres. quæst.* 186. §. 9. *num.* 151. *& sequentib.*

Notandum est dari quidem prælationem inter Episcopum & Inquisitorem, quando alter ipsorum habet specialem commissionem à summo Pontifice ad certam causam, seu ad certas personas, vel pro quibusdam criminibus particularibus & determinatis: Prælationem dico, non autem Præuentionem; quia iurisdictio hoc casu non est præuentiua, seu cumulatiua, vt probat Farinac. *in tract. de hæresi, quæst.* 186. *num.* 59. Similiter locus est præuentioni, quando alter ipsorum præuenit per capturam delinquentis; cum non debeat nec possit reus capi, vel carcerari in duobus tribunalibus, vel diuersis tribunalium carceribus. Præterea præuentioni locus erit si agatur de delicto facto in præsentia Inquisitoris, qui cœpit procedere per capturam personæ & citationem realem, prout his annis elapsis iudicauit, Sacra Congregatio vniuersalis sancti Officij Vrbis, de cuius mandato Inquisitor Aueniononsis inhibuit Vicario Generali Archiepiscopi de ipsum turbando in cognitione cuiusdam causæ criminalis, ratione scandali in Ecclesia per quemdam particularem commissi in præsentia eiusdem Inquisitoris in ipso die magnæ solemnitatis.

Sed generaliter loquendo, licet regula sit quod quando duobus competit iurisdictio cumulatiua locus est inter ipsos præuentioni, vt fusè probatur infra, *part.* 2. *huius tractatus, quæst.* 45. *num.* 1. *& seqq.* Licet etiam verissimum sit iurisdictionem inter Episcopos & Inquisitores esse cumulatiuam, vt dicit Farinac. *dicta quæst.* 186. *de hæresi, num.* 58. cessante commissione speciali ad certam causam, vt supra dictum est: Tamen ista cumulatiua iurisdictio, in hoc casu speciali fauore fidei sic intelligi debet, vt vna aliam non impediat, nec præuentio Episcopi vel Inquisitoris obstare possit quin alter ipsorum communiter vel diuisim de eodem facto inquirat, *cap. per hoc, §. verum, de hæret. in* 6. *ibi, Concedimus quod per Episcopos & per Inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter vel diuisim, & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus.* Et nisi hoc casu Inquisitores in sententiæ prolatione Diœcesanis, vel è cótra duxerint deferendum, per vtrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non conuenerint, per vtrosque negotium sufficienter instructum, ad Sedem Apostolicam remittatur. In Hispania tamen contrarium obseruatur: Episcopus enim semper causam ad Inquisitorem remittere solet; vt testatur Diana *resol. moral. p.* 4. *tract.* 8. *resol.* 2. Farinac. *de hæresi, qu.* 186. *num.* 56.

Diuisim autem procedere dicuntur, non quando Inquisitor tantum, vel Episcopus tantum procedit; sed cum Episcopus procedit ex vna parte per se, & Inquisitor per se ex altera, ita quod duo processus fiant de eodem facto, vnus per Episcopum, & alius per Inquisitorem, vt explicat Penia *in director. Inquisit. part.* 3. *qu.* 52. *fol.* 369. sed tunc processus communicantur inuicem, vt *in d. §. verum.* & per Farinac. *d. qu.* 186. *num.* 83. Quod non esset, si vnus tantum procederet, quia non teneretur suum processum alteri communicare: vt per Geminian. *in d. §. verum. num.* 5. *vers. sed quid si vnus, de hæret. in* 6. *& ibid.* Franc. *num.* 4. *in fin.* Quid autem in sententiæ prolatione obseruandum sit, exponit Farinac. *d. q.* 186. §. 2. & nos alibi diximus. † Respectu vero Superiorum regularium, illorum iurisdictio est priuatiua. 12
Sousa, *lib.* 1. *Aphoris. Inquisit. cap.* 2. *num.* 8. adeo vt nec illi Superiores regulares vocandi sint in iudicando causas religiosorum. Idem *cap.* 5. *num.* 13. *lib.* 1.

Si tamen eodem tempore concurrant duæ cita- 13
tiones, vna ab Ordinario, alia ab Inquisitore; præualebit Inquisitor, *cap. sanè* 2. *de hæret. §. de cuius Inquisitoris officio, num.* 5. plures citat Dian. *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 47. Versic. *Sed in tali casu.* Farin. *dicta qu.* 186. *num.* 87.

Duo hic casus considerandi sunt. Primus est quando Episcopos vel Inquisitor procedit ex speciali delegatione Summi Pontificis in certa causa particulari, & hoc casu citatio talis Delegati Apostolici præualere debet: quia ista potestas delegata maior est ordinaria: *cap. sane, de offic. iudic. Delegati, cap. studuisti, de officio Legati.* Quod procedit retento eodem themate, si Episcopus procedat anthoritate ordinaria, Inquisitor verò delegata: hoc enim casu quamuis Episcopus præuenerit in citatione, nihilominus citatus tenetur comparere coram Inquisitore, qui in causa sibi specialiter delegata, maior est quolibet Ordinario; vt probat in his terminis Caren. *ad quæst. Guidonis Fulcodij quæst.* 1. *num.* 19. *&* 21.

Secundus casus est quando ambo procedunt diuisim, & citant diuersis temporibus, & hoc casu citatus tenetur comparere coram vtroque nisi fuerit ab vno ipsorum carceratus, *vt suprà* diximus. Quod si citatio fieret à duobus eodem tempore, teneretur hoc casu comparere coram Inquisitore cuius citatio in pari causa præualere debet citationi Episcopi, Souza *in aphorism. Inquis. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. Farin. *d. quæst.* 186. *num.* 94.

Vicarij tamen Inquisitorum non gaudent hoc priuilegio, vt illorum citatio præferatur, nisi sint creati à Papa, Farinac. *loco citato, num.* 91. Sousa, *d. c.* 2. *num.* 10. Caren. *d. quæst.* 1. *Guidonis fulcodij n.* 25. quod tamen ibi in dubium reuocat. † Ratio est quia 14
Iudex delegatus in causa sibi commissa maior est quolibet ordinario, dicto *cap. sanè de off. deleg. & d. cap. studuisti, de offic. legati,* Direct. Inquis. *lib.* 3. *qu.* 5. *& schol.* 75. Quod verum est quando Episcopi procedunt authoritate ordinaria, secus si delegata, Sousa *vbi supr. Aphorism.* 9. † Non potest tamen vnus 15
sine alio duro & arcto carceri aliquem addicere, nec tormenta inferre, aut sententiam condemnatoriam pronunciare, alias acta sunt nulla. Carer. *vbi sup. num.* 7. *Clement.* 1. *§. propter. de hæret.* Farinac. *dict. quæst.* 186. *num.* 67. *& sequentib.* Potest tamen vnus sine alio testes torquere, Farinac. *dicta quæst.* 186. *n.* 74. *&* 86. Sousa *lib.* 1. *c.* 3. *Aphor.* 18.

Dixi *condemnatoriam* quia probabilius videtur 16
vnum sine alio sententiam absolutoriam proferre posse,

posse Diana *dicta par. 4. tract. 8. res. 50.* plures refert Farinsc. *d. q. 186. n. 60.* & ita seruari testatur, Sousa *lib. 1. cap. 3. Aphorism. 5.*

17 Nona conclusio. Magna est inter præuentionem & perpetuationem iurisdictionis differentia: Præuentio siquidem iurisdictionem actualem in præueniente supponit, perpetuatio verò fit quando Iudex concessam sibi iurisdictionem reducit ad actum, vt tunc res desinat esse integra, & duret iurisdictio quamuis delegans aut concedens moreretur: *cap. re-*
18 *latum, & cap. gratum, de off. Iud. deleg.* † Quamuis etiam simul possint oriri præuentio & perpetuatio, veluti si inter duos Iudices delegatos vnus diligentior fuerit in citationis executione, nam per talem citationem, causa præuenitur simul & perpetuatur. Supposito quod non fuerit perpetuata per commissionis præsentationem, iuxta nonnullorum senten-
19 tiam. † Quam tamen ego non amplector, immo perpetuationem induci censeo per solam commissionis præsentationem, *ex decision. Rota 289. num. 8. & 9. part. 3. recent. & decis. 9. de dolo & contumac. in antiqu.* vbi dicit per solam commissionis præsentationem perpetuari iurisdictionem quoad iudicem,
20 sed non quoad partem. † Probatur, quia citatio habet tres partes, commissionem, executionem & relationem. Commissio citationis est actus iurisdictionis: probatur, quia non potest fieri extra territorium. Felin. *d. cap. gratum, num. 5. circa fin. de off. deleg.* Eiusdem sententiæ fuit Rota apud Burat. *decis. 871. num. 6.*

21 Dixi quoad iudicem, non quoad partem quia si pars vti nolit commissione, potest pœnitere etiam post illius præsentationem donec pars citata fuerit vigore commissionis, nec ante commissio est communis vtrique parti, nec est de actis. Burat. *dec. 138. num. 3. & 4.* Add. ad Ludouis. *decis. 552. num. 7.* qui licet in versic. *Verum.* dubitare videatur; tamen omne dubium tollit dicta *decis.* 289. Quam etiam sententiam probabilem fatetur maximè de iure Canonico Sanchez *de Matrim. lib. 8. disp. 18. n. 8. & 10.*
22 † Si tamen commissio contineret euocationem, statim ligatæ essent manus inferiorum sine aliqua inhibitione, Rota *decis. 516. numer. 3. par. 5. recent.* propter vim appositionis manus Superioris. Intellige vt locum habeat quando euocatio facta fuit motu proprio: quia vis euocationis non consistit in scientia Iudicis euocati, sed in voluntate Superioris euocantis, & manus ipsius appositione, *cap. pastoralis 28. §. preterea, de off. ind. deleg. cap. vt nostrum, de appell. 11.* Rot. *decis. 516. num. 6. & 7. par. 5. recentior.* Secus est si euocatio facta sit ad instantiam partis, quia pars si velit, potest re integra non vti rescripto ad sui instantiam concesso, vt diximus
23 *infr. hac par. 1. cap. 7. num. 18.* † Sed extra casum euocationis commissio non est de actis, nec com-
24 munis ante citationem † quia iurisdictio per præsentationem commissionis est quidem acquisita sed conditionaliter, si & quatenus præsentans illâ vti velit, vt bene explicat Burat. *dicta decisione 138. per totam.* Si tamen constaret impetrantem non solum obtinuisse decretum commissionis cum inhibitione, & deuenisse ad aliquos actus ex quibus vsus commissionis, vel expressa seu tacita illius ratificatio argui possit, tali casu commissio efficitur communis: Addent. ad Burat. *decis. 138. lit. B.* post plures alios *ibidem* allegatos.

CAPVT II.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Notarios. Acta per solum Notarium electum scribi posse; si per alium scribantur, nullitati subiacere. Posse tamen alium, in casum impedimenti, subrogari. Substitutos & Iuuenes Notariorum principalium acta iudicij scribere posse. Inhibitio, ad instantiam illius qui se opponit executionibus, an & quomodo facta alio Graffario scribente, sit valida? ad interpretationem cuiusdam Regulamenti super hoc facti. Ad quem spectet electio Graffarij de iure, vel de consuetudine. Vtrum Notarius possit scribere commissionem sibi datam à Iudice. Quando Barones seu Feudatarij possint creare Tabelliones. Et quod nemo, præter Notarios ab illis deputatos, acta Curiæ sub illorum iurisdictione scribere possit. Quid de Notario, cuius facultas ad certum territorium est limitata. Quomodo se gerere debeant Bajuli vel Iudices Baronum quando non adest Tabellio.

S V M M A R I V M.

1 *Præuentio quid sit.*
2 *Inter plures Iudices præfertur ille qui præuenit.*
3 *Notarius qui præuenit est præferendus aliis, & solus in causa scribere debet.*
4 *Acta facta alio notario scribente quam eo qui causam præuenit, sunt nulla.*
Quid dicendum si notarij facultas restricta sit ad certum territorium, & quid obseruandum circa notarios alterius fori quando agitur de interpositione decreti & actibus voluntariæ iurisdictionis.
5 *Confessio facta scribente notario qui scribere prohibetur, perinde nulla est ac si facta fuisset coram iudice incompetenti.*
6 *Notarius in locum scribentis subrogatur iustâ subsistente causâ.*
7 *Notarij non possunt acta iudicialia scribere in Curia in qua non habent officium.*
8 *Consensus partium non potest facere vt notarius carens officio in aliqua Curia, in ea scribere possit.*
9 *Quid si notarius illius Curiæ sit impeditus.*
10 *Alius notarius an possit rogari ad referendum notario causa.*
11 *Inhibitio non potest obtineri scribente alio quam notario Executionis.*
12 *Limita vt numero 12. Vbi explicatur quando regulamentum desuper factum non possit habere locum.*
13 *Substituti notariorum & iuuenes eorum possunt scribere decreta.*
14 *Refertur statutum Auenionis de Notarijs & eorum substitutis.*
15 *Notarius semel electus remoueri non potest.*

16 *Electio notarij de iure spectat ad iudicem.*
17 *Contra, num. 17.*
18 *Quid in hoc seruetur de Consuetudine.*
19 *Notarius non potest subscribere commissionem sibi à iudice datam, & n. 21.*
20 *Limita, vt num. 20.*
21 *Commissionem ab alio scribi, tutius est.*
22 *Domini Feudatarij possunt creare notarios ad acta sua curia, si omnimodam habeant & non limitatam iurisdictionem.*
23 *Notarij Dominorum feudatariorum seu Baronum soli debent scribere acta curia.*
Quid agendum quando notarius Baronis non adest pro validitate actorum curia.

1 SICVT Præuentio, quoad Iudices, est Iurisdictionis quæ pluribus Iudicibus competebat vel competere poterat, per vnum Iudicem sibi soli facta appropriatio & in personam suam consolidatio. Qua ratione præuentio definitur seu describitur per Marin. Socin. *in cap. proposuisti, 19. de For. competen.* Ita & quoad Notarios præuentio dicitur vnius causæ, quæ alteri notario competere poterat, in personam suam facta consolidatio & sibi soli facta appropriatio.

2 Hæc definitio seu potius descriptio fundatur in generali illo axiomate, quod sicut inter plures Iudicea concurrentes in iurisdictione, ille qui præuenit præferendus est, *l. neganda. Cod. Qui accus. non poss.* & *ibi* Bald. *in 1. notab.* Vincen. de Franch. *decis. 147.*
3 *num. 5. part. 1.* † Ita inter notarios seu actuarios ille qui causam præoccupauit cæteris omnibus præferendus est, & ille solus in causa scribere debet, Bald. *in authent. nec honore, numero 2. in 2. notab. Cod. de Episc. & Cleric.*

4 Quod adeo verum est, vt si alius notarius scribat quam is qui scribere debet, omnia per eum gesta vitio nullitatis corruant, *per text. in l. fraudem. §. quotiens, in verb.* manu commentariensis, *ff. de Iur. fisc.* tenet Bald. *in l. 1. Cod. de sportul.* Idem tenet Felin. *in cap. quoniam contra, num. 4. de probat.* & talia acta facta per eum qui non est notarius causæ, fidem non facere tradit Alexand. *Consil. 213. n. 7. vol. 2.* Guillelmus de Cuneo *in l. repetita, Cod. de Episc. & Cler. num. 2. & 3.* quem *ibi* citat Alex. ille tamen loquitur in diuersis terminis, nempe quando agitur de notario, cuius officium restrictum est ad certum territorium; veluti si constitutus fuerit à Domino iurisdictionali alicuius loci: hic enim non potest scribere, seu notarij officium exercere extra territorium ad quod fuit deputatus. Et Bald. *in ead. leg. repetita*, dum voluit post eundem Guill. de Cun. quod nec etiam de consensu partium notarius alterius loci possit rogari ad scribendum in interpositione decreti, intelligendus est retento eodem casu, de Notario deputato ad certum locum, de quo etiam agit Sord. *consil. 257. n. 11.* Grat. *discept. forens. c. 167. num. 55.* nam si agatur de notariis publicis, quorum officium non est restrictum ad certum locum; docet experientia, illos quotidie scribere interpositiones decretorum in iurisdictione voluntaria, vt in emancipatione, & in authorisatione contractuum, & similibus. In iudicialibus autem verum est, notarium vnius banchi, non posse se intromittere ad scribendum in causis alterius banchi, seu tabulatij; iuxta Gloss. *in l. quicumque, Cod. de exactorib. & exequut. lib. 10.* quam singularem dicit Iason *in l. si per*
5 *errorem, num. 6. ff. de iurisdictione omnium iudic.* † Sic confessio facta scribente notario qui scribere prohibetur, perinde nulla est ac si facta fuisset coram iudice incompetenti, Nouar. *decis. 89. n. 5. 6. & sequent. par. 1.* Quod intelligo procedere quando notoria est graffarij incompetentia, alioquin donec illa fuerit declarata, scribere poterit ad instar iudicis cuius iurisdictio fundatur ex sola qualitate narrata, quæ sufficiat ad eius iurisdictionem stabiliendam, ita vt procedere possit donec incompetentia fuerit declarata, Barbos. *in l. si quis ex aliena. 5. n. 133. ff. de Iudic. cum plurib.* ibi *citatis.*

Verum est tamen, quod si iusta causa subsit, alius 6
notarius in locum magistri actorum subrogandus est, veluti propter suspicionem de nouo superuenientem, aut aliud simile impedimentum, vt inter cæteros docent Castrens. & Angel. *in dict. l. 1. Cod. de Sportul.*

Notandum etiam est, quod soli actuarij possunt 7
conficere acta iudicialia, non autem alij notarij officium non habentes, quia licet officium iudicis sit prorogabile, non tamen officium notarij curiæ, etiam si partes in personam alterius notarij consentiant, Bald. *in l. repetita, C. de Episc. & Cler.* Caroc. *de exceptio. e. 11. q. 6. num. 6.*

Immò semper debet adhiberi notarios qui sit in 8
ministerio illius iudicis, de cuius mandato proceditur in causa, adeò vt notarius curiæ S. Petri non possit scribere in causis sacri Palatij Apostolici, nec è contra, etiam de consensu partium, vt post Gratian. *discept. Forens. cap. 429. num. 15. & 16.* tradit Post. *in tract. de manut. possess. obseruat. 101. num. 30.* qui licèt hoc videatur limitare † vt locum non ha- 9
beat stante impedimento vel absentia, quia tunc alter subrogatur, hæc tamen limitatio locum habere non potest in tribunalibus huiusce ciuitatis, quia propemodùm impossibile est vt vno eodemque tempore omnes notarij eiusdem tribunalis aliquo simul impedimento detineantur. Et ideo hoc obseruatur apud nos vt notarij alterius curiæ ne quidem vti substituti in aliena curia scribere possint.

Possunt tamen alij Notarij eiusdem curiæ roga- 10
ri ad referendum in actis notarij qui scribit in causa, Rot. *decis. 595. num. 2. part. 1. Recen.* Posth. *ibid. n. 28.* hoc tamen rarò fieri debere censeo, nec nisi iustâ subsistente causâ, aut in rebus parui momenti, cum ille qui non scribit in causa non sit informatus, nec iudicem prout decet, informare possit. Vnde super hoc factum fuit regulamentum prohibens ne alius notarius in causa non scribens, acta & decreta causæ recipiat etiam animo referendi: quod apud nos obseruatur.

Vnde infertur, quod iure merito factum fuit 11
aliud regulamentum, quo cautum fuit vt si aliquis notarius subscripserit cartellum seu literas executorias vigore instrumenti publici laxatas, alius licèt eiusdem curiæ notarius citationem cum inhibitionibus parti aduersùs quam facta fuit executio laxare non possit, quia vt dictum est, non potest scribere in causa ad alium pertinente, & talis processus nulla est, vt supra ostensum fuit *n. 3. & 4.*

Dixi, *nisi iusta subsistente causa.* Quia si is qui 12
passus est executiones ignoraret quis esset notarius causæ, veluti si nulla sibi fuisset tradita copia executionis, & cartelli, seu mandati de exequendo, vel si copia quidem fuisset expedita, sed tamen non apposito nomine notarij scribentis in causa, posset ille, aduersus quem facta fuit executio, scribente quolibet notario eiusdem curiæ sibi beneuiso, inhibitiones obtinere animo remittendi illi quem postea constabit scribere debere in causa, iuxta trad. per Posth. *dict. num. 28. & dict. decis. 591. part. 1. recentior.*

Possunt

13 Possunt etiam decreta scribi per substitutos vel iuuenes notarios, qui quicquid agunt hoc faciunt nomine notarij principalis, vt notat Post. *loco cit. num.* 29.

14 Veruntamen statuto præsentis ciuitatis cautum est *lib.* 1.*rubr.* 20.*art.* 20. vt notarius habens officium in aliqua curia præsentis ciuitatis non recedat à dicta Ciuitate die qua curia tenebitur nisi relicto substituto bene instructo ad referendum statum causarum.

Quod si sint in præsenti ciuitate, tenentur per se vel substitutos interesse singolis audientiis, vt cautum fuit eodem statuto *lib.* 2.*rubr.* 1. *De curia tenenda, art.* 3.

15 Regula igitur generalis est, quod Notarius semel electus sine causa remoueri, non potest, nec alius præter eum in causa scribere quandiu causa durat, vt præter supra citatos tradit Castrens. *in leg. testamenta omnia* 18.*Cod. de Testament.* Bald. *in l.* 2.*in fin. vers. Idem in tabellione, num.* 9. *C. quomod. & quand. Iud. & in auth. sed Iudex, C. de sacr. Eccles.* Boër. *dec.* 258.*n.* 2.*in fin.* & post ipsos, Gratian. *discept. Forens. cap.* 167.*n.* 17.*&* 19.

16 Sed quæro si Notarius qui debet scribere in causa sit impeditus vel suspectus, quis alium deputabit?

Addit. ad Bald. *in d. l.* 1. *Cod. de Sportul.* tenet facultatem eligendi alium notarium spectare ad iudicem causæ: & generaliter quod electio notarij spectet ad iudicem, tenet Felin. *in d. cap. quoniam contra, de probat. num.* 4. Barbos. *in eod. cap. n.* 4. Francisc. Arcerio. *Cons.* 33. *num.* 5.

17 Contrarium tamen tenet Bartol. *in l.* 1. *ff. de Offic. Consul. numero* 4. Sed ibi propriè loquitur de tabellione rogato vt conficiat instrumentum, sed Additio *ibid.* vult facultatem eligendi spectare ad iudicem quando agitur de notario causæ in foro contentioso.

18 Quicquid sit de iure, apud nos obseruatur quod electio notarij spectat ad actorem in prima instantia, & ad appellantem in causa appellationis, quod si notarius allegetur suspectus, probatis causis, alius in eius locum subrogatur contra quem nulla militer causa suspicionis, ad electionem illius partis quæ talem notarium iam elegerat, seu notarij à quo causa aufertur ex capite suspicionis. Et ad rem facit statutum Auenionense *lib.* 2.*rubr.* 9.*art.* 30.*versic. Et liceat actori.*

19 Quod autem supra dictum est omnia acta iudicialia debere scribi per Notarium causæ, aliàs nulla esse & inualida, limitatur vt non procedat, si iudex coram quo causa pendet, committat notario causæ aliquid faciendum de dicta causa in quo ipse scribit, talis enim commissio debet per alium scribi & non per se ipsum, secundùm magis communem Doctorum opinionem *in d. cap. quoniam contra.* Cum aliis citatis per Boër. *dec.* 258. *num.* 4.

20 Si tamen commissio scripta & subscripta esset manu eiusdem Graffarij cui ipsa dirigitur, valida esset, si iudicis signo manuali signata esset, vt testatur Guid. Pap. *decis.* 126. & post ipsum Boër. *decis.* 258.*num.* 5. qui tamen Guid. Pap. hoc non dicit de subscriptione iudicis.

21 Itaque consultius est, vt subscriptio decreti commissionis factæ notario causæ fiat per alium, iuxta ea quæ mox dicta fuêre, & præter citatos tradit Papon. *lib.* 6.*tit.* 6.*des Greffiers, Arrest* 6. *Alex.* & *ibi* Adden. *Cons.* 213.*n.* 6.*vol.* 2. Super hoc tamen prouisum fuit per statutum Auenionis, vt credatur notario in casib. per statutum expressis *lib.* 2. *rubr.* 9. *art.* 45.

Supradicta omnia locum habent quoad notarios seu Graffarios curiarum vbi non adsunt Barones & feudatarij Principis habentes merum & mixtum imperium & omnimodam iurisdictionem, qualem habent ferè omnes feudatarij S.D.N. Papæ in Comitatu Venaissino, (secùs est in locis vbi tales feudatarij iurisdictionem non habent omnimodam, vel saltem solam iurisdictionem Ciuilem, vel etiam criminalem limitatam,) tales enim omnimodam iurisdictionem habentes possunt creare & deputare notarium & scribam actorum iudicialium, *l.* 1. *ff. de Iurisdict. omn. Iud. cap. statutum.* §. *notarium. de rescript. in* 6. & ita intelligendus est Abb. *in cap. Cum P. tabellio, de fid. instrum. num.* 7. & *ibi* Felin. *qu.* 10. dum dicit Dominos iurisdictionales posse creare tabelliones, nisi tamen obstaret contrarium statutum, vel regulæ nostrum, seu consuetudo legitimè præscripta, Purpur. *cons.* 593. *per totum.* 22

23 Omnia autem acta iudicialia, quæ fiunt in terris Baronum & Dominorum iurisdictionalium, debent scribi per Notarium & actuarium à Domino loci deputatum, & non per alium, alioquin fidem non facerent, Purpur. *d. Cons.* 593.*n.* 4. Cancer. *lib.* 1.*var. resol. c.* 2. *n.* 60.61.*&* 62. in notis.

Quod si dominus iurisdictionalis non deputauerit notarium qui acta curiæ conscribat, tunc Iudex seu Baiulus ipsius Domini non poterit quidem deputare, seu creare aliquem notarium publicum, sed deputabit duos probos viros qui scribant acta iudicialia, & illis fides adhibebitur propter authoritatem publici Magistratus, vt censet Pacian. *de probat. lib.* 2.*cap.* 21.*num.* 54.

CAPVT III.

ARGVMENTVM.

De Inuentario quoad Præuentionem. Vbi explicatur ex inuentario nullam regulariter oriri præuentionem. Traditur tamen cautela *Bertrandi*, ad præueniendum. Item Notarium quoad actum ipsius inuentarij sic præuenisse, vt alius adhiberi non possit. Nisi tamen bona essent extra ciuitatem posita. Notarium alterius curiæ in inuentario scribere & sic præuenire non posse. Nuncios & executores curiæ ad libitum mutari posse, & ea ratione inter ipsos cessare præuentionem, non tam de iure quàm ex consuetudine. Quis sit iudex competens in materia inuentarij iudicialis. Agitur de controuersia circa inuentaria inter notarios Palatij, & Curiæ S. Petri Auenionen. Denique deciditur vtrum alius notarius quam is quem restator deputauit, inuentarium scribere possit, & an tale inuentarium sit validum. Ex quibus arguatur electam fuisse industriam personæ Notarij, cui testator commisit confectionem inuentarij post mortem suam.

SVM

SVMMARIVM.

1 QVÆRITVR vtrum inuentarium tribuat præuentionem iudici vel notario qui ad illius confectionem procedere cœpit? Ad hanc quæstionem *Bertrand.* respondet ex inuentario nullam induci præuentionem, imò nec sufficere quod hæres adeundo hæreditatem cum beneficio inuentarij imploret iudicis officium, vt sibi rem aliquam, vel res aliquas hæreditarias assignet pro legitima & tre-
2 bellianica & aliis suis detractionibus: & ideo † consulit quod hæres ponat bona defuncti in discussione generali, & curet vocari omnes creditores ad vnum tribunal, & eis inhiberi ne per alias curias ipsum molestent, quæ tamen inhibitio non posset obtineri propter simplicem aditionem cum beneficio inuentarij, etiamsi hæres peteret sibi assignari bona pro suis detractionibus, vt explicat Bertrand. *cons.304. num.6. vol.1. prior.* Sed de materia iudicij vniuersalis vel generalis quando faciat cessare alia iudicia particularia fusiùs agemus *cap.10. num.7. & sequentib.*

3 Et sanè ex inuentario nulla potest induci præuentio nisi quoad Inuentarium ipsum, vt nullus alius notarius inuentarium perficiat nisi qui illud scribere incepit, cum de iure inuentarium ab vno duntaxat eodémque notario fieri debeat, secundùm Angel. *in l. 1. Cod. de Sportul.* & bene per Gloss. *in §. si vero absunt, in Authent. de hered. & falcid. in verb.*
Inuentarium, *in fin.* vbi dicit, † Eundem notarium 4
eosdémque testes à principio ad finem inuentarij adhibendos esse: quod etiam tenuit Francisc. Porcellin. *inter tract. de Inuentar. qu.3. num.10.* † Vbi 5
aduertendum est ex errore impressoris pro verbo (Non) legendum esse verbum (Notarius) hoc pacto, *debet tamen idem notarius semper adhiberi.* Eiusdem sententiæ fuit Roland. *inter tract. diuers. de Inuentar. qu.102.* † qui limitat nisi notarius semel ad- 6
hibitus haberet aliquod legitimum impedimétum, vel bona essent in diuersis locis, Monticul. *inter d. tract. de inuentar. qu.150. num.24. & 25.*

Quod tamen vltimum non procederet in inuen- 7
tariis, quæ fiunt in hac ciuitate de bonis immobilibus, quorum descriptio sufficit iuxta designationem per hæredem, aut alium eius nomine faciendam.

Si autem ageretur de bonis mobilibus, vel se mouentibus extra ciuitatem, & illius territorium existentibus, mitti debet notarius causæ, vel committitur notario loci vbi erunt bona mobilia & per se mouentia ad electionem hæredis inuentarium facientis, vt habetur *lib. 1. statut. rubr. 61. de inuentar. artic. 2.*

Quæ dicta sunt de notariis in confectione in- 8
uentarij non mutandis, non habent locum in officialibus & executoribus, quicquid dicat *text. in l. 1. Codic. de Sportul.* quia generalis consuetudo est contra illum textum, vt dicit Bald. & alij *in eadem leg. 1.* quotidie enim assumuntur noui nuntij, cursores, vel executores beneuisi, & modo vnus, modò alius. Sed & totus ille titulus *Cod. de Sportul.* apud Gallos abrogatus est, teste Automn. *in not. ad ipsum tit.*

An autem in confectione inuentarij adhiberi 9
debeat notarius qui sit in ministerio illius iudicis, de cuius mandato fit inuentarium? Affirmatiuè respondendum esse existimauit Monticul. *inter tract. de inuentar. qu.210. num.12.* & Phaouc. *ibid. quæst.240. num.65.*

Sed tamen Roland. à Vall. *inter eosd. tract. q.125.* 10
num.6. & 7. Existimauit inuentarium hæredis posse scribi per alium notarium quam per illum qui præest actis, cum inuentarium sit actus fori, sed extra iudicium partibus præsentibus fieri possit, fatetur tamen quod si inuentarium non possit fieri aliter quam in iudicio, necesse esset quod in eo scriberet notarius actorum & curiæ illius cuius authoritate proceditur ad inuentarij confectionem, sed tamen ipsemet Roland. *d. qu.125. num.11.* fatetur consultius esse, vt inuentarium fiat coram iudice: post Corn. *in l. fin. Cod. de iur. delib. in principio, num.9. in quarto requisito.*

In hac quæstione controuersa, in qua multi Do- 11
ctores existimant iudicis præsentiam in Inuentario esse necessariam, alij vero negant, Fachineus *controuers. iur. lib.4. cap.36.* negatiuam sententiam veriorem existimat, ea ratione, quia nimis indecens & molestum esset, iudicem occupari in ea re, quæ plures dies plerumque requirit, & quia *in l. vlt. Cod. de iur. delib. & in Authent. de hæredib. & falcid.* & *in leg. tutores 24. Cod. de Adm. tutor.* hoc solum requiritur quod inuentarium solemniter fiat, & in præsentia publicarum personarum, nec vlla de iudice fit mentio.

Ex consuetudine sufficit, vt fiat coram notario 12
absque præsentia iudicis, nisi agatur de ampla hæreditate, quo casu necessariam esse iudicis præsen-
tiam

tiam testatur Francis.Barry. *in tract. de success. lib. 1 t. tit. quæ obseruanda sint in confect. inuent. num.* 8. vbi ponit formam & praxim conficiendi inuentarij in Gallia.

13 Sed ista quæstio cessat in præsenti Ciuitate Auenionen. in qua inuentarium debet inchoari, & perfici authoritate iudicis, ita tamen vt eius continuatio Notario causæ committatur per iudicem, & sic cessat inconueniens allegatum à Fachin. *dicto cap.* 36.

14 Hoc præsupposito sequitur, non posse inuentarium in hac Ciuitate fieri in curia ordinaria, nisi scribente Notario illius curiæ, nec similiter in curia Palatij nisi scribente notario illius tribunalis, vt post Corn. *in d.l. final. in princip.* † *Cod. de iur. delib.* tradit Roland. *d.qu.* 125. *n.* 6.

15 Ex sui tamen natura, inuentarium quod fit ab hærede, esse actum extraiudicialem existimauit Salic. *d.l. final. §. sin autem dubius, num.* 9. *Cod. de iur. delib.* Bertrand. *cons.* 525. *num.* 4 *vol.* 7. † licet contrarium
16 asserat habere locum in inuentario curatoris in quo iudicis decretum de necessitate requiritur, iuxta Montic. *d.qu.* 130. *n.* 12. Polyd. Rip. *de noctur. temp. c.* 146. *n.* 2. vbi de magis communi testatur, Valasc. *consult.* 32. *num.* 25.

17 Quicquid sit, inuentarium semper est actus vo-
18 luntariæ iurisdictionis, & non contentiosæ, † potéstque fieri, vel coram iudice ordinario, vel coram Principe, vt nominatim ait Cagn. *in l. si quis maior. C. de transact.* vbi dicit, quod si adeatur Iudex ordinarius, cautius est deinde impetrare confirmatio-
19 nem à Principe, † quæ cautela in Gallia maximè seruatur, in qua beneficium inuentarij à solo Rege impetratur, vt videre est ea Papon. *in recoll. arrest. lib.* 21. *tit.* 10. *arr.* 12. Quod obseruatur in prouinciis Galliæ quæ eo iure consuetudinario reguntur.

20 Potest etiam fieri inuentarium coram iudice delegato, iuxta Bald. *in authent. sed cum testator, Cod. ad leg. fa lcid.*

21 Et in materia Inuentarij hæredis Iudex competens ille dicitur, quem adire deliberauerit hæres: Salic. *in d. l. final. §. sin autem dubius, num.* 9. *Cod. de Iur. delib.*

22 Et cum inuentarium sit actus solius hæredis, iudex ordinarius inuentarij dicitur ille, qui est iudex domicilij hæredis licet bona hæreditaria alibi sita sint, & hæres delata hæreditate potest inchoare inuentarium in loco sui domicilij cum protestatione addendi quæ alibi sita sunt, vt post Gnid. ait Pha-
23 nuc. *inter d. tract. de Inuentar q.* 240. *n.* 75. † Et potest hæres inuentarium per se, vel per procuratorem facere in loco vbi bona sita sunt, teste Roland. *in d. tract. qu.* 112.

24 Et per has rationes aliàs fuit dictum Graffarios Tribunalis Palatij, posse conficere inuentaria cumulatiuè cum notariis Curiæ ordinariæ S. Petri, & inter ipsos locum esse præuentioni, atque ita obseruatum ab illo tempore, nempe anno 1614. Et tunc inuentarium Ill. quondam D. Pompeij Catilina (dum viueret) militum pedestrium cohortis Pontificiæ præfecti, fuit confectum per Ill. Dominam Christinam Catilina, seu Ill. D. Franciscum d'Orleans Dominum loci Bedoyni eius maritum, scribente notario Palatij. Idemque fuit obseruatum, & obseruatur quotidie in aliis inuentariis, licèt reclamantibus notariis Curiæ ordinariæ S. Petri, quorum iuribus in petitorio me præiudicare nolle declaro, prove per sententiam Eminentiss. Bon. mem. Cardin. Philonardi, scribente D. Ioann. Anton. Fabri die 15. Ianuarij 1614. in illis verbis, *stante possessio-*

Sanlegerius de Preuent. Iudic.

ne tribunalis D. Auditoris, & quod non versamur in casibus comprehensis in bulla Pij IV. concessa super priuilegijs Curiæ S. Petri.

Anno 1614. & die 15. Ianuarij apud Acta D. du Gay notarij inserta in causa editionis hæreditatis Ill. D. Pompeij Catilina Colonelis, &c.

ILlustrissimus & Reuerendissimus D. Cardinalis, auditis partibus, & earum hinc inde oppositionibus, mandauit coram Domino Auditore procedi ad vlteriora, in confectione inuentarij hæredum quondam D. de S. Aman, de quibus agitur, stante possessione tribunalis prædicti D. Auditoris, & quod non versamur in casibus comprehensis in bulla Sanctissimi Domini Nostri Pij Papæ IV. concessa super priuilegiis dictæ Curiæ temporalis, & quoad prouisionem tutorum & curatorum quod dicti Domini Iudices ordinarij eiusdem curiæ S. Petri, in eis procedant prove fecerunt huc vsque, & quod in præfatis causis inuentariorum non recipiantur maiores expensæ in tribunali Palatij, quam in dicta curia S. Petri. Card. Philonardus.

A quo decreto fuit appellatum per Illustr. & Magnificos DD. Consules, in quantum facit contra priuilegia Ciuitatis die 23. Ianuarij eiusdem anni apud acta eiusdem D. du Gay.

Quid si testator mandauerit hæredi, vt conficeret 25
Inuentarium scribente Sempronio Notario, dictusque Sempronius tempore inuentarij, mortuus sit, aut etiam hæres nolit illum notarium rogare de Inuentario, verum inchoato per alium notarium inuentario dicatur inducta præuentio in præiudicium illius qui à testatore fuerat deputatus.

In hac quæstione ego aliàs consului, anno 1632. hæredem non teneri procurare, vt inuentarium fieret ab eo quem testator nominauerat, & licet in illo casu notarius à testatore deputatus iam esset mortuus, & sic rogari non posset, idem tamen dicendum esse existimo quamuis notarius viueret, & inuito hærede inuentarium conficere vellet, quia cum confectio inuentarij non sit res in qua magna cadat industria, potest explicari per alium: † quando enim 26
non agitur de negotio arduo, nunquam censetur electa industria personæ, cum per alium rectè & facilè explicari possit: confectio autem inuentarij est huiusmodi, cùm non desint plurimi notarij admodùm periti & capaces conficiendorum instrumentorum & præsertim inuentariorum: ad quod allegabam Menoch. *cons.* 93. *num.* 34. *& sequ. vol.* 1. Gratian. *decis.* 155. *num.* 15. Cum agatur de re certa & determinata, in cuius declaratione, vel explicatione non exigitur magna industria personæ, vt *ibid.* explicat Gratian. & benè Rot. *decis.* 38. *n.* 34. *& multis sequent. par.* 6. *recentior.*

Sed tamen licet verum sit regulariter non censeri electam industriam personæ quando non agitur de negotio arduo & difficili, vt per Menoch. *in cons.* 93. *hic citato num.* 34. Mascard. *de probat. conclus.* 595. *num.* 1. *& seqq.* tamen ex coniecturis contrariis præsumitur electam fuisse industriam personæ, & propterea videtur quod tali casu inuentarium non debeat fieri per alium, quam per eum qui deputatus fuit à testatore: veluti si testator dixerit se multum confidere de persona talis Notarij: ex notatis per Menoch. *lib.* 2. *præs.* 21. *num.* 17. Idem si dictum fuisset quod talis Notarius inuentarium

conficiat, & nullus alius: Menoch. *ibid. num.* 10. *& 11. & lib.6.præsumpt.92.per tot.* maximè *num.* 14. Cyriac.Nig. *controuers.* 115. *num.* 4. *&* 5. Gall. *lib.* 1. *obseru.* 97. *num.* 5. *& seqq.* vbi dicit *num.*6. quod si dictum fuerit quodquis confidit de certa persona ratione talis confidentiæ censetur electa illius industria, & ideo alias consolui quod cum contra Notarium à testatore deputatum ad conficiendum inuentarium, nulla posset per hæredem allegari causa suspicionis, nullùmque nouum interuenisset impedimentum, inuentarium fieri debebat scribente eodemmet Notario per testatorem deputato, quia testator declarauerat se multum confidere de tali Notario, & velle quod nullos alius præter ipsum reciperet instrumentum inuentarij, idque per iura & authoritates superiùs allegatas.

CAPVT IV.

ARGVMENTVM.

De relationibus nunciorum & apparitorum. De necessitate harum relationum. Quis Notarius vel Graffarius illas recipere debeat: Et de quæstione agitata inter Notarios Comitatus Venaissini, & Graffarios curiarum ordinariarum circa receptionem huiusmodi relationum. Quid in ea fuerit decisum quoad possessorium summarissimum. Relationes istas à remissione illarum penes acta robur accipere. Nec sufficere quod postea constet de relatione. Quæ sit vis & effectus relationis nuntij.

SVMMARIVM.

1 *Relatio nuncij apud acta est necessaria in qualibet executione.*
Et Iudex debet esse certus ex actis de illa relatione aliàs tota processura est nulla.
Relationi nuncij fides adhibenda est. Et quid si dicat se misisse in possessionem bonorum certa persona vtrum illi credatur.
2 *Relatio nũcij si fiat extra acta debet remitti in actis.*
3 *Relationes executionum vtrum fieri debeant apud Graffarios curia ordinaria loci vbi fit executio quando agitur de executione facta authoritate superioris curia.*
4 *Iuris assistentia non operatur manutentionem alio existente in possessione.*
5 *Princeps non solet litigare spoliatus.*
6 *Notarij omnes habent officium à Principe.*
7 *Assistentia iuris communis quoad possessionem quando locum habeat.*
8 *Sola assistentia iuris communis non sufficit ad obtinendam manutentionem.*
9 *Deputatio Graffarij in certo loco est actus iurisdictionis.*
10 *Deputatio Graffarij in certa curia debet intelligi quoad acta illius curia.*
11 *Notarij feudatariorum non possunt acta recipere extra suam curiam.*
12 *Relationes sumunt robur à remissione apud acta curia.*

NON sufficit fieri executiones, pignorationes, subhastationes, & similia, nisi de illis constet per relationem nuncij, & executoris apud acta, Anton. Nig. *in tract. de ind. pign. cap.* 28. *n.* 2. *per text. in cap. quoniam contr. i. de probat.* Ruin. *cons.* 102. *lib.* 5. *num.* 8. *circa med.* idem Niger de relatione proclamatum *cap.* 1. § 8. *num.* 3. *in tract. de subhast.* post Muscatel. *in prax. par.* 3. *verb. venduntur, num.* 89. Idem resoluit Bartol. *in l. in hac autem, §. non defendi, ff. quibus ex caus. in poss. eatur: num.* 1. vbi dicit, quod si iudex commiserit nuntio, vt citaret aliquem ad comparendum tertia die, nuncius citauit quidem, sed non fecit relationem; postea vero idem Iudex, eum qui citatus fuit declarauerit contumacem, & propter talem contumaciam, actorem mittendum esse in possessionem bonorum contumacis; qua missione facta, nuncius fecit suam relationem; talis processura est nulla ipso iure: quia licet reus esset vere contumax, non tamen illi constabat ex actis de tali contumacia: idem concludit *in l. multum, num.* 4. *ff. de condit. & demonstrat.* dicens, quod Iudex de eo debet facere mentionem in sententia missionis in possessionem, & quod de citatione constet ex actis: plures citat Gratian. *discept. forens. cap.* 503. *numero* 12. 1

Neque obstant tradita *ibidem* per Gratianum *numero* 13. *& seqq.* vbi videtur contrarium concludere.

Primò, quia in casu Gratiani multa specialia concurrebant: nam supponebatur relationem nuncij verè factam esse, & apud acta remissam, sed fuisse deperditam, & illius commissionem probari. Item constabat iudici per depositionem testium, quod citatio verè facta & exequutioni demandata fuerat: qui sunt casus speciales ab eodem Gratiano considerati. Regulariter itaque de relatione nuncij debet in actis causæ constare, antequam quis contumax declaretur: Vant. *de nullis. ex defect. citat. numero* 146. Carpan. *in statuta Mediolani parte* 1. *capite* 1. *numero* 171. Istæ autem relationes nunciorum debent esse claræ & certæ, teste Alexand. *consil.* 2. *num.* 6. *lib.* 3. Cyriac. *controuers. c.* 143. *num.* 7.

Facta legitima relatione, nuntio plena fides adhibenda est, Merlin. *decis.* 803. *num.* 5.

Quid si referat se aliquem misisse in possessionem talium prædiorum, per quondam Titium defunctum possessorum, vtrum in hoc credatur nuntio? Tres casus distinguendi sunt: *Primus*, quando constat quod verè, & sine dubio defunctus illa bona possidebat, & hoc casu creditur eius relationi. *Secundus*, quando constat quod illa bona possidebantur per Tertium, & tunc nuntio credendum non est, quia non potest præiudicare iuri vel possessioni tertij. *Vltimus* casus est, quando versamur in dubio, & hoc casu eius relationi fides adhibenda est donec contrarium probetur: quos casus ita distinguit Menoch. *remed.* 4. *adipisc. poss. n.* 911.

Item quæritur vtrum credendum sit nuntio dicenti se pecunias sequestrasse in manibus alicuius debitoris, qui respondit, *Qu'il se gardera de se mesprendre?* Resoluendum est, eum, qui sic nuntio attestanti respondet, cogendum esse ad solutionem: & in hoc credi nuntio referenti, quamuis aduersus talem relationem admittatur probatio in contrarium, sed tamen interim per modum prouisionis debitorem condemnandum esse ad solutionem dum de veritate debiti disputatur, vt decisum testatur Faber *in Cod. lib.* 4. *defin.* 8. *titul.* 10. *quomod. fisc.*

fisc. vel priuat. De iure enim nuntio seu cursori creditur dicenti se pecunias arrestasse, & debitorem, cui facta fuit intimatio, acceptasse sequestrum: vt decisum fuit in Rot. apud Put. *decis.* 187. *lib.* 3.

Et de hac materia relationis notiorum seu cursorum, plurima tradit Dec. *in cap. cum parati, numero* 12. 13. *&* 14. *de appell.* Tiraquell. *de retractu consanguinitatis* §. 8. *gloss.* 9. *per totam*, Afinios *in praxi* §. 9. *per tot.* Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 14. Menoch. *de arbitr. cas.* 112.

Dictaque relatio, si fiat in eadem Ciuitate in qua
2 Iudex moratur, debet remitti apud acta notarij scribentis in causa, potest enim fieri per ipsummet cursorem, & apparitorem relatio citationis, vel executionis in dorso Cartelli vel litterarum.

Eadémque ratione potest executor, qui litteras executioni mandat extra ciuitatem, scribere relationem in dorso Cartelli, vt postea remittatur apud acta notarij scribentis in causa; atque ita quotidie obseruatur: sicuti & cursor qui fecit executionem in Comitatu authoritate curiæ sacri Palatij, potest, si velit, suam relationem facere apud acta Graffarij, qui scribit in causa.

3 Maxima tamen fuit controuersia excitata inter notarios Comitatus Venaissini, vtrum relationes pignorationum, citationum, & executionum fieri possint apud primum notarium Comitatus requirendum, an vero teneantur executores relationem facere in manibus Graffarij curiæ ordinariæ.

In hac quæstione ego aliàs anno 1631. scripsi pro Graffariis aduersus Notarios curiæ ordinariæ, sed non agebatur de petitorio, sustinui tamen in possessorio Graffarios esse fundatos aduersùs curiam ordinariam de qua agebatur, quia non constabat de aliqua possessione, seu quasi priuatiua aduersùs notarios Principis, sed tantum de possessione cumulatiua, neque existimabam ex sola iuris assistentia concedendam esse manutentionem Graffario curiæ ordinariæ nisi cumulatiuè, † quia iuris assisten-
4 tia non operatur manutentionem alin existente in possessione: Ludouis. *decis.* 312. *num.* 4. *vers. item assistentia*: Rot. *decis.* 685. *sub num.* 2. *vers. & præterea part.* 1. *recentior.* fusè Cancer. *de Manuten. p.* 3. *c.* 14. *num.* 29. *& sequent.*

Neque verificatur in casu proposito, quod opponebatur, tractari de Iurisdictionalibus, & notarios ordinarios à Principe deputatos in locis in quibus summi Pontifices habent iurisdictionem immediatam, (quia videlicet nullus adest vasallus, seu feudatarios Principis exercens iurisdictionem) manutenendos esse, † cum ipsi sint officiarij à Principe
5 in illa Curia deputati, Princeps autem non soleat litigare spoliatus, iuxta tradita per Cancer. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 14. *num.* 42.

6 Quia omissis aliis responsionibus, hic non erat controuersia inter Principem, & notarios, sed inter ipsosmet notarios, qui omnes officium habent à Principe, & ita distinguit Rot. *in Rauennaten. notariatus, decis.* 752. *n.* 5. *p.* 2. *recentior.*

Et sic non erat verum contendi de iurisdictione,
7 vnde fundamentum petitum ex assistentia iuris communis, non erat totum, vt dicit Marescot. *lib.* 1.
8 *variar. resol. cap.* 11. *n.* 13. † Et extra materiam iurisdictionis non solet Rota dare manutentionem ex sola assistentia iuris communis, sed debet probari possessio per illum, qui petit se manuteneri, vt per Seraphin. *decis.* 1449. *n.* 3. Beltramin. *ad d. dec.* 312. *n.* 4. *vers. Extra verò materiam.*

Cæterùm quoad petitorium multa hinc inde aliàs pro Graffariis curiarum ordinariarum, & contra ipsos vicissim plurima allegata fuisse non ignoro, quorum decisionem afferre non intendo, sed vbique consuetudinem obseruandam esse existimo; licet de rigore iuris videretur dicendum, tales relationes recipi posse per quemlibet notarium à Principe deputatum, † quia Graffarij in certa iurisdictione de- 9
putatio est actus iurisdictionis, vt per Doctores *in cap. cum P. Tabellio. de fid. instrum.* † & sic deputatio 10
notarij certæ Curiæ, non videtur trahenda ad acta dependentia ab alia Curia, sed restringenda ad acta iudicialia illius Curiæ, in qua sunt deputati, vt per Cancer. *lib.* 2. *cap.* 1. *de iurisdict. num.* 60. *&* 61. *in nou.*
† Nec possunt notarij curiæ ordinariæ extra suam 11
curiam acta recipere nisi creati fuerint authoritate Principis. Specul. *de Instrum. editione*, §. *restat. n.* 25. vbi dicit notarios posse tantum suo officio vti intra metas iurisdictionis illorum, qui ipsos constituerunt, Gratian. *discept. for. c.* 167. *n.* 55.

Præsertim quia tales relationes non sunt acta iu- 12
dicialia, nisi quatenus postea remittuntur, & producuntur apud notarium causę cum relationes possint, & soleant plerúmque fieri in dorso cartellorum, vel litterarum executorialium, & scribi ac subscribi ab ipsomet cursore, vel à primo Presbytero, vel Clerico requisito, & sumant tantùm robur à productione, seu remissione facta apud notarium causæ vt per Ant. Nig. *locis supr. cit. n.* 1. Sed tamen, vt mox dictum fuit, consuetudo locorum obseruari debet, donec aliter fuerit prouisum.

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

Quod consummatis executionibus cesset præuentio, nouóque iudicio agendum sit. Quæ requirantur vt executiones dicantur consummatæ. Et an cesset præuentio si quis statim turbetur post missionē in possessionem. Quid si pendente tempore quo debitor admittitur per statutum, vel consuetudinem ad reluendum pignus. In factis successiuis non esse consummatā executionem, nec cessare præuentionem, etsi post longi temporis spatium superueniat turbatio. Coram quo Iudice agendū sit in executionem sententiæ, si agatur actione in factum, vel iudicis officio. Perfecta missione si debitor illi acquiescat, & via ordinaria agere velit, potest eligere alium iudicem, aliumque notarium ad illam causam. Et quando expiret potestas executoris. Vtrum executor cognoscere possit de molestiis post executionem illatis.

SVMMARIVM.

1 *Consummatis executionibus tertius nōn auditur si se opponat, sed nouo iudicio debet experiri.*
2 *Quæ sit differentia inter eum qui se opponit ante, & eum qui post consummatas executiones.*
3 *Post executiones consummatas non potest allegari præuentio.*
Et commissio executoris quando expiret post factam executionem.

4 *Vt executio dicatur consummata, oportet fuisse factam missionem in possessionem.*
Quibus casibus requiratur traditio possessionis ad hoc vt executio dicatur perfecta.
5 *Si controuersia statim post factam missionem in possessionem moueatur, vtrum dicatur finita executio.*
6 *Vtrum iudex delegatus retineat suam iurisdictionem si incontinenti post missionem superueniat turbatio? Quid si pendente tempore ad reluendum pignus. Ibidem.*
7 *Quando agitur de facto successiuo dicitur incontinenti subsecuta turbatio licet longum temporis intercesserit interuallum.*
8 *Factum successiuum quando dicatur.*
9 *Sententia lata in causa terminorum dicitur continere factum successiuum.*
Ex quibus verbis commissionis executor deputatus possit cognoscere de molestijs post executionem illatis, & num. 13. in fine.
10 *Ex sententia dupliciter agi potest, vel actione in factum, vel officio iudicis, 1. casu, potest agi coram quocumque iudice, 2. casu, debet agi coram illo qui sententiam protulit.*
11 *Perfecta missione contradictor debet agere contra immissum via ordinaria.*
12 *Ampliatur etiamsi causa sit commissa arbitrio Rotæ.*
13 *Perfecta missione si reus illi acquiescat & velit agere iudicio, potest mutare iudicem & notarium.*
14 *Inferior quomodo possit cognoscere de gestis per Superiorem.*

1 NOTANDVM est quod, si executiones fuerunt consummatæ, si tertius se opponat tanquam Dominus, vel tanquam creditor, non potest audiri in causa executiua, sed debet intentare nouum iudicium & agere via ordinaria: si vero se opponat ante pignus addictum, & executione nondum consummata, auditur in eadem causa executiua coram eodem iudice, eodem scribente notario, & causa hoc casu est summaria, per text. *in l. à diuo Pio. §. si super rebus, & §. si post addictum, ff. de re iudic.* vbi dicitur quod de controuersia quæ mouetur post venditionem, vel dationem in solutum, non cognoscitur summariè per iudicem exequentem, & per viam executiuam,
2 sed ordinariè per iudicem competentem, † Et sic text. *in d. §. si post addictum.* continet limitationem *ad textum in §. si super rebus*, qui loquitur quando fit controuersia ante venditionem, vel adiudicationem pignorum; quia per talem oppositionem, vel controuersiam super dominio, vel possessione rei de pignora captæ factam, supersedetur in executione, & in venditione ac distractione pignorum, si vero post venditionem factam, & subhastationem pignoris consummatam, prout infrà *num.* 4. superueniat oppositio vel cōtrouersia, tunc iudex de cuius mandato factæ fuerunt executiones, non potest de illa oppositione, vel petitione amplius cognoscere tanquam iudex executionis, cū sit noua causa nouúmque iudicium. † Et per consequens notarius, qui
3 scripsit in causa executionis, non potest allegare præuentionem cùm causa illa sit finita, & causa petitionis, vel iudicium reintegrandæ, quod intentantur aduersus possessorem rei de pignore captæ, subhastatæ, & liberatæ, sit nouum & distinctum, ac omninò separatum iudicium, vt dicunt omnes Dd. *in d. §. si post addictum*, & tradit Roland. *cons. 5. n. 17. vol. 2.* Natt. *cons. 412. n. 7.* & benè explicat Castrens. *in d. §. si post addictum.* Vbi dicit quod iudex executionis debet respondere, *Ego sum functus officio meo.* Possibile enim est, quod iudex sit competens in executione, non tamen sit competens in iudicio ordinario, & ideo adeundus est ille, qui erit Iudex competens liberatarij, cui adiudicata sunt pignora, vt dicit Castrens. *ibid.*

Quod vt melius explicetur, supponendum est, quod si concessa fuerit alicui commissio ad exequēdum, vis talis commissionis expirat anno. *cap. quærenti, & ibi,* Abb. & Felin. *de offic. iud. deleg.* Hoc tamen locum non habet quando executor cœpit vti sua facultate intra annum, hoc enim casu perpetuatur eius potestas, donec executio fuerit perfecta, & propterea durat effectus præuentionis, Bart. *cons. 139. lib. 1.* vbi dicit eum qui commissionem habet pro executione, si cœperit exequi super vna re, & videt adesse difficultatem super tali re, potest variare, & exequi super alia, nec dicitur functus officiō donec perfecta fuerit exequutio, quod probauit Rota *decis. 1. num. 19. & 20. part. 6. recent.* Ideo si exequutor cœpit vendere, & non inuenit emptorem, potest dare in solutum, *l. à diuo Pio §. si pignora, ff. de re iudic.* & executione cœpta in mobilibus, si illa non sufficiant, potest executor procedere ad venditionem nominum, *dicta l. à diuo Pio §. in venditione,* vt explicat Bart. *d. cons. 139.*

Sed dubium est quomodo cognosci queat quando executio dicatur consummata, Respondet Mar. Giurb. *decis. 64.* tunc demùm dici executionem consummatam, quando liberatarius adeptus est possessionem bonorum venditorum, nec sufficere quod bona liberata, & adiudicata fuerint plus offerenti, nisi fuerit in effectu tradita possessio, qui hoc multis rationibus, & authoritatibus comprobat, ideo ad eum lectorem remitto: quem etiam sequitur Paul. Bellon. *in tract. de ijs quæ fin. incontin. lib. 1. cap. 107. num. 4. vers. quod intelligitur.* Ratio est, quia ànte traditionem alienatio non est perfecta, nec dominium transfertur, etiam post latam sententiam, nisi interuenerit sententiæ executio per traditionem realem, vt ibidem fusiùs Giurba comprobat. Quod enim dicitur litem finiri per sententiam, debet intelligi de sententia executioni demandata, Mohed. *decis. 3. vt lit. pend. num. 3.* Achill. *decis. 1. vt lit. pend.* vbi quod lis non finitur per sententiam, nisi etiam possessio sit tradita, Rot. *decis. 692. num. 3. part. 2. recent.* Limitantur supradicta, vt locum quidem habeant quando lis est introducta contra possessorem, & contra illum lata fuit sententia; alioquin si sententia fuerit lata in fauorem possessoris, & in rem iudicatam transacta, non est opus aliqua executione, & statim lis & præuentio finita est: Verall. *dec. 172. num. 6. part. 2.* An autem sufficiat possessio ficta per traditionem tubæ vel calami? vidend. Guid. Pap. *decis. 22. & 81.* 4

Attamen Muta *in decis. Sicil. 11. num. 21. & 22.* (licet in alio casu) difficultatem excitare videtur, vtrum videlicet si ab eo cui bona in solutum data fuêre, statim auferantur, ita quod traditio non fuerit plenum sortita effectum, sed tantum momento, vel modico tempore durauerit, tali casu dicatur effectus traditionis consummatus; Et Respondet non esse consummatum, quia bona tradita non fuerunt irreuocabiliter, sed decisio illa Mutæ loquitur ad effectum extinguendi hypothecas per dationem in solutum, qui non est casus noster. 5

Dicendum ergo est 1. quod si incontinenti factâ executione, liberatarius, aut is cui res, vel possessio

adiudi

adiudicata fuit, turbetur, aut molestetur ab ipsomet aduersario, contra quem facta fuit missio in possessionem, aut alia executio, hoc casu quia res non fuit perfectè tradita, iudex siue ordinarius siue delegatus potest continuare causam suam, & in ea procedere donec possessio perfectè fuerit quæsita, secùs si molestia vel turbatio contingat aliquo tempore post quæsitam possessionem, tunc enim actio ista noua debet intentari coram iudice ordinario competenti, veluti si agatur de iudice, qui non habet iurisdictionem nisi in causis executiuis vigore submissionum & obligationum in formam instrumenmenti publici reductarum: sanè iudex iste perfectâ executione amplius adeundus non est nisi molestia illicò, & incontinenti contingeret, per text. *in cap. quærenti 26. de offic. deleg.* & tradunt Imol. Castrens. Roman. Alex. & alij *in l. penult. §. species, ff. de acqu. possess.* sequitur Tiraquell. *ad l. si vnquam, Cod. de reuocand. donat. verb.* susceperit liberos, *num.* 183. *&*
6 184. † vbi id procedere asserit tam in iudice ordinario quam in delegato, Gars. *de Benefic. part. 6. c. 2. num.* 155. Pendente verò tempore ad reluendum pignus, debitori ex consuetudine dari solito, non dicitur executio consummata, cum nec irreuocabiliter facta sit liberatio, nec missio in possessionem, nec ante tempus illud soluatur, aut debeatur laudimium Domino directo: ad tradita per Giurb. *d. decis.* 64. *num.* 5. Rota Auen. *decis.* 134. *n.* 1. Burg. *de Laudem. p. 2. cap. 45. num.* 13. *&* 41.

7 Eodémque modo si agatur de sententia continente aliquod factum successiuum, licet iudex iam semel suam sententiam executioni demandasset, si tamen reus condemnatus moueret controuersiam aduersus eum, qui talem sententiam obtinuit, remaneret adhuc eidem iudici potestas exequendi vigore primi iudicij, cum executio nondùm sit plenè facta quandiu ille qui sententiam pro se reportauit turbatur in facto successiuo contento in sententia, vt tradunt Alex. & alij *in d. l. permisceri. penult.*
8 *§. species, ff. de acq. possess.* † vbi Additio dat exemplum in sententia, qua quis condemnatus fuit ad rem restituendam, hoc addito, quod condemnatus actorem in futurum turbare, aut molestare non possit in illa re, si enim in futurum molestet, poterit idem iudex in vim sententiæ impedire tales molestias, vt dicunt Dd. *in d. §. species.* Et ratio est, quia vbi turbatio est successiua, dicitur quis facere incontinenti, licet faciat post decennium, Paul. Bellon. *tract. de ys quæ fiunt incontin. lib. 1. cap. 6.*

9 Aliud exemplum afferri potest si agatur de sententia lata in materia terminorum, quia etiam semel positis limitibus, si postea amoueantur, poterit peti denuò eiusdem sententiæ executio contra nouiter turbantes, etiam si sint vicini postea nati in populo condemnato, cum sit idem concilium, licet personæ diuersæ, Rot. *dec. 1. n. 23. & seq. p. 7. Recent.* post Capyc. Auend. & Pnt. *ibid.* allegatos. Ad confirmationem huius limitationis faciunt tradita per Rot. *decis. 21. num. 8. & 9. par. 7. recent.*

Insuper aduertendum est, consideranda esse verba commissionis: si enim alicui detur facultas, vt vbi & quando expedierit, & requisitus à parte fuerit, commissionem in literis contentam exequi faciat, & inuiolabiliter obseruari, contradictores per censuras Ecclesiasticas compescendo, tunc censebitur datus executor non solum quoad primam literarum executionem, sed etiam si postea superueniant molestiæ, & sic ex prima executione, non dicitur functus officio suo, quia executio non fuit perfecta, Rota *decis.* 265. *n.* 13. *& seqq. p. 7. recent.*

Qua in re aduertendum est circa modum agendi, 10
duplici enim modo agi potest vigore sententiæ in iudicatum transactæ. Aut enim agitur actione in factum quæ ex sententia oritur, aut officio iudicis: si actione in factum: illa potest intentari coram quocumq; iudice competenti, etiamsi is sententiam non protulerit: si verò officio iudicis, idem iudex qui tulit sententiam, & per consequens idem notarius adeundus est, Bart. *in d. l. à diuo Pio 15. §. sententiam Romæ, num. 2. ff. de re iudic.* Ias. *ibid. n.* 4. *&* 5. Scacc. *de Appellat. qu. 11. n. 165. restrict. 2.* Franc. *in cap. Romana. §. final. sub n. 1. de Appellat. in 6.* Salgad. *de Reg. protect. p. 4. cap. 1. n. 39.*

Ex supradictis etiam infertur, quod si quis fuerit 11
missus in possessionem vigore *l. final. Cod. de Edict. D. Adr. toll.* aut aliis remediis possessoriis, vel executiuis, & perfectâ missione, compareat aliquis legitimus alioquin contradictor, non est audiendus in hoc iudicio summario & executiuo; sed immissus absoluendus est ab obseruatione iudicij, saluo iure agendi alio eóque ordinario iudicio, vt benè comprobat D. Argel. *in tract. de Legit. contradict. qu. 1. art. 3. num.* 123. † quod ampliat *num.* 143. Etiamsi 12
causa commissa fuisset cum clausula *Arbitrio Rotæ*, cuius arbitrium illud debeat esse regulatum, & per consequens in illo iudicio summario non possit reuocari immissio iam ante commissionem consummata. Idem dicendum est in beneficialibus in quibus potestas executoris expirat post factam missionem in possessionem, & tunc nouo iudicio agẽdum est coram ordinario, Gars. *de ben. p. 6. c. 2. n. 145. vsque ad* 155. Vbi dicit, quod quãuis data fuerit possessio beneficij, illi, qui fuit prouisus per executorem literarum prouisionis, non ideo cessat eius authoritas nec iurisdictio, & per consequens eadem est causa & continuatio iudicij præuenti, donec immissus fructus perceperit, ex Cardin. *in Clement. si plures, num. 2. de præbend.* præsertim si in commissione adsit illa clausula, *quod inducant in possessionem, & inducto faciant de fructibus responderi*, vt *ibidem* per Gars. *num.* 149. Sed post adeptam pacificam possessionem expirat potestas, & iurisdictio Delegati, eiúsque præuentio non potest dare impedimentum iurisdictioni Ordinarij, vel alterius iudicis competentis, cum ista sit noua causa; nisi tamen turbatio oriretur incontinenti post factam missionem in possessionem; vt *ibidem* probat Gars. *numero* 154. *&* 155.

Infertur etiam quod si is aduersùs quem facta 13
fuit manutentio vel immissio, dicat manutento, vel immisso, Ego consentio, & acquiesco tuæ immissioni, vel manutentioni in possessorio; sed dico me habere bonum ius in petitorio, vel in aliquo possessorio plenario: tunc quia iudex immissionis, vel manutentionis functus est officio, & non controuertitur de eadem causa, sed nouum iudicium intentatur, potest hoc fieri per actionem separatam, & in iudicio ac tribunali diuerso; ex traditis per Dd. 14
in d. §. si post addictum. Gars. Argel. & alios *suprà* citatos, & prætereà ista bene probatur per text. *in l. à diuo Pio. 15. §. si post addictum, ff. de re iudic.* vbi Castrens. id optimè & practicè explicat: & videnda sunt ea, quæ dicemus infrà *cap.* 24. vbi hæc materia declaratur.

Obiicies quod hac ratione contingeret absur- 15
dum, nempè quod si executio fuisset facta authoritate maioris Tribunalis, alius iudex adiens, si esset inferior, cognosceret de validitate processuarum factarum per Superiorem, quod admitti non debet.

Respondetur distinguendum esse, vtrùm Superior procedat per viam iuris, velut in rescriptis iustitiæ & similibus, aut per viam gratiæ velut in priuilegiis, & aliis rescriptis gratiosis. Primo casu iudex inferior cognoscere potest de iis, quæ per soperiorem facta sunt, *cap. super litteris* 20. ibi, *de precum qualitate cognoscat. de Rescript.* & *ibid.* Dec. *num.* 12, Felin. *numer.* 18. & alij. Nisi tamen superior iam plenè de tali articulo cognouisset, Gabriel. *cons.* 182. *num.* 12. *vol.* 2. In rescriptis verò gratiæ obseruanda est resolutio tradita per Barbos. *in cap. cum venissent* 12. *num.* 3. & 4. *de Iudic.* Videlicet quod si agatur de generali quadam interpretatione dubiæ voluntatis, quæ alia ratione fieri nequeat quam per interpretationem eiusdem superioris ore declarandam; tunc inferior nullam habeat cognoscendi de ea facultatem, sed si agatur de explicatione doctrinali, illa fieri possit per Doctores, Prælatos, aut alios Iudices competentes, nec opus sit recurrere ad Superiores, vt *ibid.* Barbos. probat. Sed quocomque casu, siue agatur de rescriptis gratiæ, siue iustitiæ dùm non reuocatur in dubium potestas superioris, nec agitur de interpretanda illius voluntate; sed agitur de aliquo defectu, nullitate, vel alia simili oppositione respicienre partem directè, superiorem verò tantùm indirectè, tunc iudex inferior cognoscere potest, vt tradit Gabriel. *d. cons.* 182. *num.* 15. quia tunc nullum fit præiudicium superiori, nec eius iurisdictioni, & potest inferior declarare vtrum obstet, vel non obstet actori, vel reo priuilegium, executio, vel decretum superioris: Innoc. & Hostiens. *in d. cap. cum venissent. de iudic.* vbi benè explicant.

CAPVT VI.

ARGVMENTVM.

Per renunciationem litis, & instantiæ, cessare præuentionem: qua de re copiosius agitur infra *cap.* 30. Vbi ostenditur quæ sit vis horum terminorum, litis, causæ, & instantiæ. Renunciare liti quando quis possit, & an teneatur soluere expensas sic renuncians. Quid sit renunciare liti, quid instantiæ. Et an in præiudicium iudicis, vel notarij qui præuenit, renunciari possit instantiæ, saluo iure rectius agendi. Appellans vtrùm inuito appellato renunciare possit suæ appellationi. Commissio vtrum expiret appellatione deserta.

SVMMARIVM.

1 *Renunciare liti quilibet potest solutis expensis.*
2 *Limita nisi noua superueniente causa.*
3 *Actor non potest inuito reo soli instantia renunciare nisi propter actionem malè propositam.*
4 *Actor quandocumque renuncians soli instantia tenetur soluere expensas.*
5 *Renuncians Liti amplius non auditur agere volens.*
6 *Renuncians soli instantia iterùm agere potis solutis expensis.*
7 *Soli instantia renunciari non potest in praiudicium partis.*
8 *Statur iuramento partis vtrum interesse habeat in renunciatione instantia.*
9 *Renunciatio instantia* saluo iure rectiùs agendi, *an fieri possit in praiudicium iudicis vel notary.*
10 *Ante litem contestatam renunciari potest soli instantia, solutis expensis.*
11 *Qui semel Litem contestatus est in illa ad finem vsque perseuerare.*
12 *Iudex post Litis contestationem efficitur Dominus causa.*
13 *Renunciatio solius instantia admittitur si tempestiuè fiat arbitrio iudicis, sin minus reijcitur.*
14 *Interesse casuale & quod se habet ad esse & non esse, non est in consideratione.*
Appellans vtrum renunciare possit appellationi inuito appellato. Preuentio vtrum finiatur per desertionem appellationis.

LITE pendente potest Actor, vel Reus 1
illi renunciare, solutis expensis: *l. postquam liti,* & *ibi* Dd. *Cod. de Pact.* Gratian.
discept. forens. cap. 118. *num.* 52. † quas 2
tamen expensas, renuncians liti, reficere non tenetur si superueniat causa de nouo, per text. *in leg. destitisse, in fin. ff. de Iudic.* Gratian. *discept.* 572. *num.* 18.

Instantiæ tamen renunciari non potest nisi con- 3
sentiente reo, sed si reus non consentiat, ita demùm renunciari poterit quando iudex videt actorem malè suam actionem proposuisse, aut in processu adesse aliam nullitatem, sed si processus sit validus non potest actor soli instantiæ inuito reo renunciare, *Auth. qui semel. Cod. quomod. & quand. Iud.* † Sed 4
in omnibus casibus in quibus permissa est renunciatio instantiæ inuito aduersario renuncians tenetur soluere litis expensas, Bald. *in l. quamuis, & in l. sed si hac, ff. de in ius vocand.* Galerat. *de renunciat. Centur.* 2. *cap.* 156. maximè *num.* 7.

Differunt autem renunciare Liti, & renunciare 5
Instantiæ: quia qui renunciat liti non auditur vlterius volens repetere actionem, *d. l. postquam liti. Cod. de pact.* † qui verò renunciat instantiæ, reseruat sibi 6
ius agendi, & iterum agere potest, solutis tamen prius expensis, *Practic. Papien.* in forma libelli quo agitur *vt pacta seruentur. verb. pacta, num.* 13. Galerat. *d. cap.* 156. *num.* 8.

Quo sic præsupposito, dubitatur vtrum actor possit desistere à lite inchoata & renunciare instantiæ, saluâ sibi facultate meliùs agendi in præiudicium iudicis, vel notarij, apud quos causa fuit introducta? Quod dubium restringendum est ad causas ordinarias: nam in executiuis licita est variatio de remedio ad remedium, & de iudice ad iudicem: *infrà cap.* 10. *num.* 18. Igitur

Distinguendum est, aut enim agitur de renun- 7
ciatione in præiudicium partis, aut in præiudicium curiæ. Primo casu, certum est non posse fieri talem renunciationem quando vertitur interesse partis, veluti si fuisset facta reconuentio, vel producti testes, & processus instructus, aut alio modo tractetur de interesse colligantis, Galerat. *d. c.* 156. *n.* 5. † vbi di- 8
cit quod vtrum intersit, vel non, colligantis, probatur ipsius iuramento, eandemque conclusionem firmat Cancer. *lib.* 3. *var. resol. c.* 15. *n.* 183.

Si vero agatur de interesse iudicis, vel notarij, 9
quamuis Cancer. *loco cit.* existimauerit hoc interesse tanquam secundarium, & minus principale non esse attendendum: *Monter.* tamen contrarium verius esse existimauit, videlicet renunciationem instantiæ

tiæ salua facultate rectiùs agendi in præiudicium iudicis, & per consequens notarij fieri non posse post litem contestatam, *iuxta dictam Auth. qui semel. Cod. quomod. & quand. iud.*
10 † Nam ante litem contestatam poterit actor renunciare ad libitum solutis expensis. Galerat. *d. cap.* 156. *n.* 6.

Ratio est, quia si admitteremus huiusmodi renunciationes post litem contestatam, eluderetur iudicis authoritas, & partes indebitè fatigari possent,
11 † cum enim semel quis litem contestatus est, cogendus est in illa vsque ad exitum permanere, Cabalcan. *decis. 1. de iudic. num.* 16. *vers. satis est*: Barbos. *in l. si constante* 25. *§. final. n.* 25. *vers. & est ratio. ff. solut. matrim.* Et sicut procurator efficitur Domi-
12 nus litis per contestationem, † ita & iudex lite contestata efficitur Dominus iurisdictionis in illa causa, & res non dicitur integra quoad iudicem cum quo etiam quasi contrahitur in iudicio, vt benè explicat Monter. *decis. Aragon.* 22. *num.* 16. *& sequent. vsque ad fin.*

13 Ego totum hoc à iudicis arbitrio pendere censeo, qui si viderit renonciationem instantiæ fieri absque animo calumniandi, vtpotè quod actor in principio litis & antequam processus sit instructus, & factæ multæ expensæ in prosecutione litis, & quod in effectu libellus sit ineptus, vel actio ineptè proposita; itavt si postea processus portaretur ad iudicandum sequeretur sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, saluo videlicet iure rectiùs agendi, admittet tempestiuam renunciationem solutis expensis: si verò viderit renunciationem fieri malo animo, & cum intentione aduersarium fatigandi, veluti quod iam expensæ fuerint hinc inde factæ circa probationes, & processus sit instructus, vel ferè instructus ad iudicandum, tunc talem renunciationem non admittet. Et hoc est quod in effectu videtur voluisse Cancer. *loc. cit.* Qua enim ratione poterit iudex pro interesse suarum sportularum, vel notarius pro interesse suarum expensarum impedire ne actor, qui videt se male egisse, pœnitentia ductus bonam fidem agnoscat, & renunciando id faciat, quod iudex suâ sententiâ facere debuisset? Sanè sicut in causa principali, is, qui se malam fouere causam agnoscit, potest liti & causæ renunciare, nulla habita consideratione iudicis & notarij, vt suprà dictum est, & tradunt Doctores *in d. l. postquam liti. C. de pact.* quidni eadem ratione admittetur renunciatio instantiæ bona fide, & ex iusta causa facta,
14 spreto interesse casualis iudicis vel notarij. † Quando enim agitur de interesse quod se habet ad esse, & non esse, & sic contingenter: illud non dicitur interesse considerabile, ad instar patris, qui non dicitur habere in cõtractu, interesse filij quando tale interesse est incertum, & potest adesse vel non, ex Soc. sen. *cons.* 80. *n.* 19. *vers. Praterea dico, vol.* 4. Lamberteng. *de Contract. eor. &c. Gloss* 10. *num.* 24. vbi dicunt patrem posse authoritatem filio contrahenti præstare, quando patris interesse est incertum, & casuale, dependens ex euentu incerto alicuius conditionis, quæ potest aduenire vel non aduenire.

Alia etiam est tacita renunciatio per desertionem litis, de qua inferiùs actum est, *cap.* 33. *num.* 9.

Dubitari autem hic potest, vtrum appellans possit ad libitum renunciare suæ appellationi, ita vt per talem renunciationem lis & præuentio finiatur, quando appellatus non vult huic renunciationi consentire, sed ea non obstante vult appellationis causam prosequi.

Regula est, appellantem inuito appellato non posse renunciare appellationi, sed eius renunciatione non obstante posse appellatum causam prosequi: quam proponit Surd. *decis.* 143. *num.* 3. Potest enim appellatus adhærere appellationi interpositæ per appellantem, *l. ampliorem, Cod. de appell.* Burat. *decis.* 123. *num.* 8. quod copiosiùs explicat distinguendo per plures casus, Scacc. *de appellat. quæst.* 17. *limit.* 2. *n.* 94. *& seqq.*

Deserta autem appellatione, quæritur vtrum præuentio Iudicis appellationis obstet Iudici primæ instantiæ, itâvt causa tractanda sit in tribunali Iudicis appellationis, vel Iudicis primæ instantiæ. Hæc quæstio resoluitur inferiùs, *cap.* 33. *num.* 3. Videatur *decis.* 746. *num.* 2. *p.* 1. *recentior.*

De iure Communi non potest Iudex de causa appellationis cognoscere, quin etiam cognoscat super desertione. Vestr. *in prax. lib.* 8. *cap. vlt. num.* 9. *versic. sed hodie: in fine*, Rota *decis.* 296. *num.* 6. *part.* 6. *recentior.*

CAPVT VII.

ARGVMENTVM.

Præuentioni obstare euocationem causæ. De differentia inter euocationem, & appellationem. Euocatio quando fieri possit. Quis notarius scribere debeat in causa euocata, siue in eadem ciuitate, siue in diuersa fiat euocatio. Quis notarius scribere debeat quãdo Superior causam committit alicui iudici ordinario. Quis tenetur portare acta primæ causæ post euocationem. Et plurima alia circa materiam euocationis causarum explicantur. De tacita Euocatione & inhibitionibus Iudici factis de non procedendo in aliqua causa.

SVMMARIVM.

1 *Referuntur Dd. de materia euocationis tractantes.*
2 *Causa miserabilium personarum euocari possunt.*
3 *Euocatio & appellatio à pari procedunt.*
4 *Euocatio est potentior appellatione, intellige vt numero* 11.
5 *Causa nondum cœpta potest euocari.*
6 *Euocationis definitio explicatur.*
7 *Euocatio non nisi magna ex causa fieri potest nec generaliter in omnibus causis, sed in certa causa tantùm.*
Varia enumerantur causa propter quas superior potest concedere euocationem.
8 *Causâ ante litem cœptam euocatâ, scribit Graffarius curia ad quam fit euocatio.*
9 *Notarius causa euocata ab eodem tribunali ad alium iudicem eiusdem tribunalis, suam causam retinet.*
Notarius semel in vna causa electus regulariter mutari non potest.
10 *Differentia inter euocationem & appellationem.*
11 *Euocatio dicitur eadem lis, sed non appellatio.*
12 *De euocatione commissa extra ciuitatem, vel locum, in quo causa tractabatur.*
13 *Iudex ordinarius si procedat vti delegatus assumit notarium curia delegantis.*

14 *Limita*

14 *Limita nisi commissio esset tantum excitatiua iurisdictionis.*
15 *De euocatione facta ab vno tribunali ad aliud in eadem ciuitate.*
16 *Rescriptum euocatorium si sit subreptitium est ipso iure nullum.*
17 *Statim vbi superior incipit cognoscere de causa, ligata sunt manus inferiorum.*
Sed non reuocantur ea quæ ante tacitam istam euocationem facta sunt.
Euocatio & inhibitio facta parti vtrum Iudicem afficiant.
Facta per superiorem inhibitione, si deinde dispensando negocium ille causam remittat ad Cancellariam, vel tribunal Principis, non censetur reuocata inhibitio.
18 *Rescriptum continens euocationem, siue iustum sit, siue iniustum, est timendum.*
19 *Consuetudo quid obseruet in causis euocationum.*
20 *Acta omnia sunt exhibenda dum de viribus euocationis agitur.*
21 *Si quæratur vtrum causa sit eadem vel diuersa, omnia acta sunt transportanda.*
22 *Euocatione valida existente, tota iurisdictio curiæ euocatæ suspenditur in illa causa.*
23 *Quis teneatur portare acta post causæ euocationem.*
24 *Sententia lata non visis actis causa euocata, est nulla.*
25 *Clausula*, quam & quas, *non operatur nisi post acta transportata.*
Quis habeat potestatem causas euocandi.

1 De materia euocationis ad longum disse-
tere, mei non est instituti, sed qui Docto-
res de eius materia tractantes videre vo-
let, videat quæ tractantur *in cap. vt no-*
strum, 56. de appellat. Rebuff. *in constit. Reg. tom. 1. tit.*
de euocat. fol. mihi 435. Lancel. *de attent. cap.* 10. Mar-
chesan. *de commiss. vol. 2. tit. de commiss. euocat. causar.*
fol. 268. & Vestr. *in prax. lib. 3. c. 9.* vbi ponit totam
materiam euocationis, Ricc. *collect.* 2593.

Ad propositum nostrum tractandum est quis scri-
bere debeat in causa euocationis, an notarius seu
Graffarius qui scribebat ante euocationem, an vero
is, qui eligetur per eum qui euocationem obtinuit,
2 dummodo non sit partibus suspectus, † exemplum
peti potest à causa viduæ, vel alterius miserabilis
personæ, quæ ex priuilegio *leg. vnica, Cod. quand. im-*
per. int. pupill. & vid. (De quo inter cæteros fusè
Marchesan. *loc. cit. fol.* 195. *& sequent.*) petit cau-
sam à curia inferiori ad tribunal superius euocari,
& similibus, in quibus quæri potest quis scribere
debeat.

3 Et videtur dicendum quod in causa euocata, seu
per rescriptum, seu per decretum Superioris, ille qui
obtinet euocationem, habeat electionem notarij eo-
dem modo quo fieri solet apud nos in causa appel-
lationis, & tradit Boër. *decis.* 258. *num. 1. vers. & in*
causis. Gratian. *discept. forens. cap.* 167. *num.* 59. cum
appellatio, & euocatio à pari procedant: ad tradita
4 *in d. cap. vt nostrum 56. de appellat.* † Immo euocatio
potentior est appellatione, & attentata post euoca-
tionem facta continent maius delictum: & sont ma-
gis attentata, quam si fierent appellatione pendente,
Lancel. *d. cap.* 10. *n. 3. & 9.*

Sed tamen pro resolutione huius quæstionis
mihi seriò cogitanti varij distinguendi casus oc-
currerunt.

Primus casus est quando causa quæ nondum erat
inchoata, per Superiorem euocatur, veluti si causa
quæ ex sui natura coram iudicibus curiæ ordinariæ
intentari debuisset, committitur tractanda de man-
dato Superioris in tribunali sacri Palatij Apostolici,
† quam euocationem causæ nondùm cœptæ fieri 5
posse verum est: nam licet Couar. *practic. quæst. dict.*
cap. 9. num. 1. & Rebuff. *in d. tit. de euocat. in præfat.*
num. 9. definierint euocationem, vt sit translatio li-
tis pendentis ad tribunal superius absque prouoca-
tione facta, † tamen in definitione addendum est, vt 6
sit translatio litis pendentis, *vel quæ pendere debe-*
bat, hoc enim verius esse notauit Lancel. *de attent.*
d. cap. 10. num. 17. Gail. *lib. 1. obseruat. cap. 41. num. 1.*
vers. item euocata dicitur.

Fateor tamen non ita facile concedendas esse 7
huiusmodi euocationes, sed magnâ tantum existen-
te causâ, neque generaliter quemquam eximendum
esse à iurisdictione Ordinarij, sed dumtaxat in certa
causa, & illa durante, ne membra à capite separen-
tur, vt dicit Marchesan. *loc. cit. par. 2. de euocat. nu-*
mero 67. & 70. fol. 279. Tapia *in decis. 1. Regni Sicil.*
num. 12. & sequent.

Inter cæteras autem causas ob quas concedi po-
test euocatio causæ, sequentes numerantur, nempe
vtilitas publica, grauitas, & magnitudo causæ, Iudi-
cis legitima suspicio, & similes. Rebuff. *in constit.*
Reg. tom. 1. tit. de euocat. in præfat. quæst. 6. num. 57. &
quæst. 7. num. 66. Regulariter autem euocatio sine
causa concedi non debet, vt mox dictum est: & vltra
citatos probat Cyriac. Nig. *controuers.* 515. *num.* 1.
vel propter negligentiam Iudicis qui de causa co-
gnoscit, Cyriac *controuers.* 413. *num.* 35.

Hoc igitur casu, quando causa nondum pendens 8
committitur cognoscenda in curia superiori, certis-
simum est notarium curiæ ordinariæ in illa causa
scribere non posse, cum per euocationem suspensa
sit tota iurisdictio ordinaria, & per consequens fa-
cultas scribendi sublata notario illius curiæ, sicut
sublata principali tollitur accessorium, præsertim
cum tota iurisdictio sit deuoluta ad curiam Supe-
rioris, & per consequens notarius illius scribere de-
beat, vt supra dictum est *ad trad. in d. cap. quoniam*
contra. de probat.

Secundus casus est quando tractatur de causa iam 9
cœpta in vno tribunali coram vno iudice, quæ præ-
uiâ euocatione cognoscenda delegatur in eadem
ciuitate, alteri tamen iudici eiusdem tribunalis,
veluti si causa coram vno commissario pendens, al-
teri præuiâ euocatione committeretur, & tunc quia
commissio, fit in eodem tribunali in quo idem no-
tarius habet officium, concludendum est, ex gene-
rali regula superiùs proposita per talem euocatio-
nem non fieri præiudicium notario, qui in causa
euocata scribere cœpit, & ideo ipsum continuare
debere vsque ad sententiam & appellationem. Et
generaliter Notarius semel electus in illa causa mu-
tari non debet, vt probat Cyriac. Nig. *dicta controu.*
515. *num.* 8. † Ratio est, quia euocatio nihil aliud 10
est quam translatio causæ: in quo differt ab appel-
latione, quæ præsupponit litem esse finitam, cum ta-
men euocatio præsupponat litem pendere, aut pen-
dere debere, quam differentiam inter cæteras quas
refert inter appellationem, & euocationem, agnouit
Rebuff. *dict. tit. de euocat. artic. 1. num. 96. fol.* 448.
& sic satisfit dubio superiùs proposito, *numero* 4.
† quia non negamus euocationem potentiùs ar- 11
ctare, sed dicimus causam appellationis esse no-
uam litem, euocationis vero esse eandem licèt trans-
latam.

Tertius casus est quando euocatio fit ad aliud 12
tribunal

tribunal alterius ciuitatis, v.gr. ſi cauſa pendens in
Comitatu Venaiſſino euocetur ad Ciuitatem Auen.
quod quomodo, & quando fieri poſſit nunc non
diſcutio, & hoc caſu nullum ſt dubium quin vnus
ex notariis Curiæ Auenion. in qua cauſa euocata
commiſſa eſt, aſſumi debeat, cum notarius tribuna-
lis à quo fit euocatio nullum habeat officium in cu-
ria in qua euocatio commiſſa reperitur.

13 Sed quæres, quid ſi iſta cauſa ſic euocata com-
mitteretur vni ex Dominis iudicibus curiæ ordina-
riæ Ciuitatis Auenion. ex qua curia aſſumendus erit
notarius; Reſpondetur aſſumendum eſſe notarium
ex illis, qui habent officium in tribunali Superio-
ris delegantis, quia delegatus repræſentat delegan-
tem, & quicquid facit delegatus dicitur fieri à dele-
gante, & ideo notarium aſſumendum eſſe in curia
delegantis benè comprobat Gratian. *diſcept.forenſ.*
14 *c.167.n.56.* † qui tamen hoc limitat *num.* 58. niſi
ageretur de commiſſione excitatiua iuriſdictionis,
quod veriſſimum eſt, quia tunc iudex non procedit
vti delegatus; ſed tanquam ordinarius, & ſic Graffa-
rius curiæ ordinariæ adhiberi debet: in dubio autem
commiſſio præſumitur excitatiua iuriſdictionis or-
dinariæ, *cap. licèt 12. cum ibi not. de off. iud. Ordin.* Me-
noch. *lib.2. præſ.16. n.24.*

15 Quartus caſus eſt quando euocatio fit ab vno tri-
bunali ad aliud & in eadem Ciuitate: & hoc caſu
diſtinguendum exiſtimo, aut enim euocatio iam fuit
ſortita effectum, aut non fuit ſortita, ſed de eius vi-
ribus coram Superiore diſputatur.

In hoc poſteriori caſu pro Graffario primæ curiæ
dubium facit, quia ſi opponatur reſcriptum euoca-
torium eſſe ſubreptitium, cauſa remanet ſemper
apud primum iudicem, quamuis enim alia reſcripta
ſi pars nihil opponat licèt ſubreptitia ſint, ſubſiſtãt,
& proceſſus vigore illorum facti, ſi non excipiatur,
16 iuriſdictionem & poteſtatem tribuant, † Aliud ta-
men dicendum eſt in reſcripto euocatorio, quod ip-
ſo iure nullum eſt ſi per ſubreptionem obtentum
fuerit, ita vt non videatur extincta iuriſdictio quan-
diù de reſcripti ſubreptione diſputatur: ex traditis
per Vant. *in tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iuriſd.*
deleg. num.60. & in tit. quib. mod. ſent. null. repar. poſſ.
num.59. Et non ſolum per tale reſcriptum ſubrepti-
tium cauſa non cenſetur auocata, ſed etiam reſcri-
ptum & omnia coram nouo iudice facta, ſunt ipſo
iure nulla. Veſtr. *in prax. lib.3. c.9. n.6.*

His tamen non obſtantibus exiſtimo de rigore iu-
ris Graffarium primæ curiæ ſcribere non poſſe, ſed
ſolum Graffarium curiæ euocantis, quia cum cauſa
tractetur coram Superiore, & in tribunali in quo
Graffarius curiæ ordinariæ non habet officium, in
eâ ſcribere non poteſt, per regulam generalem ſu-
periùs traditam, quod qui non habet officium in ali-
qua curia in ea ſcribere non poteſt: licet enim ſint
omnes Graffarij Principis, ſunt tamen Graffarij ha-
bentes poteſtatem limitatam, & reſtrictam ad certam
curiam, & ſicut Graffarius curiæ Superioris, non po-
teſt ſe immiſcere de cauſis, quæ ventilantur in cu-
ria inferiori, pari ratione Graffarius curiæ inferioris
non poteſt ſe immiſcere de negotiis, quæ tractantur
17 in Superiori tribunali. Et ratio eſt, † quia ex eo quod
Superior incipit cognoſcere de aliqua cauſa etiam
pendente coram inferiori, ſtatim per illam manus
appoſitionem ſunt ligatæ manus iudicis inferioris
quoad ipſas partes litigantes, *cap. licet, de offic. deleg.*
& can. quamuis, 1. q.6. Franc. *in d. cap. vt noſtrum 56.*
n.9. vbi dicit hanc eſſe differentiam inter expreſſam
euocationem, & tacitam quæ fit per manus appoſi-
tionem, vt expreſſa ligat manus iudicis, & totius tri-
bunalis inferioris, tam quoad partes litigantes, quam
quoad tertium, tacita vero tantum quoad ipſas par-
tes litigantes, non autem quoad tertium, & ideo non
obſtante tacita euocatione poſſet vnus ex litiganti-
bus agere contra tertium. Licet enim dubitari ne-
queat quin auocatio cauſæ, non ſolum expreſsè, ſed
etiam tacitè fieri poſſit, veluti ſi Superior cauſam
vni delegatam alteri iudici committat, quia per ta-
lem commiſſionem cēſetur reuocare facultatem pri-
mo delegato conceſſam: Rota *deciſ.6. de reſcript. in*
Nouis. Lancell. *de attentat. p.2. c.10. n.55.* Tamen per
huiuſmodi tacitam euocationem, imo nec per ex-
preſſam non reuocantur acta ante illam facta in illa,
cauſa, vt probat Gratian. *diſcept. for. c.981. n.4.*

Sed quæritur vtrum intimatio euocationis, & in-
hibitio facta parti afficiat Iudicem, vt illius proceſ-
ſus poſtea factus declaretur nullus? Diſtinguendum
exiſtimo; aut enim Iudex aliquid facit ex officio,
aut ad inſtantiam partis, cui auocatio & inhibitio
fuit intimata. Primo caſu, non annullantur geſta,
quia ex ſcientia partis nihil infertur ad ſcientiam
Iudicis in materia attentatorum, Lancell. *de atten-*
tat. lit. pend. par.2. cap.12. ampliat.15. num.26. poſt
Franc. *in cap. ſi inſtus metus 73. num.50. de appellat.*
Secundo caſu, ſi Iudex aliquid decernat ad inſtan-
tiam partis inhibitæ, proceſſura dicitur attentato-
ria: Lancellot. *de attentat. poſt inhibit. ampliat.59.*
Ludouiſ. *deciſ.360.* Rot. *deciſ.296. num.9. par.6.*
recentior.

Præterea quæritur ſi Iudex ſuperior inferiori in-
hibuerit, & deinde diſputando ſuper illa cauſa idem
Superior cauſam remiſerit ad Cancellariam, vel ad
ſacram Congregationem Concilij Vrbis, verum du-
ret inhibitio? Reſpondendum eſt durare inhibitio-
nem: quia licet Iudex ſuperior dum cauſam remittit
ad ſuperius tribunal, videatur à ſe abdicare iuriſdi-
ctionem, tamen remanet effectus inhibitionis iam
conſummatus; & ſicut relatio, ita & remiſſio ſola ad
Principem cauſat attentata: ita præcisè Lancelloe.
de attent. poſt inhibit. ampliat.21. per tot. † Et ſa- 18
nè certum eſt, reſcriptum Principis continens cauſæ
euocationem, ſiue iuſtum ſiue iniuſtum, ſemper ti-
mendum eſſe; & per illud, cum procedat à Superio-
re, ſiue iuſtum ſiue iniuſtum ſit, iuriſdictionem in-
ferioris ſuſpendi, nec poſſe niſi per ſuperiorem re-
uocari, Marcheſan. *in tract. de commiſſ. euocationis*
cauſar. §.3. numero 4. fol.328. Quod verum eſt ſi
reſcriptum huiuſmodi fuerit præſentatum iudici
ante ſententiam, nam ſententia & proceſſura te-
net ante præſentationem reſcripti euocatorij, Ca-
ſtrenſ. *in l.1. Cod. vt lit. pend. num.3.* quando euo-
catio fuit facta ad inſtantiam partis, quia parte non
vrgente commiſſio non ſuff. agatur, Lancell. *de attent.*
cap.10. num.4. Et ita intellige quæ diximus ſuprà
cap.1. num.12.

Sed tamen de conſuetudine vidi aliter fieri, & 19
vtrumque notarium cumulatiuè ſcribere decretum
Superioris, donec quæſtio ſuper validitate, vel in-
naliditate euocationis fuerit terminata: quia inte-
rim videntur remanere quædam reliquiæ prio-
ris iuriſdictionis, & per conſequens officij ex illa
dependentis: præſertim vero quia Graffarius pri-
mæ curiæ euocatæ debet Superiorem informare
de ſtatu cauſæ, & ſic illius præſentia videtur neceſ-
ſaria.

Si tamen ſuper euocatione longior proceſſus in- 20
ſtitueretur & diſputatio, crederem eo caſu ſolum
notarium curiæ euocationis ſcribere debere, hoc
ſaluo, quod Graffarius curiæ euocatæ teneretur acta
ſua exhibere: ſicut in ſimili † quando diſputatur 21

vtrum eadem, vel diuersæ sint causæ, decisum fuit omnia acta esse traosportanda, vt apud Marches. *de commiss.lib.3. de commis.nullit.sanat.decis.43.num.3. fol.118.*

22 Si vero semel decisum fuerit euocationem suum debere sortiri effectum, tollitur omnino iurisdictio iudicis inferioris, & per consequens Graffarij Curiæ illius, vt tradunt omnes Scribentes *in d.cap.nostrum,de appell.* conquiescit enim omnis inferior iurisdictio post causam ad supremum tribunal euocatam, Menoch. *cons.301.num.44.* Intellige prædicta iuxta statutum Auenionense *lib.2. rubr.27. articul. vnico*, videlicet dummodo euocatio fiat ante causæ conclusionem, vel ordinationem de portando processum.

23 Sed hic incidenter quæritur quis teneatur post euocationem causæ transportare acta primæ instantiæ? Respondeo illum, qui vult procedere in causa teneri omnia acta prioris iudicij transportare, & sententiam non transportatis actis causæ euocatæ, esse nullam, quia licet quandō quælibet ex partibus facit suum processum separatum, iudex possit procedere super actis ab vna parte productis, si alia fuerit negligens in producendo, tamen quando vnus inter partes compilatus fuit processus, ille communis efficitur inter vtramque partem, & remanet penes notarium qui est custos acto-

24 rum. † Illo casu si iudex euocationis non viderit acta instantiæ euocatæ, nulliter procedit, & stante negligentia vnius ex partibus in producendo, alia pars potest habere acta, & satisfacere dispositioni iuris, quod vult vt iudex procedat visis actis, vt testatur Coccin. *decis. Rot. Rom.424. per tot.* & tradit eadem Rot. *decis.184.n.8.p.7.recentior.*

Quod procedit quamuis in commissione adesset clausula *quam & quas*, cuius vigore procedi potest vt in prima, quia illa clausula non operatur ante transportationem actorum, Rot. *decis.210.n.5. versic.nec poterat, par.3.recentior.*

Sed nos alio vtimur remedio. Nam quemadmodum in causa appellationis, ita & in causa euocationis curamus assignari ei, qui euocationem obtinuit, dilationem ad portandum acta causæ euocatæ, quâ elapsâ, si acta non transportauerit, causa ad primum iudicem remittitur. Nisi malit euocatus præueniendo acta portare pro faciliori causæ expeditione. *Ex statuto lib.2.rub.13.art.9.*

Sed hic opportunè quæritur quis habeat ius auocandi causas ad se? Respondeo, quod licet aliqui DD. asserant ius euocandi causas competere solum habentibus supremam potestatem; tamen verius est facultatem euocandi competere iis omnibus qui habent ius causas committendi: Rot. *decis.209. n.12. & 13.part.5.recentior.*

CAPVT VIII.

ARGVMENTVM.

Vtrum causa dicatur præuenta, si quis intentauerit remedium *l. diffamari, C. de Ingenu. manumiss. & l. si contendat, ff. de fideiussor.* Quando hæc remedia locum habeant, & quomodo inter se differant. De iactationibus. Quis dicatur in illis actor originarius, & quis reus. Quis eligat iudicem vel notarium eligat. Et quod hæc electio pertineat ad citatum. Quis eligat iudicem, vel notarium in causa rescissionis contractus. Et vtrum Iudex qui fuit deputatus in causa præparatorij, debeat esse Iudex iudicij præparati.

SVMMARIVM.

1 *De remedio* l. diffamari. Cod. de Ingen. manumiss. & l. si contendat, ff. de fideiuss. *Et quando hac remedia locum habeant, & quomodo inter se differant.*

2 *Statutum Auenion.* de moder. inhibit. art.5. *vbi tractat de causis iactationum, explicatur.*

3 *Obtinens inhibitiones super iactationibus dicitur reus originarius, & non actor.*

4 *Electio iudicis non datur agenti ex remedio* l. diffamari, Cod. de Ingen. manumiss.

Vtrum semper sit verum quod Iudex præparatorij debet esse index præparati.

5 *In causa Rescissionis contractus agens eligit iudicem & tribunal competens.*

6 *Fallit si causa rescissionis non obstet contractus executioni.*

SCIENDVM est duo prodita esse remedia illi, qui timet in sua possessione, vel aliquo iure molestari. Alterum est ex *l. si contendat, ff. de fideius.* per quam communiter Dd. tenent licere Reo petere à iudice, vt pronuntiet sibi exceptionem competere, seque liberum esse ab ea actione, quam aduersarius intentare intendit. Alterum vero, ex *d.l.diffamari, Cod.de ingen.manumiss* quo agitur, vt pronuncietur nullum ius diffamanti competere aduersus diffamatum in eo in quo ipsum diffamauit: & sic in hoc secundo remedio debet constare in primis de diffamatione, quod non est necesse in remedio *dict.leg.si contendat.* quod propterea vtilius esse dicitur, vt explicat Cancer. *lib.3.variar.resolut.cap.1. numero 53.& sequentib.* Et plures differentias inter vtrumque remedium affert Marchesan. *lib. 3. in tit. de commiss. iactat.num.85.* 1

Hoc ita præsupposito, quæritur vtrum si ille, qui intentauit remedium dictarum legum, seu alterius ipsarum, possit eligere notarium qui scribat in tota causa.

Quæstio ista reperitur decisa *per Statutum nostrum, lib.2.rubr.14. de Moder. inhibit. artic.5.* vbi cauetur quod in similibus causis iactationum, etiamsi adiectæ fuerint inhibitiones de non aliò trahendo, inhibitus possit non obstante inhibitione ad libitum experiri de iuribus suis coram quocunque iudice competente, & alio notario scribente. 2

In terminis iuris communis res difficultate caret; quia qui obtinet similes inhibitiones super iactationibus, est reus originarius, & non habetur pro actore nisi quoad illam primam petitionem, post ipsam vero habetur pro reo. Ex Cancer. *dict.cap.1. num.61.* Argel. *de Legit.Contradict.q.3.art.6.n.190.* ideo debet agere coram iudice illius, quem in ius vocare contendit, vt bene explicat Gratian. *discept. forens.cap.85.per tot.* 3

Et si is qui ea ratione in ius vocatus fuit plures haberet iudices, non daretur electio agenti ex remedio dictarum legum, coram quo iudice conuenire mallet; sed electio spectat ad eum qui citatus fuit, Cuu. *lib.1.var.resol.c.18.n.6.* post Socin.sen. *cons.94. vol.3.* quia compatitio illius qui per istud remedium 4

dium prouocatus est, facit desinere primum iodicium, & petitio ipsius agentis valet tantom in vim exceptionis, Burg. *in tract. de Landim. lib. 3. cap. 51. num. 36. & 37.* In quo capite multa de materia dictarum legum in medium adducit. Qui plura volet videat Authores ad longum citatos per Giurb. *decis. 44. num. 1.*

Applicando itaque supradicta ad nostram Præuentionis materiam, Dico quod cum in remedio *l. diffamari*, diffamans docere teneatur de iure suo intra dilationem sibi per Iudicem præfigēdam, alioquin illi perpetuum silentium imponatur, non tenetur diffamans probationes suas facere coram illo Iudice: sed si reus habeat alium Iudicem competentem, potest coram eo probationes suas facere, non obstante præuentione illius Iudicis. Nam cùm præuentio primi illius Iudicis facta fuerit ad alium finem, nempe vt quis probare teneatur; non debet operari diuersum effectum, nempe vt cogatur probationes suas facere coram illo Iudice, qui præuenit quidem, sed non quoad istum effectum: solum igitur Iudex, quem intentans hoc remedium elegit, competens erit ad præfigendam dilationem aduersario coram eo citato, intra quam agere possit; sed in actione proponenda & prosequenda, actor eliget vnum ex Iudicibus competentibus ipsius rei: vt bene explicat Cou. *lib. 1. var. resol. c. 18. n. 6. ad finem.*

Neque obstat si opponatur, quod Iudex præparatorij debet esse Iudex præparati, *l. ordinarij. C. de rei vendicat.* Quia illud non habet locum quando in præparato alius est iudex competens, quem actor adire possit: ex not. per Afflict. *decis. 155. n. 6.* vbi dicit, quod qui fuit Iudex in possessorio, non est de necessitate adeundus in petitorio, si per hoc alterius iurisdictioni præiudicetur.

Et quod dictum est de remedio *l. diffamari, C. de ingen. manum.* eodem modo statuendum est de remedio *leg. si contendat*: cum & hoc casu eadem subsit ratio, vt bene probat Barbos. *in l. si quis posteaquam, ff. de iudic. num. 99.*

Ergo in his remediis hoc solum operabitur præuentio quod nullus alius Iudex poterit iudicare quoad hunc articulum diffamationis, seu assignandæ dilationis, intra quam actor suam proponere debeat actionem, sub comminatione perpetui silentij: sed quoad proponendam actionem nulla erit præuentio: Socin. sen. *cons. 41. n. 5. lib. 1.* Et videri poterunt quæ diximus *infr. p. 2. huius tract. c. 18. n. 14.*

De materia *d. leg. diffamari, & leg. si contendat.* vltra DD. *sup. cit.* videndi sunt citati per Molin. *de primog. lib. 3. c. 14. n. 11.* & *ibi* Add.

5 Attamen prædicta locum non habent in causis rescissionis, vel annullationis contractuum, in quibus debitor etiam in forma Cameræ obligatus potest ex dispositione statuti suum creditorem præuenire præuia dispensatione iuramenti, & intra terminum à statuto, vel regulamento præfixum, perficere suum processum, & omnes exceptiones suas probare, & si intra dictum tempus processum suum non perfecerit, licet creditori exequi iuxta formam suorum instrumentorum, vt habetur *sub d. tit. de moder. inhibit. lib. 2. statut. rubr. 14. art. 1. & 2. & in regulamen.* Eminentiss. Cardinalis de Armeniaco, *inserto post vol. dictor. statutor. sub tit. de moder. inhib.*

6 Sed hoc casu si debitor processum intra tempus non formauit; itavt licitum sit creditori vti viribus suarum obligationum; licebit creditori exequi volenti eligere notarium sibi beneuisum, nec dicitur causa præuenta per eum, qui scripsit in causa rescissionis contractus, cum iam creditor efficiatur actor, & sic quemcumque iudicem competentem adire possit, & notarium sibi beneuisum eligere: vt probatur per iura, & rationes superiùs adductas. Cæterùm quamuis creditor præuenerit per executiones, potest nihilominus debitor agere ad rescissionem contractus, & tunc quælibet ex duabus causis currit marte suo, coram suo iudice, & scribente suo notario, & ita obseruatur.

CAPVT IX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione per citationem, & quæ requirantur ad ipsam. De citatione verbali & reali. De citatione nullâ, non inducente præuentionem. Quomodo reddatur valida per comparitionem principalis, vel procuratoris, si procurator specialiter ad illam causam, vel generaliter constitutus fuerit. De citatione circumducta. De ea quæ facta fuit die feriato: sine expressione diei vel horæ: sine relatione cursoris: Si contra tenorem cartelli: Si extra domicilium citati: Si maritus in personam vxoris citatus fuerit: Si per proclama generale: Si prorogata fuerit iurisdictio: Si quis citatus fuerit ad locum pestiferum: Si eodem tempore in diuersis tribunalibus. De citatione cum clausula, *si sua putauerit interesse*, Quod non inducat præuentionem, sicuti nec traditio memorialis. Et de citatione ad instantiam coloni, vel contra colonum, vtrum inducat præuentionem contra Dominum. De libelli oblatione. Et de citatione cuius copia parti non fuit expedita. De citatione ad domum. De edictis & proclamationibus quoad validitatem citationis.

SVMMARIVM.

1 *Sola citatio absque litis contestatione inducit præuentionem, &* num. 5.
2 *Exceptio præuentionis est declinatoria.*
3 *Qui sint effectus præuentionis per citationem & per litis contestationem.*
4 Decisio Rotæ Auen. 94. *explicatur.*
5 *Citatio ad videndum acta compulsari non dat præuentionem.*
Citatio simplex non dat præuentionem delegato nisi de eius mandato fuerit executioni demandata.
Citatio vt inducat præuentionē debet esse reproducta.
Libelli oblatio quo casu non inducat præuentionem.
6 *Citatio inducit præuentionem, licet non fuerit quis citatus ad totam causam.*
7 *Citatio vt inducat præuentionem non exigit trinam monitionem.*
8 *Præuentio per citationem inducitur etiam in iudicijs summarijs & executiuis.*
9 *Iudex minor per citationem præuenit aduersùs maiorem.*
10 *In dubio dum de præuentione tractatur, pro maiori tribunali iudicandum est, secus si præuentio esset clara.*

11 *Citatio verbalis secundùm multorum sententiam inducit præuentionem.*
12 *Contrarium seruatur in praxi, & præuentio realis præualet.*
13 *Cessionarius non potest mutare iudicem.*
14 *Clericus post litem contestatam effectus, non mutat iudicem.*
15 *Lis & instantia ad heredem transit.*
16 *Citatio nulla non inducit præuentionem.*
17 *Fallit nisi citatus illam approbauerit.*
18 *Constituens procuratorem ante citationem non approbat eam quæ postea nulliter fit.*
19 *Refellitur opinio Addent ad Ludou. circa comparitionem procuratoris generaliter ante citationem constituti.*
20 *Citatio non approbatur per comparitionem factam post terminum.*
21 *Vitium citationis purgatur etiam si comparens de eo opponat in termino.*
22 *Citatio circumducta habetur pro non facta, nec præuentionem inducit.*
23 *Citationis circunductio non perimit iura partium in negotio principali.*
24 *Citatio die feriato facta, an inducat præuentionem.*
Quid si facta fuerit diebus feriatis in honorem Dei.
25 *Citatio sine expressione diei an inducat præuentionem.*
26 *Citatio sine hora expressione est valida & inducit præuentionem.*
27 *Fallit ex statuto Auenionen.*
28 *Notario sine testibus attestanti de citatione non creditur, sed debet adhiberi relatio nuntij, seu cursoris.*
29 *Cartellus non inducit præuentionem, si executio contra eius tenorem facta sit, &* num. 38.
30 *Citatio facta extra domicilium quod citatus de eo tempore habebat, non causat præuentionem.*
31 *Citatio per copiæ dimissionem, an, & quando præuentionis effectum producat.*
Quid si Copia fuerit petita & non expedita.
32 *Quid si præcedante debita diligentia de reperiendo citandum.*
33 *Citatio mariti in personam vxoris vtrum operetur præuentionem.*
Si nuncius retulerit se citasse ad domum, & non dixerit solitæ habitationis, *vtrum inducatur præuentio.*
34 *Citatio per proclama generale non inducit præuentionem quando persona citanda, est certa.*
35 *Citatio per proclama contra omnes emphyteutas non afficit particulares.*
36 *Proclamatum remedium est subsidiarium.*
Quomodo constare debeat de non tuto accessu ad hoc vt procedere Iudex possit per edicta.
37 *Copia proclamatum publicè affigenda est, aliàs non afficit.*
38 *Executio non seruatâ formâ literarum, nulla est, & non inducit præuentionem, &* num. 29.
39 *Qui petit copiam non approbat executionem, quia censetur tantum petijsse ad fines deliberandi.*
40 *Per petitionem copiæ citationis non inducitur prorogatio iurisdictionis.*
41 *Consul non potest iurisdictionem sine mandato speciali prorogare.*
42 *Consensus in iurisdictionem ante litem contestatam potest reuocari.*
43 *Consensus in iurisdictionem factus per errorem, non nocet.*
44 *Prorogatio iurisdictionis non inducitur nisi fiat aliquis actus coram iudice.*
45 *Nuncio dicenti, quem se opposuisse, non creditur in præiudicialibus.*
46 *Ex verbis enunciatiuis non inducitur litispendentia, nec præuentio.*
47 *Inhibitiones non intimatæ personaliter, sed in personam vxoris, non causant attentata.*
48 *Quid si maritus sit vagabundus, vel ipsa vxor ageret contra maritum.*
49 *Prima causa citatio debet in personam fieri, vel saltem factis debitis diligentijs.*
50 *Citatio ad locum pestiferum non inducit præuentionem, & quomodo hoc procedat.*
51 *Liberos homines cogere, vt ad locum pestiferum accedant, est contra ius gentium.*
52 *Nemo tenetur etiam per procuratorem comparere in loco peste infecto.*
53 *Ex duabus citationibus eodem tempore ad diuersa loca factis, quænam præualeat, per plures casus Respondetur:*
54 I. *Casus, si vna citatio sit personalis, alia per diligentias. Quid de citatione per affixionem.* Ibidem.
55 II. *Casus, quando vna citatio maiorem habet conformitatem cum iurisdictione certi iudicis.*
56 III. *Casus, quando Reus eligit iudicem.*
57 IV. *Casus, quando omnia sunt æqualia & reus non eligit Iudicem.*
58 *Iudex non potest causam alteri iudici cum quo concurrit sponte dimittere, nisi partes consentiant.*
59 *Citatio facta in personam procuratoris non causat præuentionem.*
60 *Citatio cum clausula,* si sua putauerit interesse, *non facit præuentionem nec litispendentiam.*
61 *Fallit si citatus compareat, & fundet iudicium.*
62 *Traditio memorialis non inducit præuentionem.*
63 *Citatio ad instantiam coloni vel contra colonum an afficiat, & inducat præuentionem contra Dominum.*
64 *Citatio executioni demandata an inducat præuentionem si in personam coloni facta fuerit.*

PRÆCIPVVS præuentionis modus, est 1
citatio, per solam enim citationem legitimè factam quamuis processum
non fuerit ad litis contestationem, iudicium dicitur cœptum. *l. si quis posteaquam, ff. de iudic. cap. proposuisti, de for. compet.* Et ideo si non obstante præuentione iudex concurrens vellet in causa procedere, contra eum opponi posset de defectu
iurisdictionis, non per modum incompetentiæ; sed
per modum præuentionis,† cum exceptio sit decli- 2
natoria, Gail. *lib. 1. obseru. 29. num. 5. & 6.* & bene
explicat Bartol. *in l. si pluribus, num. 1. ff. de legat. 1.*
Dicens,† quod si tractetur de præoccupatione exer- 3
citij iurisdictionis, dicitur facta præoccupatio per solam citationem: Ratio est, quia citatio est de exercitio iurisdictionis, *d. l. si quis posteaquam, & l. vbi cœptum, ff. de iudic.* Si vero tractetur de præoccupatione in ordine procedendi, ille dicitur præoccupare, qui primus dedit libellum ad hoc vt cum ordine procedatur, *l. in tribus, & l. qui prior. ff. de iudic.*

Atque ita intelligenda est *Decisio Rotæ Auen. 94.* 4
Vbi asseritur, productis ab vtraque parte articulis, illos admittendos esse qui peremptoriam exceptionem continent. Illud enim intelligendum est quando coram eodem iudice causa tractatur, & reus proponit exceptiones peremptorias contra actorem,

& sic non ad effectum præueotionis causæ, sed dumtaxat ad effectum præuentionis in ordine procedendi, nam si reus citando vellet præuenire actorem, locum haberent omnia superiùs dicta, & actor posset iudicem & ootarium eligere, vt suprà ostensum fuit.

5 Et quod sola citatio præueotionem inducat, fosè ostendit Mascar. *de Probat. conclus.* 1232. *vers. præuentio. n.* 6. Gratian. *discept. foren. cap.* 389. *n.* 12. Carpan. *ad statut. Mediol. p.* 1. *cap.* 8. *n.* 21.

Quod intelligendum est vt locum habeat, quando citatio facta fuit ad caosam, si enim facta fuisset ad aliquod præparatorium causæ, non induceret præuentionem, veluti si citatio facta fuisset ad videndum compulsari acta; quia per talem citationem is qui citatur, noo potest habere notitiam petitionis faciendæ super negotio priocipali: Rota *decis.* 106. *part.* 3. *diuers. lib.* 2. *& decis.* 156. *num.* 1. *in fine. part.* 1. *recent.* Idem dicendum est de intimatione interrogatoriorum litis præparatoriorum, iuxta explicatiooem per Nos allatam inferiùs, *cap.* 32. *numero* 28.

Et adeo necessaria est citatio ad inducendam præuentionem & litis-pendentiam, vt si quis commissionem causæ obtinuerit, non ex eo censeatur præuenisse, nisi prætereà citatio executa fuerit authoritate Commissarij: *Clement. final.* & *ibi* DD. *vt lite pend.* Rota *decis.* 605. *num.* 1. *p.* 2. *recentior.*

Sufficeret tameo quod citatio fuisset facta ad diceodum contra commissionem: quia hoc casu lis esset introducta, & per coosequens præuentio: *Clement.* 2. *vt lite pend.* Felio. *in cap. super literis, num.* 13. *de rescript.* Rota coram Ludouis. *decis.* 27. *num.* 2. repetita *in recentior. decis.* 42. *part.* 2.

Et quod dictum est de citatione, iotelligendum est dummodo postea citatio fuerit reproducta, vt per Rotam *decis.* 81. *n.* 5. *p.* 2. *recentior.*

Vtrum autem sola libelli oblatio sioe citatiooe inducat præuentionem? Respondetur non inducere, nisi oblatio libelli facta fuerit in præseotia partis: *l. amplius non peti, ff. rem rat. haberi. Authent. offeratur, Cod. de litis contest.* §. *final. Institut. de pœn. temere litig.* Rot. *decis.* 431. *num.* 2. *part.* 4. *recentior.*

6 Ampliatur, vt hoc procedat quamuis noo esset citatio generalis ad totam causam, cum sufficiat qoem citari simpliciter, vt veniat ad respondendum in causa, vt probatur *in d. cap. proposuisti. De for. compet.* & *ibi* Felin. Socin. Panormit. & alij quos citat, & sequitur Barbos. *in d. l. si quis posteaquam, num.* 28. & *num.* 29. vbi respondet *ad textum in l. cum quidam, ff. de iurisd. omn. iudic.*

7 Ampliatur 2. vt procedat etiam in simplici citatione cum non requiratur citatio per trioam monitionem, vel vnicum edictum peremptorium, sed sufficiat quem simpliciter fuisse citatum, Mascard. *dict. conclus.* 1232. *n.* 7.

8 Ampliatur 3. vt procedat etiam si ageretur de iudicio summario, & executiuo: Barbos. *in d. l. si quis posteaquam, num.* 4.

9 Ampliatur 4. vt procedat etiam si iudex qui præuênit sit minor in iurisdictiooe, oam etiam aduersus maiorem iudicem præuenisse dicetur, Gail. *lib.* 1. *obseru.* 29. *n.* 3. vbi dicit quod si partea prioa Cameram adeant quam Cæsarem, causa iure præuentionis spectat ad Cameram, Boss. *in prax. tit. de for. compet. num.* 80. vbi dicit quod etiamsi iudex sit minor, non tenetur remittere alteri maiori processum suum. Quod intellige nisi agatur de Superiori à quo iudex inferior iurisdictionem recognoscit, vt diximus suprà *cap.* 1. *num.* 2.

Ista tamen procedunt, quando clarè constat de præueotione: nam si causa esset dubia, iudicandum esset io fauorem maioris tribunalis, Bald. *in l. Senatus, n.* 3. *ad fin. Cod. Qm accus. non poss.* Socin. *d. cap. proposuisti, n.* 21. *de for. compet.* 10

Ampliatur 5. vt etiam procedat in citatione verbali, quæ secundùm plurium opiooionem, dat præuentionem iudici citanti verbaliter aduersus iudicem, qui realiter citauit, videlicèt per capturam personæ, quos refert Capiblanc. *in tract. de Baronib. Pragmatic.* 8. *p.* 2. *n.* 214. 11

Sed tamen contraria sententia seruatur in praxi, vt videlicet iudex, qui præuenit per citationem realem præferatur illi qui præueoit per verbalem, ex Farinac. *de Inquisit. quæst.* 7. *num.* 55. Qui haoc dicit veram esse, & communem seotentiam, eámqoe in praxi magis receptam esse noo negat Capib. *loc. citat.* Intelligendo tamen iuxta limitationea allatas per Farioac. *d. num* 53. Sed hoc non procedit in iudicio generalia discussionis, seu cessiooìs bonorum ex statuto nostro, vt dicemus infrà *cap.* 10. *n.* 39. & *multis sequentibus.* 12

Ampliatur 6. vt præmissa procedant etiam quoad cessionarium, qui tenetur litem prosequi in illo tribunali vbi per cedentem fuerat intentata, quia iudicij prosecutio debet fieri nomine cedentis, & sola vtilitas traosfertur in cessionarium: Gratian. *discept. forens. c.* 906. *n.* 15. Giurb. *dec.* 107. *n.* 1. 13

Ampliatur 7. etiamsi citatus postea forum mutauerit, *l. si quis posteaquam, ff. de iudic.* Gratian. *d. c.* 906. *num.* 6. 14

Et multò fortiùs idem dicendum est de hærede, ad quem transit lis, & instantia cœpta cum defuncto, *leg. hæres absens, ff. de iudic.* Et neminem de hoc dubitare testatur Burat. *decis.* 431. *numero* 1. 2. & 3. 15

Limitantur supradicta, vt procedant si citatio sit valida: si enim nulla sit, non poterit operari effectum præueutionis, vt probatur *in d. cap. proposuisti,* in illis verbis, *legitime citatus. De for. compet.* Mascard. *loc. cit. d. conclus.* 1232. *num.* 17. Gratiao. *discept. foren. cap.* 156. *num.* 9. † Vbi hoc limitat oisi citatio illegitimè facta, fuisset approbata per citatum, vel mittendo procuratorem ad tuendam causam, vel etiam in ipsa causa comparendo; quia comparitio citati saoat omnem defectum citationis, Add. ad Burat. *decis.* 727. *num.* 8. & 9. vbi plures allegantur, immò dicitur ibid. *num.* 10. sufficere comparitionem procuratoris habeotis mandatum geoerale, ad conualidandam citatiooem, quæ aliàs nulla erat, post Rot. *decis.* 736. *n.* 1. *p.* 2. *recentior.* 16 17

Quod intelligendum est, vt procedat quando talis procurator fuit constitutus post citationem: ex coostitutione enim procuratoris ante factã citationem, non purgatur nullitas & defectus ipsius citationis, Lancell. *de attent. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 136. Rot. coram Caualer. *decis.* 500. *num.* 2. 18

Et hoc procedit licet procurator constitutus generaliter ante citatiooem, comparuerit post citationem, & illam generalitatem ad speciem deduxerit respectu illios causæ, quicquid dixerit Add. ad Ludouis. *decis.* 27. *num.* 19. qui tenet contrarium, asserens, per comparitionem procuratoris generaliter ante citationem constituti, purgari defectum citationis, si post citationem comparuerit: Nam Rot. coram Caoaler. *in Anximana vnionis, 25. Apr.* 1619. quæ est, *d. decis.* 500. *num.* 2. clarè loquitur de procuratore tam generali, quam speciali constituto post citatiooem, vt ex lectura illius decisionis apparet. 19

Prædicta quoque procedunt quamuis procurator comparuisset, & mandatum produxisset post terminum citationis, vt post Rot. tenent Add. ad Burat. *d. decis. 727. num. 13.*

21 Quid si citatus comparuerit ad fines dumtaxat opponendi de nullitate citationis? Respondetur eo non obstante vitium citationis purgari, cum sufficiat citationem ad citati notitiam deuenisse, Fontanel. *de pact. dotal. Claus. 3. glos. 3. num. 58.* Prædicta sano modo intelligenda sunt, nempe vt dum de nullitate disputatur, donec de ea cognitum sit, si illa non sit notoria, interim vsque ad detectam nullitatem scribat notarius citationis, iuxta ea quæ diximus suprà *cap. 2. n. 5. in fine.*

22 Vnde ex præmissis infertur, quod si citatio fuerit circumducta, vtpotè quod in termino citationis actor non comparuerit, & rei contumaciam non accusauerit, talis citatio habetur pro non facta, & nullam inducit præuentionem: *l. & post edictum 73. §. 1. ff. de iud.* vbi dicitur idem esse si reus quidem comparuerit; sed actor fuerit contumax: vtroque 23 enim casu citatio circumducitur, † quamuis ius actoris non pereat, sed sola instantia illius citationis perempta sit, saluo iure partium in negotio principali per nouam instantiam deducendo, vt dicitur *in d. l. & post edictum. §. circumducto.* Rot. *decis. 240. num. 8. par. 5. recentior.* vide Rot. *decis. 289. num. 11. part. 6. recentior.*

24 Infertur 1. Quod si citatio sit facta die Dominico non potest inducere præuentionem, cum nulla sit & inualida, quicquid sit in diebus feriatis ob necessitates hominum, Guid. Pap. *cons. 36 per tot.* Balb. *decis. 162. per text. in l. final. Cod. de ferijs.* Rot. *decis. 364. num. 1. par. 3. recent.* qua de re videatur Vant. *de nullit. ex defect. citat. n. 46.*

Videatur etiam quod fusè tractat Dominus Paulus Robens I. C. Romanus *in suis centum resolut. de testam. cap. 3. num. 131.* vbi constituit hanc differentiam; vt citatio non possit fieri diebus feriatis ad honorem Dei, in quibus facta citatio non valet, nec citatus etiam ad diem non feriatum tenetur comparere, possit tamen fieri die feriato ad diem non feriatum, quando sunt feriæ indictæ propter fauorem hominum.

25 Infertur 3. Quid dicendum sit de citatione facta sine expressione alicuius diei, cum ipsa videatur nulla, vt per Seraphin. *decis. 597. num. 6.* quia videtur in contrarium talem citationem posse sustineri, ex traditis per Rot. *decis. 738. num. 4. p. 3. recentior. & decis. 663. num. 8. par. 5. recentior.* vbi dicitur citationem sine die factam intelligi pro prima die iuridica, post Put. *decis. 107. lib. 2. in correct.* Cæs. de Grass. *decis. 9. n. 6 de sent. & re iudic.*

26 Eadem ratio procedit in citatione facta ad certum diem, sed sine horæ expressione, non enim propterea nulla redditur citatio, quin potius citatus tenetur comparere horâ solitâ audientiæ, quâ iudex pro tribunali sedere, & ius reddere solet, vt post alios notauit Barbos. *in cap. consuluit 24. num. 3. de offic. & pot. iud. deleg.*

27 Ista procedunt de iure communi, sed ex *statuto Auenion. Rubric. de citat.* secùs est. Cum citatio debeat continere certum locum, diem, & horam, & sic si facta fuerit non seruatâ formâ statuti, nulla erit, nec poterit inducere præuentionem.

28 Infertur 4. Quod si de citatione non constat per relationem nuncij, sed solum per attestationem notarij talis citatio non inducet præuentionem, cum de iure non credatur notario attestatori de citatione à se facta, Ludouis. *decis. 71. num. 2.* Si tamen notarius duos testes adhibuisset, & instrumentum de citatione sumpsisset, illi credendum esset, vt dicitur apud eundem Ludouis. *decis. 426. num. 4.* alioquin sine testibus notario non creditur: Rot. *decis. 624. n. 1. p. 1. recentior.*

Infertur 5. Quod si in citatione non fuerit seruata forma cartelli citatorij, non inducitur præuentio, cum talis citatio nulla sit, Rot. *decis. 685. num. 3. p. 2. recentior.* per text. *in l. 4. §. prætor ait*, & *ibi* Dd. *ff. de damn. infect.* vbi dicitur, quod si monitorium, seu cartellus, aut litteræ citatoriæ contineant, quod quis personaliter citetur quatenùs commodè reperiri possit, sin minùs factis debitis diligentiis per ciuitatem, eo non reperto in domo eius solitæ habitationis, & tamen nuntius solùm referat se præsentasse copiam in domo habitationis, talis citatio nulla est, neque præuentionem inducit, per text. *in d. cap. proposuisti, de for. compet.* in illis verbis, *legitimè citatus.* 29

Infertur 6. Quod si quis habebat vnum domicilium consuetum, quod tamen tempore dimissæ citationis mutauerat, & citetur in loco antiqui domicilij, talis citatio nulla erit, & per consequens non operabitur effectum præuentionis, Bart. *in d. 4. §. prætor ait. num. 9. ff. de damn. infect.* Rot. *decis. 515. num. 5. par. 2. recentior.* 30

Infertur 7. Quod si citandus non fuerit personaliter apprehensus, sed solùm copia domi dimissa fuerit, talis citatio nulla erit, & per consequens præuentionis effectum non habebit, Verall. *decis. 117. par. 1.* vbi etiam dicit *num. 3.* quod quando citatus est extra ciuitatem, citatio non potest fieri domi, sed debet fieri in loco vbi talis citandus reperitur, ipso personaliter reperto Seraph. *dec. 1276. n. 4.* vbi quod si persona non fuerit prius personaliter reperta, non potest procedi per affixionem in valuis curiæ, Vant. *d. tit. de nullit. citat. n. 83. in fin.* Vbi dicit hanc esse firmam conclusionem, quod in principio causæ, & in re alicuius ponderis & præiudicij, ordo substantialis est, vt si persona principalis domi reperiri possit, personaliter citari debeat, Rot. *dec. 173. num. 4 p. 4. recentior.* Qui plura de hac materiâ volet, adeat Tusc. *verb. citatio. concl. 248. & 249.* & Trentacinq. *lib. 1. var. resol. cap. 3. de citat. per tot. fol. mihi 121.* Nostri enim non est instituti diffusam citationum materiam hic tractare. Sed è conuerso, si persona fuerit reperta ac citata, & respondens citationi dixerit se petere copiam, quæ illi postea non fuerit expedita, quæri potest verum ex eo sit inducta præuentio? Respondetur verum esse, quod si citatus vel inhibitus petat copiam, illi debet expediri: vt concludit Specul. *in tit. de citat. §. iam de citatione, num. 9. vers. hoc autem facto.* Aliàs citatio non arctat ad comparendum, & non inducit præuentionem, Vestr. *in prax. lib. 4. cap. 3. numero 3.* si tamen citatus non permitteret sibi dari copiam, vel dolosè subterfugeret ad præueniendum, in præiudicium primæ citationis; crederem Iudicis partes fore in reiicienda posteriori præuentione fraudulenta, vt dixi *cap. 10. num. 44.* † Supradicta tamen intellige, vt citatio facta per dimissionem copiæ sit valida post factas debitas diligentias: Tusch. *loc. citat.* & ita disponit statutum nostrum *lib. 2. rub. 2. artic. 2.* 31 32

Infertur 8. Quid dicendum sit de citatione mariti in personam vxoris, talis enim citatio non operatur præuentionem quoad maritum, quando agitur de graui præiudicio, prout in introitis, alioquin posset maritus incidere in contumaciam ex facto vxoris, quæ fortè maritum odio haberet aut, 33

negli

negligens esset in ipsum monendo; præsertim si citatio esset verbalis absque dimissione copiæ, vel Cartelli, Guid. Pap. *decision.* 445. & *ibi* Add. quâ de re videatur Tiraquell. *de retract. consanguin.* §. *nono. gloss.* 1.

Hanc quæstionem benè examinat Mynsing. *lib.* 3. *observ.* 37. *per tot.* Quid iuris, si nuntius retulerit se citasse ad domum, & ibi dimisisse copiam, & non retulerit se citasse ad domum solitæ habitationis. Videatur Alexand. *cons.* 8. *n.* 7. & 8. *vol.* 3.

34 Et ex his aliàs in facti contingentia consului, non fuisse inductam præuentionem aduersùs quandam communitatem, quæ fuerat citata per proclama generale, quia aduersarij citandi erant certi, nempe ipsa communitas & consules eiusdem, vnde particulariter erant citandi, & non per proclama. Zabarell. *cons.* 74. *vers. Dico quod debuerunt.* Et *cons.* 128. *in* 3. *quæst.* qui nominatim agit de proclamate generali aduersus Emphyteutas, qui erat casus de

35 quo tunc agebatur, † similia enim proclamata generalia non afficiūt particulares, & certos aduersarios, Cod. Fabr. *lib.* 7. *tit.* 32. *de fin.* 14. Cancer. *lib.* 2. *var.*

36 *resol. cap.* 7. *num.* 25. *in nov.* † cum remedium proclamatis sit subsidiarium, *Cod. de remed. subsid. remed.* 13. Sed si in commissione data fuerit facultas citandi per edictum, constito summariè de non tuto accessu, & constet accessum non esse tutum etiam per informationes coram alieno Iudice factas, valebit citatio facta per edictum, vt fuit decisum in causa Serenissimi Domini mei, Domini Henrici à Lotharingia Ducis Guisiæ, in qua fuit dictum laxandam esse citationem per edictum, quia constabat de non tuto accessu ad Belgium, ad quod testes singulares sufficiebant, necnon informationes factæ in Ciuitate Parisiensi, vt fusiùs deducitur *in Mechliniensi nullitatis matrimonij, 16. Aprilis* 1645. coram Eminentissimo Corrado inserta apud Ant. de Marin. *part.* 2. *cap.* 43.

37 Præsertim, quia nuntius non retulerat se copiam præcepti, seu intimationis, aut citationis in publico loco affixisse, quod tamen erat necessarium ex Felin. *in cap. quoniam frequenter*, §. *porrò, num.* 17. *vt lit. non contest.* Vant. *de nullit. ex defectu citat. num.* 134. Marches. *tom.* 1. *cap.* 5. *tit. de commiss. appell. in Rom. Curia, num.* 266. *fol.* 220.

38 Cum etiam per cartellum de quo agebatur, requireretur intimatio particulariter facienda in personam si apprehendi posset, sin minus factis debitis diligentiis, quod tamen factum non fuerat, & ideo sic gesta nulla erant, & nullum præuentionis effectum operari poterant: *l. contra, C. de exec. & exactor. lib.* 11. Seraph. *decis.* 972. *n.* 3. & 6.

39 Neque obstare dicebam quod opponebatur consulem petiisse copiam dicti cartelli, seu monitorij, & ea ratione videri consensisse in iurisdictionem iudicis citantis. Quia contrarium verius est; qui enim copiam petit, illam petere videtur ad fines deliberandi dumtaxat, non autem vt propterea velit consentire in iurisdictionem, *l. non videtur* 33. *ff. de iudic.*

40 vbi dicitur, † Eum non videri consentire in iurisdictionem, qui sibi aduersarij libellum apud eundem iudicem edi postulat, & ita tradit Felin. *in cap. inter monasterium, de Sentent. & re iudic. num.* 13. *in* 11. *declaratione, & num.* 7. *in* 3. *declaratione.* Ricc. *in prax. Aur. rer. for. Eccles. resol.* 55. *num.* 2. Si enim hoc locum habet in eo, qui coram iudice comparet, multo magis locum habebit in eo, qui sic simpliciter nuntio exequenti respondet, alioquin omnes qui petunt copiam citationis, censerentur consentire in iudicem, quod esset absurdum.

Addendum videbatur, quod in casu proposito 41
Consul non poterat sine mandato speciali iurisdictionem prorogare in præiudicium Communitatis, Tusc. *in verb. Prorogatio, conclus.* 932. *num.* 2. Peregrinus *de citat. real. lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 160. Vant. *de nullit. ex defect. mandat. n.* 102.

Et si nocuisset consensus ille, reuocari potuisset 42
quandocumque ante litem contestatam, Lancell. *de attent. p.* 4. *Limit.* 16. *n.* 15.

Et oppositio Consulis si consensum inducere pos- 43
set, talis consensus censeretur factus per errantem in facto, cum Consul ignoraret litem antea super eodem negotio fuisse pendentem, vnde non præiudicaret, *l. si per errorem ff. de iurisd. omn. iudic.*

Et quod plus est non inducitur prorogatio iuris- 44
dictionis per solam responsionem extraiudicialem, imo neque per pactum expressum, nisi fiat coram iudice, *leg. si conuenerit. in* 1. *illius parte, ff. de iurisd. omn. iudic.* Barbos. *de iudic. lib.* 1. *articul.* 3. *num.* 22.

Vltra quod, officiali, seu nuncio referenti Ti- 45
tium se opposuisse, non ita facilè credendum est in præiudicialibus, Menoch. *de arbitr. Cas.* 112. *n.* 17. 18. & 19.

Non obstabat etiam quod Dominus iurisdictionalis, qui castellum obtinuerat, se nominaret Dominum directum vniuersalem totius territorij, qualem per sententiam se nominandum & qualificandum declarari prætendebat. † Quia quæ enunciati- 46
uè proferuntur, non disponunt, & ex illis nulla inducitur litispendentia, Anguissol. *cons.* 73. *num.* 1. *per text. in l. sed si ante, ff. de except.* Et cum Communitas non esset citata ad illos fines, nulla ex eo oriri poterat litis præuentio, quæ non inducitur sine citatione. Bartol. *in l. vbi cœpt. ff. de iudic.*

Similiter iuxta ea quæ superius *illat.* 8. diximus, ego aliàs consului pro quodam ciue Auenionensi. Contra quemdam debitorem, qui ad instantiam illius erat carceratus in præsenti ciuitate; quod eius carceratio erat valida non obstante afferta litispendentia, & inhibitionibus obtentis authoritate supremæ Curiæ Aquen. coram officiariis Regiis; Quia † inhibitiones allegatæ, quæ litispendentiam indu- 47
cere, & manus dicti creditoris ligare videbantur, non fuerant personaliter ipsi intimatæ; sed in personam eius vxoris: ad quod allegabam *d. decisionem* Guid. Pap. 445. & Francisc. Merlin. *controu. forens. centur.* 1. *cap.* 41. vbi allegat Bartol. Bald. & alios de hac quæstione tractantes *in l. final. per illum text. C. de indict. vid. toll.* Mynsing. *centur.* 3. *obseru.* 37. quamuis Hostiens. Ioan. Andr. & Innoc. *in cap. final. de eo qui mitt. in poss.* contrarium sentire videantur, sicuti & Barr. *in l.* 1. §. *permittitur, de liber. agnos.* Alci. *de Præsumpt. Reg.* 1. *præs.* 35. cum aliis citatis per Tiraquell. *de retract. consang.* §. 9. *gloss.* 1. *num.* 7. † Immò 48
plus dicit Innoc. *in d. cap. fin.* valere, licet maritus esset vagabundus, & ipsum etiam maritum ipsamet vxor citari curaret.

Attamen certum est primam causæ citationem 49
personaliter faciendam esse, si citandus apprehendi queat, sin autem factis debitis diligentiis, iuxta formam dicti statuti, de quibus constare debet per relationem in actis, vt per Tusc. *d. verb. citatio, concl.* 248. & 249.

Infertur 9. Quod si quis citatus fuerit ad locum 50
pestilentem, talis citatio non inducit præuentionem, quod Rip. intelligit si pestis sit magna, secùs si leuis, *in tract. de pest. tit. de priuileg. iudic. caus. pest. num.* 19. *vers.* 3. *casus.* citatus enim ad locum peste infectum non tenetur comparere. Tusc. *littera P. conclus.*

conclus. 326. Gaill. *lib.* 1. *obseru.* 52. *num.* 11. limitat Alex. *in l.* 2. §. *si quis in iudicio, num.* 1. *ff. si quis caution.* vt non habeat locum quando magistratus adhuc in loco illo ius communiter redderet, & feriæ non essent indictæ causa pestis: Ego existimo satis excusari citatum, si maior pars populi ob pestis timorem recesserit, & ciues non habeant ampliùs com-
51 mercium cum vicinis. † Durum enim est, & contra ius gentium homines liberos cogere inuitos, vt accedant ad locum peste infectum. Thesaur. iun. *lib.* 5.
52 *qu. forens. q.* 30. *n.* 13. † Neque tenetur hoc casu quis comparere per procuratorem, si causa sit ardua, Bell. iun. *cons.* 5. *num.* 130. Præsertim si scripturæ, & probationes intra locum pestiferum reperiantur, vt plerumque contingit, tunc enim quia citatus probabiliter timet vim inferri causæ ob defectum scripturarum, non tenetur comparere per procuratorem, Bellon. *d. num.* 130.

53 Sed quid dicendum, si duæ citationes ad eandem diem & horam, vel etiam ad diuersa tempora datæ sint, sed non constet de prioritate executionis ipsarum, quis dicitur hoc casu præuenisse.

54 Respondendum est iuxta casuum diuersitatem. Primus casus est, si vna ex pluribus citationibus fuerit facta in personam, alia vero fuerit facta per diuersas diligentias, nam personalis citatio præualebit ex Bartol. *in l.* 3. §. *prætor ait, n.* 2. *ff. de damno infect.* Idem si vna facta fuerit in personam, alia per affixionem, prima enim hoc est personalis præualet, cum huiusmodi citationes per affixionem non subsistant nisi in casibus de quibus Vant. *de nullit. ex defect. citat. num.* 122. Et in Gallia quomodo practicentur, & locum habeant contra notoriè absentes extra monarchiam degentes, tradit Imbert. *in praxi gallica, lib.* 1. *cap.* 6. & *ibi gloss. litt.* A. Iodoc. *in praxi rerum ciuil. c.* 59. *n.* 7.

55 Secundus casus est, quando vna citatio maiorem habet conformitatem cum iurisdictione vnius iudicis quam alterius, tunc enim causa pertinebit ad eum iudicem cum cuius iurisdictione maiorem habet conformitatem. Zanger. *in tract. de except. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 22. & 23.

56 Tertius casus est, quando reus citatus coram duobus iudicibus, eligit comparere coram vno, & coram ipso fundat iudicium, & tunc causa dicetur præuenta coram eo coram quo reus comparuit, quia si deinde opponatur de contumacia coram alio iudice, replicabit se non potuisse coram duobus comparere, vt tradit Cost. *in tract. de fact. scien. centur.* 2. *distinct.* 65. *num.* 8.

57 Quartus casus, si non constet de prioritate citationis, & iudices sint pares in iurisdictione, maior est difficultas: In primis enim videtur quod est in electione istius citati, vt eligat coram quo velit comparere, vt supra dictum est; sed si non eligat, res videtur sorte dirimenda, secundum Socin. *in d. cap. proposuisti*, quem sequitur Zanger. *d. cap.* 3. *num.* 31. qui existimat, nec etiam hoc casu dari reo electionem, nec Cost. *loc. citat. d. distinct.* 65. *num.* 8. dat simpliciter electionem reo, sed dicit ipsum teneri declarare, quænam citatio priùs sibi intimata fuerit, si hoc sciat: si vero ignoret quis priùs citauerit, hoc non ita clarè determinat. Ergo cæteris paribus, negotium sorte dirimendum esse verius videtur, si reus declarare non possit, vel nolit, quænam citatio priùs executioni demandata sit, iuxta Zanger. & Socin. opinionem, *in locis superiùs citatis.* Et ista electio quæ datur citato, habet aliquid similitudinis cũ electione, quæ datur debitori præuento in causa cessionis bonorũ, de quo in sequẽti capite agemus *n.* 39.

Dixi *si iudices sint pares*; nam si vnus esset altero maior, huius citatio in dubio præualeret, vt diximus *hoc cap. n.* 10. & *c.* 1. *n.* 13. & 14.

Notandum tamen quod licet vnus iudex concurrens in iurisdictione velit alteri iudici deferre, hoc 58
facere non potest, sine consensu partium litigantium, Soc. *in d. cap. proposuisti, per textum in cap. pastoralis* 14. *in princ. De rescript. Argu. cap. super*, q. 57. §. *cum autem, in fin. de offic. deleg.*

Infertur 10. Quod si prima citatio facta fuerit 59
contra procuratorem, nulla erit & inualida, & per consequens per illam non inducetur præuentio. Ratio est, quia iudicia non incipiunt à procuratoribus, & semper prima citatio, intimatio, protestatio, nunciatio fieri debet principali, nunquam autem procuratori, nisi in subsidium, absente videlicet principali, & factis debitis diligentiis, iuxta formam statuti, qua de re videatur materiam tractans Gratian. *discept. forens. c.* 145. *per tot.*

Infertur 11. Quid dicendum de eo qui fuit ci- 60
tatus cum clausula *si sua putauerit interesse.* Quamuis enim in multis casibus talis citatio admittatur, & valeat, quia talis citatio non facit reum necessarium, nec arctat ad comparendum, & dicitur potiùs monitoria quam arctatoria, Ideo non potest inducere præuentionem, & litis pendentiam, Argel. *de legit. contrad. qu.* 3. *num.* 92. † Nisi sic citatus compa- 61
reat, quia per suam comparitionem conualidat, & fundat iudicium & perinde habetur; ac si citatio simpliciter facta fuisset, Lancellot. *de attentat. lit. penden. cap.* 4. *n.* 62.

Infertur 12. Quod per solam memorialis tradi- 62
tionem non censetur præuenta iurisdictio. Rot. *decis.* 80. *n.* 2. *par.* 4. *recentior.*

Infertur 13. Quid dicendum sit de citatione fa- 63
cta contra colonum, vel ad instantiam coloni nomine sui Domini, siquidem verum est, quod quando Dominus est absens, colonus censetur habere tacitum mandatum à Domino in rebus expedientibus rei conductæ, Roman. *in l. si filiusfamil. num.* 5. *ff. de dam. infect.* quem citat & sequitur Caroc. *de locat. par.* 2. *quæst.* 32. *de locat. per procur. num.* 51. *fol. mihi* 424. præsertim quando locatio facta fuit per publicum instrumentum si in eo Dominus posuerit conductorem in locum suum, aut si eum constituit procuratorem, vt dicit Caroc. *de locat. par.* 6. *tit. de non. oper. nunciat. qu.* 21. *fol. mihi* 1540. quas tamen clausulas vix apponi vidi in nostris locationum instrumentis, vnde citationes & processuras pro vtilitate rei conductæ factas instante colono validas esse, & præuentionem inducere sequitur, si Dominus sit absens à loco.

Sed quod attinet ad citationes contra Dominum 64
absentem factas, & colono intimatas, omnésque processuras inde dependentes, non afficere Dominum, nec præuentionem contra illum inducere, veritas est: Cum sententia lata contra colonum, vel alium alieno nomine possidentem, non afficiat Dominum, nec illi præiudicet. Card. Tusc. *lit. S. concl.* 174. *num.* 90. non solum in possessorio, Cancer. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 16. *num. vlt.* & *lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 429. Alex. *in l. sæpè, num.* 114. *ff. de re iudic.* Sed nec etiam in proprietate & petitorio iudicio, Ruyn. *cons.* 163. *num.* 7. *vol.* 4.

Fallit si notificatio & intimatio facta fuisset Domino etiam absenti, & existenti extra territorium, non per viam citationis contra ipsum colonum factæ; sed tanquam in persona ipsius, loco, & vice ipsius Domini, factis priùs aduersus Dominum debitis diligentiis, cum huiusmodi notificatio non fiat,

vt ipse colonus citetur, sed vt ipsi fiat citationis intimatio, quo faciliùs ad Domini notitiam deuenire possit, Ruyn. *d. consil.* 163.*num.*7.*vol.*4.

Alia quæ à prædictis conclusionibus dependent, vel à nostro instituto aliena sunt, vel magis in specie inferiùs separatis capitibus, explicabuntur.

CAPVT X.

ARGVMENTVM.

De præuentione in causis cessionis bonorum. Quæ sit differentia inter iudicia vniuersalia, generalia, & particularia. Quæ sit virtus iudicij vniuersalis, vel generalis, ad inducendam præuentionem, aduersus iudicia particularia. Variatio an & quando licita sit à iudicio executiuo ad ordinarium, & è contra, tam ex dispositione iuris quam ex Statuto Auenionensi. Causa Saluiani interdicti contra tertios intentati, vtrum inducat præuentionem, ratione causæ executiuę contra debitorem, aut è contra. Causa cessionis bonorum impedit executionem iam cœptam & præuentam; De præuentione per capturam personæ, vel pignorationem vniuersalem, vel particularem. Quid si pignoratio iam à pluribus annis facta fuerit, & intra quod tempus executio præuentionis effectum operetur. De primo & secundo decreto. De executione pro terminis censuum annuorum maturandis & futuris. De obligato ad curias alienæ monarchiæ, & de executione facta pro collectis absque citatione & intimatione. De Iudiciis vniuersalibus & particularibus. Et de iudicio concursus creditorum.

SVMMARIVM.

1 *Iudiciorum distinctio in vniuersalia, generalia & particularia.*
2 *Iudicium generale, quod dicatur.*
3 *Iudicium particulare, quale sit.*
4 *Quæ sit natura iudicij vniuersalis, & quid in eo veniat.*
5 *Quid veniat in iudicio generali.*
6 *Quomodo libellus concipiatur in iudiciis generalibus vel in vniuersalibus.*
7 *Iudicium vniuersale facit cessare particulare.*
8 *Fallit, si tractetur inter diuersas personas.*
9 *Quando iudex fuit inhibitus pendente inhibitione, cessat præuentio.*
10 *Tertius non impeditur agere pendente iudicio vniuersali inter alios.*
11 *Pendente iudicio petitionis hæreditatis cessant iudicia rerum particularium inter easdem personas.*
12 *Fallit. vt n.* 12.
13 *Vt Iudicium vniuersale faciat cessare particulare, petitio debet esse de tota hæreditate.*
14 *Præuentio inducitur quoad legatarios, si de viribus* Sanlegerius de Præuent. Iudic. *testamenti disputetur, non ob præuentionem, sed ob præiudicium.*
15 *Actio præiudicialis priùs terminari debet, etiã parte non opponente, si agatur de iudicis præiudicio.*
16 *In iudiciis generalibus locum habet regula,* Ne continentia causæ diuidatur.
Iudicium discussionis bonorum vtrum sit vniuersale, & quid de iudicio cessionis vel separationis bonorum.
Præuentio creditorum non obstat debitori agenti ad cessionem bonorum: sed contrarium præcipitur in statuto Auenionensi.
Iudicium concursus creditorum in quibus casibus non sit iudicium vniuersale.
17 *Præuentio non datur in iudiciis particularibus separatis.*
18 *In executiuis licet variare de remedio ad remedium, de iudice ad iudicem, & de loco ad locum.*
19 *Obligatio cameralis continet in se renunciationem* l. vbi cœptum, ff. de iudic.
20 *A iudicio ordinario ad executiuum non licet variare.*
21 *Fallit, si actor in initio litis, fuerit protestatus sibi saluum esse viam executiuam.*
22 *Non licet variare in executiuis quando iudex decreuit, Interim nihil innouandum esse.*
23 *Quomodo debeat sibi prospicere qui obtinuit executiones, ne per Rei oppositiones, illaqueari se patiatur.*
24 *An confugiens ab ordinario iudicio ad executiuum, vel è contra, debeat reficere expensas.*
25 *Variatio de re ad personam, vel de persona ad rem, vtrum sit licita in executiuis.*
26 *Variatio de persona ad personam fit in executiuis.*
27 *Explicatur mens* statuti Auenionen. de Execut. instrum. lib. 2. rubric. 17. art. 1.
28 *Variatio licita est à via executiua ad ordinariam, & è contra, ex statuto Auenionen.*
29 *Variatio non est licita, si ad certorum bonorum venditionem sub hasta publica fuerit deuentum, quia tunc res non est integra.*
30 *Fallit si bona subhastata non sufficiant pro satisfactione creditoris.*
31 *Si sola facta fuerit pignoratio, licet ad alia bona redire.*
32 *Causa Saluiani interdicti contra tertios, non inducit præuentionem ratione causa executiua contra debitorem inchoata, nec è contra.*
33 *Quid iuris si creditor fuisset immissus in possessionem vigore Saluiani interdicti, vtrùm liceat recurrere ad executionem. Quid ex statuto Auenionensi.*
34 *Cessio bonorum petita impedit executionem.*
35 *Exceptio cessionis bonorum potest opponi in executione sententiæ.*
36 *Amplia regulam propositam* num. 34. *siue cessio petatur ante, siue post executionem cœptam.*
37 *Citatio in cessione bonorum contra certos creditores afficit omnes, etiam non citatos.*
38 *Cessio bonorum fieri potest extra iudicium, & per epistolam.*
39 *Explicantur singulariter omnes casus præuentionum in materia cessionis bonorum, iuxta mentem statuti Auenionensis.*
40 *Carceratio debitoris facta Auenioni, an trahat causã executiuam iam cœptam in Comitatu, vel è contra.*
41 *Statutum ordinatorium quod dicatur.*
42 *Præuentio per capturam personæ.*
43 *Præuentio procurata non est considerabilis, & n.* 44.
45 *Concursus creditorum quid operetur dum adest pignoratio, vel captura personæ.*

46 *Causa concursus generalis afficit omnes creditores.*

47 *Exceptio fori declinatoria non prodest in concursu maioris partis creditorum.*

48 *Clerici tenentur comparere coram Iudice laico in iudicio discussionis generalis.*

49 *Præuenisse dicitur qui habet pignerationem particularem.*

50 *Fallit vt* num. 50. *de rigore iuris. Nam ex statuto & consuetudine semper præfertur qui præuenit non obstante concursu creditorum volentium causam apud alium tractari.*

51 *Executio non demandata à iudice cum subscriptione illius non inducit præuentionem in Ciuitate Aueniouensi.*

52 *Non inducitur præuentio nisi Nuncius relationem suam fecerit.*

53 *Notario attestanti fuisse factam executionem non creditur.*

54 *Pignoratio à pluribus annis facta, vtrum inducat præuentionem.*

55 *An & qualis possessio transferatur ex primo vel secundo decreto, tam in realibus quam personalibus actionibus.*

56 *Possessio amittitur per negligentiam decennalem.*

57 *Virtus primi decreti expirat post decennium.*

58 *Quomodo verum sit primum decretum solo biennio durare.*

59 *Quod tempus inter primum & secundum decretum debeat expectari. &* num. 60.

61 *Intra quod tempus executio, præuentionis effectum operari queat.*

62 *Præuentio non inducitur ex capturâ, aut aliâ executione nulliter factâ.*

63 *Executio contra non submissum nec obligatum, aut condemnatum non inducit præuentionem.*

64 *Præceptum cum clausula iustificatiua non habet vim executionis præuenientis, si pars non fuerit contumax.*

65 *Cessante contumacia, cessat immissio in possessionem.*

66 *Creditores tenentur venire oppositiuè, quando fuit præuentum per pignerationem.*

67 *Executio non potest obtineri pro futuro, quando nihil debetur de præterito.*

68 *Cartellus seu littera executoria generales possunt etiam obtineri pro debitis maturandis.*

69 *Ius superueniens lite pendente suffragatur, si generaliter, nullâ causâ expressâ, actum fuerit, &* num. 72.

70 *Mandatum generale comprehendit etiam causas & lites futuras.*

71 *Clausula,* sine retardatione, *operatur etiam quoad terminos futuros.*

73 *Executio petita redditur valida, si antequam facta fuerit, terminus solutionis sit maturatus.*

74 *Commissio fieri potest die feriato ad diem non feriatum.*

75 *Iudex super stylo potest sese etiam extraiudicialiter informare, maximè quoad ordinatoria, & sufficit attestatio plurium notariorum.*

76 *Quid operetur submissio facta omnibus curiis.*

77 *Obligatus simpliciter omnibus curijs, intelligitur de competentibus, non autem de carentibus iurisdictione.*

78 *Subditus summi Pontificis potest sese expresse obligare curijs Regiis, & è contra, subditus Regius, curiis Pontificiis.*

79 *Prorogatio iurisdictionis fit etiam de Monarchia ad Monarchiam in contractibus.*

80 *In loco contractus nemo forum sortitur si ibi non reperiatur.*

81 *Debitor quamuis non personaliter repertus potest conueniri in aliena Monarchia, si in ea bona habeat.*

82 *Pro collectis non potest fieri executio, nisi præuiâ citatione partis, & intimatione pignorationis antequam bona vendantur.*

83 *Pro collectis summariè proceditur, sed non ex abrupto.*

84 *Absenti quomodo fieri debeat intimatio.*

85 *Proclama quomodo contra absentem in ciuilibus fieri debeat.*

STATVTO Ciuitatis Aoenion. sub *Titul. de Cessione & discuss. bonor. lib. 2. rubr. 34. art. 5.* Cauetur in hæc verba. Si debitor bonis cedere volens, antequam declarauerit se velle cedere, & antequam inhiberi fecerit creditoribus suis, fuerit præuentus ab vno vel pluribus creditoribus in diuersis curiis, teneatur cedere in illa curia in qua fuit præuentus per carcerationem, vel arrestum personæ, & Notarius dictæ præuentionis dumtaxat scribat. Et si eadem die in pluribus curiis fuerit præuentus, nec constet de prioritate, fiat in altera ex dictis curiis ad electionem cedere volentis. Quâ electione factâ, procedatur vt supra. Si autem eadem die in eadem curia, scribentibus diuersis notariis fuerit præuentus, nec constet quis notariorum præuenerit, is solus scribat, quem cedere volens elegerit. Et quod dictum est de pluribus carcerationibus, idem sit de pluribus aliis remediis executiuis.

Pro huius statuti intelligentia, supponendum est 1
iudicia quædam esse vniuersalia, quædam generalia, alia particularia. Vniuersalia sunt in quibus de iure vniuersali agitur, nempè de hæreditate quæ est successio in vniuersum ius quod defunctus tempore mortis habuit, *l. hæreditas, ff. de verb. signif.* Quale est iudicium petitionis hæreditatis, *l. item veniunt, §. final. l. sed & si, §. final. ff. de petit. hæred. l. 1. in princ.* & *ibi* Gl. *verb. de vniuersitate, ff. de rei vindic.* Licet quandoque vocetur iudicium generale, vt *in c. cum Ecclesia 3.* & *ibi* Glos. *de caus. poss. & propr.* Quia hoc est ex impruprietate sermonis. Vt videre est ibi *in gl. in ver. Quidquid iuris. Et in verb. Id venire in iudicium.*

Iudicium generale est, in quo non de hæreditate; 2
sed de quadam rerum generalitate agitur, vt actio tutelæ, pro socio, negotiorum gestorum.

Iudicium denique particulare dicitur illud, in 3
quo de re certa agitur, vt Rei vendicatio, licet & in hoc veniant fructus, *l. Paulus, ff. de re iudic.* Ita distinguit Maranr. *in speculo. par. 4. dist. 4. n. 1.* Gall. *lib. 1. obseru. 68. n. 8.*

In iudicio vniuersali, quamuis agatur ad certam 4
speciem, tamen quia modus agendi & titulus actionis est vniuersalis, nihilominus venit in hoc iudicio totum id quod reus tempore sententiæ reperitur possidere, *l. 4. d. l. item veniunt. §. si quis, & l. si quo tempore, ff. de petit. hæred.* † Sed in iudicio generali 5
nihil venit nisi id ad quod actum fuit, adeo vt si ad certam speciem actum fuerit, illa sola species veniat in sententia & condemnatione: *l. iudicium, ff. commun. diuidun.*

In vniuersali, libellus vniuersaliter concipitur, & 6
sententia vniuersaliter fertur, nec cogitur actor res in specie exprimere, licet id facere possit, *l. non possumus, 7. ff. si pars hæredit. petatur.* In generali, res generaliter exprimuntur, & libellus generaliter concipitur, sed lite contestata, res specialiter exprimuntur,

tur, *l. licet, 2. Cod. de Iudic. cap. Abbate, 1. de re iudic. in 6.* vbi habetur, petitionem generalem regulari per prosecutionem specialem postea lite pendente subsecutam.

7 Iudicium vniuersale inchoatum, an ita indocat præuentionem, vt cessare faciat particulare, dubitari potest, Regula affirmatiuè proponenda est, nempe quod pendente iudicio vniuersali, silere debet particulare: *l. non distinguemus, §. si is faciat*, & *ibi* Gloss. Odofr. Alberic. Bartol. *ff. de Arbitr. l. si quis libertatem*, & *ibi* Dd. *ff. de petit. hæred.* Osasc. *dec. 74. per tot.* Guid. Pap. *decis. 428.* Ratio est ne contingat bis idem ventilari, & ad euitandam perplexitatem, Burat. *decis. 257. n. 2.* Marta *consil. 196. n. 1. & 2.* vbi hoc ampliat siue iudicium vniuersale fuerit priùs, siue posteriùs intentatum.

8 Quod est verum si iudicium particulare tractetur inter easdem personas, inter quas pendet vniuersale, secùs est si inter diuersas personas, hoc enim casu procedit text. in *l. final. Cod. de petit. hæred.* nempe quando iudicium particulare mouetur à tertio, pendente vniuersali super hæreditate inter duos; vel si alter ex iis, inter quos pendet iudicium vniuersale, ageret contra tertium, Bartol. *in d. l. non distinguemus §. si is faciat.* Rot. apud Burat. *ead. dec. 257. num. 2.* Vnde si quæratur vtrum pendente iudicio petitionis hæreditatis, hæres possit conuenire debitores hæreditarios, vel si inter duos dominos esset contentio de iurisdictione alicuius castri, vel inter duos Prælatos de Rectoria alicuius Ecclesiæ, concludendum est non ideo cessare, nec dici præuenta iudicia particularia, nec impediri possessorem agere contra debitores hæreditatis, vel possessores bono-
9 rum ipsius, † dummodo iudex iudicij particularis non fuerit inhibitus, quia possessor hæreditatis, vel alterius iuris similis lite pendente manutenendus est, nisi illi interdicta fuerit administratio, vel possessio sequestrata, *ita* Lancell. *de attent. lit. pend. c. 4. limit. 26.*

10 Similiter non impeditur tertius agere pendente iudicio vniuersali, si rem petat ex alio titulo particulari, veluti si quis dicat prædium ad se pertinere titulo emptionis, & sic non esse hæreditarium, Rebuff. *in tract. de except. num. 588.* Eodem modo legatarij possunt agere pro consequendis legatis suis pendente iudicio vniuersali petitionis hæreditatis, cum hoc iudicium sit separatum, nec quoad hoc fuerit inducta aliqua præuentio, *d. l. fin. C. de petit. hæred.* Rebuff. *ibid. n. 589.* formam autem agendi hoc casu tradit Cald. *de renou. emphyt. lib. 1. qu. 7. n. 9.* ad quem me remitto.

11 Sed si inter duos contendatur de hæreditate, cessant inter ipsus iudicia particularia, & non potest lite pendente super iure vniuersali, agi inter ipsos ad res particulares, Bart. *in l. si quis libertatem, n. 12. ff. de petit. hæred.* vt supra dictum est.

12 Quod ego limitatem vt supra, nisi ageretur titulo particulari, veluti emptionis, aut alio simili, tunc enim posset agi iudicio separato, quia supponeretur rem non esse hæreditariam, vt iam ostensum fuit.

13 Notandum tamen est quod ad hoc vt iudicium vniuersale faciat cessare particulare, petitio debet esse super tota hæreditate, & proposita ab eo qui totam hæreditatem prætendit, vt decisum testantur Add. ad Burat. *decis. 257. n. 20. lit. B.*

14 Prædicta omnia intelligenda sunt, vt locum habeant, & non inducatur præuentio in præiudicium tertij, quando decisio iudicij particularis non dependet à decisione iudicij vniuersalis: aliud dicendum esset si iudicium vniuersale præiudicium afferret iudicio particulari, veluti si legatarij peterent, & reuocata esset in dubium & in iudicium deducta validitas testamenti, hoc enim casu, causa validitatis, vel inualiditatis testamenti priùs esset decidenda vti præiudicialis, per text. *in d. leg. si quis libertatem 7. de petit. hæred.* Sed hoc non fit ex eo quod iudicium illud sit vniuersale, sed potiùs ex eo quod sit præiudiciale, vt per Cæual. *practic. q. 818. n. 10. & sequent.*

Et hoc locum habet, etiam parte non opponente, 15
ob interesse ipsius iudicis, ne motum animi sui in negotio principali requisitum manifestare cogatur in incidenti, Gratian. *discept. for. cap. 394. numero 3. & 4.* Quæ ratio petita ex iudicis interesse non militat in reconuentione de qua infra *cap. 15. num. 21.*

Et ex prædictis apparet, quando iudex vel notarius causæ vniuersalis dicatur præuenisse, ne alij procedant in iudiciis particularibus.

Quod autem de iudiciis vniuersalibus dictum 16
fuit, idem & de iudiciis generalibus statuendum est, & ideo si tutelæ, vel negotiorum gestorum iudicium, quod generale est, fuerit institutum, non potest articulus particularis causæ huiusmodi separatim tractari, ne continentia causæ diuidatur: Ias. *in l. nulli, num. 3. Cod. de iudic.* post gloss. *ib. ead. leg.* Menoch. *de Arbitrar. Cas. 371. num. 10.* Galerat. *de Renunciat. centur. 1. c. 146. num. 3. vers. tertio.* Et ideo si in similibus iudiciis Clericus simul cum laico citetur, tota causa ad iudicem Ecclesiasticum pertinebit, ne continentia illius diuidatur, Gratian. *discept. for. cap. 641. num. 10.* Sed de his copiosiùs agemus infrà *cap. 13. & 15.* Idem probat Gratian. *discept. forens. cap. 394. num. 14.*

Sed quæret aliquis vtrum iudicium generalis discussionis, seu cessionis bonorum & concursus creditorum sit iudicium vniuersale? Respondeo quod licet iudicium super concursu creditorum ex se non sit vniuersale, cum fieri possit concursus super certis bonis particularibus, tamen iudicium cessionis bonorum, vel separationis bonorum, dici potest iudicium vniuersale, cum nomen illud *bonorum*, contineat tam mobilia quàm immobilia, necnon etiam iura & actiones. Quia de iure, iudicium dicitur vniuersale, quando tam corporalia quàm incorporalia bona sub vno nomine *bonorum* continentur: Bald. *in cap. conquerente, n. 5. de offic. Ordin.* vbi propterea dicit quod iudicium fundatum in petitione iurisdictionis, dicitur vniuersale; sic iudicium super petitione Legitimæ dicitur vniuersale: Tusch. *lit. L. conclus. 204. n. 1.* post Bald. *consil. 371. vol. 3.* Idem iudicium super petitione dotis, est similiter vniuersale, Barbos. *in rubr. ff. sol. matrim. p. 3. num. 7. & seq.* prout copiosiùs explicat & probat Salgad. *in labyrin. creditor. part. 1. cap. 3. numer. 1. & multis seqq.* qui propterea concludit *num. 4.* quod iudicium istud vniuersale trahit ad se omnia particularia, per text. *in leg. per minorem*, & *in leg. solemus, ff. de indic.* Guid. Pap. *quæst. 418.* Fr. Marc. *decis. 549. num. 12. part. 1.*

Sed tamen secundum dispositionem iuris communis, quando debitor communis intentat iudicium discussionis, quamuis præuentus fuerit à creditoribus in particulari, potest eligere vnum ex pluribus Iudicibus competentibus, coram quo causam cessionis bonorum per eum generaliter intentatæ prosequatur, vt dicit Salgad. *dict. part. 1. capite 4. numero 3.* ea ratione, quia iudicium istud est nouum & distinctum plenéque diuersum ab eo quod

iao; deductum est per creditores;& cum sit iudicium indiuiduum, non debet tractari coram pluribus Iudicibus ne cootinentia causæ diuidatur: quod tamen apud Nos non obseruatur vigore dicti statuti, sed debitor præuentus debet cedere bonis in illa Curia, in qua fuit præuentus.

Quod si concursus fuerit introductus ab ipsis creditoribus, quorum aliqui formant oppositionem aduersus alios prætendeotes se potiores, neque tractatur de generali omnium bonorum debitoris discussione, tale iudicium est particulare, & caret priuilegiis & effectibus iudicij vniuersitatis ab ipso debitore intentati: & ideo quælibet causa debet marte suo currere, ita tamen vt dum deuenietur ad discussionem generalem, non fiat sententiæ executio nec exactio summarum debitarum, sed ea remittenda sit ad iudicium vniuersale concursus, & Iudex ille qui præuenit, & priùs cœpit cogoofcere, debet causam generalem seu vnioersalem concursus decidere, vt probat Salgado *dicta part.* 1. *cap.* 4. *num.* 37. Et quod de pluribus Iudicibus dictum est, idem statuendum est de pluribus Notariis, siue eiusdem, siue diuersorum tribunalium, quia iisdem regulis regitur, & terminatur controuersia remissionis de Notario ad Notarium, quibus remissio de Iudice ad Iudicem, ne diuersi sint Iudices & Notarij: vt idem Author probat *dicto c.* 4. *à n.* 38. *ad* 42.

Sed quid diceodum, si vnus ex creditoribus suam causam separatim prosequutus fuerit, & sententiam obtinuerit, creditores autem iudicium discussioois generalis prosequentes oihil de isto creditore dixerint, vtrum illa sententia interim executioni demandari debeat, saltem præstita fideiussione de restituendo in casum futuræ succumbentiæ? Respondetur non esse locum executioni, donec iudicium concursus vniuersalis fuerit terminatum, vt euitentur confusiones & inuolutiones litium, vt copiosè probat Salgado *in labyr. credit. dicta part.* 1. *cap.* 4. §. 2. *per tot. à num.* 54. *ad* 69.

17 In particularibus, cum sint separata iudicia, non potest cadere præuentio. *leg. Papinianus exul* 1 *ff. de minor.* Et hoc indubitatum est, intelligendo tamen vt non cadat præuentionis cõsideratio inter diuersa & separata iudicia particularia, licet in vno solo iudicio detur præuẽtio quoad alios iudices vel notarios, sed non quoad alia iudicia particularia separata.

18 Secundò supponendum est quod in executiuia licita est variatio de remedio ad remedium, de iudice ad iudicem, & de loco ad locum, vt optime explicat Trentacinq. *lib.* 2. *var. resolut. tit. de Iudic. c.* 10. *per tot.* maximè *n.* 2. Galerat. *de Renunciat. centur.* 2. *c.* 145. *n.* 5. *&* 6. vbi dicit quod si debitor diuersis in locis possideat immobilia, & creditor egerit io voo loco, poterit nihilominus in alio loco agere, & coram alio iudice, non obstante dispositione *leg. vbi cœptum, ff. de iudic.* Lancell. *de attent. lit. pend. c.* 4.
19 *limit.* 15. *n.* 4. † Cum obligatio cameralis contineat in se renunciationem *dicta l. vbi cœptum.* & remedio attentatorum, vt dicitur *ibid. n.* 8. Gales. apud Zach. *de instrum. Camer. q.* 11. *n.* 2. *&* 3. Cyriac. post alios per eum citatos, Controu. *for.* 318. *n.* 43.

20 Quod intelligendum est si iudicium fuerit inchoatum viâ executiuâ: nam si fuerit actum viâ ordinariâ, non admittitur variatio à iudicio ordinario ad executiuum, itavt quando semel actor intentauit iudicium ordinarium, non possit redire ad executiuum, vt inter cæterns notat Cancer. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *n.* 42. *& lib.* 2. *c.* 3. *n.* 224. Butat. *decis.* 651. *num.* 7. Mauson. *de Execut. lib.* 1. *ampliat.* 19. *n.* 9. Giutb. *dec.* 100. *n.* 16. Rot. *decis.* 4. *num.* 3. *p.* 3. *Recentior.*

Limitandum tamen, nisi actor in initio iudicij 21
ordioarij protestatus fuisset, quod sibi salua remaneret via executiua, vel nisi reus fuisset contumax in iudicio ordinario, vt ootauit Cancer. *d. cap.* 17. *num.* 44. 45. 46. *& sequent.*

Prædicta autem variatio in executiuis iotelligen- 22
da est, vt locum habeat, nisi coram vno iudice reus, qui passus fuit executionem, se opposuisset, & ad oppositinnem admissus fuisset cum decreto *de nihil interim innouando:* hoc enim casu propter inhibitionem non potest actor variare, vt in simili tradit Lancel. *de attent. c.* 4. *limit.* 15. *n.* 6. *& limit.* 2. *n.* 103. Et geoerale est, vt in casibus in quibus potest ad vlteriora procedi & executio fieri, tamen si fuerit inhibitum, omnia gesta post inhibitionem sunt nulla & inualida, vt de inhibitione iudicis ad quem, quæ impedit executionem seotentiæ latæ in causa possessoria, tradit Scacc. *de appellat. c.* 2. *qu.* 17. *limit.* 6. *memb.* 7. *n.* 102. & de inhibitione coocessa vigore appellationis ab interlocutoria, tradit idem Sccac.
d. c. 2. *q.* 17. *limit.* 47. *memb.* 2. *n.* 27. † Et ideo cauen- 23
dum est, vt quando debitor admittitur ad oppositionem cum clausula: *Et interim nihil noui*, non apponatur decretum de nihil innouando tam quoad personam quam quoad bona, si enim diceretur nihil innouare quoad personam & bona, tolleretur facultas creditori variandi propter vim dictarum inhibitionum, ex supradictis.

Similiter inspicienda est forma opposirionis, & inhibitionis, seu decreti de nihil innouando, si enim oppositio Tertij & inhibitio respiciat pignoratiouem rei particularis, ea non obstante procedi potest ad aliam executionem & pignorationem, per text. *in d. l. à diuo Pio* 15. §. *si super rebus, versic. Sed & illud, ff. de re iudic.* & infra dicemus.

Sed si oppositio fuerit generaliter facta per ipsum debitorem, qui fuerit admissus ad dicendum contra instrumentum vel illius executionem, hoc casu qoia potest opponere exceptiones vulnerantes instrumentum, talis oppositio impedit vlteriores executiones etiam in aliis bonis eiusdem debitoris, cum effectus opposirionis, inhibitionis, & litispendentiæ regulari debeat iuxta suam causam, & generaliter vel limitatè operari debeat, prout generaliter, vel limitate concessa fuit, Lancel. *de atten. c.* 4. *lim.* 2. *per tot. & c.* 20. *de attent. post inhibit. limit.* 5.

Præterea aduertendum est quod inchoato iudicio 24
executiuo potest recurri ad iudicium ordinarium nulla facta refusione expensarum: ab ordinario verò ad executiuum recurri non potest de iure communi, (quid enim ex statut. Auenion. dicendum, infra videbitur) nisi refusis omnibus expensis in primis & ante omnia, factâque renunciatione instantiæ, iuxta ea quæ tradit Caocer. *d. c.* 17. *n.* 47. *&* 48. & sub declarationibus per nos superiùs deductis, in *cap.* 6. *de Renunciat.* Sed à iudicio executiuo redire licet ad ordinarium, nullis refusis expensis, ex Caualc. *de vsufr. mul. relict. num.* 208. Mart. *de Claus. p.* 1. *cap.* 65 *n.* 19. Cancer. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 15. *num.* 178. Lancellot. *d. cap.* 4. *limit.* 2. *num.* 84. *& limit.* 30. *n.* 6. Vnde si actor egerit executiuè, & non sit fundatus in modo agendi, Iudex ad euitandum circuitum potest vigore clausularum salutarium *omni meliori modo*, &c. *Ius & iustitiam*, &c. conuertere iudicium execotiuum in ordinarium, & condemnare super meritis condemnandum, & absoluere absoluendum, absque aliqua expeosarum refectione, Caualc. *decis.* 35. *n.* 5. *p.* 1. Mart. *d. num.* 19.

Sicut autem regulariter in executiuis licita est 25
variatio de remedio ad remedium, & de iudice ad

iudi

iudicem, & de re ad personam, aut de persona ad rem, & sic si creditor curauerit suum debitorem carcerati, potest non obstante litispendentia super carceratione, aut illius validitate, executiones facere cōtra bona, & è contra, factâ executione contra bona potest agere executiuè contra personam: Cancer. *d. cap. 17. num. 49. part. 1.* Bartol. *in l. consentaneum. n. 17. Cod. Quomod. & quand. iud.* Neguf. *de Pign. 3. membr. 8. part. num. 27. vers. postremo.* Et hoc est quod voluit Statut. Auenion. *lib. 2. Rubr. 17. de execut. instrum. artic. 1. in fin.* his verbis. *Et electa vna via executiua non fiat alteri praeiudicium; sed simul intentari, & cumulari possint.*

26 Similiter licita est variatio in executiois de persona ad personam, & ideo executio facta contra principalem, non impedit quin agatur contra fideiussorem, & è contra, Herin. *in tract. de Fideiuss. c. 20. §. 35.* Cost. *de re integra. distinct. 56. n. 1. & de subsid. remed. 25. n. 8. & 9.*

27 Sed tamen circa interpretationem præfati statuti in 1. *part. d. artic. 1. lib. 2. Rubric. 17.* non leue dubium exoritur: nam dicitur ibi omnia instrumenta liquida mandari debere executioni, etiā non probatis mediis necessariis ad obtentionem dictæ executionis, dummodò dicta media probentur intra octo dies: & hæc est 1. pars articuli. In secunda parte dicitur, quod elapsis octo diebus, si media non fuerint probata, relaxabitur executus, appellatione & inhibitione non obstantibus, quamuis causa dictorum instrumentorum fuerit per viam ordinariam inchoata. Vnde oritur dubium verum hæc vltima verba, *Quamuis causa &c.* referenda sint ad primam partem, ita vt hic sit sensus; Vt instrumenta mandentur executioni, quamuis causa fuisset per viam ordinariam inchoata: an verò referri debeant ad posteriorem partem, ita vt hic sit sensus; Quod reus, non probatis per actorem mediis, relaxetur, quamuis causa dictorum instrumentorum fuisset per viam ordinariam inchoata.

Videtur dicendum, clausulam illam *quamuis causa &c.* referendam esse ad posteriorem partem, cùm verba referri debeant ad proximiora, & sic ad personam illius qui passus fuit executionem.

Sed tamen verissimum est dictam clausulam referri non posse nisi ad primam articuli partem, & sic iudicem debere decernere executionem instrumentorum, quamuis causa ipsorum fuisset per viam ordinariam inchoata: quia si illa Clausula referretur ad posteriorem partem, contineret contradictionem, supponeret siquidem causam fuisse inchoatam per viam ordinariam, & nihilominùs mandare executum relaxandum esse: quod tamen fieri non posset, si iudicium fuisset inchoatum via ordinaria, cum priuatio præsupponat habitum, & relaxatio præsupponat executionem: & sic illa verba non possunt referri ad posteriorem partem, ergo referenda sunt ad priorem, ita vt licèt actum fuerit iudicio ordinario, iudex tamen possit pronunciare sententiam in iudicio executiuo, absque expensarum refusione iuxta tradita per Caualc. & alios, *in locis sup. citatis.*

Ad quod etiam conferunt verba illa statuti *dictorum instrumentorum*, quæ referuntur ad clausulam priorem, in qua de instrumentis facta fuerat mentio, cùm dictiones illæ sint repetitiuæ omnium præcedentium.

28 Vnde patet quod vigore statuti Auenionen, licita est variatio à via ordinaria ad executiuam, & ab executiua ad ordinariam.

29 Tertiò supponendum est, quod *l. vbi cæptum. ff. de iudic.* quamuis regulariter locum non habeat in executiuis, tamen si executio fuerit inchoata coram vno iudice & super certis bonis, dictáque bona fuerint posita sub hastâ, & plus offerenti liberata, tunc res desinit esse integra, & non potest creditor redire ad alia bona, *leg. à diuo Pio. 15. §. in venditione, & §. si pignora. ff. de re iudic.* † Nisi forte bona de 30
pignore capta & distracta, non essent sufficientia, tunc enim pro rata deficiente possunt alia pignora capi: aut adesset concursus creditorum, vel aliorum se opponentium aduersus executionem factam super talibus bonis, tunc enim licitum est nouas facere executiones super aliis bonis, & pignorationem ampliare, ex traditis per Thesaur. iun. *lib. 1. q. foren. 7. per tot.* qui tamen notat † quod si sola facta fuerit 31
pignoratio, facilè ex leui causa licet ad alia bona redire, vt tradit *ibid. n. 6. in fin.* & dictam Thesauri sententiam sequitur Cost. *de Ration. rata, q. 228. n. 1. & sequent.*

Vnde cum quidam creditor egisset executiuè 32
contra bona soceri sui scribente vno notario, sed postea videns adesse oppositiones anteriorum creditorum, super bonis de pignore captis, intentasset iudicium Saluiani interdicti contra tertios possessores bonorum eiusdem soceri alio scribente notario, ego alias iudicaui quod quælibet causa debebat currere marte suo, & causa Saluiani tractanda erat scribente posteriori notario. Ratio est quia sunt diuersæ causæ, & diuersa iudicia, vnum videlicet executiuum, & aliud ordinarium, & mea sententia fuit confirmata & executioni demandata.

Imò & è contrario, intentato iudicio Saluiani interdicti, potest creditor vti viribus suarum obligationum contra alia bona debitoris, ne ex fructibus bonorum iuxta naturam Saluiani cogatur minutam capere solutionem: † idque etiamsi creditor 33
obtinuisset sententiam in Saluiano, & in vim illius fuisset effectualiter missus in possessionem, si interdictum Saluianum fuerit contra debitorem aut eius hæredem intentatum, quia hoc casu non dicitur creditor variare, sed accumulare: secùs si contra tertium possessorem actum fuisset, tunc enim factâ semel executione non liceret variare, quia latâ sententiâ in iudicio ordinario, quale est iudicium Saluiani contra tertium, & facta executione, non licet ad alia bona redire, vt plenè explicat Rot. *in Romana dotis*, coram *Pironano, dec. 161. die 6. Decemb. 1632. part. 6. Recentior.* Quia hoc casu ius est quæsitum debitori per actionem ordinariam intentatam, Rot. *ibid. num. 9.* & diximus *sup. num. 20.* Sed tamen crederem stante statuto Auenionensi etiam hoc casu licitam esse variationem à remedio ordinario ad executiuum, ex traditis supra *n. 17.*

His ita præsuppositis, sequentes conclusiones pro huius articuli explicatione fieri possunt.

Prima Conclusio. Imploratio remedij cessionis 34
bonorum impedit executionem publici instrumenti, siue executio præcedat cessionem, siue subsequatur.

Hæc conclusio est contra *decis. 28. Capellæ Tholos.* quam sequitur Lancel. *de attent. lit. pend. cap. 4. limit. 2. num. 25. & 26.*

Probatur autem conclusio, quia exceptio cessio- 35
nis bonorum potest opponi etiam in executione sententiæ ad illam retardandam: cum per cessionem bonorum non tollatur ciuilis nec naturalis obligatio, sed illius effectus & executio differatur, donec cedens satisfacere valeat, Caroc. *de except. cap. 142.* Grass. *de except. cap. 17. num. 1. & 5.* vbi fortiùs dicit hoc procedere, etiamsi statutum reiiceret omnes exceptiones, cuius contrarium voluisse videtur Brun.

36 *in tract. de cess. bon. in* 12. *q. princip.* † Qui tamen existimat per exceptionem cessionis, retardari vel impediri executionem, siue cœpta fuerit ante cessionem, siue post ipsam petita.

37 Quod multo magis locum habet, si iam debitor reperiatur actualem fecisse cessionem aduersus alios creditores, cum in facienda cessione bonorum, non sit opus vt citentur omnes, sed sufficiat illos citare, qui sunt in lite tempore cessionis, Petr. Iacob. *in prax. tit. de cess. bon. q. 9. princip. n.* 3. Luc. Math. *tract. de Cess. bon. tit.* 3. *n.* 7.

38 Immo & cessio bonorum fieri potest extra iudicium & per epistolam *l. fi. ff. de Cess. bon.* Et sufficit sola professio & declaratio debitoris quod vult cedere bonis absque alia solemnitate, *l. in omni. Cod. qui bon. ced. poss.* Petr. Iacob. *vbi sup. in* 2. *notab. in princip.* Nicol. à Ian. *in tract. de scrips. priuat. lib.* 3. *quæst.* 35. *num.* 5.

36 Seconda Coonclusio. Ex dispositione dicti statuti Auenion. sequentia resultant.

Primò, quod si debitor cessionem facere velit, antequam ab alio ex suis creditoribus fuerit præuentus, habet electionem notarij qui scribat in causa.

2. Quod si creditores fecerint executiones ante imploratum à debitore cessionis beneficium, cessio debet fieri in illa curia, & scribente notario carcerationis, vel arresti personæ debitoris, si foerit præuentum per carcerationem, aut attestationem personæ debitoris.

3. Quod si oon constet de prioritate carcerationis, debitor potest eligere vnum ex dnobus iudicibus, & per consequens scribet notarius tribunalis per ipsum debitorem eligendi, qui scripsit in causa carcerationis.

4. Quod si eâdem die, & in eâdem curiâ scribentibus duobus Notariis fuerit facta carceratio, nec constet quis ex duobus præuenerit, scribet is quem bonis cedere volens eliget.

5. Quod si debitor carceratus, aut arrestatus non fuerit, sed factæ contra ipsum aliæ executiones, scribere debet notarius, quo scribente, facta fuit prior executio, ita vt semper attendatur prioritas executioois, siue contra persooam siue cootra bona.

Circa cuius statuti interpretationem & praxim, variæ quæstiones, & dubia oriri possunt.

40 Primò, quid iuris, si vous fuerit carceratus Auenioni, vtrum talis præuentio trahat causam cessionis intentatam in Comitatu Venaissino; Idemque si per aliud genus executionis fuerit præuentus?

In hac quæstione ego aliàs respondi affirmatiuè, nempè quod statutum Auenionis obseruari debet, & causa cessionis, & discussionis bonorum tractari in curia Auenionen. vbi debitor fuit carceratus, aut præuentus per aliam execotionem, quia statutum huiusmodi non respicit decisoria; sed ordinaria iu-
41 dicij, ideo attendi debet, † semper enim dicitur statutum ordinatorium, quod non perimit totam litem, sed solum respicit modum procedendi, Marchesan. *de Commiss. nullit. sanator. p.* 3. *c.* 5. *num.* 63. *fol.* 169. & *decis.* 2. *n.* 2. *p.* 2. §. 2. *fol.* 2.

42 Sed est oorandum, quod licet aliàs præuentio realis oempè per capturam personæ, præualere debeat executioni factæ contra bona, ex traditis per Hippol. de Marsil. *in repetit. l. final. ff. de iurisd. omn.*
43 *iudic. n.* 102. & 103. *inter Repeten. vol.* 1. *fol.* 355. † Maximè si carceratio non fuerit procurata ab ipso debitore; sed eo inuito facta, ex traditis per Boss. *in practic. crimin. in tit. de for. compet. num.* 98. Tamen hæc ratio non fuit admissa, quia quicunque præuenerit etiam per pignorationem, debet scribere in causa discussionis, ex *Statuto lib.* 1. *rub.* 34. *art.* 5. Et ita obseruatur, vt accepi à Viris practicis fide dignis.

Et eodem modo si Notarius aliquis, vel iudex Comitatus Venaissini processerit ad capturam, vel arrestum personæ debitoris, aut præuenerit per aliam executionem; Cessio bonorum & discussio fieri debebit in illâ curiâ Comitatus, in qua prior executio facta fuit, non tameo per debitorem affectata, aut procurata; vt quod pro se iudices, vel notarij Auenionenses obseruari cupiunt, etiam contra se ipsos fieri patiantur: *l.* 1. *ff. Quod quisq. iur.* idque siue agatur de carceratione, siue de aliis remediis executiuis, iuxta dictum statutum. Licet, vt audio, hoc non bene obseruetur in Comitatu. Dixi † *non tamen pro-* 44
curata nec affectata. Quia præuentioné procuratam vel affectatam non suffragari certum est, ex Boss. *in prax. tit. de for. comp. d. n.* 98. Cancer. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 2. *num.* 229. *in nouis.* Mascard. *de probat. conclus.* 1232. *num.* 10. & Boër. *decis.* 161. *num.* 4. Vbi de eo qui cum sciret aduersarium esse in itinere, vt iudicem adiret, impetrauit prouisionem ab alio iudice vt ipsum impediret, aliàs licitum esset debitori deludere Curiam præuenientem, sese in carceribus constituendo, vel carcerationem procurando, quod fieri non debet.

Secundò quæritur quid iuris si vnus iudex, vel 45
notarius præuenerit per pignorationem generalem bonorum debitoris, postea superueniat carceratio eiusdem in alio tribunali, vtrum vigore statuti prædicti, ille qui prænenit in capturâ debeat præferri. Respondetur, quod licet aliàs videretur dicendum illum notarium, qui habet concursum maioris partis creditorum esse præferendum: Quia maior pars creditorum in numero, & cumulo semper præualet, & præiudicat minori, Aloys. de Leo *in l. cum solito num.* 10. *Cod. qui bon. ced. poss.* † Et vnica causa con- 46
cursus generalis omnes afficit, sicut vnicum inuentarium omnibus sufficit, Brun. *de Cess. bon. q.* 9. *pr. n.* 6.
† Et declinatoria fori non potest opponi, quando 47
maior pars consentit in iurisdictionem: Mastril. *de-*
cis. 79. *n.* 4. *versic. item in citatione*, † adeo vt etiam 48
Clerici, non obstante fori priuilegio, teneantur comparere in iudicio geoeralis discussionis bonorum communis debitoris, Vesill. *ad Afflict. decis.* 380. *n.* 7. Mastril. *decis.* 79. *post num.* 4. Ceual. *de cognit. per viam violen. q.* 72. Et hoc ne continentia caosæ diuidatur, & per alia iura ibid. allegata. Tamen attentâ dispositione statuti contrarium obseruatur, & ille qui præuenit per aliquam executionem omnibus aliis præferendus est in illa causa. Et talis est obseruantia in his Curiis nostris.

Tertio quæritur, si vous præuenit per pignora- 49
tionem particularem, alius vero vniuersalem habeat, quis præferendus sit? Respondetur ex mente statuti præferendum esse eum qui præuenit per pignorationem particularem, quia indistinctè Statutum præfert eum qui præuenit per carcerationem, vel per aliud genus executionis: vbi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: *l. de pretio* 10. *ff. publician. in rem act.*

Sed tamen si notarius, vel iudex, qui processit 50
ad pignorationem generalem aduersus alium, qui præuenit per particularem, haberet concursum, & oppositionem maioris partis creditorum in numero, & cumulo, qui apud eius acta fecissent fidem de iuribus suis, adhuc crederem per rationem supra deductam io *hoc cap. numer.* 45. illum præferendum esse propter concursum tot creditorum, de rigore

iuris

iuris. Sed tamen consuetudo est in contrarium ve
scilicet qui præuenit per pignorationem particula-
rem, præferatur non obstante concursu creditorum,
idque ex mente statuti elici dicitur, ideo seruanda
consuetudo.

51 Quarto quæritur quid iuris, si non constet de
præcedenti executione, nisi per attestationem ipsius
notarij, vtrum hoc sufficiat ad inducendam præuen-
tionem? Respondendum est hoc non sufficere,
quia debet constare de mandato iudicis, & de eius
subscriptione, iuxta formam regulamenti Eminen-
tissim. bon.mem. Cardinalis de Aquauiua tunc Le-
52 gati, insertt post volumen statutorum *artic.* 7. † De-
bet etiam constare de relatione nuncij, cum non
credatur notario attestanti factam fuisse execu-
53 tionem, Rot. apud Cens. *decis.* 84. *num.* 3. † Quia
tunc notarius attestatur de actu quem ipse non ges-
sit, & de quo rogatus non fuit, Crauet. *cons.* 273.
num. 6. Bald. *in l. vlt. n.* 17. *Cod. de re iudic.* & in simili
Gaill. *lib.* 1. *obseru.* 74. *num.* 21. vbi asserit si non con-
stet de nuncij relatione apud acta, non dici interru-
tam præscriptionem.

54 Quinto quæritur quid statuendum sit, si vnus
præuenerit per pignorationem, sed plures anni in-
tercesserint à tempore talis pignorationis, vtrum ex
tali pignoratione inducatur præuentio causæ dis-
cussionis vel cessionis bonorum? Respondetur quod
quando debitor suo creditori satisfacere recusat, aut
differt, creditor mittitur in possessionem bonorum
55 sui debitoris ex primo decreto. † ex quo licet in rea-
libus possessio transferatur, tamen in personalibus
actionibus, vt quando agitur vigore rei iudicatæ,
vel instrumenti habentis executionem paratam, non
transfertur ex primo decreto possessio in creditorē,
sed sola custodia aut possessio tædialis, ad hoc vt de-
bitor pignoratus veniat & soluat, Negus. *de pignor.*
in 2. *memb.* 3. *par. n.* 6. Menoch. *remed.* 3. *retin. possess.*
num. 225. *& sequent.* Sed crescente debitoris contu-
maciâ, decernitur secundum decretum, & bona debi-
toris effectualiter adiudicantur, & possessio aufertur
à debitore, DD. *in l. si finita, §. Iulianus ff. de dam. in-
fect.* & maximè Bartol. *num.* 23. *&* 41. Sim. Vincent.
in tract. de miss. in possess. num. 14. Odofred. *in tract. de
primo & 2. decret. num.* 4. *&* 5. Iacob. de Bellonis. *&*
Guid. de Suzar. *in eod. tract. num.* 19. *&* 20. Guid.
Pap. *in eod. tract. num.* 16. *&* 17. Mangil. *de subhast.*
q. 6. Peregr. *cons.* 38. *n.* 6. *lib.* 4.

56 Hoc ita supposito fundamento, certum est in pri-
mis per lapsum decennij omnem possessionem
amitti ob tanti temporis negligentiam, Menoch. *re-
med.* 7. *recuper. poss. num.* 15. Et ita si post pignora-
tionem cessatum fuerit per decennium, omnem pos-
sessionem, & ius præuentionis per consequens
amitti. Castrens. *in d. l. si finita. §. cum tamen. ff. de
dam. infect. num.* 1. vbi dicit, quod si creditor tenu-
tam obtinuerit, & eam executioni demandare ne-
glexerit post biennium indiget nouo decreto: sed
si immissio facta fuerit ex primo decreto, creditor
potest quandocumque obtinere secundum decre-
57 tum, infra tamen decennium. † Et sic patet, quod
virtus primi decreti expirat spatio decem annorum,
& sic loquitur Bartol. *in l. prætor ait. §. in eum, num.* 1.
ff. de bon. author. iudic. possid. & Negus. *in tract. de pign.*
58 *in* 2. *membr.* 3. *part. num.* 3. † Quia *l. final. Cod. de bon.
auth. Iud. possid.* locum habet dumtaxat quando
creditor nondum accepit tenutam post obtentio-
nem primi decreti, tunc enim ex lapsu biennij amit-
titur ius primi decreti iam concessi, sed si tenuta ca-
pta fuerit, requiritur lapsus decennij ex supra dictis.
Et generaliter, omnis possessio ciuilis amittitur per
taciturnitatem decem annorum, *l. si de ea. §. si forte.
ff. de aequ. possess.* Rip. *in cap. cum Ecclesia, sub num.* 23.
de caus. possess. & prop. Put. *decis.* 269. *lib.* 1. Rot. *decis.*
427. *n.* 2. *p.* 3. *recent.*

Obiicies ex multorum sententia inter primum & secundum decretum expectari debere tempus biennij, vel anni, vel sex aut duorum mensium, aut aliàs iudicis arbitrio, ex traditis per Menoch. *de arbitr. Cas.* 6. *per tot.* Bartol. *in l. cum proponas. n.* 6. *C. de bon. auth. iud. possid.* 59

Respondeo casum illum esse planè diuersum: nam ibi quæritur intra quantum tempus expectandus sit debitor post primum decretum antequam deueniatur ad pignorum distractionem, & secundi decreti interpositionem? & bene concluditur debitorem esse expectandum tempore per consuetudinem, aut statuta, seu aliàs iudicis arbitrio constituendo. Sed nos agimus de negligentia ipsius creditoris, & dicimus pignorationis vim subsistere spatio decem annorum, & eam posse intra illud tempus per creditorem continuari, sed ipso decennio amittere vires, nec posse vlla ratione suffragari propter negligentiam creditoris, quoad effectum de quo agimus; nam quoad interruptionem præscriptionis, aut perpetuationem actionis, aliud dicendum esset: Sed hic non est casus noster. 60

Ex præmissis patet quod si executio facta fuerit vigore decreti, quod ante biennium fuerat obtentum, non tamen toto biennio executioni demandatum, non potest operari effectum præuentionis. Etiamsi decretum illud post biennium fuerit executioni demandatum antequam alius notarius executionem suam faceret. Quod si decretum de exequendo fuerit obtentum, & executioni demandatum intra biennium, sed pars per integrum decennium tacuerit, tale decretum, & pignoratio facta, non tamen continuata, lapso decennio, non potest effectum præuentionis operari. Crederem tamen optimè facturum Superiorem, penes quem adest authoritas statuendi, si decennium illud ad breuiores temporis metas reduceret, veluti ad biennium, vel triennium ad euitandas fraudes, cum intra illud tempus de iure ciuili instantia causæ finiatur, iuxta *l. properandum* 11. *Cod. de Iudic.* 61

Sextò quæritur vtrum ex carceratione, vel pignoratione nullâ, oriatur præuentio? Respondetur non oriri. Quia ad hoc, vt ex aliquo actu oriatur præuentio, actus ille debet esse validus, & quod nullum est, non potest aliquem operari effectum, Mascard. *de probat. conclus.* 1232. *num.* 16. Tusc. *litt. P. conclus.* 646. *num.* 30. & diximus sup. *de præuent. per citat. cap.* 9. *n.* 16. 62

Vnde aliàs dixi non fuisse inductam præuentionem per executionem factam authoritate R.D. Iudicis submissionum contra non submissum, nec obligatum, & qui non erat de eius iurisdictione, nec agebatur de causa obligationis cameralis, cum non inducatur præuentio per processuras factas aduersùs eum qui non est subditus iurisdictioni iudicis præuenientis, Barbos. *in leg. si quis posteaquam, num.* 37. *ff. de iudic.* Et cum ageretur de non submisso seu obligato, debuisset ante executionem præcedere sententia condemnatoria, Mascard. *d. conclus.* 1232. *num.* 3. 63

Et quamuis opponerent factum fuisse præceptum cū clausula iustificatiua, quæ facit vt præceptum resoluatur in vim simplicis citationis; hoc non obest: quia cum is, aduersùs quem emanauerat præceptum, comparuisset, & se opposuisset, non poterat considerari aliquod præceptum, aut executio, sed simplex 64

ſimplea & nuda citatio ac iudicium merè ordina-
rium, Ioſeph de Seſe *in tract. de inhibit. c. 1. §. 1. n. 19*
Rota Auenion. *decis.* 196. *n.* 8. Et per conſequens
non poterat eſſe inducta aliqua præuentio executi-
ua per illud præceptum quod pro nihilo erat, & per-
65 inde ac ſi factum non fuiſſet, † quia certum eſt ceſ-
ſante contumaciâ, ceſſare etiam immiſſionem in poſ-
ſeſſionem, *l. ſi ante*, & *ibi* Socin. *in 1. notab. ff. de excep.*
66 *rei iudic.* Tuſc. *lit. C. concl.* 1019. *n.* 5. † Vnde cõcluden-
dum erat quod præualebat pignoratio facta in curia
palatij, & in ea creditores debebant venire oppoſi-
tiuè, iuxta *text. in l. à diuo Pio.* § 5. cum *ibi* notat. §. *ſi
ſuper rebus. ff. de re iudic.*

67 Nec obſtabat quod opponebatur, cartellum, ſeu
literas executorias obtentas fuiſſe, antequam eue-
niret dies ſolutionis annui reditus, pro quo facta
reperiebatur executio, authoritate curiæ ſacri pala-
tij; cum de iure executio non poſſit peti pro futu-
ris, quando nihil debetur de præterito, Cenſ. *de
cenſibus q.* 96. *num.* 16. *&* 17. Surd. *decis.* 120. *n.* 9.
& 14. vbi quod ius de futuro non poteſt in iudi-
cium deduci principaliter, ſed tantùm acceſſoriè.

68 Reſponſio quippè facilis eſt, adhibitâ diſtinctio-
ne inter cartellum generalem contra omnes debi-
tores, & cartellum contra certum debitorem conceſ-
ſum: obiectio ſanè procederet, ſi executio facta fuiſ-
ſet vigore cartelli particularis contra certum debi-
torem pro cenſibus decurrendis tantum: nam hoc
caſu cum petitio, & executio ſit reſtricta ad cenſus
maturandos, non valet executio; ſicuti ſi cartellua
conceſſus fuiſſet pro decurſis, & executio facta quo-
que fuiſſet pro decurrendis. Sed ſi generaliter actum
fuerit, ita vt petitio comprehendere poſſit præterita,
& futura, tunc executio poteſt etiam fieri pro futu-
ris, vt teſtatur Fontanel. *de Pact. dotal. clauſ.* 4. *Gloſſ.*
18. *part.* 4. *n.* 26. Et ita loquitur etiam Saluſt. Tiber.
in prax. lib. 3. *c.* 3. *n.* 21.

69 Similiter qoando generaliter actum fuit, nullâ
cauſâ expreſsâ, tunc ius ſuperueniens poſt actio-
nem propoſitam, vel executionem obtentam, ipſam
reddit validam, prout generaliter actum fuerat in ca-
ſu propoſito pro omnibus debitis reditibus, & rebus
ad quas debitores reperirentur obligati, & ſic per
70 verba futuri temporis, ſicut aliàs videmus, † quod
mandatum generale comprehendit etiam cauſas fu-
turas, quamuis conſtituens haberet iam motas, præ-
ſertim cum dictum fuerit generaliter de omnibus,
& quibuſcumque debitis, & verba generalia aliquid
operentur, *l. fundus qui locatus. ff. de fund. instruct.*
71 Rot. *diuerſ. decis.* 65. *part.* 3. *lib.* 3. † Eadem ratione
clauſula *ſine retardatione ſolutionis penſionis* operatur
tam quoad terminos decurſos, quam decurrendos,
Barboſ. *clauſ.* 162. *num.* 8. & generaliter ita conclu-
dit Peregrin. *de fideicom. art.* 41. *num.* 6. *verſic.* 5. Vbi
72 dicit † quod iudicium ex iure ſuperuenienti confir-
matur, quando generaliter actum fuit nullâ cauſâ
expreſsâ. Quod maximè locum habet quando ius
ſuperueniens oritur ex cauſa de præterito, prout in
obligatione ad ſolutionem annui reditus, quæ iam
præexiſtebat tempore conceſſæ executionis, tale
enim ius ſuperueniens retrotrahitur, & operatur vt
ſententia in tali iure fundari poſſit, Coſt. *in tract. de
Retrotract. cap.* 8. *caſ.* 10. *n.* 10. Rot. *decis.* 296. *n.* 1. *&* 2.
p. 3. *lib.* 2. *diuerſ.* Vbi loquitur de ceſſionario qui ob-
tinuit ceſſionem fructuum lite pendente, & conclu-
dit quod ſi monitorium fuiſſet generale, executio
poſſet fieri pro fructibus, pro quibus poſt litem mo-
tam obtenta fuerat ceſſio iurium, atque ita bene de-
terminat Giurb. *decis.* 17. *n.* 23.

73 Prædicta confirmantur ex eo quod obtentio exe-
curionis licet facta dicatur tempore inhabili, tamen
ſufficit quod illius effectus conferatur in tempus
habile, & ſic ſufficit quod ante factam executionem,
terminus ſolutionis penſionis fuerit maturatus, Bar-
tol. *in l.* 1. §. *nunciatio. num.* 30. *verſic. Commiſſio iudicis.*
ff. de non. oper. nunciat. † Vbi quod commiſſio iudi- 74
cis poteſt fieri die feriato, quando confertur in diem
non feriatum, *per text. in l. in tempus. ff. de hæred. in-
ſtit.* Felin. *in cap. cum dilectus, de Accuſat.* Cum pluri-
bus alijs citatis per Gratian. *in diſceptationib. forenſi-
bus cap.* 712. *n.* 1. *& cap.* 818. *n.* 2.

Atque ita memini aliàs fuiſſe iudicatum per Il-
luſtr. Dominum Brunachium tunc Auditorem, poſtea
vero Epiſcopum meritiſſimum, & producta fuerat
atteſtatio plurium Graffariorum ſuper ſtilo in præ-
ſenti Ciuitate inconcuſsè obſeruato, † ſuper quo 75
poteſt ſe iudex extraiudicialiter informare, Rot. *de-
cis.* 725. *n.* 5. *p.* 2. *recent.* Maximè quando reſpicit or-
dinatoria, quo caſu probatur ex atteſtatione nota-
riorum, Rot. coram Ludouiſ. *decis.* 484. *n.* 4. *&* 5.

Ea eodem fundamento concludendum eſt, quod 76
ſi executio facta fuerit contra extraneum non ſub-
ditum iuriſdictioni ſummi Pontificis, cum ſit nul-
la, non inducit præuentionem, quamuis ſpeciali-
ter, & expreſsè talis debitor ſe obligaſſet omnibus
curiis, hoc enim tantum debet intelligi de curiis
iudicum competentium, per *text. in l. ſi conuenerit. ff.
de iuriſd. omn. iud.* Cartar. *decis. Genuen.* 6. *numero* 4.
† Quia obligatus vt conueniri poſſit vbique loco- 77
rum, intelligitur dummodò conueniatur coram iu-
dice competenti, Gratian *diſceptation. forenſ. capite*
875. *numero* 34. *& deciſione Marchiæ* 180. *num.* 12.
13. *& in addit.* & Zachi. *de obligat. Cameral. q.* 7.
num. 11.

Negari tamen non poteſt quin executio ſit vali- 78
da, & præuentionem inducat, quando debitor, etiam-
ſi ſit alterius Monarchiæ, expreſsè ſe obligauit, &
ſubmiſit curiis Pontificiis, vel ſi ſubditus ſummi
Pontificis expreſsè ſe ſubmiſit, & ſe obligauit curiis
Regiis, ſi in illis contra eum fiat executio. Cum pa-
cta ſint, alienæ curiæ ſe ſubmittere, & alterius iudi-
cis iuriſdictionem prorogare. Guid. Pap. *decis.* 370.
Mart. *de Clauſ. cap.* 177. *num.* 2. *par.* 1. Borell. *in ſumma
decis. lib.* 1. *tit.* 43. *de for. compet. n.* 40. *&* 41. In hac ta-
men ciuitate obſeruandum eſt Statutum *lib.* 2. *rubr.*
20. *artic.* 6.

Quæ prorogatio iuriſdictionis in contractibus pu- 79
blicis fit etiam de Monarchiâ ad Monarchiam, vt ex
communi DD. ſententia teſtatur Cancer. *lib.* 2. *var.
reſol. c.* 2. *de iuriſdict. om. Iud. n.* 219. *in nouis.* Neque
tali caſu locus eſt diſpoſitioni *l. ſi conuenerit. ff. de iu-
riſd. om. iu.* ſtante. præſertim iuramento. Ricc. *coll.* 818.

Sed quæritur vtrum executio ſit valida contra 80
ſubmiſſum alienæ curiæ, ſi ibi non reperiatur, du-
bium facit quia nemo ſortitur forum in loco contra-
ctus, niſi ibi reperiatur, per *tex. in c. Rom. §. cõtrahentes
de for. compet. in* 6. Barboſ. *in l. hæres abſens, §. proinde,
in art. de for. rat. rei ſitæ. n.* 19. & ſic videtur quod licet
per contractum publicum, aut aliter proprio foro
quis renunciauerit, & alienæ iuriſdictioni ſe ſubmi-
ſerit, ſi tamen ibi non reperiatur, pignoratio contra
eum facta non ſubſiſtat.

Difficultas iſta reſoluitur adhibita diſtinctione,
nam ſi debitor, in loco vbi conuenitur, nulla habet
bona, nec ibi reperitur, hoc caſu forũ in eo loco ſor-
tiri non poteſt, per iura mox allegata. † Sed ſi ibi ha- 81
beat bona, licet perſonaliter repertus non fuerit, po-
teſt in alieno foro conueniri, taliſque executio va-
lida erit, & præuentionem inducet; *per text. in l. Ti-
tium & Mæuium.* 47. §. 1. *ff. de adminiſtr. tut.* ibi *cum*

neque

neque debitores in Italia essent, neque eorum pradia, vbi *Iacob. de Aren.* infert quod si adfuissent bona in illo loco, ibi poterant conueniri. Et notat, quod licet ratione contractus quis sortiatur forum, hoc intelligendum est, vt ibi possit conueniri, si ibi sit, vel ibi bona possideat, aliàs non. Idem voluit Bartol. *in d. §. 1.* qui sic ait, *sed si ibi reperirentur bona mea, possent ibi à me peti, licet personaliter ibi non essem.* Idem tenet Amat. *resol. 33. n. 8.* Cyriac. *controuers. forens. cap. 318. n. 21. & sequen.*

82 Similiter aliàs de iure interrogatus, Respondi quandam executionem pro collectis factam, nullam posse inducere præuentionem, quia pro collectis fuerat actum executiuè, non præcedente citatione partis in venditione bonorum, nec intimatione pignorationis, quæ tamen necessariò requirebatur pro ipsius validitate, ex Rot. Auenion. *decis. 44. num. 3.*

83 † Cum in materia collectarum, licet sommariè & executiuè procedatur, non tamen procedi debeat ex abrupto ad venditionem & distractionem bonorum, Crauet. *cons. 3. n. 19.* Roland. *cons. 32. n. 38. lib. 1.* Lancel. *de attent. p. 2. c. 4. limit. 25. num. 7.* Mauson. *de caus. execut. ampliat. 29. n. 12.*

84 Præsertim quia intimatio quæ fiebat absenti, fieri debebat amicis illius, affinibus, colonis, vel aliis quorum medio processura deuenire poterat ad notitiam debitoris, idque antequam deueniretur ad secundum decretum, vt post Tiraqu. tradit Barbos. *in cap. consultationibus 10. num. 4. de offic. iudic. deleg.* Et probatur *in l. item ait prætor. & l. ergo*, & ibi Bart. Bald.
85 & alij, *ff. ex quib. caus. mai. in integr. restit.* † Et debet hoc casu fieri proclama, Marant. *in specul. p. 6. tit. de citat. num. 107.* factâ prius perquisitione prædictâ: Rodert. *de annu. redit. lib. 2. q. 15. num. 55.* & copia citationis, seu intimationis apponi debet publicè legenda & affigi in loco publico, ex traditis per Vant. *in tit. de nullit. ex defect. citat. n. 122. & 134.* licet statutum Auenionense specialem formam procedendi contra absentem præscribat.

Alia multa afferri possent exempla executionum nulliter factarum, ex quibus non resultat aliqua præuentio, sed quia hic non agimus principaliter de nullitate executionum, sed de præuentione, ideò pro nunc prædicta sufficiant.

CAPVT XI.

ARGVMENTVM.

De præuentione aduersus Iudices Feudatariorum habentium merum & mixtum imperium. Et quod Domini iurisdictionales possunt petere remissionem causæ, etiam post conclusionem. De iurisdictione concessa in feudum, in officium, vel in allodium. Concessam in feudum intelligi priuatiuè, & sic non esse locum præuentioni. Comitatenses in prima instantia habere ius reuocandi domum An & quando propter negligentiam, Superior possit euocare causam à curia Vassallorum. Explicatur Statutum Comitatus Venaissini circa delicta commissa per turbam coadunatam, vel in via publica, vel per Officiales in officio delinquentes. De magistris victualium & eorum authoritate, & quando censeatur illis data iurisdictio priuatiuè, vel cumulatiuè. Domini Iurisdictionales suspecti in cognoscendo, vtrum sint etiam suspecti in delegando.

SVMMARIVM.

1 *Domini iurisdictionales habent intentionem fundatam quoad omnes actus iurisdictionales.*
2 *Causa omnes subditorum debent in prima instantia tractari coram iudicibus Vassallorum.*
Domini iurisdictionales non habent secundas instantias nisi ex priuilegio.
Si Iudex Baronis sit suspectus coram quo agendum sit vt de alio prouideatur.
Per allegationem suspicionis non tollitur Domini Iurisdictio, sed suspenditur.
3 *Subditus inuito Domino, vel Dominus inuito subdito, ordinariæ iurisdictioni præiudicare non potest.*
4 *Remissio causa peti potest per Dominum iurisdictionalem, etiam post conclusum in causa.*
5 *Expenditur ad hoc statutum Comitatus Venaissini.*
6 *Comitatenses in prima instantia habent ius reuocandi ad domum.*
7 *Superior non debet se intromittere in causis pendentibus in curia Vassallorum, nisi vt n. 17. & 19.*
8 *Confiscationes, pœna, & mulcta sunt fructus iurisdictionis.*
9 *Iurisdictio tribus modis concedi potest. In feudum, in officium, vel in allodium.*
10 *Iurisdictio concessa in feudum intelligitur priuatiuè; in officium, cumulatiuè; & est locus hoc casu præuentioni.*
11 *Superior non plus potest in iurisdictione vassalli quam in cæteris eius bonis.*
12 *Vassallus habet titulum onerosum, & tractat de damno vitando.*
13 *Princeps obligatur ex suo contractu, & habet sub se leges, sed non pacta & conuentiones.*
14 *Princeps non debet vti potestate absoluta in euocando causas, nisi magnâ subsistente causâ.*
15 *Potestas absoluta non est considerabilis in officialibus minoribus & locumtenentibus.*
16 Surd. consil. 122. *refellitur.*
17 *Suprema curia vtitur euocatione in casum negligentia vassalli.*
18 *Qua requirantur vt vassallus dicatur negligens in ministrando iustitiam.*
19 *Remissio peti non potest, quando delinquens est contumax curia superioris.*
20 *Contrarium verius est, cessante consuetudine.*
21 *Subditus non potest iuribus Domini sui præiudicare.*
22 *Explicatur statutum Comitatus Venaissini* artic. 122. *circa iurisdictionem vassallorum.*
23 *Mulieres computantur in numero armatorum, ad faciendam turbam coadunatam.*
24 *Turba coadunata tunc dicitur, quando id factum fuit cum animi deliberatione & consilio, non casu fortuito.*
25 *Turba coadunatio in dubio præsumitur casu fortuito euenisse.*
Domini Iurisdictionales possunt facere proclamata super portu armorum, sed subditi possunt se opponere in certis casibus.
Si duo sint iudices, vnus ciuilis, alter criminalis, locus est præuentioni inter ipsos dum agitur de portu armorum.

26 *Via publica quæ sunt intra oppida & ciuitates, non sunt de regalibus.*

Officiales Baronum cessante statuto in contrarium possunt ex verbis inuestituræ cognoscere de delictis commissis in via publica, sed locus est præuentioni.

De Iure communi quis index cognoscat de delictis officialium Baronis.

27 *Officialis quando dicatur deliquisse in officio.*

28 *Iurisdictio an censeatur magistru victualium concessa priuatiuè.*

29 *Cura carnis & victualium spectat ad Consules & Decuriones.*

30 *An officiarij supremæ curiæ possint prouidere super taxa victualium in terris feudatariorum, Remissiue.*

31 *Communitas manutenenda in possessione iuris nominandi præfectos victualium.*

32 *Superiorum authoritas quoad victualia semper reseruata censetur.*

NON rarò exorta fuit controuersia, vtrum detur præuentio Curiæ superioris aduersus Dominos feudatarios habentes merum & mixtum imperium, & omnimodam iurisdictionem in suis feudis; qua in re certum est Dominos feudatarios optimo iure niti, & controuersias quæ contra ipsos hoc in capite excitantur, iniustas esse & temerarias, talésque fuisse sæpissimè declaratas per sententias in iudicatum transactas, & non ita pridem per Rot. Aurenion. in quadam causa, in qua ego scripseram.

1 Pro cuius rei probatione supponendum est in primis, Dominos feudatarios habere intentionem fundatam in mero & mixto imperio, & omnibus actibus iurisdictionalibus, Abb. & Hostien. *in cap. si diligenti, de præscript.* Rot. coram Burat. *decis.* 417. *num.* 1. & 2. † & ideo causæ omnes tractari debent

2 in prima instantia coram iudice vassallorum, Thesaur. *dec.* 132. & *ibi* per Add. Dico in prima instantia, non in secunda; quia Barones seu Domini iurisdictionales non possunt delegare Iudices in secunda instantia, qui cognoscant de causis appellationum; nisi hoc illis fuerit concessum per priuilegium particulare, quamuis essent inuestiti cum mero & mixto imperio; vt reiecta contraria opinione, probat Scacc. *de appell. qu.* 8. *num.* 103. *vers. contraria opinio.*

Verùm si Bajulus, aut Officialis Baronis seu Vassalli, sit partibus suspectus, potest ad eundem Vassallum recurri, ad faciendum ius super causis suspicionum: quia quoties deputatus ab eo qui habet facultatem delegandi suspectus allegatur, recurrendum est ad delegantem, *cap. super, §. porro, & cap. si delegatus, de offic. iud. deleg. l.* 3. *ff. quis & à quo.* Marant. *in specul. de appell. num.* 381. tunc enim non recurritur ad Vassallum per viam appellationis, sed tantum vt prouideat super suspicione Iudicis, siquidem siue agatur de Iudice particulari delegato ad certam causam, siue de ordinario per vassallum deputato generaliter ad omnes causas, per allegationem suspicionis non tollitur iurisdictio, sed dumtaxat Iudicis persona sugillatur, teste Capiblanc. *de iur. Baron. pragm.* 8. *par.* 1. *num.* 182. Muscatell. *in prax. ciuil. par.* 2. *in verb. competentes, numero* 59. † Neque potest subditus inuito Domino,

3 aut Dominus inuito subdito, iurisdictioni ordinariæ renunciare, Vincen. de Franch. *decis.* 541. *num.* 7.

4 & 417. *numero* 2. † & remissio causæ peti potest per Baronem, etiam post conclusum in causa, vt per Add. *in dict. decision.* 417. *numero* 2. *vers.* *Adde quod Baron.* Guid. Pap. *decis.* 56. vbi dicit hoc procedere non obstante salua-guardia per Principem subdito concessa, † prout fuit etiam determi- 5 natum per *statuta dictæ patriæ Comitatus, articul.* 231. Vbi expressè dicitur quod Officiales supremarum curiarum, non possunt aduocare vel trahere ad se causas, ad iudices vassallorum pertinentes, nisi per viam submissionis, aut in casum negligentiæ vassallorum, aut denique propter causam euidentis grauaminis; quod etiam conforme est priuilegiis generaliter per summos Pontifices toti patriæ Comitatus concessis, vt Comitatenses in prima instantia extra Comitatum trahi aut euocari nullo modo possint.

Consonat etiam iuris communis dispositio, cum 6 habitatores Comitatus Venaissini non sortiantur forum in 1. instantia, in Ciuitate Auenionis, nec ratione domicilij, nec originis, aut contractus, nec denique ratione delicti, iuxta text. *in cap. Romana §. contrahentes, de for. comp. in* 6. & ideo habent ius reuocandi domum, per text. *& ibi Gloss. in l.* 2. *§. legatus, ff. de iudic.*

Et cum Princeps iurisdictiones feudatariis con- 7 cesserit per viam contractus, tenetur primam instantiam illis intactam conseruare, nec de causis se intromittere debet, nisi per viam appellationis & recursus, aliàs grauarentur feudatarij, & totus mundus sucret si Princeps placita non seruaret, vt dicit in istis terminis Capiblanc. *de iur. Baron. pragm.* 8. *part.* 1. *num.* 160. † Iurisdictio enim & illius fru- 8 ctus, nempe confiscationes, emolumenta, pœnæ & mulctæ spectant ad feudatarium, siue confiscatio principaliter veniat, siue in consequentiam, Amed. à Pont. *in tract. de laudem. q.* 24. *n.* 11. Farinac. *q.* 25. *n.* 103. *& sequent. tom.* 1.

Secundo certum est, iurisdictionea Dominorum 9 feudatariorum, ipsis non cumulatiuè, sed priuatiuè concessas esse: iurisdictio siquidem tribus modis concedi potest, 1. in allodium, 2. in feudum, 3. in officium, vt explicat Capiblanc. *d. pragm.* 8. *num.* 32. Illa quæ vassallis à Principe conceditur, non datur in allodium, quia dominium tantùm habent vtile; neque in officium, cum sint proprietarij & Domini; sed in feudum, & sic priuatiuè quoad ipsum Dominum.

Si iurisdictio simpliciter concessa esset in offi- 10 cium, censeretur concessa cumulatiuè, & locus esset præuentioni, *cap. dudum, de præb. in* 6. *leg.* 1. *Cod. de off. præf. vrb. cap. pastoralis, de off. ordin.* Roland. *consil.* 80. *num.* 1. *& sequent. vol.* 2. Sed quando conceditur in feudum semper priuatiuè conceditur, † neque 11 superior plus iuris habet in iurisdictione ordinaria, quam in cæteris bonis sui feudatarij, Thesaur. *decis.* 132. *num.* 2. *& decis.* 177. *num.* 11. Camill. de Curt. *in diuersf. iuris feudal. in §. potest quoque, num.* 11. *fol.* 28. *verso.* quia vassallus hoc ius habet ex causa onerosa propter seruitia ad quæ tenetur pro feudo, vt per Thesaur. *ibidem, & decis.* 266. *num.* 4. & 5. † tra- 12 ctat enim vassallus de damno vitando, cum pro feudis præstentur seruitia cauallatæ, & laudimia satis egregia, Rosental. *de feud. cap.* 5. *conclus.* 5. *numer.* 1. 13 & *ibi gloss. litt. B.* † Et eodem modo Princeps obligatur ex suo contractu, quo quilibet priuatus: licet enim habeat sub se leges, non tamen pacta & conuentiones, vt dicit Camill. de Curt. *loc. cit. numero* 14. † Adeo vt Princeps non debeat vti potestate 14 absoluta in euocandis causis feudatariorum, nisi magnâ subsistente causâ, & si aliter faceret, partem indebitè grauaret, vt decidit Tapia *dec. Sicil.* 1. *n.* 12. & 13. Amed. à Pont. *loc. cit qu.* 24. *num.* 49. Capibl. *dict.*

d. prag. 8 *par.* 1. *n.* 166. Et ita debent intelligi quæ dicit Menoch. *libro* 2. *præs.* 18. *n.* 7. vt locum habeant, quando Princeps vult vti potestate suâ absolutâ, non autem quando procedit de potestate ordinariâ, Camill. de Curt. *in d. §. potest quoque, n.* 27. *fol. mihi* 29.

15 Neque aliqua potestas absoluta considerari potest in persona officialium subalternorum, quales sunt Auditores, vel Locum-tenentes, qui non habent facultatem causas euocandi, iuxta tradita per Cartar. *decis. Rot. Genuen.* 68. *num.* 4. post Plot. *inter consil. criminal. diuer. consil.* 133. *num.* 29. *tom.* 1.

16 Et licet Surd. *cons.* 122. videatur facere in contrarium, loquitur tamen in diuersis terminis, videlicet contrauentionis edictorum Principis, qui casus magis fauorabilis est pro Curia superiori, & nihilominùs ad illud consilium optime respondet, & omnia illius argumenta refellit Thesau. iun. *post decis. Patrus,* 132. *in* 1. *& antiqua editione conclus.* 1. & per totum illud consilium maximè *numero* 54. 55. *&* 57. *vers. minus obstat.* In quibus locis etiam Menochium reprehendit, & bene probat non esse locum præuentioni in præiudicium vassali de feudo inuestiti. Quãquam vbi agitur de contrauentione edictorum Principis, subsistendũ sit. Per ea quæ copiosè decidit Rot. Rom. *dec.* 449. *par.* 5. *Recentior.* Eadẽ explicationem Menochij, *d. præsumpt.* 18. *n.* 7. *lib.* 2. referunt Berlich. *lib.* 1. *practic. conclu. cap.* 2. *n.* 2. Amed. *d. qu. laudem.* 24. *num.* 54.

Et sanè si locus esset præuentioni inter supremam curiam, & feudatarios, nulla prorsus esset differentia jurisdictionis concessæ in feudum, ab eâ quæ conceditur in officium, cum hoc secundo casu locus sit præuentioni, vt dicit Menoch. *loc. citat. n.* 8.

17 Fatendum tamen est, quod si feudatarius esset negligens in iustitia administranda, vel ageretur de crimine læsæ maiestatis, cognitio spectaret ad supremam curiam, saltem per viam euocationis ratione ne-
18 gligentiæ, Capiblan. *d. pragm.* 8. *par.* 2. *num.* 102. † Sed ad hoc vt constet de negligentia feudatarij, debet præcedere trina illius monitio per litteras incitatorias, vt dicit Auend. *de exequ. mandat. par.* 1. *cap.* 5.
19 *num.* 12. *vers. negligentia autem.* † & quod suprema curia in dictis casibus procedere possit, tradũt Amed. à Pont. *d. qu. laud.* 24. *num.* 43. *& multis sequent.* Rosent. *de feud. cap.* 5. *conclus.* 5. *num.* 4. *& ibi in gloss.* Cancer. *lib.* 3. *var. resolut. cap.* 13. *num.* 282. Euerard. *consil.* 54. *num.* 99. *vol.* 2. Cyriac. *controu.* 473. *num.* 20. 21. *&* 22. Mar Muta. *decis. Sicil.* 29. *num.* 13. Mastrillo *decis.* 263. *num.* 8. Sola *in constit. Sabaud. tit. de guardijs glos.* 3. *n.* 10. *& sequent.* Casanat. *consil.* 43. *numero* 59. Giurb. *consil.* 66. *n.* 18.

Et præmissa locum habent, quamuis delinquens sese absentauerit, nec ad supremam curiam citatus comparuerit. Quia licet nonnulli Doctores existiment hoc casu remissionem delinquentis subditi peti non posse, Baiard. *ad Clar. qu.* 38. *num.* 91. Caraut. *ritu* 205. *num.* 4. Capiblanc. *de Baron. pragm.* 8. *parte*
20 2. *num.* 84. † Tamen Doctores illi loquuntur stante consuetudine Neapolitanæ Curiæ, vt ex ipsorum lectura euidenter apparet. Imo ipse Capiblanc. *dicto numero* 84. expresse se tenuerit ad obseruantiam illius regni, innuens aliud esse statuendum inspecto iure communi, ad quod allegat Vincent. de Franch. *decis.* 417. *&* 541. vbi *n.* 3. testatur vassallum per contumaciam, vel renunciationem fori, non posse præiudicium inferre Baroni, seu feudatario.

21 Cuius rei ratio est, quia subditus non potest juribus Domini sui præiudicare, vt dicit idem Franc. *decis.* 519. Alioquin quotidie fieret fraus per subditos in præiudicium Domini, Vrsill. *ad Afflict. dec.* 155.

num. 3. De Ponte *in tract. de potest. Proregis, tit.* 3. *de elect. official. §.* 1. *num.* 21. Viscont. *ad dictam decis. de Franc.* 417. *n.* 2. Giurb. *cons.* 48. *num.* 10. *&* 11.

Excipiuntur tamen nonnulli casus, *ex statuto Comitatus Venaissini artic.* 221. *vsque ad* 228. in quibus 22
suprema curia priuatiuè cognoscit ad exclusionem feudatariorum, & eorum officialium. Primo si agatur de excessu facto cum armis, per turbam coadunatam, in numero saltem sex personarum. Nam excesses coadunationis hominum armatorum punitur per supremam curiam, delictum tamen ipsum, veluti vulneris, aut mortis, punitur per curiam feudatarij.

Circa quod notandum est primo, mulieres in nu- 23
mero sex armatorum computari, vt ostendit Corn. *consil.* 216. *num.* 1. *lib.* 3.

Secundo, non esse locum statuto, nisi homines 24
fuerint coadunati per viam concilij, sectæ, vel fœderis, & ex deliberatione præcedente. Nam si casu fortuito id contigerit, veluti eundo ad nullam, vel ad laborandum vineas, aut quid simile, statutum non comprehendit istum casum, Corn. *dicto consil.* 116.
num. 3. † Et in dubio non præsumitur consulto facta 25
coadunatio, sed potiùs casu fortuito, Masca. d. *de probat. conclus.* 430 *num.* 5. Flora Farinac. *de crimine læsæ maiest. quæst.* 113. *num.* 138. *& sequent.*

Sed quæret aliquis vtrum Baro seu Dominus iurisdictionalis possit prohibitiones pœnales facere super portum armorum? Respondendum est affirmatiue. Ratio est, quia cum portus armorum sit de iure prohibitus, potest Vassallus facere edicta pro corroboratione iuris communis etiam pœnalia, vt probat Surd. *consil.* 151. *numero* 53. *& sequent.* vbi propterea dicit pœnam contrauentionum Vassallo applicandam esse. Plures allegat & sequitur idem Surd. *consil.* 210. *num.* 11. Cancer *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 185. Menoch. *de arbitrar. c. s.* 394. *numero* 25. Craner. *consil.* 314.

Reclamare tamen possunt subditi, tum ratione contraria consuetudinis, tum ratione excessus pœnæ si modum excedat, tum ratione mercatorum & viatorum per loca periculosa iter facientium, vt bene probat Albert. Brun. *consil.* 207. *lib.* 1.

Si autem in eodem loco duo essent iudices, vnus ciuilis, & alter criminalis, nulla erit inter ipsos præuentio quoad huiusmodi prohibitionem, sed quilibet separatim poterit huiusmodi proclamata facere, nec vnius præuentio alterius bannimenta impediet: vt bene probat Cancer. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 2. *num.* 203.

Secundo suprema curia cognoscit, si feudatarij sint negligentes in puniendo malefactores. Quod etiam iuri communi conforme esse, suprà ostendimus *num.* 17. *& sequent.*

Tertio eadem suprema curia priuatiuè cognoscit 26
de delictis factis in via publica, non tamen in via vicinali, nec in vijs existentibus intra oppida, vel loca vassallorum, vel ipsorum suburbia. Istæ enim viæ publicæ intra oppida existentes, non sunt de regalibus, cum illarum cura ad magistratus municipales pertineat, *l.* 2. *§. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publ.* Cancer. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 2. *num.* 99. *in nouis.*

Et ob hanc rationem cum aliàs Officiales R. C. Apostolicæ voluissent dare in emphyteusim quibusdam vulgaris mercis circumlatoribus pro polis, vulgò *Colporteurs*, loca in platea publica, facta oppositione pro parte Dominorum Consilium huius ciuitatis Aueniorensis, merito tales concessiones impeditæ fuerunt: quia viarum publicarum vsus communis

est, & ea quæ sunt intra ciuitateoi non possunt inter Regalia adscribi, sed illarum cura ad Magistratus municipales spectat: *dicta l.* 1. §. *hoc interdictum, ff. ne quid in loc. publ.*

Quarto contra officiales Principis, etiam extra officium delinqoentes, sola suprema curia cognoscit: sicut etiam contra eos qui Principis officiales offendunt. Cæterum cessante isto statuto Comitatus Venaissini, Domini iurisdictionales seu Barooes habentes merum & mixtum imperium possuot per suos Officiales cognoscere de delictis etiam in via publica commissis, vt not. Bald. *in l. si plures, num.* 13. *Cod. de condit. insert.* Fontanel. *de pact. nuptial. claus.* 4. *glos.* 14. *num.* 22. Qui tamen hoc limitat *num.* 23. vt locum non habeat quando Rex, seu alius Superior Baronis, præuenerit ipsum Barooem, seu manum apposuerit; quia tunc quilibet inferior tenetur abstinere ab vlteriori processura.

Imo in ipsomet Comitatu Venaissino, cùm aliàs ista quæstio fuisset agitata inter venerabile Collegium Sancti Martialis, & Procuratorem fiscalem dicti Comitatus, licet multa allegarentur pro parte dicti Domini Fiscalis; tamen cùm dictum Collegium Sancti Martialis sit Dominus jurisdictionalis loci Podioleoi, in quo habet merum & mixtum imperium vigore transactionis initæ cum Comite Alphonso & Regina Ioanna prædecessoribus summi Pootificis, nec non alterius instrumenti confecti anno 1441. dictum Collegium enixè contendebat ad se spectare ius cognoscendi de dictis criminibus in via publica commissis. Allegabat quidem Fiscalis in illa coocessione non comprehendi vias publicas quæ sunt de Regalibus, & non veniunt in generali coocessione; nihilominus tamen pro dicto Collegio consuluit Alciatus illi competere ius cognoscendi de criminibus in via publica commissis propter generalitatem verborum dictæ transactionis, in quibus, omnis & quæconque iurisdictio, fructus, reditus, & prouentus ex dicta iurisdictione prodeuntes communiter diuidendi concedebantur dicto Collegio, maxiоè quia per illos contractus solùm facta fuerat reseruatio dicto Comiti & Reginæ superioritatis & ressortus, hoc est primarum appellationum. Et quamuis viæ publicæ sint de Regalibus; tamen iurisdictio io via publica non veoit appellatione Regaliûm: prout ista omnia fusiùs comprobat Alciat. *cons.* 1. *per tot. lib.* 7. Credo tamen quod hodie difficile esset obtinere in hoc capite in fauorem Dominorum iurisdictionalium, propter claram dispositionem dicti Statuti Comitatus.

Item de iore commuoi, si Superioris ountius aut Officialis delinquat intra terminos territorij vassalli; distinguendum est. Aut enim delinquit in officio, ei per Superiorem commisso; & hoc casu non potest puniri à Domino iurisdictionali, seu eius Officiariis. Si vero delinquat extra officium potest puniri per Dominum seu vassallum, in cuius territorio delictum commissum est: vt probat Cancer. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 13. *num.* 221. Mastrill. *de magistratib. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 256. & 257.

Quinto contra officiales vassallorum, in suis officiis dumtaxat delinquentes, & contra ipsos offendentes sola suprema curia cognoscit.

27 Dicitur autem quis delinquere in officio, quoties fauore, colore, calore, authoritate, prætextu, vel contemplatione officij delinquit. Farinac. *de delict. & pœn. quæst.* 19. *num.* 43.

Sexto contra commissarios, in sua commissione delinquentes, sola suprema curia procedit, vt cauetur à *dicto artic.* 221. *statutorum comitatus, vsque ad* 228.

Et hæc circa interpretationem statuti Comitatus 28
dicta sufficiant. Cæterum ex iis quæ superius *num.* 9. & 10. huiusce capitis dicta sunt, inferri potest quid dicendum sit de iurisdictione super victualibus concessa communitatibus, non solum à lege, sed etiam ex speciali summi Pontificis priuilegio, veluti dum annis præteritis disputatum fuit de officio taxatorum panis, seu aliorum victualium. In qua quæ-
stione dixi in primis regulariter † curam carnis, pa- 29
nis, & victualium spectare ad Dominos Consules & Decuriones. Ramon. *consil.* 56. *n.* 25. Rip. *in tract. de peste, par.* 1. *par.* 3. *princ. de remedijs iuridicis, num.* 162. & *maximè numero* 171. Et de furnarijs plura tradit Papon. *cum additionib. libro* 6. *tit.* 1. *de la cho-
se publique, arrest* 7. † Et si controuersia sit inter Do- 30
minos feudatarios, & officiarios Principis, circa victualia, recurrendum erit ad ea quæ tradit Bacquet *des droicts de Iustice, cap.* 28. *num.* 1.

Et in consequentiam iuris communitatibus com- 31
petentis, decisum fuit io Senatu Neapolitano, communitatem manutenendam esse in possessione faciendi assagium panis, & imponendi taxam, Vincent. de Franch. *decis.* 511. in ipso initio decisioois *ante num.* 1. Si autem scire desideras quid sint catapani, de quibus in dicta decisiooe, vide apud Capiblanc. *pragm.* 10. *num.* 102.

Sed tamen regulariter Princeps concedens ius po- 32
liticæ, victualium & similium, nisi verba concessionis aliter exprimant, censetur illud dumtaxat cumulatiuè, & oon priuatiuè concessisse, Roland. *consil.* 80. *volum.* 2. De Pont. *in tract. de potest. proreg. tit.* 2. §. 1. *fol.* 35. & *ibi addit. num.* 17. Bobadill. *lib.* 3. *polit. cap.* 4. *n.* 69. vbi quod ad correctorem, vel procuratorem generalem spectat, pretium minuere, si iniustum sit. & bene Roland. *dicto consil.* 80. *n.* 3. *vol.* 2. Surd. *cons.* 56. *n.* 7.

CAPVT XII.

ARGVMENTVM.

De concursu duorum appellantium quorum quilibet causam suæ appellationis diuerso Iudici committi obtinuit, quis inter eos præferatur. Si duo Iudices ordinarij vel delegati de iurisdictione contendant, quis debeat hanc controuersiam dirimere, & quis iudex hoc casu dignior dicatur? Appellationem interpositam ad Legatum præualere illi quæ interposita est ad Metropolitanum non obstante præuentione. Si alicuius sententiæ plurima sint separata capitula, vtrum causa possit per appellationem introduci & tractari coram separatis Iudicibus, & quomodo hoc casu detur præuentio. Appellatio vnius ex litis consortibus vtrum alteri prosit.

SVMMARIVM.

1 *Duo iudices delegati ad instantiam diuersorum collitigantium, eodem tempore, sub eadem data concurrentes supersedere debent, donec superior intentionem suam declarauerit.*

2 *Si vni ex duobus iudicibus sub eadem data delegatis,*

primo

prius fuerit præsentata commissio, ille præferendus est, si delegans sit mortuus & commissa citatio.

3 *In rescriptis gratiosis attenditur tempus datæ, sed in literis instantiæ attenditur tempus præsentationis.*

4 *In iudicibus delegatis circa præuentionem rescripti tenor considerandus est.*

5 *Si duo iudices ordinarij de præuentione contendant nonnulli existimant quemlibet posse de sua iurisdictione cognoscere.*

6 *Alij cognitionem existimant spectare ad iudicem digniorem.*

7 *Veritas est quod eligendi erunt arbitri, vel ad superiorem recurrendum erit.*

8 *Dignior inter iudices dicitur, qui talis est ratione maioris iurisdictionis, non aliunde.*

9 *Commissio obtenta ad instantiam illius qui non est grauatus, non subsistit. Appellatus potest consentire vt dimisso articulo interlocutorio, procedatur in negotio principali, ibidem.*

10 *Si sententia continet plura capita inuicem connexa vno appellante, alius appellare non potest, sed appellatio efficitur communis, nec non etiam appellationis commissio.*

Appellatio vnius litis consertis non prodest alteri quando quilibet suum separatum procuratorem habet: quod quomodo verum sit exponitur.

11 *Si sententia capitula sint separata, potest ad diuersos iudices appellari, sed vide numeris sequentibus.*

12 *Appellatio interposita ad Legatum, in dubio præualet illi quæ interposita est ad Metropolitanum.*

13 *Appellatio ad Legatum interposita præualet, etiamsi appellans ad inferiorem Legato, præuenisset.*

14 *Gesta post appellationem interpositam ad Legatum sunt attentata, quamuis inferior per viam appellationis ab vna partium fuerit aditus. Quod est verum si inferior habuerit scientiam appellationis interpositæ ad superiorem.*

15 *Eadem causa eiusdem appellationis coram diuersis iudicibus tractari non potest.*

16 *Contrarium tenet* Franch. *& alij communiter.*

17 Decius *vero tenet contra communem.*

18 Decij *opinio verior & æquior videtur.*

CVm tot sint sententiæ quot capitula, fieri potest vt actor grauatus in vno capite appellet, reus vero grauatus appellet in alio, & vterque causam appellationis suæ committi curet. Quo casu dubitatur vter ex duobus iudicibus delegatis in illa causa procedere debeat? Quod quia variis modis contingere potest, ideo variæ conclusiones constituendæ sunt.

1 Prima conclusio, si diuersæ commissiones obtineantur sub eodem die, & datâ, vna ab actore, alia à reo, vterque commissarius supersedere debet, donec Princeps vel Superior consulatur, idque ad euitandam perplexitatem & obscuritatem, vt dicit Bald. *in cap. sane, de off. & potest. iudic. deleg.*

2 Hoc tamen nō procederet, si vni ex duobus iudicibus delegatis fuisset priùs præsentata commissio, & delegans esset mortuus. Quia res non esset amplius integra quoad alium delegatum, is ergo qui viuo delegante citationem decreuerit, solus in causa procedere poterit, si impetrans commissionem eâ vti voluerit, vt supra explicauimus *cap. 1. num. 17. & sequentib. in 9. conclusione.* Quia cum vnus solus perpetrauerit iurisdictionem, ille solus de causa cognoscere poterit mortuo delegante. Et hac ratione ille censebitur præuenisse, & excludet alium iudicem
3 datum. † Quia licet in rescriptis gratiosis attendendum sit tempus datæ, *cap. eam te 7. cap. constitutus, 19. de rescript. cap. cum qui. de præbend. in 6.* Tamen in litteris iustitiæ attenditur tempus præsentationis ad acquirendam iurisdictionem Robuff. *in praxi benef. tit. de diff. inter resc. grat. & iustit. num. 53.* Bald. & Castrens. *in l. 1. Cod. vt lite pend.* Vincent. de Franch. *cum ibi citatis decis. 326. num. 2.* Quod intellige si iudex cœperit in causa procedere saltem per commissionem citationis, ex notatis *supr. cap. 1. num. 19.*

Rursus hoc intelligendum est nisi ex lectura re- 4
scriptorum, vel processus tolleretur perplexitas. Veluti si in vno ex duobus rescriptis fieret mentio alterius tanquam anterioris, vt per tradita Bald. *in d. cap. sanè.* tenuit Marchesan. *de commissionib. tom. 2. tit. de commiss. anoc. caus. p. 2. §. 3. n. 16. fol. 329.*

Præmissa quoque locum habent, quando agitur 5
de duobus iudicibus delegatis. Sed dum agitur
de duobus ordinariis iudicibus quorum quilibet
causam ad se spectare iure præuentionis vel aliter
prætendit, aliud dicendum est. Variæ siquidem sunt
in hoc capite Scribentium opiniones. Quidam existimant
vtrumque iudicem posse cognoscere, *per*
Glos. *in l. 1. in offerendis, in verbo, decernendum. Cod.*
de appellat. † Alij cognitionem tribuunt Iudici di- 6
gniori, ex Iason *in l. ex quacumque, num. 19. ff. si quis*
in ius voc. non ierit. † Veritas est quod ad Superio- 7
rem recurrendum est, vel eligendi erunt Arbitri.
Bart. *in leg. si vnus num. 2. & ibi* Castrens. *num. 6. ff. de re*
iudic. Rota *decis. 29. num. 2. part. 4. recent.* † Doctri- 8
na vero *Iasonis* procedit dumtaxat quando ex duobus
iudicibus, vnus est dignior, & Superior respectu
iurisdictionis, secùs si sint pares in iurisdictione, licet
vnus alia ratione quam iurisdictionis dignior reperiretur.
Rota *dicta decis. 29. num. 5. parte 4. recentior.*

Secunda Conclusio. Ille qui fauorabilem senten- 9
tiam obtinuit, & grauatus non est, non potest appellare, & si appellet, illius appellatio non subsistit. Quia appellatio datur propter grauamen, ergo cessante grauamine, cessat appellatio. Sigism. Scac. *de appellat. quæst. 5. num. 94.* Et ideo commissio data ad instantiam illius, qui nullo modo grauatus, non potest operari effectum præuentionis. Scac *d. q. 5. n. 99.* Abb. *in cap. si duobus in fine, num. 2. versic. vltimo quæro. de appellat.* Antonin. de Amat. *resol. 6. n. 23.* Si tamen grauatus appellet ab interlocutoria, potest de consensu appellati iudex appellationis ius dicere in negotio principali. Surd. *decis. 175. num. 10.* Scac. *de appell. quæst. 17. limit. 47. membr. 3. num. 9.* vbi id explicat.

Tertia Conclusio. Quando sententia continet 10
plura capita quæ inter se connexionem habent, si vna ex partibus appellauerit, alia appellare non potest, sed appellatio vnius iuuat alteram partem, & efficitur communis vtrique, quamuis ille qui appellauit, declauerit se appellare tantum quatenus contra, Add. ad Ludouis. *decis. 223. n. 9.* Et ideo hoc casu sicut appellatio est communis, ita & commissio.

Regula illa, quod appellatio vnius litis consortis, prodest alteri qui non appellauit; locum habet, etiā si postea appellans vellet suæ appellationi renunciare: Felin. *in cap. cum super, num. 8. de re iudic.* Gabriel. *consil. 38. num. 5. lib. 1.* Rot. *decis. 191. num. 4. p. 2. recent.* Quod tamen non procedit, quando quilibet de litis consortibus habet separatum procuratorem, quia constituendo alium procuratorem, videtur tacitè prohibuisse ne alius quispiam procurator in illa causa eius nomine se ingereret: Lancellot. *de attentat. cap. 12. ampliat. 11. num. 7.* Crescent. *decis. 7. n. 3.*

Sed hæc limitatio non habet locum, si procurator litisconsortis esset negligens in appellando, & ageretur de causa connexa: ita enim procedere dictam decisionem Crescentij testatur Rot. decis. 11. num. 6. par. 4. recent. Idemque dicendum est si vnus ex litisconsortibus, non prodesset acquiescenti: Rot. decis. 183. num. 6. in princip. part. 2. recent. post Guid. Pap. & alios ibidem citatos. Idem dicendum est, quando quilibet ex litis consortibus distinctam habet defensionis causam; tunc enim appellatio vnius, alteri non prodest: vt probat Rota dicta decis. 183. num. 6. circa fin. part. 2. recent. Potest tamen appellans adhærere appellationi aduersarij, quamuis propriam interposuisset appellationem, & postea illa esset deserta, aut etiam si propriæ appellationi renunciasset, & aduersarius appellasset quatenus contra, si agatur de capitibus connexis: vt fusè comprobat Antonin. de Amato resolut. 9. num. 11. & sequent. Ricc. collect. 3602. Cyriac. controuers. 183. n. 4.

11 Quando vero capitula sententiæ sunt diuersa & separata, tunc appellari potest ad diuersos iudices, vt notauit Franc. d. cap. si duobus. num. 5. 6. & 7. Scac. de appellat. quæst. 10. num. 5. & sequentibus.

12 Quarta Conclusio. In casibus in quibus ad diuersos iudices appellatio interponitur, veluti si à sententia Episcopi suffraganei, vna pars appellauerit ad Archiepiscopum Metropolitanum, alia vero ad Legatum vel Vicelegatum, præualet appellatio interposita ad Metropolitanum, Gambar. de offic. & potest. legat. lib. 8. quæst. 25. num. 113. Franch. in dicto cap. si duobus n. 3. Ofasc. decis. 531. n. 54.

13 Quod ampliatur, etiamsi is qui appellauit ad inferiorem præuenisset, & causam ac processum iam coram ipso inchoasset. Talis enim præuentio non operatur in præiudicium appellationis ad Superiorem interpositæ, quia semper iurisdictio Superioris præualet, Lancell. de attent. cap. 12. ampliat. 15. n. 14.

14 Vbi hoc limitat, nisi inferior coram quo causa appellationis introducta fuit, ignorasset appellationem ad Superiorem interpositam fuisse. Vnde cautela erit vt is qui ad Superiorem appellauit, notam appellationem suam faciat inferiori, ne causam ignorantiæ prætendere possit. Nam quomodocumque ad eius notitiam deuenerit, fuisse ad Superiorem appellatū, debet abstinere, & si eo non obstante procedat ad vlteriora, talis processus declarabitur attentatoria: Lancell. dicto cap. 12. ampliat. 15. num. 30. quem sequitur Scac. dicta q. 10. art. 3. n. 10.

15 Quinta Conclusio. Si in sententia contineantur diuersa capita, & vtraque pars appellauerit ad eundum Superiorem, & quælibet suum obtinuerit commissarium, & similiter quælibet ex partibus suo diuerso scribente notario introduxerit, videtur dicendum eandem causam appellationis coram diuersis iudicibus tractari non posse, Franc. in eodem cap. si

16 duobus, num. 2. † Sed tamen idem Franc. in eodem cap. si duobus. in vlt. quæst. num. 10. videtur tenere contrarium, videlicet quod licet agatur de vna eademque sententia, tamen si contineat capitula separata, & distincta, possunt duæ appellationes interponi, & coram duobus diuersis iudicibus tractari, nec eā ratione diuidi dicitur continentia causæ, quia appellatio separatim pro quolibet capite separato denolnitur, ne appellanti in capite separato tollatur electio iudicis ad quem, & notarij, quæ spectat ad appellantem. Quod singulariter menti tenendum esse existimat Franc. dicto cap. si duobus. quem citat &

17 sequitur Scac. d. q. 10. n. 9. † Decius vero in d. c. si duob. in vltima quæst. in 2. casu n. 19. tenet contrarium optimis rationibus innixus, licet fateatur Doctores omnes in dicto cap. si duobus. priorem sententiam amplecti. Suam vero opinionem tuetur ex eo quod sicuti in causa principali, diuersa illa capitula simul deducta fuerunt, & per eandem sententiam terminata, eodem modo per vnicam appellationem terminari debent, cum appellatio naturam causæ principalis sequi debeat. † Et sane multa orirentur inconue- 18
nientia si aliter diceremus. Posito enim, vbi gratia, quod tres vel plures essent collitigantes, & tria aut plura eiusdem sententiæ capita separata, si quælibet pars separatim appellationem coram diuersis iudicibus introduceret, diuersisque scribentibus notariis, multiplicarentur expensæ, & lites ex litibus orirentur, dareturque occasio partibus sese inuicem vexandi, oriretúrque magna confusio. Et ideo ego libenter opinioni Decij vti æquiori adhæreo, & super hoc bonum esset, vt Superior perpetuā constitutione prouideret. Quamuis apud nos in praxi opinio Decij seruetur, prout eam per annos 40. semper seruari vidi, cum attendamus semper quis fuerit magis grauatus.

CAPVT XIII.

ARGVMENTVM.

De continentia causæ non diuidenda ad materiam, *l. nulli Cod. de iudiciis.* Er de differentia inter *leg. vbi cæptum, ff de iudiciis, & dictam l. nulli.* De pluribus simul delinquentibus. Quid si vnus sit clericus alter laicus. Causa possessionis & proprietatis, an, & quando coram eodem Iudice sit terminanda, quod tamen fusius explicatur inferius, *cap. 23.* Non posse opponi de continentia causæ, quando quis coactè, exceptione iam proposita vtitur coram alio Iudice, nempe si fuerit ab aduersario prouocatus. Continentia causæ, an locum habeat dum agitur de eadem tutela, vel de eodem fideicommisso, vel de eadem pignoratione generali, vel de diuersis terminis solutionum eiusdem debiti. Et quod hæc exceptio possit opponi tam coram Iudice ordinario quam coram delegato, ex mente, *Rotæ*, quam sequi debemus, non obstante opinione *Ignei* de qua infrà, *cap. 24. num. 8.* Quando & in qua parte litis ista exceptio proponi possit. Contumax vtrum refusis expensis hanc exceptionem proponere valeat.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio continentia causæ non diuidenda, est diuersa à dispositione* leg. vbi cœptum. Digest. de Iudic.
2 *Remedia* leg. vbi cœptum. ff. de iudic. & l. nulli. Cod. eodem tit. *non solum sunt diuersa sed etiam incompatibili a.*
3 *Remedio* l. nulli. C. de iudic. *renunciari potest expresse vel tacitè.*
Exceptio continentia causæ vtrum necessario sit opponenda

ponenda ante litem contestatam, an vere opponi possit in quacumque parte iudicij.

Contumax auditur in hac exceptione refusis expensis contumacialibus.

4 *Si agatur de pluribus simul delinquentibus, causa debet coram eodem iudice tractari aduersus omnes.*

5 *Si clericus & laicus de eadem re conueniantur, clericus vti dignior causam trahit ad iudicem Ecclesiasticum. Vide tamen ibi contrarium tenentes.*

6 *Causa proprietatis tractari debet coram eo qui fuit iudex causa possessoria.*

7 *Multo magis causa possessorij, coram vno iudice intentata, debet coram eodem iudice tractari.*

8 *Si post coram vno iudice petitam manutentionem in summarissimo, & denegatam, is cui denegata fuit citetur in causa petitorij coram alio iudice, non impeditur de summarissimo iterum opponere coram hoc nouo iudice, neç opponi potest de litispendentia, vel de causa continentia non diuidenda.*

9 *Si causa sit diuersa, non potest opponi de continentia causa.*

10 *Clausula* si qoid sit exequendom *vis non porrigitur ad causam separatam.*

11 *Iudicium nullum, non causat litispendentiam.*

12 *Clausula* si quid sit exequendom, *apposita in commissione appellationis in causa possessorij, ostendit signaturam habuisse possessionem pro turbida.*

12 *Manutentio in prima instantia denegata peti potest in secunda.*

14 *Explicatur* decisio Caoaler. 615.

15 *Causa proprietatis coram eodem iudice, qui de possessione cognouit, tractanda est, quandiu pendet iudicium super possessione. Sed finito possessorio, distinguendum est vtrum Actor, vel Reus sint eiusdem vel diuersi fori. Sed vide inferius* cap. 24. *per totum.*

16 *Causa tutela, vel fideicommissi, vel pignorationis generalis, debet coram eodem iudice tractari.*

17 *Causa super diuersis terminis solutionum eiusdem annui reditus, an & quando sint diuersa.*

18 *Causa non dicuntur diuersa, si petitio vel executio facta fuerit tam pro terminis maturatis, quam maturandis.*

19 *Creditor inuito debitore non potest petere partem sui crediti, nec debitor partem soluere cogendus est si totum soluere velit. Limita tamen vt* o. 20. in fine. *si petitio partis fieret à diuersis personis, & ex diuersa causa, iuxta* decis. Rotæ 434. n. 2. par. 2. recentior.

20 *Referuntur Doctores de continentia causa tractantes.*

21 *Exceptio* ne continentia causæ diuidatur, *opponi potest tam coram iudice ordinario quam coram delegato.*

1 ISTA est materia *L. nulli. Cod. de iudic.* qoæ est omnino diuersa à materia *leg. vbi cœptum, ff. eodem tit.* quia in materia *l. vbi cœptum*, agitur de iudicio mutato. At vero in *l. nulli*, agitur de iudicio diuiso. Exceptio *l. vbi cœptum.* procedit quando quis vellet iudicium mutare, veluti si quis pro eadem re coram alio iudice Reum conuenire vellet, dimisso primo iudice: coram qoo lis cœpta erat. Sed quando agitur, non de eadem caosa, sed de connexa, quam quis vult coram alio iudice intentare, tunc opponitur, quod causæ continentia diuidi non debet, *ex d. leg.*
2 *nulli.* † Et sic duæ istæ exceptiones oon solum sunt diuersæ, sed etiam incompatibiles, adeo vt voa aliam impediat, illique aduersetur. Natt. *consil.* 135. *n.* 4. Monach. *dec. Florent.* 66. *n.* 4. Alio modo exemplificat Galerat. *de Renunciat. c.* 146. *n.* 1.

Huic exceptioni renunciari potest, vel expresse, prout fieri solet per eum qui in instrumento publico obligatus est; vel tacitè, si quis videlicet illam non opponat ante litem contestatam. Cum enim hoc beneficium fuerit introductum fauore rei conuenti, sequitur reum illi renuociare posse. Galerat. *dicto c.* 146. *n.* 2. 3. 4. 5. Monach. *dicta decis.* 66. *n.* 5. 3

Ista tamen sententia non transit sine cootradictione: nam plorimi DD. existimant exceptionem *Ne continentia causa diuidatur*, posse opponi in qoacumque parte iudicij, quamuis sit dilatoria: quia lex resistit decisioni iudicij, & pœnam impooit: & ideo quidquid fit contra legem, nullum est; & propterea licet exceptio præuentionis debeat opponi ante litem contestatam, tamen aliud statoendum est in hac exceptione *Ne cõtinentia causa diuidatur*: quia in exceptione litispendentiæ seu præoentionis, lex non resistit, licèt non assistat: sed in hac exceptione *Ne continentia causa diuidatur*, lex omnino resistit: & per hanc rationem Trentacinq. *lib.* 2. *var. resolut. tit. de Iudic. resolut.* 3. *n.* 10. existimauit hanc exceptionem *ne continentia causa diuidatur*, posse opponi in quacumque parte iudicij: Quam senteotiam amplectitur Alberic. *in dicta l. nulli, C. de Iudic. num.* 2. & *ibid.* Alexaod. *num.* 6. Afflict. *decis.* 354. *num.* 8. plures citat & sequitur Carleual. *de iudic. tom.* 2. *lib.* 1. *tit.* 2. *disp.* 2. *num.* 10. Salgado *in labyrint. credit.* c. 4. §. 3. *num.* 7. *& sequent.*

Imo si reus fuerit contumax coram iudice præueniente, licet perdat beneficium dictæ exceptionis continentiæ causæ, tamen si compareat coram Iudice præueoieote, audiendus est, refusis priùs expensis contomacialibus: vt probat Trentacinq. *dicta resolut.* 3. *numero* 9. Carleual *dicta disputat.* 2. *numero* 14.

Triplex autem potissimùm est casus in quo de causæ continentia non diuidenda tractari potest. Primoa est, quando agitur de pluribus sociis, vel de pluribus simul delinquẽtibus, tunc causa coram illo iudice qui præuenit tractanda est, nec coram diuersis iudicibus agitanda, ne super eodem negotio diuersas, vel contrarias sententias prononciari contingat, *l.* 1. *& l.* 2. *ff. de quib. reb. ad eandem iudicem eatur.* 4
† Veluti si clericos simul & laïcos delinquant, vel simul conueniantur actione ciuili tanqoam hæredea alicuius; tota caosa spectabit ad iodicem Ecclesiasticum, quia persona Clerici, vti magis digna, totam causam trahit, ne continentia causæ diuidatur, & vt euitetur diuersitas, vel contrarietas sententiarum in eadem causa. Seraph. *dec.* 957. Gratian. fusè *discept.* 641. *per totam.* Licet aliqui Doctores contrarium teneant, & apud eos aliter iudicetur, Mastrill. *decis. Sicil.* 138. *num.* 6. videri potest Ricc. *collect.* 1511. 5

Secundus casus consideratur ratione subiecti, veluti si causa possessionis fuerit coram vno iudice intentata. Nam causa petitorij coram eodem, & non coram alio iudice tractari debet: ne causæ continentia diuidatur. *cap.* 1. *de causa possess. & propriet.* Gaill. *lib.* 1. *obseru.* 32. *n.* 11. Menoch. *de arbit. casu* 271. *n.* 8. *&* 9. Quod intelligendum est iuxta copiosiùs tradita infrà *cap.* 24. 6

Multoque magis causa possessorij coram vno iudice inchoata, etiam per viam appellationis, debet coram eodem tractari & terminari; nec alius iudex aditi potest. Vt probat Post. *in tract. de manuten. obseruat.* 6. *n.* 39. 7

Quod

8 Quod tamen sic intelligendum est, vt locum habeat quando quis sponte alium adit iudicem, secùs si ab aduersario fuerit prouocatus: Tunc enim non obstaret litispendentia: Quia sicut permissum fuit aduersario pendente lite super possessorio, alium adire iudicem super negotio principali, ita & huic citato permitti debet, vt eandem manutentionis exceptionem opponat. Vt optimis rationibus probat Lancell. *de attent. lite pendent. limit. 2. à num. 89.* Vbi dicit, quod si quis lite coram primo iudice pendente, aduersarium ad nouum coram alio iudicium prouocauit, & deinde sub eo prætextu quod causæ continentia diuidi non debet, opponit de litispendentia coram primo, & instat quod causa ad primum iudicem remittatur, audiendus non est: ne ex sua culpa & facto suo commodum consequatur, quod fieret si postquam partem duabus diuersis litibus non sine magno sumptu & labore vexauit, sibi pro libito concederetur, vt omisso secundo iudicio in quo sponte comparuit, iterum ad primum reuerteretur, in præiudicium partis, cuius plurimum interest, vt secundum iudicium citiùs terminetur. Quod probatur à simili ex traditis per Gratian. *discept. forens. cap. 118. num. 34.* Vbi licet loquatur de contumace, tamen eius ratio militat etiam in hoc casu, videlicet quod litispendentia potest allegari aduersùs eum, qui est in ca sa, vt nouus processus instituatur, & qui facto suo dedit ansam variationi. Prout etiam determinat Rota *decis. 91. num. 16. & 17. part. 6. recentior.* Vnde cum aliàs quidam debitor annoi redditus, causam separationis bonorum introduxisset, supponens illius, cui ipse successerat, hæreditatem non esse soluendo; creditor autem, suspenso iudicio separationis bonorum, petiisset & obtinuisset se manuteneri in quasi possessione censum exigendi, prædictus vero debitor ab hoc manutentionis decreto appellasset, causa appellationis à decreto summarissimi possessorij interpositæ commissa fuisset cum clausula *si quid sit exequendum in primis exequatur*, debitor ipse timens executionem quæ appellato denegari non poterat, intentauit nouum iudicium rescissionis còntractus, in quo cum creditor iterum opponeret de manutentione, replicabat debitor de litispendentia, & de commissione appellationis cum clausula *si quid exequendum*, & quod causæ continentia diuidi non potest, & ideo creditor debebat prosequi primum iudicium; Ego vero qui scribebam pro creditore dixi litispendentiam, seu potius exceptionem quod continentia causæ diuidi non poterat, non posse opponi, quia debitor per nouum iudicium non poterat deteriorem causam creditoris reddere, & per rationes & iura superiùs deducta. Et in fauorem creditoris fuit iudicatum in Vrbe, non obstante contrario decreto facto per R. D. Auditorem Auenionensem, & sic fuit executioni demandatum, & creditor manutentus.

9 Addebam prædictis rationibus, quod si noua lis super rescissione contractus erat diuersa à prima, non poterat opponi de continentia causæ, Ludouis. *decis. 403. num. 6.* Rota *decis. 402. num. 6. parte 4. receu.*

10 Duran. *decis. 94. num. 11.* † Et in specie de clausula *si quid sit exequendum*, quod nullum operetur effectum in causa diuersa, sed tantum in illa in qua data est commissio, tradit Barbos. *de claus. cap. 169. n. 4.* Rota *post tract. Censij de censib. decis. 143. n. 4.*

11 Item dicebam quod cum debitor primum illud iudicium nullitatis argueret ex defectu mandati, non poterat contrario remedio fundamentum desumere ex eo, quod nullum esse profitebatur, cum ex iudicio nullo litispendentiæ exceptio non possit produci, Gratian. *discept. forens. cap. 531. num. 76. versic. Qua nullitate.* Burat. *decis. 76. num. 23.* Rota *decis. 113. n. 11. par. 7. recentior.*

Et quamuis opponeretur, quod signatura iam iudicauerat possessionem esse turbatam, cum appellationem in possessorio commisisset cum clausula *si quid sit exequendum*. ex Marescot. *lib. 1. cap. 86. n. 6.* 12

† Tamen respondebam, etiamsi non solum possessio fuisset declarata turbata, sed etiam in totum denegata, tamen constito de iustitia possessionis, debere iudicem quandocumque denegationem reuocare, & mandatum de manutenendo concedere, cum huiusmodi decreta sint merè interlocutoria, *l. quod iussit. ff. de re iudic.* Cagnol. *in l. in pari. num. 6. de reg. iur.* Et sic in terminis mandati de manutenendo ism denegati, decidit Rota *decis. 404. num. 3. & 4. parte 2. recent.* Lotet. *de re benefic. lib. 2. qu. 38. n. 126. & 127.* Fontanell. *de pactis dotalib. claus. 7. glos. 5. part. 10. numero 77.* Ludouis. *decis. 275. num. 10.* Si igitur hoc procedit quando reiecta fuit manutentio, multo magis procedere debet quando tantum fuit suspensa. 13

Nec obstat *decis. Caualer. 615.* quia ibi appellatus, propria authoritate volebat continuare suam possessionem, in præiudicium commissionis appellationis datæ cum facultate manutenendi, quem de iure, cum tamen debuisset iudicem adire, & ita procedebat attentatoriè; qui est casus specialis nihil habens simile cum quæstione proposita. 14

Cæterùm vt ad rem redeamus, quæ supra diximus *n. 6.* sic intelligenda sunt, vt locum habeant quando primum iudicium non est finitum. Nam si iudicium possessorium esset terminatum, hæc adhibenda est distinctio. Nempe quod si actor reo inuito alium vult adire iudicem, non potest, ne continentia causæ diuidatur. Aut vero reus aduersus actorem originarium vult proprietatis iudicium coram alio iudice mouere, & tunc si ambo sint eiusdem fori, causa coram eodem iudice tractanda est. Sed si fint diuersi fori, tunc non est necesse quod causa tractetur coram primo iudice, sed potest reus, qui modo efficitur actor, alium iudicem competentem adire super proprietate. Probatur hæc distinctio per textum, Glossam, & Dd. *in cap. fin. de iudic.* & *ibi* maximè Abb. *num. 15.* Qui dicit quod hoc casu volgata illa regula, quod actor sequitur forum rei, non debet violari per aliam regulam, quod continentia causæ diuidi non debet. Atque ita decisum refert Cabed. *decis. Lusit. 31. n. 3.* Sed de his fusiùs, *cap. 24.* 15

Tertius est casus, quando agitur de causa vniuersali, vel generali, veluti de tutela, de actione negotiorum gestorum, & aliis similibus plura capita inuicem connexa continentibus. Tunc enim ne continentia causæ diuidatur, iudex causæ vniuersalis, debet etiam cognoscere de causis particularibus sub illa generalitate contentis. Veluti si penderet causa vniuersalis super apertura fideicommissi, & creditores lite pendente vellent exequi contra bona quæ fideicommisso supposita prætenduntur, non possent hoc facere nisi coram iudice coram quo causa aperturæ fideicommissi pendet. Tum ex eo quod causa fideicommissi est præiudicialis, tum etiam ex eo quod continentia causæ diuidi non debet. Vt fuit decisum per Rotam apud Post. *tract. de manuten. decis. 334. num. 9.* Vbi additur, quod non solum causa illa dicitur vniuersalis, quæ talis est respectu petitionis & conclusionis libelli, sed etiam respectu executionis, veluti si de pignore capta fuerint omnia bona fideicommisso supposita; vt dicitur *in decis. 334. numero 11.* Et faciunt tradita per Rotam coram 16

coram Andr. *decis.87.numero* 11. Crauet. *consil.79. num.7.* Plura de hoc tertio casu diximus, *cap. 10. num.1.& sequent.*

17 Hic tamen opportunè quæritur quid dicendum sit de diuersis terminis vnius eiusdémque census, seu annui reditus, vtrum tales causæ sint ita connexæ, vt iudex coram quo actum fuit pro vno termino, censeatur totam causam præuenisse etiam quoad terminos postea decursos. Hoc idem tractat Ias. *cens.9.n.5.lib.1.* & bene Merlin. *decis.723.n.3.*

In hac quæstione Rota coram Ludouis. *dec.345.* existimauit duas istas causas esse diuersas, & per consequens iudicem aditum pro solutione diuersorum census terminorum, procedere posse, non obstante litispendentia super aliis terminis absque periculo attentatorum; cum tot sint debita quot sunt
18 termini decursi. † Quod est verum, si petitio vel executio simpliciter facta fuerit pro termino, vel terminis tunc decursis. Secus si petitum fuerit debitorem cogi tam pro fructibus decursis, quam decurrendis, quod rectè fieri posse testatur Salgad. *in tract.de Reg.protect par.4.c.11.n.19.* Tunc enim cum petitio sit generalis, locus esset regulæ *d. l. vbi cœptum,* vel *d.l.nulli.* Propter pendentiam litis vniuersaliter, vel generaliter intentatæ.

19 Sed hic alia insurgit quæstio, videlicet vtrum creditor annui reditus, possit inuito debitore agere ad solutionem partis census, vel censuum decursorum? Et dicendum est non posse, ne continentia causæ diuidatur. Et præterea, quia sicut debitor creditorem cogere non potest, vt partialem recipiat solutionem, propter multa incommoda quæ secum affert solutio partialis, *l.Tutor.§.Lucius,ff.de Vsur.* Hieron. Butigell. *in l.quidam existimauerunt, n.15.ff.si cert. pet.* Asinius, *in tract.de exec.§.7.c.162.per tot.* Ita nec creditor cogere potest debitorem, vt sibi partialem faciat solutionem, sed illa non admittitur nisi interueniente mutuo tam debitoris quam creditoris consensu, ex regula correlatiuorum. Negusant. *de pignor. in 5.p.& 2.memb.5.p.n.18.* Add. ad Mathesil. *singul. 115.n.1.* Gomes. *tom.2.var. resol.c.10. de indiuid. n.5. versic. Pulchrum tamen dubium est.* Fachin. *lib.10. qu. iuris controu. cap.59. versic. Secundum argumentum.* Eàdem ratione, si creditor partem sui crediti petat in iudicio, aliâ portione suspensâ, valida quidem est creditoris petitio, sed quæ exceptione submoueatur, si debitor de continentia causæ non diuidenda op-
20 ponat. † Vt dicunt communiter DD. *in l. cum quadam puella, §. quoties, ff.de iurisd. omn. iud.* & tradit Cens. *in tract.de censib.q.72.n.21.vers. Nec etiam obstat quarta ratio.* Afflict. *decis.354.n.6.*& *ibi* Addent. Trentacinq. *lib.2. de iudic. resol.3.* vbi plenè materiam huius capitis pertractat. Menoch. *de arbitr. cas.371. n.14.& 15.* Alex. Aretin.& Imola *in l.1 ff. de acquir. possess.* Ioseph. Ludou. *decis. Lucensi 46.per tot.* Caroc. *de oblat.p.2. q.7.n.13.& sequent.* Limita tamen vt per Rotam *decis.434.n.2.p.2.recentior.* vbi vide. Concludit enim exceptionem hanc, *ne continentia causa diuidatur*, habere locum quando adest identitas causæ & personarum; secus si eadem non esset causa defensionis, nec eædem personæ.

21 Hoc vltimo loco subiiciendum est exceptionem istam, Ne continentia causæ diuidatur, non solùm coram iudice ordinario, verum etiam coram delegato opponi posse. Rota *dicta decis.91. num.21. part.6. Recentior.*

De hac materia continentiæ causæ non diuidendæ agit Salgad. *in labyr.credit. par.1.cap.4. num.15. & eod.cap.§.3. num.6.* & Cancer. *lib.3. var. resolut. cap.16.num.34.& cap.10.num.100.& seqq.* vbi di-

cit quod continentia causæ non attenditur, nec inconueniens illud, quod sequi possent diuersæ sententiæ, quando personæ sunt diuersi fori & ad vnum trahi nequeunt, veluti si res sint in diuersis locis & iurisdictionibus.

CAPVT XIV.

ARGVMENTVM.

De Præuentione in causis feudalibus, si de feudo fuerit controuersia. De iurisdictione Domini Rectoris Comitatus Venaissini in toto Comitatu in castris infeudatis, vel non infeudatis. An & quomodo illi competat. Causa feudalis per leges feudales decidenda, tractari debet coram Domino feudi, & sic coram Domino Rectore Comitatus, qui ius reddit vice & nomine supremi Principis nostri, secus si causa decidenda sit secundum ius commune, tunc enim coram Iudicibus ordinariis competentibus tractanda est. Quid si agatur de fructibus feudi, aut de possessorio iudicio super feudo.

SVMMARIVM.

1 *Dominus Rector Comitatus Venaissini, vti Præses Prouinciæ, habet merum & mixtum imperium in toto Comitatu.*
2 *Consuetudo in materia iurisdictionis feudalis est attendenda.*
3 *Si de feudo fuerit controuersia, cognitio ad Dominum feudi spectat, vel ad eius officiales.*
4 *Quando pares curiæ cognoscere debent de causis feudalibus, hoc facere possunt per Locumtenentes.*
5 *Feuda in Comitatu Venaissino sunt redacta ad instar bonorum patrimonialium.*
6 *Quando causa feudalis non est decidenda secundum leges feudi, sed secundum dispositionem iuris communis, tunc Dominus Rector Comitatus procedit vti iudex ordinarius, non vti iudex feudi.*
Præuentioni locus est quoad fructus feudi inter Dominum feudi, & iudicem ordinarium.
In iudicio possessorio vtrum sit locus præuentioni.

QVÆSTIO ista tangit materiam præuentionis, quia si in causa feudali procedendum sit priuatiuè coram iudice feudi, qui est Reuerendissimus Dominus Rector Comitatus Venaissini, tunc non erit locus præuentioni in præiudicium ipsius, & tribunalis eiusdem; Sin minùs, faciliùs admittetur contra ipsum præuentio, vel ratione priuilegij, vel aliis de causis ob quas recedi potest à iurisdictione ordinaria. Pro cuius resolutione duo casus distinguendi sunt. Primus est, quando agitur de negotio quod per leges feudales est decidendum, veluti si agatur de seruitiis per feudatarium Principi præstandis, de inuestitura feudi, & aliis similibus, vel de iuribus ex natura feudi, vel ex pacto, Domino feudi erga subditos competentibus: Et tunc verus iudex vassallorum est Præses Prouinciæ, & sic in Comitatu Venaissino Dominus Rector dicti Co-

1 mitatus. † Quia omnis iurisdictio, quæ olim super castris eiusdem Comitatus competebat Domino Comiti Tholosan. hodie etiam cum mero & mixto imperio ad præfatum Dominum Rectorem Comitatus deuoluta est, vt de eodem Domino Rectore loquens testatur Castrens. *consil.* 406 *n.* 4. *vol.* 1. Quod intelligendum est de castris non infeudatis, nam infeudatorum iurisdictio, merum & mixtum imperium, ad feudatarios ex concessione Principis translata sunt, vt diximus *cap.* 11. *num.* 1. Quia vt ipse ait, Præses Prouinciæ merum habet imperium in tota Prouincia. Vnde videmus quod solus Dominus Rector Comitatus homagia vassallorum recipit, inuestituras feudales concedit, caualcatas indicit, & alios omnes actus facit, quibus se pro vassallorum
2 iudice ordinario gerit. † Quæ consuetudo in hac materia est attendenda, vt per Henric. Bohic. *in cap. ex parte, n.* 4. *de Feud.*

3 Vulgatum autem illud axioma, quo dicitur cognitionem ad feudi Dominum spectare, si de feudo fuerit controuersia, non de solo Domino superiori feudi intelligendum est, sed ad ipsius etiam officiales referendum, per quos ius redditur vice & nomine Superioris Domini, qualis est dictus Dominus Rector: & ita loquuntur Doctores, vt videre est apud Borell. *in summa decis. lib.* 1. *tit.* 53. *de appellat. num.* 1293. his verbis; *Quod dum dico, de magistratibus ab eo institutis intelligo.* Barbos. *in cap. ceterum, num.* 3. *de iudic.* in illis verbis. *Vel eius iudice tempo-*
4 *rali.* † Et ideo in casibus in quibus Pares curiæ iudicare debent, iudicant per se, vel per Vicegerentem seu locumtenentem, Mozz. *de natural. feud. num.* 17. Vbi dicit illum locumtenentem habere iurisdictionem ordinariam in vassallos, seu feudatarios, Rosent. *de feud. cap.* 12. *concl.* 2. *n.* 44. & 45. Vbi etiam ostendit consuetudine induci posse, vt de rebus feudalibus soli certi iudices cognoscant.

Alter casus est, quando agitur de negotio quod per leges feudales decidendum non est, veluti si quis vigore instrumenti publici paratam habentis executionem, & clausularum in eo contentarum, peteret se immitti in possessionem cuiusdam feudi, vel feudum ipsum de pignore capi, (quod fieri potest,
5 † cum feuda in Comitatu Venaissino sint redacta ad instar bonorum patrimonialium, Bertrand. *cons.* 237. *num.* 1. *vol.* 6. D. Ludouic. Bell. *consil.* 3. *num.* 64. & *consil.* 4. *num.* 1. & 81.) Hoc casu non est quærendum de aliqua iudicis feudalis tanquam feudalis prærogatiua, cui tunc locus est, quando negotium ex lege feudali decidendum est; At hic secundum ius commune sententia proferenda: Et propterea
6 † Dominus Rector habet quidem iurisdictionem, sed non tanquam Iudex feudi, vt tradunt DD. *in dicto cap. ceterum, de iudic.* Mynsing. *centur.* 1. *obseruat.* 99. *num.* 2. Cessat enim omnis iurisdictio feudalis cessante fundamento, dum non agitur ex lege feudi in qua tanquam in basi subsistit omnis potestas iudicum feudalium tanquam feudalium, Alexand. *consil.* 79. *num.* 1. *volum.* 1. Nicol Euerar. *consil.* 158. Præclarissimè Domine. *per tot.* Herman. Vulteius *in tract. de feud. lib.* 2. *cap.* 2 *num.* 39. Carol. de Grass. *in tract. de Effect. cleric. effectu* 1. *num.* 729. Surd. *consil.* 193. *num.* 13. & 14. Rosent. *de feud. c.* 12. *conclus.* 2. *num.* 3. Balzaran. *de feud. Tit. apud quos vel apud quem controuers. feud. defin. deb. ad textum, num.* 10. *in fine versic.* Item vbi non agitur.

Colligitur ex præmissis, multo magis posse authoritate Iudicis cuiuslibet ordinarij competentis, fructus feudi capi de pignore, & præuentioni locum esse inter Iudicem exequentem & Iudicem ordinarium feudi in quo fructus siti sunt. Quia regulariter fructus feudi ab ipso Vassallo sine consensu Domini alienari possunt: Clar. *in §. feudum, q.* 30. *n.* 9. Hartm. Pist. *lib.* 1. *q.* 15. *n.* 35. Sed hæc iurisdictio est cumulatiua cū Domino feudi, seu eius Iudicibus ordinariis: Harman. Pistor *d. lib.* 1. *q.* 15. *n.* 90. & 93. & per consequens inter ipsos locus erit præuentioni.

Difficultas est circa Iudicem ordinarium, vtrùm possit excludere Iudicem feudi, saltem per viam præuentionis, quando agitur de possessorio feudi, quod secundum leges ciuiles decidendum est. Plurimi DD. volunt causam istam priuatiuè spectare ad Dominum feudi, nec Iudicem ordinarium posse hāc causam præuenire: & hanc communem esse sententiam testatur Farinac. *q.* 8. *n.* 22. *versic. Et hoc, siue agatur:* & plures citat Carol. de Grass. *de effectibus clericatus, effect.* 1. *n.* 752. Licet dicat magis communem esse DD. sententiam, quòd Iudex ordinarius possit cognoscere de causa feudali quoad possessorium. Sanè pro vtraque parte multi DD. citantur: vt videre est apud Farinac. & Carol. de Grass. *in locis citatis,* & apud Barbos. *in cap. ceterum,* 5. *n.* 4. *de Iudic.*

In hac cōtrouersia; Ego adhæreo primæ distinctioni: si enim possessorium secundum leges feudales decidendum sit, veluti dum possessorium admixtam habet causam petitorij; hoc casu dico, cognitionem spectare priuatiuè ad Dominum feudi, neque locum esse præuentioni: sed si causa possessorij decidenda sit secundum leges Ciuiles, existimo locum esse præuentioni, vt bene comprobat Hartman. Pist. *d. lib.* 1. *q.* 15. *n.* 28. vbi plurimos allegat, Menoch. *remed.* 3. *retin. n.* 422.

CAPVT XV.

ARGVMENTVM.

De præuentione in causis præiudicialibus. Quid sit præiudicium. Quæ & quotuplex causa præiudicialis. De præiudicialibus quæstionibus ex causa status, vel ratione præeminentiæ, in causis se contingētibus, vel non contingentibus. De quæstione præiudiciali incidenter proposita, quod non operetur præuentionem; & quomodo hoc casu concipi debeat sententia. De causa præiudiciali per modum reconuentionis proposita. De ea quæ proponitur principaliter per modum actionis. Et de præiudicio causæ ciuilis ad criminalem, & è contra. Et de diuersis casibus in quibus vna causa est alteri præiudicialis. Causa manutentionis in possessione, an & quando sit præiudicialis ad causam criminalem vsurpationis.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium prius intentatum, priùs debet terminari.*
2 *Iudicium præiudiciale, quamuis posteriùs intentatum, priùs finiri debet.*
3 *Præiudicium quid sit. Et quid sit actio præiudicialis,* num. 4.
5 *Præiudicialis quæstio quandoque solam habet vim dilatiuam.*
6 *Si iudex velit coniungere cum negotio principali exceptionem præiudicialem dilatoriam, datur appellatio*

pellatio ab hac interlocutoria propter ordinis peruersionem.

7 *Praeiudicialis quaestio quandoque totum negotium perimit: vbi afferuntur exempla.*

8 *Causa criminalis quandoque ciuilem causam suspendit, quandoque illam omnino absorbet.*

9 *Quae sint quaestiones praeiudiciales ex causa status.*

10 *Dum tractatur de persona libertate vel seruitute, quaestio illa status praeiudicialis est, & prius decidenda.*

11 *Quaestiones in quibus disceptatur vtrum quis sit clericus, subditus, vassallus, maritus, filius, & similes, sunt praeiudiciales, & prius terminanda.*

12 *Causa libertatis an & quando sit praeiudicialis petitioni haereditatis, vel à contra.*

13 *Quaestio vicinitatis est praeiudicialis quaestioni retractus.*

14 *Causa praeiudicialis ratione praeminentiae locum habet, quandoque in causis sese non contingentibus, quandoque in contingentibus, vt n. 15.*

16 *Causae propriè dicuntur praeiudiciales, quando sententia lata in vnà, producit exceptionem rei iudicatae in aliâ.*

17 *Quaestio fideicommissi est praeiudicialis ad quaestionem retractus ob vicinitatem.*

18 *Quaestio praeiudicialis si incidenter & per modum exceptionis deducatur, non facit vt supersedeatur in actione prius motâ, sed ambae simul terminantur coram eodem iudice & notario.*

19 *Iudex potest expressè, vel tacitè in sua sententia decidere quaestionem praeiudicialem per modum exceptionis propositam.*

20 *Causa praeiudicialis per modum reconuentionis proposita, coram eodem iudice causa prius mota, eodemque scribente notario tractanda est.*

21 *Parte non opponente, causa praeiudicialis non facit cessare causam prius motam, si per viam reconuentionis deducatur.*

22 *Causa praeiudicialis per viam actionis principaliter interposita facit cessare aliam, quamuis prius intentatam.*

23 *Causa praeiudicialis vt dicatur, sufficit possibilitas praeiudicij.*

24 *Causa criminalis quae oritur ab eodem fonte à quo causa ciuilis, debet prius terminari ob praeminentiam, si simul vtraque fuerit intentata.*

25 *Causa ciuilis vel criminalis, si prius mota fuerit, tunc inspicitur vtrum vna sit alteri praeiudicialis, & haec praeualet; & prius de eà cognoscitur, ne diuersas super eodem negotio & contrarias sententias ferre contingat.*

Accusatio periurij superueniens non impedit causam ciuilem pro executione contractus praeuentam.

Causa super idoneitate cautionis praeuenta contra vsufructuarium est praeiudicialis petitioni vsufructus, adeo prius terminanda.

Si quis aliquem testari prohibuerit, haec causa praeiudicialis est petitioni haereditatis.

Quando quis praetendit se iusto titulo possidere non potest criminali iudicio conueniri.

Si quis sit in possessione, seu quasi exigendi annuum redituum vtrum pendente concursu generali creditorum possit petere se manuteneri in praeiudicium dicti concursus.

Et generaliter quando pendente iudicio vniuersali possit quis petere se manuteneri.

26 *Reus qui per viam exceptionis causam criminalem deduxit, & in ea fecit probationes, non potest eandem causam deducere per viam actionis.*

27 *Quando actor, vel reus non possunt agere criminaliter propter praeiudicium, vtrum iudex possit procedere hoc casu ex officio.*

28 *Vtrum actio ciuilis praeiudicet criminali, vel è contra, remissiuè.*

29 *Exceptio quaestionis praeiudicialis non solum locum habet inter actorem & reum, sed etiam quoad tertium.*

30 *Quaestio Dominij est praeiudicialis ad quaestionem retractus vigore bullae competentis.*

31 *Quaestio praeiudicialis nunquam dicitur quoties agitur de causis diuersis & separatis.*

HARVM praeiudicialium actionum tractatus omnino ad materiam praeuentionis pertinet. Quia licet regulariter per iudicium prius intentatum suspendatur, vel omnino impediatur lis postea mota, *leg. qui prior, 29. ff. de iudic.* 1
† Hoc tamen locum habet quando iudicia sunt paria, secùs si vnum sit alteri praeiudiciale. Tunc enim non attenditur quis praeuenerit, sed inspicitur natura & virtus quaestionis praeiudicialis, quae licet posteriùs sit mota, nihilominus praesertim & priùs tractari debet. Bart. *in d. l. qui prior 29. versic.* Aut vtraque continet petitorium. *ff. de iudic.* Bald. *in l. vbi pactum, 40. n. 4. in 3. opposit. versic.* In iudiciis ergo paribus. *C. de transaction.* 2

Praeiudicij autem nomen licet varias significationes habeat, nos hic sub eo nomine intelligimus, cum Brissonio, quaestionem controuersam, seu causam de qua cognoscendum, statuendum & decernendum est prius, quam de alio negotio quaeratur; propterea quod ei praeiudicium facit. † Vnde praeiudiciales actiones, seu quaestiones dicuntur, quae in cognitione praerogatiuam habent, & priùs iudicandae & terminandae sunt, vt habetur *in § praeiudiciales, Inst. de action.* & ibi omnes Scribentes. 3 4

Ex multis autem praeiudicialium actionum diuisionibus, quae à Doctoribus in medium afferuntur, duas magis ad propositum nostrum facientes eligendas censui. Prima ergo diuisio est earum quae litem suspendunt, & earum quae litem omnino perimunt. Primi generis hoc est dilatoriarum exemplum habetur *in cap. exhibita. 19. de iudic.* vbi dicitur, † quod si iudex simul iungat cognitionem quaestionis praeiudicialis dilatoriae cum negotio principali, & de vtraque simul ius dicendum & cognoscendum esse interloquatur, datur appellatio ab hac interloquutoria, propter ordinis peruersionem. Veluti si opponatur iudici exceptio excommunicationis, aut alia similis, quae inter partium in negotio principali non perimit, sed differt duntaxat. 5 6

Illarum vero, quae inter partium omnino perimunt, exempla habentur in *l. 1. & tot. tit. C. de liber. agnosc.* Veluti si quis petat se admitti ad successionem ab intestato tanquam filius: Exceptio illa, *Tu non es filius,* vel *tu non es legitimus,* ita totam dirimit controuersiam, vt si illum non esse filium, vel non esse legitimum cognitum fuerit, inferatur per necessariam consequentiam, illum à successione excludendum esse. Haec distinctio colligitur ex notatis per Gemin. *consil. 95.* Praesupponitur. *colum. 1. versic. secundo praemitto.* Licet ibi quaedam alia distinctionis membra referat, quae non faciunt ad propositum nostrum. 7

Et secundùm hanc distinctionem videmus, quod aliquando causa criminalis perimit ciuilē in totum, aliquando verò illam suspendit, donec criminalis fuerit terminata: vt copiosè per Farin. *dicta q. 100.* 8

Secunda principalis distinctio causarum praeiudicialium trimembris est. Quaedam enim sunt 9

præiudiciales ex causa status, de quibus potissimum agitur *in §. præiudiciales. Instit. de actionib. & in l. 1. §. per hanc. ff. de rei vendicat.* Et dicuntur præiudiciales, tum quia prius sunt decidendæ, tum quia magnum
10 toferunt præiudicinm, cum agatur de statu. † Exemplum in actione de liberali causa, cum quis à seruitute ad libertatem contendit, vel à libertate ad ser-
11 uitntem vindicatur. *Toto tit. C. de liber. caus.* † Item dum quæritur an quis sit iogenuus vel libertus, *l. diffamari. Cod. de ingen. manumiss. l. 1. l. fin. Cod. si libertus ingen. esse dicatur.* Item actio de partu agnoscendo. Item si peto qnempiain declarari meum hominem ligium, vel oonligium, meum subditum, vassallum, adscriptitium, vel quid simile, vt per Ias. Fabr. & alios *in d. §. præiudiciales. Instit. de actionib.* Ias. *num.* 45. Faber. *num.* 23. Oliban. *de actionib. par. 2. lib. 1. cap.* 37. Vbi ampliat ad maritum respectu vxoris, monachum respectu Abbatis, Clericum respectu Episcopi, communitatem erga suos collectandos, & similes. Copiosè inter cæteros, Blanasc. *in d. §. præiudiciales.*

12 Secundum genus actionum est illarum, quæ præiudiciales sunt ratione authoritatis & præeminentiæ, quia per minorem causam maior suspendi non debet, *l. per minorem 54. ff. de Iudic.* Exemplum in *l. si quis libertatem, 7. ff. petit. hæred.* Vbi quia libertatis quæstio dependebat ex testamento, ideo decidit petitionem hereditatis, quæ concernebat testamentum, vti principalem & præiudicialem priùs cognosci debere, quia quæstio testamenti est quæstio fundamenti, cum libertas ex testamento pendeat. Secùs esset si testamenti validitas penderet ex libertate, tunc enim quæstio libertatis priùs cognoscenda esset. Vt bene explicat Bald. *in l. 2. num. 1. in 1. opposit. Cod. de ord. cognit.* Vbi ita conciliat *d. l. 2. cum d. l. si quis libertatem.*

13 Aliud exemplum huius secundi casus afferri potest, si quis vigore statuti dantis vicino Domino domûs, ius & facultatem retrahendi, prætenderit exercere retractum, & ei moueatur quæstio vicinitatis, hæc vti præiudicialis facit cessare controuersiam retractus, Gratian. *discept. forens. cap.* 394. Ludouis. *decis.* 470.

14 Porrò in isto secundo modo, causa præiudicialis ratione authoritatis & præeminentiæ, dupliciter potest considerari. Primo si agatur de causia se inuicem nullo modo contingeotibus, *vt in l. fin. C. de ordine iudic.* Quia ibi causa ciuilis & criminalis se inuicem non contingunt, & ideo causa criminalis non facit, vt supersedeatur in ciuili, ratione contingentiæ, seu connexitatis, vel dependentiæ, sed ratione præemioentiæ & maioris authoritatis, Farin. *dicta q.* 100. *n.* 59.

15 Secundo casu causa propter præeminentiam, est præiudicialis in causis, quæ se inuicem contingunt, propter aliquale præiudicium. Exemplum afferri potest si agatur petitione hæreditatis, & eâ pendente, intententur actiones pro rebus particularibus. & è contra. quæ est materia *l. si post litem. ff. de except. & l. fin. Cod. de petit. hæred.* qua de re nos egimus suprà in *cap. 10. de ress. bonor. n.* 11.

16 Tertius modus isque indubitabilis est, quando sententia lata in vno iudicio, parit exceptionem rei iudicatæ in alio, Bart. *in l. fundum. ff. de except.* Cuius fuit hæc originalis diuisio actionum præiudicialium, quam paucioribus verbis refer, & sequitur Rota coram Coccin. *decis.* 108. *num.* 7. Vbi propterea
17 concluditur, † quod causa fideicommissi est præiudicialis causæ retractus, quia sufficit causam esse alteri præiudiciare, vno ex tribus modis superiùs deductis.

His ita constitutis, vt ad huius materiæ explicationem distinctè quantum fieri poterit procedamus, sit

Prima conclusio, quod quando reus in ius vocatus, non per viam actionis quæstiooem præiudicialem proponit, sed incidenter & per viam exceptionis; veluti si quis agat ex testamento, & reus excipiat eum qui coodidit testamentum, fuisse seruum, vel monachum; aut aliàs talis status, vt non haberet testamenti factionem: aut si quæstio retractus fuisset proposita, & reus incidenter, & per viam exceptionis proponeret quæstionem vicinitatis, tunc idem iudex idémque notarius, apud quos causa principalis proposita fuit, procedet etiam in iudicio exceptionis, quantumuis præiudicialis, sic propositæ. Non dico quin iudicium principale suspendatur per dictam exceptionem, quæ vnico contextu cum negotio principali terminabitur, sed dico quod idem iudex idémque notarius procedet in illa tota causa, † & à voluntate iudicis dependebit, vtrum malit in sua sententia expressè, vel tacitè illius exceptionis facere mentionem: text. est *in l. 3. Cod. de ord. iudic.* Farin. *d. q. 103. n. 86. & sequent.* Ludouis. *d. decis.* 470. *n.* 5. Gratian. *discept. 394. n. 32. &* 33. 18 19

Secunda conclusio. Quando quæstio præiudicialis proponitur per viam reconuentionis, talis quæstio tractanda est coram eodem iodice, & scribente eodem notario causæ principalis. Barbos. *in d. l. qui prior. 29. num. 39. ff. de iudic.* per text. *in cap. dispendia. §. Reus quoque, de rescript. in 6.* Bart. *in auth. Et consequenter, n. 3. Cod. de sent. & interloc. omn. iud.* Decian. *in praxi crimin. lib. 4. c.* 7. 20

Quod verum est parte opponente. Nam si pars nihil opponat, valebit reconuentio coram alio iudice facta. Cald. *de ext. emphyt. c. 17. num. 10. versic. infero decimo quinto.* Crauet. *cons.* 220. *num.* 5. Angel. *in l. fundi, num. 5. ff. de except.* Quid autem statuendum sit dum non agitur de reconuentione, sed de causa vniuersali præiudiciali vide suprà *cap. 10. n.* 15. Nam in reconuentione non militat illa ratio quæ in causa vniuersali præiudiciali, ne scilicet iudex animi sui motum declarare cogatur. 21

Tertia conclusio. Quando causa præiudicialis alteri, aliquo ex tribus modis superiùs deductis, intentatur secuodo loco, videlicet post primam litem motam, idque non per viam exceptionis & incidenter, nec per viam reconueotionis, sed principaliter, & de per se, & per viam actionis, tunc actio præiudicialis prius terminanda est, & prima actio silere debet & cessare, siue causa sit præiudicialis ratione status, vt in iuribus superiùs allegatis, siue ratione maioris authoritatis & præeminentiæ, *l. per minorem, 54. ff. de iudic.* siue ex eo quod sententia lata in vna, pariat exceptionem rei iudicatæ in alia, Addent. ad Ludouis. *decis. 470. num.* 17. † Vbi hoc ampliatur vt locum habeat, quando præiudicium non oritur in effectu, sed possibile est illud oriri, ita vt sufficiat sola possibilitas præiudicij, post Burat. *dec.* 415. *num.* 1. † Et propterea licet causa criminalis quæ oritur ab eodem facto ex quo causa ciuilis originem ducit, priùs debeat terminari tanquam maior, quamuis præiudicium sit vicissitudinarium, quando vna causa non est priùs intentata quam alia, *l. 1. Cod. qui accus. non poss. d. l. per minorem, 54. ff. de iudic.* Rota *decis. 218. num. 1. parte 3. Recentior.* † Tamen si vna ex duabus causis fuerit priùs intentata, veluti ciuilis ante criminalem, & illa sit huic præiudicialis, aut possibile sit quod sit præiudicialis, veluti quando sententia lata in causa ciuili, produceret exceptionem rei iudicatæ in causa criminali, tunc causa ciui- 22 23 24 25

lis

lis facit cessare criminalem. Ludouis. *d. decis.* 470. *num.* 17. Possent enim sequi contrariæ sententiæ in illis causis; quod euitandum est: Surd. *consil.* 139. *n.* 1. Euentus enim causæ ciuilis prius intentatæ, dabit ioitium vel finem causæ crimioali vltimo loco propositæ, & ideo de causa ciuili tanquam præiudiciali cognosci debet, adeo vt si non supersedeatur in causa criminali postea intentata, licita sit appellatio, *l.* 1. *ff. de appellat.*

Ideo cùm aliàs debitor egisset ad nullitatem, seu rescissionem contractus ex capite minoris ætatis, creditor autem intentasset litem criminalem contra ipsum debitorem ratione periurij per eum incursi, ex eo quod ipse se declarasset maiorem medio iuramento, cùm tamen reuera esset minor, decisum fuit causam rescissionis contractus esse præiudicialem causæ criminali; quia cum statutum declararet iuramenta per minores præstita caoseri per dolum extorta, talis declaratio extendebatur etiam ad iuramentum assertorium in contractu præstitum, quo minor se maiorem declararet: ideo iudicium causæ ciuilis tanquam præiudiciale causæ criminalis, faciebat supersederi in causa criminali, cuius decisio pendebat ex euentu causæ ciuilis, vt fuit decisum per Rot. apud Merlin. *dec.* 195. *per tot.*

Eadem ratione si fuerit mota lis contra vsufructuarium, cum prætenderetur ipsum teneri præstare cautionem idoneam, & quod fideiussor per ipsum oblatus non erat idoneus, pendente hoc iudicio causa dicitur præiudicialis, & ideo præuenta, vt pro consequendo vsufructu non possit agi coram alio iudice, donec causa super cautionis idoneitate fuerit terminata, Cyriac. *controu.* 498. *n.* 12. *&* 13.

Item si quis agat petitione hæreditatis tanquam hæres, & ei obijciatur quod prohibuit testatorem facere testamentum, & ideo priuandus est hæreditate: prius cognoscendum est de hac quæstione prohibitionis, & interim suspendenda cognitio adiudicationis seu petitionis hæreditatis; *l.* 1. *C. si quis aliquem testari prohib.* Crauet. *consil.* 280. *num.* 1. Menoch. *consil.* 301. *n.* 27.

Eadem ratione non potest aliquis iudicio criminali vexari, pro turbata alicuius possessione, si alleget se esse in pacifica possessione ita faciendi; sed tunc ciuiliter agendum est: quia causa ciuilis possessorij præiudicialis est ad criminalem: Crauet. *consil.* 280. *col.* 2. *in fin. versic. ex quibus fundamentis.* Morot. *consil.* 8. *num.* 1. multa alia similia refert Crauer. *cod. consil.* 280. quæ apud eum videri poterunt.

Cæterum alia quæstio sæpiùs in nostris Tribunalibus agitata fuit, vtrùm videlicet in causa concursus creditorum, possit vnus ex creditoribus qui est in quasi possessione exigendi censum annuum, vel quid simile, petere se interim pendente lite manuteneri in quasi possessione exigendi; an verò causa concursus sit præiudicialis causæ summarissimi possessorij, & sic priùs terminanda? Videretur non esse retardandam causam possessorij; quia possessor manutenendus est in sua possessione, pendente articulo præiudiciali, vt Mastrill. *decis.* 110. *num.* 21. *p.* 2. tradit Posthius *de manutent. obseruat.* 8. *num.* 14. Imo etiam pendente discussionis & separationis bonorum iudicio: Cenc. *de Censib. quæst.* 91. *num.* 27. & Rota apud eumdem *decis.* 232. *num.* 10. & pendente quocumque alio iudicio vniuersali. Posthius *ib. n.* 28. post Marchesan. *de commiss. part.* 1. *de commiss. appell. in possess. pag.* 932. *num.* 72. Et pendente iudicio diuisionis bonorum, Rot. apud Post. *de manutent. decis.* 476. *num.* 3.

Sed Ego distinguendum censeo; si enim agatur de concursu particulari quorumdam creditorum inter se, quorum aliqui prætendant se alijs esse anteriores, & anterioritas sit dubia, aut requirat altiorem indaginem; tunc censeo illum, qui in promptu fidem facit de sua possessione, interim manutenendum esse aduersus non possidentem, vel si possideat, de suis iuribus promptam fidem non facientem: sed si agatur de concursu generali, seu vniuersali creditorum, existimo lite pendente non debere procedi ad manutentionis cognitionem, ne oriatur confusio inter creditores: cùm duo hic concurrant, nempe vniuersalitas causæ, & illius præiudicialitas: Et ideo doctrinæ ex aduerso allegatæ non militant hoc casu. Nam *Decisio* Mastrilli 110. *num.* 21. loquitur de eo, qui pendente articulo præiudiciali, amotus fuerat à sua possessione: qui est casus specialis; & allegat text. *in cap. exhibita* 19. *de iudic.* vbi dicitur solùm dari appellationem à Iudice causam præiudicialem priùs terminare recusante, & illam retinente ad negotium principale: quæ ad quæstionis propositum nihil faciunt.

Alij verò DD. & iura non loquuntur in terminis causæ vniuersalis concursus creditorum super generalitate bonorum debitoris, sicut nec *Decisio* 476. *num.* 3. apud Posthium *de manutent.* quæ supponit tractari de possessione cuiusdam habentis ius separatum, & nullo modo connexum cum causa vniuersali diuisionis bonorum.

Marchesanus verò satis generaliter loquitur, & allegat Bartol. *in l. si quis libertatem, num.* 12. *versic. primo casu, ff. de petit. hæredit.* Vnde iuxta theoricam Bart. duo casus in hac quæstione distinguendi sunt.

Primus est, quando disceptatur inter petitorem & possessorem: Et hoc casu causa possessorij non retardatur per causam vniuersalem. Exemplum affert potest in hærede intentante remedium *l. finalis C. de edict. diui Hadrian. tollend.* quod licet sit vniuersale, tamen si compareat possessor, potest interim petere se manuteneri in possessione, quia immissio non datur hæredi quando defuncto non poterat dàri manutentio, vt bene explicat Argel. *de legit. contrad. quæst.* 4. *n.* 32.

Secundus casus est, quando in iudicio vniuersali, non solum cum petitore, sed etiam cum alijs personis comparet possessor; & hoc casu, si illi tertij sunt actores aduersus possessorem vel petitorem, tunc suspenditur iudicium particulare, donec vniuersale fuerit terminatum: vt explicat Bartol. *in dicta l. si quis libertatem, num.* 12. *versic. secundo casu:* quem *ibidem* alij sequuntur. Et per consequens in iudicio concursus generalis & discussionis omnium bonorum communis debitoris, vbi agitur de interesse aliorum creditorum, suspendi debet iudicium particulare quantumuis possessorium. † Plus dico, quod 16 si reus per viam exceptionis, in iudicio ciuili deduxerit negotium seu factum, pro quo illi competebat actio criminalis, & de illa exceptione iam in iudicio ciuili tractari cœptum sit, non potest deinde reus, qui in hac exceptione actoris vices gerit, confugere ad querelam criminalem, sed illi imputandum erit, cur ius suum ciuiliter deduxerit: Caualer. *decis.* 445. *num.* 5. *&* *decis.* 530. *num.* 1. 2. *&* 3. † An 17 autem hoc casu saltem iudex in causa criminali possit ex officio procedere, Rota negatiuè respondit, quia cessat officium iudicis mercenarium, quod actioni intentatæ deseruit, ipsa principali actione cessante, Coccin. *decis.* 123. *num.* 30. quæ decisio est repetita *decis.* 201. *post consil. Farin.* conferunt tradita superiùs *hoc cap. num.* 19. de exceptione incidenter proposita.

28 Cæterùm, quia hæc quæstio vtrum causa criminalis ciuili præiudicet, vel è contrà, altioris est indaginis; & illam amplissimè tractauit Farinac. *dicta quæst.* 100. Ideo ad illum, lectorem remitto. Cui addo Treotac. *lib. 2. tit. de iudic. resol.* 7. Natt. *cons.* 138. Crauet. *consil.* 74. *lib.* 2. *inter consil. crimin. defen. reor. uersor* & apud eundem *consil.* 280. Guazzin. *de defens.* 1. *cap.* 24. Rotam *decis.* 579. *par.* 4. *recentior.* Gratian. *d. cap.* 394. Ricc. *collect.* 3450. & in locis per eum allegatis. Cocc. *d. decis.* 123. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *limit.* 23. Burat. *decis.* 47. 69. 34. 415. 944.

29 Ista autem quæstionis præiudicialis oppositio non solum locum habet, quando agitur inter eundem actorem & reum, sed etiam quando tertius post litem inter alios cœptam, intentare vellet actionem præiudicialem. Exemplum habemus apud Coccin.
30 *d. decis.* 308. *num.* 5. † Vbi cum prima actio fuisset intentata à quodam tertio petente domum sibi adiudicari tanquam fideicommisso suppositam, non poterat reus agere ad retractum vigore bullæ super alia domo contigua, donec quæstio fideicommissi ab illo tertio intentata, fuisset terminata per sententiam. Quia quæstio dominij, etiam à tertio intentata erat præiudicialis, ex eo quod nemo potest retrahere nisi sit Dominus, & illa decisio fundatur in doctrina Bart. *in d. l. si .dum. ff. de exceptio. num.* 5. *versic.* Secundum quam, *& versic.* Sed ipse. *Et vers.* Sed quando vnum indicium.

32 Quarta conclusio. Non potest opponi quod causa vna sit alteri præiudicialis, quando agitur de duabus causis omnino diuersis & separatis, nullaque ratione inuicem connexis, nec mutuo dependentibus. Bart. *in l.* 1 *§. penult. ff. de verb. oblig.* Gratian. *dicta discept.* 394. *n.* 24.

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM.

An & quando qui per accusationem præuenit, possit reaccusari. Et an & quando locus sit recriminationi, præsertim quando agitur de delicto in eadem rixa commisso. Et quis dicatur aggressor. Et quid obseruandum sit si delicta essent æqualia & pares probationes. Denique quid iuris, si accusatus proponat recriminationem de falso, post litem criminalem præuentam. Quod reaccusatio non admittatur fauore illius cuius nomen receptum est inter reos. Et quod accusatio super vno delicto non inducat præuentionem querelæ institutæ super alio.

SVMMARIVM.

1 *Vtrum accusatus possit recriminari, & suum accusatorem reaccusare. Remissiuè.*
Qui fuit accusatus potest reaccusare quando nomen eius nondum receptum est inter reos.
Si diuersæ accusationes de diuersis criminibus opponantur non est supersedendum etiamsi agatur de minori delicto.
Iudex requisitus non tenetur remittere reum donec cognitum fuerit de delicto quantumuis minori de quo accusatur in suo tribunali.
2 *In qua querela procedendum sit quando agitur de mutuis iniurijs, vel vulneribus hinc inde illatis, & qua præualere debeat.*
3 *Ex duobus rixantibus, si ignoretur quis sit aggressor, quomodo procedendum sit.*
4 *Accusatus de aliquo crimine, potest falsi accusationem instituere, etiam post nomen receptum inter reos.*
5 *Accusatio falsi facta contra accusatorem, debet fieri coram eodem iudice. Quid vero de notario statuendum sit,* ibidem num. 6.

QVi per accusationem præuenit non potest ab accusato reaccusari, quia regulariter recriminatio permissa non est. Iuxta ea quæ declarat & copiosè deducit Clar. *in praxi. § fin. qu.* 14. *num.* 12. Decian. *in pract. crimin. lib.* 3. *cap.* 24. *per totum.* Hippolytus Riminald. *consil.* 114. *ferè per totum.* Maranta *par.* 4. *dist.* 6. *num.* 56. *&* 57. Farin. *dicta qu.* 100. *num.* 69. *&* 91. *Et de accusat. qu.* 12. *num.* 23. *& qu.* 16. *num.* 20. Guazzin. *de defens. reorum. defens.* 3. *cap.* 10 *per totum.* Aduertendo tamen quod causa criminalis non dicitur cœpta per solam inquisitionem, nisi citatio fuerit legitimè executa, Burat. *decis.* 109. *per tot.* 1

In hac materia multæ afferuntur à DD. regulæ & limitationes, & nominatim à Mat. Socino *in cap. ex literis, de mut. petit. in* 6. *art. princip. in* 14. *fall.* quæ paucis ad hoc reducuntur; videlicet, Quod ille qui accusatur de aliquo delicto, potest tam de maiori, quam de minori crimine accusatorem suum reaccusare, si nomen eius nondum est receptum inter reos; siue suam, aut suorum, siue extranei iniuriam prosequatur: sed si nomen eius iam receptum fuerit inter reos, non potest accusatorem aut alium accusare de minori crimine. Quod si agatur de maiori crimine, potest quidem alium extraneum accusare, non autem suum accusatorem, nisi suam, aut suorum iniuriam prosequatur. Quod intellige, reo in primis personaliter constituto; nam alioquin tota practica criminalis destrueretur: vt bene explicat Clar. *in pract. crimin. § fin. n.* 12. qui in hac materia adeundus est. Excipe crimen falsi, de quo mox agetur *num.* 4.

Sed quid dicendum, si contra eundem reum duæ causæ criminales à diuersis accusatoribus proponantur? Respondeo non esse supersedendum, etiamsi noua accusatio sit de minori delicto: per text. *in l. si cui, §. cum sacrilegium, ff. de accusat.* Et sic causa præuenta super minori delicto suspendit cognitionem & iudicium maioris criminis. Et ratio est, quia alioquin contingere posset, vt reus accusans de minori crimine, non posset consequi satisfactionem iniuriæ sibi illatæ per crimen minus graue; quod fieri non debet, ex *l.* 2. *ff. de priuat. delict.* Vnde si iudex requisitus teneatur delinquentem ad Iudicem requirentem remittere, poterit denegare remissionem si reus aliquod delictum quamuis leue commiserit, donec ille fuerit in suo Tribunali de leuiori delicto punitus, vt probat Addit. ad Gam. *decis.* 52. *in fin.*

Videri poterunt quæ nos diximus *in quæst. benefic. par.* 1. *cap.* 117. *num.* 1. *& seqq.*

Verum si agatur de iniurijs, vel vulneribus mutuo in eadem rixa illatis, maior est difficultas; & hic casus quotidie euenire solet. Vera resolutio est, quod in primis considerare debet iudex quis in rixa & aggressione præuenerit, non autem quis sit prior in 2

accusa

accuſatione, & ſic videndum eſt qois priùs deliquerit, & rixæ occaſionem dederit, vt deciſum fuit in Codice Fabrian. *lib.9.titul.1. Qui accuſar. non poſſ. definit.1. num.5.* Quia dum quid in rixa commiſſum eſt, non debet cooſiderari tanqnam multiplex delictum, ſed tanqoam vnum; Ideo præoeotio accoſationis nihil operatur.

Secuodo aduertendum eſt quis grauiorem offeoſam paſſus fuerit, illius enim accoſatio præualere debet. Faber *dicta defimt.1. in fine*, per text. *in l.rei maiori* a t. *ff.de except.*

3 Et ad idem propemodum recidit Decian. *in tract.crimin.lib.3.dicto tit.24.num.37.&* 38. Vbi dicit quòd in motuis vulneribus, qui noo fuit accoſatus, eiuſque nomen nondum receptum eſt inter reos, poteſt accuſatorem ſuum reaccuſare, & recipitur quidem accuſatio primi, & ſi alter, antequam aliud fiat, accnſet, recipitur quoque huius accuſatio ſi delicta ſint paria. Sed ſi vnus de morte accuſet, & alios de vulnere, quamuis accuſans de morte eſſet poſterior io accuſando, tamen ſuper hac poſteriori accuſatione ſola eſſet procedendum, qoia hoc delictum eſt grauius. Sed ſi delicta ſint paria, recipitur vtraque accuſatio, & ſuper vtraque fit informatio. Et illa accuſatio præualebit pro qua indicia & probatiooes erunt vrgentiores: Verum ſi factum eſſet vtrinque dubium, & probationes ac delicta æqualia, contra ambos procedetur, & vtriuſqoe partis recipientur conſtituta & reſponſiones. Atque ita apud nos etiam practicatur.

Et de hac materia, & ex quibus cognoſcatur quis fuerit aggreſſor, videantur tradita per Farioac. *in tract.de homicid.q.125.p.7.§.3.à n.* 484. vbi copiosè & dilucidè caſus omnes diſtinguit, ideo ad illum dum caſus occurret recurrendum eſt.

4 Præterea & hoc in praxi ſummè notandum eſt; quod quando aliquis fuit accuſatus de aliquo crimine, & teſtes qui contra ipſum depoſuerunt ſunt falſi, poteſt talis accuſatus, etiam poſtqoam nomen eius receptom eſt inter reos, ſuum accuſatorem & teſtes de falſo accoſare, & talis accuſatio admittitur, & illâ pendente, ſuperſederi debet in accuſatione principali, Farinac. *dicta quæſt.100. num.65.&*
5 *68.& quæſt.12.n.23.& q.16.n.30.*† Qui tamen exiſtimat haoc falſi accuſationem coram eodem iodice cauſæ principalis proponendam eſſe, & non coram diuerſo, ne cauſæ cootinentia diuidatur, per text. *in authent. Et conſequenter, C.de ſent.& interloq.omn.iudic.*DD. *in c.1.de mut.petit.*

6 Si tamen iudex videret ootarium eſſe ſuſpectnm, poſſet de alio ex officio prouidere, ſomptis ſummariè & extraiudicialiter de hoc informatiooibus, iuxta tradita per Iacob. Laurent. *in tract. de iudice ſuſpect. cap.6. num.3.* Præſertim quia cum agatur de notario qui ſumpſit informationes ſuper negotio principali, poſſet ex noois informationibos ſuper teſtium falſitate ſumendis, conſequi laudem vel vituperium, vt in ſimili de teſte dicit Farinac. *de teſtibus quæſt.60. num.21.* Et ita in praxi vidi per iudices obſeruari.

CAPVT XVII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione per executionem inſtrumenti ſumpti per Notarium Regium. An & quando inſtrumenta per Notarios Auenion. vel Comitatenſes ſumpta poſſint demandari executioni in Gallia. De Notariis recipientibus inſtrumenta extra locum ſuæ deputationis. Quod inſtrumenta in aliena Monarchia confecta producant hypothecam vbique terrarum. Et de reddendo idem ius extraneis, quod in eorum Loco Ciuibus exhibetur. De contractibus rogatis per Notarios Baronum inter non ſubditos.

SVMMARIVM.

1 *In executinis attendi debet ſtatutum loci in quo petitur executio.*

2 *Inſtrumenta per notarios Regios confecta, continentia ſubmiſſionem curiæ Auenionis, vel Comitatus, mandantur executioni in ciuitate Auenionis vel Comitatu, iuxta ſubmiſſiones.*

3 *In Gallia inſtrumenta in aliena Monarchia confecta non habent paratam executionem.*

4 *De iure communi notarius Pontificia, vel Imperiali authoritate creatus, poteſt vbique inſtrumenta conficere.*

5 *Contrarium tamen ſeruatur in Gallia,* & n.9.

6 *Explicatur dictio* Notarij Apoſtolici, *de qua fit mentio in conſtitutione Regia.*

7 *Alternatiua dictio ponitur inter æqualia, ſeu parum diſtantia.*

8 *Notarius non poteſt inſtrumenta recipere extra locum ſuæ deputationis. Vnde in Gallia notarij Pontificij non recipiunt inſtrumenta.* num 9.

10 *Vtrum notarius extra locum ſuæ deputationis poſſit inter ſubditos illius loci inſtrumenta conficere? duæ referuntur opiniones.*

11 *Quid in populis confœderatis? Remiſſiuè.*
In Gallia contractus ſumpti per notarium Baronis inter non ſubditos non valent niſi tanquam ſcriptura priuata extra illum locum.

12 *Notarij Pontificij qui à Rege etiam habent authoritatem, inſtrumenta, ſubmiſſionem ad curias Regias continentia, habent paratam executionem in Gallia, & producunt hypothecam.*

13 *Inſtrumenta per notarios extraneos quamuis in loco eorum deputationis confecta, non habent executionem, nec hypothecam in Gallia ſecundum aliquos.*

14 *Alij vero hypothecam ex illis, ſed non executionem oriri volunt.*

15 *Inſtrumenta confecta à notario Principis, vel alterius ad id poteſtatem habentis, in loco ſubdito deputanti, faciunt fidem vbique.*

16 *Hypotheca conſtitutio pendet à conſenſu partium, excepta hypotheca legali ſeu tacita, ſed expreſſa eſt de iure gentium.*

17 *Statutum de reddendo extraneis idem ius quod illi ciuibus Auenionenſibus reddunt, eſt validum, & iuridicum, & obſeruandum eſt.*

QVIA ſoperiòs in *cap.10.de ceſſione bonorum, num 76. & ſequentibus*, oſtendimus, quod attento ſtatuto quo cauetur omnia inſtrumenta liquida, eſſe executioni demandanda; & contractus in aliena Monarchia coofecti, habent executionem paratam, & ex illa inducitur præuentio; ooo abs re erit paolo diffuſiùs explicare, quænam ſit poteſtas & virtus talium contractuom, ſeu ioſtrumẽtorum per Notarios Regios,

Regios, aut in alia monarchia confectorum, si illorum executio petatur in terris summo Pontifici immediatè subditis, & è contrà, quæ sit virtus in Gallia instrumētorum per notarios Pontificios rogatorum.

Pro cuius quæstionis resolutione supponendum est, dum de executione instrumenti agitur, attendendam esse legem, vel statutum illius loci in quo petitur executio, Bart. Bald. Castrens. Iason, & communiter Doctores *in l.1. Cod. de summa Trinit. & fide Cathol.* Cancer. *lib.1. var. res. c.3. n.20. in nouis.*

2 Vnde infertur quod cum in ciuitate Auenionensi adsit statutum, quod omnia instrumenta liquida mandentur executioni, concedenda erit executio omnibus instrumentis, etiam per Notarios Regios confectis, aduersus eos qui sese curiis Pontificiis submiserunt. Et è conuerso, cum per Regias ordinationes expressè statutum sit, quod instrumenta in aliena monarchia per Notarios Regiam approbationem non habentes, careant viribus quoad executio-
3 nem, † Ideo Gallicis moribus inductum est, vt talibus instrumentis executio denegetur. Quia cum executio sit imperij, fieri non potest non interueniente licentiâ tacitâ vel expressâ illius, in cuius territorio peti vel concedi debet, vt bene comprobat Renat. Chopin. *De Moribus Andeg. lib.1. tit.4. cap.45. fol. mihi 541. n.14.* Rebuff. *in constitution. Reg. tit. de merces. mont. vendent. gloss.21. in fine.* Theuen. *in Ord. Reg. lib. secundo tit.18 art.2. in verb.* Au dedans dud. destroict Loyseau *au traicté des offices, lib.1. c.7. n.109.* Maluet. *in praxi, tit.30. Des executions & subhastations, num.5. versic.* Toutesfois.

4 Secundo supponendum est, quod de iure communi iuxta maiorum sententiam, notarius authoritate Pontificia vel Imperiali creatus, potest in Gallia, Anglia, Hispania, & vbique terrarum, instrumenta recipere: qua de re copiosè Surd. alios referens *consil. 255. n.10.* & hoc fatetur esse iuri conforme Rebuff. *de liter. oblig. art.2. glos.1. n.44.*

5 Sed de consuetudine, contrarium seruatur in Gallia, vbi prohibetur Notariis Apostolicis vel Imperialibus instrumenta recipere, teste Rebuff. *loco pro-*
6 *xime citato numero 38.* † Aduertendo quod dum in illa ordinatione fit mentio Notariorum Apostolicorum, debet intelligi de Notariis Pontificiis, non autem de solis notariis curiarum Ecclesiasticarum, quia eadem oratione comprehenduntur cum Imperialibus, & illis æquiparantur, & dictio illa *vel Imperia-*
7 *lium* explicat dictionem *Apostolicorum*; † propter naturam & vim dictionis alternatiuæ, quæ ponitur inter æqualia, si te parum distantia, vt est *text. in l.1. ff. de reb. dub.* Chassane. *in consuet. Burgund. Rubr.4. §.23 in verbo* ou promis: *numero primo.* Ias. *in leg.4. §. Cato. numer.1. ff. de verb. oblig.* Plura de Notariis Apostolicis ex Galliæ obseruantia recenset Add. ad Louet. *littera N, num.5.*

8 Tertiò supponendum est, notariorum quemlibet extra limites suæ deputationis instrumenta capere non posse, veluti notarium à Comite, Barone, vel alio ad id in terris suæ iurisdictionis potestatem habente creatum, extra deputantis iurisdictionem & terminos, instrumenta conficere non posse: quemadmodum aliàs Domino Comiti Suzæ respondit Bertrand. *consil.284. numer.3. part.2. vol.1.* Idem tenet Ioan. Constant. *in art 65. ordinationum Caroli IX.* Ranchin. *ad Guid. Pap. decis.162.* Mornac. *in l. fin. colum.1. ff. de iurisd. omn. iudic.* Vbi in *2. colum. vers. valet denique.* ostendit contractum etiam inter volentes, & subditos extra locum assignationis cōfectum, esse quidem validum, sed nullam producere hypothecam, ea ratione, quia ius hypothecarum ad Regiam authoritatem spectat. Quæ ratio, vt infra ostendetur, non concludit; nec de iure subsistit. Sed ex alio capite defendi potest, quia authoritas tabellionum non est innixa Regiæ approbationi, dum extra locum suæ assignationis instrumenta conficiunt, cum tamen in Gallia pignoris constitutio non nisi interueniente tabellione publico fieri possit ob fraudis & antidatæ suspicionem, vt dicit idem Mornac. *in l.4. in princ. ff. de pignorib.* Notarius autem extra suæ deputationis limites pro priuato habetur, nec amplius personæ publicæ authoritatem habet. † Et 9
propter eandem Notariorum & territoriorum limitationem, quidquid sit de iure communi, tamen in Gallia notarij Pontificij etiam inter subditos Pontificis instrumenta non recipiunt, vt supra dictum est, & tradit Imbert. *in praxi Gallico idiomate conscripta lib.1. cap.7 in gloss. vltima.* Add. ad Louet. *Lit. N. num.10.*

Quanquam & in hoc capite, vtrum videlicet no- 10
tarius inter subditos extra locum suæ assignationis possit instrumenta conficere, duæ sint opiniones contrariæ: Nam affirmatiuam tenet Castrens. *in l. finali, num.4. C. de temp. in integr. restit.* vbi testatur se ita consuluisse, & consilio suo plures Doctores se subscripsisse. Sequitur Rebuff. *in nota marginali, in tit. des Notaires Apostoliques.* apud Fontanon. *tom.4. constit. Reg. tit.20. fol. mihi 510.*

Negatiuam vero vltra Mornac. *in d. l. fin.* tenent Addent. ad Pap. *lib.4. tit.14. des Notaires, arrest 1.*

De confœderatis vero populis quid dicendum, 12
idem Mornac. *in d. l. fin. in fine,* subsistit, nihilque determinat.

In Gallia dubitatum fuit vtrum contractus rogati per Notarium Domini alicuius iurisdictionalis inter non subditos, sint validi? tandémque per diuersas sententias, & per arrestum Curiæ Parlamenti fuit iudicatum, talia instrumenta quamuis per Notarium publicum recepta inter forenses & non subditos intra limites iurisdictionis particularis non habere vim publici instrumenti, nullámque producere hypothecam, sed tantum valere tanquam scripturam priuatam, vt testatur Claudius Henrys *in sua recoll. arrest. lib.4. cap.6. qu.34.* & fusè Add. ad Louet. *lit. N. num.10.*

Quartò supponendum est quod notarij summi 12
Pontificis authoritate creati, qui Regij etiam sunt & à Rege creati, quales multos in hisce partibus habemus, possunt hic & in Gallia omnis generis (licita tamen) instrumenta recipere, quæ si contineant submissionem ad curias Galliæ, non solum habent executionem paratam, sed etiam producunt hypothecam in Gallia in præiudicium cuiuscunque creditoris tempore, vel iure posterioris. Quia cum Rex talibus notariis suam approbationem contulerit, cessant omnes considerationes aduersùs Notarios Pontificios, à nonnullis Doctoribus Gallicis in medium adductæ: Atque ita obseruatur.

Quintò supponendum est, maximam inter Docto- 13
res Gallos fuisse pugnam, vtrum instrumenta, per Notarios alterius Monarchiæ recepta, hypothecam producant in Gallia, an vero pro simplicibus scripturis priuatis habeantur. Duæ siquidem reperiuntur in hac controuersia sententiæ omnino contrariæ. Prima, vult talia instrumenta nullam producere executionem nec hypothecam. Secunda executionem denegat, sed hypothecam concedit.

Prima sententia aduersùs hypothēcam, authores habet Mornac. *in d. l. fin. ff. de iurisd. om. iudic.* Monthol. *arrest.136.* Bouuot, *au recueil des arrests to.2. in verb.* contract. *quest.7.* & alios quos citat D. Iacobus de

de Morgues I. C. Aquensis celeberrimus *in suis ad Prouincia statuta commentarijs, in tit. de submissionib. fol. 597. & multis sequentib.* Ad cuius scripta nihil addi potest, cum nihil intactum relinquat. Huius sententiæ fundamenta apud eum videri poterunt, & apud Louet *littera H, num. 15.* vbi tamen loquitur de hypotheca tacita & legali; Sed dum agitur de conuentionali, idem Author concedit hypothecam, sed executionem denegat, vt videre est apud eundem Addentem ad Louet *littera N, num. 10. vers. L'Arrest fondé.*

14 Secunda sententia Authores habet Rebuff. *in constit. Reg. tit. de mercat. minut. vend. gloss. 21.* Vbi explicat ea quæ dixerat *in tit. de litteris obligat. superius citato*, & asserit instrumenta à notariis Apostolicis conscripta, producere quidem obligationem, sed non executionem. Eandem differentiam inter obligationem seu hypothecam & executionem, agnouit Loys. *des offices, lib. 1. cap. 5. num. 104. 107. & 109.* Theuen. *ad constit. Reg. lib. 2. tit. 18. art. 2. in verb. Au dedans du destroict.*

15 Pro hac sententia bene facit regula generalis quod instrumenta sumpta per Notarium Principis, Ducis, vel Baronis in suo territorio, fidem vbique faciunt, vt per DD. communiter *in cap. cum P. tabellio, de fide instrum.* præsertim Ostiens. *num. 4.* Felin. *num. 18.* Bellam. *num. 24.* Rota *decis. 5. in nouis, eodem, tit. de fid. instrum.* Rota coram Burat. *decis. 688. n. 14.* Ranchin. *in add. ad dec. Guid. Pap. 262.* Et per conse-
16 quens probant creditum & hypothecam, † cuius constitutio est de iure gentium, vt dicit Gloss. *in l. iuris gentium 7. in verb. Similes, ff. de pactis.* Nam vt dicitur in *§. per traditionem. Instit. de rerum diuis.* Nihil tam æquitati naturali conuenit, quam voluntatem Domini rem suam in alium transferre volentis, ratam esse: & vt rei suæ quilibet sit moderator & arbiter: *l. in re mandata, Cod. mandat.* Vnde expressæ hypothecæ constitutio non à Principum voluntate, sed à partium consensu dependet, sicuti & de re propria ad libitum disponendi, vendendi, donandi, etiam abutendi si quis sit legitimæ ætatis, adeo vt Principes liberum rerum, quarum dominium habemus, vsum impedire non possint, vt copiosè probat Fernand. Vasq. *controuers. illustr. lib. 1. cap. 17. per totum.*

Et hæc posterior sententia, non solum verior videtur, sed etiam omnino amplectenda, propter conseruationem commercij maximè cum Auenionensibus, & Comitatensibus, qui ex benignitate Christianissimi Francorum Regis vtuntur priuilegiis Regnicolarum. Alioquin subditi summi Pontificis idem ius retorquerent contra subditos Regis, & contractibus in Gallia per Notarios Regios receptis, non solum executionem,
17 sed etiam hypothecam merito denegarent. † Cum adsit Statutum in ciuitate Auenion. *inter statuta antiqua rubr. 6. aliàs 62.* quo cauetur, quod si in aliis ciuitatibus adsint aliquæ consuetudines vel statuta, quæ grauamen inferant ciuibus ibi litigantibus, extranei illius ciuitatis vel loci, eisdem consuetudinibus, vel statutis vti cogantur in ciuitate ista, ad grauamen ipsorum. Quod statutum retorquens idem ius erga extraneos, quod in eorum loco ciuibus exhibetur, rationi consentaneum est, & obseruandum, vt dicit Tusch. *litt. Q. conclus. 450. maximè num. 9.* Et simile Statutum extat Mediolani, teste Carpan. *tomo 2. cap. 179. in commentar. ad statut. Mediol.*

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

CAPVT XVIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione debitoris agentis contra creditorem ad rescissionem, vel nullitatem, aut cancellationem obligationis; ad explicationem *Statuti Auenionensis, sub titulo, De moderat. inhibitionum.* Explicatur quænam sit vis instrumenti lapso termino Statuti, vel Regulamenti in causa rescissionis. Et verum debitor, dum fiunt executiones lapso termino Statuti, possit de nouo se opponere. Quomodo debeat prouideri de Curatore, Absenti. Et quid operetur præuentio Iudicis inhibentis. Quis dicatur locus contractus, & quæ requirantur, vt quis conueniri possit in loco contractus. Et an & quomodo sit verum, Iudicem contractus esse Iudicem distractus.

SVMMARIVM.

1 *Debitor de iure communi non potest impedire executionem sui creditoris, quamuis præuenerit per inhibitiones ex causa nullitatis, vel rescissionis contractus.*

2 *Si euidenter de contractus nullitate appareret, licitum esset debitori narratis causis nullitatis obtinere commissionem ad inhibendum suo creditori, & sic eius executionem præuenire.*

Pendente rescissione contractus manutenendus est nisi constaret euidenter de nullitate.

Pendente iudicio super vsuris coram iudice Ecclesiastico, potest instrumenti executio peti coram Iudice laico: nisi interuenerit inhibitio, quæ tamen tolli debet.

Iudicium nullitatis contractus de iure non retardat illius executionem secus si per viam exceptionis.

3 *Ex statuto Auenionensi debitor potest præuenire per inhibitiones in causa rescissionis contractus.*

4 *Explicatur* Statutum Auenionense, sub titul. de Moderat. inhibit. vnà cum Regulamento subsecuto, *quod in causis rescissionis contractus obseruari solet.*

5 *Lapso termino per statutum præfixo, ad probandas causas rescissionis contractus, perinde est ac si nulla inhibitio facta fuisset.*

6 *Lapso termino assignato in causis rescissionis, vel nullitatis contractus, si fiat executio, non potest debitor iterum se opponere ad fines retardandi executionem.*

7 *Oppositio admittitur lapso tempore concesso ad iustificandam rescissionem, sed non retardatur executio.*

8 *Quando agitur ad rescissionem contractus, causa non debet tractari coram iudice loci contractus, sed coram iudice domicilij eius, contra quem agitur ad rescissionem.*

Plura pro confirmatione tradit Carleual. de Iudic. tom. 1. lib. 1. tit. 1. disp. 2. num. 185. *vbi probat quod iudex contractus est iudex distractus.*

9 *Si is, contra quem agitur ad rescissionem contractus, reperitur in loco contractus, ibi conueniri potest.*

10 *Quando agitur de contractu nōdum perfecto, potest agi ad rescissionem coram iudice loci contractus.*

11 *Locus contractûs dicitur non solum is in quo instrumentum factum fuit, sed etiam is ad quem collata fuit solutio.*

12 *Reus sortitur forum in loco contractus, licet absens sit, si ibi bona habeat.*

13 *Quando quis posset conueniri si præsens esset, iudex illi absenti curatorem deputare potest.*

14 *Ex inueterata consuetudine, & stilo curiarum Auenionensium, iudex contractus est iudex distractus.*

1 EX dispositione iuris communis, quamuis debitor suum creditorem præuenerit per inhibitiones sub prætextu nullitatis, vel rescissionis, aut cancellationis instrumenti, talis præuentio & litispendentia non potest retardare executiones creditoris, sed quælibet causa nempe rescissionis & executionis separatim tractanda erit, nec vna prosecutioni alterius præiudicabit, sed quælibet (vt Practici loquuntur) curret matre suo. Bald. *consil.* 261. *num.* 1. *volum.* 1. Castrens. *consil.* 160. *volum.* 1. Galles. *de obligat. Camer. part.* 3 *in cap. de vi instrum. obligat. Camer. n.* 26. quæ apod Zach est *quæst.* 31.

2 Quod tamen fallit, si causa nullitatis esset commissa per signaturam narratis rationibus per quas instrumentum ex sola illius inspectione nullum, & inualidum esse constaret, tunc enim etiam de iure communi retardaretur executio instrumenti cameralis, & inhibitio in causa rescissionis, vel nullitatis concessa, non esset reuocanda. Sed si de tali nullitate, vel de causis rescissionis euidenter non constaret, inhibitio facilè de iure reuocaretur, ita Mandos. *in tractat. de inhibit. quæst.* 49. *numero* 3. *& sequent.*

Præterea si aliquis sit in possessione bonorum, super quibus vertitur lis, seu causa rescissionis, aut nullitatis contractus, negari non potest quin possessor lite pendente sit manutenendus: *cap. laudabilem, vt lite pend.* Paris. *consil.* 39. *in princip. lib.* 1. Quod etiam obtinet in eo, qui est in possessione, seu quasi, exigendi annuum reditum: is enim iure petit se manuteneri in sua quasi possessione, quamuis fuerit præuentus per inhibitiones à suo debitore, sublatis priùs per Iudicem inhibitionibus: Cencius *in tract. de censib. quæst.* 91. *num.* 12. Nisi tamen nullitas instrumenti esset notoria & euidens, tunc enim retardatur executio instrumenti, & creditor præuentus per inhibitionem ad instantiam debitoris non est audiendus, etiamsi intentet remedium manutentionis in possessorio summarissimo, vt probat Post. *in tract. de manutent. obseruat.* 62. *num.* 12. Verbi gratia, si constaret euidenter tractari de alienatione bonorum Ecclesiæ sine vlla solemnitate, aut de donatione non insinuata, & facta absque solemnitatibus statutariis: vt *ibidem* Postius exemplificat.

Sed quid dicendum, si quis coram Iudice Ecclesiastico petierit contractum declarari vsurarium, vtrum ideo impediatur creditor petere coram alio iudice suum contractum mandari executioni? Respondeo non posse retardari executionem, neque in iudicio sæculari allegari præuentionem: ita tamen vt si adsit inhibitio emanata authoritate iudicis Ecclesiastici, illa debeat in primis reuocari: Zachias ad Galles. *de obligat. Camer. q.* 31. *n.* 16. post Visill. ad Afflict. *dec.* 30. *n.* 3. Rebuff. *ad constit. tit. de liter. obligat. art.* 1. *gloss* 1. *n.* 22. & alios. Et hoc casu inhibitionem Iudicis Ecclesiastici, coram quo causa vsurarum est præuenta, tollendam esse, nec posse sustineri probat, post multos ab eo allegatos, Giurb. *dec.* 100. *num.* 7.

Concludunt ergo præfati DD. quod in terminis iuris communis, si debitor præuenerit suum creditorem intentando principaliter & per viam actionis iudicium nullitatis, aut rescissionis contractus, non propterea impeditur creditor petere executionem sui instrumenti: vt per Giurb. *dict. dec.* 100. *n.* 3. Gasp. Roder. *de ann. redit. lib.* 1. *q.* 16. *n.* 29. Cenc. *in tract. de cens. dicta q.* 91. *n.* 22. Secus si per viam exceptionis; hoc enim casu debitor excipiens retardat executionem: Giurba *dicta dec.* 100. *n.* 8.

Verum si nullitas contractus esset euidens & notoria; posset debitor agens ad nullitatem, iterum illam proponere per viam exceptionis, etiam ad retardandam executionem: vt probat Gasp. Roderic. *dict. lib.* 1. *q.* 16. *n. vlt. versic. quod amplia.*

Sed tamen ex dispositione Statuti Auenionensis sub *tit. de moderat. inhibit. lib.* 2. *rubr.* 14. aliud dicendum est, videlicet licere debitori suum creditorem præuenire per viā inhibitionū, obtenta dispēsatione iuramēti, seu per viam cancellationis, aut nullitatis, aut rescissionis contractus, & hoc casu inhibitio sic obtenta retardat executionem obligationis cameralis, eâ tamen lege, quod si debitor intra tres menses non obtinuerit processum portari iudici ad ordinandum definitiuè super dicta rescissione, aut nullitate, seu inhibitionibus, poterit inhibit⁹ vti iuribus suis, præstitâ obligatione de restituendo exacta vnà cum interesse & expensis in casum futuræ succumbentię. 3

Quæ dilatio trium mensium, ex regulamento Eminentissimi Cardin. de Armeniaco, quod adhuc est in viridi obseruantia, fuit ordinatum, quod currat de momento ad momentum, & tempus illius sit continuum, quod ex statuto erat vtile, & quod incipiat à die executionis inhibitionum. 4

Et insuper fuit additum quod creditor, lapso mense continuo, poterit obligationem suam executioni demandare, si debitor non petierit processum portari iudici, ad prouidendum super dicta causa rescissionis, vel nullitatis, cauto tamen priùs idoneè per dictum debitorem de restituendo principale, expensas, & interesse, in casum futuræ succumbentiæ.

Et lapso dicto mense vel trimestri respectiuè, creditor poterit exequi authoritate cuiuscunque iudicis competentis, non obstante præuentione iudicis inhibentis, quia impedimentum inhibitionum fuit sublatum per statutum, & perinde est ac si inhibitio nunquam facta fuisset, Lancellot. *de atent. post inhib. c.* 20. *limitat.* 2. *per totam.* 5

Cæterùm circa illius statuti interpretationem quoad materiam præuentionis, occurrit quandoque in praxi difficultas. Debitores enim fugitiui, vt moris est, confugiunt quandoque ad cautelam quâ creditores, aut deludere aut in longum protrahere volūt, dum enim lapso trimestri creditor suum instrumentum non obstante rescissione, & lite super ea pendente, vigore statuti executioni demandare vult præstitâ obligatione, vel lapso mense, datâ cautione, iterum se opponunt petendo dilationes statutarias ad deducendum, & deinde ad probandum in causis executiuis concedi solitas, & interim petere executionem retardari. Sed ego hanc cautelam semper reiciendam existimaui, & sæpiùs in praxi reiectam vidi tanquam minus iuridicam, & intentioni 6

statuti

statuti omnino contrariam. In primis enim cum
Statutum illud sit exorbitans à iure communi, vt
superiùs ostensum fuit; non debet extendi, sed
quantum fieri potest restringi, ne creditor per præ-
uentionem debitoris inhibitionem obtinentis, im-
pediatur executioni suum instrumentum demanda-
re. Præterea clara est statuti intentio in contrarium.
Cur enim Statutum adstringeret creditorem ad pre-
standam cautionem, vel respectiuè obligationem, si
licitum esset debitori post illud tempus iterum se
opponere ad fines retardandi executionem? Sanè
creditor post lapsum temporis statutarij, deterioris
esset conditionis quàm ille qui nunquam fuit inhi-
bitus, & debitor cauillosus plus fauoris consequе-
retur, quia obtentis sine vllo fundamento inhibi-
tionibus, quæ sub simplici dispensatione iuramen-
ti concedi solent, obtineret cautionem vel obliga-
tionem de restituendo, quam debitor qui calum-
niosam inhibitionem agere noluit, non obtineret.
Item cur Statutum liquidaret interesse ad rationem
septem pro centenario in fauoré debitoris, & odium
creditoris malè exequentis, si post mensem vel tri-
mestre liceret debitori iterum se opponere ad effe-
ctum retardandi executionem? Denique intentio
Statuti talis est, quod non obstantibos quibuscun-
que impedimentis, dilationibus, etiam gratiis mora-
toriis, procedatur ad executiones lapso termino sta-
tuti, vt dicitur in Statuto *dicta rub*.14.*art*.4. Et in
regulam *art*.3. Nam in statuto *dicto art*.4. expressè
prohibetur, ne cuiquam liceat post primas inhibi-
tiones, alias impetrare ab eodem, vel alio quocun-
que iudice. Et si secùs factum fuerit, creditor possit,
non obstantibus dictis secundis inhibitionibus, vti
iuribus suis. Vnde constat intentionem statuti esse,
vt creditor lapsis dictis dilationibus possit vti iuri-
bus suis, post mensem vel trimestre respectiuè, non
obstante quocunque impedimento, & cautela ad re-
tardandam executionem inuenta, & sic post lapsum
dicti temporis dum fit executio, debitoris opposi-
tionem factam aduersus executionem non posse re-
tardare executionem.

7 Non nego tamen quin debitor possit se oppone-
re, & de iuribus suis docere, & impugnare contra-
ctum, etiam excipiendo, quia alioqui frustra credi-
tor adstringeretur ad sese obligandum de restituen-
do exacta, interesse & expensas, in casum futuræ
succumbentiæ, sed non ad effectum retardandi exe-
cutionem, vt supra dictum est.

Alia & non minor proponitur dubitatio, verum
causa rescissionis contractus intentati possit in ciui-
tate Auenionensi contra Comitatenses, seu ad in-
stantiam Auenionensium, seu Comitatensium agen-
tium ad rescissionem.

8 Quæst. ista secundum terminos iuris communis
videtur habere difficultaté. Quia qui agit ad rescis-
sionem contractus, est actor, ergo debet sequi domi-
cilium rei. Et quamuis dum agitur ad contractûs
obseruantiam, iudex contractus sit competens, *cap.
Romana*, §.*contrahentes*, *de foro compet*.*in* 6. Aliud ta-
men dicendum est, dum agitur ad illius rescissionem
per text. *in l*.1.*Cod*.*vbi & apud quem*, & *ibi* not. Bald.
& Castrens. Cod. Fabr. *lib*. 2.*tit*.28.*vbi & apud quem
defini*.1. Cald. *in l*. *si curatorem habens*, *in verb*. *Im-
plorandum*, *n*.30. *& sequent*. vid. omnino Carleual
9 *tom*.1.*fol*.94. † Sub hac tamen distinctione quod si
aduersarius reperiatur in loco contractus, ibi poterit
conueniri etiam in causa rescissionis illius, per text.
in leg. *in contractibus*, §.*in omni*. *Cod*. *de non num*. *pe-
cun*. vt dicit Cald. *ibid*. *num*.30. *in princip*. *& circa
med*.*versic*. In hac re tamen. *Et versic*. Quamob-
Sanlegerius de Præueot. Iudic.

rem à communi sententia, Ias. *in l*.*qui certo loco ver-
sic*. Et fortiùs, *ff*.*de cond*.*indeb*. Et ita distinguit Bar-
bos. *in l*.*hæres absens*, §.*proinde*, *num*.16. *&* 17 *ff*. *de
iudic*. Qui postea *num*.24. aliam affert distinctio-
nem, † vtrum agatur de contractu ex vtraque parte 10
perfecto, & hoc casu rescissio intentari debeat coram
iudice domicilij, aut de contractu nondum vtraque
ex parte perfecto, & hoc casu possit intentari etiam
coram iudice contractus. Sed priorem resolutio-
nem de reo reperto, vel non reperto in loco contra-
ctus sequitur, & receptiorem restatur Gratiao. *discep*.
forens.*c*.14.*num*.22. per text. *in d*.*l*.*in contractibus*, §.
in omni. Conar. *lib*.1.*variarum resolutionum*, *cap*.*quar-
to*, *num*. 1. † Dicitur autem locus contractus, non 11
solum in quo celebratus est, sed etiam in quem col-
lata est solutio, *l*.*contraxisse*, *ff*. *de actionibus*, *& obli-
gationib*. Anchar. *consil*.191.*n*.3. Trentacinq. *lib*.3.
var.*resolut*.*Tit*.*de solut*.*resolut*.16.*num*.5.*&* 6. Codex
Fabrian. *lib*.3.*tit*.15.*defin*.4. cum pluribus aliis quos
citat & sequitur Antonin. de Amat. *resol*. 33. *num*.6.
Cyriac. Nig. *controu*.318.*n*.20.

Præterea ad hoc vt quis forum sortiri queat in 12
loco contractus, non est præcisè necesse, vt ibi re-
periatur, sed sufficit alterutrum, nempe vel quod ibi
reperiatur, vel quod ibi bona habeat, Amat. *dicta re-
sol*.33.*num*.8. Cyriac. *dicta controuers*. 318. *num*. 21.
† Immo subdit Amat. *dict*. *resol*.33.*n*.19. Quod iu- 13
dex loci contractus, & sic quilibet iudex, quando ad-
est submissio generalis ad omnes Curias, potést pro-
uidere de curatore absenti, quando talis absens pos-
set coram illo iudice conueniri.

Verum quidquid sit de iure communi, apud nos 14
ex inueterata Curiarum consuetudine & stilo incon-
cussè obseruato, debitor volens agere ad rescissio-
nem, aut aliàs aduersùs contractum, obtenta priùs
dispensatione iuramenti ad fines agendi, obtinet
inhibitiones à Curia sacri Palatij Apostolici, & cau-
sa ibidem tractari & decidi solet, & sic nos obser-
uamus regulam illam, quod iudex contractus est
index distractus, qui stilus & consuetudo Curiæ hac
in re debet obseruari, vt in simili dicit Amat. *di-
cta resolut*.33. *num*.29. Sicut aliis quoque in locis
hoc obseruatur, vt causa semper ad iudicium loci
contractus remittatur, teste Peregr. *de fideicomm*.
artic.53.*num*.7.

CAPVT XIX.

ARGVMENTVM.

De pluribus accusatoribus concurrentibus, & quomodo inter ipsos sit locus præuentioni. Verum si remotior præuenerit in accusando repellatur per superuenientiam proximioris. Si vidua præuenerit accusando homicidam mariti, vtrum præferatur liberis accusare volentibus: Et quis hoc casu habeat electionem Iudicis & Notarij, & an proximior superueniens teneatur restituere expensas factas per remotiorem in accusando. Quis teneatur accusare ob mortem occisi; & quomodo incurratur indignitas hac de causa. Pluribus concurrentibus in accusatione, si sint in pari gradu locū esse gratificationi. Con-

ſulum accuſatio nomine ſuæ communitatis vtrum ſit admittenda, & inducat præuentionem ſi ſpeciale à ſua vniuerſitate mandatum non habeant. In illius qui parricidium commiſit ſucceſſione, lis quoad bona ſcribente notario ciuili, an vero criminali agitari debeat.

SVMMARIVM.

1 *Proximiores remotioribus in accuſando debent præferri.*

2 *Filiusfamilias de publico delicto, etiam patre contradicente, accuſare poteſt.*

3 *Vidua ſecundum multorum ſententiam liberis ſuis præferenda eſt in accuſando homicidam mariti ſui vita functi.*

4 *Verius eſt liberos in accuſatione matri præferendos eſſe.*

In accuſando præfertur proximior, quid ſi omnes ſint in pari gradu, vel omnes extranei, & non conueniant de Notario, an & quando Iudex poſſit vnum eligere.

Conſules aut alij adminiſtratores, an & quando poſſint querelam criminalem inſtituere ſine ſpeciali mandato.

5 *Electio iudicis, ſeu tribunalis, & notarij qui ſcribat in cauſa, ſpectat ad eum qui proximior eſt & potior in accuſando, ſi plures ſimul concurrant.*

6 *Præuentio remotioris accuſantis non nocet proximiori quia eligat iudicem & notarium. Quod ibidem latiùs explicatur & limitatur.*

7 *Remotiori accuſanti non ſunt per proximiorem reſtituendæ expenſæ per eum factæ in accuſando.*

8 *Frater querelans de morte fratris ſui Religioſi, non repetit expenſas ab Abbate. Transpoſitum ad* num. 12.

9 *Filius non tenetur mortem patris vindicare, ſi mater præuenerit in accuſando, nec efficitur hoc caſu indignus.*

10 *Mater nomine proprio accuſans non repetit à filio expenſas, ſicut nec frater Monachi occiſi, ab Abbate,* num. 12. *in fine.*

11 *Pœnam priuationis ob inultam necem defuncti, hodie in deſuetudinem abiiſſe multi cenſuerunt.*

12 *In Gallia pœna priuationis & indignitatis ob inultam necem defuncti eſt in vſu.*

13 *Pœna priuationis ob inultam necem defuncti, reſtringenda eſt ad bona hæreditaria. Intellige, vt* num. 16.

14 *Indignus amittit ſubſtitutiones vulgares, ſed non pupillares.*

15 *Indignitas heredis non nocet fideicommiſſario.*

16 *Quilibet ſuccedens titulo lucratiuo, tenetur mortem illius cui ſuccedit vindicare.*

Vtrum fiſcus excludat ſucceſſores ab inteſtato in ſucceſſione illius, qui parricidium commiſit? & in hac controuerſia vtrum Iudex ciuilis præuenire poſſit criminalem.

1 IN concurſu plurium de homicidio querelantium, proximiores remotioribus præferendos eſſe tam in accuſando quam in renunciando, ſeu pacem faciendo, nemo dubitat. Vt copioſe tradit & explicat Farinac. *de accuſat. q.* 13. & 14. Ad quem lectorem remitto, ne nimium extra materiam propoſitam diuagari videar.

Magis ad propoſitum noſtrum accedit quæſtio illa, vtrum ſi vnus ex proximioribus non adeo diligens fuerit in accuſando, & fuerit ab aliquo ex remotioribus præuentus, proximior ſuperueniens recedere poſſit ab illo iudice & tribunali, & per conſequens notario, quo ſcribente, cauſa fuerat ad inſtantiam remotioris præuenta. Exemplum poni poteſt in virgine, quæ cum haberet fori priuilegium tanquam miſerabilis perſona, accuſationem de nece ſui fratris inſtituit, patre accuſare negligente (cum de iure † filiusfamilias de crimine publico) quale eſt homicidium ex *l. 1. ff. de publ. iud.* (accuſare poſſit, nō ſolum patre negligente; ſed etiam contradicente: *l. inter liberos. 6. §. fin. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. filium, ff. eodem tit.* iuxta tradita per Vincent. de Franch. *decis.* 100.) Ideo in ſuprema Curia coram Illuſtriſſ. D. Prolegato, qui ſummi Pontificis in his partibus vices gerit, querelam porrexit; ſuperuenit pater qui coram iudicibus ordinariis accuſationem inſtituit, aut in alio tribunali huius ciuitatis, vel etiam Comitatus Venaiſſini, aut in Terra alicuius Baronis, & feudatarij de mero & mixto imperio inueſtiti. 2

Vel etiam ponamus, quod filij quorum pater fuit occiſus dent querelam coram aliquo iudice ordinario; vxor vero ipſius defuncti, malit ex priuilegio viduitatis adire Principis vicarium, & alium ſibi notarium eligere, † cum ipſa liberis ſuis, ſecundum plurimorum ſententiam, ſit in accuſatione & in pace facienda potior, Paſc. *de patr. poteſt. parte 2. cap. 1. num.* 11. *& ſequent.* aſſerens hanc opinionem eſſe communiter approbatam, quando mater ad ſecundas nuptias minimè conuolauit, † licèt contrarium ſit verius, nempe liberos matri præferendos eſſe in vindicanda morte defuncti, prout in Senatu Neapolitano deciſum fuit apud Vincent. de Franch. *decis.* 382. *in fine.* Cod. Fabri. *lib. 9. tit. 1. definit.* 2. Giurb. *conſil.* 61. *num.* 14. Vbi hanc quæſtionem bene examinat, & ideo hæc opinio tenenda eſt, quidquid in contrarium dicat Boër. *decis.* 233. *num.* 5. Maſuer. *in praxi, tit. 34. des deſpens, dommages & intereſts, n.* 33. Plura de hac materia Caſtill. *de vſufruct. cap.* 40. *n.* 8. *& ſequent.* & tandem concludit *num.* 18. filios matri in accuſatione præferendos eſſe. Et ibi etiam agit de vſufructuario vniuerſali, Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 518. *n.* 3. *& ſequent.* 3 4

Quid autem in Gallia obſeruetur, tradit Pap. *lib. 24. tit. 2. qui ſont receuables à accuſer. arreſt.* 1. & 3. Vbi additio ait, quod media pars mulctæ, matri; alia vero media pars liberis fuit adiudicata ex decreto Senatus. Sed hoc fuit tantùm per modum fiduciæ, ſeu prouiſionaliter, vt dicit Chop. *de morib. Andeg. lib. 1. cap. 73. num.* 5.

Itaque inter plures querelantes qui ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequuntur, præferendi ſunt illi qui in gradu ſunt proximiores; ſed ſi omnes ſint in eodem gradu, omnes ſimul admittuntur, *l. 3. §. ſi ad plures, ff. de ſepulch. violat.* & *ibi* Gloſſ. & communiter DD. Si verò ſint aliqui extranei, ſine dubio conſanguinei præferuntur: ſed ſi omnes ſint extranei, Iudex poterit eligere, magis idoneum, in quo reperietur maior cauſa vel qualitas ratione dignitatis, vel ætatis, approbationis vitæ, vel alterius iuſtæ cauſæ: *l. ſi plures, ff. de accuſ.* Iul. Clar. *in practic. crimin. §. fin. qu.* 15. *num.* 6. Gomeſ. *de delict. cap.* 1. *num.* 35. Quod intellige, vt inter duos concurrentes in caſibus iam dictis Iudex eligere vnum poſſit, vt locum habeat ante litis conteſtationem & re integra: vt not. *infr. verſic. Quod ſano modo.*

Sed quæres vtrum accuſatio Conſulis, Tutoris, vel alterius adminiſtratoris, ſit valida abſque mandato

dato speciali, & per consequens vtrum inducat præuentionem? Hæc quæstio non ita pridem agitata fuit; in qua resoluendum est, Syndicum seu Consulem Vniuersitatis non posse querelam proponere nomine Vniuersitatis sine speciali mandato, quia de iure, nemo admittitur ad accusandum nomine alieno: Bart. & Ias. *in l.2.C.qui accus.non poss.* Et ita resoluit Goazzin. *in tract. de defens. reor. defens.3. cap.8. num.5.* Nihilominus tamen, si Consul aut Syndicus querelam proponat suo nomine ad vtilitatem Vniuersitatis, querelam esse validam, & ex ea ac processuris inde sequutis induci præuentionem vult Guazzin. *ibid. num.1.* Farin. *qu.12. num. 51. & cons.55. num.1.* vbi propterea dicit processum illum sine speciali mandato factum, esse nullum: ex quo seqoitur, ex eo non induci præuentionem.

5 Quidquid sit de his quæstionibus, si vnus ex pluribus quibus ius accusandi subordinatè concessum est, passus fuerit se à remotiore præueniri, procedendum erit nihilominus coram iudice, & Notario per vltimum in querela, qui primus est in gradu, eligendo. Vt fuit decisum in Senatu Neapolitano apud Vincent. de Franch. *dicta decis.* 382. Vbi filij accusauerant coram iudice ordinario, mater vero in suprema Curia ex priuilegio speciali Neapolitania concesso: & tamen fuit decisum, quod sicut filij in accusando præferendi erant, ita & præferendum erat illud tribunal in quo per eos accusatio instituta erat, & sic agendum erat coram iudice ordinario.

6 Et licet de Franch. *ibidem* agat de duobus simul in accusatione concurrentibus, idem tamen etiam statuendum est, si remotior in accusando præuenerit & diligentior fuerit: nam non obstante huiusmodi præuentione, proximioris accusatio qoamuis posterior præualebit, in cuius præiudicium remotioris præuentio nihil potuit operari. Farinac. *de accusat. dicta q.13. num.6.*

7 Quod tamen sano modo intelligendum est, nempe dummodo proximior non fuerit nimis tardus & negligens in accusando, datâ enim negligentiâ, non audietur ad effectum retardãdi, vel etiam impediendi processum iam ad instantiam remotioris inchoatum, vt probat text. *in l.1. fin. ff. ad l. Iul. de adult.* in illis verbis: *Marito non negligente nec retardante, sed accusationem parante, & probationibus instante atque imminente.* Et in *l. si maritus 4. ff. eodem tit.* in illis verbis: *si non negligentia præuentus est.* Gomes. *de delict. tom.3. c.1. num.35. versic. Adde tamen.* Vbi dicit quod si vnus priùs accusauit & litem contestatus est, alius superueniens non debet admitti. Sed quia *Gomes.* loquitur de eo qui est eiusdem gradus, Ideo videndus est *Salycet.* qui pleniùs distinguit in *l. qui de crimine, num.10. Cod. de accusat.* Vbi inter cætera docet non dici negligentem proximiorem, qui iustam habuit ignorantiæ, vel impedimenti excosationem. Et probator in dicta *lege si maritus, 4. §. final.* in illis verbis, *si idoneas causas allegare possit, quibus impeditus non instituit accusationem.*

8 Et præmissa adeo vera sunt, vt si remotior in accusando præuenerit proximiorem minime negligentem, & ab eo expensas in accusatione factas repetere velit, oon teneatur illas proximior restituere; quia sciebat, vel scire debebat ius accusandi competere proximiori. Agument. text. *in leg. si demum, §. Idem quærit. ff. locat.* Farinac. *dicta quæst.13. num.6. in fine, versic. per quæ & alia.* Et vide iofrà *num.12. in fine.*

9 Hoc obiter in hac materia non omittam, quod aliàs pro illustri quadam Domo consului, quod oon potest aliquid imputari filio, si paternam mortem viâ iuris vltus non fuerit, quando matrem habebat, quæ nomine proprio querelam & accusationem homicidij in maritum commissi prosecuta fuit, vt ostendit Peregr. *de iure fisc. lib.2. tit.5. num.18.* Farinac. *in fragment. in verb. fiscus num.54.* & probatur per text. *in l. sororem*, & *ibi* Alex. *n.10. C. de his quib. vt indign.*

Eademque de causa censui matrem noo potuisse 10
repetere expensas à filio, quas vindicandæ necis mariti causa iudicialiter fecerat, quia tales expensæ illo casu quoad filium non erant necessariæ, cum filius non teneretur prosequi vltionem quam ipsa mater iam prosequebatur, ex Peregr. *loco mox citato. n.15.*
† Maximè cum multi existimauerint pœnam priua- 11
tionis ob inultam mortem defuncti, non esse amplius in vsu: prout de generali obseruantia testatur Peregr. *ibidem, num.22.* Merlin. *in tract. de legit. libr. 4. titul. 2. quæstion. 18. numer.4.* † Licet in 12
Gallia pœna illa indignitatis obseruetur & incurratur, Addent. ad Louet *littera H, num. 5.* Sicut in simili, Abbas non tenetur restituere fratri Monachi occisi prosequenti occisores ipsius, vt fuit decisum io Senatu Parisiensi apud Chenu *q.6.*

Denique hoc etiam io hac materia aduertendum 13
est, pœnam illam priuationis ad bona testatoris esse restringendam. Peregr. *cons.67. n.1. lib.6.* † Ideo 14
indignus non amittit ius substitutionis pupillaris, quamuis patris eius mortem non vindicauerit: *l. ex facto, 43. §. fin. ff. de vulg. subst.* Bellon. *de iure accresc. cap.7. quæst.74. num.22.* Licet in substituto vulgari aliud dicendum sit. Fiscus enim ob hæredis indignitatem excludit substitutum vulgarem, DD. *in l.1. ff. de vulg.* Bart. *ibi num.26.* Alex. *num.28.* Ias. *num.51.* Rip. *num.155.* Socin. sen. *num.30.* & communiter omnes. Peregr. *de iure fisc. lib.2. tit.2. n.27.*
† Substituto autem per fideicommissum non nocet 15
hæredis indignitas, immo fiscus, deductâ legitimâ & trebellianica, residuum fideicommissario restituit. Peregr. *de iure fisc. lib.2. tit.5. num.2.*

Non solùm autem hæres, aut consanguineos ad 16
huiusmodi querelam admittuntur, immo & successores tenentur, sed illi etiam omnes qui à defuncto immediatè aliquid titulo lucratiuo acquirunt, licet non titulo hæreditario. Roland. *de lucro dotis quæst.62. num.1. & sequentib.* Peregr. *dicto lib.2. tit.5. num.4.*

Sed in hac indignitatis materia, dubium oon leue est, vtrum Iudex aut Notarius, qui præuenit io causa acceptationis hæreditatis cuiusdam delinquentis, qui commisit parricidium & propriam matrem miserè trucidauit, possit excludere fiscales Iudices à cognitione causæ ciuilis acceptationis hæreditatis per successores ab intestato matris mortuæ, intentatæ; etiam quoad portionem quæ cessante indignitate competiisset occisori, quam ad se deuolutam fratres occisoris prætendebant, cum essent in pari successionis gradu: Fiscus verò ratione indignitatis, fratres occisoris, & defunctæ liberos à portione fratris indigni excludere volebat. Io hac quæstione multi DD. censuerunt fiscum exclodi à portione quam occisor habuisset super bonis occisi cessante indignitate, quando adsunt successores ab intestato in pari gradu, sequuti Bartol. *in l. fin. ff. de bon. damnat.* & plures quos citat Farinac. *de homicid. qu.120. num.41.* Et pro hoc videtur textus expressus *in d. §. fin.*

Contrariam tamen sententiam receptiorem esse asserit Farinac. *d. q.120. num.42.* Peregr. *de iur. fisc. lib.2 tit.3. num.2.* Bellon. *de iure accresc. cap.7. q.57. num.48.*

*num.*48. *& seqq.* Rot. Auenionen. *decis.*22.*num.*25. Quia quæ auferuntur ab indignis, fisco applicantur: Sanfelic. *decis.*70.*num.*5. Guazzio. *de confiscat. bonor.conclus.*13. *ampliat.*6. *num.*11. Gomez. *de delict.lib.*3.*cap.*3.*num.*51.*vers.sed contrarium.* Quamuis primam sententiam æqoiorem esse dicat Menoch. *de arbitrar.cas.*356.*in fin.* & compositioni locum esse dicat Farinae. *vbi supr.num.*44. Et pro Fisei exclusione in hoc casu dicant iudieari DD Galli; Papon *lib.*21. *tit.*1.*arr.*22.*& eod.lib.tit.*4.*arr.*1. Robert. *rer.iudicat.lib.*3.*cap.*7. Baequ. *du dreit de deshertnce, part.*3.*cap.*25.*num.*18. Maynard *lib.*7.*c.*94. Charond. *lib.*2.*respons.*80. Adden. ad Louet *lit.S. numero* 21. Petr. Gregor. *in syntagm. lib.*45. *cap.*8. *in fin.*

Ego in casu oecurrenti quoad materiam principalem consului compositionem eom Fiseo; quamuis opinionem quæ fauet fratribus veriorem existimarem. Quoad vero præuentionem, ceosui, attento quod saltem dubium aut controuersum erat ius Fisei, causam apud Iudices fiscales esse dimittendam, ex oot. *infr.cap.*23.

CAPVT XX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione in causis Ecclesiasticis. Quod iudex laïcus non possit in iis causis præuenire, non obstante quacunque negligentia Iudicis Ecclesiastici. Emphyteuta Ecclesiæ quamuis laïcus, coram Iudice Ecclesiastico in lite intentata, etiam super solo dominio vtili, ex mente *Rotæ*, conueniri debet. De Clerico se opponente aduersus executiones, an repellatur exceptione præuentionis causæ. Explicatur Statutum Auenionens. *De Iactationibus.* Vt locum non habeat in causis Ecclesiasticorum obtinentium inhibitiones de aliò non trahendo. Et de confirmatione Statutorum Auenionensium. Clericum non possidentem, legitimum contradictorem, teneri comparere coram Iudice laïco. De Præuentione aduersus colonum Clerici. Clericus vocatus in euictionarium, an possit declinare forum Iudicis laïci. Quid vero dicendum sit de Fisco pro euictione impetito; vtrum possit causam trahere ad suos Iudices? ad materiam *leg.venditor ff. de Iudiciis.* Denique quæ sit differentia si quis vocetur in euictionem pendente iudicio, vel ad indemnitatem lite finita. In causa generali concursus creditorum Clericum teneri coram Iudice laico comparere. Quid dicendum de causa hæreditatis iacentis ipsius Clerici: & quæ requirantur ad hoc vt Clericus gaudeat fori priuilegio.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio aduersus clericos in curia laicorum non inducitur, propter exemptionem clericorum.*
2 *Clerici nullo modo trahi possunt ad forum seculare.*
3 *Consuetudo obligans clericos ad comparendum in curia seculari, non valet; etiamsi esset temporis immemorialis.*
4 *Clericum trahens ad curiam secularem, incidit in censurat, & illi denegatur audientia.*
5 *Quamuis allegaretur negligentia iudicis Ecclesiastici, non tamen ex eo fundari possct præuentio iudicis laici.*
6 *Emphyteuta Ecclesiæ non potest præueniri, nec citari coram iudice laico, etiamsi de Dominio vtili & inter laicos ageretur.*
7 *Dominium vtile inseparabile est à causa dominij directi, cum illud ab hoc dependeat.*
8 *Clericus se opponens aduersus executiones, an repellatur exceptione præuentionis causa; si illam velit ad iudicem Ecclesiasticum trahere.*
9 *Clericus potest incipere per inhibitiones de ipsum turbando, authoritate iudicis Ecclesiastici etiam aduersus laicum factas.*
10 Statutum Aueoionense. De Iactationibus, lib.2. rub.14. artic.5. *non habet locum, si inhibitiones authoritate iudicis Ecclesiastici facta fuerint.*
11 *Confirmatio statutorum etiam Apostolica non comprehendit statuta contra iurisdictionem Ecclesiasticam facta. Vbi de confirmatione Apostolica statutorum ciuitatis Anemonensis.*
12 *Clericus non possidens tenetur venire oppositiuè coram iudice laico exequente.*
13 *Clericus non possidens est legitimus contradictor coram iudice laico in materia* l.fin.Cod. de Edict. diui Hadr.toll.
14 *Quando causa fuit præuenta à iudice laïco aduersus colonum clerici, causa nihilominus ad iudicem Ecclesiasticum remittenda est, si res illa ad clericum spectet.*
15 *Clericus citari potest coram iudice laico cum clausula,* si sua potauerit ioteresse.
16 *Clericus quoad bona qua communia habet cum laico, totam causam euocat ad curiam Ecclesiasticam.*
17 *Clericus actor sequitur forum rei laïci.*
18 *Clericus an possit præueniri coram iudice laïco quando vocatur vti euictionarius: varia referuntur sententia.*
19 *Verius est causam coram iudice laïco præuentam tractandam esse coram eodem iudice præueniente etiam quoad clericum authorem laudatum.*
20 *Clericus potest si velit cum licentia Episcopi laicum in curia seculari litigantem in eadem curia defendere.*
21 *Fiscus citatus pro euictione, totam causam trahit ad iudicem Camera, ex priuilegio speciali, quod priuilegium non est ad Clericos extendendum.*
22 *Dispositio* leg.venditor.49. ff. de iudic. *non habet locum finita lite principali, nec in eo qui conuenitur pro indemnitate in actione personali.*
Iudex laicus in causa concursus generalis creditorum cognoscit etiam de creditis clericorum.
Iudex laicus non potest præuenire quando hæreditas Clerici est iacens.
Quæ requirantur ad hoc vt Clericus possit declinare forum Iudicis laici.

Copio

COPIOSAM hanc iurisdictionis Eccle-
siasticæ materiam aliis tractaodam re-
linquimus. Præcipua tamen, & magis
practicabilia capita quatenus tracta-
tum præuentionis tangere possunt, in medium
afferemus.
1 Primo igitur certum est & omni dubitariooe ca-
ret, Clericos à quacunque iudicis secolaris iuris-
dictione esse exemptos, *Authent. statuimus, C. de sa-*
2 *cros. Eccles.* † Ita vt ne quidem de Episcopi consen-
su corā iudice laïco præueniri vel conueoiri queant:
cap. 2. cum ibi notat. de for. compet. Roland. *cons. 4. n. 8.*
& sequentib. volum. 1. D. Argel. *de legit. contrad. qu. 3.*
3 *art. 6. num.* 182. Suid. *consil.* 396. *num.* 25. † Adeo vt
non obstante quacuoque consuetodine, etiamsi esset
temporis immemorialis, causa debeat ad iudicem
Ecclesiasticum remitti, DD. *in c. causam, de præscript.*
Felin. *in cap. 2. de maiorit. & obed.* Theodos. Rub. *in*
singular. ad decision. Rota Romane, decis. 10. de con-
4 *suet. in antiqu. fol.* 585. † Et qui Clericum trahit ad
Curiam secularem incidit in censuras, & illi dene-
5 gatur audientia, Burat. *decis.* 632. † Quod procedit
etiamsi Prælatus esset negligens in iustitiæ admini-
stratione, Farinac. *consf.* 68. *num.* 10. Carol. de Grass.
de effect. cleric. effectu. 1. num. 390. apud quem plura
de hac materia habentur, & apud Barbos. *de iure*
Eccles. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 2. per totum. Qui dom
opus erit videri poterunt.
6 Secundò, hoc etiam certum est quod si agatur de
emphyteuta Ecclesiæ, aut de caducitate per eum in-
cursa, causa tractari debet coram iudice Ecclesiasti-
co, & ad eum remitti, non obstante præuentione iu-
dicis laïci, quamuis emphyteuta esset laïcus, & tra-
ctaretur solum de dominio vtili inter duos laïcos.
Quia cum dominium directum Ecclesiæ, sit ita con-
nexum & inseparabile ab vtili dominio, vt ab eo
diuelli nullo modo queat, & illud sequatur sicut in-
crementum alluuionis, ideo non potest causa domi-
nij vtilis, quæ saltem indirectè dicitur causa Eccle-
siastica, coram iudice laïco tractari, quidquid in coo-
tratiom dixerit Thesaur. iun. *lib. 2. quæst. forens. 15.*
n. 20. vbi voluit dari electionem laïco agendi con-
tra emphyteutam similiter laïcum, coram iudice
7 laïco; † Quia contrarium verius est, vt tenuit Rota
decis. 472. num. 2. part. 1. Recentior. Vbi dicitur, quod
si agatur inter laïcos de vtili dominio, si tamen do-
minium directum sit Ecclesiæ: causa dicitur Eccle-
siastica. Et apud Pacif. *decis. 238. per totam,* Cyriac.
controuers. 12. num. 67. Rota *decis. 42. num. 8. part. 6.*
Recentior.
8 Tertiò, quando clericus se opponit aduersùs exe-
cutionem factam authoritate iudicis laïci, circa præ-
uentionem illius causæ à laïco factam, hęc adhiben-
da est distinctio. Vtrum videlicet Clericus se oppo-
nens, rem illam, super qua executio facta fuit, pos-
sideat, an non. Si enim rem possideat, causa coram
iudice Ecclesiastico tractanda erit; quia tunc cleri-
cus dicitur verè reus, *l. de pupillo, §. qui remissionem,*
ff. de noui oper. nunciat. Et ideo regula succedit *cap. si*
quis contra clericum, & cap. cum sit generale, de for.
9 *compet.* † Et propterea si clericus timeat molestari,
aut executiones fieri super bonis per eum possessis,
potest munere laïcum agere volentem, (idque au-
thoritate iudicis Ecclesiastici) ne eum molestet, aut
turbet in sua possessione; aut aliquid contra ipsum
attentet, vt voluit Purpur. *consil. 26. num.* 12. Si ve-
ro clericus non possidet, noo potest impedire con-
tinuationem causæ executiuæ inter laïcos, in Curia
iudicis laïci præuentæ, sed causa apud eundem iu-
dicem laïcum, qui præuenit terminanda est, vt fuit
decisum apud Seraph. *decis. 804. num. 4.* In qua de-
cisione etiam dicitur, quod si iudicium spolij fuerit
intentatum coram iudicibus laïcis, clericus interue-
niens in causa, si non possideat, & non doceat clarè
de iure suo liquido, non potest impedire cursum
causæ, nec illam trahere ad iudicem Ecclesiasticum,
tunc præcipuè quando adest aliqua suspicio collu-
sionis; Mangil. *de euict. q. 6. n. 28.*
Et ex his patet, quod si clericus possidens, cura- 10
uerit inhiberi laïco de ipsum non molestando, aut
ad Curiam secularem non trahendo, non obstabit
illi statutum Auenionense loquens de causis iacta-
tionum, & de inhibitiooibus de non aliò trahendo,
lib. 2. rub. 14. de moderat. inhibit. Tum quia illud sta-
tutum expressè reseruat iurisdictionem iudicis com-
petentis: tum etiam quia statuentes, nec voluerunt
nec potuerunt præiudicare iurisdictioni Ecclesia-
sticæ, † nec confirmatio, siue ab Eminentissimis Le- 11
gatis, siue à summis Pontificibus, de qua testatur
D. à Laurent. *decis. Rota Auenionensis* 86. *num.* 10.
extendenda est ad casus, in quibus præiudicium in-
ferri posset iurisdictioni Ecclesiasticæ, ad tradita
per Bartol. *in leg. 1. ff. de iure person. num.* 1. Verall.
decis. 104. *parte* 1. Pacific. *de Saluian. inspect. 4. c. 2.*
num. 84.
Remanet ergo firma regula ex notatis *numer. 9.* 12
quod clericus non possidens, debet venire opposi-
tiuè coram iudice laïco: si contra laïcom pignora-
rio facta fuerit.
Sicut in simili casu, si laïcus petat se immitti in 13
possessionem vigore *l. fin. Cod. de edict. Diui Adrian.*
tollend. & compareat contradictor clericus, causa co-
ram iudice laïco tractanda erit, si clericus non possi-
deat: si verò possideat, coram Ecclesiastico: vt bene
comprobat D. Argelus *in suo tract. de legit. contra-*
dict. q. 3. art. 6. per totum.
Quartò, quando coloous possidet nomine sui 14
Domini, & in ius vocatur pro re quam titulo loca-
tionis à clerico acquisiuit, ipse autem Dominum
suum laudat authorem, vel Dominos causam assu-
mit, tunc certom est causam coram iodice Ecclesia-
stico tractandam esse: cum causa principaliter ad
Clericum spectet, & colonus in re controuersa nihil
præter nudam detentationem habeat. Mangil. *de*
euict. q. 6. num. 30. post Riminald. iun. *consil.* 422. *n.* 8.
11. & 12. Surd. *consil.* 396. *n.* 37. Carol. de Grass. *di-*
cto effect. 1. n. 166.
Quintò, si clericus citetur coram iudice laïco 15
cum clausula *si sua putauerit interesse*, citatio erit va-
lida, quia clericus non arctatur ad comparendum,
nisi quatenus ita sibi videatur, & si non compareat,
non dicitur contumax, teste D. Argelo *dicta quæst. 3.*
de legit. contrad. artic. 4. numero 77. 78. & 79. Vbi be-
ne probatur, citatum ex tali citatione non effici
reum necessarium, sed dumtaxat voluntarium. Et
diximus suprà *cap. 9. de præuent. per citat. num. 60.* &
in propriis terminis clerici citari, docet Borell. *in*
summa omn. decis. tit. 7. de cleric. & Sacerdot. num. 60.
lib. 1.
Sextò, Clerici sunt exempti à iurisdictione laïco- 16
rum, non solum ratione bonorum Ecclesiastico-
rum, sed etiam ratione bonorum patrimonialium,
adeo vt si causam communem habeant cum laï-
cis eadem bona possidentibus, tota causa tractan-
da sit coram iudice Ecclesiastico: Seraphin. *de-*
cis. 957.
Septimò, si Clericus aut Sacerdos sit actor, etiam 17
si esset persona Religiosa (cessantibus priuilegiis in
contrarium) & agat contra laïcum, tenetur compa-
rere coram iudice laico, nec datur præuentio in
Curia

Curia Ecclesiastica, *c. cum sit generale. Et c. si cleric. laicum. De foro compet.* Quod tamen limitandum est, nisi ageretur de rebus & iuribus Ecclesiæ, vt ostendemus infra *cap. 22. num. 1.*

Octauò, magna est inter Doctores altercatio, vtrum clericus vti euictionarius laici emptoris, possit coram iudice ipsius emptoris, & per consequens coram iudice laico præuenti, & vti eum coram illo comparere, & causam defendere teneatur, an vero causa euictionis sit ad iudicem Ecclesiasticum remittenda? In qua quæstione varij varia censuerunt, aliis pro Curia seculari tenentibus, aliis pro Ecclesiastica. Vt videre est apud Carol. de Graff. *de effect. clericat. effect. 1. num. 161. & seqq.* Alij distinguunt, vt si de bonis Ecclesiæ agatur, Clericus author laudatus possit petere causę remissionem ad iudicem Ecclesiasticum: si vero de bonis patrimonialibus ipsius Clerici, causa coram iudice laico sit terminanda, coram quo causa principalis fuit præuenta. Ric. *collect. 1283. & 1305. post Nouar. in praxi variat. & elect. fori, sect. 1. q. 31. n. 7.*

Sed hæc distinctio est contra mentem Rotæ Rom. apud Seraph. *dicta decis. 957.* quæ, vt suprà *num. 15.* ostendimus, vult etiam pro bonis patrimonialibus Clerici, causam ad iudicem Ecclesiasticum esse remittendam, vt habetur in *eadem decis. num. 2. versic. neque obstat.*

Hanc etiam quæstionem examinant plures, quos refert Mangil. *in tract. de euict. dicta quæst. 6.* Borell. *in summa decis. tit. 7. de Cleric. & Sacerdot. num. 90. & sequent.* Barbos. *in cap. vltimo, num. 16. de empt. & venditione,* alius Barbosa *in l. venditor. 49. ff. de iudic. à num. 138.*

19 In hac controuersia, verior videtur sententia quæ & magis communiter recepta est, videlicet, vt Clericus in ius vocatus pro euictione rei, de qua inter laicos est disceptatio, teneatur coram iudice laico comparere; neque possit petere causæ remissionem ad iudicem Ecclesiasticum: quam optimè defendit, & sequitur Barbos. *in dicto tractatu de iure Eccles. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 2. n. 116. & seqq.* cuius dicta hic repetere superfluum esset.

20 Nono, si Clericus venditor velit emptorem laïcum coram iudice laïco defendere, poterit ibidem pro suo interesse si velit comparere, habitâ à suo Episcopo licentiâ: quod non negant illi qui existimant Clericum euictionarium causam ad forum Ecclesiasticum posse trahere. Vt videre est apud Gloss. *in can. clericum nullus, in verb. Secularem Verse. licet et præstet authoritatem 11. quæst. 1.* melius Abb. *in cap. quoniam frequenter, §. in alijs, numer. 28. Vt lite non contest.* Vbi dicit quod aut Clericus venit nominatus in iudicio seculari, & tunc daodus est libellus, & debet remitti ad suum iudicem: (licet contrarium in hoc capite verius esse superiùs ostensum fuerit) aut venit voluntariè ad defendendum, & tenetur ibi defendere. Rip. *in c. 2. num. 24. de iudic.* Barbos. *in d. l. venditor. 49. n. 145. ff. de iudic.*

21 Decimo, quid statuendum sit in fisco, quando in ius vocatur pro euictione, explicat Mangil. *dicta quæst. 6. num. 17. & sequentib.* Verius videtur, quod quando agitur de causa fiscali, illi qui emerunt à fisco, illumque vocant in euictionarium, petere possint remissionem causæ ad iudices fiscales. Quod si remissionem non petant, processus factus coram iudice ordinario non fiscali sit validus: ve tenet Pereg. *in tr. de iure fisc. lib. 7. tit. 1. n. 5.* Quænam autem sint causæ fiscales, & quomodo differant à criminalibus, paulo post ostendetur *cap. 23.*

Nec ex priuilegio fisci ad priuilegium Clericorum quidquam inferri potest, vt notauit Barbos. *in d. l. venditor 49. num. 149. ff. de iudic.* Qui etiam notabiliter *Peregrini* sententiam explicasse videtur, vt si aduersùs emptorem agatur ex causa nullitatis alienationis factæ per fiscum, causa ad iudicem fiscalem sit remittenda, quamuis fiscus emptorem defendere non curet. Sed si præsupposita validitate venditionis factæ per fiscum, conueniatur is qui emit à fisco ex alia causa, non sit locus remissioni ad iudices fiscales. Sed hæc distinctio videtur verbalis, quia quomodocunque fiscus vocetur in euictionarium, agetur de facto suo & de interesse fiscali; quo casu difficillimum erit (saltem apud nos) impedire remissionem causæ ad iudicem Cameræ, propter illius priuilegia & fauores, & propter generalitatem text. *in l. 3. C. de iure fisc. lib. 10.* ibi *Aditus procurator meus, &c.*

Denique & hoc statuendum est, quod licet emptor litem non denunciauerit venditori tempore legitimo, non tamen impeditur aduersùs venditorem agere, si ostendat iustitiam euincentis. Vt per Mangil. *de euict. q. 4. num. 55. & sequentib.* Hoc autem casu, si venditor agere velit separato iudicio, & coram alio iudice competenti, & notanum sibi bene visum eligere, hoc facere poterit, cum hæc sit causa omnino distincta, & separata à negotio principali. Maynard. *lib. 3. cap. 33.* Charond. *lib. 3. Resp. 60.* Actio enim ista separato & diuerso iudicio intentata, non tam realis est, sicut dum ab emptore res acquisita vendicatur, sed personalis, in qua iudicem quemlibet competentem adire sufficit: Sicut dum quis ad indemnitatem ab alio in actione personali conuenitur, quo casu non est locus dispositioni *dicta l. venditor. 49. ff. de iudic.* Vt benè per Maynard. & Charond. *in locis mox citatis.*

Decimo licet aliqui DD. inter quos est Marc. *in tract. de iurisdict. part. 4. cent. 2. cas. 123.* existiment iudicem laïcum in causa concursus generalis creditorum, non posse cognoscere de causis Ecclesiasticorum, qui in illa causa vti creditores habent interesse; Contrarium tamen verius est, nempe Ecclesiasticum in illa causa comparere teneri coram Iudice laïco, prout sæpius vidimus practicatum: & tenet Visill. ad Afflict. *decis. 180. num. 7.* Mastrill. *decis. 79.* de Graff. *de effect. clericat. effect. 1. num. 475.* cum aliis quos citat & sequitur, optimèque probat Salgado *in labyr. credit. part. 1. cap. 6. per tot.* maximè *num. 14.* Rationem reddens, quia Clericus in iudicio discussionis generalis, est actor in effectu: & ideo tenetur sequi forum rei.

Vndecimò, si agatur de Clerico defuncto, cuius hæreditas sit iacens aut repudiata, processus factus per Iudicem laïcum non operabitur præuentionem. Quia cùm hæreditas iacens repræsentet defunctum, & gaudeat iisdem iuribus & priuilegiis, quibus ipse defunctus, vt aduertit Barbos. *in leg. hæres absens 19. in princ. ff. de Iudic. num. 180. & sequent.* sequitur, processuram Iudicis laïci aduersus huiusmodi hæreditatem iacentem non subsistere, nec per consequens ex ea oriri præuentionem, ex notatis per Salgad. *in labyr. credit. part. 1. cap. 1. numero 48.*

Duodecimò notandum est, quod ad hoc vt Clericus possit vti priuilegio fori aduersus Iudicem laïcum præuenientem, sufficit vnum ex tribus requisitis ex Concil. Trident. *sess. 23. de reformat. cap. 6.* Videlicet quod habitum & tonsuram deferens Clericalem inseruiat alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi, vel habitum & tonsuram deferens degat in aliquo

aliquo seminario de mandato Episcopi, vel habitum & tonsuram deferens in aliqua schola de mandato Episcopi versetur: Barbos. *ad dict. locum Concil. Trid. num.* 24. Quod intellige in Clerico non beneficiato in minoribus Ordinibus constituto, si enim haberet beneficium aliquod Ecclesiasticum, gauderet beneficio fori, & ad suum Iudicem Ecclesiasticum remittendus esset, quamuis habitum & tonsuram non deferret: hanc enim esse Concilij mentem testatur *ibid.* Barbos. *n.* 13. vbi plures de materia tractantes commemorat: quibus addi potest Capyc. Latr. *decis.* 73. Qui in casu occurrenti adeundus est, sicut & Donat. Antoo. de Marin. *p.* 1. *resol.* 56. Carol. de Grass. *de effect. cleric. effect.* 5 *num.* 1566. *& multis seqq.* Farin. *q.* 8. *num.* 5. *&* 60.

CAPVT XXI.

ARGVMENTVM.

An & quando appellatus præuenire possit appellantem, & obtinere commissionem appellationis per ipsius appellati aduersarium interpositæ. Quando appellatus dicatur nimiùm festinasse committi curando causam appellationis, & appellantem præueniendo. Quomodo procedendum sit per appellatum, quando appellans intra quindecim dies à Statuto assignatos, ad obtinẽdam commissionem appellationis, fuit negligens in obtinenda dicta commissione. Ostenditur etiam differentia inter reuocationem executionis per viam iustitiæ, & per viam attentatorum, multaque alia afferuntur ad interpretationem *cap. oblata, 57. De appellationibus.*

SVMMARIVM.

1 *Commissio appellationis, intra quod tempus sit de iure per appellantem obtinenda.*

2 *Terminus ad introducendam appellationem à statuto assignatus quomodo intelligi debeat.*

3 *Quis possit assignare terminum appellanti, minorem termino legali.*

4 *Quando appellatus præuenit appellantem ante terminum hominis, quid in rescripto sit exprimendum.*

5 *Si appellans nihil opponat, commissio appellati defectuosa, redditur valida.*

6 *Quando agitur de termino legali, appellatus non potest nimiâ vti festinatione ad præueniendum appellantem.*

7 *Quando appellatus dicatur nimium festinasse in committendo causam appellationis, pendet a iudicis arbitrio.*

8 *Non dicitur nimium præcurrere, qui causam appellationis committi obtinet, in vltimo mense termini à lege assignati ei, qui appellationem interposuit.*

9 *Explicatur* Statutum Auenionense lib. 2. rub. 23. art. 3. *de termino appellanti præfixo ad suam appellationem introducendam.*

10 *Quæ remedia competant appellato vigore dicti statuti aduersus appellantem negligentem.*

11 *Lapso termino statuti, appellatus potest obtinere commissionem pro confirmatione sententiæ.*

12 *Forma cõmissionis danda per appellatũ præuenientẽ.*

13 *Commissio data pro confirmatione sententiæ iudicis à quo, extenditur etiã ad eius reuocationem. Commissio appellationis est communis vtrique parti; Sed quæ cautela vtendum sit, quando data est super capitibus separatis,* eodem n. 13.

14 *Appellatus, lapso termino statuti, potest si velit omisso remedio executionis, committi facere causam appellationis, pro confirmatione suæ sententiæ.*

15 *Vtilius potest esse appellato, omissà executione sibi post lapsum termini statutarij concessà, obtinere commissionem appellationis.*

16 *Per lapsum termini à statuto Auenionensi ad introducendam appellationem præfixi, non ideo deserta est appellatio.*

17 *Executio quæ lapso termino à statuto conceditur, potest obtineri parte non citatà.*

18 *Quæ sit differentia inter reuocationem executionis per viam iustitiæ, & per viam attentati.*

19 *Clausula,* lapsu temporis ad introducendum non obstante, *quid operetur in commissione appellationis.*

20 *Per executionem factam post lapsum termini statutarij, Iudex & Notarius primæ instantiæ non dicuntur præuenisse.*

21 *In Curia Romana appellatus potest statim appellantem præuenire.*

22 *In Legatione quando derogari possit dispositioni* cap. oblatæ 57. de appellat. *ad effectum vt appellatus possit appellantem præuenire.*

MATARIA huius capitis residet in *cap. oblata* 57. *de appellat.* in quo tractatur, quomodo & quando appellatus possit præuenire appellantem, committi faciendo causam appellationis. Circa quod notandum
est primo. † Quod duplex appellanti terminus, ad 1
suam appellationem introducendam, assignari potest; Primus est terminus legis, secũdus est terminus hominis. Terminus legis est vnius anni, & ex causâ, biennij. Marches. *de commiss. appell. vigore cap. oblata,*
§. vnic. n. 4. *&* 5. *fol.* 400. † Aliquando etiam terminus 2
à lege municipali assignatur appellanti, ad suam appellationem introducendam, & commissionem obtinendã, & tunc ea debet fieri interpretatio, vt quantum fieri potest, statutum huiusmodi sit conforme dispositioni iuris communis. Vt dicit Alex. *cons.* 19.
n. 4. *volum.* 1. † Terminus vero hominis ille dicitur, 3
quem iudex à quo, appellanti assignauit, vel ipsamet pars sibi ad introducendã appellationem præfixit, quod facere potest abbreuiando terminum iuris, vt dicit text. *in d. c. oblata, & ibi omnes Doctores.*

Præterea notandum est, quod si appellatus velit 4
appellantem præuenire, tenetur in rescripto commissionis suæ mentionem facere de termino à iudice, vel ab ipsa parte sibi præfixo; alioqui commissio tanquam subreptitia, erit nulla; nec præuentionis effectum operabitur, per tex. expressum in *d. c. oblata.* & *ibid.* Franc. & alij omnes.

Sed hoc sano modo intelligendum est, videlicet 5
dummodo appellans opponat de hac nullitate. Si enim ipse nihil opposuerit, subsistet commissio; & commissario tribuet iurisdictionem, & appellans tenebitur comparere, & causam prosequi coram iudice, & apud Notarium causæ talis appellationis. Sigism. Scacc. *de appell. quæst.* 14. *n.* 52. *&* 53. Seraphin. *decis.* 455. *n.* 7.

Quando vero nullus est terminus præfixus ab 6
homine, sed versamur in terminis dilationis legalis; tunc appellatus non potest præuenire appellantem, nimiùm festinando & præcurrendo, cum

appellans habeat à lege potestatem differendi introductionem vsque ad finem dilationis legalis, cum possit contingere ipsum non habere testes, vel instrumenta parata, aut pecuniis carere, vel aliqua iusta de causa absque animo calumniandi cogi terminum legalem expectare, vt dicunt omnes *in dicto c. oblata*.

7 Non potest autem dari certa regula, quando appellatus nimium præcurrere dicatur, sed hoc totum pendet ab arbitrio iudicis, considerata personarum qualitate, locorum distantiâ, aliisque circunstantiis, Seraph. *dicta decis.* 455. *num* 7. Alex. *dicto consil.* 19.
8 *num.* 5. *lib.* 1. † Sed tamen quando appellans fuit nimis negligens, adeo vt non procurauerit obtinere commissionem suæ appellationis ante vltimum mensem anni; vel (ex iustâ causâ) biennij; nullus est iudex qui non arbitretur ipsum nimiâ vsum fuisse negligentiâ, ad effectum, vt appellatio ad instantiam appellati committi potuerit, & talis commissio præuentionem operetur, Barbos. *in eodem cap. oblata, n.* 5. Francisc. Marc. *decis.* 145. *n.* 19. *p.* 1.

Si vero terminus à statuto præfigatur, verba statuti diligenter attendenda sunt, vt ex illis quænam fuerit statuentium intentio colligatur, illaq; ad conformitatem iuris communis (quâtum verba patiuntur) reducenda, vt iam monuimus *n.* 2.
9 † Et ideo cum per statutum Auenionense præfigatur ipso iure appellanti terminus quindecim dierum ad introducendam appellationem in ciuitate, & trium mensium ad illam introducendam Romæ, quibus terminis respectiuè elapsis, si appellatus non fuerit instante appellante, seu eius procuratore, inhibitus seu citatus, authoritate iudicis dictæ appellationis, possit petere sententiam mandari executioni, illaque executioni demandetur, nisi appellans faciat inhiberi per iudicem appellationis, vt habetur *lib.* 2. *statut. Rubr.* 23. *art.* 3. Si appellans intra terminum statuti, non introduxerit mediante commissione per eum
10 obtenta, & inhiberi non curauerit, † appellatus duo habet remedia. Primum, vt possit petere sententiam iudicis à quo executioni demandari. Secundum, vt porrigat preces commissionis causæ, & curet fieri citationes & inhibitiones requisitas authoritate iudicis in commissione deputari, & scribente Notario
11 per eum eligendo. † Quia lapso statuti termino, datur appellato facultas impetrandi commissarium, & causam appellationis introducendi, non in vim *dicti capitis oblata*: 57. *de appellat.* Quod loquitur duntaxat de appellato commissionem intra terminum obtinente, sed propter moram appellantis & lapsum termini, & ideo valebit commissio obtenta per appellatum, & inducetur ex ea præuentio, cogetúrque appellans coram iudice impetrato litem prosequi & scribente Notario appellati, etiamsi de termino nulla fuerit facta mentio in commissione, vt dicit Federic. de Sen. *cons.* 108. *n.* 1.

12 Poterit autem illa commissio, instante appellato, fieri vel iuxta formam traditam à Marches. *d.* §. *vnico, fol.* 404. *vol.* 2. Vel narrando sententiã latam per iudicem à quo, & appellationem aduersarij. Quæ sententia licet sit iusta, & appellatio friuola, tamen orator desiderat suæ sententiæ confirmationem obtinere, & propterea petit humiliter causam, & causas dictæ appellationis & appellationum, alicui probo litteratóque viro committi, &c. Et talis commissio communis erit tam appellanti quam appellato.
13 † Quia commissio data ad confirmationem sententiæ, extenditur etiam ad illius reuocationem, vt tradit Panor. *in d. cap. oblata, n.* 4. *& n.* 5. *versic. Ex quo infertur.* Bellam. *decis.* 259. *Præfixo termino.* Commissio enim appellationis vtrique parti est communis. Add. ad Ludouis. *decis.* 552. *n.* 7. Intellige *vt c.* 1. *n.* 21. Burat. *decis.* 405. *n.* 2. *&* 23. Ego tamen solebam dum palatium frequentarem ad maiorem cautelam, meam commissionem separatam dare, maximè dum commissio aduersarij continebat capita separata, vel non habebat clausulas requisitas, *cum toto negotio principali*, & similes. Atque ita fieri consulo.

Quod autem dicta duo remedia competant appellato ad eius electionem, probatur ex traditis per Zabarell. *consil.* 87. *n.* 3. *&* 4. *versic. Ad secundum*, Card. Tusch. *lit. A, concl.* 423. *n.* 5. quos citat & sequitur Cost. *de subsid. rem. c.* 126. *n.* 9. *vers. Secundo restringe.* 14

Poterit autem remedium commissionis per viam præuentionis aliquando vtilius esse appellato propter personam iudicis assignandi, & ob electionem Notarij qui in causa appellationis scripturus est, quamuis exequendi facultatem haberet: Quia terminus ille statutarius non est talis, vt propter illius lapsum appellatio efficiatur deserta, vt probatur ex verbis eiusdem statuti; ibi, *nisi appellans faciat inhiberi per iudicem appellationis.* Quæ verba ostendunt 15
† quod etiamsi terminus Statuti lapsus fuerit, & appellans non obtinuerit commissionem suæ appellationis, & præterea non curauerit suam appellationis introductionem intimari per citationem, vel inhibitionem, sententia iudicis à quo, poterit demandari executioni. Deinde verò subiicitur in eodem statuto limitatio, *nisi appellans faciat inhiberi*, ita vt intentio statuti sit quod in pœnam negligentiæ appellantis sententia mandetur executioni. Sed si postea superueniat inhibitio, debeat in executione supersederi. Quod probatur ex Rota *decis.* 13. *aliàs* 94. *de appel. in nouis.* Vbi dicitur quod si appellans non certificauerit iudicem à quo, de sua appellatione intra terminum, poterit illius sententia demandari executioni. Sed non propterea appellatio erit deserta, si appellans obtinuerit deinde sententiam fauorabilem in gradu appellationis. Quod etiam voluit Feder. de Sen *consil.* 28. *n.* 2. in illis verbis; *sed propter hoc appellatio non debet dici deserta.* Sequitur Scacc. *de appell. q.* 15. *n.* 25. † Et talis executio poterit obtineri, etiam parte non citatâ, vt tenuit Lancell. *de attentat. c.* 12. *limit.* 14. *n.* 5. 16 17

Magna autem est differentia inter reuocationem executionis, quæ fit post lapsum termini quando reuocatur postea, dum iudex ad quem, profert sententiam definitiuam in fauorem appellantis, & sic per viam iustitiæ appellantis & iniustitiæ ipsius appellati, & illam quæ reuocatur ex capite attentatorum. Nam dum executio vti attentatoria impugnatur, supersederi debet in cognitione negotij principalis pendente iudicio attentatorum, & si fuerit cognitum appellatum attentasse, varias incurrit pœnas quæ per attentantes incurri solent. Sed quando reuocatio fit per viã iniustitiæ & mali iuris appellati, talis reuocatio non fit ante sententiam definitiuam, sed si appellans foueat bonum ius in negotio principali, reuocatur sententia iudicis à quo, & eodem tempore executio facta vigore ipsius, non tanquam attentata, sed tanquam iniusta. Si vero appellatus bonum ius foueat, & sententia per eum obtenta in prima instantia, confirmetur in secunda, confirmabitur etiam eodem tempore executio iam facta, quæ erat in suspenso, vt bene explicat Lancell. *de attentat. appell. pend. c.* 12. *limit.* 14. *n.* 6. *&* 7. Atque ita sæpiùs in facti contingentia obtinui. 18

Et in effectu praxis hæc inoleuit in commissionibus appellationum, quæ fiunt post lapsum quindecim dierum in hac ciuitate, vt apponatur illa clausula, 19

fula: *lapsu temporis ad introducendum non obstante*, quamuis olim adiiceretur alia clausula *attento quod intra trimestre*, sed hodie indistinctè dantur commissiones com restiturione aduersus lapsum temporis, etiam po trimestre.

20 Vnde data commissione & sequuta inhibitione etiam post lapsum temporis statutarij, Iudex & Notarius primæ instantiæ non possunt procedere io in causa, sed totum negotium apud iudicem & Notarium secundæ instantiæ tractandum est, suspensa vsque ad sententiam definitiuam executione, vt mox dictum fuit: cum ab illa sententia, & à cognitione negotij principalis dependeat iustitia, vel iniustitia executionis, ex supra dictis.

21 Vltimo loco aduertendum est in Romana Cutia ista non obseruari, sed statim datis apostolis, appellatum posse impetrare commissionem appellationis, Rota *decis.* 16. *de appellat. in nouis*, Gratian. *discept. forens. c.* 1. *n.* 10. Seraph. & Marches. *vbi suprà*. In Gallia dantur litteræ anticipationis, de quibus Rebuff. *tom.* 3. *tit. de anticipat.*

22 In Legatione vero non solet derogari dispositiooi *dicti cap. oblata*. Poterit tamen id fieri quando vtraque pars appellauit ne cootinentia causæ diuidatur, quæ optima est cautela ad euitandas controuersias, quæ super duabus concurrentibus appellationis commissionibus sæpiùs exoriuntur, ita tenet Marches. *dicto tit. de commiss. vig. cap. oblata*, §. *vnic. n.* 36. *fol.* 403. Ea siquidem ratione appellatus præueniens, vtriusque partis iura committi, in secunda instantia, iure poterit obtinere.

CAPVT XXII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione Iudicis laïci quando agitur de rebus aut bonis Ecclesiæ, aut de iuribus ipsius, vel legatis piis, aut contra Fraudatores, Inuasores, vel Raptores bonorum Ecclesiæ, & de pœnis contra lacerantes testamenta; maximè quando in iis continentur legata pia. Et quod Episcopus, in casibus in quibus procedere potest contra laicos, possit deuenire ad capturam & alias executiones, etiam per proprios Officiales, & absque auxilio Brachij secularis. Episcopum esse executorem omnium piarum voluntatum, nec in eo munere turbari posse per Conseruatores.

SVMMARIVM.

1 *Laicus tenetur comparere coram iudice Ecclesiastico quando agitur de legatis piis, vel de iuribus Ecclesia.*

2 *Episcopus potest cogere hæredes laicos ad legati pij præstationem.*

3 *Cui competit cognitio causa ciuilis, eidem regulariter competit decisio causa criminalis.*

4 *Episcopus cognoscit contra quoscumque inuasores, vel fraudatores bonorum Ecclesia.*

5 *Raptores bonorum Ecclesia vel illorum inuasores, etiamsi negent fraudem, conueniuntur coram iudice Ecclesiastico.*

6 *Sacrilegium impropriè dicitur dum quis Ecclesiam defraudat.*

7 *Negligentia iudicis laici non est probanda ad hoc vt iudex Ecclesiasticus procedere possit contra fraudatorem bonorum Ecclesia.*

8 *Contra lacerantem testamentum potest agi, etiam antequam dies fideicommissi aduenerit.*

9 *Lacerans testamentum quibus actionibus conueniri possit.*

10 *Filius lacerans paternum testamentum priuatur sua legitima.*

11 *Episcopus in casibus in quibus potest contra laicos procedere, potest deuenire ad capturam & alias executiones, etiam per proprios officiales.*

12 *Episcopus pro executione facienda contra laicos ex propria iurisdictione, non indiget auxilio brachij secularis.*

Episcopus est executor omnium piarum voluntatum, etiamsi testator hoc prohibuisset: quod tamen non obseruatur in Gallia.

Doctores sub prætextu conseruatoria non possunt impedire Episcopū in executione piarum voluntatum.

QVOTIESCVMQVE agitur de bonis & iuribus Ecclesiæ, posse laïcum coram iudice Ecclesiastico actione reali conueniri, etiamsi de solo vtili dominio Emphyteusis Ecclesiasticæ inter laïcos ageretur, superius ostendimus *cap.* 20. *n.* 7. ex mente Rotæ Romanæ *decis.* 42. *parte* 6. *Recentior.* & apud Pacif. *decis.* 238. *per totam*, quibus addo Menochium generaliter de actione reali loquentem, *consil.* 1161. *num.* 10. & 11.

Sed dubitari potest quid dicendum sit, quando agitur de legatis Ecclesiæ, vel alteri pio loco factis: 1
Quorum cognitionem ad Cntiam Ecclesiasticam pertinere tradit Felin. *in cap. si Clericus laicum* 5. *n.* 5. *versic. Amplia. de foro compet.* Quod licet *Felin.* videatur tribuere actioni reali, † idem tamen etiam di- 2
cendum est de actione personali, & executioa ad cogendos hæredes etiam laïcos ad præstationem legati, vel fideicommissi Ecclesiæ relicti, & aliorum contentorum in testamento, ex dispositione Sacri Concilij Tridentini *sess.* 22. *c.* 9. *de reformat.* Barbos. *de Episc. alleg.* 82. *n.* 13. Episcopus enim omnium legatorum piorum cognitionem habet. Barbos. *in cap. nos quidem*, 3. *num.* 8. *de Testament.* Quod procedit, etiamsi ageretur de quibuscunque personis etiam exemptis, *Clement.* 1. *de Testam.* Sbrozz. *in tract. de Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 50. & 52. Et quod etiam inter laïcos, Episcopus de relictis piis cognoscat, tradit Castrens. *consil.* 350. Quæritur. *versic. secundus casus, volum.* 1. Abb. *consil.* 105. Ex processu, *in* 1. *qu. volum.* 1.

Certum est, secundum dispositionem iuris tam Canonici quàm Ciuilis, Episcopos esse executores omnium vltimarum voluntatum in quibus continentur legata pia, necnon etiam omnium ex illis dependentium: iuxta text. *in cap. nos quidem* 3. *cap. si hæredes* 6. *cap. tua nobis*, 17. *cap. Ioannes* 19. *de Testament. Clement. vnic. de testament. Clement. quia contingit.* 2. *de Religios. domib.* & de iure Ciuili, sunt text. *in leg. nulli* 28. *Cod. de Episcop. & Cleric. & in Authent. omnes Peregrini, Cod. comm. de successión.* Quod procedit etiamsi testator prohibuerit ne Episcopus se immisceret in dicta exequutione, hoc enim nonobstante, cognitio spectat ad Episcopum *dicto cap. tua nobis*, ibi, *licet enim à testatoribus id contingeret interdici*: & probat Barbos. *de iur. Eccles. vniuers. lib.* 5. *cap.* 27. *n.* 30. & *seq.* maximè *num.* 41.

Hoc tamen in Gallia non obſeruatur, ſed proſequutio fieri ſolet coram Ordinariis Regis laïcis ſub nomine Procuratoris Generalis Regis, aut eius Subſtituti, abſque eo quod Iudex Eccleſiaſticus poſſit ſe immiſcere in huiuſmodi negotiis, vt inter cæteros teſtatur Brodeau ad Louet *litt. N, num. 5. colum. vlt.* quæ tamen Galliæ conſuetudo eſt iuri contraria, & aduerſatur iuriſdictioni Eccleſiaſticæ, quam habent Epiſcopi de iure, & ex diſpoſitione Concil. Trident. *ſeſſ. 21. de reformat. cap.* 8. qua cauetur, Epiſcopos etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatos in caſibus à iure conceſſis eſſe exequutores omnium piarum diſpoſitionum, tam in vltima voluntate, quàm inter viuos relictarum; & omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum ſalutem, ſeu pauperes ſuſtentandos inſtituta ſunt, ipſos ex officio ſuo iuxta præfata Sacrorum Canonum ſtatuta cognoſcere & exequi debere, non obſtante quacumque conſuetudine etiam immemoriali, priuilegio, vel Statuto: Quod procedit, etiam ſi ageretur de eo qui peteret cauſam remitti ad ſuum Conſeruatorem, ſub prætextu priuilegij Vniuerſitatibus conceſſi: vt declarauit Sacr. Congr. teſte Barboſ. *in notis ad. dict. c.* 8.

3 Et non modo poteſt Epiſcopus, vel alius iudex Eccleſiaſticus procedere ciuiliter in huiuſmodi negotiis legata pia tangentibus, ſed etiam criminaliter in caſibus in quibus locus eſt actioni criminali, per regulam generalem quam affert Farinac. *conſi.* 85. *numero* 135. & 136. quando videlicet cauſa criminalis incidit in ciuilem vel ab ea dependet, vt *ibi per eum*

Vnde aliàs in quadam cauſa introducta coram Il-
luſtriſſ. Epiſcopo Caualicenſi conſului, & ſecundum
meam opinionem fuit iudicatum, Epiſcopum eſſe
iudicem competentem in quadam cauſa laceratio-
nis teſtamenti, in quo continebantur quædam lega-
ta pia in fauorem Eccleſiæ, quamuis accuſatio eſſet
4 inſtituta contra laïcos, † cum iudex Eccleſiaſticus
procedere poſſit contra quoſcunque fraudem com-
mittentes in Eccleſiæ præiudicium. Innocen. Abb.
Anchar. & alij *in cap. cum ſit generale* 8. *de foro compet.*
& eſt bonus text. in *cap. 2. de priuil.* per quem dicunt
DD. quod non ſolum inuaſores rerum Eccleſiæ, ſed
etiam omnes alij qui in negotiis Eccleſiam tangen-
tibus fraudem committunt, per iudicem Eccleſia-
ſticum puniri poſſunt, cum tale delictum ſit mixti
fori, vt bene Barboſ. *in dicto cap. 2. num. 14. de priuil.*
Innoc. *in dicto cap. cum ſit generale.* Cuius hæc ſunt
verba, *Cognoſcet Eccleſia non ſolum de rapina, ſed de
qualibet etiam oppreſſione, immo ſi de fraude in contra-
ctu Eccleſia habita agatur. Et ſi pars aduerſa neget
fraudem, nihilominus proceditur in materia principali.*
5 Idem tenet Abb. *in eodem cap. num.* 7. † Ad hoc enim
vt iudicium inchoetur tanquam coram competen-
ti, ſufficit in libello allegaſſe qualitatem tribuen-
tem iuriſdictionem, etiamſi non ſit vera, dummodo
non conſtet illam eſſe falſam, Felin. *in dicto cap. ſi
6 Clericus laicum, num. 3. de foro compet.* † Tales enim
Eccleſiæ fraudatores, licet propriè non committant
ſacrilegium, illud tamen committunt impropriè, vt
dicit Abb. *in d. cap. cum ſit generale, num. 6. in fine.* Se-
7 quitur & explicat Ancharan. *ibid. num. 6. & 7.* † qui
etiam hoc ampliat, vt locum habeat etiamſi nulla
adeſſet negligentia iudicis laïci. Et tradunt omnes
in *eodem cap. cum ſit generale.*

8 Et quamuis dies fideicommiſſi nondum eueniſſet
in fauorem Eccleſiæ, tamen dixi agi poſſe ex priui-
legio ſpeciali aduerſus lacerantes teſtamentum, con-
tra quos ante euentum conditionis ſubſtitutus age-
9 re poteſt. Peregr. *de fideicom. art. 41. num. 5.* † Et hoc
caſu datur duplex actio, videlicet furti, & legis Aqui-
liæ. Et furti quidem actio ſtatim datur; *l. qui tabu-
las. 27. §. fin. l. ſed et ſi, 31. §. ſi quis tabulas, l. quidam 32.
ff. de furt.* Immo etiam locus eſt pœnæ *l. Cornelia, de
falſis.* per text. *in l. 3. §. ſi quis dolo. verſic. Et poſſe.* &
ibi Bart. *ff. de tab. exhib.* † Immo etiam filius lace- 10
rans teſtamentum paternum, ſua priuatur legitima,
Alexand. ad Bart. *in l. ſi quis cum falſo, ff. de fal.* nec-
non Trebellianica, Farinac. *de falſit. & ſimulat. q. 150.
num. 169.*

Epiſcopus autem hoc caſu, & in omnibus aliis 11 caſibus in quibus procedere poteſt contra laïcos, poteſt procedere etiam per capturam, quando illi locus eſt, poteſtq; habere familiam armatam, ex Concil. Trident. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 3.* in illis verbis. *Per perſonarum diſtrictionem per ſuos proprios, aut alienos executores.* Barboſ. *de Epiſcop. part. 3. alleg. 107. num. 8. verſic. Sed contrarium.* Tuſch. *in verbo Index. concluſ. 446 n. 46.* Et poteſt etiam laïcos condemnare ad pœnam pecuniariam, & confiſcationem bonorum, Tuſch. *ibidem n. 47.* Adeo vt non teneatur inuocare auxilium brachij ſecularis, Ceuall. *in tract. de violent. p. 2. q. 93. fere per totam.* Et plures allegat Barboſ. *ad dictum Concil. Trident. dicta ſeſſ. 25. de reformat. c. 3. num. 35.*

CAPVT XXIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione Iudicum & Notariorum in cauſis Fiſcalibus, Criminalibus, vel Ciuilibus. Vbi oſtenditur differentia inter cauſas Criminales & Fiſcales. Et quando Iudex, vel Notarius Cameræ procedere debeat in cauſa, non obſtante præuentione Officialium, ſeu Notariorum criminalium. An & quando Iudex & Notarius criminalis procedere poſſint in cauſa ciuili incidenter propoſita, vel è contra ciuilis in criminali. Vtrum Iudex criminalis procedere poſſit ſuper ſolo partis intereſſe. Et circa hoc explicatur Statutum Auenionis, *De eo qui furtum & rapinam paſſus eſt.* Vtrum fiſcus totam cauſam diſcuſſionis trahat ad ſuos Iudices: Quid ſi fiſcus in aliqua cauſa interueniat vti tertius.

SVMMARIVM.

1 *Priuatum Principis patrimonium in quo conſiſtat.*
2 *Patrimonium fiſcale quid ſit.*
3 *Quæ ſub patrimonio fiſcali comprehendantur.*
4 *Cauſæ patrimonij fiſcales, ſunt apud iudices & notarios camerales tractandæ.*
5 *Cauſæ priuati Principis patrimonij coram iudicibus & notarijs non Cameralibus decidendæ ſunt.*
6 *Cauſæ criminales & fiſcales quomodo inter ſe differant.*
7 *Conductores vel emptores redituum fiſcalium, coram iudicibus & officialibus Cameræ, actiones pro rebus fiſcalibus proponere debent.*
Vtrum fiſcus poſſit totam cauſam diſcuſſionis trahere ad Iudices fiſcales.

Quando

Quando fiscus comparet vti tertius totam causam trahit ad suos iudices: quod procedit in causis cameralibus, non autem in criminalibus.

8 *Si reus sit in flagranti crimine deprehensus & pœna sit certa, adeo vt non sit opus vllum formare processum, causa cameraliter est tractanda.*

9 *Dum agitur de illis qui sibi mortem consciuerunt, si formandus non sit processus, sed solum bona fisco applicanda, cameraliter; si vero processus sit formandus, criminaliter proceditur.*

10 *Iudex ciuilis, vel notarius possunt incidenter in causa criminali procedere.*

11 *Falsus testis deponens in causa ciuili, vtrum possit incidenter iudicari scribente Graffario ciuili.*

12 *Iudex & Notarius criminalis, possunt incidenter procedere in causa ciuili.*

13 *Iudex criminalis si non potest condemnare ad pœnam delicti, non potest etiam condemnare ad interesse partis.*

14 *In crimine concussionis & extorsionis pecuniarum, Iudex & Notarius ciuilis procedunt etiam ad pœnam & punitionem delicti.*

15 *Officiales criminales procedere possunt super interesse solo partis, si de eo per partem facta fuerit ab initio protestatio.*

16 *Explicatur statutum Auenionis de eo qui furtum, vel rapinam fecit.* libro tertio rubr. 4. articulo primo.

Vtrum Dominus possit dimittere prædia sua ad depascendam inuito Domino iurisdictionali.

Quando animalia damnum dederunt, vtrum Dominus prædij possit consentire damno in præiudicium mulctæ quæ deberetur Domino iurisdictionali.

Dominus gregis tenetur de damno pastoris.

17 *In fisci præiudicium an præueniatur, si causa sit cœpta ciuiliter. Remissiuè.*

1 SVPPONENDVM est in primis, Fiscum seu Cameram habere suum patrimonium cum eius reditibus, distinctum & separatum à priuato ipsius Principis patrimonio, quale est exempli gratia, si quid ipsi Principi legatum, aut testamento relictum fuerit: hoc enim Principis priuatum patrimonium nuncupatur, Crauet. *de antiqu. temp. parte* 4. §. *absolutis, num.* 33.

Sed quæstio est valde practicabilis, vtrum Fiscus totam causam discussionis generalis trahere possit ad suos Iudices fiscales quãdo comparet pro suo interesse tanquam vnus ex creditoribus communis debitoris, siue citatus fuerit in illo iudicio, siue spõte compareat. In hac quæstione verior est sententia Fiscum totam causam trahere ad suos Iudices & Notarios fiscales: provt bene comprobat Salgad. *in labyr. credit. part.* 1. *c.* 7. *n.* 14.

Nec solum Fiscus totam causam trahit ad suos Iudices quando comparet in iudicio discussionis; sed etiam in aliis causis, si compareat tanquam tertius oppositor pro suo interesse, totum negotium tractandum est coram Iudice fiscali, propter speciale fisci priuilegium: provt bis decisum testatur Fontanel. *decis.* 557. *num.* 12. *& seqq.* & probatur per text. *in l.* 1. *&* 2. *Cod. de aduers. fisc.* Mastrill. *de Magistrat. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 12. qui hoc ampliat *num.* 13. etiamsi Fiscus compareret vti vocatus in euictionem: quam sententiam sequuti summus superiùs *cap.* 20. *n.* 21. Carleual. *de iudic. tom.* 1. *disput.* 2. *num.* 670. *&* 703. Cancer. *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 42. Quod intelligendum est vt procedat, quando agitur de causis concernentibus patrimonium Principis, non autem de causis Cameralibus, sed simpliciter criminalibus, vt probatur inferiùs, *c.* 30. *per tot.*

2 Aliud verò nuncupatur patrimonium fiscale, quod ipsi competit tanquam Principi, Alexand. *consil.* 6. *num.* 5. *vol.* 4. Ferret. *in noua addit. ad Guid. Pap. decis.* 416. *circa medium.* Surd. *decis.* 1. *numer.* 11. Ioseph. Ramon. *consil.* 37. *num. n.* 92.

3 Inter bona vero quæ de Principis patrimonio sunt, numerantur vectigalia, portus, exactiones super sale, & similes, Rosent. *de feud. cap.* 5. *conclus.* 34. *numer.* 1. Et iura ista enumerat Bald. *super feudis, in tit. Quæ sunt regal. num.* 5. nempe bona vacantia, confiscationes, commissa, & similia.

4 In causis Cæsaris patrimonium concernentibus, hoc est Principis supremi, quæ ad diuinam domum pertinere dicuntur, causa cameraliter tractanda est, & sic per procuratores & officiales Cameræ, *leg.* 2. *Cod. vbi causa fiscal.* 5 † Causæ vero priuati patrimonij coram iudicibus ordinariis & Graffariis non cameralibus terminari debent, ex Bartol. *in leg.* 1. *Codic. de fide instrument. lib.* 10. *num.* 7. Peregrin. *de iure fisc. libr.* 6. *titul.* 4. *numero* 3. Mastrill. *de magistrat. lib.* 5. *cap.* 9. *numer.* 341. 6 † Bene explicat Ias. *consil.* 100. *volum.* 1. Vbi ostendit causam dici criminalem quando agitur criminaliter, & pœna est applicanda fisco, sed non propterea est fiscalis, licet tangat interesse fisci. Sed postquam quis condemnatus est ob crimen, si contendatur de bonis damnati, ista benè diceretur causa fiscalis, idemque in similibus dicendum esse existimat. In his igitur causis fiscalibus soli officiales Cameræ procedunt, iudices vero, & notarij ordinarij criminales, in causis criminalibus. Vt bene explicat Peregr. *in tract. de iure fisc. libr.* 7. *tit.* 1. *num.* 2. Farinac. *in fragm. littera F, num.* 180. *&* 181.

7 Quod non solum procedit quando fiscus agit per se, sed etiam quando agunt conductores, vel emptores iurium fiscalium Peregr. *dicto lib.* 6. *tit.* 4. *num.* 3. Farinac. *vbi supr num.* 182.

8 Veruntamen quando delictum adeo notorium est, vt probatione non indigeat, nec vllus formandus sit processus, nec accusatio aut inquisitio facienda, nec opus sit aliqua condemnatione, quia reus habetur pro confesso & condemnato, vtpote quod in flagranti crimine sit repertus, aut alia ratione; tunc quia non agitur nisi de applicatione, seu exactione facienda in fauorem Cameræ, ideo soli iudices & officiales Cameræ procedunt, & scribunt in locis vbi adsunt distincti iudices, vel notarij Cameralet, Peregr. *in dicto tract. de iure fisc. lib.* 4. *titul.* 4. *num.* 12. *versic. Superest vt videamus*, & tradunt DD. *in dicta l.* 2. *Cod. vbi causa fisc.* 9 † vbi ponitur exemplum de eo qui sibi metu criminis mortem consciuit, qui si post criminis accusationem fuerit deprehensus mortuus, causa dicitur fiscalis, quia tractatur dumtaxat de incorporatione bonorum, super crimine verò, nullum opus est formare processum: Nisi hæredes defuncti probare vellent eum non metu criminis se interfecisse, quia hoc casu non merè fiscalis, sed criminalis causa diceretur, & iudex ordinarius esset adeundus scribente Graffario criminali. Eodémq; modo dicendum est si Notarius, seu Graffarius Cameralis prætenderet scribere in causis contrauentionum, pedagiorum, & gabellarum, ac similium iurium fisci, seu Cameræ, si super hoc sit formandus processus, testes examinandi, defensiones faciendæ, & cætera quæ in causis criminalibus fieri solent, cognitio spectat ad Iudices & Graffarios

criminales ordinarios. Si vero non sit formandus processus, vtpotè, quod delictum sit notorium, & pœna sit certa, aut aliter de sola pœnæ exactione tractetur, solus iudex vel Notarius Cameralis procedere debet, iuxta conclusiones superiùs ex *Iasone, Peregr. Farinac.* & aliis firmatas.

His ita expeditis, quia causæ criminales non solum cum fiscalibus, sed etiam cum ciuilibus comparari possunt, superest vt videamus, quomodo iudex vel Notarius ciuilis de causa criminali cognoscere, vel in ea scribere possit; & è contrà, quid dicendum sit de Notariis, vel iudicibus criminalibus, vbi tales sunt, respectu causarum ciuilium. Qua in te omissis super: fluis sit

10 Prima conclusio, quando causa est ciuilis & ciuiliter intentata, iudex vel Notarius causæ ciuilis possunt in causa criminali incidenter intentata procedere. Probatur hæc conclusio, quia licèt officia circa iurisdictionis exercitium confundi non debeant, *l. nemo, & ibi gloss. in verb. Auxilium, Cod. de iurisdict. omn. iud.* & vnus non debeat in alterius officio se intromittere, *leg. solemus, §. 1.* & *ibi DD. ff. de iudic.* adeo vt nec de consensu partium prorogatio facta facta hoc casu valeat, Clar. *in §. fin. quæst. 4 2. num. 2.* Tamen hoc non procedit quando criminalis actio incidit in ciuilem, & non principaliter, sed incidenter de ea tractatur, vtpotè quod originem ducat, & descendat ex eodem facto, pro quo ciuilis actio fuit intentata, vt per Gloss. Bart. & alios communiter, *in l. interdum, §. qui furem, ff. de furt.* Et probatur per text. *in l. quoties, 3. C. de iudic.* & in *l. si lis pecuniaria 1. cum ibi notatis, C. ad leg. Cornel. de falsf.* vbi ostenditur, iudicem posse cognoscere incidenter de causa, in qua alioquin incompetens fuisset, Farinac. *de accusat. quæst. 1. n. 57.* Buccaron. *in tractat. de differ. inter iudic. ciuil. & crimin. differ. 127. num. 10.* Vant. *de nullit. in tit. de nullit. ex defectu iurisd. ord. num. 48. versic. Qua simili modo.* Plures allegat Giurb. *consil.* 80. *num.* 28.

11 Exemplum poni potest in teste qui falsum deposuit in causa ciuili, nam is potest puniri à iudice qui habet iurisdictionem limitatam ad causas ciuiles, saltem pœnâ extraordinariâ, vt per Menoch. *lib. 1. arbitr. iudic. quæst. 9 1. num. 2.* cum pluribus aliis quos citat & sequitur Farinac. *de testib. quæst. 67. num. 38. & de accusat. quæst. 1. n. 59. & seqq.* Vbi benè explicat quomodo hoc procedat tam in iudice ordinario quam in delegato, adeo vt superfluum foret illius dicta hic transcribere. Solum circa materiam nostram aduertendum est, quod si Notarius ciuilis scribat in causa ciuili in qua incidat criminalis, & agatur de iudicibus ordinariis, qui hac in ciuitate, & prouincia Comitatus Venaissini habent vtramque iurisdictionē, sicut iudex ciuilis simul & criminalis iudicans causam ciuilem & in ea procedens, condemnat etiam & procedit in causa criminali incidente, etiam ad pœnam ordinariam; ita & Notarius ciuilis causam suam coram eodem iudice continuare potest vsque ad sententiam & illius executionem inclusiuè. Atque ita obseruatur. Quæ omnia intelligenda sunt, dummodo causa criminalis incidens in ciuilem, sit talis, vt sine ea ciuilis terminari non possit, vt dicit Menoch. *de arbitr. dicta qu. 9 1. num. 8.* Vbi ita intelligit *l. quoties, 3. Cod. de rei vendicat.*

12 Secunda conclusio, Eodem modo iudex, vel notarius criminalis potest incidenter cognoscere, vel scribere in causa ciuili, quando incidit in criminalem: vt fusè explicat, Farinac. *dicta quæst. 1. numero 6 2. & multis sequent.* Vant. *de de nullit. ex defectu iurisd. ordin. n. 47. vers. Et præmissa.* Peguer. *decis. 79.* Borell. *consilio* 78. Buccaron. *dicta different. 127. numero 5.* Clar. *in practic. §. fin. quæst. 38. num. 13.* Guazzin. *de defens. reorum, defens. 1. cap. 12. per totum,* apud quos alij citantur, Ricc. *collect.* 4 120. Merlin. *contr. cap. 19. n. 5.*

Tertia conclusio, In casibus in quibus iudex non potest reum condemnare ad pœnam delicti, non potest illum condemnare ad interesse partis ciuilis: & ideo non valet sententia per quam iudex condemnat reum ad interesse partis, & eum absoluit à delicto, de quo fuit accusatio instituta. Natt. *consil. 407. n. 14 lib. 2.* Bertazol. *consil. 2 32. lib. 1.* Crescent. *dec. 5. de iudic.* Farinac. *consil. 176. n. 15.* Rot. *decis. 5 5. n. 1. post consil. Farinac.* 13

Quarta conclusio, In crimine barattariæ & concussionis seu extorsionis pecuniarum, speciale est, vt iudex qui de causa ciuili cognoscit, & per consequens notarius qui non habet officium criminale, procedere possit etiam ad condemnationem ex eodem processu ciuili, Farinac. *de var. ac diuers. crim. q. 1 1 1. n. 1 8 2. & 184.* 14

Quinta conclusio, Iudex & notarius criminalis possunt procedere, iudicare, & respectiuè scribere, dum de solo partis ciuilis interesse tractatur omisso vel dilato iudicio & condemnatione criminis, quando coram ipso fuit introducta causa dependens à delicto, & pars noluit agere ad pœnam, sed solum ad consecutionem suorum damnorum & interesse, Farinac. *consil. 69. num. 4.* vbi bene hoc explicat, ad intellectum decisionis Rotalis *ibidem* allegatæ; quidquid eum reprehenderit Guazz. *dicta defens. 1. c. 12. num. 19.* Nam ibidem *in tertio casu* Farinacius expresse declarat, quando pars offensa coram iudice criminali agit solum ad reparationem proprij interesse, & non ad pœnam, idem iudex potest super solo interesse ciuili partis pronunciare. † Vnde infertur explicatio Statuti Auenionensis *lib. 3. rubr. 4. de eo qui furt. vel. rapin. fecit, aut passus est, art. 1.* vbi dicitur quod si is qui furtum, vel rapinam passus est, petierit facultatem à iudice capiendi, seu pignorandi personam vel bona furis, vel raptoris, ad effectum ducendi ad carceres vel ad Curiam, iudex teneatur dare licentiam, & seruientes ministrare, cauto idoneè casu quo indebitè, &c. Quia licèt in vim illius statuti procedatur ad carcerationem, vel alias executiones contra eum qui furtum, vel rapinam fecit, scribente Notario criminali, tamen idem Notarius potest procedere super solo partis interesse, & iudex super eo solo pronunciare, quando in initio pars protestata fuit se solū velle prosequi suum interesse ciuile, per ea quæ iam deduximus, & quibus assentitur Gratian. *discept. forens. cap. 144. num. 70. & n. 65.* Guazz. *dicta defens. 1. cap. 1 1. num. 18.* Buccaron. *different. 1 27. num. 6.* Rot. *decis. 5 5. post 2. volum. consil. Farinac.* Idem Farinac. *consil. 2 1 0. n. 14. & qu. 1. de inquisit. n. 65. in fine.* Ricc. *collect.* 1883. Ioseph. Ramon. *consil. 5 2. n. 8.* 15 16

Sed dubitari potest, vtrum Officiales Domini Iurisdictionalis possint prosequi causam damni dati, ad pœnam seu mulctam, inuito eo, cuius prædio damnum illatum fuit: veluti si Dominus prædij, cui damnum est illatum, dicat *Ego abandonaui*, (vt barbaro DD. verbo vtar) seu dimisi prædium meum Titio animalia sua depascenti intra meum prædium. Respondeo non posse hoc casu Dominum, eiúsve Officiales procedere iudicio criminali. Quia volenti Domino non fit damnum nec iniuria: Et cùm quilibet sit suæ rei moderator & arbiter, non debet alicui prohiberi ne herbam vel fructus

ctus proprij prædij ad pastum animalium, aut alia amicorum commoda concedere possit, & donationis titulo transferre: ita determinat Petr. Antibolus *in tract. de munerib.* §. 4. *num.* 202. & 203. dicens se credere hanc esse puram veritatem. Et licet Domini iurisdictionales ægrè ferant, & opinio ista illis non placeat, ipse de hoc non curat, cùm talis sit veritas: & hanc opinionem Ego sequor, licèt sicut & cæteri interesse habeam.

Sed posito quod sine mea licentia amicus meus herbam prati mei acceperit cum suis pastoribus, me inscio, & in illo actu deprehensus fuerit per baonerios seu saltuarios, & territorij custodes, vtrùm eo audito possim consentire huic damno in præiudicium banni Domino iam quæsiti? Respondet Antibol. *loco citato, num.* 204. distinguendo plures casus. *Primus est*, si tempore quo mihi nunciatum fuit damnum fuisse datum, vel fructus collectos, ego statim declaro hoc mihi gratum esse: & tunc non quæritur ius Domino propter meam acquiescentiam. *Secundus casus est*, si mihi ante non placebat quod fructus caperentur, sed nunc mihi placet, & ipse accipiens credebat quod mihi placeret; vel quod si scirem, ipsi non displiceret: & hoc etiam casu nulla mulcta debetur Domino. *Tertius casus*, si tempore quo scivi damnum, ego conquestus sum, sed hodie mihi placet; & hoc casu mulcta debetur Domino: quia consensus illius, ad quem prædium pertinet, non potest præiudicare iuri quæsito Domino. *Quartus casus*, quando versamur in dubio, vtrùm videlicet Dominus prædij permissurus esset, an non: & hoc casu, considerata qualitate personarum, veluti si ageretur de affinibus, consanguineis, vel amicis, præsumendum est quod Dominus prædij, si sciuisset hoc esset permissurus, alias non præsumitur. Hæc omnia singulariter probat Antibol. *d. n.* 204. *in tract. de munerib.* §. 4. vel vt ipse dicit potest deferri iuramentum purgationis. Hic autem obiter aduertendum est, quod Dominus gregis tenetur de damno pastoris. & sic pro damno dato Iudex potest procedere contra Dominos, seu contra Dominorum bona, & Pastores: Ceualos *de violentia, quæst.* 11. *num.* 50.

17 Vtrum autem superueniente publicatione bonorum delinquentis causa iam cœpta ciuiliter tractanda sit? dicemus infra *cap.* 26.

CAPVT XXIV.

ARGVMENTVM.

De præuentione per inhibitiones de turbando in possessione; vbi explicatur regula quæ habet, quod idem Iudex qui cognouit de possessorio, cognoscere debet de petitorio. Et quando Iudex causæ præparantis debeat etiam esse Iudex causæ præparatæ. Et quando ille qui fuit Iudex super possessorio, possit & debeat esse iudex super petitorio, & è contra.

SVMMARIVM.

1. *Possessorium & petitorium coram eodem iudice tractari debent. Intellige vt infra* n. 3. & seqq.
2. *Iudex causæ præparantis, debet etiam iudex esse in causa præparata.*
3. *Causâ possessorij finitâ, potest alius iudex adiri ex multorum sententia.*
4. *Alij tamen contrariæ fuerunt opinionis.*
   Quomodo verum sit, illum qui iudex est petitorij esse Iudicem possessorij, & è contra; per plures casus declaratur.
5. *Inhibitio de turbando in possessione æquiparatur causæ tactationis.*
6. *Præuentio affectata non prodest.*
7. *Executione finitâ, potest alius iudex adiri, & supra,* num. 3.
8. L. nulli. Cod. de iudic. *intelligenda est de iudicibus delegatis. Alij tamen contra eodem numero* 8.
9. *Si pars inhibita acquiescat inhibitionibus, causa inhibitionum est finita.*
10. *Iudex causæ præparantis quomodo debeat esse iudex causæ præparatæ, vel è contrà.*
11. *Quando citatus potest plures adire iudices competentes, tunc iudex causæ præparantis non debet de necessitate esse iudex causæ præparatæ.*

QVÆSITVM fuit vtrum iudex aut Notarius qui præuenerunt per inhibitiones factas hæredi donatoris de turbando donatarium in pacifica, & quieta possessione rerum donatarum, iure possint impedire quo minus ipse hæres acquiescens inhibitionibus quoad possessorium, possit coram iudice competenti per eum eligendo agere ad nullitatem dictæ donationis.

Et prima quidem facie videbatur pro præuentione concludendum. † Quia causa petitorij & possessorij debent coram eodem iudice tractari, & 1 per consequens eodem scribente Notario, per textum expressum, in *l. nulli, C. de iudic.* & in *c. 1. de caus. poss. & propr.* idque duplici ratione. Prima ne partes superfluis vexentur expensis: Secunda quia iudex qui iam de possessorio cœpit cognoscere, magis est de negotio informatus.

Item quia iudex causæ præparantis est etiam iudex causæ præparatæ. Gaill. *lib. 1. obseruat.* 32. *n.* 11. Post. *de manuent. obseruat.* 6. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. cas.* 371. *numero* 8. Et ad hoc ab eodem Menochio allegatur Igneus *ad l. necessarios, §. non alias, ff. ad S.C. Syllan.*

Sed in hac facti specie contrarium, concludendum esse existimo. Primo quidem, quia inhibitus in 2 casu proposito, statim acquieuit inhibitionibus, declarans se nolle donatarium turbare in sua possessione, sed duntaxat reseruare sibi ius agendi separato iudicio ad nullitatem, seu rescissionem donationis. † Et sic cum causa possessorij sit finita per talem declarationem, licuit hæredi nouum intentare iudi- 3 cium super nullitate eiusdem donationis, ad instar illius legitimi contradictoris, qui finitâ missione in possessionem comparens, non est in illo iudicio audiendus, sed viâ ordinariâ alioque iudicio experiri cogitur, vt ostendit D. Argelus in suo eruditissimo tractatu *de Legit. Contradict. qu. 2. art. 3. n.* 123. Seu illius qui post addictum pignus nouum iudicium coram quolibet iudice competenti intentare potest, ex Castrens. *in l. à Diuo Pio* 15. §. *si post addictum, ff. de re iudic.*

Et magis accedendo ad casum nostrum, hoc in nostris terminis tenuêre plurimi DD. *in cap. final de iudic.* concludentes licitum esse reo post finitam causam possessionis, intentare iudicium proprietatis coram quocunque Iudice competenti per eum eligendo,

gendo, vt nomioatim tradit Anchar. *in dicto cap. fin. n. 2. in tertio notab.* Vbi dicit regulam illam, quod continentia causæ diuidi non debet, locum habere duntaxat, quando illæ causæ eodem tempore, ab eadem, vel diuersa persona in iudicio proponuntur, & quod tunc locum habet regula *d. leg. nulli, C. de iudic.* Secùs si altera post finem alterius moueatur. Quod etiam postea reperit *num. 7. in respons. ad secundum contrarium, versic. vel responde aliter.* Idem tenuit Henric. Bohic. *in eodem cap. fin. num. 1.* Ægid. Bellarm. qui illius dicta ad verbum refert *in eodem cap. in 4. colum. versic. Sed si generaliter quæris*: dicens id locum habere, siue petitorium & possessorium ab vno, siue à diuersis intententur: & ante eos Innocent. *in eodem cap. in verb. Coëgit*, & in *cap. 1. de causa poss. & propr. in fine*, vbi dicit illam Decretalem locum habere durante eo, de quo primo actum est, iudicio, aliàs secùs. Et Hostiens. *in eodem c. 1. de caus. poss. & propr. in verbo, Proprietatis*, vbi sequitur & refert dicta per Innoc. *loco citato.*

4 Quamuis non ignorem alios contrarium tenuisse, inter quos est Panorm. *in dicto cap. fin. de indic. numer. 15.* Ias. & alij *in dicta leg. nulli, Cod. de iudic.* cum distinctione de qua superius *cap. 13. numero 15.*

Eiusdem sententiæ fuit Cabedo *decis. Lusit. 32.* vbi decisum testatur quod reus conuentus coram vno Iudice super proprietate alicuius rei, non potest iterum conuenire actorem super possessione eiusdem rei, aut actor reum coram alio iudice: & hoc siue duret & pendeat primum iudicium, siue finitum sit: allegans ad hoc Gloss. & DD. *in dicta l. nulli, C. de indic. & in cap. final. eod. tit. in Decretal.* Hoc tamen procedere dicens, quando idem Iudex competens est, & iurisdictionem habet in vtroque casu; secus est si incompetens. Quæ distinctio fundari videtur *in dicto cap. finali, de iudic.* vbi Potestas Florentina sententiam tulerat super quasi possessione iuris eligendi, & tamen Summus Pontifex alijs Iudicibus causam petitorij committit, quia personæ Ecclesiasticæ intentauerant possessorium contra laïcos, ideo illorum Iudices, & forum adire & sequi debebant: Sed quando laïci erant actores in petitorio, tenebantur sequi forum reorum, qui erant Ecclesiastici. Atque ita concordatur textus *in dicto cap. finali, de iudic.* cum text. *in c. 1. de caus. possess. & propriet.* prout aduertit Barbos. *in d. c. 1. n. 5.*

Et sic intelligendus est Menoch. quatenus vera esset illius opinio, *in tract. de arbitrar. cas. 371. n. 7. & 8.* dum indistinctè voluit, iudicem possessorij necessariò debere & cogi posse, vt decidat causam petitorij: duplici ratione, videlicet ne continentia causæ diuidatur, & quia Iudex causæ præparatoriæ, debet esse iudex causæ præparatæ.

Quidquid sit, Ego in mea persisto sententia, considerando plures casus. *Primus est*, quando coram vno Iudice actor intentauit petitorium, reus verò interim petit se manuteneri in possessione, & tunc cum possessorium intentetur per viam exceptionis, debet sine dubio terminari coram Iudice petitorij.

Secundus, quando alicui per rescriptum fuit commissa causa proprietatis, potest etiam incidenter de causa possessionis cognoscere, quamuis id in commissione non exprimatur, quia petitorium habet in ventre possessorium, & illud absorbet: Caualer. *decis. 67. num. 3.* Post. *de manutent. obseruat. 6. num. 5.* nisi commissio data fuerit taxatiuè, quod videlicet commissarius de solo petitorio cognoscat; sic enim intelligi debent quæ tradit Barbos. *in cap. 2. numero 2. de caus. possess. & propriet.* vt probat Menoch. *remed. 11. recuper. possess. n. 367. & 368.*

Tertius casus est, quando agitur de possessorio, quod habet admixtam causam proprietatis, veluti cum agitur de Regalibus, iurisdictionalibus, & similibus; & hoc casu credo causam petitorij & possessorij coram eodem iudice terminandam, ne continentia causæ diuidatur, & ne diuersas sententias inuicémque contrarias ferri contingat.

Quartus casus, quando lis super possessorio est finita, & iudex qui cognouit de possessorio est incompetens, veluti in Gallia, & alijs locis, vbi Curiæ Parlamenti, aut alij Magistratus iudicant de possessorio in causis beneficialibus, finito iudicio possessorio causa terminari debet coram Iudice Ecclesiastico, quod indubitatum est, & quotidie practicatur, & probat Ioann. Igneus *in repetit. leg. necessarios, §. non alias, part. 2. à num. 50 & sequent. ff. ad Syllanian.*

Quintus casus quando Iudex est competens ad cognoscendum super petitorio & possessorio: & hoc casu quidquid alij dicant, existimo causam petitorij finito possessorio principaliter, & non incidenter, nec per viam exceptionis intentato, posse tractari coram quocumque alio Iudice competenti, cum non agatur de causa connexa, sed planè diuersa, quia petitorium nihil habet commune cum possessorio: *leg. naturaliter, § nihil commune, ff. de acquir. possess.* & per authoritates allatas *hoc eodem cap. num. 3.* Et sic existimo ea quæ *suprà* diximus *cap. 13. num. 15.* locum habere tantùm, quando causa possessionis habet admixtam causam proprietatis: alioqui non video quomodo vna causa dici possit de continentia alterius.

Et propterea ad euitandam opinionum contrarie- 5
tatem, considerandum est in proposita quæstione, tractari de inhibitionibus de turbando, quæ naturam iactationis assumunt. Nam donatarius dubitans sibi moueri litem super nullitate donationis, quamuis sciret se in sua possessione, in qua actualiter erat turbari non posse; voluit affectare præuentionem vt sibi confidentem haberet Graffarium, sub prætextu inhibitionum de turbando, quamuis verbo iactationis vsus non fuerit, sed in effectu inhibitio non tendit ad aliud, nec in alio est fundata quam in iactationibus: & ideo non debet suffragari ad effectum inducendæ præuentionis, iuxta *Statutum Auenionen. libro secundo, rubr. 14. art. 5.* Et iuxta communis etiam iuris dispositionem, vt superius *cap. 8.* demonstrauimus. Et copiosè in nostris proprijs terminis docet Gratian. *discept. forens. c. 85. per totum*, vbi dicit hoc casu electionem iudicis spectare ad citatum seu inhibitum; qui licet sit reus, est tamen actor originarius. Alioquin fieret quotidie fraus legi & statuto: fierent enim semper inhibitiones de turbãdo in possessione, ad effectum præueniendi & præoccupandi causas. Et ideo debemus potiùs attendere ad effectum inhibitionis, quam ad verba: *argument. cap. in tantum. & ibi* Gloss. *in verbo. Variant. de Simon.*

Talesque præuentiones affectatæ, non possunt 6
suffragari affectanti. Barbos. *in l. si quis posteaquam, 7. n. 88. ff. de iudic.* Et diximus *supra c. 10. n. 43. & 44.*

Accedit quod cum inhibitio hoc casu laxata fue- 7
rit per viam executiuam, vtpotè non citatâ parte, dum finita fuit executio, & pars inhibitioni acquieuit, potest separato iudicio ordinariam nullitatis actionem proponere, vt ex Castrens. *in d. l. à diuo Pio 15. §. si post addictum*, superiùs ostendimus, *n. 3. in princ. & cap. 5. n. 13.*

Præ

8 Præterea dicta *leg. nulli.* secundum *Ignei* sententiam *in leg. necessarios, §. non alias, ff. ad Syllan.* debet intelligi de iudicibus delegatis, non autem de ordinariis, vt patet ex verbis illius *leg. Qui contra hanc supplicauerit sanctionem, atque alium super possessione, alium super proprietate iudicem postulauerit.* Ex quibus ita decidit Igneus *loco citato in secunda parte, num. 51.* qui asserit possessorium coram vno iudice ordinario, petitorium coram alio etiam ordinario intentari posse; quamuis aliud statuendum sit, dum agitur de iudicibus delegatis. Quod etiam repetit *ibidem n. 55.* Eiusdémque sententiæ sunt alij DD. *in dicta l. nulli, C. de iudic.* Quanquam Iason, & alij illam legem intelligant locum habere etiam in iudicibus ordinariis, & clausulam illam *in eadem l.* appositam *alium atque alium iudicem postulauerit,* intelligendam esse exemplificatiuè, & non limitatiuè.

9 Sed termini nostræ quæstionis sunt extra omnem illam Doctorum disceptationem: quia causa inhibitionum nunquam fuit, nec inchoata nec finita; Quia pars inhibita nunquam litem fuit contestata super inhibitionibus, seu super possessorio, nec super eo vnquam litigatum: Vnde ex eo quod nunquam fuit, nullus effectus subsequi potest, quia non entis nullæ sunt qualitates, *l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet.* Et pacta sunt nullum esse, & esse sine effectu: Surd. *decis. 51. n. 21. & 22.*

Et ex his patet etiam responsio ad rationes in contrarium adductas. Nam ad text. *in d. l. nulli.* iam satis superque responsum fuit. Immo & rationes supra in fauorem præuentionis adductæ, retorquentur in contrarium.

Prima quidem, quia non interest hoc casu partis, nouam instrui causam, cum nullas expensas fecerit in prosecutione litis super possessorio, quia lis priùs finita fuit quam nata.

Secunda vero, quia cum iudex nullam adhuc causæ cognitionem adhibuerit super possessorio, & inhibitiones sine causæ cognitione laxauerit, cessat ratio maioris instructionis ipsius causæ ac iurium partibus competentium, ergo cessante causa cessat effectus, *cap. cum cessante, de appellat.*

10 Eademque ratione retorquetur argumentum petitum ex connexitate causæ præparantis ad præparatam, prout illud bene retorquet Gratian. *dicto cap. 85.* Quia cum idem debeat esse iudex causæ præparantis & præparatæ, causa autem præparata nempe petitorium, simul & eodem tempore concurrat cum præparante, in qua inhibitus nunquam contestari voluit, sicut inhibitus qui (licet reus quoad inhibitionem, est tamen effectualiter actor originarius) habet facultatem eligendi, iudicem, tribunal, & notarium, apud quod quos agere velit pro causa præparata, ita & causa præparans coram eodem tribunali tractanda est, aut saltem per causæ præparantis introductionem eodem tempore cum præparata, fieri præiudicium electioni quam lex actori originario concessit. Aut in omnem euentum, quamuis supradictæ omnes rationes cessarent, causa qualibet nempe inhibitionum ex vna parte, & rescissionis seu nullitatis ex alia, currere debetet marte suo, iuxta stilum in curiis nostris in similibus causis obseruari consuetum.

11 Denique addi potest, quod iudex præparantis non est iudex præparati, quando citatus potest ratione præparati adire plores iudices competentes, quia à potestate citati non potest tolli electio iudicis; quæ illi datur à iure: Barbos. *in dict. l. si quis posteaquam 7. num. 99. ff. de iudic.*

CAPVT XXV.

ARGVMENTVM.

De Præuentione per executionem, aut citationem factam in vim scripturæ priuatæ recognitæ. Ex sola citatione ad recognoscendum non induci præuentionem, maximè, si citatio facta fuerit coram iudice incompetenti. Scripturam priuatam recognitam habere executionem paratam, ex dispositione iuris communis si coram Iudice recognitio facta fuerit, vel coram Notario ex commissione Iudicis, licet instrumenta publica de iure non habeant executionem paratam. Et quid de litteris cambij statuendum sit. Scriptura priuata sine causâ, an & quando sit valida. Recognoscens scripturam non approbando contenta, vel negando numerationem, an & quando cogi possit viâ executiuâ per præceptum ad instar rei iudicatæ, vel confessionis iudicialis. Et super hoc explicantur, *Decisiones Rotæ Auenionensis,* necnon Statutum eiusdem ciuitatis, *lib. 2. Rub. 13. De litteris cambij artic. 4.* Literæ Cambij quomodo recognoscendæ sint & acceptandæ, vt producant actionem.

SVMMARIVM.

1 *Duplex præuentio considerabilis est, quando agitur in vim scripturæ priuatæ.*

2 *Ex sola citatione ad recognoscendum apocham, seu scripturam priuatam non oritur præuentio. Præuentio non inducitur ex citatione facta coram iudice incompetenti,* ibid.

3 *Quid operetur recognitio scripturæ priuatæ coram iudice incompetenti facta.*

4 *Scriptura priuata recognita habet paratam executionem de iure communi, quod defenditur aduersus contrarium sentientes.*

5 *Confessus habetur pro iudicato, & contra eum fit executio.*

6 *Scriptura priuata habet executionem paratam contra scribentem & recognoscentem, non contra tertium.*

7 *Recognitio scripturæ priuatæ debet fieri in iudicio.*

8 *Scriptura priuata recognita coram Notario ex commissione iudicis, habet paratam executionem.*

9 *Instrumenta publica, de iure communi, non habent paratam executionem.*

10 *Litera cambij de iure communi non habent paratam executionem. Limita vt 12.*

11 *Probatio quæ oritur ex scriptura priuata recognita, est fortior ea quæ ex instrumento publico resultat.*

12 *Litera cambij recognita habent de iure cõmuni executionem paratam, quod probatur contra nonnullos. Quæ sint necessaria ad hoc vt litera cambij paratam habeant executionem & operentur effectum præuentionis.*

13 *Executio quæ fit in vim scripturæ priuatæ, fieri debet per viam præcepti, ex iuris communis dispositione.*

14 *Scriptura recognita ex ordinatione Regia in Gallia mandatur executioni. Et apud nos ex Statuto Auenionensi.*

15 *Perinde est quoad executionem concedendam, quod scriptura priuata fuerit recognita, vel habita pro recognita.*

16 *Scriptura sine causa, si de hoc incontinenti tempore recognitionis opponatur, non habet executionem paratam. Quod quando procedat traditur numeris sequentib.*

17 *Obligatio vel promissio sine causa quando sit valida, vel inualida.*

18 *Recognoscens scripturam priuatam mutui, sed negans numerationem, an quando executionem impediat.*

19 *Exceptio pecuniæ seu solutionis non receptæ, intra 30. dies opponi debet à creditore aduersus suam confessionem.*

20 *Confessio qualificata diuidi potest, & habetur pro pura si habeat contra se iuris præsumptionem.*

21 *Recognoscens, si dicat se non habuisse animum se obligandi, non euitat executionem scripturæ priuatæ sic recognitæ.*

22 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, potest aduersus executionem scripturæ priuatæ recognitæ opponi etiam lapso biennio, si reus assumat in se onus probandi, sicut & pacti de non petendo, & similes.*

23 *Recognoscens scripturam citra approbationem contentorum, non euitat executionem saluis suis defensionibus & exceptionibus.*

24 *Recognitio facta citra approbationem contentorum habetur pro pura, & qualitas adiecta reijcitur.*

25 *Sententia lata super continuatione executionum in vim scripturæ priuatæ recognitæ, non recipit appellationem suspensiuam.*

26 *A decreto de recognoscendo scripturam non datur appellatio.*

27 *Explicatur ad longum Statutum Auenionense* lib. 2. rubr. 13. de literis cambij. &c. art. 4.

28 *Argumentum desumptum ex regula illa quod si disponens ita voluisset hoc expressisset, fallax & lubricum est.*

29 *Praxis executionis rei iudicatæ & confessionis in iudicio factæ.*

30 *Explicantur nonnulla Rotæ Auenionensis decisiones, circa executionem scripturæ priuatæ recognitæ.*

31 *Præceptum quando non debeat reduci ad simplicem citationem.*

AD materiam præuentionis pertinet
præceptum, seu executio quæ fit in vim
1 scripturæ priuatæ recognitæ, † cum duplex
oriri possit species præuentionis
ex actione, quæ in vim huiusmodi scripturæ intentatur,
vna quidem tanquam ordinaria, alia vero tanquam
executiua, sicut per viam ordinariam aut executiuam
procedi potest. Pro cuius rei intelligentia
sequentes proponuntur conclusiones.

Prima igitur conclusio sit, simplicem citationem
ad recognoscendum apocham, aut aliam scripturam
priuatam, nullam inducere præuentionem.

Ratio est, quia citatus coram quocunque iudice
etiam incompetenti, tenetur scripturam priuatam
antequam à conspectu iudicis recedat recognoscere
vel negare, absque eo quod possit quoad hoc declinare
forum, ex dispositione Statuti Auenionensis
lib. 2. rubr. 13. art. 1. idémque in tribunalibus Galliæ
seruari testatur Rebuff. *in constit. Reg. tom. 1. tit. de*
2 *chirograph. recognit. art. 1. n. 2. & sequentib.* † Citatio
vero ad comparendum coram incompetenti iudice
facta, noo inducit præuentionem. Socin. *in cap.
proposuisti, 19. de foro competen. in 4. art. princip. q. 3.
versic. Sed si aliquis citaretur coram non suo iudice.*

Prodest tamen illa recognitio, vt recognoscens 3
postea cogi possit coram iudice competenti in sua
confessione persistere, & contenta in scriptura adimplere.
Rebuff. *dicto tit. de chirograph. recognit. art. 1.
num. 31. versic. Illa tamen.*

Secunda conclusio, scriptura priuata simpliciter, 4
& sine vlla restrictione in iudicio recognita, habet
de iure communi paratam executionem per viam
præcepti ad instar rei iudicatæ. Hæc conclusio est
contra nonnullorum sententiam, inter quos est Couarru.
*lib. 2. variar. resolution. cap. 11. num. 4. post principium,
versic. nihilominus.* Probatur tamen quia recognitio
sic facta habet vim confessionis iudicialis, &
propterea plenissimam inducit probationem, *leg. vn.
C. de confess.* † Confessus enim habetur pro iudicato, 5
& in confessum oullæ sunt partes iudicis, nisi in
exequendo, *leg. proinde si occisus, 25. §. fin. ff. ad leg.
Aquil.* Iudicatum autem paratam habet executionem,
leg. à diuo Pio 25. §. 1. ff. de re iudic. Galeſ. *de
obligat. camer. parte 1. qu. 2. n. 12.* & *ibi* Zachias *n. 29.*
Cenſ. *in tract. de censib. q. 43. n. 23.* Thesaur. *decis. 26.
n. 13.* Roderic. Suarez *in l. post rem iudicatam, in 3. notab.
ff. de re iudic.* & *ibi* per Addentes. Vnde quidquid
alij dixerint, hanc sententiam, vt etiam de iure communi
scriptura priuata recognita paratam habeat
executionem, vetiorem esse existimo, propter vim &
efficaciam confessionis iudicialis, ex illa recognitione
resultantis, quam etiam tuetur Gratian. *discept.
forens. c. 183. num. 10.* & probatur etiam per text. *in
leg. cum de indebito. 25. §. fin. ff. de probationib. in versic.
sin autem cautio* in illis verbis, *Tunc enim eum stare
oportet suæ confessioni.* Gutier. *pract. lib. 1. quæst. 121.
num. 5.* Barbos. *in leg. instrumenta. 5. Cod. de probat.
num. 6.* Vrsill. ad Afflict. *decis. 85. num. 4.* Magon. *decis.
Lucens. 15. num. 19.* Mauson. *de execut. quæst. 5.
num. 36.* vbi malè allegat Surdum *decis. 256. n. 27.*
cum ibi *Surd.* loquatur, de probatione scripturæ
recognitæ, non autem de illius executione. † In- 6
telligendo tamen vt paratam habeat executionem
contra recognoscentem, non contra alios. Rota *dec.
145. num. 3. parte 3. Recentior.*

Dixi *in iudicio*, quia recognitio fieri debet coram 7
iudice, Gratian. *dicto cap. 183. num. 11.* † Si tamen 8
Notarius ex commissione iudicis reciperet actum de
recognitione, inde oritetur via executiua, vt probatur
per text. *in cap. 1. ibi, Pro ineundis vel recognoscendis
contractibus, de foro compet. l. 6.* Tunc
enim cum talis confessio, seu recognitio fiat apud
acta iudicij, paratam habet executionem. Gratian.
dicto cap. 183. n. 5. & 6. Surd. *consil. 271. n. 45.*

Obijcies instrumenta publica de iure communi 9
non habere paratam executionem, *leg. minor. 41.* &
ibi DD. *ff. de minorib. leg. à diuo Pio 15. §. sententiam,*
& ibi Castrens. *n. 4. in fine.* Iaſ. *n. 14. in fine ff. de re iudic.*
Menoch. *de arbitr. casu 17. n. 1.* sicut † nec literæ 10
cambij de iure communi paratam habent executionem,
cum tamen maiori putantur priuilegio; Hondedeus
consil. 29. n. 35. vol. 2. Genua *de script. priuat. lib. 3.
q. 6. n. 10. & sequent.*

Respondetur probationem, quæ oritur ex priua- 11
ta scriptura recognita, maioris esse virtutis, & efficaciæ,
quam instrumenta publica, propter confessionem
iudicialem inde resultantem quæ vim habet
sententiæ & rei iudicatæ. Rota *in antiq. decis. 7. de
litis contest. & decis. 55. num. 10. parte 7. Recentior.* Et
probatur *ex dicto c. 1. de confess. lib. 6.* Iaſ. Bald. & alij
in l. cum te, C. de transaction. † Quod autem dicitur de 12
literis

literis cambij, non procedit, quando illæ fuerunt legitimè recognitæ. Mastrill. *decis. 9. num. 7.* cum aliis per eum citatis, idque ea vi & potestate confessionis judicialis, cui non existimo posse responderi.

Quod autem literarum Cambij recognitio sit necessaria, probat Scacc. *de commerc. §. 7. gloss. 2. numero 3.* Quæ recognitio fieri potest per comparationem literarum, quæ hoc casu plenam fidem facit, Thesaur. iun. *lib. 1. quæst. forens. 24. numero 22.* exhibita tota scriptura & non sola signatura, Vincent. de Franch. *decis. 304.* Immo ex æquitate & consuetudine mercantili sufficiunt testes qui habeant notam manum, licet non viderint scribentem: Rot. Genuen. *decis. 18. num. 12.*

Sed vltra recognitionem requiritur etiam quod literæ fuerint acceptatæ vel protestatæ. Quod vt intelligatur, sciendum est quod in litteris Cambij duo considerantur effectus. *Primus est*, vt literæ Cambij probent debitum & creditum, & hoc casu non est necessaria acceptatio vel recusatio non sequuta protestatione. *Secundus* effectus est, paratæ executionis; & hoc casu requiritur quod literæ fuerint acceptatæ, vel in casum recusationis protestatæ; vt bene explicat Scacc. *in dict. tract. de commerc. & camb. §. 7. gloss. 2. num. 3.* His concurrentibus, nempe recognitione & acceptatione literæ Cambij, de consuetudine generali mercatorum, & ex Statuto nostro habent paratam executionem, vt probat Merlin. *in tract. de pignor. lib. 3. quæst. 16. numero 9. & sequentib.* Et ex supradictis patet in quibus casibus executio facta in vim literarum cambij, sit valida, & operetur præuentionis effectum.

23 Dixi in conclusione *Per viam præcepti*, quia illa est forma procedendi ad executionem sententiæ, iuxta practicam traditam per Bart. *in l. penult. num. 1. ff. de author. tutor.*

24 Tertia conclusio, scriptura priuata purè & simpliciter recognita pluribus in locis ob particulares constitutiones vel statuta habet paratam executionem, veluti in Gallia ex Regia ordinatione, de qua Rebuff. *tomo 1. titul. de chirograph. recognit. in præfat. numero 48. & articulo 2. numero 3. & 4.* Boër. *decis. 295. num. 14 post medium, versic. Ergo oportet. Et versic. Tamen de Stylo, & num. 15.* In hac vero ciuitate Auenionensi ita cauetur Statuto peculiari, *libro 2. rub. 13. art. 4.* vbi conceditur executio scripturis priuatis quæ fuerint recognitæ aut pro recognitis habitæ. De cuius statuti interpretatione paulo pòst agemus.

25 Quarta conclusio, quamuis statutum nihil de scripturis quæ pro recognitis habitæ fuerunt disposuisset, tamen hæ sicut & recognitæ eodem modo executioni demandari potuissent. Gratian. *dicto cap. 583. num. 10.* Caualc. *decis. 27. num. 59. in fine, par. 2.* Gutier. *lib. 1. practic. quæst. c. 122.*

26 Quinta conclusio, scriptura priuata recognita sine approbatione contentorum, non habet paratam executionem, quando in ipso recognitionis limine opponitur exceptio de qua constat incontinenti, & quæ nullam extrinsecam requirit probationem, nec altiorem indaginem: veluti si dicatur, Ego recognosco scripturam, quam dico esse nullam, quia facta fuit sine causa; ita probatur per text. *in d. l. cum de indebito 25. §. fin. versic. sin autem cautio, ff. de probat.* cuius hæc sunt verba. *Sin autem cautio indebitè exposita esse dicatur & indiscretè, id est,* (vt ibi per Glos. in verbo *indiscrete*) *causa non adiecta, ex qua debeatur, tunc eum in quem cautio exposita est, compelli debitum ostendere quod in cautionem deduxit.* Et ita tenet Sanlegerius de Præuent. Iudic.

net Cancer. *lib. 1. var. resolut. cap. 22. num. 13. versic. Dummodo in dicta scriptura.* Gomes. *lib. 2. var. resolut. cap. 9. n. 3. in quarta illatione, versic. Sed notabiliter.* † De qua materia obligationis factæ sine causa, videri poterit Tusch. *in verb. obligatio. concl. 38. per totam.* Barbos. *in c. si cautio 14. de fide instrum.* Peregr. *cons. 100. & seqq. vol. 2.* Gomes. *lib. 2. var. resolut. c. 11. n. 3. & 4.* Mant. *de tacit. conuent. lib. 14. tit. 20. per tot.* 17

Idem statuendum est, si debitor scripturam recognoscens eodem contextu dicat se negare numerationem. Tunc enim distinctione opus est. Aut enim debitor est intra tempus opponendæ exceptionis non numeratæ pecuniæ, quod est biennium, si agatur de debito ex causa mutui; † vel triginta dies, si agatur de confessione solutionis in quocunque alio contractu; intra quæ tempora debitor reiicit ex dispositione legis onus probandi numerationem in in creditorem, vel è contra creditor in debitorem, iuxta textum in *leg. in contractibus, 14. Cod. de non numer. pecun.* Fontanel. *de pact. dot. claus. 4. glos. 18. part. secunda, numero sexto.* Et tunc cum exceptio non numeratæ pecuniæ per debitorem intra biennium opposita, sit clara, & fundata in iure, & præsumptionem iuris habeat pro se, si debitor scripturam recognoscat negando contenta, veluti negando numerationem, onus probandi numerationem transfertur à lege in creditorem; vnde non poterit scriptura mandari executioni, nisi priùs creditor per testes, aut alia legitima probationum genera, docuerit de numerationis veritate, iuxta tradita per Mant. *de tacit. & ambig. conuention. lib. 18. tit. 1. num. 6. & sequentib.* Afflict. *decis. 105. num. 2.* † Ratio est, quia tunc demum qualitas reiicitur à confessione seu recognitione qualificata, quando illa habet iuris præsumptionem contra se, tunc enim reiectâ qualitate confessio habetur pro purâ; secùs est, dum agitur de qualitate quæ habet pro se iuris præsumptionem. Bart. *in l. Aurelio. §. idem quæsiit. ff. de liberat. legat.* Surd. *decis. 258. num. 4. 5. & 6.* Seraph. *decis. 644. numero 2.* Marta *consil. 133.* 18 19 20

E contrario vero, si recognoscens dicat se scripsisse sine animo & intentione sese obligandi, talis recognitio habetur pro pura, & non impedit executionem scripturæ priuatæ, quamuis creditor nihil probauerit pro parte sua, cum nemo præsumatur sese obligasse sine animo & intentione se obligãdi, *l. Labeo 7. §. Seruius, versic. Equidem: & versic. Nemo existimandus est, ff. de supellect. l. dicta l. cum de indebito. 25. versic. fin. ff. de probation.* Ibi, *Nisi euidentissimis probationibus in scriptis ostendere paratus sit se hoc indebitè promisisse.* Menoch. *de arbitr. cas. 93. num. 32.* Alexand. *consil. 147. numer. 4. & 5. lib. secundo,* Gutier. *consil. 37. num. 1.* Tusch. *litera R, conclusion. 50. numero 15.* 21

Non inficiamur tamen, quin debitor, facto præcepto aut alia executione dum illi locus est, possit se opponere, & omnes suæ oppositionis causas deducere & probare; Cum omnes ei defensiones reseruentur; veluti si velit debitor in se assumere onus probandi solutionem, vel pactum de non petendo, aut similia; Non solum ex dispositione statuti nostri, *lib. 2. rubr. 13. art. fin.* vbi vult, ea quæ de instrumentorum executione disposita sunt, locum etiam habere in executione facta in vim scripturæ priuatæ; sed etiam ex dispositione iuris. Rebuff. *dicto tomo 1. tit. de chirograph. recognit. in præfat. numer. 50.* & dicemus *infr. num 24.* Idem dicendum, si assumat debitor onus probandi etiam post biennium pecuniam non fuisse numeratam, Mantic. *de tacit. conuent. lib. 18. tit. 2.* 22

23 Eadem ratione si quis scripturam agnoscat negando debitum, vel contenta in ipsa, verius esse censeo (semotis dictis casibus particularibus de quibus supra) locum esse paratæ executioni aduersus sic recognoscentem, quidquid in contrarium dixerint Doctores allegati per Mascard. *in tractat. de probat. conclus.* 109. *num.* 8. vbi allegat Salycet. *in l. super chirograph. Cod. si cert. petatur, num.* 3. videlicet in responsione ad obiectionem desumptam ex *l. cum tabernam.* §. 1. *ff. de pignorib.* Ripam *in l. admonendi numero* 102. *ff. de iureiur.* vbi loquitur de eo qui fatetur scripturam factam à tertio, & negat in ea contenta, & loquitur in casu diuerso ab eo in quo versamur. Et Romao. à Ripa allegatus malè citatur *consf.* 404. sed voluit dicere *consil.* 204. *Pro discutienda. in princip.* vbi etiam loquitur in casu diuerso. Vt bene aduertit Fachin. *controuers. lib.* 11. *cap.* 29. vbi concludit pro executione, non obstante recognitione sic facta *sine approbatione contentorum*, vel *negando contenta*, iuxta mentem Baldi *consil.* 198. *lib.* 1. Quam sententiam tuetur Angel. *in l. scripturas* 11. *Cod. qui potior. in pign. habe.* Caccialup. *in d. l. admonendi, num.* 58. *in* 3. *consil. ff. de iureiur.* & Castreos. *ibid. num.* 42. Caualcao. *decis.* 27. *num.* 59. *part.* 2. Nicol. à Genua *in tractat. de script. priuat. lib.* 1. *quæst.* 4. *prœmiali, num.* 86. Hodier. *ad Surdum decis.* 258. *num.* 4. & nouissimè Theod. Hopingk. *in tract. de iure sigillorum, cap.* 13. *num.* 214. 215. *iuncto num.* 221. & 222. Et ex præmissis sequitur

24 Sexta conclusio. Quod cum per ordinationem Regiam, & per Statutum Auenionense, scriptura priuata recognita habeat paratam executionem, eodémque modo si fuerit in contumaciam habita pro recognita, quamuis recognitio facta fuerit citra approbationem contentorum, vel hoc modo *non recognosco nisi negando numerationem*, recognitio debet haberi pro pura, & creditor potest acceptare confessionem ex recognitione resultantem, reiecta qualitate, quando qualitas est talis quæ habet contra se iuris præsumptionem, eo modo quo superius *in* 5. *conclusione* explicatum est. Vnde hoc casu debitor in hac ciuitate vigore statuti, & in Gallia vigore ordinationis Regiæ, cogendus est via executiua opportuna ad satisfaciendum contentis in scriptura. Rebuff. *dict. tit. de chirograph. recognit. in præfat. n.* 50. vbi dicit se ita vidisse obseruari. Ceual. *comm. opin. cap.* 39. *num.* 2. *versic. Sed hæc vltima.* & *qu.* 361. *n.* 12. optimè Marta *consil.* 133. *per totum.* Mauson. *de caus. executiu. q.* 5. *n.* 36. *iuncto n.* 37.

25 Septima conclusio. In omnibus casibus in quibus proceditur executiuè in vim Scripturæ priuatæ recognitæ vel habitæ pro recognita, si debitor passus executionem se opponat (quod facere posse supra diximus *num.* 22.) si postea condemnetur, talis sententia condemnatoria mandabitur executioni, non obstante appellatione, siue de literis cambij, siue de aliis scripturis agatur, tum quia confessus non potest appellare, vt in nostris terminis ostendit Marta *dicto consil.* 133. *num.* 7. Tum etiam ex dispositione statuti nostri *dicto lib.* 2. *rub.* 13. *art.* 7. *in fine.* vbi æquiparat executionem quæ fit in vim scripturæ priuatæ illi quæ fit in vim instrumenti publici. Tum & denique quia de iure in executiuis non datur appellatio suspensiua, vt de scriptura priuata loquens tradit. Card. Tusch. *littera R, conclus.* 50. *num.* 14. & *litera A. conclus.* 410. *num.* 19. Quia si in executiuis licita esset appellatio, tolleretur parata executio. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 8. *gloss. vnic. per totam*, Ioann. Dominic. Gait. *in tract. de credito, cap.* 2. *tit.* 7. *n.* 2565.

Similiter si Iudex mandauerit alicui, vt scripturam priuatam recognosceret, vel negaret, à tali decreto, vel præcepto non esset admittenda appellatio. 26
Burg. *de laudem. part.* 3. *inspect.* 38. *n.* 24. Costa, *de retrotract. c.* 8. *casu* 6. *n.* 19.

Sed aduersus prædicta multum vrgere videtur 27
dictum Statutum Auenionense *dicta rubr.* 13. *art.* 4. *libri* 1. cuius verba pro maiori veritatis elucidatione hic inserenda esse censuimus. Sic igitur loquitur Statutum:

Item quod literæ cambij recognita, etiam citra approbationem in eisdem contentorum, mandentur etiam executioni per omnem viam executiuam post terminum solutionis faciendæ elapsum, & alia scriptura priuata, vt suprà articulo 1. & 2. recognita, vel pro recognitis habita, mandentur executioni secundum vires & tenores illarum.

Ex quibus verbis videtur, quod executio literarum cambij sit magis priuilegiata, quam ea quæ conceditur aliis scripturis priuatis: Et cum exprimatur quod literæ cambij recognitæ etiam citra approbationem contentorum mandentur executioni; dum vero fit mentio aliarum scripturarum priuatarum, simpliciter dicatur, illas recognitas vel pro recognitis habitas, esse executioni demandandas: nec repetatur illa clausula, *etiam citra approbationem contentorum*, videtur concludendum ex mente statuti alias scripturas priuatas, præter literas cambij, recognitas cum negatione contentorum, non esse executioni demandandas, sed onus probandi contenta reiiciendum esse ad actorem, per regulam de qua in text. *leg. vnic.* §. *sin autem ad deficientis, Cod. de caduc. toll.* quia si Statuentes ita quoad alias scripturas priuatas statuere voluissent, hoc eodem modo in illis expressissent, prout fecerunt in literis cambij. Vnde sæpius per *Rotam Auenionensem* fuit ordinatum onus probandi contenta in scripturis priuatis, spectare ad actorem si reus illa negauerit. Et videtur etiam de hoc adesse decisio eiusdem Rotæ apud D. à Laurentiis *decis.* 196. *per totam.*

Pro cuius difficultatis resolutione, & vero Statuti intellectu, aduertendum est in primis, regulam illam petitam ex *dicto* §. *sin autem ad deficientis.* esse adeo incertam, vt ex ea nihil concludens elici possit, cum aduersùs eam alia opponi possit communis regula, quod vna pars dispositionis aliam declarat. † & hoc 28
argumentum lubricum esse, & posse ad alterutram partem non absurdè accommodari, ostendit Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 6. *tit.* 13. *num.* 8. Casanat. *consil.* 47. *num.* 45.

Secundo loco aduertendum est, si bene verba statuti considerentur, satis euidenter constare nullam fieri in eo differentiam inter literas cambij & alias scripturas priuatas, nisi quoad modum executionis, nempe vt literæ cambij mandentur executioni postquam fuerint recognitæ per omnem viam executiuam, & sic vel per præceptum de soluendo, vel per pignorationem, aut etiam capturam personæ, quæ omnia comprehenduntur sub generali nomine viæ executiuæ, vt dicitur in *eodem statuto lib.* 3. *rubr.* 9. *art.* 41. Aliæ vero scripturæ priuatæ recognitæ, vel pro recognitis habitæ, mandentur executioni secundum vires & tenores illarum; itavt si in illis contineatur obligatio bonorum, mandari possint executioni per viam pignorationis: si vero adsit etiam obligatio personæ, mandari possint executioni contra personam per carcerationem: si vero nec personæ nec bonorum obligationem contineant, mandari possint executioni dumtaxat per viam præcepti, idque vigore confessionis iudicialis ex recognitione

resultan

resultantis: vt superius ostensum est *in 2. concl. n. 5. & sequentib.*

Et ideo facilè est argumentum propositum retorquere, quia si Statuentes voluissent diuersimodè statuere inter literas cambij & alias scripturas cum negatione contentorum recognitas, hoc eodem modo expressissent, sicut quoad modum executionis inter vtrumque scripturæ genus expresserunt, regulam illam retorquendo iuxta tradita per Mantic. *loco citato*, nempe *de coniect. lib. 6. tit. 13. n. 8.*

Quod autem talis fuerit mens statuentium, dum vsi fuerunt illa clausula, *secundum vires & tenores illarum*, probatur ex alia parte eiusdem statuti sub *tit. de executione instrum. lib. 2. rubr. 17. art. 1.* vbi dicitur omnia instrumenta liquida mandari debere executioni *secundum vires & tenores illorum*, quæ verba ostendunt illam clausulam non fuisse adiectam circa scripturas priuatas ad limitandam facultatem exequendi, sed ad limitandum modum executionis, præsertim cum ex eodem Statuto *dicto lib. 2. rub. 13. art. 7. in fine.* hæc executio quæ fit vigore scripturæ recognitæ, æquiparetur illi quæ fit vigore instrumenti publici. In quo etiamsi non adesset obligatio personæ vel bonorum, cum semper contineatur debiti confessio, nemo negauerit inde oriri viam executiuam per præceptum, multoque magis hoc dicendum est de scriptura iudicialiter recognita 29 † ad instar sententiæ, iuxta praxim allatam à Bartol. *in l. defendente, pen. ff. de author. tut. n. 1. & 2.* Et iuxta idem Statutum *lib. 2. de exec. sent. rubr. 16. art. 3.*

Tertio loco consideratione dignum est, quod si bene verba statuti perpendamus, constabit nullam in eo factam fuisse differentiam inter literas cambij & alias scripturas priuatas, nisi quoad viam & modum executionis faciendæ, cum statutum de vtroque scripturæ genere promiscuè & indistinctè quoad omnia loquatur præter viam & modum executionis, idque in *eodemmet art. 4.* & in eadem oratione. Non enim loquitur de aliis scripturis aduersatiuè per clausulam *sed aliæ scripturæ*, vel per hæc verba *alia vero scriptura*, sed continuatiuè nullo interposito puncto, *& alia scriptura*. Natura autem copulatiuæ dictionis est, vt vtramque orationis partem coniungat atque continuet, & dicta in vna parte, repetat in alia: *l. final. ibi. Et coniuncta scriptura, ff. de reb. dub. l. Seia, § Caio, ff. de fundo instruct. l.* Menoch. *consil. 106. num. 291. & 291.* vbi dicit hoc casu idem iudicandum esse de vltimis copulatis quod de præcedentibus quibus copulatio facta fuit. Rota *decis. 543. n. 8. par. 2. recentior.*

Quartò, non sine causa in eodem articulo prædicti statuti apposita fuerunt hæc verba, quod literæ cambij mandentur *etiam* executioni, si recognitæ fuerint, *etiam* citra approbationem contentorum, per omnem viam executiuam. Frustra enim illa dictio *etiam* bis repetita fuisset, nisi operaretur extensionem & ampliationem respectu executionis, & sic comparatiuè ad alias scripturas priuatas, & ampliatiuè ac augmentatiuè; itavt hic sit sensus, vt scripturæ priuatæ simplices quamuis recognitæ citra approbationem contentorum mandentur executioni secundum vires & tenores illarum, sed quæ sub nomine cambij factæ sunt, & citra approbationem contentorum recognitę, mandentur etiam executioni per omnem viam executiuam, ob naturam dictionis illius repetitiuæ & augmentatiuæ. Barbos. *de diction. cap. 112. num. 9. & sequentib.* Cum ex lectura illius articuli satis euidenter appareat clausulam illam ampliatiuam non posse effectum ampliatiuum operari sic geminatè appositam nisi respectu posterioris partis articuli incipientis, *& alia scriptura priuata.*

Quintò considerandum est, quod tam in rubrica quam in corpore illius statuti, semper promiscuè & indistinctè facta fuit mentio tam de literis cambij, quam de aliis scripturis priuatis, tam quoad formam citationis ad recognoscendum, quam in forma recognitionis, & in introducenda hypotheca à die factæ recognitionis, & omnibus aliis præterquam quoad viæ executiuæ speciem, vt obseruari potest *in 1. 2. 3. 6. & 7. articulo eiusdem tituli.*

Ipsa vero rubrica sic concepta. *De literis cambij, apochis & aliis scripturis priuatis recognoscendis, & forma ipsarum literarum cambij, & illarum executione.* Ex quibus aperte demonstratur statutum in omnibus parificare literas cambij, & alias scripturas priuatas: cum illa verba, *& illarum executione*, referenda sint ad vtrumque scripturæ genus, alias nihil diceretur in rubro de executione aliarum scripturarum priuatarum, de qua tamen tractatur in nigro.

Denique si pars vna dicti articuli aliam non declararet, sequeretur absurdum: nam in secunda illius parte dicitur scripturas alias priuatas recognitas, vel pro recognitis habitas esse exequendas, in primo autem capite nulla fit mentio de literis cambij quæ habitæ fuerunt pro recognitis, necesse ergo est interpretationem primi capitis elici ex secundo. Quidni igitur eadem ratione interpretatio secundi supplebitur ex primo? Rursus in 2. capite huius 4. articuli fit relatio ad scripturas recognitas, iuxta 1. & 2. eiusdem tituli articulum; quæ relatio necessario referri debet ad formam recognitionis literarum cambij, vt vna pars illius articuli suppleatur ex alia. Quamobrem ita, vt supra, intrepidè tenendum esse existimo, atque ita obseruaui & obseruatum vidi ab antiquioribus. Licet ab anno 1625. quidam de hoc dubitauerint propter aliquas Rotæ Aueniononsis decisiones, tunc factas. Quibus accedit alia decisio *Domini Hieronymi à Laurentiis*, viri consummatissimi, *in ordine 196.*

Sed vt illarum decisionum verus sensus habea- 30 tur, repetenda sunt quæ nos superius *hoc eodem capite, in 5. conclusione à num. 16.* comprobauimus. Aut enim contenta in scriptura negans, habet præsumptionem iuris pro se, aut contra se. Primo casu onus probandi per suam negationem reiicit in actorem: secundo casu, recognitio habetur pro pura, & reiicitur qualitas adiecta, negationis contentorum, vt ibidem comprobatum est. Et in primo casu procedunt & intelligendæ sunt præfatæ decisiones Rotales; nempe de eo qui recognoscens cum negatione contentorum, habet pro se præsumptionem, veluti in apocha mutui intra biennium, non autem in casu contrario, ex superius deductis, & maximè per Marram *dicto cons. 133. per totum.* & per text. notabilem *in d. l. cum de indebito, 25. §. fin. versic. sin autem cautio.* Nec est credendum Viros illos eruditissimos (quorum memoria in benedictione est) aliter intellexisse. Si enim sine illa distinctione suam decisionem locum habere voluissent, onus probandi numerationem post biennium ad creditorem reiecissent, contra omnes iuris regulas; & eundem creditorem, ad exonerationem debitoris contra se iuris præsumptionem habentis, onerassent indebita probatione contentorum in apocha, quod de tantis Viris credere esset absonum. Et secundum hanc distinctionem intelligi debet Statutum *loco cit. art. 2. in fin.* in illis verbis: *Sin autem dictas scripturas scripsisse confessus fuerit non approbando in eis contenta, seu*

numerationem pecuniae negando, & creditor illam probauerit, habeant & imponent etiam hypothecam à die confessionis praedictae. Quia cum statutum à iure communi capiat interpretationem, intelligendum est in casibus in quibus locus est exceptioni pecuniæ non numeratæ, videlicet intra biennium, intra quod debitor transfert onus probandi in creditorem, aut aliis in casibus in quibus adest legis præsumptio pro debitore, ne alioqui creditor contra expressam iuris dispositionem indebitæ probationis onere prægrauetur.

Quod autem attinet ad decisionem *Domini à Laure 4.196.* illa continet casum specialem. Tum quia recognitio facta fuerat coram Iudice Valriaci, & coram eo cœptum iudicium, & opposita compensatio, & executio petebatur Auenioni, cum tamen simile statutum vigeret in loco vbi recognitio facta fuerat. Tum etiam quia recognitio fuerat admissa conditionaliter *si admitteretur compensatio* (licet ita admitti non debuisset.) Tum quia non est ita vndè intelligendum quod ibi dicitur, præceptum reducendum esse ad viam iuris & in vim simplicis
31 citationis,† quia illud non procederet, si in illo casu recognitio legitimè facta fuisset, ad tradita per Solà, *in constit. Sabaud. tit. de clausf. mandator princip. significat. gloss. 2. num. 8.* Tum denique quia in omnem euentum, debet intelligi & explicari secundum distinctionem superius adhibitam in *dict. concl. 5. n. 16. & seqq.* Et hæc satis de hac quæstione.

CAPVT XXVI.

ARGVMENTVM.

In hoc capite tractatur de diuersis causis accidentalibus, propter quas præuentio redditur inutilis. Et primo quidem quomodo Notarius qui præuenit in causa, ratione suspicionis de nouo superuenientis, possit remoueri. Item quid statuendum sit in Substituto Notarij, vtrum solo iuramento possit declarari suspectus, quando semel fuit à partibus approbatus. Et vtrum Successor in Prælatura possit reuocare Notarium Curiæ Episcopalis, quando ipse dedit pecuniam pro vtilitate Ecclesiæ. Et quando dicatur versum in illius vtilitatem. Et de concessione officiorum ad vitam facta per Ecclesiam, solemnitatibus in alienatione bonorum Ecclesiæ requisitis, non indigente. Officiales deputati à Baronibus an possint reuocari. Societas Officij Notariatus dependens à coadiutoria, finitur; reuocatâ coadjutoriâ ex lege Superioris. Vtrum Notarius possit allegari suspectus, ne recipiat instrumenta. Quid statuendum sit de Aduocato Fiscali suspecto allegato. Denique vtrum Assessores qui tempus sententiæ præuenerunt remittēdo vota sua penes acta, si talis remissio fuerit scripta in actis, possint mutare vota sua, vbi cōcluditur negatiuè: & ideo corrigendum est summarium, in præced. editionib. *n. 42.* vbi dicitur, *possunt mutare*, & legendum est, *non possunt mutare.* Quid si agatur de pluribus Iudicibus, quorum vnus sine altero iudicare non debet, vtrum vnus illorum post votum suum apud acta remissum possit illud mutare? Notarius principalis vtrum possit allegari suspectus propter magnam suspicionem illius qui est illius socius in officio.

SVMMARIVM.

1 *Notarius sicut & Index statim vbi allegatus est suspectus debet abstinere ab illa causa, in qua fuit allegatus suspectus.*
2 *Notarius de iure communi solo iuramento recusatur.*
3 *Notarius ex statuto Auenionensi non allegatur suspectus nisi probatis legitimis suspicionum causis.*
4 *Quod Notarius scribat per substitutum, exorbitans est à iure communi.*
5 *Statutum loquens de Notario non excludendo, nisi probatis causis suspicionum, non habet locum in substituto Notarij.*
6 *Notarij persona censetur approbata per comparitiones iudiciales ipso scribente factas.*
7 *Semel approbatus non potest sine causa remoueri, etiamsi ageretur de Notario substituto.*
8 *Approbatio tacita Notary sufficit, vt sine noua causa remoueri non possit.*
9 *Index semel approbatus non potest nisi probata noua causa remoueri.*
10 *Quomodo intelligendum sit quod dicitur Notarium de iure communi solo iuramento suspectum declarari posse.*
11 *Maior adhibenda est fides substitutis à publico approbatis, quam substitutis simplicibus.*
12 *Successor in prælatura an & quomodo repellere possit Notarium à suo antecessore deputatum. Et quid obseruetur in Gallia,* num. 15. *Et vide* n. 29. in fine.
13 *Dispositionem suam nemo conferre potest ad tempus in quo actum illum facere non posset.*
14 *Capitulum non potest praeiudicare iuribus Episcopi.*
16 *Contractus non transit ad successorem in Ecclesia, nisi ea concurrant, de quibus* num. 18.
17 *Multum interest an Prælatus nomine proprio Contrahat, an nomine Ecclesiæ.*
19 *Successor contractum sui antecessoris reuocat beneficio restitutionis in integrum si in eo Ecclesia læsa fuerit.*
20 *Versio in vtilitatem Ecclesiæ non probatur ex sola assertione Prælati contrahentis.*
21 *Probatio coniecturalis regulariter sufficit ad probandam versionem pecuniæ in vtilitatem Ecclesiæ.*
22 *Prælatus successorem suum per quemcunque contractum supplantare non potest.*
23 *Versio pecuniarum in vtilitatem Ecclesiæ concludenter probanda est quando agitur de successoris praeiudicio.*
24 *Prælatus tenetur de proprio ad reparationes ordinarias bonorum suæ Ecclesiæ.*
25 *Successor in Ecclesia non tenetur ad debita sui prædecessoris nisi quatenus probetur versum in vtilitatem Ecclesiæ.*

26 Retin

26 *Retentio non datur pro melioramentis factis in alia re diuersa.*
27 *In concessione officiorum ad vitam non requiruntur solemnitates solita adhiberi in alienatione rerum Ecclesiæ.*
28 *Res quæ semel exiuit de mensa Ecclesiæ, dum alteri conceditur, non dicitur amplius alienari.*
29 *Ex quibus probetur rem solitam concedi per Ecclesiam.*
30 *Alienatio si contineat noua pacta, reduci debet ad antiquas rei concedi solita concessiones.*
31 *De concessione officij ad beneplacitum.*
32 *Referuntur* DD. *de reuocatione officiariorum tractantes.*
33 *Officiales Baronum quomodo caute deputandi sint.*
34 *Officialibus quandoque contra Barones competunt remedia possessoria.*
35 *Reuocata ex lege Superioris superueniente coadiutoria, cessat & societas ab ea dependens.*
36 *Promittens pensionem super certo beneficio ad eam non tenetur si beneficium non obtineat.*
37 *Si Iudex vel Notarius post causam præuentam desistant à salutatione partis, quam prius salutare consueuerant, remoueri possunt.*
Si post approbatam personam Notarij principalis superueniat suspicio socij quem principalis remouere noluit, vtrum causa suspicionis sit sufficiens ad remouendum principalem.
38 *Notarius potest etiam allegari suspectus ne recipiat instrumentum.*
39 *Aduocatus fisci non potest remoueri à causa ob inimicitiam occasione officij contractam. Secus si inimicitia ex priuato odio graui oriatur,* numero 40.
41 *Aduocatus fiscalis non ita facile remouetur sicut Iudex.*
42 *Assessores si tempus sententiæ præuenerint remittendo votum suum penes acta, talisque remissio fuerit scripta in actis, non possunt mutare votum suum.*
43 *Iudicis officium circa sententiam expirat post illius publicationem; Assessoris vero habentis votum deliberatiuum, statim post voti remissionem.*
Quid dicendum de pluribus iudicibus, seu Commissarijs, vtrum possint mutare votum ante latam sententiam.

CVm varij casus occurrere possint in quibus Iudex, vel Notarius non obstante
præuentione tenentur causas & lites
præuentas dimittere, aliquos ex ipsis
hoc in capite exponemus. Et primo quidem quam-
uis superius sæpè dixerimus, Notarium, qui cœpit
in causa scribere non esse remouendum, nec alium
in eius locum subrogandum, propter vim præuen-
tionis, vt in *cap. 2. num. 3. & 15. & cap. 30. num. 89.*
Tamen ex causa alium deputandum esse diximus
dicto cap. 2. num. 6. Vna autem ex causis ob quas
Notarius præueniens remouetur, est ratione suspi-
1 cionis; † nam sicut iudex, ita & Notarius statim vbi
fuit allegatus suspectus ex iustis causis, debet absti-
2 nere. Veral. *decis. 390. p. 2.* † Adeo vt de iure Com-
muni Notarius solo iuramento suspectus allegari
possit. Cagnol. *in l. si librarius 93. num. 47. ff. de reg.
iur.* Anchar. *consil. 293. num. 1.* Alexand. *consil. 104.
num. 3. vol. 5.* Iacob. Laurent. *de Iudic. susp. cap. 6.
num. 1.* Gratian. *discept. forens. cap. 100. n. 58.* Farin.
in fragm. verbo, Iudex, num. 719. Verum ex Statuto
Auenionensi Notarius actorum remoueri non po-
test tanquam suspectus nisi probatis legitimis sus-
picionum causis, vt cauetur *lib. 2. statut. rub. 9. art. 30.*
Et propterea ad interpretationem illius statuti quæ-
ritur de duobus. Primo vtrum dispositio illius sta-
tuti locum habeat in substituto Notarij qui con-
traxit societatem duraturam ad vitam cum Notario
principali cuius in capite officium est.

In qua quæstione ego in ea sum sententia, vt di- 3
ctum statutum intelligendum sit dumtaxat de Graf-
fario principali, non autem locum habeat in substi-
tuto, qui solo iuramento potest recusari, seruatis ta-
men inferius dicendis. † Ratio est quia quod Nota- 4
rius actorum scribat per substitutum, exorbitans
est à iure communi, vt *in auth. de tabellionib. §. 1. &
§. nos autem.* Et ideo facultas substituto tributa stri-
ctam debet admittere interpretationem, & statutum
illud loquens in casu simplici, nempe in Notario
principali, non potest habere locum in casu mixto,
nempe quando admixta est persona substituti, *l. vim 5
passam. §. præscriptione. ff. ad legem Iul. de adulter.* cum
alijs in simili casu allegatis per Rotam Romanam,
decis. 16. n. 2. post tract. Zachiæ *de societ. offic.*

Secundo quæritur vtrum dictus substitutus solo 6
iuramento recusari possit, quando eius persona se-
mel à partibus fuit approbata, veluti si eo scribente
plures actus iudiciales fecerint; immo sufficit quod
apud eius acta citationes fecerint, ex hoc enim
eius persona dicitur approbata: Burat. *decis. 606.
num. 7.*

Resoluendum est, Notarium substitutum semel
approbatum à partibus non posse solo iuramento
remoueri, sed causas suspicionis probandas esse ab
eo qui ipsum remouere desiderat; immo & proban-
dum esse tales suspicionum causas de nouo super-
uenisse, cum non versemur hoc casu in terminis re-
gulæ suprà de iure communi fundatæ, sed in alia
iuris regula: quod † qui semel est approbatus non 7
potest sine noua causa remoueri, Gratian. *discept. fo-
rens. cap. 167. num. 17. & 19.* adeo vt tacita approba-
tio sufficiat, Burat. *dicta decis. 606. num. 7.* † Idque 8
ad instar iudicis, qui recusari non potest, quando
eius persona fuit approbata, nisi probatæ fuerint le-
gitimæ suspicionum causæ de nouo superuenien-
tes, Gaill. *lib. 1. pract. obseruat. 33. numero 11.* Myn- 9
singer. *lib. 4. obseruat. 59.* Vbi dicit notoriè, & eui-
denter constare debere Iudici causam suspicionis de
nouo superuenisse, aliàs quòd non est remouendus.
Et magis in specie de Notario semel à partibus ap-
probato tradit Iacob. Laurent. *in dicto tract. de iud.
suspect. cap. 6. num. 3.*

Sed in terminis quoque iuris communis non ita 10
facilis debet esse Iudex ad remouendum Notarium
ex capite suspicionis, solo partis iuramento, neque
pars ipsa ex se sola iuramentum istud præstare potest
aut debet, sed ita demum si probabiles adesse suspi-
cionum causas iudex arbitratus sit, qua in re non pa-
rum potest illius arbitrium. Quinimò potest etiam
de causis illis suspicionum propositis summariam
capere informationem, nec parti iuramentum defer-
re nisi præuia dicta informatione, vt notat Laurent.
in d. tract. de Iud. suspect. c. 6. n. 3.

Sequitur ergo Notarium substitutum semel à par-
tibus approbatum solo partis iuramento recusari
non posse, nisi superuenientibus & probatis nouis
legitimisque recusationum causis: cum casus iste à
statuto non decisus, secundum iuris communis re-
gulas debeat terminari.

Et in effectu Doctores qui volunt solo iuramento
Notarium nondum approbatum, posse vti suspectum
recu

recusari, loquuntur de Notario per iudicem electo, prout de iure communi electio Notarij actorum spectat ad iudicem, qua de re egimus suprà *cap.2.n.*16. 17.& 18. Nos autem loquimur de Notario secundum statuti dispositionem, & Curiæ obseruantiam ab vna parte electo; cuius persona fuit ab illius aduersario approbata, qui casus multum inter se differunt, vt videre est apud Laurent. *dicto cap.6. in ipso principio, ante n.*1.

Considerabit etiam iudex qualitatem substituti. Nam magna est differentia inter simplicem substitutum siue iuuenem qui pro magistro scribit, quem faciliùs recusari posse non est dubium; & magistrum Notarium magistraliter à collegio Notariorum receptum atque à Superiore approbatum, prout in ciuitate Auenionensi ex regulamentis Superiorum requiritur in substitutis: quod videtur esse de mente
11 Rotæ *dict. decis.*16. apud Zach. *de socie. offic.* † Quia cum istorum persona fuerit à publico approbata, maior erga tales personas debet haberi respectus, maiorémque fidem illorum qualitas meretur, Menoch. *de arbitr. cas.*92. *num.*4. Calderin. *consil.* 2. *n.* 2. *de test.* quos *ibi* Rota *num.* 3. allegat. & Capic. *dec.*61. *in fine.*

Secundus occurrit casus in quo iudex, vel Notarius qui præuenit, remouetur à causa, nempè si sit Notarius, seu magister actorum à Prælato deputatus, adueniente successore in prælatura, de quo sit

Quæstio tertia, vtrum Iudex, vel Notarius ab Episcopo, aut alio Prælato deputatus, adueniente successore in prælatura, debeat remoueri etiam ab officio, & causis per eum præuentis.

12 Hac de re consultus alias respondi posse Episcopum successorem ab officio remouere graffarium à suo antecessore deputatum, aliúmque nominare, qui in omnibus Curiæ suæ causis motis, & mouendis scribat, nisi probetur talem esse illius Ecclesiæ consuetudinem quod graffarij deputari ad vitam sint soliti, & quod deputatio sic facta ad vitam, fuerit sortita effectum etiam post mortem deputantis, idque inuitis & contradicentibus successoribus: nam alias simplex continuatio in officio post mortem successoris in prælatura, non sufficeret ad inducendam consuetudinem, nisi simul probaretur contradictio Prælati successoris. Immo non sufficeret quamlibet consuetudinem probari, sed oporteret illam fuisse legitimè præscriptam, prout hæc omnia copiosè deducuntur per Gratian. *discept. forens. c.*167. *num.*1. *& seqq.* intelligendo tamen iuxta ea quæ dicentur infrà, *num.*29.

13 Ratio autem huius conclusionis est, quia † nemo potest dispositionem suam conferre ad tempus in quo non potest actum illum facere, *leg. quod sponsa, Cod de donat. ante nupt.*

Et quamuis Gratian. *ibidem n.*10. videatur prædicta limitare, vt locum non habeant quando in tali deputatione interuenit cõsensus Capituli, quia Capitulum nunquam moritur, vt etiam ostendetur infrà, *num.* 18. Tamen in casu proposito illa opinio
14 non est tuta; † Capitulum enim non potest præiudicare iuribus Episcopi, quando iura Episcopi sunt separata à iuribus Capituli, in præiudicium mensæ Episcopalis. Iuxta veriorem opinionem, Antonij de Butr. *in cap. final. Ne Prælati vices suas*, quem in terminis propositæ quæstionis citat & sequitur, non citato tamen Gratiano, Marc. Ant. Genuens. *in practicab. Eccles. q.*469. *versic. sed prædicta, n.*2.

15 Quid autem in hac materia obseruetur in Gallia, copiosè tractatur apud *Louet. in recollectione arrest. lit. O, num.*2. & *ibi* Addentes.

Sed tamen in facti contingentia dubitatum fuit, vtrum supradictæ conclusioni locus esset, quia graffarius Episcopo antecessori certam pecuniarum summam persoluerat, in reparationem furnorum Ecclesiæ conuertendam. Vnde quæsitum fuit vtrum successor teneretur illam officij concessionem ratam habere, aut saltem in omnem euentum pecunias per graffarium solutas illi restituere.

Quoad primum caput dixi non ideo teneri suc- 16
cessorem ratam habere hanc officij concessionem, quod summa illa in furnorum Ecclesiæ reparationem conuersa probetur. Licet enim sint aliqui casus in quibus successor in prælatura, vel beneficio, ad sui antecessoris debita persoluenda tenetur, de
quibus in *c.*1. *de solut.* & *ibi DD.* † non tamen ideo 17
sequitur quod dispositio, seu contractus transire debeat ad successorem, si alias non esset transiturus, vt benè ostendit Castrens. *consil.*2. *num.*6. *volumin.*1. Vnde remanet solum secunda pars dubij decidenda, vtrum Episcopus volens alium graffarium deputare, teneatur pecunias per eum qui reuocandus est solutas, ipsi restituere? qua in re obseruanda sunt in primis verba deputationis per Episcopum antecessorem factæ, vtrum videlicet nomine proprio ipsius Episcopi, an vero nomine Ecclesiæ facta fuerit. Nam in primo casu, nullo modo tenetur successor ex contractu sui antecessoris, quamuis pecunia fuisset in Ecclesiæ vtilitatem conuersa. Peregr. *consil.*9. *n.*11.
*volum.*3. † vbi dicit tria requiri ad hoc vt successor 18
ex contractu sui antecessoris obligetur, nempè quod contractus factus fuerit nomine Ecclesiæ. 2. quod interuenerit authoritas Superioris, vel cõsensus Capituli. 3. quod pecunia versa fuerit in vtilitatem Ecclesiæ. Nam licet contractus factus fuisset nomine Ecclesiæ, tamen valeret mero iure, nisi adhuc etiam probaretur illum cessisse ad Ecclesiæ vtilitatem, &
pecunias in causam expressam fuisse conuersas. † Et 19
in omnem euentum, etiam his probatis, succurrendum esset Ecclesiæ, quatenus læsio interuenisset, beneficio restitutionis in integrum, Alexand. *cons.*160. *num.*4. *vol.*6. Peregr. *consil.*9. *num.*10. & 11. *volum.*3. Prædictámque distinctionem inter contractos per Prælatum nomine Ecclesiæ, vel nomine proprio factos approbauit Rota apud Burat. *decis.*482. *num.*8. *in nicto num.*17. Mantic. *de tacit. conuent. lib.*5. *tit.*13. *num.*16. vbi latè explicat quando contractus transeat ad successorem, illúmque obliget.

Ad probandum autem quod pecuniæ in vtilita- 20
tem Ecclesiæ fuerint conuersæ, non sufficit partium sola confessio, cum illa in fraudem Ecclesiæ facta cẽseatur, & in successorum præiudicium, vt per Ca-
streos. *consil.* 437. *num.*4. *vol.*1. † Quamuis enim 21
alias probatio coniecturalis sufficiat ad probandam versionem, Ludouis. 31. *n.*2. & 12. Burat. *decis.*546. *num.*4. & 9. *cum ibi citatis.* Aliud tamen statuendum
est in casu proposito: quia cum † Prælatus suum 22
successorem supplantare non possit per quemcunque contractum, vt suprà dictum est, & vltra citatos tradit Gabriel. *consil.*83. *numer.*45. & *sequentib.*
*vol.*1. † ideo versio pecuniarum plenè probanda 23
est, quando agitur de successoris præiudicio. Castrens. *consil.* 2. *num.*4. *versic. Præterea illud dictum, volum.*1.

Aduertendum præterea est, vtrum causa in quam 24
pecunia versa fuit, sit ipsi Ecclesiæ vtilis, an vero Prælato? nam, exempli gratia, dum de furnorum ordinaria reparatione agitur, onus istud ad ipsum tunc existentem Prælatum pertinebat, tanquam onus illius qui fructus percipiebat. *leg. si pendentes, §. si quid cloacarij, ff. de vsufruct.* Et qui administrationi

præest,

præeſt, tenetur reficere, *leg. hactenus, ff. de vſufr.* Ca-
ſtrenſ. *in puncto, conſil.* 337. *n.* 8. *verſ. vltimo quæritur,*
volum 1. & conferunt tradita per Caſtil. *de vſufr. c.* 56.
n. 14. *& cap.* 57. *n.* 1. *&* 6.

25 Succeſſor autem non tenetur ad debita ſui præde-
ceſſoris, niſi quatenus probetur verſum in vtilita-
tem Eccleſiæ. Menoch. *de arbitr. caſu* 432. *n.* 19.
Mar. Antonin. *var. reſol.* 34. *n.* 5. *vol.* 1.

Et quamuis Rota aſſerat ſucceſſorem teneri ad
expenſas & debita pro rebus Eccleſiæ meliorandis
contracta, *decif.* 186. *&* 208. *part.* 2. *diuerſ.* hoc ideo
quia ibi tractabatur de Emphyteuſi deuoluta ad Ec-
cleſiam, & ſic de ipſa recuperādā, noſter autem caſus
verſatur in ipſa re diſtrahenda in ſucceſſoris præiu-
dicium. Præterea in caſu dictarum deciſionum age-
batur de poſſeſſore qui rem melioratam poſſidebat,
cui propterea ius retentionis competebat, hic au-
tem caſus ſupponit, notarium vel officium aliud ab
Epiſcopo antecceſſore poſſidentem, ipſum quidem
officium poſſidere, non tamen rem melioratam;
26 † ideo vnius rei pro alia non datur illi retentio,
Gloſſ. *in l. planè, in verbo, Deducatur,* & *ibi* Alberic. &
Angel. *ff. de petit. hered.* Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.*
112. *num.* 25.

Et propterea conſtat ex prædictis iudicem aut no-
tarium à Prælato deputatum à cauſis præuentis &
cœptis deſiſtere debere, nec in illis procedere aut
ſcribere poſſe, ſi à Prælato ſucceſſore fuerit reuo-
catus.

Quarto quæritur quid dicendum ſit de deputatis
ad vitam iudicibus, vel notariis, quando talis eſt Ec-
cleſiæ conſuetudo, vt ſic deputentur. Reſpondetur,
validam eſſe conceſſionem huiuſmodi officiorum,
etiam non obſeruatis ſolemnitatibus neceſſariis in
27 aliis bonorum Eccleſiæ alienationibus, † quia offi-
ciorum alienatio perpetua non eſt, officia enim cum
perſona finiuntur, & redeunt ad Eccleſiam conce-
dentem: Rota *deciſ.* 622. *n.* 9. *lib.* 3. *p.* 3. *diuerſ.* Burat.
deciſ. 24. *n.* 12. *&* 13.

Quod maximè procedit quando officia ſunt ad
vitam concedi ſolita, prout dicitur de re quæ in
feudum vel emphyteuſim ſolet concedi, quæ ſine
ſolemnitatibus alienari poteſt, Rot. & Burat. *in dictis*
28 *locis.* † Ex eo enim quod ſemel huiuſmodi bona exi-
nerunt de menſa, non dicuntur amplius alienari. Ro-
ta *d. deciſ.* 622. *n.* 10. *lib.* 3. *p.* 3. *diuerſ.*

29 Et quamuis Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 767. *num.* 9.
requirat hoc caſu probationem conſuetudinis legi-
timè præſcriptæ, etiam cum contradictione Prælati
vel Eccleſiæ, tamen ex mente Rotæ Romanæ, alte-
rum de duobus ſufficere videtur, nempè vel quod
doceatur de vna conceſſione præcedenti valida &
ſolenni, vel ſaltem de duabus minus ſolemnibus
effectuatis, cum curſu quadraginta annorum, Rota
diuerſ. dec. 160. *n.* 5. *p.* 2. vbi dicitur hanc eſſe com-
munem concluſionem, Seraph. *deciſ.* 434. *num.* 1. *&*
1451. *num.* 3. *&* 1490. *num.* 3. *&* 5. *Et in recentior. de-*
ciſ. 36. *n.* 7. *part.* 7. Vel etiam ſufficeret probari per te-
ſtes huiuſmodi officia ad vitam concedi ſolita, Rota
dicta deciſ. 622. *n.* 10. *part.* 3. *lib.* 3. Et ita intelligi de-
bent ſuperiùs dicta *numero* 21.

Sed quid iuris ſi præcedentes conceſſiones factæ
fuiſſent ad vitam alicuius, in ſequenti verò conceſ-
ſione etiam ad vitam facta, fuiſſent adiecta noua pa-
cta & conditiones in præiudicium Eccleſiæ, vtrum
30 conceſſio hæc vltima in totum corrueret? † Reſ-
pondeo quod non, ſed ſolum ad formam antiqua-
rum reducenda eſſet, ex traditis per Clar. *in* §. *feudum.*
q. 13. *n.* 7. *verſ. Sed quid ſi alteret. Et in* §. *Emphyteu-*
ſis. quæſt. 6. *n.* 2. *verſic. Sciat tamen.* Vbi hanc dicit eſ-

Sanlegerius de Preuent. Indit.

ſe magis communem opinionem, & veriorem.

Rurſus quæritur quid dicendum ſit de conceſſio- 31
ne officij facta ad beneplacitum. Reſpondetur clau-
ſulam *ad beneplacitum* non nocere perpetuitati offi-
cij. Marta *de clauſ. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 1. *&* 4. intelligen-
do tamen iuxta copiosè tradita per Barboſ. *tract. de*
clauſ. c. 3. ad quem lectorem remitto, quia nimis re-
mouetur à materia noſtra. † Videatur Oſaſc. *dec.* 144. 32
n. 3. De Poot. *de poteſt. proreg. lib.* 3. *de elect. official. in*
princip. num. 5. & *ibi* Addit. *fol.* 29. *n.* 5. Fontanel. *de*
pact. dotalib. clauſ. 4. *gloſſ.* 10. *p.* 1. *n.* 145. *& ſeqq.* Maſtr.
lib. 1. *de magiſtrat. cap.* 17. *n.* 16. *& ſequent.* *&* 42. Io-
ſeph. Ramon. *conſil.* 35. *n.* 4. Ceual. *comm. concl. c.* 425.
num. 19.

Solum hic obiter monebo Barones ſeu feudata- 33
rios habentes merum & mixtum imperium, vt dum
deputant ſuos Officiales, aduertant ad formam &
verba deputationis, & niſi eos velint conſtituere
perpetuos, apponant clauſulam, quod poſſint ad li-
bitum voluntatis, etiam ſine cauſa reuocari. Nam
alioqui poſſent incidere in lites dum eos vellent
reuocare, vt colligitur ex Doctoribus mox citatis,
cum ipſi poſſint de huiuſmodi officiis diſponere,
non tamen in præiudicium ſucceſſorum, ſi feudum
eſſet ex pacto & prouidentia, & non hæreditarium.
† Et darentur Officiali ad vitam conſtituto remedia 34
poſſeſſoria; Guill. Bened. *in cap. Raynutius, in verb.*
Duas habens filias, n. 38. Ceual. *d. q.* 425. *n.* 19. Maſtril.
d. c. 27. *lib.* 1. *n.* 33. *&* 42.

Quinto quæritur quid dicendum ſit de notario
qui alium ſibi in coadiutorem aſſumpſit, ea lege, vt
donec bullæ ſuæ litteræ coadiutoriæ fuiſſent expe-
ditæ, talis adiunctus remaneret aſſociatus in illo of-
ficio: Sed cum fel. record. Vrbanus VIII. per bullam
generalem omnes coadiutorias officiorum nondum
effectum ſortitas reuocaſſet, eaſque in futurum non
concedendas eſſe edicto ſeu lege generali ſtatuiſſet,
vtrum ſuperueniente tali lege non præuiſa tempore
conuentionis, cogendus ſaltem ſit notarius princi-
palis, vt adiunctum, ſi non vti coadiutorem, ſaltem
vti ſocium in ſuo officio admittere teneatur.

Hæc quæſtio diutius agitata fuit tam Auenioni, quā
Romæ, ſed per plures ſententias deciſum fuit, non
ſolum coadiutoriam expiraſſe; de quo dubitari non
poterat, ſed etiam ſocietatem, illius acceſſoriā. † Ra- 35
tio deciſionis fuit, quia cum ſocietas fuerit tantum
contracta ſub ſpe futuræ coadiutoriæ, ceſſante cau-
ſa promiſſionis, ceſſauit & ipſa promiſſio, Rota *deciſ.*
255. *num.* 1. *parte* 1. *recent.* † vbi promittens penſio- 36
nem ſuper certo beneficio, non tenetur illam ſolue-
re, ſi illud beficium adeptus non fuerit.

Et quia ſublato præſuppoſito tollitur & illud quod
ex eo ſequitur, Gl. *in l. mancipia, C. de ſeru. fugit.* Dec.
in ſimili, conſil. 244. *num.* 15. Et ſocietas eſt reſpecti-
ua ad ipſam Coadiutoriam, Surd. *conſ.* 217. *num.* 9. &
probatur in *l. petens. C. de pact.* Ergo hac ceſſante, ceſ-
ſat & ſocietas. Rot. *dec.* 589. *num.* 3. *&* 4. *p.* 1. *diuerſ.*
Surd. *deciſ.* 7. *num.* 33. Georg. *allegat.* 22. *numero* 44.
Item quia Coadiutoria quæ eſt cauſa contractus de-
uenit ad non cauſam, ideo omnia in priſtinum ſta-
tum ſunt reponenda: Surd. *dec.* 163. *n.* 144. Præſer-
tim cum Coadiutoria ſit cauſa finalis, ſine qua partes
non erant contracturæ, & ex qua tanquam ex radice
oritur obligatio, Menoch. *conſil.* 331. *num.* 73. Quan-
do enim cauſa talis eſt, vt ſine ea quis non fuiſſet
contracturus, etiamſi eſſet impulſiua, efficitur fina-
lis, *l. ſi paterfamilias, ff. de hered. inſtit.* Bertrand. *conſ.*
77. *num.* 6. *volum.* 7. Qua ceſſante ceſſat diſpoſitio.
Gratian. *diſc. for.* 96. *n.* 27. 40. *&* 42. *& c.* 764. *n.* 9. *&*
558. *n.* 25. Deniq; quia omnis obligatio & promiſſio

debet intelligi, rebus sic stantibus & non potest comprehendere causam extra contractũ de nouo superuenientem, orientem ex noua lege non præuisa tẽpore contractus, *l.continuus.* 137.§.*cum quis.ff.de verb. oblig.ut.* Sanch. *de matrim.lib.*5.*disp* 5.*num.*26.optimè Bald. *in consil.*460.*num.*4.his verbis, *Euictio sumens causam ex nouis legibus disponentibus circa decisoria vltra vel contra ius commune, non pertinet ad venditoris detrimentum, l. Lucius, ff.de euict.*

Sexto quæritur quid dicendum sit de notatio qui in causa scribere cœpit, & à partibus fuit approbatus, sed tamen pendente lite, vnum ex litigantibus salutare destitit, an hæc sit causa sufficiens ad illum remouendum; Et an idem de iudice dicendum sit?

37 † Respondi in facti contingentia hanc esse sufficientem causam remouendi iudicem vel notarium, vt de Iudice tradit Mastrill. *decis.* 151. *numero* 46. vbi dicit sufficere leuem inimicitiam, ad hoc vt Iudex recusetur, veluti si se salutare cum parte litigante recusauerint, prout antea salutabant. Et in dicta decisione multa vtilia afferontur in materia recusationis Iudicum, quæ nimis remota sunt à materia nostra præuentionis, ideo non iosisto. Sequitur Gratian. *disc. forens.* 184. *num.* 18. De Notario vero quod ob salutationem non factam cum parte litigante possit vt suspectus recusari, tradit idem Gratian. *discept. forens. cap.* 538. *num.* 57. quem citat & sequitur Gutib. *consil.* 88. *num.* 12. Quod intelligendum est si data opera & aduertenter à salutatione destiterit.

Verum cum nuper disputaretur, si pendente lite & approbata persona Graffarij principalis, superueniat noua causa suspicionis contra eius socium generalem in eius tabulatu, vtpote quod ille socius desierit salutare vnam ex partibus litigantibus, aut malè se gesserit in scribendo acta causæ, seu aliter se valde suspectum reddiderit, vtrùm non modo socius ille remouendus sit vti suspectus, sed etiam ipse Graffarius principalis? In hac quæstione Dixi, ipsum quoque Graffarium principalem esse remouendum; & sententia mea fuit confirmata, & executioni demandata. Ratio est quia Graffarius principalis videns socium malè se gessisse scribendo acta causæ, tenebatur illum remouere, quod cùm non fecerit, reddidit se suspectum, ex doctrina Rip. *in cap.* 1. *de iudic.n.* 34. ibi, *Quia eo ipso quod suspectum assessorem non remouet, seipsum suspectum reddit.* Item quia cum in causæ prosequutione necesse esset quotidie ingredi officium, officinam, seu tabulatum in quo socius suspectissimus quotidie morabatur assiduè, dutum esset, & multis querelis suppositum, si partes cogerentur locum illum adire, in quo socium Graffarij sibi viderent infensissimum, cùm nemo ad locum non tutum accedere cogendus sit: *Clem. causam, vers. vero*, & *ibi* DD. *de elect.* & *Clem.* 1. *de iud.* Immo sola societas personæ suspectissimæ cum Graffario principali, reddebat principalis personam suspectã: per text apertum *in c.cum R. Canonicus, de offic.iud.deleg.* in illis verbis, *Quos, cum sint illius socij, merito habere pars aduersa suspectos.* Imò in hac materia socij dicuntur, qui habent occasionem sæpe ad inuicem conueniendi: Abb. *in d.c.cum R. Canonicus, n.*1.& 2. Aufrer. *in tract. de recusat. n.* 11.

38 Septimo quæritur (licet paululum extra materiam) vtrum sicut notarius potest ex causa recusari in iudicialib. ita & in extraiudicialibus. Veluti si dicam me nolle homagium vel iuramentum fidelitatis præstare, aut aliud contractum facere scribente tali notario, quia meus est inimicus? Respondetur affirmatiuè. Ratio est quia contractus fiunt ex mutuo partium consensu, nec potest Notarius instrumentum recipere nisi de partium voluntate, ergo non potest pars cogi ad contrahendum si Notarius recipiens sit illi suspectus. Ita in puncto determinat Bertrand. *consil.* 119. *num.* 5. *vol.* 3. *poster.*

Octauo quæritur vtrum sicut Iudex & Notarius non obstante quacunque præuentione remouentur ob causas suspicionum de nouo superuenientes, ita & Aduocatus fiscalis possit tanquã suspectus remoueri; In hac quæstione duas statuo conclusiones.

Prima est, dominum Aduocatum fisci remoueri non posse si causa inimicitiæ orta fuerit propter exercitium sui officij, veluti si aduersus recusantem aut eius consanguineos fisci partes sustinuerit, quia cum id ob muneris sui necessitatem fecerit, illi imputari non debet, *l.* 2. *C.de delatoribus lib.* 10. Mastr. *decis.* 214. *n.* 31. 39

Secunda conclusio. Dominus Aduocatus fiscalis recusari potest propter inimicitiam priuatam aliunde ortam quam ex officij sui executione, aut aliis iustis de causis, Mastr. *d.dec.* 214. *n.* 12. licet non facile huiusmodi causas admittendas esse asserat. † Non enim ita facile recusatur fisci patronus sicut Iudex, Larrea *in suis alleg. fisc.p.* 1. *alleg.* 2. *n.* 12. in quo capite plenè hanc quæstionem examinat. 40 41

Nono quæritur. Cum ex statuto Auenionensi Iudex ad partium requisitionem teneatur Assessores sibi assumere partibus non suspectos, qui votum habeant non solum consultiuum, sed etiam deliberatiuum, quia sententia de voto maioris partis proferenda est, vtrum si vnus vel plures ex Assessoribus votum suum remiserint ante sententiæ prolationem, & talis remissio notata fuerit in actis notarij, vtrum possit illud votum mutari, & aliud in eius locum remitti ante sententiæ prolationem.† In hac quæstione ego existimo votum semel remissum mutari non posse, quia res non est integra, & officium Assessoris est finitum. Vincent. de Franch. *decis.* 185. *n.* 3. *versic. Primo quia.* oam finito officio non est amplius assessor, sed priuata persona, vt *ibi* dicitur *n.* 6. Licet verum sit, illa vota Assessorum non habere vim & effectum sententiæ, vt dicit Afflict. *decis.* 303. *n.* 2. qui tamen loquitur ibi de votis tantùm consultiuis, sicut & Vincent. de Franch. *dicta decis.* 185. 42

Neque obstat si dicatur, iudicem posse suam sententiam mutare quandocunque ante publicationem. Quia non est eadem ratio in iudice, quæ in Assessore. Iudex enim ante sententiæ prolationem non est functus suo officio. Sed Assessor qui non interuenit in prolatione sententiæ, nec sententiam profert. (Imò solus iudex de voto Assessoris quamuis absentis) statim vbi votum suum Iudici, vel Notario causæ remisit, functus est suo officio, & vti priuatus reputatur. Semel enim siue bene siue malè egerit, illius officium expirauit, *leg. iudex posteaquam* 55. *ff. de re iudic. l.* 1. §. *si quis vltrò, ff. de quæstionib.* Et si aliter fieret, multa inconuenientia sequerentur, quæ hic dicere non expedit. Et prædicta mea opinio probatur ex iis, quæ bene ad propositum tradit Catol. Tap. *decis.* 12. *num.* 23. *versic. Quo vero ad allegata, doctrinas.* Vsque ad finem decisionis. Vbi ostendit vota semel remissa mutari non posse. Et sic verum est, Assessorem, qui præuenit tempus sententiæ, votum suum prius in actis causæ remittendo, se ipsum ab vlteriori processu in eadem causa prorsus excludere. Notarius enim cum iam scripserit in actis illam voti remissionem, non potest votum illud alicui restituere, neque actum de tali remissione factum, & scriptum delere in præiudicium partis cui ius est quæsitum.

Ratio

Ratio autem præcipua est, quia cum iuxta dispositionem Statuti, vota Assessorum non solum sint consultiua, sed etiam deliberatiua, adeo vt Iudex teneatur sequi vota duorum Assessorum, si sint concordes; statim remisso voto ius fuit quæsitum partibus eodem modo quo si lata fuisset sententia per vnum ex pluribus Iudicibus seu Commissariis, vt notauit Tapia *decis. Siciliæ* 12. *num.* 24. vbi considerat illam differentiam inter vota consultiua & deliberatiua. Et ideo si ageretur de Assessoribus sumptis per Iudicem ex officio, qui secundùm statutum & de iure communi habent solùm votum consultiuum, aut si lis esset mota in locis vbi Assessores non habent votum deliberatiuum, possent illud ante Iudicis sententiam mutare, quia per voti remissionem non esset alicui jus quæsitum, iuxta præfatam Tapiæ distinctionem.

CAPVT XXVII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione per Monitoria Ecclesiastica concessa ad fines obtinendi reuelationes testium, vel restitutionem rerum ablatarum. Ostenditur ex huiusmodi litteris monitorialibus nullam oriri præuentionem. Declaratur an & quomodo præuenta lite principali coram Iudice laico, procedi possit coram Ecclesiastico in specie ad declarationem censurarum, contra non reuelantes, aut falsum reuelantes, vel non restituentes. Et vtrum in præiudicium præuentionis possit procedi coram eodem, vel diuerso Iudice, ad remedium declarationis censurarum in specie. Et multa tractantur circa Monitoria, & reuelationes testium. Maximè ad interpretationem, *Statuti Auenionensis, sub titulo De Monitoriis.* Et vtrum oppositio vnius, retardet publicationem monitorij quoad alios. Quæ sit praxis Monitorialium in Gallia: & vtrum Conseruatores illas concedere possint.

SVMMARIVM.

1 *Referuntur Doctores de materia Literarum monitorialium tractantes.*
2 *Ex literis monitorialibus nulla oritur præuentio.*
3 *Monitoria sunt actus more extraiudicialis, & ex illis nullum oritur attentatum.*
4 *Monitoria ante litem, vel lite pendente, concedi possunt.*
5 *Qui se opponit monitorio, habet contra se suspicionem mali iuris.*
6 *Quomodo verum sit, monitorium esse actum extraiudicialem.*
7 *Causa monitorij est omnino separata à causa negotij principalis, & qualibet debet currere suo marte.*
8 *Lite pendente super negotio principali, non potest procedi ad declarationem censurarum coram iudice Ecclesiastico contra rem indebitè detinentem, in specie, sed solum generaliter contra omnes.*
9 *Lite pendente in causa principali non potest procedi contra testes non reuelantes ad declarationem censurarum coram Iudice Ecclesiastico, sed solum generaliter contra non reuelantes.*
10 *Contra testem falsum, falsum reuelantem, potest procedi criminaliter, ad pœnam falsi coram iudice Ecclesiastico, non tamen in præiudicium causæ præuentæ in tribunali Curiæ secularis.*
11 *An liceat variare in præiudicium præuentionis, & recurrere ad remedium declarationis censurarum, in specie.*
12 *Variatio & recursus ad censuras, fieri potest ab eodem iudice ad eundem Iudicem Ecclesiasticum.*
13 *Declarans se possidere iusto titulo res contentas in monitorio, ab illo eximendus est, & reus ad iudicem laicum competentem remittendus.*
14 *Testis declarans se esse promptum dicere veritatem quando iudicialiter producetur, eximendus est à monitorio.*
15 *Explicatur statutum Auenionense* libro secundo Rubric. 35. de Monitoriis, *in causis arduis reuelantes possunt cogi respondere cum interrogatorijs,* ibidem.
16 *Iudex Ecclesiasticus lite nondum cœpta, & causa nondum præuenta, per iudicem laicum, potest procedere ad declarationem censurarum contra non reuelantes & non restituentes*, & numero 19.
17 *Laicus efficitur de foro iudicis Ecclesiastici ratione peccati.*
18 *Testes qui reuelarunt vigore monitorij, debent formiter repeti coram iudice Ecclesiastico, dum vult procedere ad declarationem censurarum contra certam personam.*
19 *Refertur praxis quarundam curiarum in hac materia.*
20 *Iudex Ecclesiasticus non sufficit quod præuenerit per concessionem monitorij, sed debet præuenisse per processum declarationis specialis censurarum, alias præualebit processus iudicis laici.*
21 *Monitoria & excommunicationes non conceduntur nisi in subsidium.*
22 *Non deuenitur ad denunciationem Ecclesiasticam, pro re iam in iudicium deducta & negata.*
23 *Oppositio vnius aduersus monitorium, facit vt supersedeatur quoad omnes, si opponens deducat exceptionem realem, secus si personalem.*
24 *Explicatur* Decisio Rotæ Auenionensis, 168.
Quæ sit praxis literarum monitorialium in Gallia.
Conseruatores vel Vicarij Episcoporum vtrum possint decernere monitoria, & quid de vicario Capituli sede vacante.

NOn tractamus hîc de monitoriis nisi quoad effectum præuentionis. Qui enim plura de his scire desiderabit, adeat integrum de illis tractatum *Lazarij*, nec non Riccium *in Praxi Rerum fori Ecclesiastici, à decis.* 267. *ad* 282. *Et in suis decis. dec.* 219. *te prima, &* 69. *par.* 2. Costam. *de remed. subsidiar. remed.* 14. Anton. Fab. *lib.* 4. *Cod. tit.* 14. *de probation. definit.* 49. & 54. *Et libro* 7. *titul.* 28. *de appellat. definit.* 22. Sol. *in constit. antiqu. Sabaud. tit. vt nemo inuitus, gloss. vnic. numer.* 6. *& sequentib.* Giurb. *decis.* 94. Syluam Nuptial. *lib.* 3. *num.* 30. *& sequentib.* Praxim Archiep. Neapol, *cap.* 1. Barbos. *de potestate Episc.* 1

par.3.allegat.96. Imbert.Rupell. *in praxi Gallica libro primo cap.62.* Guazzin. *de defens.reor.defens.18. cap.1.cum aliis per eos citatis.*

Deueniendo itaque ad materiam tractatus nostri
2 † dicimus ex huiusmodi literis monitorialibus nullam oriri præuentionem iudicis Ecclesiastici, vel eius Curiæ, contra alium iudicem causæ principalis eiusue tribunal. Et vicissim ex præuentione causæ & negotij principalis, nullum fieri præiudicium seu impedimentum impetrationi, vel cursui monitorialium.

3 Probatur conclusio, quia monitoria ista sunt actus merè extraiudiciales, & per consequens tales vt ex iis præuentio aliqua oriri non possit, nec attentatum dici in præiudicium causæ pendentis, cum non tendat ad impediendam, sed ad coadiuuandam causam & probationes detegendas, ita determinat Mar.Antonin. *lib.1.vari.resolut.cap.ult.cas.56.* quem citat & sequitur Lasar. *de Monitor. sect.4. quæst.1. num.29.*

4 Vnde quotidie videmus in praxi literas monitoriales tam ante litem, quam lite pendente concedi, prout & in Curia Gratianopolitana ita se vidisse obseruari testatur Crauet. *cons.181.num.5.* dicens hoc esse fundatum in æquitate:† quia is qui se opponit
5 monitorio, habet suspicionem contra se. Nam tuto in conscientia, quorum interest se opponere, ne currat monitorium: ita etiam concludit Lasar. *in dict. tractat. de Monitor. sect.1. quæstion.18. num.9. & 10.*

6 Sed tamen hæ non sunt veræ rationes, nam quod monitorium sit actus extraiudicialis, verum quidem est dum obtinetur & publicatur nemine opponente. Sed dum adest oppositio, certum est in ea procedi coram iudice Ecclesiastico per modum contentiosæ iurisdictionis, & iudicialiter. Vera igitur ratio huius conclusionis est illa, quæ petitur ex
7 eo quod † Causa monitorij, & causa principalis, sunt duæ causæ separatæ, & coram duobus iudicibus diuersis tractantur, & ideo quælibet currit suo marte, nec causa principalis impeditur per causam monitorij, nec è contra. Nam vt aliàs diximus *c.10. n.17.* Litis pendentis & præuentionis exceptio, locum non habet in causis particularibus separatis & diuersis.

8 Aduertendum nihilominus est, præmissa locum habere, quādo agitur de impetratione & cursu monitorialium. Aliud tamen est si, publicato monitorio, & subsequutâ excommunicatione, impetrans velit agere contra eum quem existimat rem suam iniustè detinere, & per testium qui reuelarunt depositiones esse conuictum: & petere eum incidisse in censuras Ecclesiasticas. Tunc enim de præuentione agendum est. Nam si iudex alius, seu laicus, seu Ecclesiasticus, à quo non emanarunt literæ monitoriales, cœperit procedere in causa & negotio principali, obstabit agere volenti coram iudice Ecclesiastico exceptio litis pendentis, seu præuentionis causæ. Per regulam *l.vbi cœptum, ff. de iudic. & l.nulli C.eodem tit.* Non enim debet iudex Ecclesiasticus sub prætextu causæ incidentis trahere ad se totam causam principalem, sed eam debet remittere ad Curiam vbi præuenta est, *cap. Lator.* vbi Panorm. & alij, *Qui fil. sint legitim.*

9 Idémque dicendum est de eo qui non reuelauit, cum tamen ex aliorum testium reuelationibus constare posset, eum aliquid sciuisse de contentis in monitorio. Nam contra hunc non reuelantem non posset iudex Ecclesiasticus lite pendente procedere ad excommunicationem. Lazar. *de Monitorio, sect.4. q.8.num.13.*

Similiter licèt contra testem, qui falsam reuela- 10
tionem fecit, procedi possit coram iudice Ecclesiastico, adeo vt quidam falsum reuelans condemnatus fuerit ad pœnam fustigij in Curia Neapolitana Archiepiscopali, vt per Prax. Archiep. Neapolit. *d.c.1. n.16.versic.est etiam mente tenendum:* Tamen hoc non existimo fieri posse nisi lite principali finita, quia rationes allegatæ, apud Lazar. *d.q.8.n.15.* & per Syluam Nupt. *d.lib.3.n.60.* militant etiam in casu isto: fieri enim posset præiudicium causæ principali coram iudice laïco præuentæ, maximè quia omnes reuelantes essent formiter examinandi, & repetendi, coram iudice Ecclesiastico. Vt fatetur *dicta Prax. Archiep. Lazar. & Sylua Nuptialis.* Quod fieri non potest in præiudicium iudicis laïci qui præuenit.

Non obstant tradita, per Guid.Pap. *quæst.105.n.3.* 11
vbi dicit fuisse licitum actori, derelicta actione in factum, per eum intentata coram Officiali Gratianopolitano pro quodam delicto, redire ad litteras excommunicatorias & monitorias, & facere eas exequi in bonis debitoris excommunicati, attenta renunciatione causæ prædictæ per eum facta. Quia quando competunt duo remedia, vnum videlicet ordinarium, & aliud extraordinarium, licitum est primò intentato ordinario recurrere ad extraordinarium, si per istud pinguius parti prouideatur, vt concludit Cyn. *in l. etiam, in 4. opposit. Cod. si tutor vel Curat.interuenerit.*

Quia in casu *Guid.* agebatur de eodem iudice 12
Ecclesiastico, coram quo actio in factum fuerat intentata, nec fiebat præiudicium alteri iudici, nec causa transferebatur à iudice laïco ad tribunal Ecclesiasticum, secus est quādo causa fuit cœpta coram iudice laïco, & in præiudiciū iurisdictionis & præuentionis, causa traheretur ad Curiam Ecclesiasticam, quod fieri non debet. Iuxta tradita per nos suprà *in c.6.de renunciat.litis, n.9. & seqq.* atque ita respondet Neuizan. *in Sylua nupt.lib.3.n.60.*

Si autem lis nondum cœpta fuisset coram iudice 13
Curiæ laïcalis, tunc duo casus sunt considerandi. Primus est, quando aliquis comparet coram iudice Ecclesiastico, de cuius mandato procéditur ad publicationem monitorij, & dicit se habere & possidere bona vel res contentas, & designatas in monitorio, seque illas iusto titulo possidere: & hoc casu non obstante præuentione facta per viam litis monitorij, remittendus est ad iudicem suum competentem etiam laïcum, nec de negotio principali cognoscere potest iudex Ecclesiasticus monitorium concedens, Abb. *in cap.nouit. num.53. de iudic.* post quem & plures alios sic tenuit Lazar. *d. tract. sect.3. qu.1. num.4.*

Idémque locum habet, quando quis non detinet 14
res in monitorio designatas, sed scit aliquid de contentis in eo: nam si adeat iudicem qui monitorium concessit, & corā eo declaret se aliquid scire de contentis in eo, & promptum esse iudicialiter coram iudice causæ principalis deponere, & dicere veritatem; eximendus est à monitorio, & remittendus ad iudicem causæ principalis qui præuenit in illius cognitione, secundùm dispositionem Statuti Aueniensis, *lib.2.rub.33.*

Circa cuius statuti interpretationem mota fuit aliàs difficultas ex eo quod ibi dicitur, eum qui patêre vult monitorio pro rebus occultis concesso, debere coram iudice concedente declarare se de contentis in monitorio tale quid scire, quod offerat se paratum testificari coram iudice, qui eum ad testificandum vocabit: quo facto, sit ab eodem monitorio exemptus. Verba enim illa, *tale quid scire*, non hoc videntur inferre, vt quis generaliter declarare debeat
se

se aliquid scire de contentis in monitorio, sed potius quod debeat declarare in specie, *tale quid scire*, id est res certas & specificas, *leg. talis scriptura, ff. de leg. 1. cum similibus.*

Et sanè si rigorem verborum, potius quam mentem statuentium consideremus, dicendum erit non fuisse satisfactum statuto nisi factâ speciali reuelatione, & designatione eorum quæ ad eius notitiam deuenerunt; Sed si mentem attendamus, contrarium erit dicendum; nam intentio statuti illa fuit, vt obuiaretur fraudibus, quæ passim fiebant circa huiusmodi reuelationes. Remittebantur enim originaliter ipsi parti, quæ testes in sui fauorem reuelantes eligebat, cæteros dimittebat, & occultabat, & dabatur
15 occasio subornationis testium.† Ad quæ inconuenientia euitanda, dicunt DD. quod in causis arduis non debent recipi tales reuelationes, nisi cum interrogatoriis partis, vt concludit Lazar. *de Monit. sect. 2. q. 3. num. 4.* Praxis Archiepiscop. Neap. *cap. 1. num. 6. versic. seruatur tamen.*

Sed melius prouisum fuit per statutum Auenionen. quod sufficiat declarare se aliquid scire de contentis in monitorio, cuius intentioni non satisfieret, si quis teneretur omnia quæ scit declarare. Alioqui statuti dispositio redderetur inutilis. Atque ita statutum illud interpretata est Rota Auen. apud D. à Laurent. *decis. 136.* Et sic etiam ordinari in Patria Pedemont. testatur Sol. *in constit. Sabaud. tit. de tribunal. compet. gloss. 4. n. 1.*

16 Secundus casus est, quando nec reus aut possessor aliquis comparet vel testis, & tamen vel reus iniustè res in monitorio designatas detinet, vel testis scit contentorum in monitorio veritatem; & hoc casu lite nondum cœpta coram iudice sui competente, potest procedi coram iudice Ecclesiastico ad declarationem censurarum; & tunc iudex Ecclesiasticus declarabit; Titium v.g. incurrisse censuras in genere, in monitorio contentas, præcipiendo ei in specie sub pœna excommunicationis, vt talem rem restituat, & exeat de peccato. Vel melius, concludi poterit in libello, solummodo quod cogatur ad pœnitentiam, nullam mentionem faciendo de restitutione rei. Nam idem sequetur effectus, & lis erit breuior, cum pœnitere non possit nisi simul rem restituat, vel parti læsæ satisfaciat, vt copiosiùs explicat Neuis. *d. lib. 3. num. 57.* maximè, *in versic. nihilominus.*

17 Et hoc casu laïcus efficitur de foro iudicis Ecclesiastici ratione peccati, cuius cognitio ad laicum spectare non potest; Gratian. *discept. forens. 154. numero 25.* text. & DD. *in cap. nouit. 13. de iudic.*

18 Sed vt iam dictum est, repetendi sunt formiter in hoc iudicio testes coram iudice Ecclesiastico, aliàs fidem non facerent. Neuisan. *dicto numero 57.* Quod tamen in praxi non seruari in Curia Archiepiscopali Neapolitanâ testatur Praxis Archiepisc. *d. cap. 1. n. 17.*

19 Et quamuis apud nonnullos fuerit etiam de huius praxis validitate dubitatum, tamen eam multis rationibus comprobat, & magis veram & piam dicit Mar. Anton. *libro 1. resolut. vltim. vltimo casu.* Vbi respondet ad contraria & de hoc adest decisio: Rotæ 383. *num. 1. part. 1. diuersor.* Sequitur Barbos. *de Episcop. parte 3. allegat. 96. n. 44.*

20 Sed quæritur quid iuris, si monitorium fuerit à iudice Ecclesiastico concessum & publicatum, immo & declarata, ac publicè fulminata excommunicatio; sed iudex laïcus, antequam ageretur coram iudice Ecclesiastico ad declarationem censurarum contra non restituentes, vel non reuelantes, præuenerit per citationem contra assertum iniustum detentorem, vtrum præuentio ista impediat quominus iudex Ecclesiasticus procedat in causa specificæ declarationis censurarum? hanc quæstionem non reperio sic in indiuiduo tractatam. Sed tamen concludendum est præualere præuentionem iudicis laïci.

Primo quia ex Concil. Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 3.* non potest deueniri ad illud remedium 21
declarationis excommunicationis, nisi in subsidium; quando aliter consultum parti esse non potest. At hîc præsupponimus partem, suam actionem iam coram iudice laïco intentasse.

Præterea quia sequeretur, diuersas & omnino contrarias sententias in eodem negotio ferri posse. Quia vnus iudex absolutoriam, alter condemnatoriam sententiam proferre posset, & causæ continentia diuideretur, testésque coram vtroque iudice formiter examinarentur, magnaque sequeretur iudiciorum confusio & perturbatio. † Cúmque iste modus 22
procedendi coram iudice Ecclesiastico nuncupetur Denunciatio iudicialis priuata, non poterit ad eam deueniri pro re iam in iudicium deducta & negata, vt dicit Abb. *in d. cap. nouit. de Iudic. n. 33.* Et fatetur Anton. *dicto casu vlt. in fine, versic. tum quia ex simplici negatione.*

Vltimo loco notandum est, quod si aduersus monitorium aliquis se opposuerit, & ad oppositionem 23
admissus fuerit, dubitatum alias fuit vtrum oppositio illius faciat, vt supersedeatur in publicatione monitorij quoad omnes alios? In qua dubitatione fuit resolutum per Rotam Auenionensem *decis. 168.* Quod si vnus fuerit admissus ad oppositionem aduersus monitorium, supersederi debet in illius publicatione, tam quoad illum, quam quoad alios omnes. Sed ego distinguendum esse existimo: nam aut ille qui se opponit aduersus monitorium, opponit exceptionem aliquam personalem, veluti si dicat se non teneri reuelare, quia est consanguineus, vel quia est Aduocatus partis, vel illius consilium, de quibus Giurb. *decis. 94. n. 15. & seqq.* & hoc casu si pars quæ monitorium impetrauit declaret se consentire, vt talis se opponens eximatur à monitorio, hoc casu si nullus alius se opponat, procederur ad publicationem monitorij contra omnes alios. Quia illa exceptio non fuit opposita ad impognãdum totum monitorium, sed tantum ad certum particularem effectum, nempè ad hoc vt ille, qui se opponit, eximatur à monitorio, & ita exceptio illa opposita ad certum effectum non debet ad alium extendi: Rot. *dec. 256. n. 3. p. 2. recent.* & cum sint diuersæ personæ, & diuersa iura ac omnino separata, non potest propter ius distinctum, & nullo modo connexum supersederi, quoad alios in publicatione monitorij, & in effectu hoc voluit, Rot. *d. decis. 168.* maximè *n. 9.*

Aut vero oppositio fundata est in aliqua exce- 24
ptione, quæ totum ipsum monitorium respiciat potius quam personam, veluti si fuerit oppositum, monitorium continere diffamationem, vel agi de rebus notoriis, de quibus constet per instrumenta publica, quo casu monitoria non conceduntur, tunc oppositio vnius facit, vt supersedeatur quoad omnes. Et in his terminis huius posterioris casus loquitur & procedit *dicta decis. 168.*

Notandum autem est, prædictam praxim non habere locum in Gallia, vbi modus procedendi est valde diuersus, nec Iudices Ecclesiastici de præuentione cum Iudicibus laïcis regulariter contendere solent in causis monitoriorum. *Primò* enim, in Gallia, monitiones ipsas atque censuras, communis seu

par. 3. allegat. 96. Imbert. Rupell. *in praxi Galllica libro primo cap. 62.* Guazzin. *de defens. reor. defens. 18. cap. 1. cum aliis per eos citatis.*

Deueniendo itaque ad materiam tractatus nostri
2 † dicimus ex huiusmodi literis monitorialibus nullam oriri præuentionem iudicis Ecclesiastici, vel eius Curiæ, contra alium iudicem causæ principalis eius ve tribunal. Et vicissim ex præuentione causæ & negotij principalis, nullum fieri præiudicium seu impedimentum impetrationi, vel cursui monitorialium.

3 Probatur conclusio, quia monitoria ista sunt actus merè extraiudiciales, & per consequens tales vt ex iis præuentio aliqua oriri non possit, nec attentatum dici in præiudicium causæ pendentis, cum non tendat ad impediendam, sed ad coadiuuandam causam & probationes detegendas, ita determinat Mat. Antonin. *lib. 1. vari. resolut. cap. vlt. cas. 36.* quem citat & sequitur Lasar. *de Monitor. sect. 4. quæst. 1. num. 29.*

4 Vnde quotidie videmus in praxi literas monitoriales tam ante litem, quam lite pendente concedi, prout & in Curia Gratianopolitana ita se vidisse obseruari testatur Crauet. *cons. 181. num. 5.* dicens hoc esse fundatum in æquitate: † quia is qui se opponit
5 monitorio, habet suspicionem contra se. Nam tuto in conscientia, quorsum attinet se opponere, ne currat monitorium? Ita etiam concludit Lasar. *in dict. tractat. de Monitor. sect. 1. quæstion. 18. num. 9. & 10.*

6 Sed tamen hæ non sunt veræ rationes, nam quod monitorium sit actus extraiudicialis, verum quidem est dum obtinetur & publicatur nemine opponente. Sed dum adest oppositio, certum est in ea procedi coram iudice Ecclesiastico per modum contentiosæ iurisdictionis, & iudicialiter. Vera igitur ratio huius conclusionis est illa, quæ petitur ex
7 eo quod † Causa monitorij, & causa principalis, sunt duæ causæ separatæ, & coram duobus iudicibus diuersis tractantur, & ideo quælibet currit suo marte, nec causa principalis impeditur per causam monitorij; nec è contra. Nam vt aliàs diximus *c. 10. n. 17.* Litis pendentis & præuentionis exceptio, locum non habet in causis particularibus separatis & diuersis.

8 Aduertendum nihilominus est, præmissa locum habere, quãdo agitur de impetratione & cursu monitorialium. Aliud tamen est si, publicato monitorio, & subsequutâ excommunicatione, impetrans velit agere contra eum quem existimat rem suam iniustè detinere, & per testium qui reuelarunt depositiones esse conuictum: & petere eum incidisse in censuras Ecclesiasticas. Tunc enim de præuentione agendum est. Nam si iudex alius, seu laïcus, seu Ecclesiasticus, à quo non emanarunt literæ monitoriales, cœperit procedere in causa & negotio principali, obstabit agere volenti coram iudice Ecclesiastico exceptio litis pendentis, seu præuentionis causæ. Per regulam *l. vbi cœptum, ff. de iudic. & l. nulli C. eodem tit.* Non enim debet iudex Ecclesiasticus sub prætextu causæ incidentis trahere ad se totam causam principalem, sed eam debet remittere ad Curiam vbi præuenta est, *cap. lator.* vbi Panorm. & alij, *Qui fil. sint legitim.*

9 Idémque dicendum est de eo qui non reuelauit, cum tamen ex aliorum testium reuelationibus constare posset, eum aliquid sciuisse de contentis in monitorio. Nam contra hunc non reuelantem non posset iudex Ecclesiasticus lite pendente procedere ad excommunicationem. Lazar. *de Monitorio, sect. 4. q. 8. num. 13.*

Similiter licèt contra testem, qui falsam reuela- 10
tionem fecit, procedi possit coram iudice Ecclesiastico, adeo vt quidam falsum reuelans condemnatus fuerit ad pœnam fustigij in Curia Neapolitana Archiepiscopali, vt per Prax. Archiep. Neapolit. *d. c. 1. n. 16. versic. est etiam mente tenendum:* Tamen hoc non existimo fieri posse nisi lite principali finita, quia rationes allegatæ, apud Lazar. *d. q. 8. n. 15.* & per Syluam Nupt. *d. lib. 3. n. 60.* militant etiam in casu isto: fieri enim posset præiudicium causæ principali coram iudice laïco præuentæ, maximè quia omnes reuelantes essent formiter examinandi, & repetendi, coram iudice Ecclesiastico. Vt fatentur *dicta Prax. Archiep. Lazar. & Sylua Nuptialis.* Quod fieri non potest in præiudicium iudicis laïci qui præuenit.

Non obstant tradita, per Guid. Pap. *quæst. 105. n. 3.* 11
vbi dicit fuisse licitum actori, derelicta actione in factum, per eum intentata coram Officiali Gratianopolitano pro quodam delicto, redire ad literas excommunicatorias & monitorias, & facere eas exequi in bonis debitoris excommunicati, attenta renunciatione causæ prædictæ per eum facta. Quia quando competunt duo remedia, vnum videlicet ordinarium, & aliud extraordinarium, licitum est primò intentato ordinario recurrere ad extraordinarium, si per istud pinguiùs parti prouideatur, vt concludit Cyn. *in l. etiam, in 4. opposit. Cod. si tutor vel Curat. interuenerit.*

Quia in casu *Guid.* agebatur de eodem iudice 12
Ecclesiastico, coram quo actio in factum fuerat intentata, nec fiebat præiudicium alteri iudici, nec causa transferebatur à iudice laïco ad tribunal Ecclesiasticum: secùs est quãdo causa fuit cœpta coram iudice laïco, & in præiudiciũ iurisdictionis & præuentionis, causa traheretur ad Curiam Ecclesiasticam, quod fieri non debet. Iuxta tradita per nos suprà *in c. 6. de renunciat. litis, n. 9. & seqq.* atque ita respondet Neuizan. *in Sylua nupt. lib. 3. n. 60.*

Si autem lis nondum cœpta fuisset coram iudice 13
Curiæ laïcalis, tunc duo casus sunt considerandi. Primus est, quando aliquis comparet coram iudice Ecclesiastico, de cuius mandato proceditur ad publicationem monitorij, & dicit se habere & possidere bona vel res contentas, & designatas in monitorio, seque illas iusto titulo possidere: & hoc casu non obstante præuentione facta per viam talis monitorij, remittendus est ad iudicem suum competentem etiam laïcum, nec de negotio principali cognoscere potest iudex Ecclesiasticus monitorium concedens, Abb. *in cap. nouit. num. 53. de iudic.* post quem & plures alios sic tenuit Lazar. *d. tract. sect. 3. qu. 1. num. 4.*

Idémque locum habet, quando quis non detinet 14
res in monitorio designatas, sed scit aliquid de contentis in eo: nam si adeat iudicem qui monitorium concessit, & corã eo declaret se aliquid scire de contentis in eo, & promptum esse iudicialiter coram iudice causæ principalis deponere, & dicere veritatem; eximendus est à monitorio, & remittendus ad iudicem causæ principalis qui præuenit in illius cognitione, secundùm dispositionem Statuti Aueniomensis, *lib. 2. rub. 33.*

Circa cuius statuti interpretationem mota fuit aliàs difficultas ex eo quod ibi dicitur, eum qui parêre vult monitorio pro rebus occultis concesso, debere coram iudice concedente declarare se de contentis in monitorio tale quid scire, quod offerat se paratum testificari coram iudice, qui eum ad testificandum vocabit: quo facto, sit ab eodem monitorio exemptus. Verba enim illa, *tale quid scire*, non hoc videntur inferre, vt quis generaliter declarare debeat

se

se aliquid scire de contentis in monitorio, sed potius quod debeat declarare in specie, *tale quid scire*, id est res certas & specificas, *leg. talis scriptura, ff. de leg. 1. cum similibus.*

Et sanè si rigorem verborum, potius quam mentem statuentium consideremus, dicendum erit non fuisse satisfactum statuto nisi facta speciali reuelatione, & designatione eorum quæ ad eius notitiam deuenerunt; Sed si mentem attendamus, contrarium erit dicendum; nam intentio statuti illa fuit, vt obuiaretur fraudibus, quæ passim fiebant circa huiusmodi reuelationes. Remittebantur enim originaliter ipsi parti, quæ testes in sui fauorem reuelantes eligebat, cæteros dimittebat, & occultabat, & dabatur occasio subornationis testium.† Ad quæ inconuenientia euitanda, dicunt DD. quod in causis arduis non debent recipi tales reuelationes, nisi cum interrogatoriis partis, vt concludit Lazar. *de Monit. sect. 2. q. 3. num. 4.* Praxis Archiepiscop. Neap. *cap. 1. num. 6. versic. seruatur tamen.*

15 Sed melius prouisum fuit per statutum Auenionen. quod sufficiat declarare se aliquid scire de contentis in monitorio, cuius intentioni non satisfieret, si quis teneretur omnia quæ scit declarare. Alio qui statuti dispositio redderetur inutilis. Atque ita statutum illud interpretata est Rota Auen. apud D. à Laurent. *decis. 356.* Et sic etiam ordinari in Patria Pedemont. testatur Sol. *in consttt. Sabaud. tit. de tribunal. compet. glos. 4. n. 1.*

16 Secundus casus est, quando nec reus aut possessor aliquis comparet vel testis, & tamen vel reus iniustè res in monitorio designatas detinet, vel testis scit contentorum in monitorio veritatem; & hoc casu lite nondum cœpta coram iudice rei competente, potest procedi coram iudice Ecclesiastico ad declarationem censurarum; & tunc iudex Ecclesiasticus declarabit; Titium v.g. incurrisse censuras in genere, in monitorio contentas, præcipiendo ei in specie sub pœna excommunicationis, vt talem rem restituat, & exeat de peccato. Vel melius, concludi poterit in libello, solummodo quod cogatur ad pœnitentiam, nullam mentionem faciendo de restitutione rei. Nam idem sequetur effectus, & lis erit breuior, cum pœnitere non possit nisi simul rem restituat, vel parti læsæ satisfaciat, vt copiosius explicat Nenis. *d. lib. 3. num. 57.* maximè, *in versic. nihilominus.*

17 Et hoc casu laicus efficitur de foro iudicis Ecclesiastici ratione peccati, cuius cognitio ad laicum spectare non potest, Gratian. *discept. forens. 154. numero 25. text. & DD. in cap. nouit 13. de iudic.*

18 Sed vt iam dictum est, repetendi sunt formiter in hoc iudicio testes coram iudice Ecclesiastico, aliàs fidem non facerent. Neuisan. *dicto numero 57.* Quod tamen in praxi non seruati in Curia Archiepiscopali Neapolitanâ testatur Praxis Archiepisc. *d. cap. 1. n. 7.*

19 Et quamuis apud nonnullos fuerit etiam de huius praxis validitate dubitatum, tamen eam multis rationibus comprobat & magis verâ & piam dicit Mar. Anton. *libro 1. resolut. vltim. vltimo casu.* Vbi respondet ad contraria & de hoc adest decisio: Rotæ 383. *num. 1. part. 1. diuersor.* Sequitur Barbos. *de Episcop. parte 3. allegat 96. n. 44.*

20 Sed quæritur quid iuris, si monitorium fuerit à iudice Ecclesiastico concessum & publicatum, immo & declarata, ac publicè fulminata excommunicatio; sed iudex laicus, antequam ageretur coram iudice Ecclesiastico ad declarationem censurarum contra non restituentes, vel non reuelantes, præuenerit per citationem contra assertum iniustum detentorem, vtrum præuentio ista impediat quominus iudex Ecclesiasticus procedat in causa specificæ declarationis censurarum? hanc quæstionem non reperio sic in indiuiduo tractatam. Sed tamen concludendum est præualere præuentionem iudicis laici.

Primo quia ex Concil. Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 3.* non potest deueniri ad istud remedium declarationis excommunicationis, nisi in subsidium; quando aliter consultum parti esse non potest. At hic præsupponimus partem, suam actionem iam coram iudice laico intentasse. 21

Præterea quia sequeretur, diuersas & omnino contrarias sententias in eodem negotio ferri posse. Quia vnus iudex absolutoriam, alter condemnatoriam sententiam proferre posset, & causæ continentia diuideretur, testésque coram vtroque iudice formiter examinarentur, magnaque sequeretur iudiciorum confusio & perturbatio. † Cúmque iste modus procedendi coram iudice Ecclesiastico nuncupetur Denunciatio iudicialis priuata, non poterit ad eam deueniri pro re iam in iudicium deducta & negata, vt dicit Abb. *in d. cap. nouit. de Iudic. n. 53.* Et facetur Anton. *dicto casu vlt. in fine, versic. tum quia ex simplici negatione.* 22

Vltimo loco notandum est, quod si aduersus monitorium aliquis se opposuerit, & ad oppositionem admissus fuerit, dubitatum alias fuit vtrum oppositio illius faciat, vt supersedeatur in publicatione monitorij quoad omnes alios? In qua dubitatione fuit resolutum per Rotam Auenionensem *decis. 168.* Quod si vnus fuerit admissus ad oppositionem aduersus monitorium, supersederi debet in illius publicatione, tam quoad illum, quam quoad alios omnes. Sed ego distinguendum esse existimo: nam aut ille qui se opponit aduersus monitorium, opponit exceptionem aliquam personalem, veluti si dicat se non teneri reuelare, quia est consanguineus, vel quia est Aduocatus partis, vel illius consilium, de quibus Giurb. *decis. 94. n. 15. & seqq.* & hoc casu si para quæ monitorium impetrauit declaret se consentire, vt talis se opponens eximatur à monitorio, hoc casu si nullus alius se opponat, procedetur ad publicationem monitorij contra omnes alios. Quia illa exceptio non fuit opposita ad impugnandum totum monitorium, sed tantum ad certum particularem effectum, nempè ad hoc vt ille, qui se opponit, eximatur à monitorio, & ita exceptio illa opposita ad certum effectum non debet ad alium extendi: Rot. *dec. 256. n. 3. p. 2. recent.* & cum sint diuersæ personæ, & diuersa iura ac omnino separata, non potest propter ius distinctum, & nullo modo connexum supersederi, quoad alios in publicatione monitorij, & in effectu hoc voluit, Rot. *d. decis. 168. maximè n. 9.* 23

Aut verò oppositio fundata est in aliqua exceptione, quæ totum ipsum monitorium respiciat potius quam personam, veluti si fuerit oppositum, monitorium continere diffamationem, vel agi de rebus notoriis, de quibus constet per instrumenta publica, quo casu monitoria non conceduntur, tunc oppositio vnius facit, vt supersedeatur quoad omnes. Et in his terminis huius posterioris casus loquitur & procedit *dicta decis. 168.* 24

Notandum autem est, prædictam praxim non habere locum in Gallia, vbi modus procedendi est valde diuersus, nec Iudices Ecclesiastici de præuentione cum Iudicibus laicis regulariter contendere solent in causis monitoriorum. *Primò* enim, in Gallia, monitiones ipsas atque censuras, communis seu

obseruantia, seu corruptela, de Ecclesiastica disciplina in ciuile forum traduxit, & promiscuo vsu neruos eius corrupit, vt dicit Argentr. *in consuetud. Britann. artic. 6. not. 2. num. 1.* Et quod plus est, semel mota lite, non nisi Iudicis ciuilis, apud quem lis pendet, licentia concessa monitorium obtineri potest. Quod de illis litteris intelligendum est, quæ *in forma malefactorum* nuncupantur. Quæ enim ad restituendas res pertinent, aduersus laicos minimè conceduntur. Et si quis aduersus istarum literarum exequutionem se opponit, iudicem laïcum adeundum volunt: vt *ibidem* Argentr. *num. 2.* obseruat. Quæ omnia sunt contra dispositionem Sacri Concilij Tridentin. *sess. 21. de reformat. cap. 3.* quo cauetur, vt similes excommunicationes & monitiones à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur. Quamquam de iure, etiam Legatus monitoria concedere possit; vt probat Lazar. *de Monitor. sect. 1. quæst. quinta, num. 2.* Potest etiam de iure monitiones istas concedere Vicarius Capituli, Sede Vacante, vt Sacr. Cardinalium Congregatio declarauit *die 14. Augusti, 1586.* teste Lazar. *in d. tract. de monitor. q. 7. num. 1.* Sbrozz. *de Vicar. Episc. lib. 2. quæst. 171. n. 5.* A Vicario autem Generali monitoria concedi non possunt, nisi ad id specialem ab Episcopo habeat facultatem, Sbrozz. *ibid. num. 6.* Conseruatores autem Iudices monitoria concedere non posse, nisi inter sibi subditos, censuit Chopin. *de Sacra Polit. lib. 2. cap. 5. num. 11.* vbi etiam asserit inter ipsos quoque priuilegiatos, non principaliter, sed incidenter ab huiusmodi Conseruatoribus monitoria concedi posse, quod Gallicorum Tribunalium præiudiciis confirmat.

CAPVT XXVIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione in causis militaribus, quando Miles est actor vel reus, descriptus in matricula, vel non descriptus; existens in actu expeditionis, vel ad eam paratus; prorogans iurisdictionem Iudicis non militaris; negotiationem exercens, aut in aliena prouincia existens. Quæ dicantur delicta militaria. De delictis militaribus commissis in mari, vel in terra firma, in loco tamen destinato ad exercendam iustitiam maritimam. De præuentione inter Magistrum Militum, & Præfectum Generalissimum, & inter Audientiam generalem Exercitus, & Capitaneum Generalem triremium. De delictis commissis in loco custodiæ vulgo, *Corps de garde.* De delictis commissis inter militem & militem, & inter militem & non militem. De remissione delinquentis ad locum delicti. Vtrum Miles, Scholasticus, vel Magistratus temporalis, gaudeant fori priuilegio pro litibus antea cœptis. De eo qui miles factus fuit in fraudem. Et exceptio temporalis superueniens lite pendente an & quando suffragetur. Miles non opponendo suum priuilegium sibi præiudicat. Quid dicendum sit de milite falsum deponente coram Iudice non militari. De Pœna militis, seu Capitanei, cui custodia fortalitij demandata fuit, & illud culposè inimicis capiendum reliquit. Et ad quem iudicem illius causæ cognitio spectet.

SVMMARIVM.

1 *Non datur præuentio fauore militis actoris contra reum non militem.*

2 *Miles reus coram iudice militari in causis ciuilibus conueniendus est.*

3 *Milites non gaudent priuilegio fori nisi sint actu milites & descripti in matricula.*

4 *Matricula sine exercitio nullum dat priuilegium.*

5 *Miles potest prorogare iurisdictionem iudicis non militaris, quia priuilegium illi datur non ratione dignitatis, sed ratione exercitij, vt suprà,* numero 4.

6 *Miles efficitur ciuis loci in quo meretur stipendia, &* num. 23.

Vtrum Iudex non militaris possit procedere contra militem in suo tribunali falsum deponentem.

Quid si miles aut priuilegiatus exceptionem suam declinatoriam non proposuerit.

7 *Milites licet non sint in actu expeditionis, si tamen sint semper parati cum armis & equis vt seruiant in bello, gaudent priuilegio fori.*

8 *Iudex non militaris, potest carcerare militem, animo illum remittendi ad suum iudicem.*

9 *Milites negotiatores non gaudent priuilegio fori, in rebus concernentibus negotiationem.*

10 *Milites negotiatores debent conueniri coram iudicibus illius artis quam exercent.*

11 *De Conseruatoribus nundinarum Lugdunensium. Remissiuè.*

12 *Iudex militaris solus iudicat super delictis militaribus.*

13 *Quid sit procedere more militari.*

14 *Præuentio non datur contra iudicem militiæ, quamuis miles repertus fuerit in prouincia.*

15 *Milites alterius prouinciæ remittendi sunt ad locum delicti.*

16 *Delicta militaria dicuntur quæ à milite tanquam milite committuntur.*

17 *Delictorum militarium exempla plurima afferuntur.*

18 *In Gallia iurisdictio iudicum militarium valdè inutila est.*

Qui habet Castri custodiam, & illud cum culpa permisit capi ab aduersarijs, qua pœna puniendus sit & ad quem spectet cognitio.

19 *Acta facta coram iudice non militari circa delicta militaria nullam fidem faciunt.*

20 *Milites qui parati sunt ad recedendum & proximè sunt ituri ad exercitum, habentur pro actu militantibus, & gaudent priuilegio fori.*

21 *Iurisdictio militaris locum habet etiam in expeditione maritima.*

22 *Rex debet purgare à malis hominibus mare adiacens regno suo.*

23 *Qui militiæ nomen dederunt sortiuntur forum in loco vbi stipendia recipiunt, &* num. 6.

24 *Statutum loquens de forensibus non comprehendit milites stipendiatos.*

25 *Non*

25 *Non conceditur remissio delinquentis in mari, si delinquens non fuerit prauentus per capturam.*

26 *Delictum commissum in terra & in loco destinato ad exercendum iustitiam maritimam, tractari debet coram iudice maritimo.*

27 *Prauentioni locus est inter Magistrum militum & Prafectum generalissimum.*

28 *Audientia generalis exercitus non potest prauenire Capitaneum generalem triremium in delictis maritimis militaribus.*

29 *Concessa vni iurisdictione generali, & alteri speciali, de rebus in eodem genere contentis, prauentioni locus est inter tales iudices.*

30 *Locus est prauentioni, inter iudices militares, & non militares in criminibus non militaribus, grauibus & enormibus.*

31 *In criminibus non militaribus leuibus iudex ordinarius cognoscit, sed tenetur causam remittere ad Magistrum militum.*

32 *Quando agitur de graui crimine, reatus omne priuilegium excludit.*

33 *In delictis verè militaribus, non est locus prauentioni.*

34 *Delicta commissa in loco custodia, vulgo* Corps de garde, *pertinent ad Iudicem militum, nec est locus prauentioni, si miles ibi deliquerit.*

35 *Duces exercitus ibi habent territorium vbi est illorum exercitus.*

36 *Quenam dicantur delicta grauia, & qua leuia. Remissiuè.*

37 *Si dubitetur an delictum sit militare, vel non, cognitio spectat ad Magistrum militum.*

38 *Si agatur inter militem & non militem quis iudex in causa procedere debeat? Miles non admittitur ad accusandum, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur.* Ibidem.

39 *Si sit mutua rixa inter militem & non militem, quis iudex debeat procedere.*

40 *In Gallia iudex militaris quomodo procedat, dum agitur inter militem & non militem.*

41 *Delictum commissum à non milite intra locum custodia, pertinet ad Iudicem militum.*

42 *Remissio conceditur ad iudicem loci delicti quando iudices sunt sub eodem Principe.*

43 *Miles effectus post delictum, non gaudet priuilegio fori, &* num. 48.

44 *Explicatur textus in* l. qui cum vno §. reus ff. de re militar. *& num.* 55.

45 *Scholasticus effectus post litem motam gaudet priuilegio, &* num. 56.

46 *Magistratus temporalis gaudet priuilegio fori etiam quoad lites cœptas ante delatum officium.*

47 *Exceptio quæ superuenit lite pendente, potest opponi quandocunque.*

49 *Prauentio in causis dubijs multum iuuat.*

50 *Miles, factus sponte & in fraudem, non gaudet priuilegio fori.*

51 *Legatio affectata in fraudem, non praiudicat prauentioni.*

52 *Priuilegium post litem proueniens ex facto voluntarie, non suffragatur.*

53 *Miles fraudans, absoluitur à Sacramento militia, instantibus creditoribus.*

54 *Miles effectus post condemnationem, puniendus est à iudice ordinario.*

57 *Differentia inter militem & clericum, quoad forum, ratio explicatur.*

58 *Ratio differentia inter magistratum & militem circa prauentionem.*

59 *Exceptio temporalis, superueniens lite pendente, suffragatur.*

60 *Exceptio superueniens in persona defensoris, non suffragatur principali.*

61 *Exceptio peremptoria, suffragatur, quamuis superueniat lite pendente.*

62 *Exceptio personalis voluntaria & procurata non nocet prauentioni.*

QVÆSTIO est consideratione digna, an & quomodo iudex ordinarius cognoscere possit de causis militum, vel illas præuenire in præiudicium Capitanei generalis, vel Auditoris ipsius militiæ. Quamuis autem hæ circa præuentionem controuersiæ, vt plurimum ex instructionibus, & authoritate data Præfectis militum dependeant, nos tamen iuxta iuris communis dispositionem loquentes, pro huiusce quæstionis resolutione sequentes statuimus conclusiones.

Prima Conclusio. Nulla datur præuentio fauore militis actoris contra reum non militem, sed reus non miles coram suo iudice ordinario conueniendus est, ex generali regula, quod actor sequitur forum rei. Nam vt ait Cuiacius *in paratit. sub tit. de offic. militar. Iudic.* militares iudices sunt quibus non inter priuatos, aut inter militem & priuatum reum, *leg. 2. cod. tit. de offic. milit. iudic.* sed inter milites, aut inter priuatum actorem & militem reum iurisdictio est. 1

Secunda Conclusio. Milites in causis ciuilibus coram iudice militari sunt conueniendi, text. est apertus *in l. penult. Cod. de iurisd. omn. iudic.* in illis verbis, *etiam ciuilium quæstionum*, & tradit Cyriac. Niger, *controuers. 448. num. 62.* Milleus *in prax. crim. persequent. in tit. de fori præscriptione, num. 17. fol. mihi 94. verso.* 2

Tertia Conclusio. Priuilegium fori non est militibus concedendum qui nomine tenus sunt milites, sed actu militiam non exercent, quamuis essent matriculati, ideo ad hoc vt miles fori priuilegio gaudeat, debet actu militiam exercere, & præterea descriptus esse in matricula, de Ponte *in tract. de potest. Proregis, titul. de assess. Regio, seu tit. 7. §. 7. num. 34. & sequentib.* † Et matricula sine exercitio nihil operatur, Vincent. de Franch. *decis. 481.* & sic priuilegium fori conceditur ratione exercitij, non ratione dignitatis: vnde non exercentibus & actu non militantibus conuenire non potest, iuxta distinctionem allatam à Menoch. *cons. 908. num. 11. versic. postquam,* & quod milites non matriculati, vulgo *enrollés*, non gaudeant fori priuilegio, tradit Giurb. *cons. 59. n. 73. 77. & 114.* Farinac. *consil. 4. num 9.* Mastrill. *de magistratib. lib. 5. cap. 16. n. 5.* 3 4

Quod intellige procedere in militibus exceptionem declinatoriam fori proponentibus: nam si illam non proponant, valebit iudicium coram iudice ordinario loci institutum. † Ratio est, quia milites efficiuntur ciues illius loci in quo merentur stipendia, & per consequens ibi forum sortiuntur, Cyriac. *d. controuers. 448. num. 64.* & per hanc rationem ita tenet Castrens. *in d. l. penult.* super illis verbis text. *nisi à suo iudice.* Et propterea Miles, si coram Iudice non militari falsum deposuerit, potest idem Iudex non militaris contra militem in causa falsitatis procedere, & militem punire: vt determinat Carleual. *de iudic. tom. 1. disput. 1. quæst. 6. num. 478.* Quod multo magis locum habet, quando Iudex offensus præuenit per capturam; vt probat Sanfelic. *decis. 250. num. 15.* vbi ampliat vt hoc procedat, etiam si miles esset 5 6

esset adscriptos inter milites: vt per eundem *num.* 16. Neque opponi potest quod miles expressè vel tacitè fori priuilegio renunciare non possit. Quia contrarium verius est, vt mox probauimus. Distinguendum quippe est vtrum renunciatio fori per militem facta, sit voluntaria, & sponte per eum facta, & tunc verius est militem suo priuilegio expressè renunciare non posse. An verò agatur de renunciatione facta per contractum, vel delictum, & hoc casu potest se miles alienæ iurisdictioni supponere, non tam ex ipsius militis voluntate, quàm ex legis dispositione, quæ vult vt ille Iudex coram quo delictum in consequentiam causæ suæ commissum est, de ea causa cognoscat. Ita loquitur Larrea *alleg.* 64. *num.* 14. Sic miles coram Iudice ordinario suam exceptionem declinatoriam non proponens, potestate legis cogitur litigare coram Iudice non militari: Castrens. *dicta l.penult.C.de iurisdict.omn.iudic.* Vbi idem locum habere dicit in Scholari, qui licèt possit petere se remitti ad RectoremVniuersitatis, si tamen suam declinatoriam non proposuerit, cogitur coram Iudice Ordinario litigare; vt diximus *in sequent. cap.num.* 14. Hæc de milite dicta, non eadem ratione procedunt in Clerico, falsum deponente coram iudice laico: vt probauimus inferiùs *part.* 2. *cap.* 17. *num.* 1.

7 Quarta Conclusio. Eodem priuilegio fori fruuntur illi milites, qui licet non sint in actu expeditionis, tamen sunt semper parati cum armis & equis, vt seruiant in bello ad omne mandatum superioris, nam hi continuo militant, Mastrill. *de magistratib. d.lib.*5.*c.*16.*n.*5. Cyriac. *controu.* 201.*n.*114. Gratian. *discept.forensf.c.*186. *n.*27.& 28.

8 Quinta Conclusio. In delictis quorum cognitio priuatiuè spectat ad iudicem militarem, potest nihilominus iudex ordinarius loci procedere ad capturam & attestationem personæ militis, animo illum remittendi ad suum iudicem militarem; ita determinat Salgad. *in tract.de Reg.protect. part.*2. *c.*4.*n.*14. per text.gloss. & DD. *in l.de militibus, & in leg. non dubium.ff.de custodia reorum.*

9 Sexta Conclusio. Si agetetur de milite negotiatore, qui litigaret super re concernente suam negotiationem, talis miles non deberet gaudere priuilegio fori, nec aliis militum priuilegiis, sine per seipsum huiusmodi exercitio vacet, siue per alios; Gratian. *d.cap.*186. *num.*24. & ante eum Bald. *in leg.in testamento,in fin.Cod.de testament.militari,* Bartol. & Bald. *in leg.*1.*Cod. in quib.caus.milit.person.&c.* Martin.Laudens. *in tract.de milite,quæst.*5. Caball. *resol.*

10 *crimin.* 294. *num.*258. Vbi asserit † debere hoc casu militem conueniri coram iudice illius artis seu ne-

11 gotiationis, si talis deputatus fuerit, † veluti in ciuitate Lugdunensi coram regio nominatum iudice, de cuius auctoritate multa tradit Robert. *lib.* 2. *rerum iudicat. cap.*16. Eandemque conclusionem firmat de Poote *in d.tract.de potestat.proregis,tit. de assess.reg.§.* 7.*n.*17. & *ibi* Add.*n.*18. Rebuff. *in tract.de militib.num.*9.

12 Septima Conclusio. Quando tractatur de delicto, & causa criminali: si agatur de delicto militari, iurisdictio & facultas procedendi, condemnandi, vel absoluendi, ac in totum decidendi, pertinet ad iudicem militarem, vt in omnibus procedat secundum suæ auctoritatis modum, id est more militari, *l.officium regentus* 12. *§.officium tribunorum, ff. de re mili-*

13 *tar.* † quod ibi explicat Gloss. id est *militaribus modis,* & Caball. *dicta resolution. criminal.* 294. *numero* 261. explicat procedi ex bono & æquo, & diebus etiam feriatis; maximè dum agitur de defensione reorum, Ferret. *in tit. de militar.iustitia,numero* 78.

Quod adeo verum est, vt etiam si miles delin- 14 quens fuerit repertus in prouincia, non detur præuentio inter iudicem ordinarium, seu Rectorem prouinciæ, & iudicem militiæ, sed miles ipse remittendus sit ad militum Magistrum, seu Auditorem generalem militiæ: *l.*1. *C. de exhibend. reis*, vbi dicitur quod si miles in prouincia repertus crimen publicum commiserit, rector prouinciæ illum sub custodia detinere debet, & causæ meritum, id est, acta criminalia facta super probatione delicti mittere ad Magistrum militum, vna cum persona militis delinquentis si opus sit, & in *l. de milit. de custodia & exhibitione reorum.* Vbi dicitur milites remittendos esse ad Magistrum militum, sub quo militabant, & *in l.fin. ff. de accusat.* Vbi etiam † dicitur milites al- 15 terius prouinciæ remittendos esse ad locum delicti, quod intelligendum est de iudice competenti, & sic, de iudice militari dum agitur de delictis militaribus, Farinac. *consf.*4.*num.*17.& 18.

Delicta autem militaria sunt quæ solis militibus 16 conueniunt, & quæ in aliis non essent delicta, de quibus copiosè Iulius Ferret. *in tract. de re militari, titul.de milit.Iustit.* ferè *per totum*, & Caball. *resolut. crimin.*294. *num.*87.& *sequent.* oportet autem vt delicta sint talia, quæ à milite tanquam milite committantur; nam si tanquam à priuato, non essent militaria, *leg.*2.*ff.de re milit.* Caball. *d. Resolut.* 294. *numer.*72. Vincent. de Franch. *dicta decis.* 88. *num.*2.& 3.

Delictorum militarium exempla plurima afferun- 17 tur à Mornac. *in tit. C.de offic. præfect. milit.* Veluti delicta omnia quæ à militibus, vel in castris, vel in statione, aut illoc eundo & redeundo, committuntur. Item si miles sine commeatu exercitum reliquerit. Item si agatur de exploratoribus, proditoribus, desertoribus, & transfugis. Si alicuius nomen ex albo iniustè sublatum fuerit, & in casibus similibus; † quamuis in Gallia motilam placè esse 18 hanc iurisdictionem asserat, maioremque eius partem vel à magno Consilio, vel à Iuridico Parisiensi vendicari.

Inter alia autem delicta militaria hoc notandum est, quod tangit Custodem Castri à Rege deputatum, qui si Castrum dereliquerit, & ab inimicis capi permiserit, morte dignus existimatur: vt optimè discurrit Tapia *decis.*13. quæ est pulchra & notabilis, vbi multa proponuntur, propter quæ Præfectus Castri fuit liberatus à pœna mortis; sed tamen fuit confinatus & reclusus vita durante intra Castrum sibi ad id assignatum. In hoc igitur delicto, quæsitum fuit apud quem Iudicem spectet cognitio: sed quidquid *in eadem decisione* arguatur in contrarium, verisimum est in similibus casibus consulendam esse Regiam Maiestatem: prout in casu *dictæ decisionis* factum fuit.

Quæ adeo vera sunt, vt acta facta coram ordinario 19 circa delicta militaria, nullam prorsus fidem faciant. Salicet. *in l.*1.*C.de exhibend.reu, num.*6.

Ampliatur dicta conclusio, vt locum habeat non 20 solum in militibus, qui sunt in exercitu; sed etiam in illis, qui proximè sunt recessuri, vel qui parati sunt ad recedendum & eundum ad exercitum, & ita intelligenda sunt ea quæ diximus suprà *num.* 9. de militibus non militantibus, & quæ de illis tradit Viuius *decis.*254. *num.*2. & Giurb. *d. consf.*59.*n.*80. *in* 2.*responsione,& n.*107.

Ampliatur præterea dicta conclusio, vt procedat 21 in iurisdictione maritima, de qua in *tit. de classicis,* *lib.*

*lib.*11.*tit.*12. vbi Luc.de Penna,Caball. *cent.*3.*resol.*
*crimin.*294. *n.*277. Laudens. *in tract. de milite,q.* 32.
Mastrill. *de magistratibus lib.* 5.*cap.*16.*n.*20. Siue de-
lictum fuerit commissum in mari, & intra triremes
22 regias,siue in terra firma,† quia sicut Rex debet pur-
gare à malis hominibus regnum suum, *l.congruit,*
ff.de offic.præsid. ita & mare vicinum & adiacens re-
gno suo,vnde sic etiam Bartol. per text. *in leg.Cæsar.*
ff.de public. & vectigalib.

23 Sed hoc est verum ratione delicti intra regias tri-
remes commissi, etiam si delinquens esset alterius
prouinciæ oriundus: quia qui militiæ nomen suum
dederunt etiam si essent extranei, facti fuerunt sub-
diti,& ciues illius loci vbi stipendia recipiunt, *leg.*
*municeps,*23.§.*miles,ff.ad municip.*& *ibi* gloss & Bart.
Peregr. *cons.*72.*num.*4.*volum.*5. vbi propterea con-
24 cludit, † quod statutum loquens de forensibus non
comprehendit milites, qui stipendia recipiunt:Lau-
dens. *de milit.q.*30. Cyriac. Niger, *dict.controu.*448.
*num.*64. Iul.Ferret. *dicto capite de milit. instit. n.*39.
versic.& conuenire.

25 Quod procedit si delinquens in mari, fuerit re-
pertus & præuentus per capturam. Nam si non fue-
rit repertus, non debet illius remissio concedi, Luc.
de Penn. *in leg.vnica, Cod.de classicis, lib.*11.*tit.*12.
26 *vers.quod videtur verum.*† Eadem ratione si delictum
fuerit commissum in terra, & in loco destinato ad
reddendum ius illis, qui in regiis triremibus mili-
tant, Ioan.Andreas Georg. *alleg.*48.*per tot.*

27 Vbi etiam *num.*15. ostendit † inter Magistrum
militum, & Præfectum generalissimum locum esse
præuentioni: quia ambobus concessa est iurisdictio
cumulatiuè,per text.in *l.fin.C.de re milit.lib.*12. Su-
28 stinet nihilominus *num.*5. quod † Audientia gene-
ralis exercitus non potest præuenire Capitaneum ge-
neralem triremium in puniendis militum delictis
commissis in triremibus,vel in loco ad iustitiam pro
ipsis reddendam destinato, ex regula generali pro-
posita per Iacob.de S. Georg. *in l. cum prætor* 12. *ff.*
de iudic. quod quando vni fuit concessa iurisdictio
generalis, alteri vero concessa fuit iurisdictio spe-
cialis contenta sub illo genere, cessat iurisdictio ge-
neralis; Quamuis ego existimem fundamentum
Georgij petitum ex præuentione melius, & solidius
29 esse. † Cum verius sit, concessa alicui iurisdictio-
ne generali, & alteri speciali de rebus in eodem
genere contentis, non censeri derogatum iurisdi-
ctioni generali,sed inter tales iudices locũ esse præ-
uentioni, ex traditis per *Menoch.* qui id optimè ex-
plicat & tuetur,*lib.*2.*præsumpt.*18.*n.*15. *& vlt.casu*
*à n.*25.*vsque ad* 31.Ricc.*p.*1.*decis.*69.*n.*11.

Sed de concursu & præuentione inter plures iu-
dices ex professo superius actum fuit, *c.*1.*per totum.*

30 Octaua Conclusio. Quando agitur de delicto
quod commune est tam militibus, quam aliis,& sic
de crimine non militari,veluti de homicidio, furto,
damno dato,& similibus, illius cognitio spectat ad
iudices ordinarios, aut saltem inter ipsos & iudices
militares locus est præuentioni, quando delictum
de quo agitur est graue & enorme, vt decisum fuit
apud Vincent.de Franch. *decis.*88.*per totam,* Caball.
*loco citat n.*254. Aloys.de Leo *in l. Magisteria, C. de*
31 *iurisdict.omn. iudic.* † Si vero delictum non militare
sit leue, & non enorme, iudex ordinarius de eo co-
gnoscit quidem, sed tenetur remittere reum ad Ma-
gistrum militum, Franch. *ibid.n.* 2.*& n.*16.*versic.hac*
32 *causa.* † Ratio differentiæ est,quia reatus omne pri-
uilegium excludit,dum agitur de graui crimine:Sa-
lic.*in l.si miles* 1.*C.de exhibend.reis.*

33 Sed in delictis militaribus non cadit hæc distin-
ctio delicti grauis,aut leuis;sed indistinctè causa spe-
ctat ad iudicem militiæ, nec est locus præuentioni,
Georg. *d.Allegat.*48.*num.*2.*&* 3. Giurb. *d.cons.*59.
*n.*97.105.*&* 108.

Supradicta procedunt in delictis commissis extra 34
arcem,fortalitium, vel locum ad custodiam destina-
tum,vulgo, *Corps de garde:* si enim in illis locis mi-
lites deliquerint,à solo Auditore militiæ, vel militũ
Præfecto erunt priuatiuè puniendi, nec locus erit
præuentioni: Boss. *in praxi crim.tit. de for.comp.n.*4.
licet Salic.*in d.l.magisteria,*teneat contrarium,quan-
do locus delicti subest iurisdictioni Præsidis prouin-
ciæ. † Ampliatur etiamsi exercitus esset extra terri- 35
torium, quia Duces exercitus ibi habere dicuntur
territorium, vbi est illorum exercitus, Bart. *in l. pu-*
pillus,§.territorium,ff.de verbor.signific. Bald. *in l.præ-*
ses 2.*n.*3.& *ibi* Doctores.*ff.de offic.præsid.* Caball. *d.*
*resol.*294.*n.*272.*& sequent.*

Quænam autem delicta dicantur enormia & gra- 36
uia, & quæ leuia tradit copiosè Farinac. *q.*18.*n.*61.
& multis sequentibus.

Sed si dubitetur an delictum sit militare,vel non 37
militare, cognitio spectat ad Magistrum militum:
Boss. *de for.compet.n.*151.*& seqq. versic. & cui spectet*
cognitio. Caball. *num.*192.

Supradicta locum habent si agatur inter militem 38
& militem, nempe quod iudex militaris procedat
iuxta distinctiones & regulas prædictas. Sed si aga-
tur inter militem & non militem, quis procedet, an
iudex ordinarius,an militaris? Respondeo si agatur
de milite querelante contra non militem, & deli-
ctum non sit militare, procedet iudex ordinarius ex
dicta regula generali quod Actor sequitur forum rei;
si de milite accusato per non militem, procedet iu-
dex militaris iuxta formam ante dictam, & cum di-
stinctione delicti grauis vel non grauis, vt mox ostẽ-
dimus. Intelligendo tamen si miles suam vel suorum
iniuriã prosequatur,aliàs accusare nequit: *l.non pro-*
*hibentur,C.qui acc.non poss.*Rebuff. *de milit.num.*50.

Si vero adsit mutua querela inter militem & non 39
militem, licet Mastrill.*d.lib.*5.*c.*16.*n.*22. dicat iudi-
cem non militem debere procedere, vel saltem am-
bos iudices; tamen existimo inspiciendum esse quis
fuerit aggressor,& quis magis grauatus; iuxta distin-
ctiones & regulas supra deductas *in cap.*16. Ita vt
si miles magis sit grauatus, habeatur pro reo; sin mi-
nus,vices habeat actoris, & coram iudice non mili-
tari ordinario reum conuenire teneatur.

In Gallia tamen cessat supradicta distinctio in- 40
ter militaria delicta grauia & leuia, sed indistinctè,
si inter milites admissum sit crimen, atque à milite
in militem, tunc cognoscit dux militum, quæcum-
que vertatur criminum quæstio, secus si non inter
milites,sed à non milite in militem,tunc enim cog-
noscit iudex Regius, vt aduertit Mornac. *ad d.l.magi-*
steria 6.*C.de iurisd.omn. iud. & in tit.de offic. militar.*
Iudic. quò loci explicat iuxta ordinationes Regias
quæ dicantur delicta militaria.

Quod si priuatus aliquis, qui non sit miles, deli- 45
querit intra locum custodiæ destinatũ, vulgo *Corps*
de garde, existimo Capitaneum seu Præfectum ge-
neralem militiæ procedere posse,& eius Auditorem
seu officialem habere iurisdictionem ratione loci
in quo delictum factum fuit: *l.*1.*C.vbi de crimin.agi*
oport. Georg. *d.alleg.* 48.*n* 6.

Et maximè, quia hoc delictum respicit aliqua ra-
tione militiam ob varia inconuenientia, quæ oriri
possent; si in loco ad custodiã destinato rixæ & que-
relę passim excitarentur: vnde cum ambo iudices sint
non solum sub eodem Principe, sed sub eodem

Præside & in eâdem ciuitate, verius videtur ratione talium delictorum remissionem iustè peti posse, ad
42 instar illius † remissionis quæ petitur ad iudicem loci delicti, Farinac. *de Inquisit. quæst.7. numer.25. & 29.* Barbos. *in l.hæres absens,19. §.proinde, in art. de foro delict. num.*131.

43 Nona Conclusio. Si iudex ordinarios non militaris præuenerit antequam miles fuerit militiæ adscriptus, non potest militum Magister, seu militiæ Auditor in causa præuenta procedere: per tex.expressum *in l.si quis posteaquam 7. ff. de iudic.* vbi dicitur quod si quis posteaquam in ius vocatos fuit, miles vel alterius fori esse cœperit, in ea causa ius reuocandi forum non habebit quasi præuentus.

44 Circa cuius legis intelligentiam multum laborant Doctores, per text.in *l.qui cum vno,§.reus,ff.de re militari.* Vbi dicitur quod reus capitalis criminis, voluntarius miles, puniendus est, nec remittendus vbi reus postulatus est. Ex quo textu videtur concludendum quod etiamsi quis fuerit factus miles post accusationem contra eum institutam coram iudice ordinario, talis præuentio nihil operatur, sed causa remittenda est ad iudicem militiæ.

Quod videtor confirmari ex eo quod superius *c. 9. num.*14. de Clerico diximus, qoi post litem motam ad clericatum promotus fuit. Similiter dubium facere
45 videtur quod traditur à Doctoribus † de eo qui post litem motam factus fuit Scholasticus, quod non obstante præuentione causæ facta coram iudice ordinario, potest nihilominus talis sic præuentus petere causam remitti ad suum iudicem, nempe ad Dominum Rectorem Vniuersitatis, quem nos Primiceriuio ooocupamus, vt dicit Bald. *in authent.habita, C.ne filius pro patre,n.32. versic. Vltimo oppono, & in d.l.si quis posteaquam.* Bolognio. *in dicta auth. habita, n.220.versic. Sed videtur quod iudex,* Horat. Luc. *de priuileg.Scholarium,priuil.66.*

46 Præterea videtur in cootrarium facere quod dicitur de Magistratibus, quia certum est quod ille qui promotus fuit ad officium temporale durante illo ufficio non potest in ius vocari, nec reus aut actor esse, per text.in *l.pars literarum* 48. & *ibi* Angel. Iacob.à sancto Georg.& alij, *ff.de iudic.*Soc. *in tractat. de citat.art.5.q.17.& in 1.fallent.& in regulis iuris litera M, Fallent.*2. Ias. ponens regulam cum limitatioonibus *in l.2.n.1. & sequent.ff.de in ius vocando,* & copiosè Mastrill. *de magistratibus lib.6.cap.5.n.9.& multis sequentib.& in decis.270.n.2.& 37.*

Sed tamen si Magistratos, seu Digoitas temporalis superueniat post litem contestatam, fruitur nihilominus Magistratus priuilegio suo, non obstante prænentione iudicij facta per litis contestationem & prosequutionem, vt decisum fuisse testatur Cabed. *decis.Lusitan.24.& 25.* & est textos in *l.si reus 12.ff.iudicatum solui,* argomento sumpto à contrario seosu, quia ibi dicitur, quòd si quis dederit fideiussores de iudicatum soluendo, postea vero Magistratum consecutus fuerit, fideiussores tenentur, & condemnari possunt, quia priuilegium personale competens Magistratui, non exteoditur ad illius fideiussores. Et sic constat quod si reus comparuerit, & fideiussores non dederit de iudicatum solueodo, habet priuilegium ne conueniatur pendente magistratu, non obobstante litispendeotia, & præuentione, vt dicit Castrens. *in ead.l.n.1. versic. istud facit.* Et tradunt alij Doctores *in eadem l.si reus.*

47 Quintò, quia exceptio superueniens quomodocumque, lite pendeote: potest opponi, Bartol. *in leg.1. num.9.in fin. ff. de except.* Didac. *in cap. fin. vt lite pendente.* Felin. *in cap. insinuante 25. columm.3. num.8.de offic.deleg.& in cap.pastoralis,num.16.extra. de except.*

Sed his non obstantibos vera est conclosio superiùs firmata, nempe quod miles effectus post litem 48
contestatam non gaudet priuilegio fori propter claram dispositionem text.in *d.l.si quis posteaquam 7.*ad quam nihil responderi posse existimo.

Sed aduertendum est quod Caball.*resol.*147. videtur inclinare, quod delicta ante militiam commissa remittantur ad iudicem militiæ, & qnod attendatur tempus condemnatioois tam in iudicando, & iurisdictionem acquirendo; quam in procedendo, & non potest intelligi de delicto militari; quia suppooit illud ante militiam esse commissum.

Sed id quia in capitibus militarium legionum cauebatur, quod omnes causæ criminales militum coram iudice militiæ tractarentur, vel id potius de consuetudine quam iure, de qua consuctudine in suis partibus testatur Capibl. *de iur. Baron. prag.* 8. *p.2.num.*174. licet contrarium de iure teoeat *numeris sequentibus.* † Et ideo consulit Baronibus, seu
Feodatariis, ac Iudicibos ordinariis, vt diligentiores 49
sint in præueniendo.

Cæterum dictam cooclusionem limitandam cen-
seo primo, vt locum qoidem habeat quando miles 50
sponte effectus est, secus si coactè; Dum enim sponte militiam aggreditur, censetur illud facere in fraudem & in præiudicium litis motæ, secus si cogente Principe, tunc enim propter coactionem cessat omnia suspicio, vt probatur ex traditis per Bart. *in l.1. num.3.ff.de pœnis, versic. quod verum est*, vbi allegat text.in *l.qui autem 12. ff. si quis cautionib.* vbi gloss. distinguit, quod aut priuilegiom superueniens fuit affectatum & procoratum, aut ex causa non affectata concessum: primo casu dicit non prodesse io præiudicium causæ præuentæ, secundo vero casu prodesse; † sicut dicitur de eo qui Legatiooem pro Re-
publica affectauit, durante enim Lenatione conue- 51
oiri potest: si vero non affectauit, conueniri nequit, etiamsi iudicium fuisset præuentum & inchoatum, ob Legationis priuilegium, & ita procedit text. *in l. non distinguemus 37.§.si quis Romæ,ff.de recept.arbit.* Cabed.*d.decis.24.n.4.* Add. ad Bart.*in dicta l.1.ff.de pœnis,in gloss.B.* & ita ad primam obiectionem superius propulsatam ex *l. qui cum vno, §.reus ff. de pœnis,* respoodet Barbos.in *d.l.si quis 7.n.132.& seqq.*

Et generaliter quod priuilegium lite pendente
superueniens alicui citra eius factum voluntarium 52
suffragetur, oon autem si eius factum voluntarium sit causa priuilegij; tradit Franc. *decis.*544. Add. ad *tract.De Ponte de potest.proreg.titul.de assens.reg.§.7. num.14.fol.*113.

Vnde & magnatum summarum debitor, qui vt
creditorum executiones euitaret factus est miles, 53
absoluendus est à Sacramento militiæ si creditores id petant: *l.1.C.qui milit.non possunt,lib.*12. Laudens.
de milit.q.9. † Et miles pro delictis ante susceptam 54
militiam condemnatus coram ordinario conueniri debet priuatiuè, Clar.*§.fin.q.35.sub n.24.post versic. quare modo,ad fin.*ibi, *si aliquis miles,*Caball. *n.*391. & generaliter de eo qui in fraudem factus est miles, *ibi.resol.147.n.14.*

Verum licet hæc distioctio vera sit io se, non ta-
men illam probari existimo ex *d. §. reus*, quia ibi 55
non punitur miles effectus ex aliquo delicto antecedenti, sed ex eo taotum quod cum reus esset criminis capitalis, eaque de causa fuisset cōdemnatus, licet non ad pœnam mortis; sed minorem, vel bi gratia relegationis, postea miles voluntarius effectus est contra legem prohibentem reos crimiois capitalis

militiæ

militiæ adscribi, cui pœnæ non subiaceret, si non sponte, sed coactè militiæ nomen dedisset. Quod si non condemnatus; sed accusatus fuisset, & nomen eius receptum inter reos, tunc ignominiosè dimissus ad proprium iudicem qui præuenit remittendus est, quem text. explicat. Cuiac. *in dict. leg. si quis posteaquam 7. ff. de iudiciis*, & sic satisfactum est primæ obiectioni.

56 Ad secundam difficultatem, respondetur illud esse ex speciali priuilegio Clericorum & scholarium,
57 vt dicunt DD. in eadem obiectione citati. † Et quia in Clerico fit totalis status mutatio quæ non fit in milite, ita de Pont. *in tract. de potest. ac proreg. tit. de assensib. regiis* §. 7. *n.* 14. *&* 15.

58 Ad tertiam respondetur magnam esse differentiam inter priuilegium concessum ratione militiæ, & illud quod conceditur ratione officij temporalis, quia in 1. casu agitur de totali mutatione fori, & de præiudicando in totum præuentioni causæ: sed in 1. casu tractatur de præiudicio temporali, & non de transferenda; sed de suspendenda ad tempus cognitione causæ præuentæ; ita explicat Barbos. *dict. l. 7. num.* 130. eadem responsio datur ad id quod oppositum fuit de Legato.

Ad quartam respondetur 1. Conclusionem illam, quod exceptio superueniens lite pendente opponi possit, locum non habere in exceptione procurata & affectata, de qua nunc agimus ex *tradit. suprà numero* 50. *& sequentib.*

59 Secundo respondetur distinguendo plures casus 1. est quando agitur de exceptione temporali & personali, vt in Legato pendente Legatione, vel in Magistratu temporali pendente officio, & hoc casu exceptio superueniens lite pendente prodest, *d. l. pars literarum* 48. *& d. l. non distinguemus* §. *si quis Romæ, ff. d. recept. arbitr.*

60 Secundus casus quando non superuenit exceptio fori declinatoria in persona principalis, sed in persona defensoris, veluti si inter ipsum & eius principalem inimicitiæ intercesserint, aut ipse defensor longè abfuturus sit, aut aliqua emerserit iusta causa, & tunc ipse defendere non cogitur, sed tamen ageretur contra principalem: *l. mutus* 43. §. *fin. cum l. sequ. ff. de procurat.*

61 Tertius casus quando exceptio superuenit quæ est peremptoria, veluti exceptio solutionis, transactionis & similis. Et hæ possunt etiam post litem cōtestatam opponi si de nouo superuenerint, & de his loquuntur DD. *& iura in dubio allegata.*

62 Quartus casus quando superuenit exceptio personalis voluntaria & procurata, & hoc casu non prodest talis exceptio, nec impedit effectum præuentionis, vt supra ostendimus. Ista distinctio colligitur ex notatis per Bart. *in leg. vir bonus, ff. iudic. solui.*

CAPVT XXIX.

ARGVMENTVM.

De diuersis personis quibus non nocet præuentio, propter priuilegium fori quod illis competit, ex personâ eorum quibus famulantur. De priuilegiis fori respectu familiarium personarum priuilegiatarum, veluti vxorum Militū; Artificum qui bella sequuntur; Nautarum Exercitus maritimi. De priuilegiis Scholarium & familiarium ipsorum respectu præuentionis fori. De Bidello & Secretario Vniuersitatis. De Familia Episcopi. De Notario Curiæ Archiepiscopalis, & illius Aduocato Fiscali, illorúmque substitutis. Vtrum contra eos detur præuentio Iudicis laïci. Et de familiaribus Sanctæ Inquisitionis. De Familiaribus Religiosorum. De Conseruatoribus Vniuersitatum, & nominatim Vniuersitatis Auenionensis. De Domesticis Principis & Protectoribus. De Monetariis & Collegio Monetariorum, & quando illis obstet præuentio, vel non. De Nouitiis ordinis S. Ioannis Hierosolymitani, qui nondum professionem emiserunt, sunt tamen Cruce insigniti. Famuli & filij Artificum vtrum gaudeant priuilegio fori, si Dominis, & Patribus eorum concessum sit.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium fori competens militibus, an & quando illorum vxoribus & famulis concedatur.*
2 *Vxores militum an & quando beneficio restitutionis in integrum fruantur.*
3 *Vxores personarum priuilegiatarum gaudent eodem fori priuilegio quod earum maritis datur.*
4 *Artifices qui sequuntur exercitum, vt illi inseruiant pro victu & vestitu, gaudent fori priuilegio.*
5 *Nautæ & alij inseruientes pro exercitu maritimo, gaudent fori priuilegio.*
6 *Priuilegium fori extenditur ad eos sine quibus priuilegiatus suo priuilegio commodè vti non potest.*
7 *Exempta domo alicuius censetur etiam exempta tota eius familia.*
8 *Scholares non obstante prauentione eligunt sibi vnum ex tribus Iudicibus.*
9 *Regentes habent iurisdictionem si agatur inter scholarem & scholarem, & non aliàs.*
10 *Priuilegium fori extenditur ad nuncios & domesticos, seu familiares scholarium.*
11 *Bidellus & secretarius Vniuersitatis habet priuilegium fori sicut & scholares.*
12 *Priuilegium fori competens scholaribus* ex auth. habita, C. Ne fil. pro patre, *datur etiam Doctoribus.*
13 *Non obstante prauentione licita est scholaribus variatio, sed semel tantum variare possunt.*
14 *Non prohibentur scholares, si velint, iudicis ordinarij iurisdictionem prorogare.*
15 *Familiares potest Episcopus sine titulo praexistente promouere ad sacros Ordines.*
16 *De beneficijs possessis per familiares Cardinalium.*
17 *De familiaribus summi Pontificis.*
18 *Familiarium nomen diuersimodè accipitur secundum subiectam materiam.*
19 *Familiares Ecclesiasticorum non gaudent fori priuilegio nisi sub certis conditionibus, de quibus ibi.*
20 *Iudicis Ecclesiastici arbitrio remittitur vtrum famulus sit talis, vt sine eo Clericus suo priuilegio commodè vti non possit.*
21 *Familiares Episcoporum sine distinctione, habent priuilegium fori.*

22 *Ampliatur vt procedat tam in causis ciuilibus quam criminalibus.*

23 *Vt famulus Episcopi gaudeat fori priuilegio non est necesse quod viuat expensis Episcopi in eius domo.*

24 *Notarius actorum Curiæ Episcopalis gaudet fori priuilegio quamuis sit laicus, & viuat extra domum Episcopalem.*

25 *Aduocatus fiscalis, & alij habentes officia in Curia Episcopali gaudent fori Ecclesiastici priuilegio quamuis sint laici.*

26 *Notarij, fiscales, & alij officiarij subsistenti in Curia Episcopali, gaudent fori priuilegio.*

27 *Nunciorum Apostolicorum familiares gaudent priuilegio fori.*

28 *Ampliatur siue prædicti familiares delinquant in officio, siue extra officium.*

29 *Non obstante præuentione iudicis laici, Episcopi pro suo interesse possunt petere remissionem suorum familiarium.*

30 *Iudex laicus recusans remittere causam spectantem ad Episcopum, est excommunicatus.*

31 *Familiares sanctæ Inquisitionis possunt petere se remitti in omnibus suis causis ad tribunal Sancti Officij.*

Sed in hoc attendenda est locorum consuetudo.

32 *Familiares religiosorum, an & quando sint exempti à iurisdictione ordinaria.*

33 *Familiares religiosorum Episcopus non potest excommunicare.*

Vtrum nouitij Sancti Ioannis Hierosolymitani cruce alba insigniti gaudeant fori priuilegio? resoluitur affirmatiuè.

34 *Iudex laicus Episcopi tanquam Domini temporalis cuiusdam oppidi non gaudet priuilegio fori.*

35 *Conseruatores Vniuersitatum non sunt sublati per Concilium Tridentinum nec per alias constitutiones.*

36 *Conseruatores procedunt in omnibus causis etiam iudicialem cognitionem requirentibus, quando deputati fuerunt cum clausulis amplissimis.*

37 *Vniuersitas Auenionensis habet suos Conseruatores deputatos cum amplissimis facultatibus.*

38 *Dominus Primicerius & Rector Vniuersitatis Auenionen. est in possessione immemoriali iurisdictionem exercendi in causis Doctorum & scholarium*

39 *Causa Doctorum & scholarium remittenda sunt ad Conseruatores etiam si iudicialem requirant indaginem.*

40 *Familiaris priuilegiatus cogitur continuare litem coram iudice priuilegiato quamuis lite pendente desinat esse familiaris.*

41 *Miserabilis persona si lite pendente desinat esse miserabilis, non ideominus causam coram eodem iudice prosequi debet.*

42 *Protectores Principis & personæ domesticæ eiusdem qui dicantur, & quomodo gaudeant fori priuilegio.*

43 *In quibus casibus domestici Principum non gaudeant fori priuilegio.*

44 *Monetarij non possunt recedere sine licentia superioris.*

45 *Collegia monetariorum multa habent priuilegia.*

46 *Monetarij non sunt propriè serui, sed tamen sunt liberi conditionati.*

47 *Liberi monetariorum nascuntur monetarij.*

48 *Priuilegia monetariorum non competunt conductitijs, sed tantum illis qui sunt de Collegio & actualiter exercent.*

49 *Monetarij negotiationem exercentes non gaudent fori priuilegio, nec in alijs casibus de quibus ibi.*

50 *Monetarij actores tenentur sequi forum reorum.*

51 *Si sit controuersia inter monetarios & non monetarios idem statuendum est quod de militibus.*

52 *De delictis intra domum pro fabricanda moneta destinatam commissis.*

Vtrum filij & famuli Artificum gaudeant priuilegio fori quod ex statuto illorum Dominis aut Patribus concessum.

MVLTÆ sunt aliæ personæ quibus non obstat causæ præuentio, sed ea non obstante alium Iudicem eligere, vel ad eum remissionem causæ petere possunt, de quibus hoc in capite agendum est.

Primò itaque quæritur in genere de famulis personarum priuilegiatorum. Vtrum gaudeant eodem fori priuilegio quo Domini quibus inseruiunt, vel famulantur. Occurrit autem in hac quæstione primo loco tractandum de familia militum, vt hoc caput à fine proximè præcedentis sumat initium.

Prima ergo sit conclusio. † Priuilegium fori com- 1
petens militibus, illorum quoque vxoribus quæ maritum in bello sequuntur competere, necnon familiaribus quos ipsi secum ducunt, dummodo tales sint qui ipsis sint necessarij iuxta personarum qualitatem & dignitatem, aliàs non gauderent fori priuilegio, Salicet. *in l. 1. num. 2. C. de vxor. rib. milit.* † Quam- 2
uis ibi loquatur dumtaxat de priuilegio restitutionis in integrum: rationem reddens, quia illo casu probabilis est, quamuis minimè necessaria, vxorum absentia. Baldus, verò in *eadem l.* de eodem restitutionis priuilegio loquens, requirit ad hoc vt illud priuilegium competat scutiferis, vel familiaribus militum, requiri vt sint militibus necessarij secundum personæ dignitatem, Gratian. *discept. forens. cap. 340. num. 9. & seqq.*

Generaliter autem vxores personarum quibus com- 3
petit fori priuilegium, eodem gaudere tam in ciuilibus quam in criminalibus testatur Aloys. Ricc. *collectan.* 1140. Nouar. *in praxi variat. & elect. fori, sectione 1. quæst. 47.*

Eodémque fori priuilegio ad exclusionem præ- 4
uétionis alterius Iudicis, vtuntur Artifices qui eunt ad exercitum pro seruitio ipsius, veluti ad conficiendas vestes, calceos, panem, ad portanda alimenta, & similes, teste Aloys. de Leo. *in d. l. 1. de vxor. milit. num. 9.* Similiter & Medici ac Chirurgi exercitus, Laudens. *in tract. de milit. q. 7. in fine*, licet in eadem quæstione neget istis familiaribus competere beneficium restitutionis in integrum.

Præterea idem priuilegium competit nautis, & 5
alijs qui sunt in seruitio exercitus maritimi, Idem Aloys. Leo *loco citato, num. 11.*

Comprobatur autem hoc priuilegium fori ex re- 6
gula illa generali, quod quando tale priuilegium alicui competit, competere quoque debet omnibus sine quibus ipse suo priuilegio commodè vti non potest, Oldrad. *consil. 193. num. 5.* Felin. *in cap. 1. n. 2. versic. Teno istam conclusionem, de foro compet.* Hanc conclusionem firmat & comprobat Insignis I. C. Romanus D. Paulus Rubeus, *in suis Resolut. cap. 57. num. 176.* † Et exempta domo alicuius, censetur 7
etiam exempta tota eius familia, Nouar. *in d. praxi var. & elect. fori sect. 2. q. 35. n. 6.*

Quod autem de familiaribus militum dictum est, eadem ratione procedit in familiaribus scholasticorum. † Cum enim isti habeant electionem vnius ex 8
tribus Iudicibus, non obstante quacunque præuen-

tione

tione iudiciali, (videlicet Rectoris vniuersitatis,
9 Episcopi, & sui Regentis † intelligendo hunc vlti-
mum casum quando tractatur inter scholarem &
scholarem: vt dicit Bolognin. *in auth. habita, C. ne fil.*
10 *pro patre num.* 222.) priuilegium illud † ad ipsorum
nuncios, & familiares extendendum est, vt in *d. au-
thent. habita*, in verbo, *nuncios*, tradit Rebuff. *n.* 29.
necnon Bolognin. *num.* 20.

11 Idémque priuilegium competit Secretario & Bi-
dello ipsius Vniuersitatis, Gratian. *decis.* 233. *n.* 10. 11.
12 *&* 12. *& discept.* 340. *num.* 14. † Quod priuilegium
scholasticis concessum extenditur etiam ad Docto-
res, Bolognin. *in d. authent. habita, n.* 15.

13 Et quamuis causa fuerit præuenta coram vno ex
istis Iudicibus, licitum est scholaribus & Doctori-
bus variare semel: Bologn. *ibidem, num.* 225. Alphan.
collect. iur. ciuil. 66. vide tamen Marches. *de commiss.
auocat. causar. par.* 2. §. 2. *num.* 84. vbi tenet contra-
rium. Quem sequitur Nouar. *in praxi variat. &
elect. fori sect.* 1. *q.* 3. *n.* 7. *& sequent.* qui tamen con-
trarium in praxi seruari testatur.

14 Non prohibentur tamen, si velint, coram iudice
ordinario litigare: Bolognio. *num.* 227. Rebuff. *in ea-
dem authent. n.* 58.

Quæritur secundo quid dicendum sit de famu-
lis Clericorum & Episcoporum, & vtrum præuen-
tio causæ facta coram iudice laïco illis noceat ne
possint petere remissionem ad iudicem Ecclesiasti-
cum. Qua in re supponendum est in primis nomen
15 † familiaris diuersimodè & ad diuersos effectus ac-
cipi posse, veluti dum tractatur de familiaribus Epis-
copi, ad Ordines sine patrimonio vel titulo beneficij
admittendis, de quibus fusè Barbos. *de Episcop. par.*
2. *allegat.* 6. *per tot.* & maximè *num.* 20. Et in *Concil.*
16 *Tridentino sess.* 23. *de reformat. cap.* 9. † Vel dum agi-
tur de familiaribus Cardinalium *in regul.* 30.
Cancel. de quibus alias disputatum fuit occasione
Archidiaconatus Ecclesiæ Auenionis, vacantis per
obitum R.D. de Lautens familiaris Eminentiss. b.m.
Cardinalis de Ioyeuse, apud Butat. *dec.* 228. *&* 155.
17 † Similiter dum tractatur de familiaribus Papæ, de
quibus Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 51. *numer.* 16.
18 † Nam iuxta casuum & materiæ diuersitatem, di-
uersimodè etiam hoc nomen vsurpamus, vt aduertit
Barbos. *de appellat. verb. cap.* 96. Nos autem de fami-
liaribus tractamus ad effectum præuentionis iudi-
cialis, vel remissionis causæ ad suum iudicem com-
petentem faciendæ.

19 Secundo supponendum est, magnam in huius
quæstionis resolutione faciendam esse differentiam
inter familiares Clericorum seu Sacerdotum simpli-
cium, & familiares Episcoporum. Illi enim tunc de-
mum fori priuilegio potiuntur, quando sunt famuli
vel serui perpetui, veluti coloni adscriptitij, idque
non in gratiam personæ ipsorum, sed fauore Eccle-
siæ cui famulantur & inseruiunt: & ideo generalis
erit hæc regula, familiares Clericorum fori priuile-
gio non gaudere, nisi tales sint, vt sine ipsis Eccle-
siastici suo priuilegio frui non possent commodè,
Tusch. *littera E, conclus.* 27. *n.* 18. Thesaur. *decis.* 12.
num. 5. *versic. fallit primo.* Barbos. *de Iure Ecclesiast.
vniuers. lib.* 1. *cap.* 39. §. 4. *num.* 11. Quæstionem ipsam
in vtramque partem examinat Sanfelic. *decis.* 1. ad-
ductis 31. pro exemptione famulorum Doctoribus:
aliis verò 42. exemptionē ab ordinaria iurisdictione
denegantibus: tandémque concludit solos seruos
perpetuos Ecclesiæ fori gaudere priuilegio, non au-
tem alios temporales, vel colonos: sed magis arri-
det generalis Regula ex Thesauro & aliis mox al-
lata.

An autem talis sit famulus vt sine eo Clericus vel 20
Ecclesia non posset commodè vti suo priuilegio, iu-
dicabitur à iudice Ecclesiastico, cuius arbitrio nego-
tium remittitur decidendum: Barbos. *vbi supr. n.* 13.
Menoch. *de arbitr. casu* 562. *n.* 12.

At vero familiares Episcoporum indistinctè fori 21
priuilegio gaudent, siue perpetui sint siue tempora-
les, & siue expensis Episcopi viuant siue propriis.
Quod agnouit Thesaur. *dicta decis.* 21. *num.* 6. Cal-
can. *consil.* 71. *&* 72. † Qui dicit hoc procedere 22
tam in causis ciuilibus, quam in criminalibus. Ean-
démque differentiam inter familiares Episcoporum
& simplicium Ecclesiasticorum tradit Thesaur. iun.
lib. 3. *quæst. forens.* 78. *num.* 1. *& sequentib.* Farinac.
de inquisit. quæst. 8. *num.* 46. Clar. §. *fin. quæst.* 35. *n.* 18.
Et quamuis idem Farinac. *in additione vltimo loco
edita ad dictam q.* 8. *num.* 46. *in fine principij*, dicat
illos dumtaxat Episcoporum familiares fori priuile-
gio gaudere qui actualiter inseruiunt & famulantur
Episcopis in eorum domibus, ita vt sint continui
commensales, alios veros minimè ad quod citat:
Prob. Tusch. & Carauit. † Communiter tamen tene- 23
tur contrarium, nempe non requiri quod quis Epis-
copo seruiat mente & dente, seu vt alij dicunt,
mente & corpore. Immo sufficere quod seruitium
actuale alio modo præstetur. Hanc sententiam bene
comprobat D. Paul. Rubeus *in suis Resol. de testa-
ment. c.* 57. *num.* 152. † Vnde communiter DD. con- 24
cludunt magistrum actorum curiæ Episcopalis quam-
uis laïcum, non obstante citatione & præuentione
judicis ordinarij laici, eodem fori priuilegio gau-
dere sicut & Clerici, ad tradita *in cap. cum non ab ho-
mine, de iudic. & c. fin. de officio Archidiac.* Gratian.
decis. 233. *per tot.* Ricc. *in praxi for. Eccles. qu.* 549.
per tot. Idque procedit tam in causis ciuilibus quam
in criminalibus, Barbos. *dicto cap.* 39. §. 4. *numer.* 34.
lib. 1. *iuris Eccles. vniuers. & de Episcop. part.* 3. *alleg.*
107. *num.* 11. *& sequent.* Gratian. iterum *discept. fo-
rens. cap.* 340. *&* 141. Mat Antonin. *lib.* 1. *resol.* 75.
† Quod priuilegium non solum locum habet in no- 25
tariis Curiæ Episcopalis, sed etiam in Aduocatis fis-
calibus, nunciis, carcerum custodibus, lictoribus, &
similibus: plenè Giurb. *consil.* 88. *n.* 10. *& per totum* 26
illud consilium. † Et non solum in principalibus, sed
etiam in illorum substitutis: Mat. Anton. *in d. lib.* 1.
resol. 75. *num.* 9. Guazz. *de defens. reor. defens.* 10.
cap. 9. *num.* 24. Giurb. *dicto cons.* 88. *num.* 10. Verum
quidem est quod contra communem Doctorum
sententiam multa deducit Francisc. Ansald. *in suo
tractatu de iurisdict. parte* 2. *tit.* 11. *cap.* 5. Sed non
propterea à communi & Ecclesiæ fauorabili opinio-
ne recedendum existimo, præsertim apud nos qui
summo Pontifici sumus immediatè subditi.

Quod autem de familiaribus Episcoporum di- 27
ctum est, locum habet eadem ratione in familiari-
bus Nunciorum Apostolicorum, Ricc. *lib.* 1. *dec.* 69.
Thesaur. iun. *lib.* 5. *resol.* 78. Licet ambo dicant in
suo casu quæstionem remansisse indecisam. Sed pro
dictæ resolutionis veritate videnda sunt quæ addu-
ducit Barbos. *dicto cap.* 39. §. 4. *num.* 45. *& sequentib.*
vbi fusè respondet ad omnes rationes per Thesaur.
in contrarium allatas. † Et ostendit supradicta pro- 28
cedere, siue familiaris, Notarius, aut alius exercens
officium in Curia Episcopali delinquat in officio,
siue extra officium.

Et præmissa notanda sunt ad materiam præuen-
tionis. † Non enim his casibus datur præuentio in- 29
ter iudicem ordinarium laïcum & Ecclesiasticum,
sed quamuis causa esset præuenta in tribunali iudi-
cis Ecclesiastici, & partes coram ipso comparuissent,

posset Episcopus petere illius causæ remissionem
ad suum tribunal pro interesse suæ iurisdictionis:
Tusch. *dicta litera E, concl.* 27 *num.* 10. post Calcan.
30 *consil.* 71. *&* 72. qui dicit † iudicem laïcum remit-
tere causam recusantem, esse excommunicatum. Bar-
bos. fusè *dicto cap.* 39. §. 4. *n.* 30.

31 Similiter familiares Sanctæ Inquisitionis solius
Inquisitoris tribunal in causis suis agnoscere de-
bent, exceptis quibusdam delictis enormissimis,
Gratian. *dicto cap.* 340. *num.* 34. *&* 341. *n.* 11. Barbos.
dicto cap. 39. §. 4. *num.* 35. Dian. *parte* 4. *tract.* 8. *reso-
lut.* 55. Hoc tamen priuilegium fori quod compe-
tit familiaribus sancti Officij Inquisitionis, non vi-
di hactenus practicatum in hac Ciuitate Auenio-
nen. plusquam à triginta annis, quibus Consultoria
Officium ex mandato Sacræ Congregationis exer-
cui. In aliis verò locis diuersimodè obseruatur: vt
copiosè exponit Carleual. *disputat. iur. tom.* 1. *dispu-
tat.* 2, *quæst.* 6. *sect.* 6. *numero* 508. *& multis sequen-
tibus.*

32 Familiares quoque religiosorum qui actu illis in-
seruiunt, intra eorum septa & monasteria viuentes
sub eorum obedientia eodem exemptionis, & fori
priuilegio fruuntur quo ipsi religiosi quibus inser-
uiunt. Ex Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 11. *versic. Ex-*
33 *ceptis tamen iis.* † Adeo vt ab ipsomet Episcopo ex-
communicari non possint, Hieron. Roderic. *quæst.
regul.* 62. *num.* 9. Qui verba illa Concilij: *Súbque eo-
rum obedientia viuunt*: intelligit de obedientia reli-
giosa, & ex voti necessitate debita, sed tamen Portel.
in dub. regul. in verbo *famuli, num.* 4. hoc simpliciter
tradit de famulis dum sunt in seruitio fratrum. Et
Tamburin. *de Iure Abb. tom.* 2. *disp.* 6. *quæst.* 18. *n.* 7.
concludit tutius esse, vt vtraque conditio concurre-
re debeat, nempe quod inhabitent intra claustra, &
sint sub obedientia, non quidem ex voto debita, si-
cut debetur à professis, sed sub obedientia ratione
muneris seruiendi. Quod repetit *disput.* 7. *quæst.* 3.
num. 2. Et hoc verius existimo, & menti Conci-
lij magis conforme. Quia non fuisset opus specia-
li exemptione si actum fuisset de verè professis &
religiosis.

Cæterùm dubitari potest, vtrum Nouitij Sancti
Ioannis Hierosolymitani, nondum facta professio-
ne, sed tantum Cruce Alba insigniti, gaudeant pri-
uilegio fori; An verò si Iudex Ordinarius præue-
nerit, teneatur illius causam ad Iudices Ecclesiasti-
cos remittere.

Dubium facit, quia non eadem est ratio Nouitij
militaris, & alterius Religionis: Ille enim manet in
sæculo, & extra claustra, hic verò claustrum inhabi-
tat: Vnde licet Nouitij Claustrales fori gaudeant
priuilegio, vt probat Lezan. *in summa Regular. p.* 1.
cap. 24. *num.* 4. Idque etiam si sint intra claustra sub
obedientia Superiorum, nondum quidem induti,
sed de proximo induendi: vt idem Author exponit
in verbo, Nouitij, num. 43. Tamen videtur non esse
eandem rationem in Nouitiis Melitensibus quoad
fori priuilegium. Ad quod videntur conferre verba
Concilij Tridentin. *sess.* 24. *cap.* 11. *in fine*, ibi, *Non-
obstantibus quibuscumque priuilegiis etiam Religionis
Sancti Ioannis Hierosolymitani.*

Contrarium tamen verius est, nempe Nouitios
huius Religionis Cruce alba insignitos fori gaude-
re priuilegio, etiamsi expressam professionem non
emiserint: quia cum professi illius Ordinis sint ve-
rè Religiosi, & gaudeant Religiosorum priuilegiis;
eodem modo Nouitij eiusdem Religionis gaudere
debent fori priuilegio, sicut Nouitij aliarum Reli-
gionum: nec commoratio in claustro, est causa pri-
uilegij circa forum, sed fauor Religionis: vt decisum
fuit per Senatum Neapolitanum teste Sanfelic. *de-
cis.* 151. *per tot.* Et ad Concil. Trident. Respon-
det Carleual. *disput. iur. tom.* 1. *disp.* 2. *quæst.* 6. *sect.* 3.
num. 444. *fol.* 197.

Vtrùm autem Oblati Religionum gaudeant fori
priuilegio, determinatum fuit per Nos *in quæst. be-
neficialib. part.* 1. *cap.* 113. *numero* 4. Hic non repo-
nimus.

Dubitatum tamen fuit alias quid dicendum esset
de iudice Episcopi laïco Iurium Doctore aggregato
in alma Auenionensi vniuersitate, qui fuerat depu-
tatus pro exercitio cuiusdam iurisdictionis tempo-
ralis, quam habebat Episcopus tanquam Dominus
temporalis cuiusdam oppidi existentis in terris Gal-
liæ, vtrum dictus iudex, criminali iudicio pulsatus
coram Episcopo, haberet ius opponendi exceptio-
nem fori declinatoriam, & petere se remitti ad suos
Conseruatores non obstante præuentione causæ
coram Episcopo introductæ. Quæ quæstio non fuit
decisa; quia partes deuenerunt ad concordiam. Sed
ego sustinebam partes illius Iudicis, & dicebam præ-
uentionem non obstare, duplici ratione. † *Primo,* 34
quia non agebatur de iudice generali Episcopatus,
nec de habente iurisdictionem in causis Ecclesiæ;
sed tantum vti Iudice Domini tẽporalis dicti oppidi,
& circa temporalem iurisdictionem, & sic terminos
huius quæstionis esse omnino diuersos à quæstione
Notariorum, Aduocati fiscalis, & aliorum, qui sunt
officiales Curiæ Episcopalis, & habent officium ge-
nerale in Curia Ecclesiastica, vt probatur ex iis quæ
tradit Franc. *in rubr. de appellat. num.* 35. *versic. Et ex
prædicta regula.* Vbi dicit, quod si Clericus esset Re-
ctor, vel Iudex alicuius ciuitatis, aut illius Officialis,
debet appellari ad Superiorem illius ciuitatis, &
non ad Curiam spiritualem, quia non iudicat vti
Clericus; sed vti Officialis laïcus. Et in indiuiduo
quod Iudices Archiepiscopatus Auenionis in feu-
dis Imperialibus ad dictum Archiepiscopatum spe-
ctantibus procedant vti laïci, tradit Bellarm. *cons.* 25.
col. 2. *versic. ad propositum applicando loca.* Vbi loqui-
tur de iudice Castri noui ad Archiepiscopatum spe-
ctantis. † *Secundo*, quia Domini Doctores & Vni- 35
uersitas Auenionensis habent suos iudices Conser-
uatores à summis Pontificibus deputatos, quorũ iu-
risdictio fuit præseruata per Concil. Trid. *sess.* 14. *c.* 5.
His verbis. *Vniuersitates autem generales, ac collegia
Doctorum, seu scholariũ, & Regularia loca, necnon Ho-
spitalia, actu hospitalitatem seruantia, ac vniuersita-
tum, collegiorum, locorum, & hospitalium huiusmodi
personæ in præsenti Canone minimè comprehensæ, sed
exemptæ omnino sint & esse intelligantur.* Nec per con-
stitutionem Gregorij XV. Fel. recordat. fuit deroga-
tum conseruatoriis Vniuersitatum, Rota *decis.* 49.
num. 15. *par.* 7 *recent.* † Præsertim quando Conserua- 36
toriæ sunt concessæ cum clausulis amplissimis &
iurisdictionem amplam, ac causæ cognitionem iu-
dicialem concedentibus, quales sunt eæ quæ à sum-
mis Pontificibus Vniuersitati Auenionensi conces-
sæ fuerunt, prout in simili casu tradit Ceuall. *de co-
gnit. per viam violent. quæst.* 20. *num.* 31. † In primis 37
enim Felic. rec. Ioan. XXIII. deputauit Conserua-
tores, & Iudices dictæ Vniuersitatis R. D. Abbatem
Sancti Andreæ, R. D. Præpositum Ecclesiæ maioris
Auenionis, necnon R. D. Decanum Sancti Petri, di-
ctæ ciuitatis, & quemlibet ipsorum, cum potestate
de omnibus & quibuscumque causis, Doctores, &
scholares tangentibus cognoscendi, idque aduersus
quascumque personas etiam Pontificalem dignita-
tem, priuilegium, vel exemptionem habentes, etiam

in iis quæ iudicialem requirunt indaginem; & cum
derogatione constitutionis Felic. record. Bonifacij
PP.VIII. & cum facultate contradictores per censu-
ras Ecclesiasticas compescendi, & cum aliis clausu-
lis amplissimis. Deinde Fel. record. Leo PP.X. illud
priuilegium extendit ad Dominum Primicerium &
Rectorem Vniuersitatis, qui si sit clericus, ex conces-
sione eiusdem Pontificis procedit in causis Eccle-
siasticis, aut etiam ad laxationem censurarum Ec-
clesiasticarum tanquam vnus ex Conseruatoribus
dictæ Vniuersitatis, vt patet ex bulla sub Datum
Romæ 5. Nonas Martij Anni 1513. Quod si non
sit Clericus, pro exercenda iurisdictione Ecclesiasti-
ca, data est ei facultas deputandi vnà cum collegio,
Clericum ad eam exercendam, etiam in quascum-
que personas Ecclesiasticas, & ad censuras laxan-
das, idque per bullam editam sexto Kalend. Aprilis
38 anni 1514. † Nam in causis non Ecclesiasticis, idem
Dominus Primicerius & Rector Vniuersit. Auenion.
quamuis laïcus est in possessione immemoriali iu-
risdictionem exercendi in omnibus, & quibuscum-
que causis Doctorum & scholarium, etiam feudali-
bus, & cameralibus, vt inter cætera, probatur per sup-
plicationem quandam, & commissionem causæ de
Anno 1553. quæ producta fuit in illo iudicio, quod
tunc ventilabatur, vt iudicatum sæpius fuit, & ego-
met sæpius iurisdictionem in similes personas vti
Primicerius exercui. Inter Conseruatores etiam di-
ctæ Vniuersitatis numeratur R.D. Præpositus S.De-
39 siderij. † Vnde in dicto casu concludebam causam
remittendam esse ad vnum ex Conseruatoribus, cum
ex clausulis dictarum bullarum data illis fuerit fa-
cultas procedendi etiam in causis iudicialem inda-
ginem requirentibus, ex iis quæ tradit Rot. *dec.616.
part.2.recentior.*

Sed dubium non leue oriri potest circa prædi-
cta, si post litem cœptam, familiaris Episcopi aut
alterius priuilegiati desinat esse familiaris, vtrum
causa debeat redire ad iudicem laïcum, an vero
vsque ad finem continuari coram iudice priuile-
giato.

40 Respondetur causam vsque ad finem coram iu-
dice priuilegiato continuandam esse, non obstante
mutatione qualitatis, in qua iurisdictio fundata
erat, quia sufficit quod tempore litis cœptæ, iudex
habeat iurisdictionem: *l. si quis postea 7. de iudic.*
Et licet qualitas priuilegij quæ litem deduxit ad il-
lud iudicium cessauerit, non propterea debet trans-
ferri ad aliud tribunal, *l.final.Cod.de veteran.lib.10.*
41 † Vnde videmus quod priuilegium competens per-
sonis miserabilibus producit effectum retentionis
causæ coram iudice priuilegiato, quamuis causa pri-
uilegij cessauerit, & persona illa desierit esse misera-
bilis, vt fuit decisum apud Thes. *decis.177. num.4.*
& *ibi*, Thesaur. filius *in addit. lit. C*, quod copiosè
comprobat Nouar. *in prax. variat. fori, sect. 2. qu.10.
per totam.*

42 Inter familiares Principum continentur perso-
næ militares domesticæ, ad defensionem corporis &
protectionem lateris destinatæ, vnde etiam Prote-
ctorum nomen sortiti sunt. Cyriac. Niger. *controu.
201. num.1.* Hi vt indicio nominis apparet familia-
rius militant, & Domestici Protectores nuncupan-
tur, de quibus Cuiac. *in tit. de Domestic. & protecto-
ribus lib.12. Codicis tit.17.* & isti tanquam domestici
43 Principis fori priuilegio vtuntur † exceptis certis
casibus, veluti si conueniantur ex causa debitorum,
aut munerum publicorum apud Præsidem prouin-
ciæ, vel si per concussionem aliquid abstulisse di-
cantur, *l.1. & 2. Cod. vbi quis de Curiali, vel cohortali
aliáve condit. conuen.* Idem, si prædia aliena condu-
xerint, vel negotiationem exercuerint, *toto tit. C. in
quibus causis milit. fori præscript. vti non poss.*

Ex quibus patet declaratio decreti facti in fauo- 44
rem monetariorum actu monetam exercentium,
qui licet domestici sint Principis & illius seruitio
addicti, ita vt inde recedere non possint sine licen-
tia, vt tradit *Rebuff.* qui testatur de consuetudine in
l.1. C. de murilegul. lib.11. Et ideo conseruatio huius
Collegij Monetariorum Principi curæ esse debeat,
quia Principis & Reipublicæ interest fidos habere
monetarios, argumento *l.1.* & *ibi* per DD. *Cod. de
falsa monet.* † Eaque de causa instituta sint collegia 45
monetariorum, & varijs decorata priuilegijs, vt te-
statur Guid. Pap. *decis.402.* Faber *in C. lib.9. tit.28.
de Dignitat. & nobilit. definit.8.* † Vnde licet mone- 46
tarij non sint propriè serui, tamen nec sunt simpli-
citer liberi, sed vocantur liberi conditionati; Rebuff.
& Bart. *in dict. l.1. C. de murileg. lib.11.* † Quia sicut 47
liberi adscriptitiorum sunt ipso iure adscriptitij, ita
liberi monetariorum sunt ipso iure monetarij, vt
per Guid. Pap. *dicta decis.402.* Vbi tamen testatur
liberos eorum in pupillari ætate constitutos non
gaudere priuilegio exemptionis monetariorum;
quia actu non possunt exercere. † Priuilegium au- 48
tem non competit nisi actu monetam exercentibus,
videlicet operarijs & monetarijs, & præpositis mo-
netæ perpetuis, non autem aliis conductitiis ad
tempus, nisi habeant priuilegium particulare: Guid.
Pap. *decis.403.*

Tamen fori priuilegio non gaudent nisi actua- 49
liter principi in suo officio inseruiant, nec priuile-
gio vti possunt si negotiationem exerceant, vel præ-
dia aliena conducant, & aliis in casibus in quibus
verè militantium priuilegia cessare superiùs osten-
dimus. Et probatur per text. in *d. tit. C. in quib. caus.
milit. fori præscript. vti non poss.* † Sicuti nec si non 50
priuilegiatum tanquam actores conueniant, & aliis
in casibus in quibus militantium vel domesticorum
Principis priuilegia cessare superius diximus. † Ea- 51
demque ratione de rixis inter monetarios, idem sta-
tuendum est quod & supra de querelis inter milites
& non milites dictum fuit. Eadem quippe ferè in
omnibus viget ratio inter milites armatæ, togatæ &
Curialis militiæ, vt dicunt DD. *in dict. tit. in quibus
causis milit.* † Vnde & de delictis intra domum ad 52
monetam destinatam commissis, idem dicendum
videtur quod de commissis intra locum custodiæ,
vulgo *Corps de garde*, dictum fuit suprà *cap.28. nu-
mero 34.*

Nec extra materiam erit quæstio aliàs decisa in
Senatu Neapolitano, quæ ad alias causas similes
applicari potest: videlicet stante Statuto quod Ar-
tifices artis serici & lanæ gaudeant fori priuilegio,
verum tale priuilegium extendatur ad filios & fa-
mulos ipsorum? In qua resolutum fuit, descrip-
tionem patris, aut domini, seu Magistri, in ma-
tricula, operari exemptionem quoad forum in fauo-
rem liberorum & famulorum, quandiu sunt in
actuali seruitio patris, vel Magistri artificis viuen-
tis: ex notatis per Ioann. de Platea *in l. viros, Cod.
de Comit. consist.* sicque decisum reperies apud San-
felic. *decis.11.*

CAPVT

CAPVT XXX.

ARGVMENTVM.

An & quomodo præuentio, cesset pereunte instantia. Et vtrum instantia transeat ad Clericum hæredem laïci. Et quis sit effectus transitûs instantiæ, vel peremptionis ipsius. Quid sit Causa, Lis, & Instantia. Et quid renunciare Instantiæ, sed non Liti, ad explicationem eorum quæ suprà *c.6.* dicta fuêre, An & quando instantia transeat ad singularem successorem necessarium, vel voluntarium. Et quis dicatur successor necessarius. An & quando instãtia transeat à Patre ad Filios; à Testatore ad fideicommissarium vniuersalem; ab hærede grauato ad substitutum. Vtrum ad Successorem Maioratus. Vtrum ad Successorem Ecclesiæ. De retractu consanguinitatis, vtrum illius instantia transeat ad hæredes extraneos. Vtrum à Cedente ad Cessionarium; à Resignante in Resignatarium; à Proprietario ad Vsufructuarium, ab Vsufructuario ad Proprietarium: à Testatore ad Legatarium; à Laïco in Clericum, vel à Clerico in Laïcum; à delinquente ad Fiscum. De modo procedendi contra delinquentes contumaces, tam de iure communi, quam ex Statuto Auenionen. De annotatione bonorum, & expensis quæ pro ipsa fiunt contra contumaces. Expenditur quæstio controuersa, vtrum Graffarius Ciuilis qui præuenit causam discussionis, repellatur à Notario Criminali in casum annotationis vel confiscationis, & super hac quæstione affertur decisio *Rotæ Auenionensis*. Quomodo præuentio Creditorum in iudicio generalis discussionis nocere possit Domino Directo agenti super re emphyteutica, Vbi nota *num.96. veteris edit.* addendam esse dictionem *non*, & legendum hoc modo, *cum actio Domini directi non sit realis*. De instantia in actione reali. Et quid dicendum sit de eo qui habet pro se clausulam Constituti. Quæ requirantur ad hoc vt instantia transeat ad hæredem, vel alium successorem.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio nihil operatur in præiudicium tertij habentis ius separatum.*
2 *Laïcus obligatus ad curias Montispessulani, an transmittat instantiam ad suum hæredem Clericum, & vtrum præuentio afficiat hæredem.*
3 *Ad quem transit instantia, ad eundem transeunt acta, nec opus est nouo processu.*
4 *Successor reassumens causam sui authoris facit acta sua.*
5 *Definitio instantiæ proposita à* Socino *reijcitur.*
6 *Vera instantiæ descriptio proponitur.*
7 *Quis sit terminus instantiæ, tam in ciuilibus quam in criminalibus, de iure ciuili.*
8 *Instantia de iure Canonico est perpetua.*
9 *In executiuis quando dicatur incipere instantia.*
10 *Finita instantia expirant mandata procuratoria.*
11 *Procurator tenetur appellare. An autem teneatur prosequi appellationem? explicatur.*
12 *Fideiussor simpliciter datus non tenetur in alia instantia.*
13 *Quid contineatur appellatione causæ.*
14 *Litis nomine quid comprehendatur.*
15 *Quid sit renuntiare liti & non causæ.*
16 *Litis nomen significat omnem actionem tam realem quam personalem.*
17 *Quomodo intelligenda sit hæc clausula,* Renuntio instantiæ, sed non liti *ad explicationem eorum quæ suprà* cap.6. *dicta sunt.*
18 *Instantia propriè sumpta transit ad hæredes.*
19 *Hæres de nouo citari debet quando ad eum transit instantia, & omnia acta præcedentis iudicij vno verbo repetenda.*
20 *Contra hæredem proceditur executiuè ex statuto Auenionensi sine noua citatione.*
21 *Contra hæredem quomodo procedi possit in practica de iure communi quando ad eum transit instantia.*
22 *Cautela reproductionis omnium actorum quam sit vtilis explicatur.*
Quæ requirantur ad hoc vt instantia transeat ad hæredem, vel alium successorem.
23 *Instantia regulariter non transit ad singularem successorem.*
24 *Instantia transit ad singularem successorem necessarium, non ad voluntarium.*
25 *Successor necessarius dicitur qui succedit in re indiuidua.*
26 *Intellectus* l.in iudicio, ff.famil. herciscun.
26 *In iudicio diuisorio potest iudex aliquas res omittere, sed non personas.*
28 *Successor necessarius dicitur is in quem actio consolidata fuit.*
29 *Instantia cœpta per patrem transit ad filium in emphyteuticis.*
30 *Instantia cœpta contra testatorem transit in fideicommissarium vniuersalem.*
31 *Instantia cœpta contra hæredem grauatum non transit ad fideicommissarium, sine cessione.*
32 *Instantia transit ad fideicommissarium, & ad quemlibet successorem in actione reali.*
33 *Explicatur* Fusarius, de substitutionibus, quæstion.620.
34 *Instantia transit ad successorem maioratus quando nomine dignitatis actum fuit.*
35 *Clericus agens nomine Ecclesiæ transmittit instantiam ad successorem, nec est opus nouo processu.*
36 *Quæ sit differentia inter successorem fideicommissi & maioratus.*
37 *Instantia retractus consanguinitatis transit ad hæredes etiam extraneos.*
38 *In iudicijs oritur quasi contractus qui facit, vt instantia transeat ad hæredes.*
39 *Instantia cedi potest singulari successori.*

40 *Cessio*

40 *Cessio facta cum iuramento operatur transmissionem instantiæ.*
41 *Cessio instantiæ fieri potest etiam in feudalibus.*
42 *Cessio non operatur translationem instantiæ nisi verba sint valdè ampla vel specifica.*
43 *Instantia litis transit à resignante in resignatarium.*
44 *Instantia super nobilitate transit à patre in filium quamuis non sit hæres patris.*
45 *Instantia transit ad alium quando oritur ex iure quod erat antiquius lite proposita.*
46 *Si actio dotis consolidetur in persona filiæ, ad eam transibit instantia litis à patre inchoata.*
47 *Instantia cœpta cum proprietario transit ad vsufructuarium in iis quæ respiciunt curam, custodiam, & conseruationem bonorum.*
48 *Instantia cœpta per vsufructuarium transit ad proprietarium si sit ad vtilitatem proprietatis, & non aliàs.*
49 *Instantia non transit ad legatarium.*
50 *Vtrum instantia transeat à Clerico in laicum, vel à laico in Clericum.*
51 *Præuentioni non est locus quando mutata est conditio personarum.*
52 *Quid in terris Ecclesiæ immediatè subditis in hac quæstione obseruetur.*
53 *Quod verior sic in puncto iuris sententia & magis communiter recepta, instantiam transire ad hæredem Clericum.*
54 *Si instantia secundum plurimorum sententiam transeat à laico in Clericum, tamen pro executione adeundus est iudex Ecclesiasticus.*
55 *Verius est instantiam transire ad Clericum, & causam coram iudice laico præuentam, coram eodem tractandam esse, si is contra quem præuentum est post litem contestatam fiat Clericus.*
56 *Præuentio non datur contra fiscum.*
57 *Post confiscationem & incorporationem bonorum ex delicto vel ex contumacia, noua lis contra fiscum instituenda est.*
58 *De modo procedendi contra contumaces ex dispositione iuris communis.*
59 *Contumaces habentur pro confessis, in Italia & Gallia.*
60 *Intellige in Gallia, vt locum habeat, præcedentibus legitimis probationibus, & non ex sola contumacia.*
61 *Contra absentem, non proceditur de iure communi ad aliquam pœnam vltra relegationem, & quæ sit praxis procedendi contra contumaces.*
62 *Absens de iure communi non habetur pro confesso quoad crimen, sed tantum quoad bona, si per annum perstiterit in contumacia.*
63 *Aduersus fiscum, præscribitur intra viginti annos, à die annotationis bonorum.*
64 *Quomodo procedatur contra contumaces, ex statuto Comitatus, Venaissini.*
65 *Executio in effigiem non debet practicari in ciuitate Auenionensi, nec in Comitatu Venaissino.*
66 *Statutum Auenionense dat formam procedendi contra contumaces à qua non est recedendum.*
67 *Nemo debet priuari suo beneficio ex sola contumacia simplici.*
68 *Notarius criminalis scribere debet in causis concernentibus bona incorporata propter delictum, vel contumaciam.*
69 *Fiscus non repræsentat delinquentem, quamuis sit illius successor vniuersalis.*
70 *Quando alicuius bona confiscantur, illius persona in totum inhabilitatur.*
71 *Fiscus succedens priuato vtitur iure priuati.*
72 *Futura quæ habent connexitatem cum præteritis per successorem debent expediri.*
73 *Fiscus succedens est loco hæredis.*
74 *Licet fiscus sit loco hæredis tamē propriè non est hæres quando succedit in vim publicationis bonorum.*
75 *Si fiscus succedat tanquam hæres secundum aliquorum sententiam ad eum transit instantia.*
76 *Contrarium verius esse ostenditur.*
77 *Quando fiscus succedit alicui, nulla consideranda est præuentio, sed noua lis instituenda est, coram officialibus criminalibus, & mandata facta in præcedenti instantia expirant propter priuilegium fisci.*
78 *Fiscus, secundum aliquos, succedit in instantia, quando succedit actori, non quando succedit reo, & ratio differentiæ affertur.*
79 *Contrarium tamen verius est, nempe præuentionem non posse opponi fisco, siue succedat actori siue reo.*
80 *Sola annotatio bonorum, non impedit præuentionem contra fiscum.*
81 *Expensæ descriptionis, quæ fit propter contumaciam, non debent solui de bonis descriptis & annotatis.*
82 *Fiscus nullum habet ius considerabile in bonis delinquentis ante condemnationem.*
83 *Graffarius ciuilis scribere debet quando reus non est contumax in discussione per eum præuenta.*
84 *Fiscus vtitur iure priuati in casibus in quibus non est specialiter priuilegiatus.*
85 *Creditores anteriores præferuntur fisco in pœnalibus, &* num. 91.
86 *Qui prior est tempore præferendus est, etiam in iudicialibus.*
87 *Statutum generaliter loquens comprehendit fiscum in casibus in quibus non est specialiter priuilegiatus.*
88 *Statutum Auenionense*, de Tabellionibus lib. 1. Rubric. 20. art. 18. *explicatur.*
89 *Notarius qui præuenit, regulariter præferendus est.*
90 *Causa criminalis mixta, regulari debet ad instar ciuilis.*
92 *Iura fisci locum habent in bonis incorporatis, non autem incorporandis.*
93 *Fiscum non debere litigare spoliatum, an sit verum, & quomodo procedat.*
94 *Fiscus non potest aliquem de sua possessione dimouere quando adest legitimus contradictor.*
95 *Quando confiscatio fit ipso iure, dominium transit in fiscum sed non possessio, nisi post sententiam declaratoriam.*
96 *Instantia discussionis generalis quando afficiat Dominum directum.*
97 *Colonus in iudicio discussionis vtitur iure Domini directi.*
98 *Dominus directus in discussione præferendus est omnibus creditoribus etiam pro arreragijs laudimiorum.*
99 *Præuentio creditorum non operatur contra Dominum directum agentem ad Commissum.*
100 *Agens actione rei vendicationis non ligatur instantia discussionis.*
101 *Qui habet clausulam Constituti tenetur comparere in iudicio discussionis.*

NECESSARIA est in hoc præuentionum tractatu discussio regulæ illius generalis, † quod præuentio non operatur 1
quando persona præuenta non est eadem cum illa quæ iudicium proponere vult, quam tradit Rot. *decis. 5. de for. competent. in antiquis, aliàs 551.* vbi ponit casum † de laïco qui erat obligatus Auenione in certa quantitate pecuniæ ad Curiam sigilli Montispessulani, quæ

obligatio habet vim rei iudicatæ, & mādatur executioni sine aliqua causæ cognitione, mortuo debitore successit Clericus hæres, contra quem creditor clamorem dicti sigilli exposuit; disputat ibi Rota vtrum præuentio contra defunctum operetur suum effectum aduersus Clericum hæredem? super quo licet nihil certi concludere videatur, tamen proponit illam regulam, quod quando sunt diuersæ personæ, præuentio cōtra vnam nihil operatur contra aliam, quam decisionem ad id allegauit Dec. *in cap. quia, 11. de foro competenti, num. 11.* Felin. *dicto cap. quia, numero 3.* Sutd. *consil. 222. num. 8. & 9. & num. 18. versic. minus repugnat.* Et ideo videndum est, vtrum instantia litis motæ contra vnum transeat ad alium, & effectum præuentionis producat contra ipsum;
3 † si enim instantia ad aliquem transeat, ad eum etiam transeunt omnia acta, & proceditur ex iisdem actis, & causa in eodem statu manente, Lancellot. *de attent. c. 10. limit. 24. num. 28.* Rot. *decis. 1. alias, 3.* Nota quod successor, *vt lite pendente, in Antiquis,* Felin. *in dicto cap. quia G. 11. num. 5. versic. vlt.* Burat. *decis. 278. num. 6.*
4 † Et ideo successor reassumens eandem causam facit sua omnia acta in illa causa facta, Burat. *ibid. num. 9.*

Pro cuius quæstionis intelligentia supponendum est in primis quid sit instantia, quid lis, & quid causa, quod etiam faciet ad intelligentiam terminorum de quibus suprà actum fuit, *cap. 6. de Renunciatione litis.*
5 † Et omissa definitione proposita per Socin. *in cap. venerabilis, de Iudicijs,* vbi *num. 3.* dicit instantiam esse temporis metam iudiciariæ liti oppositam, cum hæc sit potius descriptio effectus instantiæ, quam
6 ipsius instantiæ, dicendum est; † instantiam propriè describi, vt sit exercitatio iudicij à litis contestatione incipiens, & vsque ad sententiam (si ea feratur) perdurans: quam definitionem affert Hering *in tract. de fideiussoribus, cap. 20. §. 20. num. 2.* dixi, *si ea feratur,*
7 † quia si nulla sequeretur sententia in iudicio, instantia triennio de iure ciuili finitur, *l. properandum, in principio, C. de iudiciis,* quod procedit in causis ciuilibus: nam in criminalibus instantia biennio terminatur: *l. fin. Cod. vt intra certum tempus crimin.*
8 *quæst. term.* † sed tamen de iure Canonico instantia
9 est perpetua, *cap. penult. de iudic.* † in executiuis autem instantia incipit à primo actu qui fit post executionem, Afflict. *decis. 346. n. 5.* Amendol. *ad Vinc. de Franch. decis. 150. n. 2.*

10 Huius instantiæ effectus est, quod regulariter finita instantia expirant etiam mandata procuratoria, veluti in iudicio appellationis, *leg. anuitus, 17.* & *ibi,*
11 DD. *Cod. de procuratoribus.* † Vbi communiter concluditur, quod procurator tenetur quidem appellare non tamen prosequi appellationem, nisi etiam ad id fuerit constitutus, & mandatum specialiter factum.

12 Similiter fideiussor simpliciter datus non censetur obligatus in alia instantia, sed in ea tantum in qua datus fuit, *l. cum quid,* & *ibi,* Bart. *ff. iudicatum solui.* Hering. *l. c. 20. §. 10. n. 4. & seqq.*

13 Causa accipitur pro ipso iure deducto in iudiciis, vt est text. in *dicta leg. properandum, in principio,* ibi, *ita quod omnes lites super pecuniariis causis:* textus & gloss. *in l. 1. ff. solut. matrim.* & probatur ex doctrina Bart. *in l. causas, C. de transactionib. & in l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verbor. obligat.*

14 Lis dupliciter accipi potest, quandóque propriè, quandóque impropriè: impropriè accipitur pro Instantia, vt in *dicta l. properandum, in princ. & melius, ibid. in §. final.* & *ibi gloss. in verb. nihilominus,* Et in hoc
15 sensu intelligenda est † clausula, quâ Pragmatici nostri vti consueuerunt, dum dicunt, *Renunciari liti, sed non causæ:* nam in hoc loquendi genere, litis nomen impropriè capitur pro ipsa instantia.

Propriè verò lis accipitur, quando non solum 16
comprehendit instantiam, sed etiam totum iudicium & causam: probatur per textum *in l. litis nomen 36. ff. de verb. sign.* vbi dicitur litis nomen actionem significare, siue in rem, siue in personam sit, & ex Gl. *in cap. 1. de procuratoribus in 6.* quam ibi sequuntur communiter Dd. & ex gloss. *in dicta l. properandum, Cod. de iudiciis,* † & in hoc sensu superiùs, *d. cap. 6.* 17
tractatum fuit de renunciante *instantia, sed non liti:* quæ verba, si impropriè loquamur, æquiualent renunciationi *litis, sed non causæ.*

Quibus sic præsuppositis, concludendum est in 18
primis, instantiam propriè sumptam, de qua in posterum loquemur, regulariter transire ad hæredes, vt tenent communiter DD. *in dicto cap. quia G. 11. de iudiciis, & in l. si eum hominem, 34. ff. de fideiussoribus, l. si petitor. 31. ff. de iudiciis, l. filius 22. versic. multo magis, ff. de inofficioso testament.* quod procedit etiam si lis aduersus defunctum tanquam reum incœpta fuerit, *l. 1. C. si pendente appellatione mors interuen. l. 2. §. fin. ff. de prætor. stipulat. leg. seruus, 14. ff. de infamibus,* Mynsinger. *centur. 1. obseruat. 85. n. 3.* vbi dicit instantiam litis non finitæ transferri in hæredem, aduersus quem non instituitur nouus processus; † sed 19
tamen hæres de nouo debet citari, & ita procedi, vt vno verbo omnia acta & actitata præcedentis iudicij repetantur, ita quod non instituatur nouus processus cum hærede.

Quod apud nos obseruandum non est in causis 20
executiuis, quia datur executio directè contra hæredem quoad defuncti, necnon quoad bona ipsius hæredis, nisi hæres hæreditatem adierit cum beneficio inuentarij. Quod procedit etiam si tempore executionis non fuerit probatum, illum, contra quem petita fuit executio, esse hæredem debitoris, dummodo postea probetur: ita enim cauetur statuto Auenionensi *libro 2. rubr. 17. artic. 2.* Sufficit enim media executionis probare post factam executionem, si illa defectu mediorum impugnetur, vt in *dict. statut. rubr. 17. artic. 1.*

Sed de iure communi, instantia licet transeat ad 21
hæredem, non tamen transit ipso iure, sed opus est vt citetur ad hoc, vt in eum transferatur instantia, per text. *in l. edictum, ff. de iudic. & in l. orationi, ff. de seruis,* & ideo mortuo reo, actor curare debet, vt illius hæredes citentur ad videndum iudicium in eos trāsferri, quia citatione facta, iudex postea interponit decretum, quod iudicium in ipsos transferatur, & cum ipsis ad vlteriora in causa procedatur: qua instantia translata, & repetitis eodem contextu omnibus actis, & actitatis, tunc instantia continuari & iudicari poterit contra hæredem. † Et propterea pru- 22
dentes causarum Patroni vti solent hac cautela, Ego reproduco citra binam insertionem omnia acta, actitata, & merita huius causæ in passibus & locis, &c. & peto ius dici, &c. quod probatur per text. *in leg. Lucius, §. rogatus,* cum *ibi* notatis per Bart. *ff. ad Treb.* & in *l. fin. ff. ad exhibendum,* Bald. *in l. si eos, C. de fideiussorib.* Angel. & Imol. *in l. pœnalis, in principio, ff. ad legem falcid.* per quæ iura ita tenet Marta *consil. 83. num. 7. 8. & 9.*

Ad hoc autem vt instantia transeat ad hæredem, qui est successor vniuersalis, non est necessarium quod lis fuerit contestata cum defuncto, sed sufficit defunctum fuisse citatum ad causam ante mortem: vt probatur per text. *in l. si defunctus 15. in princip. ff. de procur.* Barbos. *in l. si constante 25. §. fin.*

num.

num.21.circa fin.& num.28.circa med.ff.solut.matrim. Molin. *de primogen. lib.4.cap.11. num.6.* Quod in hærede quidem successore vniuersali procedit: nam dum agitur de successore particulari, vt ad eum transeat instantia, requiritur litem cum defuncto fuisse contestatam: vt aduertit Couar. *practic.quæst. cap.8.n.3. in fin.* Barbos. *in l.hæres absens, in princip. num.15.& num.143.*

23 Secunda conclusio. Instantia cœpta contra aliquem, non transit ad eius successorem singularem Cost. *de facti scientia, centur.2. distinct.74. num.4.* Peregrin. *de fideicommissis, artic.53. numer.24.* Practic.Papiens.*in tit.de forma exequut.sentent. in principio, num.20.*

24 Quod procedit in singulari successore voluntario, in quem non transfertur instantia: *l.2.§.non solum, ff.de heredit.vel actione vendit.& l.si pignoris, ff. familia ercisciunda*, secus est in successore necessario: *l. in hoc iudicio. Eodem tit.* Hæc distinctio est Bartoli *in d.l. si eum hominem 24. ff. de fideiussoribus*, quam sequitur Giurb. *decis.107.n.2.*

25 Necessitas autem variè in hac materia considerari potest. *Primò*, respectu rei, quando res litigiosa facta, inuito actore transfertur in alium qui tamen ab eo causam habeat, vt in *l.in hoc iudicio, ff. familia erciscunda*, vbi tam instantia quam sententia censentur esse indiuidua in iudicio familiæ erciscundæ, itavt iudex non possit iudicare quoad vnum, quin simul etiam iudicet quoad alios, propter indiuiduitatem

26 negotij: † quæ lex propriè de personalibus præstationibus intelligenda est, vt ostendit toties ibidem inculcata personarum mentio, teste *Cuiacio*: veluti si quatuor sint hæredes, qui inter se agant iudicio familiæ herciscundæ, & primus quidem expensas necessarias in vtilitatem hæreditatis factas repetat, non potest iudex contra secundum & tertium procedere, aut sententiam ferre, nisi quartus etiam citetur & condemnetur, & sic instantia afficit omnes cohæredes, cum sit indiuidua, & non possit pro parte valere & pro parte non valere, in capitibus connexis & indiuiduis; secus est in separatis. Et ideo ratione indiuiduitatis, instantia transit in successo-

27 rem necessarium: & † licet iudex possit aliquas res in iudicio diuisorio dimittere indiuisas, tamen quoad personas non potest iudex aliquas omittere, & quoad alias iudicare; atque ita responderim *ad leg. si filia, §.familiæ, ff. familia herciscundæ*, vt aduertit Bart. *in d. l. d.leg.in hoc iudicio.* quidquid aliter illam legem explicet *Fulgos.* Cuius interpretatio non est conformis menti *Bartoli* nec aliorum Doctorum.

28 Secundum exemplum necessarij successoris est in eo, quem consolidata fuit actio, quæ communis illi erat cum authore. Nam tunc ex necessitate iuris, & ex causa præcedenti succedit, & ad eum transit instantia quæ cum eo integrè continuanda est; vt refert Peregr. *de fideicom.art.53.n.24.*

29 Regula enim generalis est quod vbi ex necessitate iuris res, vel actio ad aliquem transit, ad eum etiam transit lis super eadem re, vel actione intentata. Veluti si pater emphyteusim acceperit pro se & filiis suis, certum est quod instantia cœpta per patrem in illa re emphyteutica, transit ad liberos, vt dicit Decius *in dict.cap.quia G.11. de iudicijs*, quia illa res ex necessitate iuris deuenire debet ad liberos, *l.vnum ex familia, §.1.ff.de Legat.2.* Castrensis *in dicta leg.si eum hominem, n.3.ff.de fideiussoribus.*

30 Tertia Conclusio. Lis & instantia incœpta cum testatore transit in fideicommissarium, itavt teneatur subire iudicium in statu in quo reperitur coram eodem iudice eodémque Notario qui præuenerunt, absque eo quod de nouo lis contestari debeat, Bart. *in d.l.si eum hominem, n.4.versic. Respondeo*, & ibidem alij DD. quia fideicommissarius vniuersalis succedit in iuribus hæreditatis actiuis & passiuis, & ideo ad illum transit instantia cum testatore cœpta tam actiuè, quam passiuè.

Cœpta vero instantia cum hærede grauato, non ita simpliciter transit in fideicommissarium, quia hic non succedit hæredi grauato, sed testatori, & ideo vt succedat in instantia, necesse est, vt per eum actiones cedantur ipsi fideicommissario, vt dicit Peregr. *d.artic 53. num.19.* & probatur *in leg. cum hæreditas 36.ff.ad Trebell.* in illis verbis, *& tamen hæres iudiciis quibus conuentus est, aut stipulationibus quibus necesse habuit promittere, obstrictus manebit*, & in *l.si patronus*, & melius in *leg.Lucius 78.§.rogatus, ff.ad Trebell.* Tusc.*in verbo Instantia, concl.210.n.3.* Noal.*de transmissionib.cas.55.n.3.* 31

Si tamen ageretur actione reali, transiret instantia ad fideicommissarium, vt dicit Peregrin. *loco citato, num.19.* & in genere de actione reali, Amendola *decis.150. num.18. ad Vincent. de Franch.* Burat. *decis.337.num.4.* licèt Peregrin. *de fideicommiss.art. 53.num.25. in fine*, cogitandum relinquat, † atque ita existimo intelligenda esse tradita per Fusar. *de substitutionib.qu.620.* & Intrigliol.*de substitutionib. centur.3. q.73. n.129. & 130.* † Molina vero *lib.4. c.8.n.6.* loquitur in maioratibus & primogenituris Hispanorum, qui casus specialis est. Nam cum maioratus sit dignitas, instantia cœpta nomine dignitatis, transire debet ad successorem eiusdem dignitatis. Aliud est si possessor maioratus proprio & priuato nomine ageret; tunc enim Instantia non transiret ad successorem: veluti si quis peteret aliquid sibi adiudicari: non maioratus, aut primogenituræ, vel fideicommissi nomine, sed proprio. Alioquin si nomine fideicommissi peteret, transiret instantia ad successorem, atq; ita intelligendus est Fusar. *in tract.de subst.d.q.610.* & concordandus cum Peregrin. *d.a. 53.n.18.* & cum aliis fusè allegatis, *d.q.620.* prout sic concordari debere ostendit Pegoerra *decis.28. numer.4.versic.2. limitatur*, & Cabed. *decis.Lusit.198. num.4.* 32 33 34

Idque exemplo Clerici, aut alterius in dignitate constituti; qui si nomine Ecclesiæ egerit, transmittit ad successorem in Ecclesia, vel Dignitate instantiam tam inchoatam, Burat. *decis.278.num.5. & sequentibus*, itavt in iisdem actis, & causa in eodem statu manente, successor agat vel conueniatur, Burat. *dict. decis.278.numer.5. & 6.* Gratian. *discept.forens.cap. 736.num.18.* idem, Burat. *decis.337.num.7.* Peregr. *d.art.53.num.28.* Noal. *de transmissionibus, dicto cas. 55.num.9.* 35

Differentiam autem inter successorem ex maioratu, & eum qui succedit ex fideicommisso, explicat egregiè Castill. *controuersiar. iur.lib.2.c.9. num.12. & seqq.* quia in fideicommissarium vniuersalem licet hæreditas inuito hærede grauato transire debeat, tamen restitutio quæ fit fideicommissario vniuersali, fit iudicio personali; ideo non potest fideicommissarius aliquas mouere actiones, nisi facta sibi restitutione per hæredem; Sed in maioratu dominium & possessio transfertur ipso iure, & per consequens instantia, vt ibi copiosè *Castillo.* 36

Quarta Conclusio. Quando ex statuto, vel consuetudine ius retractus consanguinitatis quem Galli vocant, *Lignager*, competit proximiori agnato, qui facto deposito vocatis vocandis, intentauit iudicium retractus, si ille proximior pendente lite moriatur, verius est ius illud retrahendi, & instantiã 37

super tetractu inchoatam transmitti ad hæredes
etiam extranena. Qund inseruire potest ad inter-
pretationem statuti prouincialis cnncedentis ius re-
tractus proximinribus.

Ratio est, quia vt suprà dictum est in t. conclu-
sione, instantia quælibet iudicialis transit ad hære-
des vniuersales actiuè & passiuè, ex traditis in *d. l.*
38 *si eum hominem.ff.de fideiussoribus.* † Quia cœptn iu-
dicio in vim iudicialis instantiæ, ncitur quidam
quasi contractus inter collitigaotes, *l.3.§.idem scri-
bit.ff. de pecul.* & iden prnpter talem quasi contra-
ctum, instantia efficitur transmissibilis: ad tradita
in *l.si sic.ff.de verb.oblig.l.veteres,Cod.de contrahenda
stipulatione*, atque ita in fauorem transmissionis in-
stantiæ tetractus gentilitij iudicatum fuisse testa-
tur Peregrin. *decis.22.num.3.*

39 Quinta Cunclusin. Quamuis regulariter instan-
tia nnn transeat in singularem successnrem, tamen
aliud diceodum est quandn illis cessin specifice fa-
cta fuit, *d.l. cum hareditas 36.ff. ad Trebell.l.in cau-
sa,§.finali*, & *ibi* DD. *ff. de procurat.& in dicta leg.si
eum hominem, ff. de fideiussoribus*, eadémque ratione
si hæres cessinnarium hæreditatis posuerit in locum
suum cedendn ipsi omnia iura & actiones suas, ma-
40 ximè cum clausula, *quomodocunque competentia*, † aut
etiam si cessio facta fuerit cum iuramento quod ha-
bet vim specificæ expressionis, tunc instantia transit
in cessionarium siue sit vniuersalis, siue siogularis,
Noal.*dict.cas.55.n.15*.Giurb.*decis.107.num.3.vsque
ad finem.*

41 Quæ adeo vera sunt, vt etiam in feudis possit
cessionarius vti iuribus sibi cessis super feudo, &
prnsequi instaotiam inchnatam à cedeote, obtento
assensu Domini feudi, vt fuit decisum apud Vin-
cent.de Franch. *decis.593. per totam.*

42 Dixi, *quando cessio specifice facta fuit*, nam alio-
quin cessin oon operaretur translatinnem instan-
tiæ io cessionarinm, nisi verba cessionis essent val-
dè ampla, Gintb. *decis.84.numero 12.* Mar.Mut. *de-
cis.14.num.9. & sequentibus*, & ita intellign Geor-
gium *allegat.33.numero 26.* vbi lnquitur de donata-
rio iurium & actinnum.

43 Sexta Conclusio. Instantia litis transit à resignan-
te in resignatarium beneficij, in eo statu in quo
reperitur, & ideo resignatarius non pnteſt mutare
iudicem, vel notarium io causa quæ fuerat intentata
contra resignantem, sed causam prosequi tenetur
in statu in quo reperitur, Paril.*de resign.libro 1.quæst.
16.num.10. & 14.*

44 Septima Conclusio. Instantia litis super nnbili-
tate intentata contra patrem transit in filium, etiã
si nno sit hæres patris, Mennch. *cons.904.numer.70.*
per text. in *leg.si operarum iudicio 29. ff. de operis li-
bertorum*, vbi dicitur quod si operarum iudicio actũ
fuerit cum liberto, & Patronus decesserit, translatio
instaotiæ nnn fit in hæredem, sed in filium, quam-
uis patris hæres non existat. Quia illæ nperæ, super
quibus litigabatur, ex dispositione & necessitate iu-
ris transibant in filium, vnde & instantia ad eum
transire debebat. Idem de Nobilitate dicendum est
& de aliis similibus iuribus, quæ ad filium tanquam
45 filium deferuntur, quia † pertinent ad filium ex cau-
sa quæ præcedebat ipsam instantiam, & habebat
nriginem aote causam cœptam, quod maximè in iu-
re consideratur, vt colligitur ex *l.alterationes 14.ff.
46 familiæ hercisc.nnda.* Similiter † si actio dotis cnmpe-
tens patri per eum intentata fuerit, instantia illius
litis deunlu.tur ad filiam, quamuis non sit hæres pa-
tris, idque duplici ratione. Prima, quia filia ex neces-
sitate iuris consequitur illam actinnem. Secunda,
quia illam consequitur ex causa quæ erat antiquior,
& præcedebat iudicium inchoatum per patrem, vt
dicit Bartnl. *in d. l.si cum hominem, ad finem, ff.de fide-
iussoribus*, quem sequitur Barbos. *in d.l. si constante
25.§.finali, n.23.ff.solut.matrimonio.*

Octaua Cnnclusin. Instantia cœpta cum testatnre 47
proprietarin transit in vsufructuarium actiuè, sed
non passiuè; quia vsufructuarius habet exercitium
actinnum pro conseruatiooe, custodia & cura bnno-
rum io quibus habet vsumfructum, nnn autem in
teliqnis, per text. *in l.1.§.vsufructuarius.ff.de nou.oper.
nunciat.* Si enim in reliquis à testatore ad vsufructua-
rium transiret instaotia, sequeretur qund ipse posset
præiudicare proprietario litigando, quod non est di-
cendum: & similiter † si lis fuerit cœpta per vsufru- 48
ctuarium ad vtilitatem prnprietatis, transibit instan-
tia ad proprietarium, aliàs noo traosibit. Vt benè ex-
plicat Hodiern. ad Surd. *decis.193. num.59. iunct.
num 62.& 63.*

Nona Cooclusin. Instantia cœpta cum defunctn 49
non transit ad Legatarium, cum ipse sit singularis
successnr, ad quem non transit instantia, oisi quaodo
succedit ex necessitate. Vt sopetius ostensum fuit,
Hndiern.ad Surd. *decis.110.n.22.& 23.*

Decima Conclusio. Vtrum iostantia cœpta con- 50
tra Clericum contiouari debeat contra hæredem laï-
cum, coram iudice Ecclesiasticn; & è contra si causa
fuerit cœpta contra laicum, cui successerit Clericua,
vtrum cnntinuari debeat coram iudice laïcn? ma-
gna est controuersia, multis æstimantibns Clericum
hæredem laïci conueniendum esse coram iudice Ec-
clesiastico. Quia Clericus exemptus est à seculari iu-
risdictione, aden vt non possit etiam volens se sub-
mittere fnro seculari, *cap.si diligenti 12.& cap.signi-
ficasti 18.de foro competenti*, † & cum mutata fuerit 51
conditio personę, nnn est quærendum de causæ præ-
uentinne. Quæ præuentio locum non habet quando
personæ sunt diuersæ, & per alias ratinnes qnas co-
piosè tradit Surd.*consil.221.per tot.* qui tandem con-
cludit in contrarium, nempè ex conditione hæredis
nnn mutari naturam causæ & instantiæ iam incho-
atæ: quod etiam verius esse censuit Gratian. *discept.
forens. cap.16.* vbi fusè in vtramqne partem hanc
quæstionem examinat.

Verum si negotium tractetur in his partibus, dif- 52
ficile erit nbtinere continuationem instantiæ aduer-
sus hæredem Clericum, sed ipse coram iudice Ec-
clesiasticn cnnueniendus erit, etiam si lis cnntra de-
functum laïcum authorem fuisset inchnata: ex tra-
ditis per Seraphinum *decis.957. numero 5.* & Gra-
tian. *d. c.16. n.14.* † Sed Diana *p.1.tract.2. resol.24.* 53
in illam inclinat seoteotiam quam dicit cnmmuni-
ter receptam esse, vt instantia transeat ad hæredem,
siue à laïco ad Clericum, siue à Clerico ad laïcum,
& Carol.de Grass.*de effectibus Clericat.effect.1.n.1241.*
quam opininnem in punctn iuris verinrem esse exi-
stimo, ex rationibus fusè deductis per Surd. *d.cons.
222.* & per August.Barbos. *de iur. Ecclesiastic.vniu.
lib.1.c.39.§.2. num.102. & seqq.* qui plurimos hinc
inde Dnctores allegat, & vtriúsque sententiæ fun-
damenta refert, præsertim quando lis fuit contesta-
ta contra defunctum laïcum, tuoc enim successor
Clericus non potest ex persona sua mutare forum,
sed instantia debet ad eum transire, ex tradita per
Hodiern.ad Surd. *decis.110.n.18.* † ita tamen vt pro 54
exequutione adeundus sit iudex Ecclesiasticus, vt
voluit Hodiern. *loc. citat.n.19.* † Eadémque ratione 55
verius est, si Clericus post litem motam quis factus
fuerit ipsum teneri litem prosequi, coram eodem iu-
dice laïco, vt diximus *sup.c.9.n.14.* vt tradunt plurimi
citati

citari per Antonium de Marinis *quotidianar. resolut.*
c. 54. *numero* 3. *& sequentibus*, licet ipse post *Ge-*
nuensem, contrarium existimet, & ita iudicatum re-
fert, *num.*8. & pro eadem nostra sententia, quam
æquiorem existimat quando lis fuit contestata cum
defuncto, tenet Mynsing. *cent.*3.*obseruat.*45.*num.*2.
vers.si tamen lis. Sed vt dictum est post Gratianum,
dicto cap. 16. *num.*34. difficile erit in his partibus
contra Clericum hæredem laïci obtinere & ideo
cautius erit hoc casu nouam litem inchoare contra
Clericum hæredem laïci: quod tamen mihi valdè
durum videtur, quidquid dicat Ant. de Marin. *loco*
citat.& Nouar. *quæstio.forens.parte* 1.*quæst.*84.*n.*33.
meliores quippe & validiores sunt rationes allatæ,
à *Barbosa*, pro nostra sententia, *d.lib.*1. *Iuris Eccle-*
*siastic.cap.*39.*num.*102. *& sequentib.* quas hic tran-
scribere superfluum existimaui; sed tamen vide Gal-
les. & *ibi* Zach. *quæst.*8.*de oblig.cameral.* Mich. Fer-
ro. *quæst.moral.*22.*n.*3.*p.*1.

56 Vndecima Conclusio. Vnum ex Fisci priuilegiis
illud est, vt contra fiscum nulla detur præuentio,
quamvis succedat personæ priuatæ: vt dicit Martin.
Laud. *in tract.de fisco*, *q.*91. Quod quia ampliorem
explicationem requirit, varij casus distinguẽdi sunt.

57 Primus casus est, quando lata fuit sententia con-
demnatoria delinquentis, cum confiscatione bo-
norum ipsius, aut alia ratione bona alicuius priuati
fisco adiudicata & incorporata sunt, aut etiam si
contumax legitimè citatus intra annum non com-
paruerit, eaque de causa bona ipsius fisco adiudica-
ta & incorporata fuerint, iuxta dispositionem Statu-
58 ti Auenionensis, † quæ in hoc conformis est dispo-
sitioni iuris communis, iuxta Gloss. *in l.*1. *in verbo*
requirendum, *ff. de requirend. reis*, & textum *in l.*1.
& 2.*C.eodem tit.*& gloss.*in cap. quoniam frequenter*, §.
porro, in verb.canon.definitum, *in fine, extr. vt lit. pen-*
dent. tunc ad fiscum non transit instantia, sed noua
lis est instituenda.

Pro cuius rei intelligentia supponendum est, quod
in iudiciis criminalibus longe aliter ex iuris com-
munis dispositione contra absentes & contumaces
proceditur, quam vel particulares consuetudines,
aut diuersarum prouinciarum vel locorum statuta
59 ferant. † in Italia quippe, & locis Regi Galliæ sub-
ditis, contumaces habentur pro confessis, & ideo
contra ipsos ad sententiam capitalem proceditur
quamuis minimè comparuerint, vt notat Imbert. *in*
60 *praxi Gallic. lib.* 3. *cap.*3. *n.*7. † præcedentibus ta-
men legitimis probationibus & non ex sola contu-
macia, Theueneau. *ad ordinat.Reg.lib.*5.*tit.*7.in ver-
bo, *attaint & conuaincu.*

61 Sed de iure communi contra absentem, & contu-
macem non proceditur ad aliquam pœnam vltra
relegationem, *l.absentem*, §. *aduersus contumacem*, *ff.*
de pœnis. Et accusatus si post trinam citationem mi-
nimè comparuerit, proceditur ad annotationem seu
descriptionem bonorum ipsius: si vero postea per
annũ in contumacia perseueret, bona fisco incorpo-
rantur, nec amplius auditur contumax quoad bona
sua, nisi impetrauerit gratiam à Principe, aut eius
62 Vicario ad id potestatem habente: † quia quoad bo-
na dumtaxat habetur pro confesso, sed quoad ipsum
crimen perpetuo auditur, non solum intra annum,
sed etiam elapso anno, *per textus*, *& glossas superius*
63 *allegatas.* † Si tamen fiscus per viginti annos à die
annotationis publicè notificatæ nihil petierit, & bo-
na contumacis non occupauerit, præscriptionis ex-
ceptione remouebitur, *leg.*2. 3.*&* 4.*ff.de requirendis*
64 *reis.* † Ex Statutis vero Comitatus, *art.*118.contra
absentes contumaces procedi mandatur eo modo

quo hactenus procedi consueuit: nunquam autem
aduersus absentes ex quacunque causa ad mortis
sententiam processum fuit, † eaque de causa nomi- 65
ne totius Vniuersitatis Nobilium & feudatariorum
dictæ patriæ Comitatus dicebam alias, non debere
procedi ad executionem in effigie cuiusdam nobilis
adolescentis, quantumuis contumacis, quia talis
exequutio erat contra iuris regulas, ex *dicta leg. ab-*
sentem, §.*aduersus contumacem*, *ff.de pœnis*, & ab æuo
nunquam visa, audita, aut practicata fuerat in his
partibus.

Quibus non absimile est dictum statutum Auen. 66
libro 5. *Rubr.* 2.*de modo procedendi contra inquisitos*
absentes, quo cauetur vt factis debitis citationibus
procedatur ad bonorum annotationem, & reus ex-
pectetur per annum, quo elapso procedatur ad con-
fiscationem, nec statutum vlterius proceditur.

Eadem ratione cum alias processum fuisset ob 67
solam contumaciam contra quendam pium Sacer-
dotem Ecclesiæ cuiusdam collegiatæ præsentis ci-
uitatis Auenionis, ad sententiam declaratoriam pri-
uationis sui beneficij, ipséque appellasset, & ad Vr-
bem recursum habuisset, talis sententia tanquam
nulla, fuit reuocata; ipséque in sui beneficij posses-
sione restitutus, quod adhuc hodie pacifice possi-
det & probe exercet.

Quibus ita pro intelligentia primi casus exami- 68
nandi constitutis, concludendum est, quod si reo
contumace existente, & in contumacia per annum
perseuerante, bona illius fisco applicentur, instantia
non transit ad fiscum; si aliqua lis cõtra delinquentẽ
vel contumacem mota fuisset scribente notario, vel
coram iudice causę ciuilis, tota illa causa, etiam si es-
set generalis discussionis & concursus creditorum,
tractanda est scribente notario causæ criminalis, &
coram iudice eiusdem causæ criminalis, interuenien-
te Domino Aduocato fisci, totaque causa de nouo
inchoanda est, cum bona iam sint incorporata fisco,
cuius hoc est priuilegium, vt hoc casu nulla detur
præuentio contra ipsum, & instantia ad ipsum non
transeat, vt bene explicat Peregr. *de iur.fisci, lib.*7.*tit.*
1.*numero* 11. *& lib.*5.*tit.*1.*numero* 65. Martin. Lau-
dens.*in d.tractat. de fisco, quæst* 91. fusè Barbos. *in l.si*
constante 25.§.*final. à numero* 15. *vsque ad* 22.*& nu-*
mero 27. necnon *num.*36. *versic. infertur* 3. & tradit
Bartol.*in d.l.si eum hominem*, *num.*1. *ff.de fideiussorib.*
Abbas *in d.cap.quia* 11.*in fine, de iudiciis.* Castrens.*in*
*l.tam in contract.lib.n.*3.*ff.eod.tit.*

Ratio est, quia quando fiscus succedit in dote mu- 69
lieris publicata seu confiscata, de qua in *d.*§. *fin.* aut
aliter succedit alicui ex confiscatione, non repræ-
sentat personam delinquentis, licet sit illius succes-
sor vniuersalis, Gloss. *in l.nouatio*, *in verb.ad hæredem*,
ff.de nouationibus, Petrus Barbos. *in l.hæres absens* 19.*in*
*princ.n.*136.*&* 142.

Alia afferri potest ratio, quia quando bona delin- 70
quentis confiscantur, illius persona inhabilitatur, &
proinde est ac si delinquens non esset in rerum na-
tura, quam rationem affert Imol. *in d. l. si eum ho-*
*minem.n.*3.*ff. de fideiuss.*

Neque obstat si dicatur quod fiscus succedens 71
priuato debet vti iure priuati in iis quæ gesta fuerunt
ante illius successionem, *leg. fiscus ff. de iure fisci.*
† Idemq; dicendum videtur de futuris quæ necessa- 72
riam habent connexitatem cum antea gestis, per tex.
in l.eum actum ff.de negotiis gestis, præsertim cum in-
stantia transeat ad hæredes, vt supra ostensum fuit
in prima conclusione, † fiscus autem est loco hære- 73
dis, *l.emoris C.ad.leg. Iuliam de vi publica*, *l.non intel-*
ligitur §.*si cum ex causa*, *ff.de iure fisci.*

74 Respondetur enim quod licet fiscus habeatur loco hæredis, tamen propriè non est hæres quando succedit ex causa publicationis bonorum, & ideo causa de nouo inchoanda est, & primus processus est inutilis, iuxta tradita per Barbos. *in d. l. si constante* 25. § *fin. num. 26. ff. solut. matrim.*

75 Sed si fiscus succederet tanquam hæres, tunc ad eum transiret instantia cum repræsentet hoc casu personam defuncti, Alexand. *in d. l. si constante, § fin. n. 4.* Barbos. *in d. l. hæres absens* 19. *in principio, n. 139. ff. de iudiciis.*

76 Sed tamen verius est, instantiam ad fiscum non transire, quamuis succedat titulo vniuersali hæreditario, propter rationem allatam à Bart. & aliis, quamuis eam improbet Barbos. *in dicto §. finali, l. si constante*, quia videlicet fiscus habet suos Iudices speciales, & ideo non transit in fiscum instantia actiuè nec passiuè, siue succedat ex confiscatione, siue ex titulo hæreditario; sed penitus, fisco succedente, primum iudicium expirat, & de nouo inchoandum est, seu potius totus processus remittendus est ad Officiales causæ criminalis: cum de iure fiscus suos
77 habeat Iudices speciales, † & ideo præuentio iurisdictionis non præiudicet fisco successori, siue succedat personæ siue bonis, & omnia mandata facta per authorem fisci in illa præcedenti instantia expirant, Peregr. *de iur. fisci, lib. 7. tit. 1. n. 11. & de fideicommissis art. 53. n. 23.* Fusar. *de subst. q. 621. n. 3.* Licet alios in contrarium referat *n. 2.* Sed opinio *Peregrini* verior est, & contra eam difficile esset in iudiciis obtinere, propter fauores & priuilegia fisci.

78 Prædictam conclusionem limitat Barbos. *in d. leg. hæres absens, in principio, num. 142.* Vt locum habeat quando fiscus succedit actori, vt sunt termini illius textus in *dicto §. finali*, nam si succedat reo, existimat instantiam transire ad fiscum, iuxta regulam *l. tam in contractibus, ff. de iudic.* Rationem differentiæ affert Imola *in d. l. cum hominem, num. 3. ff. de fideiussoribus*, quia quando fiscus succedit actori, nullum infertur reo damnum si ad fiscum non transeat instantia; sed hoc reo potius est vtile, cum reorum sit fugere iudicium: si vero fiscus succedat reo, tunc quia actor cogeretur nouum processum facere, & nouis expensis fatigaretur, instantia ad fiscum transire debet.

79 Sed indistinctè siue fiscus reo siue actori succedat, instantiam ad eum non transire censuit Alex. *in d. l. si constante, §. fin. num. 4. versic. Alia fuit solutio, & vers. Sed hæc solutio.* Barbos. *in d. l. si constante, §. fin. num. 26.* cuius sententiæ adhæreo, non illa ratione quam affert *Barbosa*; sed illa quam affert Peregrin. *in locis superius allatis*, quia videlicet fiscus habet suos iudices speciales, coram quibus agendo, vel defendendo priuatiuè conueniri debet. Idem Peregr. *de iur. fisci, lib. 5. tit. 1. num. 65.* hanc eandem sententiam sequitur Carleual. *disput. iur. tom. 1. disp. 2. q. 5. num. 316.*

80 Secundus casus, quando bona fuerunt tantum descripta, & annotata propter solam Rei contumaciam, tunc enim fiscus nullum habet priuilegium causas auocandi ad suos iudices, quia hoc casu contumax remanet possessor & Dominus, nec possessio aut dominium transferuntur ad fiscum, & propterea cessat priuilegium fisci quoad præuentionem, Peregrin. *de iur. fisci, lib. 5. tit. 1. num. 196. versic. & in eo casu* post Bart. *in l. fin. C. de bonis vacantibus, lib. 10. & in l. defensionis facultas, Cod. de iure fisci*, idem Bart. *in l. post contractum, colum. vlt. ff. de donat. & in l. final. ff. de requirendis reis*, Paul. de Montepico *in d. l. post contractum, ff. de donationibus, num. 96.* vbi dicit hanc descriptionem, seu inuentarium ad hoc fieri, vt postea sciatur in quo consistant bona delinquentis, licet in puncto iuris existimet ne quidem ad inuentarium & descriptioné procedi debere. In praxi tamen illam fieri testatur, † adeo vt nequidem expensæ fa- 81
ctæ per cursores, seu seruientes Curiæ in confectione talis inuentarij, ipsis debeantur, per text. *in dicta l. defensionis facultas*, vbi dicitur possessorem bonorum inquietari non debere. Quia verbum *inquietare*, omnem molestiam abdicat, *l. 1. C. de Carboniano edicto, l. fin. C. de iure deliberandi*, & sic possessor bonorum durante anno ab omni molestia quietus remanere debet, & fiscus non debet permittere ea quæ sunt contra honestatem & æquitatem, qualis est distractio bonorum contumacis & expensis Officialium, vt dicit Ioann. Annibal. *in dicta l. post contractum, numero 336. vsque ad 340.* vbi dicit practicam contrariam, esse malam practicam & contrariam honestati & æquitati, & stilus omnis in contrarium non dicitur stilus vel consuetudo, sed abusus & corruptela contra bonos mores, vt dicit Farinac. *de Inquisit. quæst. 11. numero 88.* semper enim durante anno contumax debet remanere in possessione suorum bonorum, Guazzin. *de confiscat. bonor. conclus. 4. numero 8.* Vnde cum bona non transeant in fiscum, non potest illi competere priuilegium auocationis causæ ad suos iudices, † quia fiscus nullum habet 82
ius considerabile in bonis delinquentis ante condemnationem, Barbos. *in d. l. hæres absens 19. §. proinde, in artic. de foro delicti, num. 178.* post Bart. *in d. l. post contractum, num. 16.* & *ibi* Paul. de Montepico *num. 13. & 87. volum. 5. Repet.*

Tertius casus, est quando agitur de delicto, ex 83
quo non venit imponenda pœna confiscationis, & reus non est contumax. Veluti si agatur de furto, aut alio simili delicto, ex quo oritur pœna pecuniaria, aut alia citra confiscationem: & hoc casu verissimum est, fisco nullum competere priuilegium, sed causam coram iudice & Notario ciuili inchoatam, coram eodem continuari debere. Quod quia fuit verè & prudenter decisum per *Rotam Aueniomensem die 12. Nouembris* 140. ideo tenorem illius decisionis hic inserendum duxi.

IN CAVSA PRÆVENTIONIS Magistri D. Graffarij

CVRIARVM PALATII;

CONTRA MAGISTRVM

B. VICEGRAFFARIVM CRIMINALEM huiusce Ciuitatis.

CONTESTATA fuit hæc præuentio coram Illustriss. Domino Prolegato, quia eius decisio erat exemplaris & præiudicialis variis casibus, fuitque disputatum, an criminale iudicium de furto intentatum ab vno ex creditoribus Antonetæ, contra eandem, longè post cœptum & contestatum iudicium discussionis generalis bonorum dictæ Antonetæ, scribente eodem Magistro D. traheret omnes creditores totamque discussionem ad causam criminalem pro interesse fisci? Illustriss. commisit decisionem illius articuli D. Auditori generali Præsidi Rotæ, vnde proposito

posito dubio in Rota sub die 25. Nouembris 1640. & auditis informantibus pro interesse vtriusque Graffarij & partium, tam ex scripto quam verbo, monito etiam D. Aduocato fiscali;

Rota censuit esse procedendum ad vlteriora in causa dicti concursus coram D. Auditore generali, scribente eodem magistro D. etiam quoad interesse, & respectiuè dicti creditoris, stante præuentione causæ discussionis generalis ciuiliter cœptæ in illo tribunali, in quo proinde fiscus comparere debeat oppositiuè.

84 Motiua Dominorum fuerunt hæc, † Primo quia fiscus semper vtitur iure priuati, nisi in materia subiecta reperiatur specialiter priuilegiatus, Gloss. singularis in *l. item veniunt, §. si priuatorum, ff. de petit. hæredit.* quam regulam confirmat Peregr. *de iur. fisci lib. 6. tit. 1. n. 1.* Farinac. *cons. 183. n. 5.*

Nullibi autem legitur, quod fiscus habeat priuilegium auocandi causas ciuiles penes Notarium criminalem, quando ciuilis fuit præuenta ab iis qui non sunt participes delicti, in casibus in quibus non cadit confiscatio, vel incorporatio bonorum, nec debent priuilegia fisci multiplicari, & in dubio dicendum est, fiscum non esse priuilegiatum, *l. non puto, ff. de iur. fisci*, quam sic expendit post alios plures, Marius Giurb. *cons. 67. sub num. 16.*

Maximè quando fiscus tractat de iure quærendo, non vero de iure quæsito, nec certat de causa one-
85 rosa, sed lucratiua, imò etiam de pœnali, † in qua creditores habent prælationem aduersus fiscum, *leg. vn. & ibi.* Bart. *C. pœnis fiscalibus credit. præferri, lib. 10. tit. 7.* D. bon. mem. Hieron. à Laurentiis *in sua repetit. ad §. Cornelio Felici l. Statius Florus, ff. de iur. fisci, in verbo si ante pœnam, n. 1. & seqq.*

86 Et regula (*qui prior est in tempore*) non tantum militat in conuentionalibus, sed etiam in iudicialibus, *l. 10. ff. de distract. pign. l. si ex iure*, vbi Bart *ff. qui potior.* Rota coram Durano in impress. *decis. 364. num. 41. part. 2.* ita quod præueniens in causa trahere debeat aliorum instantias vigore prioris & anterioris decreti.

Cum ergo fiscus nullum habeat priuilegium in hac materia, & casu proposito, stãdum est dictæ præuentioni, & regulæ *l. vbi cœptum, ff. de iudiciis.*

Secundo seruanda est regula nostri statuti, quæ datur in discussionibus sub *rubr. 34. de ecss. & discuss. bonorum, art. 5. lib. 2.* Scilicet quod quoties agitur de concursu creditorum, ille Notarius scribere debeat qui præuenit in executione, & alij prætendentes interesse super bonis debent venire oppositiuè.

87 Quod quidem statutum vti generaliter loquens comprehendit etiam fiscum, Boss. *in tit. de Fisco & priuileg. eius, n. 75. & sequent.* ita quod fiscus comparens in similibus iudiciis executiuis ligetur legibus, & statutis concernentibus ordinem illius iudicij, Mangil. *de subhastat. c. 137. n. 10.* quando fiscus non est specialiter priuilegiatus, prout in casu proposito in quo non agitur de bonis fisco incorporatis Mangil. *ibid. n. 11.*

88 Quibus non obstat statutum de Tabellionibus, *sub rub. 20. art. 18. lib. 1.* vbi dicitur quod soli notarij criminales debeant scribere in causis criminalibus, vel ciuilibus descendentibus ex crimine, vel etiam ciuilibus vbi de iure Cameræ agitur.

Etenim statutum illud non applicatur casui nostro, scilicet data præuentione iudicij ciuilis in materia concursus, nulla existente confiscatione & incorporatione bonorum delinquẽtis: tunc enim propter illam præuentionem & contestationẽ in iudicio præuento factã, res non est integra; quo casu non est
licitum mutare † Notarium, instituendo nouum iudicium cessante priuilegio, vt post *Dec.* voluit Ant. 89
Sol. *in Decret. Pedem. tit. de actuarijs, gloss. 1. n. 1.* & magis distinctè Cost. *de re integra, dist. 4. num. 13.* vbi quod Notarius semel electus mutari non potest si res non est integra, & ait rem non esse integram quando negotium est incoatum.

Et in casu isto illa mutatio cederet in graue præiudicium aliorum creditorum, qui tamen non debent prægrauari odio, & culpa debitoris, ex vulgata regula *cap. nemo debet. De reg. iur. in 6. l. sancimus, Cod. de pœn.* Sic enim prægrauarentur alij creditores, quia cogerentur defendere non tantum suum interesse ciuile, sed etiam quæstionem criminalem intentatam à fisco, & sic defendere iura propria contra potentiorem.

Quinimo licet causa huius furti proponatur cri- 90
minaliter, tamen cum non sit mere criminalis, id est, ad solam publicam vindinctam, sed mixta, & pœna quadrupli, aut alia pecuniaria sit partim applicanda accusatori pro refectione interesse passi, causa illa debet regulari ad formam ciuilium, vt docet Berous *cons. 22. n. 32. & 33. vol. 5.*

Nec etiam causa præuenta potest dici descendere à delicto cum sit mere ciuilis, & descendens à contractu, etiam respectu creditoris; cuius factum, gestum cum debitrice, incepit à locatione operarum; & superueniens delictum est separabile à causa concursus: nam condictio furtiua, tanquam rei persequutoria, potest separari ab accusatione furti, & à criminali iudicio, ac separatim tractari, *iuxta §. ex maleficijs, Institut. de action.* vbi gloss. & communiter DD. *l. fin. ff. de furt.* cum aliis cumulatis per Farinac. *in tract. de furt. q. 165. n. 24.*

Ita tamen vt actio criminalis nihil deroget iuri- 91
bus creditorum, quorum causa potior est, vt supra probauimus. Guazzin. *de confiscat. bonorum, concl. 22. n. 15.* nec potest illius prætextu induci supersessoria in iudicio ciuili præuento: quia siue illa debitrix conuincatur de furto, siue non; semper debet satisfieri creditoribus, Guazz. *vbi suprà*, tum quia istud iudicium criminale fuit intentatum diù post ciuile, nec absorbet interesse ciuile, & consequenter non suspendit, ad tradita per Farinac. *cons. 157. n. 2. 27. & 29.* post Capic. *decis. 25. n. 5.*

Nec denique potest dici quod hic tractetur de 92
iuribus Cameræ, quia vt supra dictum est, iura Cameræ intelliguntur de incorporatis & quæsitis; non vero de pœnis, & iuribus quærendis; multo minus in casibus in quibus non venit confiscatio ex natura delicti, vt hic, Peregr. *de iur. fisci, lib. 7. tit. 1. n. 2. & sequent.* vbi bene distinguit, causam fiscalem procedere à contractu, vel quando agitur de bonis fisci, aut fisco applicandis scilicet ex causa ciuili, vt pro bonis vacantibus, pro delatis indigno, pro iure Albenagij, & similibus; criminalem autem, quando agitur ad pœnam.

Quod vero opponitur, fiscum debere litigare cum plena manu & possessione seu saisitum, proindeque hic tractari de iuribus Cameræ, habet varias responsiones. Prima quidem est, aliud esse iura Cameræ, aliud pœnam. Vt supra dicebamus.

Secunda obiectionem intelligendam esse de lo- 93
cis, in quibus militat talis consuetudo, prout in Gallia, secus vero de iure. Ita in puncto Mar. Giurb. *cons. 67. n. 19.* post Guid. Pap. Marc. Couar. Peregrin. & alios, & ait neminem ostensurum quod de iure fiscus hoc vtatur priuilegio, quod tamen Rota noluit discutere de præsenti, stante quod ille articulus sit extra materiam huius præuentionis.

Denique

94 Denique consuetudo illa non militat qoando adest contradictor, idem Giurb. *ibid.num.* 20. *&* 21. hic autem concurrunt multi creditores qui iam ante erant in lite.

95 Non est omittendum quod etiam in casibus io quibus confiscatio ipso iure incurritur, solum dominium transit in fiscum, non autem possessio, idem Giurb. *ibid.numero* 18. & expectare debet fiscus declaratoriam: à fortiori quando confiscatio non venit ipso iure: & in casu isto res est extra difficultatem, quia pœna furti non est pœna confiscationis. Hac die 22. Nouembris 1640.

Svaras. P. P. Tondvti. Salvador. A Lavrantiis. Sarpillon. Rotæ Auditores. *Extracta fuit hæc decisio à suo originali.*

96 Duodecima Conclusio. Instantia discussionis bonorum generalis in qua concurrunt plurimi creditores, non afficit Dominum directum, si petat se mitti in possessionem prædij emphyteutici iure dominij directi ob non solutum canonem annoum; sed eo casu dominium vtile trahetur à dominio directo, iure consolidationis, ac veluti magneticæ cuiusdam attractionis, quod potius est, & antiquius iure omnium creditorum. Aliod dicendum esset si Dominus directus ageret actione personali pro consequenda solutione dictorum canonum; tunc enim instantia discussionis illũ afficeret, & in ea comparere teneretur Cod. Fab. *lib.* 7. *tit.* 32. *definit.* 2. vbi tamen subdit licitum esse creditoribus offerre Domino directo canones debitos ad impediendam coosolidationem. Et ratio præmissorum est, quia quando Dominus directus petit se immitti in possessionem fundi Emphyteutici iure consolidationis, non agit ad pignus, sed ad Dominij vtilis ad se deuoluti declarationem; certum est autem potiorem eius causam esse debere, qui rei suæ dominium; quam qui alienæ pignus vindicat, *tot. titul. Cod. si alien. res Pign. data sit.* Verum si agatur contra alia bona non emphyteutica, quæ debitor canonis annui in fauorem Domini directi obligauit & hypothecauit, hoc casu cũ actio Dñ. directi non sit realis, tenetur comparere in instantia discussionis, & iuxta ordinem suarum hypothecarum collocabitur, prout etiam determinat idem Faber *in Cod. libro* 4.

97 *titul.* 42. *definit.* 59. vbi etiam dicit, † quod licet ius prælationis colono oon competat; sed soli Domino directo, tamen colonus agens ex iure reali Domino competente; eodem iure quo Dominus censeri debet, non tam in vim consolidationis, quam ex eo quod ius Domini directi, cui colonus inoititur, est potius & antiquius super prædio emphyteutico, iuribus omnium aliorum creditorum.

98 Quod autem de reliquis annuorum canonum super re ipsa emphyteutica cum priuilegio prælationis consequendis dictum est, locum etiam habet dum agitur de consequendis laudemiis actione reali, super ipsa re vendita petitis, pro quibus Dominus super ipsa re emphyteutica consequendis, cæteris omnibus potior est: secus esset si ageretur super pretio rei emphyteuticæ venditæ ad instantiam creditorum ipsius emphyteutæ, cum super illo pretio Dominus directus hypothecam non habeat, vt distinguit Thesaur.iun. *lib.* 4. *quæst. forens.* 51. maxime, *num.* 7.

Et licèt magna sit controuersia, vtrum pro laudemio detur hypotheca, quam tamen dari testantur *Rot. Auen. Thesaur. Giurb. Grat.* & plures alij quos refert Hodiern. ad Sord. *decis.* 31. *num.* 2. tamen in omnem euentum certum esset competere Domino directo actionem personalem in rem scriptam, quæ sequitur quemcumque possessorem, sicut actio realis, vt fusè Hodiern. *d. decis.* 31. *n.* 10. *& multis sequentibus,* qui tandem *num.* 28. *& seqq.* residet in ea sententia, vt laudemium dicatur onus reale, & pro eo competat actio realis super re emphyteutica contra quemcunque possessorem.

Et ea de causa, cum quidam creditor exposuisset clamorem in curia Cabeoli contra possessorem castri de Cucurone, qui illud hypothecauerat & submiserat dictæ curiæ, & è contra Dominus Directus egisset ad Commissum contra dictum Castrum, etiam si causa exequutiua fuisset præuenta per pignorationem dicti Castri, causa verò declarationis Commissi fuisset posteriori loco iotentata, iudicatum fuit in Curia Gratianopolitana causam Commissi posterius iotentatam prænalere debere, quia per eam resoluontur omnes hypothecæ & iura creditorum, videre est apud Guid.Pap. *decis.* 428. 99

Decimatertia Conclusio. Qui agit actione reali nempè rei vendicatione, non autem hypothecariâ, non cogitur in instantia discussionis comparere, quia bona aliena non veniunt in iudicio discussionis generalis, veluti si quis agat rei vendicatione pro consequendo deposito pecuniæ obsignatæ adhoc extantis, vt decisum fuisse restatur Faber *in suo Cod.lib.* 4. *tit.* 25. *Depositi, Definit.* 3. quia prosecutio ista realis nihil commune habet cum personalibus aliorum creditorum actionib. quod & post *Fabrum,* notauit Franciscus Barrius *de successionibus, lib.* 11. *de adit. & repudiat.tit. quæ sint intra confect. inuent. num.* 24. *fol.* 93. Idem dicendum est de iudicio rescissionis venditionis, quod à causa discussionis est separatum, Cod. Fabr. *lib.* 4. *tit.* 11. *definit.* 3. 100

Decimaquarta Conclusio. Instantia discussionis generalis afficit creditorem habentem clausulam Constituti, qui tenetur in iudicio discussionis generalis comparere, si à creditoribus fuerit præuentus, & causa generalis prius inchoata, Cod. Fabrian. *lib.* 7. *tit.* 7. *definit.* 34. 101

Quod si creditor constitutarius præuenerit in vim sui constituti ante cæptam instantiam generalis discussionis, manet quidem processus in statu, sed dum proceditur ad distractionem pignoris instantibus creditoribus, cuilibet ipsorum iuxta hypothecarum ordinem satisfieri debet, Fab. *lib.* 7. *tit.* 32. *definit.* 11. *& lib.* 6. *tit.* 11. *definit.* 2. Quid autem statuendum sit in contractu venditionis, dicemus in *cap. sequenti.*

Alios casus in quibus instantia generalis discussionis non transit ad alium, exponit Barr. *d.n.* 24.

CAPVT XXXI.

ARGVMENTVM.

Tractatur specialiter de præuentione Creditorum emptoris, qui præuenerent contra venditorem; & explicantur plurimi casus, in quibus venditor agens ad recuperationem pretij super re vendita, tenetur comparere in iudicio generalis discussionis, in quo fuit præuentus. Explicatur quæstio de venditore quando super re vendita

cæte

cæteris creditoribus emptoris præferatur, tam ex dispositione iuris communis, quàm ex Statuto Auenionensi. Et quæ sit differentia inter emptorem, & possessorem, qui conuenitur nomine proprio, vel tanquam quilibet extraneus. De effectu reseruationis dominij in contractu venditionis, an producat tantum hypothecam, & an impediat translationem dominij in emptorem, stãte huiusmodi reseruatione. Vtrum clausula Precarij eximat venditorem à iudicio discussionis generalis præuento. Et quomodo hoc casu concipi debeat clausula Precarij. Et quid in clausula legis commissoriæ, vel addictionis in diem. Quomodo consulatur venditori aduersus creditores petentes rem venditam poni in incantu, vt illis adiudicetur Plurisvalentia. Et quomodo consulatur creditori pignus mobile conuentionale habẽti præ manibus. Venditor vtrum præferatur cæteris creditoribus super meliorationib. rei venditæ. Quomodo venditor possit recedere à contractu, si pretium sibi non soluatur. Et hoc casu obstat illi præuentio discussionis, si agat ad rescissionem venditionis. Reseruationem dominij esse de natura contractus venditionis, neque Dñm directum impedire posse quin hoc pactum in illo contractu apponatur. Et ex quibus censeatur habita fides de pretio.

SVMMARIVM.

1 *Venditio facta non habita fide de pretio non transfert dominium in emptorem, quamuis traditio facta fuerit.*

2 *Quando non dicatur venditor fidem habuisse de pretio.*

3 *Venditor habet actionem realem pro recuperanda re vendita, si pretium non fuerit solutum, quando fides non fuit habita de pretio.*

4 *Iudicium discussionis generalis non respicit actiones reales, sed tantum personales, &* num. 8.

5 *Explicatur Statutum Auen. de venditore super re vendita cæteris creditorib. præferẽdo,* lib. 1. rub. 70.

6 *Ostenditur quid statuat ius commune, vltra dictum statutum.*

7 *Venditor agens hypothecaria ex obligatione descendente ex contractu debitoris discussi, tenetur cõparere in iudicio discussionis, vt suo ordine collocetur.*

9 *Si actio hypothecaria ex obligatione anteriori oriatur, seu aliunde quam ex facto debitoris discussi, venditor non tenetur comparere in iudicio discussionis.*

10 *Quæ sit differentia inter emptorem, seu possessorem conuentum nomine proprio, & conuentum vti extraneum.*

11 *Hæres, in actione mere reali, non gaudet beneficio inuentarij.*

12 *Admittitur cumulatio actionis personalis cum reali, quando hæres conuenitur tanquam extraneus.*

13 *Maritus non habet beneficium,* deducto ne egeat, *quando conuenitur vti extraneus.*

14 *Hæres, quando conuenitur tanquam extraneus, potest conueniri pendente tempore confectionis inuentarij.*

15 *Si iudicium cœptum fuerit contra aliquem, oritur ex litis contestatione actio personalis ex quasi contractu.*

16 *Hæres non potest conueniri actione reali procedente aliunde quam ex facto defuncti, pendente tempore inuentarij, quando lis fuit contestata cum defuncto.*

17 *Si venditor velit litem cum emptore cœptam continuare, proprio ipsius nomine, pro interesse & expensis, debet comparere in iudicio discussionis.*

18 *Si venditor desistat à prima lite, & nouã intentare velit contra possessorem rei venditæ tanquam extraneum, potest nouam litem instaurare, nec tenetur in discussione comparere.*

19 *Non potest venditor, actionem realem intentans, agere contra tertium rei venditæ possessorem actione personali pro interesse & expensis, donec causa iudicij realis sit terminata tanquam præiudicialis.*

20 *Principale & accessorium possunt in eodem libello cumulari, sed eodem tempore diuersis libellis peti non possunt, diuersisque iudicijs.*

21 *Reseruatio Dominij facit, vt Dominium non transferatur in emptorem nisi soluto pretio.*

22 *Pactum reseruationis dominij in venditione est validum.*

Reseruatio dominij in venditione est de natura contractus, & ideo Dominus directus illam impedire non potest.

23 *Pactum reseruationis dominij donec solutum esset pretium, validum quidem esse multi existimant, sed solam producere hypothecam specialem pro securitate venditoris.*

24 *Translatio dominij non est de essentia venditionis.*

25 *Locatio in contractu venditionis inserta, est accidentalis ad venditionem.*

26 *Venditio dicitur perfecta non obstante reseruatione dominij, & per eam periculum transit ad emptorem, &* num. 28. *Contrarium tenent alij,* n. 29. *& vide* num. 32.

27 *Pactum specialis hypotheca non est contrarium reseruationi dominij.*

30 *Reseruatio dominij perpetua, est contraria naturæ venditionis, sed non temporalis.*

31 *Dominium reseruatum non transfertur in emptorem, quamuis adiecta fuerit clausula Constituti, & interuenerit traditio.*

33 *In quibus casibus reseruatio dominij habeat solùm vim hypothecæ specialis, & in quibus impediat translationem dominij.*

34 *Explicantur variæ Rotæ Romanæ decisiones, in quibus aliquando reseruatio dominij habuit vim specialis hypothecæ, quandoque vero impediuit translationem dominij in emptorem.*

35 *Clausula Precarij opposita in fauorem venditoris donec pretium soluatur venditori, eximit illum à iudicio generalis discussionis.*

36 *Clausula Precarij debet apponi in fauorem venditoris, vt ipse eximatur à præuentione generalis discussionis.*

37 *Quomodo differant inter se ad effectum præuentionis, clausula Precarij, Legis commissoriæ, & Addictionis in diem.*

38 *Precarium cessat post solutionem factam venditori.*

39 *Quomodo consulatur venditori, si creditores emptoris petant rem venditam poni in incantu.*

40 *Creditores petentes rem venditam poni in incantu, debent cauere venditori pro eius indemnitate.*

41 *Si bona debitoris non sufficiant, creditor anterior potest impedire distractionem, nisi sibi caueatur.*

42 *Quæ sit differentia clausulæ Precarij & Constituti in contractu venditionis, & in aliis contractibus.*

43 *Creditor habens pignus mobile penes se, potest illud retinere, nec tenetur exhibere donec sibi caueatur.*
44 *Creditor habens pre manibus pignus conuentionale, cæteris creditoribus præfertur si sit mercator, ex sententia quorumdam Doctorum.*
45 *Ampliatur etiam, secundum aliquos, ad non mercatores.*
46 *Quod quomodo procedat, explicatur,* num. 46.
47 *Creditori pignus possidenti competit retentio.*
48 *Non datur retentio, in præiudicium creditoris anterioris.*
49 *Creditori anteriori contra posteriorem agentem, datur exceptio, & contra excipientem, datur replicatio, ob anterioritatem hypothecæ.*
50 *Text. in* l. Pupillus 24. ff. quæ in frand. creditor. *procedit in solutione, non in pignore.*
51 *Venditor qui præfertur in re propria vendita, non præfertur in meliorationibus.*
52 *Meliorationes solo cedunt.*
53 *Dominus soli, si non restituat pretium meliorationum, repellitur exceptione doli mali.*
54 *Accessorium non sequitur naturam sui principalis, quando est diuersa ratio.*
55 *Venditor, qui sibi specialem rei venditæ hypothecam reseruauit, cæteris creditoribus præfertur super pretio, sed ab illis præueniri potest in iudicio discussionis.*
56 *Intellige, dummodo tale pactum in ipso venditionis contractu apponatur; vel in rei traditione.*
57 *Item intelligendum est, quando habita fuit fides de pretio, alias Dominium non transfertur.*
58 *Si fuerit habita fides de pretio, venditor potest alios creditores præuenire, & ab illis præueniri.*
Vtrum in dubio censeatur habita fides de pretio, & quomodo concipiendum sit instrumentum.
59 *In contractibus nominatis, non est locus pœnitentiæ, ob non adimplementum.*
60 *Intellige vt procedat non per viam actionis, sed per viam exceptionis.*
61 *Venditor non soluto pretio potest iterum vendere alteri, si agatur de venditione iudiciali & necessaria, secundum aliquos.*
62 *Sed tamen verius est rem alteri vendi posse, etiam in venditione voluntaria.*
63 *Venditor potest recedere à contractu, deficiente causa finali, sine qua non fuisset contracturus.*
64 *Si cum contractu emptionis nihil fuerit admixtum quod sapiat naturam contractus innominati, non poterit venditor ob defectum causæ finalis, agere ad rescissionem venditionis.*
65 *Venditor agens ad rescissionem venditionis, non tenetur comparere in iudicio generalis discussionis, sed qualibet causa currit marte suo; possunt tamen alij creditores, si velint, assistere liti existenti inter emptorem & venditorem.*

CONTINVANDO materiam præuentionis instantiæ discussionis generalis bonorum, in concursu creditorum; quæritur vtrum venditor ratione rei per eum venditæ, teneatur comparere in iudicio discussionis, si præuentus fuerit? In qua quæstione vt cum ordine procedatur. Sic

1 Decimaquinta Concl. Quando venditio facta fuit eo animo, vt pretium venditori confestim solueretur, non autem eo animo, vt ipse venditor fidem haberet de pretio, nullo modo tenetur venditor comparere in iudicio discussionis generalis, nec in eo de iuribus suis fidem facere, siue ante siue post inchoatam causam discussionis, actionem suam proponat; sed eius causa separatim tractari debet coram iudice competente per eum eligendo, & per consequens scribente Notario ipsi bene viso. Ratio est, quia quando fides non fuit habita de pretio, licet traditio rei venditæ facta fuerit, tamen dominium non fuit translatum in emptorem, sed penes ipsum venditorem remansit, vt probatur per text. in *l. quod vendidi 19. ff. de contrahend. emptione*, vbi dicitur quod ex causa venditionis non transfertur dominium, nisi pretio soluto, quando fides non fuit habi-
ta de pretio, † id est quando venditor non habuit 2
animum dandi emptori dilationem ad soluendum pretium, & de eo confisus non est, & in §. *vendita. Instit. de rer. diuisione*, & notant Gloss. & DD. *in l. in ciuile 12. C. de rei vendic. & in l. si quasi 11. ff. de pignor. actione*, vbi dicitur non videri quem habere fidem de
pretio quod statim se recepturum existimat. † Cum 3
igitur dominium hoc casu non fuerit translatum in emptorem, sed remanserit apud venditorem; datur venditori actio realis & manus iniectio ad recuperandam rem venditam rei vendicatione, vel remediis possessoriis, vt dicitur *in d. l. in ciuile 12. C. de rei vendic.* ratione cuius actionis realis non tenetur vendi-
tor comparere in iudicio discussionis, † quod non 4
respicit actiones reales, sed tantum personales, vt diximus *suprà, num. 100. in 13. conclus. cap. 30.* atque ita docent Gail. *lib. 2. obseruat. 15. num. 4.* Mangil. *in tractat. de euictionib. quæst. 42. num. 9.* Gizzarel. *decis. 40. num. 1. & decis. 62. per tot.* Gait. *in tract. de credito, cap. 4. quæst. 11. num. 1218.* Barbos. *in l. si cum dotem 13. §. final. num. 23. vers. nam & eadem ratione, ff. solut. matrim.*

Ista disceptatio videretur superflua in præsenti 5
Ciuitate Auenionensi propter Statutum, *lib. 1. rubr.* 70. quo cauetur, quod si emptor cuiuscúmque rei pretium non soluerit, & effectus fuerit non soluendo, & res ipsa reperiatur penes emptorem, vel eius hæredem, tunc venditor habeat regressum ad rem venditam pro solutione consequenda, & præferatur quibuscúmque creditoribus habentibus anteriorem hypothecam, etiam expressam, tam ex dote quam ex alia quacúmque causa, etiam fauorabili; & hoc intra biennium in re immobili à die solutionis computandum, in re verò mobili intra annum à die solutionis faciendæ numerandum: de quo statuto, Rip. *in l. si ventri. §. in bonis, ff. de priuileg. cred.* Rota Aueo. *dec. 96.* Costa *de subsid. remed. 114. n. 40.*

Sed tamen quæstio ista valdè vtilis est, non ob- 6
stante dicto statuto. Tum quia statutum loquitur quidem de prælatione venditoris aduersus creditores emptoris in re vendita, & de regressu venditori super re vendita concedendo; sed de proposita quæstione nihil dicitur in dicto statuto, nec deciditur vtrum venditor, quando non habuit fidem de pretio, aut in aliis casibus in quibus illi competit rei vendicatio, teneatur comparere in generali concursu creditorum; Tum etiam quia dispositio statuti est limitata ad biennium quoad res immobiles, & ad annum quoad mobiles, sed lapso illo tempore statutum nihil disponit, & propterea remanet firma conclusio in casibus per statutum non decisis, qui iuxta iuris communis dispositioné determinari debent; nempè, quod venditor qui non habuit fidem de pretio, non teneatur cóparere in iudicio discussionis generalis, quando vtitur remedio rei vendicationis, siue intra tempus statuti, siue post, actionem proponat; & siue à creditoribus præuentus fuerit, siue non; cum hoc iudicium reale, sit omnino diuersum & separatum à iudicio discussionis, & cum illius instantia nihil

com

commune habeat. Quid vero seruetur in Gallia circa prælationem venditoris super re vendita? vide, Louët & Addent. *lit. P, num.* 19.

7 Decimasexta Conclosio. Si venditor dimissa actione rei vendicationis velit agere actione hypothecaria, vel interdicto Saluiano contra rem venditam, seu etiam io casibus in quibus rei vendicatio non datur venditori, & talis actio descendat ex contractu, & obligatione communis debitoris cuius bona discutiuntur, venditor tenetur comparere in iudicio discussionis, & in eo collocari ordine suo, iuxta ordinem suarum hypothecarum, videlicet secundum tempus sui contractus, & obligationis per discussum præstitæ (saluo tamen remedio prælationis ex statuto competente, intra annum vel biennium; vt suprà dictum est, si negotium in ciuitate Aueniomensi tractandum sit.) Ratio est, quia hoc casu, quamuis actio hypothecaria realis sit, & in rem dirigatur, tamen actio illa non est principalis, sed accessoria ad personalem, sicut & hypotheca ipsa accessio est debiti principalis. Atqui, instantia generalis discussionis eorum propria est, qui personalibus, non autem directis in rem suam actionibus
8 experiuntur, vt sæpiùs diximos; † & explicat Fab. *in C. lib. 4. tit. 36. defin. 8. n. 6.* hoc autem casu actio hypothecaria dependet à personali, cum supponamus illam originem ducere ab obligatione personali contracta per debitorem discussum.

9 Decimaseptima Conclusio. Quando actio hypothecaria non descendit ex facto, vel obligatione debitoris discussi, veluti si ipse emerit à tertio, aut alia ratione acquisiuerit rem venditam, & ante illius acquisitionem, venditori hypothecatam; tali casu iudicium actionis hypothecariæ debet tractari separatim ab instantia discussionis generalis, siue præuentus fuerit creditor hypothecarius, siue præuenerit.

10 Pro cuius conclusionis probatione, præsupponendum est possessorem rei hypothecatæ duplici modo conueniri posse, nempè vel proprio nomine, vel tanquam quilibet extraneus, vt probatur, *in leg. de eo 12. §. fin. ff. ad exhib.* vbi dicitur quod hæres vel suo nomine, vel quasi hæres, in realibus iudiciis agere vel conueniri potest, vt ibi inter cæteros no-
11 tat *Bald.* dicens per illam rationem, † quod hæres in actione reali merâ, non gaudet beneficio inuentarij; eandémque distinctionem illius qui conuenitur nomine proprio, & eius contra quem agitur tanquam contra quemlibet extraneum, agnouit Dec. *in l. edita, num. 77. Cod. de edend. versic. vltimo dici potest,* vbi dicit quod quando hypothecaria intentatur contra aliquem, tanquam contra possessorem, tunc videtur conueniri tanquam quilibet extraneus, ra-
12 tione possessionis, † & ideo cumulari potest actio personalis cum reali, siue sit rei vendicatio, siue hypothecaria. Quod etiam tradit Iacob. de Nigris *in repetit. leg. per omnia, num. 153. ff. de legat. 1.* & ante illos, Bartol. *in l. maritum 15. in ipso principio, ff. solut. matrim.* dum opponit de *leg. Nesennius. §.*
13 *fundus, ff. de re iudic.* dicens † maritum non habere beneficium, *deducto ne egeat*, quando conuenitur actione reali: quia tunc conuenitur tanquam quilibet possessor extraneus.

14 Eadem ratione quando hæres adiuit hæreditatem cum beneficio inuentarij, & est intra tempus sibi à iure assignatum ad illud conficiendum, & conuenitur actione hypothecaria, quæ non descendat ex facto, vel obligatione defuncti, tali casu pendente tempore confectionis inuentarij, potest conueniri actione hypothecaria, qoia non conuenitur tanquam hæres, sed tanqoam possessor & tanquam quilibet extraneus, Vincent. de Franc. *decis. 352. numero 5.* Cancer. *lib. 3. cap. 2. de inuentario, numero 161. & 162.*

Vnde resultat ratio decisiua dictæ conclusionis; quia quando nulla adest obligatio personalis debitoris discussi, tunc actio hypothecaria dirigitur contra illum, non tanquam obligatum, sed tanquam possessorem & tanquam contra quemlibet extraneũ; atque ita cessat dependentia actionis hypothecariæ, ab actione personali debitoris discussi; cum actio personalis à qua hypothecaria descendit, procedat ab alio fonte, nempè ab obligatione illius cui debitor discussus successit: & ita cessat consideratio quam suprà attulimus ex Cod. Fabr. *lib. 4. tit. 36. de pact. inter empt. & vendit. definit. 8. in gloss. num. 6.*

Sed non parua insurgit dubitatio, quid dicendum sit, quando ante inchoatum iudicium discussionis generalis, lis iam fuisset contestata in actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto contra debitorem discussum: quia quamuis obligatio principalis descenderet ex facto antiquiori, & originem duceret ante acquisitionem factam per debitorem discussum, tamen per litis contestationem debitor ipse di-
scussus contraxit personalem obligationem, † cum 15
in iudiciis quasi contrahatur, ex quo quasi-contractu oritur personalis obligatio, *l. 3. §. idem scribit. ff. de pe-
culio.* Vnde videmus, quod † hæres cum beneficio 16
inuentarij, licet, vt suprà dictum est, durante tempore confectionis inuentarij possit conueniri actiune reali, quando obligatio non processit ex facto defuncti, tamen si lis fuerit contestata super illa actione reali cum defuncto, non poterit hæres durante tempore inuentarij conueniri, quia molestiam pateretur ex facto & obligatione personali ipsius, vt decidit Vincent. de Franch. *decis. 352. num. 4.* quem sequitur Cancer. *d. cap. de inuentar. n. 158.*

Præterea ex Statuto & obseruantia præsentis Ciuitatis, de quibus supra per nos actum fuit, *cap. 10. de cession. bonor.* non datur præuentio per actionem ordinariam contra debitorem intentatam, sed tantum per executiuam; ergo si vigore contestationis, & dicti quasi-contractus, agatur contra debitorem, dabitur præuentio creditoribus concurrentibus in discussione, qui præuenerunt in exequendo.

Sed prædictis dubiis non obstantibus, constituo in quæstione proposita decimamoctauam Conclusionem, videlicet adhibendam esse duorum casuum
distinctionem; quorum Primus est; † si venditor aut 17
alius creditor hypothecarius agens hypothecaria etiam ex obligatione aliunde proueniente quam ex facto debitoris discussi, velit agere contra ipsum, continuando litem iam cœptam, vt contra ipsum proprio nomine consequi possit restitutionem fructuum, damnorum, interesse vel expensarum, tunc sine dubio comparere debet in iudicio discussionis, ex supra traditis post Fabrum *libro 4. C. tit. 36. definit. 8.*

Secundus casus est, quando venditor, vel alius 18
creditor hypothecarius solum agit contra debitorem discussum actione reali, & illum conuenit tanquam quemlibet possessorem extraneum: hoc casu non tenetur venditor comparere in iudicio discussionis generalis quantumuis præuento cootra debitorem discussum. Quia licet sit vna, & eadem persona, tamen habetur pro duabus: & ideo potest actor declarare se agere dumtaxat contra debitorem seu emptorem; non proprio ipsius nomine, sed tanquam quemlibet extraneum, declarando

se nolle prosequi litem, sed nouo iudicio contra possessorem experiri. Vt dicit Bart. *in l. 2. §. fi. n. 6. ff. de prætoriis stipulationib.* quia licet actor qui semel actionem proposuit, cogatur in ea persistere, Auth. *qui semel, C. quom. & quan. iud.* tamen illud verũ est, quando vult litem prosequi contra eandem personam; sed in casu isto actio dirigitur contra possessorem, tanquam repræsentantem diuersam personam, & propterea dependet ex eius voluntate renunciare, vel non renunciare illi instantiæ, & nouam proponere atque inchoare. Et *Bartoli* dictum sequitur Imol. *in dict. §. final. col. 4. versic. extra glossam diligenter nota.*

Et ex prædictis respondetur ad rationes dubitandi superius allatas, quæ locum habere possent si creditor vellet prosequi litem iam inchoatam cum debitore discusso, petendo contra ipsum interesse & expensas; cum tamen in casu proposito supponamus creditorem agere dumtaxat actione reali contra possessorem bonorum, tanquam contra extraneum, & per consequens non agere pro expensis, & aliis pro quibus debitor discussus posset proprio nomine conueniri.

Vtrum autem creditor, cui hoc casu tam personalis actio contra emptorem proprio nomine competit, quam realis, contra ipsum vti extraneum & simplicem possessorem, possit solam personalem actionem separato iudicio proponere, antequam lis fuerit super iudicio reali terminata, non declarat ibidem *Bartol.* Sed est materia *l. fundum 18. ff. de except.* vbi
19 dicitur † quod si eius fundi, quem quis possidet, alius proprietatem prætendat, non debet Prætor permittere petitori, vt de fructibus agat donec finita fuerit causa proprietatis, prius enim constare debet fundum meum esse, quam fructus condicere possim, & si constiterit fundum meum non potero fructus condicere, quia obstabit exceptio rei iudicatæ, ergo quæstio proprietatis, facit vt supersedeatur in actione personali, pro fructibus & expensis, donec realis super vendicatione, vel mera hypothecaria fuerit terminata, ne continentia causæ diuidatur, & ne contingat proferri duas sententias contrarias, iuxta ea quæ supra diximus *cap. 13. & 15.*

20 Et licet principale & accessorium possint in eodem libello cumulari, veluti dum peto rem mihi restitui, proposita rei vendicatione, & accessoriè per officium iudicis mercenarium peto fructus mihi adiudicari, vt dicit Bart. *in d. l. fundum,* aliàs *fundi quem tuum 18. ff. de exceptionib.* hoc tamen est verum, quando vtrumque petitur eodem iudicio, non quando separato, prout est casus noster.

21 Decima nona Conclusio. Quando venditor in actu venditionis reseruauit sibi dominium rei venditæ, & conuenit expressè quod donec pretium solueretur, dominium remaneret penes venditorem; tunc quamuis interuenerit traditio rei venditæ facta emptori, si emptor pretium non soluerit, competit illi actio realis, & rei vendicatio contra rem ipsam venditam, & per consequens actio priuilegiata, cui nullo modo obstare potest præuentio creditorum per pignorationem, vel discussionem generalem, cum agatur de actione reali, quæ nihil habet commune cum iudicio discussionis, iuxta Vincent. de Franch. *decis. 506.*

21 Siquidem de validitate huius pacti reseruationis dominij in venditione non est dubitandum, vt dixit Rot. *apud Cens. decis. 2. num. 2.* & ipse Cens. *in tract. de censib. quæst. 26. num. 1.* Lupus *ad l. curabit, Cod. de pact. inter empt. & venditor. composit. commentar. 1. §. 7. num. 148.* Tiraquell. *de retract. consanguinitat. §. 1. gloss. 1. num. 36. & 39.* Magon. *decis. Lucens. 31. n. 9. & 10.* Cancer. *lib. 1. variar. resol. cap. 13. num. 4.* Rot. *decis. 399. num. 3. part. 4. recentior.* Gratian. *discept. forens. cap. 730. num. 7. & 30.*

Quod adeo verum est, vt reseruare dominium antequam pretium soluatur, sit de natura contractus: vt post Bald. *in rubr. C. de contrahend. empt. num. 23.* & Fabianum *in tract. de empt. & vendit. part. 5. princ. num. 37.* Gratian. *decis. 13. num 2.* Surd. *decis. 220. num. 11. & 13.* probat Merlin. *de pignorib. lib. 2. q. 47. num. 4.* Et per hanc rationem Ego nuper consului, Dominum directum non esse fundatum, dum recusabat inuestire emphyteutam, eo quod in instrumento venditionis continebatur pactum reseruationis dominij, quod suis iuribus præiudicare asserebat. Quia non poterat Dominus directus impedire pactum, quod erat de natura contractus.

Sed tamen dubitatum fuit vtrum pactum istud operaretur veram Dominij retentionem, an vero solùm produceret specialem hypothecam fauore venditoris, pro maiori illius securitate.

Ex cuius quæstionis resolutione, dependet veritas nostræ conclusionis: nam si reseruatio dominij, illius translationem impediat, nullo modo cogendus erit venditor, agens rei vendicatione, comparere in iudicio discussionis, quamuis creditores præuenerint per executionem. Si vero sola producatur ex huiusmodi reseruatione specialis hypotheca, cogetur venditor comparere cum cæteris in iudicio discussionis, iuxta distinctiones & casuum varietates superius allatas.

Ego *Vincentij de Franchis* sententiam in conclusione secutus sum, eam tamen intelligendo iuxta resolutionem, & distinctionem mox deducendam.

Pro cuius rei maiori elucidatione supponendum est, duas hac in re contrarias reperiri sententias,
† quarum prima est illorum qui existimarunt, pa- 23
ctum huiusmodi reseruationis dominij in instrumento venditionis appositum, adiecta conditione quod donec pretium solueretur, interim certa merces annua locationis nomine præstaretur, esse quidem validum, nec ab emptionis natura alienum; vt præter superius citatos, tenet *Anton. de Amat.* infinitos propemodum allegans, *libr. 1. variar. resol. c. 3.*
n. 42. quia † dominium non est de essentia venditio- 24
nis, *l. si ita 25. §. qui vendidit ff. de contrah. emptio.* vbi dicitur, eum, qui vendidit fundum, non teneri illum facere emptoris. Et res aliena potest vendi, *leg. rem alienam 28. ff. eod. tit. de contrahend. emptio.* ita loquitur Mart. *cons. 166. n. 22. & 23.*

Et hoc casu locatio dicitur accidentaliter facta, 25
cum pensio soluatur tam pro re locata, quam pro interesse pretij non soluti, Dec. *cons. 311. numer. 4. versicul. tertio idem comprobatur*, datúrque etiam pro consequenda annua solutione actio ex empto, licet in contractu emptionis admixta sit locatio, quia respicimus quod principale est, nempè venditionem, non autem locationem, quæ est quid accidentale, Mantic. *de tacit. conuent. libro 4. titul. 25. num. 8.*

Et nihilominus venditio perfecta dicitur, secun- 26
dum sententiam multorum, & periculum rei venditæ pertinet ad emptorem, Mangil. *in tractat. de euictionib. q. 148. n. 6. & multis sequentib.* & est text. expressus *in l. sicut emptio 23. §. interdum, ff. locati,* & ibi, Gloss. *in verb. exoluat.*

Eandem sententiam in casu magis dubitabili se- 27
cutus fuit (deductis pro vtraque parte rationibus) Cyriac. Niger. *controuers. 425. numer. 30. & multis sequen*

sequentibus, concludens dominium in suo casu non fuisse translatum in emptorem, sed remansisse penes venditorem, non obstante quod vltra reseruationem Dominij, venditor in eodem contractu sibi præcauisset per specialem hypothecam, quæ videbatur incompatibilis cum reseruatione Dominij, cum in re propria hypotheca cadere non possit, *l. neque pignus 46. ff. de regul. iuris.*

Secunda sententia est eorum, qui voluerunt, pactum illud reseruationis Dominij non valere, nisi in vim specialis hypothecæ, ad effectum vt venditor super re vendita præferatur, non tanquam Dominus, sed tanquam creditor hypothecarius priuilegiatus rei venditæ, quam sententiam fusissimè comprobat, Hodiern. *in addit. ad Surd. decis.* 157. ea ra-
28 tione, † quia res vendita cum illo pacto reseruationis Dominij perit periculo emptoris, per text. *in d.*
29 *l. sicut emptio 25. §. interdum, ff. locati*; † sequitur ergo, Dominium in emptorem esse translatum, quia res perit Domino, *l. pignus, ff. de pignorat. actione*; Et quia reseruatio Dominij videtur contraria naturæ emptionis; Ne ergo adsit contrarietas, clausula illa reseruationis Dominij resoluenda est in vim hypothecæ specialis.

30 Sed istis rationibus non est difficilè respondere. Siquidem verum est, Dominij reseruationem perpetuam, licet naturæ emptionis non conueniat, immo sit illi planè contraria, tamen reseruatio temporalis Dominij donec pretium soluatur, non solum valet & sustinetur, sed etiam est de natura emptionis, ex qua Dominium non transfertur, nisi soluto pretio, vel habitâ fide de eo, *§. venditæ. Institutionibus de rerum diuis.* non enim potest Dominium transferri in emptorem contra expressam venditoris intentionem & reseruationem, vt dicunt authores citati, per Hodiern. *ad d. decis.* 157. *num.* 4. & optimè Cyriac. *dict. controu.* 425. *n.* 42. 56. & 60. vbi plures allegat.

31 Quod secundum eum, ampliatur vt locum habeat, etiam si vltra venditionem interuenerit traditio rei venditæ facta emptori, quamuis adiecta fuerit clausula Constituti, post Gratian. *discept. forens. cap.* 175. *n.* 6. quia Constitutum censetur potius factum in consequentiam locationis in eodem contractu appositæ quam venditionis.

32 Ad illud vero quod dicitur, naturæ emptionis repugnare vt res vendita, retento penes venditorem dominio, pereat periculo emptoris, respondet *Cyriac.* veriùs esse, periculum rei venditæ hoc casu pertinere ad venditorem, quia interim donec pretium soluatur, contractum valere dicit in vim locationis, non venditionis, *leg. cum manu fata* 80. *§. fin. ff. de contrah. empt.* idem Cyriac. *controu.* 164. *num.* 8. 9. & 10.

Verum, Mangilius *in tract. de euictionib. quæst.* 148. *num.* 6. & *sequentib.* periculum interitus rei venditæ, non obstante Dominij reseruatione ad emptorem spectare asserit, ea ratione, quia emptio iam est perfecta, & ipsi emptori res tradita, ratione cuius traditionis & perfectionis, periculum pertinet ad emptorem; & hic est casus notabilis in quo contractibus claudicat, vt dicit Gratian. *discept. for. c.* 354. *num.* 48. 49. & *sequ.*

Verior ergo est opinio Vincentij de Franch. *d. decis.* 506. & eius sequacium, quam in nostra conclusione sequimur, sub sequenti tamen distinctione.

33 Quando enim adhibita fuit in instrumento venditionis simplex Dominij reseruatio, nec adiectæ fuerunt clausulæ demonstrantes animum venditoris fuisse, vt illa reseruatio produceret dumtaxat effectum specialis hypothecæ, tunc Dominium remanet penes venditorem.

Aliud est, si post dominij reseruationem apponantur verba, & clausulæ ostendentes partes habuisse animum solam hypothecam, & priuilegium prælationis aduersus alios emptoris creditores reseruandi. Tunc enim dominium, non obstante reseruatione, transfertur in emptorem; & reseruatio vim habet dumtaxat specialis hypothecæ.

Quæ distinctio conformis videtur intentioni 34
Rota Romana, quæ licet de validitate huius reseruationis dominij nunquam dubitauerit, tamen secundum varias facti circunstantias, quandóque censuit ex tali clausula dominium retineri apud venditorem, quandóque illâ non obstante dominium transferri in emptorem, solamque venditori hypothecam specialem competere cum iure prælationis in re vendita aduersus alios emptoris creditores Velut *in decis.* 728. *num.* 4. *vers. nec refragatur*, *part.* 4. *diuersor.* vbi dicitur propter dominij reseruationem pretio non soluto, agi posse rei vendicatione contra rem venditam, vel illam alteri vendi posse. Et apud Coccin. *decis.* 216. *num.* 18. quæ est reperta apud Censium *dec.* 79. *num.* 17. & 18. vbi dicitur facta Dominij reseruatione, illud penes venditorem remanere, nec vnquam transferri in emptorem, donec pretium solutum fuerit; interim vero emptorem possidere tanquam conductorem & nomine venditoris.

E contra vero, *in Romana, Affictus*, 21. *Iunij* 1606. coram *R. D. Marquemontio*, inserta apud Marches. *sub tit. de commiss. appellat. à mandat. de enecuan. tom.* 1. *folio* 1090. fuit decisum pactum reseruationis dominij solam hypothecam specialem producere, quia mens partium colligebatur ex verbis sequentibus contractus de quo agebatur: *ita tamen vt nullum vnquam acquiratur ius alicui alteri personæ super dictis rebus fructibus, & animalibus in præiudicium dicti locatoris*: & ideo censebatur potiùs in illo casu habita fides de pretio, *vt in dicta decis. num.* 3. quæ decisio fuit postea confirmata, 7. *Februarij* 1607. *decis.* 138. *part.* 3. *recentior.* propter contrarietates quæ resultassent ex illo contractu si dominium non fuisset translatum, & nominatim quia alioquin conductores fuissent impediti percipere fructus rei conductæ, contra naturam locationis, quæ subsistere non potest nisi conductor fructus rei locatæ percipiat.

In decisione vero 2. *post tractatum Censij de censibus*, reseruatio dominij erat inualida, & contra naturam contractus venditionis, ex quo necesse est dominium transferri in emptorem, quando pretium fuit per ipsum solutum: in casu autem dictæ decisionis emptor soluerat pretium, mediante assumptione, seu vt loquuntur, accollatione annui reditus, ad exonerationem venditoris, quæ accollatio habebat vim solutionis pretij, & per consequens repugnabat naturæ venditionis, quod pretium esset solutum, & dominium non esset translatum.

Similiter & *in Firmana Saluiani*, *inserta part.* 7. *recent. decis.* 135. & post Cens. *decis.* 559. Rota inducta fuit ex specialibus rationibus ad declarandum, quod pactum reseruationis dominij in venditione habebat solùm vim specialis hypothecæ, vt etiam aduertit Cens. *d. quæst.* 16. *in fin.* non solum quia pretium venditionis solutum fuerat venditori, mediante onere solutionis debiti, quod emptor sibi assumpserat, seu (vt ipsi loquuntur) accollauerat; verum etiam, quia pactum reseruationis dominij fuerat appositum post perfectum contractum, & sic non

poterat dominiom reseruari, quod iam per illum
contractum fuerat translatum; provt melius explicat
Rota in secunda propositione eiusdem causæ, apud
Cens. *decis.* 560. *num.* 2. dicens quod reseruatio do-
minij impedit illius translationem in emptorem,
quando non est perpetua, aut alias potest se compa-
ti cum natura venditionis & clausulis iostrumenti,
nam alioquin stante incompatibilitate, talis reserua-
tio tantum habet vim specialis hypothecæ pro se-
curitate venditoris, & per eam non impeditur effe-
ctus translatioois dominij in emptorem.

Et ex his videmus, quando, & io quibus casibus
venditor dominium sibi reseruans, possit præueoiri
ab aliis creditoribus emptoris, & quando instantia
geoeralis discussionis præuentæ, vel non præuentæ
ipsum afficiat.

35 Vigesima Conclusio. Quando venditor non so-
lum vendidit; sed etiam tradidit emptori rem ven-
ditam, & emptor constituit se rem illam possidere
precatio nomine veoditoris, quovsque pretium illi
solueretur, non tenetur venditor in iudicio discus-
sionis generalis comparere, nec potest ab aliis cre-
ditorib. præueniri. Ratio est, quia stante illa clausula
precarij, res non habetur pro perfectè tradita em-
ptori, immo dominium & possessio remanent penes
venditorem, licitumq; est illi precarium reuocare, &
eo modo rem auocare rei veodicatione, vel remediis
possessoriis, quætum in rem ipsam prodita sint,
nihil commune habent cum iudicio discussionis,
vt sæpius dictum est.

36 Sed notandum est, quod si clausula precarij sic
concepta fuerit, provt sæpiùs illam notarij conci-
pere solent, vt venditor ipse se emptoris nomine
precario possidere constitoat, non dabitur hoc casu
venditori ex tali clausula realis actio ad rem auo-
candam, cum ipse, non emptor, rem ipsam possidere
precario emptoris nomine constituerit, & ideo vt
rectè concipiatur clausula, & melius venditori con-
sulatur, debet ipse emptor constituere se venditoris
nomine precario possidere, vt beoe explicat Fonta-
nell. *in tract. de pactis dotalib. claus.* 7. *gloss.* 2. *par.* 9.
num. 21. qui ad hoc allegat text. *in l.ea quæ distra-
cta* 20. *ff.de precario* & io *l.* 3. *C.de pact.inter empt.&
vend.* Gratian. *disc.* 325. *n.* 11.

37 Sed materia dictæ *l.* 3. diuersa est à clausula pre-
carij, vt patet ex illis verbis, *nisi pretium intra certum
tempus restitutum esset, dominium ad se reuerteretur:*
nos autem agimus de clausula precarij, de qua in
d.l.ea quæ distracta 20. *ff.de precario,* in illis verbis,
*vt precario penes emptorem essent quoad pretium per-
solueretur,* inter quæ duo, magna est differeotia, nam
siue in contractu venditionis, adjectum fuerit pa-
ctum legis commissoriæ, videlicet, quod si pretium
tempore præfinito noo soluatur, res sit inempta; siue
pactum addictionis in dïem, hoc est, vt si quis intra
tempus conuentum, meliorem venditori conditio-
nem obtulerit, venditio pro ooo facta habeatur, (de
quibus duobus pactis, copiosè agit Mantic. *de ta-
cit.& ambig.conuent.lib.* 4. *tit.* 18. *&* 29.) stantibus di-
ctis pactis, seu altero ipsorum, si contingat vendi-
tiooem resolui, res manet apud venditorem, neque
ampliùs quærendum est de concursu creditorum
emptoris, nec de discussione bonorum illius, cum in
vim cuiuslibet ex dictis pactis res empta, iam sit ex-
tra bona emptoris, & in patrimonio venditoris,
Mant. *d.tit.* 28. *n.* 11. *& tit.* 29. *n.* 21. cum distioctio-
nibus ibi per eum deductis.

Sed quando agitur de precario, vera est materia
d.l.ea quæ distracta 20. *ff.de precar.* & hoc casu si clau-
sula precarij concepta fuerit in personam emptoris
fauore venditoris, tunc demum competit venditori
auocatio rei venditæ, quando per emptorem aut
eius creditores steterit quominos pretium soluere-
tur, vt dicitur io *d.l.ea quæ distracta* 20. Vnde si cre-
ditores emptoris pretium exoluaot venditori, res
vendita ponenda erit in discussione ad hoc vt veo-
datur, & de illius pretio satisfiat aliis creditoribus
emptoris iuxta ordinem hypothecarum. † Ratio est, 38
quia per solutionem factam venditori, cessat preca-
rium; ita tenet Gloss. *in d. l.ea quæ,* in verbo *conse-
qui, ff.de precario,* & probatur per text. *in l.si debitor,*
11. *ff.eod.tit.* vbi dicitur quod si debitor rem pigno-
ratam precario rogauerat, solutâ pecuniâ precarium
soluitur, qoippe id actum est vt eo vsque precarium
teneret.

Vnde & hoc casu, si creditores velint instare vt res 39
vendita ponatur sub hasta, ad hoc vt hyperocha,
quam nostri *plurisvalentiam* vocant, conuertatur in
solutionem ipsorum creditorum, hoc facere pote-
runt, si venditori de pretio venditionis satisfactum
fuerit, vel ad mious idoneè cautum, cum maior ille
valor, non ad venditorem sed ad alios creditores
emptoris pertineat, provt in simili tradit Codex Fa-
brian. *lib.* 7. *tit.* 31. *de bonis authorit. iudic. possidend.
definit.* 16.

Dixi *satisfactum esse, vel cautum.* Quia non esset 40
ratiooi consentaneum, vt venditor sese exponeret
periculo perdendi pretium, quateous emptores non
reperirentur, qui summam ipsius crediti æquiua-
lentem offerre vellent. Ideo caueri debet pro illius
indemnitate: argumento text. *in leg.quamuis* 6. *ff. de
pign. actione.* & eorum quæ in simili casu tradit
Cancer. *lib.* 3. *var.resol.cap.* 17. *num.* 417. † vbi agit de 41
vidua quæ prætendebat bona sui mariti non esse
sufficientia pro satisfactione suæ dotis, eaqoe si ven-
derentor minuenda esse tam per laudemia quam per
expeosas, & eâ ratione, quod amitteret partem sui
crediti, & concludit quod si creditores velint, vt ad
venditionem procedatur, debent illi dare cautio-
nem de soluendo quidquid ei defuturum esset, qua-
tenus pretium bonorum distrahendorum non suffi-
ceret. Conferunt etiam à simili tradita in sequenti
conclusione.

Hic notanda est differentia clausulæ, quâ em- 42
ptor se precatio nomine venditoria possidere consti-
tuit, & illios quæ in alio contractu crediti fuit ap-
posita, de qua superiùs *in decimaquarta conclusione*
actum fuit *cap.* 30. *numero* 101. nam in venditio-
ne datur actio realis independens à personali pro
rei propriæ auocatione, quæ non competit in ca-
su illius cooclusioois, nempe dum agitur de alio
credito.

Vigesimaprima Conclusio; si agatur de creditore 43
habente penes se plures res mobiles sui debitoris
sibi hypothecatas, seu pignori datas, adueniente ca-
su præuentionis aliorum creditorom etiam per ge-
neralem discussionem bonorum debitoris, poterit
talis creditor sibi consulere, retinendo apud se illa
pignora conuentionalia, nec illa exhibendo aliis
creditoribus, cum non cogatur illa vendere, nec illa
creditoribos ostendere, nisi præstitâ priùs cautione
idoneâ de illa sibi restituendo, aut satisfaciendo.
Hæc conclusio intelligenda est io terminis iuris
communis. Nam in Gallia ex generali consuetudi-
ne; *Biens meubles n'ont point de suitte par hypotheque
quand ils sont hors des mains du debiteur.* Addentes
ad Louët, *litera P, num.* 19. cum ibi citatis. Nisi
creditor sibi per specialem hypothecam consuluerit,
Expill. *plaidoyé* 10. *num.* 7. Istaque conclusio io ter-
minis iuris communis probatur per text. in *leg.
quamuis*

quamuis 6.ff.de pignorat. actione. vbi notant Bart. &
alij: idem Bart. & alij DD. *in leg. à diuo Pio. 15.§.
sed & illud,ff.de re iudic.* & Card. Tusc. *litera P,con-
clus.146.n.13.* & sic iudicatum fuisse in Parlamento
Delphinali testatur Francisc. Marc. *quæst.928.num.1.
part.2.*

44 Et hac ratione procedere potest opinio Sigism.
Scacc. *in tract.de commerc.& camb.§.2.gloss.5.n.438.*
dum vult, mercatorem pignora sui debitoris mobilia
possidentem, omnibus alijs creditoribus in illis bo-
nis per eum possessis esse præferendum. Quia cum
diligentior fuerit, & mediante pignore, suæ indem-
nitati consuluerit, cæteris omnibus præferendus est
fauore commercij, ex *leg.pupillus 24.ff.quæ in fraud.
credit.* exemplum afferens in Hebræis pignora ha-
bentibus, qui alioqui credita sua vt plurimum amit-
45 terent. † Quod generaliter etiam ad non mercato-
res extendit Gait. *in tract. de credit. cap.4. quæst.8.
num.1067.& & 1068.* ex Cephalo *consil.762.n.25.*
46 *volum.5.* † Procedere inquam potest illa opinio, vt
indirectè talis creditor super illo pignore cæteris
præferatur, pignus illud penes se retinendo, nec
exhibendo, nisi data sibi cautione pro sua indem-
nitate, vel soluto suo credito, vt iam dictum est. Ex
d.l.quamuis.

Si enim aliter intelligamus præfatos Doctores,
illorum opinio non erit de iure fundata, quando
tractabitur de interesse creditorum anteriorem hy-
pothecam habentium, non enim negamus veritatem
47 suppositionis factæ per *Cephalum*, † quod scilicet
pignoris possessori retentio de iure competat, iuxta
tradita per Salicet. & Alexand. *in leg.si non sortem,§.
48 si centum, ff de condict. indebiti.* † Sed dicimus talem
retentionem non competere pignorum possessori,
in præiudicium creditoris anteriorem hypothecam
habentis: quia si aliter diceremus, loqueremur con-
tra text. expressum *in l.si prior.14.§ fin. ff.qui potior.
in pign. habeantur*, vbi dicitur, quod licet posteriori
creditori res tradita fuerit, nihilominus qui prior est
in hypotheca præferendus est: per quem text. ita te-
nuit Negusan. *de pignor.5.part. membr.2. numer.5.
in 6.amplsat.* & in propriis terminis Stracha. *in tract.
de decoctorib.in vltim.part.tit.qui potior.in bonis decoct.
habe.num.11.* qui propterea male pro contraria sen-
49 tentia allegatur. † Et generalis est regula, creditorem
anteriorem hypothecarium, contra posteriorem ha-
bere exceptionem, si posterior agat; & replicatio-
nem, si excipiat, propter anterioritatem suæ hypo-
thecæ, *l.creditor qui prior 12.& ibi* Bart. *ff.qui potior.
in pignor.habean.*

50 Nec in contrarium facit *d.l. pupillus 24. ff. quæ in
fraud.creditor.* quia non loquitur de eo, qui fuit di-
ligens, procurando vt sibi pignus traderetur; sed de
eo qui diligentia vsus est in procurando suam solu-
tionem; qui casus sunt omnino diuersi.

51 Vigesimasecunda Conclusio. In omnibus casi-
bus, in quibus venditor propter dominij reseruatio-
nem, aut actionem merè realem cæteris creditoribus
in re vendita præferendus est, talis prælatio locum
habet ratione ipsius rei venditæ, non tamen ratione
52 meliorationum: † quia licet ipsæ solo cedant, *§.cum
in suo solo. Institut.de rer.diuisione*, & sic ratione do-
minij videatur dicendum, quod sicut venditor in re
propria præfertur, ita & super meliorationibus quæ
sunt accessoriæ ad rem ipsam; tamen in contrarium
53 est veritas, † quia dominus soli, si non restituat pre-
tium meliorationum, exceptione doli mali repelli-
tur, *l. sin autem,§,in re petita, ff.de rei vendicat. & in
l.adeo §. ex diuerso, ff de acqurend. rer. domin.* Præ-
sertim quia huiusmodi meliorationes fuerunt factæ
bona fide ab emptore, ideo super illis collocandi
sunt creditores, secundum ordinem suarum hypo-
thecarum; ita decisum fuit apud Vincent de Franch.
decis.506.per tot. qui dicit, † quod accessorium non
sequitur naturam sui principalis, quando subest 54
diuersa ratio; quem sequitur Hodiern. *in addit.* ad
Surd. *decis.56.num.5.* ideo valebit, & sortietur ef-
fectum præuentio aliorum creditorum contra ven-
ditorem quoad valorem melioramentorum, quamuis
dominium sibi in venditione reseruauerit.

Vigesimatertia Conclusio. Quando venditor rem 55
venditam tradidit reseruatâ sibi speciali hypothecâ,
super ipsâ re venditâ, tunc cogitur venire in iudicio
discussionis generalis, & potest præuenire vel præ-
ueniri; sed tamen præfertur cæteris omnibus credi-
toribus super re vendita, super qua non præferretur,
si non adesset illa specialis hypotheca: ita concludit
Negusan. *in tract.de pign.part.4.num.33.& 34.* quia
regulariter Dominus in traditione rei suæ potest
quascumque conditiones & pacta apponere, *leg. in
traditionib. ff. de pact.* † Dummodo tale pactum ap- 56
ponatur in ipso contractu, vel saltem in ipsa rei
traditione, vt dicit *ibid. num.35.* & Criuell. *decis.
Dolan.56.num.4.& sequen.* dicens non sufficere ge-
neralem omnium bonorum hypothecam, ad hoc vt
venditor cæteris creditoribus anterioribus præfera-
tur, sed specialem requiri, Gait. *in tract.de credito,
cap.4. quæsit.11. num. 1108.* vbi quæstionem hanc
multis rationibus exornat, † quæ est intelligen- 57
da in casu in quo venditor habuit fidem de pre-
tio, prout loquitur Gait. *dict.num.1108.* nam si fi-
des non fuisset habita, quærendum non esset de hy-
potheca, sed daretur rei vendicatio, vt superius
ostendimus. Et hanc eandem conclusionem com-
probat Fontanell. *de pact. nuptialib. claus.7.gloss.2.
part.9.num.18.*

Vigesimaquarta Conclusio. Quando venditio 58
facta fuit habitâ fide de pretio, & subsecuta tradi-
tio rei venditæ absque reseruatione specialis hy-
pothecæ, tunc venditor pro pretio potest præue-
nire, & præueniri; & comparere cogitur in concur-
su aliorum creditorum, vt collocetur iuxta tem-
poris antiquitatem; nec vllum hoc casu habet pri-
uilegium prælationis, *dict. l.venditor 12.* & *ibi*, Bald.
Cod.de rei vendicat. Casanat. *consf.9.num.48.* Barbos.
*in l.si cum dotem,23.§.fin.num.36. versic. præterea, ff.
sol.matr.*

In dubio autem, quando non constat habitam
fuisse fidem de pretio, si venditor rem tradiderit,
præsumitur quod fides habita fuerit de pretio: *leg.
quod vendidi 19.ff.de contrah. empt.* Et ideo cautiùs
agit venditor, si dominium sibi expressè reseruet, do-
nec pretium solutum fuerit, vel apponat in contra-
ctu pactum resolutiuum venditionis, nempe quod
contractus sit pro non facto & resolutus, casu quo
emptor pretium non soluerit: vt bene explicat Mer-
lin. *in tract. de pignorib. lib.4. quæst.41. num.34.39.
& seqq.*

Vigesimaquinta Conclusio. Quando res fuit
quidem vendita, sed nondum tradita emptori, pote- 59
rit venditor recedere à contractu venditionis, & al-
teri rem illam vendere absque suspicione falsi, & in-
cursu alicuius pœnæ; quia licet in contractibus no-
minatis non sit locus pœnitentiæ propter non im-
plementum, Add. ad Ludouis. *decis.88.num. o.* Ma-
rescot. *lib.1.var. resolut. cap.90.* † tamen hoc est ve- 60
rum, vt non possit peti contractûs rescissio ob non
implementum, per viam actionis, possit tamen peti
per viam exceptionis, vt nominatim de venditore
qui rem nondum tradidit, docet Surd. *decis.220.
n.18.*

num. 18. Gratian. *in addit. ad decis.* 13. *n.* 2. *& discept. forens. cap.* 523. *num.* 21. Siquidem hoc generaliter obtinet, vt contractus nominatus, si pacta non seruentur, resolui possit, non per viam Actionis, sed per viam Exceptionis; Giurba *decis.* 100. *num.* 23. plures allegans, idem tenent Add. ad Ludou. 130. *num.* 5. Bellon. iun. *cons.* 13. *num.* 41. Quod etiam firmauit Rota Romana *decis.* 192. *num.* 15. *parte* 5. *recentior.* quamuis Addentes ad Burat. *decis.* 640. *num.* 27. allegent contrariam decisionem factam *coram* R. D. Andrea, cuius tamen fit mentio *in dicta decis.* 192.

61 † Quamuis etiam Farinac. *in tit. de falsit. & simulat. quæst.* 150. *num.* 231. videatur residere in opinione *Angeli*, quem citat, *in leg. à diuo Pio.* 15. §. *sed si emptor. num.* 2. *ff. de re iudic.* nempè, quod res possit iterum vendi, si emptor pretium non soluat, quando agitur de venditione necessaria & iudicia-
62 li, secùs si de voluntaria. † Sed cum habeamus claram *Rotæ* decisionem, *dict. decis.* 192. *parte* 5. *recent.* non videtur ab illius opinione recedendum, quamuis in puncto iuris contrarium defendi posset.

63 Potest autem maximè venditor à contractu recedere, & illius rescissionem intentare, quando deficit causa finalis contractus, dummodo sit talis, vt sine ea quis non fuisset contracturus, Rota *dec.* 676. *num.* 6. *&* 7. *parte* 2. *recent.* Giurb. *decis.* 115. *num.* 10.

64 † Quod tamen debet intelligi, vt procedat quando cum contractu emptionis admixtum fuit aliquid quod habeat naturam contractus innominati, nam alioqui non licebit agere ad rescissionem emptionis, sed agendum erit ad interesse, vel dumtaxat rescindetur contractus per viam exceptionis, vt optimè explicat Bellon. iun. *consilio* 13. *num.* 41. 42. *& sequentibus.*

65 Deueniendo igitur ad materiam præuentionis infertur ex supradictis, quod in casibus in quibus locus est rescissioni contractus venditionis, siue ob non adimplementum per viam exceptionis, siue ob defectum causæ finalis per viam actionis, iudicium istud nihil commune habet cum discussione generali, nec cum executionibus quæ fiunt super aliis bonis emptoris ad instantiam creditorum, & ideo cessat hoc casu quæstio præuentionis, & quælibet causa currit marte suo. Possunt tamen, si velint creditores, assistere liti super rescissione intentatæ, ne in ipsorum præiudicium fiat aliqua collusio inter emptorem & venditorem. Ita deciditur in Cod. Fabrian. *lib.* 4. *titul.* 11. *de hæred. actio. definit.* 3.

CAPVT XXXII.

ARGVMENTVM.

Agitur de præparatoriis iudicij, vtrum ex ex illis oriatur præuentio, nempè de appellatione extraiudiciali. An & quando vim obtineat citationis. Et in quibus casibus per eam inducatur præuentio causæ. Quomodo differat ab appellatione iudiciali. Quis sit eius effectus. Quæ forma præsertim in beneficialibus. De sequestratione, & vtrum ex ea inducatur præuentio. De executione facta ob fugæ suspicionem, & præuentione ex ea producenda ex iuris communis, aut municipalis Auenionen. dispositione. De præuentione ex interrogatoriis litis præparatoriis. De denunciatione, vel intimatione extraiudiciali. De oblatione extra formam iudicij facta. De protestationibus extraiudicialibus. Et de actione ad exhibendum. Ostenditur an & quando ex illis producatur effectus præuentionis iudicialis. Et de præuentione in criminalibus, & remissione concedenda ad locum delicti, vel deneganda. Et quid in hoc obseruetur in Statu Auenionensi, & quid in locis Biturritarum, & Castrinoui ad Archiepiscoparum Auenionensem pertinentibus. Ex quibus lis censeatur extincta in beneficialibus.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio extraiudicialis habet vim citationis.*

2 *In appellatione extraiudiciali, assignatur appellato à iure terminus vnius mensis ad comparendum, & eo elapso, viginti dierum, quibus elapsis procedi tur in eius contumaciam.*

Quod procedit in beneficialibus, non in aliis, vt infrà, num. 13.

3 *Duplex est appellatio, vna iudicialis, alia extraiudicialis.*

4 *Appellatio extraiudicialis fieri debet ad iudicem ordinarium coram quo causa tractari debet.*

5 *Multa differentia referuntur inter appellationem iudicialem, & extraiudicialem.*

6 *Exempla appellationum extraiudicialium.*

7 *Quæ sit differentia inter appellationem extraiudicialem interpositam à parte, vel à iudice procedente extraiudicialiter.*

8 *Appellatio extraiudicialis regulariter non habet vim citationis.*

9 *Si Communitas fecerit statutum ambitiosum, in odium particularis personæ, datur appellatio extraiudicialis ab illo statuto.*

10 *Appellatus regulariter non cogitur comparere, nisi fuerit legitimè citatus.*

11 *Citatio non valet nisi præcedat iudicis decretum, &* num. 12.

12 *Nuntius non potest citare sine speciali iudicis commissione.*

13 *In beneficialibus, appellatio extraiudicialis, habet vim citationis, & arctat ad comparendum.*

14 *A collatione facta per Episcopum extraiudicialiter procedentem, licet appellare extraiudicialiter.*

15 *Quæ forma seruanda sit in appellatione extraiudiciali, ab electione, postulatione, vel prouisione beneficiorum.*

16 *Forma* cap. vt circa. De electione, in 6. *obseruanda est in quibuscumque beneficiis etiam simplicibus, dum extraiudicialiter appellatur.*

17 *Appellatio extraiudicialis, post commissionem efficitur iudicialis.*

18 *Appellatio extraiudicialis, quid operetur ad effectum attentatorum.*

Et quæ sint necessaria ad hoc vt ex illa appellatione quis dicatur attentare.

19 *Sola*

19 *Sola appellatio extraiudicialis, non inducit præuentionem.*

20 *Citatio vera & propria præuentionem inducit, non autem impropria.*

22 *Duplex est sequestratio, vna voluntaria & extraiudicialis, alia iudicialis & necessaria.*

23 *Ante litem motam, partes conuenire possunt de sequestro.*

24 *Sequestratio, quæ fit in vim rei iudicatæ, est vera exequutio, & præuentionem inducit.*

25 *Sequestratio quæ fit pro securitate iudicij, non est vera exequutio, sed solùm præparatoria futuræ executionis.*

26 *Præuentio non inducitur per simplicem executionem factam ob suspicionem fugæ, vel timorem dilapidationis ante litem motam. Vide tamen inferius,* num. 42.

27 *Interrogatoria litis præparatoria in quibus casibus dari possint.*

28 *Interrogatoria præparatoria data ante libelli oblationem, non inducunt præuentionem.*

29 *Cautela ad inducendam præuentionem est, vt interrogatoria dentur cum libello, vel post oblatum libellum, quia inducitur præuentio per libelli traditionem.*

30 *Si sequestratio facta contra suspectum vel extraneum, impugnetur tanquam nulla, lis tractanda est coram iudice, & scribente Notario executionis.*

31 *Vtrum per dationem fideiussoris iudicio sisti, censeatur approbata iurisdictio iudicis alioquin incompetentis.*

32 *Per fideiussionem necessariam, non approbatur iurisdictio.*

33 *Satisdatio dicitur quodammodo necessaria, licet habeat initium voluntarium.*

34 *Statutum Auenionis* de debitore suspecto, lib. 2. rubr. 10. *qua de causa fuerit introductum.*

35 *Simile statutum seu consuetudo permittens sequestrationem contra extraneos, viget in plurimis Ciuitatibus & Prouincijs.*

36 *Per dationem fideiussoris de iudicio sistendo, verius est prorogari iurisdictionem iudicis exequentis, in vim dicti statuti.*

37 *Fideiussor obligatus in solidum, tenetur tanquam principalis.*

38 *Fideiussor obligatus cum iuramento, tenetur quamuis principalis non esset obligatus.*

39 *Carceratus in vim dicti statuti, non solet relaxari nisi consenserit in iurisdictionem.*

40 *Cautio iudicio sisti, comprehendit in casu dicti statuti, iudicatum solui, ex mente* Castrens. *& aliorum.*

41 *Fideiussio non est necessaria, quæ non datur ex necessitate legis.*

42 *Ex stilo Curiarum Auenionensium, captura vel executio contra suspectum de fuga dat præuentionem.*

43 *Per oblationem extraiudicialem factam ante litem motam, non inducitur præuentio, nisi interueniat citatio, vel traditio libelli, authoritate iudicis.*

44 *Oblatio vel denunciatio extraiudicialis, non interrumpit præscriptionem legalem, vel conuentionalem.*

45 *Protestatio & intimatio extraiudicialis, non interrumpit præscriptionem.*

Quod fusius explicatur per plures casus.

46 *Protestatio literarum cambij, & alia similes, non dant præuentionem.*

47 *Protestationes etiam factæ coram iudice, non dicuntur propterea iudiciales, quamuis parti fuerint intimatæ.*

48 *Intimatio facta authoritate iudicis, non continet citationem.*

49 *Ex processuris extraiudicialib. non oritur præuentio.*

50 *Per actionem ad exhibendum, non fit præuentio.*

51 *Condemnatus ad exhibendum, non censetur condemnatus ad aliud præstandum.*

52 *Sententia lata in actione ad exhibendum, non parit exceptionem rei iudicatæ, in negotio principali.*

53 *Quomodo proponi debeat actio ad exhibendum, ad hoc vt per eam oriatur præuentio.*

54 *Actio simplex ad exhibendum modici est præiudicij, ideo summariè tractari debet.*

55 *Quæ remedia competant contra non exhibentem.*

56 *De præuentione iudicis loci delicti, aduersus iudicem originis aut domicilij.*

57 *Apud nos, remissio ex causa conceditur, & obtinetur, in delictis grauioribus.*

58 *Remissio non solet concedi in locis Biturritarum & Castrinoui, subditis Illustr. & Reuerendiss. Auenionensi Archiepiscopo.*

59 *Remissio fuit obtenta ad locum delicti in fauorem feudalis Domini, ex sententia Rotæ Auenionensis in iudicio contradictorio lata.*

VARIA Iudicij præparatoria hoc in capite consideranda sunt, vt plenius tota iudicialium præuentionum materia absoluatur. Primum est, appellatio extraiudicialis, quæ non malè litis futuræ præparatio dici potest. Secundum est, sequestratio ante litem contestatam vel propter fugæ suspicionem, aut dilapidationis timorem obtenta. Tertium, interrogationes litis præparatoriæ, quæ vtplurimum ante litem contestatam fieri solent.

Quæritur itaque primo, vtrum per appellationem extraiudicialem inducatur præuentio causæ appellationis. Dubium faciunt ea quæ supra diximus *cap.* 9. per solam citationem causari præuentionem iurisdictionis,† atqui appellatio extraiudicialis obtinet vim citationis, est enim quædam prouocatio, causâ nondum cœptâ, ad illam inchoandam: 1
text. *in c. cum sit Romana* 5. *de appell.* ibi, *quoniam sacri Canones etiam extra iudicium passim appellare permittunt, nec solent huiusmodi dici appellationes, sed prouocationes ad causam,* & ibi explicat Gloss. *in verb. solent.*

Et adeo vim habet citationis, huiusmodi extraiudicialis appellatio, vt assignetur appellato à lege terminus vnius mensis ad iter arripiendum ad Iudicem ad quem, & lapso mense detur alius terminus à iure, viginti dierum, intra quos si non compareat, proceditur in contumaciam, perinde ac si legitima & iudicialis citatio interuenisset, vt docet Marant. *in speculo, tit. de de appllat. num.* 279. dicens hunc esse mirabilem effectum, in quo quis potest facile aduersarium nihil tale cogitantem decipere, appellando ab eius molestia ad Sedem Apostolicam, & deinde producendo omnia acta facientia ad victoriam causæ: nam pars appellata non aduertet in comparendo, & sic poterit fabricari processus & obtinere sententia sine contradictione, & ita dicit se vidisse millies practicari. Hæc praxis probatur per text. *in capite* 1. *de electione in* 6. & *ibi*, Gloss. *in verb. absentia*, vbi dicitur quod si quis electionem, seu postulationem factam impugnat, in formam obiiciens aliquid, vel personam; & propter hoc ad Papam appellari cõtigerit, tam is qui opponit, quam is qui defendit, & generaliter omnes quorũ interest, & quos causa concernit, per se, vel per procuratores ad causam 2

instuctos, ad Sedem Apostolicam à die obiectionis, iter arripiant intra mensem.

Sed si pars alia non venerit, per viginti dies post aduentum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cuiusquam absentia, sicut de iure fuerit, procedatur.

Vnde non sine ratione dubitari posse videtur, vtrum talis appellatio ab electione, postulatione, vel prouisione beneficij interposita, præuentionis producat effectum, cum vim citationis obtineat.

3 Pro cuius dubij & præsentis quæst. resolutione, supponendum est, duo esse appellationum genera, videlicet iudicialem, quæ interponitur à iudice iudicialiter, & in formâ iudicij procedente; & extraiudicialem, quæ extra iudicium interponi potest, *cap. bon.mem. 51. c.cum sit Romana 5. de appellationib.* apud Gregorium, *& cap. concertationi 3. eod. tit. lib. 6.* & cum
tales appellationes extraiudiciales habere videan-
tur (vt mox dictum fuit) vim conuentionis, seu vo-
4 cationis in ius (in casib. inferiùs declarandis) † pro-
pterea hæc prouocatio, seu appellatio fit ad iudicem ordinarium coram quo citandus, vel vocandus esset pro lite aduersarius, dum via ordinaria litigandum est, ita vt, qui non potest citari coram aliquo iudice, non possit etiam ad eum prouocari, vt notauit Petr. Gregor. *in partitionib. iur. Canonici, lib. 5. tit. 15. de appellationib. cap. 1. num. 3. & in gloss. liter. F, & liter. G.*

5 Inter vtramque appellationem plurimæ assignantur à Doctoribus differentiæ cum suis ampliationibus & limitationibus videlicet, quod in iudiciali, non appellatur à futuro grauamine. Item non requiritur regulariter expressio causæ. Debet appellari respectu certi grauaminis. Sufficit appellatio sine scriptura. Omnia post appellationem gesta tanquam attentata reuocantur, & iurisdictio suspenditur in totâ causâ.

Sed in appellatione extraiudiciali, appellatur etiam à quocunque futuro grauamine. Causa appellationis exprimenda est. Admittitur appellatio etiam incerta & generalis, tam respectu personarum, quam respectu grauaminis. Appellari debet in scriptis. Non suspenditur tota causa, sed ea tantum quæ concernunt articulum ratione cuius fuit appellatum, nec gesta post appellationem reuocantur tanquam attentata, iuxta ea quæ declarantur per DD. citandos infrà *num. 18.* quas omnes differentias fusius explicat, Philipp. Franc. *in d. cap. bon. mem. 51. de Appell.* & Sigismund. Scac. *in tract. de appell. c. 2. q. 2. num. 32. & mult. seqq.*

6 Cuius appellationis extraiudicialis plurima referuntur exempla apud Ruginell. *in eod. tract. cap. 3. §. 2. à n. 18. vsque ad 42.*

7 Secundo supponendum est, appellationem extraiudicialem duob. modis interponi posse. Quandoque enim appellatur à Iudice extraiudicialiter procedente, quandoq; verò non appellatur à iudice, sed ab ipsa parte extra iudicium. Primo casu debet appellari in præsentia ipsius Iudicis, vel Prælati grauamen inferentis, si illius copia haberi possit. Secundo verò casu, nempe quando appellatur ab ipsa parte, debet appellari in eius præsentia, si illius copia haberi possit, quando aduersarius est certus, alias nullius præsentia requiritur. Cautius tamen est hoc casu appellare coram personis authenticis, vt bene supradicta explicat Franc. *in d. cap. cum sit Romana 5. num. 4. de appellat. & in d. c. bon. mem. 51. num. 24. eod. titul.*

8 Tertio supponendum est, quod regulariter appellatio extraiudicialis non habet vim citationis, quia
non inducit necessitatem comparendi, absque noua
citatione. † Exemplum poni potest in casu quo 9
communitas fecit statutum vel decretum in odium cuiusdam personæ priuatæ, à quo statuto seu decreto licita est appellatio, quæ extraiudicialis nuncupatur, vt dicit Bart. *in l. ambitiosa n. 31. ff. de decret. ab*
ordine faciend. † tunc nō tenetur Communitas, si ap- 10
pellatum fuerit, comparere coram Iudice ad quem, nisi de nouo citetur, vnde ex tali appellatione, nasci non potest aliquis præuentionis effectus, cum non habeat vim citationis, neq; arctet ad comparendum, vt dicit Franc. *in d. c. bon. mem. 51. num. 18.* Et ratio est
† quia nemo citari debet verbaliter vel personaliter, 11
nisi præcedente Iudicis decreto de citando, *l. fin. C.*
de exhibend. reis: adeo vt † nec ipse nuntius generalis 12
deputatus ad citationes faciendas, possit citare sine speciali Iudicis mandato, vt dicit Abb. *in d. cap. cum sit Romana 5. num. 23. de appellat.* Et magis in specie quod non inducatur præuentio per citationem, si non facta fuerit de mandato iudicis, ostendit Barbos. *in l. si quis postea 7. num. 63. ff. de iudic.* Decian. *in tract. crimin. lib. 4. c. 21. n. 19.*

Supradicta regula limitanda est, vt locum non 13
habeat in beneficialibus, in quibus appellatio extraiudicialis vim citationis obtinet, & arctat ad comparendum intra viginti dies post elapsum mensem assignatum ad iter arripiendum, adeo vt non sit opus noua citatione, vt dicit Marant. *in dict. tit. de appellationib. num. 279.* Grauat. ad Vestr. *lib. 3. cap. 7. num. 4.* & ante eos Franch. *in d. cap. bona memoria, 51. n. 18. de appellationib.*

Exemplum proponi potest, si quis appellet à col- 14
latione beneficij per Episcopum procedentem extraiudicialiter, & sine iudicij contérione factâ, Gonzal. *ad Regul. 8. Cancellar. gloss. 9. §. 1. n. 27. 36. & sequent. & n. 203.* hoc enim casu, & similibus de quibus in *dicto cap. 1. de appellat. in 6.* licet appellare,
† dummodo tamen in tali appellatione seruetur for- 15
ma præscripta in *cap. vt circa 4. de election. in 6.* de qua Rot. Romana *decis. 269. num. 38. p. 6. recentior.*
† Vbi etiam *num. 37.* dicitur dispositionem illius 16
textus procedere non solum in Dignitatibus, sed etiam in quibuscumque beneficiis simplicibus. Ex quibus colligitur quæstionem præuentionis, ad solas appellationes extraiudiciales in causis beneficialibus esse restringendam, cum in aliis non insit vis citationis.

Dubium hoc resoluitur si dicamus primo, non 17
esse dubitandum quin appellatio qualibet extra iudicium interposita, vim habeat præuentionis, statim vbi talis appellatio fuit commissa, & illius commissionis vigore processum fuit ad citationem cum inhibitione. Tunc enim non est amplius extraiudicialis, sed efficitur iudicialis; non solum quoad effectum præuentionis, vt superius *cap. 1.* demonstrauimus, sed etiam ad effectum attentatorum, vt bene considerat Lancellot. *de attentatis lite pendente, p. 2. c. 4. in præfat. num. 230.*

Secundo, appellationem huiusmodi considerari 18
posse ad plures effectus, nempe ad effectum præuentionis & litispendentiæ introducendæ, & ad effectum subrogationis, denique ad effectum attentatorum, de quibus omnibus copiosè differit, Lancellot. *d. cap. 4. n. 219. & mult. seqq.* ostendens appellationem huiusmodi nihil operari nisi parti appellatæ fuerit intimata, vt *ibid.* per eum *n. 36.* Et de effectu attentatorum quoad istam appellationem extraiudicialem, agit etiam Maresc. *lib. 2. var. resol. c. 64. n. 20.* Caualcan. *dec. 26. num. 56. p. 3.* & copiosè Salgad. *in tract. de Regia protection. p. 2. c. 13. per tot.*

Duo

Doo autem hic notanda sunt. *Primò*, quod hoiusmodi appellatio extraiudicialia debet iustificari coram Iudice ad quem, antequam inhibitio laxetur contra Iudicem à quo: Lancellor. *de attent. et appell.pend.cap.*12.*limit.*3.*num.*20. Secundò, quod ad hoc vt talis appellatio operetur reuocationem attentatorum, debet intimari Iudici & parti: vt notat *ibid.*Lancell.*n.*25. sicut appellatio interposita coram authentica persona, similiter est intimands, vt afficiat: Lancellot. *dicta limit.*3.*n.*30.

19 Tertiò deoeniendo ad effectom præuentioois, concludeodum est per illam solam appellationem extraiudicialem oon produci præuentionis effectum, nisi subsecutacommissione & citatione iudi-
20 ciali, vt mox *num.*17. dictum fuit: † licet enim verum sit, appellationem illam io beneficialibus vim citationis obtinere, ex *d.c.*1.*de electione in* 6. tamen citatio illa imperfecta est vt dicit Lancell. *d.cap.*4.*in præfation.n.*223.*&* 228. Vera enim & propria citatio, ideo præuentionem operatur, quia est de exercitio
21 iurisdictionis, vt diximos *cap.*9.*n.*3. † & inter cætera ad citationis validitatem requisita, necessariam in primis esse Iudicis competentia authoritatem & mandatum, suprà satis osteodimus, *num.*11.*&* 12.& vltra ibi citatos tradit Vaot. *in tract.de nullit.ex defect.citationis,num.*35.

Concludendum igitur est, ex illa simplici appellatione extraiudiciali etiam in beneficialiboa non causati præuentionem iudicialem, vt probat Salgad. *in dict.tractat.de Reg.protectione, part.*2.*cap.*13.*num.*45.*&* 153.

22 Quæritur secundo, vtrum per sequestratiooem inducatur præueotio iudicialis. Respondetur distinguendum esse inter sequestrationem voluntatiam, & necessariam seu iodicialem: Quandoque enim fit sequestratio de consensu partium & voluntariè, cum ad essentiam sequestri oon requiratur contentio iudicialis, sed sufficiat controuersia extraiudicialis, vt quia fortè altercantes super aliqua re conueniunt, vt fiat seqoestrum, ad fines postea in iudi-
23 cio litigandi. † Atque ita intelligenda est Gloss. *in cap. examinata* 15.*de iudiciis*, vbi requirit ad hoc vt procedat sequestrum, vt res sit in litigium deducta: quia non dicit quod sit deducta in iudicium, & ideo potest etiam locum habere in litigio extraiudiciali, vt per Abbat. *in dicto cap. examinata num.*13. & declarat Caroc. *in tract.de sequestro, part.*1.*q.*1.*num.*3.*& part.*3.*quæst.*6.

Dum autem qoæritur de sequestro iudiciali, aduertendum est illud duobus modis fieri posse. Aliquando enim fit ante litem cœptam, aliquaodo vero lite pendente. Item aliquando fit pro executione rei iudicatæ, vel iostrumeoti publici habentis paratam executionem (cum apud noa instrumenta publica liquida mandentur executioni, nulla citatione, vel intimatione præcedente, etiam nondum probatis mediis, dummodo postea negata probentur, ex Statuto *lib.*1.*rubr.*17.*de execut.instrum art.*1.) aliquando verò pro securitate Curiæ, vel partium.

24 Quando sequestratio fit in vim rei iodicatæ, vel instrumenti publici, tunc est species executionis, & ideo non est dubitandum quin ex tali sequestratione inducatur præoeotio, sicut ioducitur per qoamlibet aliam executionem, ex traditis per Curtium *in tractat.de sequestr.q.*22.*num.*73. Rot.apud Burat. *decis.*553.*n.*3.

25 Quando vero sequestratio fit ante litem motam pro securitate iudicij, veluti si tempus solutionis contentum in instrumeoto publico noodum aduenerit, & debitor sit de fuga suspectus, & interueoiāt requisita ad hoc, vt procedatur contra aliquem tanquam de fuga suspectum, de quibus inter cæteros Burat. *decis.*531. Maoson. *de causis executiuis, qu.*3. tunc potest laxari mandatum suspcionis fugæ contra debitorem, quod nomine execotionis propriè sumptæ venire non potest, cùm non reodat ad solutionem, sed ad assecurationem iudicij, vt dicit Rot.apud Zachiam. *de obligat.camerali,dec.*128.*n.*2. Est enim talis sequestratio præparatoria futuri iodicij, cum fiat duntaxat pro faciliori futura executione. Vt dicit *ibid.*Rot.*num.*6. † Et ideo per huiusmodi 26
sequestrationea ante cœptum iudicium factas oon causatur aliqua præuentio, nec litispendeotia, sicuti nec per capturam personæ de fuga suspectæ: qua de re licet dubitatiuè loquatur Caccialup. *in d.tract.de debitore suspect.& fugitiu.q.*15.*num.*3. tamen hoc clarè determinat Caroc. *in d.tract.de sequestro p.*2 *q.*37. eâ videlicet ratione, quia seqoestra quæ fiunt ante litem contestatam, sunt tantum futuri iudicij præparatoria, & fiunt antequam appareat qnid & quantum qois habeat de alieno, itavt deliberare non possit, nec per consequeos lis cœpta dicatur: quia in primis confirmanda est sequestratio, & successiuè procedendum est in causâ ad litis contestationem, Rebuff. *in const.Regias, tom.*1.*tit.de liter.obligatoriis, art.*6.*gloss.*3.*n.*64.*&* 65. Caualcan. *part.*1.*dec.*3.*n.*2. Caroc. *in eod.tract.de sequestro.p.*2.*qu.*37. Lancellot. *de attentat.p.*2.*c.*4.*de attentat.lite pendente, in præfat. num.*246.*&* 147. Et sic concluditur quod per sequestrationem factam ante motam litem non inducitur præuentio. Verùm, quid apud nos seruetur io praxi? vide *infrà num.*42.

Quæritur tertio, an per interrogatoria litis præ- 27
paratoria inducatur præuentio. Veluti si qois contra alium agere velit taoquam hæredem alterius? quo casu potest ioterrogari aote litem cōtestatam, vtrum sit hæres illius ex cuius persona conuenitur, & an in solidum, vel pro quotâ parte sit hæres: *l.*1.*& leg. qui* 5 *ff.de interrogat.actionib.* Potest etiam interrogari qualiter sit hæres an ex testamento, & an suo nomioe sit ei qoæsita hæreditas: *l.si defensor.*10.*§.aliud quæritur, ff.eod.tit.* Similiter quaodo agitur rei vendicatione, potest reus interrogari ante litem contestatam vtrum possideat? & pro qua parte? & an dolo desierit possidere? de quibus omnibus Speculator *lib.*2.*tit.de interrogat.quæ fiunt ant.lit.contest.§.*1.*n.*1.

Hoc casu distinguendum est. Nam aut simpli- 28
citer data fuerint iotertogatoria ante libelli oblatiooem, (quod fieri posse testatur Practic.Papien. *in tit.de interrogatoriis, in verb. Quatenus ex officio vestro, num.*3. & sæpiùs in praxi vidimus obseruatum.) Et tonc cum hæc interrogatoria sint tantum præparatoria futuræ litis, non potest ex illis dari præuentio, aut litis pendeotia.

Aut vero dantur interrogatoria vnico contextu 29
cum libello (quod melius & consultius est, vt dicit Gloss. *in l.*1.*in verbo, necessaria, ff.ad exhibendum.*) Siue etiam dum dantur interrogatoria post porrectum in actione reali libellum, quod etiam fieri posse tradit Gloss. *in l.*1.*in verb.instituitur, ff.de interrogatoriis actionibus*, & tunc causatur præuentio noo ex vi interrogatoriorum, sed ex vi citationis & libelli dari in negotio principali. Itaque si quis dubitet ne præueoiatur in actione rei vendicationis, vel petitionis hæreditatis, optimè sibi consulet, si vel primò partem cum copiâ libelli citari curet, dando postea interrogatoria, vel simul & semel libelli & iotertogatoriorum copiam aduersario cum citatione expediti procuret, vtroque enim modo interrogatoria dari posse dicit Practic. Papieo. *loc.* proximè *citato*,

& consetunt tradita per Bart. *in l. si finita, §. Iulianus,*
num 6. & 7. ff. de damno infect. vbi dicit quem non
effici contumacem nisi citetur cum copia libelli,
& quod de iure libellus præcedere debet, licet in
quibusdam locis contrarium de coosuetudine ser-
uari dicat.

Sed pro maiori declaratione eorum quæ suprà di-
ximus *num.* 56. magis in specie explicandum est,
quod dicitur ex sequestratione cootra suspectum
debitorem, aut illius bona, facta, præuentionem non
30 induci. † In primis enim si quis vti suspectus fue-
rit pignoratus, vel carceratus iuxta iuris dispositio-
nem, seu etiam in vim Statuti Auenionensis *lib. 5.*
rubr. 10. vbi talis sequestratio permittitur, & forma
in ea procedendi præscribitur, non est dubitaodum
quin causa ipsa arrestationis, si de eius nullitate, aut
inualiditate agatur, aut si illam alia ratione impu-
gnari contingat, quæstio illa per eum, & coram eo
iudice & Notario termioanda sit, cuius authoritate
executio facta fuit. Per text. *in l. à diuo Pio* 15. §. *si*
super rebus. ff. de re iudic.

Sed maior dubitatio est, vtrum sic arrestatus datâ-
que cautione de iudicio se sistendo relaxatus, petere
postea possit se ad domicilij sui iudicem remitti pro-
31 positâ exceptione fori declinatoriâ. † In hac quæ-
stione multi Doctores censuerunt per dationem fide-
iussionis iudicio sisti, non esse prorogatam iudicis
arrestantis iurisdictionem, sed ea non obstante peti
posse remissionem ad iudicem domicilij forensis ar-
32 restati. † Rationem afferunt quia cum hæc fideius-
sio fuerit ex necessitate præstita, videlicet ad obti-
neodam persoοæ, vel bonorum relaxationem, iuxta
l. si fideiussor. 7. §. si necessaria, & in l. de die. 8. § tutor.
& *ibi* maximè Castrens. *ff. qui satisd. cogant.* sequitur
per illam non prorogari iurisdictionem: Menoch.
lib. 2. præsumpt. 29. *num.* 7. Heting. *de fideiuss. cap.* 5.
num. 170. *iuncto num.* 184. & 194. Mart. Medic. *exa-*
33 *minat.* 32. *num.* 8. † Quod si dicatur illam non esse
merè necessariam fideiussionem, cum habeat initium
voluntarium. Replicari poterit, de ea iudicandum
esse tanquam de oecessaria, Castrens. *in dict. §. tutor.*
Osasc. *decis.* 70. *num.* 2. Et propterea per præsta-
tionem huiusmodi fideiussionis non renunciari iuri
petendi remissionem causæ ad domicilium Rei te-
statur Galerat. *de renunc. cap.* 140. *num.* 17. Caroc. *de*
except. cap. 22. *q.* 24.

34 Sed tameo contrarium verius est, nempe eum qui
dat fideiussores iudicio sisti in casum arrestationis
in vim dicti statuti, non posse postea forum declina-
re, quia alioqui non satisfieret intentioni Statuen-
tium, qui non tantum habuerunt respectum ad su-
spicionem fugæ, cum in vim illius sæpè procedatur
contra extraneos, in quibus propter eorum idonei-
tatem non adest fugę suspicio; sed potius Statuentes
prospicere voluerunt ciuium indemnitati, ne extra
ciuitatem pro rebus aut summis sibi debitis maxi-
mo cum incommodo litigare cogantur, & forsan
summarum sibi debitarum maiorem partem in ex-
35 pēsis consumere, † vt de simili consuetudine vigen-
te in Cathalonia tradit Caocer. *lib. 2. var. resol. c.* 4.
num. 7. & alibi Pech. *de iure sistendi, cap.* 2. *num.* 6. Et
Rebuff. *in constit. Reg. tomo* 1. *tit. de literis obligat. ar-*
tic. 6. *gloss.* 3. *num.* 41. & 42. Vbi dicit similem con-
suetudinem vigere in ciuitate Parisieosi, Aurelia-
nensi, Bituricensi, Tholosana, Montepessulana, Bur-
degalensi, & in tota Vascooia, imò & in tota Gal-
lia, Hispania, & Italia. Nec solum in ciuitate Pari-
siensi sufficit dare cautionem iudicio sisti, sed vlte-
rius debet arrestatus dare cautionem iudicatum sol-
ui, vt testatur Papon. *in recollect. arrest. lib.* 18. *tit.* 5.
art. 29. Et de eodem statuto ciuitatis Auenionensis
nominatim loquitur Renat. Chopio. *de moribus Pa-*
ris. lib. 3. *tit.* 3. *num.* 2. referens alia loca vbi similis
viget consuetudo. † Et hanc sententiam, quod fo- 36
rum iudicis qui arrestum decreuit, & exequi fecit
non possit declinari post cautionem datam iudicio
sisti, tenuit *Azo*, iuxta quam sic in praxi seruari te-
statur Boër. *decis.* 118. *num.* 2. *iuncto num.* 5. Caccia-
lup. *de debit. susp. & fugit. quæst.* 9. *num.* 7. *in fine,* &
bene eam probat Anchar. *consil.* 192. *num.* 5. *versic.*
Quoad secundum.

Et in effectu, ego duraote spatio quadraginta quin-
que annorum, quibus in negotiis versatus sum, nun-
quam hoc vidi deduci in controuersiam. † Maximè 37
quia fideiussores, qui dantur iuxta formam dicti sta-
tuti se obligant vti principales & in solidum, quo
casu non censentur amplius obligati vti fideiusso-
res, sed in rem suam; Gratian. *discept. forens. cap.* 348.
num. 26. Paul. Bellon. *de iis quæ fiunt incontin. libro* 1.
cap. 57. *num.* 4. Giorb. *consil.* 45. *num.* 8. Et ideo ta-
les fideiussores tenentur ex propria persona quam-
uis principalis non esset obligatus, † attento iura- 38
mento in similibus contractibus apponi coosueto
Manric. *de tacit. conuent. lib.* 11. *tit.* 9. *num.* 15. *in fine,*
Muhedan. *decis.* 2. *de fideiussor.* † Atque ita etiam 39
apud nos praxis obseruat, immo solent arrestati an-
tequam exeant eligere domicilium, & constituere
procuratorem ad comparendum, vt & fieri solere
testatur Rebuff. *dicto numero* 42. *de literis oblig. ar-*
ticul. 6. *gloss.* 3. † Et communis hoc praxis obser- 40
uat, teste Caccialup. *in dicto tract. de debit. susp. &*
fugit. quæst. 9. vt non solùm iudicio sisti, sed etiam
iudicatum solui caueatur, quod & apud nos experti
Notarij obseruare soleot. Prout dicit Castrens. *in*
l. neque impuberes 22. §. *qui in ius, ff. de in ius vocan.* vbi
cautiooem exigit de stando iuri, & iudicatum sol-
uendo. Sequitur Rota Romana *inter consil. Farin.*
consil. 57. *num.* 36.

Neque obstat quod oppositum fuit, fideiussionem 41
illam licet non sit omnino necessaria, tamen vti ne-
cessariam debere iudicari. Nam contrarium tenet
Gabriel. *consil.* 53. *lib.* 1. dicens illam esse volunta-
riam fideiussionem, cum non ex necessitate legis, sed
ex patris voluntate præstetur. Sequitur Gratian.
discept. forens. cap. 348. *n.* 21. & 25. Cancer. *lib.* 1. *var.*
resol. c. 5. *de fideiuss. n.* 123.

Vltimo loco notandum est, quod licet superiùs 42
num. 26. dixerimus secundum iuris communis re-
gulas, per similes arrestationes pro securitate Curiæ
aduersus suspectos de fuga factas non induci præ-
uentionem, tamen sumpta informatione à notariis
præsertim senioribus huiusce ciuitatis didici apud
eos ita obseruari, vt quælibet executio etiam ad-
uersus suspectos de fuga, sed maximè si fiat contra
exteros in vim dicti statuti, tribuat præuentiooem,
& alios creditores, si coocurrant, teneri venire oppo-
sitiuè, scribente notario executionis quantumvis
præparatoriæ, etiam post relaxatiooem personæ, vel
pignorum, mediante cautione factam. A qua con-
suetudine non est recedendum quæ in eo fundata
videtur, quod quilibet præueniens per executionem
cœteris est præferendus. Et quia notarius carceraos
facit omnium creditorum causam meliorem.

Restat nunc pro complemento huius capitis, vt
agamus de aliis actibus qui fiunt ante litem conte-
statam, vel pro præparatione litis, an & quomodo
ex illis oriatur præuentio.

In primis agendum est de oblatione extraiudicia-
li, denunciatione, intimatione, requisitione quam
vocamus *sommation,* & similibus.

Suppo

43 Supponamus siquidem, eum, cui ius retractus ex consuetudine, vel conuentione competit, aut etiam Dominum Directum qui rem emphyteuticam venditam, iure prælationis feudalis retinere desiderat, offerre emptori pretium, illi significando quod vult vti iure retractus seu prælationis. Sanè si nihil aliud præter simplicem illam oblationem, vel intimationem interueniat, nec adhibita fuerit præterea citatio, vel traditio libelli aut petitionis, nulla planè erit facta causæ præuentio. Ratio est, quia oblatio illa est actus merè extraiudicialis, nullam requirens causę cognitionem, & in mero facto consistens, per text. *in l.1.§.nunciatio, ff. de noui oper. nunciat.* & *ibi* DD. asserentes nunciationem noui operis etiam non adito Prætore & diebus feriatis fieri posse. Et sic actus huiusmodi sunt omnino extraiudiciales, nisi aliud quoque, vt dictum est, interueniat. Tiraq. *de retract. proximit. ad finem tituli, num.* 78. Sed si iudicis authoritate fiat nunciatio cum inhibitionibus, vt fieri plerumque solet, orietur præuentio sine dubio, potius vigore inhibitionum, vel citationis

44 quam nunciationis. † Facit à simili, quia sola oblatio extraiudicialis, aut denunciatio præscriptionem non interrumpit temporis à lege, vel conuentione ad retrahendum assignati, sed vltra oblationem addenda est citatio, & sine ea non fit temporis interruptio, *l. alienam, ff. pro empt.* Tiraq. *de retract. proxim. §.8. gloss. 2. num. 1.*

45 Eadem ratione protestatio & intimatio extraiudicialis, præscriptionem non interrumpit: Balb. *de præscript. 6. partis membr. 3. quæst. 4. numero* 19. Peregrin. *consil. 60. numero* 21. *volum.* 1. nisi in certis casibus à iure expressis, Balb. *loco citato*, Boër. *decis.* 333. *num.* 6.

De hac quæstione, vtrum interpellatio extraiudicialis interrumpat præscriptionem. Egimus iterum *part. 2. huius tract. cap. 4. num.* 18. *& in quæst. eiuslib. c.* 182. *num.* 7. *&* 8.

Pro vera resolutione statuendum est *Primò*, quod dubitatio quæ oritur per interpellationem, seu denunciationem extraiudicialem, impedit præscriptionem antequam oriatur, quia ad ortum præscriptionis requiritur bona fides vera & positiua, quam impedit illa extraiudicialis denunciatio; sed post inchoatam semel præscriptionem requiritur etiam de iure Canonico vera & positiua mala fides ad illius interruptionem, quæ non producitur per solam dubitationem: vt bene explicat Barbos. *ad rubr. Cod. de præscript. 30. vel. 40. annor. numer. 270. & sequent. & numero 285. & ad leg. sicut, eod. titul. numero* 235.

Secundò, quod si post inchoatam præscriptionem, talis denunciatio etiam extraiudicialis facta fuerit, vt per eam possessor habuerit veram notitiam iuris alieni, hoc casu propter malam fidem possessoris interrumpetur præscriptio: vt probauimus *dicto cap.* 182. *num.* 7.

Tertiò, quod prædicta procedunt in præscriptione legali; si autem agatur de conuentionali, videnda erunt tradita inferius *part. 2. huius tract. cap. 4. num.* 19.

46 Idem de protestatione dicendum est. Nam qui protestatur non agit Alexand. *consil. 78. sub n. 17. vol.* 5. Vnde quando literarum cambij occasione mercatores suas consuetas faciunt protestationes, non producitur ex eo aliqua præuentio, quia tales protestationes sunt actus merè extraiudiciales, Bart. *in l. cum filiusfamilias, ff. de verb. obligat. in §. finali.*

47 Quod ampliatur, vt locum habeat, etiamsi tales protestationes fierent coram iudice, non enim propterea inducta esse posset præuentio iudicialis, nec potest actus ille dici in iudicio celebratus, quia non fit Iudici, sed parti, & nihil petitur à Iudice nisi vt mandet protestationem intimari, Natt. *consil.* 172.
num. 15. † Nam etiam per iudicem potest fieri in- 48
timatio, *l. in contractibus, §. final. C. de non num. pecun.* vbi *Bald.* dicit quod talis intimatio non est citatio, & ideo fieri etiam potest die feriato: quod etiam voluit Tiraq. *de retr. prox. ad finem tit. n.* 83. Et in terminis præuentionis, tenet Cyriac. Nig. *controu. 383. n.*
20. *ad* 24. † Et generaliter, quod ex quibuscunque 49
processuris extraiudicialibus non oriatur litispendentia nec præuentio, tradit Salg. *in tract. de Regul. protect. p. 2. c. 13. n.* 45.

Prætereà videndum est, vtrum per actionem ad ex- 50
hibendū, quæ similiter iudicij præparatoria est, oriatur causæ præuentio. Quod enim actio ista sit futuri iudicij præparatoria, vel ex eo constat, quod qui petit rem exhiberi, non ideo Dominum se dicit, nec
id ostendere debet, *l. 3. in princ. ff. ad exhib.* † Nec 51
propterea sequitur aliquem debitorem esse, aut ad aliud præstandum teneri quamvis exhibere condemnatus sit, *l. 1. in fin. & toto tit. ff. ad exhib. l. 1. Cod.*
eodem tit. Cyriac. Nig. *controu. 120. n. 22. &* 25. † Et 52
propterea sententia lata in actione ad exhibendum, non parit exceptionē rei iudicatæ in iudicio rei vendicationis, Aretin. *in §. præter. num. 8. vers. Aduertas*
tamen, Inst. de actionibus. † Quod est verum quando 53
fuit simpliciter actum ad exhibendum absque cumulatione remedij restitutorij, prout ita fieri posse testatur Aretin. *ibidem n. 4. 7. &* 8.

Ideo qui causam præuenire vult, debet remedium restitutorium simul cum actione ad exhibendum cumulare, iuxta doctrinam Aretin. *loco citat.* Aliud est, si simpliciter exhibitio præparatoria proponatur, quia illa † modicum parit præiudicium, & sum- 54
mariè tractanda est, abbreuiatis dilationibus, quamvis causa principalis esset ordinaria, & in ea probationes quoque summariæ admittuntur: Bart. *in l. si quis à liberis §. si quis ex his ff. de liber. agnosc. n. 3. versic. Quædam est causa summaria quæ non parit.* Marcell. Cala *De modo artic. & prob. gloss. vn. §. 2. n.* 1606.
† Quæ autem remedia competant contra non ex- 55
hibentem, tradit Vincent. de Franch. *decis. 271. n.* 10. Videlicet, condemnatio ad interesse, denegatio audientiæ, & iuramentum in litem.

Cæterum hic instituti nostri ratio postularet, vt 56
de præuentione inter iudices loci domicilij, originis, & delicti, separato capite ageremus, verum hæc materia adeo diffusè explicata reperitur, apud Farin. *in tract. de inquisit. q. 7. per totam*, vt illi nihil addi posse videatur. Poterit etiam adiri Guazzin. *de defens. reor. defens. 1. cap.* 17. Thesaur. *decis.* 90. Vincent. de Franch. *dec.* 37. 66. 88. 505. & *ibi Addent.* Iul. Clar. & Baiard. *§. fin. quæst. 38. &* 39. Boss. *in tit. de foro compet.* Barbos. *in leg. hæres absens, 19. §. proinde, in art. de for. delic. ff. de iudic.*

Apud nos vidi plures factas remissiones, ex cau- 57
sâ, in grauioribus delictis, ad Regiam Monarchiam interueniente auctoritate Illustriss. D. Vicelegati pro tempore existentis; Et egomet anno 1616. tanquam Iudex ordinarius præsentis Ciuitatis communicato negotio cum Eminentiss. bon. mem. Cardinali de Bagni, quēdam reum de homicidio proditoriè commisso in loco de Berre, ad Officiales Regios remisi, per quos capitali Rotæ supplicio addictus criminis sui pœnas dedit. Et vidi aliàs remissum insignem quendam furem ad ciuitatem Lugdunensem, vbi fuit furca suspensus. Et similiter anno 1617. fuit per Curiam Gratianopolitanam remissus ad hanc

Ciuitatem quidam qui falsas claues cōtra suæ artis fidem conficere solitus erat. Qui ea de caosa, & propter confractos carceres, in sublimi trabe mense Octobris eiusdem aoni suspensus fuit. Et sic non est hodie verum quod dicit Bellam. *consil.* 11. *col.* 3. *in fine, versic. ad propositum*, nempe io Ciuitate Aucnionensi, & Comitatu Veoaissino non solere fieri delinqueotium remissiones ad locum delicti. Quia ex magna caosa, & in graoioribus delictis fiunt hinc
58 inde remissiones. † Quod attinet ad loca Biturritarum, & Castrinoui, quæ suot feuda Imperialia ad Illustrissim. Auenionenses. Archiepiscopos pertinentia, non solere concedi delinquentium remissiones testatur *ibidem* Bellam. Qui propterea concludit à loco Castrinoui ad locum de Lertio vicinum, sed tamen Regi subditum; remissionem non esse concedendam, quamuis delictum ibi, vel io loco Regi subdiso fuisset commissum.

59 De remissione vero facienda ad Iudices feudatariorum, supra egimus *c.* 31. Et secundum ibi scripta non ita pridem *Rota* remisit quandam causam ad iudicem loci de Brantulis, non obstante prætensa præueotione Curiæ sacri Palatij. Ideo io his non est amplius iosistendum.

CAPVT XXXIII.

ARGVMENTVM.

Quibus modis finiatur præuentio tam in prima quam in secunda instantia. De desertione appellationis. Quomodo præuentio finiatur per transactionem, puram, vel conditionalem. Per laudum à partibus homologatum. Per longi temporis silentium. Per sententiam in iudicatum transactam. Per renunciationem tacitam, vel expressam, tam in beneficialibus quàm in prophanis. Per renunciationem Beneficij. Per silentium decem, vel plurium annorum in beneficialibus. Et per mortem vnius, aut plurium collitigantium, in Beneficiis, aut in Officiis quæ cum persona extinguuntur. Ex quibus lis censeatur extincta in beneficialibus.

SVMMARIVM.

1 *Prima instantia quomodo terminetur. Remissine.*
2 *Quomodo finiatur instantia appellationis.*
3 *Desertio appellationis de iure communi exigit sententiam declaratoriam.*
4 *Ex Statuto Auenionis sententia in iudicatum transacta mandatur executioni sine sententia declaratoria desertionis.*
5 *Lis & præuentio finitur per transactionem.*
6 *Per transactionem expirat iurisdictio iudicis.*
7 *Transactio conditionalis facit, vt lis & præuentio non expiret nisi adimpleta conditione.*
8 *Laudum à partibus homologatum, habet vim transactionis, & per illud expirat lis, & præuentio.*
9 *Lis finitur per negligentiam, & longi temporis silentium.*
10 *Mala fides quæ inducitur per litis contestationem, non est vera, sed præsumpta.*
11 *Inter ius Ciuile & Canonicum, non est differentia circa præscriptionem, quando agitur de mala fide præsumpta inducta per litis contestationem.*
12 *Lis perpetuatur tantum ex veriori opinione ad triginta annos.*
13 *Præscriptio circa litis desertionem incipit à die qua cessatum fuit à lite, contra* Felinum.
14 *Quando litigans non fuit impeditus aliquo casu fortuito litem prosequi, censetur illam deserere voluisse si longo tempore siluerit.*
15 *Lis & præuentio non finitur per sententiam in iudicatum transactam, donec illa fuerit plenè executioni demandata.*
16 *Lis finitur in beneficialibus per renunciationem quamuis tacitam.*
17 *Litigans super beneficio, censetur liti renunciare per adeptionem alterius beneficij incompatibilis.*
18 *Per reuocationem procuratorum in lite beneficiali constitutorum, resultat præsumptio renunciationis litis.*
19 *Per renunciationem beneficij factam in fauorem tertij non possidentis, non extinguitur lis, nec præuentio.*
20 *Quod maximè procedit quando resignans erat in possessione, quia tunc lis durat tam quoad possessionem quam quoad proprietatem.*
21 *Si cessio vel renunciatio fiat in fauorem collitigantis, lis extinguitur, & præuentio cessat.*
22 *Præuentio cessat & lis extinguitur per liberam dimissionem beneficij factam in manibus Papæ, si illud conferat collitiganti.*
23 *Lis extinguitur per taciturnitatem decennij si constet de non iure illius, qui litem prosequi debebat.*
24 *Si clarè ex actis non appareat de non iure illius qui litem prosequi debebat, super beneficio, non sufficit ad extinguendam litem lapsus decennij, sed requiruntur 30. anni, aut saltem aliqua alia præsumptiones.*
Ex quibus beneficium desinat esse litigiosum ob negligentiam in prosequendo litem.
25 *Lis & præuentio finitur morte, non solum in beneficialibus, sed etiam in officiis quæ morte finiuntur, & in aliis quæ personæ cohærent, & cum persona expirant.*
26 *Morte vtriusque collitigantis, lis omninò extinguitur in beneficialibus, & aliis personæ cohærentibus.*
27 *Per mortem vnius dumtaxat ex collitigantibus, lis non expirat nec præuentio.*
28 *Per mortem actoris lis non extinguitur in beneficialibus.*
29 *Fallit quando reus superstes non vult litem prosequi, & de hoc constat ex actis.*
30 *Quis dicatur actor, & quis reus, in iudiciis duplicibus super beneficiis.*
31 *Per mortem Rei mandata expirant in beneficialibus.*
32 *Mortuo reo, potest actor litem prosequi contra alios qui in illa lite interesse habere poterant.*
33 *Quæ sit praxis procedendi per audientiam contradictarum, mortuo collitigante, super beneficio, contra alios in causa interesse habentes.*

PRAEVENTIO finitur iisdem modis quibus lis vel instantia. Quibus autem modis instaotia perimatur, superiùs *cap.* 30. & 31. (quod attinet ad propositum nostrum) satis ostendimus. Qui plura volet 1
adeat

adest Trentacinq. *lib.* 2. *ref.* 4. *de ind.* Viui. *opin.* 376.
cum plurib. allegatis per Caroc. *de except. cap.* 127.
2 *n.* 35. † Instantia quoque appellationis terminatur
per desertionem per quam finitur iurisdictio Iudicis
3 causæ appellationis, Mohed. *dec* 9. *de appellat.* † Ita
tamen vt necessarium sit, in primis dari sententiam
super desertione causæ, vt decisum fuit per Rot. *de-*
4 *cis.* 746. *p.* 2. *recent.* † Sed tamen ex Statuto Aueniо-
nensi *lib.* 2. *rub.* 16. *art.* 1. vltimus iudex mandat sen-
tentiam in indicatum transactam executioni, abs-
que prolatione sententiæ desertoriæ: quæ executio
eodem modo fit in Curia Sancti Petri; sed ad pri-
mum indicem spectat. Hic subsisto, ne extra mate-
riam propositam videar diuagari.

5 Lis vero variis modis finitur & per consequens
præuentio. Primo per transactionem. siquidem tran-
sactio dicitur exceptio litis finitæ, & post illam nul-
la prorsus remanet lis, *l.* 1. *ff. de transactionib. l. cau-*
sas, Cod. eod. tit. Bald. *in rubr. de transactionibus, in de-*
cret num. 7. Roland. *cons.* 28. *num.* 14. 15. *&* 26. *vol.* 4.
Maotic *de tacit. conuent. lib.* 56. *tit.* 1. *num.* 8. Zanger.
6 *de except. part.* 3. *cap.* 18. *num.* 3. † adeo vt per tran-
sactionem adimatur iurisdictio à Iudice, qui de
caosa cognoscebat, Rot. *dec.* 204. *n.* 6. *part.* 6. *recent.*
& per eam lis nullum dicitur habere statum, Ludo-
uii. *decis.* 354. *num.* 7. *&* 8.

7 Limitatur, vt locum non habeat, si transactio es-
set cooditionslis, qoia non adimpleta conditione
lis non extinguitur: Lancellot. *de attent. lite pen-*
dente, part. 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 296. Burat. *decis.*
374. *num.* 3.

8 Quod de transactione dictum est, idem dicen-
dum de laudo, à partibus approbato & homo-
logato, cum vim transactionis obtineat, & per
illud lis sit extincta. Rot. *decis.* 588. *num.* 1. *part.* 2.
recentior.

9 Secundo lis finitur renunciatione, de qua supe-
rius egimus *cap.* 6. Tertio lis finitur & per conse-
quens præuentio cessat per longi temporis silen-
tium & negligentiam actoris, quia licet malæ fidei
possessor nullo vnquam tempore præscribat, tamen
10 † mala fides quæ per litis contestationem induci-
tur, non est mala fides vera, sed tantum ficta & à lege
inducta, seu vt alij volunt mala fides præsumpta, *l.* 2.
C. de fructib & litium expens. Magon. *dec. Lucens.* 81.
num. 12. quæ tamen mala fides præsumpta non im-
pedit præscriptionem triginta annorum, Menoch.
remed. 13. *recuper. possess. n.* 70. vbi, post plures quos
allegat, dicit hanc esse receptissimam sententiam, à
qua durum nimis esset recedere.

11 Neque existimandum est faciendam esse hac in re
differentiam inter ius Ciuile & Canonicum, sed
spatio tanti temporis illam malam fidem tolli etiam
de iure Canonico tenendum est, vt cum communi
DD. sententia tenuit Rot. *dec.* 270. *num.* 10. *part.* 6.
recentior.

12 Verum quidem est, nonnullos ex antiquis Do-
ctoribus existimasse per litis contestationem actio-
nem perpetuari de iure Ciuili vsque ad 30. vel 40.
annos, & de iure Canonico in perpetuum absque
vlla temporis præfinitione, quos citat Barbos. *in leg.*
final. C. de præscriptionibus, n. 37.

Sed tamen contraria sententia non solum verior
est, vt dicit Barbos *ibidem, num.* 38. verum etiam,
quidquid ipse dixerit, est hodierna temporius rece-
ptior; quam sequuntur Innocent. *in cap. illud. De*
præscriptionibus, in fine, in illis verbis, *& in istis ca-*
sibus oportet de nouo præscriptionem incipere: & iisdem
verbis vtitur Hostiensis *ibidem, versic. & in his casi-*
bus, vbi subdit, quod tempora præterita non pro-
sunt præscribenti, Aocharan. *ibid. num.* 14. Panorm.
num. 10. *versic. Sed hoc non obstante.* Felin. *num.* 10.
† Vbi tamen malè intelligit, quod præscriptio non 13
incipiat de nouo, nisi finito tempore perpetuationis.
Siquidem verius est, præscriptionem incipere ab illa
die qua actor destitit à lite; & ille verus est sensus
d leg. finalis, C. de præscript. 30. *vel* 40. *annorum*, Barb.
de præscript. part. 6. *membr.* 3. *quæst* 4. *num.* 43. *& p.* 4.
eiusdem 6. *partis, quæst.* 1. 2. *&* 3. maximè, *num.* 6.
& 7. Francisc. Marc. *decis.* 327. *num.* 1. *parte* 2. Guid.
Pap. *decis.* 416. *num.* 6. Marescot. *lib.* 2. *variar. resol.*
cap. 67. *num.* 9. 12. *&* 14. Seraphin. *decis.* 926. *num.* 1.
& 718. *num.* 6. † quia quando actor non fuit impe- 14
ditus propter aliquem casum fortuitum, sed ex me-
ra negligentia litem terminare non curauit, tunc li-
tis contestatio illi non prodest ad præscriptionis in-
terruptionem, Addent. ad Burat. *decis.* 8. *numer.* 10.
versic. tertius casus est. Rot. *decis* 6. *n.* 3. *p.* 3. *recent.*
& est tex. expressus in iure Canonico, *in canone, Pla-*
cuit, le 2. 16. *q.* 3. in illis verbis, *si per litis contesta-*
tionem à die vltimi litigij quadraginta anni computa-
buntur. Eandem sententiam tenuit Giouagn. *lib.* 2.
respons. 28. *num.* 36.

Quarto, Lis & præuentio finitur per sententiam 15
transactam in rem iudicatam, dummodo talis sen-
tentia fuerit perfectæ executioni demandata, & exe-
cutio consummata, Duran. *decis.* 430. *n.* 6. Rot. apud
Gars. *de benefic. p.* 6. *c.* 4. *n.* 41.

Quinto. In beneficialibus lis, & per consequens 16
præuentio dicitur extincta per renunciationem
etiam tacitam, † veluti si litigans assequatur be- 17
neficium incompatibile, Rot. *decis.* 191. *numer.* 4.
part. 2. *recentior.* vel aliquos alios actus faciat, ex
quibus colligi possit, eum voluisse in totum à lite 18
recedere: † veluti procuratores in causa consti-
tutos reuocando, *decis.* 109. *numero* 5. *parte* 1. *re-*
centior.

Per cessionem vero factam in fauorem tertij non 19
possidentis, lis non extinguitur. Rota *decis.* 384. *nu-*
mero 1. *parte* 2. *recent.* † vbi dicitur hoc maximè 20
locum habere quando resignans erat in possessione,
tunc enim lis durat tam quoad possessionem, quam
quoad titulum, Rot. *decis.* 417. *num.* 1. *parte* 3. *recent.*
& apud Gars. *de Benefic. part.* 6. *cap.* 4. *n.* 41. Et ratio
est, quia instantia transit ad resignatarium, vt dixi-
mus suprà *cap.* 30. *n.* 43. † Secus si cessio, vel renun- 21
ciatio fieret ad fauorem colliticantis, *cap.* 1. *de litis*
contest. in 6. Burat. *dec.* 307. *num.* 2. † Vel si libera sit 22
dimissio in manibus Papæ, qui contulit colliticanti,
Burat. *decis.* 927. *num.* 31.

Finitur quoque lis, & præuentio in beneficiali- 23
bus, per lapsum longi temporis ex quo resultat taci-
ta cessio, cum hac tamen distinctione, vt si lapsum
sit decennium, & constet ex actis de non iure illius
qui litem prosequi debebat, oriatur præsumptio re-
nunciationis litis. † Si vero clarè ex actis non con- 24
sterde non iure; tunc requiritur, vt cum decennio
concurrat aliquis actus positiuus ex quo resultet re-
nunciatio, aut saltem exigitur lapsus triginta anno-
rum, iuxta *decis.* 10. Achill. de Grass. *vt lite pend.*
Addent. ad Burat. *decis.* 207. *num.* 10. Et ita intelli-
gendæ sunt decisiones Rotales, quæ variæ videri
possunt, vt per Rot. *decis.* 418. *num.* 2. *&* 3. *part.* 2. *re-*
centior. decis. 418. *part.* 3. *decis.* 166. *num.* 5. *&* 6. *part.* 4.
decis. 1. *num.* 13. *part.* 7. *recent.* Paris *de resignat. benefic.*
lib. 2. *q.* 3. *n.* 22. Tusc. *lit. L, concl.* 385. *num.* 6. Ricc. *in*
prax. variar. resolut. cap. 474. *num.* 6. Vestr. *in praxi*
lib. 8. *cap. num.* 25.

Vera est resolutio, quod si quis fuerit negligens
in prosequendo litem, præsumitur iuri suo renun-
tiare,

tiare, si longum tempus lapsum fuerit: vt testatur Ricc. *in prax.rer.for.Eccles.resol.474.num.6.* Quod longum tempus diuersimodè declaratum fuit; aliquando videlicet annorum 37. aliquando annorum 29. vel 22. aut etiam 18. post Paris. *lib.2. de resignat.benef.num.22.& 23.* Sed meliùs Rot. *dec.383. par.3.recent.num.2.& 3.* vbi dicitur, quod in Beneficialibus, vt lis censeatur finita ad effectum, vt Ordinarius possit beneficium conferre (quod si esset litigiosum, conferre non posset, tanquam reseruatum Sedi Apostolicæ: Exceptis tamen beneficiis Galliæ, in quibus locum non habeot reseruationes) sufficit quod possessor beneficij per obitum vacantis habuerit litem pro deserta ante mortem suam: & quod lis dicatur deserta non solùm per cessationem à lite per decenniam, sed etiam minoris temporis spatio, si adsint coniecturæ pro desertione; dummodò tamen ex actis appareat de non iure deserentis litem, & coniecturæ sint admodum vrgentes, præcipuè quando non est lapsum decennium, tunc enim desiderantur actus positini, vt præsumi possit renunciatio litis: vt fusè probatur *d.dec.383. num.2.& 3.par.2.* quæ decisio est reperita *decis.418. par.5.recent.* & præmissa confirmantur *decis.166. num.5.par.4.recentior.*

25 Denique lis & præuentio finitur morte tam in beneficialibus, quam in officiis non hæreditariis, emptionibus ad vitam, & aliis similibus quæ personæ cohærent & cum persona finiuntur, *ad leg. si pater*, & *ibi*, Bald. *Cod. si pendente appellat.mors interuen.* Lancellot. *de attent.cap.4.in præfat. num.315.*
† videlicet si vterque colligigans moriatur, *Clem.1.* 26
vt lite pend. & *ibi* Card.Zabar. *n.3.* Rota *decis.218.*
num.1.part.1.recent.

Sed si vnus tantum ex colligantibus mortuus 27
fuerit, non ideo lis finita dicitur, Rot. *decis.109.numero 1.part.1.recentior.* & *decis.123.num.3. part.5. recent.*

Nam per mortem actoris non dicitur lis extin- 28
cta, Mohed. *decis.8. de appellat.* † nisi quando reus 29
superstes non vult illam prosequi, & de hoc constat
ex aliquo actu saltem tacito, *Clement.1.§.si vero aliter*
vbi Gloss. *in verbo. Prosequitur. Vt lite pendent.* Rot.
decis.170.num.8.part.5. recentior. † vbi benè decla- 30
ratur quis hoc casu dicatur actor, & quis reus. Sequitur Ricc. *collect.4073.*

Per mortem vero Rei non finitur lis, licet per 31
eam mandata expirent in causis beneficialibus:
† procedi tamen potest contra interesse habentes 32
per audientiam contradictarum, Mantic. *decis.213.*
num.4. & 5. qui dicit procuratorem quamuis reuocatum, citari posse ad cautelam. Mohed. *decis.8. de*
appellat. Bellam. *decis.256.* Rub. *ad decis. Orani 332.*
lib.1.fol.394. † Et huius processuræ praxim, & vti- 33
litatem refert Melch.Lotter. *de re benefic.lib.2.q.20. num.54.55.& 56.* Et hæc satis. Omnia sub correctione sanctæ Matris Ecclesiæ, sub cuius legibus viuere & mori volo.

Ad Maiorem Dei Gloriam.

TRACTA

TRACTATVS DE PRÆVENTIONE IVDICIALI,

PARS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

ARGVMENTVM.

DE Præuentione inter Epiſcopos & illorum Vicarios, tàm generales quàm foraneos, & ipſos Vicarios inter ſe, & tam in cauſis ordinariis, quàm à Sede Apoſtolica delegatis; ſiue in iuriſdictione contenrioſa, ſiue voluntaria. Quę ſit differentia inter Vicarios & Officiales. Qui dicantur foranei. Et vtrum ad libitum Epiſcopi cum cauſa, vel ſine cauſa, in Gallia, vel extra Galliam deſtitui poſſint. Item de Præuentione inter Epiſcopum & Prælatos inferiores, veluti Decanos, Præpoſitos, aut alios quibus ex priuilegio, vel præſcriptione competit iuriſdictio. Vtrum poſſit Epiſcopus abſoluere excommunicatos poſt Prælatorum inferiorum Præuentionem. Et multa alia circa huiuſmodi Præuentiones notatu digna explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij generales, ſeu principales, quibus concurrentibus conſtituti dicantur.*
2 *Vicarij poſſunt conſtitui ſolùm in ſpiritualibus, vel ſolum in temporaribus, vel tàm in ſpiritualibus quàm temporalibus.*
3 *Vicarij ſolùm in ſpiritualibus conſtituti, dicuntur nihilominus Generales.*
4 *Foranei dicuntur Vicarij, qui extra locum Sedis Epiſcopalis deputantur.*
5 *Officialium & Vicariorum nomina ſæpè pro eodem ponuntur,* & num. 10.
6 *In Gallia Vicarij foranei nominantur Officiales.*
7 *Commiſſiones Sedis Apoſtolicæ diriguntur ad Vicarios generales,* & num. 10.
8 *Vicarij dicuntur Iudices ordinarij, quamuis in eorum facultatibus aliqua expreſſa ſint, quæ ſpecialem commiſſionem exigunt, nec in generali Vicariatus conceſſione continentur. vide infrà,* num. 23.
9 *A Vicario generali non appellatur ad Epiſcopum, cum idem tribunal conſtituat.*
11 *Vicariis foraneis quomodo dentur commiſſiones Apoſtolicæ.*
12 *A Vicariis foraneis appellatur ad Epiſcopum, aut ad eius Vicarium generalem.*
13 *Vicariis illorum qui habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, aut ipſorum Principalibus, qui illos deputarunt, de rigore iuris videntur dandæ commiſſiones Apoſtolicæ.*
14 *Stylus tamen Cancellariæ eſt in contrarium. Quia tales Vicarij non ſunt in Dignitate conſtituti.*
15 *Capitulum Sede vacante ſuccedit in iuriſdictionem Epiſcopi, etiam quoad deputationem Vicarij.*
16 *Commiſſiones Apoſtolicæ non ſolent dari Vicariis Capituli, ſed alicui ex Epiſcopis vicinioribus.*
17 *Commiſſio data Vicario, ſeu Officiali, quamuis non fuerit facta mentio Epiſcopi, non comprehendit Vicarium capitularem.*
18 *Vicarij ſiue generales, ſiue particulares & foranei, non poſſunt prætendere de iure communi præuentionem contra Epiſcopos, à quibus ſunt deputati:* & num. 34.
19 *Vicarij delegatam habent iuriſdictionē. Contra,* n. 22.
20 *Iuriſdictio quæ eſt apud Vicarios, precario poſſidetur.*
21 *Vicariis non poteſt competere iuriſdictio cumulatiua cum Epiſcopis, & minus priuatiua, ideo nunquam poſſunt contra Epiſcopum præuenire.*
22 *Iuriſdictio quæ Vicariis generalibus competit, ordinaria eſt, quæ vero particularibus ſeu forenſibus, delegata.*
23 *Reijcitur opinio Baſilij Pontij volentis iuriſdictionem Vicariorum generalium eſſe delegatam, in caſibus qui non veniunt in generali conceſſione Vicariatus, & ſpecialem requirunt expreſſionem.*
24 *Vicarium, ſiue generalem, ſiue particularem, & foraneum, poteſt Epiſcopus ad nutum, de iure communi reuocare.*
25 *Epiſcopus poteſt prohibere Vicario, ne de certa cauſa iudicet.*

P 26 *In*

*num.*18. Gratian. *in addit.ad decis.*13.*n.*2.*& discept. forens.cap.*553. *num.*21. Siquidem hoc generaliter obtinet, vt contractus nominatus, si pacta non seruentur, resolui possit, non per viam Actionis, sed per viam Exceptionis; Giurba *decis.*100.*num.*23. plures allegans, idem tenent Add. ad Ludou. 130.*num.*5. Bellon.iun. *cons.*13. *num.*41. Quod etiam firmauit Rota Romana *decis.*192. *num.*15. *parte* 5. *recentior.* quamuis Addentes ad Burat. *decis.*640. *num.*57. allegent contrariam decisionem factam *coram* R. D. Andrea, cuius tamen fit mentio *in dicta decis.*192.

61 † Quamuis etiam Farinac. *in tit. de falsit. & simulat.quæst.*150.*num.*231. videatur residere in opinione *Angeli*, quem citat, *in leg. à diuo Pio.*15. §. *sed si emptor.num.*2.*ff.de re indic.* nempè, quod res possit iterum vendi, si emptor pretium non soluat, quando agitur de venditione necessaria & iudicia-
62 li, secùs si de voluntaria. † Sed cum habeamus claram *Rotæ* decisionem, *dict. decis.* 192. *parte* 5. *recent.* non videtur ab illius opinione recedendum, quamuis in puncto iuris contrarium defendi posset.

63 Potest autem maximè venditor à contractu recedere, & illius rescissionem intentare, quando deficit causa finalis contractus, dummodo sit talis, vt sine ea quis non fuisset contracturus, Rota *dec.*676. *num.*6. *&* 7.*parte* 5.*recent.* Giurb. *decis.*115.*num.*10.

64 † Quod tamen debet intelligi, vt procedat quando cum contractu emptionis admixtum fuit aliquid quod habeat naturam contractus innominati, nam alioqui non licebit agere ad rescissionem emptionis, sed agendum erit ad interesse, vel dumtaxat rescindetur contractus per viam exceptionis, vt optimè explicat Bellon. iun. *consilio* 53. *num.*41.45. *& sequentibus.*

65 Deueniendo igitur ad materiam præuentionis infertur ex supradictis, quod in casibus in quibus locus est rescissioni contractus venditionis, siue ob non adimplementum per viam exceptionis, siue ob defectum causæ finalis per viam actionis, iudicium istud nihil commune habet cum discussione generali, nec cum executionibus quæ fiunt super aliis bonis emptoris ad instantiam creditorum, & ideo cessat hoc casu quæstio præuentionis, & quælibet causa currit marte suo. Possunt tamen, si velint creditores, assistere liti super rescissione intentatæ, ne in ipsorum præiudicium fiat aliqua collusio inter emptorem & venditorem. Ita deciditur in Cod. Fabrian. *lib.*4. *titul.*15. *de hæred.actio. definit.*3.

CAPVT XXXII.

ARGVMENTVM.

Agitur de præparatoriis iudicij, vtrum ex illis oriatur præuentio, nempè de appellatione extraiudiciali. An & quando vim obtineat citationis. Et in quibus casibus per eam inducatur præuentio causæ. Quomodo differat ab appellatione iudiciali. Quis sit eius effectus. Quæ forma præsertim in beneficialibus. De sequestratione, & vtrum ex ea inducatur præuentio. De executione facta ob fugæ suspicionem, & præuentione ex ea producenda ex iuris communis, aut municipalis Auenionen. dispositione. De præuentione ex interrogatoriis litis præparatoriis. De denunciatione, vel intimatione extraiudiciali. De oblatione extra formam iudicij facta. De protestationibus extraiudicialibus. Et de actione ad exhibendum. Ostenditur an & quando ex illis producatur effectus præuentionis iudicialis. Et de præuentione in criminalibus, & remissione concedenda ad locum delicti, vel deneganda. Et quid in hoc obseruetur in Statu Auenionensi, & quid in locis Biturritarum, & Castrinoui ad Archiepiscopatum Auenionensem pertinentibus. Ex quibus lis censeatur extincta in beneficialibus.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio extraiudicialis habet vim citationis.*

2 *In appellatione extraiudiciali, assignatur appellato à iure terminus vnius mensis ad comparendum, & eo elapso, viginti dierum, quibus elapsis proceditur in eius contumaciam.*

Quod procedit in beneficialibus, non in aliis, vt infrà, num.23.

3 *Duplex est appellatio, vna iudicialis, alia extraiudicialis.*

4 *Appellatio extraiudicialis fieri debet ad iudicem ordinarium coram quo causa tractari debet.*

5 *Multa differentia referuntur inter appellationem iudicialem, & extraiudicialem.*

6 *Exempla appellationum extraiudicialium.*

7 *Quæ sit differentia inter appellationem extraiudicialem interpositam à parte, vel à iudice procedente extraiudialiter.*

8 *Appellatio extraiudicialis regulariter non habet vim citationis.*

9 *Si Communitas fecerit statutum ambitiosum, in odium particularis personæ, datur appellatio extraiudicialis ab illo statuto.*

10 *Appellatus regulariter non cogitur comparere, nisi fuerit legitimè citatus.*

11 *Citatio non valet nisi præcedat iudicis decretum, &* num.12.

12 *Nuntius non potest citare sine speciali iudicis commissione.*

13 *In beneficialibus, appellatio extraiudicialis, habet vim citationis, & arctat ad comparendum.*

14 *A collatione facta per Episcopum extraiudicialiter procedentem, licet appellare extraiudicialiter.*

15 *Quæ forma seruanda sit in appellatione extraiudiciali, ab electione, postulatione, vel prouisione beneficiorum.*

16 *Forma* cap. vt circa, De electione, in 6. *obseruanda est in quibuscumque beneficiis etiam simplicibus, dum extraiudicialiter appellatur.*

17 *Appellatio extraiudicialis, post commissionem efficitur iudicialis.*

18 *Appellatio extraiudicialis, quid operetur ad effectum attentatorum.*

Et quæ sint necessaria ad hoc vt ex illa appellatione quis dicatur attentare.

19 *Sola*

19 *Sola appellatio extraindicialis, non inducit prauentionem.*

20 *Citatio vera & propria prauentionem inducit, non autem impropria.*

22 *Duplex est sequestratio, vna volnntaria & extraiudicialis, alia iudicialis & necessaria.*

23 *Ante litem motam, partes conuenire possint de sequestro.*

24 *Seqnestratio, qua fit in vim rei iudicata, est vera exequutio, & prauentionem inducit.*

25 *Sequestratio qua fit pro securitate iudicij, non est vera exequutio, sed solùm praparatoria futura executionis.*

26 *Prauentio non inducitur per simplicem executionem factam ob suspicionem fuga, vel timorem dilapidationis ante litem motam. Vide tamen inferius,* num. 42.

27 *Interrogatoria litis praparatoria in quibus casibus dari possint.*

28 *Interrogatoria praparatoria data ante libelli oblationem, non inducunt prauentionem.*

29 *Cautela ad inducendam prauentionem est, vt interrogatoria dentur cum libello, vel post oblatum libellum, quia inducitur prauentio per libelli traditionem.*

30 *Si sequestratio facta contra suspectum vel extraneum, impugnetur tanquam nulla, lis tractanda est coram iudice, & scribente Notario executionis.*

31 *Vtrum per dationem fideiussoris iudicio sisti, censeatur approbata iurisdictio iudicis alioquin incompetentis.*

32 *Per fideiussionem necessariam, non approbatur iurisdictio.*

33 *Satisdatio dicitur quodammodo necessaria, licet habeat initium volnntarium.*

34 *Statutum Auenionis* de debitore suspecto, lib. 2. rubr. 10. *qua de causa fuerit introductum.*

35 *Simile statutum seu consuetudo permittens sequestrationem contra extraneos, viget in plurimis Ciuitatibus & Prouincijs.*

36 *Per dationem fideiussoris de iudicio sistendo, verius est prorogari iurisdictionem iudicis exequentis, in vim dicti statuti.*

37 *Fideiussor obligatus in solidum, tenetur tanquam principalis.*

38 *Fideiussor obligatus cum iuramento, tenetur quamuis principalis non esset obligatus.*

39 *Carceratus in vim dicti statuti, non solet relaxari nisi consenserit in iurisdictionem.*

40 *Cautio iudicio sisti, comprehendit in casu dicti statuti, iudicatum solui, ex mente* Castrens. *& aliorum.*

41 *Fideiussio non est necessaria, qua non datur ex necessitate legis.*

42 *Ex stilo Curiarum Auenionensium, captura vel executio contra suspectum de fuga dat prauentionem.*

43 *Per oblationem extraiudicialem factam ante litem motam, non inducitur prauentio, nisi interueniat citatio, vel traditio libelli, authoritate iudicis.*

44 *Oblatio vel denunciatio extraiudicialis, non interrumpit prascriptionem legalem, vel conuentionalem.*

45 *Protestatio & intimatio extraiudicialis, non interrumpit prascriptionem.*
Quod fusius explicatur per plures casus.

46 *Protestatio literarum cambij, & alia similes, non dant prauentionem.*

47 *Protestationes etiam facta coram iudice, non dicuntur propterea iudiciales, quamuis parti fuerint intimata.*

48 *Intimatio facta authoritate iudicis, non continet citationem.*

49 *Ex processuris extraiudicialib. non oritur prauentio.*

50 *Per actionem ad exhibendum, non fit prauentio.*

51 *Condemnatus ad exhibendum, non censetur condemnatus ad aliud prastandum.*

52 *Sententia lata in actione ad exhibendum, non parit exceptionem rei iudicata, in negotio principali.*

53 *Quomodo proponi debeat actio ad exhibendum, ad hoc vt per eam oriatur prauentio.*

54 *Actio simplex ad exhibendum modici est praiudicij, ideo summariè tractari debet.*

55 *Qua remedia competant contra non exhibentem.*

56 *De prauentione iudicis loci delicti, aduersus iudicem originis aut domicilij.*

57 *Apud nos, remissio ex causa conceditur, & obtinetur, in delictis grauioribus.*

58 *Remissio non solet concedi in locis Biturritarum & Castrinoui, subditis Illustr. & Reuerendiss. Auenionensi Archiepiscopo.*

59 *Remissio fuit obtenta ad locum delicti in fauorem feudalis Domini, ex sententia Rota Auenionensis in iudicio contradictorio lata.*

VARIA Iudicij præparatoria hoc in capite consideranda sunt, vt plenius tota iudicialium præuentionum materia absoluatur. Primum est, appellatio extraiudicialis, quæ non malè litis futuræ præparatio dici potest. Secundum est, sequestratio ante litem contestatam vel propter fugæ suspicionem, aut dilapidationis timorem obtenta. Tertium, interrogationes litis præparatoriæ, quæ vt plurimum ante litem contestatam fieri solent.

Quæritur itaque primo, vtrum per appellationem extraiudicialem inducatur præuentio causæ appellationis. Dubium faciunt ea quæ supra diximus *cap. 9.* per solam citationem causari præuentionem iurisdictionis, † atqui appellatio extraiudicialis obtinet vim citationis, est enim quædam prouocatio, causâ nondum cœptâ, ad illam inchoandam: 1
text. *in c. cum sit Romana 5. de appell.* ibi, *quoniam sacri Canones etiam extra iudicium passim appellare permittunt, nec solent huiusmodi dici appellationes, sed prouocationes ad causam,* & ibi explicat Gloss. *in verb. solent.*

Et adeo vim habet citationis, huiusmodi extraiudicialis appellatio, vt assignetur appellato à lege terminus vnius mensis ad iter arripiendum ad iudicem ad quem, & lapso mense detur alius terminus à iure, viginti dierum, intra quos si non compareat, proceditur in contumaciam, perinde ac si legitima & iudicialis citatio interuenisset, vt docet Marant. *in speculo, tit. de de appllat. num. 279.* dicens hunc esse mirabilem effectum, in quo quis potest facile aduersarium nihil tale cogitantem decipere, appellando ab eius molestia ad Sedem Apostolicam, & deinde producendo omnia acta facientia ad victoriam causæ: nam pars appellata non aduertet in comparendo, & sic poterit fabricari processus & obtineri sententia sine contradictione, & ita dicit se vidisse millies practicari. Hæc praxis probatur per text. *in capite 1. de electione in 6.* & *ibi,* Gloss. *in verb. absentia,* vbi dicitur quod si quis electionem, seu postulationem factam impugnat, in formam obiiciens aliquid, vel personam; & propter hoc ad Papam appellari contigerit, tam is qui opponit, quam is qui defendit, & generaliter omnes quorũ interest, & quos causa concernit, per se, vel per procuratores ad causam 2

instructos, ad Sedem Apostolicam à die obiectio-
nis, iter arripiant intra mensem.

Sed si pars alia non venerit, per viginti dies post
aduentum alterius expectata, in electionis negotio,
non obstante cuiusquam absentia, sicut de iure fue-
rit, procedatur.

Vnde non sine ratione dubitari posse videtur,
vtrum talis appellatio ab electione, postulatione,
vel prouisione beneficij interposita, præuentionis
producat effectum, cum vim citationis obtineat.

3 Pro cuius dubij & præsentis quæst. resolutione,
supponendum est, duo esse appellationum genera,
videlicet iudicialem, quæ interponitur à iudice iu-
dicialiter, & in formâ iudicij procedente; & extraiu-
dicialem, quæ extra iudicium interponi potest, *cap.
bon.mem.* 51. *c.cum sit Romana* 5. *de appellationib.* apud
Gregorium, *& cap.concertationi* 3. *eod.tit.lib.* 6. & cum
tales appellationes extraiudiciales habere videan-
tur (vt mox dictum fuit) vim conuentionis, seu vo-
4 cationis in ius (in casib. inferiùs declarandis) † pro-
pterea hæc prouocatio, seu appellatio fit ad iudi-
cem ordinarium coram quo citandus, vel vocan-
dus esset pro lite aduersarius, dum via ordinaria li-
tigandum est, itavt, qui non potest citari coram ali-
quo iudice, non possit etiam ad eum prouocari, vt
notauit Petr. Gregor. *in partitionib. iur. Canonici, lib.* 5.
tit. 15. *de appellationib. cap.* 1. *num.* 3. *& in gloss. liter. F,
& liter. G.*

5 Inter vtramque appellationem plurimæ assi-
gnantur à Doctoribus differentiæ cum suis amplia-
tionibus & limitationibus videlicet, quod in iudi-
ciali, non appellatur à futuro grauamine. Item non
requiritur regulariter expressio causæ. Debet appel-
lari respectu certi grauaminis. Sufficit appellatio si-
ne scriptura. Omnia post appellationem gesta tan-
quam attentata reuocantur, & iurisdictio suspendi-
tur in totâ causâ.

Sed in appellatione extraiudiciali, appellatur et-
iam à quocunque futuro grauamine. Causa appel-
lationis exprimenda est. Admittitur appellatio
etiam incerta & generalis, tam respectu personarum,
quam respectu grauaminis. Appellari debet in scri-
ptis. Non suspenditur tota causa, sed ea tantum
quæ concernunt articulum ratione cuius fuit appel-
latum, nec gesta post appellationem reuocantur tan-
quam attentata, iuxta ea quæ declarantur per DD.
citandos infrà *num.* 18. quas omnes differentias fu-
sius explicat, Philipp. Franc. *in d.cap.bon.mem.* 51. *de
Appell.* & Sigismund. Scac. *in tract. de appell. c.* 2. *q.* 2.
num. 31. *& mult. seqq.*

6 Cuius appellationis extraiudicialis plurima refe-
runtur exempla apud Ruginell. *in eod. tract. cap.* 3.
§. 2. *à n.* 18. *vsque ad* 42.

7 Secundo supponendum est, appellationem extra-
iudicialem duob. modis interponi posse. Quando-
que enim appellatur à Iudice extraiudicialiter pro-
cedente, quandoq; vero non appellatur à iudice, sed
ab ipsa parte extra iudicium. Primo casu debet ap-
pellari in præsentia ipsius Iudicis, vel Prælati gra-
uamen inferentis, si illius copia haberi possit. Secun-
do vero casu, nempe quando appellatur ab ipsa par-
te, debet appellari in eius præsentia, si illius copia
haberi possit, quando aduersarius est certus, alias
nullius præsentia requiritur. Cautius tamen est hoc
casu appellare coram personis authenticis, vt bene
supradicta explicat Franc. *in d.cap.cum sit Romana* 5.
num. 4. *de appellat. & in d.c.bon.mem.* 51. *num.* 24. *eod.
titul.*

8 Tertio supponendum est, quod regulariter appel-
latio extraiudicialis non habet vim citationis, quia
non inducit necessitatem comparendi, absque noua
citatione. † Exemplum poni potest in casu quo 9
communitas fecit statutum vel decretum in odium
cuiusdam personæ priuatæ, à quo statuto seu decre-
to licita est appellatio, quæ extraiudicialis nuncu-
patur, vt dicit Bart. *in l.ambitiosa n.* 31. *ff. de decret. ab
ordine faciend.* † tunc nõ tenetur Communitas, si ap- 10
pellatum fuerit, comparere coram Iudice ad quem,
nisi de nouo citetur, vnde ex tali appellatione, nasci
non potest aliquis præuentionis effectus, cum non
habeat vim citationis, neq; arctet ad comparendum,
vt dicit Franc. *in d.c.bon.mem.* 51. *num.* 18. Et ratio est
† quia nemo citari debet verbaliter vel personaliter, 11
nisi præcedente Iudicis decreto de citando, *l. fin. C.
de exhibend. reis:* adeo vt † nec ipse nuntius generalis 12
deputatus ad citationes faciendas, possit citare sine
speciali Iudicis mandato, vt dicit Abb. *in d.cap.cum
sit Romana* 3. *num.* 23. *de appellat.* Et magis in spe-
cie quod non inducatur præuentio per citationem,
si non facta fuerit de mandato iudicis, ostendit Bar-
bos. *in l. si quis postea* 7. *num.* 63. *ff. de iudic.* Decian. *in
tract. crimin. lib.* 4. *c.* 21. *n.* 19.

Supradicta regula limitanda est, vt locum non 13
habeat in beneficialibus, in quibus appellatio ex-
traiudicialis vim citationis obtinet, & arctat ad
comparendum intra viginti dies post elapsum men-
sem assignatum ad iter arripiendum, adeo vt non sit
opus noua citatione, vt dicit Matant. *in dict. tit. de
appellationib. num.* 279. Grauat. ad Vestr. *lib.* 3. *cap.* 7.
num. 4. & ante eos Franch. *in d.cap.bona memoria,* 51.
n. 18. *de appellationib.*

Exemplum proponi potest, si quis appellet à col- 14
latione beneficij per Episcopum procedentem ex-
traiudicialiter, & sine iudicij contẽtione factâ, Gon-
zal. *ad Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 9. *§.* 1. *n.* 17. 36. *& se-
quent. & n.* 103. hoc enim casu, & similibus de qui-
bus in *dicto cap.* 1. *de appellat. in* 6. licet appellare,
† dummodo tamen in tali appellatione seruetur for- 15
ma præscripta in *cap. vt circa* 4. *de election. in* 6. de
qua Rot. Romana *decis.* 169. *num.* 38. *p* 6. *recentior.*
† Vbi etiam *num.* 37. dicitur dispositionem illius 16
textus procedere non solum in Dignitatibus, sed
etiam in quibuscumque beneficiis simplicibus. Ex
quibus colligitur quæstionem præuentionis, ad so-
las appellationes extraiudiciales in causis beneficia-
libus esse restringendam, cum in aliis non insit vis
citationis.

Dubium hoc resoluitur si dicamus primo, non 17
esse dubitandum quin appellatio quælibet extra
iudicium interposita, vim habeat præuentionis, sta-
tim vbi talis appellatio fuit commissa, & illius com-
missionis vigore processum fuit ad citationem cum
inhibitione. Tunc enim non est amplius extraiudi-
cialis, sed efficitur iudicialis; non solum quoad effe-
ctum præuentionis, vt superius *cap.* 1. demonstraui-
mus, sed etiam ad effectum attentatorum, vt bene
considerat Lancellot. *de attentatis lite pendente, p.* 2.
c. 4. *in præfat. num.* 230.

Secundo, appellationem huiusmodi considerari 18
posse ad plures effectus, nempe ad effectum præuen-
tionis & litispendentiæ introducendæ, & ad effe-
ctum subrogationis, denique ad effectum attentato-
rum, de quibus omnibus copiosè differit, Lancellot.
d.cap. 4. *n.* 219. *& mult. seqq.* ostendens appellatio-
nem huiusmodi nihil operari nisi parti appellatæ
fuerit intimata, vt *ibid.* per eum *n.* 36. Et de effectu
attentatorum quoad istam appellationem extraiudi-
cialem, agit etiam Maresc. *lib.* 1. *var. resol. c.* 64. *n.* 20.
Caualcan. *dec.* 26. *num.* 56. *p.* 3. & copiosè Salgad. *in
tract. de Regia protection. p.* 2. *c.* 13. *per tot.*

Duo

Duo autem hic notanda sunt. *Primò*, quod huiusmodi appellatio extraiudicialis debet iustificari coram Iudice ad quem, antequam inhibitio laxetur contra Iudicem à quo: Lancellot. *de attent. & appell. pend. cap.* 12. *limit.* 3. *num.* 20. Secundò, quod ad hoc vt talis appellatio operetur reuocationem attentatorum, debet intimari Iudici & parti: vt notat *ibid.* Lancell. *n.* 25. sicut appellatio interposita coram authentica persona, similiter est intimanda, vt afficiat: Lancellot. *dicta limit.* 3. *n.* 30.

19 Tertiò deueniendo ad effectum præuentionis, concludendum est per illam solam appellationem extraiudicialem non produci præuentionis effectum, nisi subsecuta commissione & citatione iudi-
20 ciali, vt mox *num.* 17. dictum fuit: † licet enim verum sit, appellationem illam in beneficialibus vim citationis obtinere, ex *d. c.* 1. *de electione in* 6. tamen citatio illa impropria est, vt dicit Lancell. *d. cap.* 4. *in præfation. n.* 223. & 228. Vera enim & propria citatio, ideo præuentionem operatur, quia est de exercitio
21 iurisdictionis, vt diximus *cap.* 9. *n.* 3 † & inter cætera ad citationis validitatem requisita, necessariam in primis esse Iudicis competentis authoritatem & mandatum, suprà satis ostendimus, *num.* 11. & 12. & vltra ibi citatos tradit Vant. *in tract. de nullit. ex defect. citationis, num.* 35.

Concludendum igitur est, ex illa simplici appellatione extraiudiciali etiam in beneficialibus non causari præuentionem iudicialem, vt probat Salgad. *in dict. tractat. de Reg. protectione, part.* 2. *cap.* 13. *num.* 45. & 153.

22 Quæritur secundo, vtrum per sequestrationem inducatur præuentio iudicialis. Respondetur distinguendum esse inter sequestrationem voluntariam, & necessariam seu iudicialem: Quandoque enim fit sequestratio de consensu partium & voluntariè, cum ad essentiam sequestri non requiratur contentio iudicialis, sed sufficiat controuersia extraiudicialis, vt quia fortè altercantes super aliqua re conueniunt, vt fiat sequestrum, ad fines postea in iudi-
23 cio litigandi. † Atque ita intelligenda est Gloss. *in cap. examinata* 15. *de iudiciis*, vbi requirit ad hoc vt procedat sequestrum, vt res sit in litigium deducta: quia non dicit quod sit deducta in iudicium, & ideo potest etiam locum habere in litigio extraiudiciali, vt per Abbat. *in dicto cap. examinata num.* 13. & declarat Caroc. *in tract. de sequestro, part.* 1. *q.* 1. *num.* 3. & *part.* 3. *quæst.* 6.

Dum autem quæritur de sequestro iudiciali, aduertendum est illud duobus modis fieri posse. Aliquando enim fit ante litem cœptam, aliquando vero lite pendente. Item aliquando fit pro executione rei iudicatæ, vel instrumenti publici habentis paratam executionem (cum apud nos instrumenta publica liquida mandentur executioni, nulla citatione, vel intimatione præcedente, etiam nondum probatis mediis, dummodo postea negata probentur, ex Statuto *lib.* 1. *rubr.* 17. *de execut. instrum. art.* 1.) aliquando verò pro securitate Curiæ, vel partium.

24 Quando sequestratio fit in vim rei iudicatæ, vel instrumenti publici, tunc est species executionis, & ideo non est dubitandum quin ex tali sequestratione inducatur præuentio, sicut inducitur per quamlibet aliam executionem, ex traditis per Curtium *in tractat. de sequestr. q.* 22. *num.* 73. Rot. apud Burat. *decis.* 553. *n.* 3.

25 Quando vero sequestratio fit ante litem motam pro securitate iudicij, veluti si tempus solutionis contentum in instrumento publico nondum aduenerit, & debitor sit de fuga suspectus, & interueniant requisita ad hoc, vt procedatur contra aliquem tanquam de fuga suspectum, de quibus inter cæteros Burat. *decis.* 531. Mansoo. *de causis executiuis, qu.* 3. tunc potest laxari mandatum suspicionis fugæ contra debitorem, quod nomine executionis propriè sumptæ venire non potest, cùm non tendat ad solutionem, sed ad assecurationem iudicij, vt dicit Rot. apud Zachiam. *de obligat. camerali, dec.* 158. *n.* 2. Est enim talis sequestratio præparatoria futuri iudicij, cum fiat duntaxat pro faciliori futura executione. Vt dicit *ibid.* Rot. *num.* 6 † Et ideo per huiusmodi 26
sequestrationes ante cœptum iudicium factas non causatur aliqua præuentio, nec litispendentia, sicuti nec per capturam personæ de fuga suspectæ: qua de re licet dubitatiuè loquatur Caccialup. *in d. tract. de debitore suspect. & fugitiu. q.* 15. *num.* 3. tamen hoc clarè determinat Caroc. *in d. tract. de sequestro p.* 2. *q.* 37. eâ videlicet ratione, quia sequestra quæ fiunt ante litem contestatam, sunt tantum futuri iudicij præparatoria, & fiunt antequam appareat quid & quantum quis habeat de alieno, itavt deliberare non possit, nec per consequens lis cœpta dicatur: quia in primis confirmanda est sequestratio, & successiuè procedendum est in causâ ad litis contestationem, Rebuff. *in const. Regias, tom.* 1, *tit. de liter. obligatoriis, art.* 6. *gloss.* 5. *n.* 64. & 65. Caualcan. *part.* 1. *dec.* 3. *n.* 2. Caroc. *in eod. tract. de sequestro. p.* 2. *qu.* 37. Lancellot. *de attentat. p.* 2. *c.* 4. *de attentat. lite pendente, in præfat. num.* 246. & 247. Et sic concluditur quod per sequestrationem factam ante motam litem non inducitur præuentio. Verùm, quid apud nos seruetur in praxi? vide *infrà num.* 42.

Quæritur tertio, an per interrogatoria litis præ- 27
paratoria inducatur præuentio. Veluti si quis contra alium agere velit tanquam hæredem alterius? quo casu potest interrogari ante litem cõtestatam, vtrum sit hæres illius ex cuius persona conuenitur, & an in solidum, vel pro quotâ parte sit hæres: *l.* 1. & *leg. qui* 5 *ff. de interrogat. actionib.* Potest etiam interrogari qualiter sit hæres an ex testamento, & an suo nomine sit ei quæsita hæreditas: *l. si defensor.* 10. *§. illud quæritur, ff. eod. tit.* Similiter quando agitur rei vendicatione, potest reus interrogari ante litem contestatam vtrum possideat? & pro qua parte? & an dolo desierit possidere? de quibus omnibus Speculator *lib.* 2. *tit. de interrogat. quæ fiunt ant. lit. contest.* §. 1. *n.* 1.

Hoc casu distinguendum est. Nam aut simpli- 28
citer data fuerunt interrogatoria ante libelli oblationem, (quod fieri posse testatur Practic. Papien. *in tit. de interrogatoriis, in verb. Quatenus ex officio vestro, num.* 3. & sæpiùs in praxi vidimus obseruatum.) Et tunc cum hæc interrogatoria sint tantum præparatoria futuræ litis, non potest ex illis dari præuentio, aut litis pendentia.

Aut vero dantur interrogatoria vnico contexto 29
cum libello (quod melius & consultius est, vt dicit Gloss. *in l.* 1 *in verbo, necessaria, ff. ad exhibendum.*) Siue etiam dum dantur interrogatoria post porrectum in actione reali libellum, quod etiam fieri posse tradit Gloss. *in l.* 1. *in verb. instituitur, ff. de interrogatoriis actionibus*, & tunc causatur præuentio non ex vi interrogatoriorum, sed ex vi citationis & libelli dati in negotio principali. Itaque si quis dubitet ne præueniatur in actione rei vendicationis, vel petitionis hæreditatis, optimè sibi consulet, si vel primò partem cum copiâ libelli citari curet, dando postea interrogatoria, vel simul & semel libelli & interrogatoriorum copiam aduersario cum citatione expediri procuret, vtroque enim modo interrogatoria dari posse dicit Practic. Papien. *loc. proximè citato*,

& conferunt tradita per Bart. *in l. si finita, §. Iulianus,*
num 6. & 7. ff. de damno infect. vbi dicit quem non
effici contumacem nisi citetur cum copia libelli,
& quod de iure libellus præcedere debet, licet in
quibusdam locis contrarium de consuetudine ser-
uari dicat.

Sed pro maiori declaratione eorum quæ suprà di-
ximus *num.* 26. magis in specie explicandum est,
quod dicitur ex sequestratione contra suspectum
debitorem, aut illius bona, facta, præuentionem non
30 induci. † In primis enim si quis vti suspectus fue-
rit pignoratus, vel carceratus iuxta iuris dispositio-
nem, seu etiam in vim Statuti Auenionensis *lib. 2.*
rubr. 10. vbi talis sequestratio permittitur, & forma
in ea procedendi præscribitur, non est dubitandum
quin causa ipsa arrestationis, si de eius nullitate, aut
inualiditate agatur, aut si illam alia ratione impu-
gnari contingat, quæstio illa per eum, & coram eo
iudice & Notario terminanda sit, cuius authoritate
executio facta fuit. Per text. *in l. à diuo Pio 15. §. si*
super rebus. ff. de re iudic.

Sed maior dubitatio est, vtrum sic arrestatus datâ-
que cautione de iudicio se sistendo relaxatus, petere
postea possit se ad domicilij sui iudicem remitti pro-
31 positâ exceptione fori declinatoriâ. † In hac quæ-
stione multi Doctores censuerunt per dationem fide-
iussionis iudicio sisti, non esse prorogatam iudicis
arrestantis iurisdictionem, sed ea non obstante peti
posse remissionem ad iudicem domicilij forensis ar-
32 restati. † Rationem afferunt quia cum hæc fideius-
sio fuerit ex necessitate præstita, videlicet ad obti-
nendam personæ, vel bonorum relaxationem, iuxta
l. si fideiussor. 7. §. si necessaria. & in l. de die. 8. § tutor.
& *ibi* maximè Castrens. *ff. qui satisd. cogant.* sequitur
per illam non prorogari iurisdictionem: Menoch.
lib. 2. præsumpt. 19. *num.* 7. Hering. *de fideiuss. cap.* 5.
num. 170. *iuncto num.* 184. & 194. Mart. Medic. *exa-*
33 *minat.* 32. *num.* 8. † Quod si dicatur illam non esse
merè necessariam fideiussionem, cum habeat initium
voluntarium. Replicari poterit, de ea iudicandum
esse tanquam de necessaria, Castrens. *in dict. §. tutor.*
Osasc. *decis.* 70. *num.* 2. Et propterea per præsta-
tionem huiusmodi fideiussionis non renunciari iuri
petendi remissionem causæ ad domicilium Rei te-
statur Galerat. *de renunc. cap.* 140. *num.* 17. Caroc. *de*
except. cap. 22. *q.* 24.

34 Sed tamen contrarium verius est, nempe eum qui
dat fideiussores iudicio sisti in casum arrestationis
in vim dicti statuti, non posse postea forum declina-
re, quia alioqui non satisfieret intentioni Statuen-
tium, qui non tantum habuerunt respectum ad su-
spicionem fugæ, cum in vim illius sæpè procedatur
contra extraneos, in quibus propter eorum idonei-
tatem non adest fugę suspicio; sed potius Statuentes
prospicere voluerunt ciuium indemnitati, ne extra
ciuitatem pro rebus aut summis sibi debitis maxi-
mo cum incommodo litigare cogantur, & forsan
summarum sibi debitarum maiorem partem in ex-
35 pensis consumere, † vt de simili consuetudine vigen-
te in Cathalonia tradit Cancer. *lib. 2. var. resol. c.* 4.
num. 7. & alibi Pech. *de iure sistendi, cap.* 2. *num.* 6. Et
Rebuff. *in constit. Reg. tomo 1. tit. de literis obligat. ar-*
tic. 6. gloss. 3. num. 41. & 42. Vbi dicit similem con-
suetudinem vigere in ciuitate Parisiensi, Aurelia-
nensi, Bituricensi, Tholósana, Montepessulana, Bur-
degalensi, & in tota Vasconia, imò & in tota Gal-
lia, Hispania, & Italia. Nec solum in ciuitate Pari-
siensi sufficit dare cautionem iudicio sisti, sed vlte-
rius debet arrestatus dare cautionem iudicatum sol-
ui, vt testatur Papon. *in recollect. arrest. lib.* 18. *tit.* 5.
art. 29. Et de eodem statuto ciuitatis Auenionensis
nominatim loquitur Renat. Chopin. *de moribus Pa-*
ris. lib. 3. tit. 3. num. 2. referens alia loca vbi similis
viget consuetudo. † Et hanc sententiam, quod fo- 36
rum iudicis qui arrestum decreuit, & exequi fecit
non possit declinari post cautionem datam iudicio
sisti, tenuit *Azo*, iuxta quam sic in praxi seruari re-
statur Boër. *decis.* 218. *num.* 2. *iuncto num.* 5. Caccia-
lup. *de debit. susp. & fugit. quæst.* 9. *num.* 7. *in fine*, &
bene eam probat Anchar. *consil.* 192. *num.* 5. *versic.*
Quoad secundum.

Et in effectu, ego durante spatio quadraginta quin-
que annorum, quibus in negotiis versatus sum, nun-
quam hoc vidi deduci in controuersiam. † Maximè 37
quia fideiussores, qui dantur iuxta formam dicti sta-
tuti se obligant vti principales & in solidum, quo
casu non censentur amplius obligati vti fideiusso-
res, sed in rem suam. Gratian. *discept. forens. cap.* 348.
num. 26. Paul. Bellon. *de iis quæ fiunt incontin. libro* 1.
cap. 57. *num.* 4. Giurb. *consil.* 45. *num.* 8. Et ideo ta-
les fideiussores tenentur ex propria persona quam-
uis principalis non esset obligatus, † attento iura- 38
mento in similibus contractibus apponi consueto
Mantic. *de tacit. conuent. lib.* 11. *tit.* 9. *num.* 12. *in fine*,
Mohedan. *decis.* 2. *de fideiussor.* † Atque ita etiam 39
apud nos praxis obseruat, immo solent arrestati an-
tequam exeant eligere domicilium, & constituere
procuratorem ad comparendum, vt & fieri solere
testatur Rebuff. *dicto numero* 42. *de literis oblig. ar-*
ticul. 6. gloss. 3. † Et communis hoc praxis obser- 40
uat, teste Caccialup. *in dicto tract. de debit. susp. &*
fugit. quæst. 9. vt non solùm iudicio sisti, sed etiam
iudicatum solui caueatur, quod & apud nos experti
Notarij obseruare solent. Prout dicit Castrens. *in*
l. neque impuberes 22. *§. qui in ius, ff. de in ius vocan.* vbi
cautionem exigit de stando iuri, & iudicatum sol-
uendo. Sequitur Rota Romana *inter consil. Farin.*
consil. 57. *num.* 36.

Neque obstat quod oppositum fuit, fideiussionem 41
illam licet non sit omnino necessaria, tamen vti ne-
cessariam debere iudicari. Nam contrarium tenet
Gabriel. *consil.* 53. *lib.* 1. dicens illam esse volunta-
riam fideiussionem, cum non ex necessitate legis, sed
ex partis voluntate præstetur. Sequitur Gratian.
discept. forens. cap. 348. *n.* 21. & 25. Cancer. *lib. 2. var.*
resol. c. 5. de fideiuss. n. 123.

Vltimo loco notandum est, quod licet superiùs 42
num. 26. diximus secundum iuris communis re-
gulas, per similes arrestationes pro securitate Curiæ
aduersus suspectos de fuga factas non induci præ-
uentionem, tamen sumpta informatione à notariis
præsertim senioribus huiusce ciuitatis didici apud
eos ita obseruari, vt quælibet executio etiam ad-
uersus suspectos de fuga, sed maximè si fiat contra
exteros in vim dicti statuti, tribuat præuentionem,
& alios creditores, si concurrant, teneri venire oppo-
sitiuè, scribente notario executionis quantumuis
præparatoriæ, etiam post relaxationem personæ, vel
pignorum, mediante cautione factam. A qua con-
suetudine non est recedendum quæ in eo fundata
videtur, quod quilibet præueniens per executionem
cœteris est præferendus. Et quia notarius carceratos
facit omnium creditorum causam meliorem.

Restat nunc pro complemento huius capitis, vt
agamus de aliis actibus qui fiunt ante litem conte-
statam, vel pro præparatione litis, an & quomodo
ex illis oriatur præuentio.

In primis agendum est de oblatione extraiudicia-
li, denunciatione, intimatione, requisitione quam
vocamus *sommation*, & similibus.

Suppo

43 Supponamus siquidem, eum, cui ius retractus ex consuetudine, vel conuentione competit, aut etiam Dominum Directum qui rem emphyteuticam venditam, iure prælationis feudalis retinere desiderat, offerre emptori pretium, illi significando quod vult vti iure retractus seu prælationis. Sanè si nihil aliud præter simplicem illam oblationem, vel intimationem interueniat, nec adhibita fuerit præterea citatio, vel traditio libelli aut petitionis, nulla planè erit facta causæ præuentio. Ratio est, quia oblatio illa est actus merè extraiudicialis, nullam requirens causę cognitionem, & in mero facto consistens, per text. *in l. 1. §. nunciatio, ff. de nou. oper. nunciat.* & *ibi* DD. asserentes nunciationem noui operis etiam non adito Prætore & diebus feriatis fieri posse. Et sic actus huiusmodi sunt omnino extraiudiciales, nisi aliud quoque, vt dictum est, interueniat. Tiraq. *de retract. proximit. ad finem tituli, num. 78.* Sed si iudicis authoritate fiat nunciatio cum inhibitionibus, vt fieri plerumque solet, orietur præuentio sine dubio, potius vigore inhibitionum, vel citationis
44 quam nunciationis. † Facit à simili, quia sola oblatio extraiudicialis, aut denunciatio præscriptionem non interrumpit temporis à lege, vel conuentione ad retrahendum assignati, sed vltra oblationem addenda est citatio, & sine ea non fit temporis interruptio, *l. alienam, ff. pro empt.* Tiraq. *de retract. proxim. §. 8. gloss. 2. num. 1.*

45 Eadem ratione protestatio & intimatio extraiudicialis, præscriptionem non interrumpit: Balb. *de præscript. 6. partis membr. 3. quæst. 4. numero 19.* Peregrin. *consil. 60. numero 21. volum. 1.* nisi in certis casibus à iure expressis, Balb. *loco citato*, Boër. *decis. 333. num. 6.*

De hac quæstione, vtrum interpellatio extraiudicialis interrumpat præscriptionem. Egimus iterum *part. 1. huius tract. cap. 4. num. 18. & in quæst. ciuilib. c. 182. num. 7. & 8.*

Pro vera resolutione statuendum est *Primò*, quod dubitatio quæ oritur per interpellationem, seu denunciationem extraiudicialem, impedit præscriptionem antequam oriatur, quia ad ortum præscriptionis requiritur bona fides vera & positiua, quam impedit illa extraiudicialis denunciatio; sed post inchoatam semel præscriptionem requiritur etiam de iure Canonico vera & positiua mala fides ad illius interruptionem, quæ non producitur per solam dubitationem: vt bene explicat Barbos. *ad rubr. Cod. de præscript. 30. vel 40. annor. numer. 270. & sequent. & numero 285. & ad leg. sicut, eod. titul. numero 535.*

Secundò, quod si post inchoatam præscriptionem, talis denunciatio etiam extraiudicialis facta fuerit, vt per eam possessor habuerit veram notitiam iuris alieni, hoc casu propter malam fidem possessoris interrumpetur præscriptio: vt probauimus *dicto cap. 182. num. 7.*

Tertiò, quod prædicta procedunt in præscriptione legali; si autem agatur de conuentionali, videnda erunt tradita inferius *part. 2. huius tract. cap. 4. num. 19.*

46 Idem de protestatione dicendum est. Nam qui protestatur non agit Alexand. *cons. 78. sub n. 17. vol. 5.* Vnde quando literarum cambij occasione mercatores suas consuetas faciunt protestationes, non producitur ex eo aliqua præuentio, quia tales protestationes sunt actus merè extraiudiciales, Bart. *in l. cum filiusfamilias, ff. de verb. obligat. in §. finali.*

47 Quod ampliatur, vt locum habeat, etiamsi tales protestationes fierent coram iudice, non enim propterea inducta esse posset præuentio iudicialis, nec potest actus ille dici in iudicio celebratus, quia non fit Iudici, sed parti, & nihil petitur à Iudice nisi vt mandet protestationem intimari, Natt. *consil. 172. num. 15.* † Nam etiam per iudicem potest fieri in- 48
timatio, *l. in contractibus, §. final. C. de non num. pecun.* vbi *Bald.* dicit quod talis intimatio non est citatio, & ideo fieri etiam potest die feriato: quod etiam voluit Tiraq. *de retr. prox. ad finem tit. n. 83.* Et in terminis præuentionis, tenet Cyriac. Nig. *controu. 383. n. 20. ad 24.* † Et generaliter, quod ex quibuscunque 49
processibus extraiudicialibus non oriatur litispendentia nec præuentio, tradit Salg. *in tract. de Regul. protect. p. 2. c. 13. n. 45.*

Prætereà videndum est, vtrum per actionem ad ex- 50
hibendū, quæ similiter iudicij præparatoria est, oriatur causæ præuentio. Quod enim actio ista sit futuri iudicij præparatoria, vel ex eo constat, quod qui petit rem exhiberi, non ideo Dominum se dicit, nec id ostendere debet, *l. 3. in princ. ff. ad exhib.* † Nec 51
propterea sequitur aliquem debitorem esse, aut ad aliud præstandum teneri quamvis exhibere condemnatus sit, *l. 1. in fin. & toto tit. ff. ad exhib. l. 1. Cod. eodem tit.* Cyriac. Nig. *controu. 120. n. 22. & 25.* † Et 52
propterea sententia lata in actione ad exhibendum, non parit exceptionē rei iudicatæ in iudicio rei vendicationis, Aretin. *in §. præter. num. 8. vers. Aduertas tamen, Inst. de actionibus.* † Quod est verum quando 53
fuit simpliciter actum ad exhibendum absque cumulatione remedij restitutorij, prout ita fieri posse testatur Aretin. *ibidem n. 4. 7. & 8.*

Ideo qui causam præuenire vult, debet remedium restitutorium simul cum actione ad exhibendum cumulare, iuxta doctrinam Aretin. *loco citat.* Aliud est, si simpliciter exhibitio præparatoria proponatur, quia illa † modicum parit præiudicium, & sum- 54
mariè tractanda est, abbreuiatis dilationibus, quamvis causa principalis esset ordinaria, & in ea probationes quoque summariæ admittuntur: Bart. *in l. si quis à liberis §. si quis ex his ff. de liber. agnosc. n. 3. versic. Quædam est causa summaria quæ non paris.* Marcell. Cala *De modo artic. & prob. gloss. vn. §. 2. n. 1606.*
† Quæ autem remedia competant contra non ex- 55
hibentem, tradit Vincent. de Franch. *decis. 271. n. 10.* Videlicet, condemnatio ad interesse, denegatio audientiæ, & iuramentum in litem.

Cæterum hic instituti nostri ratio postularet, vt 56
de præuentione inter iudices loci domicilij, originis, & delicti, separato capite ageremus, verum hæc materia adeo diffusè explicata reperitur, apud Farin. *in tract. de inquisit. q. 7. per totam*, vt illi nihil addi posse videatur. Poterit etiam adiri Guazzin. *de defens. reor. defens. 1. cap. 17.* Thesaur. *decis. 90.* Vincent. de Franch. *dec. 37. 66. 88. 505. & ibi Addent.* Iul. Clar. & Baiard. *§. fin. quæst. 38. & 39.* Boss. *in tit. de foro compet.* Barbos. *in leg. hæres absens, 19. §. proinde, in art. de for. delic. ff. de iudic.*

Apud nos vidi plures factas remissiones, ex cau- 57
sâ, in grauioribus delictis, ad Regiam Monarchiam interueniente auctoritate Illustriss. D. Vicelegati pro tempore existentis; Et egomet anno 1616. tanquam Iudex ordinarius præsentis Ciuitatis communicato negotio cum Eminentiss. bon. mem. Cardinali de Bagni, quēdam reum de homicidio proditoriè commisso in loco de Berre, ad Officiales Regios remisi, per quos capitali Rotæ supplicio addictus criminis sui pœnas dedit. Et vidi aliàs remissum insignem quendam furem ad ciuitatem Lugdunensem, vbi fuit furca suspensus. Et similiter anno 1617. fuit per Curiam Gratianopolitanam remissus ad hanc

Ciuitatem quidam qui falſas claues cõtra ſuæ artis fidem conficere ſolitus erat. Qui ea de cauſa, & propter confractus carceres, in ſublimi trabe menſe Octobris eiuſdem anni ſuſpenſus fuit. Et ſic non eſt hodie verum quod dicit Bellam. *conſil.*21.*col.*3. *in fine, verſic. ad propoſitum*, nempe in Ciuitate Auenionenſi, & Comitatu Venaiſſino non ſolere fieri delinquentium remiſſiones ad locum delicti. Quia ex magna cauſa, & in grauioribus delictis fiunt hinc
58 inde remiſſiones. † Quod attinet ad loca Biturritarum, & Caſtrinoui, quæ ſunt feuda Imperialia ad Illuſtriſſim. Auenionenſes. Archiepiſcopos pertinentia, non ſolere concedi delinquentium remiſſiones teſtatur *ibidem* Bellam. Qui propterea concludit à loco Caſtrinoui ad locum de Lettin vicinum, ſed tamen Regi ſubditum; remiſſionem non eſſe concedendam, quamuis delictum ibi, vel in loco Regi ſubdito fuiſſet commiſſum.

59 De remiſſione vero facienda ad Iudices feudatariorum, ſupra egimus *c.*11. Et ſecundum ibi ſcripta non ita pridem *Rota* remiſit quandam cauſam ad iudicem loci de Brantulis, non obſtante prætenſa præuentione Curiæ ſacri Palatij. Ideo in his non eſt amplius inſiſtendum.

CAPVT XXXIII.

ARGVMENTVM.

Quibus modis finiatur præuentio tam in prima quam in ſecunda inſtantia. De deſertione appellationis. Quomodo præuentio finiatur per tranſactionem, putam, vel conditionalem. Per laudum à partibus homologatum. Per longi temporis ſilentium. Per ſententiam in iudicatum tranſactam. Per renunciationem tacitam, vel expreſſam, tam in beneficialibus quàm in prophanis. Per renunciationem Beneficij. Per ſilentium decem, vel plurium annorum in beneficialibus. Et per mortem vnius, aut plurium collitigantium, in Beneficiis, aut in Officiis quæ cum perſona extinguuntur. Ex quibus lis cenſeatur extincta in beneficialibus.

SVMMARIVM.

1 *Prima inſtantia quomodo terminetur. Remiſſiuè.*
2 *Quomodo finiatur inſtantia appellationis.*
3 *Deſertio appellationis de iure communi exigit ſententiam declaratoriam.*
4 *Ex Statuto Auenionis ſententia in iudicatum tranſacta mandatur executioni ſine ſententia declaratoria deſertionis.*
5 *Lis & præuentio finitur per tranſactionem.*
6 *Per tranſactionem expirat iuriſdictio iudicis.*
7 *Tranſactio conditionalis facit, vt lis & præuentio non expiret niſi adimpleta conditione.*
8 *Laudum à partibus homologatum, habet vim tranſactionis, & per illud expirat lis, & præuentio.*
9 *Lis finitur per negligentiam, & longi temporis ſilentium.*
10 *Mala fides quæ inducitur per litis conteſtationem, non eſt vera, ſed præſumpta.*
11 *Inter ius Ciuile & Canonicum, non eſt differentia circa præſcriptionem, quando agitur de mala fide præſumpta inducta per litis conteſtationem.*
12 *Lis perpetuatur tantum ex veriori opinione ad triginta annos.*
13 *Præſcriptio circa litis deſertionem incipit à die qua ceſſatum fuit à lite, contra* Felinum.
14 *Quando litigans non fuit impeditus aliquo caſu fortuito litem proſequi, cenſetur illam deſerere voluiſſe ſi longo tempore ſiluerit.*
15 *Lis & præuentio non finitur per ſententiam in iudicatum tranſactam, donec illa fuerit plenè executioni demandata.*
16 *Lis finitur in beneficialibus per renunciationem quamuis tacitam.*
17 *Litigans ſuper beneficio, cenſetur liti renunciare per adeptionem alterius beneficij incompatibilis.*
18 *Per reuocationem procuratorum in lite beneficiali conſtitutorum, reſultat præſumptio renunciationis litis.*
19 *Per renunciationem beneficij factam in fauorem tertij non poſſidentis, non extinguitur lis, nec præuentio.*
20 *Quod maximè procedit quando reſignans erat in poſſeſſione, quia tunc lis durat tam quoad poſſeſſionem quam quoad proprietatem.*
21 *Si ceſſio vel renunciatio fiat in fauorem collitigantis, lis extinguitur, & præuentio ceſſat.*
22 *Præuentio ceſſat & lis extinguitur per liberam dimiſſionem beneficij factam in manibus Papæ, ſi illud conferat collitiganti.*
23 *Lis extinguitur per tacitumnitatem decennij ſi conſtet de non iure illius, qui litem proſequi debebat.*
24 *Si clarè ex actis non appareat de non iure illius qui litem proſequi debebat, ſuper beneficio, non ſufficit ad extinguendam litem lapſus decennij, ſed requiruntur* 30. *anni, aut ſaltem aliqua alia præſumptiones.*
Ex quibus beneficium deſinat eſſe litigioſum ob negligentiam in proſequendo litem.
25 *Lis & præuentio finitur morte, non ſolum in beneficialibus, ſed etiam in officiis quæ morte finiuntur, & in aliis quæ perſonæ cohærent, & cum perſonà expirant.*
26 *Morte vtriuſque collitigantis, lis omninò extinguitur in beneficialibus, & aliis perſonæ cohærentibus.*
27 *Per mortem vnius dumtaxat ex collitigantibus, lis non expirat nec præuentio.*
28 *Per mortem actoris lis non extinguitur in beneficialibus.*
29 *Fallit quando reus ſuperſtes non vult litem proſequi, & de hoc conſtat ex actis.*
30 *Quis dicatur actor, & quis reus, in iudiciis duplicibus ſuper beneficiis.*
31 *Per mortem Rei mandata expirant in beneficialibus.*
32 *Mortuo reo, poteſt actor litem proſequi contra alios qui in illa lite intereſſe habere poterant.*
33 *Quæ ſit praxis procedendi per audientiam contradictarum, mortuo collitigante, ſuper beneficio, contra alios in cauſa intereſſe habentes.*

PRÆVENTIO finitur iiſdem modis 1
quibus lis vel inſtantia. Quibus autem modis inſtantia perimatur, ſuperiùs *cap.*30. & 31. (quod attinet ad propoſitum noſtrum) ſatis oſtendimus. Qui plura volet adeat

adest Trentacinq. *lib. 2. ref. 4. de ind.* Vlui. *opin.* 376.
cum plurib. allegatis per Caroc. *de except. cap.* 127.
2 *n.* 35. † Instantia quoque appellationis terminatur
per desertionem per quam finitur iurisdictio Iudicis
3 causæ appellationis, Mohed. *dec.* 9. *de appellat.* † Ita
tamen vt necessarium sit, in primis dari sententiam
super desertione causæ, vt decisum fuit per Rot. *de-*
4 *cis.* 746. *p.* 2. *recent.* † Sed tamen ex Statuto Auenio-
nensi *lib. 2. rub. 16. art.* 1. vltimus iudex mandat sen-
tentiam in iudicatum transactam executioni, abs-
que prolatione sententiæ desertoriæ: quæ executio
eodem modo fit in Curia Sancti Petri; sed ad pri-
mum iudicem spectat. Hic subsisto, ne extra mate-
riam propositam videar diuagari.
5 Lis vero variis modis finitur & per consequens
præuentio. Primo per transactionem, siquidem tran-
sactio dicitur exceptio litis finitæ, & post illam nul-
la prorsus remanet lis, *l. 1. ff. de transactionib. l. cau-*
sas, Cod. eod. tit. Bald. *in rubr. de transactionibus, in de-*
cret. num. 7. Roland. *cons.* 28. *num.* 14. 15. *&* 16. *vol.* 4.
Mantic *de tacit. conuent. lib. 26. tit. 1. num.* 8. Zanger.
6 *de except. part. 3. cap.* 18. *num.* 3. † adeo vt per tran-
sactionem adimatur iurisdictio à Iudice, qui de
causa cognoscebat, Rot. *dec.* 204. *n.* 6. *part.* 6. *recent.*
& per eam lis nullum dicitur habere statum, Ludo-
uis. *decis.* 354. *num.* 7. *&* 8.
7 Limitatur, vt locum non habeat, si transactio es-
set conditionalis, quia non adimpleta conditione
lis non extinguitur: Lancellot. *de attent. lite pen-*
dente, part. 2. cap. 4. in præfat. num. 296. Burat. *decis.*
374. *num.* 3.
8 Quod de transactione dictum est, idem dicen-
dum de laudo, à partibus approbato & homo-
logato, cum vim transactionis obtineat, & per
illud lis sit extincta. Rot. *decis.* 588. *num.* 1. *part.* 2.
recentior.
9 Secundo lis finitur renunciatione, de qua supe-
rius egimus *cap.* 6. Tertio lis finitur, & per conse-
quens præuentio cessat per longi temporis silen-
tium & negligentiam actoris, quia licet malæ fidei
possessor nullo vnquam tempore præscribat, tamen
10 † mala fides quæ per litis contestationem induci-
tur, non est mala fides vera, sed tantum ficta & à lege
inducta, seu vt alij volunt mala fides præsumpta, *l. 2.*
C. de fructib. & litium expens. Magon. *dec. Lucens.* 81.
num. 12. quæ tamen mala fides præsumpta non im-
pedit præscriptionem triginta annorum, Menoch.
remed. 13. *recuper. possess. n.* 70. vbi, post plures quos
allegat, dicit hanc esse receptissimam sententiam, à
qua durum nimis esset recedere.
11 Neque existimandum est faciendam esse hac in re
differentiam inter ius Ciuile & Canonicum, sed
spatio tanti temporis illam malam fidem tolli etiam
de iure Canonico tenendum est, vt cum communi
DD. sententia tenuit Rot. *dec.* 270. *num.* 10. *part.* 6.
recentior.
12 Verum quidem est, nonnullos ex antiquis Do-
ctoribus existimasse per litis contestationem actio-
nem perpetuari de iure Ciuili vsque ad 30. vel 40.
annos, & de iure Canonico in perpetuum absque
vlla temporis præfinitione, quos citat Barbos. *in leg.*
final. C. de præscriptionibus, n. 37.
Sed tamen contraria sententia non solum verior
est, vt dicit Barbos. *ibidem, num.* 38. verum etiam,
quidquid ipse dixerit, est hodiernis temporibus rece-
ptior; quam sequuntur Innocent. *in cap. illud. De*
præscriptionibus, in fine, in illis verbis, *& in istis ca-*
sibus oportet de nouo præscriptionem incipere: & iisdem
verbis vtitur Hostiensis *ibidem, versic. & in his casi-*
bus, vbi subdit, quod tempora præterita non pro-
sunt præscribenti, Ancharan. *ibid. num.* 14. Panorm.
num. 10. *versic. Sed hoc non obstante.* Felin. *num.* 10.
† Vbi tamen malè intelligit, quod præscriptio non 13
incipiat de nouo, nisi finito tempore perpetuationis.
Siquidem verius est, præscriptionem incipere ab illa
die qua actor destitit à lite; & ille verus est sensus
d. leg. finalis, C. de præscript. 30. *vel* 40. *annorum*, Balb.
de præscript. part. 6. membr. 3. quæst 4. *num.* 43. *& p.* 4.
eiusdem 6. *partis, quæst.* 1. 2. *&* 3. maximè, *num.* 6.
& 7. Francisc. Marc. *decis.* 327. *num.* 1. *parte* 2. Guid.
Pap. *decis.* 416. *num.* 6. Marescot. *lib. 2. variar. resol.*
cap. 67. *num.* 9. 12. *&* 14. Seraphin. *decis.* 916. *num.* 1.
& 718. *num.* 6. † quia quando actor non fuit impe- 14
ditus propter aliquem casum fortuitum, sed ex me-
ra negligentia litem terminare non curauit, tunc li-
tis contestatio illi non prodest ad præscriptionis in-
terruptionem, Addent. ad Burat. *decis.* 8. *numer.* 10.
versic. tertius casus est. Rot. *decis* 6. *n.* 3. *p.* 3. *recent.*
& est tex. expressus in iure Canonico, *in canone, Pla-*
cuit. le 2. 16. *q.* 3. in illis verbis, *si per litis contesta-*
tionem à die vltimi litigij quadraginta anni computa-
buntur. Eandem sententiam tenuit Giouagn. *lib.* 2.
respons. 28. *num.* 36.
Quarto, Lis & præuentio finitur per sententiam 15
transactam in rem iudicatam, dummodo talis sen-
tentia fuerit perfectæ executioni demandata, & exe-
cutio consummata, Duran. *decis.* 430. *n.* 6. Rot. apud
Gars. *de benefic. p.* 6. *c.* 4. *n.* 41.
Quinto. In beneficialibus lis, & per consequens 16
præuentio dicitur extincta per renunciationem
etiam tacitam, † veluti si litigans assequatur be- 17
neficium incompatibile, Rot. *decis.* 191. *numer.* 4.
part. 2. *recentior.* vel aliquos alios actus faciat, ex
quibus colligi possit, eum voluisse in totum à lite 18
recedere: † veluti procuratores in causa consti-
tutos reuocando, *decis.* 109. *numero* 5. *parte* 1. *re-*
centior.
Per cessionem vero factam in fauorem tertij non 19
possidentis, lis non extinguitur Rota *decis.* 383. *nu-*
mero 1. *parte* 2. *recent.* † vbi dicitur hoc maximè 20
locum habere quando resignans erat in possessione,
tunc enim lis durat tam quoad possessionem, quam
quoad titulum, Rot. *decis.* 417. *num.* 1. *parte* 3. *recent.*
& apud Gars. *de Benefic. part. 6. cap. 4. n.* 41. Et ratio
est, quia instantia transit ad resignatarium, vt dixi-
mus suprà *cap.* 30. *n.* 43. † Secus si cessio, vel renun- 21
ciatio fieret ad fauorem collitigantis, *cap. 1. de litis*
contest. in 6. Burat. *dec.* 307. *num.* 2. † Vel si libera sit 22
dimissio in manibus Papæ, qui contulit collitiganti,
Burat. *decis.* 927. *num.* 32.
Finitur quoque lis, & præuentio in beneficiali- 23
bus, per lapsum longi temporis ex quo resultat taci-
ta cessio, cum hac tamen distinctione, vt si lapsum
sit decennium, & constet ex actis de non iure illius
qui litem prosequi debebat, oritur præsumptio re-
nunciationis litis. † Si vero clarè ex actis non con- 24
stet de non iure; tunc requiritur, vt cum decennio
concurrat aliquis actus positiuus ex quo resultet re-
nunciatio, aut saltem exigitur lapsus triginta anno-
rum, iuxta *decis.* 10. Achill. de Grass. *vt lite pend.*
Addent. ad Burat. *decis.* 707. *num.* 10. Et ita intelli-
gendæ sunt decisiones Rotales, quæ variæ videri
possunt, vt per Rot. *decis.* 418. *num.* 2. *&* 3. *part.* 2. *re-*
centior. decis. 418. *part.* 3. *decis.* 166. *num.* 5. *&* 6. *part.* 4.
decis. 1. *num.* 13. *part.* 7. *recent.* Paris. *de resignat. benefic.*
lib. 2. *q.* 3. *n.* 22. Tusc. *lit. L. concl.* 385. *num.* 6. Ricc. *in*
prax. variar. resolut. cap. 474. *num.* 6. Vestr. *in praxi*
lib. 8. *cap. num.* 25.
Vera est resolutio, quod si quis fuerit negligens
in prosequendo litem, præsumitur iuri suo renun-
tiare,

tiare, si longum tempus lapsum fuerit: vt testatur Ricc. *in prax.rer.for.Eccles.resol.*474.*num.*6. Quod longum tempus diuersimodè declaratum fuit; aliquando videlicet annorum 37. aliquando annorum 29. vel 21. aut etiam 18. post Paris. *lib.*2. *de resignat.benef.num.*22.*&* 23. Sed meliùs Rot. *dec.*383. *par.* 3.*recent.num.*2.*&* 3. vbi dicitur, quod in Beneficialibus, vt lis censeatur finita ad effectum, vt Ordinarius possit beneficium conferre (quod si esset litigiosum, conferre non posset, tanquam reseruatum Sedi Apostolicæ: Exceptis tamen beneficiis Galliæ, in quibus locum non habent reseruationes) sufficit quod possessor beneficij per obitum vacantis habuerit litem pro deserta ante mortem suam: & quod lis dicatur deserta non solùm per cessationem à lite per decennium, sed etiam minoris temporis spatio, si adsint coniecturæ pro desertione; dummodò tamen ex actis appareat de non iure deferentis litem, & coniecturæ sint admodum vrgentes, præcipuè quando non est lapsum decennium, tunc enim desiderantur actus positiui, vt præsumi possit renunciatio litis: vt fusè probatur *d.dec.*383. *num.* 2.*&* 3.*par.*2. quæ decisio est repetita *decis.*418. *par.*3.*recent.* & præmissa confirmantur *decis.* 166. *num.*5.*par.*4.*recentior.*

25 Denique lis & præuentio finitur morte tam in beneficialibus, quam in officiis non hæreditariis, emptionibus ad vitam, & aliis similibus quæ personæ cohærent & cum persona finiuntur, *ad leg. si pater*, & *ibi*. Bald. *Cod. si pendente appellat.mors interuen.* Lancellot. *de attent.cap.*4.*in præfat.num.*315.
† videlicet si vterque colligantes moriatur, *Clem.*1. 26
vt lite pend. & *ibi* Card.Zabar. *n.*3. Rota *decis.*218.
*num.*1.*part.*1.*recent.*

Sed si vnus tantum ex colligantibus mortuus 27
fuerit, non ideo lis finita dicitur, Rot. *decis.*109.*numero* 1.*part.*1.*recentior.* & *decis.*123.*num.*3. *part.*5.
recent.

Nam per mortem actoris non dicitur lis extin- 28
cta, Mohed. *decis.*8. *de appellat.* † nisi quando reus 29
superstes non volt illam prosequi, & de hoc constat
ex aliquo actu saltem tacito, *Clement.*1.§.*si vero aliter*
vbi Gloss. *in verbo. Prosequitur. Vt lite pendent.* Rot.
*decis.*170.*num.*8.*part.*5.*recentior.* † vbi benè decla- 30
ratur quis hoc casu dicatur actor, & quis reus. Sequitur Ricc. *collect.*4073.

Per mortem vero Rei non finitur lis, licet per 31
eam mandata expirent in causis beneficialibus:
† procedi tamen potest contra interesse habentes 32
per audientiam contradictarum, Mantic. *decis.*213.
*num.*4. *&* 5. qui dicit procuratorem quamuis reuocatum, citari posse ad cautelam. Mohed. *decis.*8. *de appellat.* Bellam. *decis.*156. Rub. *ad decis. Orani* 332.
*lib.*1.*fol.*394. † Et huius processuræ praxim, & vti- 33
litatem refert Melch.Lotter. *de re benefic.lib.*2.*q.*20.
*num.*54.55.*&* 56. Et hæc satis. Omnia sub correctione sanctæ Matris Ecclesiæ, sub cuius legibus viuere & mori volo.

Ad Maiorem Dei Gloriam.

TRACTA

TRACTATVS DE PRÆVENTIONE IVDICIALI,

PARS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Episcopos & illorum Vicarios, tàm generales quàm foraneos, & ipsos Vicarios inter se, & tam in causis ordinariis, quàm à Sede Apostolica delegatis; siue in iurisdictione contentiosa, siue voluntaria. Quę sit differentia inter Vicarios & Officiales. Qui dicantur foranei. Et vtrum ad libitum Episcopi cum causa, vel sine causa, in Gallia, vel extra Galliam destitui possint. Item de Præuentione inter Episcopum & Prælatos inferiores, veluti Decanos, Præpositos, aut alios quibus ex priuilegio, vel præscriptione competit iurisdictio. Vtrum possit Episcopus absoluere excommunicatos post Prælatorum inferiorum Præuentionem. Et multa alia circa huiusmodi Præuentiones notatu digna explicantur.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij generales, seu principales, quibus concurrentibus constitituti dicantur.*
2 *Vicarij possunt constitui solùm in spiritualibus, vel solum in temporaribus, vel tàm in spiritualibus quàm temporalibus.*
3 *Vicarij solùm in spiritualibus constituti, dicuntur nihilominus Generales.*
4 *Foranei dicuntur Vicarij, qui extra locum Sedis Episcopalis deputantur.*
5 *Officialium & Vicariorum nomina sæpè pro eodem ponuntur,* & num. 10.
6 *In Gallia Vicarij foranei nominantur Officiales.*
7 *Commissiones Sedis Apostolicæ diriguntur ad Vicarios generales,* & num. 10.
8 *Vicarij dicuntur Iudices ordinarij, quamuis in eorum facultatibus aliqua expressa sint, quæ specialem commissionem exigunt, nec in generali Vicariatus concessione continentur. vide infrà,* num. 23.
9 *A Vicario generali non appellatur ad Episcopum, cum idem tribunal constituat.*
11 *Vicariis foraneis quomodo dentur commissiones Apostolicæ.*
12 *A Vicariis foraneis appellatur ad Episcopum, aut ad eius Vicarium generalem.*
13 *Vicariis illorum qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, aut ipsorum Principalibus, qui illos deputarunt, de rigore iuris videntur dandæ commissiones Apostolicæ.*
14 *Stylus tamen Cancellariæ est in contrarium. Quia tales Vicarij non sunt in Dignitate constituti.*
15 *Capitulum Sede vacante succedit in iurisdictionem Episcopi, etiam quoad deputationem Vicarij.*
16 *Commissiones Apostolicæ non solent dari Vicariis Capituli, sed alicui ex Episcopis vicinioribus.*
17 *Commissio data Vicario, seu Officiali, quamuis non fuerit facta mentio Episcopi, non comprehendit Vicarium capitularem.*
18 *Vicarij siue generales, siue particulares & foranei, non possunt prætendere de iure communi præuentionem contra Episcopos, à quibus sunt deputati:* & num. 34.
19 *Vicarij delegatam habent iurisdictionẽ. Contra,* n. 22.
20 *Iurisdictio quæ est apud Vicarios, precario possidetur.*
21 *Vicariis non potest competere iurisdictio cumulatiua cum Episcopis, & minus priuatiua, ideo nunquam possunt contra Episcopum præuenire.*
22 *Iurisdictio quæ Vicariis generalibus competit, ordinaria est; quæ vero particularibus seu forensibus, delegata.*
23 *Reijcitur opinio Basilij Pontij volentis iurisdictionem Vicariorum generalium esse delegatam, in casibus qui non veniunt in generali concessione Vicariatus, & specialem requirunt expressionem.*
24 *Vicarium, siue generalem, siue particularem, & foraneum, potest Episcopus ad nutum, de iure communi reuocare.*
25 *Episcopus potest prohibere Vicario, ne de certa causa iudicet.*

26 *In Gallia Vicarij foranei remoueri non possunt per Episcopum, nisi ex causa delicti, & cum cognitione causa.*

27 *Capitulum Sede vacante in Gallia non potest ex Charonda destituere Officiales ab Episcopo defuncto constitutos, sed successor Episcopi, id potest, sine tamen diffamatione.*

28 *Vicarius in Gallia destitui potest, si non sit Sacerdos.*

29 *Senatus Tholosanus non ita pridem iudicauit Officialem foraneum Ville-noua secus Aueniouem constitutum, posse destitui ad nutum.*

30 *Vicarius etiam generalis ab Episcopo destitutus potest in certis casibus reclamare in Gallia aduersus destitutionem.*

31 *Officium Vicarij generalis statim expirat mortuo Episcopo, sed non idem est in Vicario foraneo in partibus Gallia constituto, quia eius officium durat etiam mortuo Episcopo.*

32 *Officialis munus durat in Gallia, etiam vacante Episcopatu, nisi Capitulum doceret se esse in possessione destituendi in simili casu.*

33 *Decisio Rota Rom.* 297. *parte* 2. *diuers. ad longum expenditur, & numeris pracedentibus, & ostenditur eam loqui de iure praueniendi certum genus causarum, non autem de certis causis particularibus. Et* num. 37.

35 *Vicarij etiam foranei, possunt impediri ab Episcopo, ne de certa causa cognoscant, loquendo in terminis iuris communis.*

36 *Ab Episcopi libera voluntate dependet, causas per seipsum cognoscere, aut alteri cognoscendas delegare, & propterea nulla contra ipsum competere potest manutentio eius Vicario generali.*

38 *Quando locus est nimis remotus, non debent cogi litigantes illuc accedere, sed vel Episcopus accedere debet, vel causam alicui committere.*

39 *Principalis Cathedra & Tribunal, non debet per Episcopum è ciuitate, in alium locum transferri.*

40 *Episcopus, de iure communi, cogi potest ad tenendum Vicarium in certo loco, si ius illud per communitatem legitimè prascriptum fuerit, & qua ad id requirantur.*

41 *In commissionibus gratiosis Sedis Apostolica locus est prauentioni inter duos Vicarios generales, ab eodem Episcopo in solidum constitutos.*

42 *Per solam rescripti prasentationē, ad effectum procedendi, causa dicitur prauenta, per vnum ex duobus Vicariis generalibus in solidum constitutis.*

43 *Ampliatur vt nec etiam prauentus procedere possit, quamuis prauenient consentiret, vt ipse de causa cognosceret.*

44 *Prasentatio rescripti facta vni ex duobus Vicariis in solidum constitutis, non dat illi prauentionem, si agatur de rescripto contentiosa iurisdictionis, sed vtriusque partis consensus requiritur.*

45 *Si ex duobus Vicariis vnus sit principalis, alter vero minus principalis, sed commissio simpliciter Vicario sit data, intelligi debet de eo, qui principalis est, ideo alter non habet ius praueniendi.*

46 *Si commissio data fuerit Archidiacono Aueniouensi, vbi sunt duo Archidiaconi, casu quo vnus sit principalior alio, minus principalis non potest prauenire, secus est si ambo sint aquè principales.*

47 *Hoc procedit in dubio, quando commissio generaliter loquitur, secus est si dicat de vno ex duobus Vicariis, vel Archidiaconis, tunc enim locus est prauentioni.*

48 *Quando verba rescripti delegatorij diriguntur ad Episcopum, Vicarius cognoscere, aut prauenire non potest, nec Episcopus recognoscere si verba cōmissionis ad Vicarium, vel Officialem dirigantur.*

49 *Ampliatur, vt procedat, quamuis commissio data esset Vicario tanquam Vicario, quia in illa causa maior est Episcopo.*

50 *Quastio illa vtrum in commissione fuerit habitus respectus ad tribunal, non concernit materiam prauentionis, sed potius successionis, in cognitione causa.*

51 *Prauentio datur inter Episcopum & Vicarium, si commissio dirigatur* Episcopo, seu eius Vicario.

52 *Episcopus prauentus à Vicario, dum prauentioni locus est, non potest directè ab eo causam auferre: potest tamen indirectè, videlicet ipsum destituendo, dummodo id non fiat in fraudem, & malo animo.*

53 *Vicarius non habet propriè successorem, in officio, habet tamen Episcopus, in dignitate.*

54 *Vicarij omnis prauentio, quoad eius personam cessat, mortuo Episcopo.*

55 *Si habitus fuerit in commissione respectus ad tribunal, potius quam ad personam; transit ad Vicarium successorem, quamuis impropriè succedere dicatur.*

56 *Ex quibus dicatur habitus respectus ad tribunal in commissione.*

57 *Communis obseruantia hoc habet, vt succedens in Vicariatu cognoscat de causis eius antecessori commissis, adeo vt probatione non videatur hac consuetudo indigere.*

58 *Vicarius foraneus per viam prauentionis, aut aliter non potest se ingerere in causis ad Vicarium generalem pertinentibus, nisi ex eius commissione.*

59 *Processura facta per Vicarium generalem Archiepiscopi contra Episcopos suffraganeos, aut eorum Vicarios, non subsistit, nec meretur nomen prauentionis.*

60 *Absente Archiepiscopo, Vicarius Archiepiscopi procedit contra Episcopos suffraganeos, aut eorum Vicarios delinquentes circa Officium & iurisdictionem, non autem in alijs causis ciuilibus aut criminalibus.*

61 *Episcopi delinquentes in causis grauioribus à solo Papa iudicantur, in minoribus autem à Concilio prouinciali, &* num. 65.

62 *Pendente lite super confinibus Diœcesoos, vnus Episcopus non potest contra alium sub pratextu turbata iurisdictionis procedere per censuras.*

63 *Episcopus potest suam iurisdictionem turbantes excommunicare, etiam nulla praeuia citatione vel monitione. Ampliatur etiam si lis pendeat super declaratione confinium,* num. 64.

66 *Episcopi etiam ante Concilium non poterant conueniri nisi coram Papa in grauioribus, & coram Concilio Prouinciali in minoribus delictis.*

67 *Inter duos Vicarios in solidum deputatos, si procedant vti ordinarij, locus est prauentioni. Limita nisi cœpissent procedere simul.* num. 68.

69 *Si duo Vicarij aut iudices ordinarij, vel alij in pari numero discordant, quid agendum. Et quid in iudicibus delegatis. Quid si vnus declarat sibi de causa non liquere,* num. 70. *Quid si vnus sit impeditus ex alia causa,* num. 71. *Et vtrum sententia per vnum sine alio prolata, sit nulla,* num. 72.

73 *Explicantur dicta superius* part. 13. cap. 1. num. 4. in 3. conclusione.

74 *Si plures iudices ordinarij in solidum constituti fuerint, textura processus per vnum ex ipsis vsque ad sententiam exclusiuè fieri potest.*

75 *Pra*

75 *Prelatorum inferiorum nomine qui contineantur.*
76 *Inter Regulares, Prelati habent iurisdictionem priuatiuam quoad Episcopos, sed aduersus Prelatos regulares inferiores, facultatiuam, & numero 78.*
77 *Episcopi habent iurisdictionem cumulatiuam cum Prelatis inferioribus secularibus.*
79 *Episcopus potest absoluere excommunicatos à Prelatis inferioribus, & tenet absolutio, sed absoluens male facit.*
80 *Prelati inferiores si iurisdictionem acquisiuerint per praescriptionem, habent illam priuatiuè, nec Episcopi de ea se intromittere possunt.*

PRo fundamento sequentium conclusionum supponendum est in primis, varios esse constituendorum Episcopalium Vicariorum modos. Quidam enim sunt Vicarij generales. Alij particulares. Alij sunt Vicarij, qui Foranei, & quandoque Officiales nuncupantur. Alia Vicariorum distinctio est in eos qui ab Episcopis deputantur, & eos qui ab habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, & de singulorum praeuentione *hoc in capite* agendum est.

1 Vicarij generales, siue principales dicuntur, qui vices Episcopi super eodem tribunali principaliter gerentes, causas omnes ad illud forum Episcopale pertinentes generaliter cognoscunt, vt in *cap. fin. de off. Vicar. in* 6. Sbroz. *de Vicar. Episc. lib.* 1. *q.* 3. *num.* 26.

2 Possunt autem constitui huiusmodi Vicarij, vel tantum in spiritualibus, vel dumtaxat in temporalibus, vel coniunctim tam in spiritualibus quam temporalibus, cum strictioribus, vel amplioribus facultatibus, iuxta voluntatem Episcopi. † Nam li-
3 cet deputentur generaliter ad spiritualia, nec vllam habeant circa temporalia facultatem, non ideo minus dicuntur Vicarij generales, quidquid in contrarium nonnulli dicere voluerint. Quod probatur ex verbis Concilij Tridentini. *sess.* 13. *de reform. cap.* 2. in illis verbis, *seu illius in spiritualibus Vicario generali.* Et benè Nicol. Garc. *in tract. de benefic. part.* 5. *cap.* 8. *num.* 122. cum pluribus DD. *ibidem* per eum allegatis.

4 Vicarij verò foranei, dicuntur illi, qui extra ciuitatem in qua est Sedes Episcopalis, iurisdictionem exercent; vtpote, quos Episcopus in certa Dioecesis parte, vel in oppidis constituit: Gloss. *in Clement. Etsi principalis, in verbo foraneos. De rescript.* & *in c.* 1. *in eodem verbo, foraneos, de offic. ordinar. in* 6. Barbos. *de offic. Episcop. allegat.* 54. *num.* 18.

5 Officialium nomen saepe confunditur cum nomine Vicariorum, secundum varias Regionum & locorum consuetudines, vt notat Pyrr. Corrad. *in praxi dispens. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 18 & 19.

6 Sed in Gallia, propriè Officialium nomine continentur foranei. Circa quorum praeuentiones magna est inter ius Gallicum, & ius Commune differentia, vt postea ostendetur.

7 Vicariis Generalibus Episcoporum dantur à Sede Apostolica commissiones, cum ipsi potius Ordinarij sint, quam Delegati, licet illorum potestas dependeat à commissione Episcopi, & illius tenore. potest enim Episcopus Vicario maiores, aut mino-
8 res facultates concedere. † Nihilominus tamen, etiamsi in litteris sui Vicariatus aliqua concessa sint, quae in generali commissione non comprehenderentur, ad haec quoque dicuntur habere iurisdictionem ordinariam, & cum Episcopo vnum idémque tribunal constituere, vt notat Sanchez *in tract. de matrim. lib.* 3. *disp.* 29. *n.* 6. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 8. *n.* 41. † Qua de causa non licet à Vicarij Ge- 9
neralis sententiis, & decretis appellare ad Episcopum, vt probat Sigism. Scac. *de appellat. q.* 8. *num.* 53. & *seqq.* & plures ab eo *ibidem* allegati. † Stylus ergo 10
Romanae Cancellariae, Vicariis generalibus & non foraneis commissiones dare consueuit. qui Generales, etiam quandoque nominantur Officiales, vt testatur experientia, & tradit Corrad. *dict. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 17. *praxis dispensat.*

Foraneis autem Vicariis licèt vt plurimùm ea 11
stylo non dentur commissiones Apostolicae, nec de illis se intromittere possint, tamen quandóque summus Pontifex specialiter illis ex certa scientia delegationem facere potest: & facit Sbrozz. *in tract. de Vicar. Episc. lib.* 2. *q.* 23. *n.* 8. & 9. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 8. *n.* 29. † Et quia isti Vicarij foranei non consti- 12
tuunt vnum idémque tribunal cum Episcopo, ideo ab illorum sententiis & decretis rectè appellari potest ad ipsum Episcopum, imò etiam ad illius Vicarium generalem: vt probat Sigism. Scacc. *in tract. de appell. quaest.* 8. *num.* 72. & Nicol. Garc. *loco proximè citato.*

Sed quoad Vicarios illorum, quibus competit quasi 13
Episcopalis iurisdictio, commissiones Romana Cancellaria dirigere non solet, nec illis delegare dispensationes, aut alia quaeuis rescriptorum genera demandare. Quamuis enim in iis quae concernunt iurisdictionem, (non autem in iis quae sunt Ordinis) eandem habeant cum Episcopis authoritatem, vt diximus *in nostris quaestionib. beneficialib. parte* 2. *cap.* 3. §. 9. *n.* 23. & de iis *ibidem p.* 1. *cap* 60. & propterea fortè secundum iuris dispositionem contendi posset, illos similium commissionum esse capaces, eadémque ratione; imò & multo fortius, illis quibus talis iurisdictio competit, à quibus tales Vicarij mutuatam habent authoritatem, vt voluit Sanchez *in tract. de matrim. lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 34. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 9. *c.* 1. *n.* 147. *in fine.*

Tamen huiusmodi Vicariis non dantur secun- 14
dum dictum stylum Cancellariae & Datariae Vrbis commissiones (loquor de Vicariis habentium quasi Episcopalem iurisdictionem,) vel ex hoc praecipuè quod non sunt in Dignitate constituti, quibus (& non aliis in Dignitate non constitutis) tales commissiones dari, & ad eos dirigi debent, iuxta text. *in cap. statutum* 11. *de rescript. in* 6. & notauit Corrad. *in dicta praxi dispens. lib.* 7. *c.* 4. *n.* 57.

Idem dicendum est de Vicario Capituli Sede va- 15
cante, quia licet Capitulo competat ius deputandi Vicarium generalem, Sede Episcopali vacante, adeò vt dicatur succedere in ius & locum Episcopi, etiam quoad deputationem Vicarij, Sbrozz. *de Vicar. Episcop. lib.* 1. *quaest.* 59. *num.* 5. † Nihilominus (quid- 16
quid dicat Sanch. *lib.* 8. *disp.* 17. *num.* 52.) stylus Romanae Curiae talis est, vt ad hos capitulares Vicarios non dirigantur commissiones & rescripta; & hoc est notorium; cum rescripta dirigi soleant Episcopo, seu eius Vicario generali; Vicarius autem Capituli non est Vicarius Episcopi, & per consequens non est comprehensus in huiusmodi commissionibus; ideo quando Sedes Episcopalis vacat, dari solent commissiones alicui ex vicinioribus Episcopis, seu eius Vicario generali, vt nos saepè vidimus obseruatum: & docet Garc. *de benefic. p.* 6. *c.* 2. *n.* 44. & *seqq.* & maximè *num.* 49.

Quod procedit etiamsi commissio fuerit data 17
simpliciter *Officiali* veluti *Auenionensi*, nec fuerit

facta mentio Episcopi, veluti si non fuerit dictum *Officiali Archiepiscopi Auenionensis*. Quia licèt fuerit dictum de Officiali, non facta mentione Episcopi vel Archiepiscopi, hoc intelligi debet de Officiali, seu (quod idem est) Vicario generali, hæc enim duo nomina, vt dictum est, non raro pro eodem vsurpantur. Non possunt igitur verba illa Vicario Capitulari conuenire, Corrad. *in dicta praxi dispensat. lib. 7. cap. 4. n. 11. 12. & 13.*

His ita suppositis ad terminorum explicationem, contentiones omnes quæ inter Vicarios quoad seipsos, aut etiam respectu Episcoporum, ratione præuentionis causarum excitari possunt, sequentibus conclusionibus resoluuntur.

18 Prima conclusio. Vicarij Episcoporum siue Generales sint, siue particulares, seu foranei, non possunt prætendere ius præueniendi causas aduersus Episcopos ad cognoscendum de ipsis contra voluntatem Episcoporum, siue in petitorio, siue in possessorio etiam summarissimo, nullaque ipsis quoad hoc competere potest aduersus Episcopos manutentio. Hæc conclusio desumitur ex *decis.* Rotæ Romanæ 297. *par. 1. diuers.* & habetur apud Postium *in tract. de manutent. obseru. 52. n. 23.* Pro cuius quidem conclusionis probatione, duæ per Rotam afferuntur
19 rationes. † Prima est, quia isti Vicarij deputantur ab Episcopo, siue ad vniuersitatem causarum, siue ad certas causas, arbitrio ipsorum, & delegatam iurisdictionem habere dicuntur. Gloss. *in Clement. Et si*
20 *principalis, in verbo, foraneo, de rescriptis.* † Vnde ipsi non proprio nomine, sed nomine Episcopi quasi possessionem habent. Secunda ratio est, quia Vicarij precario Episcoporum nomine possident, à quibus habent & mutuantur authoritatem & facultatem causas cognoscendi, amplam, vel limitatam pro arbitrio ipsorum, quamobrem non sunt aduersus
21 Episcopos manutenendi, *l. 1. ff. vti possid.* † Propter has rationes Rota concludit, Vicarios non esse manutenendos in quasi possessione cognoscendi de causis decimalibus, matrimonialibus, criminalibus, & beneficialibus, non solum priuatiuè ad exclusionem Episcoporum, (quod indubitatum est,) sed ne quidem cumulatiuè ad effectum præueniendi causas, & impediendi Episcopos ne sibi assumant causas per Vicarios præuentas, & de illis (etiam inuitis, & reluctantibus Vicariis) cognoscant, cum istis Vicariis iurisdictio competat reuocabiliter ad nutum & voluntatem Episcoporum, qui illos deputarunt, quotiescumque Episcopi talem præueniendi facultatem illis concedere recusant. Probatur *in l. iudicium soluitur 58. ff. de iudic.*

22 Harum rationum prima, licet à plurimis Doctoribus approbetur, tamen ad solos Vicarios foraneos restringi debet, in eo capite, in quo dicitur illos delegatam habere iurisdictionem. Siquidem dum de Vicariis generalibus agitur, verius est non delegatam sed ordinariam illis iurisdictionem competere; non quòd ordinariam iurisdictionem habeant à lege, sed ab homine, videlicet ab ipsis Episcopis illos deputantibus, & iurisdictionem concedentibus, lege tamen permittente, vt explicat Nicol. Gars. *in tract. de benefic. parte 5. cap. 8. n. 21. & seqq.* Barbos. *de Episcop. p. 3. alleg. 54. n. 28.*

23 Quod (secundùm illorum sententiam) locum habet, non solum in casibus, qui de iure in generali Vicariatus concessione comprehenduntur, sed in iis quoque quorum mentio specialis in litteris Vicariatus fieri debet, quique alioqui non competunt Vicario, nisi specialiter exprimantur: nam & in istis casibus, iurisdictionem exercendo, non vti delegatus procedere censetur, sed tanquam ordinarius ex supradictorum sententia. Quamuis non ignorem contrarium apertè docuisse Basil. Pont. *in tract. de matrimon. lib. 5. cap. 11. n. 16.* vbi probare contendit, Vicarios in illis casibus specialem deputationem requirentibus, non tanquam ordinarios procedere, sed vti delegatos.

Secunda vero ratio quam ibidem Rota proponit, tangit omnes Vicarios, tam generales quam 24
etiam particulares seu foraneos, omnes enim precariam ab Episcopo iurisdictionem obtinent, & potest illos Episcopus ad libitum remouere Rebuff. *in praxi, in tit. de Vicar. Episcop. num. 1.* & vsiùs *num. 192. & sequentib.* vbi ponit regulam cum suis limitationibus. † Neque solum potest Episcopus 25
Vicarium in totum remouere, sed etiam si velit potest illi prohibere ne de certa causa cognoscat: Sbrozz. *in tract. de Vicar. Episcopi, q. 6. n. 6. lib. 3.*

Hæc tamen secunda ratio non admitteretur in 26
Gallia quoad Vicarios foraneos, qui per Episcopum reuocari non possunt, nisi ex causa delicti, cum cognitione causæ declarati, vt fusè probat Ioan. de Bordenau. *in tract. de l'estat des cours Ecclesiastiques, cap. 16. num. 10. & multis sequentib.* Et ita iudicatum in Senatu Parisiensi, & Burdegalensi, teste Papo. *in sua recollect. arrest. lib. 4. tit. 12. arrest. 8.* Boer. *dec. 51.* vbi tamen non loquitur in specie de Vicariis sed generaliter de reuocatione Officiariorum, Chaand. *lib. 1. respons. 65.* † vbi dicitur quod licet in Gallia 27
Capitulum, Sede vacante, non possit destituere Officialem constitutum ab Episcopo defuncto, tamen successor potest illum ad libitum destituere, nā tamen destituendo illum diffamaret. † Maynard. *lib. 2.* 28
cap. 14. vbi dicit fuisse iudicatum in Parlamento Tholosano, quod Episcopus non poterat sine causâ, & præuia illius cognitione legitimâ, destituere Officialem (quem ipsemet confirmauerat) ab suo prædecessore institutum, quamuis huiusmodi Officialis non esset Presbyterali ordine insignitus, quia in iis quæ iurisdictionis exercitium respiciunt, non exigitur in Officiali qualitas Sacerdotij. Et quamuis in iis quæ respiciunt Excommunicationem, vel Absolutionem, dubitatum fuerit, præualuisse tamen dicit illorum sententiam, qui Sacerdotij qualitatem in Officiali minimè requiri censuerunt, cum ista non sint Ordinis, sed Iurisdictionis. Quamuis ex ordinatione Regia Blæsensi ab Henrico III. facta *artic. 45.* in quibuslibet Archiepiscoporum, vel Episcoporum Vicariis generalibus, seu Officialibus, Sacerdotalis Ordo sit necessarius.

Sed tamen, hoc Senatus Tolosanus hodiernis 29
temporibus obseruat, vt non solum Vicarius Generalis, sed ipse etiam Officialis, ab Episcopo ad nutum destitui possit, si credimus D. d'Oliue *lib. 1. quest. notabilium, cap. 37.* vbi dicit anno 1613. ita congregatis Classibus fuisse iudicatum, nempe quod Archiepiscopus poterat ad libitū reuocare Officialem constitutum apud Villam-nouam secus Auenionem. Quod est notandum: quia hos Officiales, non Episcopatus, sed Episcopi Officiales esse tuetur, & Delegatos esse, non Ordinarios ostendit. Hanc eandem Senatus Tolosani decisionem adducit post eundem Oliuæum, Anton. Bengæus *in tract. de benef. in verb. Militia, §. 19. num. 9.* quam confirmat authoritate Glossæ, *in verb. per electionem, in Clem. 1. de rescript.* & Hostiens. *in summ. de offic. Vicar. vers. sed nunquid.*

Quamuis etiam in Gallia dari possint casus, In 30
quibus etiam Vicarius Generalis aduersus destitutionem ab Episcopo factam, reclamare & redintegrari

grari queat, vt testatur Ioann. de Bordenaoe *in dicto tractatu, de l'estat des Cours Ecclesiast. c.16. num. 55.* Ideo dicta decisio Rotæ 597. *parte 2. diuers.* non obseruaretur in multis Galliæ partibus, quoad Vicarios foraneos, seu officiales, quia cum ex multorum Galliæ Senatuum decretis, non possint ad libitum destitui, (vt dictum est) cessat per consequens in illis partibus ratio principalis & fundamentalis illius decisionis.

31 In hoc etiam differunt Officiales, seu foranei Vicarij à Generalibus, quod quamuis Generalium Vicariorum munus expiret statim mortuo Episcopo, foraneorum tamen officium durat, nec Episcopi morte finitur, in Gallia, Loyseau *in tract. des offices,*
32 *lib. 5. c. 6. n. 47.* † adeo vt Capitulum Sede vacante, nouos deputare non possit foraneos Vicarios, seu Officiales in Gallia, sed illorum officiũ duret etiam post vacationem Episcopatus, siue per obitum, siue per resignationem vacatio contingat, vt idem Author decisum fuisse testatur, *loco cit. n. 50.* dicens ita pro Officiali Cœnomanensi iudicatum fuisse, Charond. *d. lib. 1. respons. 66. per totum.* Quod intellige procedere nisi Capitulum doceret se esse in possessione antiquissima huiusmodi Officiales Sede vacante destituendi, & alios deputandi, Loüet. & *ibi* Addeor. *littera O, num. 5.*

33 Præterea si attendamus dispositionem iuris communis, decisio illa Rotæ 597. *parte 5. diuers.* procedere posset si Vicarij foranei vellent prætendere ius & potestatem præueniendi cognitionem causarum certi generis, contra Episcopos, veluti causarum Matrimonialium, vel Criminalium, aut Ciuilium, in quibus terminis decisio illa loquitur, & procedit. Quod si agatur de præuentione certæ causæ parti-
34 cularis, distinguendum est. † Aut enim loquimur, de Vicario Generali, & hoc casu certum est nullo modo de præuentione inter Episcopum, & illius Vicarium Generalem tractandum, vt supradictum est; cum vnum idémque sit vtriusque tribunal, ergo non est de præuentione agendum, cum nemo contra se ipsum præuenire possit, & inter agentem, & patientem debeat esse diuersitas, Campanil. *in diuersorio iuris Canon. Rub. 11. c. 53. n. 154. circa finem. versic. Quare Vicarius.* Potest enim Episcopus quando sibi placet, causas coram suo Vicario pendentes ad se auocare, & sic cessat præuentio: Seraphin. *dec. 948. lib. 1.* cum Episcopus non debeat dependere à Vicario, nec illi Vicarius se opponere possit, vt dicitur *in eadem decis. 948. n. 5.* sequitur Theodos. Rub. *in suis decisionum singularibus, ad decis. Bubali, fol. 455.*

35 Aut vero agitur de Vicariis foraneis, seu particularibus, & de certæ causæ cognitione, & tunc in terminis iuris communis, (nec habita ratione eorum quæ in Gallia deciduntur) decisio illa *Rotæ* 597. sortiri debet effectum, & per consequens non possunt tales Vicarij præuenire causas contra Episcopos, quinimo possunt Episcopi illis prohibere ne de causis cœptis cognoscant, illásque sibi reassumere, non obstante quaconque præuentione per Vicarios facta: Sbrozz. *de Vicar. Episc. lib. 3. quæst. 39. n. 1. & seqq. Et quæst. 40. & q. 32.*

36 Siquidem ab Episcopi libera voluntate dependet vtrum malit causas per se cognoscere, vel illarum cognitionem alteri demandare, nec cogendus est per Vicarium ius dicere, adeo vt quamuis aliquando Vicarium in certis oppidis, (& sic foraneum) deputauerit non possit aduersus eum peti manutentio ad effectum cogendi illum ad continuandam similem deputationem, Verall. *decis. 306. Episcopus, p. 1.* Gratian. *dec. March. 113. n. 6. & seqq.*

Et ex supradictis constat, non in omnibus dictæ 37
decisionis capitib. illam sustineri posse, dum propter considératas facti circumstantias in ea deciditur, nullam fuisse aduersus Episcopum acquisitam quasi possessionem manutenibilem, quia non constabat de illius patientia: quasi velit Rota, quod si de illius acquiescentia constitisset, fuisset aduersus eum acquisita possessio & per consequens locus fuisset manutentioni. Quod contrarium est dictis decisionibus Caputaquen. seu Veralli & Gratiani. Atque ita decisionem illam arguere videtur Campanil. *in diuers. iuris Canon. lib. 11. Rub. 23. num. 150.* Qui *num. 151.* totam hanc materiam benè declarat.

Verum est tamen, quod si locus esset nimis remo- 38
tus, non cogerentur litigantes adire Episcopum in loco suæ habitationis; sed vel ipse teneretur accedere, vel iudices deputare, maximè in causis modicis, vt dicit Ruta *dicta decis. 597. num. 8.* † Principalis 39
tamen Cathedra, & Tribunal, non debet per Episcopum remoueri à Ciuitate principali, & ad alium locum transferri, nisi forsan ad modicum tempus, Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 43. n. 195.* Gratian. *in addit. ad dictam decis. 113. in princ.*

Quamuis autem verum sit actum deputandi Vi- 40
carium foraneum in certa parte diœcesis, secundum iuris communis dispositionem, esse merè facultatiuum, & ideo non dari aduersus eum mandatum de manutenendo, ad fines cogendi ipsum de faciendo similem Vicarij foranei deputationem, cum exercitium iurisdictionis, sit de iuribus Episcopalibus, quæ sunt impræscriptibilia, licet sæpius & per plures annos talis deputatio facta fuisset, vt præter mox citatos ostendit Postius *in tract. de manutem. obseruat. 53. numero 9.* Tamen si communitas niteretur aliquo titulo, vel legitimâ præscriptione inchoatâ, & continuatâ per longissimum temporis spatium, cum patientiâ & acquiescentiâ Episcopi, post prohibitiones ipsi factas, videretur, ad continuandam huiusmodi deputationem compellendus, ex notatis per Post. *dicta obseruat. 53. numero 50. & 58.*

Et ex præmissis patet, in quibus casibus locus sit præuentioni inter Episcopum & eius Vicarium, & quando possit Episcopus reassumere causas coram Vicario præuentas, tam in terminis iuris communis, quam iuxta Gallicas obseruationes.

Secunda conclusio, quando per Episcopum duo 41
Vicarij Generales in solidum, & æquè principaliter fuerunt constituti, locus erit præuentioni inter istos duos Vicarios, si agatur de rescriptis à Sede Apostolica gratiosè concessis, & ille ex duobus ad executionem rescripti procedet, quem pars eligere maluerit, adeo vt facta per alterum ipsorum præuentione, per præsentationem rescripti sibi factam, alius de illo negotio se intromittere non possit.
† Hoc enim casu per solam rescripti præsentatio- 42
nem produci præuentionem testatur Gloss. *in cap. quoniam Abbas, in verb. substitutum, de offic. iudi. deleg.* Sanchez *de matrim. lib. 8. disput. 57. num. 37. in fine, & num. 38.* Quia cum nulla adsit partis contradictio, nemo est qui de incertitudine rescripti opponere possit.

Plus dicit *ibidem* Sanchez *num. 38.* post Nauar- 43
rum, quod etiam si ille ex duobus delegatis qui præuenit, consentiret processuris per secundum faciendis, non tamen iste secundus posset exequi commissionem, sed solus primus præueniens procedere deberet.

Tertia conclusio. Inter duos Vicarios in solidum, 44

& æquè principaliter deputatos per reſcriptum, in cauſis contentioſæ iuriſdictionis conceſſum, cognitio ſpectabit ad illum qui præuenerit per præſentationem reſcripti ſibi factam, ſi ambæ partes in illius iuriſdictionem conſenſerint. Si vero altera ex partibus reclamauerit, recurrendum erit ad Superiorem committentem, vt bene probat Sanchez *dicto lib. 8. diſput. 27. num. 37.* Quamuis non enim ita ſimpliciter ſequi videatur Pyrr. Corrad. *in praxi diſpenſat. lib. 7. cap. 4. num. 49.* dum vult Vicarium illum procedere debere, quem ex duobus pars elegerit, maximè in reſcriptis gratioſis, quaſi velit etiam includere contentioſa. Sed non eſt recedendum ab illâ Sanchez traditione, quam ipſe bonis rationibus & authoritatibus comprobauit.

45 Quarta concluſio. Quando ex duobus Vicariis vnus eſt principalis, alius vero minus principalis, non eſt inter eos locus præuentioni, nec ille cui prius præſentatum fuit reſcriptum, præferri debet, ſed ſolus Vicarius principalis procedere debet, & iuriſdictionem ſibi in reſcripto demandatam exequi: vt probatur per text. *in Clement. 2. de reſcript.* quem ad hoc inducit Sanchez *loco cit. num. 36.* & poſt eum Corrad. *in praxi diſpenſat. lib. 7. cap. 4. num. 46.*

46 Quod eadem ratione locum haberet ſi duo ſint in eadem Eccleſia Archidiaconi, quamuis vnus ſit principalior altero; non enim datur inter eos locus alicui præuentioni. Aliud eſſet ſi ambo æque principaliter eſſent deputati, tunc enim locus eſſet præcedentibus concluſionibus, quamuis vnus eſſet dignior altero, vt dixi *in quæſt. beneficialib. p. 1. c. 15. n. 2.*

47 Hoc igitur ſano modo intelligendum eſt. Si enim commiſſio ſimpliciter Vicario, vel Archidiacono data eſſet, ſanè præuentioni inter duos Vicarios, vel Archidiaconos locus non eſſet, ſed ſolus Vicarius principalis, vel Archidiaconus etiam principalis commiſſionem exequi poſſet, ex iuribus & D.D. ſuprà citatis. Secùs eſſet ſi commiſſio data eſſet vni ex Vicariis, ſeu vni ex Archidiaconis, tunc enim quilibet ipſorum procedere poſſet, & locus eſſet præuentioni inter ipſos. Quod enim principalis ſolus commiſſionem exequatur, procedit in dubio, & ita loquuntur Corrad. *dicto num. 46.* Franciſc. Marc. *deciſ. Delphin. 997. parte 1.* DD. *in cap. quoniam Abbas, de offic. Iud. deleg.* maximè Bald. *ibi, n. 4.* Imol. *num. 5.* Bellam. *quæſt. 9. num. 21.* Sanchez *loco cit. num. 36.*

48 Quinta concluſio. Si commiſſionis verba ad Epiſcopum dirigantur, & ſic Epiſcopus procedat in vim ſibi factæ delegationis à Sede Apoſtolica, non ſolum præuenire non poteſt Vicarius, aduerſus Epiſcopum, ſed nequidem vllo modo ſe intromittere de cauſa Epiſcopo delegata. Et ſimiliter ſi commiſſio dirigatur Vicario, ſeu Officiali, non poteſt Epiſcopus præuenire, immo nec vlla ratione de illa cauſa cognoſcere, ſed vtroque caſu iuriſdictio, illi, cui facta eſt commiſſio, erit acquiſita priuatiuè. Hanc concluſionem alias comprobauimus *in noſtris quæſtionib. beneficialib. p. 2. c. 4. §. 2. n. 12. 13. & 14.* idque authoritate Nicol. Garſ. *in tract. de benefic. p. 6. c. 2. n. 19. 22. & ſeqq.* cui addo Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 92. n. 5.* Quod fuſius exponit Sbrozz. *in tract. de Vicar. Epiſcop. lib. 2. q. 135. & 136.*

49 Ampliatur, vt hoc procedat quamuis commiſſio data eſſet Vicario tanquam Vicario, quia etiam hoc caſu Epiſcopus non poſſet ſe intromittere, circa talem commiſſionem. Quia Vicarius in illa cauſa ſibi delegata maior eſt quolibet Ordinario, & habet Auditorium ſeparatum ab Auditorio Epiſcopi, & tribunal iuriſdictionis Epiſcopalis nihil habet commune cum hac iuriſdictione delegata. *cap. ſtuduiſti. 2. de offic. Legati.* Seraph. *deciſ. 506. n. 3.* † Idque non 50 obſtante quod videatur delegans habuiſſe reſpectum ad Tribunal: ad notata per DD. *in dicto cap. quoniam Abbas 14. de offic. deleg.* Quia materia illa aliò tendit, ſempe ad quæſtionem Verum commiſſio tranſeat ad ſucceſſorem in officio? & ſic eſt materia diuerſa, vt *ibidem* docet Seraph. *num. 1.* de qua nos *in ſequenti concluſ. n. 55.*

51 Sexta concluſio. Si commiſſio data eſſet *Epiſcopo, ſeu eius Vicario*, tunc inter eos locus eſſet præuentioni, & ille cui prius præſentatum eſſet reſcriptum, ſolus de cauſa cognoſcere poſſet, ſi præſentatio fieret animo procedendi, & alter in illa ſe ingerere nullo modo poſſet: Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 92. num. 7.*

52 Neque dicatur, quod ſicut Epiſcopus poteſt Vicarium, ſeu Officialem de iure communi ad libitum reuocare, ita videtur quod poſſit illum à commiſſione ipſi data per Sedem Apoſtolicam, remouere. Quia verum eſt, poſſe quidem Vicarium, ad nutum Epiſcopi reuocari, illóque reuocato, commiſſionem ipſius expirare, niſi conſtet reuocationem factam fuiſſe in fraudem ad eludendam iuſtitiam, vel ad protelandum negotium, vel niſi ſtylus & conſuetudo eſſet in cõtrarium: Quibus ceſſantibus, facta reuocatione Vicarij, vel expirante illius officio, commiſſio non tranſit in eius ſucceſſorem. † Quia Vicarius non habet ſucceſſorem in ſuo of- 53 ficio, quamuis aliud ſit in Epiſcopo: vt bene omnia hæc explicat Gratian. *dicta diſcept. 92. num. 14. & multis ſequentib.*

54 Et hoc generaliter ſtatuendum eſt, mortuo Epiſcopo ſtatim expirare omnem Vicarij poteſtatem, etiam quoad cauſas iam cœptas, itavt nullam pro ſuæ iuriſdictionis conſeruatione allegare poſſit præuentionem: idem Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 276. num. 45.*

55 Verum præmiſſa non ita ſimpliciter procedunt. Imprimis enim ſi in commiſſione fuerit potius habita ratio tribunalis quam perſonæ, ſucceſſor in officio Vicarij, de cauſa antecedenti Vicario commiſſa cognoſcet, itavt non indigeat noua commiſſione, vt dicit Rota *deciſ. 200. num. 2. part. 1. diuerſ.* † Vbi 56 *num. 3.* dicitur in illo caſu non fuiſſe habitum reſpectum ad tribunal, quia commiſſio data erat duobus Archipresbyteris & Vicario, *ſeu duobus ex ipſis*, adeo vt duo Archipresbyteri potuiſſent procedere abſque Vicario. Item, quia Vicarius erat poſtpoſitus, cum tamẽ ſi habitus fuiſſet reſpectus ad tribunal, Vicarius præcedere debuiſſet: Abb. *conſ. 21. lib. 1.* Dicitur etiam habitus fuiſſe reſpectus ad tribunal, & non ad perſonam, quando reſcriptum dirigitur *Epiſcopo, ſeu eius Vicario*, vt determinat eadem Rota *deciſ. 12. num. 4. part. 2. diuerſ.* Ideo ſi commiſſio ſeu reſcriptum ſub illâ formâ fuerit conceptum, tranſit ad Vicarium ſucceſſorem, licet (vt mox dictum eſt) propriè ſucceſſor non ſit: vt *ibidem* Rota decidit, & ſequitur Theodoſ. Rub. *in ſuis ſingularibus ad deciſ. Rotæ Roman. ad deciſ. Lancelloti. ſenior. deciſ. 151. fol. 350.*

57 Immo generaliter communem obſeruantiam talem eſſe, vt commiſſio tranſeat ad Vicarium ſucceſſorem, teſtatur Gambar. *de offic. & poteſt. leg. lib. 8. num. 97.* Quamvis obſeruantiam illam & ſtylum, non eſſe adeo notorium quin probatione indigeat ab eo qui ipſum allegat, voluerit Achil. de Graſſ. *deciſ. Rotæ Rom. 5. ſub tit. de offic. Vicar. num. 2.* quem citat & ſequitur Theod. Rub. *in dictis ſingularib. ad eiuſ. Achill. deciſ. 51. pag. 136.*

Cuius

Cuius tamen styli probationem hoc tempore superfluam fore existimo, cum per totum ferè orbem hoc obseruetur, vt quando commissio facta fuit sub nomine Dignitatis, nouus Vicarius possit causæ antiquo Vicario commissæ cognitionem prosequi, in statu in quo reperitur, absque nouo rescripto. Quia tunc, non ad personam, sed ad tribunal habitus fuerit respectus, vt bene probat Pyr. Corrad. *in praxi dispensat. lib. 7. cap. 4. num. 36.* vbi alios citat.

58 Septima conclusio. Vicarius seu Officialis foraneus non potest aliqua ratione cognoscere etiam per viam præuentionis, de causis coram Vicario generali pendentibus, & si cognoscat, tota eius processura vitio nullitatis subiicitur, nisi tamen procederet ex commissione Vicarij generalis, qui foraneum subdelegare potest: Rota coram Burat. *decis.* 304. *num.* 2. quæ est repetita in Recentioribus *decis.* 614. *num.* 2. *part.* 4. Quia cum iurisdictio foranei sit limitata ad certum locum, non potest suæ deputationis fimbrias extendere, non solum ad causas præuentas, & introductas coram Vicario generali, & coram ipso pendentes, sed nec ad alias quæ extra sui fori limites agitantur, & per consequens ad Vicarium generalem pertinent priuatiuè quoad foraneum. Si tamen Vicarius generalis examen testium causæ ad eum spectantis committeret foraneo, valeret commissio, & processura sustineretur, vt *ibidem* Rota determinat.

59 Octaua conclusio. Vicarius generalis Archiepiscopi, si procedat aduersus Episcopos suffraganeos, aut illorum Vicarios, aliósve subditos Suffraganei, nulliter procedit, & ideo ex tali processura, non oritur aliqua præuentio. Nullitas autem talis processuræ consistit in defectu iurisdictionis, vt per Gratian. *discept. forens. cap.* 511. *num.* 19. Ex processura siquidem nulla non oriri præuentionem sæpius in hoc tractato demonstrauimus, & nominatim, *part.* 1. *c.* 9. *num.* 16.

60 Verum hoc limitat *ibidem* Gratianus *num.* 20. vt non procedat, quando Archiepiscopus est absens in partibus remotis, tunc enim dicit, posse Vicarium illius procedere in causis Episcoporum suffraganeorum, & iurisdictionem exercere, proferendo sententias excommunicationis, suspensionis, & interdicti. Quod verum est, sed restringendum ad casum quo Episcopi Suffraganei, vel illorum Vicarij peccarent in iis quæ concernunt iurisdictionem: sed si ciuiliter vel criminaliter conuenirentur, tanquam priuati, tunc Archiepiscopus, aut eo in remotis agente, illius Vicarius non posset procedere, nisi in casibus, in quibus de iure esset iudex competens aliorum Episcopis suffraganeis subditorum, vt explicat Sbrozz. *de Vicar. Episc. lib.* 2. *q.* 59. *num.* 4. *&* 5.

61 Immo hodie ex dispositione Concilij Tridentini *sess.* 13. *cap.* 6. *de reformat.* Episcopi non citantur aut moneantur, nisi ob causam, propter quam essent deponendi aut priuandi, cuius causæ cognitio summo Pontifici est reseruata. Plura Sbrozz. *d. lib.* 2. *qu.* 58. *&* 59. & tradit Gratian. *discept. forens.* 169. *n.* 14. 15. 16. *& sequentib.* Et generaliter in prima instantia, nec Vicarios suffraganeorum, nec subditos eorum coram Archiepiscopo conueniri posse certum est; adeo vt nec per viam querelæ, sed tantum per viam appellationis subditi suffraganeorum Archiepiscopum adire queant, vt nos infrà dicemus *cap.* 14. *n.* 4. Quod intelligendum est vt supra, nisi Episcopi, seu Officiales delinquerent in Officio, seu illius exercitio, tunc enim nedum Iudex est Archiepiscopus suorum Suffraganeorum, sed etiam Vicariorum, seu Officialium ipsius, nempè quando authoritas Officij est causa vt delinquant; & sic quoties prætextu fauore, contemplatione, & colore officij delinquunt; & hoc casu potest adiri Archiepiscopus per viam etiam simplicis querelæ, vt dicit Quarant. *in summa bull. in verb. Archiepiscopi authoritas. n.* 15. In iis autem quæ sunt extra officium, non se intromittit Archiepiscopus, seu illo in remotis agente, eius Vicarius, plus quam de aliis subditis Suffraganeorum, nisi in casibus à iure expressis. Quarant. *ibid. n.* 12. Et ita intelligenda sunt quæ generaliter tradit Barbos. *in cap. Sacro* 52. *de sentent. excommunic. n.* 3.

Nona conclusio. Pendente lite, & coram iudice competenti præuentâ, inter duos Episcopos, super confinibus Diœcesis, non potest vnus ex illis, contra alium procedere per excommunicationes, aut censuras Ecclesiasticas, sub eo prætextu, quod suam turbare velit iurisdictionem, donec lis fuerit super territoriis, seu Diœceseωn confinibus terminata. 62

† Probatur quia licet, dum agitur de tuitione proprij territorij, possit Episcopus censuras, etiam absque præuia monitione laxare, Menoch. *de arbitr. casu* 543. *n.* 29. Vbi ponit casum de Episcopo, qui est in quasi possessione visitandi, & dum vult ad visitationem procedere, nõ admittitur ad visitationem, propter quod laxat excommunicationem contra non admittentem, nulla præuia monitione: & allegat inter cæteros, Franc. *in cap. statutum, num.* 4. *& in cap. Romana, §. caueat, in fine, de sent. excom. in* 6. Quia tunc non excommunicat, vt Iudex, sed vti pars defendens officium suum, ideò, cum extraiudicialiter procedat, non est opus citatione. Ricciul. *de iure person. extra grem. Eccl. exist. lib.* 4. *c.* 61. *n.* 2. *& multis sequentib.* Barbos. *in d. cap. sacro, n.* 3. *de sent. excomm. & in cap. dilecto* 6. *n.* 7. *& seqq. de sent. excomm. in* 6. 63

† Et quamuis etiam, ad has censuras procedere possit, non obstante lite cœptâ, & præuentâ coram Iudice competenti, super confinibus, & diuisione territoriorum, cum licitum sit cuilibet lite pendente suam possessionem tueri, vt declarat & prædicta comprobat multis per eum adductis rationibus, Ricciul. *d. c.* 61. *n.* 61. *libr.* 4. *de iure person.* 64

Sacra tamen Episcoporum Congregatio, in quadam *Conuersan. Iurisdictionis*, nuper iudicauit, non obstante requisitione facta, quod tota causa remitteretur ad Rotam Romanam, vbi videbatur præuenta, propter præiudicialitatem causæ limitationis territoriorum seu Diœceseωn, denegatâ, per processum ad vlteriora, remissione petitâ, declarauit censuras malè ab vno Episcopo contra alium laxatas fuisse, & ideo reuocandas esse.

† Sanè clara videtur hac in re sacri Tridentini Concilij dispositio *sess.* 24. *c.* 5. *de reform.* Quod non possit vnus Episcopus contra alium huiusmodi processuris vti, cùm huius dignitatis personæ non possint ab alio quam à summo Pontifice iudicari in causis criminalibus grauioribus. Minores vero causæ criminales in Concilio dumtaxat Prouinciali cognoscantur, & terminentur, vel à deputandis per Concilium Prouinciale. Non poterat igitur, iste Episcopus, etiam sub prætextu turbatæ iurisdictionis, alium Episcopum excommunicare, maximè pendente lite indecisâ, & præiudiciali super Diœceseωn confinibus magnáque inde orirctur confusio, quia alter alterum vicissim non sine scandalo excommunicationis vinculo innodare tentaret. 65

Multa quidem pro validitate excommunicationis allegabantur, non quidem vt excommunicatio sortiretur effectum (quia hoc iam per sacram 66

Congre

Congregationem fuerat reiectum) sed ad coitandas pœnas, quas ille Episcopus qui censuras laxauerat incurrere potuisset: nempè, quod Concilium Tridentinum nihil per dictam constitutionem ionouauit vltra ius antiquum, quo iam sancitum fuerat, quod causæ crimioales priuationis aot depositionis Episcuporum, coram summo Pontifice solum cognoscerentur, vt per Felio. *in cap. inferior, num. 1.* & *ibi* Abbas, *etiam, num. 1. versic. Quoad depositionem. De maiorit. & obedient.* Reliquæ vero criminales in Concilio prouinciali deciderentur. Abb. *in cap. non potest, num. 4. & 8. de sent. & re iudic. cap. graue nimis, num. 1. de Prabend.* Et nihilominus ante Cōcilium, Episcopus delinquens extra suum territorium, puniri poterat ab Episcopo loci delicti. Quia exemptio Episcopis à iure concessa, non debebat trahi ad delictum io alieno territorio commissum, *cap. 1. de priuileg. in 6.* Et hoc procedit siue exemptio sit realis, siue personalis: Rota apod Marchesan. *de commiss. part. 1. pag.* 1069. & in recentioribus, *decis. 165. num. 15. & 16. parte* 7. Et sic videbator, Episcopum nullas incurrisse pœnas, laxando censuras, contra alium Episcopum, qui ipsum torbabat intra suum territorium, io quasi possessiooe iorisdictioois, cum id de iure liceret ante Coocilium. Et Episcopus in aliena Diœcesi delinquens, non poterat allegare quod par in parem ooo habet imperium: quia propter delictum oon par, sed inferior effectus erat. Abb. *in d. cap. cum inferior, num. 1. de maioris. & obed.* Anchar. *in Clement. 1. n. 1. de foro compet.* Tambur. *de iure Abbatiss. disp. 15. qu. 2. num. 1.* Multisqoe aliis per eruditissimos non solum Iurisconsultos, sed etiam Theologos deductis. Verùm hæc omoia tendebant ad absolutionem à pœna Episcopi laxantis ceosuras, quam prætendebatur ipsum iocurrisse remaoeote oullâ censurarum declaratione.

67 Decima conclusio. Quando duo in solidom Vicarij ab Episcopo in eodem loco fuerunt deputati, tunc vous sioe alio procedere poterit ex ordinariâ cuilibet concessâ iurisdictione, ac præuentioni locus erit, *per text. in l. 1.* vbi Bald. declarat, *ff. de offic. consul.* Qui textus licet loquatur de voluntaria iurisdictione, idem tamen ex communi Doctorum sententiâ obtinet in delegatâ: Argum. text. *in l. fin. C. de anthorit. præst.* vbi, si plures tutores fuerint simpliciter deputati, videtur illis in solidum data potestas, & quilibet ipsorum administrare potest. Factâ igitur per voum ex ipsis legitimâ præuentione, non poterit alter de causâ præueotâ cognoscere nec in illâ se intromittere. Abb. *in cap. prudentiam, num. 11. de offic. Iudic. deleg.* Francis. Marc. *decis. Delphin. 997. in princip. parte* 1. Vant. *de nullit. ex defect. iurisd. ordin. numero* 177.

68 Limitatur vt non procedat, quando duo isti Vicarij in solidum deputati ab Episcopo cœpissent procedere in causâ coniunctim, tunc enim locus oon esset alicoi præuentioni, sed simul causam terminare deberent, Glos. *in l. Pomponius, aliàs l. si vni ff. de re iudic.* & ibi Alexand. Ias. & Imol. Gomes. *ad le-*
69 *gem 38. Tauri, num. 2.* † Et tunc si discordant, præualet maior pars, *per text. in d. l. Pomponius cum l. sequenti, l. inter pares, & leg. duo ex tribus, ff. eodem titul.* si vero, vota coottaria, sint æqualia, neutra sententia subsistit, præterquam si sit lata pro libertate, vel pro causa pia, vel sit absolutoria: vt per Gomes. *dict. num.* 2.

Aduertendo tameo quod nunc loqoimur de Vicariis procedeotibus tanquam Ordinariis, cum in superioribus conclosionibus, & oominatim *num. 41. in 2. & 3. conclusione*, loquuti fuerimus de ipsis procedentibus tanqoam Delegatis. Si enim essent delegati, & vigore delegationis deberent simul procedere, & sententiam proferre, & esseot discordes in pari numero, sententiæ esseot in pendenti, vt illa valeret, quam Superior qoi causam commisit, duceret confirmandam: Gomes. *d. l. 38. num. 3. l. duo iudices 28. ff. de re iudic.*

In hoc tamen conueoioot Iudices ordinarij & 70
delegati, quod si doo cœperont coniuoctim procedere io aliqua causa, & vnus eorum declarat sibi de causa non liquere, oon potest alius proferre senteotiam, nisi eam ferat pro causa fauorabili, veluti pro libertate, vel pro reo, vel pro testamento: iuxta ea quæ norantur *in l. inter plures, ff. de re iudic.* Alex.
in d. l. si vni, num. 17. † Vbi autem vous ex pluribus 71
iudicibus est impeditus ex alia causa, quam ex eo quod sibi de causa nō liqueat, tuoc potest per alium solum causa expediri, Ias. *in d. leg. si vni, num. 5.* Vant. *dicto tit. de nullit. ex def. iurisdict. ordin. n. 180.* Idem dicéodum, si vous malitiosè procedere nolit; alter enim solus procedere poterit ad sententiam: per text. *in cap. cum plures,* & *ibi* Gloss. *in verb. Recusaret. de offic. deleg. in 6.*

Vtrum autem senteotia vnius ex duobus Vicariis, 72
sic ab Episcopo coniunctim & io solidum deputatis, sine altero prolata, (cum ambo simul procedere cœpissent) sit nulla, dubitari potest. Et non subiacere nullitati censuit Vant. *loco citato, num. 177. versic. licet si in casu.* Quamuis contrarium, oempè sententiam hoc casu esse nullam, teneat Roman. *consil. 92. num. 1.* loquendo in hoc articulo de Ordinariis; nam si ageretur de Delegatis, renor commissioois inspiciendus esset.

In hac quæstione Couarr. *lib. 1. var. resol. cap. 2. n. 6. versic. tertio.* Concludit qood si iudices ordinarij io numero pari, diuersa pronuociéot; non est illorum sententia nulla, sed deueniendum est ad iudicium tertij deputandi; nisi versaremur in casibus, in quibus quilibet ex pluribus Iudicibus ordinariis separatim ius dicere potest, tunc eoim vnius senteotia alio irrequisito sine dubio esset valida, nec tertios esset requirendus: vt ibidem explicat Couarr. *dicto versic. Tertio, in fine.*

Et iuxta supradicta, intelligi debent ea quæ nos 73
generaliter de omnibus Iudicibus ordinariis in solidum iurisdictionem habentibus diximus io *1. parte huius tract. cap. 1. num. 4. in 3. conclus.* vt procedant quando singulis in solidum non solum iurisdictio, sed & illius exercitiom competit; ita quod vnus sine alio ius dicere, & causam definire potest, quales suot Iudices Curiæ temporalis saocti Petri huius ciuitatis Auenionensis, quibus ex statuto datur facultas audieodi causas per alterum ex ipsis cœptas, io Curia, vel extra Curiam: vt cauetur io Statut. *lib. 1. rubric. 2. art. 13.* & ex stylo in eâdem Curia incoocussè obseruato, vous sioe alio sententiam ferre potest, oisi partes institerint quod ambo Iudices procederent (in causis ciuilibus) & hoc caso verum est oon dari inter ipsos præuentiooem, & causam ab vno inchoatam posse per alterum termioari, & decidi per seotentiam.

Cooclusio vero nostra procedit in duobus Vicariis, aut aliis Iudicibus ordioariis, quibus licet iurisdictio, & iurisdictioois exercitium competant in solidum, tamen voos causas ab alio cœptas prosequi noo potest, cum noo habeaot facultatem aliter procedendi, & si ambo procedere cœperint, ambo iudicare debent, oisi io casibus malitiosæ dilationis alterius, & aliis de quibus supra actum est.

Præ

74 Præterea aduertendum est, quod *in dicto cap. t. in eadem 3. conclusione*, quemlibet ex iudicibus ordinarijs posse iurisdictionem exercere, nec dari inter eos præuentionem, diximus; verum esse vsque ad sententiam definitiuam exclusiuè: quia etiam cessante statuto & stylo prædicto, non datur inter plures Iudices ordinarios in solidum deputatos præuentio, ad effectum impediendi, quin vnus sine alio, quantumuis præueniente, iurisdictionem exerceat, aut vnus Vicarius sine alio, quoad processuras iudiciales: & in his terminis procedit, & verissima est *dicta nostra 3. conclusio*. Potest enim vnus ex pluribus iudicibus ordinarijs in solidum deputatis processuras facere, & decreta ac sententias interloquutorias pronunciare, quamuis alter præuenerit: quia per huiusmodi decreta, & sententias interloquutorias, illorum officium, & iurisdictio non finitur. Sed, quando per aliquem actum iurisdictio finem accipit, prout per sententiam definitiuam, seu vim definitiuæ habentem, tunc iurisdictio non potest separatim exerceri, sed ambo Iudices ordinarij, vel Vicarij procedere debent, Abbas *in c. prudentiam, n. 14. de offic. deleg.* Bartol. *in d. l. si vnus, num. 4. ff. de re iudic.* Sbrozz. *de Vicar. Episcop. lib. 1. q. 61. num. 20. iuncto num. 26. & 28.* nisi in casum impedimenti alterius coniudicis, Sbrozz. *loco cit. num. 24.*

75 Vndecima conclusio. Inter Episcopum, & Prælatos inferiores datur iurisdictio cumulatiua, seu ampliatiua, & ideo inter eos locus est præuentioni. Pro cuius conclusionis intelligentia notandum est *Primo*, Prælatorum nomen multis modis accipi. Quandoque strictè, sicut in Concordatis *in titul. de Reg. ad Prælaturas nominat.* & in hac significatione, sub hoc nomine Abbatiæ, & Episcopatus continentur, *c. 2. de Iudic. c. ne pro defectu, cap. nihil, de election. cap. vbi periculum, 6. & ne. Eodem tit. in 6.* Quandoque vero in amplâ significatione, & hoc modo comprehendit etiam Guardianos Regularium, Priores conuentuales perpetuos, Parochos, & eos qui iurisdictionem habent ordinariam, ab Episcopo, vel Archiepiscopo independentem; qualis est Thesaurarius Sacræ Capellæ Parisiensis & Bituricensis, & similes. Petr. Gregor. *de re benefic. cap. 10. n. 20.* DD. *in cap. cum ab Ecclesiarum 3. De offic. Ordin.* Barbos. *in cap. 2. de Iudic. n. 3.*

76 Secundo notandum est, fieri debere differentiam inter Prælatos Regulares & sæculares. Nam Regulares propter priuilegia ipsis à summo Pontifice concessa, iurisdictionem habent priuatiuè quoad Episcopos, illam eo modo in Religiosos sibi subditos exercentes, itavt non possit Episcopus vllam in causis Regularium prætendere præuentionem: Ioan. Andr. *in Reg. scienti, de Reg. Iuris in 6.* Abb. *in cap. Monachi, & in cap. significasti, de foro compet.* Federic. de Sen. *consil. 14.* Tamburin. *de iure Abbatum, vol. 2. disp. 14. q. 6. n. 2.*

77 His ita constitutis, firma remanet conclusio, Episcopis cumulatiuam cum Prælatis inferioribus sæcularibus competere iurisdictionem, & sic inter eos locum esse præuentioni, quando videlicet ex statuto, fundatione, vel transactione istis Prælatis inferioribus competit iurisdictio. Quæ conclusio probatur per text. *in cap. cum ab Ecclesiarum 3. de offic. Ordin.* vbi DD. & maximè Barbos. *num. 5.* notant quod Episcopus validè potest absoluere excommunicatum à Prælato inferiori, quia iurisdictio quæ datur inferiori, non competit illi priuatiuè, sed cumulatiuè & ampliatiuè.

Verum circa hoc, non modica occurrit difficultas. Primo, quia si inter Episcopum & Prælatos inferiores iurisdictio est cumulatiua, ergo locus est inter ipsos præuentioni. Si locus est præuentioni, ergo Episcopus non potest assumere cognitionem causæ iam cœptam Prælato inferiori præuentæ, & per consequens condemnatum à Prælato inferiori, Episcopus absoluere non potest post latam sententiam excommunicationis declaratoriam. Secundo, quia videtur quod Archiepiscopus non habeat maiorem authoritatem in causis ad Episcopos suos suffraganeos pertinentibus, quam Episcopus in causis suppositis cognitioni Prælatorum inferiorum suæ diœcesis. Sed Archiepiscopus non potest subditos suorum suffraganeorum absoluere ab excommunicatione per eorum Episcopos laxata, nisi mediante legitimâ appellatione aut prouocatione, causa ad ipsum deuoluatur, vt colligitur ex *cap. tuas, de sent. excommunic. & cap. cum venerabilibus. Eodem tit. in 6.* Ergo nec pariter Episcopus ab excommunicatione data per Prælatos inferiores absoluere poterit. Vnde non immerito Couarr. *in cap. alma mater, de sent. excom. p. 1. §. 12. n. 3. circa finem. versic. nihilominus,* dubitat de veritate illius propositionis. Et ego cum Couarr. sentio, si rationibus agendum sit.

Sed tamen quia communis sententia est in contrarium, ab eâ in iudicando & consulendo recedendum non est, nempe quod Episcopi possint absoluere ab excommunicatione laxata per Prælatos inferiores, iurisdictionem habentes, quam tenet Abb. *in dicto cap. cum ab Ecclesiarum 3. n. 9. & 11.* dicens ita communiter teneri Bonacin. *in tract. de censur. in genere, disp. 3. quæst. 1. puncto 1. num. 3.* Auil. *de censur. part. 2. cap. 7. disp. 1. dubio 11.*

Hoc tamen est extra controuersiam in Prælatis Regularium. Superiores siquidem Regulares possunt absoluere subditos a censuris latis per inferiores; Superiores dico, non dignitate, sed iurisdictione, itavt inferior qui sententiam excommunicationis tulit, subordinationem habeat cum iurisdictione Iudicis absoluentis. Ratio est quia inter superiores Prælatos & inferiores, non est locus alicui præuentioni, sed causam coram inferiori cœptam, potest superior Regularis ad libitum sibi assumere, & de ea cognoscere, quando id expedire iudicauerit, etiam nullâ interpositâ appellatione, vel recursu. Ideo potest Generalis, vel Prouincialis absoluere ab excommunicatione Religiosos, quos Conuentualis, vel respectiuè Prouincialis Prælatus censuris irretitos declarauerit, vt bene explicat Tamburin. *de iure Abbat. tom. 2. disput. 14. quæst. 7. n. 3.* 78

Retentâ autem communi opinione, quod Episcopus possit absoluere excommunicatos à Prælatis inferioribus iurisdictionem habentibus. Quomodo respondebimus ad ea quæ supra dicta sunt, has esse cumulatiuas iurisdictiones, & per consequens locum esse præuentioni: Sbrozz. *lib. 2. de Vicar. Episc. qu. 60.* post Abbat. *in d. cap. cum ab Ecclesiarum, n. 9.* vbi hoc casu præuentionem admittunt.

Super hac difficultate videtur dicendum hoc procedere fauore absolutionis, quæ tenet & valida est, licet Episcopus absoluens malè faciat, cum suam cuique non seruet iurisdictionem. Innoc. *in d. cap. cum ab Ecclesiarum, n. 4. versic. & hinc est.* Vbi dicit quod Episcopus sic procedens, corripiendus est; & talem absolutionem iniquam esse dicit Couarr. *in d. cap. alma mater, parte 1. §. 12. num. 3.* sed nihilominus absolutionem validam esse concedit, necnon Auila *dicta parte 2. de censur. cap. 7. disp. 1. num. 11.* Et facit à simili, quod si quis contrahat matrimonium contra inhibitiones de contrahendo sibi factas, malè facit, & puniẽdus est, sed tamen si nullum 79

aliud obstet Canonicum impedimentum, matrimonium remanet validum: *cap. 1. de matrim. contract. contra interd. Ecclef.* Lancell. *de attent. p. 2. c. 4. limit. 17. & c. 10. limit. 18.* Quod fusiùs explicat, & distinguit Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 2. n. 9. & sequent.* qui dum casus occurret adeundus erit, cum hoc sit extra materiam nostram.

Porro supradicta intelligenda sunt de Prælatis inferioribus, qui iurisdictionem non acquisiuerunt per præscriptionem: Cum iurisdictio, præscriptione quæsita, censeatur priuatiuè quoad Episcopum, & sic non sit hoc casu locus alicui præuentioni, ex notatis *lib. 1. quæst. mearum beneficial. c. 60. num. 14.* Menoch. *lib. 2. præsumpt. 18. n. 24.*

CAPVT II.

ARGVMENTVM.

De controuersiis ratione præuentionis inter duos aut plures Condominos, seu Barones, communem in eodem loco, vel castro iurisdictionem habentes; siue inter eos facta sit diuisio iurisdictionis per tempora, siue per quarteria, siue per personas hominum illius loci, & quis ex istis variis diuidendæ iurisdictionis modis oriatur effectus, circa causarum præuentionem. Quid si vnus Baro delinquat intra limites iurisdictionis alterius. Et vtrum si agatur de proprio Baronis interesse, aut eius Officialium, aut Consanguineorum, possit peti remissio causæ præuentæ, siue partes consenserint in iurisdictionem, siue non consenserint. Et quid si agatur de iuribus, aut rebus notoriis & consuetis, aut pœna sit certa. Et Baro suspectus vtrum saltem possit iudicem non suspectum delegare. Vtrùm etiam suspectus in iudicando, sit suspectus in delegando. Et alia multa ad hanc materiam resoluuntur.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio non est attendenda inter plures Condominos inter quos iurisdictio diuisa est per tempora.*

2 *Feuda maiora sunt indiuisibilia de iure, non tamen ex consuetudine.*

3 *Iurisdictio ordinaria, quoad habitum est indiuidua, & inter plures cuilibet in solidum competit.*

4 *Pluribus in solidum delegatis, iurisdictio illis competit indiuidua, sed exercitium, diuiduum.*

5 *Iurisdictionis diuisio fieri potest per tempora.*

6 *Item iurisdictio diuidi potest per diuisionem territoriorum.*

7 *Diuisio iurisdictionis per personas subditorum fieri potest, potius ex consuetudine, quam de iure.*

8 *Subditis quoad iurisdictionẽ in personas diuisis, vni tantum condominorum fidelitas præstanda est, sed omnibus seruitium cum moderatione debetur.*

9 *Aquæ diuisio, fit per tempora, quando omnibus non posset alioquin sufficere.*

10 *Diuisâ iurisdictione, vnus ex Condominis non potest vti præuentione aduersus alium.*

11 *Processus est nullus, si diuisâ iurisdictione, vnus se immisceat in iurisdictione alterius, perinde ac si essent iurisdictiones omnino distinctæ.*

12 *Vnus ex Condominis, pendente tempore iurisdictionis alterius nihil potest, circa actus iurisdictionales, quamuis millies præuenisset.*

13 *Officiales vnius Condomini, continuant processum per alios inchoatum, si diuisa sit per tempora iurisdictio.*

14 *Iudice mortuo, successor processum continuare debet, in statu in quo reperitur. Idem eo remoto, vel aliter finito officio illius.*

15 *Decretâ per antecessorem missione in possessionem, successor iudicis, absque nouo decreto, illam debet executioni demandare.*

16 *Intellige quando decretum factum fuit cum causæ cognitione, alias opus est nouo decreto.*

17 *Iudex requisitus non debet recusare executionem litterarum, mortuo requirente.*

18 *Mortuo iudice mandante, nuncius potest illius litteras, seu cartellos mandare executioni.*

19 *Diuisâ per tempora iurisdictione, finito tempore vnius, finitur omnino eius iurisdictio donec tempus ipsius redeat.*

20 *Iudicis subrogati iudicium, dicitur continuatio, non nouum iudicium.*

21 *Si vnus ex condominis iurisdictionalibus deliquerit in parte alterius, alter condominus habet ius præueniendi aduersus supremam Curiam. Immo præuentio supremæ Curiæ non obstat illi quin possit petere causæ remissionem.*

22 *Officialis maioris Curiæ, delinquens in terra Baronis, in non concernentibus Officium, potest ab officialibus Baronis puniri, cessante statuto contrario.*

23 *Baro aut alius officialis delinquens, consideratur tanquam priuatus.*

24 *Iurisdictio data in feudum, competit priuatiuè.*

25 *Rectorem Comitatus Venaissini esse iudicem vassallorum, quomodo intelligatur, & quando hoc verum sit,*

26 *Domini iurisdictionales dum de proprio ipsorum interesse agitur, non possunt præuenire causas.*

27 *Idem dicendum est, dum agitur de interesse suorum officialium.*

28 *Præuentio tamen, hoc casu firmatur, per partium comparitionem.*

29 *Iudex in causâ propriâ, de consensu partium iudicare potest.*

30 *Iudex non potest allegari suspectus, dum in eius iurisdictionem consensum fuit, nisi ex noua causa.*

31 *Qui iudicauit in prima instantia, potest de consensu partium iudicare in causa appellationis.*

32 *Episcopus potest esse iudex in causa suæ mensæ, nec potest suspectus allegari in illa causa.*

33 *Contrarium communiter receptum est, nempe quod possit suspectus allegari.*

34 *In causâ in qua agitur de proprio interesse, Episcopus iudex esse potest, nisi allegetur suspectus.*

35 *Confessio de furto animalium Baronis, coram eius officiariis iudicialiter facta, non valet, nisi tanquam extraiudicialis.*

36 *Confessio facta coram Notario, qui in causâ scribere non potest, est nulla, valet tamen tanquam extraiudicialis.*

37 *Decisio 244. Sanfelicij in dubium reuocatur.*

38 *Barones cognoscere possunt in propriâ causâ quando agitur de re liquida & notoriâ.*

39 *Domini terrarum habentes iurisdictionẽ cognoscunt super*

super solutione suorum redituum in quorum notoria quasi possessione reperiuntur.

40 *Item dum agitur de seruitijs quæ ipsis solent præstari.*

41 *In notoriis, iudex non potest allegari suspectus, cum sit tunc potius iuris executor quam iudex.*

42 *Quatuor requisita proponuntur, ad hoc vt Barones in proprijs causis possint procedere.*

43 *Barones possunt in propria causa iudicare, quando talis est consuetudo, & ex quibus de eâ constare dicatur.*

44 *Vnus ex condominis, potest præuenire causam motam super iniuriâ alteri condomino factâ.*

45 *Domini iurisdictionales, causâ per eos præuentâ, si suspecti dignoscantur, non priuantur illius cognitione, sed possunt iudicem non suspectum deputare.*

46 *Limitatur quando essent suspecti ob grauem inimicitiam.*

47 *Si agatur de interesse pecuniario Domini, vel de consanguineis ipsius, suspicio fugillat personam Domini, sed non eius iurisdictionem.*

48 *Superior tamen potest de alio prouidere ex causa qui nomine Baronis iurisdictionem exerceat.*

Vtrum suspectus in cognoscendo sit suspectus in delegando.

AGNOVM est in hoc capite de præuentione Baronum seu feudatariorum, qui inuestiti sunt de mero & mixto imperio, & omnimodâ iurisdictione, tam ipsorum inter se, quam quoad alios. Nomen autem Baronis hic accipimus in ampla significatione iuxta ea quæ nos ostendimus, *lib. 1. quæst. ciuil. cap. 34. numero 6. vol. 1.*

1 Prima igitur sit conclusio. Quando inter plures eiusdem loci Cōdominos iurisdictionales, reperitur diuisa iurisdictio per tempora, veluti quod vnus hoc anno iurisdictionem per suos officiales exerceat, alius vero anno sequenti, & sic alternis annis, quilibet potest suo tempore de causis pendentibus cognoscere, quamuis alius condominus præuenerit, & vicissim finito tempore vnius, ille qui durante tempore alterius præuentus fuerit, potest causam assumere in statu in quo reperitur, sic alternis annis continuando, donec causa fuerit terminata.

2 Pro huius conclusionis probatione & intelligentiâ, quædam supponenda sunt. Et primo quod licet regulariter feuda sint indiuisibilia cum distinctione per nos allata, *lib. quæst. ciuil. cap. 34. num. 9. vol. 1.* nempe, vt hoc procedat in feudis regalibus, & in feudatariis maioribus qui dicuntur Capitanei regni, & in suis insignibus deferunt coronas, non autem in feodis & Baroniis non regalibus, quæ sine difficultate recipiunt diuisionem; imò & regalia de generali consuetudine diuisionem patiuntur, vt *ibidem* diximus *num. 11.*

3 Quamuis etiam iurisdictio ex se sit indiuidua, cum illa quæ iure ordinario pluribus in solidum data est, cuilibet ipsorum in habitu, & exercitio competat, vt supra ostendimus, per Gloss. *in d. l. Pomponius 36. alias, l. si vni. in verbo, Proferre, ff. de re iudic. & ibi*, Bartol. *num. 1.* Alexand. *num. 14.* Ias. *n. 4. vers. In ea glossa, ibi.* Alexand. *consil. 93. n. 1. lib. 7.* Purpurat.

4 *consil. 548. num. 60. vers. Tertio.* † Delegata vero licet competat pluribus in solidum habitu, non tamen exercitio, nisi vnus præuenerit: tunc enim vt supra diximus exercitium ad ipsum solum spectat, Gloss. *in d. l. si vni.* Bartol. *ibidem n. 7.* Ias. *num. 10.* Bald. *in l. falsus, 19. n. 16. C. de furt.*

Tamen iurisdictio, quoad illius vsum & exercitium est diuisibilis, Ricc. *collectan.* 1154. Monach. *de recta feud. interpret. cap. 57. parte 9. num. 4.* Surd. *consil. 117. num. 12. & 25.* Et quotidie diuisionem illius ratione exercitij fieri videmus, quod contingere potest pluribus modis. 5

Primo, diuidendo per tempora exercitium iurisdictionis, veluti alternis annis, ita quod vnus ex condominis administret vno anno per suos officiales, & alter alio, prout obseruatur in pluribus locis, veluti in ciuitate Cauallicensi, vbi Illustriss. D. Episcopus condominus, vno anno per suos officiales exercet iurisdictionem in temporalibus, & summus Pontifex tanquam Comes Comitatus Venaissini, & condominos etiam eiusdem ciuitatis, pro indiuiso cum Episcopo, alio anno per suos officiales exercet iurisdictionem temporalem. † Secundo diuidendo 6
territorium in duas vel plures partes iuxta numerum condominorum, ita vt quilibet cognoscat de personis & rebus in sua parte territorij, seu in suo quarterio existentibus. † Tertio diuidendo personas sub- 7
ditorum, ita vt sciatur, quinam sint homines talis domini, & quinam alterius. Et hic modus diuidendi potius fundatus est in consuetudine, quam in iure, vt dicit Iacob. de Ardizone. *in vsib. feudor. cap. 132. circa finem, versic. Domini tamen.* vbi dicit quod de iure, Domini non possunt diuidere vassallos, argum. *l. vltima, ff. de iurepatron. & l. quadam mulier. ff. famil. ercisc.* Consuetudo tamen obtinet in contrarium, maximè cum diuidunt vassalli ipsum feudum, & tunc non fit diuisio pro hæreditaria portione, sed pro virili, *l. vt iurisiurandi, §. vltim. ff. de operis libert.*
† Sed tamen cum vassallus plures Dominos habere non compellatur, vna tantum fidelitas est præstan- 8
da, seruitium tamen omnibus, nō cum grauitate, sed cum moderatione faciendum est, *cap. imperialem, §. præterea Ducatus. De prohib. feudi alienat. per Frideric.*
Hæc omnia tradit prædictus Author. † Quartus di- 9
uidendæ iurisdictionis modus est, quando plura loca pluribus Dominis supposita sunt, & cuilibet ex Dominis sua loca separatim adiudicantur, Socin. sen. *consil. 67. num. 45. lib. 1.* Inter omnes autem modos conuenientior ille videtur qui fit per temporum diuisionem. † Ad instar concessionis aquæ, quam fieri 10
pluribus posse nemo negat, etiamsi aqua omnibus sufficere non possit ex se, dummodo sufficiat omnibus per diuisionem temporum, & per interualla, Caualer. *decis. 7. num. 3.* Surd. *consil. 130. num. 15.* Dixi *in meis quæstionib. ciuil. lib. cap. 48. num. 15.* & bene in terminis iurisdictionis, Crauet. *consil. 318. n. 1.* Morquec. *de diuis. bonor. lib. 1. cap. 5. per tot.* vbi etiam dicit, quod sine diuisione iurisdictionis fieri potest, vt constituantur de communi consensu Dominorum, Officiales, qui omnium nomine exerceant iurisdictionē, diuidendo emolumenta pro rata parte quemlibet ex Condominis tangente.

Factâ igitur iurisdictionis diuisione, seu per loca, 11
seu per tempora, seu per personas subditorum, nulla inter eos datur præuentio. Si enim per loca vel personas, vnus non debet se immiscere circa iurisdictionem alterius, perinde enim est ac si diuersæ essent iurisdictiones, Bartol. *consil. 189. num. 10. lib. 1.* Et dicit Bald. *in l. 1. num. 10. ff. de offic. consul.* Quod si iurisdictio inter plures est distincta, processus qui per vnum fit in parte alterius est ipso iure nullus. Quia quando ciuitas diuiditur per partes & quarteria, perinde est ac si diuersæ essent & separatæ ciuitates, Francisc. Aretin. *cons. 79. numero 1. in fine*, Bruo. *consil. 141. versicul. Nam quando in loco deputantur.*

15 Si vero per tempora fiat diuisio iurisdictionis,
idem dicendum est, scilicet quod vnus non potest
vlla ratione se intromittere, tempore iurisdictionis
per alium exercendæ, quamuis millies præuenisset:
13 Surd. *consil.* 57. *num.* 8. † Et sicut processus inchoati,
per vnum iudicem qui remotus fuit, vel cuius offi-
cium finitur, continuari possunt per successorem in
officio, cum sit eadem iurisdictio; ita & per officia-
les Domini alternis annis, seu temporibus exercen-
41 tis: Surd. *ibid. num.* 11. † Simile est quod dicitur de
iudice mortuo *in l. mortuo 60. ff. de iudic.* Vbi mor-
tuo iudice, quod eum iudicare oportuerat, idem,
15 eum qui subditus est, iudicare oportet. † Vnde col-
ligit Vincent. de Franch. *decis.* 405. *num.* 4. missio-
nem in possessionem per iudicem decretam, non in-
digere, mutato iudice, nouâ causæ cognitione, sed
eius successorem, illam executioni mandare debere.
Quod verum esse existimat. Muscatel. *in praxi lib.* 5.
16 *parte 3. in gloss. seruata, num. 67. & 68.* † Mihi tamen
arridet distinctio Vicentij de Franch. vt supradicta
procedant, in iis quæ per iudicem mutatum, cum
causæ cognitione demandata sunt, quia hoc casu
non est opus nouo successoris decreto; secus est in
mandatis, seu litteris executoria, quas nos Cartel-
los vocamus, sine causæ cognitione concessis: In
his enim existimo, requiri nouum cartellum, seu
litteras, quas nos *Repetentes* vocamus, per successo-
rem in officio, seu de illius mandato expediendas,
mortuo iudice, vel mutato: Vincent. de Franch. *dict.*
17 *decis.* 405. † Vnde & iudex requisitus, quantumuis
mortuo iudice requirente, vel ab Officio remoto, si
literæ requisitoriæ ab eo fuerint solemniter expe-
ditæ, non debet illarum executionem recusare Co-
18 uarr. *practic. quæst. cap.* 11. *num.* 1. † Et Apparitor
seu Cursor vel nuncios Curiæ, potest litteras exe-
qui, etiam iudice mortuo, vel remoto: Couarr. *ibid.
num.* 2. Gratian. *discept. forens.* 783. *num.* 19. & bene
comprobat Salgad. *de Reg. protect. parte 4. c. 6. n. 66.
& seqq.*
19 Supradicta autem quæ de iurisdictione diuisâ
dicta sunt, optimè comprobantur ex traditis per
Surd. *dicto consil.* 57. vbi dicit distinguendum esse.
Si enim agatur de duobus iudicibus qui eodem
tempore habent æqualem & cumulatiuam iurisdi-
ctionem, tunc processus coram iudice præueniente
cœptus, non potest ab alio perfici. Si vero agatur de
iudice, cuius officium & administratio, post litem
coram eo cœptam expirauit, hoc casu secundus iu-
dex causam coram primo cœptam continuare &
perficere potest; quia nullum infertur primo præiu-
dicium, cuius iurisdictio, & per consequens cogni-
tio finita est, vel in totum si agatur de eo cuius fini-
tum est officium, vel ad tempus si agatur de iurisdi-
ctione diuisa per tempora. Vnde dicunt DD. quod
l. vbi cœptum, ff. de iudic. non procedit in successore
officij seu iurisdictionis, qui causam cognoscit, in
statu & terminis in quibus ipsa reperitur, cum sit
20 vnum, idémque tribunal. † Non enim potest dici
nouum iudicium, quando alius iudex in locum pri-
mi iudicis, per successionem subrogatur, *l. proponebatur, & ibi* Gloss. *in verb. permanere, ff. de Iudic.* Bart.
in l. cum apud, n. 5. ff. iudicat. solui.
21 Secunda conclusio. Si vnus vassallus, seu Baro,
aut feudatarius, habens merum & mixtum impe-
rium, cum omnimodâ iurisdictione, deliquerit in-
tra terminos, seu limites iurisdictionis alterius Ba-
ronia seu feudatarij, & talis Dominus in cuius iu-
risdictione delictum commissum fuit, præuenerit &
causam præoccupauerit, non potest ab eo causa illa
per superiorem Curiam auferri. Immo quamuis
superior Curia præuenisset, potest iste Baro, in cu-
ius territorio delictum commissum fuit, petere hu-
ius causæ remissionem ad suos Officiales. Probatur
ista conclusio. Quia Barones & feudatarij, habentes
omnimodam iurisdictionem, sunt iudices ordinarij,
& ideo nemo ab eorum iurisdictione est exemptus,
nisi fuerit super huc specialiter priuilegiatus; præ-
sertim quando fundamentum iurisdictionis, consi-
stit in punitione delinquentium. † Adeo vt de iure 22
communi, & semoto statuto in contrarium, si in
terra Baronia, Officialis maioris iudicis delinquat
in non concernentibus suum officium, puniri pos-
sit ab officiariis Baronis: Capell. Tholos. *decis.* 433.
Boër. *decis.* 9. Baiard. ad Clar. §. *fin. quæst.* 38. & latiùs
quæst. 35. *num.* 10. Apud nos tamen debet in hoc at-
tendi statutum Comitatus Venaissini de quo nos
egimus *part.* 5. *huius tractat. cap.* 11. *num.* 56. *versic.
Quarto.* † Siquidem Baro delinquens non conside- 23
ratur tanquam Baro, sed tanquam priuatus; Rota *de-
cis. 3. de foro compet. in antiquis.* Baiard. *dict. q. 38. n. 8.*
Atque ita decisum fuisse testatur Merlio. *lib. 1. con-
trou. c. 69.* & post eum Sanfelic. *decis.* 65. † Cum igi- 24
tur Baro sit iudex ordinarius, & iurisdictio illi con-
cessa fuerit in feudum; sequitur, illam Baroni com-
petere priuatiuè, & per consequens non esse locum
præuentioni, vt ostendimus suprà in *prima parte hu-
ius tract. cap.* 15. *num.* 15.
Non obstat si dicatur, apud nos Dominum Re- 25
ctorem Comitatus Venaissini, esse verum iudicem
ordinarium Dominorum Baronum seu Vassallorum.
Quia hoc debet intelligi quando agitur de causa
feudali, & quæ per leges & consuetudines feudales
est decidenda, vt diximus *parte 1. cap. 14. num. 6.* Nos
autem hic non agimus de feudo, sed de delicto extra
causam feudalem commisso.
Tertia conclusio, Domini iurisdictionales non 26
possunt prætendere præuentionem, quoad causas
coram Officiariis suis inchoatas, si de ipsorum par-
ticulari interesse tractetur. Hæc conclusio est Bruni
consil. 118. *in princ. & cons.* 146. *per totum vol.* 5. Canc.
lib. 3. var. resol. c. 13. n. 187. Gomes. *l. 40. Tauri, n. 10.
in fine.* Capiblanc. *de iure Baron. pragmat. 16. n. 56.*
† Vbi hoc ampliant, vt neque possint isti Barones 27
cognoscere de causis suorum Officialium, tanquam
ab ipsis dependentium, & illis subordinatorum, &
ideo dicunt, hoc casu adeundum esse iudicem alium
ordinarium, *cap. 1. & ibi* DD. *de controuers. feud. apud
pares termin.* Cancer. *dicto cap. 13. num. 187. parte 3.
& num. sequent.*
Si tamen vltra simplicem causæ præuentionem 28
mediante citatione factam, interuenissent aliqui
actus positiui, per quos præstitus fuisset consensus
in illorum iurisdictionem, tunc non posset amplius
eorum tribunal declinari, & præuentio per compa-
ritionem sine protestatione factam, esset firmata.
† Cum de consensu partium, possit quis esset iudex 29
in causa propria: Deci. *in l. qui iurisdictioni, ff. de iu-
risdict. omn. Iudic. num.* 4. Ias. *ibid. num.* 16. dicens ita
communiter teneri Zas. *ibid. n.* 17. Sord. *consil.* 465.
n. 9. Iacob. Laurent. *in tract. de Iud. suspect. c. 5. n. 30.
in fine.* Sanfelic. *dec.* 63. *num.* 5. † Non enim potest 30
ille suspectus allegari, in cuius iurisdictionem con-
sensus fuit præstitus, per factam coram eo compari-
tionem, nisi probatis causis de nouo post actus ap-
probatiuos iurisdictionis aduenientibus, Cavaler.
dec. 178. *n.* 5. Gratian. *discept. forens.* 100. *n.* 31. *& seqq.*
Rota *dec. 7. n. 6. p. 7. recentior.*
A simili, videmus, quod ille qui fuit iudex in pri- 31
ma instantia, potest esse iudex in causa appellatio-
nis, parte non opponente, adeo vt sufficiat tacitus
consen

32 consensus; Gratian. *discept. forens. c. 4. num. 21.* † Eâdem ratione, potest Episcopus causam iudicare, quæ non respicit eius personam, & interesse, sed dumtaxat iura suæ Ecclesiæ, adeo vt suspectus allegari non possit, si credimus Riccio *in decis. Curiæ Archiepisc. Neapol. decis. 144. parte 1.* Sanfelic. *decis. 63. num. 3.*
33 † Quamuis Episcopum in causa suæ Ecclesiæ, suspectum allegari posse teneant Iacob. Laurent. *de iudic. suspect. cap. 5. num. 30.* Surd. *consil. 50. num. 18. & 21. versic. Tertio.* Alexand. *consil. 79. num. 2. & ibi Addit. in verbo. Index.* Viuius *opinione 866. num. 1. & 2.* vbi dicit hanc esse communem sententiam, Trentacinq. *lib. 2. var. resolut. in tit. de Iudic. resol. 5. num. 7. versic. Secundo.* Rota *decis. 165. num. 15. parte 6. Recentior.* Et hæc posterior sententia omnino tenen-
34 da est. † Sed tamen etiam in casibus in quibus agitur de proprio interesse ipsius Episcopi, potest iudicare, nisi à partibus suspectus allegetur: Iacob. Laurent. *in dicto tract. de iudic. suspect. cap. 5. numero 27.* & tradunt communiter DD. *in cap. cum venissent, de iudic.*
35 Et ex prædictis dubia videtur decisio *Sanfel. 244.* dum vult confessionem furti quorundam animalium Baronis factam coram Iudice per eundem Baronem delegato, vti factam coram Iudice incompetenti, adeo nullam esse, vt non valeat nisi tanquam confessio extraiudicialis, & ideo confitens non sit puniendus per alium Iudicem competentem, coram quo causa terminari debet, pœna ordina-
36 ria delicti, sed alia mitiori & extraordinaria. † Quibus addo à simili, quod confessio facta coram Notario, qui scribere non poterat in causa, licet sit nulla vt dixi *parte 1. c. 2. n. 5.* Huiusmodi tamen confessio valet in vim confessionis extraiudicialis, Scac. *de commerc. & cambiis, §. 1. q. 7. p. 3. limit. 7. n. 13.* post M. Anton. Bauer. *in tract. de mora p. 1. sub n. 21.* ibi, *subde tamen vnum: & sub num. 22. versic. cogitandum tamen.*
37 Dubia inquam videtur illa *decis.* 244. Sanfelic. quia supposito quod reus ille confitens delictum, comparuerit, & iurisdictionem prorogauerit coram officiariis Baronis, seu coram Iudice per eum delegato, & delictum sine alia protestatione de non consentiendo in iurisdictionem, confessus fuerit, talis Iudex factus fuisset ex incompetenti competens, vt mox dicebamus. Ergo valida hoc casu erit illa confessio, coram Iudice, alias incompetenti, tamen per approbationem partis prorogato, facta. Sed forsan in casu dictæ decisionis, constabat reum noluisse consentire in iurisdictionem iudicis illius per Baronem deputati.
38 Quarta conclusio. Barones possunt vti præuentione, cognoscendo etiam de propriis causis in nonnullis casibus. Primo quando agitur de re notoria & liquida, iuxta doctrinam Bald. *in repet. l. 1. C. vnde vi.* Quam sequitur Vrsill. ad Afflict. *decis. 265. n. 32.* Boër. *decis. 55.* Francisc. Marc. *decis. 200. part. 2.*
39 † Veluti in executione pro exactione redituum, in quorum pacifica, quieta & notoria possessione repe-
40 riuntur, † vel pro seruitiis quæ ipsis præstari sine vlla dubitatione consueuerant, & aliis similibus, Brun. *consil. 144. & 145.* Boër. *decis. 55.* Mastrill. *de magi-*
41 *stratib. lib. 4. cap. 15. num. 32.* † Et in istis notoriis, nunquam Iudex quisquis ille sit, potest allegari suspectus, Roland. *consil. 48. num. 6. vol. 2.* Tunc enim Iudex non dicitur de causa cognoscere, cum sit hoc casu simplex iuris executor, Gaill. *lib. 1. obseruat. 39. num. 2.* vbi ponit formam procedendi contra delinquentem, qui Iudicem pro tribunali sedentem offendit. Hoc modo. Præcipio tibi vt non recedas, donec solueris quinquaginta ad quæ te condemno; quia talem iniuriam mihi intulisti, in contemptum meæ iurisdictionis. Monter. *decis. 14. n. 32.* Farinac. *quæst. 17. num. 45.*

Sed hoc casu quatuor concurrere oportet. Primo 42
quod factum sit notorium. Secundo, quod pœna sit certa, & determinata, & non dependeat ab arbitrio, quia Iudex arbitrando posset excedere modum, Roland. *consil. 48. n. 16. vol. 2.* Quamuis contrarium, etiam in pœnis arbitrariis elici videatur ex traditis per Gaill. *dicta obseruat. 39. lib. 1.* Tertio, quod illud notorium, sit facti permanentis. Sed hoc requisitum coincidit cum primo, & illius explicationem respicit. Quarto quod pœna non veniat applicanda ipsi Domino: ita tradit Trentacinq. *lib. 2. tit. de Iudic. resol. 5. n. 6.* Sed hoc quartum apud me dubitationem habet. Quia si factum sit notorium, & pœna sit certa, non video in quo Dominus possit excedere, nisi forsan in modo exequendi, quod non videtur considerabile ad impediendum, quo minus ipse in notoriis procedere possit.

Secundo potest Dominus in causa propria iudi- 43
care quando talis est consuetudo. Quæ quidem legitimè dicitur probata, quando producuntur plurimi processus in Curiâ Baronis, in causis, proprium eius interesse concernentibus, fabricati: ita concludit Natt. *consil. 294.* & post eum Surd. *cons. 365. num. 7. & seqq.* Et licet ego aliàs contrarium consuluerim in quadam causa Mazanensi ex doctrina Zasij, *parte 11. n. 13. & seqq.* vbi multis comprobat, nullam fieri debere differentiam inter Dominum cognoscentem, & causæ cognitionem alteri delegantem: cùm probabile sit illum delegaturum Iudicem sibi confidentem, & alteri parti suspectum. Veritas tamen est in contrarium, vt scilicet talis consuetudo sit valida. Quod etiam confirmat Tusch. *littera I, concl. 403. n. 29. & 30.* Auendan. *de exequend. Mandat. parte 1. c. 11. n. 5.* Gratian. *discept. forens. c. 4. n. 29.* Trentacinq. *lib. 1. de Iudic. resol. 5. n. 11. & 22.*

Tertio, si eiusdem Castri plures sint Condomini, 44
& causa iniuriæ personalis factæ vni ex ipsis Condominis, fuerit præuenta coram Officiariis eiusdem loci, non poterit peti remissio eiusdem ad aliud tribunal; quia officiales vnius ex Condominis cognoscere poterant de iniuria personali, alteri Condomino facta, Natt. *cons. 87. num. 2.* Brun. *cons. 31. num. 1.* Amed. à Ponte, *in tract. Quis sit Iudex in causa feud. num. 9.* Cancer. *lib. 2. resol. cap. 2. n. 80.* Merlin. *lib. 1. controu. cap. 69. num. 24.*

Quinta conclusio. Causa coram officialis Do- 45
minorum iurisdictionalium præuenta, non debet sub prætextu quod de illorum interesse agatur, ab illorum Curiâ auferri, sed in eâ tractari debet, quando Domini deputârunt Iudicem non suspectum, qui de eâ cognoscat, dummodo talis Iudex delegatus seu deputatus, non sit subditus ipsius Baronis delegantis: ita concludit Cancer. *lib. 3. variar. resolut. cap. 13. num. 189.* sequitur Capyc. Latro. *decis. 90. num. 16. 27.* Vbi copiosè disserit quid agendum sit, quando grauis inimicitia Baronis allegatur.
† Ego sanè præmissa procedere existimo, quando 46
agitur de simplici interesse Domini. Sed si ageretur de graui inimicitia, vel de iniuria ipsi personaliter illata, tunc non videtur rationi congruens, vt ipse qui grauem concepit inimicitiam, Iudicem ab eo dependentem pro suo interesse deputare possit, cum ipse sit pars in hoc iudicio, & eo ipso quod Iudex deputatur ad partis nominationem, reddatur suspectus, *l. obseruare, ff. de Iud.* † Quod non eodem 47
modo procedit quando agitur de aliquo interesse

pecuniario, ipsius Domini, vel de interesse alicuius ex consanguineis, aut affinibus eiusdem, tunc enim quamuis suspicio figillet personam Domini, non tamen eius iurisdictionem, *l. Pretor.* & *ibi* Castrens. 48 & alij, *ff. de iurisd. omni. Iudic.* † Si tamen talis esset inimicitia, quæ apud Superiorem, magnam odij præsumptionem produceret, posset Superior ipse deputare aliquem, qui nomine Baronis exerceret, causâ in eius tribunali remanente: vt decisum testatur, Sanfelic. *dec.* 63. *num.* 32. 33. & 34.

Verum hanc quæstionem, vtrùm suspectus in cognoscendo, sit suspectus in delegando, bene determinat Gratian. *discept. for. cap.* 809. *num.* 16. vbi probat, Baronem suspectum in cognoscendo, non esse suspectum in delegando, quia suspicio personam sugillat, sed non tollit iurisdictionem: per text. *in cap. si quis contra, de for. compet.* & per alia iura & doctrinas per eum copiosè deductas.

Quod tamen intelligendum monet, vt locum habeat in Iudice ordinario, non autem in delegato, cuius iurisdictio quouis modo impedita seu suspensa per legitimam partis recusationem, facit vt post illam non possit subdelegare, *cap. iudex ab Apostolica, de off. deleg. in* 6. Vant. *de nullit. ex defect. iurisdict. deleg. num.* 33. *in princ.*

ADDITIO

Ad Caput secundum Partis secundæ de Præuentione.

CÆterum, quia post hæc typis mandata, dubitatum fuit in Auditorio Rotæ de veritate eorum, quæ *suprà num.* 37. dicta fuêre, nempe dubiam esse decisionem Sanfelicij 144. in qua decisum fuit, nullam esse confessionem furti quarundam ouium Baronis, factam per subditum coram Iudice per ipsum Baronem delegato, ex eo quod Baro nullam prorsus habet iurisdictionem in causa propria, itavt non sit necesse quod opponatur de illius incompetentia, cùm defectus Iurisdictionis adsit ipso iure: ex notatis per Bart. *in l. qui iurisdictioni, num.* 6. *ff. de iurisd. omn. iud.* iunctis iis quæ tradunt Ias. *ibid. numero* 7. & Alex. *num.* 3. volentes hoc multo magis procedere in causis criminalibus: quod & voluit Cancer. *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 197.

Ideo pro confirmatione meæ sententiæ, & declaratione veritatis, quædam aduertenda sunt.

Primò, quòd in illa decisione Sanfelicij 144. non negatur, quin illa confessio furti facta coram Iudice delegato per Baronem, sit valida, saltem in vim confessionis extraiudicialis, propter quam Reus confessus possit, vel ad torturam poni in grauibus delictis, vel ad aliquam pœnam extraordinariam condemnari: vt per Eundem *in d. decis. num.* 3. *versic. Ex his sequitur.*

Secundò, quòd quando talis est consuetudo, vt Dominus etiam in criminalibus causis, in quibus de proprio interesse agitur, delegare possit, illa est valida & obseruanda, vt probaui *suprà num.* 43. Et clarè de causa criminali loquens determinat Brunus (cui innititur Cancer.) *in consil.* 30. *num.* 3. *versicul. Idem vbi est consuetudo*; talem autem consuetudinem vigere in hac patria, certissimum & notorium est.

Tertiò, supponendum est, magnam esse differentiam inter ipsum Baronem in causa propria ratione iniuriæ sibi illatæ iudicare volentem per se, & quando non ipse iudicat, sed eius Officiales ordinarij: licet enim non possit propriæ iniuriæ vindex esse, nec Iudex, ex notatis per Bart. & alios *in d. l. qui iurisdictioni, & in l. lex Cornelia, ff. de iniur.* Tamen per suos Officiales, & Iudices ordinarios bene potest ius dicere, vel iudicare; maximè si non allegetur suspectus. Magna siquidem est differentia, quòd quis sit Iudex in causa propria, & quod inter Baronem & subditum Iudex inferior Ordinarius ius dicat, aut iudicet & cognoscat: vt probat Brun. *d. consil.* 30. *num. vlt.* dicens hanc sententiam transiuisse in iudicatum: causa siquidem respiciens interesse Baronis, non ita pertinet ad eius Officialem, vt illius propria dici possit. Neque dici potest quòd Iudex Baronis Ordinarios fuerit datus ille quem Baro voluit; quia dum fuit deputatus Iudex, non poterat Baro diuinare vtrum subditus talis furtum, talem sibi iniuriam esset illaturus; vt bene ratiocinatur Carleual. *de iudic. tom.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 7. *sect.* 1. *num.* 791. *fol.* 316. *col.* 2. *versic. at in casu de quo agimus.* vbi loquitur tam de causis ciuilibus, quàm de criminalibus: tandémque concludit, *num.* 797. *versic. ego certè*: iudicium coram Officialis Baronis tractatum, esse validum, parte non opponente: quod nostram sententiam planè confirmat; adeo vt nullus superesse possit dubitandi locus; nam decisio illa Sanfelicij 144. loquitur de Iudice delegato per Baronem, non autem de ordinario, qui non ita facilè recusari potest: & hanc eandem differentiam inter Iudicem Ordinarium Baronis, & ab eo delegatum, bene agnouit Crauet. *consil.* 232. *numer.* 7. *versic. Tertiò respondeo.*

CAPVT III.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Iudicem delegantem, & delegatum. Et ex quibus dicatur facta præuentio per Iudicem delegatum, ad exclusionem delegantis. Quid si delegatus post præuentionem ab ipso factam moriatur, vel fuerit reuocatus, siue delegatio de tota causa facta sit, siue de certo causæ articulo; veluti si sola sententiæ prolatio, non autem illius executio commissa fuerit, & quid in Rota Romana quoad hoc obseruetur. Denique quomodo circa hanc quæstionem differant, delegatus ab ordinario Iudice, & subdelegatus à Iudice delegato. Et vtrùm præuentio Iudicis delegati impediat Executorem Apostolicum.

SVMMARIVM.

1. *Quamuis delegatus subdelegans non abdicauerit à se iurisdictionem, tamen si subdelegatus praeuenerit excluditur subdelegans in totum à cognitione causæ. Secus si subdelegatus nondum causam praeoccupasset.*
2. *Ampliatur hoc procedere etiamsi subdelegatio sine causa facta fuerit.*
3. *Iudex subdelegatus qui praeuenit ante mortem subdelegantis, eo mortuo non amittit iurisdictionem.*

4 Quando

4 *Quando delegatus, mediante subdelegatione causam totam commisit quoad omnia, priuatur fundитus iurisdictione in illa causa, nec potest illam sibi reassumere.* Quod ibidem *explicatur quomodo procedat.*

5 *Qui alteri partem iurisdictionis subdelegauit causam sibi reassumere potest, quia superior manet.*

6 *Text. in* l. iudicium soluitur 58. ff. de iudic. *procedit non solum in iudice ordinario, sed etiam in delegato.*

7 *Subdelegatus dicitur praeoccupasse iurisdictionem per solum decretum factum de citando, ad effectum perpetuandae iurisdictionis.*

8 *In tribunali Rotae Romanae, ille Auditor, cui prius praesentata est commissio, dicitur praeuenisse inter ipsos Dominos Auditores.*

9 *Iudex ordinarius, aut delegatus ad vniuersitatem causarum, potest quandocumque sibi reassumere causam alteri delegatam.*

Executor breuis Apostolici vtrum impediatur per praeuentionem alterius iudicis delegati.

SI summus Pontifex causam alicui delegauerit, & hic alteri eandem causam subdelegauerit, si deinde pœnitentiâ ductus subdelegationem reuocare velit post praeoccupatam à subdelegato iurisdictionem; quaesitum fuit, vtrum deleganti obstet exceptio per subdelegatum opposita ex causa praeoccupatae, seu perpetuatae eius iurisdictionis.
1 † Vera resolutio est delegantem non abdicasse iurisdictionem à se per solam subdelegati deputationem. Si tamen, de causa subdelegatus cognoscere cœperit, & res non sit amplius integra, non potest subdelegans, causae cognitionem assumere, sed illa spectat ad subdelegatum, adeo, vt si subdelegatus mortuus fuerit, iurisdictio non redeat ad subdelegantem, sed opus sit nouâ commissione summi Pontificis, vel alterius primi delegantis: Text. est expressus, *in cap. quamuis 6. de offic. iudic. deleg.* & *ibi,* Gloss. & Doctores *lib. 6.* Vincent. de Franch. *decis. 255.* Si autem causa nondum fuisset cœpta, & praeoccupata per subdelegatum, tali casu subdelegans posset illam sibi reassumere, quamuis totam causam subdelegasset, *d. cap. quamuis.*
2 † Quod procedit etiamsi subdelegatio, sine vllâ causâ facta fuisset: Ioan. Bapt. Costa, *de re integr. distinct. 55. n. 5.*
3 † Et si delegans moriatur, vel fuerit re non integra reuocatus, id est, quando subdelegatus iam incœpit vti suâ iurisdictione subdelegatâ, non ideo expirat potestas subdelegati, sed eo nonobstante prosequi potest suam commissionem, *c. si delegatus, de offic. deleg. in sexto.*

4 Quae tamen non ita simpliciter intelligenda sunt, sed adhibenda est diuersorum casuum consideratio: quorum Primus est, quando constat, quod mediante subdelegatione Delegatus funditus à se abdicauit iurisdictionem contentiosam; vtporè quia causam in totum subdelegauit, nempè tam in cognoscendo, quàm in iudicando, seu sententiam proferendo, quam etiam in exequendo: & tunc si iudex subdelegatus cœpit cognoscere, & vti suâ iurisdictione, delegatus non potest amplius de illâ causâ se intromittere, quia iam suo officio functus est, & totam iurisdictionem transtulit in subdelegatum, & sic eam amisit. Secus est si subdelegatus iurisdictionem non praeoccupasset, quia tunc potestas semper remaneret apud subdelegantem.

5 Secundus casus est, quando pars aliqua dumtaxat & non tota iurisdictio fuit demandata, veluti si delegatus Papae, alicui commiserit causam vsque ad sententiae prolationem inclusiuè, quae executio sententiae mixti est imperij, & tamen de iure Canon. potest alteri delegari, dummodo hoc expressè in sententiâ dicatur: & hoc secundo casu quamuis subdelegatus cœpisset procedere, poterit subdelegans commissionem reuocare, quia adhuc superior manet, iuxta regulam dicti, *cap. si delegatus, 6. de offic. deleg. lib. 6. versic. vltimo.* Et ita succedit dispositio textus, *in l. Iudicium soluitur, 58. ff. de Iudic.*
† Quae non solum procedit in Iudice ordinario, sed etiam procedit in istis terminis in iudice delegato. 6
Gloss. *in cap. super quaestionum, §. si vero, in verb. si non possunt, de offic. deleg. in 6. & in dict. cap. quamuis, in verb. In totum, eod. tit.* & *ibi* Franch. *num. 2.* & Anchar. *in princip.* Et hanc distinctionem approbare videtur Castill. *lib. 2. controuers. cap. 29. numero 3.* Et clarè deducitur ex textu, *in dicto cap. quamuis, in verbo, in totum.* Et ibi, *cum iurisdictio (ex quo ea vsus non extitit,) non censeatur in eum efficaciter translata.* Et secundum haec intelligenda sunt quae subobscurè tradit Ioann. Bapt. Costa, *in tract. de re integr. dist. 55. num. 8.*

Dicitur autem iudex delegatus aut subdelegatus, 7
cœpisse vti sua iurisdictione, non solum per citationem executioni demandatam, sicut Iudices praeuenire solent, sed etiam per solum decretum, seu mandatum de citando. Quia licet, dum Iudex aliquis vult praeuenire contra alium Iudicem habentem aequalem iurisdictionem, requiratur citatio effectuata cum suis requisitis, de quibus nos tractauimus, *parte 1. huius tractatus, c. 9. num. 5. & seqq. & num. 22.* Tamen in casu de quo nunc agimus non agitur de praeuentione, sed de perpetuatione iurisdictionis, inter quae magnam esse differentiam probauimus, *eadem parte 1. cap. 1. num. 17. & seqq. in 9. conclusione.* Siquidem perpetuatio iurisdictionis in Iudice delegato, vel subdelegato fit per solam commissionẽ de citando, adeò vt statim per illum actum dicatur facta perpetuatio, & tali casu delegans non possit reuocare potestatem, subdelegato datam, si in totum facta fuerit subdelegatio, *vt suprà diximus,* nec expiret iurisdictio illo casu per mortem delegantis, quia res non est integra, & talis esse desinit per perpetuationem, Rota *dec. 9. de dolo, & contumac. in antiq.* Et ita explicat eadem Rota *decis. 289. n. 8. & seqq. p. 6. Recentior.*

Dicit tamen, quod si inter Dominos Rotae Ro- 8
manae Auditores, dubium oriatur circa causarum praeuentionem, (datis videlicet diuersis commissionibus) hoc obseruari solet, vt is praeuenisse dicatur, cui prius praesentata est commissio, quamuis non processerit ad citationem, aut ad alios actus; secus si agatur inter vnum Auditorem, & alios iudices extra Rotam, de praeuentione contendentes; tunc enim praefertur is, qui per citationem praeuenit, non circumductam; sed debitae executioni demandatam.

Caeterùm supradicta procedunt, quando agitur 9
de iudice per delegatum subdelegato. Si enim per iudicem aliquem ordinarium facta fuerit delegatio, aut per eum, cui causarum vniuersitas delegata fuit, qui ordinario iudici aequiparatur, talis delegatio potest quandocumque reuocari, siue res sit integra siue non, & siue causae delegatio in totum, siue pro parte facta fuerit, Castrens. *in d. l. iudicium soluitur, 58. ff. de iudic.* Couarr. *pract. quest. cap. 9. num. 1.* & bene explicat Castrens. *ibid. num. 3.* quia delegans quando est iudex ordinarius, semper retinet iurisdictionem. Et in materia euocationis ille dicitur supe

superior ad effectum euocandi causam qui superior est in eodem genere iurisdictionis. Dec. *in c. vt nostrum.num.1.versic.& quod hic dicitur, de appell.* Bald. *in dict.leg.iudicium soluitur 58.ff.de iudic. n.2.in prima lectura*, Angel. *ibidem n.2.* per textum illum, ibi. *Maius imperium habet*, Rebuff. *in constit.Reg.tom.1. de euocationib.in præfat.n.37.* Lancell. *de attent. c.10. n. 47.* Ratio vero diuersitatis inter delegatum ab Ordinario, & subdelegatum à Delegato, secundum Hostiensem hæc est, quia ordinarius magis naturalem & firmiorem habet iurisdictionem, illamque à lege animatâ vel inanimata concessam, & ideò facilius reuocat, & difficilius amittit: Delegatus vero ab homine, (etsi à Principe) tamen, tanquam à iudice, non tanquã à lege animata, commissus videtur, ideo difficilius reuocat & facilius amittit, *l.solent.§.1.ff. de offic.procons.* Ita Hostiens. *in summa, tit. de offic.& potest.iud.deleg.§.quæ delegari possint, versic.sed nunquid potest reuocare.*

Sed dubitari potest, si lite pendente coram vno Iudice, Papa aliquem deputauerit pro executione Breuis Apostolici, vtrum iste delegatus possit Breue executioni demandare, in præiudicium litis præuentæ coram illo Iudice? In hac quæstione Veral. *decis.151.part. 3.* resoluit, Breue obtentum de capienda possessione sine vitio spolij, non dare facultatem capiendi possessionem in præiudicium litis pendentis, & possessionem sic captam esse attentatoriam. Quod est verum si ageretur de Breui obtento lite pendente, si enim ante litem motam obtentum fuerit, & sic per præuentionem, executio postea facta retrotrahitur ad tempus concessi Breuis, & non est attentata: Rota *decis.426.num.17.& sequent.p.5. recent.*

CAPVT IV.

ARGVMENTVM.

De Præuentione in causis compromissis inter plures compromissarios, seu etiam respectu Iudicum ordinariorum, siue agatur de compromissis voluntariis, siue necessariis; siue compromissum ante litem contestatam, siue post factum fuerit. Quando licitum sit recedere à compromisso, & Iudicem ordinarium adire. Quæ sit in hac materia potestas arbitrorum ex necessitate Statuti electorum. Quæ sit vis interpellationis extraiudicialis ad effectum constituendi in mora pro incursu pœnæ in compromisso adiectæ. Et explicantur tradita in 1. *huius tractatus parte, cap.32. num.43. & 44.* circa vim denunciationis extraiudicialis. Tempus quando censeatur appositum causa limitandæ obligationis, vel tantum causa differendæ solutionis.

SVMMARIVM.

1 *Inter plures arbitros à partibus electos non est locus præuentioni quoad se, quia omnes simul debent in causa procedere.*

2 *Si arbitrorum electio facta fuerit per dictiones alternatiuas, locus est inter ipsos præuentioni.*

3 *Datur quoque præuentio inter arbitros si plures nominati fuerint, & vnus ipsorum in casum recusationis alterius.*

4 *Facto compromisso voluntario, pars vna potest adire iudicem ordinarium, non obstante præuentione arbitrorum.*

5 *Post causam præuentam coram arbitris voluntariis, potest quidem Iudex ordinarius adiri, sed tamen incurritur pœna in compromisso contenta.*

6 *Ex compromisso necessario, facto in vim statuti, oritur actio & exceptio.*

7 *Verum fit hoc casu differentia vtrum compromissum factum fuerit ante, vel post litis contestationem.*

8 *Quocumque tempore fiat compromissum necessarium, remouetur potestas iudicis ordinarij, &* num.9. *vbi explicatur doctrina Bartoli & Castrens.* in l. qui fidem, ff. de transactionibus.

10 *Per accessum ad iudicem ordinarium, vtrum soluatur compromissum? Remissiuè.*

11 *Solutâ pœnâ in compromisso contentâ, licet ab illo recedere de iure ciuili, secus de iure Canonico, secundum quod non procedit dispositio,* Authenticæ Decernit. Cod. de recept. arbitr. numero 15.

12 *Arbitri ex necessitate Statuti electi, sunt instar Iudicum, & vocantur Arbitri iuris.*

13 *Verum tales arbitri, accedant magis ad ordinarios Iudices, quam ad delegatos.*

14 *Quando compromissum fuit iuramento firmatum, ex eo oritur actio & exceptio.*

16 *Idem si à partibus fuerit expressè homologatum, aut etiam tacitè per subscriptionem illarum.*

17 *Hodie, omnia fere compromissa actionem pariunt, & exceptionem, propter clausulas instrumentorum.*

18 *In compromissis ex quibus oritur actio, si quis etiam extraiudicialiter interpellatus non obseruet promissa, statim pœna incurritur.*

19 *Per interpellationem extraiudicialem interrumpitur præscriptio legalis, imò & in certis casibus conuentionalis, ad maiorem explicationem eorum quæ dicta sunt,* parte 1.cap.32.num.43. & 44.

Quando tempus censeatur appositum gratia differendæ solutionis, vel limitandæ obligationis.

DVÆ sunt in hac quæstione diuersæ inspectiones, quarum prima respicit Arbitros plures inter se de præuentione contendentes. Secunda tractat de præuentione inter ipsos Arbitros cum Iudicibus ordinariis in controuersiam deducta.

Quod ad primam inspectionem attinet, si plures 1
arbitri fuerint electi à partibus, veluti tres numero, non est inter ipsos locus præuentioni, quia omnes simul laudum ferre debent, ita tamen vt si duo consentiant, & tertius præsens fuerit, hoc sufficiat: alioquin absente tertio, licet duo consentiant, non valebit arbitrium, quia in plures fuit compromissum, & potuit præsentia huius tertij trahere alios in suam sententiam, *l.item si vnus 17.§. Celsus alias, l.si*
in tres 20. ff.de recept. arbitr. † Sed si per Alternati- 2
uam factum fuerit compromissum, veluti si arbitrio Titij aut Seij, partes stare promiserint, compromissum valet, & datur inter eos præuentio, vt scilicet ille procedere debeat ad definitionem causæ in quem partes præcisè consenserint, seu quem prius adire volue

voluerint, & eligere voluerint, *l. item si vnus* 17.
§.sed si ita sit,ff.de recep.arbitr. & *ibid.*Odofred.*in §.*
3 *idem Pomponius.*† Idem si dicatur, *Compromittimus in*
Titium,& si Titius non acceptauerit compromittimus in
Seium, tale compromissum valet, & is præuenisse
censetur quem partes elegerint: quia hoc casu ele-
ctio Alternatiuæ ad ipsas partes pertinet Bald.*in d.§.*
si ita, Argum.text.*in l.si duas 6.ff.de excusat.tutor.*
4 Secunda inspectio compromissarios respicit cum
iudicibus ordinariis de præuentione contendentes,
vtrum videlicet si præuentio facta fuerit per Arbi-
tros, seu compromissarios, licitum sit partibus in
præiudicium huiusmodi præuentionis ad iudices
ordinarios recurrere,& eandem causam coram Arbi-
tris cœptam in iudicium ordinarium deducere &
commutare. Hac in re duo casus distinguendi sunt.
Primus est, quando factum fuit simplex compro-
missum voluntarium,& hoc casu regulariter loquen-
do potest actor causam, de qua compromissum est,
deducere coram iudice ordinario, *l.si quis rem.* 30.*ff.*
de recep.arbitr. neque erit locus exceptioni præuen-
tionis; quia ex tali compromissu nulla oritur exce-
5 ptio. † Sed tamen hoc casu locus erit petitioni pœ-
næ in compromisso conuentæ, aduersus contraue-
nientem, *l.2.ff.de recept. qui arbitr.recept.* Zanger.*de*
exceptionib.p.2.c.3.n.13.
6 Secundus casus est, quando agitur de compromis-
so necessario, quod ex statuti dispositione partes ce-
lebrare coguntur inter affines, vel consanguineos,
& tunc quia vigore statuti, laudum, illius compro-
missi virtute prolatum, habet efficaciam, & potest
mandari executioni, sicut sententia, cui æquipara-
tur, tam agendo quam excipiendo. Datur enim actio
& executio aduersus condemnatum in tali laudo,&
ei qui absolutus est competit exceptio rei iudicatæ:
propterea qui conuenitur coram Ordinario, iure ex-
cipere potest se non teneri comparere propter pen-
dentiam compromissi: Castrens.latè *in leg.pecuniam,*
n.2.ff.si certum petat.
7 Et quamuis idem Castrens. *in eodem loco*, ductus
authoritate Bart. *in leg.qui fidem, ff. de transactionib.*
dicat quod si compromissum factum fuerit ante li-
tem contestatam, illud soluitur per litis contestatio-
nem posteà coram iudice factam. Si vero factũ fuerit
post litis contestationem, non soluitur compromis-
sum nisi post latam sententiam. Intelligẽdo de sim-
plici compromisso, & in casibus in quibus per sta-
tutum non datur laudo, vis & efficacia rei iudicatæ.
8 † Nam in casibus in quibus laudum habet priuile-
gium & vim rei iudicatæ, corruit omnis processura
facta coram Ordinario post introductam litem coram
Arbitris, aut alio in præiudicium compromissi (id-
que siue ante, siue post litem contestatam factum
fuerit compromissum.) & dicitur facta attentatoriè.
9 † Tamen distinctio ista nihil facit ad casum no-
strum, quia nec Paul.de Castr.*in d. l. pecuniam*, nec
Bart. *in dicta l.qui fidem.* loquuntur de lite contesta-
ta corã Arbitris, sed de litis contestatione facta dum-
taxat coram iudicibus ordinariis, vt etiam aduertit
Lancellot. *de attentat.p.2. c.15. de attentat.pendente*
10 *comprom.n.* 111. † Et prædictam distinctionem inter
compromissum voluntarium, & necessarium, sequi-
tur Blanc. *in tract.de compromiss. in septima,q princi-*
*pali,n.*10. Vbi tractat quæstionem illam, vtrum per
11 accessum ad iudicem, soluatur compromissum. † Et
ratio præmissorum petitur ex eo, quod solutâ pœnâ
sub quâ cõpromissum factum fuit, licitum est à com-
promisso recedere, *Anth.decernit.C.de recept.arbitr.*
12 † Quæ tamen regula dictæ Authenticæ, locum non
habet, quando agitur de compromisso inducto per
statutum, partes ad illius celebrationem adstringens;
Nam huius generis Compromissarij, sunt ad instar
Iudicum. Tusch. *littera A,concl.*453.*num.*11.& vo-
cantur Arbitri iuris, & sunt veri Iudices, vt per Ma-
tant.*in specul. distinct.*14. *num.*3. Vetall. *decis.*166.
*num.*3.*p.*1. Blanc. *de commiss. quæst.6.num.*1.*& seqq.*
Vbi *num.* 4. † latè disputat an isti referendi potius 13
sint ad Iudices ordinarios, quam ad delegatos? tan-
démque existimat *in versic. Ego in tanta difficultate,*
illos potius accedere ad Iudices ordinarios, quam de-
legatos. Quamuis illos potius accedere ad delega-
tos existimet Camill. Borell. *in summa omn. dec.p.*1.
*cap.*63.*num.*40.
Similiter dispositio text. *in d.Anth.decernit,C.de* 14
recept.arbitr. non habet locum quando compromis-
sum iuramento firmatum est, quia vigore iuramenti,
ex eo oritur actio & exceptio, *l.ne in arbitris,4.C.de*
recept.arbitr.† Eadémque ratione dispositio eiusdem 15
Authent. non obseruatur secundum sanctiones Iu-
ris Canonici; vt post Gutierr. tradit. Barbos. *in di-*
cta Authent. Et generaliter in omnibus casibus,
in quibus datur à iure laudo priuilegium, seu virtus
producendi actionem & exceptionem, de quibus, *in* 16
l.cum antea,C.eod.tit.† Veluti si laudum fuerit à par-
tibus homologatum expressè, aut etiam tacitè per
subscriptionem: in his enim omnibus casib. in qui-
bus laudum actionem & exceptionem producit, præ-
uentio facta per compromissum annullat omnes
processuras postea coram iudicibus ordinariis fa-
ctas, Felin. *in cap. ex tenore,n.*19. *de rescript. in fine.*
Lancell.*de attentat.p.2.c.*15.*n.*174.*& n.*171. qui per
totum illud caput quæstionem istam benè exami-
nat.† Vnde infertur, quod cum hodie omnia prope- 17
modum compromissa, soleant iuramento & promis-
sione stipulatâ roborari, non licet à compromisso et-
iam solutâ pœnâ recedere, sed causa coram Arbitris
cœpta, coram ipsis terminari debet. Quia aduerten-
dum est, quod totus titulus *de Arbitris*, qui loquitur
de pœnâ inferendâ in compromisso,& quod Arbiter
non cogatur sententiam dare si pœna non sit appo-
sita, intelligendus est de compromisso inter partes
inito nudo pacto. Si enim stipulatio interuenerit,
compromissum est validum, quamuis in eo nulla
pœna adiecta fuerit,& arbiter sententiam ferre co-
gendus erit: *l.diem proferre* 27.*§.finali,de recept. ar-*
bitr. Vbi dicitur, quod quando quis simpliciter pro-
misit stare sententiæ Arbitri, datur actio incerti ad-
uersus illum qui sententiæ parere recusat.
Et hoc casu non est expectanda litis contestatio ad 18
hoc, vt pœna committatur, sed statim vbi quis con-
gruis loco & tempore per interpellationem iudicia-
lem, vel extraiudicialem fuit in morâ constitutus,
nascitur actio, Barb. *in l.ita stipulatus* 115.*n.*15.*ff.de*
verb. oblig. De cuius interpellationis extraiudicialis
viribus aliquid diximus.*p.*5.*huius tractat.c.*32.*n.*43.
& 44. *& sequentib.* † Vbi etiam ostendimus per de- 19
nunciationem extraiudicialem, non interrumpi præ-
scriptionem legalem, vel conuentionalem. Quod in
legali præscriptione procedit indistinctè. Sed dum
de conuentionali præscriptione tractatur, verum
est, & locum habet quando agitur de tempore il-
lo, quod appositum est gratiâ differendæ solutio-
nis dumtaxat, non autem gratia limitandæ obliga-
tionis. Si enim tempus conuentionale appositum
esset, ad limitandam obligationem; ita vt tempore
conuento elapso omnis expiret obligatio, tunc suf-
ficit sola denunciatio, seu interpellatio extraiudicia-
lis ad interrumpendum illius temporis cursum, vt
benè explicat, Tiraq. *de retract. conuent.* §.4. *gloss.*6.
*n.*37. Qui eodem loco exponit ex quibus tempus

adiectom dicatur ad limitandam obligationem, an vero ad differendam solutionem. Sed hoc melius explicat Gratian. *discept. forens. cap. 207. num. 15.* vbi dicit quod licet regulariter tempos non censeator appositum gratia limitandæ obligationis, *l. si mandato Tuy. §. penult. ff. mandat.* Bartol. *in l. eum qui ita 55. §. qui ita. ff. de verb. obligat.* tamen quando ex parte eius, coi facta est promissio, aliquid debet adimpleri, tunc illo non adimpleote intra tempus, finitur obligatio ad illud tempus limitata: & dat exemplum in eo qui tenetur reuendere intra certum: tempos, cui si non fiat oblatio pretij intra tempus præfixum expirat obligatio reuendendi. Idem repetit *c. 307. n. 28. & 29.* Plura de hac materia tradit Mantic. *de tacit. conuent. lib. 14. c. 40. n. 45.* Gabriel. *cons. 65. vol. 2.* Et regula generalis est, vt tempus censeatur adiectum gratia limitandæ obligationis, quando adiectum est fauore creditoris: vt vltra præcitatos probat Tiraq. *de retr. conuent. §. 1. gloss. 2. n. 43.*

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

De Præuentione causarum inter Auditorem Cameræ, & Collaterales Curiæ Capitolinæ Vrbis, necnon respectu Executorum in litteris Apostolicis deputatorum, aliorúmque Iudicum in cognitione obligationum Cameralium cum eo concurrentium. Et quibus in casibus eius iurisdictio sit cumulatiua, vel priuatiua. Quomodo concipiendum sit memoriale Sanctissimi ad effectum præiudicandi præuentioni alterius Iudicis.

SVMMARIVM.

1 *Auditor Cameræ est Iudex omnium obligationum Cameralium priuatiuè, quoad alios iudices.*

2 *Rota procedit ad executionem obligationis Cameralis, si in eius commissione adsit clausula,* Cum facultatibus Auditoris Cameræ.

3 *Auditor Cameræ, procedit in omnibus causis in quibus laxatum fuit mandatum executiuum, etiam in alijs tribunalibus.*

4 *Item procedit executiuè vigore litterarum Apostolicarum, quamuis executio ipsi demandata non fuerit per litteras.*

5 *Quando in commissione alicui datâ, non fuit facta mentio obligationis Cameralis, Auditor Cameræ habet iurisdictionem priuatiuam, & potest causam ad libitum sibi reassumere.*

6 *Quæ sint Auditoris Cameræ facultates. Remissiuè.*

7 *Senator Vrbis Romæ quam habeat authoritatem, & quam eius Locum-tenentes.*

8 *Quando obligatio facta est in foro Capitolino, Auditor Cameræ non habet cognitionem priuatiuam, ideo locus est præuentioni.*

9 *Quando Auditor Cameræ, causas ab aliis iudicibus euocat, & sibi reassumit, hoc non facit ex ordinariâ potestate, sed dumtaxat vigore suarum facultatum.*

10 *Auditor Cameræ non potest euocare & sibi reassumere causas, in foro Capitolino præuentas.*

11 *Quando iudex non sibi reassumit causam virtute ordinariâ, debet prær‑ iere cognitio causa.*

12 *Per memoriale Sanctissimi, non aufertur causa à iudice qui præuenit, nisi in eo adsit specialis clausula euocationis.*

PRæuENIENTE quadam causa coram secundo Collaterali in Curiâ Capitolinâ Vrbis, ad quam Auditor Cameræ causam remiserat, per moderationem suæ inhibitionis: Prætendebat Auditor Cameræ, in vim cuiusdam memorialis, Sanctiss. D.N.P. in causâ procedere, excluso iudice illo collaterali qui causâ præuenerat. Dubitatum fuit vtrum hęc Collataralis pręuentio obstaret Auditori Cameræ, stante memoriali prædicto. Et decisum, fuit præuentionem factam io tribunali Iudicis Capitolini, præualere debere, ad exclusionem tribunalis Auditoris Cameræ, & processuras in hoc tribunali factas, nullas & inualidas esse declarandas. 1

Supponendum est, Auditoris Cameræ in Vrbe facultates esse amplissimas. Est enim omnium obligationum Cameralium executor, priuatiuè quoad omnes alios Iudices. Rota apud Zachiam, *decis. 56. num. 9.* quæ est coram Penia, *in Romana Palatij Campistora 16. Decembris* 1588. Et hoc habetur expressè io facultatibus ipsius, vt dicitur apud eundem Zach. *dec. 75. n. 1.*
† Si tamen commissio data io 2
Rota contineat claosulam, *cum facultatibus Auditoris Cameræ*, poterit etiam Rota procedere ad executionem talis obligationis, vt in *dec. 1. num. 20.* coram
Coccin. post tract. Zach. *de oblig. Camer.* † Et non 3
solum procedit Auditor Cameræ ad executionem omnium obligationum Cameralium, sed etiam omnium aliarum, in quibus, etiam absque obligatione Camerali execotiuè procedi partes consenserunt, suscipiendo mandatum executiuum, & quarum vigore datur executio ob relaxationem mandatorum factam in aliis tribunalibus, Burat. *dec. 537. n. 5. in fine.*
† Immo etiam, ex suis facultatibus procedit cumu- 4
latiuè, ad executiooem litterarum Apostolicarom, quamuis ipse non sit deputatus illarum executor in dictis litteris, vt per Addent. ad Burat. *dec. 909. n. 6.*
† Et quod plus est, quando causa committitur con- 5
tra aliquem, qui est obligatus in forma Cameræ, potest nihilominus in eâ procedere vigore suarum facultatum, nisi tamen io commissione facta esset mentio obligatioois Cameralis, hoc enim casu, ligatæ essent manus ipsius per huiusmodi commissioem. Rota coram Manzzaoedo apud Zach. *decis. 87. num. 2. & sequentib.* Sed si in illâ commissione, nulla facta sit mentio obligationis Cameralis, ipse Auditor Cameræ remanet Iudex priuatiuè, & vti talis, causam non obstaote præuentione sibi reassumere potest, Marchesan. *de commiss. appell. ab oblig. Camer. part. 1. §. 1. num. 12. pag. 693.* cum declaratiooibus
per eum adductis quas hic non reperimus. † Verum 6
quia hæc omoia dependent ex facultatibus ipsi per summum Pontificem concessis, vel concedendis, ideo ad eas io omnibus, & ad stylum Curiæ Romanæ dum opus fuerit, recurrendum erit. Hæc pauca pro quæstioois & materiæ nostræ declaratione, attigisse sufficiat. Reliqua videri poteruot apud Vestr. *in praxi lib. 2. cap. 4.*

Secundo, notandum est, quod in Vrbe adest ma- 7
gistratus, qui Senator Vrbis nuncupatur, seu Prætor Vrbanus, qui in cliuo Capitolino resider, & Romanis ciuibus ordinaria authoritate ius dicit: & hic, tres habet substitutos, quorum duo, qui priuatis præsunt iudiciis, Collaterales vocãtur, tertius est Latrunculator, vt notat Vestr. *in praxi lib. 2. c. 15. n. 1. & 2.*

Tertio suppooendum est, quod quando obligatio 8
facta

facta fuit,in foro isto Capitolino, Iudex Cameræ, nun est Iudex prioatiue, sed locus est præuentioni ioter forum ipsius & forum Capitolinum, vt not. Marchesan. *De commiss. dicta pag. 693. num. 16. sub tit. de oblig. Camer.*

9 His sic coostituris, proposita superius resolutio, probatur, qoia licet regulariter Auditori Cameræ facultas competat, caosas Camerales, seu executiuas priuatiuè iudicandi, & reassumendi ab aliis Iudicib. hoe tamen nou facit ex propriâ authoritate, sed ex tributâ sibi per summum Pontificem potestate, vt
10 dicit Marchesan. *loco citato, num. 17.* † Et proptereà cum ista facultas causas ab aliis tribunalibus præuentas reassumendi, non habeat locum in foro Capitolino, in quo priuatiua Auditoris Cameræ iurisdictio cessat, & locus est iurisdictioni præuentiuæ, seu cumulatiuæ, sequitur processuras per Auditorem Cameræ, eiúsve locumtenentes factas,
11 esse oullas. † Non enim poterat causam sibi reassumere, seu verius euocare: & in omnem euentum hoc fieri non poterat, nisi præcedente causæ cognitione, per *l. vbi cœptum, ff. de Iudic.* & ootata per Felin. *in cap. ex tenore, num. 19. de rescript. in versic. Extra dictas causas.*

12 Neque obstat memoriale Sanctissimi, quia in eo nullum erat speciale decretum quod haberet vim euocationis causæ, aut specialis commissioois datæ Auditori Cameræ, sed simpliciter illi directum erat, & consequenter contioebat purum rescriptum iuris, & secundum leges interpretandum, ex Menoch. *lib. 2. præsumpt. 10. num. 7. & 8.* Vnde cum de iure causa iu præiudicium tribunalis præuenientis nempè Capitolini, non posset per Auditorem Cameræ nisi præuiâ causæ cognitione legitimâ euocari, immo in casibos in quibus locus non est præuentioni, nullum super illo memoriali fieri potuisset fundamentum, benè decisum fuit, causam coram Collaterali qui præuenerat, esse tractandam, *in Romana pecuniaria, coram Pirouano die 5. May* 1610. de qua Marchesan. *loco citato.* Et inseritur *post consil.* Farinacij, *decis.* 287.

CAPVT VI.

ARGVMENTVM.

De Vices-gerente Auditoris Cameræ in partibus citramontanis, authoritate Apostolica constituto, quam iurisdictionem habeat aduersus Iudices, (seu vocant) Relatores mercatorum iuxta formam statuti Auenionensis deputatos, quibus datur facultas procedendi in causis mercantilibus nonobstante quâcunque præuentione alterius Iudicis. Verum Vices-gerens possit illis facere inhibitiones de procedendo in causâ coram ipso præuentâ, cum sit deputatus ad Vniuersitatem causarum, & Iudex ordinarius exemptorum. Quid obseruare debeat in decernendis inhibitionibus, & excommunicatione contra turbantes eius iurisdictionem, & plura de authoritate ipsius Vices-gerentis.

SVMMARIVM.

1 *Iudex non potest non subditum excommunicare, extra territorium suæ iurisdictionis.*
2 *Statutum mandans procedi, non obstante quacunque præuentione, debet obseruari, sed vide inferius.*
3 *Contumax non opponit de præuentione.*
4 *Si reus non fuerit contumax, potest iudex pro suo interesse, ex officio tueri suam præuentionem.*
5 *Vices-gerens procedere potest authoritate Apostolicà contra quoscunque suam iurisdictionem turbare volentes, quâcunque fulgeant dignitate.*
6 *Vices-gerens Auenionis non habet iurisdictionem territorio limitatam, sed illam exercere potest contra quascunque personas de mundo.*
7 *Vices-gerens à Papa deputatus maiorem habet potestatem quam deputatus ab inferiore.*
8 *Statutum Auenionense mandans per certos iudices procedi non obstante quacumque præuentione, non afficit iudices Ecclesiasticos, nec per consequens Vices-gerentem Auditoris Cameræ.*
9 *Vices-gerens Auditoris Cameræ, in his partibus citramontanis constitutus, accedit potius ad Iudicem ordinarium, quam ad delegatum.*
10 *Vices-gerens Auenionensis, est deputatus ad causarum vniuersitatem.*
11 *Iurisdictio Vices-gerentis Auenionensis ante Concordata extendebatur per Galliam, etiam vsque ad ciuitatem Parisiensem. Cum sit iudex ordinarius exemptorum, & omnium obligationum Cameralium, & monitoria in forma malefactorum decernat, &* num. 12.
13 *Iudex Ecclesiasticus antequam decernat inhibitiones aduersus iudicem laicum sub prætextu causæ per ipsum præuentæ debet causæ cognitionem adhibere.*
14 *Si tamen iudex Ecclesiasticus hac in re procedat ex officio, non tenetur in decernendâ huiusmodi inhibitione citare partem.*
15 *Iudex sæcularis, aduersus quem iudex Ecclesiasticus decernit inhibitiones de ipsum turbando, in causâ cuius cognitio ad ipsum spectat, non debet in decernendâ inhibitione citari.*
16 *Si Iudici Ecclesiastico saltem summariè non constet de fundamento inhibitionum, quæ fiunt Iudici laico, potest ab eius inhibitionibus vti non canonicè laxatis appellari.*
17 *Iudex sæcularis, incurrit periculum excommunicationis si ad vlteriora procedat in causâ post inhibitionem iudicis Ecclesiastici.*
18 *Si Iudex sæcularis sciat causam esse præuentam in tribunali Iudicis Ecclesiastici, debet absque aliquâ inhibitione supersedere.*

VICEA-GERENS Auenionensis coram quo lis pendebat, concessit inhibitiones aduersus quosdam Iudices, (quos alij vocant Relatores) mercatorum, ne ipsum turbarent in cognitione dictæ causæ, in eius tribunali præuentæ, idque etiam sub pœnâ excommunicationis. Quæsitum fuit, vtrum huiusmodi inhibitio de iure sustineri posset, & vtrum comminatio, & forsan declaratio excommunicationis esset valida, & sortiri deberet effectum. 1

Dubium faciebat, quia Iudices isti, seu Relatores inhibiti, erant extrà territorium excommunicantis, & per consequens, non subditi: ergo Iudices isti mercatorum non tenebantur istis inhibitioonibus obtemperare: quia Iudici extra territorium præcipienti, impunè non paretur, *l. extra territorium, ff. de*

adiectum dicatur ad limitandam obligationem, an
vero ad differendam solutionem. Sed hoc melius
explicat Gratian. *discept. forens. cap.* 207 *num.* 15. vbi
dicit quod licet regulariter tempus non censeatur
appositum gratia limitandæ obligationis, *l. si man-
dato Tuy, §. penult. ff. mandat.* Bartol. *in l. eum qui ita
55. §. qui ita. ff. de verb. obligat.* tamen quando ex par-
te eius, cui facta est promissio, aliquid debet adim-
pleri, tunc illo non adimplente intra tempus, finitur
obligatio ad illud tempus limitata: & dat exemplum
in eo qui tenetur reuendere intra certum : tempus,
cui si non fiat oblatio pretij intra tempus præfixum
expirat obligatio reuendendi. Idem repetit *c.* 307. *n.*
28. *&* 29. Plura de hac materia tradit Mantic. *de
tacit. conuent. lib.* 14. *c.* 40. *n.* 45. Gabriel. *cons.* 65. *vol.* 2.
Et regula generalis est, vt tempus censeatur adie-
ctum gratia limitandæ obligationis, quando adie-
ctum est fauore creditoris : vt vltra præcitatos pro-
bat Tiraq. *de retr. conuent. §.* 1. *gloss.* 2. *n.* 43.

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

De Præuentione causarum inter Auditorem
Cameræ, & Collaterales Curiæ Capitoli-
næ Vrbis, necnon respectu Executorum
in litteris Apostolicis deputatorum, alio-
rúmque Iudicum in cognitione obligatio-
num Cameralium cum eo concurren-
tium. Et quibus in casibus eius iurisdi-
ctio sit cumulatiua, vel priuatiua. Quo-
modo concipiendum sit memoriale San-
ctissimi ad effectum præiudicandi præ-
uentioni alterius Iudicis.

SVMMARIVM.

1 *Auditor Cameræ est Iudex omnium obligationum Cameralium priuatiuè, quoad alios iudices.*
2 *Rota procedit ad executionem obligationis Cameralis, si in eius commissione adsit clausula,* Cum facultatibus Auditoris Cameræ.
3 *Auditor Cameræ, procedit in omnibus causis in quibus laxatum fuit mandatum executiuum, etiam in alijs tribunalibus.*
4 *Item procedit executiuè vigore litterarum Apostolicarum, quamuis executio ipsi demandata non fuerit per litteras.*
5 *Quando in commissione alicui datâ, non fuit facta mentio obligationis Cameralis, Auditor Cameræ habet iurisdictionem priuatiuam, & potest causam ad libitum sibi reassumere.*
6 *Quæ sint Auditoris Cameræ facultates. Remissiuè.*
7 *Senator Vrbis Romæ quam habeat authoritatem, & quam eius Locum-tenentes.*
8 *Quando obligatio facta est in foro Capitolino, Auditor Cameræ non habet cognitionem priuatiuam, ideo locus est præuentioni.*
9 *Quando Auditor Cameræ, causas ab aliis iudicibus euocat, & sibi reassumit, hoc non facit ex ordinariâ potestate, sed dumtaxat vigore suarum facultatum.*
10 *Auditor Cameræ non potest euocare & sibi reassumere causas, in foro Capitolino præuentas.*
11 *Quando iudex non sibi reassumit causam virtute ordinariâ, debet prær* [illegible] *cognitio causa.*
12 *Per memoriale Sanctissimi, non aufertur causa à iudice qui præuenit, nisi in eo adsit specialis clausula euocationis.*

PENDENTE quadam causa coram se- 1
cundo Collaterali in Curiâ Capitolinâ
Vrbis, ad quam Auditor Cameræ cau-
sam remiserat, per moderationem suæ
inhibitionis : Prætendebat Auditor Cameræ, in vim
cuiusdam memorialis, Sanctiss. D.N.P. in causâ pro-
cedere, excluso iudice illo collaterali qui causâ præ-
uenerat. Dubitatum fuit vtrum hęc Collatatalis prę-
uentio obstaret Auditori Cameræ, stante memoriali
prædicto. Et decisum, fuit præuentionem factam in
tribunali Iudicis Capitolini, prænalere debere, ad
exclusionem tribunalis Auditoris Cameræ, & pro-
cessutas in hoc tribunali factas, nullas & inualidas
esse declarandas.

Supponendum est, Auditoris Cameræ in Vrbe fa-
cultates esse amplissimas. Est enim omnium obliga-
tionum Cameralium executor, priuatiuè quoad
omnes alios Iudices. Rota apud Zachiam, *decis.* 56.
num. 9. quæ est coram Penia, *in Romana Palatij Cam-
pislora* 16. *Decembris* 1588. Et hoc habetur ex-
pressè in facultatibus ipsius, vt dicitur apud eun-
dem Zach. *dec.* 75. *n.* 1. † Si tamen commissio data in 2
Rota contineat clausulam, *cum facultatibus Audito-
ris Cameræ*, poterit etiam Rota procedere ad execu-
tionem talis obligationis, vt in *dec.* 1. *num.* 20. coram
Coccin. post tract. Zach. *de oblig. Camer.* † Et non 3
solum procedit Auditor Cameræ ad executionem
omnium obligationum Cameralium, sed etiam om-
nium aliarum, in quibus, etiam absque obligatione
Camerali executiuè procedi partes consenserunt,
suscipiendo mandatum executiuum, & quarum vi-
gore datur executio ob relaxationem mandatorum
factam in aliis tribunalibus, Burat. *dec.* 537. *n.* 5. *in fine.*
† Immo etiam, ex suis facultatibus procedit cumu- 4
latiuè, ad executionem litterarum Apostolicarum,
quamuis ipse non sit deputatus illarum executor in
dictis litteris, vt per Addent. ad Burat. *dec.* 909. *n.* 6.
† Et quod plus est, quando causa committitur con- 5
tra aliquem, qui est obligatus in forma Cameræ, po-
test nihilominus in eâ procedere vigore suarum fa-
cultatum, nisi tamen in commissione facta esset
mentio obligationis Cameralis, hoc enim casu, li-
gatæ essent manus ipsius per huiusmodi commissio-
nem. Rota coram Manzanedo apud Zach. *decis.* 87.
num. 2. *& sequentib.* Sed si in illâ commissione, nulla
facta sit mentio obligationis Cameralis, ipse Audi-
tor Cameræ remanet Iudex priuatiuè, & vti talis,
causam non obstante præuentione sibi reassumere
potest, Marchesan. *de commiss. appell. ab oblig. Camer.
part.* 1. *§.* 1. *num.* 12. *pag.* 693. cum declarationibus
per eum adductis quas hic non repetimus. † Verum 6
quia hæc omnia dependent ex facultatibus ipsi per
summum Pontificem concessis, vel concedendis,
ideo ad eas in omnibus, & ad stylum Curiæ Romanæ
dum opus fuerit, recurrendum erit. Hæc pauca pro
quæstionis & materiæ nostræ declaratione, attigisse
sufficiat. Reliqua videri poterunt apud Vestr. *in pra-
xi lib.* 2. *cap.* 4.

Secundo, notandum est, quod in Vrbe adest ma- 7
gistratus, qui Senator Vrbis nuncupatur, seu Prætor
Vrbanus, qui in cliuo Capitolino residet, & Roma-
nis ciuibus ordinaria authoritate ius dicit : & hic,
tres habet substitutos, quorum duo, qui priuatis
præsunt iudiciis, Collaterales vocãtur, tertius est La-
trunculator, vt notat Vestr. *in praxi lib.* 2. *c.* 15. *n.* 1. *&* 2.

Tertio supponendum est, quod quando obligatio 8
facta

facta fuit in foro isto Capitolino, Iudex Cameræ, non est Iudex priuatiue, sed locus est præuentioni inter forum ipsius & forum Capitolinum, vt not. Marchesan. *De commiss. dicta pag. 693. num. 16. sub tit. de oblig. Camer.*

9 His sic constitutis, proposita superius resolutio, probatur, quia licet regulariter Auditori Cameræ facultas competat, causas Camerales, seu executiuas priuatiuè iudicandi, & reassumendi ab aliis Iudicib. hoc tamen non facit ex propriâ authoritate, sed ex tributâ sibi per summum Pontificem potestate, vt

10 dicit Marchesan. *loco citato, num. 17.* † Et proptereà cum ista facultas causas ab aliis tribunalibus præuentas reassumendi, non habeat locum in foro Capitolino, in quo priuatiua Auditoris Cameræ iurisdictio cessat, & locus est iurisdictioni præuentiuæ, seu cumulatiuæ, sequitur processuras per Auditorem Cameræ, eiúsve locumtenentes factas,

11 esse nullas. † Non enim poterat causam sibi reassumere, seu verius euocare: & in omnem euentum hoc fieri non poterat, nisi præcedente causæ cognitione, per *l. vbi cœptum, ff. de Iudic.* & notata per Felin. *in cap. ex tenore, num. 19. de rescript. in versic. Extra dictas causas.*

12 Neque obstat memoriale Sanctissimi, quia in eo nullum erat speciale decretum quod haberet vim euocationis causæ, aut specialis commissionis datæ Auditori Cameræ, sed simpliciter illi directum erat, & consequenter continebat purum rescriptum iustitiæ, & secundum leges interpretandum, ex Menoch. *lib. 2. præsumpt. 50. num. 7. & 8.* Vnde cum de iure causa in præiudicium tribunalis præuenientis nempè Capitolini, non posset per Auditorem Cameræ nisi præuiâ causæ cognitione legitimâ euocari, immo in casibus in quibus locus non est præuentioni, nullum super illo memoriali fieri potuisset fundamentum, benè decisum fuit, causam coram Collaterali qui præuenerat, esse tractandam, *in Romana pecuniaria, coram Pirouano die 5. May* 1610. de qua Marchesan. *loco citato.* Et inseritur *post consil.* Farinacij, *decis.* 587.

CAPVT VI.

ARGVMENTVM.

De Vices-gerente Auditoris Cameræ in partibus citramontanis, authoritate Apostolica constituto, quam iurisdictionem habeat aduersus Iudices, (seu vocant) Relatores mercatorum iuxta formam statuti Auenionensis deputatos, quibus datur facultas procedendi in causis mercantilibus nonobstante quâcunque præuentione alterius Iudicis. Vtrum Vices-gerens possit illis facere inhibitiones de procedendo in causâ coram ipso præuentâ, cum sit deputatus ad Vniuersitatem causarum, & Iudex ordinarius exemptorum. Quid obseruare debeat in decernendis inhibitionibus, & excommunicatione contra turbantes eius iurisdictionem, & plura de authoritate ipsius Vices-gerentis.

Sanlegerij de Præuent. Iudic. Pars II.

SVMMARIVM.

1 *Iudex non potest non subditum excommunicare, extra territorium suæ iurisdictionis.*
2 *Statutum mandans procedi, non obstante quacunque præuentione, debet obseruari, sed vide inferius.*
3 *Contumax non opponit de præuentione.*
4 *Si reus non fuerit contumax, potest iudex pro suo interesse, ex officio tueri suam præuentionem.*
5 *Vices-gerens procedere potest authoritate Apostolicâ contra quoscunque suam iurisdictionem turbare volentes, quâcunque fulgeant dignitate.*
6 *Vices-gerens Auenionis non habet iurisdictionem territorio limitatam, sed illam exercere potest contra quascunque personas de mundo.*
7 *Vices-gerens à Papa deputatus maiorem habet potestatem quam deputatus ab inferiore.*
8 *Statutum Auenionense mandans per certos iudices procedi non obstante quacumque præuentione, non afficit iudices Ecclesiasticos, nec per consequens Vices-gerentem Auditoris Cameræ.*
9 *Vices-gerens Auditoris Cameræ, in his partibus citramontanis constitutus, accedit potius ad Iudicem ordinarium, quam ad delegatum.*
10 *Vices-gerens Auenionensis, est deputatus ad causarum vniuersitatem.*
11 *Iurisdictio Vices-gerentis Auenionensis ante Concordata extendebatur per Galliam, etiam vsque ad ciuitatem Parisiensem. Cum sit iudex ordinarius exemptorum, & omnium obligationum Cameralium, & monitoria in forma malefactorum decernat, &* num. 12.
13 *Iudex Ecclesiasticus antequam decernat inhibitiones aduersus iudicem laicum sub prætextu causæ per ipsum præuentæ debet causæ cognitionem adhibere.*
14 *Si tamen iudex Ecclesiasticus hac in re procedat ex officio, non tenetur in decernendâ huiusmodi inhibitione citare partem.*
15 *Iudex sæcularis, aduersus quem iudex Ecclesiasticus decernit inhibitiones de ipsum turbando, in causâ cuius cognitio ad ipsum spectat, non debet in decernendâ inhibitione citari.*
16 *Si Iudici Ecclesiastico saltem summariè non constet de fundamento inhibitionum, quæ fiunt Iudici laico, potest ab eius inhibitionibus vti non canonicè laxatis appellari.*
17 *Iudex sæcularis, incurrit periculum excommunicationis si ad vlteriora procedat in causâ post inhibitionem iudicis Ecclesiastici.*
18 *Si Iudex sæcularis sciat causam esse præuentam in tribunali Iudicis Ecclesiastici, debet absque aliquâ inhibitione supersedere.*

VICES-GERENS Auenionensis coram quo lis pendebat, concessit inhibitiones aduersus quosdam Iudices, (quos alij vocant Relatores) mercatorum, ne ipsum turbarent in cognitione dictæ causæ, in eius tribunali præuentæ, idque etiam sub pœnâ excommunicationis. Quæsitum fuit, vtrum huiusmodi inhibitio de iure sustineri posset, & vtrum comminatio, & forsan declaratio excommunicationis esset valida, & sortiri deberet effectum. 1

Dubium faciebat, quia Iudices isti, seu Relatores inhibiti, erant extrà territorium excommunicantis, & per consequens, non subditi: ergo Iudices isti mercatorum non tenebantur istis inhibitionibus obtemperare: quia Iudici extra territorium præcipienti, impunè non paretur, *l. extra territorium, ff. de*

Iurisd.omn.Iudic.cap. vt animarum, de Constit. in 6. Videtur enim quod dictus Dominus Vices-gereos, non habeat aliquod territorium.

2 Secundo, cum per statutum Auenionense coram istis Iudicibus mercatorum procedi possit io causis mercantilibus, non obstante quacunque præuentione causæ coram aliis Iudicibus, seu tribunalibus factâ, adeò vt Index cogatur, quamuis præuenerit, causam ad illos remittere, secundum quod disponitur in eodem Statuto, *lib.1.rubr.15. art.1.* videtur concludēdum quod ipse Vices-gerens teneatur causam remittere dictis Iudicibus, neque possit illis inhibere de procedendo, & multo minus excommunicationem ea de causâ laaare.

3 Sed his non obstantibus, verius est, Vices-gerentem dictas inhibitiones iure concedere, & eaecutioni demandare potuisse Apostolicâ authoritate; Hæc enim est verissima regula, quod licet quando reua est contumaa, non possit per eum de præuentione coram secundo Iudice opponi, secundum Bart. *in l. sepulchri, ff. de sepalchro viol.* & nos inferius suo loco eaponemus.

4 Tamen, si reus contumaa non fuerit, aut saltem eius contumacia fuerit legitimè accusata, potest Iudea ipse ea officio pro interesse suæ iurisdictionis suique tribunalis, procurare conseruationem causæ ad se spectantis, Bart. *in l. si maritus, §. sin autem extraneas,* in vltimis verbis, *ff. ad l. Iul. de adulter.* Ideo potest inhibitiones decernere aduersus turbantes suam iurisdictionem si sit Iudex Ecclesiasticus, iuata
5 ea quæ inferius suo loco dicemus. † Et sic Vicesgerens cum procedat authoritate Apostolicâ, potest excommunicare quoscunque turbantes iurisdictionem suam, cuiuscunque qualitatis & dignitatis existant; quia vices gerit summi Pontificis delegantis,
6 Abb. *in cap. sanè. le 2. num. 2. de offic. Iud. deleg.* † Et per consequens cum eius iurisdictio non sit limitata, neque territorio circumscripta, potest illam exercere contra quoscunque homines de mundo sub suâ iurisdictione existentes, non habito respectu ad ali-
7 quod territorium. † Quidquid aliud sit in inferioribus, & habentibus potestatem, seu gerentibus vices inferiorum à Papa, in quibus procedunt deducta superius in rationibus dubitandi, vt per DD. *in cap.*
8 *sanè, le 2. alias 11. de offic. Iud. deleg.* † Neque statutum illud Auenionense superius allegatum, impedire potest, quominus Iudea Ecclesiasticus iurisdictionem suam defendere, & illam turbantes eacommunicare possit, ad notata *in cap. cum Ecclesia sancta Maria de constitutionibus.* Atque ita in propriis terminis eiusdem statuti Auenionensis, & in fauorem Vices-gerentis ipsius consuluit Socin. sen. *cons. 237. per tot. vol. 1.* Qui licet eundem Vices-gerentem di-
9 cat esse delegatum à summo Pontifice; † Verius tamen est, illum in causis ad eius iurisdictionem spectantibus, esse potius Iudicem ordinarium quam delegatum: quia Vices-gerentes delegari à summo Pontifice, vel ab Imperatore, sunt Iudices ordinarij, *l. suggerente 2.* & *ibi* Bart. *C. de offic. eius qui vicem al-*
10 *ter. ger.* Francisc. Marc. *dec. 411. num. 5. p. 1.* † Neque obstat si dicatur, illum non esse Vices-gerentem summi Pontificis, sed Auditoris Cameræ: quia hoc non obstante Iudex est ordinarius, seu ordinario æquipatandus, quia deputatus est ad causarum vniuersitatem citra montes pendentium, quoad causas ab eius iurisdictione pendentes: ad notata *in l. 1. §. si quis ab eo, ff. quis & à quo appell.* Gloss. *in Clement. Auditor.*
11 *De rescript.* † Habet enim iurisdictionem in his partibus citramontanis, in causis omnium eaemptorum, & recipit atque eaequitur obligationes omnes Camerales, & submissiones vigore illarum, Monitoria laaat ea suis facultatibus in formâ malefactorum, quæ præteritis temporibus publicabantur de eius mandato etiam vsque ad ciuitatem Parisiensem, & alia Galliæ loca. Verum de praai monitoriorum io Gallia, sufficienter egimus *sup. p. 1. c. 17. in*
fin. † Sed hodie propter coocordata, seu bullam Leo- 12
ois decimi factam fauore regni Galliæ, ne subditi extrahantur eatra regnum; difficile in Galliâ admitterentur huiusmodi litteræ Vices-gerentis, vt notat Francisc. Marc. *decis. 347. Curia Parlamenti Delphinatus parte 1.*

Verum notandum est quod non solum Vices-ge- 13
rens, sed nec alius quilibet iudex Ecclesiasticus inhibitiones huiusmodi concedere & eacqui facere potest, aduersus turbantes suam iurisdictionem Ecclesiasticam, siue ex capite præuentionis causarum, siue alia de causa, nisi præuiâ causæ cognitione & citatâ parte: Aleaand. *in l. 4. §. condemnatum, num. 19. ff. de re iudic. & consil. 9. num. 1. lib. 4.* & *ibi* Addeot. plures citat & sequitur Lancellot. *de attent. cap. 20. in præfat. quæst. 5. num. 84.* † Quod ego verum eai- 14
stimo, nisi iudea procedat ex officio, quia tunc ad decernendam huiusmodi inhibitionem, non requiritur citatio partis, vt bene distinguit Laurent. de Rodulph. *in tract. de vsur. quæst. 131.* Quintilian. Mandos. *in tract. de inhibition. quæst. 18.* quia alioqui si partis citatio esset ad hoc necessaria, fieri posset processus ordinarius, & res protraheretur in longum in præiudicium iurisdictionis Ecclesiasticæ, & detrimentum partium litigantium. † Dum autem 15
in certis casibus loquimur de citatione partium ad huiusmodi inhibitiones decernendas requisitâ, illud intelligendum est de partibus litigantibus, uam index ipse qui præuentus est, aut aliàs de causâ cognoscere non potest, citari non debet: Lancellot. *loco citato, num. 82.* Alexand. *consil. 91. Visis, num. 7. volum. 2.*

Itaque quotiescunque index Ecclesiasticus ad si- 16
miles inhibitiones procedere vult, hoc debet in primis aduertere, vt de fundamento suarum inhibitionum, sibi saltem summariè constet, & de qualitate priuatiuam, seu præuentiuam sibi iurisdictionem tribuente: alioquin ab istis inhibitionibus vti minus Canonicè laxatis licebit appellare, vt per Salgad. *in tract. de Reg. protect. part. 2. cap. 10. num. 66. & seqq.*

Et vicissim aduertere debent iudices sæculares, 17
ne post factas sibi per iudicem Ecclesiasticum inhibitiones de procedendo, ipsis vlla ratione audeant contrauenire, ad vlteriora procedendo, propter periculum incidendi in excommunicationem, vt aduertit Martius Mut. *decis. Sicil. 91. num. 18. & 19.* post alios.

Vbi etiam dicit quod si iudea sæcularis sciat cau- 18
sam esse præuentam coram iudice Ecclesiastico, vel alias ad eius tribunal pertinere, debet ab illius cognitione, non eapectatis inhibitionibus, abstinere, & illi causam ad eum spectantem remittere: quod & voluit Alexand. *consil. 63. num. 2. lib. 3.* Et subdit, quod si iudex sæcularis procedat in spretum inhibitionum, omnia per ipsum gesta sunt nulla & attentatoria, siue iustè, siue iniustè facta fuerit inhibitio.

CAPVT

CAPVT VII.

ARGVMENTVM.

De Vicelegato Auenionensi. Quid possit facere in præiudicium præuentionis causarum factæ coram Delegatis summi Pontificis ex commissione illis data. Quæ sit Legatorum facultas in hac materiâ, quæ vero Vicelegatorum ex facultatibus Legationis. Et an post latam à Delegatis Apostolicis sententiam, possit Vicelegatus illius executionem suspendere, quamuis partes Romam misissent, aut arripuissent iter ad Summum Pontificem. Denique quæ sit Legatorum aut Vicelegatorum quoad causas, coram Delegatis Apostolicis præuentas, seu pendentes, authoritas. Ex remissione causæad Superiorem, aut inhibitione, seu etiam ex deputatione alterius Commissarij, ligatas esse manus primi Iudicis delegati.

SVMMARIVM.

1 *Legato potest dari facultas cognoscendi de appellationibus ad summum Pontificem interpositis.*

2 *Si appellans post appellationem comparcat coram Legato habente facultatem se intromittendi in causis appellationum ad summum Pontificem interpositarum, sic comparendo non censetur renunciare sua appellationi.*

3 *Legationis Auenionensis facultates sunt, vt in ea possit cognosci de appellationibus ad S. P. interpositis.*

4 *Praeuentio delegati Apostolici non nocet Legato vel Vicelegato Auenionensi, quominus causas praeuentas ab eo euocare possit.*

5 *Vicelegatus habet easdem facultates quas Legatus.*

6 *Non solum Legatus, sed etiam quilibet inferior Iudex potest cognoscere de iniustitiâ notoriâ sententia, ad effectum supersedendi, & causam ad summum Pontificem remittendi.*

7 *Contrarium in Delegato Apostolico post sententia sua prolationem,* num.7. *Limitatur,* num.8. *nisi hac facultas ex eius commissione resultet.*

9 *Legatus de latere, non potest regulariter se intromittere in causâ alicui per S. P. specialiter delegatâ.*

10 *Limitatur nisi causa de nouo emerserit, aut de nouo in notitiam deuenerit.*

11 *Legatus potest praeuenire causas aduersus delegatum Apostolicum, si negligentior fuerit in vtendo sua commissione.*

12 *Intellige in primâ instantiâ, vel etiam in secundâ si negligentia fuerit magna.*

13 *Non eadem est vis praeuentionis erga Vicelegatum, aut Legatum Auenionensem, qua erga alios Legatos aut Vicelegatos.*

14 *Legatus absque alia speciali facultate, potest se intromittere in causis appellationum, ad summum Pontificem interpositarum, quando Commissarius excedit formam sua commissionis, aut procedit non visis actis.*

Inhibitio facta authoritate Vicelegati quando suspendat iurisdictionem illius qui praeuenit causam.

Inhibitio facta iudici delegato non censetur reuocata per remissionem causa ad supremum tribunal.

Per commissionem datam alteri delegato per delegantem causa censetur tacitè euocata.

15 *Quando agitur de Delegato ad vniuersitatem causarum, potest Legatus ex causâ se intromittere in causâ coram eo praeuentâ.*

16 *Potest Legatus, de causâ appellationis ad Papam se intromittere, vt causam ad eum remittat.*

17 *Partibus consentientibus, Legatus potest se intromittere de causâ appellationis ad Papam interposita.*

HOc in capite agimus de quæstione, quæ in quotidiana praxi sæpiùs occurrit, vtrum videlicet Legatus, aut Vicelegatus Auenionensis ligetur præuentione causæ commissæ, aut introductæ coram Iudicibus in his partibus per summum Pontificem delegatis, ita vt causas illas euocare, aut executionem earum quæ per similes delegatos ordinata sunt, suspendere, vel etiam post interpositam ad Sanctissimum appellationem, in huiusmodi causâ se intromittere possit, antequam commissio ab Vrbe cum inhibitione intimata fuerit, aut etiam post litem cœptam, ac iurisdictioné Delegati Apostolici huiusmodi perpetuatam aut præ-
uentam. † In qua quæstione Resoluendum est in 1
primis, non esse nouum quod Legato detur facultas cognoscendi de causis appellationum ad summum Pontificem interpositarum, cum & aliis iudicib. eadem facultas concedatur, veluti de Rectore Prouinciæ Marchiæ testatur Innocent. *in c. cum venissent,*
De eo qui mitt. in poss. caus. rei seruan. † Et hoc casu, 2
quando Legatus habet in suis facultatib. vt possit cognoscere, & se intromittere in causis, non obstante quod fuerit præuentum per appellationem ad Sanctissimum interpositam, quamuis appellans reuertatur ad ipsum, seu coram eo compareat post appellationem suam, non censebitur propterea suæ appellationi renunciasse: quia cum Legatus hoc casu vices gerat Iudicis ad quem, non videtur aditus animo renunciandi appellationi suæ, sed potius censetur aditus tanquam repræsentans summum Pontificem cuius vices gerit, vt actus potius prosit, quam noceat agenti: ita concludit ex supradictâ Innocentij doctrinâ Felin. *in c. Gratum. n.10. in 8. limitat. de offic. & potest. ind. deleg.* Scac. *de appel. quæst. 17. lim. 5.*
numer. 66. † Et nominatim dum agitur de Legato 3
Auenionensi, non dubitatur quin vigore facultatum Legationis, licitum illi sit cognoscere de causis appellationum à Delegatis Apostolicis interpositarum, siue per viam simplicis querelæ, siue per viam appellationis aditus fuerit, adeo vt hoc facere possit etiam procedendo summariè, simpliciter & de plano, nullis terminis substantialibus obseruatis per se, vel per alios ab ipso delegandos, vnico contex-
tu, & prout illi visum fuerit. † Et quod plus est po- 4
test ad se auocare causas etiam coram delegatis Apostolicis præuentas, vt patet *ex Bulla Sixti an.* 1475.
X. Kalendas Martij. † Quæ facultates Legatis ex 5
concessione summi Pontificis datæ, eodem modo competunt etiam absque vllâ controuersiâ Vicelegatis, Rota *dec. 508, in fine, p. 4. Recentior.* Bertrand. *cons. 117. n. 2. vol. 1. p. 2.* & dixi *in meis quæst. benefic. p. 1. cap. 70. num.* 10.

6 Poterit igitur Vicelegatus, tanquam Vicarius
Sanctitatis suæ cognoscere de notoriâ iniustitiâ,
aut etiam nullitate sententiæ per delegatum à sum-
mo Pontifice latæ, & præsertum ad effectum interim
supersedendi, & negotium ad eundem summum
Pontificem remittendi, cum etiam iudex inferior
illud hoc casu facere possit. Vt testatur Abb. *in cap.
studuisti, num. 3. versic. concludo etiam. De offic. Legati:*
vbi dicit quod quamuis Iudex delegatus postquam
tulit sententiam non possit amplius audire con-
demnatum petentem se restitui in integrum aduer-
sus sententiam, cum iam functus fuerit suo officio,
& eius iurisdictio sit finita, si tamen videat restitu-
tionem in integrum petentem aduersus talem sen-
tentiam fouere bonum ius, poterit supersedere exe-
cutioni suæ sententiæ, & partes remittere ad Prin-
cipem delegantem, quod etiam idem Abbas voluit
consil. 87. in fine, versic. Puto etiam, & sequitur Odd.
in tract. de restitut. in integr. quæst. 32. *art.* 18. *num.* 142.
7 † Quamuis in delegato Apostolico contrarium fu-
sè probet Honded. *consil.* 27. *num.* 18. *& sequentib.*
vol. 1. Quia eius iurisdictio post sententiæ prola-
8 tionem omnino expirauit. † Et hoc verius existimo,
nisi tamen ex verbis commissionis aliquid resulta-
re posset, ex quo inferretur talem potestatem ipsi
esse attributam, vt bene explicat Odd. *de restit. in*
9 *integr. dict. quæst.* 32. *art.* 18. *num.* 138. † Omissâ igi-
tur quæstione illa Iudicis delegati, dico, quod quã-
uis Legatus non possit generaliter loquendo se im-
miscere in causâ alicui specialiter commissâ per
summum Pontificem, vt *in dict. cap. studuisti, de offic.*
Legati. cap. constitutus 45. *de appellat.* Cabed. *decis.*
10 *Lusitan.* 13. *num.* 6. *part.* 2. † Nisi causa de nouo emer-
serit; aut si sit antiqua, de nouo deuenerit ad notitiã
cum antea ignoraretur; nec esset detecta, vt voluit
11 Abb. *in dicto cap. studuisti, num.* 2. † Adde etiam nisi
Legatus præuenerit. Quod sic explicatur. Quamuis
aliquis à summo Pontifice commissionis obtinuerit
rescriptum, & passus fuerit se prius conueniri, &
præueniri coram Legato, non proderunt illi litteræ
à summo Pontifice obtentæ: quia Legatus proce-
dendo tanquam Ordinarius causam præuenit, &
imputandum est illi, qui rescriptum commissionis
obtinuit, quod passus fuerit se coram Legato præ-
ueniri, & rescriptum suum non præsentauerit ante-
quam coram Legato vti coram Ordinario citaretur,
Gloss. 1. *in dicto cap. studuisti, in verb. vt debitus,* quam
ibi sequitur Abb. *num.* 4. licet se remittat ad ea quæ
12 ipsemet tradit *in cap.* 1. *de rescriptis.* † Sed est notan-
dum quod doctrina ista procedit quando agitur de
rescripto commissionis causæ, quod quis obtinuit à
summo Pontifice in prima instantia, vel si ageretur
de secunda instantia si appellans & rescriptum com-
missionis super appellatione obtinens, esset in ma-
gnâ negligentiâ producendi suum rescriptum com-
missionis, & illo vtendi; nam alioqui non posset Iu-
dex aliquis ordinarius, nec etiam Legatus qui hoc
expresse non haberet in suis facultatibus, se intro-
mittere in causâ per summum Pontificem alicui
specialiter commissâ, vel de appellatione ad ipsum
interpositâ nisi in casibus supradictis, vt dixi *parte* 1.
huius tractatus, cap. 12. *num.* 13. & 14. post Lancellot.
de attentatis, p. 2. *cap.* 12. *n.* 30. Scacc. *de appellat. quæst.*
13 10. *artic.* 3. *num.* 10. † Notandum etiam est, quod Le-
gatus aut Vicelegatus Auenionensis, non easdem
subeunt regulas quas alij Legati, propter amplas fa-
cultates ipsis à summis Pontificibus concessas, cum
enim etiam à quibuscunq; Delegatis, etiam Aposto-
licis, causas præuentas euocare possint, ex speciali
facultate desuper illis concessâ; sequitur, coram il-
lis quatenus suâ authoritate vti velint, non posse
opponi exceptionem præuentionis: ad notata per
Innocent. *in dicto cap. cum venissent. in princip. De eo
qui mittit. in possess.* & per Felin. *in dicto cap. gratum,*
num. 10. *de offic. Iud. deleg.* † Multoque magis Vice- 14
legatus Auenionensis potest se intromittere in cau-
sâ coram delegato Iudice præuentâ, si formam com-
missionis suæ non obseruauerit, aut parte non citatâ
processerit, aut non visis actis, illisque contra for-
mam iuris, & sacri Concilij Tridentini non trans-
portatis, & sic nulliter: cum etiam in supradictis ca-
sibus quilibet alius Legatus, qui non haberet simi-
les facultates, posset super talibus nullitatibus, &
grauaminibus prouidere, non obstante quod causa
appellationis fuisset ad Papam interposita, & ab eo
commissa: text. est *in cap. studuisti, de offic. & potest.*
Legati, lib. 8. *quæst.* 18. *num.* 99. *versicul. fallit ta-
men.*

Et propterea cum dubitaretur, vtrum inhibitio fa-
cta authoritate Vicelegati Præposito Caualicensi,
de procedendo in causa cuiusdam Canonicatus, su-
stineri posset nonobstante commissione illi data ab
eodem Vicelegato? Censui inhibitionem esse vali-
dam. Potest siquidem Vicelegatus causas euocare,
& sibi reassumere, nonobstante commissione per
eum concessa alicui per eum delegato, vigore facul-
tum Legationis, *art.* 40. vt probauimus *p.* 3. *quæst.
benefic. c.* 200. *n.* 38.

Et sine dubio Vicelegatus prouidere debet, vt su-
spendatur processura Iudicis per eum, aut etiam per
Papam delegati, quando agitur de executione, quæ
semel facta retractari non posset: ex traditis per
Scacc. *de appellat. quæst.* 17. *limit.* 6. *memb.* 8. Contard.
ad l. vnic. C. si de moment. limit. 1. vbi probant etiam
in casu aliàs exequibili, suspendendam esse execu-
tionem, quando illa esset irretractabilis.

Idem constituendum est, si delegatus procederet
contra formam commissionis, veluti si in ea adesset
clausula, *Vocatis Vocandis:* & procederet sine cita-
tione partis habentis interesse: Rota *decis.* 325 *n.* 8.
part. 6. *recent.* Quia commissionis forma seruanda
est, & requiritur citatio illorum qui sunt legitimi
contradictores: Rota *decis.* 343. *numer.* 9. & 10.
eadem part. 6. & tradunt DD. *in capite* 2. *de offic.
Legat.*

Neque inhibitio facta Iudici delegato censetur
reuocata, immo potius confirmata per decretum,
quo cognitio causæ fuerit per Vicelegatum remissa
ad Cancellariam summi Pontificis, vt diximus *su-
prà, p.* 1. *c.* 7. *n.* 17. *in addition.*

Cum etiam per solam commissionem factam al-
teri Iudici oriatur tacita quædam euocatio causæ,
& commissio data primo Iudici censeatur reuocata,
& illius iurisdictio & præuentio extincta, siue aga-
tur de Iudice ordinario, siue de delegato: Lancellot.
de attentat. p. 2. *cap.* 10. *num.* 17. † Idem dicendum 15
est si delegatus Papæ esset negligens, quia de æqui-
tate cogi posset per Legatum ad munus sibi iniun-
ctum exequendum, vt post Speculat. dicit *ibid.* Gam-
bat. *num.* 100. *in secunda limit.* † Vel si ageretur de 16
delegato ad vniuersitatem causarum, quia cum talis
Delegatus habeatur loco Ordinarij, *c. per hoc de hæ-
ret. in* 6. *cap. cum causam, de appell.* Ideo locus erit hoc
casu doctrinæ Bartoli *in l. quoties, §. fin. ff. de admin.
tut.* dum voluit concessionem factam vni, non adi-
mere iurisdictionem alteri, cùm iurisdictio apud
duos in solidum esse possit: vt dicit *ibid.* Gambar. *dict.
n.* 100. *in tertia limitat.*

Similiter potest Legatus se intromittere circa 17
appellationem interpositam ad Papam, vt causam
instru

instructiorem ad eum remittat: Gambat. *dicto lib.* 8. *quæst.* 20. *num.* 103. Scacc. *de appell. quæst.* 7. *num.* 60. Idem si partes consentiant, vt Legatus procedat in causa appellationis ad Papam interpositæ, Scacc. *loco citato, num.* 61. Franc. *in dicto cap. constitutus,* 45. *de appell. num.* 23. *&* 24.

Ideo concludendum, Legatum, aut Vicelegatum Auenionis se intromittere posse in causis ad Sanctissimum per appellationem deuolutis, non solum in casibus in quibus alij Legati id facere de iure possunt, sed etiam in omnibus aliis casibus in ipsorum facultatibus concessis, vt suprà ostensum est.

CAPVT VIII.

ARGVMENTVM.

Vtrum Rector Comitatus Venaissini, vel eius Locumtenentes, habeant ius præueniendi Iudices ordinarios eiusdem Comitatus circa deputationem Tutorum, aut Curatorum, pro administratione personarum & bonorum. Quid si agatur de deputatione facienda in terris feudatariorum Papæ intra eundem Comitatum. Quod sit officium Rectoris, seu Præsidis Prouinciæ in eodem Comitatu, & quæ illius authoritas, & ad quam iurisdictionem spectet datio tutoris, vel curatoris. Et Iudices prætendentes sibi competere iurisdictionem priuatiuam super deputatione tutorum, quid probare teneantur. Et de præuentione in Tribunalibus Galliæ ex Regiis ordinationibus.

SVMMARIVM.

1 *Rector Comitatus non potest dare tutores, vel curatores subditis vassallorum habentium omnimodam iurisdictionem.*

2 *Præses Prouinciæ dare potest tutorem in locis in quibus est defensor.*

3 *Archiepiscopus quamuis superior sit Episcopo, non potest iurisdictionem ordinariam exercere in prima instantia in Diœcesi Episcopi.*

4 *Olim deputatio tutoris erat actus legis, & non iurisdictionis, sed hodie est actus iurisdictionis, & de varijs constitutionibus antiquitus circa deputationem tutorum obseruatis.*

5 *Tutoris datio hodie est actus contentiosæ iurisdictionis.*

6 *Hodie omnia sunt delegabilia præter vltimum supplicium.*

7 *Hodie ius dandi tutores competit omnibus magistratibus etiam municipalibus.*

8 *Præsides prouinciæ, etiam personis extra prouinciam existentibus, sibi tamen subditis, tutores dare possunt.*

9 *Præsides prouinciæ, omnium magistratuum vice funguntur.*

10 *Rector Comitatus, est Præses totius prouinciæ.*

11 *An & quando merum, & mixtum imperium contineatur in infeudatione castrorum Comitatus Venaissini.*

12 *Magistratus municipales non habent merum & mixtum imperium, sed illud residet apud prouinciæ Præsidem regulariter.*

13 *Si Papa concedat alicui simpliciter Castrum in Comitatu Venaissino, iurisdictio non transit in eum cui facta est concessio, sed remanet penes Rectorem dicti Comitatus.*

14 *Præsides Prouinciæ sunt clarissimi.*

15 *Locumtenens vtrum possit dare tutores.*

16 *Tutoris datio quæ iure magistratus competit, est delegabilis.*

17 *Episcopus vel eius Vicarius Clerico coram ipsis litiganti curatorem dare possunt.*

18 *An Episcopus Clerico litiganti curatorem generaliter ad omnes lites dare possit.*

19 *Solitum quid dicatur, & ex quibus probetur.*

20 *Iurisdictio concessa in officium est cumulatiua.*

21 *Quæ sint probanda per eum qui prætendit sibi competere quasi possessionem priuatiuam iurisdictionis, aut alterius rei.*

22 *In dubio quasi possessio iurisdictionis, cumulatiuè adiudicanda est.*

23 *De Locum-tenentibus & eorum potestate. Remissiuè.*

De præuentione in Gallia inter Balliuios, Senescallos, Præpositos, Curias præsidiales, Iudices ordinarios, & Locumtenentes criminales.

CVM dubitaretur, vtrum Rector Comitatus Venaissini haberet ius præueniendi Iudices ordinarios, eiusdem Comitatus, veluti Carpentoractensem, Valriacensem, Insulanum, & similes, in deputatione tutorum pupillis constituendorum pro regimine personæ, vel bonorum ipsorum, seu etiam curatorum pro bonorum ad adultos spectantium administratione.
† Dixi in primis supponendum esse, quod in hac 1
quæstione, non tractatur de iudicibus Feudatariorum, seu Baronum & Vassallorum cum omnimodâ iurisdictione inuestitorum, quia cum iurisdictio illis competat, non ratione officij, sed iure proprio, & ex contractu oneroso, ratione feudi cum Principe concedente celebrato, sequitur iurisdictionem huiusmodi esse priuatiuam, non autem præuentiuam; & non obstante quacumque Rectoris Prouinciæ præuentione, causam deputationis tutorum, vel curatorum ad tribunal ipsorum Baronum, seu feudatariorum habentium omnimodam iurisdictionem esse remittendam, vt præter illa quæ nos fusè deduximus *parte 1. huius tractat. cap.* 11. *num.* 7. *& sequent.* tradit Faber. *in* §. 1. *Instiut. de Attil. tutor.* Quærit enim ibi an Regius Senescallus dare possit tutorem pupillo qui est de terrâ Baronis sibi subiecti, habentis tamen merum & mixtum imperium, & omnimodam iurisdictionem? Et primâ facie dicit videri
affirmatiuè concludendum, quia † Præses Prouin- 2
ciæ tutorem dare potest in locis, in quibus est defensor. §. *non valentes, Auth. de defensor. ciuit.* Tamen contrarium determinat, quia Senescallus (talis autem Rector Comitatus Venaissini vocabatur antiquitus, vt legitur in antiquis instrumentis) est tantum iudex in terris Baronum, in casum resortus, & non potest in illis exercere actum iurisdictionalem nisi in defectum illorum. † Ad in-
star Archiepiscopi, qui est superior Episcopo, & 3
tamen non potest in Diœcesi Epispopi exercere iurisdictionem nisi in certis casib. specialibus, de quibus *in c. Pastoralis de offic. Ord.* Et Fabrum sequitur Curt. iun. *cons.* 2. *num.* 1. Natt. *cons.* 580. *num.* 4. & Rol. à Vall. *cons.* 48. *num.* 23. 24. *&* 39. *vol.* 2. vbi respon

respondendo ad contraria, dicit illa procedere in
terris, & locis in quib. omnimoda iurisdictio perti-
nebat ad Superiorem solum, veluti ad Imperatorem,
nec erat alicuius Domini particularis propria, secus
quando terra erat propria Vassalli cum omnimodâ
iurisdictione inuestiti.
4 Hoc præsupposito, vera est conclusio, Rectori
Comitatus Venaissini circa deputationem tutorum
vel curatorum personis sibi subditis, seu in Comita-
tu in terris non suppositis Baronibus, competere iu-
risdictionem cumulatiuam, ita vt inter eos locus sit
præuentioni. Quamuis enim olim variæ circa tuto-
rum deputationem emanauerint constitutiones,
quas ad longum referre superfluum esset, cum de il-
lis agat Montan. *in tract. de tutel. cap.* 19. & Cuiac.
*in l.1.de iurisd.omn.iud.vol.2.pagin.mihi, seu col.*171.
5 † Non erat quidem olim deputatio tutoris actus iu-
risdictionis, sed legis, per text. *in l.mutus, §.tut.datio,*
ff.de tutel. Sed hodie potius est iurisdictionis, propter
varias contentiones quæ circa tutoris deputatio-
nem oriri solent, Ioan.Iuuenal. *in l.Imperium, n.*58.
ff.de iurisd.omn.Iud.in 1.*volum. Repetent.* Gutier. *de*
*tutel.p.*1.*cap.*14.*n.*9. vbi dicit tutoris dationem esse
iurisdictionis contentiosæ, & non voluntariæ, &
propterea expediri posse, & debere per Iudices ordi-
6 narios ciuitatum, & non per delegatos. † Quod ta-
men dicitur de delegatis non subsistit, quia hodie
omnia sunt delegabilia, præter vltimum suppli-
cium, Specul. *p.*1.*tit.de Iurisd.omn.Iud.n.*16. Et no-
minatim de tutoris datione, quod sit delegabilis,
*ibidem n.*17.
7 Hodiernis itaque temporibus, Ius dandi tutorem
magistratibus omnibus competit, etiam municipa-
libus, *l.*3.*ff.de tutor. & curat.datis ab his.* Bart.*in l.*1.
eiusdem tit. ibi, *Quia omnibus magistratibus est per-*
8 *missum.* † Sed & præsides Prouinciæ ius habent de-
putandi tutores personis de suâ prouinciâ existenti-
bus, *l.*1.*ff.de tut.& curat.datis ab his.* Et in *l.muto, §.*
sub conditione, & in §.tutoris datio. & *ibi* Alberic.
9 † Nam prouinciarum Præsides omnium Magistra-
tuum vice funguntur, *l.omnia* 11. *ff. de offic. Præsid.*
Vvesembec. *in §.*1.*in verb. Præsidibus prouinciarum,*
Institut.de Attil.tutor. & Ioan.Fab.*in §.*1.*eodem, tit.*
*num.*10. vbi dicit, eos omnes qui habent regimen
prouinciæ & territorij, & in eo omne imperium,
10 posse dare tutores. † Certum est autem Rectorem
Comitatus esse totius prouinciæ Comitatus Præsi-
dem, sic enim eum vocat Castren. *consil.*406. *num.*4.
11 *volum.*1. Vbi dicit † quod si Abbas alicui conces-
serit castrum, cuius merum & mixtum imperium erat
penes concedentem; tali casu iurisdictio vti cohæ-
rens Castro, veniret, & contineretur in concessione.
Sed si præsupponatur quod Comes Tholosanus,
qui tunc erat Dominus Comitatus Venaissini, vti
salis, non autem Abbas infeudans, haberet in illo
Castro omnimodam iurisdictionem cum mero &
mixto imperio, tunc non potuit sine dubio com-
prehendi in concessione, seu infeudatione factâ per
Abbatem, qui illam non habebat, & iurisdictio non
exercebatur per loci illius Magistratum, sed per Re-
ctorem Comitatus Venaissini, sicut (inquit) vide-
mus de facto, quod penes Rectorem prædictum est
merum & mixtum imperium totius Venaissini, &
non penes magistratus Castrorum: subdens hoc esse
12 conforme iuri communi: † quia Præses prouinciæ
habet merum imperium prouinciæ, non autem ma-
gistratus municipales, *l.illicitas, §.qui vniuersas, ff.de*
13 *offic.præsid.* † Nam & hodie si Papa concederet ali-
cui castrum aliquod dicti Comitatus, nullâ factâ
mentione iurisdictionis, non transiret ad ipsum im-
perium (intelligendo tamen iuxta ea quæ circa hoc
tradit Cancer. *lib.*3. *var. resolut.cap.*13. *de Iuribus*
*Castrorum, num.*57. *& sequentibus.*) Sed illum re-
maneret apud Rectorem Comitatus, nisi expressa
fieret illius mentio in concessione. Atque ita Ca-
strensis de facto seruatum testatur.
Et sanè Præsidis Prouinciæ magna est authoritas, 14
qui olim Clarissimus nuncupabatur, teste Menoch.
*consil.*305.*num.*11.*&* 15. Chassan.*in catal. glor.mun-*
*di, part.*7.*considerat.*5. Purpur.*in l.*1.*ff. de offic.eius cui*
*mand.est iurisd.num.*157.
Quod autem attinet ad Locumtenentem Recto- 15
ris, distinguit Ioan.Fab. *in dicto §.*1.*Instit.de Attil.*
tut. vt scilicet, qui ab ipso Rectore substitutus est,
non possit tutorem dare: qui vero ab alio superiore
suam potestatem agnoscit, tutores deputandi ius ha-
beat. Vnde & nos in hac ciuitate hoc obseruamus,
vt ius tutores deputandi ad solos Iudices ordina-
rios spectet priuatiuè quoad alios magistratus, dem-
pto tamen Vicelegato, qui nonnunquam ex causâ so-
let adiri: verum executionem mandat dictis iudici-
bus Curiæ ordinariæ temporalis, vt hactenus obser-
uatum vidi, & si quando Auditores id facere volue-
runt, impediti fuêre, (cùm à solo Vicelegato litteras
patentes suæ deputationis obtinere soleant) præser-
tim, quia cùm sint extranei, si illis daretur facultas
tutores deputandi, euanesceret titulus *de magistra-*
tibus conuenendis.
Et facit à simili quod dicitur de Vicerectore Vni-
uersitatis, qui non vtitur eodem priuilegio quo Re-
ctor, si ab ipso Rectore creetur, sed si ab ipsâ Vni-
uersitate propter mortem, vel absentiam Rectoris
deputatus fuerit, tunc gaudet eodem priuilegio quo
Rector: Francisc.Marc.*decis.Delphin.*451.*numero* 4.
*part.*1. Bertrand. *consil.*142.*num.*3.*in fine, & num.*4.
*volum.*3.*part.*2.
Verum huius puncti decisio pendet ex facultati- 16
bus eiusdem Locumtenentis, in quibus, si tales ad-
sint clausulæ, quæ etiam merum & mixtum impe-
rium & tutoris, seu curatoris deputandi facultatem
in se contineant, non est dubitandum quin ipse eo-
dem iure, quo Rector, vti possit: quia indistinctè tu-
toris datio, quæ competit iure magistratus, delega-
bilis est saltem quoad cognitionem, quidquid sit
quoad executionem: ex notatis per Bart. *in dicta l.*1.
ff.de tutor.& curat.datis ab his, & per Ioan. Fabr. *in*
*d.§.*1.*num.*9.
Ad præmissa confert text. *in cap. fin. de iudic.in* 6. 17
Vbi non solum Episcopus, sed etiam illius Officia-
lis, minori coram altero ipsorum super causis ab il-
lorum iurisdictione dependentibus litiganti, cura-
torem dare potest. Quem textum ad hoc allegat
Ioan.Fab. *loco citato, num.*11. *versic.sed contrarium.*
Dicens; † Quod si agatur de dando minori curato- 18
rem generalem ad lites, locus est dispositioni illius,
text. *in d. c.finali.* nam licet ille text. videatur loqui
de certa lite, tamen *in versic. si vero intra*, loquitur
de curatore generali ad lites, & in sequenti dicis
illum textum loqui de curatore certæ litis. Quod
tamen saluâ pace tanti Doctoris, non ita se ha-
bet. Immo verba illius sunt clara ibi, *Ad lites*
huiusmodi, quæ sunt restrictiua, & ad causas dum-
taxat spirituales, de quibus ibi fit mentio, referri
possunt.
Addebatur in facti contingentiâ probatio eius, 19
quod obseruari solitum erat in Curiâ Rectoris, vt
ipse, aut Locumtenēs ipsius, tutores & curatores de-
putare posset, præueniendo iudices illos ordinarios,
& super hoc producebantur plures sententiæ, &
acta quæ cumulatiuam hanc seu præuentiuam iuris-
dictio

dictionem comprobabant, cum maximè sententiæ & processiuæ in contradictorio iudicio factæ essent, & per plures actus in diuersis causis reiterata talis possessio, seu solitum curiarum, quod quidem solitum dicitur etiam sufficienter ex vnico actu probatum; multo magis si plures & diuersi actus producantur: Roch. de Curt. *in tract. de consuetud. quæst. 5. per totam*, Thesau. Iun. *lib. 1. quæst. forens. 38. num. 17*. Butar. *decis. 51. nu. 1.*

20 Et propterea non est dubitandum, quin Rector aut Locumtenens eiusdem, iurisdictionem habeat cum dictis iudicibus ordinariis Comitatûs cumulatiuam, & locus sit inter eos præuentioni, cùm dictis iudicibus concessa fuerit iurisdictio in officium, & per consequens cumulatiuè, *cap. dudum, de præbend. in 6. cap. pastoralis, de offic. ordinar. l. 1. Cod. de offic. præf. verb.* Roland. *consil. 80. num. 1. & sequentib. lib. 2.* Menoch. *lib. 2. præsump. 18. num. 8.* & dixi *in prima parte huius tractatus, cap. 10.*

21 Quod si iudices curiarum ordinariarum prætenderent iurisdictionem sibi competere priuatiuè, & ea ratione non esse locum præuentioni, hoc probare tenebantur: Mantic. *decis. 207. n. 1.* Rota *diuers. decis. 391. num. 1. & 2. parte prima.* Postius *de manutent. obser. 73. num. 29.* Ad cuius quidem priuatiuæ possessionis probationem, debebant ostendere, interuenisse factas aduersus Officiales curiæ Rectoriatus inhibitiones, de procedendo ad similes actus, cum acquiescentiâ ipsorum Ludouis. *decis. 493. n. 1.* & *ibi* Add. *num. 6.*

22 Danda igitur erat manutentio (pro vt data fuit) Rectori Comitatus, & Iudicibus ordinariis cumulatiuè in quasi possessione facultatis deputandi tutores aut curatores, Postius *in dicto tractat. obseruat. 72. num. 10.* Rota apud eundem *decis. 198. num. 13.* Et in effectu adest Regolamentum Comitatus *sub tit. de Salario Iudic.* quo cauetur Rectori eiusque Locumtenenti vna cum Iudicibus ordinariis trium iudicaturarum competere potestatem tutores vel curatores deputandi priuatiuè quoad Castellanos & Viguerios, in casibus, in quibus facultates pupillorum excedunt valorem octingentorum florenorum.

23 De Locumtenentibus, (quia hæc non est materia nostra) plura videri poterunt apud Parid. de Put. *in tract. de Syndic. in §. substitutus, & §. an substitutus.* Vbi quod in casibus in quibus potest dari Locumtenens, debet esse Doctor, & similis qualitatis cuius Iudex. Item Cancer. *parte 3. var. resol. cap. 9. num. 6. & seqq.* Marant. *in spec. in quinta distinct. de iudicio ord. vel deleg. à num. 6.* Bertrand. *consil. 117. volum. 1. p. 2.* Carol. Tapia, *decis. 9.* Auendan. *de mandat. princip. parte 1. cap. 3.*

De iurisdictione autem Domini Rectoris Comitatus, circa insinuationes donationum, copiosè egimus *in noua Addit. ad c. 56. quæst. ciuil. p. 1.*

Et propter conformitatem materiæ sciendum est, quod aliàs fuit controuersia in Gallia super præuentione inter Ballliuios, Seneschallos, & Præpositos, quæ per Ordinationes Regias decisa est, & nominatim Francisci I. *anno 1536. articul. 19.* apud Fontanon *tom. 1. edictor. Reg. fol. 189.* Vbi statutum est, quod locus est præuentioni in interdicto possessorio Retinendæ inter dictos Ballliuios, Seneschallos, & Præpositos; adeo vt possit inchoari iudicium manutentionis coram vno ex ipsis per intentantem iudicium eligendo; siue agatur de rebus sitis in ressorto illius præposituræ, siue in iurisdictionibus ab ea dependentibus: exceptis tamen Nobilibus, quorum causæ tractandæ sunt coram Seneschallis vel Balliuis. Quod si agatur de feudo nobili, causa possessoria tractanda est coram Iudicibus præsidialibus, tam inter Nobiles, quàm non nobiles; non autem coram dictis Præpositis.

Similiter datum est ius præuentionis Curiis Præsidialibus aduersus Præpositos, Vicebailliuios, & Viceseneschallos, per edictum Henrici II. 1552. *art.* 18. apud Fontanon *tom. 1. fol. 362.*

Item locus est præuentioni inter Præpositos & Iudices ordinarios in causis criminalibus, ex edicto eiusdem Henrici II. *ann. 1552.* apud eundem, *tom. 1. fol. 192. art. 13.*

Eadem præueniendi facultas conceditur Locumtenentibus criminalibus aduersus Præpositos, ne delicta remaneant impunita: ex ordinatione eiusdem, *anno 1554.* insetta *eodem tom. 1. fol. 420. articul. 4.*

CAPVT IX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Magnum Magistrum ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani, & Marescallum qui est Caput Linguæ. Et de vtriusque potestate & dignitate. Vtrum Magnus Magister delegare possit alteri causas coram Marescallo præuentas, ipse solus, aut cum conuentu sui Ordinis.

SVMMARIVM.

1 *Magnus Magister ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani habet iurisdictionem ordinariam, in omnes Equites.*

2 *Superiores regulares sunt fundati in iurisdictione erga omnes Religiosos sibi subditos.*

3 *Dux militum habet iurisdictionem in milites.*

4 *Iurisdictiones Marescallorum, & aliarum Dignitatum per Linguas, habent suas separatas iurisdictiones in Ordine Melitensi.*

5 *Marescalli sunt Tribuni militum, & vt tales habent in milites iurisdictionem.*

6 *Iurisdictio concessa in certis casibus, regulariter non præiudicat iurisdictioni ordinariæ.*

7 *Inter Magnum Magistrum, & Marescallos ordinis Melitensis, locus est præuentioni.*

8 *Delegare alium nemo potest in iurisdictionalibus, nisi is qui iurisdictionem habet actu & habitu.*

9 *Magnus Magister dicti Ordinis, non potest solus euocare causas coram Marescallo præuentas, quia non habet solus potestatem, ad hoc sufficientem.*

10 *Iurisdictio independens & absoluta, non spectat ad solum Magnum Magistrum eiusdem Ordinis, sed coniunctim cum Conuentu.*

MAGNVS Magister sacræ Religionis ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani, habens iurisdictionem ordinariam, prætendebat sibi licitum esse, causas præuentas coram Marescallo qui erat Caput Linguæ Aluerniæ, non obstante præuentione, ad se auocare, & alicui personæ sibi bene visæ delegare & committere decidendas. Dubitatum fuit an posset. 1

Supponendum est primo pro huius dubitationis veriori resolutione, quod non solum ex illius Religionis stabilimentis, ma[gnus] Magister habet in omnes Equites sibi subditos iurisdictioné ordinariam,

& de omnibus illorum causis per se vel per Locumtenentes, seu Iudices ab eo deputandos cognoscen-
2 di facultatem. † Sed etiam ex iuris communis dispositione, ad instar quorumcumque superiorum Regularium, qui Iudices sunt Ordinarij omnium Religiosorum sibi subditorum, Abb. *in cap. cum ad Monasterium, n. 7. de statu Monach.* Et in terminis huius Religionis Equitum Melitensium, Mohedan. *decis. 10 de caus. possess. & propriet.* Rota *dec. 101. n. 2.*
3 *lib. 1. p. 3. diuers.* † Habet etiam ex alio capite iurisdictionem ordinariam tanquam Rector militum, cui de iure talis competit iurisdictio inter milites, *leg. penult. Cod. de iurisd. omn. iudic.*

4 Secundo supponendum est, quod Marescalli & aliæ Dignitates per Linguas, ex stabilimentis dictæ Religionis, suas habent iurisdictiones distinctas & separatas à iurisdictione Magni Magistri, quarum vigore cognoscunt de causis vertentibus inter Fratres & Milites eiusdem Religionis, necnon de pace facienda super rixis & controuersiis inter eosdem fratres ortis. Quam iurisdictionem Marescallus in casu proposito, prætendebat sibi competere, priuatiuè quoad omnes alios, necnon etiam quoad Magnum Magistrum, nisi in casum quo ipse vellet causas per se cognoscere. Nam si ipse per se cognoscere vellet, dicebat, sibi competere iurisdictionem cumulatiuam seu præuentiuam, neque licitum esse Magno Magistro causas per Marescallum præuentas alteri
5 delegare. † Cum ipse Marescallus esset Tribunus militum, & sibi tanquam tali, ordinaria in milites competeret iurisdictio, *l. officium regentis, §. Officium Tribunorum, ff. de re milit.* ibi, *Querelas commilitonum au-*
6 *dire, & dicta l. penult. C. de iurisd. omn. Iudic.* † Ratione cuius iurisdictionis contendebat sibi licitum esse, vti iure præuentionis, adeo vt non posset Magnus Magister sibi in causis præuentis præiudicare, illas delegando; non quod prætenderet iurisdictionem suam esse priuatiuam respectu Magni Magistri, quatenus ipse vellet per se cognoscere, aut quatenus causa coram illo fuisset præuenta, quia cum ipsi Marescallo data sit iurisdictio in certis casibus, non propterea censebatur adempta iurisdictio Superiori,
7 *d. l. fin. C. de iurisd. omn. Iudic.* Et nominatim, quod ex iurisdictione inter Milites concessâ, non censeatur adempta iurisdictio Iudicis ordinarij, docet Menoch. *lib. 3. præsumpt. 18. n. 18. & 25.* Quod quamuis nonnulli extendant ad casum quo iurisdictio concessa fuit cum dictione taxatiua, asserentes hoc probari per text. *in l. viros spectabiles, C. de dignit. offic. lib. 10.* vbi concessio, vt Duces conueniantur coram Magistro officiorum, *tantummodo*, non excludit iurisdictionem Magistri militum, qui alias poterat cognoscere. Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. §. 2. proœm. n. 28.* Tamen aliud statuendum esse ostendimus in hac eadem parte *cap. 45. n. 8.* vbi vide, *& n. 9.* Et cum supradicta quæstio in Rota Romana fuisset agitata, decisum fuit locum esse præuentioni, inter Magnum Magistrum & Marescallũ, ita vt, si Marescallus præuenisset, non posset illius causæ fieri delegatio per Magnum Magistrum, iuxta notata per Vant. *in tract.*
8 *de nullit. in tit. de null. ex defect. iurisd. deleg. n. 29.* † Vbi dicit, ad hoc vt quis alium subdelegare possit, necessario requiri, vt ipse delegans iurisdictionem habeat actu & potentia tempore delegationis, id est quod causam quam delegauit liberè cognoscere & terminare potuerit, alias non tenet delegatio, *l. vn. in princ. C. qui pro sua iurisd.* Et de supradicta decisione constat *in Melitensi praeminentiarum*, die 9. Iunij 1625. coram Manzaned. *inter recentiores, p. 5. decis. 457.*

Quæ causa cum iterum proposita fuisset in Rota, tandem die 13. Nouemb. 1628. Rota stetit in decisis, videlicet Magnum Magistrum non posse solum causas coram Marescallo pendentes euocare, si ipse
Marescallus præuenerit. † Quia talis euocatio per- 9
tinet ad absolutam potestatem, Afflict. *decis. 361. num. 18.* Francisc. à Ponte, *de potest. Proreg. tit. 2. §. 1. num. 24.* aut ad eum qui Superior est alterius iudicis in eodem genere iurisdictionis, vt diximus *c. 36. n. 11. & 12.* Et probat etiam Gail. *lib. 1. obseru. 41. num. 1.* qui dum causas euocari posse asserunt, loquuntur, non de quolibet Superiore, sed de eo qui potest mandare alteri iurisdictionem; prout & nos latius loco prædicto exposuimus. Solus igitur Magnus Magister hoc facere non potest, cum solus non possit illam iurisdictionem demandare in præiudicium
præuentionis. † Secus est, si ad talem euocationem 10
procedat cum assensu Cõuentus; quia iurisdictio illa independens, & absoluta non competit illi soli, sed dumtaxat quando procedit vna cum deliberatione Conuentus, secundum eiusdem Religionis stabilimenta. Poterit igitur Magnus Magister interueniente Conuentus consensu, causas à Marescallo præuentas, nullâ huius præuentionis habitâ ratione auocare: solus autem sine Conuentu, non poterit: vt fusius probatur, & explicatur per Rotam *decis. 209. per tot. p. 5. Recentior.*

CAPVT X.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter plures Sanctæ Fidei in vnâ Prouinciâ deputatos Inquisitores. Item inter Inquisitorem generalem, & alium in quadam certa causa specialiter deputatum. Vel inter diuersarum Prouinciarum iurisdictionem habentes sibi demandatam, cui videlicet ex duobus applicanda sit mulcta, casu quo ex consuetudine huic applicationi locus esset, in fauorem illius qui sententiam diceret.

SVMMARIVM.

1 *Plures Inquisitores in eâdem Prouinciâ deputati, habent iurisdictionem in solidum, & possunt coniunctim procedere, vel separatim, ad libitum.*
2 *Quod inter plures eiusdem Prouincia Inquisitores, non sit locus præuentioni, cum habeant iurisdictionem in solidum, speciale est, fauore fidei.*
3 *Siue isti Inquisitores simul vel separatim procedant, reus ab vno tantum Inquisitore punietur.*
4 *Præuentio non iuuat Inquisitorem generalem, quando alter per summum Pontificem specialiter in certa causa deputatus est.*
5 *Pluribus existentibus Inquisitoribus diuersarum prouinciarum, vtrum inter eos sit locus præuentioni.*
6 *In crimine hæresis, locus est confiscationi bonorum.*
7 *Iudex qui præuenit in citatione, præferendus est, quamuis alius fuerit diligentior in ferendo sententiam.*
8 *Si plures Inquisitores procedant, debent sibi inuicem communicare processus, & deinde omnia deferre summo Pontifici.*

9 *Hære*

9 *Hæreticus, potest vbique locorum puniri.*

10 *Si hæreticus in vno loco commiserit hæresim, & ab illius loci Inquisitore fuerit præuentus, quamuis alio in loco continuauerit, remittendus est ad Iudicem præuenientem.*

11 *Limita, nisi palam vtroque in loco deliquerit, tunc enim non est remittendus ad Inquisitorem præuenientem.*

12 *Inter Inquisitores diuersarum Prouinciarum, locus est præuentioni.*

13 *Non fit remissio hæretici per Inquisitores ab vnâ ad aliam prouinciam (stante præuentione) per præuenientem.*

14 *Quando Inquisitor præueniens non petit remissionem, alius procedit, & processus est validus.*

15 *Si pœnæ sint reiterabiles, potest quis duobus in locis puniri.*

16 *Quilibet Inquisitor suum proprium habet fiscum.*

17 *Confiscatio aut emolumentum quando debet applicari Iudici, spectat ad eum qui laborauit in formando processu, & sententia ferenda.*

18 *Circa pœnarum applicationem in tribunali sancti Officij, varia sunt consuetudines locales, quæ sunt obseruanda, nisi summus Pontifex contrarium statuat.*

ISTIVS capitis resolutiones versantur circa causarum præuentiones, in tribunali Sancti Officij Inquisitionis, quatenus contentio potest esse inter plures Inquisitores.

1 Et primo quidem, quando in eâdem Prouinciâ, duo sunt Inquisitores, communiter delegati, simul vel separatim procedent, (nisi vnus esset principalis, alter Vicarius & ab alio dependens, quo casu ea quæ de Vicariis Episcoporum diximus obseruanda sunt) illi enim duo, æquè principaliter & communiter deputati, habent iurisdictionem in solidum, itavt non sit locus præuentioni inter ipsos, sed quod vnus inchoauit, alius perficere possit: quamuis non idem obtinere in aliis Iudicibus suo loco dixerimus. Sed in hoc casu specialiter sic constitutum est ob Fidei fauorem, *cap. vt officium 11. de hæret. in princip.* Cuius hæc sunt verba. *Vt officium Inquisitionis contra hæreticos in Prouinciâ, in quâ vobis officium est commissum, auctoritate Apostolicâ possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolicâ scripta mandamus, quatenus vbique in præfatâ prouinciâ, simul vel separatim aut singulariter (prout negotij vtilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos iuxta sanctiones Canonicas procedatis.* Quibus concordat text. *in c. vt commissi. 12. eodem, tit. lib. 6.* Sousa *in aphorism. Inquis. lib. 1. c. 3. num. 3.* Et diximus suprà *p. 1. c. 1. n. 6.*

2 Et hoc speciale esse fauore Fidei, dum negotium coram Inquisitoribus tractatur, docet Abb. *in c. causam matrimonij, num. 7. versic. sed credo illud non procedere. De offic. Iud. deleg.* Carrer. *in tract. de hæretic. in §. de cuius Inquisitoris officio, n. 3.* Idem Abb. *in cap. fin. n. 18. & 19. de sent. & re iudic.* In aliis autem Iudicibus quãdo non versatur fauor Fidei, quid obseruandum sit diximus suprà *in c. 1. huius 2. partis in 10. concl. n. 67. & seqq.*

3 † Sed siue isti Inquisitores simul siue separatim procedant, reus non punietur ab omnibus, se ab vno tantum: Angel. *in l. si pluribus, versic. Propterea dixit, ff. de legat. primò.*

4 Secundo loco hoc statuendum est, quod quando summus Pontifex deputauit aliquem specialem Inquisitorem pro certo particulari negotio, non potest Inquisitor generalis procedere in illâ causâ, quamuis præuenisset quocunque præuentionis genere: quia per appositionem manus Papæ, suspenditur omnino eius iurisdictio; immo tenetur per exhibitionem omnium actorum coram se factorum, specialem istum Inquisitorem adiuuare, si requisitus fuerit, vt notauit Peña *ad 3. partem director. Inquisit. ad quæst. 46. num. 95.* Sousa *in Aphorismis Inquisit. lib. 1. c. 3. num. 1.* Diana *resol. moral. part. 4. tract. 8. Resol. 66.*

Tertio. Quando agitur de pluribus Inquisitoribus constitutis in diuersis prouinciis, videndum est, vtrum inter ipsos locus sit præuentioni. Casum formant Bald. Imol. & alij *in dict. l. si pluribus, ff. de legat. 1.* Quidam ex Prouincia Marchiæ oriundus in qui bona aliqua possidebat, mutato domicilio, transiuit ad ciuitatem Bononiæ, & ibi mansit per decennium, & vltra, & bona ibidem acquisiuit. Inquisitor Bononiensis, fuit diligentior in præueniendo & inquirendo ac procedendu contra istum de prauitate hæretica suspectum. Deinde vero Inquisitor Marchiæ, quantumuis præuentus formauit contra ipsum similem Inquisitionem, sed tamen iste idem Marchiæ Inquisitor fuit diligentior in prolatione suæ sententiæ, per quam Marchianum istum tanquam hæreticum condemnauit. Quæsitum fuit, quis præferri deberet ex istis duobus Inquisitoribus? 5

† Et cum in crimine hæresis locus sit confiscationi bonorum, *cap. cum secundum, de hæretic. in 6.* Ideo dubitatum etiam fuit, vtrum attendi debeat processus factus Bononiæ, vbi præuentio facta fuit per Inquisitionem, an vero Marchiæ vbi præuentio facta fuit per prolationem sententiæ, & sic casu quo bona confiscata applicari debeant aliqua ratione Inquisitori seu denunciatori, vtrum hoc fiat fauore Inquisitoris Bononiensis, an vero Marchiani? 6

† Et videbatur esse præferendum Bononiensem, quia præuenerat per priores informationes, & Inquisitionem, quia quando vnus Iudex præuenit legitimè causam, non est curandum de alio qui fuit præuentus, quamuis iste fuisset diligentior in ferendo sententiam: Guazzin. *in tract. de defens. reor. defens. 1. cap. 9. num. 21.* 7

In contrarium facit quod dicit Angel. *in dicta l. si pluribus.* per text. *in c. per hoc, de hæretic. in 6.* Vbi videtur quod eodem tempore etiam per diuersos Iudices debet procedi, & inquiri in causis Fidei, cum debeant inuicem communicare processum, & simul ferre sententiam, & ambo processus debent præsentari summo Pontifici, seu sacræ Congregationi generali S. Officij in Vrbe: & videtur quod si diuisim protulerunt sententiam, illa erit omnino nulla. Si vero simul, tunc sine dubio cessabit cõtrouersia præuentionis, quia eodem tempore prouidetur, & vnicus videbitur processus; & ideo secundum Angelum bona existentia Bononiæ, applicabuntur Bononiensi: Marchiano vero, existentia Marchiæ. Existentia vero in aliis locis, vniuersali Ecclesiæ applicabuntur, quia vniuersalis Ecclesia est offensa. 8

Vt difficultes istæ soluantur. Notandum est primo, hoc in crimine hæresis, esse speciale, quod hæreticus vbicunque potest puniri, etiam extra locum delicti, cum crimen hæreseos causam habeat continuam & successiuam, Peña *in direct. Inquisit. par. 3. q. 91. versic. Iam quantum.* Sousa *in aphoris. Inquis. parte 2. cap. 28. numero secundo.* Farinac. *de Inquisit. quæstion. 7. numer. 17.* Immo puniri potest hæreticus per iudicem loci illius in quo repertus fuerit, quamuis ibidem nullo modo deliquerit, nec alia 9

ratione subditus sit illius iurisdictioni, vt testatus Farinac. *loco mox citato.* Ratio est, quia hæreticus vbi versatur, ibi delinquere videtur.

50 Secundo notandum est, quod licet hæreticus vbicunque repertus, ibi puniri possit (vt dictum est) tamen, si quis in vno loco deliquerit, & ad aliam prouinciam aufugerit, ibique in eodem crimine perseuerauerit, poterit quidem in illo loco puniri vbi repertus fuerit, nisi tamen ab Inquisitore loci delicti petatur remissio delinquentis. At vero si remissio petatur, fieri debet ad Iudicem illius loci, in quo reus crimen apertè commisit, licet in alio loco occultè perseuerauerit. Non enim sequitur, Hæreticus vbique locorum puniri potest, (quod verum est)

51 ergo non est illius facienda remissio si petatur. † Si tamen reus vtrobique palam, vel vtrobique occulsè deliquerit, non erit hoc casu facienda remissio, vt optimè explicat Couarruo. *practic. quæst. cap.* 11. *num.* 12. Quod etiam annotauit Director. Inquis. *parte* 3. *lib.* 3. *Schol.* 45. Vbi breuiter & dilucidè exponuntur omnia requisita, ad hoc vt delinquens remittatur ad alium Iudicem, quæ *ibidem* videri poterunt.

52 Tertio notandum est, inter diuersarum prouinciarum Inquisitores, locum esse præuentioni. Et propterea dum dicimus Inquisitorem debere remissere delinquentem ad locum delicti, intelligendum esse, si Inquisitor illius loci in quo reus repertus est, nondum processerit contra talem inquisitum, & illum nondum citauerit; nam si præuenisset per citationem, non teneretur reum remittere ad Iudicem loci delicti, Farinac. *de Hæres. quæst.* 197. *numero* 11.

53 † Ideo si hæreticus postquam est inquisitus, & multo magis si fuerit citatus, à loco commissi delicti aufugiat, stante præuentione factâ per Inquisitorem loci delicti, hic solus procedere debet, cum habeat probationes, & processuras prius factas ratione eiusdem delicti, & alius Iudex, seu Inquisitor alterius Prouinciæ ad cuius locum reus accessit, tenetur illum remittere ad requisitionem Inquisitoris præuenientis; sed si in alio loco reus reperiatur, antequam fuerit citatus à Iudice loci delicti, & ibidem captus fuerit, iste Iudex seu Inquisitor, non tenetur illum remittere, imò causa propter præuentionem, coram ipso tractanda & decidenda est, vt explicas Farinac. *dicta quæst.* 197. *num.* 13. vbi sequentia Concilij verba refert. *Tutius & salubrius est, vt quisque culpabilis in quocunque loco deliquerit, vni, & illi tantum Inquisitori permaneat obligatus, à quo primo, sine fraude, & sine periculo negotij & animarum, fuerit occupatus. Ita tamen vt cæteri Inquisitores quidquid de illo nosse poterunt, inquirant, & nihilominus conscribant Inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis fit adstrictus, sic enim quasi vir vnus pugnabitur & conuincetis.* Quibus verbis probatur inter Inquisitores locum esse præuentioni, & nihilominus processus inuicem esse communicandos.

Et ex his etiam patet cessare quæstionem illam, quam adducunt DD. *in dict. leg. si pluribus, ff. de legat.* 1. Quia cum supponatur per ipsos, Inquisitorem in ciuitate Bononiensi deputatum præuenisse sumendo informationes, & faciendo processuras super illo delicto, sanè si Inquisitor iste requisiuisset Inquisitorem in Prouinciâ Marchiæ deputatum, Marchianus tenebatur reum, & processum remittere

54 re ad Iudicem præuenientem. † Verum quia Marchianus nullâ sibi factâ requisitione de reum remissendo, processit ad prolationem sententiæ, eius processus fuit validus, cum certum sit Inquisitorem posse validè procedere quamuis præuentus fuerit, si ab eo remissio non petatur, vt dicit Couarr. *dicto cap.* 11. *practic. quæst. num.* 12. Sousa, *lib.* 2. *Aphorism. cap.* 28. *num.* 4. Caren. *in annot. ad quæst. Guid. Fulcod. quæst.* 5. *numero* 10. † Et tamen verum, quod si 55 pœnæ essent reiterabiles, hæreticus pluribus in locis puniri posset, veluti si ageretur de imponendâ pœnitentia salutari, quæ est reiterabilis, Sousa, *ibidem num.* 5. Caren. *num.* 2. Idem si hæreticus esset vtrobique contumax, & ageretur de comburenda illius effigie seu statuâ, & similibus.

Quarto notandum est, quoad pœnæ aplicatio- 56 nem, quod cum quilibet Inquisitor suum habeat fiscum, & suum deputare possit Aduocatum fiscalem, vt notat Caren. *in dicto tract. de Offic. Inquisit. parte* 1. *tit.* 9. §. 2. *num.* 17. † Ideo si fiat applicatio pœnæ, seu etiam confiscationis alicui fisco Sancti Offi- 57 cij, sequitur applicationem fieri debere in fauorem fisci illius, qui sententiam protulit, & processum formauit, & hoc, ratione laboris eiusdem Inquisitoris, qui fuit alio diligentior in præueniendo, & procedendo contra delinquentem, Farin. *de hæresi del. quæst.* 190. *num.* 166. *circa medium.* Attamen apud nos confiscationes bonorum hæreticorum fiebant olim ante pacem Nemausensem (quæ celebrata fuit die vltima Nouemb. an. 1578.) in fauorem R. Cameræ Apostolicæ, dum aduersus hæreticos debito cum rigore diuersi processus formarentur. Et hodie etiam fieret extra casus articulorum dictæ pacis. Vidi tamen sæpius in tribunali Sancti Officij aliquas mulctas pecuniarias applicari fabricæ Palatij Sancti Officij, vel ornamentis Capellæ ipsius; aut similibus pijs operibus. Quandoque etiam Ecclesiis locorum in quibus actiones suspectæ, vel scandalosæ factæ fuere. Et istæ consuetudines attendendæ sunt quia rationabiles, nisi aliter præcipiatur de mandato Sanctissimi, à sacra Congregatione generali Sancti Officij vrbis Romæ, ex notatis per Farinac. *dicta quæst.* 190. *n.* 187. † Et de variis diuersarum prouincia- 58 rum constitutionibus, & consuetudinibus circa hanc confiscationum applicationem. Farinac. *dicta quæst.* 190. §. 11. *per tot.* Guazzio. *de confisc. concl.* 21. *numer.* 15. *& sequentib.* Idem Farinac. *consil.* 117. *per tot. part.* 2.

CAPVT XI.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Iudicem Originis & Iudicem loci in quo delictum commissum fuit. Vtrum pro delicto in aliena Monarchia commisso, Iudex eum qui sibi ratione originis subditus est punire possit: siue ex officio, siue ad instantiam partis. Quid si agatur de delicto leui, & vnus ex Iudicibus reum detineat in suis carceribus. Et quæ concurrere debeant ad hoc, vt vnus Iudex reum quem detinet in suis carceribus, ad alium Iudicem remittat. Et quid obseruandum sit, quando agitur de reo contumace. Ratione contrectationis vtrùm extraneus Iudex furem punire possit.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Iudex originis non potest procedere contra originarium, pro delicto in alienâ Monarchiâ contra non subditum commisso, secundum multorum sententiam. Licet aliqui sint in contraria opinione*, num. 2.

3 *Iudex originis procedere potest contra subditum per viam accusationis, pro delictis in alienâ Monarchiâ commissis.*

4 *In illis casibus dubitatur vtrum possit Iudex procedere ex officio, quando non adest pars querelans.*

Iudex qui non habet iurisdictionem ratione originis, domicilij, vel delicti, non potest procedere in causa criminali.

Pro delicto commisso in alieno teritorio vtrum quis puniri possit.

Pro furto ratione contrectationis, an & qua ratione procedi possit contra non subditum iurisdictioni.

5 *In hac quæstione controuersa debet attendi consuetudo loci in quo disputatur.*

6 *Remissio delinquentis non fit, nisi in grauibus delictis.*

7 *Iudex qui præuenit per capturam, difficilior est in remittendo causam ad alium Iudicem.*

8 *Si tamen carceratio fuisset affectata, superior mandaret causam remitti, non obstante tali præuentione.*

9 *Præuentio in criminalibus, inducitur per solam citationem, legitima executioni demandatam.*

10 *Præuentioni regulariter locus est, inter Iudicem originis & Iudicem domicilij.*

11 *Remissio non fit delinquentis, nisi ad requisitionem Iudicis qui vult illum punire.*

12 *Quomodo sint concipiendæ litteræ requisitoriæ, ad petendam remissionem delinquentis.*

13 *Remissio facilius conceditur, quando petitur à Iudice, qui est subditus eiusdem Principis, cuius est subditus Iudex requisitus.*

14 *Quando agitur de duobus Baronibus, existentibus sub eodem Principe, vnus non tenetur alteri reum remittere, sed quilibet suam tuetur iurisdictionem.*

15 *Vagabundus potest coram quocunque Iudice puniri, & quis dicatur vagabundus*, ibidem.

16 *Quando agitur de graui delicto commisso appensatè, & animo deliberato, Iudex domicilij vel originis, si præuenerit, reum remittere non tenetur.*

17 *Maior Curia, an & quando remittat causas, ad minorem.*

18 *In crimine hæreseos, non datur præuentio, quod quomodo procedat, vide* ibidem.

19 *In crimine raptus non datur remissio.*

20 *Ab vna Curia Ecclesiasticâ, remissio facilè datur ad aliam Curiam similiter Ecclesiasticam.*

21 *Iudex inferior non debet reos ad alienam Monarchiam remittere, inconsulto Principe.*

22 *Contra contumacem in foro originis, ac etiam delicti, vterque Iudex procedit. Quid si velit in vno foro contumaciam purgare.*

QVIDAM Auenionensis origine, commisso in ciuitate Aquensi homicidio, aut alio delicto graui, ad eandem ciuitatem suæ originis confugerat, vbi instante fisco Apostolico pro huiusmodi delicti verificatione & successiuè punitione processus formatus fuit. Superueoère Regij officiales ciuitatis Aquensis, petentes reum ad eorum tribunalia propter delictum sub eorum iurisdictione commissum remitti. Dubitatum fuit vtrum Iudices Auenionenses tenerentur, aut possent reum remittere ad Iudices illos loci delicti, non obstante præuentione causæ per eos facta. Hanc quæstionem ego habui in facto anno 1616. cum esset in hac ciuitate Prolegatus Eminentiss. bonæ mem. Cardinalis de Bagny, & cum illius participatione quendam reum, qui multa facinora commiserat in Prouinciâ. ad Curiam Aquensem remisi tanquam Iudex ordinarius huius ciuitatis, vbi fuit pœna mortis punitus. Ac deinde cum quidam origine Auenionensis falsarum clauium fabricator, & fur, carceratus fuisset authoritate Curiæ Gratianopolitanæ, fuit ad litteras requisitorias eiusdem Cardinalis ad hanc ciuitatem remissus, & ad mortem naturalem condemnatus. Et sæpiùs similes remissiones non obstante quacunque præuentione in atrocibus delictis ab vnâ ad aliam Monarchiam fieri vidi. Sed vt tota huiusmodi remissionis materia inter Iudices loci originis, & delicti præuenientes, & præuentos, clarius explicetur, illam ad duo sequentia capita reducemus.

Primum est, vtrum Iudex originis procedere possit, & per consequens præuenire, ac postea punire originarium pro delicto in alienâ Monarchiâ commisso.

Secundum, vtrum posito quod possit cognoscere, teneatur post præuentionem reum delinquentem remittere ad Iudicem illius Monarchiæ, in qua delictum fuit commissum.

Quod attinet ad primam quæstionem, variæ sunt 1
in eâ Doctorum sententiæ, aliqui enim existimant, non licere Iudici originis, procedere, inquirere, vel condemnare originarium pro delicto contra non subditum in alienâ iurisdictione commisso, vt per multas rationes, & DD. authoritates fusè comprobat Menoch. *consil.* 911. quem, & alios plurimos per eum allegatos sequitur Cyriac. Nig. *controuers.* 399. *num.* 13. Plures alios citat pro hac sententia, Farin. *de Inquisit. q.* 7. *n.* 19.

Alij vero censuerunt, Iudicem loci originis pro- 2
cedere posse pro delictis etiam extra limites suæ iurisdictionis commissis per originarios, quos etiam longa serie recenset Farinac, *dicta quæstion.* 7. *numero* 20.

Resoluendum est primo, Iudicem originis vel do- 3
micilij cognoscere posse pro delictis per subditum in alienâ Monarchiâ commissis, quando procedit per accusationem, & ad instantiam partis querelantis. Quia licet res publica loci originis vel domicilij, non videatur læsa per delictum commissum extra suum territorium, tamen ipsa pars querelans læsa est, ratione cuius læsionis competit ipsi ius accusandi & querelandi, coram Iudice domicilij vel originis, qui est Iudex competens respectu ipsius rei, Didac. *pract. quæst. cap.* 11. *num.* 6. *versic. sic etenim.* & *versic. Quod si ea vera est*, & *versic. Quod si ad partis petitionem.* Boss. *de foro compet. n.* 182. Clar. *in §. fin. quæst.* 39. *num.* 4. *in princip.* Qui omnes hoc vti indubitatum supponunt, Farinac. *dicta quæst.* 7. *n.* 22. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, in artic. de foro delicti, num.* 26.

Secundo, resoluendum est, eundem Iudicem ori- 4
ginis vel domicilij, non posse procedere ex officio, dum non adest pars querelans pro delictis extra territorium suum commissis, secundum plurimorum sententiam. Qui rationem reddunt, quia res publica sui territorij non fuit læsa nec aliquâ iniuriâ affecta, sed solum pars ipsa offensam passa est, quæ cum

non conquetatur, nullæ videntur partes Iudicis in procedendo & condemnando. Et hanc veriorem & receptiorem esse sententiam asserit Barbos. *ad d. leg. heres absens, §. proinde: in artic. de foro delicti, num. 19. ff. de Iudic.*

Certum autem est, Iudicem, qui non habet iurisdictionem in delinquentem ratione originis, vel domicilij, vel ratione delicti sub eius iurisdictione commissi, non posse procedere aduersus delinquentem, qui in eo loco forum non sortitur; nisi agatur de vagabundo: potest enim quis accusari in loco propriæ originis, vel paternæ; quia in illis videtur sortiri forum, vt conueniri & puniri possit pro delictis alibi commissis: iuxta ea quæ explicat Barbos. *in l. heres absens, §. proinde, in articul. de for. delic. num. 8.* & tradunt Gloss. & DD. *in l. 1. C. vbi de criminib. agi oporteat.* Cum hac tamen differentia, quod in loco originis propriæ, vel paternæ, aut in loco delicti, non potest accusari nisi ibi reperiatur: in foro autem domicilij accusari potest, quamuis ibi non reperiatur: vt notat Barbos. *loco citato, num. 10. Cod. vbi de criminib. agi oport.* & *in cap. cum contingat de for. compet.* cum *ibi* notatis per Abb. *in 6. circ. fin.*

In foro autem domicilij vel originis, pro delictis in alieno territorio commissis, procedi potest per viam accusationis, non autem per viam inquisitionis: vt dictum est *supr. num. 3. & 4.* Quamuis Cancer. videatur ad hoc inclinare, vt etiam per viam inquisitionis procedi possit contra subditum in aliena Monarchia delinquentem: vt probat *lib. 2. variar. resol. cap. 2. de Iurisdict. num. 73.* & ante eum Vincent. de Franch. *decis. 66. & ibi per Addit.* Et ideo cum adsit diuersitas opinionum, difficile erit deducere in praxim opinionem Barbos. *in d. §. proinde, n. 59.* quia Fiscales inclinabunt semper in illam sententiam quæ fisco fauorabilis est.

Si tamen ageretur de furto commisso in alieno territorio, dubitatum fuit vtrum ratione contrectationis rei furto subtractæ, Iudex alieni territorij in quo furtum commissum non est, possit procedere contra furem, cum aduersus illum nullam habeat iurisdictionem.

Certum quidem est quod furta in alieno territorio commissa, veniant in considerationem ad aggrauandum, adeo vt tria furta dicantur; vt ex eorum frequentia aggrauetur pœna, quamuis in diuersis territoriis fuerint perperrata: vt docet Gomes. *lib. 3. resolut. cap. 5.* Clar. *in §. furtum, num. 10.* Giurb. *consil. 93. num. 2.*

Sed an ratione contrectationis rei furtiuæ, procedi possit criminaliter per Iudicem contra non subditum suæ iurisdictioni? magna est inter DD. contentio, vt notat Farin. *de inquisit. quæst. 7. num. 7. & 8.* vbi concludit, quod si non esset requisitus, furem liberè dimitteret: sed si requisitus esset, illum iudici remissionem petenti nunquam denegaret. Eandémque quæstionem fusiùs prosequitur *in tit. de furt. quæst. 174. num. 54. & sequent.*

Opinio Bartoli quæ vult, vt fur secum deferens & contrectans rem furtiuam, puniri possit ab eo, sub cuius iurisdictione facta est contrectatio, apud Nos videtur in praxi receptior; ita tamen vt Iudex contrectationis requisitus, remittere soleat ad Iudicem delicti, vt in praxi sæpiùs obseruatum vidi: quia plerumque fures isti sunt vagabundi, & non declinant iurisdictionem Iudicis contrectationis: ex notatis per Farinac. *dicta quæst. 174. num. 60. & 62.*

5 Verum quia quæstio ista est admodum controuersa vt omnes fatentur, & inter cæteros, Fachin. *lib. 9. quæst. iuris controu. cap. 20.* Ceual. *comm. qq. cap. 678.* Ego censeo attendenda esse concordata, quæ sæpè fiunt inter diuersas Monarchias, super concedenda delinquentium remissione ab vnâ ad aliam, & illis deficientibus standum esse consuetudini cuiuscunque tribunalis: quod & voluit Iulius Clar. *in pract. crimin. §. fin. q. 39. n. 4. versic. Benè verum est,* cum pro vtraque opinione, nępè quod fieri, vel non fieri debeat remissio, diuersimodè fuit variis in tribunalibus obseruatum, vt videre est apud Vincent. de Franch. *decis. 66.* & *ibi* Addentes Sanfelic. *decis. 68.* Thesaur. *decis. 90.* Et in Cathaloniâ procedi etiam per inquisitionem, non facta remissione, testatur Cancer. *lib. 2. cap. 2. num. 73.* Erit ergo semper attendendum quæ sit cuiusque tribunalis obseruantia, vt testatur etiam Bellam. *consil. 11. num. 6. versic. Quarto videtur.* Vbi agit de ciuitate hac Auenionensi: Tusch. *littera R, conclus. 152. num. 18.*

Etsi casus occurreret, considerandum esset in primis vtrum ageretur de delicto graui, quia in leuibus delictis Iudex originis vel domicilij, non debet remittere reum ad Iudicem loci delicti, Couarr. *dicto cap. 11. pract. quæst. num. 7. versic. Octauo remissioni locus erit.* Ranchin. *in addit. ad Guid. Pap. decis. 202.* Sanfelic. *decis. 68. n. 8.* Tusch. *littera R, concl. 152. num. 53.* 6

Præterea considerandum erit, vtrum Iudex origi- 7
nis vel domicilij, in delicto graui, præuenerit per
capturam personæ delinquentis: nam hoc casu,
difficilius obtineri poterit remissio ad Iudicem
loci delicti, † Nisi tamen præuentio fuisset affectata 8
& procurata ad euitandam maiorem punitionem
quam reus timebat, & sibi imminere credebat in
loco delicti, Boss. *in tit. de foro compet. num 80.* Iul.
Clar. *in dicto §. fin. q. 39. num. 4. in fine versic. si tamen*
reus, Sanfelic. *dicta decis. 68. num. 3.* qui idem locum
habere vult, si Iudex originis, vel domicilij præue-
nerit in citatione: sed de hoc nunc non agimus, cum
hoc esset redire ad materiam nostræ quæstionis
principalis, de cuius circunstantiis nunc tractamus.
De his etiam, Guazz. *in tract. de defens. reor. defens. 1.*
cap. 17. num. 34. † Hoc tamen certum est, quod si solæ 9
captæ fuerint informationes per aliquem ex istis Iu-
dicibus, ex hoc solo nulla oritur præuentio, nisi
etiam saltem processum fuerit ad citationem, An-
ton. Fab. *in Cod. lib. 3. cap. 14. definit. 3.* † Hoc item 10
certum est, inter Iudices istos locum esse præuentio-
ni, vt decisum est apud Vincent. de Franch. *dec. 37.*
& decis. 505. num. 3. & decis. 88. num. 3. Farinac. *qu. 7.*
num. 23.

Tertio considerandum est, vtrum interueniat requisitio Iudicis loci delicti, nam eo non requirente non debet vllâ ratione fieri remissio delinquentis, ad eius tribunal, Fachin. *lib. 9. quæst. iur. controuers. cap. 20. versicul. respondeo si petatur remissio.* Guid. Pap. *decis. 202. num. 2. in 6. requisito.* Et huiusmodi requisitio non sufficit quod fiat per litteras priuatas, sed debent etiam interuenire litteræ patentes debitè sigillatæ: Tusch. *in verbo, Remissio, d. conclus. 152. num. 9.* 11

In quibus litteris patentibus fieri debet summaria mentio delicti, & eorum quæ ex processu informatiuo resultant in genere, ita vt Iudex requisitus de remissione, possit aliqua ratione esse instructus de qualitate delicti, & quod illud tale sit quod remissionem mereatur, Couarr. *dicto cap. 11. pract. quæstion. num. 8.* Farinac. *dicta quæst. 7. num. 35. versic. Benè verum est.* 12

Rursus & quartò considerandum est, vtrum aga- 13
tur

tur de subditis eiusdem Principis, tunc enim multò facilius facienda est remissio, quam si fieri peteretur de Monarchiâ ad Monarchiam, Viuius *opin.* 420. *num.* 10. Farinac. *dicta quæst.* 7. *de Inquisit. num.* 25. Thesaur. *decis.* 90. *num.* 6. Merlin. *lib.* 1. *controuersiarum, cap.* 95. *n.* 15. Boss. *in praxi tit. de for. comp. n.* 54. Vnde in quadam causa falsæ monetæ fabricatæ in ciuitate Carpentoractensi, in qua causa præuentio facta fuerat per capturam in ciuitate Auenionensi & tribunali Viguerij, & carcerati fuerant expendentes monetam illam falsam in ciuitate Auenionensi, cum peteretur causam remitti ad ciuitatem Carpentoractensem vbi fabricata fuerat moneta, & delictum principale commissum, ad euitandam contentionem super præuentione, & ne continentia causæ diuideretur, Aduocatus Fiscalis Legationis obtinuit per rescriptum Superioris causam totalem Viguerio & Iudicibus delegari, qui in ea processerunt de voto duorum Rotæ Auditorum in Assessores deputatorum, vt tradit D. Laurent. *decis. Rotæ Auen.* 114. Et ita faciendum est, dum agitur de Iudicibus sub eodem Dominio constitutis, vt Superior vtriusque iudicis authoritate sua omnem hanc præuentionis controuersiam præscindat & terminet.

14 Si tamen ageretur de duobus Baronibus, seu Dominis iurisdictionalibus, quorum vterque iurisdictionem suam separatam haberet, quamuis essent sub eodem Principe, res non esset adeo expedita, vt notauit Sanfelic. *dicta decis.* 68. *num.* 16. Immò videtur quod hoc casu Baro qui præuenit, non teneatur delinquentem, aduersus quem præuentione & diligentiâ vsus est, alteri Baroni negligentiori remittere, quia quilibet iurisdictionem suam tuetur & defendit quantum in se est: Vincent. de Franch. *decisione octuagesimaoctaua, num.* 5. Tusch. *litera R, concl.* 152. *num.* 58.

15 Quinto considerandum est, vtrum reus sit vagabundus: talis enim potest per quemcunque iudicem puniri: ideo remissioni locus non erit, sed causa retinebitur per iudicem præuenientem. Clar. §. *fin. qu.* 39. *n.* 7. Guazz. *de defens. reor. defens.* 1. *c.* 17. *num.* 39. cum pluribus per eum citatis. Guid. Pap. *decis.* 102. *sub num.* 1. Quis autem dicatur vagabundus, explicat Clar. *ibidem n.* 8. nempe qui per orbem vagatur nullum habens certum domicilium. Copiosè Farinac. *dicta quæstione septima, de Inquisit. numero vndecimo, & sequent. & consil.* 64. *numero tertio.* Baiard. ad Clar. *quæst.* 38. *numero* 54.

16 Sexto attendendum est, vtrum agatur de delicto graui, per dolum, animo deliberato, & appensatè commisso, veluti de homicidio præmeditato, & præuia deliberatione facto, tunc enim iudex domicilij, vel originis, potest reum punire, constito sibi de delicto, non tamen ad pœnam ordinariam delicti, sed dumtaxat ad pœnam extraordinariam, Thesaur. *decis.* 90. *num. vltimo, versic. Quando vero delictum.* Quod eadem ratione procedere videtur, in assassinij crimine; quia assassinus à quolibet Iudice puniri potest: vt per Farinac. *dicta quæst.* 7. *num.* 10. & in publico latrone & grassatore itinerum. Idem *num.* 11. Verum licet quilibet iudex tales delinquentes punire possit, non tamen ex eo infertur, quod si ad publicum exemplum, Iudex loci delicti similes delinquentes sibi remitti postulet, iudex originis, aut domicilij quamuis præuenerit, non possit remittere delinquentem ad iudicem loci delicti: cum, vt supra *hoc eodem cap. num.* 6. dictum est, grauitas delicti mouere debeat iudicem præuenientem ad concedendam causæ remissionem, tantum abest vt illi nocere possit.

17 Septimo considerandum est, vtrum agatur de minori curiâ remissionem petente, aduersus maiorem. Quia licet minor curia non teneatur remittere causam quam præuenit ad maiorem, Bald. *in l. senatus, colum. fin. C. de accusat.* Tamen in dubio maius tribunal debet minori præualere, in materia præuentionis, si non plenè constet de præuentione minoris, vel in ea sit aliquod dubium. Vt ostendimus *in* 1. *p. parte huius tractatus, cap.* 9. *num.* 9. Et tradit Oldrad. *consil.* 124. Quod intelligit Farinac. *dicta quæst.* 7. *num.* 33. post Couar. *practicarum quæst. dicto cap.* 11. *num.* 10. *versic. Decimotertio illud.* vt locum habeat, quando agitur de Superiore qui habet facultatem auocandi ad se causas, vel per viam appellationis cognoscendi. Nam alioqui non dicitur maius tribunal: quod per nos explicatum fuit *parte* 1. *dicto c.* 9. *n.* 9. *&* 10. maius enim tribunal illud diximus, quod est maius in eodem genere iurisdictionis.

Octauo inspiciendum est, vtrum agatur de criminibus, quæ ex sui natura remitti non solent, quia propter illorum enormitatem quilibet Iudex præuenire, & cognoscere potest, & quilibet dicitur competens ad effectum etiam puniendi; veluti in crimine hæreseos, de quo abunde tractauimus *hac* 2. *par. cap.* 10. Vbi ostendimus hæreticum puniri posse vbicumque repertus fuerit, etiamsi ibi nihil impium fecerit: Socin. *Reg.* 87. *in prima limitat.* Duen. *regul.* 378. *limitat.* 27. Farinac. *dicta quæst.* 7. *num.* 17. 18

† Idem de crimine raptus dicendum est; quia huius criminis rei à quocunque Iudice puniri possunt: Socin. *ibid. limit.* 3. Duen. *limit.* 6. Farinac. *n.* 18. Sed eadem hæc ratio militat quæ suprà *num.* 16. Quod enim dicitur reum horum criminum vbique puniri posse, concludit quidem, si remissio peteretur ex capite incompetentiæ illius Iudicis; Sed si petatur eo modo quo petitur à quolibet Iudice competente, ratio illa non impediret quin fieri posset remissio; verbi gratia ad iudicem delicti: sicut fieri potest per alios Iudices, qui alioquin essent competentes. Excepto crimine hæreseos, de quo satis diximus, *dicto c.* 10. *huius partis.* 19

Nono videndum est, vtrum remissio delinquentis petatur fieri per Curiam Ecclesiasticam, ad aliam Curiam similiter Ecclesiasticam: tunc enim non est deneganda facilè remissio: imò Iudex ad illam concedendam procliuior esse debet, quin etiam & potest aliquando cogi per Superiorem, quia causæ omnes Ecclesiasticæ subsunt eidem supremo Principi, hoc est summo Pontifici, *Can. cuncta per mundum,* 9. *q.* 3. Baiard. *ad Clar. q.* 38. *n.* 80. 20

Decimo aduertendum est, quod Iudices qui subsunt alicui Principi, non debent reos remittere ad alienam Monarchiam inconsulto Principe, seu illo qui loco Principis est, Tusch. *litera R, dicta concl.* 152. *num.* 61. Quod procedit etiam si talis remissio fieret in casu alioquin permisso, Clar. *dicta quæst.* 38. *n.* 21. *in fine.* 21

Vndecimo sciendum est, quod si reus sit contumax in vtroque foro, nempe domicilij, seu originis, & delicti, quilibet Iudex in loco suæ iurisdictionis procedere debet, nec de remissione tali casu tractandum est, vt notat Boss. *in praxi crimin. tit. de foro compet. n.* 82. Si tamen reus coram vno ex istis duobus Iudicibus in hac causâ procedentibus comparere vellet, & purgaret suam contumaciam, quamvis talis comparitio fieret in tribunali illius Iudicis qui posterior fuit in procedendo & sumendo informationes de delicto, & post talem comparitionem purgatâ coram secundo Iudice contumaciâ citaretur coram primo, causa coram secundo tractanda esset, non obstante præuentione primi, dummodo talis 22

comparitio

comparitio & contumaciæ purgatio facta esset sine fraude. Ratio est, quia secunda comparitio potentior est, & coram secundo reus comparere tenetur & causam prosequi; ergo non coram primo, cum duobus in locis pro eodem delicto comparere non teneatur, *l. senatus, ff. de accus. l. fin. ff. nauta, caupon. stabul.* Boss. *in tit. de foro compet. num. 96. versic. fateor tamen.* Quod intellige iuxta notata inferius, *c. 32. num. 7. versic. & præmissa.*

CAPVT XII.

ARGVMENTVM.

Quando, & in quibus casibus præuentio causæ afficiat tertium in causa interuenientem, seu compareat vti euictionarius, seu authur laudatus principaliter, vel accessoriè interueniens. Vtrum possit tertius proponere exceptiones dilatorias sibi ex proprio iure competentes, & nominatim exceptionē suspicionis Iudicis quamuis causam præuenisset. Quid si esset in gradu statuti cogentis affines, vel consanguineos ad compromittendum, an ex personâ propriâ quamuis sit tertius, possit petere causam compromitti. Et de variis modis quibus tertius potest interuenire in causâ; ita quod illi obstet, vel non obstet præuentio. Quid statuendum sit in Clerico, seu alia persona Ecclesiastica, an teneatur comparere, & quomodo illi præuentio causæ obstare possit. Quid in emphyteuta laici, vel Ecclesiæ, in colono & similibus. Ad quem Iudicem spectet decisio huius articuli. Quid si tertius veniat post consummatas executiones, aut laxatas per Rotam Romanam executoriales. Vtrum tertius qui non spoliauit, nec spoliari mandauit suspenso petitorio sit in eo audiendus. Quæ sit differentia inter nominationem & laudationem authoris, ad effectum transferendi iudicium in nominatum, non autem in authorem laudatum.

SVMMARIVM.

1 *Tertius veniens ad causam quando dicatur venire accessoriè.*

2 *Legatarius pro suo interesse potest assistere liti quæ mouetur inter alios super inofficiositate testamenti.*

3 *Lis si mota fuerit super inofficioso testamento, præuentio obstabit legatario qui nouum non poterit mouere iudicium.*

4 *Siue legatarius sciuerit litem agitari super querela inofficiosi testamenti, siue ignorauerit; sententia quæ in illa causa feretur, afficiet legatarium.*

5 *Quando auctor laudatus comparet in causa tanquam vnus ex principalibus, potest eandem litem prosequi, vel nouam si velit instituere, nec præuentione ligatur.*

6 *Causa principaliter & separatim per euictionarium intentata, non impedit cursum causæ contra emptorem iam præuenta.*

7 *Præuentio obstat euictionario, volenti interuenire ad solam rei conuenti defensionem.*

8 *Euictionarius, aut alius tertius, per suam interuentionem non possunt nouare iudicium, inuito actore.*

9 *Nouatio iudicij, nunquam fit, inuito eo, cui ius actionis vel obligationis competit.*

10 *Euictionarius, ante litem contestatam, potest etiam inuito emptore, proponere omnes exceptiones declinatorias, eidem emptori competentes.*

11 *Intellige, dummodo exceptiones illas proponat intra easdem dilationes, intra quas, principalis id posset.*

12 *Tertius, post litem cum principali contestatam, non potest opponere ex personâ suâ exceptiones declinatorias sibi competentes, ne ex eius interuentione deterior fiat conditio actoris.*

13 *Expenditur opinio Romani* singul. 330.

14 *Tertius ad causam admissus, potest Iudicem, quamuis præuenientem & approbatum, recusare ex proprio capite ex causâ suspicionis, etiam post litem contestatam.*

15 *Si contentio sit inter proprietarium & vsufructuarium, super præuentione causæ per alterum eorum factâ, quid obseruari debeat.*

16 *Tertium, etiam ex personâ propriâ, omnes declinatorias exceptiones proponere posse, post litem contestatam, nonnulli existimant.*

17 *Euictionarius, an possit opponere ex persona sua, contra actorem, exceptionem compromissi statutarij, propter affinitatem, seu consanguinitatem cum ipso: Affirmatiuè.*

18 *Limitatur, vt non procedat, quando non comparet vti author laudatus, sed defensorio nomine.*

19 *Tertius veniens ad excludendum tam actorem quam reum, potest actori opponere exceptionem,* Tua non interest, *& similes peremptorias.*

20 *Quid intersit, inter exceptionem suspicionis, & alias dilatorias, ratione oppositionis ipsarum facienda per tertium.*

21 *Tertius potest in causa, tribus modis comparere.*

22 *Tertius veniens ad defendendum, causam assumit in statu in quo reperitur.*

23 *Quando tertius comparet in causa ad excludendum reum solum, vel actorem solum, potest nouum iudicium intentare, nec ligatur præuentione.*

24 *Tertius volens tam actorem quam reum excludere, potest nouum iudicium inchoare, si tamen velit interuenire in lite cœptâ, & præuentâ, debet venire in statu in quo causa reperitur.*

25 *Tertius interueniens ad repellendum tam actorem quam reum, non retardat cursum causæ inter principales præuenta.*

26 *Tertius interueniens dumtaxat ad vitandam inter partes litigantes collusionem, ligatur præuentione nec mutat iudicij naturam, imò eadem persona reputatur cum principali cui assistit.*

27 *Ampliatur vt procedat, siue iste tertius assistens sciuerit litem agitari, siue ignorauerit.*

28 *Quando principalis est de collusione omnino suspectus, potest in totum remoueri à lite, requirente eo qui habet interesse.*

29 Tenor

29 *Tenor decreti, quo tertius admittitur ad causam diligenter inspiciendus est, & quid vtilitatis inde resultet.*

30 *Tertius volens excludere actorem simul & reum, potest petere sibi caueri de re restituenda per victorem, casu quo sibi debeatur.*

31 *Protestatio sola tertij hoc casu sufficit, ne sententia inter alios lata ipsum afficiat.*

32 *Sed vltra protestationem, potest petere sibi caueri vt supra.*

33 *Quamuis clericus author laudatus, comparere teneatur, ex veriori sententiâ, coram Iudice laico, tamen sententia contra Clericum non potest exequi nisi authoritate Iudicis Ecclesiastici.*
Intellige id procedere in Iudice merè laïco, secus est in Ecclesiastico, habente iurisdictionem prorogabilem.

34 *Continentiam causæ diuidi, non est inconueniens, quando agitur de personis quæ sunt diuersi fori.*

35 *Clericus potest prorogare iurisdictionem coram alio Iudice Ecclesiastico, non omnino incompetenti.*

36 *Differunt euictio & indemnitas, quæ est causa omnino separata à lite principali, nec subest præuentioni illius.*

37 *Tertius citatus pro indemnitate, tanquam possessor, veluti si actione hypothecaria, vel interdicto Saluiano impetatur, est reus, & coram Iudice suo conueniendus, etiamsi in consequentiam actionis contra alium intentatæ conueniatur. Sed hoc casu Superior pro vnione causarum adeundus est.*

38 *Tertius comparens adhæsiuè, præuentione causæ principalis ligatur.*

39 *Quando Tertius possidens nomine alterius, veluti colonus, in ius vocatur, Dominus principale habens interesse, potest petere se remitti ad suum iudicem.*

40 *Præuentio facta contra colonum, non afficit Dominum, nisi Dominus legitimè citatus fuerit, in persona coloni.*

41 *Emphyteuta, vel feudatarius, si citentur super dominio directo, iudicium transfertur in Dominum, qui potest petere se remitti ad suum Iudicem non obstante præuentione. Intellige vt* num. præcedenti.
Magna est differentia inter nominationem principalis: & citationem authoris laudati, in primo enim casu præuentio non afficit nominatum, qui potest petere se remitti ad suum Iudicem; in secundo vero casu tenetur litem defendere coram illo iudice qui præuenit.
Operarij laborantes de mandato Domini, si illum nominent, lis transfertur in Dominum.
Idem dicendum est de pluribus se Dominos directos eiusdem rei contendentibus: quod per plures casus ibidem explicatur.

42 *Quando agitur de Emphyteusi Ecclesiasticâ, Iudex laicus de illâ cognoscere non potest, secundum mentem Rotæ Romanæ, quamuis emphyteuta esset laicus.*

43 *Ægidianæ constitutioni locum non esse Rota censuit, quando inter corpora contentiosa adsunt aliqua existentia de dominio directo Ecclesiæ.*

44 *Controuersia mota super qualitate fundante iurisdictionem, terminanda est summariè per eundem Iudicem causæ: quod quomodo procedat explicatur.*

45 *Controuersia præuentionis inter duos Iudices, non est per alterum ipsorum, sed per Superiorem, aut per Arbitros iuris terminanda.*

46 *Tertius post consummatas executiones, nouum debet mouere iudicium.*

47 *Consummatæ executiones quando dicantur secundum stylum Rotæ Romanæ.*

48 *Præuentio non potest opponi Tertio, post executiones consummatas litem mouenti.*

49 *Rota non solet relaxare mandatum executiuum, sed solum concedit executoriales, & quæ sit eius praxis.*

50 *Laxatis executorialibus, & concessâ declaratoriâ, dicitur facta realis executio secundum stylum Rotæ.*

51 *Patronus veniens in promptu, & docens de iure suo indubitato, impedit executionem laxatam ipso non citato, in lite inter alios existente, quamuis de tribus sententiis conformibus ageretur.*

52 *Idem si doceret statim de iure suo, per probationes in Curiâ incontinenti faciendas.*

53 *Tertius qui non spoliauit, nec spoliari mandauit, admittitur etiam in petitorio, quamuis illud fuisset suspensum.*

54 *Limita nisi ius istius Tertij esset connexum cum iure spoliantis. Idem obseruandum est quando commissio facta fuit cum clausula,* parito breui, *quæ (quoad fructus) non afficit tertium non habentem ius connexum,* num. 56.

55 *Tertius qui causam suam tanquam principalis committi curauit, veniens in vim suæ commissionis, non tenetur venire in statu in quo causa reperitur.*

57 *Tertius appellans quando faciat acta sua. Et remissiuè de materia.*

DIximus in prima parte huius tractatus, *cap. 20. num. 18. & seqq.* euictionarium non posse ex suâ personâ & priuilegio, impedire quin causa coram vno Iudice præuenta aduersus emptorem nullo suffultum priuilegio, coram eodem Iudice præueniente terminetur. Excepto fisco, cuius hac in re speciale est priuilegium, vt *ibidem* demonstrauimus.

Nunc autem quæritur è conuerso, quid statuendum sit, quando emptor priuilegiatus, veluti pupillus, vidua, miles, scholaris aut Doctor, aut alius quilibet cui competit exceptio fori declinatoria, non vult illius Iudicis coram quo citatur iurisdictionem declinare, vtrum venditor, seu alius euictionatius possit; non obstante præuentione causæ facta coram illo Iudice; ex personâ ipsius emptoris vel possessoris citati, vti illâ exceptione fori declinatoriâ, petendo causam remitti ad Iudicem rei conuenti. Hanc quæstionem nuper ego habui in facto. Quia quidam oriundus ciuitatis Carpentoractensis citatus in prima instantia coram Auditore in ciuitate hac Auenionensi, nolebat petere se remitti ad suum Iudicem ordinarium, quod tamen de iure facere poterat: cum autem vocasset euictionarium, hic volebat petere remissionem eiusdem causæ etiam inuito & renuente illo, qui vti possessor & vti principalis vocatus in ius fuerat. Ideo fuit dubitatum quid hac in re statuendum esset.

Et quia quæstio ista satis amplam & apud DD. 1
intricatam continet materiam, ideo vt distinctè procedamus, supponendum in primis est pro illius resolutione, non solum euictionarium, seu authorem laudatum, sed etiam quemlibet alium Tertium, duobus modis in causa posse comparere, seu interuenire. Primo quidem accessoriè ad defendendum reum citatum, seu etiam quando comparet dumtaxat ad assistendum liti, ne colludatur inter duos colitigantes. † Huius casus exemplum habetur *in leg. si suspe-* 2
ct. 1. ff. de inoffic. testam. Vbi dicitur Legatarium, liti quæ inter duos hæredes scriptos super inofficioso

testamento vertitur, assistere posse ad impediendum
ne inter ipsos, aliqua fiat collusio in sui præiudi-
3 cium.† Habetur etiam, *in Auth.nunc si hæres, C.de li-
tigios.* Si enim Legatarius velit post motam.& coram
aliquo Iudice præuentam litem, nouam in præiudi-
cium huiusmodi præuentionis litem mouere, & no-
uum inchoare processum, non audietur, immò à
iudicij limine repelletur, eique obstabit exceptio
præuentionis, cum agens illo modo teneatur com-
parere & causam prosequi coram Iudice, qui præ-
uenit, & coram illo rationes & iura sua deducere, io
4 statu & terminis in quibus causa reperitur.† Ratio
est, quia sententia in huiusmodi inofficiosi testa-
menti controuersia proferenda contra hæredem, vel
pro hærede, ipsum quoque Legatarium afficiet, &
ius faciet quoad ipsum, siue causam agitari sciuerit,
siue ignorauerit, per iura & rationes allegatas, Co-
uar. *pract.quæst.c.13.n.3.* Et probatur per text. *in dicta
Auth.nunc si hæres, C.de litigios.*

5 Secundo author laudatus, seu alius quilibet ter-
tius comparere potest in iudicio, principaliter pro
suo interesse, & non accessoriè. Et hoc casu si agatur
de iure quod non habet dependentiam à iuribus
partium collitigantium, datur illi electio comparen-
di in eodem iudicio si velit, & tunc faciet senten-
tiam, & acta sua. Et post talem comparitionem &
admissionem ad causam, tenebitur eandem subire
sententiam, idemque iudicium continuare. Si vero
malit ex proprio iure nouam litem inchoare (cum
supponamus iut ipsius nullam habere cum iure col-
litigantium dependentiam) poterit hoc facere, ne-
que illi obstabit præuentio & litispendentia inter
partes principales, cum hoc ius sit diuersum & se-
paratum à iuribus partium. Ita declarauit Rota in
vna Toletana Decimarum coram Eminentiss. Pam-
philio 19. Februarij 1553. inserta apud Marchesan.
de commiss. parte 2. fol.153. & habetur apud Ludo-
uis. *decis.303.num.3.*

6 Causa tamen hoc modo intentata per Tertium
istum æquè principaliter, & ex iure independenti
agentem eo modo quo dictum est, non impediet cur-
sum causæ inter principales ipsos præuentæ, sed
vtraque causa curret marte suo. Ludouis. *dicta decis.*
7 303.† Nec obstabit hoc casu huic Tertio, separatim
& nouo iudicio agenti, quamuis illi opponatur cau-
sam inter principales esse præuentam, nisi quatenus
vellet interuenire accessoriè, & ad solam defensio-
nem rei conuenti, iuxta primam partem huius di-
8 stinctionis. Idem Ludouis. *decis.396.num.2.*† Cum
non possit per suam adhæsionem mutare naturam,
statum ac terminos iudicij præuenti, idem *dec.576.
num.7.*

Notandum tamen est, quod euictionarius cui lis
fuit per possessorem denunciata, non potest cogere
actorem vt mutet personam, & ipsum agnoscat in
partem, & in se iudicium à possessore transferri per-
mittat. Semper enim protestabitur actor, (prout so-
lent protestari Practici nostri) se nolle mutare per-
sonam nec iudicium nouare, & ipse in sua protesta-
tione fundatus erit. † Quia nouatio iudicij, vel
9 obligationis, non potest fieri sine consensu illius cui
ius actionis, vel obligationis competit: *l.si mandato,
§.1.ff. mandat.* Bart. *in l.solutionem, n.6.ff. de solution.*
Natt. *cons.630.n.2.ad fin.* Benintend. *decis.Bonon.92.*
Barbos. *in l.venditor, 49.n.107.ff.de iudic.*

10 His ita præmissis, deueniendo nunc ad resolutio-
nes quæstionis nostræ principalis; sit Prima con-
clusio, quod si author laudatus, cui lis tanquam de
euictione obligato denunciata fuit, compareat in
iudicio, ad assistendum liti, & defendendum empto-
rem citatum; ante litem contestatam, potest non ob-
stante præuentione causæ, (quam ex sola citatione
induci sæpius ostendimus) omnes exceptiones fori
declinatorias opponere ex personâ emptoris illi
competentes, etiam illo inuito, vel renuente. Quia,
venditor, aut quilibet alius tertius comparens ad
defendendum reum in ius vocatum, tanquam inter-
esse habens in hac defensione, potest allegare & pro-
bare omnia per reum omissa, & opponere omnia
quæ ipse reus opponere posset: Gloss. 1. *in d. l.si su-
specta, C.de inoffic.testam.* Gloss. item 2. *in c.final. De
procurat.in 6.* † Dummodo tamen talia proponat, & 11
excipiat intra easdem dilationes, intra quas reus, &
possessor admitteretur ad illarum oppositionem,
probationem & deductionem, cum vt mox dictum
est, teneatur defensionem assumere in eodem statu,
& terminis in quibus causa reperitur, *cap. 2. vt lite
pendent.* & ita concludit Barbos. *in dicta l.venditor,
n.171.ff de Iudic.*

Secunda conclusio. Euictionarius, aut alius ter- 12
tius veniens ad iudicium, ad defendendum dumta-
xat reum, non potest opponere exceptiones decli-
natorias sibi ex personâ suâ competentes, si lis fuerit
cum possessore contestata, & propterea illi sic com-
parenti & exceptiones huiusmodi proponenti, ob-
stabit hoc casu exceptio præuentionis iudicialis,
quod explicatum est per nos *p. 1. huiusce tr..ctatus,
cap.20.n.19.* & per Marchesan. *de commissionib.tit.de
euocat.causar.p.2.§.2.n.1.* Natt. *consil.99.* Caualcan.
dec.5.num.39.p.4. Surd. *decis.147.n.5.in fine.* Giurb.
decis.Sicil.n.24.& 25. Quia ex defensoris interuen-
tione non debet fieri deterius actoris ius, vt mox di-
ximus *num.9.*& tradit Honded. vltra ibi citatos *cons.
25.n.11.& seqq.vol.1.*

Et propterea non admitterem in terminis huius- 13
ce casus doctrinam Romani *singul.630.* existimantis
venditorem aut alium tertium comparentem, etiam
post litem contestatam posse ex persona propria op-
ponere exceptiones fori declinatorias: quod dicit
se ita in magna causa iudicasse. Quia hæc opinio,
sic simpliciter accepta, contrariatur communi sen-
tentiæ de qua supra, nempè quod tertius hoc casu
veniens ad defendendum reum, tenetur causam
assumere in statu, & terminis in quibus reperitur.
Ergo impossibile est, vt causam in vno tribunali præ-
uentam, ad aliud tribunal post contestatam litem
trahere possit.

Speciale tamen est, in proponenda aduersus Iu- 14
dicem suspicionis exceptione, ad ipsum à causæ co-
gnitione remouendum, quod tertius aut author lau-
datus, si ad causam pro suo interesse admissus fue-
rit, potest ex personâ propriâ exceptionem illam su-
spicionis & recusationis opponere. Ratio est, quia
cum semel ad causam fuerit admissus, etiam post
litem contestatam, non debet cogi ad litigandum
coram Iudice sibi suspecto: & quemadmodum post
approbationem iudicis factam expressè, vel tacitè
coram ipso comparendo, pars principalis potest ni-
hilominus illum recusare propter causas suspicio-
nis de nouo aduenientes, *cap.insinuante,* & ibi DD.
maximè Felin. *num.15.De effic.Iudic.deleg.* ita & iste
tertius cum de nouo ad causam admissus fuerit sim-
pliciter, post litem contestatam, nec dictum fuerit
quod admittebatur in terminis & statu in quo cau-
sa reperitur, poterit suspectum allegare Iudicem;
quia cum de nouo admissus fuerit, perinde est, ac
si causæ suspicionis de nouo superuenissent: licet
enim forsan hæ causæ antiquiorem habeant origi-
nem, tamen nondum proponi poterant, cum iste ter-
tius non esset in lite, ad quam de nouo fuit admissus.

† Quod

15 † Quod probatur per text. *in l. si pariter 9. ff. de liber. caus.* Vbi dicitur quod si seruus super libertate litiget, & in lite concurrant proprietarius & vsufructuarius eiusdem serui, vnus sine alio liti assistere potest. Si tamen alter eorum, cum fuisset absens, deinde iudicio super liberali causa nondum finito superuenerit, cogendus erit coram eodem Iudice qui causam præuenit, litigare. Sed tamen si iustam causam afferat propter quam ad eum remitti non debeat, veluti si eundem Iudicem propter inimicitias sibi suspe-
16 ctum esse allegauerit, audiendus erit. † Atq; ita, Tertium post litem cõtestatam ad causam admissum, Iudicem ex propria persona suspectum allegare, & remouere posse tradunt plurimi D. D. veluti Abb. *in cap. cum super, n. 2. ff. de offic. Iudic. deleg.* & *ibidem* Fel. *n.* 1. Gaill. *lib.* 1. *obseru.* 71. *n.* 7. Iacob. Laurent. *de Iudice suspect. cap.* 15. *n.* 23. Sanfel. *dec.* 90 *n.* 20.

17 Non videtur dissimile quod dicunt DD. quod scilicet quando author laudatus, seu euictionarius veniens in causa, vult suscipere iudicium, debet audiri si petat fieri compromissum, ex eo quod est affinis, vel consanguineus sui aduersarij litigantis, quamuis non sit affinitate, vel consanguinitate iunctus cum eo cuius iudicium suscipit, existente statuto per quod affines ad compromittendum adstringuntur, vt declarat & fusè propositis in vtramque partem rationibus determinat Bart. *in sua quæst.* quæ incipit, *Pisanæ ciuitatis concilium* quæ *est secunda inter quæstiones ipsius*, ad cuius doctrinam semper recurrendum est, prout ipse se remittit *in l. procurator* 2. §. 1. *ff. rem rat. haber.* Borell. *de comprom.* §. 1. *gloss.* 3. *n.* 3 & *a. quæst.* 43. Matant. *in specul. parte* 6. *actu* 2. *n.* 7. Quod tamen limitatur vt non procedat quando euictionarius, aut alius tertius, comparet accessoriè & nomine defensorio ac sponte, vt ostendit Carpan. *ad statut. Mediol. parte* 1. *cap.* 115. *n.* 83.

18 Immo, quod plus est; Gaill. *lib.* 1. *obseruat.* 71. *n.* 7. fortius existimauit, Tertium ad causam admissum, non solum exceptionem suspicionis, sed & omnes alias dilatorias exceptiones opponere posse, etiam post litem contestatam: quod & antea voluit Angel. *in l. venditor* 49. *ff. de Iudic. num.* 1. post Innocent. *in cap. Capitulum Sanctæ Crucis, num.* 7. *de rescript.* Ias. *in l. ita demum, num.* 5. *in* 15. *limitatione C. de procurat.* Quod procedere asserit Iacob. Laurent. *in tractat. de Iudice suspect. cap.* 15. *num.* 23. Etiamsi tales exceptiones huic Tertio ex persona propria competerent: limitando tamen, vt locum habeat quando iste tertius ignorauit litem agitari, secus si sciuerit, vt ibi per eum.

19 Sed hæc sententia non obtinet in terminis in quibus nos versamur, sed tantum quando agitur de Tertio qui comparet ad excludendum vtrumque, nempè tam actorem, quam reum, ex eo quod Tertius iste neutri ius competere prætendit, sed sibi soli, & rem seu ius controuersum ad se solum spectare, ad hoc vt eâ ratione ambo colligantes excludantur: tunc enim proponendo exceptionem exclusiuam vtriusque, veluti *Vestrâ non interest.* & quid simile, tunc enim audiendus est. Sed hoc omnino differt à casu nostro, in quo loquimur de exceptionibus dilatoriis; at vero exceptiones quæ proponuntur ad exclusionem vtriusque, sunt peremptoriæ, vt dicit Barbos. *in l. Titia* 35. *n.* 7. & 8. *ff. solut. matrim.* Sed quod iste Tertius veniens post litem contestatam, possit generaliter omnes exceptiones dilatorias proponere, non videtur verum, nisi nouum iudicium instituat contra vtrumque; tunc enim cum sit noua causa, omnia opponere posset quæ de iure ante vel post litem contestatam opponi possunt.

Aliquis tamen adhuc remanet scrupulus; quia 20 dici potest nullam diuersitatis rationem allegari posse inter exceptionem suspicionis, & alias dilatorias. Ratio enim allegata quod exceptio suspicionis, tertio ad causam admisso suffragatur, consistit in eo quod illa superuenit de nouo propter nouam Tertij admissionem, eodémque modo militare videtur in aliis exceptionibus dilatoriis, quæ de nouo etiam obueniunt illi, qui de nouo admittitur ad causam, Castrens. *consil.* 2. *num.* 3 *lib.* 2. & *consil.* 147. *num.* 3. *eodem lib.* 2.

Pro totali & solidâ harum difficultatum, totiúsque quæstionis solutione, repetendum est, quod suprà diximus, *n.* 1. & *sequentibus*, nempè quod tertius potest interuenire in causa pluribus modis. Primo quando venit accessoriè ad defensionem actoris aut rei. Secundo quando venit ad reum solum excludendum, vel actorem solum, veluti quando actori dicit, *Non tibi, sed mihi competit actio proposita.* Vel reo obiicit, *Tu non potes defendere, quia ego sum verus possessor prædij contentiosi, aut alterius rei in litem deductæ.* Tertio quando iste nouus in causa interueniens, comparet ad excludendum vtrumque, nempè tam actorem quam reum, dicens; *Non tibi competit actio, nec alteri colligantis defensio, sed plenum ius ad me spectat.* 21

In primo casu cessat difficultas. Quia vt ostendimus superius, *num.* 3. & *sequentibus*, Tertius veniens ad solam defensionem rei, tenetur assumere causam in statu in quo reperitur: non potest igitur exceptiones declinatorias proponere, nisi intra easdem dilationes, intra quas principalis illas proponere posset, vt suprà, *n.* 10. dictum fuit. 22

In secundo casu, quando tertius vult vnum dumtaxat ex colligantibus excludere, tale iudicium intentatum à tertio, est nouum & omnino separatũ & æquè principale, immo & magis principale, quia hoc casu ille Tertius subit vices actoris, & eius causa præiudicialis est causæ principali, siue de actione, siue de defensione tractetur: vt notatur *in l. Titia* 35. *ff. solut. matrim.* Couar. *pract. quæst. cap.* 14. *n.* 3. Vnde cum sit nouum iudicium, sequitur omnes exceptiones, etiam declinatorias, in eo opponi posse. Non enim tenetur causam assumere in statu & terminis in quibus illa reperitur, sed nouum omnino iudicium mouere potest. 23

In tertio casu, quando reus tam actorem quam reum excludere intendit, potest quidem vel nouum inchoare iudicium, vel si malit litem cœptam prosequi. Sed nouum intẽtando iudicium, non propterea retardatur cursus litis cœptæ, immo vtraque causa currit marte suo, vt dicit Couar. *dicto cap.* 14. *num.* 4. *versic. Nos vero contrarium.* At vero si litem cœptam prosequi malit, tenetur illam assumere in statu & terminis in quibus reperitur, & per consequens iuxta distinctionem superius in primâ conclusione propositam, non potest exceptiones declinatorias post litem contestatam proponere. Et ita intelligenda est doctrina Gaill. & aliorum superius allegatorum *num.* 18. Quibus assentitur Mascard. *in tract. de probationibus conclus.* 690. *Exceptio dilatoria: num.* 4. & Sanfel. *dec.* 90. *num.* 16. Vnde ex præmissis resultat 24

Tertia conclusio, quæ iam satis explicata est, quod tertius comparens in causâ, volens excludere simul tam actorem quam reum, non retardat cursum causæ inter ipsos vertentis: Cancer. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 16. *num.* 17. *versic. secus.* Et quamuis hoc in capite duæ sint opiniones contrariæ, quas refert Menoch. *consilio* 488. *numero* 8. Giurb. *decision.* 1. *num.* 32. 25

Tamen verius esse censent, processum hoc casu inter partes principales inuicem litigantes, minimè retardari, & Sanfel. *decis.90. num.18.* Et hanc sententiam conformem esse sensui Rotæ Romanæ, sæpiusque secundum illam fuisse iudicatum, testatur Addit.ad Burat.*decis.833.num.10.littera B.*

26 Quarta conclusio. Quando tertius interuenit dumtaxat, propter timorem collusionis, timens ne actor & reus aliquid in eius perniciem moliantur, tunc iudicij præuentione ligatur, nec potest forum declinare aut nouam litem instituere, cum hoc casu interueniat dumtaxat accessoriè & non vti principalis, & per consequens, iudicij naturam mutare non possit, *cap.vltimo.vt lite penden.in 6.* Innocent. Fel.& alij, *in cap.cum super. De offic.deleg.* Meooch. *dicto consil.* 488. *num.*4. Reputatur siquidem eadem persona cum principali, ideo exceptiones dilatorias ex propriâ personâ opponere non potest, Merl.*lib.*

27 1.*controuers.forens.cap.*30.*num.*3.*&* 4. † Idque procedit siue tertius iste litem agitari sciuerit, Merl. *ibid.num.*8. vbi allegat, Couarr. *pract.quæst.cap.*13. Gail. *lib.* 1.*obseruat.*71.*num.*14. Ioseph. Lodou.*decis. Perus.*26.*num.*25. Quamuis in alio casu quando tertius venit, quasi eius principaliter intersit, si sciuerit litem agitari, gesta in illa lite ipsum afficiant, secus si ignorauerit. Et hæc est vna ex notabilibus differentiis, inter casum tertij interuenientis principaliter pro suo interesse, & secundario, timore collusionis: ad nontata *in l. sæpe 63. ff. de re iudic.* vt aduertit Merl. *loco citato,num.*7. post Giurb.*decis.* 1.*num.* 9.& alios plures ab ipsis citatos.

28 Immo si talis sit timor collusionis, vt de eâ verisimiliter Iudex dubitare posset, liceret huic tertio coius principale interesse venit in controuersiam, omninò repellere à prosequutione litis suspectum istum litigatorem, vt notatur *in cap.*2.*de procurat.in* 6.*l.si perlusorio,ff.de appellat.* Vant.in *tract.de nullit.in tit. Quis possit dicere de nullit.num.*11. *versic. Quinimo si principalis.*

29 Vnde colligitur benè inspiciendum esse in praxi teoorem decreti, per quod tertius ille ad causam admittitur. Si enim simpliciter admittatur ad assistendum liti, vel cum clausulâ, *quod non audiatur nisi ad assistendum,* tunc certum est, illum non posse ex personâ suâ exceptiones aliquas dilatorias opponere in præiodicium partium collitigantium, aut etiam in detrimentum illius tribunalis coram quo causa fuit præuenta, Sanfel.*dicta decis.*90.*num.*21. Giurb.*decis.* 1.*n.*35. Et de hac admissione ad effectum simplicis audientiæ, egit Rota Romana, *decis.*493.*parte* 5. *recent.tom.*2.

30 Quinta conclusio. Quando tertius comparet ad excludendum actorem solum, vel reum solum, debet omnia acta causæ repetere ex integro: secus tamen est si vtrumque velit repellere, & excludere. Tunc enim non potest impedire cursum causæ inter ipsos vertentis, vt superius dictum est. Hoc tamen addendum est, quod hoc casu, ille ex collitigantibus qui vicerit, tenetur dare cautionem de restituendo huic tertio rem peritam, casu quo postea tertius iste sententiam obtinuerit fauorabilem: iuxta textum *in l.à quo ff.de rei vendicat.* Honded. *consil.*25.*libro* 1. Cancer. *libr.*2 *variar.resolut.cap.*16.*de tertiis opposit. num.*7.*&* 8.& iuxta tradita per Bart. *in l.si perlusorio, §.*1.*ff.de appellat.*

31 Posset forsan esse vtilius huic tertio (quatenus Iudicem, & notarium sibi confidentem eligere velit, nec causæ præuentione ligari) facere protestationem qualiter non intendit per illam litem sibi præiudicium inferri, immo quod in animo habet contra alio iudice pro iure sibi competenti aliud nouum, & separatum intentare iudicium, Barbos. *dicta l. Titia* 35.*num.*8.*ff.solut.matrim.* † Et hoc casu videtur 32 sufficere, quod isti tertio, per eum qui vicerit præstetur cautio de re restituenda in casum futuræ victoriæ contra ipsum obtinendæ, vt suprà diximus, *num.* 30. iuxta notata per Merl. *dict. lib.*1. *controuers.cap.* 30.*num.*25.

Sexta conclus. Quamuis alias dixerimus, & verū 33 sit, quod Clericus assistens liti contra possessorem seu reum intentatæ, dum in euictionem vocatur, nō potest fori declinatoriam allegare, immo in eodem iudicio comparere tenetur; tamen sententiæ executio non debet fieri contra ipsum authoritate Iudicis laici, cum iste sit Iudex omnino incompetens, & funditus careat iurisdictione aduersus clericum, propter legis expressam prohibitionem & resistentiam. Quod de Iudice laïco intelligo, nam si ageretur de Iudice Ecclesiastico, qui licet non esset Iudex ordinarius illius clerici, iurisdictionem tamen haberet prorogabilem, posset iste Iudex contra clericum authorem laudatum sententiam proferre, & executioni demandare: secus est si non haberet iurisdictionem prorogabilem, vel si procurator sine speciali mandato fecisset prorogationem, vel si clericus haberet Iudices cum priuatiuâ iurisdictione deputatos, tunc enim cùm iurisdictio illius iudicis qui de causâ principali cognoscere volt, non sit prorogata, vel prorogabilis, non nocebit clerico euictionario præuentio primi illius Iudicis, quia vbi quis non potest esse Iudex, non est locus alicui præuentioni: quæ omnia benè comprobat Cyriac.Nig. *controuers.*383.*num.*24. *versic.ad id etiam.* Quando autem & in quibus casibus possit Clericus prorogare iurisdictionem Iudicis alterius Ecclesiastici, tradunt *DD.in cap.significasti* 18.*de foro compet.* Carol.de Graff. *de effect. cleric.effectu* 1.*num.*53.*& sequentib.* Barbos. *in l.*1.*ff.de Iudic.art.*3.*num.*179.*& multis sequentib.* Veritas est quod non potest prorogare iurisdictionem alterius Ecclesiastici sine consensu proprij Episcopi, expressè, nec tacitè; nisi impropriè, videlicet propter delictum, cum hæc sit potius amissio priuilegij, quam prorogatio iurisdictionis, vt dicit Gratian. *decis.*78.*num.*52. si igitur versemur in casibus in quibus Clericus potest alterius Iudicis Ecclesiastici iurisdictionem prorogare, tunc Iudex iste Ecclesiasticus prorogatus, poterit sententiam contra Clericum authorem laudatum pronunciare & executioni damandare: secus si esset Iudex laicus, cuius iurisdictio nullo modo prorogabilis est per clericos. Fontanell. disputans in vtramque partem, *decis.*309.*&* 310. Videndus Barbos. *in tract. iuris Eccles. vniuers. lib.*1.*cap.*39.*§.*2. *numer.* 118. Mangil. *de euictionib. quæst.*6. *num.*35. Sord. *consil.*396.*num.*35.*& sequentibus.*

Neque obstat, si opponatur quod si per vnum Iudicem fieret processus, & executio per alium, continentia causæ diuideretur: contra *l.nulli, C.de Iudic.* 34

Quia axioma illud non procedit, quando agitur 35 de personis quæ sunt diuersi fori, quia causa non est inconueniens si causa diuidatur, & quilibet remittatur ad suum iudicem competentem, Vinc.de Franc. *decis.*426. Griuell. *decis. Dolan.*31.*num.*14. nisi tamen ageretur de negotio indiuiduo, tunc enim causa Ecclesiasticæ iurisdictionis tanquam dignior totam litem ad se traheret ratione prærogatiuæ & præeminentiæ, Rota apud Anton. de Marin. *cap.*107.*num.*13.*&* 14. cum supponamus causam diuidi non posse.

Quando igitur clericus comparuit coram iudice 36 non

non omnino incompetenti in casibus in quibus iurisdictionem illius prorogare potest, aut etiam laicus qui fori privilegium habet, alterius prorogavit iurisdictionem, si talis sit cui ius variandi non competit, non potest post litem contestatam, imò & post approbatam iurisdictionem per consensum expressum, aut tacitum recedere ab illius tribunali sub prætextu suæ declinatoriæ, quia post litem contestatam exceptiones fori declinatoriæ opponi non possunt, Cancer. *lib.1.var.resol.c.28.n.3.*

36 Septima conclusio. Si non agatur de evictione, sed de indemnitate consequendâ, præventio non obstabit, quominus Tertius pro rei litigantis indemnitate vocatus, exceptionem fori declinatoriam ex personâ suâ opponere possit. Exemplum afferri potest, si quis tanquam bonorum possessor citatus fuerit, & actione hypothecariâ vel Salviano interdicto impetitus, & dicat adesse alios possessores posteriorem hypothecam & ius habentes, petendo eos in eâdem causâ citari, & in casum condemnationis, eâdem sententia condemnari, ad seipsum possessorem relevandum & indemnem servandum, ex eo quod anterior possessor habet ius agendi pro sua indemnitate adversus posteriorem, tunc si iste tertius pro indemnitate consequendâ citatus habeat fori declinatoriam, poterit illam in hoc iudicio indemnitatis opponere, vt coram suo iudice conveniatur. Quia causa ista indemnitatis, est omnino diversa & separata à causa Salviani interdicti, vel actionis hypothecariæ inter alios intentatæ. Ideo ex personâ suâ, poterit forum declinare, nec præventio primæ illius causæ, ipsi nocere poterit, vt per Cyriac. *dicta*
37 *controu.383.num.12.*† Quia tunc, tertius iste citatus tanquam possessor, quamvis fuisset dumtaxat citatus cum clausula, *Quatenus sua putaverit interesse*, si compareat, & fateatur se possessorem rei, contra quam petitur indemnitas, cum sit reus, & actores ipsius rei forum sequi debeant, sequitur illum coram suo iudice conveniendum esse: quia hoc casu iudicium substantiatur in eius persona, & ideo ex proprio capite, vel virtute sui privilegij potest petere se remitti ad suum iudicem competentem, Cyriac. *di-*
38 *cta controu.383.n.8.& 11.*† Aliud est si compareret in causa accessoriè & adhæsivè pro sola defensione rei conventi, quia hoc casu iudicium non substantiatur in eius persona, sed fundatur in persona rei, causam principaliter defendentis; nec tam consideratur vti persona de per se, quam tanquam adminiculum quoddam, Bald. *in Auth. hodie, C. de appellat.n.9.* Vbi propterea dicit huic tertio sic accessoriè comparenti, nihil adiudicari posse, quia nihil petit, Benintend. *decis.Bonon.75.n.4.in fine*, Et hanc conclusionem sequitur Honded. *cons.25.n.16. volum.1.* Riminal.Iun. *cons.422.n.6.& 18.* Seraph. *decis.906. n.1.* Ludou. *dec.259.n.4.* & ibi Addentes, Giurb. *decis.1.num.22.* Plures citavi, *in 1. parte huius tractat. cap.20.num.18.& sequentibus.*

39 Octava conclusio. Si ille qui rem alterius nomine possidet, conveniatur actione reali, veluti rei vendicatione, aut simili, tunc, cum ille non proprio nomine possideat, sed tantum nomine sui principalis, seu Domini, causa debet remitti ad Iudicem Domini competentem, qui de eius causis de iure vel ex privilegio speciali cognoscere debet. Ratio est, quia colonus aut similes non suo proprio, sed Domini nomine possident: *cap. cum venissent, de restit. spoliat. l. quod meo. ff. de acquir. possess.* Ergo non cum colono, sed cum Domino lis tractanda est: probatur *in l. 2. C. vbi in rem actio. & c. quoniam frequenter, §. in alijs, vt lite non contest.* Abb. *in c. finali, n.8. de empt. & vendit.* Gamm. *decis. Lusit. 333. n.1.* † Vnde, 40
licet privilegiatus teneatur possessorem defendere coram iudice ipsius possessoris, nec possit ex suæ personæ privilegio forum declinare, vt sæpè diximus, per *text. in l. venditor 49. ff. de iudic.* Tamen hoc casu poterit Dominus, cuius principaliter interest, declinare forum & petere causam remitti ad suum Iudicem, non obstante citatione & præventione factâ contra colonum, aut similem personam alieno nomine possidentem, Angel. & Imol. *in l. non solum, §. quod vulgo. ff. vsucap.* Aret. *in Instit. tit. de except. in Rubr. n.17.* Rip. *in cap. 2. n.24. de iudic.* Mangil. *de eviction. q.6. n.30.* & diximus in hoc tractatu, *p.1. c.20. n.14.* Quod tamen intelligendum est iuxta distinctionem per nos allatam, *p.1. huius tract. c.9. n.64. versic. fallit, si notificatio.* Nempè vt procedat si citatio facta fuisset contra colonum vti possessorem. Secus est si Dominus ipse post factas debitas diligentias fuerit citatus in persona sui coloni, quò facilius citatio ad notitiam Domini devenire posset: ex notatis per Ruyn. *cons.163. n.7. vol.4.*

Nona conclusio. Si agatur de emphyteusi, vel 41
feudatario, vocante Dominum directum in evictionarium, pro iuris sui tuitione, iudicium in Dominum directum est transferendum, si de ipso Dominio directo côtendatur, veluti si alius tanquam Dominus directus citari faciat ipsum emphyteutam vel vassallum ad recognitionem, vel pro præstatione aliquorum servitiorum, vel aliorum iurium Dominicalium, cum de eius interesse principaliter agatur. Et eadem hoc casu militat ratio quæ in mox facta conclus. 8. Et per consequens potest Dominus directus petere se remitti ad suum iudicium, & si illi opponatur causam esse præventam, respondebit sibi non nocere præventionem factam contra emphyteutam cuius non interest hunc vel alium habere Dominum directum, vt bene explicat Barbos. *in d. l. venditor. 49. ff. de iudic. num.131. & 132.* August. Barbos. *de iure Eccles. vniuers. lib.1. c.39. §. num.119.* Intelligendo vt *num. præcedenti*, nisi factis debitis diligentiis ipse Dominus directus citatus fuerit in personâ emphyteutæ. Et iuxta præmissa explicanda sunt quæ tradit Mangil. *in tract. de eviction. q.6. n.27.* Natt. *cons.324.* dum volunt Domino directo comparente causam esse remittendam ad Iudicem Ecclesiasticum, si illius sit Iudex competens, & idem dicit Natta, quod conductore citato, si Dominus velit audiri pro suo interesse, adeundus est Iudex ipsius. Hoc enim verum est, quando agitur de interesse ipsius Domini principaliter, quia ipse citandus erat, non autem colonus vel emphyteuta: ideo si actor velit vt processuræ ipsum afficiant, requiritur noua citatio & novus libellus, nisi citatio facta fuerit adversus Dominum in persona coloni, vel emphyteutæ, vt mox dictum est.

Conclusionem hic factam locum habere diximus *c.55. in fin. hac ead. p.2.* quando dominus directus côparet vti tertius principaliter & pro suo interesse; tûc enim illi non obstat præventio quæ facta fuit contra emphyteutam: sed ista non omnino satisfaciunt, nec materiam bene explicant.

Ideo pro clariori intelligentia supponendum est *primò*, magnam esse differentiam inter nominationem alterius factam in iudicio, & denunciationem litis, seu laudationem Authoris, ad effectum obtinendæ evictionis; prout vtrumque casum separatim exponit Marant. *in speculo, parte 6. in 5. & 6. membro*, & optimè Cancer. *lib.3. var. resol. c.16. n.124. & seqq.* Nominatio non tendit propriè ad consequendam evictionem, sed tantum impropriè, ad hoc scilicet vt

reus in ius vocatus eximatur à lite, & iudicium trāsferatur in eum qui nominatus est: Denunciatio verò ad effectum consequendæ euictionis fit, ad hoc vt citatus compareat ad defensionem rei, & in casum condemnationis, eadem sententia condemnetur ad illum releuandum, & indemnem seruandum. Exemplum nominationis dati potest in operariis, qui indebitè in alieno laborarunt de mandato Domini, hi enim non quidem vocant mandantem tanquam verum euictionarium, sed improprium; siquidem probando quod fecerint de mandato illius, à lite liberādi sunt, & lis in mandantem transferenda; & sic non est laudatio authoris, sed nominatio; vt dicit Vrsill. ad Afflict. *decis.* 218. *num.* 3. De qua materia copiosè agit Farinac. *de var. & diuers. q.* 97. *n.* 109. *&* 131. *& seqq.* Ricc. *collect.* 1286. Clar. §. *final. quæst.* 60. *n.* 15. Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. centur.* 1. *dist.* 27.

Aliud exemplum quæstioni propositę conueniens deductum fuit *infra, dicto c.* 55. de emphyteuta, qui si inter duos de dominio directo sit contentio, quia videlicet quilibet ex duobus contendentibus dicat dominium directum prædij ad se pertinere, non debet emphyteuta litigare, sed nominando alium qui dicat se esse Dominum directum, debet liberari a lite, & contentio debet esse inter duos prætensos dominos directos. Ideo si Titium recognoui in dominum directū mei prædij, Sempronius vero agat contra me, petens, vt illum ratione eiusdem prædij recognoscam in dominum directum, nominando Titium vt se defendat, eximor à lite, & contentio tractari debet inter illos duos, cùm mea non intersit verùm ex duobus agnoscam in dominum directum: vt fusius probauimus *dicto cap.* 55.

His itaque suppositis concludendum est, quod cum agitur de laudatione authoris, præuentio facta contra possessorem afficit euictionarium: & hæc est materia *l. venditor* 49. *ff. de iudic.* Sed si agatur de nominatione, præuentio facta contra possessorem, vel detentorem non afficit eum qui nominatus est; immo contra ipsum nouus libellus dari debet: Vrsil. ad Afflict. *d. dec.* 217. *n.* 2. Dec. *cons.* 62. *In causa: n.* 4. *versic. Pro ista interpretatione.* quia tota lis transfertur in ipsum: Barb. *ad d. l. Venditor. n.* 131. *ff. de iudic.* Rebuff. *in const. Reg. tit. de dilatio. art.* 2. *gloss.* 1. *n.* 10.

In hoc igitur articulo hæc adhibenda erit diuersorum casuum consideratio. *Primus est*, quando possessor cōuenitur ratione iuris quod in aliqua re prætendit, sed actor non controuertit ius domini directi; veluti si dicat, Ego contendo quod tu non es emphyteuta, vel feudatarius, aut quid simile; sed ego talis sum, & fateor, quod Titius, quem tu recognouisti in dominum directum, est verus dominus directus, & volo illum recognoscere in dominum directum: & hoc casu non est locus nominationi domini directi, & præuentio causæ locum non habet, quia controuersia est inter solos emphyteutas.

Secundus casus quando aliquis conuenit possessorem pro toto iure, quia contendit dominium directum ad se spectare, non ad Titium, quem emphyteuta recognouit: & tunc tota lis transfertur in Titium, qui propterea potest opponere exceptiones fori declinatorias, non obstante præuentione facta aduersus emphyteutam. Hæc est communis DD. resolutio *in l.* 2. *C. vbi in rem act. exerc. debeat*, & nominatim Bart. *n.* 6. Salycet. *n.* 5. Castrens. *num.* 12.

De hac materia nominationis videndus est Abb. *in cap. quoniam frequenter, §. in aliis, vt lite non contest.* Maranta *in speculo, dicta parte* 6. *memb.* 6. & relati per Alphanum *collect.* 68.

42 In emphyteusi tamen Ecclesiasticâ sæpe iudicatum fuit per Rot. Romanam, iudicem laïcum nullam super illâ habere iurisdictionem, etiamsi controuersia sit inter duos laïcos, & per consequēs, præuentionem similis causæ factam coram Iudice laïco, nullo modo impedire quominus causæ huius remissio petatur ad iudicem Ecclesiasticum, licet causa super solo dominio vtili inter ipsos emphyteutas tractetur. Ea ratione, quia cum Dominium directum Ecclesiæ sit omnino complicatum cum vtili, illique prædominetur, sitque Dominium vtile, verè & propriè eadem res cum dominio directo, est eius naturæ, vt directum semper sequatur, sicuti incrementum alluuionis & insulæ. Et cum subiectum bonorum sit semper & perpetuò ac materialiter Ecclesiasticum, non potest etiam indirectè subiici iurisdictioni & iudicio laïcorum, vt fusè per Rotam *decis.* 41. *n.* 10. *& seqq. part.* 6. *recentior.* vbi plures aliæ decisiones eiusdem Rotæ allegantur, Gratian. *discept. forens. cap.* 447. *n.* 21. Cyriac. *controu.* 12. *n.* 67. Fontanell. *decis.* 341. *n.* 24. Donat. Anton. de Marin. *decis.* 207. *per totam.* Quamuis Fontanella velit etiam assignari posse hoc casu Iudices laïcos, quod est contra decisionem Rotæ Romanæ.

Immo eadem Rota censuit, non esse locum Ægi- 43
dianæ constitutioni quoad executionem sententiæ non retardandam post appellationem, quando concessa fuit immissio in possessionem diuersorum bonorum, inter quę admixta reperiuntur quædam corpora quæ subsunt Dominio directo Ecclesiæ, quia ratione connexionis & maioris dignitatis, fit, vt Ægidiana locum non habeat nedum in illis corporibus existentibus de Dominio directo Ecclesiæ, sed nec in aliis merè laïcalibus, quamuis alioquin constitutio illa quæ est merè laïcalis, & per consequens non afficit Ecclesiasticos, debuisset tamen inter laïcos obseruari, vt in *Viterbiensi Fideicommissi, seu Attentatorum* 16. *Iunij* 1642. coram *D. meo Cerro*, & in *Ariminensi Saluiani interdicti* 19. *Iunij* 1643. *&* 30. *Maij* 1646. coram *D. meo Bichio.* Et hoc propter indiuiduitatem sententiæ, quæ non desumitur, neque consideratur ratione materiæ, sed ratione formæ, quæ de sui natura est indiuidua.

Decima conclusio. Quando oritur controuersia 44
circa qualitatem fundantem iurisdictionem, veluti si disputetur vtrum Tertius veniens ad causam gaudere possit exceptione fori declinatoriâ, siue ex eo quod agatur de viduâ aut aliâ miserabili personâ, vel de Clerico, Doctore, Milite, vel Scholari, petentibus se remitti ad suos iudices, talis controuersia per eundem Iudicem causæ terminanda & decidenda est, ita tamen vt probationes in hoc iudicio factæ, fidem non faciant in negotio principali, cum fiant per viam summariæ cognitionis ad fundandam dumtaxat iurisdictionem, Menoch. *consil.* 1045. *in fine.* Et quod ad eundem causæ iudicem spectet huius articuli decisio, tenet Mangil. *in tract. de euiction. quæst.* 6. *num.* 29. Rem tamen dubiam existimat Cyriac. *controuers.* 383. *num.* 35. Pluribusque per diuersos casus rem explicat Menoch. *dicto consil.* 1045. *per totum*, qui verius esse existimat, quod quando exceptio qualitatis fundantis iurisdictionem, opponitur ab initio causæ, sicque per modum declinatoriæ, si qualitas huiusmodi negetur, iudex ipse prius de ea cognoscere debet, & si qualitatem veram esse compertat, procedet in causa principali: sin minus, causam ad suum iudicem remittet. Quam sententiam pluribus rationibus, & authoritatibus comprobat *ibid. num.* 3. *& multis seqq.* Reliqua apud eundem bene explicata videri poterunt, & ad illum dum casus aduenit recurrendum erit.

Verum

45 Verum est tamen, quod si non sit controuersia inter partes, sed inter iudices qui contendunt inuicem de causæ præuentione, vel de iurisdictione, in illa causa neuter ipsorum debet de hoc articulo iudicare, sed adeundus erit Superior vtriusque, aut nominandi erunt Arbitri, vt ostendimus, *p. 1 cap. 12. n. 9. & seqq.* Hic non repetemus.

46 Vndecima conclusio. Quamuis regulariter, tertius veniens in causâ post consummatas executiones, non sit audiendus, nisi nouum iudicium instituat, & executiones non dicantur consummatæ nisi post perfectam missionem in possessionem, & tunc tantum quando in executione nihil superest agen-
47 dum, vt diximus, *parte 1. cap. 5. n. 4.* † Tamen ex stylo Rotæ Romanæ quando fuerunt laxatæ executoriales, & concessa per Rotam declaratoria, & agitur de danda aggrauatoria, ista censetur realis & consummata executio, neque tertius admitti debet ad illam impediendam quando venit oppositiuè, quia cum ex stylo Rotæ, executio sit perfecta, & consummata, res non dicitur integra, iuxta textum *in leg. à diuo Pio, 15. §. si super rebus.* Et ibi DD. maximè Alexandr. *num. 9.* Adeo vt non sit hoc casu admittenda distinctio scientiæ, vel ignorantiæ, quam affert Cost. *in tractat. de re integr. distinct. 95.*
48 *num. 13.* † Quia hæc distinctio locum non habet, nisi tertius compareat ante finitam & consummatam executionem. Si enim perfecta sit executio, tertius illam reuocare non potest, nisi intentato nouo iudicio diuerso, & separato à primo executiuo, coram iudice sibi benè viso, dummodo sit competens; in causâ quippe istâ omnino diuersâ, non est vllus præuentioni locus, vt probatur ex decisis per Rotam, *decis. 17. num. 5. parte 3. recent.*

49 Ratio conclusionis & styli supradicti petenda est ex eo, quod Rota non solet, præsertim vltra montes, & extra statum Ecclesiasticum relaxare mandatum executiuum; sed tantum relaxat executoriales, quibus si pars non obediat, proceditur ad declarationem censurarum. Et post intimatas executoriales, lapso termino ad parendum dato, incurritur excommunicatio, nec est opus aliâ nouâ intimatione, vt deueniatur ad dictam declaratoriam: iuxta ea quæ copiosè explicantur per Postium, *in tract. de manu-*
50 *tent. obseruat. 103. per tot.* † Idcirco, laxatis executorialibus, & concessâ declaratoriâ, dicitur facta realis executio secundum stylum Rotæ Romanæ, ad effectum excludendi ab illo iudicio tertium comparentem & volentem impedire vlteriores executiones, vt decidit eadem Rota *decis. 313. num. 3. versic. Præterea, & numeris sequentibus, eadem parte 6. recent.* & maximè *num. 9.* vbi dicitur distinguenda esse tria tempora:

51 Primum est, ante condemnationem. Secundum, post condemnationem, sed ante actualem executionem consummatam. Tertium, post executionem factam & omnino consummatam. In duobus primis temporibus, tertius non citatus veniens ad causam, constituit processum triangularem, & potest admitti, non solùm in primâ instantiâ, sed etiam in causa appellationis: sed respectu tertij temporis, non admittitur Tertius, nempè post perfectam, & consummatam executionem, quia tunc res non dicitur integra, DD. *in l. à diuo Pio, §. si super rebus,* & maximè Alexand. *num. 9.* Costa, *de re integ. dist. 95. n. 9.* Vtrum autem admittatur distinctio scientiæ, & ignorantiæ, de qua *ibidem* Costa, *num. 13.* determi-
52 nat *ibidem* Rota *dicta decis. 313. n. 12.* † Voluit tamen eadem Rota, *ibidem*, quod si tertius iste veniret incontinenti probaturus suam intentionem ex iisdem actis, vel per probationes faciendas in Curiâ, esset audiendus ad retardandam executionem: ad quod allegatur decisio Mohedani, *29. sub tit. de rest. spoliat.* Quæ tamen non loquitur de executionibus consummatis, sed tantum de Tertio comparente ad impediendam executionem trium sententiarum conformium, latarum in fauorem cuiusdam Monialis, petentis se reintegrari ad dignitatem Abbatissæ. Sed hoc melius explicatur apud Put. *decis. 317. lib. 2. in correct.* Quæ decisio est in eadem causa de qua in illâ Mohedani decisione. Ibi dicitur quod Rex Portugalliæ, vti tertius, & pro interesse quod habebat vti patronus, quod Abbatiæ præficeretur persona, bonis moribus ornata, fuit admissus ad causam post laxatas & intimatas executoriales, dum agebatur de censurarum declaratione, ideo; quia paratus erat docere incontinenti de iure suo, vel per probationes in Curiâ faciendas. Et ita ad concordiam reducuntur istæ decisiones, per Rotam, *in dicta decis. 313. num. 15. parte 6. recentior.*

Duodecima conclusio. Quando causa inter par- 53
tes principales collitigantes fuit præuenta & inchoata, etiamsi subsequuta esset suspensio petitorij, tamen si tertius qui non spoliauit, nec spoliari mandauit, compareat, & petat se admitti in eadem causâ pro suo interesse, debet audiri, etiam in petitorio, non obstante illius suspensione, Felin. *in cap. cum super, num. 17. de sent. & re iudic.* Cum priuilegium suspensionis petitorij, sit introductum in odium ipsius spoliantis, vel spoliari mandantis, & non illius
tertij qui cum spolio nihil habet commune. † Vnde 54
si iste tertius haberet ius connexum cum iure spoliantis, vel spoliari mandantis, non esset audiendus in petitorio post illius suspensionem, Innocent. *in cap. veniens, de spons.* Guid. Pap. *singul. 276.* Incip. *spoliatus possessione*, cum aliis allegatis per Rotam, *in recentiorib. decis. 22. num. 3. p. 1.* Rip. *in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. possess. n. 80.* Menoch. *remed. 1. recup. possess. n. 381.* cum aliis citatis per eandem Rotam, *dicta parte 1. recent. decis. 23. n. 1.*

Et licet tertius veniens in causâ, regulariter de- 55
beat venire in statu & terminis in quibus ipsa reperitur, vt suprà explicatum est; tamen hoc non procedit, quando iste tertius causam principaliter quoque, super spolio committi obtinuit, & venit vigore suæ commissionis, & non clausulæ generalis, quia hoc casu non arctatur statu causæ cum suis terminis & qualitatibus. Cassador. *decis. 1. de except.* Rota *dec. 12. n. 2. parte 1. recentior.*

Et quæ de tertio in causa spolij admittendo, 56
quando habet ius independens à iure spoliantis, dicta sunt, confirmantur à simili: nam quando causa commissa fuit cum clausula, *Partio breui*, tertius non afficitur per istam clausulam quoad fructuum restitutionem, si illos non perceperit, nec à percipientibus causam habuerit; quia est hoc casu merè Tertius, & pro suo interesse dumtaxat ad causam admittitur. Ratio est; quia hæc clausula, in solius occupantis odium est apposita, ideo ad alios non est extendenda, vt post Marches. *de commiss. parte 1. pag. 397. num. 2.* ostendit Barbos. *de claus. cap. 98. num. 16.*

Decimatertia conclusio. Tertius comparens in 57
causâ appellationis, aut in primâ instantiâ facit regulariter acta sua, nisi tamen compareat eo modo quo supradictum est, *n. 25.* nempè ad excludendum tam actorem quam reum, tunc enim acta ante eius interuentionem facta, ipsum non afficiunt, sicut nec post illius admissionem facta, nisi fuerit citatus, vt benè explicat Beltram. in addit. ad Ludou. *dec. 259.* &

Add.

Add.ad Buiat. *decis.*833. An autem & quando appellatio tertij admitti debeat ad retardandam executionem sententiæ inter alios latæ, explicat Lancellot. *de attentat.appell.pend.ampliat.*14 *per totam.* Sed quoad numerum sententiarum tertius facit acta sua. itavt si duæ conformes subsequantur illius appellationem, prima cum illis iungatur ad faciendum numerum trium sententiarum conformium: Rota, *decis.*98.*num.*7.*part.*1.*recentior.* Putt. *decis.*71.*lib.*3. Marescot. *lib.*1.*var.resol.cap.*20. *num.*14. Seraphin. *decis.*906. Theodos. Rub. *in suis singularibus ad dictam decis. Put.*71. Rota *decis.*450.*partis* 4.*recentior. tom.*1.Achil.de Graffis *decis.*13.*de appellat.*Marches. *de commiss.part.*2.*pag.*263. *vsque ad* 268. *& parte* 1. *fol.*1313.*& parte* 3.*fol.*98. Contard. *ad leg.vn. C. si de moment. possess. limit.* 23. *num.*19. Tertius autem quis dicatur, & de materiâ; Ruginell. *de appell.*§.2. *cap.*1.*num.*35.*& sequentibus*, *& num.*48. Barbos. *in cap.cum super eo* 15. *de offic. Iudic. deleg.* Rebuff. *ad const. Reg.tit.de literis obligatoriis, tom.*1.*art.*1.*gloss.*10. *num.*11. Gratian. *discept.*232.*num.*9.Salgad. *de Regia protect.parte* 4.*cap.*8. *num.*14. Menoch. *remed.*4. *adipisc.possess.num.*846.*iuncto num.*849. Scacc.*de appellat. quæst.*17.*limit.*6. *membr.*4. *num.* 46. *& multis sequentibus.*

Quando autem iste Tertius volt euitare ne acta & sententiæ sibi preiudicent, debet committi facere causam prout in primâ tanquam veniens principaliter ex iure suo, nec sufficit ipsum ita comparere, sed debet hoc exprimi in commissione: Add. ad Buiat. *dicta decis.*833. & ad Ludou. *d.decis.*259. Aduertet autem pars aduersa vtrum veniat principaliter, an defensorio nomine, aut alio ex modis superius dictis, ne per talem admissionem sibi præiudicium inferri patiatur; & hoc iuxta supradictas conclusiones & distinctiones, & nominatim secundum resoluta, *num.*55.*& num.* 21.*& multis sequentibus.*

CAPVT XIII.

ARGVMENTVM.

Quando vnus ex pluribus cohæredibus pręuenit in conficiendo inuentarium, vtrum alij cohæredes teneantur continuare illius confectionem coram eodem Iudice & Notario, an vero quilibet separatim suum inuentarium conficere possit? Et quomodo inuentarium per duos diuersos Notarios confici possit, si bona sint sita in diuersis prouinciis, vel locis. Quid si hæredes non assignatis portionibus sint instituti, aut vnus purè, & alius sub conditione. In legatariis autem quid obseruandum, si vnus ipsorum, coniunctus aut disiunctus, præuenerit petendo eandem rem vigore legati, vtrum præuentio ista alios legatarios afficiat. Inuentarium hæredis, vel tutoris, an prosit aliis interesse habentibus. Eum qui inuentarium confecit tanquam hæres pro parte, vel vti ex testamento, si deinde appareat esse hæredem in solidum, vel ab intestato, non teneri nouum conficere inuentarium.

SVMMARIVM.

1 *Ex actu confectionis inuentarij nulla oritur præuentio quoad creditores hæreditarios: oriri tamen potest fauore Iudicis & Notarij qui præuenit, quoad ipsum actum inuentarij.*

2 *Quamuis inuentarium ab eodem Notario qui præuenit conficiendum sit, si tamen nimis diffusum sit patrimonium, alius Notarius potest adhiberi.*

3 *Quæ sit praxis conficiendi inuentarium, quando bona sunt in diuersis locis.*

4 *Quando vnus Notarius præuenit in confectione inuentarij, alius potest adhiberi in casu impedimenti.*

5 *Duo Notarij in solidum rogari possunt de inuentario.*

6 *Quando vnus ex cohæredibus deliberat super aditione hæreditatis, alius non potest in totum adire, sed tantum pro parte sua.*

7 *Portio non petentis non accrescit petenti, nisi factâ repudiatione expressâ, vel tacitâ per lapsum temporis.*

8 *Qui petunt hæreditatem, non possunt plus petere quam habituri essent, cæteris adeuntibus.*

9 *Ampliatur hoc, vt procedat tam ex testamento quam etiam ab intestato.*

10 *Exceptio de iure tertij opponi potest, quando est potius de non iure actoris.*

11 *Vnus ex pluribus cohæredibus, non potest esse hæres nisi pro parte suâ quando alij non sunt exclusi.*

12 *Quando vnus hæres est institutus purè, & alius sub conditione, vtrum purè institutus possit totam hæreditatem petere antequam conditio euenerit: & infrà,* num. 20.

13 *Legatarij, quando inter se disiuncti dicantur.*

14 *Quando legatarij dicantur coniuncti re & verbis.*

15 *Quando dicantur coniuncti re tantum.*

16 *Et quando sint coniuncti verbis tantum, explicatur per exempla.*

17 *Non debet fieri differentia siue hæres pro parte institutus totum petat in iudicio petitorio, vel possessorio, quidquid de possessorio dixerit Fusarius.*

18 *Legatarius verbaliter coniunctus, non potest præuenire quoad partem collegatarij.*

19 *Inter legatarios, aut fideicommissarios re tantum coniunctos, tota causa præuenitur, si ex vnus pluribus totum petat.*

20 *Aditio vnius ex cohæredibus purè institutis, non prodest adeunti, nisi pro parte sua, secus si sub conditione.*

21 *Inuentarium à singulis hæredibus, aut ab vno ipsorum, nomine aliorum conficiendum est.*

22 *Inuentarium hæredis, vtrum prosit fideicommissario, siue cessione iurium.*

23 *Inuentarij beneficium est personale. Et tamen transit in emptorem hæreditatis,* num. 24.

25 *Inuentarium tutoris non iuuat hæredem, aduersus creditores hæreditarios.*

26 *Si in inuentario tutelari, fuerint adhibita solemnitates inuentarij legalis, hoc sufficit vt suffragari possit hæredi.*

27 *Præuentio vnius ex cohæredibus, non impedit quin alius cohæres, suum inuentarium separatim conficere queat, ex Doctorum sententia.*

28 *Inuentarium, non est actus iudicialis, sed nuda solemnitas.*

19 *Inuen*

29 *Inuentarij confectio, admittit quæstionem præuentionis quoad ipsum actum inuentarij, non quoad reliqua.*

30 *Vtrum hæres conficiens inuentarium reconueniri possit coram eodem Iudice, à creditoribus hæreditariis.*

31 *Reconuentio non est admittenda coram Iudice, coram quo actus extraiudiciales fiunt.*

32 *Ex confectione plurium inuentariorum à singulis hæredibus, multa oriuntur inconuenientia.*

33 *Sicut per repudiationem hæreditatis factam ab vno ex cohæredibus, portio alterius augetur ipso iure, ita & inuentarium tanquam ab hærede pro parte confectum, ipso iure auctum censeri debet.*

34 *Non est opus nouo inuentario si quis vti hæres ab intestato, illud confecerit, & postea fuerit compertum, ipsum esse ex testamento vocatum.*

35 *In locis vbi beneficium inuentarij obtinetur à Principe, quilibet ex cohæredibus, litteras nomine suo debet obtinere.*

INSTITVTIS duobus hæredibus, vnus ex ipsis alium præuenit acceptando hæreditatem cum beneficio legis & inuentarij, & curauit citari omnes creditores defuncti, ad vidédum inchoari inuentarium, prout illud inchoauit per signum Sanctæ Crucis, & cum aliis formalitatibus de iure requisitis. Comparuit deinde cohæres alius, qui coram diuerso iudice, (competenti tamen) & alio Notario scribente, similiter adiuit hæreditatem cum eodem beneficio inuentarij, & curauit iterum citari omnes creditores ad videndum illud inchoari. Dubitatum fuit vtrum præuentio primi cohæredis, huic secundo venienti noceret, itavt nouum inuentarium non posset conficere, sed illud quod à cohærede præueniente inchoatum fuerat, continuare teneretur coram eodem iudice, & eodem Notario qui præuenerat scribente.
1 † Dubium oriebatur ex eo, quod nos *in prima huius tractatus parte, c.3. n.3.& 4.* diximus, quod licet ex inuentario nulla oriatur præuentio, quoad causas creditorum instare volentiũ contra bona hæreditaria, aut aliorum super hæreditate prætendentium, oritur tamen præuentio quoad ipsum iudicem & Notarium, itavt Iudex aut Notarius qui præuenit, & cœpit procedere in confectione inuentarij debeat illud vsque ad finem perficere. Quibus accedunt tradita per Gratian. *discept. forens. c.767. n.3.* post Bald. *in l. fin. §. cum igitur, C. de iure delib.* & ibi Barbat. *in verbo, sed nunquid:* per tex. *in l.1. C. de sportul. & l. pro-*
2 *pter, C. in quib. caus. tut. habenti tut. dari pot.* † Qui tamen hoc limitat, nisi propter rerum absentiam, aut propter nimis latè diffusum patrimonium, necesse esset duos adhibere Notarios, tunc enim præuenienti secundus adiungi posset, & inuentarium per duos diuersos Notarios confectum, esset validum: super quo prouisum est per statutum Aueniouense, *lib. 1. rub. 63. art. 2.* vt Notarius bona immobilia, si in diuersis locis sita sint, describat in inuentario iuxta designationem sibi per hæredem, aut alium hæredis nomine faciendam, & perinde valeat ac si ad locum vbi bona sita sunt, fuisset accessum. Quoad vero mobilia & se mouentia mittatur notarius inuentarij, vel mittatur ad notarium loci vbi illa reperiuntur.
† De iure autem communi, quando bona sita sunt in
3 diuersis locis, praxis conficiendi inuentarium, non multum differt à praxi statuti nostri, secundum Bald. *in d. l. fin. §. cum igitur, C. de iure delib. n. 52.* quem refert & sequitur Planuc. *inter tract. diuers. de inuent. q. 240. num. 75.* vt scilicet vnicum inuentarium sufficiat, quia prius per se vel per alios, id est per procuratores, hæres debet inuestigare res hæreditarias, & ad hoc sibi datur annos, vt res illas perquirere possit, illasque in inuentario describere, prout in diuersis mundi partibus illas inuenit. Cui conforme est quod dicit Guid. Pap. *in tract. de inuent. n. 24.* Roland. *inter tr. diuers. q. 121.* Ego tamen sæpius obseruatum vidi, præcipuè in magnis hæreditatibus, vt mittatur ad Iudices locorum in quibus bona reperiuntur, cum litteris requisitoriis, & facto per illos inuentario, omnia coniungantur cum inuentario principali per Notarium in eo scribentem.

Notandum quoque est, regulam illam generalem, 4
quod in confectione inuentarij, vnus dumtaxat, per totum illius tenorem, adhibeatur Notarius; limitari, vt non procedat, stante impedimento Notarij in eodem scribentis, vt notauit Roland. *loco citato quæst. 102.*

Item & duo Notarij possunt adhiberi in inuen- 5
tario, si ambo de eo rogentur in solidum, in tantum vt possint se inuicem in alterius inuentario subscribere tanquam testes. Roland. *in dicto tract. de inuent. quæst. 104.*

Et ex præmissis videbatur concludendum, præuentionem suffragari Iudici, Notario & cohæredi, vt nullo alio in tribunali, nec alio Notario scribente, cohæres superueniens posset prætendere, quod procederetur ad alterius inuentarij confectionem nomine ipsius.

Contrarium tamen verius esse dixi dum casus 6
occurrit. Quia quando vnus ex cohæredibus, super aditione deliberat, alter hæreditatem adire non potest, nisi pro parte sua, non autem pro tota hæreditate: excepto casu, quo tota ad ipsum per repudiationem alterius cohæredis, aut alio modo fuisset deuoluta. Peregrin. *consil. 93. num. 2. volum. 3.* per text. *in l. 2. ff. si pars hæred. petat.* Atque ita declaratio vnius ex cohæredibus facta super aditione vniuersæ hæreditatis, non inducit præuentionem respectu alterius cohæredis deliberantis, vel nondum adeuntis,
& nondum repudiantis. † Nec potest opponi quod 7
portio non petentis accrescat alteri petenti. Quia ad hunc effectum requiritur repudiatio expressa, vel tacita per lapsum temporis, alias portio non petentis, alteri petenti nondum accrescit: *l. vnic. C. quando non pet. par. pet. accresc.* Canaler. *decis. 346. num. 7.* Et ita post longam disputationem concludit Thesaur. dicens sic fuisse iudicatum, *decis. 4. num. 8.* adducens inter cætera, text. *in dicta leg. 3. ff. si pars hæred. petat.*
†Vbi pro hac senteñá, dicit esse clarissima Iuriscon- 8
sulti verba, quod qui petunt hæreditatem, non debent maiorem partem petere, quàm habituri essent cæteris adeuntibus, nec eis petitio proderit, si postea
constiterit cæteros adiuisse. † Quod procedit, non 9
solum in hæreditatibus ab intestato delatis, vt voluit Peregrin. *in tract. de fideicom. artic. 9. n. 12. versic. & si duo sint.* Sed etiam in hæreditatibus vigore testamenti obuenientibus, quia aditio per vnum ex cohæredibus etiam testamentariis facta, non afficit alium, neque illius præuentio quidpiam operatur in præiudicium alterius cohæredis, quin possit nouum iudicium intentare, omisso illo iudice & notario, respectu ipsius actus seu declarationis aditionis: immo his non obstantibus, potest suam aditionem facere per actum & iudicium separatum pro parte ipsum concernente, *l. 2. §. pro qua quisque, ff. de bon. possess. secund. tabul.* Castrens. *in dicta l. 2. ff. si pars hæred. petat.*

Et hoc adeo verum est, vt reus conuentus actori 10

hanc exceptionem opponere possit, *Tu malè agis pro toto, cum sis tantum hæres pro parte*, quamuis huiusmodi videatur exceptio de iure tertij, quia tales exceptiones opponere licet, quando sunt exclusiuæ iuris agentis, quidquid in contrarium dixerit. Surd. *consil.359. num.15. & sequentib.* & Gratian. *discept. forens.330. num.9.* quos merito reprobat Ioan. Ant. Bellon. *in tract. de iure accresc. cap.7. quæst.37. n.29.* post Thesaur. *dicta decis.4. num.8. versic. Præterea.* Est etenim illa exceptio potius de non iure agentis
11 quam de iure tertij. † Quia vnus ex pluribus cohæredibus, non potest esse hæres in solidum, sed tantum pro parte suâ quandiu cæteri non sunt exclusi. Quod fusius examinat bonæ memoriæ D. Archiepiscopus Argel. *de acquirenda possession. q. 8. art. 9. num.263. & multis sequentibus*, & est bonus text. *in dict. leg.1. ff. si pars hæred. petatur.* Quamuis D. Argel. *ibid. n.265. & seqq.* in eam eat sententiam, vt cohæres datâ cautione de restituendo cohæredis portionem audiendus sit totum petens, vt ibi per eum copiosius explicatur.

12 Cæterum, supradicta procedunt, non solùm in cohæredibus in certâ hæreditatis parte testamento relictis, verum etiam in pluribus simpliciter absque vllâ portionum assignatione nominatis, si purè & non sub conditione institutio facta sit, vt dicit Bellon. *in dicto tract. de iure accresc. c.7. q.37. n.24.* Quod si sub conditione aliqui, alij vero purè instituti fuerint, diuersi casus sunt considerandi, quos hic recensere superfluum esset, cum sint extra materiam præuentionis, & illos fusè explicet Bellon. *ibid. cap.7. q.37. num.96. & seqq.*

13 Quod autem attinet ad legatarios, vt paucis, sed clarè negotium exponamus, aduertendum est quosdam esse legatarios, seu fideicommissarios coniunctos, quosdam vero disiunctos. Disiuncti sunt, quibus diuersæ portiones diuersis orationibus relinquuntur, veluti, Titio partem dimidiam fundi Corneliani Lego. Sempronio partem dimidiam fundi Corneliani Lego. Hic sunt diuersæ orationes & diuersæ portiones, ideo est omnimoda disiunctio tam realis, quam verbalis probatur per text. *in leg.1.* & ibi Gloss. *ff. de vsufruct. accrescen.*

14 Coniunctorum vero, tria sunt genera. Quidam enim sunt coniuncti re & verbis, videlicet qui vocati sunt à testatore, in vnâ eademque oratione, sine expressione, vel assignatione partium, veluti si quis dixerit. *Instituo Meuium & Sempronium hæredes, l. re coniuncti. ff. de legat.3. l. Triplici, ff. de verb. si-*
15 *gnification.* † Coniuncti re tantum, dicuntur illi quibus eadem res fuit relicta, veluti si testator dicat *Instituo Titium in mea hæreditate*, vel *Lego Titio fundum Trebatianum*: Et in alia separatâ oratione, dicat similiter, *Instituo Meuium in mea hæreditate*, vel *lego Meuio fundum Trebatianum*: ista dicitur coniunctio realis, quia eadem hæreditas, vel idem fundus, & sic eadem res fuit relicta, sed in diuersis orationibus, & sic sunt in re coniuncti, & ad eandem rem vocati, sed sunt disiuncti verbis, quia sunt vocati in diuer-
16 sis orationibus. † Coniuncti verbis illi dicuntur, quibus eadem res, vel eadem hæreditas, in eadem oratione relinquitur, sed assignatis portionibus, veluti Titio & Mæuio, talem fundum æquis portionibus relinquo. Hæc est communis DD. traditio *in d. l. re coniuncti, & d. l. triplici* Gomes. *lib.1. variar. resol. cap.10. de iure accresc. num.24. & sequent.* & est materia satis per DD. pluribus in locis explicata, necessaria tamen pro vera quæstionis propositæ intelligentia.

17 Aduertendum quoque est, quidquid dixerit Fusar. *de substit. quæst.629. n.10.* ea omnia quæ iàm hoc in capite dicta sunt, & mox dicentur circa præuentionem vnius ex cohæredibus vel collegatariis, locum habere non solum in iudicio petitorio; sed etiam in possessorio, adeò vt vnus ex cohæredibus, in casibus in quibus totum petere non posset, eadem ratione, non admitteretur ad petitionem totius, etiam in iudicio possessorio, veluti in remedio *l. final. C. de edicto diui Hadria.* de quo præcisè loquitur D. Argelus *de acquir. possess. quæst.8. art.9. per tot.* Bellon. *de iure accresc. dicto cap.37. num.18.*

His ita suppositis concludendum est, quod si agatur de legatariis, sola verbali coniunctione coniun- 18
ctis, non potest vnus præuenire quoad partem socij, totam rem petendo in qua coniunctus speratur portionem habiturus, ideo si totum petat repellendus est à limine iudicij, vti ineptam proponens petitionem. Sæpius autem dictum est, ex petitione nulliter facta nullam oriri præuentionem. Quod autem petitio sit nulla, probatur ex traditis per Crauet. *consil.144. in fine.* Surd. *consil.415. num.12.33. & sequentib.* Bellon. *dicta quæst.37. n.31. & 32.*

Sed si agatur de legatariis aut fideicommissariis re 19
tantum coniunctis, verius est & receptius, vnum ex ipsis præuenire posse, petêdo totum, & totum etiam consequi, ita tamen vt si alij superueniant, cogatur eis suas portiones præstare: vt benè comprobat Bellon. *dicto cap.7. quæst.37. num.47. & mult. sequentib.* & D. Argel. *de acquir. poss. quæst.8. art.9. num.241. & sequentib.*

Idemque obtinet in pluribus legatariis, re & ver- 20
bo coniunctis, scilicet eum qui præuenit, posse petere totum: ita tamen vt alio superueniente, portionem suam illi reddat, Belloo. *ibid. num.80.* Argel. *num.141.*

Cum itaque in casu proposito, ageretur de pluribus cohæredibus purè institutis, quorum vnus solus declarauerat se velle adire hæreditatem testatoris, nulla ex illius petitione induci poterat præuentio in præiudicium alterius cohæredis, cui ius æquale competebat, nec impediebat, quominus iste separato iudicio, Iudicem alium quemlibet competentem eligeret atque Notarium pro sui inuentarij confectione, & aditionis declaratione. Aut enim primus, pro parte sua duntaxat aditionem fecerat; & hoc casu non continebatur aditio alterius cohæredis pro sua portione facienda: aut aditionis declaratio facta fuerat per primum adeuntem tam nomine suo & pro parte sua, quam etiam nomine alterius cohæredis & pro portione eiusdem; & hoc non, quia primus à secundo nullum habebat mandatum, & per consequens, nulla quoad portionem cohæredis inducta erat præuentio ad effectum impediendi ipsum ne separatim adiret. Et hoc verum est in duobus purè institutis. Nam si vnus purè, & alius sub conditione esset institutus, & conditio nondum aduenisset, distinguendi essent duo casus. Primus est, quando isti hæredes fuerunt instituti in partibus distinctis & separatis, veluti si testator dixerit, Instituo Titium in dimidia, & Caium in alia dimidia si nauis ex Asia venerit: & tunc non post Titius petere portionem Caij etiam ante conditionis euentum. Secundus casus est, quando hæredes non fuerunt in diuersis & separatis partibus instituti, sed in eodem asse, nullis partibus diuiso, & non facta hæredibus partium assignatione; ita vt hæredes sint re coniuncti: vel etiam si institutio simpliciter facta fuerit: & hoc secundo casu, potest hæres purè institutus totum petere, & apud se retinere donec conditio euenerit: prout latius hæc omnia comprobat & explicat Bellon.

Bellon. Iun. dicto tract. de iure accresc. cap. 7. quæst. 37.
num. 96. & seqq. & num. 110.
21 Supradicta respiciunt actum aditionis hæredita-
tis, sed & eodem ferè modo decidenda sunt quoad
actum confectionis inuentarij. Recepta siquidem
est, & ab omnibus approbata conclusio, inuenta-
rium à singulis hæredibus, aut omnium hæredum
nomine conficiendum esse: Cyn. in l. fin. in princ. C.
de iure deliber. n. 3. Alb. n. 7. Salic. n. 4. Alex. n. 11. Ias.
n. 5. versic. sed licet. Et DD. qui in contrarium alle-
gari possent, veluti Bald. in authent. sed cum testator.
C. ad l. falcid. n. 9. Alex. in l. in ratione, n. 18. C. ad l. fal-
22 cid. loquuntur in diuersis terminis. † Tractant
enim de inuentario hæredis, vtrum prosit fideicom-
missario? quod tamen multum controuertitur, si non
interueniat cessio iurium hæredis in fauorem fidei-
commissarij, quâ possit substitutus se tueri exceptio-
ne inuentarij, cuius beneficij cessionem obtinuit ab
hærede grauato, vt per Fontanell. de pactis nuptialib.
claus. 4. gloss. 5. num. 44. vbi concludit inuentarium
hæredis, nonobstante dictâ controuersiâ, suffragari
fideicommissario, etiamsi nulla hæredis grauati ces-
sio eiusdem beneficij inuentarij interuenerit; quia
cum de inuentario non opponat fideicommissarius
per viam actionis; sed tantum per viam exceptio-
nis eo vtatur aduersus creditores agentes contra ip-
sum, non est necessaria cessio iurium, quia possessor
illa non indiget, dum proponit ius aliquod per mo-
dum exceptionis. Qua in sententia residet, decisio-
ne 46. n. 16. quamvis, ibidem, nimis generaliter di-
cere videatur, inuentarium vnius alteri tertio pro-
desse. Eandémque opinionem, vt inuentarium hæ-
redis prosit fideicommissario, tuetur Cancer. lib. 3.
var. resolut. cap. 2. de inuent. n. 107. & seq. Et de ea-
dem re tractat Phanuc. inter tract. diuers. de inuent.
quæst. 136. n. 107 in fine, & quæst. 239. à n. 51. ad 53.
& n. 59. ad 66. Michaël Grass. in §. Inuentarium, q. 4.
num. 12.
23 Quibus simile est quod dicitur de cessionario
ipsius hæreditatis, quia licet priuilegium inuentarij
dicatur personale, & per consequens non transito-
rium in cessionarium, vt voluit Laurent. Calcan. con-
sil. 18. sub num. 27. & 28. & est text. in l. ex pluribus,
& ibi Bart. ff. de administrat. tutor. Ias. in l. quo minus
n. 202. ff. de fluminib. Roland. inter tractatus diuers.
24 de inuent. quæst. 180. † Tamen priuilegium inuenta-
rij transire in emptorem hæreditatis fuit decisum in
Senatu Neapolitano apud Capy Latr. decis. 15. n. 24.
Adeo vt si Ecclesia cedat iura sua alicui laico, quem-
admodum ipsa Ecclesia non tenebatur facere in-
uentarium, ex Vincent. de Franc. decis. 536. n. 29.
ita & ille qui ab Ecclesia obtinuit cessionem hære-
ditatis, non poterit vltra vires hæreditarias conue-
niri tanquam succedens in ius & priuilegium Ec-
clesiæ. Vel etiam iuxta opinionem aliorum qui in
omnem euentum fatentur Ecclesiam obtinere pos-
se restitutionem in integrum aduersus omissam in-
uentarij confectionem, cessionarius iste poterit eo-
dem vti restitutionis in integrum priuilegio, vt dict.
decis. 15. copiosius demonstratur.
25 Non tamen idem obtinet in inuentario tutelari,
quo hæres aduersus creditores hæreditarios se tue-
ri non potest, vt decisum fuit per Rotam decis. 88.
26 n. 24. & decis. 126. n. 34. p. 7. recent. † Nisi tamen in
hoc inuentario tutelali adhibitæ fuissent omnes so-
lemnitates in legali hæredis inuentario requisitæ,
Rota decis. 668. num. 3. parte 4. recent. tom. 1.
27 Cùm igitur præfati Doctores & iura loquantur,
& procedant in casibus omnino diuersis, remanet
vera & illibata conclusio, confectionem inuentarij
ab vno ex pluribus cohæredibus factam, non indu-
cere præuentionem aduersus alios, nec impedire
quominus ipsi separatim suum inuentarium coram
alio Iudice competenti, & notario, conficere queant:
nisi tamen malint alij cohæredes ratificare quod eo-
rum nomine hac in re gestum est: quod vltra supra
citatos docent Rebuff. in constit. Reg. tom. 1. in tit. de
sentent. prouision. art. 2. gloss. 3. num. 6. Burat. decis. 521.
n. 7. Phanucius de Inuent. dicta quæst. 239. n. 58. Car-
pan. ad statut. Mediol. p. 1. c. 272. num. 9. Mich. Grass.
in §. Inuentarium hæredis, quæst. 4. num. 12. Barry. de
success. lib. 11. tit. quæ sint iura confect. inuent. num. 2.
Et inter antiquos Salicet. in l. fin. §. sin autem dubius,
n. 14. C. de Iure deliber. Et ibidem Alex. num. 11. &
alij omnes.
Sed obiiciet aliquis non esse agendum de præ- 28
uentione quoad inuentarium, cum iste non sit actus
iudicialis, sed potius extraiudicialis, & nuda solem-
nitas, vt dicit Hodiern. ad Surd. decis. 26 num. 11. &
Gratian. discept. c. 797. n. 2. & 3. Rota decis. 331. n. 4.
p. 5. recent.
Responsio petenda est ex notatis per nos part. 1. 29
cap. 3. de inuent. n. 3. Videlicet, quod quamvis quoad
petitiones iudiciales creditorum nulla ex inuenta-
rio oriatur præuentio, tamen quoad ipsum actum
confectionis inuentarij tractari potest de præuentio-
ne inter plures cohæredes, vtrum coram vno aut al-
tero Iudice vel notario illud fieri aut continuari pos-
sit. † Quamquam & quoad effectum prorogandi 30
iurisdictionem, præuentionem produci ex inuenta-
rij confectione coram Iudice habente iurisdictio-
nem prorogabilem facta, fuerit alias decisum in
Senatu Neapolitano apud Hodiern. in addit. ad Sur-
di decis. 26. num. 24. & sequen. ib. Quia licet verum
sit hæredem conficientem inuentarium, non posse
reconueniri ad hoc vt confectio inuentarij retarda-
ri possit, tamen cum ipse Iudicem elegerit, coram
quo in inuentarij confectione procederet, si deinde
coram eodem reconueniatur, non potest illius, quem
approbauit, iurisdictionem declinare. † Cuius ta- 31
men decisionis resolutio apud me dubia est, quia
actus inuentarij diuersus est ab actionibus hæredi-
tariis, nec prorogatio iuridictionis facta per hære-
dem, fit ad alium finem quam ad conficiendum in-
uentarium, non autem ad suscipiendas actiones hæ-
reditarias: vnde cum (vt iam dictum est) confectio
inuentarij sit actus extraiudicialis & diuersus, non
video quomodo ex eo nascatur effectus prorogatio-
nis iurisdictionis, ad actum iudicialem diuersum &
omnino separatum, & ab actu confectionis inuen-
tarij independentem.
Iterum obiici potest, quod ex nostra resolutione 32
multa oriri possent inconuenientia. Nam si hæres
pro parte institutus, qui pro sua portione tantum hę-
reditaria adiuit, & inuentarium confecit, alias postea
portiones per ius accrescendi, alióve modo acquire-
ret, nouum inuentarium conficere teneretur, & si
quatuor aut plures postea portiones ad ipsum ob-
uenirent, plura & totidem inuentaria conficere
oporteret, non sine magno incommodo & expensis;
Et similiter si quis vti hæres ab intestato adiuerit hę-
reditatem, & tanquam talis inuentarium confecerit,
& deinde successu temporis compererit se esse hære-
dem testamentarium, videretur omni æquitati repu-
gnare si repetitis sumptibus nouum cogeretur in-
uentarium conficere.
Sed ad hoc respondetur Primo, quod nihil impe-
dit, quo minus hæres, pro parte institutus conficiens 33
inuentarium, protestetur se illud facere tam suo
quam cohæredum nomine, quia deinde subsequuta

ratificatione, vel oouo superueniente titolo confectio inuentarij valida remanet, vt superius ostensum fuit. Secundo respondetur, quod si ex primo inuentario apparet veritas rerum omnium in hæreditate existentium, sicut ipso iure augetur portio hæreditatis per repudiationem cohæredis, ita ipso iure augetur inuentarium. Et quemadmodum hoc casu non est opus nouâ aditione hæreditatis, ita non est necessarium nouum inuentarium cuius dies incipit cedere ab adita hæreditate, Cancer. *lib. 3. cap. 2. num. 15.* Grass. in §. *Inuentarium hæredis, quæst. 5. num. 1. versic. Ab adita hæreditate*, & in tract. diuers. *de inuent. quæst. 1. num. 15. & quæst. 68. & 70.* vbi de magis communi: nisi tamen hæres malitiosè differret. Et hoc summam continet æquitatem, cum hoc casu nulla possit committi, aut præsumi fraus in hærede. Atque ita determinat Bald. *in leg. filium quem habentem, num. 50. versic. sed pono, duo sunt hæredes, C. famil. ercisc.* sequitur Cost. *de ratione rat. quæst. 218. num. 4.*

34 Idem dicendum est de eo qui hæreditatem adiuit vti hæres ab intestato, & deinde sciuit se esse hæredem testamento institutum: hic enim nouo non indiget inuentario, sed primum per eum confectum tanquam ab intestato succedentem, illi suffragatur: vt decisum fuit per Rot. Romanam apud Duran. *decis. 387. n. 39. & seqq.* Quia cum inuentarium fuerit inuentum ad consulendum legatariis & creditoribus, ac ipsis etiam hæredibus, non attenditur ad effectum de quo agitur, à qua persona, & ex quo iure factum sit, sed sufficit illud fuisse legitimè factum, ita quod in eo appareat veritas, numerus, & qualitas rerum in hæreditate repertarum, Aretin. *in l. cum hæreditas, ad fin. ff. de acquiren. hæredit.* Rota *dec. 801. num. 18. par. 1. diuers.* vbi dicitur inuentarium factum ab eo qui illud conficere non tenebatur, si factum legitimè fuerit, probare præsumptiuè in fauorem illius qui obligatus erat ad illud conficiendum. Parisi. *consil. 63. num. 21. & sequentib. lib. 2. & consil. 23. n. 85. & 86. lib. 3.*

35 Et ex præmissis apparet, quod in locis vbi beneficium inuentarij solet à Principe impetrari, si vnus ex pluribus cohæredibus litteras Regias obtinuerit pro illius confectione, illæ aliis non suffragabuntur, nisi ipsi quoque similes literas obtineant ab eodem Rege vel Principe, vt in terminis consuetudinis Burgundiæ ostendit Chassan. *in titul. des successions, §. 13. versicul. si aucuns se veulent porter pour heritiers.*

CAPVT XIV.

ARGVMENTVM.

De Præuentione quoad causas connexas. Et quæ sit differentia inter exceptionem præuentionis, & illam Ne causæ continentia diuidatur. Finita causa spolij, si quis agat ad fructus & interesse, vtrum illi obstet exceptio continentiæ causæ, vel præuentionis. Explicantur etiam varij modi quibus continens causa dici possit, & ea ratione causa apud eundem iudicem tractari debeat. Et quomodo inter se differant præuentio, & litispendentia.

SVMMARIVM.

1 *Intentata actione spolij, quæstio fructuum & expensarum, videtur esse de continentia causæ principalis: sed vide inferius,* num. 13. & sequentibus.

2 *Quando actio procedit ab eodem fonte, licet agatur de personis diuersis, vtrum locum habeat exceptio, Ne continentia causæ diuidatur.*

3 *Quomodo differant translatio & separatio iudicij.*

4 *Si concurrat identitas personarum & rei, locus est exceptioni continentiæ causæ.*

5 *Quid si concurrat identitas personarum & actionis, sed diuersitas rei, vtrum locus sit illi exceptioni.*

6 *Vtrum idem obtineat quando adest identitas actionis, sed diuersitas personarum & rei.*

7 *Quid si agatur de eadem actione, eadémque re, sed de diuersis personis.*

8 *Si ex pluribus socijs vnus sit Clericus, & alter laicus, & causa indiuidua, tota coram iudice Ecclesiastico tractanda est.*

9 *Præuentio suum operatur effectum non solum quoad personas citatas, sed etiam quoad alias interesse connexum habentes.*

10 *Citatio executioni demandata contra vnum ex pluribus executoribus testamentarijs, facit præuentionem totius causæ quoad alios.*

11 *Actio spolij non datur, nisi contra spoliantem, vel mandantem, aut ratum habentem.*

12 *Quæ concurrere debeant, quando quis vult agere contra aliquem, ex eo quod ratum habuerit spolium.*

13 *Continentia causæ, locum non habet in personis, & actionibus diuersis.*

14 *Exceptio litispendentiæ, non obstat iurisdictioni regulariter, quando exceptio rei iudicatæ non obstat actioni.*

15 *Præuentio, & litispendentia, quâ ratione inter se differant.*

16 *Causæ indiuiduæ dici non possunt, quæ separationem recipiunt.*

17 *Regula de continentia causæ non diuidenda, multas recipit limitationes.*

18 *Exceptio continentiæ causæ, non procedit in causis non connexis.*

19 *Inhibitiones executæ, in præiudicium litis pendentis, non subsistunt.*

20 *Obtinens inhibitiones, post litem cœptam, non dicitur attentare, si agatur de lite diuersa.*

21 *Valet argumentum, à litispendentia ad præuentionem, sed non è contra.*

22 *Præuentio per solam citationem effectum sortitam inducitur, sed non litispendentia, quæ requirit contestationem.*

Continentia causæ diuidi non debet dum agitur de concursu vniuersali creditorum.

IVDICEM qui præuenit, non solum in causa principali præuenta, sed in annexis quoque iurisdictionem habere satis suo loco ostendimus, cum continentia causæ non sit diuidenda, immo idem iudex qui causam principalem præuenit, in omnibus illius annexis Iudex remanere debet: iuxta *l. nulli, Cod. de Iud.* de qua licet in prima huius tractatus parte actum sit, tamen varij in praxi occurrunt casus, ab illa regula generali dependentes, quos hic ordine proponere non erit extra rem.

In

In primis itaque sequens casus in facto decidendus occurrit. Cessionarius debiti cuiusdam per nouationem & delegationem extincti, egerat contra debitorem cessum via executiua, & quædam illius bona plus & vltimo offerenti in publicâ subhastatione distrahi & liberari curauerat. Liberatio tamen nulla erat, quia facta fuerat pro debito extincto, talisque (me consulente in illâ causâ) declarata fuerat. Et per consequens debitor cessus, cuius bona nulliter distracta fuerant bene egerat remedio reintegrandæ possessionis, aduersus Tertium possessorem prædij, seu liberatarium, qui illud ex titulo nullo & inualido possidebat. Qui possessor & liberatarius litem cessionario, & vicissim cessionarius, eandem cedenti intimari curauit pro euictione, & restitutione omnium damnorum, interesse & expensarum consequendâ. Tandem subsequuta fuit transactio inter istum liberatarium & debitorem cessum, per quam prædium liberatum remansit apud liberatarium mediante certâ summâ pecuniarum per ipsum debitori cesso persolutâ. Sed in eadem transactione, debitor cessus, cuius bona nulliter subhastata fuêre, sibi reseruauit iura & actiones contra cedentem. His sic peractis debitor iste cessus egit contra cedentem, coram eodem iudice coram quo causa Reintegrandæ fuerat intentata. Cedens opposuit, se esse subditum Regis Christianissimi. Cessare præuentionem & litis pendentiam; quia hæc erat noua & diuersa causa à primâ. Litem primam, finitam esse per hanc transactionem factam inter debitorem cessum, & liberatarium. Debitori cesso fuisse satisfactum mediante pecuniâ sibi per liberatarium in hac vltima transactione persolutâ. Et ideo causam ad Iudices Regios qui erant eius Iudices ordinarij remittendam esse concludebat. Cum hæc non sit amplius causa euictionis in quâ per procuratorem comparuerat. Mandatum, & totam causam euictionis expirasse, & similia in medium adducebat.

Istis non obstantibus, fuit iudicatum in contrarium per Rotam Auenionensem de voto maioris partis Auditorum, nempè causam coram eodem iudice negotij principalis tractandam esse, neque ad iudices ordinarios rei conuenti, nempè Regios remitti posse his fundamentis.

1 Quia cum per liberatarium, spolium fuisset intentatum, quæstio fructuum & expensarum, dicitur de continentiâ causæ principalis, cum de naturâ actionis spolij sit, vt spoliator non audiatur, nisi purgato vsque ad vltimum quadrantem spolio, tam quoad principale, quam quoad fructus & expensas, vt per Addent. ad Burat. *decis. 449. num. 9. & 10.* vbi plures DD. allegantur. Cum igitur quæstio fructuum se habeat vt pars huius iudicij, si coram vno iudice peteretur res, & fructus coram alio, causæ continentia diuideretur, & possent sequi contrariæ in eadem causâ sententiæ, quia vnus posset dicere rem esse restituendam cum fructibus, alter verò reum

2 esse absoluendum. † Præsertim quia totum hoc iudicium habet originem ab eodem facto, & ab eâdem culpâ, & proinde non est consideranda diuersitas personarum; quia non propterea tollitur continentia causæ etiamsi diuersæ sint personæ, & locus est dispositioni *l. nulli, C. de Iudic.* vt patet ex *decis.* Afflict. 354. *num. 13. in quarto casu*, cuius doctrinam sequuntur omnes, & maximè Muscatell. *in praxi ciuil. tom. 1. parte 2. in gloss. Tribunali, num. 22.* & faciunt tradita per Pacian. *de probation. lib. 1. cap. 26.* Vbi fusè explicat quibus in casibus, connexorum idem sit iudicium.

Ad hoc tamen, vt quæstio ista melius explicata maneat; Supponendum est iuxta communem resolutionem, varijs modis de continentia causæ ad effectum illam continuandi coram eodem iudice negotij principalis, tractari posse. Primo quidem quando agitur de eadem re, eadémque actione, & ijsdem personis; nempè quando lis cœpta fuit coram vno iudice, & inter alias personas mouetur pro eadem re & eâdem actione coram alio; & tunc non est materia *d. l. nulli, C. de iudic.* Sed est materia *l. vbi cœptum, ff. eod. tit.* Quia hoc casu non agitur de iudicij diuisione, sed de totali illius translatione ad aliud tribunal. † Aliud siquidem est iudicium diuidere, relinquendo partem illius coram primo iudice, aliud transferre, illud in totum à primo Iudice auferendo, & ad secundum transportando. In primo casu est materia *d. l. nulli.* In secundo, est materia *l. vbi cœptum.* Et propterea aduertendum, quod dum in multis locis huius tractatus dicimus in certis casibus non obstare præuentionem, non ideo sequitur, quin obstare possit exceptio continentiæ causæ non diuidendæ, quatenus agatur de causis verè connexis & inuicem dependentibus. Dictam autem differentiam inter duos illos casus, inter cæteros benè explicat Galerat. *in tract. de renunciat. centur. 2. casu 146. num. 1.* 3 4

Secundo, quando concurrit identitas personarum & rei petitæ, veluti si inter easdem personas agatur de petitorio & possessorio: & hoc casu regula generalis est, quod qui fuit Iudex possessorij debet esse iudex etiam petitorij, ne continentia causæ diuidatur. Quod nos fusius declarauimus & explicauimus, *part. 1. cap. 13. n. 6. & c. 24.* 5

Tertio quando adest identitas personarum & actionis, sed diuersitas rerum, veluti in actione tutelæ, vel redditionis rationum alicuius alterius administrationis: & tunc dicitur etiam tractari de continentiâ causæ non diuidendâ, vt nos etiam exposuimus suprà *parte 1. huius tract. cap. 13. num. 16.* & probatur per text. *in l. 1. ff. de quib. reb. ad eund. Iud. eatur, & l. 2. ff. eod. tit.* vbi dicitur quod si plures coheredes, vel consortes velint rem aut hæreditatem cõmunem diuidere, agendum est coram vno iudice, & in vno loco: idémque iudicio finium regundorum obseruandum est. Quod *ibi* Gloss. dicit fieri tribus ex causis: Primò ratione coniunctionis causæ, quia consortes & coniuncti sunt. Secundo ratione reconuentionis, quia in istis iudicijs, quilibet est actor, & reus: ergo quilibet agit & reconuenitur apud eundem iudicem. Tertio ratione absurditatis euitandæ, quia possent in eodem negotio ferri sententiæ contrariæ. Idem dicendum est, si vnus ex pluribus tutoribus in ius vocetur, quod cæteri non sint soluendo, nam isto qui conuenitur requirente, omnes ad eundem iudicem remittendi sunt: vt dicitur *in dicta leg. 2.* ad hoc vt sciatur in quantum alij tutores minus idonei facultatum habeant, & ad hos fines omnes simul rationem reddant, *l. si quis, §. 1. ff. de edend.* 6

Quarto modo considerari potest continentia causæ, quando adest identitas quidem actionis, sed diuersitas rei & personarum. Veluti, quando agitur contra plures contra quos vna actio competit, procedens ab eodem fonte, & hoc casu potest etiam proponi exceptio de continentiâ causæ non diuidendâ; vt dicit Afflict. *dicta dec. 354. n. 13. vers. Quarto.* Et hunc modum, quinto loco ponit Trentacinq. *lib. 2. var. resol. tit. de iudic. resol. 3. n. 4.* 7

Quinto modo dicitur continentia causæ quando adest identitas actionis & rei, sed diuersitas personarum,

nim;&tunc locus etiam est exceptioni Ne continentia causæ diuidatur,vt per Afflict. & Trentacinq. *lo-*
9 *cu citatis.* † Exemplum afferri potest in pluribus socüs quorum vnus est Clericus,alij vero laïci,cum Clericus gaudeat fori priuilegio,tota causa tractanda est coram Iudice Ecclesiastico, etiam quoad laïcos socios, quando causa est communis & indiuidua, Bald. *in l.præcipimus, 35. in fine, C.de appellatio.* Couarr. *pract.quæst.cap.2.sub num. 1. versic. Quod si contingat.* cum aliis citatis per Gratian. *discept. fo-*
10 *rensi.cap.115. num.8.* † Vnde infertur,quod isto casu, si citatio fuerit debitæ executioni demandata, oritur præuentio non solum quoad personas citatas, sed etiam quoad alias habentes interesse connexum, Cabed. *decis.Lusit.142. num.5. p.1.* Qui hoc probat ex eo, quod si plures sint nominati executores testamentarij,& Iudex aliquis vnum ex ipsis citari fecerit, tota causa erit præuenta, non solum quoad istum citatum; sed etiam quoad alios executores non citatos,& ideo Iudex alius de istâ causâ cognoscere non poterit,præsertim ad euitandum ne in eâdem causâ contrariæ sequantur sententiæ:quod omnino impediendum est,per text. *in l.singulis,6.ff. de exceptio.rei iudic.*

His ita præsuppositis, casus de quo principaliter hîc disseritur, videbatur conuenire quarto modo mox per nos deducto, & propterea prætendebatur locum esse exceptioni de causæ continentia non diuidenda. Et per has rationes, decisum fuit in Rota Auenionensi, causam istam petitionis fructuum & interesse, coram eodem Iudice causæ spolij tractandam esse & terminandam, nec ad iudices Regios remittendam, quamuis ab hac sententiâ Rotali fuerit appellatum, & causa deinde inter partes tractata.

Ego tamen sententiam illam apud me saluâ pace tanti tribunalis dubiam esse fateor, atque ita amico responsum pro veritate dedi;immo didici aliquos ex Dominis fuisse in contrariâ sententiâ. Quia cum cedens fuisset citatus tanquam euictionarius ad instantiam cessionarij,cui nouatum, seu extinctum nomen,cessum fuerat,seu si malis ad instantiam liberatarij agentis contra cedentem, tanquam euictionarium sui euictionarij, seu authorem sui authoris; nunc autem actio pro fructibus & expensis, moueatur per debitorem cessum, constat hic tractari de personis diuersis, immo de diuersâ actione, quia debitor cessus nihil poterat pro summâ principali prætendere, ratione cuius cum liberatario transegerat: Nec ex personâ suâ pro fructibus, actionem spolij contra cedentem intentare poterat, quia cedens non spoliauerat,nec executiones nulliter factas procurauerat: neque nomine suo fieri mandauerat,
11 † Actio autem spolij dari nequit,nisi aduersus eum per quem, vel quo mandante, vel ratum habente spolium factum est, *l.1.§.deiecisse, & sequentib. ff.de vi & vi armat.* Rip. *in l.naturaliter,§.nihil commune, num.51. versic.Septimo amplia,& num.56.versic. Decimooctauo amplia.* Et *ibidem* Rub. *num.142.* Ant. Matthæ. *ampliat.14.15. & 26.ff. de acquiren.possess.*
12 † Et quando agitur contra aliquem, eo quod, ipso ratum habente spolium factum fuerit, tria concurrere debent, quæ in casu proposito cessabant. Primo, quod spolium fuerit eius nomine factum. Secundo quod ipse spolium ratum habeat. Tertio quod non simpliciter illud ratum habeat, sed tanquam suo nomine factum. Gloss. *in l.1.§.sed & cum quis,ff.de vi & vi armat.* Rip. *in d.l.naturaliter,§.nihil commune, num.51.* Menoch. *remed.1.recup.possess. num.52.* Non nego dari actionem debitori cesso aduersus cedentem pro damnis & interesse,ex eo quod scienter,& forsan dolosè nomen extinctum cesserit; sed dico hanc actionem esse diuersam & omnino separatam à iudicio euictionis per liberatarium intentato, cum factâ transactione, nullam amplius contra cedentem moueret actionem, necnon diuersam & distinctam ab actione spolij; quia talis actio non competebat debitori cesso, nisi dumtaxat aduersus possessorem, cum quo transegerat, & sic non
versabamur in quarto casu Afflict. † Sed in personis 13
& actionibus diuersis, quo casu nullus est locus huic exceptioni Ne continentia causæ diuidatur. Diximus suprà, *parte 5.c.13.n.9.* ex Ludou.*dec.403. num.6.*Rot. *decis.402.n.6.p.4.recent.* Duran. *dec.94.*
num.11. † Et generaliter constitutum est,exceptio- 14
nem litis pendentiæ, non obstare iurisdictioni, quando exceptio rei iudicatæ non obstat actioni: Lancellot. *de attent. cap.4. limit.5. n.98.* Capyc. *decis.122.num.9.*

Quanquam aliud sit præuentio, aliud vero litis 15
pendentia, nec ab hac ad illam argui possit,cum facilius inducatur præuentio scilicet per solam citationem; vt sæpè diximus, nominatim *part. 5.cap.9. num.1.& 5.* cum tamen litis pendentia regulariter non inducatur nisi per litis contestationem, aut alium actum qui sit loco litis contestationis, vt
paulo post dicemus. † Neque causæ indiuiduæ di- 16
ci possunt,quæ separationem recipiunt Marta *de iurisdict.casu 189.num.4.* Marant. *part.4. distinct.55. num.54.*

Immo & regula illa de continentiâ causæ non di- 17
uidendâ locum non habet,quando actor & reus sunt diuersi fori, vt diximus suprà, *cap.12. n.34.* ex Capyc. *decis.125.* vbi ostendimus quemlibet Iudicem procedere si causa recipiat diuisionem, sin minus attendi debere illam, quæ dignior est, & maiori potitur prærogatiua.

Et ex his patet responsio ad rationes in contra- 18
rium oppositas,nempè quia hic agitur de actione separatâ, quæ ex diuersis fontibus procedit, & inter diuersas personas, & per consequens non agitur de casu de quo in *d. l.nulli, C. de iudic.* quæ (vt sæpè dictum fuit) non procedit in causis diuersis, & separatis:Lancell. *de attent. lite pend.cap.4.limit.5.num.41.* Nec adeo generalis est regula,*dicta l.nulli*,quin multas patiatur exceptiones,vt notauit Ias. *in eadem lege* & post ipsum Menoch. *de arbitr. cas.375. num. 10. & sequentib.* videlicet si pars nihil opponat tempore diuisionis. Item in odium contumacis, vel quando Iudex super tota lite iurisdictionem non habet, tunc enim ex necessitate oportet litem decidere, & alium iudicem adire. Item si ageretur de causis executiuis,& aliis iustis de causis de quibus per Menochium *ibidem.*

Præcipuè autem ad impediendam exceptionem, 19
Ne causæ continentia diuidatur, considerandum est verum agatur de causâ diuersâ,vt mox diximus, *numero 16.* Et videmus à simili, quod quamuis alias litispendentia faciat, vt inhibitiones in eius præiudicium obtentæ nullæ sint & attentatoriæ, *Clem. 5. vt lite pend. cap. præsenti 3.§.caterum,* & *ibi* Gloss. *in verb. Illa pendente, de offic.legat. in 6.* cum similibus.
† Tamen quando agitur de causâ & lite diuersâ, 20
non dicitur quidquam attentari per inhibitiones, aut recursum ad alium iudicem, Lancell. *de attent. appell.pend.cap.15.part.5. n.1. & sequentibus*, Boër. *decis.73. numero 4.* iuxta text. *in cap. ad hæc,1.* & *ibi*
Franc. *in princip.de appellat.* † Valet enim argumen- 21
tum à litispentia ad præuentionem, non autem è contra, à præuentione ad litispendentiam. Nam bona

bona est consequétia, Datur litispendentia; ergo & præuentio: sed non è contra, non enim valet hæc consequentia; Datur præuentio, ergo & litispenden-
22 tia. † Præuentio siquidem (vt sæpè diximus) per solam citationem effectum sortitam inducitur, vt dicit Guid. Pap. & *ibidem* Ranch. *decis.* 421. *num.* 1. & 2. Et ad hoc allegat text. *in leg. Tam collatores*, §. *quoniam vero.* ibi, Conuentione quæ oblata, & *ibi*, Negotium ex priori agnitione, *de re milit. lib.* 12. Sed hoc melius probatur, per text. *in Authent. Qui semel, C. quomod. quand. Iudex.* Vbi disertis verbis fit differentia inter conuentionem iudiciariam, & litis contestationem, & dicitur, actorem cogendum esse in lite cœptâ persistere, etiamsi sola conuentio iudiciaria interuenerit, quamuis non fuerit facta litis contestatio, vt *ibid.* ostendit Gloss. *in verb. non sit.* Sed quando agitur de litispendentia, tunc non sufficit regulariter sola iudicialis conuentio & citatio, sed præterea requiritur litis contestatio, vt fusius exponit & declarat Lancell. *de attent. lite pend. in præfat. n.* 7. & *multis sequentibus.*

De hac quæstione, vtrùm continentia causæ diuidi possit? bene agit Carleual, *in tractat. de iudic. tom.* 2. *lib.* 1. *disp.* 1. *per tot. fol.* 19. & Salgad. *in labyr. credit. part.* 1. *cap.* 4. *per tot.* vbi copiosè demonstrat causam concursus creditorum esse indiuiduam, & in illa locum esse exceptioni, *Ne continentia causæ diuidatur.* Et videnda sunt quæ diximus *part.* 1. *capite* 10. *in addit.* necnon *hac ead. par.* 2. *capite* 16. *num.* 5. & 6.

CAPVT XV.

ARGVMENTVM.

Qua ratione præuentio, & continentia causæ considerari debeant, inter plures litis consortes, quando causa diuidua est, vel indiuidua, seu eadem vel diuersa est defensionis ratio inter omnes, aut si vnus ex ipsis iudicem suspectum habeat, vtrum præuentio quoad alios facta cesset, & quoad omnes Iudex desistere teneatur. Idem de pluribus tutoribus litigantibus nomine pupilli, vel proprio. Et quando plures litis consortes teneantur vnum constituere procuratorem, vel suum quilibet constituere possit, vel saltem per se absq; procuratore litigare. Et causa restitutionis in integrum vtrum sit de continentia & connexione causæ principalis inter plures consortes eiusdem litis.

SVMMARIVM.

1 *Si ab vno ex pluribus eiusdem litis consortibus iudex fuerit allegatus suspectus, poterit causa cognitionem stante præuentione prosequi quoad alios.*
2 *Intellige hoc procedere si agatur de causâ diuiduâ, secus si de indiuiduâ, ita quod eadem omnibus litis consortibus competat ratio defensionis.*
3 *Si vnus ex pluribus tutoribus, reipublica causa post litem cœptam abesse cœperit, causa continuari debet contra alios, & suspendi quoad absentem si singulorum ratio separatim cognosci & defendi possit, secus si non possit discerni.*
4 *Tutoris officium, pluribus tutoribus competit in solidum.*
5 *Si plures tutores agant, debent vnum Iudicem & notarium habere.*
6 *Si tutores conueniantur, vtrum omnes possint simul causam defendere, an vero vnus tantum nomine omnium comparere debeat, & cogatur. Quid si pupilli nomine conueniantur.*
7 *Qui cum vno contraxit, non debet cogi plures in eadem lite habere aduersarios.*
8 *Si plures collegialiter citentur, coguntur vnum constituere procuratorem, qui pro omnibus causam defendat.*
9 *Si actor, aut reus, plures reliquerit hæredes, vtrum omnes cogantur inter se vnum in lite procuratorem, pro illius defensione constituere.*
10 *Ex pluribus collitigantibus quilibet suum habere potest procuratorem, quod tamen in pluribus illorum hæredibus, locum non habet.*
11 *Potest nihilominus, quilibet per se & sine procuratore litigare.*
12 *Actio vnius ex litis consortibus, non præiudicat alteri, in causis quæ recipiunt diuisionem.*
13 *Quæstio seruitutis est indiuidua, si fundus seruiens ad duos pertineat, ideo præuentio ambos afficit.*
14 *Restitutio in integrum vni data, aduersus sententiam, iuuat alios, in rebus indiuiduis.*
15 *Minoris restitutio in integrum, prodest eius fideiussori in causis indiuiduis, non autem in aliis.*

CONTINVANDO materiam *l. nulli, C. de iudic.* decidendus est casus notabilis circa plures litis consortes, quorum vnus 1 lite pẽdente propter inimicitiam de nouo superuenientem, iudicem iusta de causa suspectum allegauit & probauit. Iudex abstinere quidem voluit quoad illum, à quo suspectus allegatus fuit, sed quoad alios prætendebat de causâ iudicare posse, quod coram ipso fuisset præuenta: iuxta *l. vbi cœptum, ff. de iudic.* ad quod allegari potest decisio quæ videtur punctualis apud Alexand. *consil.* 74. *n.* 6. *versic. Nec obstat, l. b.* 7. vbi dicit, quod licet continentia causæ diuidi non debeat, & sic contra vnum ex correis iudicari non debeat per vnum iudicem, & contra alium per diuersum iudicem, cum agitur de correis debendi eiusdem litis consortibus; tamen attento quod vnus ex litis consortibus recusauit iudicem, alius non, ideo potuit contra vnum iudicari, & contra alium in causa supersederi, per text. *in l. non idcirco ff. de iudic. l. de vnoquoque, cum ibi notat. ff. de re iudic.*

In hac quæstione ego existimo distinguendum 2 esse, vtrum agatur de iure diuiduo, vel indiuiduo. Hoc est de tali re, seu tali iure, in quo sententia quoad vnum lata, posset alteri præiudicare, vel non: Aut in quo possent sequi sententiæ contrariæ, vel non. Primo casu, verius est suspicionem ab vno allegatam, impedire vlteriorem processum iudicis quoad omnes litis consortes. Secundo vero casu, quando scilicet agitur de negotio, in quo non fieret præiudicium litis consorti, veluti quando singuli haberent separatas & diuersas exceptiones & defensiones, recusatio facta ab vno non prodesset aliis, nec impedire posset quo minus iudex procedere posset quoad alios, ratione quorum nulla adest suspicionis causa. † Probatur per *text. in eadem l. non* 3 *idcirco*, quam Alexand. allegat, *ff. de iudic.* Vbi dicitur quod non idcirco iudicis officium impeditur,

quod

quod quidam ex tutoribus post litem aduersus om-
nes inchoatam reipublicæ causâ abesse cœperit, cum
præsentium, & eorum qui non defenduntur admi-
nistratio discerni possit, & æstimari. Quod eâdem
ratione dicendum est de quolibet alio impedimen-
to superueniente litis consorti, veluti si propter ma-
gistratum superuenientem eius causa suspendi ad
tempus debeat, aliisve similibus casibus; cum eadem
vbique subsit ratio. Ex illo quippe textu manifestè
patet, quod si ius & interesse singulorum litis con-
sortium discerni & separari possit, & per consequẽs
causa sit diuidua, & singulis diuersæ & separatæ
competant exceptiones & defensiones, tunc impe-
dimentum superueniens ex personâ vnius, non iu-
uat alios: Sed si causæ essent indiuiduæ, eædémque
omnium defensiones, supersedendum esset in totâ
causâ propter impedimentum temporale vnius: &
4 probatur *in l. 1. C. si ex pluribus tutor.* † Vbi dicitur
quod quilibet ex tutoribus habet officium in soli-
dum: quod etiam dicit Rota *decis. 211. num. 2. par. 1.
recent.* Cancer. *lib. 1. var. resol. cap. 7. num. 26.* Et ideo
text. *in d. l. non idcirco*, non tam facile trahi debet
5 ad alias causas non tutelares. † Sed dum de tutelâ
agitur, verum est tutores, si plures sint, eodem libello
omnes conueniri posse. Si vero omnes agant, co-
gentur pro eadem causa, coram eodem iudice, eo-
démque scribente Notario litigare, quia omnium
6 interest, ratione officij & communis periculi. † Sed
tamen, quod dictum est de tutoribus reis, eodem iu-
dicio conueniendis, distinctione indiget. Aut enim
conueniuntur nomine pupilli, & tunc possunt om-
nes si velint suscipere defensionem, *l. 1. §. sufficit, de
admin. tutor.* Intellige, consentiente eo, qui conuen-
tus est. At eo repugnante, non possunt suscipere
defensionem litis; sed tantum liti etiam illo inuito
assistere: ad euitandam collusionem, Salic. *in dict. l. 1.
C. si ex plurib. tutor.* Quod si pupillus ipse conuenia-
tur, possunt omnes in solidum suscipere defensio-
nem. Sed tamen si iudex velit, potest quolibet ca-
su, vnum ex pluribus deputare, qui defensionem su-
scipiat, quem magis idoneum iudicauerit, non ta-
men ex hoc alij prohibentur assistere liti: Cyn. *in
d. l. 1. C. si ex plurib. tutor.* Bart. & Angel. *in l. decreto,
7 §. fin. ff. de administr. tutor.* † Quod ideo sic constitu-
tum est, ne in plures aduersarios distringatur, qui
cum vno contraxit, *l. 2. ff. de exercit. actio.* Gutier. *de
8 tutel. parte 2. cap. 4. num. 1.* † Eadem ratione, quando
agitur de Vniuersitate, Collegio, Ciuitate, vel aliis
pluribus collegialiter citatis, vel de Capitulo, tenen-
tur omnes collegialiter vnum constituere procura-
torem ad lites, seu actorem, aut Syndicum, ad com-
parendum in causa, agendum, vel defendendum,
l. 4. §. creditoribus, ff. de fideicommiss. libertat. Gratian.
decis. 107. num. 4. Franc. *decis. 309.* Losæ, *de iure vni-
9 uersit. parte 2. num. 3.* † Similiter si agatur de pluribus
hæredibus rei, tenentur & cogi possunt omnes vnum
procuratorem constituere: secus est in pluribus hæ-
redibus actoris, *l. iam tamen, §. si tantum, ff. iudic. sol-
ui.* Gloss. *in l. licet, §. si plures, ff. de procurat. in verb.
Plane.* Gratian. *dicta decis. 107. num. 3.* quia eadem
militat ratio, quæ in pluribus personis vnius Vni-
uersitatis, ne videlicet quis in plures aduersarios di-
stringatur. Immo & idem obtinet in pluribus hæ-
redibus actoris, quando natura rei hoc exigit, vt per
vnum causa expediatur. Bart. *in l. 4. §. Cato, num. 27.
in 4. quæst. ff. de verb. oblig.* Gratian. *dicta dec. 107.
num. 8.*

10 Et quando negotium habuit originem ab vnâ
personâ, generaliter constitutum est, per vnum pro
omnibus procuratorem constitutum, causam agitari
debere, Bart. *in l. si quis procuratoris. §. vnius, ff. de pro-
curat.* Sed si origo negotij procedat à pluribus per-
sonis; ita quod ius vnius ex collitigantibus fuerit
ab initio independens à iure alterius, tunc litigare
singuli possunt per singulos procuratores, nec co-
gendi sunt de vno conuenire, Mastrill. *decis. 108.
num. 13. & sequentibus.* † At vero si iudicium non 11
fuisset inchoatum contra defunctum, sed inciperet
à personâ hæredum, tunc omnes separatim agere,
vel excipere possent, & cuilibet licitum esset pro-
prium constituere procuratorem, Mastrill. *dicta de-
cis. 108. num. 16.* † Prædicta vera sunt, quando liti- 12
gans vellet comparere per procuratorem; nam si
comparere velit per se, & absque procuratore, hoc
facere posset. Quia vsus procuratorum introductus
est in fauorem partium litigantium, ideo non de-
bet in illorum odium retorqueri: vt benè explicat
Mastrill. *dicta decis. 108. num. 26.*

Ex præmissis itaque apparet, absentiam, etiam iu-
stam, vnius ex contutoribus, non debere impedire
continuationem cursus causæ, quoad alios citatos,
quando non eadem est omnium defensionis ratio.
Et ex eodem fonte procedit quod dictum est, quod
si ex pluribus litis consortibus, vnus iudicem suspe-
ctum alleget, & vtriusque collitigantis rationes &
defensiones discerni & separari non possint, iudex,
quoad vnum suspectus, supersedere debet in tota
causa. Contra vero, si iura & rationes separationem
recipiant, abstinebit à causa quoad illum, à quo sus-
pectus allegatur, non tamen quoad alios. † Atque ita 13
intelligendus est text. *in d. l. non idcirco, ff. de iudiciis,
& in l. 1. Cod. de consortib. eiusd. lit.* nempè quod per
plures procuratores agi possit, pro negotio diuiduo,
hoc est diuersa iura partium continente, secus in in-
diuiduo ratione identitatis iurium & defensionum.
Nam in indiuiduis, non admittitur actio separata, &
si vnus altero ignorante & non consentiente sepa-
ratim ageret, non præiudicaret litis consorti: Bal. *in l.
2. C. de consort. eiusd. lit.* Salyc. *in l. 1. in fin. C. eod. tit.*
vbi allegat text. *in l. loci corpus, §. si fundus, ff. si seruit.
vindic.* † In quo textu dicitur, quod si fundus ser- 14
uiens ad duos pertineat, potest contra quemlibet ex
possessorib. prædij seruientis agi in solidum, & quis-
quis defendit, solidum debet restituere, quia res in-
diuidua est: vnde colligitur quod quando tractatur
de re indiuiduâ, & iudex ab vno ex litis consortibus
recusatur tanquam suspectus, sicut non potest de
causa cognoscere quoad vnum, ita nec quoad alium,
& sententia contra vnum lata afficit alium ratione
indiuiduitatis. Quando autem quæstio seruitutis di-
uisionem recipiat, aut non, in sequenti capite fusius
explicabitur.

Præmissis non absimile est, quod dicitur, restitu-
tionem in integrum aduersus sententiam vni con-
cessam, prodesse aduersario, & vtriusque partis esse
communem, ad hoc vt earum quælibet petere possit
reformationem sententiæ, quantumuis in iudica-
tum transactæ, in capitibus sibi præiudicialibus, si
capita sint sibi inuicem connexa atque coniuncta,
leg. etiam 29. §. 1. ff. de minoribus, Gloss. *in leg. eum mi-
nor. ff. eodem titulo,* Odd. *in tractat. de restit. in integr.
quæst. 47. numero 10.* Cyriac. *controuers. forens. 43. n.
131.* † Et generaliter, restitutio in integrum minori 15
concessa, prodest litis consorti maiori, dum de iuri-
bus indiuiduis agitur, secus si de diuiduis, vt per
Sfort. Odd. *dicta quæst. 47. num. 1. & num. 7. & sequen-
tibus.* Sic, restitutio in integrum minori concessa, non
prodest eius fideiussori, quando causa minoris & fi-
deiussoris, non est connexa, hoc est in quibus fide-
iussor, si sententia contra ipsum mandaretur execu-
tioni, non posset habere regressum contra minorem,
secus si contra ipsum posset habere regressum fide-
iussor

iussor, tunc enim quia ex condemoatiooe fideiussotis, Minor damnom pateretur, causa diceretur connexa, & restitutio minoria deberet prodesse fideiussoti, Gratian. *disccpt. forens. cap. 12. num. 6. & seqq.* Odd. *de restitut. in integr. qu. 48. per tot.* Cytiac. *controuers. 510. num. 35.*

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM.

Conrrouersia super iure seruirutis mota, vtrum diuisionem ira recipiat, vt coram diuersis iudicibus non obstanre illius præuentione in vno rribunali factâ disputari possit, siue de fundo dominanre agatur, siue de seruiente, quid de pluribus eiusdem fundi Dominis pro diuiso vel pro indiuiso. Et de seruitutibus ex eadem vel diuersis causis debitis.

SVMMARIVM.

1 *Si fundus Dominans in controuersiâ seruitutis possideatur per plures dominos pro indiuiso, actio per vnum mota trahit interesse aliorum. Et quomodo diuidatur vtilitas huius iuris.*

2 *Si fundus dominans ad plures pertineat pro diuiso, quilibet agere potest, vt tota seruitus suæ parti prædij debeatur.*

3 *Si fundus dominans vni ex cohæredibus adiudicatus sit, ille solus agere poterit pro totâ seruitute.*

4 *Si seruitus constituta, procedat ab eodem fonte, veluti ab eodem contractu, vel eodem testamento, præuentio causæ quoad vnum facta, trahit totam causam quoad alios.*

5 *In materiâ præuentionis, multum attendi debet fons & origo negotij, & vtrum diuersi articuli ab eâdem origine dependeant*

6 *Identitas personarum & actionis, potest considerari verè vel interpretatiuè ad effectum præuentionis, seu connexitatis causarum & negotiorum.*

CAPVT istud cum præcedenti aliquid haber simile, vt patet ex vtriusque lectura. Quando enim agitor de seruitute per plures vel plotibus debitâ, intrat sioe dubio quæstio connexitatis vel diuersitatis processus, vtrum videlicet causa, seu iudicium istud separationem recipiat, & vtrum ratione coonexitatis, lis super seruitute coram vno iudice præuenta, quoad vnum ex litis consottibus, sit qooad omnes alios coram illo tractanda ne continentia causæ diuidator. Pro cuius quæstionis resolutiuoe firmandæ sunt conclusionea sequentes.

1 Prima cooclusio. Si fundus dominans, cui seroitus debetur, pertioeat ad plures Dominos pro indiuiso, scilicet, qoia portiones prædij dominantis, non sunt inter condominos diuisæ, vnus eorum potest agere ad solidam seruitutem, sed vtilitas inde proueniens ad alios condominoa spectabit, si ipsi consentiant. Anteqoam vero talis consensus interuenerit, ille solus qui egit, poterit vti seruitute, & res erit in pendeoti quoad alios, donec ipsi consentiant: text. est expressus *in l. finali, ff. comm. prædior.* & *ibi* DD. Si tamen pro seruitote soluereturæstimatio, vel interesse, ille qui solus egit, non posset illud consequi oisi pro suâ ratâ parte, quia seruitus quidem est indiuidua, sed æstimatio recipit diuisionem: *l. hæredes, §. area, ff. famil. ercisc.* Bart. *in l. 2. §. ex his, n. 11.* & *ibid.* alij DD. *ff. de verb. obligat.*

2 Secunda conclusiu. Si fundus dominans sit communis inter plures pro diuiso, quilibet agere potest pro seruitute, vt sibi in solidum constituatur & præstetur pro sua parte fundi diuisâ: prubatur per text. & DD. *in l. loci corpus, §. si fundus, ff. si seruit. vindic. l. via constitui, §. quacunque, ff. de seruit. rustic. prad.* & per illum textum Alberic. *in d. l. 2. §. ex his, n. 58. ff. de verb. obligat.*

3 Tertia conclusio. Si ex pluribus cohæredibus, fundus dominans vni soli adiudicatus fuerit, ipse solus agere potest, & ipsi soli tota seruitutis vtilitas quæritur, *l. continuus, §. fin. ff. de verb obligat.* & ibi Gloss. & *in l. in iudicio, ff. famil. ercisc.* Alberic. *dicto num.* 18. Bart. *in d. l. 4. §. Cato, n. 28. in fine. versic. concludendo igitur, ff. de verb. obligat.*

4 His ita breuiter suppositis, quæ copiosius explicantur per Bart. & alios in locis supradictis & per omnes *in d. l. 2. §. ex his, ff. de verb. obligat.* Dicendum est, quod si agatur de seruitute siue constituta, siue constitoenda, quæ procedat ab eodem foote, eâdemque caosa, veluti ab eodem legato, vel eodem contractu, aliâve dispositione, tunc causa præueota quoad vnum trahit ad se totam causam quoad omnes alios eiusdem litis consortes: Probatur ex *suprà dictis.* Quia cum agatur de eadem re, eademque actione, iuxta quintum modum de quo supra *c. 14. num. 7 huius 2. part.* consequens est vt causæ continentia diuidi non debeat. Sed si ageretur de diuersis personis, & diuersis iuribos & actionibus, prouenientibus ex pluribus & diuersis dispositionibus, veloti si vous seruiturem prætenderet ex contractu, alius ex testamento sibi ratione prædij dominantis deberi, tunc essent diuersæ causæ, & ex diuersa origine prodeuntes, & sic præuentio quoad vnum, oullum produceret effectom quoad alios, nec tractandum esser de continentiâ causæ, quia iura esseot diuersa & oullo modo inuicem coonexa.

5 In summa, constituenda est circa materiam connexitatis causarum generalis illa regula, quæ multis aliis casibus particularibus adaptari potest, quod vt plurimum, fons & origo negotij attendi debet, adeo vt si eadem res ex alia causa, & actione diuersa, ac dioersam originem habente quam ea quæ intentata fuit, petatur; non possit allegari præuentio nec continentia causæ, quoad secundam petitiooem. Et è contrà si eadem sit origo & fons secundæ petitionis, eadem videatur causa, & locus sit præuentioni secundæ, per præuentionem primæ, quia licèt propriè eadem non sit causa, tameo eadem est per interpretationem, quod sufficit, *l. si mater, ff. de except. rei iud.* Sord. *consil.* 312 *n.* 26. Giurb. *decis.* 20. *n.* 5. Et sic patet, quod in hac præueotioois materia multum potest oegotiorum coonexiras ratione originis à qua negotia proceduot. † Quia licet agatur 6 de diuersis rebus, tamen si actio ab eodem fonte descendat, dicitur eadem per interpretationem, cum satis sit ad exceptionem contineotiæ causæ, vel præuentionis, producendam, quod adsit identitas personatum, actionis, & rerum, verè vel interpretatiuè, Surd. *dicto consil.* 312. *num.* 26. Socin. Sen. *consil.* 18. *num.* 44. *vol.* 1. Quæ dicta sint ad maiorem explicationem eorum quæ supra, *cap.* 14. deduximos, omnia inuicem conferendo.

CPVT XVII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione in actione iniuriarum, vtrum videlicet si pater pro iniuriâ illatâ filio, querelam proposuerit, vel maritus pro iniuria illata vxori, præuentio obstet filio, aut vxori, nouam actionem in alio tribunali proponere volentibus. Quæ sit differentia inter actionem iniuriarum Ciuilem ex lege Cornelia, & Prætoriam, in materia præuentionis, & remissionis iniuriæ per patrem pro filij interesse faciendæ. Quæ sit differentia inter ius agendi, competens patri nomine filiæ pro iniuria, & pro dote, quoad materiam præuentionis. Actio dotis profectitiæ spectat ad Patrem, quamuis per pactum dos esset consolidata in fauorem filiæ.

SVMMARIVM.

1 *Pro iniuriâ filio illatâ, competit actio tam Patri quam Filio.*
2 *Ex eâdem iniuriâ, tribus vel pluribus personis actio competere potest.*
3 *Actiones patri & filio competentes pro iniuriâ filio illata, sunt duæ actiones diuersæ.*
4 *Idem si quis ad pœnam corporalem condemnetur ex eo quod pecuniaria satisfacere non potest, sed tamen id fieri potest eâdem vel diuersâ sententiâ, & iudicio.*
5 *Iniuria filio illata, alio modo puniri potest respectu filij, & alio respectu patris, licet condemnatio ab eodem fonte procedat.*
6 *Quomodo verum sit iniuriam filio illatam, diuersam esse, respectu personæ paternæ.*
7 *Querela patris nomine paterno facta, filium excludit ab actione iniuriarum.*
8 *Pater quantamcunque iniuriam filio illatam, potest etiam gratuito remittere, nisi esset vilis persona.*
9 *Actio iniuriarum ex lege Corneliâ, ciuilis est, quam pater non suo, sed dumtaxat filij nomine intentat.*
10 *Actionis iniuriarum ciuilis & prætoriæ, quæ sit differentia, & quis vtriusque effectus.*
11 *In actione iniuriarum ex lege Corneliâ, non datur actio patri, sed illi dumtaxat competit exercitium actionis.*
12 *Vtrum filio contradicente, possit pater actionem iniuriarum, pro iniuria filio illatâ mouere.*
13 *Actionem ciuilem, quando & quomodo pro iniuriâ filij, pater, inuito filio, remittere possit; prætoriam enim potest etiam eo renuente indistinctè remittere.*
14 *In Actione de dote, consensus filiæ requiritur, & cur non idem generaliter in actione iniuriarum.*
An idem filiæ consensus requiratur in petenda assecuratione dotis, & in quibus casibus ista procedant.
Quamuis actio dotis profectitia fuerit consolidata in persona filiæ vigore stipulationis, pater nihilominus habet actionem de dote propter reliquias patriæ potestatis.
15 *In actione iniuriarum, pater regulariter non cauet de rato, secus est in actione de dote.*
16 *Si post remissam à patre iniuriam, filius agat, non est audiendus, vti per paternam renunciationem præuentus.*
17 *Filiusfamilias, non potest præuenire patrem in actione iniuriarum, siue actio, siue exercitium actionis spectet ad patrem, immo si hoc casu filius agat, amittit expensas.*
18 *Præuentio non inducitur per actionem dotis, quam filia sine patris consensu intentauit.*
19 *Iniuria filij, non est coram diuersis iudicibus tractanda ratione offensæ paternæ, & illius quæ filio illata est, licet actiones sint diuersæ, cum ab eodem fonte procedant.*
20 *Quando quis condemnatur ad pœnam corporalem, quia non habet in ære, hæc condemnatio spectat ad eundem iudicem, qui præuenit causam condemnationis pecuniariæ.*

ILLATA iniuria filio, pater, si filius sit 1
in eius potestate, duas intentare potest
actiones, nempè vnam nomine proprio, & aliam nomine filij sui, & hæc
sunt duo diuersa iudicia, *l. Pater.*41. *Ibi.* Duobus
iudiciis, *ff. de iniur.* † Immo ex eâdem iniuriâ, tribus 2
vel pluribus potest actio competere, vtputa, si vxori
meæ sub patris potestate existenti iniuria facta fuerit, & mihi, & patri eius, & ipsi filiæ, iniuriarum
competit actio, quæ sunt actiones diuersæ, nec vna
per aliam consumitur, *leg.* 1. §. *fin. ff. de iniur.* Vnde
quæritur si causa coram vno iudice præuenta fuerit
pro iniuria patris, vel mariti, vtrum intentari possit
coram alio iudice pro iniuria ex capite filij, vel vxoris, quibus offensa facta est.

Dubium facit, quia (vt dictum est) ista sunt duo 3
diuersa iudicia & duæ diuersæ actiones, nec vni illarum per aliam præiudicari potest, *dict. leg.* 1. §.
fin. ff. de iniur. † Facit à simili quod si quis propter 4
inopiam condemnetur ad pœnam corporalem subrogatam loco pœnæ pecuniariæ, hoc fieri potest,
vel vno eodémque iudicio & sententia, vel diuersis iudiciis. Ergo idem hoc casu videtur dicendum, vt duo diuersa iudicia moueri queant, &
sic vnius præuentio non obstet prosequutioni alterius, Bartol. *in leg. si quis iniuriam, ff. de iniur.* Vnde Crauet. duas in hac materia proponit conclusiones, *consil.* 181. *num.*6. † Prima est, quod causæ 5
circa iniuriam filio illatam duæ sunt diuersæ, vna
pro iniuria patrem tangente, alia pro iniuria filij.
Cum alio modo puniri illæ iniuriæ possint respectu Patris, & alio respectu filij, quamuis ab eodem
fonte & delicto procedant, cum fieri possit, vt persona filij, dignior sit persona patris. Quod probatur per text. *in l. seruo* 30. §. *filio, cum l. sequenti. leg. cum possit* 31. *ff. de iniur.* Secundò, quod actori licitum est causam huiusmodi, eodem vel separato iudicio prosequi, prout sibi melius visum fuerit. Ita
Crauet. *dicto consil.* 181.

Ego vero vt tota hæc disputatio clarius explicetur; Dico in primis, non esse dubitandum quin, vt 6
mox dictum est, duplex nascatur iniuriarum actio, &
vtraque patri pro iniuria filiofamilias illata competat: iuxta *dict. leg. pater,* & alia iura mox allegata,
& probat Farinac. *quæst.* 105. *de variar. & diuers. crimin. num.* 255. Intelligendo iuxta notata per ipsum, *ibid. n.* 256. *& seqq.* & quæ nos *numeris sequentibus* dicemus. † Adeo vt filiusfamilias, ne quidem 7
proprio

proprio nomine actionem iniuriatum pro illata sibi iniuria intentare possit, quandiu pater ipse agere vult, aut alius paterno nomine, *l. sed si vnius* 17. *§. an prætor. ff. de iniur. l. in persona* 31. *in princ. ff. de pact.*
8 *l. si longius, § si filiusfamilias, ff. de iudic.* † Immo pater, quantumcunque iniuriam filio in potestate existenti factam, remittere possit, etiam remissione gratuita, nisi pater ipse vilis esset persona, Cod. Fab. *lib.*
9 8. *tit.* 32. *de patr. potest. definit.* 2. † Hoc tamen secundum communem DD. distinctionem intelligendum est, vt pater proprio quidem nomine pro iniuriâ filio in eius potestate existenti, seu potius sibi in personâ filij illatâ, actionem iniuriarum prætoriam intentare possit; si enim actionem legis Corneliæ, quæ non prætoria, sed Ciuilis est, intentare velit; hanc non suo, sed filij dumtaxat nomine intentare potest: text. est *in l. lex Cornelia, §. Item quæritur, ff. de iniur.* Pascal. *de patr. potest. p.* 1. *c.* 10. *n.* 3. Farinac. *de var. & diuers.*
10 *crimin. q.* 105. *n.* 256. † Inter istas autem duas actiones iniuriarum, hæc est differentia, quod actio legis Corneliæ pro iniuriis, ciuilis est, nec finitur anno, sicut actio prætoria iniuriarum, quæ per spatium vnius tantum anni durabilis est. Item quæ datur ex l. Cornelia in tribus tantum casibus locum habet, nempè si quis polsatus, verberatúsve fuerit, aut eius domus vi introita. At vero illa quæ prætoria est, in quocunque iniuriarum genere exerceri potest, *§. sed & lex.* & *ibi* DD. maximè Mynsinger. *Institut. de iniur.*

11 In casibus autem, in quibus filio datur actio iniuriarum, veluti in tribus casibus legis Corneliæ, actionis exercitium pertinet ad ipsum patrem in vim patriæ potestatis; exercitium dico. Nam actio patri non competit, cum ipse non fuerit pulsatus, aut verberatus, nec eius domus vi introita. Vnde sicut ad patrem pertinet exercitium actionis, ita ad eundem spectat vsusfructus pœnæ, quam iniuriam inferens incurrit. Est igitur actio propria filij; sed quia pater est illius legitimus administrator: ideo sub illa qualitate, actionem filio competentem vti pater exercet: An-
12 gel. *in l. non solum, §. si pater, ff. de procurator.* † Vbi propterea concludit, hoc casu Patrem non teneri cauere de rato pro filio: quod etiam dixit Castrens. *in dicto §. si pater, n.* 2.

Quanquam in hoc capite contrarium voluerit Barbos. *in l.* 2. *§. fin. n.* 16. *ff. solut. matrim.* nempe quod si pater remittat actionem iniuriæ in persona filij factæ, hoc facere potest in vim patriæ potestatis: & hoc casu nec pater, nec filius amplius actionem iniuriarum proponere possunt. Si tamen pater prosequi malit, nec iniuriam remittat, tunc si agat nomine filij, requiritur eius non contradictio, quatenus filius sit præsens. Eo vero absente, pater tenetur cauere de rato, & cum hoc moderamine videtur intelligenda doctrina Castrens. *in d. §. si pater, n.* 2.

13 Et sanè patrem, generaliter in quocunque casu, iniuriam filio factam remittere posse, etiam inuito, & contradicente filiofamilias, omnes DD. fatentur, quando agitur de actione prætoria: si enim agatur de actione Ciuili descendente ex lege Cornelia in vno ex tribus capitibus eiusdem; nempe primo si filius verberatus fuerit: secundo si pulsatus: tertio si quis eius domum per vim ingressus fuerit, tunc etiam consensus filij in iniuriæ remissione requiritur: Vincent. de Franch. *dec.* 715. *n.* 8. Eodem modo, si iniuria fuerit illata à persona coniuncta, vel agatur de actione tori violati, requiritur etiam filij consensus, vt pater iniuriam ipsi illatam validè remittere possit; sicuti etiam, si patris persona vilis sit, filij vero honesta, consensus filij erit necessarius ad validitatem remissionis iniuriæ filio illatæ faciendæ, per patrem. Aut si pater dementia vel furore laboraret, vel pater esset absens, vel si filius esset emancipatus: Aut etiam, si is qui filiofamilias iniuriam intulit, illum patremfamilias, seu emancipatum esse credidisset. Quia tunc personam patris, quam non considerabat, offendere minimè potuisset: Pascal. omnia bene explicans, *de patr. potest. p.* 1. *cap.* 10. *n.* 6. *vsque ad num.* 35. & maiori ex parte Galerat. *in tract. de renunciat. p.* 1. *cap.* 93. *num.* 13. *& sequentib.* Farinac. *dict. quæst.* 105. *num.* 256. *& sequent.* Aliquid etiam Surd. *decis.* 89. *num.* 12. Aliter quidem hoc interpretatus est Fachin. *quæst. iur. controu. lib.* 9. *cap.* 42. Sed à communi DD. traditione recedendum non est tam in iudicando, quam in consulendo.

Hinc patet, non eandem esse rationem actionis 14
pro iniuriis proponendæ, & actionis de dote. Actio siquidem pro dote vnica est, & sic quocunque modo pater agat, etiam ius filiæ deductum videtur in iudicio, & ideo consensus filiæ, aut eius ratihabitio necessaria est, iuxta *leg. id quod nostrum, ff. de reg. iur.* Hanc enim dotis actionem communem esse inter patrem & filiam fatentur omnes DD. *in d. l.* 2. *§. quod si in patris, ff. solut. matrim.* Gomel. *in leg.* 50. *Tauri num.* 28. Idémque dicendum, si agatur ad dotis assecurationem: Barbos. *in l. si constante, in princ. num.* 29. *ff. eod. tit.* Vnde pater sine filia, & hæc sine patre agere, vel dotem recipere non potest: intelligendo semper de filia existente sub patria potestate, nam si esset emancipata, posset sola & agere & recipere: & dummodo agatur de dote profectitia, non de aduentitia; vt DD. explicant *in d. §. quod si in patris.* Si tamen pater, filiæfamilias pro dote agere volenti consensum præstare recusaret, sola filia constito de recusatione agere posset: Bald. Nouell. *in eadem l. si constante, numero vigesimotertio.*

Sed quæri potest; si dotis actio consolidata fuerit in persona filiæ per clausulas & stipulationes, seu etiam donationes per patrem, vel auum paternum appositas, in fauorem filiæ, vel neptis, (quo casu tota actio consolidari videtur in persona filiæ, vt probauimus *lib.* 1. *quæst. Ciuil. cap.* 100. *numer.* 12. *& sequentib.*) vtrùm auus vel pater agere possit soluto matrimonio ad restitutionem dotis filiæ, seu nepti, per patrem vel auum donatæ? Respondendum esse, patrem vel auum posse intentare hoc casu actiones pro dotis restitutione competentes: quia licet per huiusmodi clausulas, & donationes, dos desinat esse profectitia; tamen cum dos originaliter ab ipso patre vel auo processerit, maiorem in illa potestatem habet quàm in cætera merè aduentitia: & ideo quamuis dos esset consolidata in persona neptis, tamen auus esset legitimus administrator, & eodem modo filius, si auus non superesset: Bartol. *in leg.* 2. *§. quod si in patris, num.* 7. *ff. sol. matrim.* post Gloss. *in leg. cum dos, in verb. neque proderit, ff. de pact. dotal.* Barbos. *in dict. §. quod si in patris, numero* 21. maximè *circa fin. vers. & confirmantur prædicta.*

Sed quando agitur de actione iniuriarum, non 15
eadem est actio, sed duplex; vna scilicet patri competens pro sua iniuria, alia vero pro iniuria facta filio, vt supradictum est: ideo in actione de dote, necessaria est cautio de rato per patrem in hoc casu præstanda, cum patri & filiæ actio competat in solidum: sed in actione iniuriarum non tenetur pater præstare cautionem de rato nisi in casibus supra expressis: iuxta notata per Barbos. *in d. l.* 2. *§. finali, n.* 35. *&* 36. *ff. solut. matrimonio.*

His ita explanatis, facilis resultat resolutio 16

omnium casuum, qui in hac quæstione contingere possunt ratione præuentionis iudicialis. Primus casus est, si post remissam à patre iniuriam, filius agere velit, male agit vt dictum est supra *numer.* 15. & per consequens ea tali actione filij, nulla potest nasci præuentio, quia nulliter agens non præuenit, vt sæpè diximus.

17 Secundus casus est, si in actione iniuriæ quæ ad patrem spectat, seu cuius exercitium est apud patrem pater ipse præuenerit, talis præuentio valida est, ita vt filius postea agens huiusmodi præuentione afficiatur. Sed si filius velit hoc casu præuenire patrem, huiusmodi præuentio nihil operatur, nec valet in præiudicium patris. Quod adeo verum est, vt si filius hoc casu aliquas fecerit expensas, pater filio illas resarcire minime teneatur, ex notatis per Farinac. *de accusat. quæst.* 13 *num.* 6. & faciunt tradita per nos *parte* 1. *cap.* 29. *num.* 7. & *ibidem num.* 5. Vincent. de Franch. *decis.* 382.

18 Tertius casus. Si filiafamilias pro dote aduentitiâ in iudicio sine patris consensu experiatur, in casibus in quibus ille necessarius est, talis actio non inducit præuentionem, nisi superueniente patris ratihabitione, vel consensu: cum ipsa nulliter agat; ergo nulla ex tali actione præuentio oriri potest, iuxta regulam sæpius iteratam.

19 Quarto. Si pater præuenerit, in casibus in quibus actio iniuriarum filio competit, etiamsi duæ sint actiones, tamen cum ex eodem fonte, eademque causa proueniant & originem ducant, coram vno eodemque iudice res tractanda est, ne causæ continentia diuidatur, vt probatur ex traditis supra *cap. præcedenti, num* 5.

20 Quinto, eadem ratione, intelligenda est doctrina Bartoli *in d. l. si quis iniuriam, ff. de iniur.* quia licet quando reus, qui non habet in ære, puniendus est in corpore; hoc tractari possit, & terminari in eodem vel diuerso iudicio; tamen semper idem iudex adeundus est, ne continentia causæ diuidatur, cum agatur de punitione eiusdem criminis, & negotium ab eodem fonte procedat: ex notatis *dicto cap.* 16. *numero* 5.

CAPVT XVIII.

ARGVMENTVM.

Vtrum præuentio causæ facta contra debitorem principalem, afficiat fideiussorem? & an dicta de fideiussore locum habeant in correo. Et quando lite præuenta per principalem debitorem, fieri possit executio vel alia processura aduersus fideiussorem. Et an ex proprio capite, seu priuilegio, fideiussor iurisdictionem iudicis præuenientis declinare possit. Quod multis modis declaratur cum limitationibus & ampliationibus requisitis.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio facta contra principalem, non impedit quin agatur contra fideiussorem regulariter, & è contra: quod toto hoc cap. explicatur.*

2 *Litispendentia contra principalem vel vnum ex correis, non impedit, quin contra fideiussorem, aut alium correum agatur.*

3 *Quando per executionem factam contra principalem, plenè satisfactum est creditori, non potest agere contra fideiussorem.*

4 *Idem si stylus, aut consuetudo Curiæ esset in contrarium.*

5 *Si principalis debitor obtineat inhibitiones, etiam nomine fideiussorum, vtrum tales inhibitiones sustineri possint.*

6 *Pendente rescissione contractus, potest fieri inhibitio de turbando fideiussores.*

7 *Multæ possunt fideiussori competere exceptiones, quæ non suffragantur principali.*

8 *Exceptio cessionis bonorum, facta per principalem, non prodest fideiussori.*

9 *Fideiussores, vtrum extra proprium forum conueniri possint.*

10 *Fideiussor Doctoris, vtrum coram Iudice Doctorum possit conueniri, & conuentus forum declinare? intellige vt ibi.*

11 *Si vnus ex pluribus fideiussoribus, qui non renunciauit beneficio diuisionis, velit obtinere inhibitiones de ipsum conueniendo vltra suam ratam partem, contra Doctorem, aut alium habentem fori priuilegium, non tenetur sequi forum illius priuilegiati.*

12 *In materiâ præuentionis, si fideiussor agat contra creditorem, non impeditur creditor agere contra ipsum coram Iudice ipsius fideiussoris competente, quem ex pluribus elegerit. Idem de electione Notarij.*

13 *Fideiussor agens, est tamen verè & originaliter reus.*

14 *Explicantur dicta suprà* parte 1. capite 8. numero 4.

15 *Laicus per Clericum diffamatus, conueniendus est coram Iudice laico.*

16 *Laicus fideiussor Clerici, debet conueniri coram iudice laico; secus est in Clerico fideiussore laici. Vel nisi causa continentia aliud exigat.*

17 *Exceptiones personales rei cohærentes, quæ competunt principali debitori, possunt opponi per fideiussorem.*

18 *Continentia causæ quandoque exigit, vt causa fideiussoris coram eodem Iudice causæ principalis terminetur.*

19 *Exceptio litis pendentiæ cum principali, videtur realis, & rei cohærens.*

20 *Fideiussor qui se omnibus Curiis submisit, potest etiam coram non suo Iudice conueniri.*

21 *Fideiussor exceptioni præuentionis renunciare potest.*

22 *In obligatione Camerali, præuentioni renunciatur.*

23 *Quando fideiussori competit exceptio discussionis, vtpote quia illi non fuit renunciatum, causa illius dicitur habere connexitatem cum causa principalis debitoris.*

24 *Separatio primi iudicij non admittitur, quando per illud nascitur exceptio rei iudicatæ quoad secundum.*

25 *Regula, quòd præuentio contra principalem non obstet agenti contra fideiussorem, vera est, sed multas patitur exceptiones.*

26 *Præuentio contra principalem suspendit actionem contra fideiussorem in obligatione conditionali.*

27 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, opposita per principalem, impedit actionem contra fideiussorem, donec super eâ cognitum fuerit.*

28 *Ex*

28 *Exceptiones reales, per principalem opposita, impediunt, ne agatur contra fideiussorem, quarum hic exempla proponuntur, & hoc potiùs ex naturâ iudicij praiudicialis quàm in vim praeuentionis.*

29 *Quâ cautelà vti possit fideiussor, ad impediendum ne conueniatur pendente lite contra debitorem principalem.*

30 *Debitor principalis potest obtinere lite pendente inhibitiones de molestando eius fideiussores.*

31 *Intellige, vt hoc procedat quando ius fideiussoris habet connexitatem cum exceptionibus debitoris principalis.*

32 *Praeuentio quoad principalem debitorem, prodest fideiussori euictionis.*

33 *Idem dicendum est de fideiussore indemnitatis.*

34 *Latâ sententiâ absolutoriâ in fauorem principalis, fideiussor molestari non potest.*

35 *Intellige, vt hoc procedat quando absolutoria lata fuit ex eo quod illud quod petebatur non erat debitum, secus si ex eo quod non fuerat probatum.*

36 *Sententia lata absolutoria ob priuilegium coharens persona debitoris principalis, non impedit, quin agatur contra fideiussorem.*

37 *Pendente excussione contra principalem, non agitur contra fideiussorem qui excussionis beneficio non renunciauit.*

38 *Quando quis se obligauit vti principalis, non potest opponere exceptionem nullitatis obligationis principalis debitoris.*

39 *Sententia lata contra principalem, mandatur executioni contra fideiussorem iudicij absque nouo processu.*

40 *Quomodo sit verum, causam principalis & fideiussoris esse connexam.*

Causa principalis & fideiussoris indemnitatis quando inducat praeiudicium & quando nullitatem.

41 *In quibus casibus verum sit dicere, causam principalis esse praeiudicialem causa fideiussoris.*

42 *Fideiussor pro pœnà, non potest conueniri pendente lite super eo vtrum pœna debeatur.*

43 *Exceptio rei iudicata, non est de cohaerentibus rei, ideo non nocet fideiussori semper, quod contra principalem debitorem iudicatum est.*

44 *Litis praeuentio contra vnum ex correis, vtrum iuuet alium correum, aut illi noceat, dum agitur de pluribus reis debendi. Vel etiam sententia contra vnum lata.*

45 *Laicus habens causam connexam cum causâ clerici, veluti in societate, & similibus causis, coram Ecclesiastico iudice, conueniendus est.*

46 *Notarius qui scribere cœpit coram Iudice in cuius tribunali habet officium, non debet remoueri quamdiu lis durat.*

47 *Si agatur de duobus reis debendi qui sunt suppositi diuersis iudicibus, tota causa nihilominus coram eodem iudice, ratione continentia, tractanda est.*

QVIDAM creditor cum contra suum
debitorem coràm certo iudice egisset,
voluit deinde agere coram alio iudice
competenti contra fideiussorem. Quae-
situm fuit vtrum causam hanc coram alio iudice ad-
uersus istum fideiussorem prosequi posset, an vero
tota causa coram eodem iudice qui contra princi-
palem debitorem praeueoerat, tractanda esset.
1 Regula & resolutio geoeralis est, causam contra
debitorem principalem cœptam, non producere
effectum praeueotionis contra fideiussorem: nec è
contra, cœptam contra fideiossorem impedire quo
minus lia intentari possit coram alio iudice contra
priocipalem. Quod probatur primo Argumento
ducto à litispendeotia ad praeueotionem, quod va-
lidum esse supra demonstraoimus, *cap. 14. num. 15.*
† Siquidem litispendentia ioter creditorem, & 2
vnum ex fideiussoribus, vel vnum ex correis deben-
di, noo impedit quominus ipse creditor agere pos-
sit contra alium seu fideiussorem seu correum, noo
obstante lite cœptâ contra alios, & contestatâ *l. reos
23. C. de fideiuss.* Bald. *in l. fin. Cod. eod. tit.* Bart. *in Au-
thent. hoc ita, n. 22. C. de duob. reis.* Guid. Pap. *decis.
348.* cum aliis citatis per Cancer. *lib. 2. var. resolut.
cap. 5. n. 48. noua impressionis,* Eiusdem sententiae fuit,
Lancell. *in tract. de attent. part. 1. cap. 3. n. 158. & se-
quentibus & part. 2. cap. 20. n. 6.* vbi ex Petro Duenn.
regul. 276. in verb. *executio,* & Rebuffo, *in constit. Reg.
tom. 1. tit. de litteris obligat. art. 11. glos. 3. n. 26.* hoc
limitat variis modis. Et † primo vt non possit agi 3
contra fideiussorem, si per executionem factam con-
tra principalem debitorem fuerit plenè satisfactum
creditori, Ang. *in l. qui restituere, col. 2. ff. de rei vend.*
Iotellige vt hoc verum sit, quatenus creditori per
debitorem principalem facta fuerit actualis satis-
factio: nam alias non impediretur agere contra fi-
deiussorem, Ias. *in l. 1. ff. si quis ius dicen. non obtemp.*
Secundo limitat, vt oon procedat quando con- 4
uentio, vel consuetudo, aut stylus Curiae, esset io
contrarium.
Tertio oon habet locum, nisi quando inhibitio, 5
ipsoa quoque fideiussores compreheodit, quae ta-
men laxari, vel laxata sustineri non potest, nisi quan-
do causae debitoris principalis & fideiossoris, essent
inuicem connexae, Lancell. *de attent. dicta limit. 6. in
c. 20. num. 18.* post Decium, *cons. 33. per tot. maximè
col. 3.*
Quarto, non habet locum, quando pars egit ad 6
nollitatem, rescissionem, vel cancellationem con-
tractus, & curauit inhiberi creditori de faciendo
aliquas executiones tam contra ipsum, quam con-
tra eius fideiussores, tunc enim donec inhibitionea
fuerint cassatae, illis obediendum esset, vt dicit Re-
buff. *de litter. obligat. artic. 12. gloss. 3. n. 31.* Vtrum au-
tem huiusmodi iohibitiones sustineri possint, de fa-
ciendo executiones pendente rescissione intentata,
in terminis iuris communis seu statuti nostri Aue-
oionensis, diximus supra, *part. 1. c. 18.*
Praeterea quia fideiussori plures competere pos- 7
sunt exceptiones & defensiones, quae non compe-
tunt debitori principali, & è cõtra; veluti si debitori
competat exceptio beneficij competentiae, oe scilic.
conueoiri possit nisi quateoos facere potest, & de-
ducto ne egeat; huiusmodi exceptio quamoia com-
petat debitori principali, noo tamen competit fide-
iussori, quia personae cohaeret, *l. fideiussor, l. Sancimus,
ff. de re iudic.* † Eadem est ratio exceptioois cessio- 8
ois bonorum factae per principaliter obligatum,
quae non prodest fideiussori, quia personalis est, vt
explicat Francisc. Marc. *part. 1. decis. 313. num. 2.* de
quo per Aretio. *in fin. §. Instit. de action. n. 10. & de
replicat. in §. finali,* Bald. *in l. iam & mandatori, de non
numer. pecun.* & per Cyn. *in l. quoties, C. de precib. Im-
perat. offerend.* Alex. de Imol. *in l. alia, ff. solut. matrim.*
Sed tamen quoad dictam exceptionem Competen-
tiae, si illa competeret principali debitori erga cre-
ditorem, (veluti quod ageretor de fratribus, inter
quos locus est beneficio Competentiae seu exceptio-
ni Deducto ne egeat, secundum veriorem & aequio-
rem sententiam, de qua Thesaur. *decis. 119.* Caroc.
de except. cap. vigesimoquinto num. sexagesimo quinto)
tunc ista exceptio, licet non extendatur ad fideius-
sorem, quia beoeficium est personale, si tamen

fideiussor ita regressum haberet contra suum principalem, vt contra ipsum, solidũ exigere posset; tunc exceptio ipsi quoque fideiussori prodesset, ne damnum indirectè contra principalem reflecteretur, & beneficium legis ipsi infructuosum remaneret, Caroc. *d. except. 15. n. 139. & n. 142. versic. Declaratur autem.* Ideo hoc casu datur cautela fideiussori, vt si fortè nomine personarum, aduersus quas principalis debitor beneficium competentiæ opponere potest, conueniatur in solidum, tunc ipsi debitori principali denunciet litem & molestias, vt ipse, exceptionem huiusmodi, ex personâ suâ obiiciat, dicendo suâ interesse, ne fideiussor in solidum conueniatur, cui aliàs mandati iudicio solidum soluere teneretur, & ita beneficium legis sibi remaneret inutile: vt ostendit Hering. *in tract. de fideiussorib. cap. 27. parte 4. numero 80. & 81.*

9 Præterea, & tertio quia si fideiussores conueniendi essent coram eodem iudice, coram quo causa principalis fuit præuenta, possent cogi ad comparendum extra proprium forum sui domicilij, quod tamen concedi non debet: per text. *in Nouell. 53. de exhibend. reis.* Vvesembec. *in paratitl. tit. de iudic. n. 16. in fine,* Hering. *in dicto tract. de fideiuss. cap. 23. n. 13.*

10 † Vnde fideiussor Doctoris, vel scholaris, si coram Rectore, seu Primicerio Vniuersitatis conueniatur, potest forum declinare, petendo se ad suum iudicem remitti, vt ex Rebuff. *de priuileg. Scholar. priuileg. 15. in s. limit.* tradit Hering. *dicto cap. 23. num. 14.* Quod limitandum est, vt non procedat quando agitur de Conseruatoribus Iudicibus, coram quibus Doctores & scholares habent priuilegium trahendi reos conuentos, prout habet Aueniouensis Vniuersitas ex

11 bullis summorum Pontificum. † Quo priuilegio cessante, si plures sint vnius Doctoris, scholaris, vel alterius priuilegiati fideiussores, & vnus ex ipsis, velit obtinere inhibitiones, ne conueniatur nisi pro sua rata parte, potest illas obtinere coram iudice suo, neque tenetur illas petere à iudice sui aduersarij, vt ibidem dixit Hering. *dicto cap. 23. num. 16.* ex Capyc. *dec. 18. num. 3.*

12 Hæc quidem vera sunt, generaliter loquendo. Sed si de præuentionis effectu tractetur, verius est inhibitiones ad instantiam fideiussoris, contra debitorem executioni demandatas, illi non obesse quo minus eundem fideiussorem coram iudice sibi beneuiso, spretâ illâ fideiussoris præuentione, obtinere possit, dummodo iudex ille sit competens respectu fideiussoris. Ideo si fideiussor plures habeat iudices competentes coram quibus conueniri possit, electio vnius ex illis pertinet ad creditorem, sicuti etiam vnius ex pluribus Notariis coram illo Iudice officium habentibus.

13 † Quia licet fideiussor creditorem in agendo præuenerit, tamen præuentio illa viribus caret, cum non propriè actoris vice fungatur (illo casu) fideiussor, quin potius sit reus originarius. Est quidem actor in primo citationis termino, sed in litis prosequutione, reus. Ideo creditor agens tenetur sequi forum fideiussoris, sed non tenetur causam prosequi eodem Notario scribente, quia cum sit actor, ad eum pertinet electio Notarij, qui in illâ causâ scribat secundum regulas aliàs per nos traditas, *in prima parte huius tractatus.* Eâdem ratione, cum fideiussor hoc casu sit reus originarius, coram vno ex pluribus suis Iudicibus competentibus conueniendus est; sed inter illos plures, creditor vnum quem maluerit eligere poterit, non obstante præuentione fideiussoris suam exceptionem per modum

14 actionis proponentis. † Et ita intelligenda sunt quæ nos aliàs breuitati studentes non sic explicauimus, *parte 1. huius tractat. cap. 8. num. 4.* ex doctrina Gratian. *discept. cap. 85.* & D. Argel. *de legit. contradict. quæst. 5. num. 190.* Couart. *lib. 1. var. resol. cap. 18. num. 6.* Soc. Sen. *consil. 94. vol. 3.* Quod etiam nos præmonuimus *in nostris quæstion. beneficialibus parte 1. cap. 10. num. 6. 7. & 8.* & optimè faciunt tradita per Hector. Capyc. Latr. *decis. 89. per totam.*

15 † Addatur Cyriac. Nig *controuers. 161.* maximè *num. 3.* Vbi dicit quod laïcus per Clericum diffamatus conueniendus est coram Iudice laïco, quamuis ipsemet laïcus in iudicio diffamationis Clericum citari fecisset: post Couar. *lib. 1. var. resol. d. cap. 18. ante n. 6.* & alios per eum citatos.

16 Similiter laïcus fideiussor Clerici, conueniendus est coram iudice sæculari, nec opponere potest fori declinatoriam exceptionem, ex personâ Clerici. Quia hæc exceptio declinatoria est merè personalis, ideo non iuuat fideiussorem, nec illi nocet, Cæs. de Grass. *in tract. de effect. Cleric. effect. 1. num. 988. & 989.* Hering. *de fideiuss. quæst. 23. num. 15.* Surd. *consil. 396. num. 21. 22. & 23.* Clericus quoque fideiussor laïci coram suo iudice, nempè Ecclesiastico conueniendus est, Barbos. *de iure Ecclesiast. vniuers. lib. 1. cap. 39. §. 2. numero 125.* de Grass. *dicto effect. 1. num. 1008.*

17 Quanquam, & exceptiones personales competentes debitori principali, competant etiam fideiussori, quando non sunt tales simpliciter, sed sunt personales, rei cohærentes: vt post Imol. *in leg. ex persona, ff. de fideiussor.* tenuit Rota, *decis. 300. numero 8. parte 7. recentior.* vbi exceptiones istæ vocantur mixtæ, quia personæ competunt, ratione bonorum.

18 Hæ resolutiones quamuis multis nitantur rationibus & authoritatibus, tamen dubitabiles videntur ex multis. Et primo ex iis quæ notat Pacian. *in tractat. de probationib. lib. 1. cap. 26. num. 45. & 46.* Vbi dicit causam fideiussoris eodem contextu tractandam esse cum causâ principalis debitoris, ne continentia causæ diuidatur. Quod sequutus videtur Hering. *in dicto tractat. de fideiuss. cap. 23. numero 38.* asserens ita in Camerâ Imperiali fuisse iudicatum.

19 Secundo videtur, quod exceptio litis pendentiæ inter principalem debitorem & creditorem sit iudicanda realis, seu rei cohærens: ad tradita per Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 16. tit. 15. num. 19.* præsertim si fideiussor exceptioni litis pendentiæ, vel excussionis minimè renunciauerit: per ea quæ tradit Bald. *in l. fin. Cod. de fideiuss.* Pek. *de iure sistend. cap. 4. num. 9.*

20 † Aut si fideiussor omnibus Curiis in formâ requisitâ non se submiserit. Stante enim huiusmodi submissione & obligatione, potest coram Iudice etiam non suo conueniri: Cartar. *dec. Rotæ Genuens. 6. per tot.* cum pluribus aliis quos citat Hering. *in dicto tract. de fideiuss. cap. 23. num. 17. & 44.*

21 † Aut si legis *vbi cœptum, ff. de iudic.* dispositioni, minimè renunciauerit; quod fieri posse post multos tradit Hering. *dicto cap. 23. num. 44.* Mandos. *de inhibit. q. 94. num. 5.* Galerat. *de renunciat. cap. 145. per tot.*

22 † Vnde in obligatione Camerali non habet locum exceptio præuentionis, seu *dicta l. vbi cœptum,* Galerat. *ibid. num. 5.* Et stante huiusmodi obligatione, non est dubitandum, quin creditor qui cœpit agere contra vnum ex pluribus obligatis, possit, non obstante præuentione & litis pendentiâ, contra ipsum, aliud nouum & separatum iudicium aduersus alium correum debendi proponere, & prosequi: Zach. ad Galles. *de obligat. Camer. quæst. 11. num. 12. in fine.*

Sed

23 Sed cessante istâ obligatione, renunciatione, vel submissione, videtur quod causa contra principalem debitorem intentata, connexitatem habeat cum eâ quæ intentatur vel intentari potest contra fideiussorem. Siquidem cessantibus dictis circumstantiis renunciationis, submissionis, & similibus, non posset fideiussor conueniri nisi factâ prius debitoris principalis excussione, §. *si quis igitur Authent. de fideiussor.* ex qua desumitur text. *in authent. præsente, C. eod. titul.* iuxta ea quæ *ibidem* DD. copiosius exponunt, necnon Mantica *de tacit. & ambig. conuent. lib. 16. cap. 16. per tot.* Vnde, lite pendente contra principalem, non potest fieri persecutio pœnæ contra fideiussorem, vt mox ostendemus; & tradit Magon. *decis. Lucens. 98. num. 10. & 11.* rationem reddens, quia litis pendentia cum principali, prodest etiam fideiussori, ne hoc casu illâ pendente conueniri possit.

24 Dubia igitur reddi videtur supradicta resolutio, vel ex eo maximè, quia quando primum iudicium inchoatum fuit, si in eo sequatur sententia, nascitur ex illa rei iudicatæ actio & exceptio, quæ suum producit effectum non solum in illo primo iudicio, sed etiam in secundo quod postea mouetur: *l. fundi, & l. fundum, ff. de exceptio. rei iudic. l. 1. §. fin. ff. si famil. furt. fecisse dicat.* Nam absoluto reo principali, fideiussor ad nihil teneretur, cum liberatio principalis, iuuet fideiussorem, *l. cum is, ff. de fideiuss.*

25 His tamen non obstantibus, verissima est superius firmata conclusio, nempe quod exceptio litis pendentiæ cum debitore principali, non obstat, quominus agi possit contra fideiussores, sequentibus tamen explicata declarationibus.

26 Et primo quidem, vt hæc regula locum non habeat, quoties agitur de obligatione conditionali: Exemplum. Si quis debitori promiserit tradere grana illi vendita per creditorem, & fideiussor se fideiussorio nomine, pro pretio illorum granorum obligauerit *traditis granis.* Et tamen grana in effectu tradita non fuerint, tunc quia obligatio conditionalis est per fideiussorem præstita, & per consequens si grana non tradantur, sed super illorum traditione facienda, lis fuerit pendens, vel aliàs causa præuenta, inter emptorem qui est principaliter obligatus, & venditorem qui est prætensus creditor, non potest interim fideiussor conueniri, & obstabit creditori contra fideiussorem agenti exceptio præuentionis, seu litis pendentis, inter ipsum & emptorem principaliter obligatum: vt bene explicat Cyriac. Nig. *controuers. 546. num. 55. & seqq.* qui hoc ampliat vt locum habeat in quacunque conditione siue expressa siue tacita, vt *ibidem num. 78.*

27 Idem dicendum est, si debitor principalis opposuerit exceptionem non numeratæ pecuniæ, aduersus creditorem, eumque hac de causa in ius vocari curauerit, quia exceptio huiusmodi, si prodesset principali, vtpote quod in illa esset fundatus, prodesset etiam fideiussori, & sententia quæ super non numeratæ pecuniæ exceptione proferretur, esset præiudicialis actioni contra fideiussorem mouendæ, & quoad ipsum quoque produceret exceptionem rei iudicatæ: quia cautio emissa sub spe futuræ numerationis habet tacitam conditionem, *si pecuniæ numeratio fuerit subsequuta, l. fin. C. de non numer. pecun.* Et ideo si principalis hac exceptione se tueri iure possit, fideiussor, quasi ex defectu tacitæ conditionis defenditur, *l. tam mandatori, & ibi,* Bald. *num. 3. C. de non num. pecun.* Mantic. *de tacit. conuent. lib. 16. tit. 15.*
28 *num. 6.* † Idem de omnibus aliis exceptionibus rei cohærentibus dicendum est, quales sunt exceptiones obligationis nondum natæ, vel inutilis; item compensationis, nouationis, & similes, de quibus agere nostri non est instituti, sed eas copiosè exponit Mantic. *in dicto tract. de tacit. conuent. dicto lib. 16. tit. 15. per tot.* Hening. *de fideiuss. cap. 27. parte 4. numero 12. & sequentibus.* Sed hoc non tam ex naturâ præuentionis, quam ex vi & naturâ iudicij præiudicialis; ex iis quæ de causis præiudicialibus tradidimus, *parte 1. cap. 15.*

Et hoc casu, cautela datur pro fideiussore ad euitandas molestias, vt compareat, adhærendo liti existenti inter creditorem & debitorem principalem, & adhæsionem suam ipsi creditori intimari procuret, ne ignorantiæ causam allegare possit, Marsil. *in rubric. de fideiuss. num. 320.* aliàs est, *num. 274. versic. Quod tamen ipse hoc intelligit.* & est, *sub qu. 36.* 29

Alia quoque datur cautela, vt debitor principalis huiusmodi exceptiones proponens reales, seu rei cohærentes, seu etiam mixtas hoc est personæ quidem sed respectu rei inhærentes, petat pro interesse quod habet, ne à fideiussoribus per ipsum datis molestetur, inhiberi creditori de turbando se ipsum & eius fideiussores lite pendente: quod fieri de iure posse testatur Marsil. *dicta quæst. 36. num. 321.* aliàs *275. & sequentibus.* Implorato videlicet iudicis officio, quod hoc casu propter æquitatem denegari non debet. † Quod semper intelligendum est, vt procedat in casibus, in quibus causa & exceptio principalis connexitatem habet cum causâ & iure fideiussoris, aliàs si ageretur de causâ vel exceptione non habente connexitatem illam, talis inhibitio, siue ad instantiam principalis, siue ad requisitionem fideiussoris obtenta, de turbando fideiussores, illis minimè suffragaretur, sed solis principalibus colligantibus, nec ad fideiussores esset extendenda: eâdemque ratione si fideiussores ob causam non habentem connexitatem cum iure principalium, aliquas similes obtinerent inhibitiones de ipsos turbando, non suffragarentur Principalibus, nec ad eos extendi deberent, Lancell. *de attent. parte 2. cap. 20. de attent. post inhibit. limit. 6. num. 18.* 30 31

Infertur etiam ex supradictis, quod si quis euictionis nomine, pro alio fideiussionem interposuerit, & is qui principaliter euictionem promiserit, præuentione vsus sit aduersus prætendentem ipsum de euictione teneri, & super hoc inuicem contendant, non potest alius iudex pendente ista lite adiri, vt fideiussor id quod promisit præstare teneatur. Quia cum sit obligatus sub conditione, quæ non potest esse verificata, donec cognitum fuerit vtrum verum sit esse locum euictioni, causa huius fideiussoris non potest separari ab illâ lite principalis, nec contra fideiussorem separato iudicio agi potest, nisi prius iudicatum fuerit euenisse casum euictionis, & illi locum esse: Rota apud Zach. *de obligat. Camer. decis. 101. num. 14.* Sed dubitari potest vtrum finitâ lite inter emptorem & venditorem, super illâ euictione & sequutâ sententia, per quam declaratum fuit locum esse euictioni, & venditorem ad eam teneri, executio contra fideiussorem fieri possit coram alio iudice, & alio scribente Notario, qui non scripsit in lite desuper contra principalem motâ & iudicatâ. In hoc dubio distinguendum est. Primo enim si quæratur vtrum fideiussor possit coram eodem iudice conueniri? veritas est quod etiamsi iudex haberet dumtaxat facultatem cognoscendi in certis casibus, veluti in locis in quibus Consules Artium cognoscunt de causis artem suam tangentibus, censentur eandem iurisdictionem habere in dependentibus, quales sunt fideiussiones & pœnæ appositæ 32

in

in contractibus factis super rebus artem illam concernentibus, & ideo coram ipsis fideiussores quoque citari & condemnari possunt, & per consequens sententia contra ipsos ab eodem iudice mandari executioni, Bald. *in l. si quis, §. rationem, ff. de edend. & in l. cum vendente, Cod. vbi causa fiscales.* Sequitur Paçian. *de probat. lib. 1. c. 26. num. 45. & 46.* Secundò, si fideiussor non fuerit coram illo iudice citatus, nec condemnatus, recurrendum est ad regulas generales hoc capite constitutas, vtrum agatur de submisso & obligato per obligationem Cameralem, quo casu locus est variationi, vel casu quo fuerit condemnatus, vtrum sententia mandetur executioni per officium iudicis, an vero agatur actione in factum, & aliæ considerationes adhibendæ, quæ in aliis casibus adhiberi solent, & nominatim quas per totum hoc caput afferimus, differentes an & quando causa fideiussoris, connexitatem habeat cum causa principalis, & præuentio contra vnum facta liget alium? prout in sequentibus declarationibus fusius continetur.

33 Quod autem de fideiussore euictionis dictum est, eâdem prorsus ratione locum habet in fideiussore indemnitatis, qui pro alio se obligauit, in defectum bonorum debitoris principalis, seu creditori promisit, se soluturum quantò minus à debitore consequi poterit, cum hoc casu non possit agi contra fideiussorem nisi præuiâ excussione principalis, & ideo litis pendentia, imò & præuentio contra principalem nocebit actioni, quæ intentaretur contra huiusmodi fideiussorem, non tam ea naturâ præuentionis, quam ex eo quod vnum iudicium est alteri præiudiciale: Cancer. *lib. 2. cap. 5. de fideiuss. quæst. 19. n. 75.* Et facit à simili quod licet secundum opinionem in Rota Romana obseruatam, in Saluiano interdicto non requiratur excussio; tamen quando agitur de fideiussore indemnitatis, vel alio qui non potest conueniri nisi in subsidium principalis debitoris, excussio omninò præcedere debet, non ex naturâ Saluiani; sed ex natura actionis propositæ, & non factâ excussione, creditor agens contra fideiussorem, malè agit, & à iudicij limine repellendus est, veluti in patre qui pro dote soluta filiofamilias, non tenetur nisi tanquam fideiussor subsidiarius, & aliis similibus casibus, Pacif. *de Salu. interd. inspect. 3. cap. 4. n. 108. & 109.* Duran. *decis. 40. num. 48.* Galerat. *de renunciat. centur. 1. cap. 74. num. 8.* Cancer. *d. parte 2. cap. 5. num. 77.* Strach. *de assecurat. parte 3. num. 56. & seqq. fol. mihi 15.*

34 Secunda declaratio est, vt regulariter litis pendentia non impediat, quo minus agi possit contra fideiussorem, si aduersus principalem actum sit, aut è contra cum principali si aduersus fideiussorem, nisi tamen lata fuisset sententia absolutoria in fauorem principalis, tunc enim agenti contra fideiussorem obstaret exceptio rei iudicatæ, vel si in fauorem fideiussoris lata esset absolutoria ex causâ, quæ non respiceret personam fideiussoris, sed tangeret & vulneraret obligationem totam, tam principalis quam fideiussoris: ex notatis per Menoch. *consil. 793. n. 11.*
35 *& 12.* † Vbi tamen bene aduertit, distinguendum esse vtrum sententia absolutoria fuerit lata ex eo, quod debitum petitum per creditorem prætensum, non erat debitum, vel lata fuerit ex eo quod non erat probatum. Si enim sententia lata fuerit ex eo quod non fuit probatum, quod pro parte creditoris erat probandum, tunc absolutoria in fauorem alterius lata, alteri prodesse non potest. In dubio autem sententia præsumitur lata ex eo quod non fuit probatū, vt ipse notat *ibidem num. 16.* post Bart. *in l. à duobus, §. à fideiussore, ff. de iureiur.* Et ita intelligendus est Castrens. *consil. 87.* superius allegato, *vol. 1.* vt ipsemet *ibidem* explicat *num. 3.* ibi; *Quia potuit ferri ex eo quod actor non potuit probare.*

Idem dicendum est, si sententia lata fuerit in fa- 36
uorem principalis, aut etiam fideiussoris ob solum priuilegium personæ cohærens, veluti ob fauorem minoris ætatis, aut aliâ simili de causa respiciente solam alterutrius personam, quia tunc non prodesset fideiussori, si ex priuilegio principalis, & è contra: Rota apud Zach. *de obligat. Camer. dec. 110. num. 18.*

Tertia declaratio est, vt litis pendentia contra prin- 37
cipalem debitorem se opponentem, & contendentem se nihil debere, aut in nihilo teneri erga creditorem, prosit ipsi quoque fideiussori, qui excussionis beneficio non renunciauit, quia (vt superius dictum est) cum debeat præcedere excussio principalis debitoris, & ipse prætendat se nihil debere, quæstio illa præiudicialis debet prius terminari antequam ad fideiussorem deueniri possit, Hering. *de fideiussor.*
cap. 27. parte 4. num. 7. versic. maximè: & *n. 112.* † Si 38
enim fideiussor se obligasset tanquam principalis & in solidum, non esset simplex fideiussor, nec illius obligatio dici posset accessoria, immo esset principalis, Rota apud Zach. *dicta dec. 110. n. 12. & 13.* & in eodem *tract. de obligat. Camer. quæst. 3. numer. 17. 18. & 19.* Vbi, quod tali casu fideiussor non potest opponere nullitatem obligationis eius ad quem negotium principaliter pertinet. Et hoc est quod voluit Castrens. *dicto consil. 87. n. 3. versic. Ad tertiam. & n. 1. versic. Præterea vol. 1.*

Quarta declaratio est, vt fiat differentia inter fi- 39
deiussorem iudicij & fideiussorem contractus, quia processuræ omnes & sententiæ, quæ dantur inter creditorem & principalem debitorem, afficiunt fideiussorem iudicij, adeo vt sententia possit contra ipsum quamuis in iudicio non citatum mandari executioni, absque nouo processu. Sed quando agitur de fideiussore contractus, tunc processus cum principali debitore factus, huiusmodi fideiussori nocere non potest, sed nouus requiritur processus, & hæc noua causa dicitur, ex Cancer. *lib. 2. var. resol. c. 5. de fideiussor. num. 124. & seqq.* Cost. *de rata, q. 222.* vbi hoc explicat & limitat, necnon *in tractat. de subsid. remed. 30. n. 19.* Rota apud Coccin. *decis. 84. n. 14. & decis. 216. n. 4. & 5.* & est vulgata & communiter recepta distinctio.

Et ex prædictis colligitur responsio ad dubia su- 40
perius contra dictam resolutionem proposita. Ad primum siquidem, dum dicitur dari connexitatem inter causam fideiussoris & debitoris principalis, & ideo ne continentia causæ diuidatur, totum negotium vtriusque coram eodem iudice tractandum esse. Respondetur causam principalis debitoris cum causâ fideiussoris, in certis casibus esse connexam, in aliis vero nullam dari inter illas connexitatem, vt supra explicatum est. Et propterea præuentionem locum habere inter has duas causas, si connexæ sint; sin minus, causas esse diuersas, & præuentionem in vnâ factam, non trahere aliam. Veluti si agatur de fideiussore in subsidium obligato, qualis est fideiussor indemnitatis, vel qui promisit soluere quanto minus creditor à principali debitore consequi poterit, seu in defectum bonorum debitoris, & aliis similibus casibus, veluti de fideiussore de soluendo iudicatum, aut in casum futuræ succumbentiæ, de quibus actum est suprà, *num. 26. & seqq.* His enim casibus ab vna ad aliam causam nulla datur præuentio, iuxta resolutionem datam. Videlicet quod si priùs

actum

actum fuerit contra similes fideiussores, antequam conditio fuerit adimpleta, vel actio nata in fideiussore indemnitatis, vel in eo qui promisit quanto minus creditor à debitore consequi poterit, non erit præuentio, sed nullitas. Si verò actum primò fuerit contra debitorem principalem, in illis casibus, non est quærendū de præuentione; sed tamen causa contra debitorem principalē intentata, impediet, & præiudicabit quod fideiussorem huiusmodi; non ex capite præuentionis, sed ex capite præiudicialitatis; iuxta resolutionem datam *hoc eodem cap. n.* 28. *in fin.*

41 Ad secundum. Fatemur causam principalis præiudicialem esse ad causam fideiussoris, quando antequam agatur contra fideiussorem, debet præcedere excussio debitoris principalis: Sed postquam lata est sententia, & facta excussio ipsius, itavt de eâ amplius dubitari non possit, tunc cessante præiudicialitate, dicimus posse agi contra fideiussorem separato iudicio: nec obstare illo casu exceptionem *l. vbi cœptum, ff. de iudic.* seu præuentionis, quia causa fideiussoris nullam amplius dependentiam habet à causa principalis debitoris, quæ iam finita est, ergo cessante causæ præiudicio, cessat quoque illius effectus, *cap. cum cessante, de appellat.*

42 Eadem ratione, quando agitur de fideiussore obligato pro pœnâ, mirum non est si causa principalis vel præiudicialis debeat prius terminari, iuxta Magon. *decis. Lucens.* 92. *num.* 10. & 11. quia hoc casu talis fideiussio continet tacitam conditionem, quatenus pœna debeatur; & per consequens, quandiu disputatur, vtrum sit locus præstationi pœnæ, non potest interim fideiussor cogi, aut separato iudicio in ius vocari pro satisfactione creditori facienda, cum nondum fuerit verificata conditio sub quâ fideiussor obligatus est.

43 Ad tertium dubium, respondetur, illud procedere, quando agitur de exceptionibus rei cohærentibus, quæ si competunt principali, transeunt in fideiussorem. vt supra dictum est; sed exceptio rei iudicatæ, non dicitur cohærere rei, quia fieri potest, vt debitor principalis absoluatur, & tamen fideiussor teneatur ad solutionem; maximè si se in solidum, & vt principalem obligauerit: veluti si principalis absoluatur ex capite minoris ætatis, aut simili de causa respiciente eius personam, Aut si lata fuerit sententia ex eo quod creditor non bene suam intentionem probauit aduersus principalem, quam postea melius probare poterit contra fideiussorem: Bart. *in l. ex duobus, in* 4. *quæst. ff. de duob. reis, num.* 16. Castrens. *dicto consil.* 87. *num.* 5. in responsione ad secundam obiectionem, *volum.* 1. Menoch. *dicto cons.* 795. *num.* 16.

44 Cæterum, quæ de fideiussoribus dicta sunt, adaptari possunt ad plures reos debendi, quia factâ electione vnius contra quem agatur, non fit præiudicium quoad alios simul obligatos, imò contra quemlibet separato iudicio agi potest, *l. creditor. ff. mand. l. fin. & l. reos, C. de fideiuss.* Castrens. *consil.* 391. *vol.* 1. Nec sententia pro vno ex correis lata, præiudicat creditori, quominus agere possit contra alios, si lata fuerit ex eo; quod non fuit probatum, prout in dubio præsumitur: iuxta Menoch. *dicto consil.* 795. *num.* 16. & copiosè per Hering. *in tract. de fideiuss. cap.* 20. §. 13. *de electione, per tot.* In summâ, pro totali huius puncti resolutione distinguendum, inter sententiam absolutoriam latam in fauorem vnius ex correis debendi, & condemnatoriam. Nam condemnatoria nunquam nocet, sed nouo iudicio contra fideiussorem opus est. Sed absolutoria quandoque prodest correo, quandoque non prodest: vt dicit Bart. *in d. l. ex duobus, n.* 16. *ff. de duob. reis.* Et quòd de sententiâ condemnatoriâ dictum est, maximè procedit in causis criminalibus, veluti si contra vnum ex reis feratur sententia, eò quod falso instrumento vsus sit, Bart. *in l. denunciasse* 17. §. *quæritur, num.* 1. *in fine, ff. ad l. Iul. de adult.* & est text. expressus *in l. si veteris* 2. *C. de fide instrum.* Alexand. *in l. sæpè, num.* 42. *ff. de re iud.* Scacc. *in tract. de re iudic. gloss.* 14. *q.* 12. *num.* 108. & 109.

Quod autem ad sententiam absolutoriam attinet, tres casus post Bartol. considerandi sunt. Primus est, si absolutoria lata fuerit super facto, quasi non fuerit debitum, vel contractum, & tunc prodest alteri correo. Secundus, si sententia lata fuerit super iure, declarando quod correus obligatus quidē sit, sed quod de iure non potuit obligari. Et hoc casu, aut correus non potuit obligari ipso iure, & sententia absolutoria non prodest alteri correo, quia non sunt duo rei. Aut potuit quidem obligari, sed habet exceptionem personalem, aut quia creditor non probauit suam intentionem, & his duobus vltimis casibus sententia pro vno lata prodest alius si sunt socij. Si non sine socij, non prodest. Tertius casus est quando dubitatur vtrum sententia lata fuerit ex eo quod non sit debitum, vel ex eo quod non sit probatum, & tunc lata videtur quia non probatum, & propterea absolutoria lata pro vno non proderit alteri, nisi sint socij, vt Bartoli sententiam exponit Menoch. *d. consil.* 795. *n.* 17. *versic. Tertius est casus.*

Insuper aduertendum est, quod licet regula suprà firmata vera sit, tamen illi locus non est, quando agitur de causa connexa vel indiuidua, qualis est regulariter redditio rationis inter plures socios, vel tutores: si enim vtriusque causa diuidi & discerni possit, regulæ locus est, vt scilicet diuersa sint vtriusque iudicia, iuxta *l.* 1. & 2. *C. de consort. eiusdem litis.* Quæ discretio vtriusque negotij si cessauerit, tunc causa coram vno eodémque Iudice tractari debet. Adeo vt si vnus ex socijs sit Clericus, alij vero sint laïci, tota causa inseparabilis sit, & coram iudice Ecclesiastico ratione maioris prærogatiuæ & dignitatis tractanda: idem dicendum si vnus ex consortibus aliunde priuilegium fori habeat, & hoc ne continentia causæ diuidatur. Ad quod faciunt notata per Scac. *de re iudic. gloss.* 14. *q.* 12. *n.* 110. post Surd. *cons.* 231. *n.* 6. Peregr. *de fideic. art.* 53. *n.* 43. *in* 3. *concl.* & alios. † Debet etiam idem adhiberi Notatius, qui scribere cœpit in causa correi, vel socij, indiuidua, quia non est noua causa, sed eiusdem iam præuentæ continuatio: Bald. *in l. præcipimus, in fin. C. de appell.* Socin. Sen. *cons.* 82. super quæstionibus, *col. vltim. in princ. n.* 10. *vers. nona conclusio.* Aretin. *cons.* 25. Viso themate ad me transmisso. *col. fin. n.* 3. *versic. circa secundum est dicendum.* Couar. *pract. q.* 34. *colum.* 2. *n.* 2. *vers. quod si contingat.* Gratian. *discept. for. c.* 115. *n.* 8.

Quæ resolutio, etiam ad plures correos extendenda est, vt videlicet si causa sit indiuidua, totum negotium decidi debeat per Iudicem superiorē, si præueniens non habeat in omnes iurisdictionem, veluti si aliqui sint Clerici, vt ea plicat Bat. *in l. omnes, C. arb. tut.* Mynsing. *centur.* 1. *obseru.* 4. *n.* 2. vbi dicit in Cameriâ obseruatum fuisse, in quadam causâ in quâ erant sexaginta rei, omnes diuersarum iurisdictionum, quorū mediatus superior erat Imperator, quod quia eadem erat causa, & ad idem agebatur, merito omnes & singuli ad supremū Imperij tribunal citati fuerant, illorumq; declinatoriis exceptionibus non attentis, litis contestatio iniuncta, ne causæ continentia diuideretur. Sic quoque quando vnus ex reis

immediatè ſubiectus eſt Imperio, conſortes vero ſub diuerſis iuriſdictionibus particularibus repetiuntur, tota cauſa ad huius inſtantiam deuoluitur ad iudices Imperij. Ratio eſt quia in indiuiduis, ſententia lata quoad vnum ex habentibus intereſſe connexum, prodeſt alijs, Surd. *conſ.* 190. *n.* 12. *&* 13. & *dicto conſ.* 231. *n.* 6. Vnde non debent lites multiplicari, cum cauſa vnius hoc caſu ſit cauſa omnium.

CAPVT XIX.

ARGVMENTVM.

De venditore agente contra tertium cui de mandato emptoris merces venditas tradidit, ſi agat contra iſtum qui merces recipit, deinde ſeparato iudicio agere velit contra emptorem, vtrum illi obſtet exceptio præuentionis. Item quid ſi Macellarius præuenerit agendo contra expenditorem cui carnes tradidit, aut is qui cum procuratore contraxit agere velit contra Dominum, vtrum poſſit opponi præuentio, ex actione contra procuratorem mota.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa preuentio contra eum qui merces recepit, non obſtat actioni mota contra illum qui merces emit.*
2 *Cauſarum diuerſitas, in quibus conſiſtat.*
3 *Venditor, qui de mandato emptoris, merces alicui tertio tradidit, non habet actionem contra iſtum tertium, ſed tantum contra emptorem.*
4 *Macellarius agens contra expenditorem cui carnes tradidit, agendo contra ipſum non preuenit, ſed contra Dominum ſeparato iudicio, & in alio tribunali agere poteſt, niſi expenditor conueniatur nomine officij.*
5 *Expenditor vtrum teneatur proprio nomine erga Macellarium.*
6 *Magiſter vel Dominus non ligatur actione contra famulum vel procuratorem proprio nomine intentata, quin poſſit non obſtante preuentione nouum iudicium intentare vel pati.*
7 *Procurator, quando proprio nomine ſe obligare cenſeatur.*

CAſus talis fuit alias in Rotâ diſputatus. Franciſcus vendidit frumentum Rectoribus Hoſpitalis, & illud de mandato Rectorum conſignauit piſtori cuidam, cuius operâ Hoſpitale vtebatur: venditor iſte egerat contra piſtorem pro pretio frumenti conſequendo; poſtea nouo iudicio agere voluit in alio tribunali contra Hoſpitale. Quæſitum fuit vtrum obſtet præuentio, an vero cauſæ iſtæ hoſpitalis & piſtoris poſſint ſeparato iudicio, & coram diuerſis iudicibus intentari.

1 Reſolutum fuit non dari præuentionem vnius cauſæ ad aliam, ſed quamlibet ſeparatim tractari poſſe. Primo, quia vna non eſt alteri præiudicialis, nec ſententia in vna proferenda, parit exceptionem rei iudicatæ in alia, *l. fundum, & l. fundi, ff. de except. rei iudic.* & *ibi* Bart. & DD. *&* *in l. edita.* & *ibi* Bart. *n.* 14. *C. de edend.* † Secundo, quia cauſæ non ſont ita con-
2 nexę, quin vna ab alia ſeparari poſſit; iuxta notata per nos, dum de cauſis connexis, vel præiudicialibus egimus. Tertio, quia quilibet hoc caſu ſuas ſeparatas habet rationes & exceptiones, Afflict. *dec.* 354. *n.* 13. Menoch. *de arbitr. caſ.* 95. *n.* 8.

Sed nec in materia principali, venditor frumenti 3
bonum ius fouebat contra piſtorem, non obſtante traditione frumenti illi factâ; cum tradendo illi frumentum, ſuam potius obligationem diſtraxiſſe, quam cum piſtore illo contraxiſſe videretur, vt benè oſtendit Rota *deciſ.* 434. *part.* 2. *recentior. per totam deciſ.*

Idem dicendum exiſtimo, ſi macellarius expendi- 4
tori carnes tradiderit, & contra expenditorem egerit pro pretio carnium ad vſum familiæ traditæ: ſi enim poſtea contra Dominum agere velit, nulla contra Dominum ipſum cauſata fuit præuentio, cum duæ hic ſint cauſæ ſeparatæ, & diuerſæ vtriuſque defenſiones, niſi macellarius expenditorem officij nomine conuenisset, vt ex ſupradictis rationibus & deciſione
Rotæ euidenter colligitur. † Vix autem contingere 5
poteſt, vt expenditores proprio nomine conueniri poſſint, niſi tamen conſtet macellarios fidem expenditorum fuiſſe ſequutos, illiſque propriæ perſonæ, non Domini contemplatione carnes tradidiſſe, veluti ſi expenditor eſſet perſona cognita, & Dominus eſſet extraneus, incognitus, vel breui diſceſſurus: ex doctrina Caſtr. *in l.* 1. *§. ſed exercitorem, ff. de exerc.* Vbi dicit quod ſi procurator nomine abſentis contrahat, cenſetur, quod contractus eius contemplatione factus fuerit: ergo à ſimili idem dicendum in eo qui breui diſceſſurus eſt. Quod fuſius explicat Gabriel. *conſ.* 71. *per totum*, & maximè *n.* 12. 13. *& ſeqq. vol.* 1.

Idem dici poteſt de procuratore ad negotia, qui ſi 6
nomine officij conueniatur, eadem eſt contra ipſum actio, quæ & contra Dominum, & per conſequens per litem contra procuratorem nomine officij inſtitutam præuentio oritur reſpectu Domini, & è contra. Secus eſt, ſi procurator non nomine officij, ſed proprio conueniatur, tunc enim noua eſt actio & diſtincta à lite mota contra Dominum, & ſic præuentioni reſpectu vnius ad alteram nullus eſt locus, vt ex ſupradictis manifeſtè colligitur, & nominatim ex
illa deciſ. 434. *p.* 2. *recent.* † Quando autem quis 7
proprio nomine, an vero ratione officij duntaxat conueniri poſſit, compendioſè hic referemus ex traditis per Gutieres *in tract. de tutel. p.* 2. *c.* 13. nempe quod procurator non tenetur niſi ratione officij, Primo, quando contrahit procuratorio nomine, & nihil ipſi acquiritur. Secundo, quando procurator aliquid ſimpliciter confitetur, & ad nihil ſe obligat. Tertio, quando contractus Domini contemplatione factus eſt. Quarto, quando agitur de re quæ ſoli Domino conuenit. Quemadmodum autem plures ſunt caſus in quibus procurator tenetur dumtaxat nomine officij; ita & plures ſunt in quibus tenetur proprio nomine. Et primo quidem, quando expreſsè fidem ſuam obſtrinxit. Secundo, quando licet contrahat vti procurator, tamen bona ſua propria expreſsè obligat. Tertio, quando fecit ſe procuratorem in eo in quo mandatum non habebat. Quarto, ſi ſe & ſuos hæredes obligauerit. Quinto, quando contractus intuitu & contemplatione procuratoris celebratus fuit. Sexto, quando contrahit ſuper negotio ad ſe pertinente. Septimo, quando procuratori ex contractu aliquid acquiritur. Octauo, quando celebrat contractum cuius vigore ex natura rei ipſe obligatur; veluti ſi promittat de rato. Hos caſus refert & explicat Gutierr. *dicto cap.* 13. copioſius. Sed cauti procuratores in inſtrumentis expreſsè proteſtantur, ſe nolle propria bona, vllo modo obligare.

CAPVT

CAPVT XX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter iudicium rescindens & rescissorium. Quæ sit vtriusque iudicij natura, & vtrum eodem contextu intentari possint? Vtrum agenti ad restitutionem in integrum, opponi possit de præuentione iudicij circa negotium principale moti vel decisi. Quis sit iudex competens in iudicio rescissionis contractus, aut in integrum restitutionis, seu ex capite absentiæ, seu ex capite minoris ætatis, aliáve de causâ. Remedium spolij, quando competat, stante nullitate contractus. Et quando causa restitutionis in integrum, vel rescissionis contractus debeat retardare, vel non, cursum negotij principalis.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium rescindens, est præparatorium actionis rescissoriæ.*

2 *Iudicij rescindentis exempla proponuntur.*

3 *Forma sententiæ, in iudicio rescindenti.*

4 *Iudicium rescissorium, non producit nouam actionem ab antiqua diuersam, sed eadem manet actio quæ prius, sublato per iudicium rescindens impedimento.*

5 *In iudicio rescissorio, intentanda est actio realis, aut sola personalis prout antea competebat.*

6 *Iudicium rescindens & rescissorium, an cumulari & eodem iudicio moueri possint, & quomodo hoc intelligendum.*

7 *Minor à mercatore gemmas cariori pretio emens, iudicium rescindens, & rescissorium intentare potest. Quid de obligatione facta de soluendo,* Prestre mort, ou marié; *siue à maioribus, siue à minoribus,* num. 8.

9 *Iudicia hæc duo, rescindens & rescissorium, vtrum simul intentari & cumulari possint; variæ sunt DD. sententiæ, verior tamen est affirmatiua.*

10 *Quomodo sit concipiendus libellus, vt validè coram eodem iudice causa præueniri possit, cumulando vtrumque remedium rescindens videlicet, & rescissorium.*

11 *Actio restitutionis in integrum, est personalis, & tamen quâ cautelâ vtendum, vt coram iudice rei sitæ intentari possit.*

12 *Iudicium rescindens quamuis posterius intentetur secundum ordinem scripturæ, tamen secundum ordinem iuris censetur in dubio prius intentatum.*

13 *Iudicium restitutionis in integrum principaliter intentatum tractandum est coram iudice domicilij, quia est personale.*

14 *Rescissionem contractus, coram iudice loci in quo celebratus est, intentari posse, si aduersarius ibi reperiatur, verius est.*

15 *Contractus perfectionem suam obtinens, si rescindatur, nulla amplius natiua competit actio, sed datiua requiritur.*

16 *Quomodo inter se differant actio natiua, & datiua.*

17 *Pendente iudicio rescindenti, tanquam præiudiciali, silere debet regulariter rescissorium.*

18 *Actio personalis nullum recognoscit iudicem competentem præter iudicem domicilij, non autem iudicem loci rei in controuersiam deductæ.*

19 *Si contractus sit nullus ex defectu consensus, datur læso remedium reintegrandæ: si aliâ ratione sit nullus, illud remedium non datur.*

20 *Remedium reintegrandæ competit aduersus contractum à minore, de cuius potestate non constat, celebratum.*

21 *Si alienatio rei Ecclesiæ, vel minoris, nulla sit ipso iure, competit actio spolij. Intellige dummodo fuerit subsequuta vera & realis, & non ficta traditio,* num. 22.

23 *Minor, aut mulier, agentes ad nullitatem contractus, ex defectu solo solemnitatum statuti, certas formalitates in similibus contractibus requirentis, non possunt intentare remedium reintegrandæ.*

24 *Explicatur quomodo procedat* consil. *Honded.* 13. num. 40. vol. 2. *in hac materia. Necnon* decis. *Rotæ Rom.* 94. num. 40. parte 7. recentior. numer. 25.

26 *Quando iudex restitutionis in integrum est competens, etiam in actione principali, de vtroque iudicio cognoscit, siue principaliter siue incidenter proponantur.*

27 *Quæ sit forma sententiæ, secundum statutum & stylum ciuitatis Auenionensis in causis restitutionis in integrum, seu rescissionis aduersus contractus intentatis.*

28 *Rota Romana non reijcit cumulationem remedij rescindentis, & rescissorij subordinatè. Idem in patria Pedemontium. Idémque seruatur in Gallia.*

29 *Stante stylo prædicto, remedia ista coram iudice domicilij, vel rei controuersæ, ad electionem actoris, intentari possunt.*

30 *Quando restitutio in integrum petitur incidenter, iudex rei controuersæ efficitur competens.*

31 *Si is qui petit rescindi contractum, aut in integrum restitui, nihil consequi velit, vtpotè quia possideat rem, vel pecuniam deductam in controuersiam, solus iudex domicilij adeundus est de iure communi.*

32 *Stylus Curiæ Auenionensis, quo dum rescissio intentatur post causæ principalis præuentionem, iudex ordinare soleat quod qualibet causa curret suo marte, in quo fundatus sit.*

HVIVS capitis casus talis in facto propositus aliàs fuit. Quidam Caualicensis vendidit cuidam Auenionensi prædium in territorio Caualicensi situm. Cumque istum possessorem iudicio restitutionis in integrum, aut alio remedio rescindenti in ciuitate Auenionensi, (nempè in domicilio rei conuenti) in ius vocasset, vtpotè quia contractum nullum esse, aut in omnem euentum, rescindendum supponebat, tandem in ciuitate Auenionensi, in qua possessor ratione domicilij conueniendus erat in iudicio illo rescissionis contractus, lata fuit sententia, per quam fuit declaratum locum esse restitutioni in integrum, & contractus per sententiam nullus, aut rescindendus fuit declaratus. Volente postea actore intentare remedium rescissorium, & petere coram iudice rei sitæ, prædium sibi restitui, respondit reus causam Auenioni præuentam esse coram iudice sui domicilij, & ad ipsum propterea remittendam esse. Quæsitum fuit quid iuris?

1 Vt hæc dubitatio resoluatur. Supponendum in
primis est, duo in hac materia diuersa remedia con-
siderari posse, rescindens videlicet, & rescissorium.
Remedium seu iudicis officium rescindẽs, est quod-
dam præambulum, & quasi præparatorium (secun-
dum aliquos Doctores) actionis rescissoriæ veluti si
quis restitutionem in integrum, aduersus vsucapio-
nem impetrauerit, *§. rursus*, & *ibi* Angel. *n. 5. versic.*
Quintò præmitte. & Ias. *num. 7. & 8. Instit. de action. §.*
si quis in fraudem, eod. tit. Et sic per iudicium rescin-
dens, iudex declarat, Ecclesiam, minorem, vel alium
quemlibet in integrum restituendum esse, ad hoc vt
2 actionem primæuam intentare possit. † Exemplum
proponit Herman Barens. *in tract. de formand. libell.*
c. 14. Si quis dum esset absens pro seruitio Princi-
pis passus fuerit elabi decennium ad præscriptio-
nem actionis hypothecariæ requisitum, & absens
fuerit per spatium vnius anni, petet se admitti ad re-
stitutionem in integrum aduersus lapsum illius an-
ni, ad hoc vt possit postea actionem hypothecariam
3 sibi competentem intentare. † Iudex autem in hoc
remedio suam proferet sententiam hoc modo, *Dici-*
mus dictum actorem, fore & esse in integrum restituen-
dum, prout illũ restituimus aduersus lapsum dicti anni;
declarantes illum annum de tempore præscriptionis esse
deducendum, ipsique licere, non obstante lapsu dicti tem-
poris, actionem suam hypothecariam prosequi & suis iu-
ribus vti, aduersus bona sibi hypothecata.

4 Iudicium vero rescissorium, non est species actio-
nis de per se, sed est eadem prima actio, quæ propter
impedimentum, veluti transactionis, præscriptio-
nis, aut contractus læsionem continentis proponi
non poterat, cui tamen locus datur, remoto prius
5 per iudicium rescindens, obstaculo. † Ita vt si prima
actio esset personalis, remaneat personalis in hoc
iudicio rescissorio: si realis, remaneat quoque realis
prout erat antea, & eo modo quo prius ante remo-
tionem obstaculi competebat, vt dicunt omnes DD.
in d. § rursus, Instit. de action. Abb. *in cap. cum ex lit-*
teris, n. 19. in pri. c. de in integr. restitut.

6 Secundo supponendum est, magnam fuisse inter
Doctores controuersiam, vtrum iudicium rescindens
& rescissorium simul intentari & cumulari possent?
quod clarius explicat Abb. *in dicto cap. cum ex litte-*
ris, num. 19. hoc modo. Vtrum petens restitutionem
in integrum aduersus contractum, sententiam, vel
præscriptionem, possit simul intentare primam
actionem, quæ ante illum contractum, sententiam,
vel præscriptionem competebat, & ad quam deueni-
ri non potest, nisi sublato cõtractus, præscriptionis,
7 vel sententiæ impedimento † Exemplum afferri po-
test si minor à mercatore gemmas emerit cariori
pretio quibus non indigebat, quem casum propo-
nit Argentræus *in consuetud. Britan. art. 282. in verb.*
Pour deception. num. 3. vbi dicit hoïe minori actio-
8 nem rescissoriam esse concedendam. † Idem dicen-
dum est de contractibus, quibus minores, vel filij fa-
milias promittunt soluere summam conuentam
Prestre, mort, ou marié. Quidquid sit de maioribus, li-
beram rerum suarum administrationem habentibus.
De quibus egit Thesau. Iun. *lib. 2. quæst. forens. c. 4.*
9 His casibus & similibus, dubitatum fuit vtrum
iste sic læsus, possit in eodem libello petere contra-
ctum rescindi, & simul se per sententiam absolui à
rei vel summæ promissæ præstatione, vel aduersa-
rium ad restitutionem pretij aut alterius rei receptæ
condemnari. Qua in re variæ sunt DD. sententiæ;
quibusdam affirmatiuam, alijs vero negatiuam sen-
tentiam veriorem esse credentibus. Sed quidquid
disputando dici possit; verissimum est, quod ad eui-
tandos circuitus, vtrumque remedium, videlicet re-
scindens & rescissorium simul intentari & cumulari
potest, in hũc qui sequitur modum. † Ego peto præ- 10
dium, quod Sempronius indebitè possidet, mihi red-
di, seu me in illius possessione reintegrari. Et hæc
actio coram iudice rei petitæ intentari potest. Ad-
uersus petitionem meam, opponet reus, de præscri-
ptione. Ego vero replicabo non esse locum præscri-
ptioni, quia propter absentiam meam causâ reipu-
blicæ, debeo restitui in integrum, & hæc praxis in si-
mili casu tradita fuit per Natt. *cons. 162. n. 34. vers.*
Circa modum agendi. † Et agendo supradictâ formâ 11
seruatâ, actio restitutionis in integrum quæ ex sui
natura personalis est, coram iudice rei petitæ inten-
tari poterit, quæ alias coram iudice domicilij rei
conueniri intentari debuisset. Et per consequens si
minor, aut alius qui iudicium istud coram iudice rei
sitæ, vel loci contractus, præfato modo inteotauit,
vellet deinde agere iudicio rescissorio coram iudice
domicilij rei, non esset audiendus in illa variatione;
quia cum iam intentasset incidenter & per viam ex-
ceptionis, seu replicationis idem remedium co-
ram iudice rei petitæ, & causa coram isto iudi-
ce esset præuenta, non posset postea in præiudi-
cium tribunalis illius coram iudice domicilij il-
lud intentare, & obstaret illi exceptio præuentio-
nis, & ne continentia causæ diuidatur. † Non 12
enim supponimus coram iudice rei sitæ datum
fuisse libellum mixtum ex actione reali & personali,
nec vtramque actionem simul principaliter fuisse
propositam, quia si hoc fieret, ex iuris interpretatio-
ne ob conuersum in scriptura iuris ordinẽ, præsume-
retur propter subordinatam iudicij rescindentis &
rescissorij naturam, prius intentatum fuisse iudicium
rescindens, & consecutiuè remedium rescissorium, &
per præpositionem iudicij rescindentis, non orietur
exceptio præuentionis ad rescissorium, quod hoc ca-
su esset separatum, & separatim coram iudice loci in
quo res sita est proponendum; cum rescindens vt di-
ctum est spectet ad iudicem domicilij eius qui con-
uenitur. † Cum enim iudicium rescindens, quando 13
principaliter intentatur, contineat actionem perso-
nalem, debeat corã iudice personæ hoc est domicilij
tractari proponi sequitur hoc casu coram iudice rei
petitæ, non posse, nisi is aliunde contra personam
citati habeat iurisdictionẽ: *l. 2. C. vbi & apud quẽ rest.*
in integ. & *ibi* DD. omnes, & alij quos citat & sequitur
Peregr. *cons. 94. n. 2. & 3. vol. 5.* † Qui licèt *ibidem* 14
n. 2. vers. Quam conclusionem, asserat hoc adeo verum
esse, vt nec reus in loco contractus repertus, ibid. pro
illius rescissione conueniri possit, illius tamẽ senten-
tiam hoc in capite veram non esse censeo, quinimò
illum qui in loco contractus repertus est, ibidem co-
ram iudice illius loci rectè conueniri posse existimo:
vt probaui *p. 1. c. 18. n. 9. & 10.* ex Gratian. *discept. fo-*
rens. c. 14. n. 22. vbi alij eiusdem sententiæ Authores
referuntur, & hanc communem esse sententiam
ostenditur. Barbos. plures citat *in l. 2. C. vbi & apud*
quem restit. in integr. n. 9.

Et supradicta omnia generaliter loquendo, vera 15
quidem sunt. Sed dubitari potest vtrum procedant
quando agitur de contractu iam perfecto & absolu-
to, si ad illius rescissionem agatur. Quia tunc actio
primæua, quæ ante contractus perfectionem fuerat
prorsus extincta, non potest amplius reuiuere, quia
à priuatione ad habitum non datur regressus, nulla
ergo agenti ad rescissionem competit actio natiua,
sed requiritur datiua, hoc est quæ à iudice detur, vti
subrogata in locum primæ illius actionis demortuæ.
Vt enim hoc melius explicetur in primis supponen-
dum

dum est, inter natiuam & datiuam actionem hoc
interesse, quod inter generationem, & creationem.
Creatio est de nihilo, nec aliquam habet materiam
præexistentem ex qua oriri possit. Generatio vero
præsupponit præcedere materiā ex qua forma educi
queat. Eadem ratione actio natiua, supponit causam
præcedentem, ex qua produci possit, videlicet con-
tractum, seu quasi, vel delictum, seu quasi. Datiua ve-
ro, nullam habet materiam præexistentem, cum pri-
mus actus seu contractus, aut alia causa præcedens
quæ per transactionem, sententiam, aut præscriptio-
nem fuit extincta, desierit esse in rerum naturâ; vnde
sublato impedimento per iudicium rescindens, quā-
do deuenitur ad rescissorium, prima quidem actio re-
uertitur, & sic actio natiua: quod si illa demortua fue-
rit, & in totum sublata, nec amplius sit in rerum na-
turâ, deueniendum est ad actionem datiuam, quam
iudex in locum natiuæ peremptæ, seu extinctæ sub-
rogat, quæ & vtilis actio nuncupatur, vt benè expli-
cat Bellapertic. *in l. fin. C. quibus ex cauf. maior. in integ.*
16 *restit.* † Quæ actio per consequens exerceri non po-
test, nisi prius à iudice obtineatur iudicio præiudi-
ciali, & prius tractando, antequam deueniri possit ad
remediū rescissorium, & executionem actionis desu-
per à iudice declarandæ, vt benè per Cyriac. *contron.*
17 381. *n.* 46. † Videlicet ex nobili ipsius iudicis officio,
illius inquam iudicis qui competens est in iudicio
actionis personalis, vt *ibidem* Cyriac. probat, *con-
tron.* 380. *n.* 33. *& seqq. & n.* 75. Peregr. *cons.* 94. *n.* 3.
vol. 5. Sfort. Odd. *de restit. in integr. q.* 31. *n.* 22. *versic.*
18 *Ego puto.* † Quia personalis actio nullum alium
agnoscit iudicem competentem præter iudicem do-
micilij rei conuenti, *d. l.* 2. *C. vbi & apud quem.* Nec
vllo modo potest intentari coram iudice loci in quo
res petita, vel in controuersiam deducta, sita est, Ro-
ta, *dec.* 305. *n.* 5. *p.* 7. *recentior.*
19 Verum in hac materia valde notanda est Rotæ
Romanæ verissima distinctio. Verum videlicet con-
tractus de cuius nullitate agitur, sit nullus ex defectu
consensus; an vero aliâ nullitate laboret. Primo casu,
censuit Rota, rectâ viâ agi posse ad rei dimissæ con-
sequendam possessionem intentato remedio reinte-
grandæ, & ita hoc casu non esse separanda iudicia
duo, nempe rescindentis & rescissorij, & vno inten-
tato eo modo quo supra, totam causam esse præuen-
tam, cum hoc casu rescissorium coram iudice rei sitę
intentatum, habeat per sequelam & connexitatē in-
separabilem, coniunctim causam iudicij rescindētis
vti incidenter tractandam, alioqui mixtura petitorij
repelleret agentem à remedio reintegrandæ: secun-
do vero casu benè Rota censuit, remediū illud pos-
sessorium intentari non posse; quia cum de nullitate,
& sic de petitorio agendum omnino sit, non potest
esse locus remedio reintegrandæ, in quo de materia
petitorij ex professo tractari nequit. Et per conse-
quens hoc secundo casu intentatâ nullitate, non da-
bitur præuentio quoad causam rescissorij, iudicij nisi
tamē incidenter per viam replicationis proponatur,
iuxta cautelā per nos datam, *hoc c. n.* 10. ex traditis per
20 Seraph. *decis.* 1200. *n.* 3. † Vnde si contractus nomi-
ne pupilli celebratus fuit per assertum tutorem, de
cuius tamen potestate cōstare non potest, cum tunc
sit nullus ex defectu consensus, simul intentari po-
terit vtrumq; remedium, videlicet per viam actionis
spolij, seu reintegrandæ possessionis, in quo iudicio
incidenter cognosceretur de istâ notoriâ nullitate, Se-
21 raphin. *dec.* 135. *n.* 1. † Eâdem ratione, competit mi-
nori, vel Ecclesię remediū reintegrandę, quando alie-
natio est nulla ipso iure, quia de nullitate non tra-
ctatur principaliter in hoc iudicio, Caualc. *dec.* 45.
in princip. n. 6. *& seqq. lib.* 1. † Quod intelligendum 22
est vt procedat, quādo subsequuta est vigore talis cō-
tractus nullitate laborātis, vera & nō ficta rei traditio
facta per tutorem, Prælatū, aut similem personā; quia
si traditio sit vera, & non ficta, tales personæ trans-
ferunt possessionē, ideo opus est remedio reintegran-
dæ, Rot. *dec.* 545. *n.* 7. *in fine, p.* 2. *rec.* Nam si traditio
esset ficta, aliud dicendum esset, ex notatis per Rip.
in l. 1. *n.* 68. *ff. de acq. poss.* & alios *in d. decis.* 545. *n.* 7.
alleg. qui volunt tutores & similes administratores
non habere potestatem transferendi possessionem fi-
ctam bonorum, ad principales suos spectantium: Et
per consequens tunc non deberet intentari reme-
dium reintegrandæ, sed potius manutenendæ, seu re-
tinendæ possessionis: iuxta notata per Rotam post
tractatum Postij, *de Manutent. dec.* 330. *n.* 27. *&* 30.
Vnde infertur ex mente eiusdem Rotæ & alio- 23
rum, quod si contractus minoris, vel mulieris, fuerit
celebratus non obseruatis solemnitatibus, ex statu-
to in contractibus similium personarum necessariis,
debet omnino præcedere iudicium nullitatis, neque
rectâ viâ agi potest remedio reintegrandæ aduersus
possessorem, reseruatâ semper via agendi, eo modo
quo dictum est, *suprà, n.* 10. Rot. *d. decis.* 93. *p.* 2. Grat.
discept. forens. c. 704. *n.* 21. Secus esset si nullitas pro-
cederet, ex defectu consensus vt mox dictum est, &
benè explicat Putens *dec.* 276. *per totum, lib.* 3.
Atque ita intelligendum censeo Honded. *consil.* 24
23. *n.* 40. *vol.* 2. Vt scilicet eius doctrina procedat,
quando contractus per minorem celebratus, esset
notoriè ipso iure nullus, prout in casu iam dicto de
tutore non habente legitimam potestatem, vt dicit
ibid. num. 48. & Menoch. *cons.* 314. *num.* 17. Roland.
consil. 41. *n.* 35. *lib.* 3. † Et iuxta supradicta intelli- 25
genda sunt quæ tradit Rota *decis.* 94. *n.* 40. *parte* 7.
recentior. Nempè Ecclesiam rectâ viâ intentare
posse, remedium reintegrandæ possessionis, quando
alienatio bonorum ipsius nullitatis laborat vitio; vt
procedant quando de euidenti, & notoria alienatio-
nis nullitate apparet, alias rectâ viâ hoc remedium
intentari non posset. Intentato autem iudicio re-
scissorio per viā remedij reintegrandæ possessionis,
totā causam, tā quoad rescindēs iudiciū, quam quoad
rescissorium, ex supradictis præuentam esse constat.
Tertio supponendum est, quod quando iudex re- 26
stitutionis in integrum, est etiam competens quoad
cognitionem negotij principalis, seu iudicij rescisso-
rij, tunc siue restitutio petatur principaliter, siue in-
cidenter, iudex ille, totam controuersiam, & sic tam
rescindens, quam rescissorium iudicium, cognoscere
& terminare debet, & potest, & per consequens dici-
tur quoad vtrumque præuenisse, cognoscendo, seu
præueniendo quoad alterum, Castrens. *in l. nam &
postea, §. si minor, ff. de iureiur.* & patet ex notatis per
Sfort. Odd. *de restit. in integr. q.* 33. *n.* 29. *& sub n.* 37.
Vnde sequitur, quod cum ex stylo curiarum præ- 27
sentis ciuitatis Auenionensis, causa distractus seu
rescissionis contractus intentari possit coram Iudi-
cibus seu Magistratibus huius ciuitatis, etiam contra
habitatores Comitatus Venaissini, vt ostendimus
p. 1. *c.* 18. *n.* 14. benè faciunt Iudices, dum in eādē sen-
tentiā declarant contractum esse nullum, vel rescin-
dendum, & non obstante tali contractu licere actori,
vti viribus suarum obligationū, quæ tamen actiones
per talem contractum sublatæ alioquin videbantur.
Idem dicendum est, in locis vbi licita est cumula- 28
tio remedij rescindentis cum rescissorio, prout in
Rota Romana, vbi talis stylus obseruatur ad euitan-
dos inutiles circuitus, vt *decis.* 275. *num.* 1. *p.* 6. *recent.*
& apud Mantic. *dec.* 315. *n.* 5. † Quod pari modo in 29

Senatu Pedemontano obseruari testatur Thesaur.
Iun. *lib. 3. quæst. forens. 1. num. 6.* his enim in Curiis
præuentio iudicij, coram iudice loci vbi res sita est,
facta, comprehendet etiam iudicium rescindens,
quamuis ex personali obligatione procedat, ex su-
pradictis.† Vnde cum & idem stylus seruetur in tri-
bunalibus Galliæ, in electione actoris est agere co-
ram iudice loci in quo res sita est, vel domicilij il-
lius qui ad rescissorium iudicium vocatur: Rebuff. *in
constitut. Reg. tom. 2. tit. de rescis. contract. artic. vnic.
gloss. 2. num. 14.* Idque vigore styli dictarum curiarum
vt aduertit Cyriac. *dicta controuers. 380. numero 77.*

Quarto loco suponendum est, quod quamuis iu-
30 dex loci contractus, vel etiam iudex illius loci in
quo res deducta in controuersiam sita est, esset in-
competens, ex eo quod nullam haberet iurisdictio-
nem quoad actionem personalem, quæ competit
agenti ad restitutionem in integrum; si tamen non
principaliter, sed incidenter restitutionis cognitio
proponatur, iurisdictio quam habet in eo quod
principaliter deducitur, ad restitutionem incidenter
propositam erit extendenda, & ideò casu quo hoc
modo præuenerit, non poterit alius iudex cognos-
cere, nec ab eo causam præuentam auferre, ne duæ in
eâdem causâ proferrentur forsan contrariæ senten-
tiæ: Sfort. Odd. *de restit. in integr. quæst. 34. num. 16. &
sequentib. artic. 4.* Cyriac. *controuers. 381. numer. 16.* &
quando eo modo deduci dicatur restitutio, explicat
ibidem, Odd. qui *num. 18.* addit, iudicem simul cum
principali cognoscere posse de hoc incidenti.

Quinto supponédum est, quod quando iudex cau-
31 sæ principalis est incompetens in causâ restitutio-
nis in integrum, & sic in iudicio rescindenti, quia
non habet iurisdictionem in actione personali, quæ
principaliter intentatur, nullâ facta iudicij rescissorij
mentione, causa ista restitutionis in integrum, tra-
ctanda est coram iudice domicilij rei conuenti, nec
ad rescissoria iudicia hoc casu procedi potest, donec
iudicium rescindens fuerit terminatum in fauorem
actoris. Et ideo quamuis iudex loci contractus, vel
rei controuersæ præuenerit, poterit nihilominus
peti remissio causæ ad iudicem domicilij vti solum
competentem: Fulgos. *in l. nam & postea,* quam legit,
cum *l. ait prætor. §. si minor. sub num. 7. versic. & hoc
facto iudicio,* Castrens. *ibid. num. 2. versic. alius modus,*
Zaz. *num. 7. versic. Et quia iste. ff. de minor.* Quos ci-
tat & sequitur Cyriac. *controuers. 381. num. 46. & 47.*

Sexto supponendum est, quod si petens contra-
32 ctum rescindi, nihil velit vlterius consequi, veluti
si adhuc rem controuersam possideat, aut si nondum
soluerit pecunias in contractu de cuius rescissione
agitur promissas, tunc (cessante statuto vel stylo cu-
riarum) solus iudex domicilij eius qui in ius voca-
tur, adeundus est, vnde præuentio iudicis loci con-
tractus, vel loci vbi res sita est, non impediet quomi-
nus causa ad iudicem domicilij remittatur, tanquam
solum huiusce causæ iudicem competentem. Sed
quando actor vltra rescissionem contractus, aut re-
stitutionem in integrum vult aliquid aliud conse-
qui, veluti rei controuersæ sibi fieri restitutionem,
vel summæ petitæ solutionem, tunc locus erit di-
stinctionibus, & resolutionibus in nostrâ quæstione
principali adductis. † Et per consequens pro obti-
33 nendâ rei restitutione, adeundus erit iudex loci in
quo res sita est, vel iudex loci contractus de cuius
rescissione agitur, quando principaliter & non inci-
denter restitutio in integrum, seu rescissio postula-
tur, & iudex domicilij non est competens in vtro-
que remedio, Abb. *in cap. cum ex litteris, n. 19. versic.
his ergo visis. De in integ. rest.* Oliban. *de actionib. p. 1.
lib. 2. ad §. rursus, num. 119. & seqq.* Odd. *de restitut.
in integr. q. 33. num. 28.*

Hinc infertur ratio fundamentalis illius practicæ, 34
quæ in Curiis huius ciuitatis Aueniononensis inole-
uit, quod si creditor præuenerit per executiones, &
postea debitor velit obtentâ dispensatione iura-
menti intentare iudicium rescindens, aut remedium
nullitatis seu rescissionis contractus, seu etiam re-
stitutionis in integrum, non fit causæ remissio ad iu-
dicem qui præuenit per executiones, sed ordinatur
quod quælibet causa procedet marte suo, videlicet
tam causa executionis coram iudice exequente,
quam causa rescissionis coram iudice competente.
Quia cum causa principalis seu executiua, nihil
commune habeat cum causâ restitutionis, seu cum
iudicio rescindenti, vna non debet per alteram im-
pediri. Existimo tamen, quod si causa rescissionis
contractus prius esset terminata, & sententia in hac
causâ lata, per quam fuisset declaratum, locum esse
rescissioni, transiuisset in rem iudicatam, aut fuisset
declarata executoria non obstante appellatione, &
causa seu lis super executionibus nondum esset fi-
nita, sine dubio sententia hæc vti præiudicialis im-
pediret continuationem executionum. Et in hoc
nullum esse dubium puto.

CAPVT XXI.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter causam concursus & manutentionis in possessione creditorum, & causam immissionis in possessionem eorundem bonorum intentatam ad instantiam substitutorum, prætendentium fideicommissum esse in eorum persona apertum, contendentibus duobus Notariis vter scribere deberet, cum vtraque causa coram eodem Iudice duobus scribentibus Notariis fuisset intentata, diuersis tamen temporibus.

SVMMARIVM.

1 *Actor ille dicitur in iudicio manutenenda possessionis, qui prior ad iudicium prouocauit.*

2 *Iudicium præiudiciale prius terminari debet, quamuis minus præiudiciale præuentum fuisset.*

3 *Causa fideicommissi, vti vniuersalis, regulariter facit cessare alia iudicia particularia.*

4 *Si creditores sint in possessione, causa fideicommissi tanquam respiciens petitorium, non potest impedire cursum causæ possessorij.*

Quod tamen quomodo intelligatur, & in quibus casibus locum habeat ibidem explicatur.

ANno 1636. ad instantiam creditorum factæ fuerant executiones contra bona communis eorum debitoris. Quibus vxor illius se opposuerat pro suis iuribus dotalibus. Et cum creditores prætenderent se esse in possessione exigendi fructus illorum bonorum, seu vigore cessionis huiusmodi fructuum sibi factæ per ipsum met debitorem tunc viuentem, seu alia ratione, & fuisset factum decretum Vti possidetis ita possideatis, & in vim illius creditores fructus illorum

illorum bonorum per aliquot annos percepissent,
tamen superueniente interim morte debitoris, sub-
stituti prætenderent fideicommissum in antiquo te-
stamento contentum, esse in eorum fauorem aper-
tum, & se manutenendos esse, & quatenus opus est
immittendos in possessionem bonorum supposito-
rum fideicommisso, magna fuit orta contentio super
præuentione inter creditores & prætensos fideicom-
missarios.

Non contendebatur quidem de iudice, quia am-
bo coram eodem iudice causam introduxerant, nem-
pe tam creditores quam fideicommissarij, sed quæ-
stio erat inter duos Notarios. Vterque enim con-
tendebat causam ad se pertinere, vnus quia præue-
nerat in causa concursus & manutentionis credito-
rum, alter quia causa fideicommissi tanquam præiu-
dicialis efficiebat, vt causa alia creditorum, quamuis
præuenta, silere deberet.

Causâ mihi commissâ ad hoc vt de voto meo iu-
dicaretur, censui causam concursus & manutentio-
nis creditorum tractandam esse apud Notarium, qui
in illa præuenerat; causam vero fideicommissi tam in
possessorio adipiscendæ, quã successiuè in petitorio,
tractandam esse apud illum Notarium, qui in causâ
fideicommissi electus fuerat; ita tamen vt si in futu-
rum declaratum esset, nullum adesse fideicommis-
sum, vel actores ab illo excludendos, & ideo licitum
esset creditoribus continuare suas executiones cõtra
illa bona, & procedere ad distractionẽ & venditionẽ
illorum, tota hæc processura fieret apud Notarium,
qui præuenerat in exequendo. Ratio est, quia credi-
tores in causâ manutentionis erant actores, & per
consequens ex stylo & statuto nostro, ad illos specta-
1 bat electio Notarij, qui in causa scriberet. † Nam in
iudiciis istis possessoriis Retinendæ, ille dicitur actor
qui prius aduersarium ad iudicium prouocauit, Io.
Andr. Georg. *allegat. 13. n. 4.* Fontnell. *de pactis nuptia-
lib. claus. 7. gloss. 3. parte 10. num. 91. & seqq.* Postius *de
manutent. obseruat. 5. num. 16.*

Creditores igitur, qui prius iudicium manuten-
tionis coram illo Iudice, & apud suum Notarium in-
tentauerant, erant in eo actores, ergo vti tales Iudi-
cem, & Notarium eligere poterant ex supradictis,
nec iudicium executiuum per ipsos intentatum po-
terat apud alium tractari. Verum quia lite penden-
te, cœpit moueri quæstio fideicommissi, propter su-
peruenientem mortem dicti communis debitoris,
qui prætendebatur grauatus de restituendo ea-
dem bona de pignore capta, & sic de quæstione
fideicommissi prius cognoscendum erat tanquam
de quæstione præiudiciali; propterea, cum hæc quæ-
stio concerneret petitorium, non poterat ad illam
deueniri nisi euacuato prius summarissimo possesso-
rio Retinendæ per creditores intentato, in quo nu-
dum factum inspici debet; ideo dixi, Notarium ele-
ctum per fideicommissarios, quando de immissione,
& successiuè de petitorio tractabatur, scribere debe-
re, suspenso interim iudicio fideicommissi, seu im-
missionis, cum iudicium manutenendæ possessionis,
præcedere debeat Iudicium adipiscendæ; ex notatis
per Post. *de manutent. obseruat. 57. num. 73.* & per D.
Argel. *de Legit. contradict. quæst. 4. numer. 15. & 32.*
Sed, finito iudicio manutentionis, apud Notarium
creditorum, si deinde procedendum esset ad quæ-
stionem immissionis, seu etiam petitorij, illa prius
esset decidenda, antequam deueniretur ad venditio-
nem bonorum, & hoc ex natura iudicij præiudicia-
2 lis; † quæ talis est, vt quamuis actor passus fuerit se
ab alio præueniri, obtineat tamen supersederi in alio
iudicio, donec præiudiciale terminatum fuerit, vt di-
xi suprà, *parte 1. cap. 15. num. 5. 1. 16. & 22.* † Item 3
quia iudicium fideicommissi est vniuersale, quod re-
gulariter facit cessare omnia iudicia particularia, vt
dixi, *dicta parte 1. cap. 10. num. 7.* † Et ita per mul- 4
tas rationes concludit Marta *consil. 196. à num. 1* Ve-
rum est tamen, quod in casu illius consilij, credito-
res non erant in possessione exigendi fructus bono-
rum, asserto illi fideicommisso suppositorum, nam si
hoc fuisset, causa manutentionis in summarissimo
possessorio tractanda fuisset coram Iudice, qui in
causa illius possessorij iam præuenerat; ex rationibus
supra adductis.

Hæc autem vera existimo in terminis propositis
causæ possessoriæ manutentionis, per rationes su-
perius allatas. Item censeo supradicta procedere
quando agitur de iudicio executiuo particulari, per
aliquos creditores intentato, in quibus casibus lo-
quitur Marta *d. cons. 196.* Sed si bona quæ præten-
duntur supposita fideicommisso, fuerint de pignore
capta ad instantiam creditorum, & super illis credi-
tores præuenerint, & formatus fuerit concursus
vniuersalis creditorum, subsistendum est; cùm iudi-
cium illud concursus sit vniuersale: & si super re-
bus de pignore captis tertius se opponat, ratione
dominij per eum prætensi, debet venire oppositiuè
in eodem iudicio ante consummatas executiones;
l. à diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iudic. Ideo ratio-
ne prætensi dominij, videtur quæstio illa esse de
continentia causæ generalis concursus, & per con-
sequens coram eodem Iudice, & scribente eodem
Notario tractanda, vt copiosè probat Salgado, post
hæc scripta visus, *in labyr. credit. par. 1. cap. 31. n. 95.
& mult. seqq.*

CAPVT XXII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione causæ fideicommissi & legi-
timitatis filij agentis ad illius declaratio-
nem inter Iudices duos, quorum vnus est
laïcus, alter Ecclesiasticus, ad quem cogni-
tio causæ matrimonialis spectat. Quid in-
tersit vtrum laïcus præuenerit, an Eccle-
siasticus: & vtrum principaliter de matri-
monio agatur, vel incidenter. Possit-ne
Ecclesiasticus inhibere laïco ne de causa
cognoscat vel laicus Ecclesiastico. Et si
de nudi facti cognitione tractetur, vtrum
etiam quoad matrimonium aliámve cau-
sam spiritualem, iudex secularis iudicare
possit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex Ecclesiasticus qui præuenit in causa matri-
moniali, vel legitimitatis prolis, potest inhibe-
re iudici sæculari ne in causâ fideicommissi pro-
cedat, cuius cognitio dependet à causâ legitimi-
tatis.*

2 *In iudicio spolij, in edium spoliantis, exceptio ille-
gitimitatis, non retardat restitutionem rei pe-
titæ.*

3 *Iudex Ecclesiasticus, inhibet quidem laico, sed non
è contra laicus Ecclesiastico.*

4 *Iudex*

4 *Iudex laïcus inferior est Ecclesiastico, qui potest laico facere inhibitiones, & præcepta, & ipsum potest corrigere.*

5 *Iudex Ecclesiasticus præueniens, in causâ legitimitatis, potest incidenter cognoscere super causa successionis coram eo sic deductâ.*

6 *Iudex laicus, in causis Ecclesiasticis, est funditus incompetens.*

7 *Incidentia articuli causæ omnem tollit iudicis incompetentiam, non tamen incapacitatem.*

8 *Iudex Ecclesiasticus, in causis temporalibus, non est prorsus incapax, sed habet in illis iurisdictionem saltem habitu.*

9 *Si iudex laicus præuenerit in causâ fideicommissi vel alterius successionis, quæstio incidens super legitimitate aut alia causa matrimoniali, vel spirituali, suspendit quidem, sed non tollit effectum præuentionis.*

10 *Vtrum iudex sæcularis cognoscere possit de spirituali causâ, quando quæstio solum est de ipso facto, varia sunt DD. sententia.*

11 *Iudex Ecclesiasticus præueniens in causâ legitimitatis quâ ratione debeat suam proferre sententiam super incidenti quæstione successionis.*

12 *Quatuor referuntur casus, circa præuentionem causa legitimitatis, inter iudicem Ecclesiasticum & laicum. Primus quando vterque concurrit eodem tempore.*

13 *Secundus casus est quando Ecclesiasticus iam sententiam suam super legitimitate protulit.*

14 *Tertius quando laicus declarauit factum, & superest iuris quæstio.*

15 *Quartus, quando laïcus prius pronunciauit negatiuè super facto.*

MOTA inter duos controuersia super apertutâ fideicommissi, ad quod vocati reperiebantur soli filij naturales & legitimi ac ex legitimo matrimonio procreati, causaque huiusmodi coram Iudice laïco introductâ, reus cœpit opponere, actorem ab illius fideicommissi petitione prorsus excludendum esse, cum non esset legitimus, seu ex legitimo matrimonio procreatus, pluresque causas nullitatis matrimonij in medium adducebat. Respondebat actor causam istam nullitatis matrimonij, coram iudice laïco tractari non posse; sed ad iudicem Ecclesiasticum, qui solus competens in illa erat, remittendam. Reus in contrarium dicebat, causam fideicommissi præuentam esse coram iudice laïco, ideo coram illo debere terminari. Et quamuis deduceretur nullitas matrimonij, tamen cum non principaliter; sed incidenter de eâ ageretur, non esse locum remissioni ad alium iudicem. Interim tamen iudex Ecclesiasticus inhibuit sæculari, ne de causâ ista cognitionem assumeret. Fuit propterea dubitatum, vtrum causa fideicommissi traheret ad se causam legitimitatis, seu ex capite præuentionis, seu ne continentia causæ diuideretur.

In hac controuersia, duo diuersi casus considerandi sunt, Primus est quando iudex sæcularis præuenit in causa fideicommissi, & quæstio matrimonij seu legitimitatis, superuenit lite pendente.

Secundus casus est, quando causa matrimonij seu legitimitatis, fuit præuenta coram iudice Ecclesiastico, & deinde, incidenter superuenit quæstio super successione bonorum, ratione fideicommissi, successionis ab intestato, aut alicuius alterius iuris, habentis connexitatem & dependentiam cum quæstione legitimitatis.

1 In primo casu verum est, iudicem Ecclesiasticum posse inhibere iudici sæculari, ne procedat ad iudicium super successione, & adjudicatione bonorum, donec coram ipso, causa legitimitatis fuerit terminata. Quia causa illa coram Ecclesiastico iudice mota, præiudicialis est ad causam, seu articulum profanum pendentem coram iudice laïco, quo casu iudex Ecclesiasticus prædictam inhibitionem aduersus laïcum facere potest, de procedendo ad vlteriora, donec causa legitimitatis fuerit finita, *cap. tua, de ordin. cognit.* & *ibi* Abb. *num. 5. cap. quanto, de iudic. cap. lator, cap. tuam, qui fil. sint legit.* Atque ita fuit determinatum in Rota *dec. 100. num. 1. 10. & 11. p. 2. diuers.*

2 Sed hoc procedit quidem in iudicio petitorio, non autem iudicio spolij, idque in odium spoliantis, & fauorem eius qui spolium passus est, hic enim in primis & ante omnia restituendus est, non obstante exceptione illegitimitatis vti respiciente petitorium, & requirente altiorem indaginem, *c. causam, quæ:* vbi Anchar. *in 5. & 6. notab.* Zabar. *in 2. notab.* Barbat. *col. 2. in 3. opposit. Qui filij sint legit.* Rota *dicta dec. 100. n. 5. p. 2. diuers.*

3 Cæterùm, quamuis verum sit, iudicem Ecclesiasticum in casu prædicto inhibere posse iudici sæculari de procedendo in causâ illâ coram ipso præuenta, non potest tamen è conuerso iudex sæcularis similes inhibitiones facere iudici Ecclesiastico quamuis millies laïcus præuenisset, & causa ad ipsum spectaret, quia (vt sæpè dictum est) iudex laïcus in Ecclesiasticum; nullam funditus habet iurisdictionem: *Can. Sacerdotibus, 11. quæst. 1. Can. Ita Dominus 19. distinct. Can. bene quidem, §. ista scriptura, & §. denique Can. si Imperator, 90 distinct.* 4 † Est enim iudex laïcus, Ecclesiastico inferior: *dicto cap. denique.* Ideo non potest Ecclesiasticum corrigere, aut inhibere, aut alia præcepta pœnalia facere, sicut in ipsum potest Ecclesiasticus: Abb. *in cap. qualiter & quando, n. 2. de Iudic.* Marian. Socin. *in cap. si quis Clericus, num. 8. & cap. sanè 3. n. 10. de foro compet.* Rota *decis. 10. de consuetud. in antiquis.*

5 In secundo casu, quando videlicet causâ legitimitatis fuit præuenta coram iudice Ecclesiastico, verius est cognitionem quæstionis super re temporali inde independente, veluti super fideicómisso, ad quod soli legitimi vocantur, aut super successione ab intestato, & similibus iuribus quæ solis liberis legitimè natis deferuntur, incidenter deductæ, & à legitimitatis cognitione dependentis, spectare ad eundem iudicem Ecclesiasticum, qui in causâ legitimitatis præuenit: nam si iudex laïcus præuenisset in causâ successionis, suspendenda quidem esset huius causæ decisio, quandiu lis coram Ecclesiastico super legitimitate penderet: verum deciso isto articulo tanquam præiudiciali, causa successionis redire deberet ad iudicem laicum ratione præuentionis per ipsum factæ.

6 Prima pars probatur, quia iudex laicus, non solum est incompetens, sed etiam incapax exercendi iurisdictionem in causis Ecclesiasticis, quales sunt matrimoniales, & causæ legitimitatis, aliæque omnes ad forum Ecclesiasticum priuatiuè spectantes, & à matrimonij Sacramento dependentes, adeo vt non solum principaliter de illis cognoscere non possit, imò ne quidem incidenter; vt probatur *in d. cap. lator. qui fil. sint legit.* 7 † Et licet verum sit quod incidentia causæ tollit iudicis incompetentiam quoad articulum incidentem, non tamen tollit incapacitatem, qualis est quoad istas causas in iudice laïco, *dicto cap. tuam, de ord. cognit. l. quoties,* cum *ibi* notat.

Cod.

Cod. de iudic. & Angel. *in leg. 2. num. 3. ff. de iurisdict.*
8 *omn. iudic.* † Quod non ita se habet in Iudice Ecclesiastico respectu Iudicis laïci, in quo incidentia articuli super successione, sufficit quod tollat incompetentiam, nec opus est vt tollat incapacitatem; cum Iudex Ecclesiasticus habeat iurisdictionem saltem habitu ad cognoscendum de successione bonorum incidenter tractatâ, & in consequentiam causæ spiritualis coram ipso præuentæ, DD. *in dicto cap. lator*, & præsertim. Abb. *num. 7.* Barbos. *in l. Titia 35. num. 21. & 22. ff. solut. matrim.* Rota *decis. 330. n. 17. & seqq. parte 5. recentior.* Et fusius explicat Giurb. *consil. 80. num. 34.*

9 Posterior huius conclusionis pars, probatur per textum *in d. cap. tuam 3. de ordin. cognitio.* Secundum illum intellectum, quem *ibidem* proponit Gloss. *in principio, ante figurationem casus, in versic. Intelligendo tamen.* Et ille videtur communis sensus omnium DD. *in d. cap. tuam*, qui probatur ex *dicta decis. Rota 330. parte 5. recentior.* in illis verbis, *Antequam causa super ijsdem bonis introduceretur coram Iudice laico.* Et ratio est euidens, quia si causa successionis fuisset prius intentata coram Iudice laïco, tunc causa legitimitatis, & matrimonij post litem cœptam adueniens, diceretur incidenter & in quandam causæ principalis consequentiam proponi. Atque ita, licet Iudex laïcus propter suam incapacitatem esset prohibitus de hac causâ cognoscere, tamen remaneret illi sua iurisdictio, & effectus præuentionis quoad causam successionis coram ipso iam antea principaliter intentatam: iuxta ea quæ de causis præiudicialibus declarauimus, *parte 1. huius tractatus, cap. 15.*

10 Supradicta limitantur secundum mentem plurimorum DD. vt locum non habeant, quando solum factum, & non ius in controuersiam deduceretur, veluti si inter aliquos dubitaretur, vtrum effectualiter contractum fuerit matrimonium, & non disputaretur ius, videlicet vtrum validè vel inualidè, sed solum factum absque admixtione iuris, prout latius explicat Barbos. *in d. leg. Titia, numero 22. in 2. conclus. ff. solut. matrimon.* Quamuis alij verius esse existiment, Iudicem läïcum in causis matrimonialibus vel spiritualibus, ne quidem de facti quæstione cognoscere posse: circa quod adeundus est August. Barbos. *in tract. de offic. & potest. Episc. par. 3. allegat. 84. num. 31.*

11 Aduertendum quoque est, Iudicem Ecclesiasticum, qui (vt dictum est) de causâ successionis incidenter, & sic post causam legitimitatis aut matrimonij coram ipso præuentam, cognoscit, posse sententiam super solo articulo principali pronunciare, nullâ factâ si velit incidentis mentione; quia decisio incidentis sequitur per quandam necessariam consequentiam. Quando enim quæstio incidens est separatim tractanda, suam quidem retinet naturam: sed quando tractanda est coram eodem iudice, tunc induit naturam negotij principalis. Ideo si causa super bona fuerit commissa in Rota, potest ferre sententiam super immissione, nulla facta mentione incidentis, vt tradit Rota *dicta decis. 330. num. 31.* per text. *in cap. 1. de ordin. cognit.* & *ibi* Gloss. & Abb. *in princ.* & alios DD. Innocent. Hostiens. & alij *in dict. cap. tuam 3. eod. tit.*

12 Cæterùm secundum illorum sententiam, qui Iudicem laïcum de quæstione facti causarum spiritualium cognoscere posse existimant, quatuor sequentes casus considerandi sunt. Primus est, quando vno eodémque tempore, causæ legitimitatis & successionis coram iudice Ecclesiastico & laïco proponuntur, & sic vtraque causa concurrit in simul. Et hoc casu certum est, causam legitimitatis vti præiudicialem, prius esse tractandam: ex iis quæ sæpe de causis præiudicialibus dicta sunt.

Secundus casus est, quando latâ per Iudicem Ecclesiasticum sententiâ, illegitimitas fuit declarata, & deinde agitur ad successionem coram iudice laïco, & hoc casu non solum causa legitimitatis est præiudicialis ad impediendum cursum causæ successionis, verum etiam, cum iam quæstionem illam præiudicialem decisam esse supponamus, orietur ex tali sententia exceptio rei iudicatæ, cum factâ declaratione illegitimitatis, impossibile sit agentem ad successionem illam admitti, ad quam soli legitimi vocantur, aliis exclusis. 13

Tertius casus est, quando iudex sæcularis declarauit factum, nempe quod inter duos contractum fuit matrimonium, sed deinde opponitur quod tale matrimonium inualidum est; quia factum inter personas coniunctas in gradu prohibito, aut alia de causa, & tunc decisio illius articuli solum factum respicientis, non est præiudicialis ad quæstionem iuris, nec aliqua ratione impedit Iudicem Ecclesiasticum, quin de iuris controuersia cognoscere possit & debeat, & sic non potest allegari præuentio per Iudicem laïcum super facti cognitione prætensâ. 14

Quartus casus est, quando iudex laïcus iudicans super quæstione facti, declarauit per suam sententiam non esse verum in facto, quod inter duos contractum fuerit matrimonium, & hoc casu decisio præiudicialis est ad quæstionem iuris, quæ alioquin apud Iudicem Ecclesiasticum tractari debuisset: cum enim non entis nullæ sint qualitates, & quæstio An sit, præiudicialis sit ad quæstionem Quid sit, seu Quale sit; & sublatâ substantiâ non sit disputandum de qualitatibus. Obstabit igitur hoc casu præuentio, ad hoc vt pendente quæstione facti, suspendatur quæstio iuris, & hac facti quæstione negatiuè decisâ, ad decisionem dubij iuris procedi nullo modo possit. Hos quatuor casus considerauit, & explicauit Menoch. *consil. 366. In controuersia, num. 36.* 15

CAPVT XXIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione causæ separationis tori, aut nullitatis matrimonij, cum causâ repetitionis dotis, & amissionis lucrorum nuptialium. Aut etiam alimentorum coniugi lite pendente præstandorum. Quid si agatur de damnis, & interesse per alterum ex sponsis de futuro petitis propter non adimplementum sponsaliorum, an detur præuentio inter Iudicem Ecclesiasticum, qui de sponsalibus cognoscere debet, & laïcum cuius cognitio videtur esse de damnis. Quid si agatur non inter sponsos; sed contra tertium, sponsam indebitè detinentem. Posse per Iudicem Ecclesiasticum ex sola partium confessione procedi ad sententiam separationis tori.

SVMMARIVM.

1 *Causa separationis tori spectat priuatiuè ad iudicem Ecclesiasticum; nec Iudex laicus potest in ea prætendere ius præueniendi.*

2 *Separatio facta per transactionem partium est nulla, nisi interueniente iudicio Ecclesiæ fiat.*

Potest tamen Iudex Ecclesiasticus separationem tori concedere ex sola partium confessione.

3 *Separatio tori, trahit secum restitutionem dotis & augmenti, necnon amissionem lucrorum nuptialium.*

4 *Iudex Ecclesiasticus iudicans super separatione tori, iudicat similiter de restitutione dotis, augmenti, & lucrorum.*

5 *Intellige, vt iudicet de istis incidenter, & non principaliter.*

6 *Causa dotis principaliter intentata, ita quod non dependeat à causa separationis aut nullitatis matrimonij, spectat priuatiuè ad iudicem laicum, nec Ecclesiasticus potest præuenire. Contrarium, n. 7. Sed prima opinio est verior & receptior, n. 8.*

9 *Si inter sponsos, agatur de obseruandis sponsalibus, solus iudex Ecclesiasticus cognoscit, nec iudici laico ius præueniendi competere potest.*

10 *De damnis & interesse cognoscit iudex Ecclesiasticus incidenter, laicus vero principaliter, & quomodo.*

11 *Contra sponsum recusantem sine legitima causa, adimplere sponsalia, nullum esse locum petitioni damnorum, & interesse, nonnulli existimant. Sed verius est illa peti posse.*

12 *In certis casibus, potest qui sub fide matrimonij stuprauit puellam, cogi præcisè ad contrahendum matrimonium.*

13 *Dum quæstio non ventilatur inter coniuges, sed agitur contra tertium, circa quem non potest considerari validitas aut inualiditas matrimonij, iudex laicus procedit, & habet ius præueniendi.*

14 *Et causa matrimonij hoc casu, coram iudice laico incidenter tractari potest.*

15 *De alimentis, pendente lite super nullitate aut separatione matrimonij, solus Iudex Ecclesiasticus priuatiuè cognoscit in prima instantia. Sed in secunda aliqui DD. tenent etiam laicum de his cognoscere posse: & de ratione,* ibidem.

16 *Iudex laïcus decernens alimenta coniugi, qui obtinuit sententiam fauorabilem super separatione tori, à quâ fuit appellatum, si nullam adhibeat causæ cognitionem super matrimonio, non dicitur attentare in præiudicium litis aut appellationis.*

INTRODVCTA causa separationis tori, coram iudice Ecclesiastico, vel etiam nullitatis matrimonij inter duos coniuges, vxor agere volebat coram iudice sæculari ad repetitionem dotis, & amissionem lucrorum matrimonialium contra maritum suum. Sed & lite huiusmodi coram iudice Ecclesiastico pendente, alimenta sibi decerni aduersus eundem maritum, coram Iudice laïco postulabat. Dicebat maritus causas illas restitutionis dotis, amissionis augmenti & lucrorum, necnon etiam causam alimentorum ad Iudicem Ecclesiasticum vti ad ipsum priuatiuè spectantem esse remittendam, tum etiam ratione præuentionis, & denique propter connexitatem, & concatenationem huiusmodi causarum. Dubitatum fuit quid iuris.

Vera resolutio est, quæstionem dotis, lucrorum,
alimentorum, & similes tanquam à quæstione separationis coniugum, aut nullitatis matrimonij dependentes, coram Iudice Ecclesiastico tractandas esse, &
ad tribunal ipsius remittendas. † Quia cum causa 5
separationis, aut nullitatis matrimonij spectet priuatiuè ad Iudicem Ecclesiasticum, nec inter ipsum & Iudicem laïcum possit esse locus alicui præuentioni, *cap. porro, cap. ex litteris, de diuort. cap. plerumque de donat. inter vir. & vxor.* Couarr. *de sponsal. parte 2. cap. 7. §. 6. n. 8.* Rota apud Ludouis. *decis. 294 num. 1.*
† Adeo vt, si separatio tori facta fuerit inter ipsos 2
coniuges, non interueniente iudicio Ecclesiæ, sit omnino nulla, etiamsi partes inter se de separatione facienda conuenissent, Ioan. Bapt. Ferret. *consil. 164. lib. 1.* Cost. *de subsidiar. remed. 8. num. 8.* Et *de factis scient. centur. 2. dist. 25. n. 11.*

Est tamen verum, quòd si coniuges consentiant ambo mutuæ tori separationi, possunt adire Iudicem Ecclesiasticum, & coràm eo confiteri quod adsit talis causa quæ sufficiat ad tori separationem; velut si alter ex coniugibus confiteatur adulterium, vel quid simile quod sufficiat ad obtinendam tori separationem; poterit enim Iudex Ecclesiasticus illam decernere ex sola coniugum confessione: quod non posset si ageretur de fœdere matrimonij. Exemplum dat post Hostiens. Farinac. *de delict. carn. quæst. 143. n. 17.* si vxor dicat marito, *Tu non vis me, & ego minus te: propones quicquid volueris, & ego confitebor.* Idémque probat Sanch. *de matrim. lib. 2. disp. 45.* Menoch. *de arbitrar. cas. 103. num. 7.* Mascard. *de probat. concl. 1035. n. 33.* & ante eos Abb. *in cap. super eo, num. 5. de eo qui cognouit,* &c.

Cum itaque iudex Ecclesiasticus solus, & priua- 3
tiuè, sit iudex competens separationis tori, aut nullitatis matrimonij, & dotis restitutio veniat in consequentiam, non tantum soluti matrimonij, sed etiam separationis coniugum, *c. primo & tertio, de donationibus inter virum & vxorem.* Sicuti venit etiam in sequelam separationis, restitutio augmenti, & amissio omnium lucrorum nuptialium, Vincent. de Franch. *decis. 124.* Seraphin. *decis. 1308. & 1315.* Chenu. *qu. 42.* Surd. *de aliment. tit. 7. qu. 16. num. 31.* Gratian. *discept. forens. 199. n. 9. & 10.* Farinac. *de delict. carnis, qu. 143. n. 188.* Menoch. *consil. 1124. n. 17.* Rota, *decis. 231. n. 14. part. 6. recentior. & decis. 277.*
n. 37. eadem parte 6. † Sequitur, iudicem Ecclesiasti- 4
cum posse, & debere iudicando super separatione tori, prouidere eodem contextu super restitutione dotis, & amissione lucrorum matrimonialium, Vincent. de Franc. *dicta decis. 244.* Roland. à Vall. *consil. 50. num. 4. vol. 1.* Quos sequitur Iacob. Cancer. *lib. 3. var.*
resolut. c. 15. n. 169. & sequentib. † Et hoc intelligit 5
Carol. de Grass. *in tract. de effectib. cleric. effectu 1. n. 667.* vt procedat, quando iudex Ecclesiasticus de dote & lucris cognoscit incidenter, non autem prin-
cipaliter. † Si enim causa restitutionis aut solu- 6
tionis dotis, fuerit intentata principaliter, ita qood non dependeat decisio huius causæ aliquâ ratione à separationis, aut nullitatis matrimonij iudicio; verius est solum iudicem laicum hoc casu esse competentem, nec posse per Ecclesiasticum præueniri quoad hoc, sicut iudex laicus non potest Ecclesiasticum præuenire quando causa dotis, & lucrorum incidenter coram ipso Ecclesiastico tractatur, apud quem causa matrimonialis fuerat principaliter intentata, Sanchez *de matrim. lib. 10. disput. 8. numer. 15.* Molin. *de primogen. Hispan. lib. 2. c. 15. n. 76.* Et hanc sententiam veram existimo, quidquid dubitando dixerit Fontanell. *de pactis nuptialib. claus. 7. glos. 2. p. 10. n. 55. & sequentib.* Comprobat etiam Barbos. *in 1. p. l. 1.*

7 *l.1.ff.solut. matr.n.46.* & 47.† Quamvis non igno-
tem contrarium quoque fuisse decisum, apud Ricc.
*in dec. curia Archiep.Neapol.*217.*p.*2. Quæ tamen
decisio in eo præcipuè fundata videtur, quia consta-
bat de consuetudine recurrendi in similibus contro-
uersiis ad iudices Ecclesiasticos. Eiusdémque sen-
tentiæ fuisse plures alios, quos recenset Nouat.*lib.*1.
8 *q.* 47.*n.*12. † Sed non est propterea recedendum à
prædicta distinctione, quod iudex Ecclesiasticus de
dote incidenter quidem, sed non principaliter co-
gnoscere possit, quam vltra supra citatos tenuit Go-
mes. *ad l.*50.*Tauri n.*53. Et hæc est communis sen-
tentia, & verior, teste Sanch.*loco mox citato*, & huius
opinionis communiter receptæ rationes adducit
Barbos.*d.l.*1.*ff.solut.matr.p.*1.*n.*46.& 47. adeo vt il-
las hic transcribere frustratorium videatur.
9 Idem dicendum est, si de obseruatione sponsalio-
rum inter sponsos ageretur, quamvis enim iudex
laicus in hac causa præuenire tentasset, illa tamen
omnino ad Ecclesiasticum tribunal esset remitten-
da, vt *per text.in d.cap.tuam,de ordin.cognit.& in c.la-
tor.qui fil.sint legit.& c.3.de donat.inter vir.& vxor.&
c.1.de consang.& affinit.* tenet Mar.Anton.*lib.*1.*var.*
10 *resol.c.*79.*n.*8.† Sed si agatur de damnis & interes-
se præstandis, per eum qui fidem datam sponsæ ad-
implere recusat, vel sponso, hæc peti poterunt corã
iudice Ecclesiastico; vel sæculari, videlicet coram Ec-
clesiastico incidenter, coram laico vero principali-
ter, quando videlicet non disputatur de validitate
sponsaliorum, sed de solis damnis, super quibus tunc
iudex sæcularis iudicare poterit: sed si de validitate
sponsaliorum dubitetur, non poterit iudex sæcularis
cognoscere de damnis, sed iudex Ecclesiasticus in
sua sententia poterit super illis ius dicere, Et ita in-
telligenda sunt, quæ tradit Sanch.*de matr.lib.*1.*disp.*
29.*n.*9.& nos post ipsum diximus, *in nostris qq. bene-
ficial.& Canon.p.*1.*c.*116.*n.*1.& 2.
11 Quamvis hoc casu, nullum esse locum petitioni
damnorum & interesse, sed simpliciter promitten-
tem ad obseruationem fidei datæ cogendum esse,
existimet Basil.Pont.*in tract.de matrim.lib.*11.*cap.*6.
*n.*3 & *sequentib.* qui hoc vult locum habere, quan-
do promittens nullam habet legitimam causam re-
cusandi. Cui assentiri videtur Barbos. *in d.c.tuam* 3.
de ordine cognition.
Sed nos, in *d.c.*116. *n.*1. contrarium ostendimus
post Sanch.& Bonac. *ibidem* citatos, & sic multis in
causis consuluimus, & in supremis tribunalibus ob-
seruatum vidimus. Et ipsemet Barb. *in c.Gemma,n.*6.
de sponsalib. non negat, aduersus sponsum fidem da-
tam seruare sine legitima causa recusantem, locum
esse petitioni damnorum & interesse.
12 Est quidem verum, quod in certo casu non dam-
norum petitioni, sed præcisæ ad matrimonium per-
ficiendum coactioni locum esse indicauit Rota *in
quadam Calaguritana matrimony* 13. *Marty* 1648.
coram D.meo Meltio inserta apud Dian.*in fine par-
tis* 7.*resolut.moral.* Siquidem agebatur in casu illo,
de viro, qui promiserat puellæ, illam in vxorem du-
cere & non aliam, quam in consequentiam huius
promissionis deflorauerat, & per quadraginta dies
in domo sua tanquam vxorem tractauerat, simul
manducando, & conuersando, séque inuicem mari-
tum & vxorem nominando, & in eodem lecto dor-
miendo, vnde non poterat maritus allegare se fictè
contraxisse, quia fictus promissor, quæ ex iustitiâ
contrahere tenebatur, cogi poterat ad adimplendum
promissa, & sic verè perficere matrimonium cum illa,
quam sub istâ fictâ promissione decipere volebat,
nec poterat admitti ad satisfaciẽdũ in pecuniâ: prove
hæc omnia fusius deducuntur *in dicta decisione.*
Notandum quoque est, ea quæ nos superius dixi- 13
mus, de iudicis laici in causis matrimonialibus in-
competentia, procedere quidem quando disceptatur
inter ipsos sponsos, vel coniuges, super separatione
tori vel validitate matrimonij, aut similibus con-
trouersiis, à causa spirituali dependentibus: secus est
si causa tractaretur contra tertium, cum quo non
posset agi de fœdere matrimonij, aut tori separa-
tione, veluti si ageretur de tertio detentore, vel ra-
ptore vxoris alienæ, hoc enim casu posset etiam iu-
dex laicus iudicare & inter ipsum & Ecclesiasticum
locus esset præuentioni, Couarr. *de sponsalib.part.*2.
*c.*7.*num.*1. Vincent.de Franch.*decis.*36.*num.*1. Mar.
Antonin. *lib.*1. *var.resol.quæst.*79. *num. vltim.versic.
si vero causa.* † Et generaliter causam matrimonij, 14
posse incidenter tractari coram iudice laico, quando
non disputatur inter coniuges ipsos, tenet Farinac.
de inquisit. quæst. 8.*n.*150. quia tunc nihil est quod
tangat substantiam matrimonij, Marta, *consil.* 86.
*n.*11. vbi idem obtinere probat, quamvis de matrimo-
nio incidenter ageretur inter ipsos coniuges & ex-
traneum, & quomodolibet admixta esset persona
extranei, vel inter coniugem & filium, quia hæc quæ-
stio incidens veluti in controuersia successionis, non
tangit substantiam matrimonij inter coniuges, ne-
que tractatur ad illos fines, nec facit ad esse vel non
esse matrimonij, cum essentia matrimonij in hoc
non lædatur. Ideo coram iudice sæculari sic inciden-
ter tractari potest, Calderin. *consil.*15.*de iudic.* Feder.
de Sen.*consil.*96.*n.*3.*versic.sed dicebat.* Maynard. *h.t.
c.*27. Francisc.Marc *qu.*493.*p.*2. Vincent.de Franch.
*decis.*312.*n.*6.
De alimentis, dum lite super fœdere matrimonij 15
vel tori separatione pendente disputatur, vtrum
vxori debita sint necne, non potest iudex laicus co-
gnitionẽ assumere, attenta iudicis Ecclesiastici præ-
uentione super casu principali, cum quæstio alimẽ-
torum à matrimoniali iudicio reguletur, & ab illius
cognitione dependeat, vtrum alimenta vxori lite pẽ-
dente debeantur, veluti si propria culpa separata sit à
marito sine iudicis Ecclesiastici decreto, vel si in pri-
mis vxor ad maritum eius possessione spoliatum re-
dire debeat, & ea de causa ab alimentorum petitione
excludatur, aut similibus de causis. Itaque alimento-
rum controuersia ad iudicem Ecclesiasticũ qui præ-
uenit, remittenda est: vt notat Peguer. *decis.* 20.*n.*12.
Videbit itaque iudex Ecclesiasticus, quæ fuerit for-
ma recessus vxoris à marito: nam si mariti culpa
vxor diuerterit, illi alimẽta decernet: si culpa propria,
mandabit illi alimenta præstari, ipsa ad domum ma-
riti redeunte, Surd.*de alim.tit.*1.*q.*32.*n.*17. Sanch.*de
matrim.lib.*9.*disput.* 4.*n.*20.& 21.
Quod si lis coram iudice Ecclesiastico præuenta
non esset, sed à marito simpliciter vxor alimenta
postularet sibi præstari, nec de separatione tori, aut
matrimonij nullitate ageretur, certum est hoc casu,
iudicem sæcularem esse competentem, & hoc nul-
lam recipit dubitationem, cum sit causa vere laicalis
& inter personas laïcas agitanda.
Sed notandum est, quod diximus solum iudicem 16
Ecclesiasticum, coram quo causa matrimonialis pen-
det, de alimentis incidẽter petitis cognoscere posse,
locum habere quandiu lis ventilatur in prima in-
stantia. Nam si vxor in causa matrimoniali sententiã
fauorabilem obtinuerit contra maritum, qui ab hac
sententia appellauerit, & causa coram iudice causæ
matrimonialis tractetur in illa secunda instantia,
tali casu etiam iudicem laïcum pro alimentis vxori
decernendis adiri posse censuit Cordub. *in l. si quis*

à liberis, §. si vel parens, num. 67. ff. de liber. agnoscen. Cancer. *lib. 3. var. resol. cap. 11. de sponsalib. num. 175. vers. circa hæc.* Afflict. *decis. 152. num. 1.* Et ratio est, quia in prima instantia, nulla vigere potest præsumptin boni iuris; sed aliud est in secunda quando vxor pro se coram iudice Ecclesiastico sententiam in sui fauorem obtinuit, & sic stante vxoris paupertate, & præsumptione boni iuris ex iudicis Ecclesiastici sententia resultante, potest iudex laïcus, nulla cognitione causæ adhibita circa matrimonium, vxori hoc casu alimenta adiudicare, neque dicetur attentare in præiudicium appellationis per maritum interpositæ, Lancell. *de attent. parte 2. cap. 12. limit. 24. in princip.*

CAPVT XXIV.

ARGVMENTVM.

Cum sententia in causa matrimoniali lata nunquam transeat in iudicatum, si post decem dies cùm non fuisset ab ea appellatum, de illius sententiæ iustitia disputatur, vtrum causa hæc ad iudicem Ecclesiasticum qui præuenit & sententiam tulit, remittenda sit, an vero per iudicem superiorem alteri committenda.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata in causâ matrimoniali, nunquam transit in iudicatum.*

2 *Si tamen non fuerit appellatum à sententia matrimoniali, recurri debet pro eius iniustitia declaranda ad eundem iudicem qui illam pronunciauit, non ad Metropolitanum.*

3 *Si sententia matrimonialis, post decem dies in dubium reuocetur, vtendum est remedio simplicis querela, non appellationis.*

4 *Quando à sententia recurritur per viam querela, idem iudex qui illam protulit adeundus est.*

5 *Si commissio offeratur in signatura Legationis, super simplici querela, erit rescribendum, & causa committenda, quia licet Metropolitanus adiri non possis per viam simplicis querela, potest tamen Legatus.*

LATA fuit sententia super nullitate matrimonij in tribunali Episcopi, à qua non fuit intra decem dies appellatum. Post lapsum decem dierum præsentata fuit commissio in Dataria Legationis Auenionensis, & causa dicti recursus, seu querelæ & appellationis commissa fuit Auditori Legationis. Aduocatus & procurator Episcopalis institit causam ad tribunal Episcopi remitti, ex eo quod non fuit ab illa sententia intra legitima tempora appellatum. Quæsitum fuit vtrum commissio subsisteret, an vero causa ad tribunal Episcopi esset remittenda.

1 Videretur etiam cessante simplici querela, commissionem appellationis subsistere, nec locum esse remissioni causæ: quia licet intra decem dies non fuisset appellatum, tamen illa sententia in causa matrimoniali lata, nonquam in iudicatum transit: *cap. lator, de sent. & re iudic.* ibi, *Mandamus quatenus si vobis constiterit, eos per iudicem Ecclesiasticum fuisse legitimè separatos, & Ecclesiam deceptam, ipsos faciatis sicut virum, & vxorem insimul permanere: cap. consanguinei, cap. tenor. cap. fraternitatis, de frigid. & malefic.* & vbique DD. Conar. *de sponsalib. parte 2. c. 8. §. 12. n. 25. versic. sententia vero,* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 100. per totam.*

In contrarium tamen videtur prima facie statuendum, nempe, causam istam ad iudicem ordinarium Ecclesiasticum qui sententiam tulit, esse remittendam, aut si in grado appellationis sententia illa ma- 2
trimonialis fuisset confirmata, & ab huiusmodi confirmatione non fuisset appellatum, & tamen aduersus illam, seu illas sententias error, aut euidens iniustitia proponeretur, causam ad eundem de cuius sententia agitur esse remittendam, nec alium iudicem aut Notarium adiri posse. † Ratio est; quia hoc iudi- 3
cium, non per viam appellationis; sed per viam simplicis querelæ tractandum est, *cap. 1. de offic. legati, cap. pastoralis, in princip. de offic. ordin. cap. venerabilibus, in princip. de offic. ord. in 6. glos. in cap. fraternitatis, in verb. Fornicario, in fin. de frig. & maleficiat.* quam ibi DD. sequuntur. † Quando autem negotium dis- 4.
putari debet per viam simplicis querelæ, Metropolitanus adiri non potest, sed ad eundem Episcopum seu alium ordinarium, qui tulit sententiam, recurrendum est: Couar. *in 4. Decret. c. 8. §. 12. num. 25. versic. Tertio.* Sanchez. *dicto lib. 7. disp. 100. num. 9.* Immo nec coram Nuncio Apostolico hanc querelam proponi posse, cum per viam querelæ adiri & iudicare nequeat, dicit Marta *dicto consil. 86. num. 14.* vbi loquitur de Nuncio Apostolico Venetiarum. Verum hæc omnia locum quidem habent in iudicibus non habentibus facultatem de causis cognoscendi per viam querelæ, nam aliud est in illis quibus talia facultas data est, veluti si querela coram Legato proponatur. Vnde si per viam querelæ † commissio pro- 5
ponatur in Legatione, poterit sine dubio Legatus aut Vicelegatus committere, neque fundatus erit procurator Episcopalis petendo remissionem, quia Legatus de iure causas etiam per viam simplicis querelæ cognoscere potest, per text. expressum *in c. 1. offic. leg.* Sanc. *loc. cit. n. 9. in fin.* vnde inoleuit praxis, vt in cōmissionib. quæ dantur in Legatione, semper petatur committi causam appellationis, querelæ, recursus, & nullitatis. Hac igitur in quæstione concludendum est, transacto tempore legitimo ad appellationem interponendam in causa matrimoniali, adiri non posse Metropolitanum; sed eundem duntaxat iudicem qui sententiam tulit, nisi grauatus adire malit Legatum aut alium qui facultatem habet causas per viam simplicis querelæ cognoscendi: Scacc. *de appellat. quæst. 12. num. 81.* Talem autem facultatem Legato vel Vicelegato Auenionensi competere indubitatum est, tam de iure communi quam ex facultatibus Legationis: & probauimus *par. 3. qq. benefic. c. 200. in art. 40. facultatum Legationis.*

CAPVT XXV.

ARGVMENTVM.

De Præuentione in causis decimalibus, si de decimis ipsis aut de iure decimandi agatur, hoc est de decimis quoad temporalitatem, vel quoad ius spirituale ex quo illarum exactio dependet. Quid si agatur

contra

contra furem, vel fraudatorem decimarum laïcum, vel contra colonum pariter laïcum. An ſit hoc caſu locus præuentioni inter iudicem ſæcularem, & Eccleſiaſticum. Et ex quibus cognoſcatur diſceptari de decimis, vel de iure decimarum.

SVMMARIVM.

1 *In decimis, duo diuerſa conſiderari poſſunt, nempe temporale illarum conſiſtens in fructibus, & ſpirituale conſiſtens in iure percipiendi & exigendi decimas.*

2 *Quando diſputatur de iure decimandi, cognitio ſpectat priuatiuè ad iudicem Eccleſiaſticum, qui propterea per iudicem ſæcularem præueniri non poteſt: quando vero de ſolo temporali fructuum, etiam laicus iudicare poteſt.*

3 *In iudiciis attendi debet id de quo principaliter agitur, non autem id de quo incidenter tractatur. In incidentibus tamen verè ſpiritualibus, iudex laïcus non poteſt iudicare.*

4 *Si laicus dicat ſe ſoluiſſe decimas illi cui de iure ſoluere tenebatur, & ſic controuertatur vtri ex duobus debeantur, cognitio eſt iudicis Eccleſiaſtici.*

5 *Laicus conductor decimarum, coram iudice ſæculari conueniri poteſt. Idem de fure decimarum, aut alio laico fraudatore, vt num. 2.*

6 *In quæſtione temporalitatis decimarum, locus eſt præuentioni inter iudicem Eccleſiaſticum & laicum.*

7 *Laicus non poteſt eſſe conductor iuris decimandi, poteſt tamen illi locari temporalitas fructuum. De præuentione inter iudicem Eccleſiaſticum, & laicum in cauſis decimarum. Remiſſiuè, ibidem.*

8 *Inueſtitura facta laïco de fructibus decimalibus valida eſt, ſed ſi dicatur de fructibus & iure decimandi, nulla eſt.*

9 *Inueſtitura eo modo facta, non ſolos fructus continet, ſed etiam ius ſpirituale, cuius laici ſunt incapaces.*

10 *Quomodo inter ſe differant perceptio decimarum, & ius percipiendi decimas, & in quo conſiſtat vis vtriuſque.*

11 *Vſufructuarius poteſt alienare fructus, ſed non ipſum vſumfructum, & multo minus ius vſusfructus.*

12 *Tranſlatio decimarum, & iuris decimandi, reſeruato dumtaxat Eccleſiæ directo dominio, arguit etiam ius decimandi fuiſſe tranſlatum.*

13 *Multo magis, ſi tranſlatio facta fuerit retenta in fauorem Eccleſiæ certa parte, pro indiuiſo.*

14 *In dubio, conceſſio cenſetur facta de eo quod concedi poterat, ſed in caſu claro ſtandum eſt ſcriptura.*

15 *Nullitas conceſſionis in parte ſubſtantiali, influit in totam conceſſionem.*

16 *Clauſula acceſſoria contractuum, nihil operantur ad reddendam validam conceſſionem iuris decimandi factam laico.*

17 *Conceſſio iuris decimandi facta laïco, nihil valet, ſiue per viam infeudationis, ſiue ſub nomine locationis facta ſit.*

Cognitio cauſæ decimarum ad laicos legitimè pertinentium, ſpectat de iure ad iudicem Eccleſiaſticum: quod tamen in Gallia non obſeruatur.

PRo determinatione difficultatum, quæ oriri poſſunt circa præuentionem in cauſis decimalibus inter Curiam Eccle- 1
ſiaſticam & ſæcularem; Supponendum eſt in hac decimarum materia, duo diuerſa conſiderari debere, nempe temporale & ſpirituale decimarum. Temporale ſolos fructus decimales reſpicit. At vero ſpirituale, conſiſtit in iure decimas percipiendi. Hoc ſpirituale ad ſolos iudices Eccleſiaſticos ſpectat: illud, nempe temporale, ad iudicis ſæcularis cognitionem ſpectare poteſt, & in hoc præuentioni locus eſt. Quod cedit in vtilitatem Eccleſiæ, quæ plures habet hoc caſu iudices, & vnum ex ipſis ſibi bene viſum eligere poteſt, vt dicit Lap. *in addit. ad conſil. Federici de Sen.* 245. † Vnde ſi Rector 2
Eccleſiæ petat decimas à laïco, & laïcus dicat, ſe non teneri ſoluere decimam, quia videlicet eſt priuilegiatus, vel quia alteri Eccleſiæ ſoluere tenetur, & non huic Rectori, vel quod non tenetur ſoluere decimam de certis fructibus, vel ad talem quotam, & ſic eſt quæſtio ſuper iure exigendi, aut ſoluendi decimam, deciſio huius controuerſiæ ad iudicem Eccleſiaſticum priuatiuè ſpectabit, quia agitur de iure ſpirituali. Sed ſi agatur contra furem, aut alium indebitum detentorem decimarum, ſeu etiam actione criminali contra illum qui decimas illicitè retinet, nullam ſuper iure decimandi controuerſiam mouentẽ, ſed ſolum allegantẽ ſe ſoluiſſe integras decimas, & negantem ſe fraudem commiſiſſe; tunc quia non tractatur de iure ſpirituali, ſed de ſimplici facti temporalis quæſtione, licet ex eâ ius reſultet, tunc locus eſt præuentioni, & vterque iudex in illâ cauſâ præuenire, & procedere poteſt, vt dicit Lapus ad *dict. conſil.* 245. & explicat ipſemet Federic. de Sen. *conſil. 96. num. 3. verſic. ſi dicam.* Rot. *dec.* 296. *num.* 14. *& 15. parte 5. recentior.* † Ea ratione, quia in iudi- 3
ciis, attenditur id de quo principaliter agitur, non autem incidenter reſultat, dummodo non agatur de cauſa merè ſpirituali, de qua non poteſt Iudex laïcus etiam incidenter cognoſcere, vt alias diximus. Et tradit Rota *ibid. num.* 17. veluti ſi ageretur de cauſa Sacramentali, & ſimili.

Vnde cum Rector cuiuſdam Eccleſiæ egiſſet con- 4
tra certos particulares pro ſolutione decimarum vnius anni contra ipſos obtinenda, comparuẽre communitas, & habitatores illius loci dicentes ſe ſoluiſſe decimas, illis quibus de iure debebantur: ſuper quo dubitatum fuit vtrum hæc cauſa reſpiceret ſolos fructus ac temporalitatem decimarum, an vero controuerſia comprehenderet etiam ius decimandi ſpirituale, & vtrum ageretur ſolum de decimis illius anni, an vero etiam de iure perpetuo proprietatis ipſarum. Et concluſum fuit totam cauſam iuris decimandi, & ſic ius perpetuum in petitione, & cognitione comprehendi. Et ex hoc reſultare totalem proprietatis decimarum præuentionem. Quia cum oppoſitum fuerit, decimas fuiſſe ſolutas illis quibus de iure ſolui debebant, cum controuerteretur vtrum ius exigendi decimas illi Rectori petenti competeret, an vero alteri cui ſolutio facta erat, cognitio huius articuli nempe cui ex duobus ius decimandi competeret, omnino præcedere debebat; cum de cauſa præiudiciali ad cauſam exactionis ageretur, *l. fundum, & l. fundi, ff. de except. rei iudic.* Et propter neceſſariam vnius ab altera cauſa dependentiam, de vtraque actum cenſeretur. Et per conſequens quoad vtramque præoccupata iuriſdictio; prout de hoc habemus deciſionem punctualem Rotæ Romanæ *deciſion. 618. numero 1. & ſequentib. par. 2. recentior.*

5 Et quod diximus, de temporalitate decimarum
coram iudice laïco cumulatiuè tractanda, itavt lo-
cus sit præuentioni, eodem modo procedit si agatur
de laïco conductore decimarum, quando solum agi-
tur de actu solutionis mercedis locationis: quia tunc
actio est merè temporalis, & non agitur de iure exi-
gendi decimas, & per consequens iudex sæcularis
competens esse potest, Gratian. *discept. forens. c. 238.*
6 *n. 11.* † Itavt hoc casu locus sit præuentioni inter
Iudicem Ecclesiasticum & sæcularem, Barbos. *in l.*
Titia. 45. n. 48. ff. solut. matrim. Gratian. *dicto cap. 238.*
7 *num. 16.* Monet. *de decim. cap. 8. num. 17.* † Siquidem
laicus potest esse conductor decimarum, sed non iu-
ris decimandi, Monet. *in d. tract. de decim. cap. 5. nu-*
mero 64. Gratian. *dicto cap. 238. num. 19.* Qui per to-
tum illud caput adeo copiosè, & dilucidè totam
præuentionis in causis decimalibus quæstionem de-
terminat, vt nec eius verba transcribenda, nec eius
doctrinæ quidpiam addendum videatur. Videri
etiam poterunt DD. quos longa serie recenset Bar-
bos. *in tract. de Iure Eccles. vniuers. libro 3. cap. 26.*
§. 4. num. 1.

8 Non tamen erit extra rem monere, quod hoc an-
no 1649. tractatum fuit in Rota Romana de hac di-
uersitate, & distinctione perceptionis temporalita-
tis fructuum, & iuris percipiendi decimas, *in qua-*
dam causa Ferrariensi, seu Rauennatensi decimarum
coram D. meo Meltio. Et in eadem causa plures iuris
conclusiones & resolutiones adductæ fuerunt, ex
qua decisione, & ex iis quæ per Dominos Aduoca-
tos in illa causa deducta sunt, præcipua capita hic
inserere conueniens esse censui, cæteris omissis.
Cum enim Capitulum Ecclesiæ Rauennatensis age-
ret ad redintegrationem in possessionem exigendi
decimas, de quibus agebatur, contra laïcos, qui erant
incapaces iuris decimandi; replicabatur inuestituram
factam fuisse ad illorum fauorem dumtaxat de fru-
ctibus & emolumentis decimarum, & sic de re om-
nino temporali cuius laïci erant capaces. E contra
vero Capitulum dictæ Ecclesiæ prætendebat conces-
sionem nullam esse, cùm non solum facta fuisset de
fructibus decimalibus; sed de ipso etiam iure deci-
mandi. Rota Romana per plures decisiones nullam
esse inuestituram declarauit, vti factam etiam de iu-
re ipso decimandi, quod est merè spirituale, & cuius
laïci sunt omnino incapaces. Quæ inspectio con-
ducit ad materiam nostram præuentionis, vt sciatur
quando Iudex laïcus in similibus causis habeat ius
9 præueniendi aduersus Ecclesiasticum. † Fundamen-
tum autem decisionis hoc fuit, quia cùm concessio
contineret expressam mentionem decimarum, & iu-
ris decimandi, res visa fuit omni difficultate carere,
vt nempè sub tali concessione veniat, non solum
commoditas, provt est quid temporale, sed & ipsa
spiritualitas, quæ à iure decimandi separari nullo
modo potest, Gloss. *in cap. quamuis, in verb. concesserit,*
de decim. & Can. pernenis. quæst. 1. in verb. Laicalibus,
Et in cap. 2. in verb. Statuum, de locat. Bald. *in l. vsus-*
fructus, 67. in lectura antiqu. numer. 2. versic. Et nota
quod licet ius decimarum, ff. de iure dotium. Decian.
10 *consil. 22. numero 36. & 37. lib. 1.* † Vis enim iuris
decimandi, consistit in perceptione decimarum pro-
priâ authoritate de manu colentium prædia, quæ
trahit secum ius spirituale, & valdè differt à perce-
ptione fructuum decimalium, quam alius facit no-
mine Ecclesiæ, quæ ad laïcos pertinere potest. Abb.
in cap. ad hæc, num. 4. versic. Et intelligo hoc, de decim.
Rebuff. *de decim. quæst. 10. num. 34. in fin.* Gratian.
discept. forens. dicto cap. 238. num. 21. & sequentib. Pe-
regrin. *cons. 74.* sub *n. 12.* ibi, *de decima, & iure deci-*
mandi, lib. 1. Barbos. *in l. Titia 35. ff. solut. matrim.*
num. 43. versic. Quia quando, & sub num. 46. versic. &
ideo. Giouagn. *cons. 27. sub num. 27. & 28. lib. 2.* Ideo
hanc concessionem factam de decimis, & iure deci-
mandi, nullam sæpius Rota declarauit; & nomina-
tim, *decis. 545. num. 2. parte 4. recentior.* Et aliàs sæpè.
Et si qui DD. ex aduerso allegari possent, loquun-
tur omnes in concessione decimarum, nullus au-
tem in concessione iuris decimandi, quod esse spi-
rituale non ambigitur. † Et facit à simili, quod de 11
vsufructu dicitur, cum cessio aut translatio iuris vsus-
fructus sustineri non possit, & tamen commoditas
fructuum in alium transire queat, Monet. *decis. 46.*
n. 16. Castill. *de vsufr. c. 69. n. 9.*

Et hæc multo magis in casu illo locum habe- 12
bant, quia Ecclesia solum sibi reseruauerat domi-
nium directum illarum decimarum, & per conse-
quens voluit Ecclesia transferre vtile dominium, cu-
ius vigore laïcus decimas iure proprio, & tanquam
vtilis dominus perciperet: quod tamen omnino fuit
per Concilium Lateranense prohibitum. Abb. *in*
cap. ad hæc, num. 4. versic. In effectu volunt, de decim.
Monet. *de decim. cap. 5. n. 68.* Gratian. *dicto cap. 238.*
sub n. 22. Barbos. *in d. l. Titia 35. ff. solut. matrim. n. 47.*
vers. sed quando.

Præterea Ecclesia, duas tertias partes pro indiui- 13
so concesserat, aliâ tertiâ parte sibi retentâ decima-
rum, vnde sicut ipsa nomine proprio & ex iure spi-
rituali portionem sibi reseruabat, ita & eadem con-
cessionis forma laïcus obtinere videtur sub quâ per
Ecclesiam fuit facta retentio, ne vna eadémque res
diuersimodè concessa, & retenta censeretur; contra
leg. 4. ff. de vulg. Facit *decis. 684. num. 1. 2. & 5. par. 1.*
recentior.

Nec potest dici, quod concessionis interpretatio 14
desumi debeat ex potestate concedentis, & cum il-
la commensurari: ad text. *in cap. fin. ne Prælati vices*
suas. Quia hoc posset procedere in dubio: at vero
stante expressa concessione iuris decimandi, non est
ad coniecturas recurrendum, *leg. ille aut ille 25. §.*
cum in verbis, ff. de leg. 3. facit *dicta decis. 684. num. 1.*
par. 1. recent.

Non etiam obstat quod vigore clausulæ, *omni* 15
meliori modo, concessio quæ sustineri non potest, re-
maneat saltem valida quoad temporalitatem deci-
marum. Quia cum concessum quoque fuerit ius
decimas exigendi, mentio fructuum stat consequu-
tiuè & accessoriè, & concessio principaliter facta
censetur de ipso iure tanquam de principali, à quo
spiritualitas inseparabilis est: Rota *decis. 545. n. 2.*
part. 4. recent. tom. 1. Et in terminis concessionis nul-
litatem continentis in parte substantiali, quod in
totum corruat ratione cõnexionis & indiuiduitatis,
firmauit Rot. *dec. 30. num. 3. & 4. parte 1. & 176.*
num. 44. parte 5. recentior. Non obstante clausula *om-*
ni meliori modo, quæ non est apta conualidare actum
ex se nullum, Anch. *cons. 358.* quem sequitur Me-
noch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 17. n. 4.* Barbos. *de clausul.*
claus. 95. num. 60.

Similiter, aliæ clausulæ accessoriæ contractuum, 16
non possunt validam reddere concessionem illius
iuris spiritualis, ex se nullam. Abb. & Imol. *in cap.*
cum Apostolica; de iis, quæ fiunt à Prælat. Felin. *in cap.*
causam, quæ: n. 3. de præscript. Rebuff. *de decim. q. 13.*
num. 69. Rota *decis. 215. parte 2. diuers.* Maximè, quia
etiamsi tales clausulæ accessoriæ ad solos fructus re-
ferri videantur, reuera tamen etiam ius spirituale
comprehendunt ratione connexionis, vt per Grat.
discept. forens. cap. 238. n. 61.

Et supradicta procedunt, non solum quando 17
concesf

concessio facta fuit per modum infeudationis, sed etiam quando per modum locationis perpetuæ, quia quomodocunque fiat semper remanet nullitas propter comprehensionem iuris spiritualis, Abb. *in dict. cap. ad hæc, num. 4. versic. & intelligo hoc: de decim.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q. 63. num. 5. versic. nec etiam potest Laïco locari.* Etiamsi dicta locatio fieret ad modicum tempus: Abb. *d. cap. ad hac, num. 7.* Redoan. *d. quæst. 63. num. 6.*

Et ex his patet, quando concessum fuerit ius decimandi, vt solus Iudex Ecclesiasticus priuatiuè cognoscat: quando vero sola fructuum temporalitas, vt locus sit præuentioni inter iudicem Ecclesiasticum & sæcularem.

Verùm de hac materia decimarum, an & quando sint spirituales in Gallia, & quando temporales, & per consequens quando Iudex Laïcus de illis cognoscere, & circa eas præuenire possit? videri poterunt quæ fusiùs deduximus *part. 3. quæst. benef. c. 167. n. 10. & sequens.* Aduertendo tamen quod secundum Rotæ Romanæ sententiam, licèt agatur de decimis per laïcos legitimè possessis, tamen illarum cognitio spectat ad Iudices Ecclesiasticos; quamuis agatur de decimis in feudum ipsi laïco concessis: vt probat Rot. *decis. 42. n. 15. part. 6. recentior.*

CAPVT XXVI.

ARGVMENTVM.

De Præuentione Iudicis Ecclesiastici aduersus sæcularem, vel è contra, in crimine vsurarum, si quæstio iuris vel facti circa vsuras tractetur, inter Christianos, vel Hebræos. Exceptio vsurariæ prauitatis vtrum retardet executionem obligationis Cameralis. Vtrum Iudex qui non est ordinarius Ecclesiasticus in prima instantia, non tamen est laicus, imò per appellationem, aut aliâ ratione iudicare potest de rebus & negotiis Clericorum, possit cognoscere de vsuraria prauitate contractus principaliter, vel incidenter. Quid si vsura sit notoria, & non indigeat disputatione, vtrum tunc Iudex laïcus super ea ius dicere possit. Attamen probatur crimen vsurariæ prauitatis esse mixti fori. Et quando debitori de vsura apponenti dici possit, *Solue, & postea repetes.*

SVMMARIVM.

1 *Causa vsurarum est mixti fori, ideo in illâ locus est præuentioni, inter Curiam Ecclesiasticam & sæcularem.*

2 *Quæstio super vsuris, quando dicatur quæstio iuris, & quando quæstio facti, & vtriusque exempla proponuntur.*

3 *Si agatur de quæstione iuris, super vsuris, causam remittendam omnino ad Iudicem Ecclesiasticum ex multorum sententia.*

4 *Iudicem laicum in causâ vsurarum præuenire posse reiectâ distinctione quæstionis in iure, vel facto consistentis alij volunt.*

5 *Quæstio iuris, quæ non recipit difficultatem ratione vsuræ tractari posse videtur coram Iudice laico. Et cur hoc faciliùs in vsuris, quam in matrimonialibus causis. Quamuis aliqui etiam hoc casu causam ad iudicem Ecclesiasticum remittendam esse censeant,* num. 6.

7 *Quæstio iuris, non prius ad Ecclesiasticum iudicem est remittenda, quàm dubium facti fuerit coram iudice laico terminatum.*

8 *Si non dubitetur vtrum adsit vsura, sed tantum vtrum exactio vsuræ facta sit, locus est præuentioni inter iudicem Ecclesiasticum & sæcularem: Idem dicendum de periurio, quando certum est & clarum adesse periurium,* ibidem.

Sed tamen communis sententia est, crimen vsurarum esse mixti fori, & in eo locum esse præuentioni inter iudicem Ecclesiasticum, & laicum.

9 *Iudex laicus est competens, si agatur contra Hebræum tanquam vsurarium.*

10 *Quando agitur executiuè in vim obligationis in forma Cameræ, vtrum exceptio prauitatis vsurariæ admittatur ad retardandam executionem. Quid in terminis statuti Auenionis.*

Obligato in forma Cameræ quando dici possit Solue, & repete. *Et explicatur* cap. debitores, de iureiurand.

11 *Iudex Ecclesiasticus, si præuenerit in causa vsurarum, potest inhibere iudici laico, ne in illa ad vlteriora procedat.*

12 *Quando causa tractatur coram Iudice, qui est Ecclesiasticus, quamuis non sit ordinarius partium in primâ instantia, potest nihilominus procedere in crimine vsurarum.*

13 *Causa criminalis vsurarum, quando præiudicet ciuili, vel ciuilis criminali, si altera fuerit prius intentata.*

ACVM fuerat viâ executiuâ coram Iudice laïco in vim contractus publici, quem reus vsurarium esse opponebat, & cognitionem vsurariæ prauitatis ad Iudicem Ecclesiasticum remitti postulabat, vnde dubitatum fuit vtrum esset locus petitæ remissioni, an vero Iudex sæcularis sub prætextu suæ præuentionis esset fundatus in cognitione huius causæ aduersus Ecclesiasticum; An vero Ecclesiasticus inhibere posset sæculari de assumendo cognitionem, & iudicium huius controuersiæ. † Videretur affirmati- 1
uè respondendum; quia causa vsurarum est mixti fori, ideo indistinctè coram iudice Ecclesiastico, vel sæculari tractari potest, & inter eos locus est præuentioni: Farinac. *de inquisit. quæstion. 8. numero 134. versic. secundam & contrariam opinionem.* Iul. Clar. *in §. vsura, num. 5. & 8.* Ricc. *collectan. 4223. versic. nota septimo.* Barbos. plures allegans *in cap. cum sit generale 8. num. 7. de foro compet. & in cap. post miserabilem 12. num. 4. de vsuris.*

Quæstio ista adeo confusè à DD. tractatur, vt ex illorum scriptis difficile sit quippiam certi definire.

Nam quod causa ista spectet ad Iudicem Ecclesiasticum, & quod ipse possit inhibere iudici sæculari ne in illa procedat, licet sæcularis præuenisset, quando controuertitur quæstio iuris, videlicet vtrùm contractus sit vsurarius an non, secus quando agitur de quæstione facti, multi existimant; Aliis distinctionem illam reiicientibus. † Pro cuius dubij in- 2
telligentiâ sciendum est, quæstionem facti in hac materia variis modis contingere posse; veluti quando partes fatentur contractum vsurarium, vel quando

do actus talis est ex quo notoriè resultet vsura; sed solum dubitatur in facto vtrum contractus ille fuerit celebratus per aliquem. Item si dubitatur vtrum quispiam talem summam exegerit, velnti vtrum verum sit quod qois ex mutuo certum interesse recepetit, ex quâ receptione euidentet constat de vsura, vt explicat Osasc. *decis*.137.*num*.11. Vel si agatur de solo calculo, ex quo resultet euidens probatio vtrum adsit vsura necne: Ioann. Bapt. Lup. *de vsur.comment*.4.*num*.66.*paulo post princip*. Menoch. *cons*.862.

3 Hoc præsupposito, notandum est in primis, multos DD. Iudici Ecclesiastico quæstionem iuris, vt iam dictum est, tribuere priuatiuè quoad iudicem sæcularem, itavt iste causam ad Iudicem Ecclesiasticum non obstante præuentione remittere teneatur, inter cæteros, Barbos. *in l.Titia*,35.*num*.48.*ff.solut.matrimon.versicul.vltimo ex hac resolutione*. Dian. *resolution.moral.parte* 1.*tract*.2.*resolut*.77. Bonacin. *tom*.2.*tract.de contractib.disput*.3.*quæst*.3.*punct.vltim.num*.2. Marta *de iurisd.part*.2.*cap*.7.*num*.11.*& consil*.120.*num*.4. Vbi dicit crimen vsurarum esse quidem mixti fori quoad executionem & punitionem delicti, sed non quoad cognitionem, nempè quod si constet vsuram fuisse commissam, iudex laïcus punire potest vsurarium delinquentem; sed si dubiom oriatur vtrum contractus sit vsurarius, an non, cognitio pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, suspenso interim iudicio coram iudice laïco præuento, Tusch. *in verb. Vsura. conclus*.357.*num*.19. Et ita post varias distinctiones concludit Scacc. *in tract. de commerc.& cam*.§.7.*gloss*.5.*num*.81. Gamm. *decis. Lusit*.194. asserens ita fuisse iudicatum. Quam decisionem *ibi* Additio confirmat, & veram esse profitetur Didac. Spino. *de testam. in* 3.*p. rubric. n*.67. plures alios ad hoc allegat Farinac. *de inquisit. qu*.8.*num*.67.*&* 135.

4 Contrarium tamen alij quamplurimi DD. voluerunt, & inter cæteros distinctionem illam quæstionis in iure vel in facto consistentis, vti minus iuridicam reiecerunt, asserentes distinctionem esse potius verbalem quam realē: & propterea, siue de iure, siue de facto agatur crimen vsurarum non esse mixti fori, nec locum esse præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum & sæcularē, Tosch.*lit.V,concl*.357.*n*.19. (licet in reliquis priorem sequatur sententiam) dicens quod si locus esset præuentioni, hoc esset ex vno iudice duos facere, & causæ continentiam diuidere. Quia si Iudex laïcus super facto cognoscat, cum ex facto ius oriatur, semper punire posset vsurarium, si illa distinctio vera esset. Quod tamen alio modo intelligunt cæteri DD. dicentes reiectâ illa distinctione quæstionis in iure, vel in facto consistentis, semper locum esse præuentioni inter Ecclesiasticum Iudicem, & sæcularem in hoc crimine vsurarum, Gasp. Roderic. *de ann. reditib. lib*.3.*qu*.4.*num*.124.*& multis seqq*. Et maximè, *num*.131. *vers. Tertio*. Qui hanc sententiam, quod quacunque ratione de vsura disputetur, crimen sit mixti fori, & locus sit præuentioni moltis rationibus comprobat. Couarr. qui cum contrarium tenuisset, *in tract. de sponsalib.parte* 2.*cap*.8.§.*vltim.num*.3. postea sententiam mutauit, *lib*.3.*variar.resolut.cap*.3.*num*.1. quam etiam optimis tuetur rationibus, & ad contrarias obiectiones respondet Fachin. *lib*.9. *quæstion. iuris controuers. cap*.30. Ioann. Baptist. Lup. *in tractat.de vsur. Comment*.4.§.4.*num*.67.*versic. vnde tertia fuit orta sententia*. Farinac. *dicta quæst*.8.*num*.140.*versic. Quarta sit conclusio*. Vbi dicit quod si Iudex esset, ita iudicatet.

Vtraque opinio suos habet Authores, & vtraque bonis nititur rationibus, & vtraque probabilis est, & propterea illam indecisam relinquere videtur Gratian. *discept.forens.cap*.14.*num*.23. Cyriac. *controuers*.169.*num*.1.*&* 2. Cancer. *lib*.2.*var.resol.c*.2.*num*.147.

5 Sed tamen satis æqua, & magis recepta videtur illa iuris & facti distinctio. Si enim coram Iudice laïco reus idémque debitor, solutionem effugere desiderans, opponeret de vsuraria prauitate, non esset rationi consonum, vt Iudex laïcus statim à causa abstineret, illamque in fauorem morosi, & subterfugientis debitoris ad Iudicem Ecclesiasticum remitteret, nisi prius sibi constaret verum esse, quod creditor vsuras indebitas extorsit, veluti si diceretur illum ex contractu mutui, cuius vigore debitorem vrget, interesse illicitum ad rationem sex vel septem pro centenario, aut ad aliam quantitatem exegisse contra naturam mutui, quod debet esse gratuitum. Porro si deinde constiterit debitorem ex mutuo interesse exegisse, quid opus erit cognitionē ad alium Iudicem remittere, cum nulla supersit iuris quæstio, sed vsuræ plena ex facto probatio resultet. Dictáque distinctio facilius inter quæstionem iuris & facti admittenda videtur, quam in matrimonialibus causis, de quibus actum fuit suprà *hac par*.2.*cap*.22.*num*.10. Quia causa matrimonialis, cum respiciat Sacramentum matrimonij, multo fortius pertinet ad iudiciom fori Ecclesiastici, quam aliæ causæ non concernentes Sacramenta, vt probauimus *in nostris quæstionibus beneficialibus*, *parte* 1.*cap*.120.*numer*.3. Vnde si distinctionem illam quæstionis iuris, & facti multi DD. admittunt in causis matrimonialibus, *vt dicto cap*.22.*num*.10. ostendimus, sanè multo magis in hac vsurarum materiâ admittenda videtur, quando maximè talis quæstio iuris emergit, quæ nullam desiderat altiorem indaginem. 6 † Et propterea reiicienda videtur opinio Tusch. *d.littera V, conclus*.357.*num*.30. & aliorum, quos superius allegauimus, nisi quando ageretur de puncto dubio, vtrum contractus esset vsurarius, qui consisteret in iure dubio, & difficili; tunc enim causa coram solo Iudice Ecclesiastico quoad hanc quæstionem iuris tractanda videretur; 7 † & ad illum remittenda, non quidem statim, sed tunc demum quando coram Iudice laïco, coram quo causa est præuenta, verificatum & probatum fuisset factum, ex quo talis quæstio resultat: quod probatur ex traditis per Gemin. *in cap.si annum*, §.*si vero, de iudic.in* 6.*num*.9. 8 † Qui dicit, quod si non disputetur vtrum contractus sit vsurarius, sed solum si vsuræ exactio facta fuerit, tunc locus est præuentioni inter Curiam Ecclesiasticam & sæcularem. Quod etiam refert Lup. *in dicto tract.de vsur.comment*.4.§.4.*num*.66. *in fine secunda opinionis*. Et hoc est, quod voluit Mart. *consil*.120. *num*.4. vbi dicit quod quando disputatur de substantiâ contractus; an sit vsurarius vel non, causa remitti debet ad Iudicem Ecclesiasticum, & interim sæcularis supersedere debet. Hoc enim debet intelligi, vt locum non habeat, quando quæstio illa, An sit vsura, est talis, vt facilè decidi queat sine magnâ librorum reuolutione; vt bene explicat Barbos. *ad d.l.Titia* 35. *num*.52.*ff.solut.matrim*. Dicens, quod si Iudex sit merè laïcus, & in causam coram eo tractatam incidat quæstio iuris super vsuris, videlicet si quæratur vtrum contractus sit vsurarius, nécne, & talis quæstio facilè decidi posset per regulas & axiomata iuris, etiam Canonici, posset Iudex laïcus ad vlteriora in illâ causâ procedere, & vsurarium punire. Si vero agatur de iure, & quæstione iuris

iuris difficili, teneatur illam ad Iudicem Ecclesiasticum remittere. Non tamen difficilis quæstio iuris existimanda est, quamuis aliquâ librorum indigeat reuolutione. Quia iudex sæcularis super tali quæstione non admodum difficili ius dicendo, nihil determinat; sed quod à iure Canonico decisum & declaratum est, detegit, & executioni mandat. Sicut in pari casu, iudex sæcularis potest declarare aliquem incidisse in periurium si illud in iure sit clarum, secus si sit dubium: Roman. *singul.* 416. Felin. *in cap. cum sit, num.* 7. *de foro compet. in fine.* Cagnol. *in l. si quis maior, n.* 22. *C. de transactionib.* quamuis Roderic. *dicta q.* 4. *n.* 137. *lib.* 5. existimet (& malè meo quidem iudicio) siue res sit clara, siue dubia, Iudicem laïcum in causâ vsurarum indistinctè procedere posse etiam circa articulos iuris. Et ad prædicta faciunt quæ tradit Vincent. de Franch. *decis.* 189. *n.* 11. Vbi vult quod Iudex laïcus cognoscit, quando vsura notoria est, & quod satis notorium & euidens dicitur, quod cum librorum reuolutione decidi potest. Iuxta notata per D. bonæ mem. Aigel. *de acquir. poss. quæst.* 2. *n.* 155. vbi difficilis quæstio iuris & requirens altiorem indaginem dicitur, quæ perturbat peritos in iure, non quæ doctorellos & parum in iure versatos.

Sed tamen supradicta distinctio inter quæstionem iuris, & facti, non placet Domino Senatori Leotardo; qui *in tract. de vsuris, q.* 100. *n.* 78. censuit etiam Iudices laïcos de crimine vsurariæ prauitatis cognoscere posse, siue quæstio sit iuris, siue facti. Ea ratione, quia vsura non solum iure Canonico, sed etiam iure naturæ prohibita est; & præterea quia laïci sunt ministri & Coadiutores iuris Canonici, prout in istis terminis dicit D. A Laurent. *decis. Auen.* 48. *n.* 5. Imò & de iure Ciuili, quod indebitam prohibet vsurarũ exactionem, vt dicit Fontanel. *de pact. nuptial. clausul.* 4. *gloss.* 13. *p.* 2. *n.* 52. Qui ad longum sanè quæstionem examinat *num.* 45. *& multis seqq.* Tandémque in illa resides sententia, vt causa vsurarum, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur, sit mixti fori, & in ea sit locus præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem; siue agatur de quæstione iuris, siue de quæstione facti. Adeo vt non sit opus recurrere ad allegationem plurium DD. cum satis copiosè allegentur apud Fontanell. *loco cit.* & apud Leotard. qui euidenter recedunt à dicta Barbosæ sententia *in dict. l. Titia* 35. *n.* 52. *ff. sol. matrim.* Quamobrem existimo si quæstio ista in praxi occurreret, Iudicem laïcum non sine fundamento prætendere posse præuentionem in causa vsuræ, aduersus Iudicem Ecclesiasticum, nonobstante opinione Barbosæ; quæ licèt in puncto iuris sustineri posset, tamen in praxi propter authoritatem tot DD. qui apud præcitatos allegantur, non facilè admitteretur.

9 Nonnulla tamen circa præcedentes resolutiones notabiliora consideranda sunt. Et in primis quod supradicta vera sunt & procedunt, quando de vsurâ tractatur inter Christianos; secus si agatur contra Iudæos fœneratores quorum improbitas circa indebitatum vsurarum extorsionem iudicis sæcularis authoritate puniri potest, qui hoc casu competens est: Roland. *cons.* 75. *n.* 38. *vol.* 1. *& cons.* 95. *n.* 7. *vol.* 4. Lup. *de vsur. d. comm.* 4. §. 4. *n.* 66. *vers. vnde tertia.* Farin. *de Inquisit. q.* 8. *n.* 139.

10 Secundo notandum est, quod si actum fuerit viâ executiuâ in vim obligationis Cameralis coram Iudice laico, exceptio vsurarum non potest retardare executionem obligationis Cameralis, nisi sit euidens & notoria, secus si dubia sit & turbida, tunc enim per illam non retardatur executio. Zach. ad Gallesi. *de oblig. Camer. quæst.* 31. *num.* 1. *&* 2. quia executio retractabilis est, & hoc casu habet locum, vulgatum illud, *Solue & repete:* ad notata *in cap. debitores, de iureiur.* Scacc. *de commerc. & camb.* §. 7. *gloss.* 5. *n.* 63. *vers. Ad primam.*

Aduertendum tamen est, quod is qui indebitas promisit vsuras, non cogitur soluere, etiamsi obligatus esset cameraliter, quando ex lectura eiusdem instrumenti constaret de vsura, vel aliter quæstio consisteret in mero iuris articulo, cùm ius suâ naturâ certum sit: vt probat Merlin. Pignatell. *controuers. forens. lib.* 1. *c.* 76. maximè *num.* 7. vbi dicit hoc procedere etiamsi ius esset dubium, dummodo non indigeret probationibus facti, sed ex librorum reuolutione decidi posset. Nec obstare dicit illud, *Solue, & repete:* de quo *in cap. debitores, de iureiur.* Quia illud procedere potest respectu debitoris, qui cogi potest; non autem respectu Iudicis qui potest resistere volenti indebitas vsuras exigere. Sed illa Merlini sententia in praxi Curiæ Romanæ non admitteretur, nisi ageretur de vsura notoria, vt per Zachiam *dicta quæst.* 31. *num.* 1. *&* 2. *in tract. de obligat. Cameral.*

Quod tamen in terminis statuti Auenionensis, non videtur ad praxim reduci posse: quia per illud statutum dantur debitori, qui executionem passus est, dilationes ad deducendas ac deinde probandas exceptiones suas, vt *in lib.* 2. *rubr.* 21. *art.* 1. Atque ita solent in praxi admitti articuli rei, quascumque legitimas exceptiones contineant, illique dantur dilationes pro illarum probatione quamuis altiorem requirant indaginem, ideo credo quod non reiicerentur articuli rei etiam ad retardandam executionem, licet vsurariæ prauitatis exceptionem continentes, præsertim si vsura adeo patens esset, vt nullam admitteret dubitationem aut excusationem. Ad rem faciunt tradita per Cyriac. *controuers.* 260. *numero* 1. *&* 2.

Tertio notandum est, quod si Iudex Ecclesiasticus præuenerit contra delinquentem Laicum ratione vsurariæ prauitatis, potest ipse inhibitiones facere iudici laico, ne in causâ illâ præuentâ coram se, ad aliquos actus procedat, néve contractum illum executioni demandari faciat: Rip. *in l.* 4. §. *condemnatum, ff. de re iudic. num.* 29. *in fine.* Sigismund. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 7. *gloss.* 5. *num.* 71. Qui licet postea *ibidem num.* 75. contrarium dicere videatur, eius tamen resolutio casui proposito adaptari non potest: quia cum crimen vsurarum (vt supra dictum est) sit mixti fori in certis casibus superius explicatis, propterea in illis casibus, & sub formâ de quâ supra, locus erit per consequens præuentioni inter iudicem laicum & Ecclesiasticum quando tractatur contra laicos: nam si ageretur contra Clericos, nollum est dubium quin cognitio spectet priuatiuè ad Iudicem Ecclesiasticum ratione personæ, vnde stante præuentione Iudicis Ecclesiastici, iudex sæcularis supersedere debet, Marta *dicto consil.* 120. cum aliis superius allegatis. 11

Quarto aduertendum est, (& hoc ad multos alios casus potest adaptari,) quod quando causa vsurarum tractatur coram aliquo Iudice, qui non est laïcus, & cuius iurisdictio non est merè laïcalis veluti Auditor Cameræ, vel Vicegerens illius in ciuitate Auenionensi, & partibus vltramontanis, vel Auditor Vicelegati qui debet esse Clericus, si ipse præuenisset in causâ criminis vsurarum, non poterit eius præuentionis effectus impediri per Iudicem in spiritualibus constitutum sub eo prætextu, quod causa Ciuilis super contractu vsurario fuerit coram 12

Iudice ordinario Ecclesiastico intentata, & quod Ciuilis licet si posteriùs mota, tameo tanquam præiudicialis ad criminalem, debeat priua decidi (nisi in vim *cap. causa omnes 10. sess. 24. de reform.* in Concil. Trident.) Ita concludit, Matt. *in tract. de iurisd. p. 2. c. 7. num. 33. versic. Quartus articulus.* Et hoc benè notandum est in praxi.

13 Ratio redditur *ibidem*, quia cum iudicium criminale super vsuris fuerit prius inteotatum coram Iudico competente, si creditor velit agere deinde ciuiliter post motam litem criminalē, & alrū adire Iudicem, pota ordinarium Curiæ spiritualis, qui potest cognoscere vtrum contractus sit vsuratius vel non, iudicium criminale priùs intentatum, facit vt supersederi debeat in iudicio Ciuili postea moto, iuxta *leg. per minorem, ff. de iudic. leg. fin. Cod. de ordin. cognition.* Et ideo ibi concluditur, causam Ciuilem ad Iudicem Ecclesiasticum præuentum, non esse remittendam.

Idem dicendum existimo, si causa Ciuilia super executione instrumenti, fuerit coram aliquo ex supradictis iudicibus, qui laici noo sunt, mota, quamuis eorum iurisdictio sit mixta ex laicali & Clericali, & deiode superueniat criminalis causa super contractu vsurario intentata. Prius enim tractanda erit causa Ciuilis, vti præiudicialis criminali propter præuentionem. Quia si Iudex ille declararet instrumentum executioni demandandum esse, sublata erit in totum accusatio, vel prætensio vsurariæ prauitatis, & hæc sententia fauorabilis io oegotio Ciuili prolata, præiudicabit actioni criminali. Atque ita fuit decisum io Rota, *decis. 217. post. 2. volum. consilior. Farinac.* ex notatia per Bart. *in l. 2. §. hoc edicto, num. 5. ff. vi bonor. rapt.* & per alioa DD. *ibidem* allegatos.

CAPVT XXVII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Episcopum, seu Inquisirorem Sanctæ Fidei (in causâ homicidiorum, infanticidiorum, aut aliorum damnorum illatorum per sortilegia) & Iudices Curiæ temporalis. Quid si sortilegium non sit hæreticale, & quando tale dicatur. Vtrum in criminibus mixti fori, si Iudex Ecclesiasticus præuenerit & sententiam tulerit, possit iudex sæcularis iterum reum pœnis temporalibus coërcere. Quæ requirantur ad hoc vt iudex sæcularis procedere possit ratione delictorum à sortilegio separatorum. Quando dubitatur vtrum sortilegium sit hæreticale, quis de hoc articulo cognoscere debeat. Et an idem de blasphemiis hæreticalibus, aut non hæreticalibus dicendum sit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex sæcularis potest cognoscere de homicidiis, & aliis criminibus per sortilegos commissis, dummodo nullam super sortilegio causa cognitionem assumat.*

2 *Iudex sæcularis, quantumuis præuenerit super delictis à sortilego commissis, nullam ratione sortilegij causa cognitionem assumere volens, si tamen ab Inquisitore monitus fuerit, aut requisitus, tenetur illi reum, & acta remittere.*

3 *Sortilegium non hæreticale, est crimen mixti fori, & in eo locus est præuentioni inter Iudicem spiritualem temporalem.*

4 *Inquisitor, non prohibetur cognoscere cumulatiuè, seu præuentiuè in sortilegio non hæreticali.*

5 *In sortilegiis hæreticalibus, iudex laicus se immiscere non potest.*

6 *Non licet iudicibus sæcularibus procedere contra hæreticos, nisi prius illi per Inquisitorem, vel Episcopum remittantur.*

7 *Post latam sententiam à Iudice Ecclesiastico, iudex sæcularis non potest procedere contra reum, etiam in criminibus mixti fori. Fallit, si non fuerit condignis pœnis à Iudice Ecclesiastico punitus.*

8 *Quibus concurrentibus iudex sæcularis possit procedere super delictis per sortilegos commissis, à sortilegio tamen diuersis.*

9 *In casibus, in quibus reus de complicibus interrogandus est, aut torquendus, tota sortilegij causa spectat ad Inquisitores, vel Ordinarios, in causis fidei procedendi facultatem habentes.*

10 *Quis debeat cognoscere, quando super controuersiâ præuentionis dubitatur, vtrum sortilegium sit hæreticale.*

11 *Quæ sint sortilegia hæreticalia, & quæ non hæreticalia.*

12 *Quæ sit differentia inter blasphemias hæreticales, & non hæreticales, & ad quem spectet illarum cognitio, & vtrum in illis sit locus præuentioni.*

NON rarò dubitatur quid agendum sit, quando Iudex sæcularis præuenit aduersos aliqnem accusatum de homicidio, infanticidio, vel damno dato per sortilegia, aut pocola amatoria, & similia, non quidem vt iudex ille præueniens de sortilegio, in quo actus hæreticales sunt admixti, cognitionem assumat, sed ad effectum delinquentem puniendi pœnis à iure Ciuili introductis contra homicidas, aut alia similia crimina committentea. Ideo conuenit hic tractare quomodo, & quando locus sit præuentioni inter duos istos Iudices, Ecclesiasticum nempè, & sæcularem. Et quia Inquisitor vel Episc. sunt in hac materia hæresim cōcernente iudices cōpetentes, itavt inter ipsoa sit locus præoentiooi (vt aliaa osteodimus) ideo de Inquisitore loquentes, sic etiam Episcopū, in casu præuentionis intelligemus, & è contra; vt sciatur quibua in casibus alter eorum procedere possit, non obstante & spreta præueotiooe iudicis sæcularia, seu etiam eidem iudici inhibere, ne ad vlteriora in causâ præuenta procedat.

In hac controuersiâ, nonoulli DD. ceosuerunt Iudicem sæcularem esse competentem, quoties super spiritualitate iudicare non iotendit, nec vult cogooscere aut punire pro crimine hæreseos; sed tantum pro damno, homicidio, aut alio simili malefacto, aut pro infanticidiis, vel grandinationibua, cæde aoimalium, aut delictia eius generis, quæ per sortilegia non rarò committuntur; atque ita sæpiùs se practicatum vidisse, & maleficas à iudicibus sæcularibus etiam vsque ad mortem punitaa, illorúmque sententias desuper latas executioni fuisse demandataa, non ratione hæreseos, sed ratione delictorum per sortilegia commissorum, testatur Cyriac. Nig. *contron. 434. n. 8. & seqq.* † Qui tameo fatetur, Iudicem sæcularem, quantumuis præueoerit, si 1
moni 2

monitus fuerit ab Inquisitore, teneri reum & acta illi concedere ad hoc, vt possit ea quæ sui officij & iurisdictionis sunt melius exercere. Dicit tamen se credere, quod deinde Inquisitor debet acta illa sibi concessa, & omnia restituere ad hoc, vt possit delinquentem introductis à iure pœnis coërcere pro delicti temporalis punitione.

3 Sed illius Doctoris opinio, non ita simpliciter intelligenda est; sed cum moderamine & distinctione sequenti. Est igitur in primis verum, quod si agatur de sortilegio non hæreticali, hoc est in quo nulla est hæresis suspicio, nullum expressum cum Dæmone pactum, nullæve aliæ concurrunt circunstantiæ de quibus mox agemus, quæ sortilegium hæreticale constituunt, delictum est mixti fori, & cumulatiuè pertinet ad Inquisitorem, seu Episcopum, & Iudicem laïcum; ita vt melior sit præuenientis in causæ cognitione conditio: Iul. Clar. *in § hæresis, n.15.* Sanchez *in præcept. Decal. lib. 2. c. 38. n. 92.*

4 † Non poterant quidem Inquisitores, de iure antiquo procedere in causis sortilegij, nisi ageretur de sortilegio hæreticali; sed ex nouis Pontificum constitutionibus, hæc illis cōcessa fuit facultas, vt etiam in non hæreticalibus procedere & iudicare possint, non quidem priuatiuè; sed cumulatiuè, vt locus sit præuentioni inter ipsos, & Iudices laïcos: vt testatur Cyriac. *dicta controuers. 434. n. 6. & 7.* Quamuis etiam iure nouo introducto per constitutiones Innocent. VIII. Alexand. VI. & Sixti V. iurisdictionem concessam esse Inquisitoribus priuatiuè quoad Iudices laïcos, ita vt ipsi præuenire non possint, nonnulli existiment, quos sequitur Cæs. Caren. *in tract. de offic. Inquisit. p. 2. tit. de sortileg. 12. n. 147. vers. Attamen ego.* Rationem reddens; quia iurisdictio quæ datur Inquisitoribus semper conceditur ratione hæresis, vel suspicionis ipsius, & per consequens concessa censetur priuatiuè quoad Iudices laïcos. Similiter de iure antiquo non licebat Inquisitoribus procedere contra diuinatores, nisi aliquid hæreticale interuenisset, *c. accusatus 8. §. licet, De hæret. in 6.* Sanch. *in præc. decal. lib. 2. c. 38. n. 92.* Hodie autem aliud obseruatur propter nouas summorum Pontificum constitutiones, & præcipuè Sixti V. quam confirmauit & ampliauit Vrban. VIII.

5 In sortilegiis autem hæreticalibus, non est locus præuentioni inter Inquisitores & iudices laïcos, & ego in sancto Officio Inquisitionis hoc vidi semper obseruari, quod Iudices curiæ temporalis, imò & alij præter Episcopalis curiæ iurisdictionem exercentes, quotiescunque in processu aliquid superuenit, quod suspicionem sortilegij hæreticalis producere potest, solent acta remittere Inquisitori, qui si videat causam ad suum tribunal non pertinere, illam remittit; sin minus, de eâ cognoscit, suspenso interim iudicio alterius criminis coram iudice diuersæ curiæ introducto. Quod si pœnæ sanguinis locū esse compererit, reum remittit curiæ sæculari pœ-
6 nâ debitâ puniendum. † Et ratio est quia per text. *in cap. vt Inquisitionis, §. prohibemus de hæret. in 6.* Iudicibus sæcularibus non permittitur procedere contra hæreticos, nisi prius per iudices Ecclesiasticos illis remissi fuerint: ergo nondum facta remissione indistinctè illos punire non possunt. Ita arguit Barb.
7 *in l. Titia 35. n. 55. ff. solut. matr.* † Qui tamen duos proponit casos in quibus iudex temporalis procedere potest. Primo si agatur de crimine mixti fori. Quamuis enim dum agitur de criminibus ad forum Ecclesiasticum priuatiuè pertinentibus, iudex laïcus post latam sententiam se immiscere nullo modo possit, quia obstaret illi exceptio rei iudicatæ, Ancharr. *in cap. ea quæ, quæst. 9. ad finem, n. 16. de regul. iur. in 6.* Tamen in iis quæ sunt mixti fori, quamvis delinquens fuerit punitus in foro Ecclesiastico, sed non congruenter, poterit postea per iudicem laïcum puniri pœnis secundum ciuiles constitutiones introductis: Caccialu. *in l. 1. n. 27. C. de summ. Trinit.* Bald. *in l. placet, num. 5. C. de sacros. Eccles.* Sed ego non existimo hanc opinionem in praxi admittendam esse, quia ad Iudicem Ecclesiasticum spectat tanquam ad digniorem cognoscere, vtrum pœna per eum imposita sit delicto condigna, vt aduertit etiam Cæsar Caren. *in dict. tract. de offic. Inquisit. parte 2. tit. 7. num. 16.* post Barbos. *de offic. & potest. Episc. parte 3. alleg. 51. n. 95. in fin.* Eiusdémque sententiæ fuit Diana *p. 1. resol. moral. 107.* & *p. 4. tract. 1. resol. 61.*

Secundo si cum crimine sortilegij hæreticalis, aliud delictum concurrat, poterit reus accusari de huiusmodi diuerso delicto coram Iudice sæculari, 8
Masuer. *in praxi, Tit. des Renuois, num. 12. versic. Que si le Iuge.* Quem sequitur Barbos. *d. leg. Titia 35. num. 55. in fine ff. sol. matrim.* Farinac. *de hæresi, quæstion. 181. num. 48. versic. Benè verum est.* Qui tamen hoc asserit, concurrentibus duabus circumstantiis, videlicet, quod Iudex sæcularis præuenerit contra Lamias vel sortilegos de huiusmodi criminibus diuersis & separatis a sortilegio, veluti de homicidio, infanticidio, & similibus: & quod Iudex sæcularis procedat ex actis suis, non autem prætendere possit quod acta facta in Tribunali Sancti Officij Inquisitionis sibi communicentur. Idem tradit, *num. 91. versic. Nunquid autem.* Et in hoc adest differentia inter Tribunal Sancti Officij, & laïcos Iudices: quia hi, & similes qui non iudicant de causis Fidei, tenentur Inquisitoribus remittere acta sua, non item Inquisitores illis.

Considerandum quoque est quod in crimine sortilegij saltem hæreticalis, non est locus præuentioni Iudicis laïci, quia delinquens debet interrogari de complicibus & torqueri, quod sine dubio spectat ad Inquisitores priuatiuè, cum de hæresi Iudices sæculares cognoscere nullo modo possint, Scott. *ad select. Pontif. constit. Epitome 10. Theorem. 34.* Caren. *in d. tract. de offic. Inquisit. p. 2. tit. 3. n. 13.* Vnde in crimine sortilegij hæreticalis nullo modo Curiam sæcularem procedere posse tenuit Dian. *resolut. moral. p. 3. tract. 1. resol. 2. in fin.* 9

Sed quæres. Si dubitetur vtrum sortilegium hæresim sapiat, quis de hoc cognoscet? Respondetur, cognitionem spectare ad Inquisitorem. Quia quilibet Iudex Delegatus cognoscit vtrum sua sit iurisdictio, Dian. *resol. moral. p. 4. tract. 8. n. 112.* 10

Quæ autem sint sortilegia hæreticalia, & quæ non? copiosè explicat Farinac. *in tract. de hæresi, qu. 181. num. 1. & multis sequentib. & in tract. de delict. & pœn. quæst. 20. num. 79. & sequentib.* Carena, *de offic. Inquisit. par. 1. tit. 12. n. 13. & multis sequentib.* apud quos alij citantur. 11

Denique aduertendum est, ea omnia, quæ de sortilegiis hæreticalibus dicta sunt, vel non hæreticalibus, eadem ratione applicanda esse ad blasphemias hæreticales, vel non hæreticales: Nam de blasphemiis hæreticalibus Inquisitores priuatiuè cognoscunt. Quod si de Blasphemiis non hæreticalibus agatur, locum esse præuentioni inter Iudices Ecclesiasticos & laïcos, tenuit Sanchez, *in præcept. Decal. lib. 2. cap. 32. num. 37.* Barbos. *de offic. Episc. part. 3. allegat. 51. numero 93. & 94.* Caren. *in dict. tract. de offic. Inquisition. parte secunda, titul. 7. num. 13.* 12

Cæterùm quæcumque de iurisdictione Inquisitorum, & aliorum Iudicum Ecclesiasticorum hactenus dicta sunt, vel in futurum dicenda, submitto libenter correctioni S. M. Ecclesiæ, sacræ Congregationis Sancti Officij Vrbis, & cuiuslibet melius sentientis, sicuti & omnia alia.

CAPVT XXVIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem in criminibus adulterij, vel assassinij, per Clericum vel laïcum cõmissi. Item in blasphemiis & aliis Iudæorum delictis. Item in crimine Concubinatus, Sodomiæ, Sacrilegij, & inuasionis bonorum Ecclesiæ. Quid si inuasio committatur circa bona Clerico in titulum patrimonij assignata, vtrum detur præuentio hoc casu in fauorem iudicis sæcularis. Denique vtrum in delicto polygamiæ Iudex laïcus procedere & præuenire possit. Quid dicendum de eo, qui matrimonium secundum contraxit, viuente prima vxore, cuius matrimonium erat nullum. De præuentione in crimine Assasinij: & quæ ad id requirantur.

SVMMARIVM.

1 *In delictis mixti fori, locus est præuentioni inter Curiam Ecclesiasticam & sæcularem, quando agitur de laicis: non item regulariter quando Clerici delinquunt.*

2 *In crimine adulterij, vtraque Curia cognoscit per præuentionem.*

3 *Si tamen agatur ad separationem tori, non iudicat laicus.*

4 *Assassinij crimen, est mixti fori, & in eo locus est præuentioni.*

5 *Si Clericus committat assassinium, Iudex laïcus de eo potest per præuentionem cognoscere, dummodo clarè constet de assassinio, & quomodo de hoc constare dicatur.*

In crimine assassinij requiritur homicidium factum fuisse mediante pecunia.

Affectus sine effectu vtrum puniatur in crimine assassinij.

6 *Blasphemia à Iudæis commissa, punitur per Iudicem laicum, si præuenerit, alioqui per Ecclesiasticum præuenientem.*

7 *Quoties Iudæi delinquunt in crimine mixti fori, locus est præuentioni: si vero in crimine Ecclesiastico solus Iudex Ecclesiasticus adeundus est.*

8 *Inquisitores Sanctæ fidei, in quibus casibus cognoscere debeant de delictis Hebræorum.*

9 *Concubinatus delictum est mixti fori.*

10 *Si Iudex Ecclesiasticus procedat in crimine Concubinatus, quæ sit forma procedendi.*

11 *In crimine Sodomiæ, potest præuenire Iudex laïcus.*

12 *In crimine Sacrilegij, procedit laicus præuentiuè, nisi reus opponens de præuentione fuisset contumax, aut opponeretur de præuentione affectatâ, & procuratâ in fraudem.*

13 *Quando Clerici sunt complices alicuius delicti, facilius excluditur Iudex laicus à præuentione. Sed vide dicta superius*, cap. 12. num. 34. & cap. 18. num. 45.

14 *Præuentio locum non habet quando secundus iudex inquirit de delicto cum aliquâ qualitate aggrauante.*

15 *Inuasionis rerum Ecclesiæ crimen est mixti fori, & in eo locus est præuentioni inter forum Ecclesiasticum & sæculare.*

16 *Quomodo formandus sit libellus coram iudice Ecclesiastico super inuasione bonorum Ecclesiæ.*

17 *Ecclesia intentare potest remedium restitutionis in integrum coram Iudice Ecclesiastico aduersus laicum reum.*

18 *Bona assignata Clerico pro patrimonio ad sacros Ordines suscipiendos, gaudent eodem fori priuilegio, quo bona Ecclesiæ.*

19 *Iudicem laicum cognoscere posse de crimine polygamiæ, quando quis duas habet vxores viuentes, multi existimant: Alij distinctione vtuntur.*

20 *Crimen polygamiæ, ratione contemptus seu abusus Sacramenti matrimonij, ad solum Inquisitorem priuatiuè pertinere varius est.*

21 *Quando quis secundam superinduxit vxorem, ex eo quod matrimonium cum primâ contractum, erat nullum, non tamen adhuc nullitas declarata, vtrum subijciatur iurisdictioni Inquisitoris & incurrat pœnas polygamiæ.*

AGENDVM nunc est de nonnullis aliis 1
delictis, quæ sunt mixti fori. Talia autem nuncupantur: quia in illis tam Iudex laïcus quam Ecclesiasticus, procedere possunt: & præfertur ille, qui præuenit; prout regulare est, vt actor possit eligere Iudicem competentem, vnum ex pluribus qui in aliquâ causâ adiri possunt, vt notat Abb. *in cap. cum sit generale* 8. *n.* 1. *&* 2. *de foro compet.* Quod intelligendum est de delictis commissis per laïcos: nam si Clerici deliquissent, non posset Iudex laïcus contra eos procedere, non quidem ex naturâ delicti, sed ex naturâ priuilegij personalis, Clericatus ordini concessi; exceptis tamen nonnullis delictis extraordinariis, in quibus Clericus amittit priuilegium fori, vt de assassinio mox dicemus, & notat Guid. Pap. *decis.* 178. *num.* 4. *in fine.*

Incipiendo ab adulterio, certum est illud esse 2
mixti fori, & ab vtraque Curia, Ecclesiastica nempè & laïcali posse cognosci, & meliorem esse præuenientis conditionem: Iul. Clar. *§. final. quæst.* 37. *n.* 3. Tusch. *littera A. concl.* 228. *& littera M. concl.* 293. *num.* 21. Ratio est, quia hoc delictum continet violationem Sacramenti matrimonij, Farinac. *quæst.* 8.
num. 130. *& quæst.* 141. *num.* 47. † Si tamen de adul- 3
terio ageretur ad effectum separationis tori, non esset locus alicui præuentioni; sed solus Iudex Ecclesiasticus adeundus esset: Farinac. *locis citat.* Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 8. *n.* 16. *& seqq.* Barbos. *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 140. *ff. solut. matrim.*

Assassinium quoque est mixti fori per text. *in c.* 1. 4
de homicid. in 6. & *ibi* DD. Ergo si Ecclesiasticus præuenerit, non poterit Laïcus petere causam ad se remitti, quamuis delinquens esset laïcus. Anton. de Marin. *resol. cap.* 51. *n.* 10. Ricc. *ad decis. Vincent. de*
Franch. 176. *in fine.* † Sed hoc habet speciale istud 5
delictum, vt non solum possit Iudex laïcus præuenire Ecclesiasticum quando agitur de laïco delinquente, sed etiam quando crimen commissum fuit per Clericum, quia propter enormitatem huius cri-

minis

minis amisit priuilegium fori. Quod tamen sic intelligendum est, vt non statim priuilegium illud amittat Clericus, sed ita demum si plenè de assassinij qualitate constiterit, quæ est fundamentum intentionis super iurisdictione, vt per DD. communiter *in cap. 1. de homicid. in 6.* Carol. de Grass. *de effect. Clericat. effect. 1. num.* 710. Indicia autem indubitata ex quibus qualitas assassinij, sufficienter ad effectum præuentionis contra Clericum apparere dicatur, sunt, pecuniæ solutio vel promissio, mandatum vel mandati acceptatio; quare vnumquodque istorum debet esse probatum per duos testes, vt deinde remaneat probata qualitas per indicia sufficientia. De Marin. *dicto cap.* 51. *num.* 6. Plura Barbos. *de iure Eccles. vniuers. lib. 2. cap. 39. §. 2. num.* 83. & de Grass. *loco citato.*

Est enim necessarium, ad hoc vt locus sit pœnæ assassinij, vt crimen commissum fuerit interueniente pecunia, aut promissione alicuius rei loco pecuniæ: vt probat Farinac. *de homicid. quæst.* 123. *num.* 19. *& sequent. & num.* 141. *&* 153. & diximus *in quæst. benefic. cap.* 27. *n.* 8.

Et præmissa locum habent, etiamsi non fuerit subsequutus effectus, si deuentum fuerit ad actum proximum, quia in isto delicto punitur affectus, etiam sine effectu, quando deuentum fuit ad actum proximum: ideo hoc casu Iudex laïcus præuenire potest in hoc crimine, etiam contra Clericum, vt testatur de Grass. *de effect. Cleric. effect. 1. num.* 681. Idque etiam ad effectum imponendi pœnam ordinariam, vt per Eundem, *num.* 683.

6 De blasphemiis autem hæreticalibus, vel non hæreticalibus licet actum sit, *cap. præcedenti, num.* 12. remanet tamen decidendum, an præuentioni locus sit in crimine huiusmodi quando commissum fuit à Iudæis. Blasphemiam quidem, quæ non est hæreticalis, esse mixti fori diximus; & tuetur Farinac. *quæst.* 20. *num.* 39. Poterit ergo Iudex Ecclesiasticus huius delicti cognitionem sibi occupare præueniendo, etiam ratione blasphemiarum per Hebræos commissarum; atque ita contra aliorum sententiam
7 concludit *ibi* Farinac. *num.* 41. † Hæc enim generalis est regula, quod quando Hebræi committunt aliquod crimen Ecclesiasticum, cognitio illius spectat priuatiuè ad forum Ecclesiasticum, & è contra quando delictum est laïcale, Iudex laïcus priuatiuè cognoscit. Quando autem crimen tale est quod si committeretur à Christiano laïco, esset mixti fori, est etiam mixti fori quoad Hebræos, & ab vtroque Iudice præuentiuè puniri possunt, Ricciul. *de iure person. extr. grem. Ecclesiast. exist. lib.* 2. *cap.* 52. *num.* 6. Vnde in periurio Iudæi locus est præuentioni, Farinac. *q.* 160. *num.* 231.

8 In quibus autem casibus, cognitio delictorum per Iudæos commissorum ad Tribunal Inquisitionis pertineat; determinat Bulla Felic. record. Greg. XIII. quæ est 70. Incip. *Antiqua Iudæorum*, quæ inseritur apud Dian. *in suis resolut. moralibus, par. 4. in fine*, & in fine *directorij Inquisit.* continetur alia bulla Innocent. IV. prohibens vsum impiorum librorum apud Iudæos, quam renouauit Clemens VIII in suâ constitutione incipiente, *cum Hebræorum.* Ratione cuius retentionis, & lecturæ librorum, Inquisitores procedere debet contra Hebræos, necnon propter blasphemias circa ea quæ nobis in Fide communia cum ipsis sunt; dæmonum inuocationem, Catechumenorum à fide auersionem, Christianæ fidei derisionem, & alia quæ copiosius in dictâ bullâ Gregorij XIII. declarantur.

9 Concubinatus quoque delictum est mixti fori, Tusch. *littera M, concl.* 293. *num.* 30. Quia verius est, etiam secundum ius Ciuile, hoc crimen esse punibile, quâ de causâ in huius punitione, præuentioni locum esse inter Curiam Ecclesiasticam & sæcularem, testatur Farinac. *de delict. carn. quæst.* 138.
num. 31. † Quando autem Episcopus in hoc delicto 10
vult procedere, duplici viâ vti potest. Primo procedendo per censuras præuiâ trinâ monitione, iuxta formam Concilij Tridentini. *sess.* 24. *cap.* 8. Secundo procedendo secundum formam iuris communis, nullis præuiis monitionibus ad declarationem pœnarum à sacris Canonibus, vel Synodalibus constitutionibus impositarum, vt notat Dian. *resol. moral. parte 1. tract. 2. resol.* 87.

Nefandum Sodomiæ crimen mixti quoque est 11
fori, & in eo locus est præuentioni, Clar. *§. fin. q.* 37. *num.* 5. Farinac. *dicta quæst.* 8. *num.* 129. Tusch. *lit. M, concl.* 293. *num.* 31.

Similiter Sacrilegium, in quo præuentioni quo- 12
que locus est: Farinac. *dicta qu.* 8. *num.* 132. Quamuis in casu speciali ex facti circumstantiis decisum fuerit apud Mar. Anton. *lib. 3. resol.* 38. quendam delinquentem remittendum esse ad Iudicem Ecclesiasticum, non obstante præuentione Iudicis temporalis, qui præuenerat per capturam personæ delinquentis. Quod ideo factum est, quia reus erat contumax Curiæ spiritualis, vnde opponendo præuentionem non videbatur audiendus (de quo tamen postea suo loco agemus) Vestr. *in praxi lib. 3. cap. 2. num.* 24. Farinac. *de Inquisit. quæst.* 7. *num.* 54. Mascard. *de probationib. conclus.* 1226. *num.* 13. Præterea iste delinquens, cum se videret Curiæ contumacem, sponte se præsentauit, & constituit in carceribus Curiæ temporalis, & sic erat præuentio procurata & affectata, quæ non proderat, vt pluribus in locis diximus, & docet Boss. *de foro compet. num.* 98. Farinac. *quæst. 7. num.* 53. *versic. sublimita primo, & num.* 64.
† Et denique quia in illo delicto aderant duo Cle- 13
rici complices, & per consequens ratione connexitatis, ne continentia causæ diuideretur, iudicatum fuit, totam causam coram Iudice Ecclesiastico, non obstante Iudicis sæcularis præuentione, tractandam, Ossasc. *decis.* 103. *num.* 3. *&* 9. Couar. *pract. quæst.* 34. *num.* 1.

Sed hoc etiam, ad causam in Curia Ecclesiastica 14
retinendam, consideratum fuit, quod Iudex huius Curiæ procedebat ratione illius delicti cum qualitate magis aggrauante. Atqui de iure quando secundus Iudex procedit contra delinquentem cum grauiori qualitate, primus silere debet: Farinac. *dict. quæst.* 7. *num.* 65. per text. *in l. 2. §. fin. de adulter.* Vbi dicitur, quod etiam si socer, seu pater vxoris præuenerit maritum filiæ suæ ratione adulterij, per eius filiam commissi, tamen maritus præfertur patri in accusatione vxoris, & accusatio patris non obstante præuentione reiicitur. Quia & propensiori iure & maiori dolore, maritum accusationem prosequuturum credendum est. Qui textus licet de accusatoribus loquatur, tamen & ad Iudices extendendus est, quoties secundus Iudex procedit cum grauiori qualitate, Coler. *decis.* 237. *num.* 9. Sicut quando inter duos iudices, vnus procedit super delicto grauiori, iste in dubio præferri debet, Clar. *§. fin. quæst.* 38. *numero* 28. Boss. *de foro compet. num.* 102. Vbi hoc explicat, exemplo primi Iudicis super vulnere procedentis, & secundi inquirentis super occisione, aut si vnus simpliciter super vulnere, & alius super vulnere illato animo deliberato procederet. Et propter has rationes, causa fuit, in casu dictæ resolutionis, retenta in Curiâ Ecclesiasticâ. Illis enim cir-

cunstantiis cessantibus locus fuisset sine dubio præuentioni, fauore Curiæ laicalis. De hac materia vide quæ dicta sunt *infr. hac par. 2. cap. 31. n. 21.*

15 Aliud proponitur delictum, oẽm pè inuasionis bonorum & rerum Ecclesiæ per laicum factæ, quando videlicet bona Ecclesiæ indebitè & violenter occupantur, vel aliter fraus circa bona, & iura Ecclesiæ committitur. Hoc enim casu Index Ecclesiasticus contra huiusmodi delinquentes cognoscere potest, vt ostendimus *parte 1. cap. 22. num. 4.* Non tamen priuatiuè quoad laicum Iudicem, quia & hic, si præuenerit, huius delicti cognitionem sibi iure vendicat, vt ex doctrinâ omnium, *in cap. cum sit generale 8. de fore compet.* testatur Barbos. *in notis ad cap. 2. de priuileg. n. 14.* Abb. *in d. cap. cum sit generale, n. 6.* & Anchar. *num. 6. & 7.*

16 Quomodo autem formandus sit libellus hoc casu coram Iudice Ecclesiastico, docet *ibidem* Abb. & Anchar. oẽm pè ad fundandam iurisdictionem Iudicis Ecclesiastici in hoc crimine, necesse est allegare & deducere dolum, fraudem, inuasionem vel rapinam contra res & bona Ecclesiæ, quibus non allegatis, non erit fundata iurisdictio contra laicum reum. Imò si hæc deducantur in libello, & postea istæ qualitates & circunstantiæ non probentur, ipsum reum absoluendum esse ab obseruatione iudicij voluit *ibi* Anchar. *num. 6.*

17 Similiter quamuis in iudicio restitutionis in integrum Iudex rei conuenti adeundus sit (vt suo loco diximus) tamen quando Ecclesia hoc remedio vti desiderat, non impeditur adire Iudicem Ecclesiasticum ex speciali priuilegio Ecclesiæ concesso, vt per Abb. & Anchar. & alios DD. *in dicto cap. cum sit generale*, Cald. *in l. si curatorem habens in verb. Implorandum, num. 32.* Couar. *lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 2.*

18 Notandum etiam est, quod si ageretur de bonis, sub quorum titulo, patrimonij nomine Clericus sacris ordinibus initiatus fuit, idem ratione talium bonorum comperit priuilegium, vt si in illis fraus, rapina, dolus, vel inuasio commissa sit, de eo coram Iudice Ecclesiastico, sicut & de propriis ipsius Ecclesiæ bonis tractari possit, vt per *Gloss. fin. in cap. Episcopus, de præbend.* Et quamuis contrarium tenuerint Couar. *dicto lib. 1. cap. 4. num. 4.* Add. *ad practic. crim. Diaz, cap. 18. num. 14.* cum aliis per eos citatis; Non tamen videtur recedendum ab opinione dictæ Glos. stante dispositione Concilij Trident. *sess. 21. cap. 2.* vbi dicitur bona huiusmodi in titulum patrimonij Clerico ad sacros Ordines suscipiendos assignata, sine licentia Episcopi non posse alienari, & eâ ratione videntur ipsius iurisdictioni, & cognitioni ex eiusdem Concilij mente supposita. Et per hanc rationem, ita tenet Cordub. de Lara. *in leg. si quis à liberis, §. solent. n. 36. ff. de lib. agnoscend.* vbi alij huius sententiæ assertores allegantur.

19 Delictum quoque polygamiæ, quando quis eodem tempore duas habet vxores viuentes, mixti fori esse, nonnulli DD. existimant; quos refert & sequitur Vincent. de Franch. *decis. 36. num. 4.* Et Marc. Ant. Genuens. *in praxi Episcop. cap. 68. num. 13.* vbi apertè dicit, quod si Curia sæcularis præuenerit in hoc delicto, reus ad Curiam Ecclesiasticam remittendus est, vt torqueatur super intentione, & abiuret si abiurationi locum esse iudicatum sit: deinde vero iterum remitti debet ad Iudicem sæcularem, qui hunc delinquentem secundum iuris sanctiones debitis pœnis puniri mandet; quando vero Curia Ecclesiastica præuenit, in totum debet procedi in illâ Curiâ, nec vnquam reus ad Tribunal Iudicis sæcularis remittendus est: & in effectu ego alias quendam polygamum anno 1615. condemnauit tanquam Iudex Curiæ temporalis Sancti Petri huiusce ciuitatis, & sententia fuit publicè demandata exemplari executioni.

Alij vero hac distinctione vtuntur, quod si quis duas simul vxores duxerit, vel mulierem iam alteri coniugatam scienter sibi matrimonio copulauerit in contemptum Fidei, vel Sacramenti, causa ista ad Iudices Fidei priuatiuè pertineat, si vero ad solam libidinem explendam, causa ista sit mixti fori, & in illa locus sit præuentioni. Ita Farinac. *dicta quæst. 8. num. 127.*

Sed quidquid sit, verius est nullum esse præuentioni locum in hoc crimine, imò huius causæ cognitionem omnino, & priuatiuè ad Tribunal Sancti officij Inquisitionis pertinere: quia cum in tali delicto contineatur abusus Sacramenti matrimonij, sequitur punitionem ad solos Iudices pertinere, quorum de rebus fidei, & Sacramentorum contemptum tangentibus cognitio est. Rationem hanc reddit Farinac. *de delict. carn. quæst. 140. numer. 24.* Quia quicumque duas simul vxores ducit, siue clam siue palam id faciat, semper est de hæresi suspectus. Quod tamen temperat *in addit. ad dictum locum*, vt remittatur arbitrio Inquisitoris, vt videat vtrum sit suspectus, an non; & vtrum abjurare debeat vel de leui, vel de vehementi, & *in tractat. de hæresi, quæst. 178. num. 71.* vbi hoc benè confirmat: & nouissimè tradit Cæs. Caren. *de offic. Inquisit. par. 2. tit. 5. §. 5.* 20

Sed dubitatum fuit, & nunc de hoc agitur in tribunali Sancti Officij huius ciuitatis, vtrum ille, cuius matrimonium cum primâ coniuge contractum, erat nullum, quia non fuerat factum coram proprio Parocho alterius ex coniugibus; prout requirit per dispositionem sacri Concilij Tridentini, si secundam vxorem legitimè ducat, incurrat pœnas polygamiæ, aut aliquâ pœnâ puniendus sit. Duo casus in hac quæstione distinguuntur. Primus est, quando nullitas primi matrimonij non est patens, & secundum, contractum fuit sine declaratione præuia nullitatis, & tunc locus erit pœnæ Polygamiæ, & sic contrahens subditus erit iudicio Inquisitorum, Farinac. *dicta quæst. 178. num. 72. versic. sic & is qui primo matrimonium.* Secundus casus, cum nullitas est patens, & tunc causæ cognitio non spectabit ad Inquisitorem; sed ad Episcopum, ex eo quod non sequuta declaratione nullitatis primi matrimonij, ad secundum conuolauerit, & sic contrahens punietur per Episcopum pœnâ contentâ *in cap. cum in Apostolica*, vbi DD. *de sponsalib.* Farinac. *loco citato, versic. Quod si nullitas primi matrimonij.* Cæs. Caren. *loco cit. parte 2. tit. 5. §. 5. num. 31. & 32.* Qui similiter dicit subiici iudicio Inquisitoris, qui post primum matrimonium validum, contraxit secundum inualidum, nisi tamen nullitas procederet ex defectu consensus. 21

CAPVT XXIX.

ARGVMENTVM.

De variis aliis casibus in quibus locus est præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum & sæcularem. De incestu, raptu, stupro. De infractione pacis. De delictis com

commissis intra Ecclesiam,& offensis contra Clericos intra Ecclesiam illatis. Deniq; de delinquentibus circa obseruationem festorum ab Ecclesia indictorum. Quæ omnia an sint mixti fori, & præuentioni obnoxia, demonstratur; iunctis aliis casibus notatu dignioribus. De Clerico Apostata; & de committente crimen læsæ maiestatis. Quis in his causis sit iudex competens; & vtrum sit in his locus præuentioni.

SVMMARIVM.

1 Incestus duplex est, vnus qui committitur cum personâ cum quâ non potest contrahere matrimonium propter impedimentum carnale, aliud quando ob impedimentum spirituale.

2 Circunstantia cognationis spiritualis exprimenda est eam in foro pœnitentiali, quam in dispensationibus obtinendis.

3 Cognationis spiritualis gradus, quinam attendantur hodie.

4 Super incestu spirituali, solus iudex Ecclesiasticus priuatiuè cognoscit.

5 In incestu carnali, datur præuentio inter Curiam Ecclesiasticam, & temporalem.

6 Absolutus super adulterio, potest de incestu accusari.

7 Inter raptorem & raptam, vtrum contrahi possit matrimonium.

8 Causâ raptus præuentâ, suspenditur causa matrimonij.

9 Raptus potest per quemcunque iudicem loci, in quo delinquens reperitur, dummodo sit competens, & sic laicus per Iudicem sæcularem, Clericus per Ecclesiasticum, puniri.

10 Crimen stupri punibile est, tam de iure Ciuili quam Canonico.

11 Natus ex stupro, tanquam ex coïtu punibili, non succedit patri.

12 Crimen stupri mixti fori esse, & dari in eo præuentionem inter Iudicem spiritualem & temporalem. Sed contra, num.13.& 15.

14 Stuprum cum moniali commissum ab vxorato, puniri posse per Iudicem laicum, fuit decisum in Senatu Pedemontano: quod tamen in dubium reuocatur.

15 Si cum stupro admixtum sit adulterium, crimen est mixti fori, & locus erit præuentioni, quando agitur contra laicum delinquentem: si vero contra Clericum, solus Iudex Ecclesiasticus procedit.

16 Puella stuprata, dos in foro interiori debetur, si aliquod interesse passa sit, sin minus non debetur: vide tamen infrà, num.22.

17 In foro exteriori dos puellæ stupratæ secundùm aliquos debetur in pœnam. Contra, num.18.

18 Si puella stuprata moriatur antequam nubat, stuprator dotem illi assignare non tenetur.

19 Stuprator vltra dotem puellæ, tenetur fisco ad pœnam.

20 Dos non debetur puellæ, nisi sub conditione nuptiarum.

21 Stuprator dotem solutam repetit, si puella postea decedat antequam contrahat matrimonium.

22 Si maritus vxorem malè tractet propter stuprum præcedens, aut illa quodlibet damnum occasione defloratienis patiatur, stuprator illud resarcire tenetur.

23 Stuprum commissum cum viduâ, si non interuenerit vlla violentia, aut alia qualitas aggrauans, non est punibile.

24 Stupri materia, apud quos DD. tractetur.

25 Stuprum si cum viduâ sit commissum, cum qualitatibus aggrauantibus, non solum punibile est, sed reus in carceribus detinendus est, neque fideiussoribus committendus.

26 Puella stuprata, potest in certis casibus præcisè petere, vt stuprator cum ipsâ contrahat matrimonium, & hoc casu causa priuatiuè spectat ad tribunal Ecclesiasticum.

27 Crimen fractæ pacis est mixti fori, & per consequens in eo locus est præuentioni, inter vtriúsque fori iudices.

28 Vtrum Iudex laicus, contra concubinam Clerici procedere criminaliter possit. Distinguitur inter concubinam publicam seu notoriam, & secretam.

29 Vtrum locus sit præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum & sæcularem, quando delictum committitur intra Ecclesiam.

30 Clericus delinquens in Ecclesiâ, vel extra Ecclesiam, à solo Iudice Ecclesiastico puniendus est.

31 Quando laicus committit aliquod delictum intra Ecclesiam, cognitio huius delicti spectat ad Iudicem laicum, si in manibus habeat delinquentem.

32 Quando is qui deliquit intra Ecclesiam est contumax, si sit laicus, vterque Iudex, spiritualis videlicet & temporalis, delinquentem sub suâ cognitione habet, & procedit aduersus ipsum ad declarationem pœnarum, quas quilibet imponere potest.

33 Locus in quo delictum committitur, non tribuit nouam iurisdictionem Iudici Ecclesiastico.

34 Iudex Ecclesiasticus, ratione Sacrilegij procedere potest aduersus laicum intra Ecclesiam delinquentem.

35 Ratione violatæ immunitatis Ecclesiasticæ, delictum quod laicus committit intra Ecclesiam, esse mixti fori, & in eo locum esse præuentioni verius est.

36 Si laicus Clericum offenderit intra Ecclesiam, hoc crimen est mixti fori.

37 Ratione Sacrilegij, quando delictum commissum est intra Ecclesiam, Iudex Ecclesiasticus procedere potest ad impositionem censurarum & excommunicationis, si illi locus sit, laicus vero ad pœnas temporales.

38 Festorum violationis delictum, vtrum cognosci possit per præuentionem à Iudice laico.

39 Festorum violatio, concernit iurisdictionem Ecclesiasticam, propter contemptum præceptorum Ecclesiæ.

40 In crimine violationis festorum locus est præuentioni inter Tribunal Ecclesiasticum & sæculare, & super hoc affertur constitutio sancta mem. Pij V.

41 Si Episcopus laïco concesserit licentiam laborandi diebus festiuis, non poterit aduersus eum Curia temporalis criminaliter procedere.

42 Si quis se fingat Clericum, quamuis sit laïcus, huius delicti cognitio ad forum Ecclesiasticum & sæcularem quomodo spectet.

43 Si quis falsè se fingat Sacerdotem, subijcitur iurisdictioni Inquisitorum, si Sacramenta ministrauerit,

uerit, & quibus pœnis ex summorum Pontificum constitutionibus supponatur.

44 *Si animalia, aut coloni Clericorum, damnum dederint alicui territorio laicorum, vtrum iudex temporalis, an vero Episcopus cognoscere possit, aut sit locus præuentioni, & in quibus casibus, explicatur iuxta mentem sacræ Congregationis.*

45 *Clericus negotiationem illicitam exercens, conueniri potest coram Iudice laico in concernentibus illam artem quam exercet.*

46 *Intellige dummodo fuerit anteà, ter monitus, vt desisteret; alias non perdit fori priuilegium.*

47 *Intellige secundo, vt hoc procedat durante negotiatione: nam illâ cessante vel finitâ, Clericus gaudet priuilegio fori.*

48 *Clericus repertus cum armis prohibitis, an & quando possit spoliari armis per Curiam laicalem.*

49 *Clericum, hoc casu secundum aliquos, posse ad aliquam pœnam per Iudicem laicum condemnari, quidam existimant, quod tamen in dubium reuocatur.*

50 *Clericus repertus in venatione, vel piscatione prohibitâ, potest per laicos officiales instrumentis & auibus spoliari, ad pœnam autem arbitrio tantum Episcopi condemnandus est.*

51 *Materia præuentionis Ecclesiasticæ apud quos plenè tractetur.*

52 *Clericum depositarium solus Iudex Ecclesiasticus ad restitutionem depositi cogere potest, ex veriori sententia.*

Clericus apostata potest præueniri coram Iudice laïco, siue sit apostata ab Ordine, siue à Religione.

Et vtrum hoc locum habeat in crimine læsæ Majestatis, aut adulterationis monetæ.

1 SVPEREST nunc vt de nonnullis aliis delictis, & casibus agamus, in quibus oriri potest inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem, de præuentione controuersia. † Et primo quidem quod ad incestum attinet, cum ille duplex sit, vnus quidem est incestus ob impedimentum carnale, quando committitur cum personâ cum quâ matrimonium contrahi prohibetur propter impedimentum prouenieus ob consanguinitatem vel affinitatem. Alius incestus est ille, qui cum personâ aliquâ committitur, cum quâ matrimonium contrahi non poterat occasione compaternitatis, seu cognationis spiritualis, prout duas hasce species incestus distinguit Dian. *resolut. moral. parte 3. tract. 4. resol. 140. versic. non reticeam.* Menoch. *de arbitr. casu 502. num. 27.* Vbi dicit incestum committi, non solum cum affinibus vel consanguineis; sed etiam cum cognatis cognatione spirituali. † Ideo circunstantia ista co-
2 gnationis spiritualis exprimenda omnino est tam in foro pœnitentiali, quam in dispensationibus Apostolicis, vt dicit Pyrr. Corrad. *in praxi dispens. lib. 8.*
3 *cap. 1. num. 10.* † Intelligendo tamen, vt hoc restringatur ad casus, & gradus per Concilium Trident. determinatos, *sess. 24. de reformation. matrim. cap. 2.* Nempe vt cognatio inducatur inter tenentem & tentum, & illius patrem & matrem, necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum. Ex Confirmatione vero inter confirmantem & confirmatum, illiúsque patrem & matrem, & tenentem.

4 In hac spirituali cognatione si incestus fuerit commissus, non potest vllo modo Iudex temporalis procedere ad punitionem & cognitionem huius delicti, sed priuatiuè spectabit ad Iudicem Ecclesiasticum, vt determinat Thesaur. *decis. 100. numer. 6.* Ratio est; quia istud delictum de iure Ciuili nondum erat excogitatum, ideo non potest Iudex laïcus procedere ad pœnas temporales, quæ non sunt à iure Ciuili statutæ, Bermund. Couer. *de public. concubin. titul. de incestu, num. 32.* Farinac. *quæst. 149. num. 48.*

In crimine vero incestus, si committatur cum per- 5
sonâ affini vel consanguineâ, per Clericum; solus Iudex Ecclesiasticus priuatiuè cognoscit; si vero per laïcum, procedit Iudex laïcus: ex Thesaur. *dicta decis. 100.* Bermund. Couer. *loco citato, num. 33.* Sed si laïcus delictum istud incestus committat, cognitio videtur spectare ad Iudicem laïcum, vt fusè probat Osasc. *decis. 103. per totam,* vbi loquitur etiam de incestu commisso cum moniali per laïcum etiam vxoratum, de quo tamen agemus inferius, *num. 14.* Quæ quidem vera sunt, non vt iudex sæcularis de hoc crimine priuatiuè cognoscat; sed cumulatiuè cum Iudice Ecclesiastico, & sit inter eos præuentioni locus, Paul. Grilland. *in tract. de pœn. omnifar. coitus, quæst. 3. num. 4.* post Abb. *in cap. Clerici, 4. de excessibus Prælat.*

Hoc etiam in hac materia aduertendum est, quod 6
si adulterium cum incestu admixtum fuerit, quamuis accusatio facta fuerit pro adulterio, & sequuta sententia absolutoria, tamen potest illâ non obstante accusari, & (si delictum probetur) condemnari pro incestu, & è contra, *leg. de crimine 9. Cod. de accusation.* Bart. *in l. si adulterium, 38. num. 5. ff. ad l. Iul. de adulter.*

Secundo loco occurrit crimen Raptus, de quo ali- 7
quid diximus *in nostris quæst. beneficialib. p. 1. cap. 117.* vbi ostendimus, quia matrimonium non potest contrahi inter raptorem, & raptam nisi sub certis conditionibus in Concilio Tridentino expressis, ità de causâ, non posse causam matrimonij tractari quandiu
pendet causa raptus. † Ideo præuentionem super 8
raptu facere, vt causa matrimonij suspendatur, imò etiam sine præuentione propter præiudicialitatem
huius causæ ad causam matrimonij. † Sed omissis 9
superfluis resoluendum est, quod licet raptores, quocunque in loco reperti fuerint, ibi puniri possint, *leg. 1. §. sin autem, in fine,* & ibi Gloss. *Cod. de raptu virg.* Tamen hoc intelligendum est, dummodo Iudex ille, qui punire vult, sit competens, ideo Clericus non respondebit in hoc crimine coram Iudice laïco, nec laïcus coram Iudice Ecclesiastico, vt probat Farinac. *de delict. carn. quæst. 145. numer. 63. & sequentib.*

Tertio agendum est de præuentione inter Iudi- 10
cem Ecclesiasticum & temporalem in causa stupri, nam stuprum vtroque iure punibile esse, non est dubitandum. Iure quidem Canonico *in cap. 2. de adulter. & stupr.* Iure vero Ciuili, *§. item lex Iulia Institut. de public. iud. l. stuprum 34. in fine, ff. ad l. Iul. de adulter.* Iul. Clar. *in §. stuprum.* Honded. *consil. 68. n. 12.*
vol. 1. † Et ideo natus ex stupro, prohibetur patri 11
succedere tanquam natus ex coïtu punibili, Gamma
decis. 321. num. 2. † Cum igitur hoc crimen vtroque 12
foro punibile sit, concludunt DD. illud esse mixti fori, Guazz. *de defens. reor. defens. 1. cap. 11. numer. 25.* allegans Menoch. *de arbitr. casu 288. num. 21.* vbi dicit, quod Iudex Ecclesiasticus dotem arbitratur, quæ per stupratorē puellæ stupratæ præstari debet quando Clericus deliquit, sæcularis vero quando laïcus. Sed hæc doctrina Menochij non probat id ad quod allegatur. Imò videtur probare contrarium. Quia si crimen esset mixti fori, quando laïcus stuprum com

commiſit, iudex Eccleſiaſticos poſſet de crimine co-
gnoſcere, & dotem incidenter taxare. Et è contra;
quamuis eſſet crimen mixti fori. Poſſet tamen ſolus
Iudex Eccleſiaſticus Clericum pro illo punire, cum
ſuperiùs demonſtratùm ſit; etiam in criminibus
mixti fori iudicem laicum non poſſe aduerſus Cle-
ricum procedere, tanquam incapacem ratione per-
13 ſonæ delinquentis. † Et propterea verius videtur
Farinac. *quaſt.8.num.53.verſ. Et quid iuris de ſtupro.*
dixiſſe crimen ſtupri ad ſolum Iudicem laicum per-
tinere quando delinquens eſt laicus, & ſic non eſſe
locum præuentioni inter ipſum, & Eccleſiaſticum.
14 † Prout etiam tenet Oſaſc. *deciſ.* 103. vbi loquitur
in fortiori caſu, nempe de vxorato qui ſtuprum com-
miſit cum moniali; quamuis hoc caſu ratione loci &
perſonæ verius exiſtimem cognitionem huius cri-
minis ſpectare ad iudicem Eccleſiaſticum, prout ego
alias vidi in facti contingentia non ſemel obſeruari.
15 † Sed ceſſantibus qualitatibus aggrauantibus ſolus
Iudex Laicus procedere debet ex Farinac. *de delic.
carn.quaſt.*148.*num.*4. Quod limitatur, niſi cum ſtu-
pro conctum eſſet adulterium, tunc enim eſſet
mixti fori, & locus eſſet præuentioni. Sed tamen
Iudex Eccleſiaſticus, iudicaret ad condemnandum
reum in pœnis ſpiritualibus, ſed Iudex laicus co-
gnoſceret ſuper dote & ſuper intereſſe puellæ ſtu-
pratæ, Franciſc.Marc.*deciſ.1.n.3.& 4.p.1.*& (dicens
Senatum illum ſic ſemper iudicaſſe) Theſaur. *deciſ.
Pedem.*148. *num.*4. quamuis *ibidem* Theſaur. filius
in addi. dicat quod Iudex Eccleſiaſticus poſſet etiam
cognoſcere per præuentionem, ſi Iudex laicus ma-
num non appoſuerit, tutius tamen eſſe ſi abſtineat.
Si tamen hoc caſu cognoſcat, & leuiter puniat, pote-
rit Iudex laicos maiorem & condignam pœnam im-
ponere: eandemque ſententiam, quod ſolus Iudex
laicus poſſit de ſtupro cognoſcere, quando perſona
Clerici non eſt admixta, probat Bermund. Couet.*de
public.concubin.in tit.de ſtupro,n.*41. Farinac.*de delict.
carn.q.*147.*n.*53.
16 Hic tamen obiter quædam circa huius delicti
punitionem notanda ſunt, quæ etiam ad tractatum
præuentionis inter Curiam Eccleſiaſticam & tem-
poralem adaptari poſſunt. Et primo quidem, quod
longè diuerſum eſt iudicium fori interioris in hac
materiâ, & fori exterioris. Nam in foro conſcientiæ,
ſtuprator non tenetur ad dotem aſſignandam puellæ
quam dotauit, ſi vel maritum ſibi æqualem inue-
nerit, & ſic nullum damnum paſſa ſit, vel ante-
quam nuberet mortua ſit, Dos enim puellæ in foro
interiori debetur tanquam intereſſe, non vti pœna,
quæ ſolum forum iudiciale reſpicit: Couarr. *in reg.
peccatum, parte* 2.§.3.*n.*8.*& in tract.de matrim.p.*2.
*cap.*6.*num.*12. Vaſquez *lib.*4.*controuerſ.cap.*7.*nu.*23.
Lup.*in tract.de illegitim. comment.*1.§.5.*n.*125.*verſic.
In foro autem conſcientiæ.* Bonacin. *de matrim.quaſt.*4.
*punct.*17.*n.*10. Mantic.*de coniect.vlt.volunt.lib.*11.*tit.*
12.*n.*19.*verſ.Quarto.*
17 Quoad iudicium vero fori exterioris variæ ſunt
DD. ſententiæ: nam Theſaur. Iuo. *in addit.ad deciſ.*
3. exiſtimat dotis conſtitutionem deberi per ſtu-
pratorem, in pœnam criminis, non autem ad re-
ſarciendum damnum ſtupratæ, ideo dicit dotem
ſtatim non expectatis nuptiis puellæ deberi: idem
tenet Cancer. *lib.*3.*cap.*11. *de ſponſalib.num.* 141. *&
ſequentib.* Gomeſ.*ad l.8.Tauri.n.*11.*&* 12.& Berlich.
*lib.*4.*comm.concluſ.cap.*38.*n.*16. Lup. *loco mox citato,
num.*125.
18 Contrariam tamen ſententiam alij veram exi-
ſtimant, & ideo volunt quod ſi puella moriatur
innupta, nulla dos debeatur, cum dotis ſolutio non
debeatur tanquam pœna, ſed tanquam intereſſe.
† Quod probatur ex eo quod ſtuprator vltra do- 19
tem, ad aliquam aliam pœnam erga fiſcum eſt con-
demnandus: Ricc.*part.*3.*deciſ.*55.*num.*16. Farinac. *de
delict.carn.quaſt.*147.*n.*63.64.*&* 101.*&* 104. Abb.*in
cap.peruenit* 2.*num.*4.*de adult. & ſtupr.* Si igitur dos
non in pœnam, ſed ratione intereſſe, puellæ debetur,
ſequitur quod ſi puella decedat antequam nubat,
nulla dos debetur, quia tunc ipſa nullum patitur in-
tereſſe: vt bene deducit Caualc. *in Indice deciſ. ad
primam partem, in verb.* Matrimonium ſine denun-
ciationibus, *n.*7. † Aliam addens rationem, quia dos 20
puellæ debetur, ſub conditione nuptiarum, ergo
nuptiis ceſſantibus non debetur: ad tradita *in l. Titio
centum,§.Titio genero,ff.de condit.& demonſtr.* Et præ-
dictam ſententiam tuetur Claud.ad Bertazzol.*conſil.*
96. *in vltima addit.* Farinac. *dicta qu.*147. *num.*123.
Fontan. *de pactis nuptial.clauſ.*5.*gloſſ.*5.*p.*1.*n.*87.*&
multis ſeqq.* Trentacinq. *lib.*3.*var.reſol.tit.de matrim.
reſol.*1.*num.*2.*verſic.Dos iſta non debetur.* Menoch.*de
arbitr.d.caſu* 288.*n.*22. Diaz.*in pract.crimin.cap.*33.
*nu.*7.& *ibi* Add.*littera D, in verbo à praſtatione dotis.*
† Immo plus voluit Trentacinq.*loco cit.* quod ſi dos, 21
per ſtupratorem ſoluta fuerit, & poſtea non ſequatur
puellæ matrimonium, ipsâ innuptâ moriente locus
eſt repetitioni illius dotis, dicens ſic in facti contin-
gentiâ ſæpius fuiſſe iudicatum. Et hanc ſententiam
bene probat Nouar. *p.*1.*quaſt.forenſ.*27.*n.*6. *&* 7.*&
per totam,* vnde hæc poſterior ſententia magis com-
muniter recepta videtur. † Ita tamen vt quamuis 22
puella ſtuprum paſſa, viro æqualis conditionis nup-
ſerit, nihilominus dos illi debeatur: Farinac. *dicta q.*
147.*nu.*127. Immo ratione iniuriæ, quam mulier ex
defloratione paſſa eſt, cum illa ſit pecuniâ æſtimabi-
lis, ſtuprator ſemper tenetur ad reſtitutionem illius
damni quod eâ ratione paſſa eſt, Bonacin.*de matrim.
dicta q.*17.*punct.* 4.*nu.*8. veluti ſi maritus eâ de causâ
malè tractaret vxorem, aut aliâ ratione ipſa damnum
pateretur, Gutier. *Canonic.qu.lib.*1.*cap.*37.*n.*23.*verſ.
Quod procedit primo.*
Secundo loco notandum eſt, quod quando agi- 23
tur de ſtupro commiſſo cum viduâ per laicum, ſi
nulla interueniat violentia, non poteſt Iudex lai-
cus, & multo minùs Eccleſiaſticus ad aliquam co-
gnitionem & punitionem procedere. Nam illa exce-
ptio, quod factum non eſt punibile, impedit ingreſ-
ſum litis, Guazzio.*de defenſ.reor.defenſ.*2.*cap.*1.*num.*
1. Stuprum autem ſimplex cum viduâ non eſt puni-
bile. Clar. *in §.ſtuprum,num.*4. Gomeſ.*ad l.*80.*Tauri,
num.*14. Ioſeph.Ludouic. *deciſ. Lucenſ.*61.*n.*12.*&
ſeqq.* Rota, *deciſ.*808.*num.*11.*part.* 1. *diuerſ.* per *l.ſi
vxor. ibi.* Impunè ſtuprum in eam committitur, *ff.
ad l.Iul.de adulter.* Farin. *qu.*147.*n.*14. Tuſch. *lit.S,
concl.*709.*n.*12.*&* 13. Cod.Fabrian. *lib.*9.*tit.*7.*defin.*5.
Cætera quæ materiam ſtupri concernunt, vide- 24
ti poterunt apud Farinac. *d. quaſt.*147. Addentes ad
Vincent.de Franch. *deciſ.* 333. Cened. *collectan.*37.
Menoch.*de arbitr.caſ.*288. Barboſ.*ad cap.* 2.*de adult.
& ſtupro.*
Supradicta vera ſunt, quando ſtuprum cum viduâ 25
commiſſum, non eſt qualificatum per circumſtantias
aggrauantes: hoc enim caſu, nempe quando interue-
niunt circumſtantiæ aggrauantes, non ſolum locus
eſſet actioni criminali, ſed etiam reus veniret in car-
ceribus, detinendus, nec eſſet committendus fideiuſ-
ſoribus, vt fuit deciſum per Rotam Auen. D.à Laur.
dec. 72. *per totam*, quia agebatur de viduâ honeſtæ
conditionis, ſub ſpe matrimonij per plures annos
deceptâ, & alia concurrebant de quibus *in dicta de-
ciſione.*

26 Hoc etiam notandum est, quod si puella stuprata ageret contra defloratorem, ad matrimonium, prout in certis casibus ad illud præcisè cogi potest, nec dotem dando liberatur, vt fuit decisum *in Calagu-ritana Matrimonij*, 13. *Martij* 1643. coram D. meo Meltio apud Dian. *post 7. partem resolut. moral.* aut aliàs ageretur pro parte puellæ ad matrimonium, dimissâ lite criminali, solus Iudex Ecclesiasticus in causâ matrimoniali competens esset, ex notatis per Barbos. *de Episcopis, alleg.* 84. *num.* 1. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 28. *num.* 2. probatur *in cap. accedentibus, de excess. Prælat.* Guazzin. *de defens. reor. defens.* 1. *c.* 11. *n.* 16.

27 Quarto loco videndum est, de crimine fractæ pacis, in quo verum est dari præuentionem inter Iudicem Ecclesiasticum & sæcularem, vt concludit Abb. *in cap. super quibusdam 26. de verb. verb. signific. num.* 10. *&* *in cap. cum sit generale*, 8. *de foro compet. num.* 28. Felin. *ibid. num.* 19. Guazzin. *dicta defens.* 1. *cap.* 11. *num.* 4. post Decian. *in tract. crimin. tom.* 7. *lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 43.

28 Quinto de concubinâ Clerici, an & quando puniri possit per Iudicem laïcum, copiosè differit Farinac. *in addit. ad quæst.* 8. *num.* 131. Et in summâ, concludit illam puniri posse à Iudice Ecclesiastico. A laïco vero non posse puniri si secreta sit, posse autem si sit publica.

29 Sexto cum quidam laïcus, laïco intra Ecclesiam, alapam impegisset, aut etiam vulnerasset; qui sic offensus coram Iudice laïco querelam dedisset, causaque per præceptum arresti, vel carcerationem personæ coram Iudice Curiæ temporalis fuisset præuenta. Quæsitum fuit vtrum Iudex Ecclesiasticus in præiudicium præuentionis procedere posset, &
30 de huiusmodi delicto cognoscere. † Dixi de laïco delinquente; nam si Clericus deliquisset, indubitatum est, actorem seu querelantem laïcum, teneri se-
31 qui forum Clerici rei & accusati. † Sed si Iudex laïcus præuenerit inter laïcos, non potest Iudex spiritualis prætendere cognitionem illius causæ, sub eo prætextu, quod delictum commissum fuerit intra
32 Ecclesiam. † Et hoc procedit quando delinquens non est in contumaciâ. Si enim esset contumax, vtpotè quod non compareat, sed aufugerit, aut aliâ ratione haberi non possit, vterque Iudex procedet, cum contumax non possit opponere de præuentione, ideo Iudex sæcularis imponet contumaci pœnas temporales, & Ecclesiasticus pœnas spirituales, & quilibet ipsorum respectiuè tales, quales de iure imponere potest: Farinac. *in appendice de Immunit. Ec-*
33 *cles. cap.* 16. *num.* 236. † Quod autem locus, in quo delictum commissum est per laïcum, non tribuat iurisdictionem Iudici Ecclesiastico, docet Menoch. *consil.* 1000. *num.* 57. vbi dicit, Iudicem Ecclesiasticum non posse de hoc delicto, quamuis intra Ecclesiam commisso, cognoscere. Quod comprobatur ex
34 notatis per Farinac. *quæst.* 28. *n.* 62. † Vbi tamen dicit, iudicem Ecclesiasticum posse procedere, ratione sacrilegij, quod etiam sentire videtur Tusch. *in verb. Immunitas, conclus.* 59. *num.* 8. *& multis sequentib.* Et
35 maximè *n.* 17. † Non est igitur ab opinione Farinacij recedendum, itavt ratione violatæ immunitatis Ecclesiæ, Iudex Ecclesiasticus procedere possit, vt ipse dicit *præcitato c.* 16. *num.* 236. Eâque de causâ, dicere iure possumus crimen hoc esse mixti fori, & in eo locum esse præuentioni, quod voluit Guazz.
36 *de defens. reor. d. defens.* 1. *cap.* 11. *num.* 19. *&* 20. † Vbi etiam hoc declarat locum habere, quamuis laïcus in Ecclesiâ Clericum offendisset, cum tunc eadem vigeat ratio, cum laïcus hoc casu sit reus, & Clericus actor, qui per consequens tenetur sequi forum rei. † Sed ratione sacrilegij Iudicem Ecclesiasticum 37
posse etiam procedere ad impositionem censurarum, & pœnarum spiritualium, tenuit Car. de Grass. *in tract. de effect. clericat. effect.* 1. *num.* 614. dicens, hoc casu delinquentem ab vtroque Iudice puniendum, nempe pœnis spiritualibus a Iudice spirituali, veluti censuris, & excommunicatione si illi locus sit, & pœnis temporalibus per Iudicem laïcum. Idem *loco citato, num.* 620.

Septimo, iudex Curiæ temporalis præuenire potest spiritualem, in procedendo contra laïcum in die 38
festo laborantem. Quod tamen videtur dubium, cum agatur de violatione præcepti Ecclesiæ. † Er- 39
go ad solum Iudicem Ecclesiasticum cognitio spectare videtur, cum eius authoritas sit læsa. Sed tamen verius est vtrumque Iudicem procedere posse, & locum esse inter ipsos præuentioni, cum habeamus super hoc expressam constitutionem sanctæ mem. Pij V. in sua constitutione, quæ incipit, *Cum primum.* quam refert Quarant. *in summa bull. in verbo, Dies festus.* Cuius constitutionis Pontificiæ hæc sunt verba. † Qui vero in diebus præfatis opus ali- 40
quod illicitum fecisse deprehensus fuerit, graues pœnas incurret, in Vrbe arbitrio nostro, seu Vicarij nostri, in alijs vero locis arbitrio Ordinariorum, vel aliorum Magistratuum, *ita vt præuentioni locus sit.* Hæc sunt verba summi illius sanctique Pontificis, quæ etiam referuntur apud Vgolin. *de offic. Episcop. parte* 1. *cap.* 8. *numero* 8. Barbos. *de offic. & potest. Episcop. par.* 3. *cap.* 105. *n.* 41. † Si tamen Episco- 41
pus alicui concesserit licentiam laborandi diebus festis, non poterunt Iudices laïci contra talem sic laborantem procedere, vt determinauit sacra Congregatio referente Diana *resolut. moral. par.* 4. *tract.* 1. *resol.* 94.

Octauo, si quis se fingat Clericum, licet reuera 42
talis non sit, puniri potest, non solum à Iudice sæculari; sed etiam ab Episcopo. A sæculari quidem, quia reuera laïcus est qui deliquit: ab Episcopo vero, quia adulterando habitum, facit iniuriam Episcopo & ordini Ecclesiastico, & sic vterque punit secundùm suam iurisdictionem, quia vbi non sufficit vna pœna, imponuntur plures, *l.* 2. *C. de sport. & l. fin. C. arbitr. tut.* Ita docet Bald. *in cap. cum decorem, n.* 4. *de vita & honest. cleric.*

Quod autem attinet ad eos, qui ad sacrum Pres- 43
byteratus Ordinem non promoti Missas celebrant, & Pœnitentiæ sacramentum ministrant, certum est illos Inquisitorum iurisdictioni suppositos esse ex constitutione Gregorij XIII. quæ incipit, *Officij nostri* 6. Augusti 1574. Ita tamen vt præuiâ degradatione, tradantur Curiæ sæculari ex aliâ Clementis VIII. constitutione, quæ incipit, *Etsi alias.* Sub datum Romæ die 11. Decembris 1601. quas extendit Vrban. VIII. etiam ad minores 25. annis, dummodo vigesimum suæ ætatis annum compleuerint, ex aliâ constitutione, quæ incipit, *Apostolatus officium*, sub die 23. Februarij 1628.

Nono, si animalia Clericorum inuenta fuerint dãnum dantia in territorio, dubitatum fuit, vtrum Iu- 44
dex laïcus possit procedere per detentionem, & capturam animalium tanquam suæ iurisdictioni suppositorum, & variæ sunt hac in re DD. sententiæ, alijs affirmatiuæ, alijs negatiuæ opinioni adhærentibus; sed paucis resoluendum est iuxta declarationem sacræ Cardinalium Congregationis, quod causæ damnorum datorum per Clericos & Ecclesiasticos, seu per eorum animalia, necnon per familiares, ministros & colonos Episcoporum & mensæ

Episco

Episcopalis, etiam laicos, seu illorum animalia, io bonis quibuscunque, tam Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quam etiam laicorum, spectat ad Curiam Episcopalem priuatiuè. Si verò laici, illorumve ministri, & animalia, damnificent bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, locus est præuentioni, & curia Episcopalis procedere potest tanquam in causis mixti fori. At quando coloni, & ministri Ecclesiarum, Clericorum, & Ecclesiasticorum cum animalibus propriis, bona clericorum dānificant, cognitio, tam quoad personas quam quoad bona laicorum, & eorum animalia, spectat ad iudicem laicum priuatiuè. Sed si cum animalibus Ecclesiarum, aut personarum Ecclesiasticarum, quoad personas cognitio, & coërcitio spectat ad iudicem laicum, quoad vero animalia, ad curiam Ecclesiasticam. Quam declarationem refert Barb. *de Iure Eccl. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 2. n. 123.*

45 Decimo in casibus io quibus Clerico interdicta est negotiatio, si tamen illicitæ incumbat negotiationi, poterit conueniri coram Iudicibus, seu Rectoribus, aut Consulibus illius artis, vel negotiationis quam exercet, non tamen quad personam, seu pœnam cor-

46 poralem, *c. fin. de vita & honest. cleric.* † Quod tamen verum est dummodo præcesserit trina monitio, alioqui non perdit fori priuilegium, nec coram laico potest conueniri, *d. cap. fin. cum ibi collectis per Barbos.*

47 † Item hoc intelligendum est, in iis quæ negotiationem concernunt. Nam dimittere negotiationem tantum, clericus perdit priuilegium, quoad illam concernentia, sed si ab illa abstineat, gaudet priuilegio clericali: Cæs. de Grass. *de effect. cleric. effect. 1. n. 846. & 847. cum ibi citatis.*

48 Idem dicitur de clerico portante arma, reperto per officiales curiæ temporalis, qui potest armis spoliari, & arma illa spectant ad illam Curiam, neq; potest iudex Ecclesiasticus illa prætendere: Couar. *practic.*

49 *qq. c. 31. n. 7.* † Imo hoc casu posse Clericum criminaliter ad aliquam pœnam condemnari dicit de Grass. *d. effectu 1. n. 862.* quod tamen ego non facerem si Iudex essem, neque id fieri consulerem, propter respectum Ordinis clericalis.

50 Eadem ratione, si Clericus illicitam & prohibitam exerceret venationem, vel piscationem, & repertus esset cum armis, seu instrumentis venationis aut piscationis, posset per ministros, & officiales curiæ temporalis suis armis, aut bus & venationis, aut piscationis instrumentis spoliari, Add. *ad pract. crimin.* Diaz. *cap. 65. in fine.* Non tamen potest per Iudicem laicum aliquâ pœna puniri, sed à Iudice Ecclesiastico & secundum sacros canones, & si nulla sit ab ipsis pœna stabilita, puniendus erit Clericus sic delinquens, arbitrio iudicis Ecclesiastici, de Grass. *d. effect. 1. n. 864.*

51 Hæc sunt præcipua Præuentionis Ecclesiasticæ capita quæ copiosius cum aliis hic non decisis, & ex professo tractantur per Barbos. *de Iure Eccl. vniuers. lib. 1. cap. 39. §. 2.* & per Carol. de Grass. *de effect. cleric. toto effectu primo.*

52 † De clerico autem depositario agit *ibidem* Barbos. *num. 124.* vbi concludit ex veriori sententia illum cogi non posse ad restitutionem depositi, nisi à solo Iudice Ecclesiastico, priuatiuè.

Potest etiam Iudex laicus procedere & præuenire contra Clericum apostatam ab Ordine, aut Religione: De Grass. *d. effectu, n. 1040.*

In crimine læsæ maiestatis, non potest Iudex laicus cognoscere, etiam præueniendo, ob defectum iurisdictionis in Clericos; vt probat Farin. *de crim. læsæ maiest. q. 112. num. 233.* Simili nec in crimine tonsionis, vel adulterationis monetarum; non obstante constitutione bon. mem. Vrbani VIII. quæ solum vult, vt Clerici eo modo delinquentes remittantur Brachio sæculari, non autem vt iudicentur per Curiam sæcularem; vt probat Anton. de Marin. *lib. 1. cap. 57.* Barbos. *de iur. Eccles. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 2. num. 97*

CAPVT XXX.

ARGVMENTVM.

Si de præuentione doceri non possit propter amissum processum originalem, & ideo secundus Iudex procedat in causa: postea vero processus primi Iudicis deperditus reperiatur, vtrum præuentio reuiuiscat in fauorem primi Iudicis, an vero secundus Iudex processum suum continuare debeat.

SVMMARIVM.

1 *Si processus primi Iudicis, qui credebatur deperditus, postea reperiatur, primus Iudex causæ cognitionem reassumit, & ex suo actu reperto iudicare debet, maximè propter periculum subornationis.*

2 *Si tamen sententia ex actis secundi Iudicis, lata fuerit, & in iudicatum transacta, non reuocatur, quamuis acta primi Iudicis præuenientis postea reperiantur.*

3 *In Gallia Procuratores & Aduocati lapso certo tempore non possunt inquietari pro scripturis, & processibus, si non reperiantur, dummodo absit dolus & fraus.*

Agitatus fuerat quidam processus, seu Ciuilis, seu Criminalis contra aliquem, qui postea sine culpa Notarij, vel Procuratoris deperditus credebatur, veluti si dum domus Notarij propter suspicionem contagionis igne purgaretur, processum fuisse deperditum actor existimaret, quâ de causâ alium adiuit Iudicem & Notarium, apud quos noua lis instituta fuit, cum primus ille Iudex de sua præuentione fidem facere propter processus iacturam, non posset, factis igitur nouis probationibus lis continuata est, & sequuta sententia, & in rem iudicatam translata. Tertius quidam conscientiâ ductus, processum originalem restituit. Quæritur vtrum causa sit remittenda ad primum Iudicem, & vtrum probationes factæ coram secundo attendantur, si discordent cum primo processu. Denique quid agendum sit si sententia secundi Iudicis in iudicatum transierit.

Respondeo & dico primo, quod causa remittenda est ad primum Iudicem, qui præuenit; & per consequens, ad primum quoque Notarium. Quia ratio propter quam secundus processus fuit fabricatus, est propter amissionem & iacturam primi. Ergo cessante causâ, & primo processu reperto, cessare etiam debet effectus, *l. generaliter, Cod. de Episcop. & Cleric. cap. cum cessante, de appellat.* Item quia, si non iudicaretur super primo, periculum esset subornationis testium, & pars potuisset illorum vidisse depositiones, & datâ operâ procurasse iacturam illius processus, vt eosdem vel alios testes subornaret 1

facilius producere posset. Ideo ad euitandum periculum illud subornationis, iuxta *cap. fraternitatis de testibus, & attestat. & in authent. Qui semel, Cod. de probation.* iudicabitur super primo. Et hanc conclusionem tuentur Doctores mox citandi in sequenti conclusione.

2 Dico igitur secundo, prædicta quidem procedere quando super nouo illo & secundo processu, nondum fuit lata sententia. Verum si super hoc secundo fuerit iudicatum, & ab hac sententiâ non fuerit appellatum; sed in rem iudicatam transitum fecerit, ipsa per huiusmodi acta de nouo reperta non reuocatur, & præuentio primi iudicis cum omnibus inde sequutis euanescit, & pro nihilo habetur, *leg. Imperatores, Digestis de re iudic. cap. suborta, eodem titulo in Decretal. leg. sub prætextu. Cod. de transactionibus.* Has duas conclusiones firmant Afflict. *in constit. Neapol. libro secundo Rubr. 5. de notific. Curiæ bannit. decimonono, pag. 203.* sequitur Baiard. ad Clar. §. *fin. quæst. 93. numero* 1. Goazzin. *de defens. reor. defens. 35. cap. 10. num.* 8.

3 Hoc tamen hic obiter circa iacturas processuum notandum est, quod in Galliâ Procuratores & Aduocati, illorúmque hæredes & viduæ, lapso decem annorum interuallo, quoad processos pendentes, vel lapso quinquennio quoad finitos per sententiam vel transactionem; imò in hæredibus ipsorum sufficit quinquennium, quo elapso, molestari non possunt pro restituendis processibus, quibus per scripturam, vel matriculam obligati sunt, tam pendentibus, & indecisis, quam finitis per sententiam vel transactionem: vt tradit Loüet, & *ibi* Addit. *littera S, numero vigesimoprimo.*

CAPVT XXXI.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Iudices diuersorum territoriorum, quando delictum aliquod commissum fuit in confinibus vtriusque territorij diuisi & limitati, vel quando confines non sunt certi, sed contentiosi. Aut quando delictum fuit inchoatum in vno territorio, aut ab vno sumit originem, & deinde fuit consummatum in alio.

SVMMARIVM.

1 *Si delictum fuerit commissum in confinibus diuersorum territoriorum, & confines sint certi, locus est præuentioni inter Iudices vtriusque territorij.*

2 *Si confines territoriorum sint contentiosi, & delictum in loco dubio sit commissum, vterque iudex procedet.*

3 *Quando duo iudices sub eodem Principe sunt, superior est adeundus qui causam vni committat, vel per euocationem aliáve ratione prouideat.*

4 *Quæstio confinium est præiudicialis causæ præuentionis & contentionis iurisdictionum, ideo prius terminanda.*

5 *Quilibet iudex de consuetudine suam tuetur iurisdictionem.*

6 *Quando quæstio est de præuentione inter diuersos iudices existentes sub diuersis Principibus, & locus est pœnæ corporali, præualet ille qui reum habet in suis carceribus.*

7 *Si ex delicto commisso per globum igneum, aut lapidem ab vno ad aliud territorium dimissum, vterque iudex procedit, & melior est conditio præuenientis per capturam, si pœna corporalis sit imponenda.*

8 *Si mandatum factum fuerit in vno territorio, & illius executio fiat in alio, vtriusque loci iudex procedere potest.*

9 *Quando duo iudices subsunt eidem Principi, si de iurisdictione contendant, habentur pro priuatis, & ideo pendente huiusmodi contentione nihil innouare possunt.*

Hoc est verum si dubium super præuentione sit probabile; alioquin potest iudex procedere ad vlteriora, licet melius sit adire superiorem.

DVo diuersi casus in hac quæstione considerandi sunt: Primus est, quando non dubitatur de confinibus territoriorum; sed illorum limitatio & terminatio certa est, & per suos limites designata; sed delictum factum fuit in ipsis confinibus, itaut sciri non possit vtrum potius in vno quam in alio territorio fuerit commissum. Et hoc casu locum esse præuentioni inter iudices vtriusque territorij determinat Hieron. de Monte, *tractat. fin. regund. cap. 15. num. 6. & seqq.* Farinac. *quæst. 7. num. 51.* Quia cum vtrumque territorium iniuriam recepisse prætendatur, nec determinatum sit vtrum delictum potius in vno quam in alio fuerit commissum, vterque iudex iniuriam suam, seu sui territorij vt prætendit, vindicare iure poterit, hoc enim casu prout diuersa sunt territoria, ita diuersæ offensiones, si in vtroque territorio, seu partim in vno partim in alio delictum fuisse commissum supponatur, eadémque ratione, si in vno quidem dumtaxat territorio delictum commissum fuerit, sed tamen reuocetur in dubium an potius in vnius iudicis, quam alterius iurisdictione. Sed tamen Baiard. ad Clar. §. *fin. quæst. 38. numer. 14.* dicit hoc esse contra æquitatem naturalem, vt reus duobus in locis pro eodem delicto respondere cogatur, & ideo dicit duos illos Iudices inuicem debere concordare. Quod bonum esset si Iudices faciles se redderent, cum tamen quilibet causam ad suum tribunal spectare contendat. Non decidit igitur istam controuersiam doctrina Baiardi. Rem igitur nos post sequentem casum copiosius exponemus.

Secundus casus est, quando fines territoriorum sunt contentiosi, & quilibet ex Iudicibus concurrentibus prætendit delictum in loco suæ iurisdictioni supposito fuisse commissum, & hoc casu quilibet iudex suam iurisdictionem tuebitur, & in causa procedet, vt dicit Hieron. de monte *dicto cap. 25. num. 8. & sequent.* Sord. *consil. 429. num. 62.* vbi dicit, quod si delictum fuerit commissum in viâ, quæ sit communis inter duo territoria, vterque iudex procedit, & locus est præuentioni. Quod est verum, quando certum est viam esse communem, si enim quilibet prætenderet illam esse sub iurisdictione suâ, & de suo territorio, vterque iudex procederet, vt mox dictum est. His igitur casibus ne iudicum inter se contendentium dissensio reis, aut etiam actoribus noceat, & negotij principalis expeditionem retardet,

Considerandum erit in primis vtrum Iudices subsint eidem principi vel superiori, & hoc casu superior

tior ipse adeundus est, qui controuersiam istam, vel componat vel alia ratione decidat, vel etiam causam ad se euocet, aut vni ex istis duobus iudicibus committat, vt in ea nomine illius tribunalis procedat, ad quod causam de iure spectare declaratur, proue factum fuit in quadam causa in tribunali huius ciuitatis introducta in qua agebatur de mandantibus & mandatarijs, & de alijs complicibus, cum enim causa esset contra aliquos ex ipsis in vno tribunali præuenta, & contra alios coram alijs Iudicibus actum fuisset, tota causa præuia euocatione fuit Iudicibus Curiæ Auenionensis commissa: vt ostendit D. à Laurent. *decis. Auenionen.* 114. *numer.* 5. Et notat Socin. *in cap. postulasti, vers. circa septimum, de foro compet.*

4 Si vero duo isti Iudices contendentes sint in diuersis Monarchijs, & sub diuersis Principibus, videtetur quidem de iure nihil esse innouandum, donec causa contentionis territoriorum non limitatorum, vel si limitata sint donec quæstio illa in cuius territorio delictum patratum sit, fuerit terminata; cum hæc sit quæstio præiudicialis, & per consequens prius terminanda, *c. si iudex laicus, in fin.* & ibi Gloss. *de sentent. excomm. in* 6. Cancet. *lib.* 3. *var. resol. c.* 10. *de content. iurisdict. num.* 59. *& sequentib. & num.* 66.

5 † De consuetudine tamen quilibet Iudex procedit, & suam quilibet tuetur iurisdictionem, non sine magno partium litigantium detrimento: vode si bona delinquentis in vtroque territorio sita sint, vterque iudex condemnabit ad pœnam pecuniariam, si illi locus sit, pro qua & pro litis expensis contra bo-
6 na sita in suo territorio executiones faciet. † Sed quando locus est pœnæ corporali, præualebit ille, qui delinquentem in suis carceribus detinet, cum alius suam sententiam contra personam, quam non habet, executioni mandare non possit. Atque ita intelligenda sunt quæ dicit Socin. *in d. cap. postulasti, versic. circa septimum. De foro compet.* Cæpol. *de seruit. rustic. præd. cap.* 26. *de mari, num.* 20. Farinac. *de Inquisit. quæst.* 7. *num.* 51. Clar. *in praxi, §. final. qu.* 38. *num.* 11.

7 Sicut vterque iudex procedit, quando lapide, sagittâ, vel catapultario globo ab vno ad aliud territorium dimisso, sequitur mors, aut vulnus: Farinac. *dicta quæst.* 7. *num.* 46. iuxta distinctiones & explicationes ibi per ipsum fusè deductas, quas hic repetere superfluum esset: Salgad. *de regia protect. p.* 1. *cap.* 2. *§.* 4. *num.* 14.

8 Eadémque ratione, si mandans & mandatarius sint puniendi, poterit Iudex loci mandati, necnon etiam Iudex loci, in quo mandati executio, & delicti consummatio facta fuit, procedere ad delicti punitionem; non quidem, vt mandans vel mandatarius puniri possint pœnâ ordinariâ delicti consummati per Iudicem territorij in quo mandatum factum & acceptatum est, sed pœnâ saltem extraordinariâ, ratione simplicis mandati & acceptationis eiusdem, nisi ageretur de delicto, in quo solus conatus & affectus punitur pœnâ ordinariâ, tunc enim etiam Iudicem loci mandati illam infligere posse existimat. Quanquam, & ipse pœnam ordinariam delicti à Iudice loci mandati imponi posse censeat, vt ibi per eum *in vers. Quod si fumus*, etiamsi non ageretur de delicto in quo pro solo conatu pœnæ ordinariæ locus est. Vnde cauti debent esse Iudices, qui in loco vbi mandatū factum est, pro homicidio aut alio graui delicto præuenerunt, vt non facilè, nec inconsulto Superiore reum remittant ad Iudicem delicti consummati, vt *ibi* dicit Farin. non obstante quod cognitionem spectare ad Iudicem loci delicti consummati multi DD. existiment, & nominatim D. à Laurent. *dicta decis.* 114. *num.* 6. cum alijs relatis per Farinac. *dicta quæst.* 7. *num.* 47.

Vtrum autem causæ mandantis, & mandatarij; item auxiliatorum & principalis delinquentis, tractandæ sint coram eisdem Iudicibus, quando sunt sub eodem Principe, & vna causa sit de continentiis alterius, satis explicauimus *in quæst. Cuilib. par.* 2. *c.* 153. *num.* 6. *& seqq.*

Cæterum ea regulâ dicti *cap. si iudex laicus, in fin. de sentent. excomm. in* 6. notandum est, quod pendente inter duos Iudices contentione iurisdictionum, si ambo iudices sint sub eodem Principe, nihil est hinc inde innouandum, quia tunc Iudices habentur pro priuatis personis, cum inter se contendant de proprio interesse, ratione iurisdictionis, vt bene probat Cancet. *dicto lib.* 3. *cap.* 10. *de content. iurisdict. num.* 65. 9

Hoc est verum, si Iudex prætendens se præuenisse, haberet aliquod probabile fundamentum suæ præuentionis: si enim prætensio illius non esset probabilis; esset friuola; posset Iudex legitimus ad vlteriora procedere, nonobstante allegata præuentione: Et hoc casu consultius erit illi, qui videt aliam procedere ad vlteriora, recurrere ad Superiorem: ex notatis per Cancet. *d. par.* 3. *cap.* 10. *num.* 68. *& mult. seqq.* vbi explicat quod dicatur hoc casu dubium probabile.

CAPVT XXXII.

ARGVMENTVM.

Quando vnus ex pluribus Iudicibus concurrentibus, siue ambo laïci sint, siue vnus Ecclesiasticus & alter laïcus, præuenit per prolationem sententiæ, vtrum reus postea possit ab alio præuento puniri. Quid si reus in vtroque loco sit contumax, & ratione contumaciæ, aut alia de causa locus sit confiscationi bonorum. Et quid sit agendum, quando contumax purgatâ contumacia & refectis expensis coram altero comparuit, & vtrum statua, seu imago delinquentis in causa hæreseos sit duobus in locis comburenda & Curiæ sæculari tradenda. In complicibus etiam post alterius Iudicis sententiam captis, quomodo sit procedendum, aut si post alterius Iudicis sententiam constet de noua qualitate delicti, ipsum grauius reddente, aut delicti nomen, & naturam in grauius commutante.

SVMMARIVM.

1 *Si vnus ex pluribus iudicibus præuenerit in executione sententiæ capitalis, cessat alterius iurisdictio quoad pœnam delicti.*

2 *Quando duo Iudices diuersarum iurisdictionum simul concurrunt, ratione eiusdem delicti, quilibet bona sui territorij confiscat.*

3 *Si ex peculiari statuto vel consuetudine, bona vnius territorij confiscari debeant, illa confiscatio non*

 potest

potest trahi ad bona alterius territorij, in quo non viget talis consuetudo vel statutum.

4 *Si reus in vtroque Iudicum de præuentione, vel iurisdictione contendentium, tribunali, contumax fuerit, ab vtroque pro delicto contumaciæ mulctabitur.*

5 *Contumax non purgatâ contumaciâ non est audiendus si opponat de alterius præuentione, quia sic ambos Iudices posset deludere.*

6 *Duæ contumaciæ, duo sunt delicta, & duplicem pœnam merentur.*

7 *Reus, purgando contumaciam coram secundo Iudice, vtrum possit deinde opponere, quod lis fuit præuenta coram primo.*

8 *Quando ex statuto contumax habetur pro confesso, & quis citatur coram diuersis iudicibus, cognitionem causæ ad se spectare contendentibus, ab vtroque iudice pro delicto principali, vti confessus condemnandus est.*

9 *Hæreticus, duobus in locis contumax, vtroque in loco condemnatur, & eius statua vtroque in loco comburitur.*

10 *Vtrum sit indistinctè verum, quod statua hæretici, qui contumax est, comburenda sit, & quomodo hoc sit intelligendum.*

11 *Condemnatio & executio in effigiem duobus in locis fieri potest. Intellige si talis sit vtriusque loci consuetudo.*

12 *Vtrum post condemnationem delinquentis adeo causa sit præuenta, vt alius Iudex non possit procedere contra complices.*

13 *Reus, qui in prima tortura non fuit interrogatus de complicibus, vtrum illis repertis iterum torquendus sit.*

14 *Superueniente nouâ probatione qualitatis aggrauantis delictum, vtrum post præuentionem factam per alium Iudicem per prolationem sententiæ, secundus Iudex procedere possit.*

15 *Quomodo procedendum sit, si qualitas superueniens meretur pœnam corporalem, & reus fuit dumtaxat condemnatus ad pœnam pecuniariam.*

16 *Quid si pro vtroque delicto tam principali quam aggrauante superueniente, locus sit pœnæ corporali quomodo sit procedendum.*

17 *Quando pœna non est reiterabilis, si fuerit per vnum Iudicem imposita, alius ad illam imponendam non procedit.*

18 *Secundus Iudex, potest pœnam grauiorem, etiam mortis, illi qui per Iudicem præuenientem punitus fuit imponere, si agatur de homine facinoroso aut delicto enormi.*

19 *Si qualitas aggrauans superueniat post sententiam, poterit noua pœna imponi, si talis sit qualitas quæ nouum titulum delicti producat.*

20 *Qualitas aggrauans, dat iurisdictionem Iudici præuento, quando superuenit ante litem contestatam, vel post, sed ante sententiæ prolationem, secus si post sententiam.*

21 *Si qualitas aggrauans venerit ad notitiam Curiæ post sententiam, distinguendum est vtrum producat nouum delictum necne.*

22 *Pœna & delictum delationis armorum, & vulnerum illatorum, an sint duo delicta, & duæ pœnæ.*

23 *Simplex percussio, & ea quæ fit hominibus coadunatis, sunt duo diuersa delicta.*

24 *Qualitas aggrauans homicidij, potest facere vt ex simplici homicidio transeat in assassinium, vel parricidium.*

25 *Qualitas quæ non auget pœnam, principaliter & de per se, non facit vt sit nouum delictum.*

26 *Quando actio legis Aquiliæ producit pœnam dupli, propter inficiationem, non est noua actio, nouúmque delictum, quod ex negatione proficiscitur.*

27 *Præuentionis exceptio non obstat, quando qualitas aggrauans producit nouum titulum delicti, obstat vero si nouum titulum non producat.*

QVIA superius ostendimus, multis in casibus inter diuersorum tribunalium Iudices præuentioni locum non esse, sed quemlibet ex iudicibus procedere separatim in causâ aduersus delinquentes, nec teneri vnum reos alteri remittere, quæritur nunc: vtrum delinquens in vno ex duobus illis, vel plurib. tribunalibus punitus, iterum coram alio puniendus sit, & qua pœna. Sanè non videtur rationi consentaneum, vt quis duplici pœna pro eodem facto condemnetur. Sed tamen pro integra huius quæstionis resolutione diuersi casus considerandi sunt.

1 In primis enim si pœna capitalis, ab vno Iudice imposita fuerit & executioni demandata, clarum est, non posse per alium posteriorem Iudicem eandem pœnam iterum imponi, cum hoc casu executio, nec retractabilis sit, nec reiterabilis.

2 Similiter si agatur de delicto, in quo locus est pœnæ bonorum confiscationis, quilibet ex istis iudicibus procedet ad bonorum sub sua iurisdictione, & territorio positorum confiscationem: intelligendo tamen hæc procedere secundum terminos propositos, nempe quando delictum tale est, vt in vtroque territorio confiscationis pœnam mereatur. † Si 3
enim ex speciali vnius ex pluribus tribunalis consuetudine, vel statuto, pœna confiscationis intraret, tunc in confiscatione generali non comprehendentur bona sita in alio territorio, & iurisdictione: Addent. ad Angel. *in tract. de malefic. in verb. Et eius bona publicamus, num. 5. versic. Tertia fuit opinio.* Boss. *in prax. tit. de bonor. publicat. num.* 62. Clar. *in prax. crimin. §. fin. quæst.* 78. *num.* 27. Sord. *consil.* 152. *num.* 28. Peregr. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. num.* 137. Farinac. *in prax. quæst.* 25. *num.* 99. Talis autem in multis Galliæ locis pœna confiscationis imponi solet ex speciali consuetudine, quoties locus est confiscationi corporis seu pœnæ mortis, *Qui confisque le corps, confisque le bien*, quæ propterea extendi non debet ad loca, vbi illa pœna non solet infligi: viget autem illa consuetudo in locis omnibus Parisiensi consuetudini suppositis, Bacqoet *des droits de Iustice, cap. 5. num.* 96. & in maiori parte resortus Tholosani, Mayoard. *lib. 8. cap. 85. num.* 2. Et in Burgundia, Chassan. *in consuet. Burg. rubr. 1. §. 5. in verbo,* s'il n'a grace, *num.* 137. *versic. Quidquid tamen,* quem refert Guazzin. *de confisc. conclus.* 13. *ampliat.* 78. *num.* 1. Non tamen habet locum illa consuetudo apud Cœnomanenses, Bituriges, nec in Aquitania, nec apud Andegauenses & Turonenses, nec in Prouinciis, quæ vtuntur iure scripto, Bacquet *dicto numero* 96. Boër. *decis.* 264. *num.* 15. Papon. *lib.* 24. *tit.* 13. *Arrest.* 1.

Hæc quæstio fuit aliàs tractata in Tribunali Rotæ Romanæ, siquidem cum creditores illius, cuius bona propter delictum confiscata fuerant in statu Ducis Florentiæ, curarent capi de pignore bona illius condemnati, sita in ditione Ecclesiastica, obiiciebatur creditoribus quod per confiscationem bonorum, extinctæ erant omnes obligationes illius debitoris; ita vt ipse debitor molestari non posset, sed omnes actiones actiuæ & passiuæ translatæ essent in fiscum, qui mediante confiscatione successerat in bonis illius debitoris. Tamen quia confiscatio non fuerat

fueras facta vigore Iuris communis, sed ex speciali, constitutione Status Florentini, Decisum fuit in confiscatione non comprehendi bona in Stato Ecclesiastico existentia, super quibus Iudices illi nullam habebant iurisdictionem. Et propterea creditores agere posse contra bona existentia in Statu Ecclesiastico, etiam nullis factis diligentiis contra bona Status Florentiæ, iuxta facultatem à Iure datam creditoribus agendi contra bona debitoris sibi bene visa; & ita decisum fuit coram D.Pirouano, *dec.565. par.3.recentior.*

4 Rursus, si agatur de contumacia coram vtroque Iudice incursa, certum est contumaciam illam in vtroque tribunali purgandam esse, & vtrumque Iudicem ad pœnam annotationis, & deinde suo tempore, confiscationis bonorum, (lapso videlicet anno) procedere posse, seu ad alias pœnas contra contumaces introductas, Bart. *in l.sepulchri,num.2.ff.de sepulchr. viol.* Marant. *in specul.p.6.tit. de Inquisitione, n.98.versic. Limita decimo.*

5 Et ratio est, quia contumax non debet audiri nisi purgatâ prius contumaciâ, cum refectione expensarum, *l.sancimus,Cod.de iudic.* Ergo si contumaciam non purgauerit, non potest opponere exceptionem præuentionis, & hoc fine causa tractetur coram eodem secundo Iudice, qui solus procedit, siue coram alio, coram quo etiam contumax fuit. Ratio enim eadem vtroque casu militat, videlicet, quia alioquin esset in potestate delinquentium dolosè pœnas sui reatus effugere. Nam coram secundo Iudice non possent conueniri: quia supponimus processum alibi cœptum esse. Coram primo vero nunquam comparerent, & eâ ratione vtramque deluderent Curiam & crimen inultum remaneret. Cum igitur contumax in vtroque tribunali pro suâ contumaciâ repellatur, in vtroque plectendus pro illâ est, non obstante exceptione præuentionis & litispendentiæ. Et hac ratione nititur Bart. *in dict.l. sepulchri, n.2. ff.de*

6 *sepulch. viol.* † Nec alicui mirum videri debet si duæ pœnæ imponantur, cùm duæ sint contumaciæ & duo diuersa delicta. Neque potest reus dicere, Non debuisti me facere contumacem in secundo iudicio, ex quo semel fueram præuentus in primo: quia cùm lex ipsi præuentionis deneget exceptionem, aliasque præiudiciales; sequitur quod tenebatur comparere coram vtroque, & non comparendo offendit vtriusque iurisdictionem, & ab vtroque Iudice pœnis contumaciæ puniri potest.

7 Sed si reus compareat, & purget contumaciam & expensas contumaciales refundat coram secundo Iudice, & non fuerit contumax coram primo, tunc bene poterit opponere de præuentione factâ coram illo primo iudice, cum eius intersit coram diuersis iudicibus duplici processu diuexari duplicique pœna coërceri, *leg.senatus, ff.de accusat.leg.penalt. §.fin. ff.nauta caup.stabul.* Bart. *in d.l.sepulchri,num.5.* Sed de his diffusius agemus infrà *cap.39. n.9. & cap.40.* maximè *num.15.& sequentib.*

Et præmissa vera sunt, si agatur de pluribus iudicibus inter quos locus esse potest præuentioni; Si enim duo illi Iudices procedere volentes tales essent qui sibi inuicem cedere nollent, quales sunt iudices diuersarum Monarchiarum, tunc frustra de præuentione, etiam purgatâ contumaciâ opponeretur, quilibet enim suam tueretur iurisdictionem, & ad vlteriora procederet, tam contra contumaciam, quam contra delictum principale, in locis vbi contumax habetur pro confesso, vt supradictum fuit: quando videlicet statutum, aut consuetudo salis est, vt ex contumacia ficta oriatur confessio delicti,

8 † tunc enim duplex fit condemnatio, ratione contumaciæ fictæque confessionis, vna videlicet in quolibet tribunali, quia imputandum est reo quod non comparuerit: Bart. *in d.l.sepulchri,n.7.& 8.ff.de sepulchro violat.*

9 Exemplum afferri potest in hæretico, quia pro hoc crimine contumax habetur pro confesso, & contra contumacem subsequi potest effectualis condemnatio ad pœnas huiusce delicti, vt notat Farinac. *de hæresi,q.185.n.93.* Ideo si quis de hoc crimine accusatus, fuerit contumax, & tanquam talis ad pœnam huic crimini debitam vti fictè confessus, fuerit condemnatus, coram duobus diuersis iudicibus, Inquisitoribus videlicet vel Episcopis, eius statua poterit duobus in locis & tribunalibus publicè igne concremari: iuxta tradita per Farinac. *d.qq.185. num.96.*

10 Quanquam hæc praxis procedendi contra statuam seu imaginem absentis & contumacis in crimine hæresis, non ita simpliciter sit admittenda & practicanda, sed in illis dumtaxat locis vbi talis est consuetudo, vt aduertit Pegn. *in director. Inquisit. in §3.modo formandi process.in,fol.mihi 346.col.2.* cujus hæc sunt verba.

Cæterùm quæ de statuâ producendâ, & comburendâ, seu relaxandâ Curiæ sæculari, proximè diximus, nullo iure sunt cauta, neque videtur res admodum antiqua, vt differui, *schol.69.huius tertiæ partis, propè finem,* Iure enim solum cauetur, vt defunctus exhumetur, eiúsque ossa sepultura Ecclesiastica priuentur, *cap. quicunque, de hæret.lib.6.* Nihilominus, res est valdè apta ad desinctorum memoriam damnandam, & timorem incutiendum. Ideo in hoc pro vt in cæteris quæ lege definita non sunt, cuiuslibet prouinciæ laudabilis consuetudo seruanda erit. Nos enim legem non ponimus vbi legem nullam habemus, *Hattenus Pegna.*

11 In casibus igitur & locis vbi hæc combostio statuæ obseruari solet, si reus de hæresi in contumaciam damnatus fuerit, duobus in locis & diuersis prouinciis, combustio ista in effigiem exequi poterit. Idem dicendum de aliis criminibus pro quibus executiones in effigiem fieri soleat, stante tali consuetudine, vtróbique enim fiet executio ista in absentis imaginem, quod tamen iuri communi non esse conforme nos ostendimus *in 1. parte huius tractat. cap.30. num.65.*

12 Alius insuper datur casus, in quo sine dubio iudex alterius iurisdictionis post causam ab alio iudice separati territorij & Monarchiæ præuentam, procedere potest aduersus delinquentem, videlicet, si ipse debitâ quidem pœnâ fuerit per Iudicem præuenientem punitus; sed coram eius complices reus tortus non fuerit, nec in torturâ de complicibus interrogatus, quamuis ex processu primo constaret per informationes de complicibus & sociis. Hoc enim casu poterit nouos iste, & secundus Iudex competens, reum torquere solum ad sciendum socios & complices, ne istorum delictum remaneat impunitum, & de proprio scelere glorientur, cum intersit reipublicæ ne delicta remaneant impunita: Baiard. ad Clar. *quæst.57.num.10.verf. Adde quod licet debita pœna.* † Si enim processum fuisset ad torturam & 13 reus sustinuisset, valdè durum esset, si ipse iterum per alium Iudicem pro eâdem causa torturæ subijceretur. Atque ita decisum testatur Sanfel. *dec.138. num.5.versic. Limitatur etiam.* † Dico hoc procedere, quando in prima tortura de complicibus fuit in- 14 terrogatus; nam si de illis interrogatus non fuisset, posset

posset Præses Prouinciæ, iteratam illi pro habendis
complicibus decernere torturam, cum non sit incoo-
ueniens reum semel tortum, iterum torturæ subiici,
per text. *in l. vnus, §. reus. ff. de quæstion.* Et ita conclu-
dit Sanfelic. *in addit. ad dictam decisionem* 138. *in
fine.*

15 Quod si ab vno Iudice præueniente, reo pœna
imposita fuerit, & executioni demandata, deinde ve-
ro Iudex præuentus, pro eodem delicto principali
pœnam imponere velit, quomodo fieri potest vt pro
eodem facto duplex pœna imponatur.

Respondeo, quod si in nouo & secundo iudicio,
nulla alia qualitas aggrauans fuerit probata, secun-
dus iudex poterit ex causâ pœnam augere, si sit pe-
16 cuniaria, & ita expedire iudicauerit. † Si vero secuo-
dum iudicium meretur pœnam corporalem, & pri-
mus iudex solam indixerit pecuniariam, debebit
reum ad pœnam corporalem condemnare, sed resti-
tutâ pecuniâ per eum exbursatâ pro mulctâ primi
17 iudicij. † Si vero pœna tam à Iudice præueniente,
quam à præuento infligenda sit corporalis, distin-
guendum est. Aut enim pœna reïterabilis est, aut
non. Si reïterabilis, veluti exilij ad tempus, vel ra-
tiqne certi territorij, pœna reïterabitur, & bannietur
ab vtroque territorio, vel ad longius tempus, si tali
18 pœnæ locus sit. † Si pœna noo sit reïterabilis, veluti
amputationis manus, tunc sufficiet pœna per pri-
mum Iudicem, qui præuenit, inflicta: vel etiam se-
cundus iudex, si ita faciendum iudicauerit, poterit
primæ pœnæ corporali per primom Iudicem illatæ
addere pœnam pecuoiariam, quæ supplebit defe-
ctum nimis leuis castigationis factæ per primum. Ita
declarat Maraot. *in specul. tit. de Inquisit. p. 6. n.* 100.
19 † Quod si agatur de viro facinoroso, aot aliqua adsit
grauissima delicti circunstantia, secundus iodex pro
suo arbitrio poterit vel pœnam mortis, vel aliam
delicto condignam pœnam imponere, omnia enim
hæc ex iudicis arbitrio depeodent. Marant. *ibidem
num.* 101.

20 Si vero coram Iudice præoento post sententiam
per præoenientem latam, noua emergat, & ad noti-
tiam Curiæ secundi iudicis deueniat, qualitas ag-
grauans, considerandum verum noua ista qualitas
contineat nouam delicti speciem, & hoc casu noua
pœna imponenda erit; quia nouum erit delictum.
Si vero qualitas sit solum aggrauans, non tamen
oouam delicti speciem produceos, tunc non po-
terit super eodem crimine procedi, oeque ooua
pœna, si prima sufficiens fuerit, à Iudice secuodo
imponi: Farinac. *de Inquisit. quæst. 4. numer. 4. in 3.
ampliat.*

21 Quod autem soperius diximos *cap.* 28. *num.* 14.
Iudicem qui cognoscit cum qualitate delicti magis
aggrauante, licet permiserit se ab alio præueniri,
nihilominus præuenienti præferendum esse, locom
habet quando secundus Iodex vult procedere post
litem inchoatam, vel post litis cooteslationem, aut
post latam sententiam, nondum tameo executioni
demandatam, vt post Bart. *in dict. l. Senatus*, tenet
Anton. Gomes. *lib. 3. var. resol. c. 1. de delict. num.* 27.
22 † Nos autem hic loquimur qoando non solum lis
cœpta fuit, & contestata, ac etiam lata sententia,
nondum tamen executioni demandata, hoc enim
casu distinguendum est (prout mox dictum fuit) in-
ter qualitatem aggrauantem, nouum delicti genus
inferentem, vel noo inferentem, de qua copiosius
agit Farinac. *dicta quæst. 4. in 3. ampliat.* & Sanfelic.
23 *d. decis.* 138. *num.* 6. † Exemplum afferri potest in de-
licto delationis armorum prohibitorum ex statuto,
proclamate, aut alia cooftitutiooe, si enim ex tali

delatiooe seqoatur vulnus, & per conseqoens duo
sint diuersa delicta, tamen confuoduotur & pro vno
reputantur, oisi ex statuto reputeotur vti diuersa, vt
contra quorundam senteotiam tenuit Farioac. *q.* 108.
n. 166. atque ita decisum testatur Capyc. Latr. *decis.*
78. *n.* 7. & 8. Et ratio est; quia delictum delatioois
armorum est tantum præparatorium delicti princi-
palis, ideo cum illo confuodi debet. Angel. *in l. nun-
quam plura, ff. de priuat. delict.* Dixi *nisi ex statuto pro
diuersis reputentur*, propter dispositionem statuti
Comitatus Venaissini, de quo oos egimus, *p. 1. hu-
ius tract. c.* 12. *n.* 21. quo delictum vulneris, aot homi-
cidij commissum turba coadunata, reputatur diuer-
sum cum delicto coadunatioois homioum armato-
rum; quia vnum punitur per Iudices vassallorum,
aliud vero per maiorem Curiam, & propterea oon
esset, illo casu, locus dictæ decisioni Capyc. Latr. 78.
Plura Farinac. *q.* 22. *n.* 20. & de materia punitioois
diuersorom delictorum ad vnum effectum coocur-
reotium, copiosè agit per totam illam quæstiooem,
& propterea dum casus occurret, adeundus erit.
† Aliud exemplum potest afferri de eo, qui ratione 24
simplicis percussionis (etiam semotis terminis dicti
statuti, & coosiderato solum iure communi) accusa-
tus, & condemnatus fuit, pro qua datur iniuriarum
actio. Si vero percussio facta fuerit coaduoata tur-
ba hominum, turbæ illa coaduoatio nouum & di-
stinctum est delictum, quod diuersa actione crimi-
nali cognoscitur: non enim pro coadunatiooe datur
actio iniuriarum; sed actio legis Iuliæ de vi publica,
cuius est alia pœna, vt dicit Sanfelic. *dicta dec.* 138.
n. 7. in fine. Ideo quamois statuto Comitatus, de qoo
mox fecimus mentionem, oon esset agnitum tan-
quam nouum delictum, tamen ex dispositione sola
iuris communis censendom est nouum, & diuersum
à percussiooe: ex notatis per Sanfel. *dicto loco.* Quod
intellige, quando coaduoatio homioum oon fuit fa-
cta ad effectum percutiendi vel vulnerandi; si enim
ad illum effectum facta fuerit, minor pœna confuo-
ditur & absorbetur per maiorem. Et ita procedunt
dicta superiùs ex Farinacio & Capycio citatis *num.*
13. Atque ita limitat ipse Farinacius *dict. quæst.* 108.
num. 167. † Item alia pœna est simplicis homicidij, 25
alia vero si illod committatur in persooam patris:
quia noua qualitas aggrauans, nouum facit deli-
ctum nempe parricidium. Vel si mediante pecuoia
commissum fuerit, tunc enim vocatur Assassioium,
& est oouum delictum, quod grauiorem pœnam
meretur. † Item in actione legis Aquiliæ dum pro- 26
pter iofìciationem datur pœna dupli: negatio illa
non constituit nouum delictum; quia originem &
fundamentum dedocit à delicto principali, qoalitas
autem negationis est veluti quoddam accessorium
illius. Ita exponit Bartol. *in l. denunciasse, §. quid
tamen, n. 5. ff. ad l. Iul. de adulter.* † Vnde concludit 27
quod si agatur de delicti qualitate aggrauante, quæ
illud io nooam criminis speciem transformet; noua
accusatio potest proponi, etiam post sententiam, no-
uaque pœoa impooi: sin minus, oooam actiooem
proponenti obstabit exceptio præuentionis, & rei
iudicatæ, nisi tamen etiam in primo iudicio noua
illa qualitas quæ nunc proponitur, deducta fuisset;
tunc enim iterum in secundo iudicio oppooi oon
potest. Hæc omnia iotelligenda sunt de Iudicibus
eiosdem Monarchiæ: nam si essent Iudices sub di-
uersis Principibus constitoti, quilibet procederet
nulla habita ratione præuentionis factæ per alium,
vt superiùs satis explicatum est.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione facta contra cedentem, vtrum afficiat cessionarium. Et vtrum perempta instantia contra vnum, peremptio noceat alteri ab eo cessionem iurium habenti. Quando directæ actiones efficaces vel inefficaces remaneant apud cedentem, vel transeant ad cessionarium, vel ex dispositione iuris, vel vigore clausulæ, *Ponens in locum suum, &c.* aliarúmve clausularum quæ in cessionum instrumentis apponi solent. Si habens vtiles præuenerit alium, apud quem sunt directæ actiones, vel è contra habens directas præuenerit habentem vtiles, vter ex duobus præferatur. Quid si non adsit præuentio, sed ambo vtróque tempore concurrant. Et quis sit effectus cessionis factæ ad commodum cedentis, vel cessionarij tantum, vel vtriusque, in hac præuentionis materia.

SVMMARIVM.

1 *Cedens non obstante cessione regulariter retinet directas actiones, quarum vigore agere potest contra debitorem cessum.*

2 *Actiones directa, qua remanent penes cedentem, sunt inefficaces nisi interuenerit intimatio cessionis, vel solutio partis debiti, aut litis contestatio*

3 *Heres qui cedit actiones:* & *Senatusconsulto Trebelliano, retinet actiones directas, qua tamen sunt inefficaces, quamvis vnum, ex illis tribus requisitis non interuenerit.*

4 *Lis mota ab herede grauato, post restitutam hereditatem, nullam inducit præuentionem; quia illi potest opponi,* Tu sine actione experiris.

5 *Requisita* in l. 3. C. de nouat. *procedunt in cessione inter viuos, non si facta sit in consequentiam vltima voluntatis.*

6 *Quamvis directa actiones sint infixa ossibus cedentis, & inseparabiles, tamen exercitium directarum transit in cessionarium, si in instrumento cessionis adsint clausula valde pregnantes, licet illa requisita, seu vnum ex ipsis non interuenerit.*

7 *Clausula,* Ponens in locum suum, *operatur translationem exercitij directarum actionum, in cessionarium; secundum aliquos.*

8 *Contrarium tenent aliqui. Sed prior opinio verior est,* vide infra n. 12. & 13.

9 *Si cedens cum clausula,* Ponens in locum suum, *transtulerit in cessionarium expresse, omnem spem & exercitium actionum, nihil sibi retinens, seu reseruans, etiam (& multò magis) in cessionarium transfertur exercitium actionum. Maximè si accedat iuramentum.*

10 *Quando quis coactè cedit actiones, transfert vtiles, nec non exercitium directarum, qua remanent inutiles apud cedentem.*

11 *Procurator cedit Domino exercitium directarum actionum. Item & is qui per sententiam condemnatus est, ad cedendum.*

12 *Quando in instrumento cessionis adest sola clausula,* Ponens in locum suum, *non adiectis aliis clausulis pragnantibus, multi dubitant vtrum sufficiat ad transferendum exercitium directarum. Sed Iudex debet attendere mentem contrahentium, qua ex verbis contractus colligitur.*

13 *Cedens iura sibi quomodocunque, & qualitercumque competentia, adiecto iuramento, censetur etiam exercitium directarum actionum cedere voluisse.*

14 *Quamvis cessio actionum facta fuerit ad commodum cessionarij, & eius periculo, directa actiones remanent efficaces apud cedentem, nisi adsint in instrumento clausula pragnantes, vel interuenerit vnum ex tribus requisitis* in d. l. 3. C. de nouat.

15 *Quando cessio facta est ad commodum solius cedentis, omnes actiones apud eum remanent, cum nihil hoc casu intersit cessionarij.*

16 *Si cessio facta fuerit ad commodum cessionarij, quamvis cedens posset exigere in suis casibus, tamen teneretur quidquid exegisset restituere cessionario.*

17 *Prauentio cedentis est valida & efficax, quando cessio per eum facta fuit, ad suum commodum tantum. Sicut & prauentio per cessionarium cedentis nomine facta valebit.*

18 *In executione rei iudicata cessionarius praefertur cedenti.*

19 *Prauentio cedentis est valida in casibus, in quibus actiones directa apud eum remanent efficaces. In aliis cessionarius non ligabitur prauentione cedentis.*

20 *Actio cedentis consentiente cessionario, prauentionem dat.*

21 *Perempta instantia litis mota per cessionarium, cedens nihilominus agere non potest, quia semel directas amisit per litis contestationem, seu illarum exercitium.*

22 *Cessio quando dicatur facta ad commodum cedentis tantum.*

23 *Quando facta censeatur ad commodum cessionarij tantum.*

24 *Quando cessio dicatur facta ad commodum vtriusque nempè tam cedentis quam cessionarij.*

Si cessio facta fuerit ob certam causam, tunc cessante causa cessat effectus cessionis.

INTENTATA per eum, qui alteri nomen debitoris cesserat, via executiua pro crediti consequutione in vno tribunali, superuenit cessionarius qui coram alio iudice pro eodem credito sibi cesso agere voluit, dicens cedentem agendo sibi præiudicare minimè potuisse; & quatenus potuisset, præuentionem ex alio capite locum non habere, quia videlicet instantia, per cedentem mota, perempta erat: ideo de præuentione inter cedentem, & cessionarium dubitatum fuit. Ad elucidationem huius dubij.

Notandum est in primis, quod etiam post 1
factam cessionem cedens potest agere contra debitorem cessum, & ab eo nominis cessi consequi solutionem, & soluens hoc modo plenam consequitur liberationem, idque vigore actionum directarum quas cedens retinet, non obstante cessione, cum infixæ sint ossibus ipsius, ita vt ab eo diuelli non possint, *leg. 1. §. primo, ff. ad Trebell. leg. 3. in princip. ff. pro socio, l. quis ergo casus* 17. *ff. de pecul.* & *ibi Gloss. finalis,* Osasc. *decis.* 62. *n.* 4. Afflict. *decis.* 335. *n.* 23.

2 Quod tamen locum non habet in certis casibus, in quibus licet cedens retineat directas actiones quæ ab eius persona separari non possunt, illæ tamen actiones directæ sunt inutiles, & inefficaces. Inter quos casus ille est præcipuus, quando videlicet interuenit vnum ex tribus, de quibus *in l. 3. C. de nouat.* quorum primum est, si cessionarius debitori suo intimauerit, & notificauerit suam cessionem. Secundum si debitor cessus partem debiti cessionario soluerit. Tertium si cessionarius agendo, contra debitorem cessum, litem cum eo contestatus fuerit: nam in quolibet ex istis tribus casibus, actiones illæ directæ, quæ à cedente separari non possunt, remanent quidem apud ipsum, sed sunt inutiles, & inefficaces, per text. expressum *in d. l. 3. C. de nouat.* Et benè explicat Osasc. *dec. 62. per totam.*

3 Secundo, actiones directæ remanent inefficaces apud cedentem quando cessio facta fuit in executionem vltimæ voluntatis, ex Senatusconsulto Trebelliano. Nam posteaquàm hæres fideicommissario hæreditatem restituit, quamvis non interuenerit aliquod ex dictis tribus requisitis *in d. l. 3. C. de nouat.* Tamen hæres grauatus qui restituit hæreditatem, non potest actiones directas exercere, quia apud eum inutiles, & sine efficacia remanent.

4 † Vnde sequitur euidenter, quod in istis, & similibus casibus, præuentio cedentis nihil operatur, nec impedit quominus is cui cessio facta fuit agere volens, ex pluribus Iudicibus competentibus, eorúmve notariis, vnum sibi benè visum eligat, cum cedens, aut restituens hæreditatem possit à iudicij limine repelli per exceptionem, *Tua non interest.* Vnde cùm actione careat, non potest in præiudi-
5 cium illius cui illa competit, præuenire. † Sed si ageretur de cessione iurium factâ inter viuos, nisi interueniat aliquod ex dictis tribus requisitis, de quibus *in dict. l. 3.* actio regulariter remanet efficax apud cedentem, qui cum agere possit, eadem ratione ius habet præueniendi: Castrens. *in l. si pater, C. mandat.* Bertazzol. *de Clausul. claus. 19. glos. 4. num. 6.* Crauet. *consil. 191. num. 3. versic. simile videmus.* Trentac. *lib. 3. var. resolut. tit. de solutionib. resolution. 14. num. 1. versic. Secunda conclusio*, Tusch. *Littera C, conclus. 185. num. 27. 30. & 47.*

6 Similiter si in instrumento adsint clausulæ prægnantes, per quas in cessionarium, non solum vtiles, sed etiam directæ actiones translatæ censeantur, non propterea actiones in cessionarium directæ transeunt, sed solum exercitium actionum, & directæ remanent apud cedentem, sed sunt inefficaces, quamvis non interuenerit aliquod ex dictis tribus requisitis *dicta l. 3.* vt tradit Surd. *consil. 22. num. 35.*
7 *& 36.* Rota *decis. 373. num. 32. p. 4. recentior.* † veluti, secundum aliquos si in instrumento cessionis adesset clausula: *Ponens cessionarium in locum suum, & illum constituens procuratorem in rem suam,* Bar z. *dec. Bonon. 27. n. 7.*

8 Et licet contrarium teneat Afflict. *decis. 335. numero 23.* Et ob id de veritate huius sententiæ dubitet Bertazzol. *d. claus. 29. gloss. 4. num. 6. in t. limitat.* dicens hoc præcipuè procedere, quando clausula illa, *Ponens in locum suum*, est destituta aliis clausulis prægnantibus.

9 Ab illâ tamen priori sententiâ, non esse recedendum existimat Trentac. *lib. 3. var. res. tit. de solutionib. resol. 14. n. 1. in secunda conclus.*

Et hæc sententia per Trentacinq. & alios approbata, maximè procedit, quando vltra clausulam, *Ponens in locum suum*, cedens in instrumento cessionis transtulit in cessionarium omnem spem & exercitium actionum, ita quod apud ipsum cedentem nullæ remaneant reliquiæ: Tusch. *dict. lit. C. conclus. 185. num. 41.* Aut si adsit illa clausula, *Nihil sibi reseruans*, *Sans soy reseruer aucune chose*, Merlin. *controuers. forens. centur. 2. cap. 30. n. 16.* Multóque magis si vltra illas clausulas interuenerit iuramentum: Merlin. *d. c. 30. n. 7.*

Sed Rota Romana, *decis. 453. num. 4. parte 4. diuersor.* tenuit, quod etiamsi in cessione adesset clausula, *Ponens in locum suum*, tamen si cessio actionum fiat ex causâ necessariâ, transfertur in cessionarium omne exercitium directarum actionum, quæ apud cedentem remanent inefficaces, veluti cum restitutio fit in vim Senatusconsulti Trebelliani, (de quo mox 10
actum est.) † Vel quando cessio fit per procurato- 11
rem, qui stipulatus est pro suo principali, cui tenetur, & cogi potest restituere, & cedere omnia, & quæcumque iura, qualitercunque nomine principalis sui acquisita, nihil sibi reseruando. Aut si quia per sentētiam condemnatus fuerit iura sua alteri cedere: cum his casibus cessio, & restitutio iurium, & actionum sit necessaria, adeò vt omne ius totúmque actionum exercitium in cessionarium transferatur, Anton. Monach. *decis. Lucens. 37. n. 26.* Sed si cessio iurium facta fuerit ex causâ voluntariâ, Rota *ibidem* tenuit, quod actiones directæ, & efficaces, remanent apud cedentem, non obstante dicta clausula, *Ponens in locum suum, &c.* Nisi interuenerit aliquod ex tribus requisitis *d. l. 3.* Cuius tamen contrarium multi DD. tenuere: nempè, quod sola illa clausula sit sufficiens ad transferendum exercitium actionum directarum in cessionarium, & per consequens quod directæ sint inefficaces apud cedentem, vt ostendit Costa, *de claus. conuention. claus. 14. num. 3.* Mastrill. *decis. 143. n. 11. & 12.* Cens. *in tract. de censib. q. 67. n. 6. versic. Aut in instrumento*, Duard. *de censib. §. 3. q. 16. n. 12.*

Cum igitur videamus decisionem illius quæstio- 12
nis super sola adiectione clausulæ, *Ponens in locum suum*, esse dubiam, & controuersam; hoc saltem concludendum est, quod quando in instrumento cessionis apponuntur alia verba magis prægnātia, veluti si cessum fuerit omne ius, vel cessionarius fuerit per cedentem constitutus actor, exactor, & receptor, aut alio modo colligi possit mens, & intentio contrahentium, vt etiam actionum exercitium remissum fuerit, tunc verum est, directas actiones remanere apud cedentem inefficaces, adeo vt post cessionem agere, aut exigere non possit, licet non interuenerit aliquod ex dictis requisitis *l. 3. C. de nouation.* Quia non est lex dicta verbis & clausulis, sed oportet vt Iudex mentem, & intentionem partium ex verbis colligat: Rota in voto inserto *decis. 373. n. 32. p. 4. recentior. tom. 1.*

Ideo, si cessio facta fuerit de omnibus iuribus, 13
quibuscunque, quomodocunque, & qualitercunque competentibus, adhibito etiam iuramento, hoc casu etiam ius agendi, & actionum exercitium, & ipsa etiam instantia, cessa videtur, cum tamen alioqui specialem requisiuisset expressionem: Giurb. *decis. 107. num. 6. & 7.* Thesaur. *decis. 201. n. 7.*

Sed quando in contractu cessionis, non sunt adhi- 14
bitæ prædictæ clausulæ, aut aliæ prægnantes, locus est regulæ superius allatæ, quod cedens, propter directas actiones, quæ apud illum remanent, potest agere & exigere. Quæ etiam ampliatur, vt locum habeat, quamvis cessio facta fuisset ad commodum cessionarij, & eius periculo, vt decisum fuit apud Thes. *dict. decis. 201*, quem sequitur Trentac. *d. res. 34. de solut. n. 11. versic. Ego ab hac secunda opinione.*

Merlin.

15 Merl. *contron. for. p. 1. c. 31. n. 39.* † Multóque magis, si cessio ad solius cedentis commodum facta fuerit, cum hoc casu nihil interfit cessionarij, si principalis de cuius interesse agitur, experiatur ipsemet aut exigat, cum si exigeret, cedenti restituere exactum teneretur: Gait. *de credit. cap. 2. titul. 3. numero 435.* Quia quando cessio fuit facta ad merum commodum cedentis, censetur potius simplex mandatum ad exigendum, quàm vera cessio iurium; & ideo non obstante illo mandato, cedens potest creditum exigere; Castrens. *in leg. si cum emptore n. 4. circa med. vers. nunc est videndum, ff. de pact.*

Quod procedit, etiamsi interuenisset vnum ex tribus, de quibus *in leg. 3. Cod. de nouationibus*, vt determinauit Rot. apud Merlin. *decision. 25. numero 4. & 5.* vbi agebatur de cessione facta ad commodum vxoris cedentis, ad effectum vt ipsa posset consequi solutionem suæ dotis.

Et cum illa cessio facta esset ad certam causam, nempe vt dos promissa secundo viro solueretur, cessante causa, videlicet soluto matrimonio per obitum secundi viri, cessabat etiam cessio, & ad non causam reducta erat; ideo multò magis actio spectabat ad cedentem ac si cessio facta non fuisset vt post Craueт. *consil. 127.* & alios deciditur *in d. decis. 25. num. 8. & 9.*

16 Si tamen cedens in certis casibus, in quibus exigere potest vigore directarum actionum apud eum remanentium, aliquid exigeret, & cessio respiceret commodum cessionarij, teneretur sine dubio tale exactum restituere cessionario: vt dicunt omnes DD. & maximè Castrens. *in leg. facta, §. si hæres, ff. ad Trebell.* Trentac. *d. resol. 14. de solut. n. 2. in fine 4. concl. versic. Est bene verum.*

Ideo in executione iudicati, præfertur ille qui actiones habet vtiles, cedenti qui habet directas, etiam efficaces. Ratio est quia cum vtilitas & commoditas resultans ab executione, pertineat ad cessionarium, illi dari debet prælatio in executione rei iudicatæ, quæ tendit ad exactionem: Merlin. *dict. c. 31. n. 4. p. 1.*

17 Quibus ita suppositis, facilis erit resolutio dubiorum, quæ inter præuentionem cedentis vel cessionarij, secundùm casuum diuersitatem oriri possunt.

Primo enim, si cessio facta fuerit ad solum commodum cedentis, veluti dum quis constituit procuratorem ad agendum & exigendum, cedens non aufert à se agendi potestatem, & per consequens ipso agente, causa erit legitimè præuenta. Si vero procurator aut cessionarius, seu is cui simpliciter actiones nomine cedentis demandatæ sunt, prius egerit, præuentio quoque efficax & valida erit inducta, ex traditis suprà numeris præcedentibus, cum nemo negauerit vnquà, quin habens actiones vtiles, si præuenerit, præferatur habenti directas, & notant omnes *in l. 3. per illum text. C. de nouat.* quia si cessionarios impedit cedentem per simplicem denunciationem, multo magis per citationem iudicialem: ex quâ oritur effectus veræ præuentionis iudicij, vt sæpè diximus.

18 Secundo, si agatur de executione rei iudicatæ, quamuis cedens præuenitet, sine dubio præferendus erit ille, cui vtiles competunt actiones ex supradictis, *num. 16. versic. Ideo.* Et in his terminis procedunt tradita per Mucach. *decis. Lucens. 37. numero 29. & 30.*

19 Tertio, si cedens, & cessionarios, in agendo simul concurrant, cessionarius cedenti præferendus erit in omnibus illis casibus, in quibus superius dictum est actiones remanere inefficaces, & inutiles apud cedentem. Sed in casibus illis, in quibus diximus actiones efficaces & vtiles apud cedentem remanere, dubitari potest vtrum cedens præferatur, quando cessio facta est ad commodum cessionarij? Et cedentem præferri, censuit Merlin. *dicto lib. 2. cap. 31. num. 39.* Quod tamen apud me dubium videtur: quia si sola intimatio facta per cessionarium impedit cedentem ne agat, *vt in d. l. 3. Cod. de nouat.* Multò magis impediet citatio debitoris, seu oppositio formiter facta contra ipsam per cessionarium, ad cuius commodum facta est cessio. Nisi fortè dicamus imputandum esse cessionario, quod non fuerit diligens in præueniendo cedentem per denunciationem cessionis factam debitori cesso. Itaque propter tanti Viri auctoritatem cogitandum relinquo: nec video quod illud bene colligatur ex dictis Castrens. *in d. l. facta, §. si hæres, n. 4. ff. ad Trebell.*

20 Quarto, si habens vtiles actiones, consenserit vt ille qui directas habet, actionem proponat, præualebit sine dubio Iudicium per hunc intentatum: & producet effectus legitimæ præuentionis per actionem à cedente, nomine, & de consensu cuius suprà intentatam: Olasc. *decis. 62. n. 18.*

Quinto, etiamsi cessionarius, agendo præuenerit, 21 & passus fuerit perimi instantiam, non potest nihilominus actiones suas directas inuito cessionario exercere, etiam per viam præuentionis. Ratio est, quia denunciatio, & litis contestatio, facta in instantia illa quantumvis perempta, retinet saltem vim simplicis denunciationis, quæ sufficit ad reddendas inefficaces directas actiones cedentis, cum hoc sit vnum ex tribus requisitis *in dicta l. 3. C. de nouation.* Ita declarant Bald. *in l. 3. C. mand.* Bertaxxol. *d. claus. 29. gloss. 4. num. 6. versic. Septimo non potest.* Trentacinq. *lib. 3. variar. resolut. tit. de solut. resolut. 14. n. 2. in 6. conclusione.*

Pro complemento materiæ, quæritur quando, & 22 ex quibus cessio dicatur facta ad commodum cedentis, vel cessionarij, vel vtriusque.

Respondetur, tunc cessionem factam dici ad merum commodum cedentis, quando aliquid cessum vel demandatum est, eo modo, vt nudum exercitium actionum transferatur in cessionarium, tota autem vtilitas quæ oritur ex rei debitæ exactione pertineat ad cedentem. Et hoc casu dicuntur potius mandatæ actiones quàm cessæ: veluti, quando aliquis fuit constitutus procurator ad agendum, vel exigendum, nomina & ad vtilitatem cedentis, seu mandantis.

Ad commodum vero cessionarij facta dicitur ces- 23 sio, quando cessis actionibus, seu per viam donationis, seu in solutum dationis, aut alio modo, cedens est omnino liberatus, & nulla remanet penes cedentem actio efficax, neque penes cessionarium regressus aliquis contra cedentem.

Ad commodum denique vtriusque, quando cedẽs 24 non est plenè liberatus per cessionẽ, & si quando cessionarius exigit, talis exactio cedit ad vtilitatem cessionarij, quia recipit solutionem; & cedentis, quia si cessionarius non consequeretur solutionem, non esset cedens liberatus, cum non cesserit nomen periculo, & fortuna cessionarij: veluti, quando cessio fit potius per viam assignamenti, quam dationis in solutum. Ita tres supradictos casus explicat Dominic. Gait. *in tract. de cred. c. 2. t. 3. n. 244. & seqq.* Sfort. Odd. *ad l. 3. C. de nouat. q. 1. art. 17. in 2. inspectione.*

Ex ex supradictis apparet, quando locus sit præuentioni, aut concursui inter cedentem, & cessionarium, tam inter ipsos, quam respectu aliorum.

CAPVT XXXIV.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter adiectum solutioni, & creditorem principalem. Quis dicatur adiectus, quis correus debendi. Vtrum ex actione per adiectum intentata oriatur præuentio? Quid de adiecto in rem suam. Vtrum maritus dicatur adiectus solutioni vel obligationi, quando promissio facta fuit vxori, & pro ea eius marito. Si creditor principalis præuenerit adiectum, intentando prius actionem, quomodo adjectus remaneat exclusus. Quid si adjectus fuerit effectus deterioris conditionis, & vtrum ille qui præsentat chirographum sine alio mandato, habeat potestatem præueniendi. Et de adjecto, qui literas Cambij præsentauit.

SVMMARIVM.

1 *Adiectus solutioni, agere regulariter & per consequens prauenire non potest.*

2 *Adiectus solutioni dicitur, quando alternatiuè & non per copulam solutio illi cum alio principali creditore promissa est.*

3 *Correus omnibus, ius agendi acquiritur, sed adiectis ius tantum solutionem consequendi.*

4 *Quod mihi, aut Titio stipulatus sum, Titius exigere potest, sed pro eo actionem mouere non potest.*

5 *Adiectus non dicitur ratione obligationis quærendæ, sed solùm solutionis recipiendæ gratia.*

6 *Adiectus non potest recipere solutionem, nisi à sponte soluente.*

7 *Adiectus in rem suam, & agere potest, & exigere.*

8 *Facultas data adiecto, non expirat per mortem, quando proprio eius nomine promissio facta est, & tunc agere potest & excipere.*

Adiectus si literas Cambij præsentauerit, illaque acceptatæ fuerint, potest agere contra acceptantem.

9 *Si promissio dotis facta fuerit vxori, & pro ea marito illius, maritus agere potest, & exigere.*

10 *Quando creditor principalis præuenit, intentando prius actionem, statim expirat potestas adiecti.*

11 *Intellige, vt non sufficiat ad excludendum adiectum, simplex propositio actionis, sed vlterius requiratur litis contestatio.*

12 *Facultas soluendi adiecto, expirat si effectus fuerit non soluendo, aut alias deterioris conditionis.*

13 *Qui præsentat chirographum sine alio mandato, verum agere & præuenire possit.*

1 NON inutilis erit hæc præuentionis
consideratio, respectu illius qui solutioni adjectus est. In qua materia generalis regula constituenda est, eum
qui solutioni adjectus est, agere non
posse, & per consequens præuentionem ab eo factam inutilem esse, imò si agere velit, à iudicij limine repellendam esse. † Quod antequam plenius 2
comprobemus, supponendum est in primis, adiectum illum dici, qui alternatiuè, & non per copulam
obligationi iunctus est, veluti si dicatur, *mihi aut
Titio dare spondes.* Nam si obligationi iunctus esset
per copulam, tunc non adjectus, sed correus credendi diceretur: Strach. *in tract. de adiect. qu. 1. n. 25.*
† Correis credendi omnibus, ius acquiritur, & ideo 3
omnes agere possunt, & de præuentione inter ipsos
præcedentibus capitibus actum est, sed adjecto ius
non acquiritur, nisi quoad solutionem recipiendam,
& ad liberandum debitorem, non autem ad agendum. Suid. *dec. 229. num. 29.* Grivell. *decis. Dolan 9.
num. 15.* † Vnde si adjectus agat, inutiliter, & nul- 4
liter agit, quia actione caret; quò fit, vt ex hac inutili actione nullus oriatur præuentionis effectus.
Quod probatur per text. *in leg. quod stipulatus, 10.
ff. de solutionib.* vbi dicitur Titium petere non posse
illud quod ego mihi, vel Titio stipulatus fuimus tamen rectè solui posse. Et in *l. cum qui ita, 56. §. qui
sibi, ff. de verb. obligat.* † vbi dicitur, quod si quis sibi 5
aut filio suo dari stipulatur, personam filij comprehendit, vt ei rectè soluatur, & non quidem acquirendæ obligationis gratiâ; sed solutionis causâ personam filij apprehendisse intelligatur. Sed si soli
filio qui in potestate sit, dari stipulatus sit, tunc filij
persona, obligationi magis quam solutioni applicatur. Idem habetur *in lege finali, §. si ita stipulatus
fuero eod. tit. de verborum obligat.* Ergo hoc casu adjectus non agit, nec præuenit, cum vti carens actione repelli debeat à iudicij limine, ex regula generali
l. si pupilli, §. videamus, ff. de negot. gest. † Cum igitur, 6
adjectus non possit agere, non potest ab inuito solutionem extorquere, sed dumtaxat à sponte soluente solutionem recipere, Cancer. *lib. 2. cap. 6. de
solut. num. 131.* Ergo non potest agendo præuentionem producere.

Sed hæc regula limitatur, vt locum non habeat 7
in adjecto in rem suam, cui non solum recipere solutionem facultas competit, sed etiam ius agendi
datur: Castrens. *in l. liber homo, §. decem, ff. de verb.
obligat.* Cartar. *decis. 126. per totam,* & maximè *n. 5.*
Rota Genuens. *decis. 10. num. 4.* † Aut si adjecto fa- 8
cta fuerit promissio, etiam proprio & priuato eius
nomine, vt fuit decisum in Senatu Neapolitano
apud Sanfelic. *decis. 213. num. 13.* Tunc enim non
solum adjectus; sed etiam illius hæres agere potest,
nedum solutionem recipere, quamuis mors interuenerit, licet aliàs facultas data adjecto expiret morte
ipsius, nec transeat ad hæredes, *l. cum quis, ff. de verb.
oblig. & leg. si stipulatus 3. ff. de solutionib.* quia adjecto nullum ius quæritur, *l. Stichum, §. vsumfructum,
ff. de solutionib.* Cancer. *lib. 2. var. resol. cap. 6. de solutionib. num. 128.* Quod si non essent adjecta verba
promissionis proprio & priuato nomine, tunc facultas recipiendi solutionem non transiret ad hæredes: stantibus autem illis verbis, *proprio & priuato
nomine,* iam non est amplius adjectus; sed principalis. Sicut & in alio casu quem ponit Strach. *in tract.
de adiect. quæst. 11. num. 2.* si quis promittat Mæuio
præsenti & Titio absenti & cuilibet eorum in solidum, tunc enim Titius, non adjectus censebitur,
sed principalis: quia proprio eius nomine stipulatio facta dicitur, cum facta fuerit cuilibet in solidum: quod sequitur Sanfelic. *dicta decis. 213. numero 13.*

Vnde si adjectus præsentauerit alicui literas cambij per illum acceptatas, & is soluere recuset, poterit
actiones suas dirigere contra acceptantem; quia cùm
talis adjectus interesse habeat proprio suo nomine,
dici

dicitur adjectus io rem suam, qui non solum solutionem recipere, sed etiam actiones potest exercere: Castrens. *in l.liber homo,§.decem, ff. de verb. obligat.* Rota Genuens. *decis.10.n.4.* Gratian. *discept.c.49. num.13.* Cæsar Barz. *decis.21.* Plures alios citat & sequitur Anton. de Mario. *lib.1. capite 4. per totum.*

9 Hoc dicebam alias in facti contingentia, quod cum debitor dotis promisisset illam solvere vxori, & pro illa, eius marito, ius non solum recipiendi solutionem; sed etiam agendi marito competebat, tanquam habenti proprium interesse, ac veluti procuratori in rem suam: Fontanell. *de pactis nuptial. claus.6.gloss.1.parte 1.numero 36.fol.mihi 150.& numer.8.9.10.& 38.* Barz. *decis. Bonon. 16. num.2. & sequentib.* Costa *de ratione rata, quæst. 20. num.10.* Cancer. *dicta parte 2.cap 6. de solut.n.131.* Coccin. *dec.402.n.m.3.* fusè Gratian. *discept.forens.49.n.21.* Quamuis fundus ita in solutum datus, admixta persona vxoris, efficiatur dotalis: vt ostendimus *in nostris quæstionib. cursalib.q.52.n.7. vbi delenda est negatiua.* Quamuis etiam hoc casu sint attendenda verba promissionis restituendo dotem, vt *ibidem* diximus, *num.8.* occuoo aliæ clausulæ contractus matrimonij.

10 Inter ipsum autem principalem creditorem, & adjectum, locus est præuentioni, itavt si principalis creditor præuenerit adjectum in agendo, solutio ipsi amplius fieri non possit. Et licet non tractetur de præuentione inter ipsos quoad actionem, cum adjectus simplex agere nequeat, de eâ tamen tractatur quoad solutionem recipiendam, cum adjecti facultas expiret, non solum per expressam reuocationem ipsius factam a creditore, Cancer. *loco citato, num.127.* Sed etiam tacitam, vt dicuot DD. *mox citandi.*

11 Quod tamen ita intelligendum est, vt non dicatur facta tacita ista reuocatio facultatis adjecto datæ, vt solutionem recipere possit, per solam & simplicem citationem factam ad instantiam creditoris, quæ tamen ex illâ induceretur in aliis casibus; sed præterea requiratur litis contestatio, quæ donec interuenerit, non expirat facultas soluendi adjecto, (quæ contestatio quando & ex quibus facta dicatur *sequenti capite* exponemus,) ita declarant Bart. & alij, *in l. si quis stipulatus 57. ff. de solutionib.* Rota Auenion. *decis.149. num.3.* Ias. *in l. cum qui ita 56. §.si quis sibi aut filio,n.12. ff. de verb.obligat.* Castrens. *in l.liber homo.§.decem 2.n.3. ff.eodem tit.* Cancer. *dicta p.2.c.6.de solut.num.125.*

12 Idem dicendum est, si adjectus factus fuerit non soluendo, aut deterioris conditionis, hoc enim casu expirat etiam facultas illi data, vt solutionem recipere possit, *l.cum quis, ff. de solutionib.* Cancer. *ibid. num.126.* Rota Auenion. D.à Laurent. *d. decis.149. num.3.*

13 Quæ autem de adjecto dicta sunt, eadem rationе locum sibi vendicant in eo, qui chirographum repræsentat, mixto mandato crediturus de soluendo sibi, vel illi qui chirographum exhibebit, *Au porteur des presentes,* Is enim cui tale mandatum factum est, comparendo cum chirographo, & agere potest & solutionem recipere, ideo propter mandatum, ampliorem etiam habet quam simplex adjectus facultatem, & est veluti cessionarius ad commodum proprium, etsi nulla alia clausula dationis in solutum, aut similis interueniat: Strach. *de adiect. parte 4. quæst.8. num.8. & sequentib.* cum aliis de quibus Cost. *in tract. de re integr. distinct.82. num.4. & seqq.* Adeo vt talis exhibitor chirographi, quamuis veniens ex longinquis regionibus, non teneatur personæ suæ identitatem probare, quæ per solam chirographi exhibitionem satis iustificatur: Costa *ibidem num.7.*

CAPVT XXXV.

ARGVMENTVM.

Quando & quibus in casibus, præuentio inducatur ex actibus iudicialibus, vltra citationem, veluti per litis contestationem; & ex quibus actibus facta dicatur contestatio. Quando per solam libelli oblationem, & quando per sententiæ prolationem. Et in quibus casibus in præuentione iudiciali attendatur, quis causam habeat tempore antiquiorem. Præuentio quando inducatur inter plures correos credendi. Quando præueniens possit exigere iudicatum data cautione de restituendo, præuento. Inter creditores hypothecarios cui præuentioni locus sit si vnus prior egerit. Vtrum ex duobus creditoribus hypothecariis concurrentibus in eadem data obligationis, itavt quis sit anterior ignoretur, vtriusque æquali priuilegio existente, ille qui fuit diligentior agendo, excludat alium, an vero quilibet eorum pro rata admittatur.

Quæ sit differentia, quoad præuentionem inter actionem de peculio & tributoriam. In obligationibus alternatiuè conceptis, quando oriatur præuentio per litis contestationem Præuentioni, quando locus sit inter plures procuratores ad lites, vel ad negotia constitutos, vel etiam inter eos qui mandatum habent ad præsentandum ad aliquod beneficium. Procurator, post præuentionem causæ, an & quando reuocari possit. Procurator aut Curator Discussionis vtrum reuocari possit postquam deputatus fuit. Per posterius mandatum eidem aut alteri personæ factum, vtrum mandatum primo loco factum censeatur reuocatum.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio non fit, nisi per affirmationem actoris & responsionem negatiuam rei.*

2 *Non qualibet assertio rei sufficit, vt facta dicatur litis contestatio, sed præterea requiritur quod fiat animo litem contestandi.*

3 *Quando quis condemnatur ad fructus perceptos à die litis contestatæ, à quo tempore computari debeant.*

4 *Præuentio exercitij iurisdictionis, fit per solam citationem.*

5 *Præuentio quoad ordinem procedendi, vt sciatur quis prior admittatur ad formandum suum processum;*

oritur ex libelli obligatione, dum de reconuentione agitur.

6 *Si reus proponat exceptiones legitimas aduersus libellum actoris, prius admittendæ sunt & discutiendæ si tales sint quæ impediant litis ingressum.*

7 *Præuentio solum oritur per sententiam, quando duo de eadem re, eâdemque causâ contendunt.*

8 *Qui prius sententiam obtinuit, exequitur contra possessorem, datâ illi cautione de ipsum reuelando in casum futuræ succumbentiæ, si adsit alius concurrens in petitione.*

9 *Præuenisse is dicitur, qui causam habet antiquiorem, quando duo prætendunt eandem rem, ex duabus causis, quæ non sunt inter se incompatibiles.*

10 *Quod si causa illæ originem habuerunt eodem tempore, ille præuentionem habet, qui prius deuenit ad litis contestationem.*

11 *Inter plures legatarios, quibus eadem res legata est, & vnus rem, alter æstimationem consequi debet, electio rei vel pretij datur illi qui præuenit per litis contestationem.*

12 *Quando testator eandem rem in solidum duobus legauit, quilibet virilem habet portionem, & non est inter eos locus præuentioni, & quilibet in tribunali separato agere potest.*

13 *Si ex pluribus reis credendi, vnus præuenerit litem contestando, solutio alteri correo fieri non potest.*

14 *Idem locum habet, si vnus ex correis iuramentum detulerit debitori, quia hoc delatio iuramenti, vim habet contestationis.*

15 *Præuentio non datur, quando non agitur de eâdem re, sed diuersa.*

16 *Præuentio non oritur per litis contestationem, sed sententia expectanda est, quando plures eandem rem petunt ex diuersis causis seu prætensionibus.*

17 *Præuenientis in actione noxali melior est conditio, si prius sententiam reportauerit, non tamen ex eo præiudicatur iuribus alterius simile interesse habentis.*

18 *In actione de peculio, præuentio oportet vt fiat per sententiam, nec sufficit quod per litis contestationem.*

19 *In actione tributoriâ non est locus petitioni solidi, nisi aliis tacentibus, ideo qui præuenit cauere debet de restituendo si alij petant.*

20 *Inter creditores hypothecarios, præfertur ille qui prior est tempore, etiam quoad horam & momentum.*

21 *In dubio autem præfertur causa onerosa, & causa dotis, quæ fisco fauorabilior est.*

22 *Si creditores hypothecarij sint omnino pares in tempore & priuilegio, præfertur ille, etiam ad totalem alterius exclusionem, qui fuit diligentior in adipiscenda possessione rei hypothecatæ; reprobatâ Thesauri iunioris sententia.*

23 *In alternatiuâ rerum, debitor amittit ius eligendi, si passus fuerit se præueniri per litis contestationem.*

24 *Facultas eligendi in debito alternatiuo, non amittitur per simplicem litis contestationem, sed tantùm per sententiam, quando oritur à lege, vel procedit ex vltimâ voluntate.*

25 *Inter plures procuratores ad lites constitutos, præuentio non oritur per citationem, sed per litis contestationem.*

26 *In procuratoribus ad negotia, ille dicitur præuenisse qui prius negotium aggressus est, nec attendenda est hoc casu litis contestatio.*

27 *Etiam si litis contestatio nullitate laboret, non eo minus procurator censetur præuenisse, ad exclusionem aliorum procuratorum.*

28 *Si plures fuerint constituti procuratores ad præsentandum nomine Patroni ad beneficium, vno ex illis præsentante, alij sunt exclusi, quamuis huius præsentatio non sit sortita effectum.*

29 *Poterit tamen hoc casu procurator præuentus, aliam & secundam præsentationem facere, cumulatiuè.*

30 *Nisi tamen primus procurator, secundum præuenerit, faciendo posteriorem cumulatiuam præsentationem antequam secundus illam faceret.*

31 *Inter procuratores plures constitutos in solidum, non est locus præuentioni, quando adiecta fuit clausula*, Ita quod non sit melior conditio occupantis.

32 *Præuentioni locus non est inter plures procuratores sine clausula solidi constitutos, quia vnus sine alio exercere non potest: vnde si agat, non præuenitur causa.*

33 *Procurator per contestationem efficitur dominus illius litis & instantiæ, sed non diuersæ.*

34 *Procurator qui litem occupauit per contestationem, non potest sine iusta causa reuocari.*

Procurator dominus litis effectus, potest se opponere constitutioni secundi procuratoris.

Idem dicendum est de curatore discussionis, qui si præuenerit, non potest mutari sine causa legitima.

Per secundum mandatum factum eidem personæ vtrum censeatur reuocatum primum.

SÆpius diximus ex citatione solâ præuentioné oriri. Quod verum est, quando contentio est de sola præuentione inter Iudices. Sed quia quæstio præuentionis aliis etiam de causis agitari solet, quæ quotidie in praxi occurrere solent, ideo materia ista ampliorem desiderat explanationem.

Supponendum itaque in primis est, litis contesta- 1
tionem non prius fieri, quam proposito per actorem
libello, subsequatur responsio rei, siue confitendo, si-
ue negando, siue dubitando: DD. *in cap. venerabilis,*
& maximè Abb. *n.* 13. Dec. *num.* 80. *de except.* Nicol.
Caluol. *in praxi.* §. *litis contestatio, conclus.* 1. *num.* 5. *&*
sequentibus. † Adeò vt non sofficiat talis qualis re- 2
sponsio, sed illa fieri debeat, animo litem contestan-
di: Innocent. *in cap. vnic. num.* 1. *de litis cont.* Bart. *in*
leg. si domus. §. *in pecuniâ, num.* 12. *ff. de legat.* 1. *& in l.*
vnic. num. 14. & *ibi* Angel. *num.* 4. *Cod. de litis contest.*
† Vnde cum nuper quædam causa à multis annis 3
penderet in Rotâ, in qua datus fuerat libellus, & su-
per admissione illius fuerat diutius litigatú: deinde
longo pòst tempore lata sententia, per quam posses-
sor condénatus fuerat ad omnes fructus per eú per-
ceptos à die litis contestatæ restituédos, quia respó-
sio ad articulos, seu petitioné actoris, facta fuerat per
reum modico tempore ante latam sententiam, fru-
ctus non fuerunt liquidari à die litis motæ, sed à
die illarum responsionum factarum per possessorem
reum conuentum, & actor, qui multos fructus præ-
tendebat, sua spe delusus remansit: ex traditis per
Marant. *in specul. p.* 6. *memb.* 10. *de litis contest. num.* 3.
Gaill. *lib.* 1. *obseru.* 73.

Hoc ita supposito, Prima proponitur conclusio. 4
Quotiescunque tractatur de præuentione exercitij
iurisdictionis inter plures habentes iurisdictionem
cumulatiuè, præuentio causæ per solam citationem
fit, per text. *in l. vbi accept. ff. de iud. leg. si quis postea-*
quam 7. *ff. eod. tit.* † Vbi dicitur, eum qui pòst citatio-
nem

nem factus est miles, forum postea in praeiudicium causae praeuentae mutare non posse, quod nos alio in loco abundè explicauimus.

5 Secunda conclusio. Quando tractatur de praeuentione quoad ordinem procedendi, videlicet si tractetur inter duos litigantes quorum vnus vult audiri in suis rationibus ante alium, ille dicitur praeuenisse, qui prius libellum proposuit, *l. qui prior.* 19. *ff. de Iudic. l. in tribus,* 14. *ff. eodem tit.* & explicat Bartol. *in d. l. qui prior, num.* 3. † Si tamen reus post da-

6 tam ab actore petitionem, producat exceptiones impeditiuas litis ingressus, articuli rei continentes huiusmodi exceptiones, debent prius ad probandum admitti: Rota Auenion. *decis.* 94. *num.* 1. In terminis vero reconuentionis, procedunt quae ex illa *leg. qui prior*, dicta sunt, videlicet vt prius admittendi sint illi articuli, qui porrecti sunt pro parte eius, qui diligentior fuit in proponendo actionem suam. Barb. *in d. l. qui prior.* vbi fusè totam materiam reconuentionis examinat, & nos aliquid postea dicemus, *cap.* 38. *infrà.*

7 Tertia conclusio. Quando duo contendunt inuicem de eadem re, & ex eadem causa, ille dicitur praeuenisse quoad suae petitionis consequendum effectum, qui prius sententiam obtinuit. Quia cum impossibile sit vtrumque fouere bonum ius, sequitur omnino expectandam esse sententiam, vt saltem praesumptiuè sciatur, quis vtatur meliori iure: quia ex parte eius qui sententiam fauorabilem obtinuit, militat praesumptio boni iuris, *l. cum idem* 57. *ff. de petit. haereditat. l. is à quo* 57. *de rei vendicat.* † Vbi si duo

8 eandem rem petant, possessor cogitur rem illi restituere, qui prius sententiam pro se obtinuit, data tamen cautione de rem illam restituendo alteri, si illam in futurum euinci contingeret; cum ea ratione, & possessori per cautionem consultum sit, & alteri petenti, cuius res salua fit aduersus eum à quo se praeuenti passus est.

9 Quarta conclusio. Quando duo praetendunt eandem rem ex duabus causis & praetensionibus, quae non sunt ad inuicem incompatibiles; sed ambae possunt esse verae, & causae illae originem habuerunt diuersis temporibus, ille dicitur praeuenisse, qui causam habet tempore antiquiorem. Probatur in *leg. in operis* 26. *ff. locat.* vbi si quis operas suas duobus locauerit, ille qui prius operas conduxit, secundo conductori praeferendus est, quia tempore prior est & praeuenit.

10 Quinta conclusio. Retento eodem themate praecedentis conclusionis, nempè quando duo praetendunt eandem rem ex duabus causis quae simul subsistere possunt, sed illae causae originem habuerunt eodem tempore, tunc illi suffragatur praeuentio, qui prius deuenit ad litis contestationem, *l. si plurib.* 33. *ff.*

11 *de leg.* 1. † Vbi si eadem res duobus legetur, & testator ex scriptura manifestè declarauerit, vtrumque eorum, solidum accipere voluisse, tunc vni pretium, alteri res ipsa assignatur; electione rei, vel pretij seruanda ei, qui prior de legato siue fideicommisso litem contestatus est: quem text. bene explicat Ioan. Anton. Bellon. *in tractat. de iure accrescendi, cap.* 5. *quaest.* 13. *num.* 30. 31. & 45.

12 Si vero manifestum non sit, testatorem solidum vnicuique legare voluisse, tunc quilibet virilem obtinebit portionem, neque locus erit praeuentioni, imò quamuis ambo diuersis agant actionibus, vnus videlicet actione ex testamento, alter vero rei vendicatione, aut etiam quilibet actionem suam personalem, vel singuli rei vendicatoriam proponant, quaelibet actio separatim procedet, & curret marte suo, nulla inter ipsos inducta praeuentione, vt probatur euidenter per text. *in d. leg. si pluribus* 33. *in principio,* & tradita per Ioann. Anton. Bellon. *dicto cap.* 5. *q.* 13. *a. num.* 13.

Eâdem ratione, si vnus ex duobus reis credendi 13 debitorem in ius vocauerit, & litem cum eo contestatus fuerit, ex eo oritur praeuentio, & praeoccupatio, adeo vt promissor post litem cum isto contestatam, nō possit alteri correi credendi, seu stipulandi, soluere, vel solutionem offerre, *l. ex duobus* 16. *ff. de duob. reis.* Bart. *in l. duob.* 28. *n.* 1. *ff. de iureiur.* † Vbi dicit 14 hunc etiam locum habere in iureiurando ab vno ex correia delato, quod scilicet noceat alijs correis credendi, siue socij sint, siue non, quia iuramentum habet vim litis cōtestationis, ergo sicut correus credēdi praeuenisse dicitur litem contestando, ita & iuramētum deferendo. Quod etiam confirmatur per text. *in l. fideicom.* 11. §. *plerumque, ff. de leg.* 3. vbi dicitur quod si testator eandem rem pluribus reliquerit, & de omnibus senserit, omnes fideicommissum relictum petere quidem poterunt, (quia omnium interest,) sed tamen si vnus praeueniat (intellige per litis contestationem) totum consequetur, ita tamen vt caueat in fauorem soluentis, pro eius indemnitate erga collegatarios, casu quo in futurum idem petere velint, ne bis idem soluere cogatur, & hoc siue dicti collegatarij sint socij, siue non. Quae tamen sunt intelligenda iuxta distinctionem per nos superius allatam *cap.* 13. *num.* 18. 19. & 20.

Sexta conclusio. Quando duo non petunt eandem rem, sed agunt ad res diuersas, tunc nulla datur praeuentio, quae non est attendenda quando agitur de duabus rebus & petitionibus diuersis & separatis, & tunc quaelibet causa currit Marte suo: Gratian. *discept. forens.* 394. *num.* 14. & diximus *par.* 1. *huius, & tract. cap.* 10. *num.* 17. 15

Septima conclusio. Quando duo petunt eandem rem ex diuersis causis, & diuersis praetentionibus, non datur aliqua praeuentio per litis contestationem, multóque minus per simplicem in ius vocationem seu citationem; sed expectanda est sententia, quę est causa immediata executionis, & ille qui prius sententiam obtinuerit, dicetur praeuenisse, & in executione praeoccupasse, sed iudicis officium erit, vt iste praeueniens in executione, caueat de euictione ex suo facto proueniente. † Exemplum habetur, *in* 16 17 *l. si quis à multis* 14. *ff. de noxalibus actionib.* vbi dicitur, quod si quis ob noxam eiusdem serui, à pluribus conueniatur, melior est praeuenientis conditio, quia idem seruus omnibus tradi non potest, sed seruus ei debetur, qui prior ad sententiam peruenit, & ei qui postea vicerit, & per sententiam ab alio se praeueniri passus fuerit, actio denegabitur iudicati. Reseruabitur tamen praeuento, ius agendi aduersus eum qui prior sententiam obtinuit, & executioni demandari fecit: vt colligitur ex Gloss. *in dict. leg. si quis à multis. in verbo, meliorem.* & probat text. *in leg.* 2. *ff. si ex noxali caus. agat.* Quamuis enim Ofilius I.C. existimasset, noxae vni facta deditione, caeteris noxalem actionem perimi, recepta tamen illius sententia, decisum fuit *in dict. leg.* 2. noxae deditum, ex praecedentibus causis minimè liberari, sed noxam caput sequi, etiamsi in fauorem alterius deditio facta fuerit. Quod & *in eadem l.* 2. aduertit Fulgosius.

Item, & in actione de peculio, melior est occu- 18 pātis conditio, non quidem eius qui per litis contestationem, sed dumtaxat qui per sententiam praeoccuperit, adeo vt quamuis vnus ex creditoribus prios litem contestatus fuerit, si tamen alius in litis contestatione

testatione præuentus, sententiam prius obtinuerit, meliorem suam fecerit conditionem, nulla habita ratione anterioris contestationis, *l. si vero* 10. *ff. de peculio.*

19 Attamen in actione tributoria secus est, quia in hac non singulis ius totale, quoad executionem competit, imò tributio fit pro rata eius, quod cuique debetur. Ideo si vnus creditor in Iudicio compareat desiderans sibi integram adiudicari portionem, solidum quidem nullo alio concurrente assequetur. Sed quoniam fieri potest, vt alius quoque, vel alij compareant in futurum rei peculiaris creditores, cauere debet creditor iste præueniens, pro rata se refusurum, si forte alij emerserint creditores, vt probatur per text. *in l. procuratoris* 5. §. *fin. Digest. de tributor.*

20 Verum supradicta, quæ de tributoria dicta sunt, non ita simpliciter procedunt, quando agitur de duobus, aut pluribus creditorib' hypothecariis, quia licet vera, & generalis sit regula, inter plures ex ipsis concurrentes præferendum esse illum, qui tempore prior est, quando de anterioritate constat, adeo vt sufficiat creditori, quod eius hypotheca aliam per horam, imò & per momentum præcedat, quamvis anterioritas illa per solam testium depositionem comprobata fuerit; Pacif. *de Salu. interdict. Inspect.* 3. *cap.* 2. *num.* 451. Et in dubio præferatur illa hypotheca, cuius instrumentum prius reperitur ordine scripturæ in libro notarij, quando videlicet vtrumque ab eodem notario rogatum fuit: Negus. *de pignorib.* 2. *memb.* 5. *partis*, *n.* 31. *& multis seqq. & secundæ partis memb.* 4. *n.* 109. *&* 110. Pacif. *de saluian. in-*
21 *terd. loco cit. n.* 432. *& seqq.* † Et causa lucratiua in dubio causæ onerosæ postponatur, Capyc. *decis.* 78. *n.* 7. Asinius *de execut.* §. 7. *cap.* 47. super quo tamen videndus est Gabriel. *consil.* 82. *num.* 1. *& sequentib.* & maximè *num.* 6. *lib.* 1. Dominic. Gait. *in tract. de credito cap.* 4. *num.* 1235. *& multis sequentib.* similiter & quando res versatur in dubio, dos sit aliis creditis præferenda, vt notatur per Menoch. *de arbitr. cas.* 48. *n.* 35. & in specie tradit Negusant. *de pignorib.* 4. *membro secunda partis num.* 108. vbi amplius dicit, nempè quod in dubio dos, ipsi fisco quantumvis alioqui priuilegiato præferenda est, quod etiam affirmat Barbos. *in leg.* 1. *p.* 7. *maximè n.* 16. *in secunda concl. ff. solut. matrim.*

22 Hoc tamen verissimum est, quod ex duobus creditoribus hypothecariis qui sunt in tempore æquales, adeo vt nesciatur quis præuenerit, hypothecam contrahendo, seu acquirendo, potior sit, & præferatur ille, qui præuenit, non quidem in citatione, litis contestatione, vel sententia, sed in sententiæ executione, & possessionis adeptione. Ideo cum nuper creditor quidam hypothecarius, de cuius hypothecæ anterioritate quoad tempus dubitabatur, ad me recurrisset, consului, vt quia facti erant incantus, seu subhastationes, & res hypothecata sibi in auctione publica vti plus offerenti liberata, illius rei quanto citiùs, auctore Prætore possessionem acciperet, & quod si deinde ab alio concurrente creditore conueniretur illum repelleret, illique stante dubio anterioritatis suæ hypothecæ, tunctâ possessionis adeptione præferretur. Hæc est doctrina Bartoli, Salycet. & aliorum in *l. & quæ nondum*, aliàs *l. si fundus*, §. *si duo*, *ff. de pignorib.* Qui volunt quod quando non apparet cui primò, & secundò res fuit obligata, tunc illa res cuilibet creditori obligata manet in solidum, & quilibet poterit agere pro suo credito in solidum, contra extraneum possessorem, si diuersis momentis, & diuersis verborum conceptionibus duæ obligationes factæ sint, licet de prioritate non constet. Nam si eodem tempore & sub eadem verborum conceptione, non duo, sed vnum tantum esset creditum; sed tamen si vnus ex ipsis contra alium concreditorem agere velit, melior erit præuenientis conditio, & ille qui præuenit in acquirenda rei hypothecatæ possessione, stante dubio anterioritatis hypothecæ, alium exceptione repelleret. Negusant. *de pignorib. in* 5. *memb. parte* 2. *num.* 31. *in fine.* Et probatur *in l. si debitor. ff. eod. tit.* Vnde non possum assentiri eruditissimo Thesauro Iuniori, qui hoc in casu creditum pro dimidia, inter vtrumque creditorem censuit esse diuidendum quoad executionem, stante dubietate vtriusque hypothecæ, *lib.* 3. *quæst. forens. quæst.* 106. cum contra ipsum valdè vrgeant iura prædicta, imò & rationes quas ipse in contrarium deduxit, quibus satisfecisse non videtur, & potius ex quadam æquitate quam de rigore iuris negotium illud terminare voluisse.

Septima Conclusio. Quando debitor alternatiuè vnum ex duobus soluere obligatur, & sic sumus, non in alternatiua personarum, sed rerum, aut quando vnum est in obligatione, & aliud in solutione, seu facultate soluendi, si creditor præuenerit per litis contestationem, debitor amittit facultatem alterum membrum ex alternatiuis eligendi. Exemplum: Si quis stipulatus fuerit decem in melle, & sic non in quantitate certâ, & taxatâ, solui quidem potest per debitorem mel creditori loco pecuniæ, sed si creditor præueniat debitorem, petendo ab ipso pecuniá, & facta fuerit litis cõtestatio, vel aliquis alius actus qui sit loco litis contestationis, debitor amittit electionem soluendi mel loco pecuniæ promissæ, text. est *in l. si quis stipul. fuerit decem in melle* 57. *ff. de solutionib.* quem textum explicat Cancer. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 6. *de solutionibus*, *n.* 85. *& multis sequentib.* Surd. *consil.* 225. *n.* 5. *&* 6. ad quos, & ad dicta commoniter *in d. l. si quis stipulatus* 57. semper recurrendum erit, cum hæc non sit propriè materia nostra. 23
† Sed tamen regula generalis illius legis limitanda est, vt non procedat, quando alicui ius eligendi alteram alternatiuæ partem, competeret ex dispositione legis, vel ex vltimâ voluntate, tunc enim facultas eligendi non amitteretur per litis contestationem, sed duraret vsque ad sententiam: vt docet Cancer. *d. c.* 6. *de solut. n.* 92. 24

Octaua Conclusio. Quando plures ab aliquo constituti fuerunt procuratores, inter ipsos præuentioni locus est, & melior est occupantis conditio, non quidem per simplicem citationem, etiam executioni demandatam, sed per litis contestationem. In hoc enim differunt procuratores à iudicibus, quod iudices præueniunt, per quemcunque actum iudicialem, inter quos primum locum obtinet citatio executioni demandata, & effectum sortita, Gloss. *in cap. cum plures, in verbo, inchoantes, de offic. iud. deleg.* Mascard. *de probat. concl.* 1232. Præuentio *n.* 6. & diximus *p.* 1. *in cap. de citatione*, *& alibi sæpius.* Sed inter procuratores non sufficit ad præuentionem citatio, nisi etiam litis contestatio subsequatur, *cap. si duo de procurat. in* 6. Et ita intelligo tradita per Hering. *de fideiussor. cap.* 20. §. 36. *n.* 5. 6. *&* 7. vbi dicit, vno ex pluribus procuratoribus præueniente, seu præoccupante causam, alium censeri reuocatum, vt locum habeat si præuentio facta fuerit per litis contestationem, & non antea: Mascard. *de probation. d. conclus.* 1232. *n.* 15. 25

Sed hæc cum moderamine intelligenda sunt, Primo enim locum habent dum agitur de procurato- 26

ribus

tibus ad lites, secus si agatur de procuratoribus ad negotia: in his enim cum nulla interuenire possit litis contestatio, præuenisse sufficienter illum procuratorem dicimus, qui actum aliquem fecerit circa negotium sibi commissum, statim enim res desinit esse integra, perinde ac si alter procurator reuocatus fuisset: Franc. *in cap. si quem* 8. *in princ. num.* 3. *de procurat. in* 6. per text. *in leg.* 1. §. *cœpisse, ff. de pollicitation.*

27 Secundo. Quod diximus procuratorem præuenisse per litis contestationem, ampliatur vt procedat, quamuis contestatio nulliter facta fuisset quia licet respectu iudicum, non oriatur præuentio iurisdictionis ex actu nullo, *cap. penult. de foro compet.* Franc. *in dicto cap. si duo, in princip. colum.* 1. *circa med. de procur. in* 6. tamen inter plures procuratores, præuentio ad exclusionem aliorum ab executione mandati ad lites oritur ex actu etiam inualido, vt *ibidem* Francus
28 notat. † Vnde si quis plures constituerit procuratores ad præsentandum in beneficio, cuius sibi ius patronatus quæsitum est, vnus autem ex procuratoribus aliquem præsentet; sed præuentio non sortiatur effectum, forsan ex eo, quod talis præsentatus renunciauerit præsentationi, vel alias illam acceptare noluerit, non tamen alius comprocurator poterit actum præsentationis exercere, cum à primo præuentus fuerit, licet per præsentationem effectum non sortitam: Viuián. *in tract. de iurepatr. lib.* 5. *c.* 6. *n.* 18.

29 Verum est tamen, quod si adhuc duraret tempus patrono assignatum ad præsentandum, secundus procurator, non obstante præuentione primi, posset aliam præsentationem facere, illam cum primâ iam facta cumulando, dummodo ageretur de iurepatronatus laïcali in quo licita est variatio cumulatiua, in qua collator potest alterum ex præsentatis eligere, *cap. quod autem, de iure patronat.* quod per nos fuit expositum, *in quæst. benefic. parte* 1. *cap.* 118. *num.* 21. Viuian. *num.* 8. *loco citato, nempe, lib.* 5. *cap.* 6. *de iure patron.*

30 Ideo cautela est, vt procurator qui præuenit, si velit euitare præsentationem secundi, faciat duas præsentationes, vnam post aliam, & vnam alteri cumulando, hâc enim ratione excludet cumulatiuam secundi procuratoris præsentationem, quia factâ semel variatione, licita non est noua in patronis laicis etiam cumulatiua variatio, Viuian. *de iurepatr. lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 46.

31 Tertio inter procuratores præuentio locum habet, quando in mandato adest clausula, *in solidum*, vel alia similis, veluti si quis duos constituerit procuratores, *& quemlibet ipsorum*. Gratian. *discept. forens. cap.* 101. *num.* 15. *& multis sequentib.* Nisi tamen esset adjecta illa clausula, *Ita quod melior non sit conditio occupantis.* Stante enim hac clausulâ in mandato appositâ, non erit locus præuentioni inter plures procuratores constitutos etiam in solidum, Gratian. *ibid. num.* 58.

32 Quarto, non erit locus præuentioni inter plures procuratores simpliciter constitutos sine clausula solidi, aut alia illi æquiualenti: nam quando tales clausulæ non fuerunt appositæ in mandatu, vnus sine alio exercere non poterit: vt *ibidem* exponit Gratian. *num.* 1. 2. *&* 3. Ideo in illis casibus, in quibus vnus ex procuratoribus, sine alio alio agere non potest, si tamen agat, nulliter agit, & per consequens, ex huiusmodi actione, causa quoad tribunalia non dicitur legitimè præuenta, cum ex actu nullo non oriri præuentionem quoad iudices, superius & multis aliis in locis huius tractatus dictum sit.

33 Quinto per litis contestationem à procuratore factam adeo dicitur facta præuentio, & præoccupatio, vt ipse fuerit effectus dominus litis, quoad illam causam & instantiam, non tamen quoad diuersam causam, nec quoad aliam instantiam. Vnde si procurator in primâ instantiâ comparuerit & præuenerit, cessat effectus præuentionis regulariter in secunda, nisi illi clausulæ prægnantes mandati suffragentur, Marescot. *lib.* 2. *var. resol. c.* 62. *n.* 7. Cum limitatione tamen prædictâ, nisi videlicet clausulæ mandati prægnantes assistant præuentioni etiam in aliâ instantiâ, veluti si mandato adsit clausula *Releuans, &c.* Quia illa clausula operatur satisdationem iudicio sisti, & iudicatum solui, ideo hoc casu procurator efficitur Dominus litis quoad omnes instantias, si per litis contestationem præuenerit in vnâ: Add. ad Ludouis. *decis.* 548. *num.* 12.

Alius præterea ex procuratoris præoccupatione 34
resultat effectus, nempe quod procurator, qui per litis, contestationem fuit effectus Dominus litis non potest sine iustâ causâ reuocari, *cap.* 2. *de procurat. in* 6. Tenet tamen reuocatio, si nihil opponatur in contrarium, Seraphin. *decis.* 195. *num.* 1. Quod fusius explicat dicta Addit. *ad Ludouis. decis.* 548. *num.* 13. *&* 14. Quando autem procurator reuocatur lite pendente, talis reuocatio debet intimari parti, & ipsi procuratori in causâ constituto, alias si tanquam talis citetur, sustinebitur citatio, & omnis processura inde dependens in præiudicium eius qui procuratorem illum constituerat: Rota, *decis.* 253. *n.* 7. *&* 8. *par.* 7. *recentior.* Gratian. *discept.* 18. *num.* 37. Quando autem per secundi procuratoris constitutionem primus censeatur reuocatus? fusè exponit Add. ad Bonat. *decis.* 723. *num.* 7. vbi aduertit non censeri reuocatum, si in secundo mandato adsit clausula, *citra reuocationem*: subdens quod per constitutionem secundi in causâ speciali, non censetur reuocatus primus, qui fuerat constitutus in causâ generali, nec è contra. Et quod intimatio non est necessariò facienda procuratori reuocato si reuocatio, siue expressa siue tacita per constitutionem secundi, deuenerit ad eius notitiam, vt *ibi* per eum *n.* 15. Sed hæc non tangunt materiam nostram, ideo ad illum locum lectorem remittimus.

Non tamen abs re erit, duo circa hanc materiam notabilia subiungere. *Primum* est, quod constituto secundo procuratore, primus qui est effectus dominus litis, potest se opponere pro interesse sui honoris: vt probat Addit. ad Ludouis. *dicta dec.* 548. *n.* 14. *in fine*, quia quoad hoc res non est integra, postquam procurator fuit effectus dominus litis: Gaitus *de credito, cap.* 2. *tit.* 7. *n.* 2425. Costa *de re integr. dist.* 66. *num.* 5. Ideo in facti contingentiá, cùm communis multorum debitor fecisset mandatum cuidam procuratori, qui litem fuerat contestatus, & adueniente concursu creditorum, fuerat per Iudicem consentientibus creditoribus deputatus curator ad litem illam; Dixi iure prædictum curatorem impedire ne alius deputaretur curator, nonobstante mandato alteri recenter facto per communem debitorem, in præiudicium primi qui præuenerat, & fuerat effectus dominus litis; maximè quia debitor ille erat decoctus, & sic habebatur pro mortuo, & circa res suas nullum contractum facere poterat: Seraphin. *decis.* 794. *numero* 17. Salgad. *in labyr. creditor. cap.* 28. *numero* 3. Et qui semel ad munus curatoris in concursu creditorum deputatus est, non debet ab illo munere sine legitima causa per alterius deputationem amoueri: Salgado *in eodem tract. p.* 1. *cap.* 15. *n.* 5. Gratian. *discept. forens. cap.* 167. *n.* 28. Atque ita fuit iudicatum.

Secundum est, quod regula hic proposita, per secundi procuratoris constitutionem, oriri tacitam reuocationem primi, quando in secundo mandato non adest clausula, *Cetera reuocationem aliorum procuratorum:* quæ vltra hîc tradita probantur ex traditis per Bartol. & Alexand. *in l. cum procurator, §. 1. ff. de noui oper. nunciat.* Gratian. *discept. cap. 904. num. 14.* locum multò magis habet, etiam si primum mandatum sit generale, secundum verò speciale: per text. & Gloss. *in l. si quis cum procuratorio 31. ff. de procuratorib.* Alexand. *consil. 83. n. 6. lib. 7.* Et non solum procedit in terminis supradictis, sed etiam quando secundum mandatum diuersum à primo factum fuit eidem personæ, cui primum mandatum factum fuerat, vt est Glossa *in dicta l. si cum procuratorio, §. final. in verbo, procuratores duos:* Menoch. *lib. 2. præsumpt. 36. num. 14. versic. Rursus procedit hæc coniectura.* Maximè si in secundo mandato adsit noua forma, quæ non erat in primo: Menoch. *ibid. n. 16.* Boër. *dec. 347. n. 3.* Paris. *consil. 88. n. 25. vol. 4.* Et sine dubio illud obtinet, quando secundum mandatum fuit executioni demandatum: Alexand. *dict. consil. 83. num. 6. versic. sed posito etiam: lib. 7.* Et per has rationes ego nuper consului, vnionem factam de Congregatione Doctrinæ Christianæ, cum Religione Patrum de Somascha, nullam esse, quia facta fuerat per R. P. Vigerium, cui factum fuerat primum mandatum de faciendo vnionem cum PP. Barnabitis: ideo cùm primum mandatum generale esset reuocatum per secundum speciale, non poterat vnionem facere cum Somaschis, vigore illius primi mandati, quod fuerat reuocatum; sed solùm potuisset facere cum Barnabitis.

CAPVT XXXVI.

ARGVMENTVM.

Inter plures Notarios in diuersis causis scribentes, cum non detur præuentio, si tamen Superior præuiâ illarum euocatione, illas vniuerit, & vni Iudici commiserit, quis ex pluribus Notariis debeat in illa causa sic vnita, scribere; vtrum videlicet, qui prior est, & antiquior in causa sua, an vero ille quem Superior elegerit. Euocatio causæ per quem, & quibus concurrentibus fieri debeat. Et quomodo intelligi debeat clausula, quæ sæpè in euocationibus ponitur, *Dummodo causa non sit instructa.* Quando possit adiri Superior per viam simplicis querelæ, ita vt euocatione opus non sit. Et quis Notarius in illis causis scribere debeat.

SVMMARIVM.

1 *Notarius illius curiæ ad quam fit euocatio, scribere debet in causa per superiorem euocatâ.*
2 *Superior causas vniens, & euocans, vtrum possit ex pluribus Notarijs scribentibus in diuersis causis vnitis, deputare, vt in illis scribat, vnum ex illis sibi bene visum.*
3 *Euocatio generalis causarum omnium in genere, non debet fieri, sed solum in certis causis particularibus concedenda est.*
4 *Quænam sint iustæ causæ, ob quas euocatio concedenda est.*
5 *Causa euocationis in rescripto euocatorio exprimi debent.*
6 *Post causam instructam, & approbatam Iudicis personam, difficilius conceditur euocatio causæ.*
7 *Quando causa dicatur instructa, ad hoc vt recusetur euocatio.*
8 *Ratione connexitatis causarum, & diuersorum illius articulorum, facilè concedi solet euocatio.*
9 *Non tamen vnius dumtaxat articuli, sed totius negotij debet fieri euocatio, quando illi locus est.*
10 *Ad hoc vt sciatur an causa sit instructa, vel non, (quando euocatio concessa est cum clausula,* Dummodo causa non sit instructa) *vtrum attendatur tempus datæ rescripti, an vero tempus præsentationis ipsius.*
11 *Auocatio causarum, ad solum superiorem pertinet.*
12 *Qui iudicem per se solus non constituit, causas ab eo euocare non potest.*
13 *Episcopus causas ab Archidiac. euocare non potest.*
14 *Archiepiscopus causas à suo suffraganeo euocare nequit.*
15 *Supremus Princeps à quibuscunque iudicibus causas euocat; veluti Rex à Parlamento, committendo illas suo magno Consilio: & Imperator à Camerâ Imperiali ad suam supremam Aulam.*
16 *Archiepiscopus non potest adiri per viam querelæ, vel nullitatis, pro causis coram Episcopis suffraganeis, sed dumtaxat per viam appellationis.*
17 *Iudex primarum apellationum ciuitatis Carpentoractis aut alius similis, non potest adiri per viam querelæ.*
18 *Notarius semel electus, vt scribat in causa, non potest mutari, nisi aliquid sufficiens ad eum remouendum de nouo superuenerit.*
19 *Quælibet Principalis concessio intelligitur facta, sine præiudicio iuris tertij.*
20 *Inter plures notarios scribentes in causis vnitis, & euocatis, scribit ille qui prius scribere cœpit in aliquâ ex causis euocatis.*

PLVRAS, & diuersas causas, aliquam tamen inuicem habentes connexitatem, Viceleg. à pluribus diuersisque Curiis & Iudicibus euocauerat, & vni dûtaxat ex illis iudicibus præuiâ vnione, & euocatione illarum commiserat, ita quod procederetur scribente vno ex illis pluribus notariis, qui in aliqua illarum causarum scribere cœperat. Dubitatum fuit inter notarios, quis ipsorum scribere deberet, & vtrum Superior potuerit vnum ex ipsis eligere in præiudicium illius, qui præuenerat, prius quam omnes alij procederent.

Respondi, si causa in eadem ciuitate post euocationem remaneat, notarium illum qui præuenit, causam suam continuare posse, & debere, iuxta notata superius *parte 1. huius tractatus cap. 7. num. 8. & sequentibus*, vbi generaliter definitum est, notarium illius Curiæ ad quam fit euocatio, scribere debere in causa euocatâ: sed non fuit ibidem decisa præsens quæstio, in qua tractandum est, siue in eadem, siue in diuersis ciuitatibus, & locis penderent causæ euocatæ; & in loco vbi causa euocata committitur, plures sint notarij, qui ante euocationem scribebant, quis ipsorum in hac causa euocata scribere debeat, & vtrum superior euocans, possit mandare, vt notarios inter ipsos ab eodem superiore electus scribere debeat

debeat, veluti si diuersæ causæ executiuæ diuersis temporibus apud diuersos Notarios intentatæ vniantur,& euocentur.

1 Pro totali resolutione huius quæstionis supponendum est in primis (quod etiam obiter *in d.cap.*7. notatum est,) non posse superiorem, causas in genere euocare, sed dumtaxat in certis negotiis particularibus; nec in certis etiam causis, & negotiis, nisi magna, & iustâ de causâ, vt vltra citatos *dicto c.*7. *num.*7. tradit Lancellot *de attent.part.*2.*cap.*10.*n.*56. Couar. *pract.quæst.cap.*9. *sub n.*1. *versic. Princeps igi-*
2 *tur.* † Iustæ autem causæ propter quas ad euocationem procedi potest, sunt, vtilitas publica, grauitas, & magnitudo negotij, vel Iudicis suspicio: Rebuff. *in constitut. Reg.tom.*1.*tit.de euocation.in præfat.n.*57.
3 *& 66.* † Et causa euocationis exprimi debet in rescripto, ad hoc vt facilius pars euocata illud de obreptione, vel subreptione impugnare possit si impugnationi locus sit: Rebuff. *ibid.art.*2. *n.*8. *& in præ-*
4 *fat. n.*29. † Difficilius autem concedetur euocatio, quando res non est integra, veluti quando consensum fuit in iudicem, qui postea suspectus post eius personæ approbationem allegetur: Cyriac. *contron.* 515.*n.*6.*&* 7.

5 Aut si agatur de negotio iam deciso, & super quo iam fuit cognitum, Cyriac. *ibidem num.* 11. Aut si causa iam coram aliquo iudice fuerit instructa, Lancell. *de attent.part.*2.*cap.*10.*n.*24. Vnde sæpius in rescriptis auocatoriis apponitur clausula, *Quatenus causa non sit instructa*; de qua plenè Marches. *de commission.p.*2.*tit.de euocat.causar.*§.1. *n.*102.*fol.*285.

6 Causa autem dicitur instructa, quando coram iudice causæ euocatæ facta fuit productio testium, & termini (quamvis malè & nulliter) fuerunt seruati, vel quando coram iudice appellationis, processus primæ instantiæ productus fuit, maximè autem si negotium sit in statu ferendæ sententiæ, Marches. *loco cit.n.*101.*&* 106. Rota *diuers. decis.*779.*num.*7. *&* 8.*part.*1.

7 Potest etiam fieri euocatio, quando diuersi articuli eiusdem causæ, aut etiam quando diuersæ causæ inuicem connexæ, seu quarum decisio aliquam habeat connexitatem, fuerunt introductæ coram diuersis iudicibus, quod superior videns ne partes variis expensis fatigentur, & per diuersa tribunalia trahantur, causas omnes præuiâ illarum euocatione, vni dumtaxat Iudici decidendas committit, prout factum fuit, in quadam causa falsæ monetæ, de qua per Rotam Auenionensem D. à Laurentiis, *dec.*114. quæ agebatur de pluribus delinquentibus, quorum aliqui fabricauerant, alij vero scienter & dolosè falsam monetam expenderant, alij mandatum dederant ad delinquendum, & contra ipsos in diuersis curiis, & tribunalibus non sine causæ confusione procedebatur tam in ciuitate Carpentoractensi, quã in hac ciuitate Auenionensi. Ideo Aduocatus fiscalis ne causæ continentia diuideretur, & vt veritas delicti detegeretur, obtinuit rescriptum vnionis, & euocationis omnium causarum, cum commissione datâ iudicibus ordinariis huiusce ciuitatis, assumptique fuerunt per Vigneriom duo Rotæ Auditores, qui huic Iudicio assisterent, vt copiosius explicatur *in d.decis.*114.

8 Debet autem non vnius dumtaxat articuli, sed totius causæ fieri euocatio, quando Superior illi locum esse credit, vt præter dicta superius tradit Rebuff. *dicto tit. de euocation.tom.*1.*art.*1.*n.*95. Cyriac. *contr.*515.*n.*11.

9 Sed circa clausulam de qua supra, *Dummodo causa non sit instructa*, dubitari potest vtrum ad hoc vt causa dicatur instructa, vel non, attendendum sit tempus datæ rescripti, vel tempus præsentationis ipsius. Et in hoc articulo fuit alias per Rotam Romanam resolutum, non esse attendendum tempus datæ, sed tempus dumtaxat præsentationis rescripti euocatorij, & inhibitionis factæ in eiusdem rescripti executionem, & propterea omnia gesta non solum tempore, quo intimatur inhibitio, sunt valida, sed etiam post intimatam inhibitionem, si dum illa fuit intimata iam causa reperiebatur instructa, quia inhibitio continet in se conditionem, quâ non verificatâ, non impedit quin Iudex in causâ, procedat, Mohedan. *dec.*1.*vt lite pendente.* Barbos. *de claus. c.*46.*n.*5.

Secundo notandum est, quod auctoritas causas 10 euocandi ad solum superiorem pertinet, illum videlicet, cui ius est inferiores Iudices instituendi, & destituendi: Bald. *in l.*1.*C.quomodo & quando Iudex num.*19. aliàs *num.*25.*versic.& si ab alio.* Et *in l.*1.*ff. de offic.cons.n.*10. *sub finem, vers.nisi inferior habuerit.* Castrens. *in l.nemo* 4.*C.de iurisdict.omn.iudic.num.*2. *vers.Ideo præsu.*† Inferiorem autem hic dicimus il- 11 lum qui destitui potest ab alio, & qui illi subest in eadem specie iurisdictionis. Generaliter enim is qui alium non constituit Iudicem solus, causas ab alio euocare non potest: Bald. *in l.iudicium soluitur* 58. *ff. de iudic.num.*2.*in primâ lecturâ.* Couarr. *practic.quæst. cap.*9.*num.*1. *versic.hoc ius auocandi: & num.*4. *versic. quod si dux.*

Vnde cum Archidiaconus, non ab Episcopo, sed 12 à summo Pontifice iurisdictionem (si quam habet) agnoscat, non potest Episcopus ab Archidiacono causas euocare, potest tamen à Vicario, quem ipse constituit: Castrens. *d. l.iudicium* 58.*nu.*6.*&* 7.*ff.de iudic.versic.nec Episcopus posset.* Bald. *ibid.in* 1. *lectura n.*2.† Nec etiam Archiepiscopus Metropolitanus 13 à suo suffraganeo causas euocandi ius habet, Rip. *in cap.cum M.Ferrariensis n.*195.*de constitut.* Couarr. *d.c.*9.*n.*2.

De supremo Principe, non est dubitandum, quin 14 causas euocare possit a quibuscunque iudicibus, imo & in illo iusta causa euocationis præsumitur, quamvis in rescripto euocatorio non exprimatur; Ias. *consil.*144. *in primo dubio, vol.*2. vbi agit de euocationibus causarum in supremo Parisiensi Senatu pendentium quæ fiunt per Regem ad magnum Consilium Regium. Idem dicendum est de euocationibus, quæ fiunt per Imperatorem, causarum in Camerâ imperiali illarum partium introductarum, quas euocari posse ad magnam ipsius Aulam testatur Betlich. *decis.*158.*per totam.*

Et ex prædictis infertur, quod nec Archiepisco- 15 pus in causis suorum Suffraganeorum adiri potest per viam simplicis querelæ, aut propositionis nullitatis sententiæ latæ in ipsorum tribunali, quinimo ad illum recurri tantum potest per viam appellationis, vt per Couarr. *dicto cap.* 9. *num.*2. † Et 16 eâdem ratione, in locis in quibus constituta est Iudex primarum appellationum, talis Iudex non potest adiri per viam simplicis querelæ, sed dumtaxat per viâ appellationis & si in causâ simplicis querelæ, vel simplicis nullitatis procedat, tota eius processura corruit ex euidenti defectu iurisdictionis, vt de iudice primarum appellationum in ciuitate Carpentoractensi constituto testatur Stephan. Bertrand. *consil.*248.*n.*2.*vol.*6. videnda sunt quæ diximus *supra c.*24.

Tertio supponendum est, quod notarius semel 17 electus ad scribendum in causâ, non potest post præ-

uentionem mutari, aut ab eo causa auferri, nisi iusta suspicionis causa de nouo interuenerit, vt vltra citatos superius, *parte 1. cap. 2. num. 15.* tradunt Bald. *in l. 2. num. 10. Cod. quomodo, & quando Index*: Felin. *in cap. quoniam contra 11. de probation. in 2. notabili col. 3.* & *ibi* Dec. *num. 43.* Pacian. *de probationib. lib. 1. c. 65. num. 18.*

18 His ita suppositis, facilis resultat propositæ difficultatis solutio. Nam cum Superior concedens rescriptum euocationis nec velit, nec debeat præiudicare iuribus tertij, & in quolibet rescripto semper censeatur apposita illa clausula *sine præiudicio iuris tertio quæsiti: leg. 1. §. si quis a Principe, ff. ne quid in loco publ. leg. nec auus, Cod. de emancip. liber. cap. quamuis, cap. si propter. de rescript. in 6.* Et nota est omnibus regula, *de iure quæsito non tollendo.* Sicuti & clausula, *Dummodo alteri ius non sit quæsitum*, quæ censetur adhibita in quolibet rescripto, Barbos. *in tract. de claus.*
19 *cap. 44. n. 2.* † Cum ergo ius fuerit Notario quæsitum per præuentionem, ex eo quod inter omnes eiusdem Curiæ Notarios ipse prior fuit in scribendo, sequitur, Superiorem per suum rescriptum de potestate ordinaria, non potuisse causam ab illo auferre, quæ iure præuentionis ipsi fuerat acquisita, & per consequens illum in causa euocata solum, exclusis aliis, scribere debere. Et ita nuper fuit iudicatum & obseruatum, non obstante quod per rescriptum euocatorium fuisset de alio Notario præuento prouisum.

CAPVT XXXVII.

ARGVMENTVM.

Vtrum Notarius deputatus ad scribendum in omnibus subhastationibus, & locationibus redituum Principis, possit opponere de præuentione, si postea Commissarij pro illorum redituum exactione deputati assumant secum alios Notarios ad scribendum & sumendum acta illius executionis. Et vtrùm Notarius scribens coram aliquo Iudice ordinario, possit, non obstante præuentione mutari, quando eadem causa tractatur coram Iudice delegato.

SVMMARIVM.

1 *Notarius scribens in vnâ causâ, debet etiam scribere in causis ab eâ dependentibus, quæ coram eodem Iudice ratione connexitatis tractantur.*

2 *Executiones quæ fiunt pro exactione redituum fiscalium coram commissariis à Senatu deputatis, non debent de necessitate fieri scribente Notario subhastationum illorum redituum.*

3 *Notarius deputatus ad acta alicuius causæ, continuare debet, quamuis eadem causa alteri delegetur.*

4 *Quando supremus Senatus causas alicui committit, Notarius subhastationis redituum, non est de necessitate assumendus.*

5 *Quando alicui iudici ordinario datur commissio ad excitandam dumtaxat illius iurisdictionem, tunc Graffarius Curiæ ordinariæ, & non alius scribere debet in causâ.*

VENDITVM fuerat à Principe supremo, officium Tabellionis seu Notarij redituum fiscalium, seu Regalium qui omnia acta locationum, & subhastationum dictorum redituum reciperet. Verum adueniente solutionis tempore, dum in executionum instrumentorum per illius officij possessorem receptorum, cogendi essent debitores ad soluendas summas per eos debitas, Senatus Commissarium deputauit, seu collectorem aut exactorem qui pecunias illas colligeret, & debitores illarum ad solutionem compelleret: iste Commissarius assumpsit Notarium sibi bene visum reclamante generali illo redituum Regiorum Notario; vnde dubitatum fuit vtrum in eius præiudicium, Notarius alius per Commissarium à Senatu deputatum assumi potuerit, vt scriberet in dictis executionibus.

Regius iste Notarius prætendebat non posse alium scribere, cum ipse officium haberet circa omnes Regios reditus, & cum instrumenta locationum ex officij sui necessitate rogasset, non posse alium scribere in exactione, quæ est connexa officio, & eius consequutiua: connexorum autem eadem debet esse ratio, eadémque dispositio, *l. si quis, §. rationem, C. de eden. l. sed si plures 10. §. 1. ff. de vulgari.* 1

Sed tamen fuit decisum in contrarium, nempe Commissarium Senatus, assumere sibi posse Notarium quemlibet arbitrio suo: quia licet non sine fundamento Notarius prætendere possit ad se spectare ius scribendi in istis executionibus, tanquam ab eius officio dependentibus illique annexis, cum ad ipsum pertineat custodia actorum, & scripturarum ad istos reditus spectantium, tamen si supremus Senatus mittat aliquos executores, ille Notarius scribere debet, quem secum ducet Commissarius per Senatum deputatus, idque ex sequentibus rationibus. 2

Primo, quia qui allegat aliquid ad se pertinere tanquam dependens à sua concessione illique annexum, tenetur illud probare. Secundo, quia executio non potest dici connexa, cum habeat diuersam causam proximam. Alioquin sequeretur omnes Notarios, qui aliquod instrumentum recipiunt, debere scribere in illius executione: quod est falsum. Tertiò, quia casus iste deputationis Commissarij factæ per Senatum ad exigendos reditus Cameræ inueteratos, qui secum ducat alium Notarium, non videtur verisimiliter in concessione officij comprehensus. Quarto, quia commissio data à Senatu, tanquam dignior, & potentior est, præferenda. 3

Neque obstat, quod Notarius deputatus ad scribendum coram vno Iudice, debet etiam assumi ad scribendum, quando eadem causa fuit alteri delegata: Bald. & Castrens. *in l. 1. C. vbi & apud quem restit. in integr. postul.* Gratian. *discept. forens. 157. n. 56.* Boër. *decis. 258. in princip.* 4

Quia respondetur, hoc esse verum si ipsi Vrbium Prætores coram quibus Notarij scribere debent, deputarent aliquos Locumtenentes, coram quibus isti Notarij redituum Regiorum scribere deberent. Sed hic agitur de Commissariis deputatis à supremo Senatu, & sic ab alia distincta & diuersa Curia & separata iurisdictione, ideóque non debet Notarius ille scribere, qui habet officium respiciens negotia quæ coram Vrbium Præfectis tractantur, non quæ ex Senatus commissione dantur. Atque ita decisum contra Notarium illum Regiorum redituum testatur Larrea Granatensis *in suis allegationibus fiscalibus parte 2. allegat. 72. per totam.* † Quæ tamen intelligenda 5 6

genda esse dicit, vt locum non habeant, qoando commissio datur à Seoatu Prætoribus Vrbium, potius illorum iurisdictioneio excitaodo quàm causam illis delegaodo; tuoc eoim existimat, Notàrium Curiæ illius Iodicis, pro reditibus Regiis deputatom, solum scribere debere: quod cooforme hoc io capite videtur distinctioni per oos allatæ, *parte* 1. *huius tractat. cap.* 7. *num.* 13. *&* 14. quæ distinctio inter commissionem excitatiuam, & illam quæ fit tanquam Delegato, bene confirmatur per Larr. *dicta allegat.* 72. *num.* 20. *&* 21. Verum ista Seoatus Granatensis decisio tunc demum admittenda est, quando deputationis litteræ oon habent tales, & tam amplas clausulas, quæ casum processurarum, Senatus authoritate faciendarum comprehendant. Ideo semper ad litteras commissioois, seu facultatis Notario coocessæ recurreodum est.

CAPVT XXXVIII.

ARGVMENTVM.

De appellatione à decreto Iudicis recusantis admittere exceptionem præuentionis, illámque tacitè vel expressè per processum ad vlteriora reiicientis, aut declarantis se esse competentem vel incompetentem. Et quid statuendum sit quando agitur de possessorio, vel alio iudicio, in quo non licet appellare suspensiuè. Et vtrum à remissione causæ ad vnum ex pluribus Iudicibus de præuentione contendentibus, quando partes nullum habent interesse, licita sit appellatio. Quid statuendum sit in criminibus mixti fori, quando vni ex duobus tribunalibus & iurisdictionibus causa adiudicatur, vtrum tunc licita sit appellatio.

SVMMARIVM.

1 *Si Iudex qui præuenit, nullam funditus habeat iurisdictionem in causâ præuentâ, quamuis expressè vel tacitè se iudicem competentem pronunciauerit, eius pronunciatio nunquam transit in iudicatum, etiamsi ab ea non appelletur.*

2 *Quando Iudex præueniens non habet iurisdictionem in illa causa, sed tamen eius iurisdictio est prorogabilis, pronunciando expressè vel tacitè causam ad se spectare, si non appelletur, talis declaratio transit in iudicatum.*

3 *Si Iudex habet iurisdictionem elidibilem, sufficit pro validitate processurarum, quod expressè vel tacitè nempe procedendo ad vlteriora, se competentem esse declaret, si ab hac declaratione non fuerit appellatum.*

4 *A reiectione exceptionis causæ præuentæ, siue expressâ siue tacitâ, licita est appellatio.*

5 *Etiam in possessorio, & aliis causis in quibus non licet appellare, tamen ab ea expressâ vel tacitâ iudicis competentis declaratione datur appellatio.*

6 *In decreto Iudicis, se competentem vel incompetentem declarantis, ita datur appellatio, vt post ipsam Iudex sine vitio attentatorum non possit ad vlteriora procedere.*

7 *Consultius est, vt ad superiorem recurratur quando Iudices qui eidem superiori suppositi sunt, de præuentione causæ contendunt.*

8 *Si inter solos Iudices contentio sit de præuentione, & superior vni eorum causam adiudicet, non licebit appellare, partibus litigantibus.*

9 *Ampliatur hoc vt procedat, tam in iudicibus ordinariis quam Delegatis, & siue adiudicatio causæ facta fuerit per Superiorem, siue per Arbitros iuris.*

10 *Fiscus non potest appellare à remissione causæ, ad Iudicem domicilij.*

11 *Datur appellatio à declaratione superioris super causæ remissione vel præuentione, quando non solùm inter duos Iudices contenditur, sed etiam inter duas diuersas iurisdictiones, veluti si agatur de Episcopo vel Barone pro interesse eorum tribunalis.*

QVÆRITVR vtrum à sententiâ, vel decreto facto super remissione concessâ, vel denegatâ, ad iudicem præuenientem detur appellatio. Vel si Iudex aliquis non obstaote opposita præuentioois exceptione, se proouociet expressè competeotem, vel tacitè per processum ad vlteriora. Cui quæstiooi satisfit per sequentes cooclusiooes.

Prima Conclusio. Quando Iudex, qoi coram se 1 procedendum esse declarauit, nullam funditus habet iurisdictionem ne quidem prorogabilem in illa causa, eius seoteotia, vel decretum, nuoquam transit io rem iudicatam, etiamsi ab eo ooo appelletur, & processus per eum factus est ipso iure nullus, siue expressè siue tacitè fiat talis pronunciatio, procedendo videlicet ad vlteriora; per quam processuram exceptio tacitè reiicitur: Inoocent. *in cap. super litteris* 20. *num.* 2. *versic. forsan. in fine, de rescript.* Vbi pooit casum io iudice delegato qui processit in vim rescripti falsi, qoia cum nullam ex tali rescripto potuerit consequi iorisdictionem, tota eios processura corruit, ex defectu iurisdictionis, qui insanabilis est, Scac. *de appellat. quæst.* 17. *limit.* 6. *membr.* 7. *num.* 52. Salgad. *de Reg. protect. p.* 2. *c.* 18. *num.* 21. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 186.

Secuoda Conclusio. Quaodo Iodex habet iorisdictiooem prorogabilem, non tameo eius iorisdictio 2 se extendit ad illam causam, tuoc si se prononciaoerit competeotem, aot coram se procedendum esse ad vlteriora ratione præuentionis, aot aliâ de caosâ declarauerit, datur ab hac pronunciatione appellatio, & si non fuerit appellatum, decretom illud transit in rem iodicatam: Scacc. *dict. quæst.* 17. *limit.* 6. *num.* 54. Quod & in tacita pronunciatione per processum ad vlteriora verum esse existimat *ibidem, num.* 57. *iuncto num.* 51. Salgad. *de Reg. protect. dicta par.* 2. *cap.* 18. *num.* 23. *&* 24. † Idem quoque dicen- 3 dum est, si Iudex in illâ quidem causâ iurisdictionem habet, sed elidibilem, quia tunc nec etiam expressa competentiæ declaratione opos erit, sed sufficiet tacita per processum ad vlteriora, ad hoc vt processoræ coram hoc iodice factæ declarentur validæ: Franc. *in cap. si duobus, n.* 30. *de appellat.* ibi. *In secundo casu principali*, Scacc. *vbi supra, num.* 65. Salgad. *n.* 26. Intelligendo tamen supradicta iuxta ampliationes, & restrictiones allatas per Scacc. *loco cit.* qoas hic non repetimus.

Tertio, quando Iodex reiicit exceptionem præ- 4 uentionis expressè, declarando se Iudicem compe-

tentem, vel ordinando coram ſe ad vlteriora procedi, vel ſi nihil declaret; ſed ſpreta oppoſitâ exceptione ad vlteriora procedat, illam exceptionem tacitè reiiciendo, à tali declaratione tam expreſsâ quam tacitâ, datur appellatio. Probatur, quia huiuſmodi decreta, quibus Iudex ſe competentem, aut alium iudicem incompetentem eſſe declarat, habent vim ſententiæ definitiuæ, Bart. *in l. quod iuſſit, num. 9. verſic. Quadam eſt interloquutoria, ff. de re iudic.* Marant. *in ſpecul. par. 8. in tit. de ſententia, n. 43.* Mynſinger. *centur. 3. obſeruat. 35.* Quia per talia decreta finitur officium iudicis.

5 Quod procedit, etiam ſi talis interloquutoria, facta eſſet in negotio, in quo ſuper materiâ principali appellatio non eſſet admiſſibilis, veluti ſi ageretur de cauſa poſſeſſorij, in qua regulariter non licet appellare quoad effectum ſuſpenſiuum, & tamen in illa cauſa, licita erit appellatio quoad vtrumque effectum, ſi Iudex ſe competentem pronunciauerit cum non deberet: Gratian. *diſcept. forenſ. 74. num. 12. & 15.*

6 Vnde qui ſententiam ſuper competentia, aut Incompetentia tulit, & ab ea fuit appellatum, non poteſt in præiudicium appellationis ad vlteriora procedere abſque vitio attentatorum, Rebuff. *in conſtit. Reg. tit. de ſentent. executor. artic. 3. gloſſ. 2. numer. 1. & artic. 9. gloſſ. 6. in fine, verſic. fallit tamen.* Scacc. *de appellat. quæſt. 17. membr. 6. num. 47.* qui tamen, *n. 48.* dicit hoc procedere, quando Iudex ſe pronunciat incompetentem & ſic negatiuè, ſed dubitat vtrum hoc ſit verum, quando Iudex affirmatiuè declarat ſe competentem, fatetur nihilominus communem hanc eſſe Doctorum ſententiam, vt concluſio procedat tam in affirmatiua, quam negatiua pronunciatione: vnde non eſt à communi opinione recedendum.

7 Quarta concluſio. Quia quando duo Iudices præuentione nituntur, & de ea contendunt, & quilibet cauſam propter præuentionem, aut alia ratione ad ſe pertinere prætendit, melius & conſultius eſt ad Superiorem pro huius quæſtionis reſolutione recurrere, quando vterque eſt ſub eodem Principe vel Superiore, vt diximus ſuprà, *parte 1. cap. 12. num. 7.* Boſſ. *de foro compet. num. 104.* & Rota *dec. 289. n. 15. part. 6. recentior.*

8 Ideò ſi Superior ad quem habitus fuit recurſus, exiſtente inter iſtos duos Iudices contentione, propter mutuam præuentionis prætenſionem pronunciet cauſam ad alterum ex iſtis duobus iudicibus pertinere, non licebit partibus ab huiuſmodi declaratione appellare, cùm illarum non interſit, ſiue vno ſiue alio iudice iudicante cauſa tractetur, vtpotè quia à quolibet ipſorum ſperare poſſit ſe iuſtitiam conſequuturum, Angel. *in leg. 2. num. 8. verſic. Tu da vnam fallentiam ſingularem, ff. ſi quis in ius vocat. non ierit.* quem ſequitur Ruginell. *de appellat. §. 2. cap. 3. num. 188.*

9 Et hoc locum habet, ſiue agatur de pluribus iudicibus ordinariis ſiue delegatis, & ſiue adiudicatio cauſæ facta fuerit vni ipſorum per Superiorem, ſiue per Arbitros iuris hinc inde nominatos. Vt tradit Paul. Anton. Delbene, *ſing. 13.* Nam & arbitrorum electioni hoc caſu locum eſſe poſſe oſtendimus, *d. cap. 12. num. 7.* ſequitur Sanfelic. *deciſ. 5. num. 6.* Qui prius *deciſione 4.* declarauerat locum eſſe appellationi. Sed bene legenti, & conſideranti patebit nullam ibi adeſſe contrarietatem, quia *deciſ. 4.* procedit in terminis noſtræ tertiæ concluſionis, in qua diximus locum eſſe appellationi quando contenditur inter partes, ſed *in deciſ. 5.* loquitur in terminis quartæ noſtræ concluſionis, quando videlicet contentio ſuper præuentione, vel competentia eſt inter ipſos Iudices, in qua non tractatur de intereſſe partium.

Quinta concluſio, ſi iudicatum fuerit cauſam criminalem remittendam eſſe ad Iudicem domicilij rei conuenti, aut quid ſimile, fiſcus non poterit appellare. Ita docet Scacc. *de appellat. quæſt. 17. limit. 49. num. 5.* Carauit. *ſuper ritib. magn. cur. Ritu 258. ſub num. 2.* dicens ita obſeruari. 10

Sexta concluſio. Si non ſit contentio inter duos iudices, ſed inter diuerſas iuriſdictiones, veluti ſi Epiſcopus petat aliquam cauſam ad ſe remitti, quia prætendit ſe præueniſſe in cognitione alicuius delicti quod eſt mixti fori, ſeu etiam ratione iuriſdictionis ordinariæ. Aut ſi Baro aliquis cauſam ad ſuos Officiales remitti petierit, hoc caſu ſi remiſſio cauſæ fuerit denegata, & Superior talis ſit, vt ab eius ſententiis poſſit appellari, dabitur Epiſcopo, vel Baroni, aut alteri de iuriſdictione ſuâ contendenti appellatio, etiam ſuſpenſiua, quia agitur de grauamine quod in ſententia definitiua reparari non poteſt. Carauit. *ritu 259. num. 19. verſic. Intellige tamen.* Sanfelic. *dict. deciſ. 4. num. 91.* 11

CAPVT XXXIX.

ARGVMENTVM.

De formâ & praxi opponendi exceptionem præuentionis, vel cauſæ coram diuerſis iudicibus non tractandæ. Quo tempore iſtæ exceptiones opponi poſſint, & quæ ſit differentia inter exceptionem præuentionis, & incompetentiæ iudicis. Et de eo qui fuit contumax coram primo Iudice, quod non poſſit opponere de præuentione in ſecundo iudicio præuento.

SVMMARIVM.

1 *Si non opponatur de præuentione, proceſſus ſecundi Iudicis præuenti validus eſt, ſi aliunde ſit competens.*

2 *Explicatur locus obſcurus Baldi* in l. nulli, Cod. de iudic.

3 *De præuentione opponi debet ante litem conteſtatam alias non poteſt amplius allegari*, & numero 7.

4 *Quando præuentio non eſt clara, ſub quâ verborum formulâ pars illam opponere debeat*, & numero 6.

5 *Si Iudex non admittat exceptionem præuentionis, datur appellatio.*

8 *Præuentio cauſæ non tollit competentiam iudicis, ſed illam tantum elidit.*

9 *Exceptio præuentionis debet opponi coram Iudice præuento, ita tamen vt illam proponens non fuerit contumax coram iudice præueniente.*

QVÆSTIO iſta reſpicit formam & praxim opponendi exceptionem præuentionis coram Iudice: Hac in re Bald. *in l. nulli, num. 3. C. de iudic. in verſ. Quæro hic, duo iudices.* videtur ſatis obſcure loqui, dum dicit, quod ſi duo iudices de eodem deli 1

delicto inquirunt, vnus debet remittere cognitio-
nem ad alium, quando non constat de præuentione,
nam tunc ille qui præuenit est potior. Deinde sub-
iungit Bald. B eutter dico quod ne. Alias se impediūt.
Vnde debet esse cautus, quod non opponat exceptio-
nem præuentionis, sed opponat exceptionem apud
eundem iudicem faciendæ remissionis. Quod si
non opponit, sibi imputet, quia processus tenet: &
hoc dicit colligi ex notatis per Innocent. *in c. cum
M. Ferrariensis de constit.* Hæc dicta Baldi in hunc
sensum capienda existimo post Felin. *in dicto c. cum
M. Ferrariensis, num. 25 versic. Et de prædictis verbis*
2 *Innocentij.* † Videlicet, quod quando reus coram alio
iudice pro eadem causa citatus, ignorat, vel dubitat
quis ex duobus iudicibus præuenerit, non debet
opponere de præuentione, quia forsan illam proba-
re non posset, & ita frustra iudicem offenderet, cuius
iurisdictionem inutiliter declinaret. Sed non ne-
gat Baldus, quin si constaret de præuentione, possit
illius exceptio ante litem contestatam proponi, vt
tenet idem Bald. *in Authent. sed nouo iure C. de ser-
uis fugit. num. 9. vers. Sed pone quod in ciuitate Perusij:*
3 † dicens quod si non opponatur de præuentione
ante litem contestatam, tenebit processus vtriusque
iudicis. Quod etiam idem tradit *in l. peremptorias, in*
4 *fine, C. sententiam rescindi non posse.* † Quando igitur
non constat de præuentione, reus non debet de illa
excipere, sed debet vti his vel similibus verbis. Cau-
5 sa ista super eadem re, pendet coram alio iudice co-
ram quo fui vocatus. Ergo non debeo pro eadem re
litigare coram diuersis iudicibus, hoc enim mihi
damnosum, & laboriosum esset. † Et si quis hac de
causa appellaret à iudice hanc exceptionem non ad-
mittente, legitima esset appellatio, *l. 1. ff. de quib. reb.
ad eund. iudic. eatur.* Et probatur per text. *in l. si pa-
riter. 9. ff. de liber. caus.* Ita docet Innocent. *in dicto
cap. cum M. Ferrariensis, num. 12. de constitutionib.*
6 † Ex quibus quatuor illationes colligit Felin. *loco
citato.* Prima est, quod nihil debet dici de præuen-
tione, si de eà non constet, sed solum opponendum
est, quod citatus non tenetur pro eadem re, coram
duobus iudicibus diuersis litigare. Quia non debet
ostendere inclinationem ad vnum potius iudicem
quam ad alium, si non sit omnimodo certus de præ-
7 uentione. † Secunda, quod reus debet esse cautus,
vt opponat hanc exceptionem, siue præuentionis,
siue remissionis causæ ante litem contestatam. Nam
8 postea non admitteretur illam opponens. † Tertia
illatio est. Vt non debeat exceptio incompetentiæ
iudicis hoc casu proponi, malè enim opponeretur,
cum ambo iudices sint competentes. Præuentio si-
quidem non tollit impotentiam, sed illam dumta-
xat elidit: secundum Angel. *in l. si quis posteaquam
7. ff. de iudic. num. 1.* Vbi dicit quod Aduocatus debet
esse cautus in formâ excipiendi, vt non excipiat de
incompetentiâ iudicis, quia exciperet ineptè, cum
sit competens; nec debet petere se remitti ad pri-
mum iudicem, quia exciperet ineptè hoc etiam ca-
su, cum non habeat priuilegium fori, vnde succum-
beret propter ineptitudinem; sed debet simpliciter
obiicere contra processum secundi iudicis, allegan-
do quod eius iurisdictio est præuenta propter iu-
risdictionem alterius præambulam. Quod intel-
lige, vt verum sit, quando certa est præuentio, si
enim illa dubia est, debet solum dicere se non tene-
ri coram diuersis iudicibus pro eadem re litigare,
cum duplici expensa & incommodo, vt dictum
est.

9 Quarta illatio est, quod sicut non sufficit de præ-
uentione tractare coram Iudice præueniente; sed
præuentionis exceptio debet omnino opponi co-
ram secundo Iudice seu præuento, alioquin secun-
dus iste Iudex quantumuis præuentus, in contuma-
ciam citati & non comparentis, seu ipso comparen-
te & præuentionis exceptionem non opponente,
procederet ad vlteriora in causa, & eius processus
esset validus & legitimus, vt alias sæpè diximus;
Ita & è conuerso, si citatus non compareat coram
primo Iudice præueniente; sed fuerit contumax in
in iudicio iam cœpto & præuento, & postea conue-
niatur coram secundo Iudice, non poterit coram
isto secundo dicere & opponere quod causa est præ-
uenta coram primo: quod est notandum, ex Bartol.
*in l. sepulchri. versic. circa primum est videndum, ff. de
sepulch. violato.* Felin. *in cap. ex tenore 16. num. 15.
de rescript.*

Sed vtrum saltem purgatâ contumaciâ coram pri-
mo, citatus possit audiri excipiens de præuentione
coram secundo Iudice, maior est dubitatio quæ se-
quenti capite resoluenda erit.

CAPVT XL.

ARGVMENTVM.

Quando reus in ius vocatus fuit contumax coram primo iudice, vtrum purgata contumacia, & refectis expensis, possit opponere exceptionem præuentionis coram secundo. Et quæ sit hac in re differentia inter citationem executioni demandatam, vel solum decretum de citando factum per iudicem ordinarium, vel delegatum. Vtrum per monitorium Iudicis, oriatur præuentio, & quæ hoc casu ad effectum præuentionis interuenire debeant. Relatio nuncij citantis, vel monitorium exequentis, quomodo concipienda sit. Et vtrum post obtentum monitorium, non tamen executioni demandatum, possit alius Iudex adiri, & quid in actore.

SVMMARIVM.

1 *Reum, purgata contumacia primi Iudicij, audiendum esse coram secundo Iudice in exceptione præuentionis, ex multorum sententia: sed alij distinctione vtuntur: vide resolutionem,* num. 15. *& sequentibus,* & num. 10.

2 *Exceptio præuentionis, non oritur nisi citatio fuerit in actu reproducta, & accusata contumacia.*

3 *Ad effectum perpetuandæ iurisdictionis, sufficit decretum de citando, non tamen ad effectum præuentionis, & quæ sit in hoc differentia.*

4 *In actibus voluntariæ iurisdictionis sufficit sola interpellatio, etiam extraiudicialis, ad inducendam præuentionem.*

5 *Gratiani locus* discept. Forens. cap. 639. n. 1. *explicatur.*

6 *Quando actor est contumax, & citatio fuit circunducta, nulla est præuentio, nec litis pendentia,* & num. 9.

7 *Reus citatus, si non compareat in termino, debet à iudice aliquantulum expectari, sed non actor.*

8 *Quando*

8 *Quando reus est contumax, & accusata illius contumacia, & reproducta citatio, statim causa est præuenta, nec querendum est, quoad effectum præuentionis, vtrum possit purgare moram.*

9 *Actoris maior est contumacia, quam rei.*

10 *Quando actor est contumax, reus iure potest petere se à citatione eximi, & relaxari.*

11 *Actor contumax vtrum possit purgare contumaciam sicut reus pugare illam potest.*

12 *Iusta causa non comparendi, excusat quidem à contumaciâ; sed non à termini circunductione.*

13 *Quando neutra partium comparuit in termino citationis, perinde est, ac si nulla citatio emanasset.*

14 *Reus contumax audirè debet ex persona Iudicis purgatâ contumaciâ, & allegare præuentionem.*

15 *Vtrum reus ex se solo, absque interesse Iudicis qui præuenit, possit audiri purgatâ contumaciâ ad opponendam præuentionis exceptionem.*

16 *Per aditionem Iudicis præuenientis, ius illi quæsitum est, ideo in eius præiudicium alius Iudex adiri non potest.*

17 *Bartolè contrarietas notatur in hac materiâ admittendi purgationem contumaciæ, ad effectum opponendi præuentionem.*

18 *Qui impetrat duo diuersa rescripta pro eadem causa ad duos diuersos Iudices, amittit commodum vtriusque.*

19 *Limitatur, nisi citatus vigore secundi rescripti, fuerit contumax.*

20 *Contumacem reum purgatâ contumaciâ audiendum esse si coram secundo Iudice opponat de præuentione, ex veriori sententia.*

21 *Multo facilius admittendus est reus ad allegandam coram secundo Iudice præuentionem purgatâ contumaciâ coram primo, coram quo non comparuerat, si ex tali contumacia ius partis non est factum deterius.*

22 *Omnes contumaciæ effectus cessant, postquam illa fuit purgata.*

23 *Qui comparuit coram Iudice cum protestatione de non prorogando eius iurisdictionẽ, & citra consensum indebitum, similis est contumaci, ad effectum vt non possit opponere de præuentione illius Iudicis, coram alio secundo Iudice.*

24 *Se quis cum illa protestatione coram primo Iudice comparuit renunciet suæ oppositioni, & in illius iurisdictionem consentiat re integrâ, potest deinde opponere de præuentione facta ab illo Iudice, si alius Iudex præuentus procedere velit.*

25 *Quamvis in certis casibus pars repellatur ab oppositione præuentionis, tamen Iudex pro suo interesse petere potest causam, ad suum tribunal remittẽ.*

26 *Ampliatur etiam ad Notarios, vt pro suo interesse, præuentionis iure in Iudicio vti possint.*

27 *Monitorium Iudiciale differt a monitorio concesso pro rerum occultarum reuelatione, & citationis loco est.*

28 *Monitorium non afficit nisi fuerit seruatâ formâ in eo contentâ, executioni demandatum.*

29 *Nuncius curiæ, referens se executioni litteras, vel monitorium demandasse, cum clausula,* vt suprà, *nulliter procedit, nisi formam suæ commissionis obseruauerit.*

30 *Non inducitur præuentio causæ ex monitorio, nisi illud fuerit iudicialiter in termino reproductum.*

31 *Monitoria debent continere clausulam iustificatiuam,* Et si senseris te grauatum, *& resoluuntur in simplicem citationem.*

32 *Monitorium, quando non inducat præuentionem.*

33 *In quæstione attentatorum, lis dicitur introducta quoad actorem, vt nihil attentare possit in præiudicium litis, ex monitorio, quamvis nondum executioni demandato.*

34 *Ad effectum præuentionis requiritur executio monitory. Et quæ sit ratio differentiæ inter attentata & præuentionem.*

35 *Actor non attentat si post obtentum monitorium, & antequam ad alios actus procedat, re integrâ monitorio renunciauerit.*

EX iis quæ dicta sunt capite præcedenti, non leue resultat dubium; vtrum, & quibus in casibus reus qui fuit contumax coram primo Iudice, & eius contumacia fuit legitimè accusata, possit deinde opponere coram Iudice, coram quo citatur, exceptionem causæ in alio tribunali præuentæ, quando paratus est purgare contumaciam, & expensas reficere. Et quid dicendum sit in actore qui alium citari curauit, & in termino citationis minimè comparuit.

Quæstionem istam tractant DD. *in l. quamvis. ff. de damn. inf.* vbi varij varias abeunt in sententias. Quidam enim duos casus constituunt. Primus est, quando per contumaciam rei citati, ius actoris non fuit factum deterius, & hoc casu dicunt reum posse purgare contumaciam refectis expensis, & illâ purgatâ, posse opponere de præuentione. Secundus casus est, quando per contumaciam citati, ius actoris fuit effectum deterius, & hoc casu dicunt reum non posse opponere exceptionem præuentionis, etiam purgata contumacia. Alij indistinctè reum quantũvis contumacem admittendum existimant, opponentem hanc præuentionis exceptionem. Alij totum contrarium verius esse existimant, nempè reum contumacem, etiam purgata contumacia ab huius exceptionis propositione remouendum, vt videre est apud Bartol. & DD. Angel. Imol. Castrens. & Alexandr. *in d. l. Quamvis,* quam aliqui reponunt, *sub l. hoc amplius, §. Celsus, eod. tit.* Et apud Felin. *in c. ex tenore 16. n. 15. de rescript.* & *ibi* Abb. *n.* 8. 1

Sed negotium ad praxim reducendo. Considerari in primis posse videtur diuersitas casuum, qui diuersimodè euenire possunt. Et primò quidem quando Iudex commisit citationem, & illam fieri mandauit, sed citatio non fuit executioni demandata, aut si executioni demandata fuerit, non fuit per actorem reproducta, quia actor non comparuit in termino citationis, & rei contumaciam non accusauit, & hoc casu perinde est, ac si nulla citatio emanasset, & per consequens neque fuit orta præuentio, quæ saltem exigit, vt interuenerit citatio effectum sortita, & quod non fuerit circunducta, per text. *in l. & post edict. 73. §. circunducto, ff. de iud.* † Quia licet ad effectum perpetuationis sufficiat commissio, seu mandatum de citando, tamen quando agitur de præuentione inducendâ, citatio debet esse executioni demãdata, & plenum effectũ sortita, cum accusatione contumaciæ rei, prout solẽt facere boni Procuratores, qui semper rei contumaciam in principio Iudicij allegant: argumento text. *in l. Properandum, §. 1.* ibi, *contumaciam accusante, C. de iudic.* Soc. Senior. *cons. 41. n. 3. lib. 1.* Farinac. *de Inquisit. q. 7. n. 60.* Rota *part. 6. recentior. decis. 189. n. 11.* 2 3

Quod

4 Quod verum est in actibus contentiosæ iurisdi-
ctionis; nam in iurisdictione voluntariâ datur præ-
uentio inter iudices per solam interpellationem
extraiudicialem: Ias. in *l. si pluribus, ff. de legat. 1. num.*
26. Mascard. *de probat. conclus.* 1232. *num.* 14. Guaz-
5 zin. *de defension. reor. defens.* 1. *cap.* 59. *num.* 28. † Et
ita intelligendus est Gratian. *discept. forens. cap.* 639.
num. 1. *& sequentibus.* Vbi videtur concludere, non
esse necessariam reproductionem citationis: loqui-
tur enim de perpetuatione iurisdictionis, videlicet
ad hoc vt iudex delegatus possit in causâ procedere,
sed non de præuentione quæ fit in præiudicium al-
terius tribunalis, de quâ nos agimus. Atq; ita locum
illum Gratiani intelligendum esse monet Rota *di-*
cta dec. 189. *n.* 9. *&* 10. nec non dicta per Castrens.
in l. si quis postea quam, 7. *num.* 4. *ff. de iud. vers. non ta-*
6 *men requiritur.* † Et idem Gratian. in hac sententiâ
resider, *discept. forens. cap.* 535. *n.* 13. *&* 14. Adeo vt
stante huiusmodi actoris in termino non compa-
rentis contumaciâ, nulla lis pendere dicatur: Gratian.
7 *ibid. num.* 17. *&* 18. † Et tantus est defectus actoris
contumacis, & non comparentis in termino, vt iu-
dex non debeat capectare actorem non venien-
tem hora citationis, & tamen reus non compa-
rens, sit per aliquod tempus per iudicem ex-
pectandus vtrum venturus sit necne, quia cùm
actor termino in citatione præfixo consenserit, sibi
imputare debet. Reus autem termino non consen-
sit: Tiraquell. *de retract. consanguin.* §. 8. *gloss.* 2.
num. 10. Bald. *consil.* 268. Factum tale *post med. li-*
bro 1. *num.* 2.

8 Secunda consideratio est, quando reus fuit con-
tumax, & in termino citationis actor comparuit, &
illius contumaciam legitimè accusauit, & hoc casu
non est quærendum vtrum possit purgare moram ad
impediendam præuentionem, cùm per citationem
reproductam, quamuis reus fuerit contumax, in-
ducatur præuentio, vt dicunt Soc. & Rota, aliique
supra allegati. Posset tamen tractari de purgatione
contumaciæ, si reus aliquas haberet exceptiones
declinatorias, veluti exceptionem exclusiuam præ-
uentionis ex illâ citatione inductæ, vt de iudicis
incompetentiâ, aut aliam similem, aut etiam, si
vellet opponere de aliâ anteriori præuentione factâ
in alio tribunali, ad effectum tales exceptiones op-
ponendi. Loquor etenim de reo contumace, qui vult
dicere non fuisse inductam præuentionem per
actum illius citationis in qua fuit contumax. Si enim
prætenderet quod antequam citaretur coram illo iu-
dice iam causa erat præuenta coram alio, esset casus
diuersus & decidendus iuxta ea quæ mox dicemus,
numero 15. *& sequentibus.*

9 Tertia consideratio est. Quando actor fuit contu-
max, & reus petiit se ab illa citatione relaxari, & in
effectu iudex ipsum relaxauit vsque ad primam ci-
tationem, & hoc casu, cum illa citatio remaneat sine
effectu & perinde habeatur, ac si facta non fuisset,
certissimum est, nullam inde posse oriri præuentio-
nem, vt tradit Afflict. *decis.* 366. *num.* 14. Grauat. ad
Vell. *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 10. Menoch. *consilio* 23. *num.* 5.
& sequentibus. Dum autem *ibidem* Menoch. *num.* 9.
dicit idem locum habere quando reus non compa-
ruit, hoc debet intelligi si actor non accusasset il-
lius contumaciam eo modo quo mox dictum est.
Nam reo contumace, & illius contumacia legitimè
accusata, perinde est ac si comparuisset, quoad effe-
10 ctum præuentionis. † Et ratio huius conclusionis
est, quia maior est contumacia actoris quam rei, Gl.
in cap. causam quæ, in verbo, ad domum, de dolo & contu-
mac. Si igitur reus videat actorem in termino cita-
tionis non comparere, potest iure petere se relaxari
à citatione, & citatio tunc habebitur pro circun-
ducta, & pro non facta: per text. *in d. l. & post editum,*
§. *quod si* 15, *ff. de iudic.* Abb. *in d. cap. causam quæ, num.*
17. *de dolo & contumac.*

Neque hoc casu audietur actor si dicat se fuisse 11
impeditum & paratum esse purgare contumaciam.
Quia aut interim reus coram alio iudice causam per
posteriorem citationem validam, legitimè præue-
nit, (quod aliquando euenire potest) & tunc frustra
petitur restitutio aduersus contumaciam, postquam
reus fuit per primum iudicem relaxatus, & ius illi
fuit deinde quæsitum, causaque iam ante petitam
purgationem moræ præuenta in alio tribunali, vel
apud acta alterius Notarij. Aut vero reus post obten-
tam ab illa citatione relaxationem nihil fecit, nec
actorem in casibus licitis præuenit, sed res est adhuc
integra, & hoc casu frustra recurreret actor ad re-
medium extraordinarium restitutionis in integrum,
& purgationis contumaciæ, cum illi competat re-
medium ordinarium: iuxta *l. in causa,* 17. *ff. de mino-*
rib. Potest enim si velit cum res adhuc sit integra
quoad præuentionem, procedere ad nouam citatio-
nem coram eodem, vel alio iudice sibi beneuiso,
competente tamen, & eo modo causam præuenire.
Circunducto itaque citationis termino, res hæc eo-
dem modo iudicanda est quoad præuentionem per-
inde ac si nulla vnquam citatio facta fuisset, cum
iudicia non debeant esse in pendenti, *l.* 1. §. 1. *ff. de*
vsur. leg. non quemadmodum, ff. de iudic. † Et licet iusta 12
causa excuset à contumacia, *l. contumacia, ff. de re iu-*
dicata, non tamen excusat à circunductione termini:
Gaill. *lib.* 1. *obseruat.* 59. *num.* 2. Prætereà super decla-
ratione impedimenti, vel repositionis aduersus con-
tumaciam, necessaria est citatio rei: vt igitur inutiles
circuitus euitentur, consultius est vt actor præueni-
re volens, nouæ citationis remedio, cum res adhuc
integra sit, vtatur. † Remanet igitur firma conclusio, 13
quod si in termino citationis reus fuerit in contu-
maciam actoris, relaxatus, citatio pro non facta ha-
beri debes. Quod etiam locum obtinet, etiamsi nec
actor nec reus compareant, neutro enim comparen-
te, pro non factâ citatio haberi debet: Mynsinger.
centur. 5. *obseruat.* 87. *n.* 3. *&* 4.

Quarta consideratio, seu quartus casus est, sup-
posito quod reus fuerit citatus coram vno iudice,
& non comparuerit in termino citationis, accusa-
taque fuerit contumacia illius per actorem, sed
deinde reus ipse petat se admitti purgatâ contu-
maciâ dum vult opponere de præuentione illius
causæ quæ iam erat formata antea coram alio iudi-
ce præcedenti. Aut si actor reum trahere velit (sup-
positione eiusdem casus remanente) in præiudicium
præuentionis ad eius instantiam factæ ad aliud di-
uersum Tribunal, vel apud acta alterius Notarij.
Reus autem opponit vtroque casu, seu altero ipso-
rum non posse causam agitari, nisi coram Iudice co-
ram quo instante actore fuit formata præuentio.
† Actor replicat verum esse, quod respectu rei cita- 14
tio fuit circunducta, cum ipse non comparuerit & eâ
ratione tacitè consenserit, quod citatio habeatur pro
non factâ, & per consequens nulla fuerit quoad
reum præuentio *d. l. post edictum* 73. §. *circunducto, ff.*
de iudic. Bart. *in l. sepulchri, in princ. n.* 2. *ff. de sepulch.*
viol. Alexand. *consil.* 23. *n.* 5. *lib.* 4. & *ibi* Addit. dicens
ita seruari in regno Franciæ, Rip. *in l.* 2. *num.* 8. *ff. de*
re iudicat. Marsil. *singul.* 239. Idem Alex. *in l. de die,* §.
finali, n. 8. *ff. qui satisd. cogant.* Lancell. *de attentat. p.* 2.
cap. 4. *limit.* 58. *n.* 1. vnde dubitatur vtrum hoc casu
purgata contumacia reus possit opponere coram

Iudice coram quo fuit contumax, de præuentione anteriori coram alio Iudice præoccupante facta, aut etiam de eiusdem Iudicis coram quo eius contumacia fuit accusata præuentione, coram alio, & secundo Iudice, quando actor declararet se recedere ab illa præuentione, & illa nolle vti.

Sane si reus opponeret de præuentione de consensu illius Iudicis, qui causam præoccupasse prætendit, res videretur carere difficultate, quia etiam posito, quod propter suam contumaciam esset exclusus, nec ad illius purgationem admittendus ad effectum opponendi de præuentione alterius Iudicis, vel eiusdem coram quo fuit contumax (de quo tamen mox agemus) tamen propter interesse illius Iudicis, qui causam ad suum tribunal pertinere contendit, audiendus est, & hac de causâ admittendus, ad purgationem contumaciæ: Bart. *in d.l. vbi acceptum, num.* 3. & ibi Additio, *ff. de indic. littera E, in fine in versic. Item aduerte.* Et sequi videtur Tusch. *littera C, conclus.* 1026. *n.* 3. *volum.* 2. Ex se enim solo non posse reum opponere de præuentione illius Iudicis cuius iurisdictionem contempsit, testatur Bart. *in d.l. quamvis, num.* 8 *ff. de damn. infect.*

15 Sed contra Bartolum insurgit Ang. *in d.l. quamvis num.* 1. *ff. de damn. infect.* quia non prodest hoc casu reo contumacia, qui in ea non ponit suum fundamentum, sed in electione Iudicis, & tribunalis factâ per actorem, quæ irreuocabilis videtur, cum per eum accusata fuerit contumacia rei, & Iudici quæsita iurisdictio, quem ipsemet actor elegit, dicens se non videre quâ ratione reo etiam ex proprio capite ad allegandam præuentionem comparenti, interdicatur facultas purgandi contumaciam, seu moram, ex quo paratus est expensas contumaciales reficere, *l. sciemus, C. de indic. l. etsi post tres, ff. si*
16 *quis cautionib.* † Acquisita enim est iurisdictio Iudici quem actor adiuit, contumaciam rei coram eo allegando, *l. si quis posteaquàm,* 7. *ff. de indic.* Ideo videtur, quod actor non potest alium adire Iudicem, nisi renunciauerit instantiæ (de qua renunciatione, *parte* 1. actum est, *in cap.* 6.) Imò ipsemet Bart. sibi
17 contrarius est. † Quia *in d.l. sepulchri, ff. de sepulchr. viol. num.* 5. Fatetur quod si reus in primo Iudicio compareret, & moram ac contumaciam purgaret tunc exceptionem istam opponere posset, & petere quod causa remitteretur ad Iudicem præuenientem, quia cessarent omnes rationes petitæ ex contumaciâ. Interest enim rei, qui iam in alio tribunali citatus est, per alia, & diuersa tribunalia non trahi. Quam Bartoli contrarietatẽ notauit Additio ad eundem, *in l. quamvis, num.* 8. *ff. de damn. infect. in verbo. Primo iudice.* Vnde Abb. *in cap. ex tenore, num.* 8. *de rescriptis*, adhærendo huic secundæ opinioni, videlicet quod purgatâ contumaciâ, reus possit opponere de præuentione alterius tribunalis, dicit, quod si reus fuit contumax in primo Iudicio, & non purgauit contumaciam, non potest opponere in secũdo de litispendentia, quia non potest vti beneficio illius instantiæ, ex quo illam non approbauit, non comparendo. Vult ergo id sibi licere purgatâ con-
18 tumaciâ. † Ex quo infert notatu dignam limitationem ad text. *in dict. cap. ex tenore*, vbi dicitur quod ille, qui contra vnum eundémque aduersarium duo diuersa impetrat rescripta, & illis vti-
19 tur, perdit commodum vtriusque, † videlicet, vt non procedat, quando citatus vigore vnius rescripti, fuit contumax, tunc enim non potest excipere aduersus citationem sibi datam vigore alterius rescripti, cum enim non comparuerit, non potest
20 se fundare in illo actu quem non approbauit. † Sed tamen hoc intelligendum ex eius mente, vt locum habeat tantum, quando citatus contumaciam non purgauit.

Vnde relictis omnibus disputationibus concludendum est, vt supra, veriorem esse Bartoli sententiam *in dicta leg. sepulchri*, quod scilicet reus præuentionem alterius Iudicis possit coram Iudice præuento opponere, quamvis fuerit contumax dũmodo suam contumaciam legitimè purgauerit, quam sequitur Lancellot. *de attent. parte secunda capite quarto limit.* 18. *numero quinto*, Gabriel. *lib.* 2. *tit. de indic. conclus.* 2. *num.* 24. *&* 26. † Idque multo fortius 21
procedere asserit, & bene, quando ex tali contumacia rei, ius actoris non fuit effectum deterius, post Castrens. *in d.l. quamvis, ff. de damn. infect.* quam legit, *cum dicto §. Celsus.* Et videtur etiam *ibidem* sequi Alexand. nec non Felin. *in dict. cap. ex tenore, de rescript.* Hanc eandem sententiam tuentur Decius *in d. cap. ex tenore, n.* 34. Felin. *n.* 16. Angel. *in l. quamvis, num.* 1. *ff. de damn. infect.* Barbos. *in l. si quis posteaquàm, num.* 186. *& seqq. ff. de indic.* Farinac. *de Inquisit. quæst.* 7. *num.* 55. *vers. sublimita*, Carleual. *de indic. tom.* 1. *disput.* 3. *quæst.* 7. *n.* 902. † Et huius rei ratio 22
est euidens, quia purgatâ contumaciâ, cessant omnes illius effectus, vt post Alexand. Felin. & Alciatum, tenet Rota, coram Seraphin. *dec.* 354. *num.* 13. Poterit ergo reus purgatâ, & eo modo cessante contumaciâ, exceptionem præuentionis alterius Iudicis etiam ex proprio capite allegare. Sed si ageretur de duobus Iudicibus diuersarum Monarchiarum concludendum erit prout supra, *c.* 32. *n.* 7. *versic. & præmissa.*

Præmissis accedit non absimilis controuersia de 23
eo qui citatus comparuit quidem coram Iudice citari mandante; sed cum protestatione de non consentiendo in illius iurisdictionem, vel vsus est solitâ illa clausulâ, quod comparebat citra consensum indebitum, & iurisdictionis aliquam prorogationem, nisi si & in quantum de iure ad id teneretur. Quia cum iste sit quodammodo contumax, seu similis contumaci, non potest opponere ex persona sua actori, de præuentione primi Iudicis, cuius iurisdictionem impugnauit, nec ex sua culpa vtilitatem consequi, vt fuit determinatum in Rota, *part.* 6. *recent. dec.* 102. *n.* 2. † Quod sanè verum est si iste reus 24
re integra non renunciauerit suæ protestationi super incompetentientia Iudicis citantis. Si enim antequam citatus esset coram secundo Iudice, consensisset in iurisdictionem primi, res esset expedita; quia firmata esset iurisdictio ipsius per consensum vtriusq; partis, *l. si conuenerit, cum ibi not. ff. de iurisd. omn. iud.*

Præterea supradicta procedunt respectu partis, 25
quæ fuit contumax, & non paruit citationi, ideo nisi purgauerit contumaciam secundum veriorem sententiam non potest exceptione præuentionis vti, secus est respectu Iudicis cui ius fuit quæsitum per citationem effectum sortitam, & non circunductam, hic enim pro interesse sui tribunalis suæque iurisdictionis potest petere causam ad se remitti, aut etiam pro eo pars de eius consensu, ita tamen vt si nomine suo compareat, audiri nullo modo possit nisi purgatatâ contumaciâ; ex notatis per Addit. ad Bartol. *in dict. leg. vbi acceptum, num.* 3. *versic. Item aduerte, ff. de indic.* † Idem dicendum est de no- 26
tario qui pro suo interesse potest instare ad remissionem causæ, scribente ipso, & in suo tabulatu præuentæ, cui ius fuit quæsitum per præuentionem, vt diximus *parte* 1. *huius tractatus, cap.* 2. *num.* 3. Ergo illi per rei contumaciam (legitimè tamen accusatam) vel per protestationem de comparendo citra iurisdictionis approbationem, cum tamen reuera

Iudex

Iudex illam haberet, præiudicari non potest qoin scribat in causa per eum præuenta.

27 Quæcunque autem de citatione diximus, eodem modo procedunt in monitorio, (non loquor de illo Monitorio quod Iudex Ecclesiasticus concedit ad obtinendam depositionem contra testes, aut alios pro rebus occultis, de cuius materia eruditissimum nuper tractatum edidit admodum R. P. Theophilus Raynaud Societatis IESV Theologus, Vir multiscius & irreprehensibilis vitæ, amicus meus singularis: sed de eo per quod Iudex monet reum, vt aliquid soluat, faciat, vel à faciendo desistat) de quo Mandos. integrum composuit tractatum, & illud citationi æquiualere testatur *in eodem tractatu, quæ-*

28 *stio.17.num.4.* † Ideo præuentionem inducit dummodo forma in eo præscripta, seruata fuerit in illius executione. Vnde si in Monitorio detur ordo illud significandi primo personaliter si persona apprehendi possit, secundo per dimissionem copiæ ipsius in domo solitæ habitationis, factis prius debitis diligentiis de reperiendo personam, executio illius etiamsi reproductum fuerit cum relatione Noncij, seu cursoris, non erit valida, nec ex ea producetur effectus præuentionis, aut litispendentiæ, si illa forma non fuerit seruata: vt per Farinac. *cons.89.n.3.*

29 Gratian. *discept.forens.c.531.num.75.* † Quod procedit, quamuis post relationem Nuncij dicentis se citasse dum dimissa copia, addatur clausula, *vt supra*, quæ non alterat expressam nullitatem relationis factæ non seruata Monitorij forma, Seraph. *dec.972. num.7.* Quia illa clausula, videtur potius referenda ad materias in Monitorio contentas, quam ad formam executionis in eo designatam. Et ex huiusmodi Monitoriis non induci præuentionem nec litispendentiam, quamuis fuerit facta reproductio ipsorum & executionis illorum, nec litem dici inchoatam nisi forma executionis seruata fuerit, verum

30 est, ex *dicta decis.972.* † Si vero forma illius seruata sit, non sufficit sola executio, sed vlterius requiritur reproductio in actis, ad hoc vt Iudex de sua iurisdictione certus sit: Gratian. *discept.forens.639.n.1. & 531.num.75. & 535.num.15.* Et quod constet de legitimo mandato procuratoria, & quod forma decreti interpositi, *nisi infrascres*, fuerit obseruata, alias non dicitur lis cœpta: Gratian. *dicta discept.531.numero 76.* Caualer. *decis.483.num.4.* Rota apud Postium *de manutent.decis.644.n.10.* De quibus etiam Monitoriis aliquid tractat idem, *obseruat.78. dicti*

31 *tractatus de manutent.* † Et quod monitoria vim habeant citationis, & in eam resoluantur propter clausulam iustificatiuam, quæ in ipsis apponi debet, tradit Ias. *in l.nec quidquam.§.vbi decretum, num.6.ff. de offic.procons.* Fiunt enim semper iuxta formam concretam per Alternatiuam, nempè quod reus illi obediat, aut compareat ad allegandas causas cur parere

32 non debeat. † Et si ita Monitorium esset conceptum, vt reus citaretur ad comparendum post factum executionem præcepti, non esset validum, neque liteṡ præuentionem causaret Ludouis. *decis.105. num.8.4. & 9.* Quia ex tali Monitorio minus legitimo, aut non vt decet executioni demandato, non oritur præuentio: Gratian. *discept. forens. cap. 531. numero 77.*

33 Et quamuis in materia attentatorum lis sufficienter dicatur introducta quoad actorem per solam petitionem Monitorij nondum executioni demandati, ad hoc vt nihil attentare possit, quia quoad ipsum lis ad hunc effectum pendere dicitur, Duran. *decis. Rota 374. num.7. 392. num.3.* & Burat. *decis.833. num.1.& 262.num.2.*

Tamen quoad præuentionem, requiritur executio Monitorij, vt supra dictum est. Et ratio differentiæ est, quia quoad attentata, inspicitur dumtaxat actus per ipsum actorem factus, qui posteaquam Iudicem adiuit, non potest esse ignarus quod ipse Iudex manum causæ apposuerit quando citationem decreuit, quod tamen reus ignorat donec citatio ad eius notitiam deuenerit. Sed dum præuentionis quæstio ventilatur, agitur de communi interesse tam actoris quam rei, imò & ipsius Iudicis ac Notarij in locis vbi adest officiorum & tabulariorum multitudo, prout in præsenti ciuitate Auenionensi, vnde non sufficit ad præuentionem sola obtentio monitorij; sed præterea requiritur actualis illius executio. † Imò nec actor ligatur vlla litispendentia si ante executionem Monitorij declarauerit se ab illius petitione & obtentione recedere: Lancellot. *de attent. parte secunda cap.4.num.45. & sequentibus.* 34

CAPVT XLI.

ARGVMENTVM.

De pœnis à iure introductis contra eos, qui post causam coram vno Iudice præuentam, aduersarium trahunt ad alias diuersas Curias, vel Iudices, siue de Iudicibus Delegatis, siue de Ordinariis agatur. De pœnâ amissionis causæ aduersus eum qui aduersarium trahit ad vetitum examen. Quod dicatur examen vetitum. Quid si re integra illum pœniteat, & quando res dicatur integra ad hunc effectum. Cœpto iudicio executiuo in Curiis Pontificiis vtrum possit relicto hoc iudicio fieri noua executio in Curiis Regiis absque incursu pœnæ. Et quid statuendum sit, si quis elegit domicilium per contractum in ditione Regia. Vtrum electio domicilij facta per contractum, possit suffragari tertio qui in illo non est nominatus si agat vti creditor contra debitorem sui debitoris. Quæ sit differentia inter actus merè ciuiles, & non merè ciuiles; qualis est electio domicilij. Statutum Auenionis *lib.1. rubr.20. art.6.* quando locum habeat. Qui pendente iurisdictionum contentione vnum ex duobus Iudicibus adire mauult, vtrum incidat in pœnas contra trahentes ad diuersos iudices, seu ad vetitum examen, aut etiam ratione turbatæ iurisdictionis introductas.

SVMMARIVM.

1 *Qui nouum obtinet delegationis causa rescriptum in præiudicium præuentionis primi Delegati, caret omni commodo rescripti, & processus est nullus, ipseque in expensis condemnandus est.*

2 *Ampliatur hoc vt procedat, tam in actore quam in reo, nouum delegationis rescriptum impetrantes.*

3 *Item ampliatur, vt condemnandus sit ad damna partis.*

4 *Text.* in cap. dispendia, de rescriptis in 6. *non corrigit text.* in cap. fin. eod. tit. *in Decretalibus; sed ampliat.*

5 *Trahens aduersarium ad vetitum examen, causam amittit. Laicus trahens Clericum ad Iudicia sæcularia, iure suo cadit.* Ibidem.

6 *Iudex punitur si eum qui sub alterius iurisdictione est, coram se comparitururn citauerit.*

7 *Ad hoc vt quis causâ cadat propter prouocationem sui aduersarij ad vetitum examen, requiritur perseuerantia saltem vsque ad litis contestationem.*

8 *Qui probabili errore ductus est, excusatur de indebitâ sui aduersarij ad vetitum examen prouocatione.*

9 *Contrauenient præuentioni simpliciter, non cadit à causâ, sed tamen ad expensas & damna condemnandus est.*

10 *Fallit si agatur de causâ libertatis, tunc enim etiam pœna amissionis ex speciali fauore libertatis incurritur.*

11 *Debitor curiis Pontificiis, & Regiis in debitâ formâ si fuerit obligatus, potest creditor contra debitorem sic obligatum executionem facere coram Iudicibus Regiis quamuis præuentio facta sit per executionem in bonis sub Monarchiâ Pontificiâ constitutis, neque hoc casu aliquam pœnam incurrit, nisi adsit contrauentio inhibitionum.*

12 *Duo creditori aduersus debitorem curiis diuersis debitè submissum competunt remedia ad eius electionem, nempè vel litterarum requisitoriarum, vel noua executionis.*

13 *Quando debitor elegit domicilium in alienâ Monarchiâ, potest ibi absque incursu pœna conueniri.*

14 *Debitor debitoris submissus vel condemnatus potest executiuè conueniri.*

15 *Domicilij electio inter aliquos facta, non prodest tertio.*

16 *Intellige vt procedat in electione domicilij pro litis prosequutione, secus si facta fuerit per contractum ad faciliorem illius executionem, tunc enim prodest illis qui possunt vti contractu.*

17 *Electio domicilij ad effectum litis, est actus ciuilis.*

18 *Interruptio præscriptionis quæ fit per actus ciuiles operatur duntaxat inter personas, inter quas facta est.*

19 *Interruptio præscriptionis contra principalem, fideiussori non nocet, quando facta est per actus ciuiles.*

20 *Interruptio facta respectu totius summa debita, contra vnum ex correis, nocet alteri. Et quæ sit ratio.*

21 *Actus qui non sunt merè ciuiles, vtpote qui fiunt per contractum, veluti electio domicilij contractualis, prodest omnibus, quibus contractus prodesse potest:* & num. 22.

23 *Si quis cessionem inuitum obtinuerit, multo fortius potest exequi in domicilio per debitorem in contractu electo.*

24 *In Galliâ intimatio facta in domicilio debitoris ad instantiam cessionarij, valida declaratur.*

25 *Ex Statuto Auenionensi, potest notarius obligare bona subditorum extra Monarchiam existentium, non tamen personas, nisi in casum mutationis domicilij.*

26 *Pœna introducta aduersus recurrentes ad aliud tribunal in præiudicium præuentionis, cessant si dolus absit.*

27 *Pendente lite super possessione summarissima, dum suam quisque tuetur possessionem, non est locus actioni criminali.*

28 *Pendente contentione iurisdictionis omnia debent conquiescere.*

29 *Qui non est subditus alicuius Principis, non potest ab eius Officialibus diuexari, quamuis suum aduersarium in ius vocauerit in curia illius Principis, vel Monarchia cui subditus est.*

30 *Rhodanum totum esse sub ditione Regia contendunt Officiarij Regis Christianissimi.*

31 *Quæ defensiones proponi possint per eum qui de turbata iurisdictione accusatur. Remissiuè.*

VIDENDVM nunc est quibus pœnis subiiciantur illi, qui post præuentam causam, & litem coram vno Iudice cœptam, aduersarium distrahunt, & fatigãt per diuersa tribunalia, aut iurisdictionem Iudicis præuenientis turbant, vel etiam cogunt, seu cogere volunt ad vetitum examen. Pro cuius rei elucidatione, sit

Prima Conclusio. Quando tractatur de Iudice delegato, si quis post causam ab ipso præuentam litem moueat coram alio Iudice delegato, nouamque impetret commissionem, aut alias quoties ad alium recurrit in casibus, in quibus ad eundem commissarium recurrere deberet, talis sic procedens, caret omni commodo sui rescripti, seu huius secundæ commissionis, & non solum processus omnis in vim illius fabricatus corruit, & nullus est, sed etiam ille impetrans condemnandus est in expensis, Text. est expressus, *in c. dispend. 3. de rescr. in 6.* 1
†Quod non solum procedit in actore suum aduersariũ sic fatigante, sed etiam in reo, qui actoré in præiudicium litis super eâdem re coram diuerso Iudice delegato conuenit, aut reconuenit, vt dicitur *in d. c. dispendia 3. versic. Reus quoque.* † Nec solum in expensis, sed etiam in damnis passis per aduersarium condemnari debet is, qui suum aduersarium indebitè per diuersas commissiones, seu rescripta ad diuersos iudices delegatos traxerit atque diuexauerit, vt expresè disponitur per text. *in cap. finali, De rescript. in Decret.* † Qui textus *in d. cap. fin.* continens Gregorij IX. legem, & constitutionem, non corrigitur per textum *in dict. cap. dispendia*, qui posteriùs emanauit, sed potius explicatur, & ampliatur. Et ideo incorrecta manet dispositio *dicti cap. finalis*, volens etiam damnorum condemnationi hoc casu locum esse. 2 3 4

Secunda Conclusio, respicit Iudicia ordinariæ iurisdictionis, in qua dicendum est, quod quamuis regulariter trahens suum aduersarium ad vetitum examen puniatur pœna amissionis causæ, *cap. si diligenti 12.* & ibi Gloss. *in verb. causam perdant. de foro competent.* Gratian. *discep. forens. c. 157. n. 27.* veluti si quis siue laicus, siue clericus, ad Iudicium sæculare Clericum trahere velit, tunc enim dicitur illum trahere ad vetitum examen. Et habetur *in l. in criminali 5. C. de iurisdict. omn. iudic.* † Immo Iudex ipse punitur, si eum qui alienæ iurisdictioni suppositus est, coram se citari mandauerit, quamvis in effectu iurisdictio alterius Iudicis non fuerit impedita, Bald. *in dict. l. in criminali, in princ. n. 1.* & Castrens. *num. 2.* Surd. *de aliment. tit. 9. quæst. 26. num. 94.* Gratian. *discept. forens. cap. 154. n. 2.* 5 6

Sed quod de amissione causæ dictum est, debet intelligi vt locum habeat, dummodo sic trahens aduersarium ad vetitum examen, perseueret vsque ad sententiam: Caualcan. *decis. 3. n. 26. & 27. part. 1.* Lanfranc. Balb. *decis. 229. & 230.* Quamvis alij velint 7

lint

sint ad incurrendam pœnam prædictam amissionis causæ, sufficere perseuerantiam vsque ad litis contestationem, quod verius esse censeo ex notatis per
8 Farinac. *de crimin. læsæ maiest. q.* 114. *n.* 134. † Excusatur quoque ab hac amissionis causæ pœnâ, is qui iuris errore ductus aduersarium indebitè ad alias trahit Curias, qui error in dubio præsumendus est ad exclusionem illius pœnæ, Grat. *discept. for. c.* 154. *n.* 3. Super quo videndus est Farinac. *d. quæst.* 114. *num.* 113. *&* 116. Dummodo talis error fundatus sit in causâ iustâ, & probabili, & absit mala fides, alioquin à pœna non excusaretur sub prætextu erroris: Farinac. *dict. quæst.* 114. *de crimine læsæ maiest. n.* 116. *in fin.* in illis verbis, *Nisi appareat de aliqua iusta causa in*
9 *contrarium.* † Potest enim fieri, vt impetratio diuersorum commissariorum, aut citatio pro eâdem re coram diuersis Iudicibus ordinariis in præiudicium præuentionis fiat bona fide, vel ad maiorem cautelam iurisque tuitionem, vt per Glos. *in dicto cap. ex tenore, de rescript.* quam ibi DD. communiter sequuntur, quo casu non solum non est locus pœnæ amissionis causæ, sed nec etiam condemnationis damnorum, aut expensarum; Menoch. *consil.* 230. *n.* 2. 3. *&* 4. Gabriel. *consil.* 166. *num.* 2. *lib.* 2. Hoodед. *cons.* 95. *num.* 1. *& seqq. & num.* 50. *&* 51. *lib.* 2. Farinac. *d. q.* 114. *de crim. læsæ maiest. num.* 110.

Sed ad hoc vt illi pœnæ amissionis causæ locus sit, necesse est, vt interueniat citatio ad vetitum examen, si enim simplex adsit processus coram alio Iudice prohibito in præiudicium præuentionis facta, non est locus illi pœnæ amissionis causæ, vt probatur per textum *in d. cap. dispendia, de rescript. in* 6. *& d. cap. fin. eod. tit. in Decretalib.* Sed dumtaxat hoc casu ille qui aduersarium coram diuersis Iudicibus fatigauit, condemnandus est ad damna, & expensas erga partem, vt notat Felin. *in dicto cap. ex tenore, num.* 23. *de rescript.* dicens hanc veriorem esse sententiam post Gloss. *ibidem, in verbo Careat,* quam dicit communiter approbari Abbas, *in cap. dilecti, colum. penult. de rescript.* Salycet. Fulgos. & Alexand. *in l. nullū, C. de iudic.*

10 Neque obstat *l.* 1. *§. fin. C. de assertione tollend.* quia ibi casus est specialis fauore libertatis; ideo non est mirum si in illo casu locus sit pœnæ amissionis causæ: qui casus cum sit specialis non est ad alias causas extendendus: atque ita textum illum intelligunt DD. communiter.

11 Tertia Conclusio. Qui debitorem curiis Pontificiis, & Regiis legitimè submissum, & obligatum, per executionem coram Iudicibus Pontificiis illorum auctoritate factam, præuenit, poterit non obstante Iudicum Pontificiorum præuentione coram Iudicibus Regiis exequi, aduersus bona in Monarchia Regia sita, nec propterea aliquam incurret pœnam. Hæc conclusio multos à vano timore translatæ iurisdictionis liberat, & verissima est (nisi tamen adesset inhibitio, vel decretó de nihil innouando factum per Officiales summi Pontificis præuenientes.) Et probatur ex traditis per nos supra *parte* 1. *huius tractatus cap.* 18. *&* 19. & per Cyriac. *controuers.* 318. *num.* 43. *& sequentibus.* vbi defendit eum qui obtinuerat sententiam in Senatu Mantuano, coram quo eiusdem sententiæ executionem petierat: postmodum autem cum aliqua bona mobilia debitoris condemnati reperisset in ditione Principis Bozzuli, curauerat bona illa auctoritate Magistratuum loci illius in quo reperiebantur sequestrari; quod eâ ratione comprobat, quia Iudex illius loci erat competens, cum bona in eius territorio reperta fuissent, & ageretur de executione obligationis Cameralis, in qua licita est variatio de Iudice ad Iudicem. † Subdens tritam esse practicam permitten- 12
tem actori, qui fauorabilem reportauit sententiam, illius executionem petere super bonis alieni territorij per litteras subsidiales, & requisitorias si velit, aut si malit facere nouum iudicium coram Iudice loci vbi bona sita sunt, producendo coram ipso sententiam, & processum primi iudicis: vt per eundem *loco citato, num.* 42. *&* 43.

Ampliatur etiam in executiuis, vt possit procedi 13
contra debitorem in alienâ Monarchiâ, si in illâ domicilium pro faciliori contractus executione elegerit per contractum. Reus enim potest in loco domicilij electi conueniri etiamsi ibi non reperiatur: Cyriac. Nig. *dicta controuers.* 318. *numero* 27. Gaill. *libro* 2. *obseruat.* 36. *num.* 11. Riminal. Iun. *cons.* 353. *num.* 53.

Dubitatum tamen aliquando fuit in facti con- 14
tingentiâ, vtrum sicut creditor ipse executiones inchoare, & citationes facere potest in domicilio contractuali per debitorem electo, auctoritate illius Iudicis, qui cessante huiusmodi domicilij electione fuisset incompetens, ita & creditor creditoris agens contra debitorem sui debitoris, in eodem domicilio electo executiones facere validè queat. Certum quidem est, aduersus debitorem debitoris condemnatum, aut aliâs executiuè obligatum, licitum esse executiuè etiam procedere: Zach. *de obligatione Camer. quæst.* 5. *num.* 30. Gratian. *discept. forens. cap.* 507. *num.* 1. *& sequentib.* Burat. *decis.* 793. *n.* 4. *& sequentibus.*

Sed dubium in eo consistit, vtrum electio domi- 15
cilij facta per debitorem debitoris suffragetur primo creditori agenti, & exequenti coram iudice illius domicilij inter alios electi, & in fauorem illius qui in instrumento nominatus non est. Sanè electionem domicilij tertio non prodesse tenuit Imbert. *in suis Institution. Forensibus Gallico sermone conscriptis, lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 34. *versicul. Toutesfois.* Vbi dicit, quod si electio domicilij facta fuerit in aliquâ materiâ, non solum, non prodest tertio, sed nec ipsi quidem parti cuius fauore facta est, si inchoëtur alia instantia, veluti in causâ appellationis.

Illa tamen doctrina, casui nostro non applica- 16
tur, tum quia non agit ibi Imbertus de electione domicilij facta per contractum, & pro faciliori contractus implemento, & executione, sed de aliâ electione domicilij factâ in Iudicio, & pro validitate, aut facilitate Iudicij. Tum quia idem Auctor fatetur, quod si in eadem ciuitate, vel loco, tractaretur tam prima quam secunda instantia, electio domicilij facta in prima causæ instantia, suffragaretur etiam in causâ appellationis.

Et ratio est, quia electio domicilij facta in Iudi- 17
cio, & ad effectum litis, est actus mere ciuilis. Actus autem ciuiles prosunt illis tantum inter quos facti sunt, vt tradunt DD. & maximè Bart. & Castren. *in l. naturaliter, ff. de vsucapion.* Et præcipuè Ioannes Hannibalius *ibidem, num.* 27. *versic. nec obstat, si diceres. in* 5. *volum. Repetent. fol.* 344. *verso.* † Vnde vide- 17
mus, quod interruptio quæ fit per actus ciuiles aduersus vsucapionem, veluti per litis contestationem, suum dumtaxat effectum producit quoad illas personas cum quibus tales actus gesti sunt, *l.* 1. & ibi Gloss. *Cod. de præscript. longi temp.* Seraph. *decis.* 926. *num.* 2. Balb. *de præscript.* 3. *part.* 6. *princ. quæst.* 4. *n.* 47.
† vbi propterea concludit interruptionem præs- 18
criptionis, seu vsucapionis factam contra principalem, non nocere fideiussori: Gratian. *disceptat. forens.* 310. *numero* 37. Quia mala fidea

vnius

vnius,non est mala fides alterius, Put. *lib.2.dec.*500.
20 † Quamuis secus sit in duobus reis: quia vnica est
vtriusque obligatio, ideo interruptio contra vnum,
operatur quoad omnes correos debendi. Quod
verum est, si interruptio facta fuerit per petitionem
totius summæ debitæ. Aliud enim esset si petitio
per quam fit interruptio facta fuisset dumtaxat de
portione vnum ex correis tangente, vt explicat The-
saur. *decis.*203.

21 Sed quando agitur de actu, qui non est merè Ci-
uilis, qualis est electio domicilij facta pro executio-
ne contractus in contractu ipso, prout sæpius fieri
solet, cum contractus sint de iure gentium, nec pro-
priè descendant à iure Ciuili quoad originem, &
ideo non sint actus merè ciuiles sicut litis contesta-
tio, & similes qui à iure Ciuili introducti sunt, *l.le-*
22 *gitima, l.iurisgentium, ff. de pactis.* † Talis actus non
solum producit effectum inter ipsos contrahentes
inter quos factus est; sed etiam in fauorem eorum
omnium, qui vigore contractus ius agendi habent:
vt explicat Barbos. *in l.cum notissimi, §. Imò, num.*16.
Cod. de præscript. 30. *vel* 40. *annorum*, Balb. *de præs-*
23 *cript.* 3.*parte* 6.*partis principalis, quæst.*4.*num.*27.† Et
hoc potissimum locum habet si creditor creditoris,
cessionem iurium obtinuerit à secundo creditore:
quia cum hoc casu agat actione sibi cessa, quæ ea-
dem est cum actione secundi creditoris cedentis, ele-
ctio domicilij per huius secundi creditoris debito-
rem facta iuuaret istum cessionarium, vt in illo do-
micilio intimationes, & alia facere posset quæ ce-
dens ipse facere potuisset, quamuis electio alio mo-
do quam per contractum facta fuisset, & domicilium
etiam per actus iudiciales & merè Ciuiles electum:
DD. *in l.naturaliter*, & p.æsertim, *Imol.num.*4. *ff. de*
vsucapionibus.

24 Vnde in praxi intimationes ad instantiam cessio-
narij in domicilio per debitorem electo factæ, vali-
dæ & legitimæ indicantur in Galliâ: vt testatur Add.
ad Loüet. *littera D, num.*49. *pag.mihi* 251. *colum.*1.
in princip. Quod potissimum procedit quando nihil
interest debitoris siue hic, siue illic soluat. Gratian.
discept. forens. cap. 507. *numero* 18. Surd. *decis.*44.
numero 8.

25 Aduertendum tamen est ea, quæ superius de va-
riatione in executiuis dicta sunt, locum habere quan-
do agitur de executione factâ contra bona, si verò
agatur de capturâ personæ, aliter prouisum est apud
nos ex statuti municipalis dispositione, *lib.*1.*rub.*20.
*artic.*6. Quo cauetur, posse quidem Notarios subdi-
torum bona extra terras Ecclesiæ posita obligare, sed
non personas subditorum Sanctissimi, nisi debitores
tempore executionis reperiantur habitare in alienâ
Monarchiâ.

26 Addendum quoque est pro maiori eorum quæ su-
perius dicta sunt, intelligentiâ, pœnas omnes aduer-
sus eos introducta, qui in præiudicium litis coram
aliquo Iudice præuentæ, ad aliud tribunal trahunt,
cessare si dolus absit: Farinac. *cons.*49.*numer.*4. Me-
noch. fusè, *consil.*230. maximè, *num.*21.*& sequentib.*
Gabriel. *consil.*166. *num.*9. *& seqq.* *Et consil.*167.
*num.*2.*& sequentibus, lib.*2. vbi fusè materiam turba-
tæ iurisdictionis explicat ad excusationem eius, qui
de eâ accusatur. Et hac de causâ his annis elapsis
ego consulueram pro defensione cuiusdam mulieris
Nobilis, ad eximendam illam, prout exempta fuit, ab
iniusta turbatæ iurisdictionis accusatione. Quia
cum inter Pontificios & Regios ministros, magna
esset contentio super iurisdictione loci cuiusdam in
vtriusque Monarchiæ confinibus constituti, & qui-
libet locum illum de suo territorio & iurisdictione
esse contenderet, imò se esse in quasi possessione
ibidem exercendi iurisdictionem assereret, osten-
dendo actus iurisdictionales in illo loco factos,
† donec finita esset contentio super possessorio, non 27
poterat contra ipsam procedi per viam iudicij crimi-
nalis, siquidem causa illa, quasi possessionis exer-
cendi in illo loco actus iurisdictionales, tanquam
præiudicialis, & Ciuilis, prius erat terminanda, *l.*1.
C. de appellat. Crauet. *consil.* 280. *num.* 3. *versic.* *Ex*
quibus fundamentis, Farinac. *de var. & diuers.q.*100.
*num.*62.† Imò omnia conquiescere debent penden- 28
te quæstione illa super iurisdictione, *cap. si iudex lai-*
cus in fin. & *ibi* Gloss. *in verb. Interim de sentent. ex-*
communic. in 6. Cancer. *lib.*3.*var. resol.cap.*10.*n.*59.
de content. iurisdict.

Quibus additur, quod mulier ista non erat subdi- 29
ta summi Pontificis in temporalibus, vnde sub præ-
textu turbatæ iurisdictionis non poterat accusari co-
ram Officiariis, seu Magistratibus eiusdem: Menoch.
dicto consil. 230. *n.*80. Et sanè iustam habebat cau-
sam credendi se coram Regiis iudicibus agere po-
tuisse, quia agebatur de aluco intra flumen Rhodani,
† quod quidem flumen Magistratus & Officiales Re- 30
gis prætendunt ad Regem in solidum spectare, Re-
giæque iurisdictioni subjacere, adeo vt non admit-
tant præuentionem Magistratuum Pontificiorum in
iis, quæ ad Rhodanum pertinent, aut in eo geruntur,
Guid. Pap. *decis.*577. *n.*3. & *ibi Addentes*. Quod
tamen ad me, decidere non spectat, cum sim Vassal-
lus & subditus fidelissimus suæ Sanctitatis. Et ex his
rationibus mulier ista fuit à lite liberata, nec amplius
contra illam processum. † Si quis autem plura vide- 31
re desideret, dum se offeret occasio defendendi reum
de turbata iurisdictione accusatum, adire poterit Fa-
rinac. Hondedeum, & Gabrielium *in locis superius al-*
legatis.

CAPVT XLII.

ARGVMENTVM.

De actione Saluiani interdicti intentata per Generum pro consequutione dotis sibi promissæ, & contra tertios bonorum Soceri possessores in vno tribunali præuenta, vtrum ea pendente possit socer in alio tribunali per viam actionis proponere beneficium competentiæ, seu deducto ne egeat: Et quibus in casibus cesset tale beneficium ad fauorem soceri. De beneficio cessionis bonorum, vtrum idem hoc casu iudicandum sit, quod de beneficio competentiæ.

SVMMARIVM.

1 *Pater filiæ dotem constituens, non potest conueniri, nisi in quantum facere potest.*
2 *Pater mariti, vel pater vxoris, habent beneficium competentiæ.*
3 *Socer habet beneficium competentiæ, tam constante quam soluto matrimonio.*
4 *Affinitas dissoluitur inter socerum & generum, si vxor moriatur.*
5 *Iusta subsistente causa etiam soluto matrimonio datur socero beneficium competentiæ secundum nonnullos.*

6 Sed

6 *Sed tamen verius est generaliter etiam soluto matrimonio competere.*

7 *Ampliatur etiamsi agatur de contractu facto per socerum, soluto iam matrimonio.*

8 *Exceptio competentiæ iuuat socerum, tam contra maritum, quam contra eius cessionarium.*

9 *Mutatione actoris non mutatur ius rei excipientis.*

10 *Exceptio competentiæ potest opponi post præuentionem per viam exceptionis coram Iudice præueniente.*

11 *Electio iudicis & Notarij spectat ad creditorem, si exceptio competentiæ fuerit proposita per viam actionis.*

12 *Dum beneficium competentiæ intentatur præuentiuè, qui illud intentat, non est actor, sed reus originarius,* & oum. 15.

14 *Qui sint illi senes qui fruuntur beneficio miserabilium personarum.*

15 *Quando quis comparet in lite tanquam tertius, non habet priuilegium fori miserabilibus personis concessum.*

16 *Præuentio non obstat intentanti beneficium cessionis bonorum.*

17 *Exceptio competentiæ, in quo differat quoad præuentionem à beneficio cessionis bonorum.*

18 *Qui prætendit beneficium competentiæ tenetur illud proponere coram Iudice præueniente in executione.*

Et quibus in casibus hoc procedat.

19 *Causæ nunquam sunt sibi inuicem præiudiciales, quando sunt diuersæ & separatæ.*

INTENTATA contra tertium possessorem causâ actionis hypothecariæ, vel Saluiani interdicti, ratione crediti, cum hypotheca, illáque in Curia Rectoriatus ciuitatis Carpentoracti introductâ, & præuentâ, debitor principalis, à tertio bonorum possessore cui prædium impeditum vendiderat, in euictionem vocatus, vt condemnationem effugeret, intentauit in hac ciuitate Auenionensi beneficium com-
1 petentiæ, † dicens tractari de credito originem habente ex dotis constitutione per ipsum facta filiæ suæ, & per consequens pro illo credito conueniri non posse nisi deducto, ne egeat, & in quantum facere potest: iuxta *l. rei iudicatæ, §. Socero quoque, ff. so-*
2 *lut. matrim.* † Cum exceptio ista competentiæ locum habeat tam in patre mariti, quam in patre vxoris, *l. ex diuerso, ff. solut. matrim.* Fontanell. *de pactis nuptial. claus. 7. gloss. 3. parte 11. num. 95.* Pascal. *de patria potest. parte 2. cap. 9. num. 21.* Brun. *de cess. bonor. quarta*
3 *quæstionis princip. quæst. 22.* † Et non solum datur hæc exceptio constante matrimonio, sed etiam ex veriori sententia, illo soluto: Caroc. *de except. cap. 15. num. 43.* Et ita pro socero fuit iudicatum apud Thesaur. *decis. 119. in additione.* Quidquid alias fuerit in contrarium iudicatum in Senatu Neapolitano apud Vincent. de Franch. *decis. 366.* & sequatur Mauson. *de causis execut. limit. 16. num. 7.*

4 Verum quidem est, quod si rationibus, & non authoritatibus pugnandum esset, conclusio illa non transiret sine difficultate in fauorem decisionis Neapolitanæ propter verba textus, *in l. sicut autem, 21.* & *ibi* Gloss. *in verb. vtimur, ff. de re iudic.* vbi exprimitur, quod si dos petatur à socero soluto matrimonio, conueniri potest in solidum, & cessat priuilegium illud, ne conueniatur vltra quam facere potest, quia non amplius durat affinitas, quæ per mortem vxoris dissoluta est; per text. & Gloss. *in l. sed hoc ita, 22. ff. de re iudic.* Et propterea Barbos. *in l. maritum, 13. ff. solut. matrim. num. 59.* Sed maximè, *num. 63. & 64.* adhæret huic opinioni, vt priuilegium 5
istud competentiæ locum non habeat in fauorem soceri, respectu generi agentis ad solutionem dotis soluto matrimonio, & finitâ per obitum vxoris affinitate: conatur tamen *ibidem, num. 65.* duo iura sibi contraria inuicem concordare, videlicet *dictam l. sed hoc ita, 22. ff. de re iudic.* cum *l. penultima, ff. de iure dot.* varias afferens illarum conciliationes: sed tandem aduersus socerum concludit, vt soluto matrimonio beneficio competentiæ contra generum vti non possit, nisi iustâ subsistente causâ; quia tunc etiam soluto matrimonio, socero aduersus generum agentem, succurrendum esse existimat, *numero 67.*

Contra ipsum tamen communis pugnat sententia, volens socero etiam soluto matrimonij vinculo 6
per mortem vxoris, dari beneficium competentiæ aduersus generum: vt ostendit Ioan. Baptist. Castag. *in tract. de benefic. compet. seu deducto ne egeat: qu. 7. n. 20.* idque propter reuerentiam & memoriam anteacti matrimonij, vt *ibidem* per eum *n. 28.*

Quod ampliatur, vt procedat, etiamsi contractus 7
fieret soluto matrimonio, dummodo tamen fieret ex causa dotis: Alexand. *in l. non tantum, num. 8. ff. de re indic.* Castagn. *in dicto tract. quæst. 1. ampliat. 3. num. 1.*

Rursus ad propositum ampliatur, vt exceptio 8
competentiæ, non solum repellat maritum, sed etiam illius cessionarium: Castagn. *ibidem quæstion. 1. ampliat. 6. num. 1. & sequentibus.* † Quia mutatione 9
actoris, non mutatur ius rei excipientis: Aretio. *in §. appellantur autem, Instit. de exceptionib.*

Ergo deueniendo ad materiam nostræ quæstionis, cum socero beneficium competentiæ competere, non posset in dubium reuocari, prætendebat ipse licere sibi non obstante præuentione facta per remedium Saluiani interdicti, proponere in alio diuerso tribunali beneficium istud per modum actionis. Quia quoties alicui ius aliquod competit, aut exceptio, potest experiri coram Iudice competenti, vt dicatur, & declaretur exceptionem illam aut ius sibi competere; ex *l. si contendat, ff. de fideiuss.* aut etiam ex *l. diffamari, C. de ingen. manum.* Fuit nihilominus, (me consulente) iudicatum, causam interdicti Saluiani in ciuitate Carpentoractensi, & tribunali Rectoris Comitatus præuentam, ad illud tribunal remittendam esse, in quo socer excipiendo posset de beneficio competentiæ disceptare, cum beneficium illud per viam actionis deduci non possit; sed per viam dumtaxat exceptionis, cum reuera non sit hæc 10
actio, sed exceptio. † Cum igitur gener actor sit, 11
socer vero reus, licitum fuit genero eligere Tribunal & Iudicem sibi bene visum inter plures Iudices competentes huius causæ, sicut explicatum est *in nostris quæstionib. beneficialib. part. 1. cap. 1 an. num. 8.* Et tradit Gratian. *discept. forens. cap. 85. per totum.* Socin. Sen. *consil. 94. vol. 3.* Couarr. *variar. resol. lib. 1. cap. 18. num. 6.* † Quod enim beneficium compe- 12
tentiæ deduci non possit per viam actionis; sed tantum exceptionis, docet Barbos. *in l. maritum 13. numero 19. & 30. ff. solut. matrim.*

Præsertim, quia in casu proposito; Saluianum erat 13
intentatum contra tertium possessorem, non contra socerum, qui non possidebat prædium impetitum: vnde non poterat vti retentione, ideoque exclusus erat ab allegatione beneficij competentiæ, quod non datur nisi per viam retentionis, vt *ibid.* Barbosa testatur *dn. 29. & 30.*

24 His rationibus se victum socer agnoscens confugiebat ad aliud remedium, nempe ad priuilegium *l.vnic. C. quando Imper.* prætendens ex capite senectutis causam ad maius Leganonis tribunal euocare. Verum decipiebatur; quia priuilegium *dict. l. vnica.* Non omni senum generi indistinctè competit, sed illis tantum senibus, qui adeo senio confecti sunt, vt ob ætatem repuerascant, non illis qui sunt prudentes & sagaces, rebúsque suis superesse possunt, qualis erat iste socer, ideo à priuilegio fori excludebatur: Franc. *decis.*6 a 8.*num.*6. Gratian. *discept.*506. *num.* 20.& 21.

25 Et cum socer non veniret in causa tanquam principalis sed vti tertius, quia lis erat principaliter inter generum & tertium bonorum possessorem, cessabat ex hoc quoque capite priuilegium *dicta l.vnica*, quod non competit illi qui in causa interuenit tanquam tertius: Nouar. *de elect.fori, parte* 2.*qu.*18. *per totam.*

26 Obiiciebatur etiam, quod beneficium illud competentiæ simile erat beneficio cessionis bonorum, quod potest intentari coram quocunque Iudice, non obstante causæ præuentione coram alio factâ, ex notatis suprà, *parte* 1. *huius tractat. cap.*10. *num.*37.

27 Sed hæc obiectio non fuit visa facere ad rem, quia verum est cessionem bonorum coram quocunque Iudice intentari posse, imò sufficere quod fiat extraiudicialiter, & per epistolam, *l. fin. ff. de cessio. bonor.* Et sufficere solam debitoris declarationem probati *ibidem, num.*38. Sed beneficium competentiæ non per viam actionis; sed exceptionis intentari debet, vt iam dictum est, & qui illud proponit non

28 est verè actor, imò reus est originarius. † Ideo non spectat ad eum Iudicis electio, sed omnino tenetur comparere coram illo Iudice coram quo causa præuenta est ad instantiam actoris: Ioan. Bapt. Castag. *in tract. deducto ne egeat, in proœm.*1.*partis, n.*40. vbi dicit, eum, qui non potest conuentus de hoc beneficio excipere, non posse etiam agendo illud proponere, ad effectum præuentionis; quando agitur de obligatione pro reditu annuo iuxta formam Bullæ constituto; quia continet pactum de non opponendo: secus est in aliis casibus, quia potest debitor præueniendo petere sibi ius dici super ista exceptione, *deducto ne egeat*, intentando remedium *leg. si contendat, ff. de fideiussor.* vel remedium *leg. diffamari, Cod. de ingen. manumiss.* Sed si debitor fuerit præuentus, non potest hanc prætentionem intentare per viam actionis, sed tantùm per viam exceptionis, vt mox probatum est.

29 In omnem euentum, posito quod socer causam super hoc beneficio agendo proponere potuisset, (quod tamen non est) excluderetur à sua prætensione electionis Tribunalis quoad iudicium Saluiani interdicti contra tertium possessorem intentati, quia cum vna causa sit diuersa ab alia, non potest prætendi quod vna fuerit alteri præiudicialis, cum consideratio præiudicialitatis locum non habeat in causis diuersis & separatis: vt probatur per text. expressum *in l.fin.Cod. de petit.hæred.* Bart. *in leg. non distinguendum, §. si is faciat, ff. de recept. qui arbitr. recep.* Buratus, *decis.*257. *num.* 2. Et ex his causa fuit remissa ad Tribunal ciuitatis Carpentoractensis in quo erat præuenta.

CAPVT XLIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione factâ per præceptum carcerum. Quæ requirantur ad illius validitatem, & vt ex eo præuentio facta censeatur. Ex præcepto carcerum alicui facto in causa criminali verum propter inobedientiam contrahatur nouum delictum, & ex eo Iudex aut Notarius sit fundatus, dum se ea de causa præuenisse prætendit. In ciuilibus causis dari præuentionem ex præcepto carcerum ostenditur. Quod si is cui præcepti fuêre carceres non obediat, & eius contumacia non fuerit accusata, cum citatione ad videndum sibi declarari pœnas, intra annum, vtrum cesset effectus præuentionis ex illo præcepto introductæ. Et quæ sint necessaria ad validitatem relationis factæ per appatitorem super præcepto carcerum.

SVMMARIVM.

1 *Facto alicui præcepto carcerum in causa criminali, si non obtemperet, nullam pœnam meretur.*
2 *Præceptum carcerum alicui factum in causa criminali, nullum est, & non dat præuentionem.*
3 *Si tamen is cui præceptum factum est, illi obediuerit, oritur ex eo præuentio.*
4 *Præceptum carcerum factum in causa Ciuili, dat præuentionem.*
5 *Facto præcepto carcerum alicui in causa Ciuili, cui non obtemperauerit, debet intra annum citari ad videndum sibi declarari pœnas, alias cessat præuentio.*
6 *Qui præcepto carcerum non obediuit, non potest mulctari nisi præcedat illius citatio ad videndum sibi declarari pœnas.*
7 *Is cui factum est præceptum carcerum, plures allegare potest causas quare non obtemperauerit.*
8 *Citationem ad videndum sibi declarari pœnas aduersus præcepto carcerum non obedientes, non esse necessariam, quando in litteris adest comminatio, nonnulli volunt.*
9 *Iudex pœnam in litteris aduersus inobedientes comminatam minuere potest.*
10 *Verius est citationem requiri pro declaratione pœnarum, quando in literis adest comminatio quod alias pœna declarabitur.*
11 *Ex edicto si quis ius dicenti non obtemperauerit, nulla datur actio parti, sed tantum fisco.*
12 *Quando pœna fisco applicanda est, dicitur actio criminalis.*
13 *Pœna contra inobedientes præcepto carcerum, in causa Ciuili peti potest in consequentiam causa Ciuilis, & coram eodem Iudice & Notario Ciuili.*
14 *Pœna aduersus inobedientes præcepto finitur intra annum si petita non fuerit.*
15 *Remedia pœnalia ex edicto prætoris descendentia, non dantur post annum, neque aduersus hæredes.*

16 *Remedia pratoria pœnalia, quamuis fuerint approbata à iure ciuili, tamen approbata fuere cum sua causa.*

17 *Finito anno remanet actio ciuilis, aduersus inobedientem, qui praceptum carcerum contempsit.*

18 *Quando actio est pœnalis ex parte eius à quo petitur pœna, si tamen ex parte recipientis solum continet prastationem quanti eius interest, semper dicitur actio pœnalis.*

19 *Prauentio per pignerationem durat decennio, sed per praceptum carcerum, si nihil postea actum sit, durat anno.*

20 *Lis non dicitur deserta per annum in prima instantiâ.*

21 *Differunt inter se litem esse desertam, & executionem fuisse neglectam.*

22 *Aliud est instantiam esse desertam, aliud causam principalem.*

23 *Cessante pracepto carcerum post annum, non cessat ius partis, cessat tamen prauentio si non fuerit inobediens citatus intra annum ad videndum sibi declarari pœnas.*

24 *Notario relationem nuncij in propria causa scribenti credendum non est.*

25 *Relatio in dorso cartelli, seu litterarum executorialium scripta non dat prauentionem, nisi cartellus reperiatur penes acta productus.*

26 *Relatio nuncij est actus extraiudicialis, ideo in actis causa producenda est.*

27 *Relatio nuncij non facit ex se fidem sine testibus, nisi quatenus per productionem in actis efficitur actus iudicialis.*

28 *Si appariter habeat commissionem ducendi aliquem ad carceres, vtrum possit illi tantum facere praceptum carcerum.*

29 *Nuncius cum sit merus executor, non potest ampliare, vel restringere suam commissionem.*

30 *Verius videtur quod seruiens Curia, qui habet in mandatis vt aliquem ducat ad carceres, possit illi facere simplex praceptum carcerum.*

NONNVNQVAM dubitari contingit vtrum causa dicatur per relationem nuncij, vel apparitoris, seu seruientis Curiæ præuenta, quãdo relatio aut non legitimè facta est, aut non apud acta producta. Et quando ex præcepto carcerum oriatur præuentio. Denique quanto tempore duret huius præcepti, & præuentionis effectus. Cuius dubij resolutio patebit *sequentibus conclusionibus.*

1 Prima igitur conclusio est, de relatione præcepti carcerum in causa & lite criminali. Facto igitur in iudicio criminali ad instantiam fisci, carcerum præceptu, reus contumax nullam incurrit inobedientiæ suæ pœnam: quia non tenetur se ipsum prodere, & in carceribus constituere. Et quamuis capi posset & in carceres detrudi, non tamen illi fieri potest præceptum, vt sibi ipsi noceat, & vitam aut famam personámve suam in magnum forsan discrimen adducat. Itaque præceptum alicui factum in iudicio criminali de personaliter comparendo, vt se in carceribus reponat, alias mulctetur, nullum esse nec obligatorium, asserit Albert. Brun. *consil.* 87. *num.* 47. *lib.* 1. & post ipsum Bertazzul. *consil.* 417. *num.* 23. & 24. *lib.* 2. Cyriac. *controuers.* 101. *num.* 65.

2 † Vnde rectè inferri potest, quod cum præceptum illud sit nullum, non inducitur ex eo præuentio ex regula generali sæpius firmata; quod ea quæ nulliter gesta sunt, non dant originem præuentioni: de qua etiam Mascard. *de probationib. concl.* 1232. *n.* 17. Tusch. *littera P, conclus.* 646. *num.* 30. † Intellige vt hoc non procedat, quando ille cui factum fuit præceptum carcerum, illi paruit, & seipsum intra carceres constituit, tunc enim sanatur præcepti nullitas, sicut per comparitionem illius, qui nulliter citatus est, sanatur nullitas citationis, etiam ad effectum, vt inde resultet præuentio causæ: vt dixi *parte* 1. *huius tractatus, cap.* 9. *num.* 17. 3

Secunda conclusio. Præceptum carcerum in causa ciuili, secundum Statutum Auenionense, validum & licitum est; cum in eodem statuto numeretur inter vias executiuas, dum fit mentio præceptorum pœnalium, *lib.* 2. *rubr.* 9. *artic.* 43. Et expressius, *eodem lib.* 2. *rubric.* 17. *artic.* 4. vbi dicitur, quod si alicui fuerit factum præceptum carcerum, teneatur obedire intra diem, sub pœna arbitrio Iudicis statuenda: Quæ carcerum præcepta, quotidiè practicari videmus, tam in præsenti ciuitate Auenionensi, quam in Comitatu Venaissino. Et ideo non est dubitandum, quin per præceptum carcerum legitimè executum oriatur præuentio in causis ciuilibus, cum illa vtiri possit per quodcumque remedium executiuum, vt cauetur in eodem Statuto, *lib.* 2. *rub.* 34. *artic.* 5. *in fine.* 4

Tertia conclusio. Si alicui factum fuerit præceptum carcerum in causa ciuili, qui non comparuit, neque fuit intra annum citatus ad videndum sibi declarari pœnas in præcepto contentas, ex tali præcepto nulla induci potest præuentio causæ. † Probatur quia ille qui contumax est & inobediens Iudicis præcepto, non potest cogi ad instantiam fisci ad solutionem pœnæ in præcepto contentæ, aut alterius mulctæ, nisi præcedente citatione illius, ad videndum sibi declarari pœnas aut mulctam prædictam: vt tenet Plot. *in consil. crimin. diuers. tom.* 2. *consil.* 3. *num.* 16. † Potest enim is cui præceptum factum est, plures causas impedimenti, & excusationis proponere, propter quas ab inobedientia & contumacia excusandus erit: ideo antequam ad pœnam, aut mulctam condemnetur, in primis citandus, & audiendus est: Bart. *in l.* 1. *in princip. n.* 13. & Cagnol. *in §. is non videtur, n.* 23. *ff. si quis ius dicenti non obtemp.* Plures allegat Farinac. *de accusat. qu.* 18. *numer.* 44. apud quem hæc materia per totam illam quæstionem plenè & accuratè tractatur, Angel. *in dicta l.* 1. *§. is non videtur, num.* 3. 5 6 7

Quod tamen limitare voluit Ias. *in dicta leg. vnica in princip. ff. si quis ius dic. non obtemper. num.* 30. vt non procedat quando in præcepto adiuncta est clausula comminationis, quod nisi illi obediatur Iudex ad pœnæ declarationem procedet. Ideóque videmus, quod solent Notarij in huiusmodi præceptis adiicere clausulam illam, *aliàs deue comminatione.* † Dicit tamen *ibidem*, Ias. *num.* 13. quod pœnam comminatam Iudex potest pro suo arbitrio augere, vel minuere propter illius, qui non obtemperauit, paupertatem. 8 9

Sed quidquid dicat Iason, verius est semper eum, cui præceptum factum est, prius citari debere, antequam ad pœnarum declarationem contra ipsum Iudex procedat, quamuis illa comminatio præcepto adjecta fuerit, non enim ex ea tollitur defectus citationis qui naturæ conuenit, vt nemo indefensus condemnetur. Illæsa quippè manet iam allegata ratio, quod ei cui præceptum factum est multæ rationes excusationis competere possunt, quæ ipsum eximant ab incursu pœnæ quantumuis comminatæ: Castr. *in d. §. is videtur, n.* 5. *ff. si quis ius dic. non obtemp.* Farin. *dicta quæst.* 18. *n.* 44. Exemplum afferri posset de iis, qui non obtemperát, siue contemptu Iudicis: 10

quia habent causam non obtempetandi, teat. est & Gloss. *in l. Satisque pœna, ff. de in ius vocan.* & Gloss. magna in *d. l. vnic. ff. si quis ius dic. non obtem. in verbo, hoc iudicium, in fine.* Et ibi notat Bart. *in colum. fin. fin. versic. Ad primum*, veloti si Iudex esset Delegatus & citaret, vel præciperet non data copia suæ commissionis, Plot. *dicto consil. 3. num.* 8. Aut si cartellus, seu litteræ executoriales non essent debitè sobscriptæ ac sigillatæ, *Ibidem num.* 10. & 11. vel si non contineat annum diem & mensem, *vt in d. consil. 3. num.* 12. 13. 14. & 15. Quod procedit etiam in aliis causis in eodem consilio latius dednctis, cum quælibet causa etiam bestialis & fatua, excuset à pœna, dolo & delicto, *l. 1. & ibi* Gloss. *ff. de Abig. l. igitur, §. fin. ff. de liber. caus.*

11 Cum igitur inobediens præcepto carcerum, mulctari non possit ad instantiam fisci nisi præcedente citatione, & audicis eius defensionibus si quas habiturus sit, non potest excluso per tempus fisco considerari aliquod partis interesse propter hanc inobedientiam in hac præcepti carcerum materia. Quia quidquid aliqoi in coottarium dixerint, solum parti aduersus inobedientem datur remedium denegationis audientiæ, vt scilicet non audiatur inobediens & contumax, nisi prios refusis expensis & purgatâ contumaciâ: iuxta *l. sancimus* 13. *C. de iudic.* vt notat Cagnol. *in dict. l. 1. §. fin. num. 26. versic. Aduertendum tamen est. ff. si quis ius dicen. non obtemp.* cu-
12 ius sententia verissima est. † Quia pœna ex *d. l. 1. ff. si quis ius dic. non obtemp.* infligenda, noo parti, sed fisco applicatur, & per consequens, cum procedat à delicto contumaciæ & inobedientiæ, dicitur criminalis. Et quamuis ea de causa adiri possit, imò & (secundum aliquos) debeat Iudex Criminalis, tamen, & coram Iudice Ciuili in consequentiam suæ causæ Ciuilis (cum eius authoritas contempta fuerit) intentaoda est huius pœnæ, seu mulctæ prose-
13 qootio. † Quia Iudex Ciuilis incidenter de caosa Criminali cognoscit, & Notarius Ciuilis eodem modo in causa Criminali, quæ in Ciuilem incidit scribere potest, vt aliàs diximus, & quotidiè ita apud nos practicatur, & tradit Cagnol. *in dict. l. 1. §. fin. versic. extra gloss.* super quo videri poterunt tradita per nos *parte prima huius tractatus, cap. 23. num. 10. & 12.*

14 Illa autem pœna, seu mulcta aduersus eum qui præcepto non paruit, & actio ad ipsam petendam, durat tantum per spatium vnius anni, adeo vt si intra aonum peticum nihil fuerit, non amplius intentari possit, *dicta l. 1. §. finali.* Bald. *ibidem in §. hoc iudicium, num. 3. versic. In glossa* ibi *Nec potest annum: in 2. lectura.* Iason *ibidem in dicto §. finali, num.* 38. Guid. Papæ *decis. 359. versic. sed est aduertendum*, vbi dicit, quod si non obtemperans non inquestetur, vel mulctetur infra annum, non poterit elapso anno inquestari, vel mulctati. Et licet Gloss. *in dict. §. finali* contrarium teneat, nempè hanc actionem ad pœnam, durare etiam post annum, tamen communiter reprobatur, vt per Iasonem *in dicto §. fin. n. 38. versic. In eadem glossa* ibi, *videtur dari post annum.*
15 † Et huius sententiæ communis ratio est, quia remedia merè pœnalia ex edicto prætoris descendentia, non dantur post annum, neque in hæredem, vt *in d. §. finali*, cui concordat text. *in l. pen. & in l. 1. ad finem, ff. de eo per quem factum erit, l. in honorariis, ff. de*
16 *actionib. & oblig.* † Quamuis enim remedia prætoria approbata fuerint à iure Ciuili, tamé approbata fuerunt cum sua causa & qualitate, ideo remanserunt annalia sicut prius: Castr. *in l. si filius, qui patri, in vlt. col. ff. de vulg. & pup. substit.* DD. *in rubr. C. qui admitti.*

Nec est quod opponatur, supradicta procedere 17
quoad fiscum, non autem quoad partem, cui etiam competit actio ex hoc edicto, Si quis ios dicenti non obtemperauerit, ad consequeodas expensas, & interesse, vt dicit text. & Gloss. & DD. omnes *in eadem l. vnica, C. si quis ius dicen. non obtemper.*

Quia respondetur, qood qoando actio est pœna- 18
lis ea parte rei, quamuis noo sit pœnalis ex parte illius qui pœoam recipit, & coi pœna applicatur, vtporè quod solum contineat damoa & interesse ipsios recipientis, tamen quia nihil ex parte rei continet nisi pœnam, ideo est anoalis, & vltra aonum non datur, vt probat text. *in leg. 1. in fine, ff. de eo per quem factum erit, quominus quis in iud. se sistat. leg. non solum, §. fin. cum legibus sequentibus, Digest. de alienat. mutand. iudic. caus. facta.* Albetic. *in d. l. vnic. ff. si quis ius dicenti, §. hoc iudicium, num. 8. vers. Item reprobantur.*

Vnde sequitur non obstare supradictæ conclu- 19
sioni ea quæ nos diximus, *par. 1. cap. 10. n. 54.* nempè quòd præuentio facta per pignorationem noo amittit vires nisi lapsum fuerit decenoium, quo tempore durante producit effectum præuentionis. Quia illud procedit & verum est, quando agitur de pignoratione: quia virtus primi decreti non expirat, nisi spatio decem aonorum, vt *ibid.* explicatum est. Sed quaodo agitur de præcepto carcerum, in quo necessario procedi debet per viam citationis ad videndum inobedienti declarari pœnas, & declaratio pœnarom habet tempus vnius anoi limitatum, quo tempore elapso finitur virtus præcepti pœoalis, ideo finito anno sicut præceptum euanescit, ita & virtus præcepti cessat, & propterea post annum non potest producere præuentionis effectum si intra aonum pœnæ declaratio petita non fuerit.

Non obstat etiam si dicatur, qood lis non cen- 20
setur deserta per lapsum anni in prima instantia, sed requiritur tempus decem annorum, & præterea, quod constet de bono iure illios, qui dicit causam fuisse desertam, Rota *decis. 166. num. 5. & 6. par. 4. recentior.* vbi aliæ decisiooes afferuotur. *Et decis.* 428. *num. 3. parte 3. recentior.*

Quia fatemur litem non fuisse desertam, sed 21
dicimus vim executionis expirasse: magna enim est differentia inter desertionem litis, & executionis, teste Afflicto *decis. 346. num. 3. & sequentibus, & num.* 8. vbi dicit, quod si nihil contra executionem fuerit oppositum, non est dare instantiam in causa executioa.

Et sic differunt inter se desertio instantiæ negotij 22
principalis, & desertio causæ execotionis præcepti carcerum pœnalis, pro qua sufficit lapsu anni in causis ciuilibus vt mox fuit expositum, nisi intra annum interruptio facta sit.

Non enim negamus, quin cessante post annum 23
actiooe pœnali propter inobedientiam illios, cui factum fuit præceptum carcerum introductâ, remaneat illæsom actori ios suum in negotio principali, vt dicunt DD. & maximè Castrens. *in dicta l. vnica*, sed dicimus, cessante causa criminali cessare quoqoe præuentionem ratione ciuilis caosæ, quia actio ciuilis est diuersa ab actione pœnali ex causa contumaciæ & inobedieotiæ prodeunte; igitur cessabit quoque præuentio quæ non datur, quando tractatur de causis diuersis & separatis, Gratian. *discep. forens. cap. 394. numero* 14. & ita alias in casu occurreoti concIodebam.

Præmissa verò ex alio capite coofirmabantur, 24
quia de carcerum præcepto non constabat, nisi per relationé nuncij in dorso litterarum executorialium
descri

deſcriptam, & io officio eioſdem Notarij de cuius intereſſe agebatur, ſubſcriptam, cum ad illius ioſtaotiam proprio prioatóqoe oomine fieret executio; vnde Notario ſine iudicis ſubſcriptiooe credeodum non erat: Papon. *lib.6.tit.6.arreſto* 6. Bertrand. *conſ.4.n.1.vol.2.priorum*, & *conſ.250.n.11.eodem volum.* Afflict. *deciſ.187.n.3.* Et beoe Salicet. *in l.iuriſiurandi, n.7.C.de teſt.& in l.ſi quis decurio, n.4. C.ad l.Cornel.de falſ.in 1.& 2.caſu.* Boër. *deciſ.258. n.4.* Alexand. & *ibi* Addeot. *conſ.213.n.6.vol.2.* ceſſabat igitur præueotio de qua non conſtabat.

25 Præterea, relatio nuncij, aſſerentis ſe debitori carceres præcepiſſe, ſcripta qoidem erat in dorſo literarum pro execotione conceſſarum, ſed litteræ ipſæ, ſeu cattellus nonqoam fuerat in actis productus, ex qua tamen productione robur aſſumit; cũ ſi illa facta non ſit, noo poſſit eſſe de actis iodicij: ex notatis per Vantium *in tit. de nullit. ex defectu citat.n.146.* Tuſch. *litera R, concl.122.n.2.* Ruio. *conſ. 102.n.8. verſic. Et quia de citatione, vol. 5.* Aoton. Niger. *in tract.de iudiciali pign.cap.28.num.2.*

26 Et ratio eſt, quia cum relatio iſta curſoris ſeu ouncij, ſit actus mere extraiudicialis, com non fiat in præſeotia iudicis, ideo oeceſſe eſt, vt obtineat efficaciam quod apud acta cauſæ producatur: Abbas *conſil.112.lib.2.*

27 Et certum eſt, qood ſi pars curaoerit, literas ſeu cartellum exeeutiooi demandari, fierique ro dorſo cartelli ſeu literarum ſcriptutam relatioois dictæ executionis; ſed tamen cattellum apud ſe retinuerit, & apud acta cauſæ non produxerit ſeu remiſerit, talis ſcriptura oon habet vim actus iudicialis, & per conſequens ſine teſtium præſentia fidem non facit, quia hoc ſpeciale eſt io actis iudicialibus, vt ſine teſtibus fidem faciant, quod extraiudicialibus non conceditur, Cancer. *lib.2.var.reſol.tit.2. de iuriſd.n.239.* Gaill. *lib.1.obſeruat.134.n.13.*

28 Dicebatur etiam quod ſeruiens Curiæ, ſeu noncius qui litteras executioni demandauerat, habebat reſtrictam commiſſionem, debitorem ad carceres deducendi, & ſic exeedeodo formã ſuæ commiſſionis, non poterat illi præcipere, vt ſe iotra carceres exponeret. Quia forma commiſſionis ſtrictè erat obſeruanda, Rota, *deciſ.685.num.3. parte 2.*

29 *recentior.* † Quia cum nuncius aot ſeruiens Curiæ ſit merus executor, non poteſt ſuæ commiſſionis formam ampliare aut reſtringere: Veral. *deciſ.333.n. 2.parte.1.* Et in terminis noſtris tradit Bald. *in cap.fin. de reſtitut.ſpoliat. num.6. verſic. Item cum in relatione nuncij*, vbi loquitor de ouncio exequente, & formam ſuæ commiſſionis excedente.

30 Sed apud me attentius cogitantem, ratio hæc valde dubia apparet propter communem iudiciorom obſeruantiam in his partibus. Videmus enim ſæpiſſimè apparitores & nuncios ad executionem præcepti carcerum deuenire, quamuis in cartello ſola illis detor commiſſio debitorem perſonaliter obligatum ad carceres trahendi, nec vnquam illud in dubium aotea videram reuoeari. Ex ſupradictis autem rationibus, caoſa fuit per ſententiam retenta in ciuitate Auenionenſi, in qoa præuenta fuerat per executionem, noo obſtante aſſerto carcerum præcepto anteriùs, vt prætendebatur, facto, de quo legitimè noo conſtabat; & ſi conſtitiſſet, euanuerat per lapſum anni à die præcepti, intra quem nulla facta fuerat diligeotia pro obtioeoda cootra inobedientem debitorem declaratiooe pœnatum coram Iudice Carpentoractenſi, de cuius mandato laxata prius fuerat executio.

CAPVT XLIV.

ARGVMENTVM.

Vtrum per ſuſceptionem voluntariam condemnationis ad ſoluendum, ſeu mandati iudicialis, cauſa coram illo Iudice quamuis incompetenti præuenta cenſeatur. Vtrum Iudex qui præuenit in cognitione cauſæ, dicatur etiam præueniſſe in executione. Laïcus ſuſcipiens condemnationem coram Iudice Eccleſiaſtico, vtrum det illi cauſæ præuentionem ex iſta voluntaria condemnatione. An vero Iudex laïcus priuatiuè, vel cumulatiuè exequi debeat. De differentia implorati Officij iudicis vel actionis in factum pro executione ſententiæ, & quod vtrumque remedium ſit executiuum. Mandata iudicialia de iure ſine teſtibus fidem non facere. Et quæ ſit illorum ſolemnitas ex ſtylo Curiarum Auenionenſium.

SVMMARIVM.

1 *Qui eſt Iudex competens, & præuenit in cognitione cauſa, cenſetur etiam competens, & præueniſſe in executione.*

2 *Quod procedit quando ageretur de duobus iudicibus qui eſſent ambo competentes, ſecus ſi vnus eorum eſſet Iudex prorogatus, quia prorogatio facta quoad cauſæ cognitionem, non ſe extendit ad ſententiæ executionem.*

3 *Sublimita niſi Iadex prorogatus, eſſet ordinarius qui per ſe ſententias exequi poteſt, hic enim prorogatus quoad cognitionem cenſetur etiam prorogatus quoad executionem.*

4 *Derogatio iuriſdictionis ordinariæ eſt odioſa, ſicut è contra illius conſeruatio, fauorabilis.*

5 *Compromiſſarij quibus data eſt facultas de negotio cognoſcendi, ſuam ſententiam executioni demandare non poſſunt.*

6 *Suſceptio mandati iudicialis facta per laïcum coram Epiſcopo valida eſt, etiamſi de cauſa profana agatur, & non ſpirituali.*

7 *Executio mandati iudicialis, ſuſcepti coram Epiſcopo, poteſt eius authoritate contra laïcum fieri.*

8 *Ius & facultas ſententias executioni demandari faciendi ſpectat ad Epiſcopos.*

9 *In vim mandati iudicialis per laïcum coram Epiſcopo ſuſcepti, datur electio exequendi in Curia Epiſcopali, vel temporali, & locus eſt præuentioni.*

10 *Quando petitur executio mandati iudicialis ſuſcepti coram Epiſcopo, ſi petatur coram ipſo, imploratur Iudicis officium. Quod locum habet, quando idem Iudex qui tulit ſententiam illam exequi mandat.*

51 *Quomodo differant officium Iudicis pro executione ſententiæ, & actio in factum.*

52 *Latâ ſententiâ vtilius eſt intentare actionem iudicati, quàm agere primæua actione. Et quæ ſit ratio.*

13 *Actionem in factum pro ſententia executione, coram alio*

alio Iudice quam illo qui sententiam tulit, intentari etiam posse executiuè, ex veriori sententia demonstratur.

14 *Quando sententia non est liquida, vel eius instrumentum est deperditum, non habet paratam executionem.*

15 *Quando proceditur per actionem in factum in vim sententia transacta in iudicatum, si sequatur alia condemnatio non licet appellare suspensiuè.*

16 *Mandata iudicialia, seu voluntaria debiti confessiones, quamuis sint de actis, non tamen fidem faciunt nisi testibus adhibitis.*

17 *Quod dicitur acta Iudicialia fidem facere sine testibus, de quibus actis intelligi debeat.*

18 *Quæ sit adhibenda formalitas in mandatis Iudicialibus sponte susceptis secundum formam in ciuitate Aueniononensi seruari solitam.*

19 *Concluditur ex veriori sententia, nullam ex mandatis Iudicialibus, seu obligationibus voluntariis apud acta, oriri præuentionem.*

DEBITOR quidam bonam fidem agnoscens, qui præsentem non habebat pecuniam, vt creditori satisfaceret obtenta ad soluendum dilatione, sponte suscepit condemnationem coram Iudice de soluendo summam debitam suo creditori. Nonnulli alij creditores fuerunt diligentiores in exequendo vigore suorum instrumentorum coram alio Iudice. Dubitatum fuit primo vtrum per susceptionem condemnationis, seu mandati Iudicialis causa fuerit præuenta coram illo Iudice etiam forsan prorogato. Item vtrum susceptio mandati facta coram Iudice incompetente fuerit valida. Denique vtrum ius exequendi competat huic Iudici siue competens sit ex se, siue per prorogationem, & vtrum priuatiuè, ita vt locus sit præuentioni.

1 Supponendum est primo, regulam generalem esse, quod qui Iudex competens est in negotij cognitione, competens quoque est in executione: Sebast. Sapia *in repet. l. cum quadam puella, n. 18. ff. de iurisd. omn. iudic.* Surd. *consil. 405. n. 31.*

2 Secundo supponendum est, illam quidem regulam locum habere in Iudice præueniente cognitionem, qui censetur etiam præocupasse executionem, quando tractatur de duobus Iudicibus, qui ambo sunt competentes, nec indigent partium prorogatione, quorum vnus præuenit, (reseruata distinctione officij Iudicis, & actionis in factum, de qua nos egimus, *parte 1. cap. 5. num. 10. &* paulo post fusius exponemus) secus autem est si agatur de Iudice prorogato, tunc enim illa prorogatio iurisdictionis reddet quidem Iudicem competentem quoad cognitionem, sed non quoad executionem, vt notant DD. *in dict. l. cum quedam puella ff. de iurisd. omn. iudic.* & nominatim Claud. de Seycello *n. 10. in vltimo notabili,* Sapia *dicto n. 19.* Iason. *num. 5.*

3 Quod melius explicat *ibidem* Sapia, necnon Cagnol. nempè quod quando is cuius iurisdictio fuit prorogata, est Iudex ordinarius, tunc vera est regula, quod sicut præuenit in cognitione, & præuenisse censendus est in executione, quia Iudex ordinarius talis est, qui ius habet ex sua iurisdictione sententias executioni demandari faciendi. Aliud autem est, si ille cuius fuit prorogata iurisdictio sit talis, qui ex sua facultate non habeat auctoritatem sententias exequendi, tunc enim procedit regula generalis text. *in leg. nec Episcopalis, C. de Episcop. audient.* Vt scilicet prorogatio sortiatur effectum quoad causæ cognitionem; sed non quoad sententiæ
executionem. † Ratio differentiæ est: quia dum agi- 4
tur de iurisdictione ordinaria, agitur de causa fauorabili ideo extendenda, & amplianda quantum fieri potest. At vero quando agitur de alio Iudice, tractatur de causa odiosa nempè de derogatione iurisdictionis ordinariæ, ideo stricta debet fieri interpretatio: Marant. *in spec. p. 4. dist. 12. n. 19.* licet hanc rationem non alleget.

Vnde infertur, quod licet per compromissum da- 5
ta fuerit arbitris iudicandi potestas, ipsique ad sententiam processerint, non propterea sequitur eorum authoritate sententiam huiusmodi posse executioni demandari: quinimo executio spectat de iure ad Iudices ordinarios partium: vt aduertit Cancer. *lib. 3. var. resol. tit. 17. de sent. execut. n. 541.* Gratian. *discept. forens. cap. 66. n. 4. & 5.*

Infertur præterea, quod si laïcus coram Iudice 6
Ecclesiastico debiti condemnationem, & mandatum iudiciale susceperit de soluendo infrà certum terminum, valida est Iudicis Ecclesiastici sententia propter expressam partium prorogationem: Ias. *in l. si conuenerit, num. 22. ff. de iurisd. omn. iudicum.* Bald. *in cap. cum P. & G. de offic. iud. Delegati, num. 7. versicul. Quæro pone,* Scacc. *de re iudic. gloss. 7. quæst. 3. limit. 4. num. 97.* Soc. *in cap. significasti, de foro compet. in vltimo articulo, column. penult. versic. Et aduerte quod dixi de præuentione.*

Infertur tertio, quod cum Episcopus habeat iu- 7
risdictionem ordinariam, vt notorium est, executio huius mandati iudicialis coram illo suscepti, fieri poterit arbitrio creditoris, authoritate Iudicis Ecclesiastici, vel laïci, videlicet præcedente præcepto de soluendo, vel satisfaciendo condemnationi, seu mandato iudiciali (iuxta notata per nos, *parte 1. cap. 25. num. 13. & sequentib.* & iuxta Statutum Aueniononense, *lib. 2. rub. 16. art. 3.*) Quia quidquid non-
nulli in contrarium dicere voluerint, † verissimum 8
est Episcopum habere ius, & potestatem suas sententias exequendi, vt benè probat Barbos. *in tract. de offic. Episc. parte 3. allegat. 107. num. 4. & de iure Eccles. vniuers. lib. 1. cap. 39. §. 4. num. 49. & multis se-
quentibus.* † Quod autem possit etiam fieri executio 9
authoritate iudicis sæcularis, & sic inter ambas iurisdictiones sit hoc casu locus præuentioni, probatur; quia ex quacunque debiti iudiciali confessione oritur via executiua contra eum qui confitetur, idque per viam præcepti: vt ostensum fuit, *parte 1. cap. 25. num. 13. & num. 28. in fine, vers. in quo etiam,* Intentando videlicet coram Iudice sæculari, coram quo non fuit facta confessio, non quidem Iudicis officium pro executione sententiæ, seu voluntariæ
condemnationis, sed actionem in factum. † Quia 10
officium Iudicis pro executione sententiæ, debet intentari coram eodem Iudice coram quo condemnatio facta est, vel qui tulit sententiam; sed actio in factum quæ oritur ex condemnatione intentari potest coram quocunque Iudice competenti: iuxta notata *part. 1. cap. 5. num. 10.* Gratian. *discept. forens. cap. 40. num. 56.*

Notandum quoque est pro maiori explicatione 11
eorum, quæ *dicto cap. 5. numero 10.* à nobis dicta sunt, quod ex sententia in rem iudicatam transacta, duo oriuntur remedia siue actiones, videlicet officium Iudicis nobile, & actio in factum, seu ex iudicato. Quæ duo remedia multum inter se differunt, quia officium Iudicis est remedium executiuum, & ex se summarium est, actio vero in factum, seu ex iudicato, est quidem ex omnium sententia remedium in quo summariè proceditur; sed non apud

omnes

omnes conuenit vtrum sit remedium executiuum.
Plurimi enim DD. id negant, asserentes in eo dan-
dum esse libellum, & procedendum ad litis conte-
stationem, inter quos est Specul. *in titul. de sentent. execut. §. Breuiter: per totum.* Castrens. *in l. 4. §. ait Prator. ff. de re iudic.* Vbi etiam ostendit, quomodo sit
vtilius intentare potius actionem iudicati, quam
agere primæuâ actione super qua fuit subsequuta
12 sententia.† Quia scilicet exceptiones peremptoriæ,
quæ non fuerunt oppositæ in primo iudicio, non
possunt opponi in hoc secundo, quæ tamen op-
poni possent si ageretur primæuâ actione. Immo
vult *ibi* Castrens. quod si agatur actione in factum
ex iudicato, talis actio non solum non sit execu-
tiua, sed ne quidem summaria. Eandémque inter
officium iudicis, & actionem in factum differentiam
notat Bartol. *in leg. intra dies, ff. de re iudic.* Angel.
in repetit. l. 1. ff. de iudic. num. 26. & sequentibus.
Marant. *in specul. titul. de executione, numero* 8. Abb.
in cap. cum aliquibus, num. 12. de sent. & re iudic. Coler.
de process. execut. parte 1. cap. 2. num. 3. & 4. Vestr. *in
prax. libro 8. cap. vltimo, num. 2. 3. &* 4. Et dubitatiuè
Vbert. de Bonacurs. *in pract. titul. de Impedim. execut.
num. 8. & ibi* Additio Bapt. à Sancto Blasio, *in tracta-
tu de actionibus, num. 71.* Carauit. *super ritibus M.
C. ritu 262. num. 10.* Sigism. Scaccia, *de re iudicata
gloss. 14 quæstio. 11. num. 39. &* 47. Salgado, *de Regia
protect. parte 4. cap. 1. num. 39.*

13 Verius tamen existimo, quod si in vim huius
voluntariæ condemnationis procedatur coram Iu-
dice Ecclesiastico actione in factum, relicto iudicis
officij remedio, aut etiam si procedatur ad executio-
nem illius condemnationis, iudicis laïci authori-
tate, cum tunc actioni in factum tantum locus sit
(cum agatur de sententiâ per alium iudicem latâ)
procedi potest viâ executiuâ; neque dandus est libel-
lus, aut litis contestatio facienda: quam sententiam
tenet Iason *in dicta leg. intra dies, n. 6. ff. de re iudic.*
Atque ita in Camera Imperiali obseruari testatur
Gaill. *libr. 1. obseru. 113. n. 9.* Eiusdem sententiæ est
Surd. *consil. 204. num. 6. &* 8. Marius Anton. *libro 1.
variar. resolut. cap. 57. num.* 18. post Bald. *in l. 2. Cod.
de execut. rei iudic. num. 2.* Afflict. *decis. 346. num. 10.*
& *ibidem* Vrsil. *num. 2.* Rebuff. *in constit. Reg. titul. de
sent. execut. artic. 7. gloss. 9. num. 10.* vbi dicit, quod
postquam producta fuit sententia, ad nullam am-
plius defensionem admittitur reus: Fel. post Soc. *in
cap. 1. de libell. oblat. num. 7.* Alexandr. *in dicta l.
intra dies, num. 5. & 6. de re iudic.* Et fusè Valerius
Vallaut. *inter decis. diuers. Rota Lucensis, decisio. 14.
per totam* Et ratio quæ me potissimum mouet ad
hanc sequendam sententiam est: quia dum agitur
de sententia in iudicatum transactâ, is qui condem-
natus est, non potest quidquam contra illam op-
ponere, & partes iudicis non sunt nisi in exequen-
do; ergo quocunque modo se res habeat, senten-
tia quacunque via agatur, executionem mereri
debet.

14 Quod tamen non procederet si instrumentum
sententiæ esset deperditum, vel sententia non esset
liquida: Costa *de remed. subsid. prælud. 4. num. 8.*
Amat. *decis. Ferrar.* 11.

15 Et ex præmissis sequitur, quod si agatur ad exe-
cutionem sententiæ, etiam coram alio Iudice, qui
illam non tulit, & sic per actionem in factum, non
est locus alicui appellationi suspensiuæ: vt tradit
Anton. de Canat. *in tractat. de execut. quæstion. 46.
num. 84.* Scacc. *de appellat. cap. 2. quæst. 17. limit. 10.
numero 15.*

16 Porro notandum est, quod attinet ad mandata
ista iudicialia & confessiones ac condemnationes
voluntarias, licet sint de actis, non tamen fidem
facere nisi testibus adhibitis. Verum est enim
acta iudicialia siue testibus probare, *cap. quoniam
contra, de probation.* † Sed hoc intelligitur de actis 17
quæ propriè iudicialia sunt, non autem de istis
quæ potius accedunt ad naturam contractus, in
his enim requiruntur testes, alias non probant: Can-
cer. *libro 2. variarum resolutionum, cap. 2. de iurisdi-
ction. num. 240. & sequentibus.* † Sed apud nos ex 18
regulamento Eminentiss. quondam Cardinalis de
Aquauiua, tunc Legati, anno 1596. edicto, manda-
tum iudiciale susceptum per debitores, nullius mo-
menti esse declaratur, nisi per partem, quæ illud
sumpsit, fuerit subscriptum, & si nesciat scribere,
per Iudicem gratis subscribendum est, aliàs non va-
let. Et ex prædictis apparet ex istis mandatis iudi-
cialibus nullam induci præuentionem, adeo vt si
post mandatum iudiciale ab aliquo susceptum, alij
creditores exequantur in vim suorum instrumen-
torum, præualeat istorum præuentio. Et similiter
quod si Iudex aliquis subscripserit, aut decreuerit
illud mandatum iudiciale, non acquirit talem præ-
uentionem causæ, quæ impediat creditorem agere,
& exequi coram alio Iudice competenti per eum
eligendo.

Non ignoro, Socinum, *in dict. cap. proposuisti,* 19
*column. penult. in versic. Et aduerte quia quæ dixi de
præuentione,* existimasse ex huiusmodi obligatio-
nibus apud acta, & mandati susceptione oriri
præuentionem, adeo vt si agatur de illius exe-
cutione non possit alius Iudex adiri, quasi causa
fuerit apud eundem præuenta: quod etiam voluit
Ricciul. *ad decis. Vincent. de Franch. 656.* Sed
tamen contrarium verius est, vt suprà demonstra-
uimus, & tradunt Imol. Ias. Bald. & Alexand. *in
l. nemo potest. ff. de legat. 1.* Zabarel. *in Clement. 1.
de censibus.* Vincent. de Franch. *dicta decision. 656.*
Carleual. *de iudic. libro 1. titul 1. disput. 2. numero 913.*
Barbos. *de iure Eccles. vniuers. lib. 1. cap. 39 §. 2. num.
128.* Vbi dicit, quod si clericus se obligauerit ali-
quid soluere, & postea factus fuerit laicus, potest
iudex Ecclesiasticus procedere ad executionem si
præuenerit tempore clericatus. Quos citat & se-
quitur Merlin. *libro 2. controuers. forens. cap. 66. n. 3.
& sequentibus.* Quia præuentio, aut inducitur per
actualem executionem, aut per citationem, quo-
rum neutrum hic interuenit, & (vt dictum est)
istæ obligationes non sunt propriè acta iudicij, &
antequam ad executionem procedatur, necessario
debet de iure præcedere citatio, & apud nos, præ-
ceptum de parendo. Ergo ante citationem vel præ-
ceptum, neque persona neque causa præuenta est.
Vt egregiè explicat Merlin. *dicto cap. 66.*

CAPVT XLV.

ARGVMENTVM.

Præuentioni inter plures Iudices locum esse,
quãdo illis iurisdictio cumulatiuè cõcessa
fuit, secus si cõcessa fuerit priuatiuè: quod
pluribus exemplis explicatur. Quid dicẽ-
dum sit, si iurisdictio cum dictionibus ta-
xatiuis data fuerit. Quando detur præuẽ-
tio inter Episcopum & Capitulum, cui
ex consuetudine, vel priuilegio competit

iurisdictio. Vtrum data facultate visitandi Prælatis inferioribus, censeatur adempta Episcopo. Et qua ratione inter ipsos procedi possit ad visitationem cumulatiuam in casibus in quibus illi locus est.

SVMMARIVM.

1 *Quando iurisdictio competit alicui priuatiuè, non potest alius Iudex cognoscere, sed quando competit cumulatiuè tunc iurisdictio dicitur præuentiua, & qui causæ cognitionem præuenerit, de ea cognoscere, & iudicare debet alio excluso.*

2 *Iurisdictio potest pluribus in solidum competere.*

3 *Mediolani Prætor & Capitaneus habent ambo iurisdictionem cumulatiuam.*

4 *Per specialem alicuius deputationem ad generalitatem causarum certi generis, non derogatur iurisdictioni ordinariæ, sed locus est præuentioni.*

5 *Curiales suppositi iurisdictioni Referendariorum, adhuc tamen sunt sub iurisdictione præuentiuâ suorum Ordinariorum in Sabaudia.*

6 *Quamuis alicui concessa fuerit iurisdictio certi generis causarum, non ideo iurisdictio eius priuatiua est in præiudicium iudicum ordinariorum, licet cum dictionibus taxatiuis.*

7 *Iurisdictio concessa iudicibus annonæ non derogat iurisdictioni iudicum ordinariorum.*

8 *Sed tamen si in concessione iurisdictionis adsint dictiones taxatiuæ, verius est iurisdictionem esse priuatiuam.*

9 *Præsertim si adiecta fuerit inhibitio, ne alius Iudex de illis causis se immisceat.*

10 *Iurisdictio concessa Decano & Capitulo Ecclesiæ Valentinensis, est priuatiua etiam quoad Episcopum.*

11 *Quando statutum duos deputat alternatiuè qui de aliqua causa cognoscant, iurisdictio cumulatiuè, seu præuentiuè concessa censetur.*

12 *Iurisdictio concessa in fauorem personarum ad certum genus causarum, intelligitur concessa cumulatiuè si id fiat motu proprio concedentis.*

13 *Iurisdictio vero concessa, non motu proprio; sed ad partis petitionem, intelligitur priuatiuè concessa.*

14 *Si Priori data fuerit potestas visitandi, hoc intelligitur vt procedere possit cumulatiuè cum Episcopo.*

15 *Visitatio, est præcipuus iurisdictionis actus.*

16 *Vtrum quando inferior ius habet visitandi, possit etiam Episcopus visitare? Respondetur affirmatiuè.*

17 *Quando duobus competit cumulatiuè ius visitandi, si quis ab vno punitus fuerit, non potest iterum à secundo visitatore puniri, & quoad hoc caput locus est præuentioni.*

18 *Materia iurisdictionis priuatiuæ & cumulatiuæ apud quos Doctores copiosè tractata reperiatur.*

1 GENERALIS hæc est regula, quod præuentioni inter plures Iudices locus est, quando illis concessa est cumulatiua iurisdictio, & è contra si concessa fuerit iurisdictio priuatiua alicui ipsorum, non est locus præuentioni; sed ille solus procedit in causa cui priuatiua data est: quam regulam tradit Roland. à Vall. *consil.* 48. *num.* 20. *volum.* 2. Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 18. *n.* 17. Sola *in constit. Saband. gloss. vltima De edictis Annon. n.* 6. Iul. Clar. *in praxi,* §. *fin. qu.* 38. Surd. *consil.* 56. *n.* 20. Couar. *in cap. Alma mater. parte* 1. §. 12. *n.* 3. *De sentent. excom. in* 6. Fontanell. alios allegans, *decis.* 391. *num.* 2. & *decis.* 464. *num.* 20. † Cuius rei ratio est, quia pluribus in solidum iuris- 2
dictio competere potest, ergo necesse est, vt locus sit inter eos præuentioni: Bart. *in l. finali num.* 4. *ff. vti possid.* Surd. *dicto consil.* 56. *num.* 21. Tusch *littera I, conclus.* 557. † Vnde in ciuitate Mediolanensi Præ- 3
tor & Capitaneus concurrunt in cognitione causarum criminalium, & inter eos locus est præuentioni, Boss. *in praxi in tit. de foro competent. num.* 79. † Simi- 4
liter in patriâ Montis Ferrati, cum Dux prohibuisset exportationem annonæ, & pro obseruantia illius prohibitionis, duos Consiliarios deputasset, eueniente autem casu cuiusdam contrauentionis, Capitaneus iustitiæ cognitionem sibi assumere voluisset, & vtilitatem confiscationis in vim proclamatis iudici applicandæ, percepisset, Consiliarij vero deputati, causæ cognitionem & per consequens emolumentum, ad se priuatiuè pertinere contenderent; concludit Surd. *dicto consil.* 56. locum fuisse præuentioni, & ideo Capitaneum rectè processisse, ex eo quod Capitaneus ille ex sui officij facultatibus cognitionem habeant omnium causarum criminalium, in quibus fundatam habebat iurisdictionem, non obstante delegatione dictorum consiliariorum. Quia per specialem delegationem alicuius, non fit præiudicium ordinariæ iurisdictioni, *l.* 1. & *ibi* Bart. *ff. de offic. præfecti vrbis.* Roman. *consil.* 343. Vnde concludit *ibi* Surdus inter duos iudices hoc casu locum esse præuentioni.

Eadem ratione, quamuis Curialium causæ ex 5
decreto Superioris in patriâ Sabandiæ spectent ad cognitionem Referendariorum, tamen per hanc iurisdictionem demandatam, non censetur aliquâ ratione derogatum iurisdictioni ordinariæ ipsorum Curialium, quin ibi conuenire & conueniri possint, & propterea locus sit præuentioni, ita vt inter illos iudices ille præferatur qui cognitionem præoccupauerit, Sola *in constitut. Saband. titul. de edict. annon. gloss. vltima, num.* 5. † Quod ipse asserit 6
procedere, quamuis alicui commissum sit certum genus causarum, vt ipse solus cognoscat, quia eo non obstante iurisdictio censebatur cumulatiuè concessa, & locus erit præuentioni, *l. viros,* & *ibi* Bart. *C. de offic. diuers. iudic. lib.* 12. Angel. *in l.* 1. *C. vbi & apud quem,* Dec. *consil.* 3. Menoch. *de arbitr. quæst.* 40. *num.* 8. Butar. *decis.* 912. *num.* 5. † Exemplum po- 7
test afferri, si aliqui deputati fuerint eo modo iudices annonæ, quia per talem deputationem non erit derogatum iurisdictioni iudicis ordinarij, qui poterit præuentiuè procedere: Surd. *dicto consil.* 56. *num.* 38.

Hoc tamen non procedit sine difficultate, quan- 8
do videlicet alicui iudici concessa fuit iurisdictio cum clausulis taxatiuis, veluti si dictum sit, *quod ipse solus cognoscat,* quia per similes clausulas & dictiones taxatiuas excluditur omnis aliorum iurisdictio & authoritas, adeo vt potius priuatiuè quoad alios concessa videatur iurisdictio, ideo non sit præuentioni locus, vt benè comprobat Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 18. *num.* 13. & Trentacinq. *lib.* 1. *tit. de iurisdictione, resolut.* 1. *num.* 2. *versic. Hæc secunda opinio.*

Ideo duas istas opiniones ad concordiam dupli- 9
ci modo reducere voluit Barbos. *in leg.* 1. *ff. de iudic. artic.* 4. *num.* 103. & *sequentibus.* Primo quidem, vt stante dictione illa taxatiua *Solus,* superiores iudices speciales non sint exclusi, excludantur tamen iudices pares seu æquales. Secundo quod aut simpliciter adiecta fuit dictio *Solus,* & tunc iurisdictio est cumulatiua, aut verò adiecta fuit clausula, *Quòd nullus*

nullus alius iudex de illis causis se possit intromittere, & tunc iurisdictio est priuatiua, nec locus est præuentioni. Cuius distinctionis author fuit Menoch. *de arbitr. quæst.* 40. *num.* 8. quem citat & sequitur *ibidem* Barbos. *num.* 106. & ratio est, quia superioris inhibitio, ne quis alios de his causis delegatis cognoscat, vim habet euocationis, & manus quorumcunque aliorum iudicum ligat, vt ostendimus superius dum de euocatione tractauimus.

10 Hoc etiam ad huius capitis materiam conuenit, quod in causa graui consuluit alias Bertrand. circa iurisdictionem Decani & Capituli Ecclesiæ Valentinensis in Delphinatu, cuius Episcopatus subest Archiepiscopo Viennensi, de qua Capituli iurisdictione generaliter tractauimus in *nostris quæstionib. beneficialib. parte* 1. *cap.* 62. nempe iurisdictionem Decano & Capitulo illius Ecclesiæ competentem esse priuatiuam, seu exclusiuam Episcopi & iurisdictionis illius, non autem cumulatiuam; adeo vt nequidem ius præueniendi Episcopo competat (quod ego intelligo nisi noua iura Episcopi producantur, cum non intendam alicuius iuribus præiudicare: sed refero dumtaxat ea quæ per celebrem illum Doctorem dicta sunt) Dicens huius rei rationem ex eo petendam esse, quod Decanus & Capitulum à tempore immemoriali, tam per se, quam per Officiarios ab illo deputatos pro tempore, iurisdictionem exercuerant contra Decanum, & Decanus contra Canonicos, Clericos, & Beneficiatos ac incorporatos dictæ Ecclesiæ, absque eo quòd eo tempore Valentinenses Episcopi, seu illorum Officiales de causis huiusmodi personarum quomodolibet se intromiserint, præterquam in casum negligentiæ, aut per viam appellationis: quod latius pertractat idem Bertrand. *consil.* 2. *per totum, volum.* 5.

11 Aliud cumulatiuæ iurisdictionis exemplum afferri potest, nempe quod si statuto caueatur quod causa reductionis ad arbitrium boni viri tractetur coram Iudice ordinario, nisi partes, seu altera ipsarum, vellent instare ad nominationem confidentium pro cognitione huiusmodi reductionis, iurisdictio ad Ordinarium, & ad confidentes cumulatiuè pertinet, ita vt si altera pars velit viam confidentium eligere, non possit illo inuito ordinarius Iudex de causa illa cognoscere: per text. *in l.* 1. *ff. de offic. Consul.* Ruin. *consil.* 7. *num.* 7. *lib* 4. Aretin. *consil.* 102. *num.* 1. qui illud confirmat ex doctrina Baldi, *in Authent. habita, C. ne fil. pro patre.* 12 † Vbi dicit, quod si alicui conceditur iurisdictio in certo genere causarum in fauorem personæ, veluti visitatori in Monachos, si talis iurisdictio concedatur motu proprio, & non ad illarum personarum requisitionem, non videtur derogatum iurisdictioni Iudicis ordinarij vniuersalis. Quanquam illud quod de visitatoribus dicitur magnam dubitationem recipiat ex notatis per Lodouis. *decis.* 4. *num.* 17. Vbi tamen benè probatur regula proposita in suis terminis generalibus, nempe quod quando iurisdictio conceditur motu proprio concedentis, & non ad instantiam partis, censetur 13 data cumulatiuè. † Quando vero concessa est ad instantiam partis, censetur data priuatiuè. Quod etiam tenuit Rota, *decis.* 37. *num.* 1. *parte* 1. *Recent.* Trentacinq. *lib.* 1. *var. resolut. tit. de iurisdict. resolut.* 1. *num.* 4. Rationem reddens, quia quando datur ad instantiam partis, censetur data ad fauorem eiusdem, vt nullum alium habeat Iudicem, sed quando data fuit motu proprio, potuit ex aliqua alia causa concedens moueri ad talem concessionem faciendam.

14 Quod in terminis visitatoris de quibus mox agebamus latius prosequitur idem Lodouis. *decis.* 8. *per totam* Vbi dicit quod per facultatem visitandi concessam Priori, non censetur Episcopo adempta facultas visitandi cumulatiuè; nisi in fundatione dictum fuisset, quod visitatio fieret per certam personam, *& non aliam*, tunc enim excluderetur Ordinarius etiam à cumulatiua visitatione: Gars. *de benefic. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 99. Gratian. *discept. forens. c.* 154. *num.* 40. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell.* §. 2. *proœm. n.* 21. Et videnda sunt quæ de visitatione Abbatissæ diximus *in nostris quæst. benefic. part.* 3. *cap.* 124. *num.* 4. *& sequentibus.* 15 † Ad visitandi autem facultatem possunt applicari doctrinæ de iurisdictione loquentes, cum visitatio sit actus iurisdictionis, *cap. cum venerabilis,* 21. *De censibus, cap.* 1. §. *cum autem. Eod. tit.* Immo visitatio est actus præcipuè ad iurisdictionem pertinens: Burat. *decis.* 504. *n.* 1. & *ibi* Addent. *n.* 12.

16 Dicta igitur regula generalis, verissima est, quod si alicui Inferiori simpliciter concessa fuerit facultas visitandi, veluti Decano, vel Prælatis inferioribus, aut Capitulo, tale ius non competit priuatiuè; sed cumulatiuè, cum Episcopo, & per consequens fit locus præuentioni, ex notatis per Couar. *d. c. Alma mater, p.* 1. §. 12. *n.* 3. *de sent. excomm.* 17 † Quod verum quidem est, sed sano modo intelligendum. Nam licèt inferior visitator Episcopum præuenerit in visitando, non propterea impeditur Episcopus ad visitationem procedere, & sic iurisdictio non est quod ad hunc effectum, præuentiua; sed quilibet separatim ad visitationem suam procedit, ita mandante Concilio Tridentino, *sessione* 24. *cap.* 3. *versic. sed non ideo.* 18 † Verum si vnus ex visitatoribus præuenerit in punitione alicuius delicti, non poterit secundus visitator, quamuis esset Episcopus delinquentem iterum punire, nec è conuerso si quis à visitatore præueniente (quantumuis inferiore) absolutus fuerit, non poterit iterum ab alio quamuis Episcopo, & Superiore cogi ad suam Innocentiam demonstrandam, vt testatur Barbos. *in suis notis ad dictum c.* 3. *n.* 17. *sess.* 24. Et *in tractat. de potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 73. *n.* 31.

Hæc paucis de præuentione circa cumulatiuam & priuatiuam iurisdictionem dicta sufficiant. Plura Felin. *in c. Pastoralis, de offic. ordin.* Card. Tusch. *littera I, concl.* 556. Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 18. vbi plures constituit casus, & distinctiones, in quibus tota huiusce quæstionis materia resoluitur, quorum præcipui per nos hoc in capite, aut aliis locis explicantur. Primus est, si ad Principem concedentem habeatur respectus, is enim semper suam auctoritatem reseruasse censetur. Qui tamen limitat, nisi iurisdictio concessa esset in feudum, tunc enim priuatiuè, & abdicatiuè concessa diceretur. Secundus casus est, quando duobus Iudicibus per statutum, aut alia ratione iurisdictio conceditur. Tunc enim cumulatiua est, & præuentiua. Tertius, quando Iudici ordinario iam constituto deputatur Vicarius, vel Assessor, quo casu concessio etiam est cumulatiua. Quartus, quando iurisdictio conceditur alicui tanquam Superiori alterius, veluti dum alicui datur iurisdictio in causis appellationum: Et hæc est priuatiua. Quintus, quando illi qui iurisdictionem exercet in pluribus locis, vel oppidis, datur alius Iudex certi oppidi, & hæc iurisdictio est etiam priuatiua. Sextus, quando per statutum alicui iurisdictio per verba discretiua cõceditur, & hæc est priuatiua. Septimus, quando cõceditur iurisdictio taxatiuè circa certum genus causarum, veluti circa adulteria, cum verbis taxatiuis: & hæc est priuatiua, nisi primo Iudici ex consuetudine iurisdictio cõpeteret.

Octa

Octauus, quando Iudex creatus est inferior, qui suppositus minori iudici ius dicit in duobus oppidis, & in vno ex duobus oppidis Iudicem specialem constituit, & hic iurisdictionem habet priuatiuam, quia iurisdictio quæ aufertur, non erat propria istius Iudicis, cum subiiceretur alteri Iudici maiori. Nonus casus est dum iurisdictio competens alicui magistratui conceditur alteri fauore personarum, veluti si specialis visitator datus sit, censetur datus priuatiue ad Episcopum. Sed hic casus explicandus est iuxta per nos superius tradita, *numero 14. & sequentibus.* Decimus casus est quando conceditur iurisdictio odio certarum personarum, & hæc est cumulatiua. Vndecimus respicit iurisdictionem Superiorum regularium in Monachos, quæ priuatiua est. Duodecimus, quando conceditur iurisdictio ex priuilegio personæ, vel quando acquisita est per præscriptionem, & hæ sunt priuatiuæ. Decimus-tertius quando duobus conceditur, *seu alteri eorum*, & hæc est cumulatiua. Vltimus quando versamur in dubio, & tunc potius cumulatiuè, quam priuatiuè iurisdictio concessa dicitur. Quæ omnia fusius explicantur per Menoch. *dict. præsumpt. 18. lib. 2.* Nonnulla etiam ad materiam adfert Barbos. *in l. 1. artic. 4. ff. de iudic.* maximè *à num. 77.*

CAPVT XLVI.

ARGVMENTVM.

Iudex qui præuenit in cognitione alicuius causę, vtrum habeat iurisdictionem priuatiuam & exclusiuam aliorum iudicum, ratione iniuriæ alicui ex litigantibus illatæ tempore litis, aut in ipso actu iudiciali coram se facto si occasione litis, aut ex inimicitiâ particulari id procedat. Quid si offensus fuerit seruiens Curiæ, aut apparitor, dum executioni demandaret res sibi ab illo iudice commissas. Testis falsum deponens coram vno iudice cuius iurisdictionem non agnoscit, vtrum de foro illius iudicis propter falsam depositionem efficiatur. Si quis repertus intra mutuatos carceres alicuius iudicis, *ibidem* deliquerit, an subsit iurisdictioni mandantis, an vero eius cuius sunt carceres. Quid dicendum de iudice requisito delinquente, aut de seruiente Curiæ falsam relationem faciente, & dicente se citasse in terra Baronis authoritate Principis cum tamen non citauerit. De iniuria facta Doctori, & quomodo punienda sit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex cognoscit, & Notarius etiam Ciuilis scribit, quando agitur de iniuria facta per partes adinuicem, vel per Aduocatos & alios coram ipso litigantes in actu iudicij.*

2 *Quando iniuria fit iudici tanquam iudici, ipse cognoscit, si vero tanquam priuato, & non ratione dignitatis, tunc adeundus est superior.*

3 *Iniuria facta sedente Iudice pro Tribunali, dicitur facta dignitati, potius quam intuitu personæ.*

4 *Idem si fuerit illata iniuria in actu executionis, vel in alio actu iudiciario.*

5 *Si concurrant coniectura odij particularis, iniuria præsumitur facta intuitu personæ, non dignitatis.*

Iniuria facta Doctori propter priuatam inimicitiam, non dicitur atrox.

Et circa hoc explicatur decisio Rotæ Auen. 58. in quibus casibus procedat.

6 *Notarius causæ Ciuilis, scribit etiam in Criminali incidenter mota.*

7 *Quamuis rixa causam litis dederit, tamen potest Iudex adiri, si non intuitu iurisdictionis iniuria facta sit.*

8 *Iudex de cuius mandato fit executio, cognoscit de offensa facta nuncio in actu executionis, etiamsi illata fuisset in alieno territorio.*

9 *Sed hoc casu locus est præuentioni inter Iudicem loci delicti, & eum cuius mandata apparitor exequebatur.*

10 *Quando testis falsum deponit coram Iudice, qui illum examinat ex remissione alterius Magistratus, vterque Iudex nempe remittens, & examinans procedere potest, & locus est præuentioni.*

11 *Si quis, mutuatis carceribus, deliquerit intra carceres, debet puniri ab illo Iudice, qui eum carcerari mandauit, non autem ab eo intra cuius carceres delictum commissum est.* Contra numero 14.

12 *In casu appellationis non recurritur ad superiorem illius Iudicis, qui auxilium facti alteri præstitit, sed illius qui executionem fieri iussit.*

13 *Si Iudex requisitus deliquerit in executione, adeundus est illius superior, non autem superior Iudicis requirentis.*

14 *De delicto intra carceres mutuatos commisso, & mutuans & requirens, cognoscere possunt, & locus est præuentioni.*

15 *Si apparitor retulit se citasse in terra Baronis authoritate superioris, & tamen non citauit, & ita falsam relationem fecit, non cognoscent Officiales Baronis, sed superior apparitoris, & sic non erit locus præuentioni inter ipsos.*

PENDENTE causâ Ciuili inter duos, dum de negotio illo (extra tamen Iudicis præsentiam) inuicem colloquerentur, rixæ & vulnera superuenerunt. Iudex alius instante fisco, & scribente Notario Criminali, præuentionem prætendebat causæ illius: Iudex autem, & Notarius causæ Ciuilis, illius rixæ, & inde sequutorum cognitionem ad se priuatiuè spectare, nec præuentioni locum esse, vtpotè quod hæc causa dependeret à Ciuili coram ipso pendente. Quæsitum fuit, vtrum præuentioni locus esset.

In hac quæstione, resoluendum in primis est, 1
quod quoties in actu iudiciario Iudex offenditur, aut aliqua ex partibus, coram ipso Iudice, seu etiam quando Aduocati, Notarij, vel testes inter sese, aut cum partibus iniuriam aut offensam aliquam inferunt, aut se percussionibus, aut conuiciis lacessunt, talis Iudex & illius causæ Notarius, quamuis officium Criminale non obtineat, (nisi ipsemet Notarius esset vnus ex delinquentibus) poterunt in causâ procedere, quæ ad Iudicem illum spectat propter suæ iurisdictionis iniuriam, seu offensam: vt declarat Sanfelic. *decis. 65. numero 7.* referens ita fuisse deci

decisum anno 1616. Et cum ab illa decisione fuisset reclamatum, sententiam fuisse confirmatam.

2 Attamen, quod dictum est de iniuria illata Iudici, verum est, & procedit si iniuria ipsi fuerit illata tanquam Iudici, & sic prætextu, & occasione dignitatis, & officij. Si enim Iudici illata fuisset iniuria tanquam priuato, tunc adeundus esset Superior: ita distinguunt communiter D D. *in l. 1. C. ne quis in sua causa iudicet.* Roland. à Valle *consil.* 48. *n.* 19. *volum.* 1.

3 Farinac. *de accusat. quæst.* 17. *n.* 46. † Dicitur autem iniuria facta Iudici intuitu officij, quando facta fuit, ipso pro tribunali sedente, vt dicit Bartol. *in l. si quis obrepserit, in fine, ff. ad l. Cornel. de falsis,* Farinac. *dicta*

4 *quæst.* 17. *num.* 39. † Idem dicendum est si iniuria facta fuerit in actu executionis, vel in aliquo alio actu iudiciario: Farinac. *dicta quæst.* 17. *num.* 42. Qui tamen dicit *num.* 47. Superiorem debere esse facilem in concedendo alium Iudicem, si de hoc requiratur, vel dando aliquem adiunctum, qui simul procedat cum Iudice offenso. Et per præmissa ego alias defendebam quendam, qui Doctori iniuriam fecerat, non vti Doctori, neque intuitu Doctoratus; sed ob priuatam inimicitiam quæ inter ipsos erat: & contendebam iniuriam illam non posse inter atroces numerari: vt probat Menoch. *de arbitr. cas.* 263. *num.* 19. Et eo casu non esse locum decisioni Rotæ Aucnionen. 58. quæ continet casum specialem, quia iniuria facta erat Doctori in platea publica Sancti Petri, in qua ius omnibus reddi solet, & occasione litis quæ erat inter Doctorem, & Notarium; ita vt iniuria respiceret ipsam Doctoris qualitatem: ideo fuit decisum, offendentem Doctorem non esse cauto relaxandum à carceribus, in quibus detinebatur. Sed quando alia non concurrunt, & iniuria fuit illata Doctori ex priuato odio, & inimicitia, tunc iniuria non dicitur atrox: vt explicat Menoch. *de*

5 *arbitr. d. cap.* 263. *num.* 19. † Verum si concurrant aliquæ coniecturæ odij particularis, tunc non præsumetur iniuriam Iudici fuisse illatam intuitu officij, & dignitatis, vt docet Paris de Put. *in tr. de Syndicatu, in verbo, iniuria officialis, §. an officialis, num.* 4.

6 Roland. à Valle, *consil.* 1. *n.* 35. *volum.* 3. † Et ex his sequitur, quod quando Iudici fit iniuria tanquam Iudici, & contemplatione officij, sicut ipsemet Iudex procedit, ita & notarius causæ principalis, quamuis non haberet officium, seu tabulatum criminale, quia hoc fit incidenter, & in sequelam causæ ciuilis; quo casu Graffarius ciuilis in causa criminali incidenter deducta scribere potest: vt diximus, *parte* 1. *huius tractatus, c.* 23. *n.* 10.

7 Et propterea cum casus iste mihi fuisset propositus, vt illum deciderem, dixi Iudicem aut Notariũ causæ ciuilis, non esse fundatos ad excludendum Iudicem, & Notarium causæ criminalis occasione iniuriarum inter colligitantes illatarũ, quia rixæ, & iniuriæ non interuenerant coram Iudice, nec in contemptum Iudicis, vnde licet forsan lis harum iniuriarum causa fuisset, hæc tamen querela pro iniuriis erat noua causa, & independens à primâ, seu à causâ ciuili, quæ fuit tantum causa remota, & quidquid sit, iniuria non erat facta Iudici, nec tribunali: secundum supradictam distinctionem quam bene firmat Sanfelic. *dicta decision.* 63. *numer.* 7. & Rolandus *dicto consilio* 48. *num.* 31. & 32. *volumine* 2.

8 Aliud dicendum esset, si iniuria fuisset facta nuncio, seu apparitori aut seruienti Curiæ, exequenti mandata Iudicis alicuius Superioris, habentis facultatem, & auctoritatem exequendi in terrâ Baronis, seu feudatarij. Hoc enim casu, iudex ille de cuius mandato facta fuit executio iudicare potest de excessu illo, & iniuriâ contra exequentem commissâ, licet excessus in terrâ Baronia, aut alterius, factus fuerit: idque propter mutuam dependentiam causæ ciuilis, & executionis cum causâ criminali ratione iniuriæ: per text. *in leg. nullum, Cod. de testib.* Boër. *decis.* 9. *per totam.* per quem textum, *in dict. leg. nullum,* derogari cuicumque priuilegio dixit Mastrill. *decis.* 147. *num.* 16. Vincent. de Franch. *decis.* 721. † Sed tamen, idem de Franch. *decisione* 147. 9 *n.* 4. dicit fuisse decisum, præuentioni locum esse inter Iudicem loci, in quo delictum iniuriæ executori illatæ fuit commissum, & illum Iudicem de cuius mandato fiebat executio. Quia quamvis ex dispositione *dicta leg. nullum, Cod. de testib.* ille qui deliquit aduersus executionem seu seruientem curiæ in actu executionis, efficiatur de foro Iudicis mandantis fieri executionem, Ioannes Fab. *in §. Item aduersus, column. fin. Institution. de actionib.* Non tamen propterea tollitur alteri Iudici loci delicti, qui habet iurisdictionem fundatam de iure communi in delinquentē, ratione territorij, facultas cognoscendi de delicto; etiam (quod plus est) in præsentia alterius Iudicis commisso: multo ergo fortius hoc procedet in offensa executori in actu executionis illatâ. Dicens hanc esse singularem decisionem Bald. *in leg. nullum, num.* 6. *Cod. de testib.* Si ergo vterque Iudex habet iurisdictionem, tam mandans, quam is in cuius territorio fit executio, sequitur inter eos locum esse præuentioni: vt concludit Vincent. de Franch. *dicta decis.* 147. *num.* 5. Et sic dicit, non obstare *dictam l. nullum,* quæ procedit cumulatiuè, non priuatiuè.

Quod magis distinctè Bald. *in loco mox citato,* 10 decidit hoc modo, siquidem ponit casum quod Iudex Perusinus, coram quo causa tractabatur, de necessitate Iuris, vel de consensu partium remisit examinationem vnius testis ad Iudicem Florentinum, qui testis receptus Florentiæ coram illo Iudico deposuit falsum. Quærebatur quis Index hunc falsum testem punire deberet, an Index Florentinus, an Perusinus, an vterque. Et videbatur quod Iudex Florētinus solus iudicare debebat, quia ibi delictum commissum erat, sicut iudicare deberet si ibi homo vulneratus fuisset, & quod Iudex Perusinus iudicare non possit, cum delinquentem sibi subditum non habeat, nec ratione personæ, nec ratione loci in quo delictum commissum fuit. In contrarium videbatur quod spectaret ad Iudicem Perusinum, coram quo de illius testis depositione iudicandum est, & attendi coram eo debet probationis virtus, & efficacia. Sed concludit *ibidem* Bald. quod vterque Iudex procedere potest. Nam quoad Perusinum, testis iste illius aures offendit, nec Iudex Florentinus procedit, nisi ex commissione Iudicis Perusini, & sic perinde est ac si Iudex delegatus testes reciperet ex commissione Iudicis ordinarij: quo casu certum est, quod punitio, & cognitio spectat ad Iudicem ordinarium, &c. *si verò ignoti, Auth. de testib.* & non solum Iudex Perusinus qui commisit, seu remisit examen, & coram quo causa principalis ventilatur, sed etiam alius Iudex potest cognoscere veloti Potestas Perusinus, quamvis coram eo non ventiletur quæstio principalis, & hoc operatur fictio, videlicet quod delictum fingatur commissum in territorio Perusino. Et sic patet quod inter duos istos Magistratus locus est præuentioni: quod & idem Bald. affirit, *in l. negandа, in* 1. *notabili, Cod. qui accusf. non poss.* Dubitatur quoque præuentio, inter duos Iudices, nempè

nempe remittentem, & eum ad quem remissio pro examinandis testibus facta est, *vt ibidem num. 7.* Bald. concludit *in d. l. nullum.* vbi quærit vtrum punitus à Iudice Perusino, possit iterum puniri à Iudice Florentino, & vtrum sententia vnius impediat processum alterius, quod tamen hic non est discutiendum, cum resolutum fuerit superius, dum de præuentione Iudicis loci delicti cum aliis iudicibus tractauimus.

11 Prædictis non est absimile, quod si de mandato alicuius Iudicis Curiæ superioris habentis authoritatem exequendi in terra Baronis, seu feudatarij, quidam fuisset per mutuatos carceres detentus in vinculis, & intra illos carceres Baronis, alteriusve Iudicis carceres mutuantis, delictum aliquod commisisset, Iudex competens illius delicti erit magistratus ille de cuius mãdato iste erat carceratus: quia cum iudex ille cuius carceres mutuati sunt, solum auxilium facti præstiterit executioni, sequitur illius iurisdictionem, non fuisse prorogatam per delictum illud intra carceres commissum, vt probatur ex notatis per Bart. *in l. à diuo Pio 15. §. sententiam R ma. ff. de re iudic.* vbi dicit quod vnus iudex auxilium alteri duobus modis præstare potest. Primo præstando illi auxilium iuris, veluti excommunicando vel interdicendo, aut iurisdictionem denegando. Secundo per auxilium facti, puta concedendo familiam, milites sbirruarios, & similia, & tunc si quis resistat familiæ, aut aliam iniuriam inferat, non dicitur facta offensa secundo Iudici auxilium facti præstanti, sed primo, qui auxilium pe-

12 tiit. † Ideo in casum appellationis, non recurritur ad superiorem præstantis auxilium, sed ad superiorem primi Iudicis, seu requirentis. Atque ita pro rem[is]sione causæ ad tribunal illius Iudicis qui executionem fieri mandauerat, decisum fuisse testatur, Sanfelic. *decis. 63. num. 13.*

13 Ego tamen duo circa hoc notanda esse existimo. Primum supradicta procedere quidem, quando agitur de duobus iudicibus sub eodem Principe, vel Superiore existentibus, prout erat casus illius *decis.* 63. sed si essent sub diuersis Principibus, illud non haberet locum, quia quilibet suam tueretur iurisdictionem, & ille qui præ manibus haberet delinquentem, ipsum puniret, nec ad alium remitteret, ideo doctrina illa Baldi de Iudice Perusino & Florentino vera quidem est, sed difficile esset illam ad praxim reducere, quia cum sint sub diuersi Principibus, vnus alteri falsum testem nollet remittere; sed qui præuenisset in capturâ procederet, & si vtrobique reus esset contumax, vtrobique contra eum ratione contumaciæ procederetur, vt diximus *hac eadem parte 2.* dum egimus de præuentione Iudicis loci delicti *cap. 11. num. 22.*

14 Supradictis non est dissimile, quod dicitur de Iudice requisito, qui si excedat limites suæ commissionis, aut aliter peccet circa executionem, non recurritur ad superiorem Iudicis requirentis, nec ad ipsum Iudicem requirentem, sed ad Superiorem Iudicis requisiti: Molinus *de brachio sæculari cap. 16. num 3.*

Secundum est, quod quamuis delictum factum fuerit intra carceres mutuatus, & is de cuius mandato fuit carceratus, cognoscere possit de delicto intra carceres illos commisso, hoc tamen non obstat Iudici ordinario illius loci in quo delictum commissum est, quominus possit de delicto illo cumulatiuè cognoscere cum Iudice mandante fieri executionem, & per consequẽs locus erit præuẽtioni, idque maximè si agatur de carceribus Baronis, seu feudatarij, cum omnimoda iurisdictione inuestiti. Quia delinquens etiamsi non sit subditus, tamen censetur se submittere foro & iurisdictioni illius in cuius loco vel territorio delinquit, *l. Imperatores, ibi, Tu te huic pœna subdidisti, ff. de iure fisci.* Gl. *in l. 1. §. ad bestias, in verb. onerari, ff. de postul.* Mulin. *de brach. secul. lib. 3. cap. 40. num. 6.* Cum igitur vterque Iudex habeat iurisdictionem, poterit vterque de tali delicto cognoscere. Erit itaque præuentioni locus ex notatis per Vincent. de Franch. *dicta decis. 147.* Et faciunt à simili quæ superius dicta sunt de delicto intra Ecclesiam commisso, quod esse mixti fori & in eo locum esse præuentioni demonstrauimus.

Sed quæritur quid si apparitor fecerit relationem se citasse in territorio Baronis authoritate supremæ Curiæ, & tamen non citauit. Vtrum officiales Baronis de hoc delicto cognoscere possint. 15
Quæstio ista non potest in Comitatu Venaissino locum habere, cum ex statuto illius Comitatus, Officiales in officio delinquentes per solam supremam Curiam puniantur, & priuatiuè iudicentur, vt diximus *parte 1. cap. 11. num. 26. versic. Quinto.*

Semota autem statuti dispositione, verius est solum Iudicem committentem, de hoc delicto & falsitate cognoscere & iudicare posse, absque eo quod Iudex vassalli se possit de hoc intromittere. Et ratio est, quia cum in effectu citatio facta non fuerit, illa non est ens, & per consequens non circumscribitur loco seu territorio, sola autem relatio est ens. Igitur attendi debet locus in quo talis relatio facta fuit. Ergo Iudex coram quo nuncios vel apparitor, falsam illam relationem fecit, solus & priuatiuè, non autem præuentiuè cognoscit: Bald. *d. l. nullam, 12. C. de testibus.*

CAPVT XLVII.

ARGVMENTVM.

Vtrum præuentioni locus sit inter Iudicem Ecclesiasticum & sæcularem, si Clericus coram Iudice laico, vel è contra laicus coram Iudice Ecclesiastico falsum testimonium dixerit. Et vtrum pendente accusatione falsi coram vno ex istis iudicibus, alius ad expeditionem causæ Ciuilis possit procedere, & Ecclesiasticus laico Iudici ne ad vlteriora in illa causa procedat inhibere. Et post punitum laicum à Iudice Ecclesiastico, Iudex laicus iterum punire queat. Et an sententia hoc casu per Ecclesiasticum lata producat exceptionem rei iudicatæ in foro laicali. Quid si subditus Vassalli omnimodam iurisdictionem habentis falsum deposuerit in suprema Curia, vtrum huius delicti cognitio spectet ad Baronem seu Vassallum priuatiuè, vel præuentiuè. Et mulcta seu confiscatio vtrum ad Vassallum vel ad supremam Curiam pertinere debeat. Iudex delegatus vtrum cognoscere possit de falsitate coram ipso commissa.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Clericus falsum deponens coram Iudice laico, non potest ab eo puniri, sed causa priuatiuè & non præuentiuè spectat ad Iudicem Ecclesiasticum.*

2 *Causa falsitatis Clerici coram Iudice Ecclesiastico pendente, Iudex laicus interim non prohibetur de illâ falsitate cognoscere non ad effectum puniendi, sed ad expeditionem suæ causæ Ciuilis.*

3 L. nullum 12. C. de testibus, *procedit suppositis terminis habilibus, & data capacitate iudicis, coram quo falsitas commissa fuit.*

4 *Ecclesiasticus non potest inhibere Iudici laico expeditionem causæ Ciuilis, sub prætextu quod coram eo pendeat iudicium super falsa depositione Clerici, coram laico Iudice facta.*

5 *Si laicus coram Iudice Ecclesiastico falsum deponat, crimen est mixti fori, & locus est præuentioni.*

6 *Iudex sæcularis potest procedere ad punitionem laïci, qui coram Ecclesiastico falsum deposuit, non obstante punitione extraordinaria, & sententia Iudicis Ecclesiastici.*

7 *Testis falsus laicus, deponens coram Iudice Ecclesiastico, puniri potest per Iudicem sæcularem, quamuis laicus fuerit definitiuè absolutus in tribunali Ecclesiastico.*

8 *Vassallus habens omnimodam iurisdictionem, cognoscit de falsa depositione sui subditi factâ in supremâ Curiâ.*

9 *Mulctæ & confiscationes sunt fructus iurisdictionis, & spectant ad vassallum, excepto crimine læsæ Majestatis.*

10 *Mulctæ quamuis ex edicto Principis proueniant, spectant ad vassallum eiusdem Principis de feudo cum iurisdictione inuestitum. Sed ex sententiâ aliquorum locus est præuentioni.*

Et quæ sit hac in re Rota Romanæ sententia.

11 *Iudex Delegatus, quibus concurrentibus possit cognoscere de falsâ depositione coram ipso facta.*

12 *Indistinctè Delegatus, de falsitate coram illo facta cognoscit, si ex ipsâ impediretur eius iurisdictio.*

SACERDOS quidam, seu Clericus, ex licentia sui Episcopi, coram Iudice laïco testimonium perhibuit, quod falsum esse prætenditur, eaque de causa Criminali iudicio impetitur: quæritur vtrum coram Iudice Ecclesiastico, an vero coram laïco coram quo falsitatem commisit, debeat causa illa tractari, & vtrum hoc casu locus sit inter duos istos Iudices præuentioni. Similiter si laïcus coram Iudice Ecclesiastico falsum deposuerit, vtrum præuentioni inter duos istos Iudices locus sit.

1 Prima conclusio. Si Clericus coram Iudice laïco falsum deponat, non potest super huiusmodi falsitate procedi coram Iudice laico, sed causa ad Iudicem Ecclesiasticum omnino remitti, & coram eo tractari & terminari debet. Hæc conclusio communi Doctorum calculo, recepta est, vt testantur Peguer. *decis.* 79. *n.* 5. Roland. *consil.* 12. *num.* 48. *vol.* 2. Couar. *practic. quæst. cap.* 18. *n.* 8. *vers. Octauo.* Boss. *in prax. crimin. tit. de fals. n.* 110. Clar. § *fin. q.* 18. *n.* 14. Farinac. *de accusatione, quæst.* 8. *num.* 26. Afflict. *decis.* 230. & *ibi* Vrsill.

2 Non tamen impeditur Iudex laïcus, procedere ad vlteriora in causâ principali, non obstante lite super falsitate illâ coram Ecclesiastico Iudice pendente, non quidem ad effectum puniendi Clericum deponantem; sed tantum ad expediendam negotij principalis coram ipso moti decisionem, Iul. Clar. *in dicta quæst.* 38. *num.* 14. *vers. Bene potest Iudex laicus.* Couar. *dicto cap.* 18. *in fine, versic. Illud vero existimo.* Carol. de Grass. *de effectibus clericatus, effectu* 1. *num.* 147. & 151. Peguer. *dicta dec.* 79. *num.* 5. Farinac. *de testibus, q.* 67. *n.* 57.

Neque obstat *dicta l. nullum,* 12. *C. de testib.* Quia intelligenda est, suppositis terminis habilibus, nempè quando agitur de Iudice, qui capax est exercendi iurisdictionem contra personam falsum deponentem, qualis non est Iudex laïcus contra personam Clerici falsarij. Ita dictam leg. exponunt DD. mox allegati. 3

† Quod adeo verũ est, vt si Iudex Ecclesiast. inhibeat Iudici laïco, de expediendo causam principalem sub prætextu falsitatis prædictæ, malè faciat, & hoc casu illius inhibitio sustineri de iure non possit: Lancellot. *de attent. post inhibit. c.* 10. *in præfatione, quæst.* 3. *num.* 88. & 89. quia licet causa falsi testis, criminaliter mota, sit præiudicialis Ciuili, non tamen hoc casu suspensionem eiusdem causæ Ciuilis operatur, propter diuersitatem vtriusque iurisdictionis cuilibet ex istis iudicibus competentis æquè principaliter: Couarr. *dicto cap.* 18. *num.* 8. 4

Secunda conclusio. Quando testis laïcus coram Iudice Ecclesiastico falsam depositionem fecit, puniri potest, & condemnari tam à Iudice Ecclesiastico, quam laïco, seu sæculari; & inter ipsos locus est præuentioni: siquidem Ecclesiasticus de hoc crimine cognoscens, suam fundat iurisdictionem in eo, quod laïcus coram ipso deponendo, iurisdictionem ipsius tacitè prorogauit. Sæcularis autem, in eo quod delinquens est ex se suppositus iurisdictioni suæ: ita declarat Afflictus *dec.* 219. *num.* 3. & *ibidem* Vrsil. *in Addit. num.* 1. Peguer. *decis.* 79. *n.* 6. *versic. Sed scias quod in hoc casu,* Farinac. *de accusat. qu.* 8. *n.* 17. & *de testibus, quæst.* 67. *n.* 51. 5

Imò quamvis hoc casu Iudex Ecclesiasticus præuenerit, & pœnam extraordinariam, & delicti punitioni minus sufficientem imposuerit, poterit non obstante præuentione, & sententia Iudicis Ecclesiastici, procedi per Iudicem laicum ad pœnam competentem huius delicti contra istum suæ iurisdictioni suppositum, falsitatem committentem coram Iudice Ecclesiastico: Peguer. *d. decision.* 79. *num.* 6. Farinac. *de testibus quæst.* 67. *num.* 32. 6

Et quod plus est, sententia per Iudicem Ecclesiasticum lata, non parit exceptionem rei iudicatæ erga Iudicem sæcularem, nec impedit quominus ipse delinquentem ad pœnas condignas condemnare possit, non obstante quod Iudex Ecclesiasticus sententiam absolutoriam in fauorem huius deponentis protulisset, si sibi de delicto constiterit per probationes fortiores coram se factas, Afflict. *d. dec.* 219. *ad finem,* Farin. *de testib. d. q.* 67. *n.* 32. 7

Tertia conclusio. Si agatur de Vassallo inuestito cum omnimodâ iurisdictione, cognitio huius delicti, & emolomentum pœnarum ad eum spectat, quãuis delictum falsæ depositionis per eius subditum coram supremo Iudice, vel alia falsitas facta fuerit per laicum, veluti per productionem scripturæ falsæ, aut alio modo. Hanc conclusionem varijs modis comprobat Thesaur. *decis.* 266. *per totam,* cuius dicta hic repetere superfluum esset. 8

Quoad emolumenta, mulctas, & confiscationes, non videtur dubitandum, quia isti sunt fructus iurisdictionum, & ideo spectant ad Dominos iurisdictionales, exceptis criminibus læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ: Rosental. *de feudis cap.* 12. *concl.* 5. 9

in gloss. littera ח, Farinac. *quæstion.* 25. *numero* 103. *& sequentibus*, Bayardus ad Clarum *quæst.* 78. *num.* 134. Guid. Pap. *quæst.* 76. *num.* 134. & *ibi* Addentes.

10 Quod extenditur ad pœnas ex edicto Principis descendentes: vt per Thesaur. *dicta decisio.* 266. *numero* 6. qui subdit, Principem non debere facere gratiam alicui subdito Domini iurisdictionalis in præiudicium ipsius, & pœnarum eidem domino debitarum, vt per eundem, *n.* 10. Amed. à Pont. *in quæst. Laudimial.* 24. *colum.* 3. Quanquam nonnulli DD. existimauerint locum esse hoc casu præuentioni, vt *ibidem* refert Thesaur. *n.* 13. *iuncto num. vltim. versic. Senatus post multas*, vbi dicit in casu suo causam coram Senatu tractatam fuisse ex eo quod Senatus præuenerat, mulctam tamen pro medietate Baroni, seu Vassallo, & pro aliâ medietate fisco Principis fuisse adiudicatam. Sed Rota Romana indistinctè tenet, in casu confiscationis prouenientis ex contrauentione aduersus edicta Principis, bona sita in territorio Baronis applicanda esse fisco Principis, cuius edicto contrauentum fuit, non autem fisco Baronis; vt copiosè probatur *in Romana Confiscationis.* 14. *Iuny* 1624. quæ est *decisio* 115. apud Merlin. & *in recentior. decision.* 449. *parte quinta, tom.* 2.

11 Quarta conclusio. Si agatur de Iudice delegato, non datur illi facultas cognoscendi de falsitate coram ipso commissâ non solum priuatiuè, sed nequidem præuentiuè, seu cumulatiuè, nisi duobus concurrentibus, Primo quod sit delegatus Principis, & non alterius inferioris. Secundo quod idem delegatus sit delegatus cum potestate de causâ criminali cognoscendi, secus si esset dumtaxat delegatus in causa ciuili, tunc enim nullam haberet facultatem cognoscendi de falsitate commissâ coram ipso, propter defectum iurisdictionis. Ista conclusio quoad omnes eius partes benè comprobatur per Farinac. *de testibus dicta, quæstion.* 67. *numero* 46. *&*
12 *multis sequentibus vsque ad* 54. † Indistinctè tamen iudex delegatus procedere posset in causâ falsitatis coram ipso commissæ, si per talem falsitatem eius iurisdictio impediretur, secus si eius iurisdictio non impediretur, hoc enim casu cognitio & punitio falsitatis coram delegato commissæ spectaret ad Iudicem ordinarium: Abb. *in cap. præterea, de offic. & potest. iudic. deleg. numero* 4. Et *ibidem* Bald. & Decius. Quod etiam voluit Bartol. *in dicta leg. nullum*, *in* §. *notabili*, *Cod. de testibus.* Angel. *in leg. si lis, Cod. de fals.* Impediretur autem eius iurisdictio si ageretur de casu, in quo committens falsum amittit causam, aut si eius iurisdictio propter istam falsitatem sperneretur, aut si talis sit falsitas vt Iudex delegatus, sine illius decisione non posset procedere ad suæ delegationis executionem, talisque sit vtriusque causæ conglutinatio, vt cognitio causæ principalis à cognitione huius falsitatis separari non possit, *leg. cum actum*, & *ibi* Bartol. & Castrens. *Digest. de negot. gest. capit. translato.* vbi Baldus & Dec. *de constitut.* atque ita determinat per multas rationes & authoritates Camill. Borell. *consil.* 78. *numero* 11. *& per totum.*

CAPVT XLVIII.

ARGVMENTVM.

Episcopus à sua Diœcesi per vim expulsus, sicut potest in alienâ Diœcesi iudicare, petita, quamvis non obtenta licentia, vtrum possit etiam causas præuenire in præiudicium illius Episcopi in cuius Diœcesi commoratur. Quid si Episcopus non expulsus iurisdictionem exerceat in alienâ Diœcesi contentiosam, vtrum præuenire possit causas in præiudicium illius qui talem licentiam concessit. Et vtrum possit hanc iurisdictionem contentiosam extra Diœcesim exercere etiam consentiente Episcopo illius Diœcesis, si subditi comparere nolint. Quid si expulsus possit per Vicarium in sua Diœcesi exercere. Et quid si Episcopus non fuerit expulsus, sed veniens ad suam Diœcesim non fuerit admissus.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus à Diœcesi suâ expulsus, & ad alienam confugere coactus, potest in alienâ, in subditos iurisdictionem contentiosam exercere, petitâ prius, licet non obtenta licentia.*

2 *Episcopum, cui licitum est in alienâ Diœcesi iurisdictionem contentiosam exercere, non posse vti præuentione in præiudicium alterius Episcopi, quidam existimant. Contrarium* num. 3.

4 *Episcopus potest ad libitum intra Diœcesim alterius Episcopi exercere actus voluntariæ iurisdictionis, veluti conferre beneficia, & similia.*

5 *Consentiente Episcopo alterius Diœcesis, potest exerceri Episcopalis iurisdictio contentiosa, intra ipsius Diœcesim.*

6 *Subditi tamen Episcopi non possunt inuiti trahi extra Diœcesim sui Episcopi, etiamsi id fieret de licentia Episcopi illius loci, nisi in casum expulsionis Episcopi.*

7 *Consensus per Episcopum præstitus in fauorem exercitij iurisdictionis alterius, in sua Diœcesi, non extenditur ad casum quo iste Episcopus externus vellet vti præuentione contra ipsum.*

8 *Priuilegium Episcopi expulsi, vt in alterius Diœcesi iurisdictionem exercere possit, non habet locum, quoties ipse iurisdictionem intra propriam Diœcesim exercere potest.*

9 *Si Episcopus fuerit receptus in possessione sui Episcopatus, sed postea veniens non fuerit admissus, habet idem priuilegium exercendi iurisdictionem in aliena Diœcesi, sicut Episcopus expulsus.*

EPISCOPVS per vim à suâ Diœcesi expulsus & coactus ad alterius Episcopi iurisdictionem confugere, potest ex dispositione *Clement. vnica, de foro compet.* Iurisdictionem exercere in alienâ Diœcesi, petitâ, quamvis non obtentâ Episcopi illius loci ad quem confugit licentiâ. † Quæritur itaque, hoc 1 2

hoc casu, verum sicut potest exercere iurisdictionem & iudicandi habet potestatem, ita & habeat facultatem præueniendi causas aduersus Episcopum à quo licentiam vel petiit, vel obtinuit. Veluti si concurrat ipse Episcopus requirens tanquam Ordinarius ratione loci originis, cum requisito & licentiam concedente, qui sit Ordinarius delinquentis ratione domicilij, vel delicti, in casibus in quibus inter eos locum esse præuentioni supra ostendimus suo loco, vel si agatur de delictis mixti fori, aut aliis in casibus in quibus præuentioni locus est inter plures Iudices.

In hac quæstione Doctores sunt varij. Nam aliqui existimant Episcopum in casu illo speciali, posse quidem iurisdictionem in subditos exercere, sed tamen vti non posse præuentione in præiudicium alterius Episcopi de licentiâ concedenda rogati, veluti si subditus Episcopi expulsi ratione originis vel domicilij, commisisset delictum in loco subdito Episcopo rogatu de licentia ad quem confugit expulsus. Hoc autem casu euidens esset præiudicium Episcopi rogati de licentiâ, quia si expulsus fuisset intra suam Diœcesim, non tam cito sciuisset delictum fuisse commissum, & sic alium Episcopum præ-
3 uenire non potuisset. † His non obstantibus alij D D. communiter tenent contrarium, scilicet posse hunc Episcopum alienigenam præuenire. Quia quod citius hic Episcopus sciuerit, aut nesciuerit, delictum fuisse commissum, non debet attendi, cum hoc sit quiddam aduentitium & accidentale. Ideo sicut Episcopus cognoscere potest & iurisdictionem in alienâ Diœcesi exercere, saltem petitâ licentiâ, licet non obtentâ, ita & potest præuenire causas quæ præuentioni, ex earum natura supponuntur. Ita docet Ioan. de Imol. *in dicta Clement. vnic. de for. compet. n.* 16. & videtur hanc sententiam sequi Ancharanus post Ioannem de Lignano *in dicta Clement. vnic. num. secundo*, & alij quos citat & sequitur Socin. *in cap. proposuisti, in secundo membr. quæst. 7. in princip.*

4 Supradicta omnia intelligenda sunt de actibus contentiosæ iurisdictionis, nam quoad actus iurisdictionis voluntariæ, certum est, Episcopum etiam non expulsum posse illos in aliena Diœcesi exercere: Gratian. *discept. forens. cap.* 127. *num.* 7. Ideo Episcopus quamuis intra alterius Diœcesim existens, beneficia conferre potest, cum ille sit actus voluntariæ iurisdictionis, vt dixi *in meis quæstionibus beneficiali-*
5 *bus, parte* 2. *cap.* 3. *§.* 7. *num.* 7. † Immo & in alienâ iurisdictione seu Diœcesi, consentiente Episcopo illius potest alius Episcopus etiam contentiosam exercere iurisdictionem: Abb. *in cap. nouit. column.* 1. *in fine, num.* 4. *vers. Quid autem si: extra. De offic. legati.*
6 † Ita tamen vt ex eo non fiat præiudicium subditis ipsius Episcopi licentiam petentis, qui non poterunt inuiti iudicari in alienâ Diœcesi. Et per consequens si ad talem Diœcesim (extra tamen casum expulsionis, de quo *in dicta Clement. vnic. de foro compet.*) fuerint citati, non erit illis renuentibus causa præuenta ab eorum Episcopo, quia talis citatio non arctat illos ad comparendum si comparere recusent. Et hoc procedit quamvis in citatione exprimeretur quod Episcopus illius loci concessit illi licentiam procedendi ad actus contentiosæ iurisdictionis intra eius Diœcesim, vt post Socin. *in tract. de citatione, art.* 18. *quæstion.* 2. *per totam*; ostendit Gratian. *cap.* 127. *num.* 10.

7 Sed nec ipsi Episcopo consentienti fiet præiudicium quominus hunc Episcopum rogantem præuenire possit. Quia concedendo illi facultatem cognoscendi de causis in sua propriâ Diœcesi, non censetur consensum contra seipsum, & in sui præiudicium præstitisse, præsertim cum in dubio omnis concessio iurisdictionis censeatur facta cumulatiuè, & non priuatiuè: Burat. *dec.* 912. *num.* 4. *&* 5.

Quæ autem de Episcopo expulso dicta sunt, intelligenda sunt, vt locum habeant, quando ipse 8
Episcopus intra suam Diœcesim iurisdictionem nec per se, nec per alios exercere potest, si enim intra propriam Diœcesim saltem per alium iurisdictionem exercere, & iustitiam facere posset, non esset illi licitum inuito alienæ Diœceseos Episcopo in ea iudicare & causas cognoscere: Text. est *in dicta Clemen. vnica.* in illis verbis, *Per se vel per alium iurisdictionem inibi exercere.* Et *ibidem* Gloss. *in verbo, per alium.*

Idem dicendum est, si cum Episcopus esset in pos- 9
sessione suæ iurisdictionis Episcopalis, postea veniens, non fuit ad Episcopatum admissus, tunc enim in alienâ Diœcesi iurisdictionem contentiosam exercere posset, eodem modo, quo de Episcopo expulso mox dictum est: Vgolin. *de Episc. cap.* 4. *§.* 14. *num.* 4. *versic. Secundo.* Post Cardin. Zabarel. *in d. Clement. vnica de foro compet.*

CAPVT XLIX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione factâ per Iudicem incompetentem, veluti laïcum in causa Clerici rei, aut per Iudicem prorogatum habentem iurisdictionem prorogabilem, & quando prorogatio fieri possit. Præuentionem per Iudicem prorogatum non fieri per citationem solam; sed præterea requiri, vt is qui citatus est, fuerit etiam exclusus à propositione exceptionum declinatoriarum. Et ex quibus reus tacitè ab istis exceptionibus censeatur exclusus, quamuis nullis sibi assignatis dilationibus, ad effectum causæ præuentionis. De submissione facta alienis Curiis in præiudicium iurisdictionis ordinariæ.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio nunquam oritur, quando negotium non est de iurisdictione cognitionali Iudicis, qui præuenire prætendit.*
2 *Intellige vt hoc procedat, quando notorium est, Iudicem qui vult præuenire, nullam in illâ causâ habere iurisdictionem, veluti si Iudex laïcus vellet præuenire quando reus est Clericus.*
3 *Prorogari non potest iurisdictio illius, qui nullam habet funditus, etiamsi partes in illam consentiant.*
4 *Non dicitur funditus carere iurisdictione, qui illam habet super certis personis, vel in certis casibus.*
5 *Iurisdictio separati territorij, prorogabilis est.*
6 *Limita, vt hoc non procedat, quando agitur de feudo: quia in præiudicium Domini, non fit prorogatio.*
Et reprobantur DD. contrarium tenentes.
Subditi possunt se submittere omnibus curijs etiam extraneis in præiudicium Curiæ Domini iurisdictionalis.

ctionalis. Et quid circa huiusmodi submissiones omnibus Curijs seruetur in Gallia.

Sed cessante submissione, Domini iurisdictionales possunt petere remissionem causarum ordinariarum ad suas Curias.

7 *In actibus contentiosæ iurisdictionis, præuentio fit per solam citationem effectum sortitam, sed in voluntaria iurisdictione sufficit interpellatio extraiudicialis.*

8 *In Iudice prorogato, vt inducatur præuentio, necesse est firmatam esse illius iurisdictionem, per exclusionem rei à propositione exceptionum declinatoriarum.*

9 *Per simplicem comparitionem ad deliberandum non fit prorogatio iurisdictionis.*

10 *Prorogatio iurisdictionis fieri etiam potest tacitè, veluti opponendo exceptiones merita causæ concernentes.*

HVIVS capitis resolutiones versantur circa iurisdictionem prorogatam, dum quæritur vtrum eodem modo Iudex, qui erat alioquin incompetens, tamen ex partium prorogatione competens effectus est, possit vti præuentione aduersus ordinarium Iudicem vigore suæ iurisdictionis ex prorogatione quæsitæ.

1 Prima igitur in hac quæstione conclusio est, prorogationem, & per consequens præuentionem, nunquam suffragari Iudici, nisi agatur de rebus quæ sunt in cognitionali eius iurisdictione, *l. 1. & 2. C. si à non compet. iud. fuerit appell.* vbi ratio hæc assignatur, quia quæcunque à Iudice prorsus incompetente fiunt, nulla sunt, & inualida, & ideo sine appellatione subiacent rescissioni. Si igitur nulla sint, nullum inducunt effectum præuentionis *cap. ea quæ 26. de reg. iur. in 6.* Ea quæ fiunt à Iudice, si ad eius non spectant officium, viribus non subsistunt. Nec valet citatio facta à Iudice incompetenti, nullumque producit effectum, quamuis executioni fuerit demandata: Burat. *decis. 164. numero 9.*

2 Intellige, vt hoc procedat, quando notoriè constat, Iudicem citantem, aut in causâ procedere volentem, nullam funditus habere iurisdictionem, veluti si Iudex laicus vellet præuenire causam, quæ mouetur contra Clericum reum & possessorem, tunc enim cum notoria sit illius Iudicis incompetentia, tota illius processura nulla est, & effectum præuentionis non habet. Et habetur *in Clement. fin. vt lite pend.* vbi inter cætera, ad hoc vt litis pendentia inducatur; necesse est vt citatio emanauerit à Iudice competenti, Clericus enim sine proprij Episcopi licentia, non solum Iudicis laici, sed nec alterius cuiuscumque iurisdictionem prorogare potest. Ideo quamuis citatio facta fuisset per alium Iudicem contra Clericum, non oriretur ex ea præuentio in præiudicium curiæ Episcopalis, Gloss. *in l. 1. ff. de iud.* textus est *in c. significasti 18. de foro compet.* vbi multum laborant DD. & maximè Barbos. *num. 1. & 8.* in assignanda ratione differentiæ inter Clericum, & laicum, vt hic sine proprij Iudicis consensu alienam possit prorogare iurisdictionem, Clericus autem alterius Iudicis quantumuis Ecclesiastici iurisdictioni, sine Episcopi sui consenso se supponere non possit. Tandemque veram rationem ex speciali Sacrorum Canonum constitutione petendam esse censet: quod & verum est. Quomodo autem Clericus alterius Iudicis Ecclesiastici iurisdictionem possit tacitè prorogare delinquendo, vel contrahendo, explicat de Grass. *de effectibus Clericatus, effectu 1. numero sexagesimo sexto.*

Secunda conclusio. Iurisdictio illius Iudicis qui nullam funditus habet, prorogabilis non est, etiamsi expressus accedat partium consensus. Cum enim iurisdictio publici iuris sit, non potest ex partium consensu dependere, vt illi iurisdictionem tribuant, qui nullam habet omnino: *l. priuatorum, C. de iurisd. omn. iudic.* Castrens. *in l. 1. Cod. vbi de crim. agi oporteat.* Barbos. *ad leg. 1. numero 20. ff. de iudic.* † Qui enim iurisdictionem generaliter habet, licet eam non habeat respectu certarum personarum, vel in certis casibus, ille funditus iurisdictionem habere dicitur. Sed qui nullam omnino iurisdictionem habet, caret fundamento prorogationis, quia quod non est, prorogari non potest. Et iurisdictio prorogata, eadem est cum primâ, illamque non alterat, sed extendit: Salgad. *de Regia protect. parte 3. capite secundo, numero 28.* per text. *in l. meminisse ff. de offic. Proconf. & Legati.* † Vnde mirum non est, si iurisdictio etiam diuersi & separati territorij prorogari possit, Vant. *de nullit. ex defectu iurisd. ordin. numero 100.* Marant. *in spec. parte 4. distinct. 15. num. tertio, in principio.* † Idque etiam in præiudicium Domini iurisdictionalis, dummodo non agatur de feudo, quia si de eo ageretur, non posset prorogatio fieri in præiudicium ipsius Domini: Maranta, *loco cit. num. 25.* Socin. Senior. *consil. 87. numero 2. volum. 3.* Gaill. *lib. 1. obseruat. 40. num. 1. & 9.* Alex. *in l. 1. §. & post operis, num. 20. ff. de noui oper. nunciat.* & *ibidem* Ias. *num. 13.* Capyc. *decis. 9. num. 8.* sub distinctionibus & limitationibus relatis per Marant. Socin. Gaill. & alios mox allegatos. Et ita conciliantur diuersæ Doctorum sententiæ, & soluitur nodus ille, quem se non posse extricare dixit Galerat. *de renunciat. p. 2. cap. 141. n. 4. & 5.* prout resoluit Barbos. *in l. 1. ff. de indic. in 3. art. n. 152. & 156.* & post eum Capiblanc. *de iure Baron. pragmatic. 8. parte 3. num. 122.* Quod procedit (vt dictum est) quando mouetur controuersia super feudo, vel illius iuribus: nam si super alia causa non respiciente feudum lis moueretur, admittenda esset prorogatio: vt notat *ibidem* Barbos. *num. 157.*

3 (margin, beside "Secunda conclusio"); 4 (beside "Qui enim iurisdictionem generaliter"); 5 (beside "Vnde mirum"); 6 (beside "Idque etiam in")

Sed tamen hic subsistendum esse rectè monet Carleual. *in tract. de Iudic. tom. 1. disput. 2. quæst. 8. num. 1095.* quia si Vassalli subiecti feudatarijs secundum nudum vsum iurisdictionis, qui nihil habent à Baronibus quibus subduntur, sed dumtaxat subiacent nudæ illorum iurisdictioni, possent prorogare iurisdictionem aliorum Iudicum sine consensu Dominorum; sequeretur, Barones, seu Dominos iurisdictionales non posse petere remissionem causarum ad suas Curias; cùm tamen quotidie videamus ipsos Barones instare ad remissionem causarum ad sua tribunalia ordinaria, in qua petitione Dominos iurisdictionales fundatos esse testantur infiniti DD. quos citat ad longum Carleual. *loco cit. num. 1096.*

His tamen nonobstantibus, ego persisto in mea sententia, cùm passim videamus causas, ratione illorum, qui se submiserunt & obligauerunt omnibus Curijs, tractari coram quibuscunque Iudicibus; veluti in præsenti ciuitate coram Vicegerente, qui est locumtenens Auditoris Cameræ, vel coram Auditore Legationis, ratione cuius submissionis & obligationis ad omnes Curias, Domini feudatarij non possunt neque solent petere remissionem causarum ad sua tribunalia: submissio autem, seu obligatio ad certas Curias, & prorogatio iurisdictionis, à pari procedunt: vt dicit Guid. Pap. *decis. 570.* ita

samen

tamen vt generalis obligatio ad omnes Curias, intelligi debeat de Curiis Iudicum competentium; ex traditis per Gratian. *discept.* 875. *numer.* 34. Rot. Genuen. *decis.* 6. *n.* 4. & propterea si subditus Summi Pontificis simpliciter se obligauerit & submiserit omnibus Curiis, non comprehenduntur Curiæ incompetentes, quia omnis obligatio strictam recipit interpretationem, & nihil comprehendit nisi quod expressum fuit: Rota *decis.* 55. *num.* 1. *p.* 1. *recent.* nominatim in terminis submissionis, tradit Rota Genuen. *decis.* 23. *num.* 3. vbi dicitur, quòd cùm submissio de sui natura sit odiosa, strictam debet recipere interpretationem, & restringi ad casus expressos: Sic quando debitor se submisit Curiis Regiis, non potest peti executio in Curiis Pontificiis, maximè stante Statuto Aueniouensi, quod concedit executionem instrumentis dumtaxat secundum vires & tenores illorum: In Gallia vero adsunt speciales constitutiones, quibus cauetur, nonobstantibus obligationibus etiam sub sigillo Regio factis, causas in prima instantia remittendas esse ad suos Iudices Ordinarios; vt optimè explicat Bacquet *des droits de Iustice*, *cap.* 8. *numer.* 5. 6. & 7. præsertim cum agitur de præiudicio feudatarij iurisdictionem habentis: vt notat Bacquet *loco cit.* necnon Ferrer. *in addit. ad Guid. Pap. decis.* 77. Et de hoc adest expressa Regis Ordinatio *inter recollectas* per Anton. Fontanon *tom.* 1. *fol.* 196. *art.* 10. & 11. *sub die* 13. *Iunij* 1559. cum verificatione in Parlamento Parisiensi *die* 30. *Iulij* 1560.

Cum itaque talis sit communis obseruantia, vt debitores possint se submittere omnibus Curiis, etiam in præiudicium iurisdictionis ordinariæ, dictaque submissio vim habeat prorogationis & consensus in alienam iurisdictionem, vt mox dictum fuit; sequitur, subditos in caussis, in quibus non agitur de interesse feudi, seu dominij directi, posse prorogare iurisdictionem alieni iudicis.

Sed hoc casu negari non potest, quin Dominus iurisdictionalis petere possit remissionem causæ ordinariæ, & in qua non agitur de submisso ad suum tribunal ordinarium, à quo regulariter nemo debet auocari in prima instantia; tum ex dispositione iuris, tum ex priuilegiis Ciuitatis Auenionensis, necnon Comitatus Venaissini, quibus conceditur, vt nemo in prima instantia coram aliis, quàm coram suis Iudicibus ordinariis conueniri possit; cui priuilegio in fauorem publicum introducto renunciari non potest: vt inter cæteros probat Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 40. *num.* 8. & *sequent.* & faciunt notata per Galerat. *de renunciat. centur.* 2. *cap.* 140. *num.* 16. *vers. qua ratione.*

7 Tertia conclusio est. Quod licet alias sæpè dictum per nos fuerit, & sit verissimum; quod per solam citationem executioni demandatam & effectum sortitam, oritur præuentio iurisdictionis & cognitionis causæ, vt dictum est nominatim, *parte* 1. *cap.* 9. *num.* 1. & *sequentibus*, idque in actibus contentiosæ iurisdictionis, cum ex solâ interpellatione in actibus voluntariæ iurisdictionis nascatur præuentio, Ias. *in l. si pluribus, num.* 26. *ff. de leg.* 1. & Mascard. *conclus.* 1232. *num.* 14.

8 Tamen quando agitur de Iudice, qui non esset ex se competens, nisi mediante iurisdictionis prorogatione, causa coram illo præuenta non dicitur, nisi postquam reus coram huiusmodi Iudice citatus, fuit exclusus à suarum exceptionum declinatoriarum propositione. Hæc conclusio colligitur ex notatis per Bart. *in l. vbi acceptam, num.* 5. *ff. de iudic.* Qui hoc probat per text. *in l. non videtur,* 33. *ff. eod. tit.* † vbi per simplicem comparitionem rei coram Iudice citante, ad fines petendi, vt sibi genus actionis, vel copia libelli edatur, seu ad fines deliberandi, non videtur quis in iurisdictionem illius 9
Iudicis consensisse. Vnde potest colligi, quod non potest prætendi quod causa fuerit præuenta per Iudicem incompetentem, habentem iurisdictionem prorogabilem, donec pars cui competit exceptio declinatoria fori, tacitè vel expressè consenserit in iurisdictionem illius; † veluti si coram Iu- 10
dice incompetenti de cuius mandato sit citatio, opponat aliquam exceptionem contra personam actoris, vel contra libellum ipsius, aut aliam concernentem merita causæ, hoc enim casu inductus esset tacitus consensus in iurisdictionem: Vnde non immerito dixit Bart. *in d. l. non videtur*, hoc in praxi obseruandum esse, quod antequam de meritis causæ aliquid dicatur, prima exceptio fori declinatoria opponatur, Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 19. *num.* 6. DD. *in cap. inter Monasterium,* 20. & *ibi* Felin. *num.* 4 *de re iudicat.* & in *l. si conuenerit, ff. de iurisd. omn. iudicum.*

CAPVT L.

ARGVMENTVM.

Præuentio vtrum producatur ex processu Iudicis, motu proprio & sine partis requisitione facto, saltem in casibus in quibus de iure vel consuetudine motu proprio & ex officio procedere potest. In casibus in quibus Iudex non potest procedere ex officio, sic procedendo, nullam adesse ex eo præuentionem. Si Iudex procedat per Inquisitionem, vtrum pars querelans superueniens ligetur præuentione coram ipso facta. Citationem ad inducendam præuentionem requiri etiam in casibus, in quibus Iudex potest procedere ex officio. Citatio realis vtrum præualeat verbali; & quomodo, ac quibus concurrentibus.

SVMMARIVM.

1 *Vt præuentio oriatur ex citatione, necesse est citationem illam fuisse factam ad petitionem partis, & non ex officio iudicis.*

2 *Præsumendum est in dubio, citationem factam fuisse ad instantiam partis, si apud acta constet de illius relatione.*

3 *Iudex locum partis obtinet, in casibus in quibus potest ex officio procedere. Et qui sint illi casus? Remissiuè.*

4 *Iudex in quibuscunque delictis, tam publicis quàm priuatis, de generali consuetudine, ex officio procedere potest.*

5 *Iudex procedens ex officio, spernere debet affectatam rei coram alio iudice comparitionem.*

6 *In casibus in quibus Iudex non potest procedere ex officio, non potest impedire prorogationem iurisdictionis coram alio Iudice factam.*

7 *Quando reus affectans præuentionem, non fuit, vt decebat punitus, Iudex ordinarius condignam potest pœnam imponere.*

8 *Formata*

8 *Formata inquisitio ex efficie iudicis facta, cessat per superuenientem partis querelam. Contrarium, numer.9.*

10 *Quærequirantur ad hoc, vt superuenient querela, cessare faciat inquisitionem præuentam.*

11 *Inquisitio sola non facit præuentionem, nisi præterea interueniat citatio.*

12 *Citatio realis præualet verbali, & qui reum detinet non solet illum ad alienam Monarchiam remittere.*

13 *Præuentio procurata seu affectata, ad vitandam maiorem pœnam, non suffragatur præuenientibus.*

IVoax proprio motu & nullâ partis re-
qoisitione interueniente mandanerat
aliquem citari, coram se comparitu-
rum: Dubitatum fuit, vtrum ex tali ci-
tatione, causa fuerit per hunc Iudicem præuenta,
ita vt coram alio competenti Iodice inccotari non
possit.

1 Concludendum est, ad hoc vt causa per citatio-
oem præuenta fuerit, oecessarium esse quod cita-
tio facta fuerit ad partis requisitionem, *cap. propo-
suisti, in verb. Ad petitionem, de foro compeent.* Aliàs
citatio nemine reqnirente facta noo valet, & per
consequens non operatur præuentionem: Vant. *de
nullit. ex defect. citation. num.* 44. Cum Iudex ad pri-
uatam vtilitatem, officium non petitum regula-
riter impertiri non debeat: Bart. *in l. 4. §. hoc autem,*
2 *ff. de damn. infect.* † Quanquam in dubio, si de cita-
tionis relatione apud acta constet, præsumendum
sit citationem ad instantiam partis factam & decre-
3 tam fuisse: Vant. *ibid. num.* 45. † Quod tamen dictum
est, limitationem admitit, vt scilicet non procedat
in illis casibus, in qnibus Iudex procedere potest
ex officio, quia tunc Index ipse locum partis obti-
net, DD. *in cap. qualiter & quando,* 24. *de accusation.*
quos casus ad longum recenset Marant. *in specul.*
4 *in tit. de Inquisitione, per totum illud caput.* † Vnde in
criminalibus causis, citatio facta de mandato Iudi-
cis ex officio procedentis, inducit præuentionem,
stante generali consuetudine, iuxta quam Iudices
to quibuscumque delictis publicis & priuatis ex
officio procedere possunt: vt notat Iul. Clar. *in praxi
in §. fin. quæst.* 3. *num.* 6. Farinac. *de Inquisit. quæst.* 1.
5 *num.* 10. † Adeo vt Io omnibus illis casibus, in qui-
bus Iudex potest ex officio procedere, prout hodie
sunt omnia ferè delicta, Iudex non tencatur tatum
habere iudicium prorogatum, oec eius iurisdictio
impediri possit per pactum delinqueotis, alienæ iu-
risdictioni se submittentis: argument. *cap. ex parte* 8.
de priuileg. Quia scilicet, quæ partes affectant in
præiudiciũ Ordinariorum, nullum dant impedimen-
rum illorum iurisdictioni. Et præuentio ista esset
affectata & procurata per reum, vt alium haberet
Iudicem sibi fauorabilem, & ideo non potest illum
iuuare, vt dicemus infrà, *num.* 13. & dictum etiam
fuit per nos, *p. 1. c. 10. n. 43. & c. 24. n. 6.* Et ita in spe-
cie concludit Soc. *in dict. c. propesuisti, de fore compet.
in 6. articul. quæstion. 5. versic. Sed tandem,* Farinac.
de Inquisit. quæstion. 7. num. 4. in 3. sublimitatione.

6 Verum quia aliqua sunt crimioa, in quibus Iu-
dex non potest procedere ex officio, velnti in hac
ciuitate io crimine adulterij, vt habetur, *lib. 3. sta-
tut. tit. seu rubrica* 1. *artic.* 1. Item dum agitur de ver-
bis vel factis iniuriosis, oisi volnus illatum fuerit
fuste, vel lapide, vel quocumqua armorum genere;
nisi ossis fractio interuenerit, vel ictus manifestum
liuorem relinquens. Ideo in his casibus, & aliis si-
milibus, in quibus Iudex ex officio procedere non
potest, si accusator & accusatus litigant coram alio
Iudice habente iurisdictionem prorogabilem, non
potest Iudex ordioarius hoc impedire, cum ex
officio procedere ooo possit; nisi tameo (vt dictum
est) prorogatio facta fuisset in fraudem, ad hoc vt
delinqueus Iudicem haberet sibi magis fauorabi-
lem, & mitius puniretur. Ex notatis per Soc. *loco
citat.* Bartol. & alios *in leg. senatus, ff. de accusation.* † 7
Quo casu etiamsi reus fuisset absolutus, posset ni-
hilominus Iudex ordinarius de nouo procedere ex
officio, & debitam delinqueoti pœnam iuxta deli-
cti qualitatem imponere: vt dicit Soc. *ibid.* & benè.
Et ego vidi aliàs, cum quidam delinquens fuisset
leniter tractatus ab vno Iudice, fuisse coram alio
processum ad grauiorem, & exemplarem pœnam,
oon obstante alterius Iudicis affectatâ absolutione,
quod euenit in quadam caosa anno 1615. & meose
Augusti, oi fallor.

Supradicta confirmantur ex eo, quod quamuis 8
Iudex aliquis per Inquisitionem præuenerit, si ta-
men post Inquisitionem formatam superuenerit
pars querclans, accusatio ista superueniens cessare
facit præuentionem Iudicis procedentis ex officio,
& procedi debet in querelæ Iudicio: Decian. *in tract.
crimin. lib. 4. cap. 20. num.* 22. Purpur. *consil.* 446. *nu-
mero* 12. Siquidem Inqoisitio, remedium est extra-
ordinarium: igitur cessare debet quando superuenit
remedium accusationis, quod est ordinarium, *l. 2. §.
si publice, ff. ad leg. Iul. de adult.* & ibi latè Bartol.
Idemque docet Bald. *consil.* 415. Quod procedi non
possit, *lib.* 4. & rursum Bart. *in leg. si maritus, §. si
autem extraneus, eod. tit. de adulter.* Barbos. *in l. si quis
posteaquam 7. ff. de iudic. num. 83. & 84.* qoi tameo *in
fine,* se remittit ad notata per Bald. *in l. 1. §. in initio,
column. vltim. ff. de offic. praef. vrbi.* Quo in loco varios
casus proponit, ex quibus decisio huius quæstiooia
pendere omnino videtur. 1. Quando accusatio &
inquisitio coram eodem Iudice proponuntur, &
tuoc si superueniat accusatio, cessabit inquisitio, &
procedetur ad querelam partis. 2. Si coram alio Iu-
dice proponatur querela postquam primus ex in-
quisitione præuenerat, & hoc casu si inquisitio fue-
rit liqoidata, & negotium comprobatum, non silet
inquisitio per superuenientem accusationem. 3. Si
causa non fuerit liquidata, & oulla possit accusatori
mora notabilis imputari, & tunc causa inquisitio-
nis suspenditur & silet per accusationem quæ su-
peruenit. 4. Si retentis illis terminis notabilis mora
potest accusatori impotari, tunc accusatio soperue-
niens non impedit cursum Inquisitionis præuentæ.
Ita dicit notabiliter Bald. *in dicto §. in initio, num. 7.
versic. sed nunquid vnus, ff. de offic. præfect. vrbi.*

Et ex hac distinctione Baldi, quæ iuridica vide- 9
tur, cessant omnes difficultates quas mouent DD.
alij asserentes io genere, non silere inquisitionem
per superoenientem accusationem: ea ratione moti,
qnia remedium Ioquisitionis effectum est ordioa-
rium, cum Iudices ex officio procedere solent abs-
que accusatore, vt declarat Io. Bapt. Cust. *in tracta-
tu de iud. num.* 130. post Iul. Clar. *in §. final. qu. 3. nu-
mero* 4. Boss. *in praxi, tit. de inquisit. num. 16. & seqq.*
† Qui tamen duas proponit regulas generales in hac 10
materia. Prima est quod dum accosatio post inqui-
sitionem superuenit, Iudex procedere debet prout
fisco vtilius videbitur. Secundo, quod obseruetur
distinctio allata per Salicet. *in leg. ea quidem, n.* 54.
C. de accusat. vbi duos diuersos casus constituit,
Primus est quando accusator superuenit aote re-
ceptas probationes, & testes examinatos, & hoc ca-
su admittitur accusatio silente inquisitione, nisi
adesset

adesset suspicio collosionis, & dummodo versemur in casu, in quo accusator suam vel suorum iniuriam prosequitur. Secundus casus est, quando post formatam inquisitionem, & testes receptos ac examinatos, superuenit accusatio; & tunc non auditur accusator: si vero delictum non sit probatum, nec perfecta Inquisitio, admittitur.

11 Ego autem aduertu, quod sola Inquisitio, si nihil aliud interueniat, non facit præuentionem: sed si vltra simplicem informationem super delicto, interueniat etiam citatio delinquentis, tunc erit inducta præuentio, non in vim Inquisitionis; sed in vim citationis contra reum executioni demandatæ. Quia Præuentio robur sumit à citatione, adeo vt si illa non interuenerit, Inquisitio sit nulla, & de facto reuocanda, etiam alterâ parte non citatâ. Bald. *in leg. si pacto quo pœnam, numer. 2. Cod. de Pact.* Roman. *consil. 420. numero 5.* Et dato quod Inquisitio valeret absque citatione rei, non tamen esset fundatus Iudex inquirens in præuentione nisi interueniente citatione rei: Roman. *consilio 412. numer. 4.* Iason *consilio 31. numero 4. libro 1.* latè Fel. *in cap. illud, numero 11. de præscript.* Barbos. *in l. si quis posteaquam, à n. 49. ad 53. ff. de iudic.* Farinac. *de Inquisit. quæstion. 7. numero 57.* Ergo quæstio præuentionis per iudicem ex Inquisitione procedentem, tunc demum locum habet, quando non adest sola informatio, sed processum fuit ad citationem rei. Si enim iudex ad querelam partis procedens prior esset in citatione, ille iudici sine citatione inquirenti præferendus esset, ex supradictis.

12 Si autem vnus ex duobus iudicibus citauit realiter, alter vero verbaliter, si sunt sub diuersis Principibus, sine dubio ille qui realiter citauit, nempè per capturam personæ delinquentis seu de delicto accusatæ, præfertur, neque reum remittere tenetur ad iudicem alterius Principis, & ideo iudex iste qui rei personam detinet, cognoscet de delicto, & puniet delinquentem: Boss. *in praxi titul. de foro compet. numero 99.* Sed si sunt sub eodem Principe, nonnulli DD. censuerunt illum præferendum esse, qui præuenit per citationem verbalem, quamuis alios haberet reum in carceribus; & præuenisse quoad citationem realem, seu capturam, quia citatio verbalis tempore prior, fortior est secundum eorum sententiam citatione reali posteriori, vt per Barbos. *in dicta leg. si quis posteaquam, 7. ff. de iudic. numer. 73.* Sed veritas est in contrarium, videlicet quod ille qui prior est in citatione reali, seu captura, præferatur alteri, qui tantum præuenit per citationem verbalem, ex notatis suprà, *parte 1. huius tract. cap. 9. n. 24.*

13 Nisi tamen ageretur de præuentione procuratâ & affectata, veluti si reus sponte coram iudice præuento se constituisset, animo grauiorem condemnationem effugiendi, vel reus carceratus peteret se remitti ad Iudicem, qui præuenit per citationem verbalem sine fraude & iustâ de causâ, his enim duobus casib. præuentio per citationem verbalem esset præferenda citationi reali: Farinac. *de inquisit. quæstion. 7. numero 53. su 1. & 3. sublimitatione.*

CAPVT LI.

ARGVMENTVM.

De Præuentione quoad Religiosos, inter Visitatorem Generalem & Superiorem Conuentus, vtroque duo præcepta contraria, vel incompatibilia faciente. Quid si Religiosus fuerit à suo Generali totius Ordinis per litteras iussus venire, si litteræ procuratæ aut affectatæ fuerint aut non. Si Visitator sit ad certum Conuentum deputatus, Religiosus autem per Generalem Ordinis ab illo conuentu absolutus. Quid dicendum sit de Vassallo plurium Dominorum, qui eodem tempore ab vtroque vocatur ad seruitium personale, vel Caualcatas; Vtrum debeat obedire præuenienti in præcepto.

SVMMARIVM.

1 *Religiosus extorquens litteras à suo Generali per fraudem & in præiudicium Visitatoris, non eximitur ab eius præuentione.*

2 *Visitator ad certum Conuentum deputatus, non potest procedere contra Religiosum, qui per suum Generalem fuit ab illo conuentu absolutus.*

3 *Si quis fuerit absolutus re non integra, ab aliquo certo conuentu, videtur quod Visitator qui præuenit, contra eum procedere possit. Sed vide infrà.*

4 *Quidam distinguunt vtrum præceptum factum fuerit Religioso tanquam Priori Conuentus, an vti priuato. Sed distinctio ista reycitur.*

5 *Religiosus non debet effugere visitationem, nec ratione officij, nec ratione personæ.*

6 *Vocatus solum à Generali, sed non absolutus Religiosus, tenetur potius obedire Visitatori quam Generali. Sed contrarium ostenditur,* num. 7.

8 *Obedientia debetur potius maiori, quam minori, si simul duobus præceptis satisfieri non possit. Si vero ambo sint æquales in authoritate, cui potius obediendum sit declaratur.*

- *In controuersiis iudicum super præuentione nominandi sunt arbitri.*

9 *Visitatori à summo Pontifice deputato, potius quam alteri, Religiosus obedire tenetur.*

10 *Si quis sit duorum Dominorũ Vassallus, & illi Vassallo duo incompatibilia simul præcipiantur ab vtroque Domino, cui prius obediendum sit. Et vtrum prius illi qui præuenit, quando agitur de indiuiduis.*

11 *Vocatus ad Caualcatas eodem tempore à diuersis Dominis, cui potius obedire teneatur, & an detur præuentio hoc casu.*

12 *In materia libertatis, & aliis indiuiduis, vtrum præferatur qui prior egit, & præuenit.*

13 *Domino mediato regni, potius parendum est in bello, quam immediato.*

VISITATOR quidam certi Conuentus, præceperat Priori seu Guardiano, aut Superiori eiusdem Conuentus, vt pararet se ad visitationem: quia volebat eum visitare incontinẽti, ideo monuit ipsum ne ab illo loco recederet. Postea vero Superior ille eiusdem Conuentus, recepit litteras à suo Generali, quibus illi præcipiebatur, vt ad eundem Generalem quantociùs accederet, & se personaliter coram eo præsentaret. Qua de causa, Superior prædictus illius Conuentus, dubitauit, quid sibi esset agendum, & vtrum mandatum præcedens Visitatoris effecerit vt præuenta fuerit eius iurisdictio, ita vt non possit discedere à præfato Conuentu, prout sibi præceptum fuerat per Visitatorem. Hanc quæstionem tractat Abb. *in c. proposuisti, n. 10. de foro compet.* post Federic. de Senis *consf. 145. vers. Sed pone,* vbi facit sequentes conclusiones, seu resolutiones.

1 Primo quod si Prior ille, seu Superior Conuentus, litteras supradictas à Generali per fraudem extorserit, vt videlicet processum, & condemnationem sibi forsan imminentem euitaret, & à pœnâ debitâ immunem se redderet, non potest effugere visitationem, & præceptis visitatoris tenetur obedire, ex regula illa trita, quod præuentio affectata & procurata non prodest: quam etiam affert Farin. *de inquis. quæst. 7. num 64.*

2 Secundo. Si non adsit fraus, & Superior illius Conuentus non solum fuit vocatus à Generali; sed etiam absolutus ab illo conuentu, videtur hoc casu quod euanescat præceptum, & visitatori non suffragetur præuentio, cum enim ipsum ad certum illum conuentum visitandum fuisse deputatum supponamus, commissionis suæ vires excedere non potest, nec per consequens illos visitare qui non sunt de illo conuentu. Iurisdictio enim dicti visitatoris non potest extendi de persona ad personam, nec de loco ad locum, *c. statuimus, de offic. iudic. deleg. in 6.* Tusch. *lit. V, concl. 216. n. 2.* & ideò non potest visitator visitare Religiosus venientes per transitum ad illum conuentum, Tusch. *d. lit. V, concl. 216. n. 10.*

3 E contrario tamen videtur, quod ille Prior debet subire visitationem, quia dum fuit absolutus à suo Generali, res non erat integra, quia iam visitator præoccupauerat per præceptum illi factum ne loco recederet, quia volebat eum visitare, ideo cum visitator præuenisset, videbatur dicendum quod ille poterat suam commissionem exercere.

4 In hac rationum pugnâ quidam distinguebant. Si enim dictum præceptum Priori factum per visitatorem, fuit illi factum tanquam Priori, hoc casu cum sit absolutus à suo Generali, non tenetur obedire visitatori: si vero tanquam priuato, tenetur subire visitationem. Quia absolutus ab officio, non se eximit à visitatione in eius personam proprio priuatóque nomine faciendâ. Sed hanc distinctionem, nõ habere saporem dicit Soc. *in d. c. proposuisti*, cum Inquisitio omnis quæ fit per visitatores fiat, contra personam, non autem contra officium: & hac ratione quamvis absoluatur Religiosus ab officio, non tamen ex eo sequitur, quod sit absolutus ab inquisi-
5 tione quæ fit ratione personæ. † Sed quidquid dixerit Socinus *loco citato*, hæc distinctio non est reiicienda. Quia correctio & visitatio non solum fit ratione personæ, sed etiam ratione morum, & quia hoc respicit tam personam quàm officium: Fel. *in d. c proposuisti. n. 2. in fin. de foro compet.* per text. *in c. Ea quæ, de statu Monachor.* Præsertim vero, si ex ipsa Inquisitione constet, nihil quæri aduersus ipsum Priorem vti prioatum, sed potius ratione administrationis sui officij.

6 Quod si iste Prior solum fuit vocatus à suo Generali, & non fuit absolutus ab officio, tenetur potius obedire Visitatori quam Prælato, ita Soc. *in d. c. proposuisti, artic. 4. quæst. 51.*

7 Sed pro totali quæstionis resolutione concludendum est in primis, quod si Religiosus iste, vtrique præcepto commodè satisfacere potest, vtrique obedire tenetur; sin minus quando verè, & sine fraude & affectatione Religiosi, præceptum procedit à Generali, tenetur potius Generali obtemperare, quam Visitatori. Probatur, quia quando Religiosus habet duo diuersa mandata, & præcepta à duobus diuersis Superioribus suis, quæ sunt incompatibilia, non tenetur obedire minori, contempto Superiori, sed huic potius parere debet, cum potestas minoris sit
8 maiori obligata ad obedientiam. † Si vero Prælati illi, qui præcepta incompatibilia faciunt, essent ambo æquales in authoritate, tunc parendum est illi qui præcipit ad meliorem, & nobiliorem finem, vel illi qui præuenit in præcipiendo. Et si cætera sint paria, cui placuerit: Lezan. *in summa quæst. regul. parte 1 cap. 4. num. 21.* Atqui Visitator si ab ipso Generali fuerit deputatus, minor est illo. Et per consequens debet potius Religiosus obedire Generali, quam Visitatori, quamvis Visitator præuenerit. Sed hanc quæstionem sic decidit Laurent. de Peyrin. *in tract. de subdito, quæst. 1. cap. 7. §. vnic.* Quod si Religioso præceptum fiat à maiori Prælato, semper illi potius parendum est quàm inferiori: si sint pares, parendum est illi qui præuenit, seu priùs præcepit, aut illi qui præcepit ad nobiliorem finem; vel si cætera sint paria, potest cui velit gratificari. Quod si Superiores sint diuisi, debet obedire potius illi, quem melius fouere ius existimat; seu qui à doctioribus & melioribus pro legitimo Superiore agnoscitur. Si autem agatur de Iudicibus delegatis, & subditus nescit inter eos aliquam adesse controuersiam, debet exequi mandatum primò præcipientis. Quod si ante executionem deuenerit ad eius notitiam adesse inter Delegatos controuersiam, debet petere copiam literarum, & obedire illi qui pro se vltimas habet. Si verò hoc discutere non potest, nemini parere cogitur, donec per arbitros electos
ista controuersia decidatur. † Verum si Visitator sit 9
deputatus à summo Pontifice, res est dubia. Quia delegatus in causâ sibi commissâ maior est quolibet ordinario, *cap. sanè, de offic. Iudic. delegati, cap. studuisti, de offic. legati.* Ideo videtur quod hoc casu non posset Religiosus euitare, quin obediret potius Visitatori à summo Pontifice deputato, quam Generali: maximè quia cum Visitatorem supponamus (vt supra dictum est) præuenisse per præceptum factum Priori de non recedendo ab illo loco, quia volebat eum visitare, vix fieri potest quin præceptum Generalis postea superueniens habeat quandam speciem affectationis ex parte Religiosi.

Et supradicta confirmari videntur à simili, dũ agi- 10
tur de Vassallo plurium Dominorum in solidum. Quia si vnus sit Dominus Superior & mediatus, alius verò immediatus, & inferior, huic potius immediato parendum est, nisi agatur de fidelitate præstandâ, hæc siquidem vtrique Domino debetur, quia præstatio fidelitatis vni facta, non est actua incompatibilis cum ea quæ fit alteri. Idemque dicendum est de quibuscunque actibus, qui non sunt incompatibiles, tunc enim Vassallus vtrique Domino obedire tenetur. At in indiuiduis, veluti in seruitio personali præstando, præfertur ille qui præuenit in præcepto, seu interpellatione Vassalli, vt fusius explicat Costa *de re integr. distinct. 28. per totam.*

Idem de caualcatis dicendum est: nam pluribus 11
Dominis ad seruitium concurrentibus, præstandum illud potius est antiquiori, vel ligio petenti. Et si inter æquales adsit concursus, vtpotè quòd vterque petierit, præferendus erit ille qui præuenit in petitione, vt dicit Bottin. *de Caualcata parte 1. cap. 14* vbi copiosius hanc quæstionem explicat, ad quem recurrendum est, cum hæc non sit materia præuentionis Iudicialis.

Verum quod diximus, mediato potius Domino 12
seruiendum esse; verum quidem est, vt comprobat Rosent. *in tract. de feud. c. 8. concl. 10.* sed sublimitatur in multis casibus, de quibus idem Auctor, *conclus. 11. & sequentibus*, & nominatim quando Dominus mediatus, est Dominus vniuersalis totius patriæ, veluti Rex, Imperator, & similes, tunc enim si agatur

tur de bello, pro totius regni vtilitate gerendo, tenetur potius Vassallus obedire mediato Domino, etiamsi bellum gerendum esset contra ipsum Dominum proximum, seu immediatum: Rosental. *ibid. conclus.* 11. Reliqua apud ipsum & alios ab eo allegatos videri poterunt.

Non dissimile etiam est quod dicitur de pluribus seruis ad hæreditatis petitionem concurrentibus in eleganti textu *l. fin. §. sed hoc quidem, & §. fin. C. de testamentar. manumiss. & in l. 1. §. siu autem vno, C. de comm. seruo manumiss.*

CAPVT LII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione facta coram Iudice per confessionem factam, lite adhuc non cœpta, in caussis ciuilibus. Similiter de præuentione per confessionem delicti factam coram aliquo Iudice in caussis criminalibus, siue iudex ille sit competens siue incompetens: Aut si iudex non solùm sit incompetens, sed etiam vetitus. Et vtrum saltem coram incompetenti facta, vim habeat confessionis extraiudicialis. Quid si iudex procedat ex officio per viam Inquisitionis, vtrum confessio delicti tribuat præuentionem.

SVMMARIVM.

1 *Confessio in caussis ciuilibus facta, coram iudice habente iurisdictionem prorogabilem, inducit prorogationem simul, & præuentionem. Intellige prout infrà.*

2 *Confessio non potest dici iudicialis in caussis ciuilibus, nisi facta fuerit ad instantiam partis, vel iudicis, acceptata per Iudicem, vel per Partem.*

3 *Confessio in ciuilibus, parit actionem in factum, sicut res iudicata.*

4 *Contra confessum in caussis ciuilibus potest fieri executio per viam præcepti de soluendo, vel parendo.*

5 *Contra confessum, partes iudicis sunt in exequendo, nec alia opus est sententia, secus in criminalibus.*

6 *Intellige vt hoc procedat, quando agitur de confessione factâ ante litem contestatam & libellum productum, non autem post.*

7 *Confessio in ciuilibus ante litem contestatam, parit executionem & non præuentionem, cum executio fieri possit à quocunque Iudice. Si vero facta sit post litem contestatam, non est de præuentione quærendum.*

8 *Confessio si sit dubia, & de eius interpretatione agatur, tractandum est de hoc dubio, coram Iudice præueniente, quando præuentio seruatis seruandis facta est.*

9 *Confessio in criminalibus ante litem cœptam facta, dat præuentionem iudici, coram quo facta fuit.*

10 *Intellige vt procedat, quando confessio facta fuit coram Iudice competente.*

11 *Confessio in criminalibus facta coram Iudice incompetente, nulla est, quamuis non esset Iudex vetitus.*

12 *Confessio coram Iudice incompetenti facta, valet tanquam extraiudicialis.*

13 *Confessio, in iudicio nullo facta, vtrũ sit omnino nulla.*

14 *Confessio coram Iudice procedente per Inquisitionem facta, ante litem contestatam, non inducit præuentionem.*

CORAM Iudice, qui alioquin erat incompetens comparuit reus, & delictum se commisisse fassus est, non tamen aliud actum est; sed Iudex originis, aut domicilij, & sic competens de hac confessione admonitus, processit contra istum confitentem ad iudicium criminale. Quæsitum fuit vtrum Iudex ille factus fuerit competens ratione & ex causa illius confessionis, & vtrum ex eo, causa dicatur coram ipso præuenta, aduersus verum Iudicem competentem & ordinarium delinquentis.

In hac quæstione, separatim agendum est de iu- 1
diciis ciuilibus & criminalibus. In ciuilibus siquidem verum est, quod si Iudex coram quo talis confessio facta fuit, habeat iurisdictionem prorogabilem; non solum prorogata, sed etiam præuenta est iurisdictio, per confessionem illam, quando facta fuit præuiâ partis citatione, aut in eius præsentiâ in formâ iudicij, alias simplex confessio non producit præuentionem, immo præuentio potius inducitur propter citationem, aut propter litis contestationem, vt exponemus inferius *num.* 7. Ratio est, quia in ciuilibus, Iudex non potest procedere ex officio, cum non agatur de interesse publico; sed de priua-
tâ vtilitate. † Et propterea sola confessio ante cita- 2
tionem partis facta, non potest operari præuentionem, quamuis facta fuerit coram Iudice & Notario, nisi fuerit acceptata per Partem, vel per Iudicem nomine Partis in formâ iudicij, quia nisi interueniat acceptatio, non dicitur iudicialis: Alexand. *cons.* 174. *In causa & lite, n.* 3. *vers. Quærit Salicetus. lib.* 6. quem sequitur Tusch. *litera C. concl.* 641. *n.* 3.
vol. 2. † Si autem confessio facta fuerit coram Iudi- 3
ce, & acceptata ante litem cœptam, producit actionem in factum, in ciuilibus caussis, sicut res iudicata: Bald. *cons.* 432. Casus talis est *in fine, n.* 2. *lib.* 1. Tusch. *littera I, concl.* 483. *n.* 8. Quæ actio in factum vtrum coram Iudice præueniente exerceri debeat; an coram quolibet alio competenti? superius explicauimus *c.* 44. *n.* 13. vbi ostendimus posse coram quolibet
competenti iudice, etiam executiuè intentari. † Po- 4
test enim contra iudicialiter confessum, fieri executio per viam præcepti de soluendo; iuxta notata *in cap. dudum, de election. & in l. si debitori,* 21. *ff. de iudic.* Bart. *in l.* 1. *ff. de confess. l. si domus* 74. *§. in pecunia, ff. de*
legat. 1. † Adeo vt non sit opus in ciuilibus aliâ sen- 5
tentiâ, sed solum agendum sit de executione: quod tamen non ita se habet in criminalibus. Farinac. *de*
reo confess. & conuict. q. 81. *n.* 75. *& seqq. & n.* 78. † Sed 6
hoc intelligendum est de illa confessione, quæ in causa ciuili facta fuit ante litem inchoatam, & porrectum libellum: vt probat Bartol. *in l.* 1. *ff. de confess.* Bald. *in addit. ad Speculat. lib.* 2. *p.* 3. *in tit. de sententia, §. quoniam suprà. Et in l. non intelligitur, ff. de re iudicata.* Abb. *in cap. cum causam, n.* 13. *de iuram. calumn.* vbi dicit, commune illud iuris axioma, quod confessus in ciuilibus habetur pro condemnato, debet intelligi de confessione facta, ante litem contestatam siue in iudicio summario, vbi lis non contestatur, nisi per primum actum iudicialem, qui loco contestationis habetur.

His itaque sic constitutis, patet resolutio propo- 7
sitæ quæstionis, & explicatio eorum, quæ supra *numer.* 1. dicta fuêre. Aut enim agimus de confessione iudiciali facta in causa ciuili post litem contesta-

tam, & hoc casu non est de præuentione quærendum, quia si præuentioni locus sit, non potest induci per confessionem; sed per litis contestationem ant etiam citationem, quam supponimus procedere confessionem. Aut vero confessio facta fuit ante litem contestatam, & hoc etiam casu frustra agitur de præuentione: quia per confessionem, lis est finita, ideo solum partes iudicis sunt in exequendo, sed hoc casu executionem authoritate cuiuscunque Iudicis competentis fieri posse per actionem in factum, per viam præcepti, *num. 4. & alibi* demonstra-
8 tum est. † Si tamen confessio esset dubia, & de illius validitate, vel interpretatione disceptandum esset, dico quod si is in cuius fauorem facta est confessio, prorogauit iurisdictionem illius Iudicis coram quo facta est, & Iudex talis est, qui iurisdictionem habeat prorogabilem, quæstio super validitate, aut interpretatione confessionis, tractanda est coram Iudice prorogato, & præueniente. Si autem ambæ partes non prorogauerint iurisdictionem illius Iudicis, non valebit prorogatio per solum confitentem facta, nec per consequens præuentioni locus erit. Vasqu. *controuers. lib. 5. cap. 14. num. 31.* Barbos. *in l. 1. ff. de indic. art. 3. n. 1. & 2.*

9 In criminalibus autem, suppositis iis quæ supra dicta sunt, *cap. 5 n.* circa processum Iudicis ex officio, seu per viam Inquisitionis, & generali consuetudine procedendi illa via in omni genere delictorum, concludendum est, quamuis delinquens alterius Iudicis iurisdictionem prorogauerit per confessionem coram illo factam, censeri prorogatam, etiam quoad effectum præuentionis illius causæ, circa quam confessio versatur, nec teneri Iudicem hunc prorogatum à cognitione causæ desistere, quamuis superueniat Iudex domicilij, aut originis, qui iam fuit per talem confessionem præuentus. Quamuis enim nondum fuerit formatus processus, nec facta Inquisitio de delicto, tamen ille Iudex coram quo facta est confessio, adeo competens factus est mediante confessione, & in eius sequelam, prorogatione, vt vsque ad exitum causæ & sententiam condemnatoriam illiusque executionem procedere possit, *l. si confessus, ff. de custod. reor. l. ictus fustium, a 2. ff. de his, qui notant. infam. cap. 1. de accusat. in 6.* Bald. *in l. si domus, 74. §. in pecunia. ff. de legat. 1.* & *ibi* Castrens. *num. 4.* Iason *num. 6.* Barbos. *in l. si debitori, num. 8 n. & seq. ff. de indic.*

10 Hoc sanè verum est, quando confessio illa facta fuit coram Iudice habente iurisdictionem prorogabilem, si enim Iudex esset planè incompetens, confessio, nulla esset omnino, neq; per consequens præuentionem operaretur: Text. est in *cap. At si Clerici, de indic.* Vin. *opin. 142. num. 3.* Gomes. *tomo 3. tit. de delictis, cap. 15. num.* 8. Mascard. *conclus. 352. Confessio facta coram iudice non suo.* Vnde quando Iudex procedit per Inquisitionem, & non ad instantiam partis, cum eius iurisdictio non sit prorogabilis, confessio coram ipso facta non valet: vt dicemus *inferius num. 14.* Eodem modo si quis homicidium simplex coram sanctæ Fidei Inquisitore fassus fuerit, non ex hoc datur illi præuentio, nec iurisdictionis prorogatio: vt post Albertin. *de heret. quæst. 25. num. 68.* tradit Farinac. *de reo confess. quæst. 81. n. 188.*
11 *circa med.* † Et hoc non solum verum est, quando agitur de Iudice vetito; prout est laïcus in causâ Clerici accusati, sed etiam quando iudex simpliciter incompetens est: Nouar. *lib. 1. quæst. forens. 89. num. 8.* Farinac. *dicta quæst. 81. num. 190. & 192.* quidquid alij in contrarium dixerint, volentes hanc nullitatem confessionis, & defectum præuentionis, seu prorogationis locum habere dumtaxat in Iudice vetito, prout Roman. & alij quos allegat Farinac. *ibidem num. 191.*

Non tamen potest in dubium reuocari, quin huiusmodi coram incompetenti Iudice facta confes- 12
sio, valeat tanquam extraiudicialis: Burat. *dec. 803. num. 5.* Et quamuis Surdus, *consil. 28. num. 51.* dicat id procedere etiam quando processus esset nullus alia ratione quam ex capite incompetentiæ Iudicis; cuius sententiæ est etiam Monach. *decis. Lucens. 12. num. 5.* cum pluribus *ibi* citatis, Honded. *consil. 108. num. 19. lib. 1.* multi tamen DD. contrariam tuentur sententiam, quos recenset Farinac. *dicta quæst. 81. num. 67.* Quibus non obstantibus, verior est sententia contraria, videlicet quod licet in processu adsit aliqua nullitas respectu Ordinis iudiciarij, aut alia ratione quam propter incompetentiam iudicis, tunc illa confessio sit valida, & per eam tollatur omnis defectus, qui in processura interuenire potuit, cum declarationibus tamen allatis per Farinac. *dict. num. 66. & multis seqq.* & per Guazz. *de defens. reorum, 32. cap. 23.*

Hinc resultat decisio propositæ quæstionis circa 13
præuentionem ortam ex confessione facta in criminalibus. Primo enim si Iudex vetitus est, non præuenit, vt notorium est. Secundo, si Iudex est incompetens, sed non vetitus, & procedit per accusationem, seu ad querelam partis; tunc cum sola comparitio rei citati det præuentionem, multo magis illa ex confessione oritur. Tertio, si non adest accusator, & iudex procedit ex officio per viam inquisitionis, hoc casu cum iurisdictio procedentis per inquisitionem prorogari non possit, sequitur in hoc tertio casu confessionem coram incompetenti Iudice factam, cuius tamen iurisdictio in aliis casibus esset prorogabilis, nullo modo posse præiudicare confitenti in vim confessionis iudicialis, & sic ex ea non fuisse natam præuentionem: Farinac. *dicta quæst. 81. num. 192.* Guazzin. *dicta defens. 32. cap. 26. numero 1.* vbi plures huius sententiæ Doctores allegantur.

CAPVT LIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter partes litigantes, quando post causam præuentam altera ipsarum forum mutauit, siue actor ille sit, siue reus. De laïco qui post obligationem contractam, vel post iudicium præuentum factus est Clericus, vel Sacerdos. Quid si causa coram Iudice alioqui non competenti cœpta fuerit, propter vrgentem necessitatem, vtrum cessante illa necessitate Iudex qui cognoscendo præuenit, possit prosequi causam suam, & super ea ius dicere. Et proponitur pulchra quæstio, vtrum si Rex mutauerit iurisdictiones suorum Senatuum seu Parlamentorum, causæ cœptæ in illo loco, à quo prouincia separatur, debeant in nouo vel antiquo Parlamento terminari in gradu appellationis. Agitur etiam de eo qui post litem cœptam

nbti

obtinuit Magiſtratum temporalem cui non obſtar præuentio facta antequam Magiſtratum obtineret, ſed cauſa ſilet durante Magiſtratu. Vtrum Aſſeſſores ciuitatis Auenionenſis gaudeant priuilegio Magiſtratuum tempore ſui officij.

SVMMARIVM.

1 *Actor poſt litem cœptam, ſi fiat alterius fori, vtrum poſſit cauſam trahere ad forum de nouo quæſitum? Remiſſiuè.*

2 *Laicus qui contraxit in ſtatu laïcali, ſi deinde Clericatum aut ſacros Ordines aſſumat, conueniendus eſt pro obſeruatione contractus coram Iudice Eccleſiaſtico.*

3 *Vtrum effectus Clericus vel Sacerdos, poſt litem conteſtatam, coram Iudice laico, qui tunc erat competens, non obſtante huius iudicis præuentione conueniendus ſit coram Iudice Eccleſiſtica? variæ ſunt DD. ſententiæ.*

4 *Clericorum appellatione in materia iuriſdictionis & præuentionis, intelligendi ſunt dumtaxat illi quibus Concilium Tridentinum fori priuilegium conceſſit, & qui illi ſint.*

5 *Affertur reſolutio Sacræ Congregationis, circa propoſitam quæſtionem: vbi plures caſus reſoluuntur.*

6 *Tota hæc controuerſia (quæ magni momenti eſt) per varias, & notabiles concluſiones explanatur.*

7 *Cauſa coram vno Iudice propter vrgentem neceſſitatem cœpta & præuenta, vtrum ceſſante neceſſitate debeat coram alio indice competenti tractari & terminari. Reſoluitur affirmatiuè.*

8 *Ampliatur ſiue neceſſitas adſit in principio, ſiue ſuperueniat ex poſtfacto.*

9 *Si Iudicis præuenientis officium ſupprimatur, præuentio expirat.*

10 *Separatâ prouinciâ vel ciuitate à iuriſdictione Senatus vel Parlamenti, vtrum cauſa cœpta in illa ciuitate, debeant tractari coram primo Senatu, vel adeundus ſit Senatus ſubrogatus, in gradu appellationis.*

11 *Prouinciarum mutatio & tranſlatio ad alium reſertum, pendet ex voluntate Principis.*

12 *Factâ tranſlatione iuriſdictionum, ciuitates tamen & Prouincia ſua antiqua retinent priuilegia, quoad ius depaſcendi & alia.*

13 *Tranſlato Senatu, cauſa transferuntur ad Senatum ſubrogatum, in gradu appellationis.*

14 *Magiſtratus aut dignitas temporalis poſt litem cœptam ſuperueniens operatur ſuſpenſionem litis durante dignitate.*

15 *Quod procedit in maioribus Magiſtratibus habentibus dignitatem cum adminiſtratione, non in minoribus.*

16 *Vnus magiſtratus alium magiſtratum, etiam durante tempore dignitatis, conuenire poteſt, aut litem contra illum cœptam proſequi, nec ſuſpenditur proceſſus.*

17 *Conſules & Aſſeſſor ciuitatis Auenionenſis, ſunt de maioribus Magiſtratibus, maximè ſtante priuilegio Pontificio, de quo.* nom. 21.

18 *Magiſtratus municipales, excuſantur à tutelis. Et durante officio conueniri non poſſunt.*

19 *Exceptio Magiſtratus non conueniendi, proponi poteſt etiamſi ſuperuenerit poſt litem cœptam.*

20 *Omnes exceptiones dilatoriæ ſuperuenientes de nouo poſt litem cœptam opponi poſſunt.*

22 *Milites armatæ militiæ quandiu ſunt in exercitia belli non poſſunt conueniri in cauſis ſuis, imò & debet in illis durante tempore quo ſunt in expeditione ſuperſederi. Exceptio hoſtica, quid ſit.* Ibidem.

23 *Exceptio hoſtica locum non habet in ſpolia. Intellige ſi ſit ſpolium de recenti,* num. 24.

QVIA præuentio duobus modis conſiderari poteſt. Primo quoad Iudices, ſecundo qooad partes litigantes: qoia videlicet ſi pars vna per citationem, aut alio modo præuenta fuerit coram aliquo Iudice, non poteſt deinde iuriſdictionem illius declinare. Ideo nonc tractandum eſt de eo, qui poſt litem cœptam, & ante ſententiam aut illius executionem alterius fori factus eſt, vtrum iuriſdictionem præuentam declinare poſſit. Quæſtio iſta duas habet partes, quarum prior reſpicit actorem, forum mutantem, poſterior vero reum.

Quod ad actorem attinet, Regula generalis eſt, 1
illum, poſt præuentum iudicium, quamuis alterius fori factus ſit, iudicis præuenientis iuriſdictionem declinare non poſſe, ex diſpoſitione *l. vbi cœptum ff. de iud.* qnam ibi Bartolus ita intelligendam eſſe exiſtimat, vt acceptum ſit iudicium, tam ad incommodum rei citati quam ad incommodum actoris citationem obtinentis, quia neuter ad alium iudicem poterit recurrere ſi citatio effectum habuerit. Qui enim ſemel actionem propoſuit, cogitur vſque ad finem litis, in ea perſeuerare: *Authent. qui ſemel: C. quomodo & quando Iudex.* Quod non ſolum in actore ipſo procedit, ſed in illius quoque hærede ac ſucceſſore, cum ad illum tranſeat inſtantia, vt monuimus *part. 1. cap. 30. n. 18. & ſequentibus.* Et hanc materiam actoris forum mutare volentis ſatis explicauimus variis in locis huiuſce tractatus.

Secunda inſpectio, erit de reo forum mutante, 2
veluti ſi quis dum eſſet laicus fuit in ius vocatus, & cauſa aduerſus illum legitimè præuenta, poſtea factus eſt clericus, vel etiam ad ſacros ordines promotus eſt, vnde dubitatur an iudex laicus poſſit cauſam ſuam præuentam proſequi aduerſus illum reum, ex eo quod per clericatum fuit omnino exemptus ab eius iuriſdictione. Et circa hoc variæ fuerunt Doctorum opiniones, adeo vt ſeptem diuerſas referat Marian. Socin. *in c. propoſuiſt, de foro compet. in 15. artic. principali* de qua diuerſitate ſententiarum tractat etiam Fontanell. *deciſ. 311.* vbi primò concludit, quod ſi quis in ſtatu laicali ante aſſumptum Clericatum, obligationem aliquam contraxit, & antequam contractus executioni demandaretur factus eſt Clericus, debet ſine dubio coram Iudice Eccleſiaſtico conueniri, ſiue agatur via ordinaria, ſiue executiua, dicens ita in ſuis tribunalibus obſeruari. Quam reſolutionem ego indubitatam eſſe exiſtimo: quam probat etiam Surd. *conſil. 396. n. 19.* dicens, quod licet ratione contractus poſſit quis conoeniri corā Iudice loci in quo celebratus eſt, etiamſi mutauerit domicilium, tamen fallit, quando mutatus eſt perſonæ ſtatus, purà ex laico factus eſt Clericus, tunc enim non poteſt coram alio Iudice quam Eccleſiaſtico conueniri: ſequitur Barboſ. *in l. ſi quis poſteaquam, 7. ff. de indic. n. 302.*

Secundò idem Fontanell. *dicta deciſ. 311.* diſpu- 3
tando vtrum quando reus poſt præuentum iudicium coram iudice ſæculari fit clericus vel ſacerdos, præuentio ſuffragetur iudici ſæculari, vt poſſit cau-

sam præuentam prosequi, duas affert opiniones contrarias. Vnam affirmatiuam in fauorem iudicis sæcularis præuenientis, aliam vero negatiuam, nempe causam coram Iudice Ecclesiastico tractandam, cessante videlicet iudicis laici iurisdictione, quem in causis in quibus Clericus reus est, non solum inhabilem; sed etiam incapacem esse sæpius diximus, idémque Author varios vtriusque opinionis sectatores in medium adducit, necnon etiam Hodiern. *ad Surd. decis.* 110. Trentacinq. *lib. 2. tit. de iudic. resolut. 4. numero* 17. Seraphin. *decis.* 957. *num.* 9. † Ad-
4 uertendo tamen dum de Clericis loquimur, hoc intelligendum esse de clericis illis, quibus Concilium Tridentinum voluit competere fori priuilegium, *in sessione* 23. *cap.* 6. *de reformat.* quo cauetur, nullum prima Tonsura initiatum, aut in minoribus Ordinibus constitutum, fori priuilegio gaudere, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum & tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat, vel in seminario Clericorum, aut in aliqua schola vel Vniuersitate versetur de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores Ordines consequendos. Quod *ibidem* Barbos. *in suis notis*, copiosius exponit.

5 Inter istas autem opinionum contrarietates, quæstionem hanc optimè resoluit meo quidem iudicio idem Barbos. *in tract. de iure Eccles. vniuers. libro primo, capite* 39. §. 2. *numero* 87. *& sequentibus.* ex mente sacræ Congregationis Concilij, quam testatur determinasse, Clericum primæ tonsuræ, qui post dimissum Clericatum, & habitum Clericalem deliquit, postquam in curia sæculari citatus fuerat, & deinde reassumpto habitu cum tonsurâ Ecclesiæ inseruire cœpit, non posse à Iudice laico iudicari, sed illius causam coram Ecclesiastico Iudice tractandam esse. Deinde vero *num.* 89. dicit fuisse etiam per eandem sacram Congregationem declaratum, Clericum qui characterem, & habitum Clericalem assumpsit post commissum delictum, & inchoatum processum, datamque fideiussionem coram Iudice laïco de se repræsentando, gaudere fori priuilegio, quoad personam. Quod si fraus absit (quod Iudex Ecclesiasticus inspicere debet) posse Iudicem laïcum contra ipsum procedere (quoad bona) & processui finem imponere. Verum quia ex his non omnino resoluti sunt omnes casus propositæ quæstionis, ideo videri poterunt quæ nos diximus, *in prima parte huius tractatus cap.* 30. *num.* 55. vbi tamen ostendimus consultius esse, vt lis hoc casu de nouo aduersus reum effectum Clericum inchoëtur coram Ecclesiastico Iudice, maximè in his partibus summi Pontificis temporali etiam iurisdictioni suppositis. Super quo videri poterunt Barbos. *in dict. tract. de iure Eccles. vniuerso, lib.* 1. *capit.* 39. §. 2. *num.* 87. De Marin. *quotid. resol. capit.* 54. *num.* 8. Carol. de Grass. *de effect. Cleric. effectu* 1. *num.* 207 4. Diana *resol. moral. p.* 4. *tractatu* 1. *resolut.* 38.

6 Sed tamen vt casus omnes melius resoluantur, breuiter sequentes conclusiones adhibendæ sunt.

Prima, quod si laicus post commissum delictum assumpsit clericatum in fraudem, remanet sub iurisdictione iudicis sæcularis qui præuenit: si vero sine fraude, apud nos iudicabitur illum eximi à iurisdictione sæculari, quamvis causa coram illo esset præuenta, & causam tractandam esse coram Iudice Ecclesiastico: Farinac. *quæst.* 8. *num.* 104.

Secunda, Clericatus præsumitur in assumptus fraudem, quãdo post accusationem, & formatum processum, & multo magis post citationẽ, contumaciam & condemnationem, laicus se Clericum fecit, Farinac. *dicta quæst* 8. *num.* 110. secus est si ante citationem, accusationem, & processum formatum; quia tunc non præsumitur, quod Clericatus fuerit assumptus in fraudem: Idem Farinac. cum ibi citatis *num.* 111. *eadem quæst.* 8. Nisi tamen Clericatus assumptus esset in continenti post delictum commissum, quia tunc præsumeretur illud in fraudem factum fuisse, Bellon. *de ijs quæ fiunt in cont. parte* 1. *q.* 65. *num.* 14. vbi allegat Cabsll. *ref.* 108. Costam *de re integr. dist.* 32. Quod tamen sublimitatur, vt locum non habeat quando constaret de voto longè ante delictum facto, vt per Viuium, *commun. opinion. capit.* 112. *num.* 3.

Tertia, Clericus etiam per fraudem effectus post præuentam à Iudice sæculari causam, puniri non potest pœnis corporalibus per hunc Iudicem, sed tantum pecuniariis, quoad personam verò punitio spectat ad Ecclesiasticum, nisi tamen laïcus post capturam, & intra carceres de mandato Iudicis sæcolaris constitutus se fecisset Clericum, tunc enim ille Iudex posset etiam deuenire ad impositionem pœnarum corporalium contra hunc delinquentem: Vincent. de Franch. *decis.* 109. *n.* 3. vbi dicit, *n.* 6. non dari casum in quo sacros Ordines quis suscipiat dum detinetur intra carceres.

Potest etiam Clericus præuia degradatione puniri per laïcum: quæ tamen degradatio fieri debet auctoritate Ecclesiæ, & in casibus à iure ordinatis dumtaxat: Farinac. *dicta quæst.* 8. *num.* 73. *Et consil.* 77 *per totum.*

Quidquid autem dicat Vincent. de Franch. *dicta decis.* 209. dari potest casus in quo quis sacros Ordines carceratus suscipiat, nempè si propter infirmitatem, aut aliâ causâ fuerit relaxatus datâ fideiussione de se reintrudendo intra certum tempus, tunc enim cum semper dicatur carceratus, si sacros Ordines suscipiat, videtur quod non possit puniri per Iudicem sæcularem de cuius mandato detinetur: quia licet Clericus per fraudem factus amittat fori priuilegium, non tamen amittit priuilegium *Can. si quis suadente diabolo.* 17. *quæst.* 4. cuius virtute Iudex laicus personam Clerici tangere non potest, vt dicit Barbos. *in dicta l. si quis posteaquam* 7. *num.* 213. *ff. de iudic.* poterit igitur Iudex laicus procedere contra bona, sed non contra personam, Clerici Sanfelic. *decis.* 2. *num.* 23. *& sequentibus*, vtrum autem idem dicendum sit de Clerico primæ tonsuræ, Sanfelic. *ibidem, num.* 19. se remittit ad tradita per Carl. *de iudic. disp.* 11. *quæstion.* 8. *num.* 1087. *&* 1088. Subdit tamen, illum qui cum falsis dimissoriis tonsuram accepit, fori non gaudere priuilegio, & censeri tanquam purum laicum: idémque dicit obtinere in bigamo, qui sine dispensatione promotus est.

Expedito tractatu laici qui sacros Ordines post delictum, aut causam coram laico præuentam suscepit; deueniendum est ad alium casum notabilem, de Iudice videlicet, qui propter vrgentem necessitatem aditus fuit: dubitari siquidem potest, vtrum si necessitas cesset, præuentio etiam illius Iudicis expiret. 7
Casus est *in l. sed et si restituatur*, 28. §. *sed si dies, ff. de iud.* & *ibi* Bart. nempe si quis sit in legatione, quamvis regulariter pendente legatione citari non possit, si tamen actio sit tempore peritura, citari poterit coram Iudice illius loci in quo reperitur, & procedi coram illo vsque ad litis contestationem inclusiuè, qua facta, supersedebitur in causa, & post finitam legationem, procedetur coram Iudice ordinario illius Legati, & sic coram alio Iudice: ergo concludendum est, quod litis inchoatio, imò etiam contestatio, facta ex causâ vrgentis necessitatis, non dat præuen

8 uentionem. † Quod ampliatur per Bartol. *in d.l. vbi acceptum, ff. de iudic.* vt locum habeat siue à principio adfuerit necessitas, siue superuenerit ex post facto.

9 † Exemplum huius ampliationis notabile afferri potest, si causa fuerit præuenta coram aliquo Iudice, cuius officium suppressum & sublatum fuerit authoritate Principis, sanè poterit causa coram alio Iudice competenti continuari & terminari non obstante præuentione primi illius Iudicis. Quoquam hoc casu, Princeps officium supprimens, sine dubio alium Iudicem in locum suppressi subrogaturus sit cum facultatibus opportunis, & primi authoritatem & Iurisdictionem in hunc subrogatum translaturus, coram quo causæ per primum præuentæ terminandæ sint. Quod si non fecerit, adeundus erit Iudex ordinarius. Qua de re copiosius agit Bron. *consil. quinquagesimo quarto per totum.*

10 Hinc orta fuit aliàs pulchra & solemnis controuersia, quæ talis est. Cum olim Rex Christianissimus Mediolanensem Ducatum fuisset assecutus, & ipsum cum Astensi Ducatu & Comitatu vniuisset, illum Mediolanensi Senatui supposuit. Postea verò instantibus Astensibus, Ducatum & Comitatum prædictum separauit à Mediolanensi Senatu, illúmque Gratianopolitano subiecit. Fuit quæsitum vtrum causæ coram Iudicibus Astensibus cœptæ inter Astenses ante separationem, (in prima instantiâ) deberent in gradu appellationis tractari in Senatu

11 Mediolanensi, an in Gratianopolitano. † Et primo quidem dicebatur, vnionem vel separationem Prouinciarum & iurisdictionū à supremi Principis voluntate dependere, *§. illud tamen. Auth. vt fine quoque suffrag. l. 1. cum ibi notat. C. de Metropol. Beri. lib. 1. 1. cap. sicut vnire, de excess. priuileg.* Bart. *in l. 1. §. cum vrbem, ff. de offic. præfect. vrbi.* Intelligendo tamen de

12 separatione quoad iurisdictionalia, † siquidem non obstante separatione iurisdictionum, Prouinciæ, & communitates semper pristina priuilegia & libertates retinent: Couarr. *practic. quæst. cap. 37. num. 7.* vbi dicit, quod vicos separatus à ciuitate, semper retinet ius depascendi, quod sibi antea competebat. Et Castrens. *conf. 307. lib. 2.* Nam territoria communitatum possunt esse diuisa quoad vnum caput, & indiuisa quoad alia: Ioseph. Ramoo. *consil. 24. num. 19.*

13 His suppositis quærebatur, vtrum causæ de quibus suprà actum est, deberent post separationem tractari in Senatu Mediolanēsi, an in Gratianopolitano in secunda instantia; cùm in prima tractandæ essent coram Iudicibus Ordinariis ciuitatis Astensis. Et dicebatur tractandas esse in Senatu ciuitatis Gratianopolitanæ: quia præuentio causarum coram Ordinariis facta, quæ poterat ius tribuere Mediolanensibus, cessabat, cum ageretur de translatione causæ præuentæ ad nouiter erectum tribunal, & sic ex causa necessaria, quamuis illa necessitas superuenisset lite pendente: ex doctrina Bartoli mox allegata *in dict. l. acceptum.* Expirauerat enim omnis iurisdictio Senatus Mediolanensis per superuenientem de nouo dismembrationem iurisdictionis, & illius applicationem factam, ac translationem ad Gratianopolitanum, qui in locum Mediolanensis erat subrogatus. Et vt dicit Bart. *in dicta l. sed etsi restituatur, 28. §. sed si dies, ff. de iudic.* Instantia transit ad Iudicem subrogatum, qui propterea adeundus est. Et ex istis, aliisque rationibus pro Senatu Gratianopolitano concludit Brun. *dict. consil. 54. per totum.* Quibus videtur conuenire tertia limitatio allata per Socin. seniorem *in dicto cap. proposuisti in vltima columna, circa finem.*

Tertius casus afferri potest de eo, qui post causam 14 cœptam promotus est ad Magistratum, seu dignitatem temporalem de quo egimus *part. 1. cap. 18 n. 46.* vbi ostendimus, in quibus Magistratibus, & quibus casibus hoc locum habeat, vt superueniens dignitas causæ præuentæ processum ad vlteriora impediat. Verum post ibi scripta superuenit in hac ciuitate casus notabilis, quem hic omittere non oportuit. Quidam iuuium Doctor, contra quem lis magni momenti mota fuerat; pendente illâ lite fuit per electionem ciuitatis deputatus Assessor, quod publicum quidem munus est; sed carens administratione. Assessor siquidem est, veluti quidam Adjunctus Consulibus pro consilio in negotiis, arduis eius munus est in consilio publico, priuatiue congregationibus, negotia super quibus deliberandum est, proponere, orationes Ciuitatis nomine coram Superioribus aduenientibus, aut in publica lætitia, seu coram Principib. transeuntibus recitare, & similia facere quæ nec administrationem sapiunt, neque iurisdictionem. Vnde dicebatur, Assessorem Magistratuū appellatione minimè contineri. † Nec 15 per consequens frui debere priuilegio suspentionis causarum præuentarum durante sui officij tempore, iuxta text. *in leg. pars literarum 48. cum ibi notatis, ff. de iudic.* cum priuilegium illud maioribus dumtaxat Iudicibus habentibus iurisdictionem concedatur, quando sunt Magistratus ad tempus deputati. Maiores autem dicuntur, si iurisdictionem habeant: Mastrill. *de Magistrat. part. 6. cap. 5. num. 15.* hi enim pendente officio, nec actores, nec rei esse possunt: Mastrill. *dicto cap. 5. num. 9.* secus est in Magistratibus habentibus dignitatem sine administratione. Hi siquidem possunt durante officio conueniri: *l. 2. C. vbi Senat. vel Clariss.* DD *in dict. l. pars literarum.* Iacobio. *in l. 2. ff. de in ius vocand.* Mastrill. *decis. 270. num. 47.* † Qui *in eadem decis. num. 54.* dicit 16 satis notabiliter, quòd vnus Magistratus pendente officio alium Magistratum conuenire non prohibetur. Intelligendo semper prædicta de Magistratibus temporalib. (vt dictū est;) nam perpetui, vel ad beneplacitum constituti, & conuenire & conueniri possunt. Idem *d. dec. 270. n. 42. & seqq.* † Videns itaque 17 dictus Assessor causam suam hac ex parte non esse sine periculo, recurrit (me consulente, & pro eo scribente) ad aliud remedium, nempe ad priuilegium Pontificium, quod Consulibus & Assessori Auenionensi concessum fuit, de quo mox agemus, *num. 21.* † Quamuis enim Consules ex cōmuni reputatione, 18 necnon Assessorem esse inter maiores dignitates contenderetur, præsertim cum habeant ius mulctandi, & carcerandi in certis casibus, ex concessione Superiorum; ad notata per Bartol. *in l. de pupillo, §. si quis ita, ff. de noui oper. nunc.* nam & ipsi quoque Magistratus municipales, ab onere tutelæ excusantur: Balduin. *in §. Item qui potestatem, Instit. de excusat. tutor.* Montao. *de tutel. cap. 35. num. 103.* Neque durante officio conueniri posse dixit Tusch. *littera D. conclus. 127. num. 5.*

Talisque exceptio locum habet, quamuis penden- 19 te lite, & post illius contestationem superuenerit, *l. si reus 12. & ibi DD.* maximè Castrens. *ff. iudic. solui.* Cabed. *decis. Lusit. 24. & 25. parte 1.* † Quod gene- 20 rale est in exceptionibus dilatoriis, vt si de nouo lite pendente superuenerint, opponi etiam possint post litem contestatam: Barbos. *in cap. pastoralis 4. n. 21. de except. & in cap. insinuante, 25. num. 3. de offic. Delegati,* post Couarr. *pract. quæst. cap. 26. n. 1.* Mascard. *de probation. concl. 951. aliàs 953. n. 36.* Rebuff. *de exception. n. 378.*

Sed

21 Sed res extra omnem controuersiam ponitur, propter vim bullarum Pontificiarum, quibus cauetur, vt dicti Magistratus durante eorum officio, quoad ad forum vocationes, easdem habeant immunitates, exemptiones & priuilegia, quæ militibus armatæ militiæ, & illi intendentibus, concessæ sunt, perinde ac si absque vllâ fictione milites armatæ militiæ existerent, illiusque exercitio vacarent.

22 Atque ideo cum milites armatæ militiæ, qui seruitio Principis incumbunt, habeant illud priuilegium, vt interim in eorum causis supersedeatur, quod priuilegium apud Neapolitanos *Exceptio hostica* nuncupatur, vt apud Afflict. *in const. lib. 2. rub.* 19. & in *sua decis.* 84. Ricc. *collectan.* 373. merito decisum fuit non solum Consules, sed etiam Assessorem qui ex eisdem Bullis eodem fruitur priuilegio, litem prosequi non teneri pendente anno sui officij.

23 Neque obstare dictum fuit quod opponebatur, exceptionem illam, hosticam nuncupatam, non habere locum in Iudicio spolij, quale intentari dicebatur, Giorb. *decis.* 118. *num.* 31. † Respondetur enim quod Afflictus per Giurbam allegatus loquitur in spolio recenti, quando miles iussus ire ad bellum, post huiusmodi iussionem, confisus de sua supersessoriâ & exceptione dilatoriâ, spoliat aliquem: tunc enim verum est non gaudere suo priuilegio causæ suspensionis; secus est si spolium præcederet iussionem eundi ad bellum, prout in casu proposito prætensum spolium longo tempore præcedebat electionem ad dictum Magistratum: Afflict. *ibidem num.* 10. Et ita fuit pro supersessoriâ iudicatum & executioni demandatum.

24

CAPVT LIV.

ARGVMENTVM.

Diffusius explicantur dicta superius *cap.* 50. *num.* 11. & declaratur, quando in criminalibus oriatur præuentio. Dum Iudex procedit per Inquisitionem, vtrum sufficiat ad præuentionem, quod inquisitio producta sit in actis. Vtrum causa falsitatis sit sufficienter præuenta per accusationem, ad hoc vt supersedeatur in causa Ciuili, si citatio delinquentis non interuenerit. Falsitatis propositionem per viam exceptionis, nihil facere ad præuentionem, & quomodo differant inter se quæstio præuentionis causæ, & præiudicialitatis vnius ad aliam.

SVMMARIVM.

1 *Querela sola criminalis, nisi vlterius citatio delinquentis interuenerit, non dat præuentionem ob quam supersederi debeat in causa ciuili.*

2 *Ampliatur vt non sufficiat mandatum de citando, ad hoc vt causa criminalis dicatur præuenta, contra ciuilem.*

3 *De falsitate per modum exceptionis propositâ, tractandum est coram eodem Iudice, nec agendum hoc casu de præuentione.*

4 *Exceptio falsitatis, nisi sit euidens, non retardat executionem obligationis Cameralis. Fallit tamen ex statuto Auenionensi.*

5 *Simplex accusatio criminalis, non dat præuentionem.*

6 *Antequam citatio partis fuerit in criminalibus executioni demandata, Iudex potest querelam ex actis tollere & abolere.*

7 *Aliud est præuentio Iudicis, aliud voluntas præueniendi.*

8 *Per solas informationes & examen testium causa criminalis non est præuenta.*

Iudex qui præuenit per citationem præsertim realem, præfertur illi qui præuenit in capiendo informationes, ibidem.

9 *Quomodo considerari debeant in criminalibus, præuentio causæ, & præiudicialitas eiusdem.*

CVm dubitaretur, vtrum causa criminalis inter duos præuenta esset, ad effectum, vt eâ pendente supersederetur in causa Ciuili; Oppositum fuit, Criminalem non esse præuentam: quia licet data fuisset querela partis apud acta, nondum tamen facta fuerat rei citatio ante motam causam Ciuilem: Textus est *in l. libertus*, 2. & *ibi* Bartol. *ff. de in ius vocand.* Burat. *decis.* 180. *num.* 4. adeo vt non sufficiat ad effectum præuentionis, quod Inquisitio in actis producta fuerit: Bald. *in l. 1. C. quando libell. princip. datus, n.* 3. *versic. secundo quæro.* Castreos. & alij *in d. l. libertus*, quia hæc non est præuentio; sed voluntas præueniendi: Boss. *de foro compet. n.* 103. 1

Neque sufficit mandatum de citando factum per Iudicem, sed requiritur effectualis citationis executio, quæ est initium cuiuslibet processus, Farinac. *quæst.* 7. *num.* 57. Et licet idem Farinac. *q.* 100. *n.* 66. dicat quod accusatio super falsitate instrumenti, faciat vt in causâ Ciuili in qua tale instrumentum productum est, supersedeatur: ex quo videtur inferri, quod ad præuentionem sola accusatio sufficiebat absque citatione: hoc tamen non dicit Farinac. nec Authores ab eo allegati. † Cum plures ex ipsis loquantur de falsitate opposita per viam exceptionis, in quibus terminis loquitur decisio Rotæ *in illa Ferrariensi pecuniaria die* 12. *Iunij* 1551. coram D. Barengo, quam *ibi* allegat Farinacius: Quia in casu illius decisionis tractabatur de impedienda executione obligationis Cameralis, propter oppositam falsitatis exceptionem, de qua notoriè & in promptu constare poterat per exhibitionem librorum mercatoris illius, in cuius fauorem obligatio facta fuerat, vt patet *ex decisione* 274. apud Verall. *p.* 2. 2

3

Similiter Barbat. *consil.* 43. *numer.* 12. *versic. Venio nunc ad aliam, volum.* 1. loquitur de falsitate opposita per viam exceptionis, de qua prius tractandum est, & decisio illius postea coniungenda cum negotio principali, vt simul exceptio cum actione iudicetur, vt per Salicet. *in l.* 2. *in princip. C. ad l. Cornel. de fals.* ad quam se remittit, *in l. si docueris, num.* 1. *in primo notabili, C. eodem tit.*

Ita tamen, vt dum agitur de executione obligationis Cameralis (cessante statuto in contrarium, quo permittitur reo, vt intra dilationes statutarias opponat exceptiones aduersus instrumentum, suspensâ interim executione) exceptio falsitatis debeat esse euidens, alias non retardet executionem: Zachias, *de obligat. Camer. quæst.* 17. *n.* 8. & Rota post eius tractatum *decis.* 110. *num.* 3. 4

Et sic Doctores omnes qui tractant de oppositione falsitatis per viam exceptionis, nihil faciunt ad quæstionem nostram præuentionis, non enim intrat

consi

consideratio præuentionis, quando tractatur de falsitate, aut alia rei defensione per modum exceptionis opposita, cum certum sit exceptionem coram eodem Iudice, eodémque Notario causæ principalis esse tractandam & decidendam, vt dictum est, *parte 1.cap.15.num.18.*

5 Quod autem attinet ad alios DD. per Farinacium citatos, qui non solum de exceptione; sed etiã de accusatione falsi loquuntur, Rota *decis.109.n.13.* apud Buratum, & ex ea Gratian. *discept.531.num.78. & 79.* Respondent, & verè, quod nullus ex ipsis loquitur de simplici accusatione, præsupponendo, quod ad præueniendum vltra accusationem debeat

6 interuenire citatio. † Imò dicunt aliqui Doctores, quod antequam citatio in criminalibus fuerit executioni demandata, Iudex potest inquisitionem apud acta remissam retrahere & abolere, (quod ego intelligerem, vt fieri posset ex iusta causa.) Ratio est, quia per solam inquisitionem in actis remissam, non oritur aliqua præuentio iurisdictionis: Ca-

7 strensis. *in dict.leg.libertus, 2. ff. de in ius vocand.* † Et ante citationem transmissam, non dicitur præuentio; sed voluntas præueniendi, vt supra dictum est, & notat Bald. *in leg.5.num.15. in fine, Cod.de confess.* Farinac. *dict.quæst.7.num.57.& 60.* Quod etiam dixit Marian. Socin. *in cap.propostuisti, num.16.de foro compet.* Decian. *in tract.crimin. tom.1. lib.6. cap.21. num.1.* & Angel. *in l.si quis posteaquam, ff. de iudic. versic. Vnde malefactore capto*, & in *versic. Secus si potestas*, quem citat & sequitur Vincent.de Franch. *decis.505.num.15.*

8 Et quamuis Socinus *loco citato dicat*, quod licet non fuerit facta citatio, si tamen Iudex processerit ad examinationem testium, fortè censeatur præuenisse: eius tamen opinio, quam dubitatiuè tenuit per verbum *fortè*, non potest sustineri, quia de contrario satis patet ex supradictis, & ideo rectè illa opinio refutatur apud Vincent.de Franch. *dicta decis.505.num.16.*

Quod si ex duobus iudicibus, vnus præuenisset per capturam rei, alius vero per informationes, captura vti fortior præualeret, & Iudici reum detinenti causa esset adiudicanda: Grammat. *dec.30.num.6.* quem citat & sequitur Amedol. ad Vincent. de Franch. *dicta decis.505. num.2.* Capiblanc. *de iure Baron.pragmat.8.p.2.num.212.*

Si autem vnus per citationem personalem legitimæ executioni demandatam & effectuatam præuenisset, hic etiam præferendus esset alteri, qui per solam informationum assumptionem, & illarum apud acta remissionem, præoccupasse iurisdictionem prætenderet, vt præter DD. citatos tradit Guazzio. *de defens.reor. defens.1. cap.9. numer.3. 4.& 5.*

9 Notandum autem hic est, quando agitur vtrum causa Ciuilis præiudicet Criminali, non esse confundendos terminos præuentionis & præiudicialitatis. Quia si bene aduertatur, præuentio respicit Iudices, videlicet vter ex duobus iudicibus, qui de causâ cognoscere prætendit, sit alteri ex capite præoccupationis illius præferendus. Et hoc casu ille præferendus est in iudicio causæ Criminalis coram quo de illa fuit oppositum siue principaliter, & per modum actionis, siue incidenter & per viam exceptionis: quia quoties de crimine, veluti de falsitate etiam incidenter, & per viam exceptionis opponitur in causa ciuili, non potest deinde procedi ad nouum iudicium criminale, vt diximus *parte prima, cap.16.num.5.& cap.15.num.18.& sequentib.* Secundum quæ, non ita pridem in quadam causa graui fuit iudicatum non esse locum iudicio criminali, quia iam de falsitate fuerat oppositum per viam exceptionis in iudicio Ciuili.

Præiudicialitas vero non respicit Iudices; sed potius causas, videlicet quænam ex duabus controuersiis prius debeat terminari, siue coram eodem, siue coram diuersis iudicibus, hoc nihil interest ad effectum præiudicialitatis: vt post Bartol. *in leg.qui prior 29. versic. Aut vtraque continet petitorium, ff. de iudic.* & Bald. *in l.vbi pactum 40.n.4.C.de transactionibus:* dixi, *p.1.c.15.num.1.*

Ergo si de præuentione sit controuersia tecertendum erit ad regulas præuentionis. Si de præiudicialitate causarum, ad præiudicialitatis regulas, quæ diuersæ sunt: vt colligitur ex notatis per Farin. *de variis & diuersis quæst.q.100.num.69.& 70.* De his autem casis præiudicialibus, satis egimus suis in locis *parte prima.*

CAPVT LV.

ARGVMENTVM.

De præiudicio causæ super dominio directo motæ ad causam commissi, seu caducitatis. Necnon contentionis inter duos dominium directum ad se pertinere prætendentes ad causam solutionis laudemij, vel canonis emphyteutici. Et quæ sit differentia Domini directi vocati in euictionarium, vel assistentis causæ pro suo interesse: aut aliàs circa modum quo de dominio directo disceptatur.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio super competentia Dominij directi est præiudicialis controuersia mota super commisso, vel caducitate rei qua supponitur moueri sub illo Dominio.*

2 *Duobus Dominis directis inuicem de Dominio contendentibus, interim emphyteuta non debet molestari.*

3 *Ampliatur, vt ne quidem hoc casu emphyteuta possit cogi ad soluendum, etiam data cautione per prætensum Dominum directum ad illum releuando.*

4 *Potest tamen interim emphyteuta cogi ad deponendam, vt soluatur illi ad quem de iure pertinebit Dominium.*

5 *Præuentio si fuerit facta per vnum ex prætendentibus Dominium directum prædij emphyteutici ad se pertinere, vtrum vnus ex illis qui passus est se præueniri ab alio, possit nouam litem pro suo iure mouere.*

6 *Si Dominus directus secundo loco vocatus, compareat vocatus tanquam euictionarius, tenetur litem prosequi in illo foro in quo causa fuit præuenta.*

7 *In Clerico ad quem spectare prætenditur directum Dominium, vtrum sit aliquid speciale quoad forum, si ratione emphyteuseos, & Dominij directi in ius vocetur vti euictionarius.*

8 *Si emphyteuta conueniatur principaliter, causa tractanda est coram Iudice eius competenti. Quid in emphyteusi Ecclesiastica.*

1 SI Dominus directus agat contra emphyteutam ad commissum, seu caducitatem, & moueatur controuersia super directo eius Dominio, veluti quod possessor, prædium liberum esse dicat, vel tertius quidam dominium directum ad se, & non ad actorem pertinere prætendat; certum est, quæstionem illam, vtrum prædium illud sit de eius Dominio directo? esse præiudicialem ad quæstionem caducitatis; ideoque Iudicem nihil decernere posse; nisi prius liquidatum fuerit vtrum prædium aut res illa sit sub eius Dominio directo, & res sit emphyteuticaria, Bald. *consil.* 177. Ad euidentiam est præmittendum, *n.* 2. *vers. Et hoc verum volum.* 3.

2 Vnde sequitur, duobus de Dominio directo cuiusdam rei contendentibus, quod quilibet ad se spectare contendit, quod interim emphyteuta, à lite eximendus est, & quæstio inter dictos duos prætendentes Dominium directum, tanquam præiudicialis prius terminanda est. Boër. *dec.* 106.

3 Quod adeo verum est, vt ne quidem audiatur Dominus directus præueniens, si petat emphyteutam compelli ad sibi soluendum, datâ fideiussione idonea de ipsum releuando, & indemnem seruando, seu de restituendo illi cui Dominium fuerit adiudicatum: Codex Fabrian. *libro* 4. *tit.* 42. *de iure Em-*
4 *phyteus. definit* 26. † Potest tamen emphyteuta cogi ad deponendum, si constet illum aliquid debere, ad hoc vt postea depositum relaxetur illi, cui de iure solui debebit, vt dicit Boër. *d. decis.* 106.

Sed an hoc casu, præuentio facta per vnum ex Dominis directis emphyteutam poterit impedire, quin alius prætendens se Dominum, causam suam separatim prosequatur.

5 In hac quæstione Sola *in constitut. Sabaud. in titul. de iure emphyteutico, Decret. Rempublicam, in gloss.* 5. 3. *partis, numero* 2. *pagin.* 60. simpliciter dixit, quod comparente Domino & defendente Dominium directum ad se pertinere, locus est remissioni causæ ad Iudicem comparentis, & ad hoc allegat Cagnol. *in l. venditor.* 49. *ff. de iudic. num.* 19. Verum hoc non ita simpliciter procedit, sed casus distinguendi sunt.

6 In primis enim videndum est, vtrum iste secundus Dominus directus superueniens, vocatus fuerit per emphyteutam in euictionarium? & hoc casu verius est Dominum istum directum vocatum in euictionem, teneri causam prosequi coram illo Iudice, coram quo causa est præuenta: per text. *in dict. l. venditor.* & ex notatis per Nos *p.* 1. *huius tractatus, c.* 20. *num.* 19. vbi ex veriori sententia probauimus teneri euictionarium sequi forum illius, ad cuius instantiam vocatur ad euictionem; quia debet haberi respectus ad personam rei qui principaliter conuenitur, *leg.* 1. ibi *ob actoris personam, Cod. vbi in rem actio.*
7 † Quod tamen moderatione indiget in casu speciali Clerici in euictionem vocati, de quo nos egimus *hac secunda parte, c.* 12. *n.* 33. Debet etiam considerari, quod quando agitur de emphytheusi Ecclesiastica, Iudex laicus non potest de ea cognoscere, cum sit omnino incompetens, vt monuimus, *hac* 2. *parte cap.* 12. *num.* 42. Et tractat Barbos. *de iure Eccles. vniuers.* De Clerico euictionario, *lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *numero* 118. Sed omissa quæstione Clerici loquendo generaliter, si Dominus directus qui non habet plenũ Dominium, id est, vtile cum directo coniunctum, sed solum directum, vocetur in euictionem, tenetur subire forum rei, & comparere in Iudicio contra reum principaliter præuento, iuxta distinctionem Bartoli, *in l.* 2. *C. vbi in rem actio: n.* 6. nempè quod si emphyteuta ratione sui Dominij vtilis conuenitur, non debet Dominus directus vocari: sed si ratione Dominij directi, videlicet quia alius prætendit illud ad se spectare, tunc debet nominare Dominum, vt litem defendat, & ipse liberatur ab illo Iudicio respectu illius dominij, quatenus iudicium non repugnat iuri ipsius emphyteutæ, vt *ibidem* Bartolus declarat.

Et generale est quod si emphyteuta principaliter conueniatur, causa tractari debet coram Iudice qui aduersus illum causam præuenit, Surd. *consilio* 396. *numero* 36. *versic. Aliquando*: Gamma, *decis. Lusitan.* 333. *numero* 3. *in fine*, ibi, *Nota tamen quoad effectum declinandi iudicium.* 8

Si vero secundus iste Dominus directus non compareat vti vocatus ad causæ defensionem, sed vtì tertius, pro suo interesse; obseruanda erunt quæ nos diximus, dum de Tertiis comparentibus tractauimus, *hac* 2. *p. cap.* 12. vbi tota hæc materia declaratur, & ostendimus *ibidem*, quando Dominus directus comparet in consequentiam nominationis, posse petere causæ remissionem ad suos Iudices competentes. Quando vero comparet tanquam author laudatus, seu euictionarius, tenetur causam prosequi coram Iudice qui præuenit aduersus possessorem rei emphyteuticæ.

CAPVT LVI.

ARGVMENTVM.

De Præuentione facta per executionem instrumenti nulliter cancellati, videlicet ab eo qui cancellandi facultatem non habebat. Et de ea quæ facta fuit pro restitutione sortis principalis reditus annui loco damnorum, & interesse. Et quibus in casibus executio huiusmodi sustineri possit, ad producendum effectum præuentionis. Quæstionem nullitatis non obstare præuentioni si requirat altiorem indaginem. In quibus casibus locus sit repetitioni sortis principalis annui reditus; & pendente iudicio super huiusmodi sortis restitutione, verùm interim fructus currant.

SVMMARIVM.

1 *Statutum dans executionem instrumentis, locum non habet in illis quæ sunt cancellata.*
2 *Cancellatio instrumenti, facta à non habente potestatem, non impedit illius viam executiuam.*
3 *Mater si nomine filiorum cancellauerit instrumentum cum non esset administratrix, non nocet filiis quominus viâ executiuâ cogere possint obligatum.*
4 *Cancellatione facta ab eo qui potestatem non habebat, instrumentum eandem vim habet quam haberet si non esset cancellatum.*
5 *Ampliatur, vt locum habeat, quamuis cancellatio Magistratus auctoritate, indebitè facta fuisset.*
6 *Quando instrumentum est cancellatum, regulariter agendum est via ordinaria, & non executiua.*
7 *Sors annui reditus impropriè dicitur debita, quia ita debetur, vt exigi non possit.*

8 *Exe*

8 *Executio pro summa partim debita, & partim indebita, nulla est.*
9 *Executio non est nulla, si erratum fuit in aestimatione, secus si erretur in quantitate summa pro qua fit executio.*
10 *Multi recensentur casus in quibus sors annui reditus peti potest loco damnorum & interesse.*
Et multa notabilia circa hanc petitionem sortis proponuntur: & vtrum interim pendente hoc Iudicio fructus census annui currant.
11 *Quando sors annui reditus petitur loco damnorum & interesse, ob pacta non seruata, aut aliâ de causâ vtrum debeat pracedere interpellatio debitoris.*
12 *Ob alienationem hypothecarum specialiam super quibus annuus reditus impositus est, nisi aliud interueniat, non potest exigi sors annui reditus.*
13 *Si bona super quibus census imponitur non sint in totum libera, sufficit quod talia sint vsque ad concurrentiam valoris reditus.*
14 *Si in contractu reditus annui adsit pactum de non alienando, locus est repetitioni sortis propter contrauentionem pacti, loco damnorum & interesse.*
15 *Quaestio nullitatis requirens altiorem indaginem, non obstat praeuentioni.*
16 *Exceptio nullitatis non retardat expeditionem causa summaria, quando requirit altiorem indaginem.*
17 *Exceptiones non requirentes altiorem indaginem, quando admittuntur, tamen de illis plenè constare debet.*

CASVS iste mihi nuper decidendus commissus fuit. Creditor annui reditus bona
sui debitoris de pignore capi curauerat,
tam pro consequenda solutione reliquorum annui illius reditus, quam pro restitutione
sortis principalis. Post istam pignorationem superuenerunt alij creditores eiusdem debitoris, qui de
mãdato alterius Iudicis, & apud acta alterius notarij
in vim suorum instrumentorum processerũt ad alias
executiones, formatusque fuit magnus concursus
creditorum. Dubitatum fuit de praeuentione. Isti
siquidem creditores, quamvis in executione posteriores, opponebant de notoria nullitate ex duplici
capite aduersus primam executionem, propter quam
non erat locus praeuentioni. Primo, quia illa executio facta fuerat vigore instrumenti cancellati. Secundo, quia indebitè pro restitutione sortis reditus
annui.
1 Quod attinet ad primum caput, certum est executionem factam vigore instrumenti cancellati, regulariter nullam & inualidam esse: Bart. *in l. 1. §. fin. ff. de his qua in testam. delentur*, Castrens. *in l. nostram, n. 5. C. de testam.* DD. *in l. fin. C. de edict. diui. Hadriani toll.* si nulla, ergo non producit fundamentum
praeuentionis, vt saepe dictum est; ex Mascard. *de prob. u. conclus.* 123 t. & aliis.
2 Sed fuit replicatum cancellationem non obstare
executioni, quia facta fuerat à non habente potestatem, & propterea non poterat nocere creditori, nec
impedire viam executiuam instrumenti: Surd. *consil.*
3 *16. num. 17.* † Mater siquidem nomine filij, cuius tamen non erat administratrix, illud instrumentum
cancellauerat, ideo non nocebat filio, nec executioni
contractus obligatione Camerali vallati: Gratian.
4 *discept. for. cap. 336. num. 33.* † Vnde succedit generalis regula, cancellationem instrumenti factam ab
eo, qui non habebat cancellandi facultatem, perinde haberi ac si facta non fuisset, & instrumentum pro
perfecto & sano reputari, idem Gratian. *discept. for.*
593. *n. 16. & decis. 699. n. 1.* vbi quod instrumentum
mandari debet executioni quasi non esset cancellatum: Grass. *de except. 13, num. 33.*
Quod extenditur vt locum habeat, quando inde- 5
bita illa cancellatio facta fuisset auctoritate Magistratus: Asinius, *de executione, §. 1. cap. 39. num. 6.*
Producet itaque huiusmodi executio praeuentionis effectum, cum de nullitate impugnari non possit.
† si enim cancellatio facta fuisset à persona legitima 6
& habente facultatem cancellandi, quamvis allegaretur illam factam fuisse indebitè, & per errorem,
cum talis exceptio erroris requireret altiorem indaginem, non daretur via executiua ex instrumento
sic cancellato, sed agendum esset via ordinaria, vt
notat Bart. *in d. l. 1. §. fin.* & Castrens. *in dict. l. nostram,*
& post eos Surd. *d. cons. 16. num. 1.* Cum autem in
casu proposito notoriè constaret illam cancellationem factam à matre nomine filij absque matris legitima potestate, fuit quoad primum hoc caput conclusum, nihil obstare praeuentioni factae in vim huius instrumenti quantumvis cancellati, stante euidenti nullitate cancellationis. Sed maior fuit difficultas quoad secundum fundamentum creditorum
aduersus praeuentionem opponentium, non potuisse agi executiuè pro restitutione sortis annui reditus, & sic constare de euidenti nullitate executionis,
quo casu non datur ex illa praeuentio. Vnde ego
Iudicaui ex illâ executione non dari locum praeuentioni, & causam adiudicaui illi Notario, apud quem
posteriores executiones factae fuerant, excluso eo qui
praeuenerat, sed nulliter nullitate notoriâ. Nam
quamvis verum sit, in certis quibusdam casibus
procedi posse via executiua pro sortis annui reditus restitutione, vt mox ostendimus, tamen in casu
proposito pignorationes, subhastationes & liberationes bonorum debitoris continebant indubitabilem nullitatem, † cum factae essent pro summis 7
partim debitis & partim indebitis, videlicet pro reliquis, seu residuis solutionibus annui reditus, quae
nos Arreragia nuncupamus, & pro sorte principali
illius redditus indebitâ. Non quod indebita propriè dicatur, sed impropriè, cum ita debita sit, vt tamen exigi non possit, aut executio fieri pro illius
consequutione: Vincent. de Franch. *dec. 254. num. 9.*
Post Ruyn. *consil. 193. visa cessione, num. 4. versic. non obstat etiam textus, volum. 1.* Cens. *in tract. de censibus, quaest 70. num. 2.* Roderic. *de ann. reditib. libr. 1. q. 4. n. 13.* per text. *in extrauaganti Regimini, de empt. & vend. in communib.*
Poterat quidem sustineri executio quoad cen- 8
sus decursos, seu arreragia, sed quia facta fuerat simul pro restitutione sortis principalis, subsistere
non poterat, quia in indiuiduis (qualis est executio) vtile per inutile vitiatur, *leg. si non sortem, §. si centum,* & *ibi* DD. *ff. de condiction.*
indebit. Surd. *decision. 45. numero 3.* † Praesertim 9
quando (prout in casu isto) non fuit erratum in
aestimatione rei, sed potius in quantitate quae indebitè fuit petita: Gratian. *discept. forens. 162. numero 33.* Surd. *de aliment. tit. 9. quaest. 32. numero* 80. 81. *& sequentibus.*
Neque obstat dari multos casus, in quibus loco 10
damnorum & interesse locus est repetitioni sortis annui reditus, Lud. *dec. 88. n. 3. & ibi* Addent. *n. 10.* Grat.
discept. for. 301. num. 6. veluti si pacta non seruentur,
aut cautiones (prout promissum est) non praestentur, Rota *post consil. Farin. dec. 153.* vbi etiam additur,
quod illa sortis repetitio fieri potest via executiua,
Gratian. *dicta discept. 301. n. 6.* Rota *diuers. dec. 741. numero 1. p. 1.* Seraph. *decis. 321. numero 19.* Idem si

venditor census, res alienas, dolosè censui supposue-rit, Roderic. *de annuis redit. libro 1. quæst. 1. n. 6. versic. Adde alium.* Et generale est, vt detur actio ad interesse propter dolum venditoris: Gomes. *lib. 1. var. resolut. cap. 2. numero 39. versicul. Aduertendum tamen.* Idem si bona censoi supposita reperiantur fideicommisso obnoxia, Farinac. *post consilia, decis.* 250. Marescot. *lib. 2. var. resol. cap.* 61. Gratian. *dec. Marcb.* 13. Idem de materia *discept.* 175. Et idem obtinet in multis aliis casibus relatis per Censium, *in tract. de censibus quæst.* 106. *per totam.*

Hæc tamen intelligenda sunt nonnullis adhibitis præcautionibus. Primo quidem quod si census fuerit impositus super bonis pro parte liberis, & pro parte fideicommisso obnoxiis, sustinetur quoad partem liberam quæ non est alienari prohibita, Marescot. *lib. 1. var. resolut. cap.* 72. Idemque dicendum est si res censui supposita, licet reperiatur aliis hypothecata specialiter, sufficiens tamen est ad vtriusque debiti solutionem. Rota apud Farinac. *decis.* 126. *post eius consilia.* Addent. ad Ludouis. *decis.* 225. *num.* 16. & Ludouis. *decis.* 256. *num.* 1. Duard. *de censib.* §. 1. *quæst.* 5. *num.* 15. Secondò quod licet emptor census annui intentauerit iudicium restitutionis sortis, semper tamen ad eius fauorem currit interesse, donec illi restituta fuerit sors annui reditus per actum retrosimilem: & ideo hoc casu executio pro pensionibus decursis, & decurrendis, vsque ad effectualem sortis restitutionem facta, erit valida, & producet effectum præuentionis: quidquid resoluerit in contrarium Rot. *coram Pamphilio, decis.* 139. *post consilia Farinac.* & apud Paris. *decis.* 212. Gratian. *discept. forens.* 301. *num.* 7. Quia eadem Rota recessit ab illa opinione, vt apud Marescotum *lib. 2. cap.* 61. *num.* 8. & 9. Marius Muta *decis.* 98. Videatur Duard. *de censib.* §. 1. *quæst.* 5. *num.* 13. vbi dicit hoc casu fructus census deberi, non tanqoam fructus, sed tanqoam interesse, ad eandem rationem ad quam fructus census ante petitiooem debebantur: & Rota *dec.* 278. *num.* 10. *par.* 5. *recentior.* vbi explicat dictam decisionem coram Pamphilio factam.

11 Et qoamvis, *in dicta decis.* 153. *num.* 1. *post consil. Farinac.* videatur requiri ad validitatem executionum factarum pro restitutione sortis annui reditus, vt præcedat debitoris interpellatio, antequam procedatur ad executionem vt adimpleat pacta & promissiones, tamen hoc non habet locum, & recta via potest fieri executio pro restitione sortis loco damnorum & interesse in casibus, in qoibus datur repetitioni locus in vim obligationis Cameralis, Rota *decis.* 197. *n.* 4. *post tract. Censij de censibus*, & *dict. dec.* 741. *num.* 8. *part.* 1. *diuers.* Verum quia in casu proposito non versabamur in aliquo ex illis casibus, in quibus locus repetitioni sortis esse posset, ideo semper remanebat notoria nollitas executionis ob petitam indebitè sortem annui redditus, quæ repetibilis non erat.

12 Neque reddebatur valida executio sub eo prætextu quod debitor hypothecas alienauerat, & ad alium possessorem transtulerat: quia alienatio illa nullum affert creditori census præiudicium, cuius hypothecæ oon alterantur, nec actiones tolluntur per alienationem bonorum debitoris immo saluæ semper maoent, qoia ad quemcunque res transeat, transit cum onere suæ hypothecæ. Idque maximè procedit, si debitori alia bona sufficientia remaneant pro solutione & securitate census: Rota, *decis.* 126. *per totam, post consil. Farinac.* Ludou. *decis.* 256. *n.* 1.

13 Addeot. *ad eundem, decis.* 255. *n.* 16. † vbi dicitor quod census sustinetur in parte boootum liberâ, si illa bona sunt sufficientia pro solutione, & securitate census: Ceos. *q.* 42. *n.* 22. & 23. Duard. *de censibus,* §. 1. *q.* 5 *num.* 15. & *sequentibus.* Remanet eoim venditori census libera facultas de bonis liberis censui suppositis disponendi, Duard. §. 5. *de redemption. & extinct. census, quæst.* 46. *num.* 3. & §. 4. *quæstion.* 3. *numer.* 11.

Intellige & limita supradicta omnia, nisi io contractu census appositum esset pactum de non alienaodo oam nunc alienatione sequuta, locus esset restitutioni sortis loco damnorum, & ioteresse ob pacta noo seruata: vt tradunt DD. omnes mox citari. 14

Et ex his fuit iudicatum, per illam executionem nulliter factam, non fuisse validam præuentionem illios ootarij, qui scribebat io causa executiooum.

Verum quidem est, quod si nullitas illa oon fuisset euidens, sed exegisset altiorem indaginem, reiicienda fuisset ad negotium principale, vt diximus *p.* 1. *c.* 2. *n.* 5 *in fine.* 15

Quando enim exceptio reqoirit altiorem indagioem, oullitas opposita non impedit, aut retardat executionem in istis incidentibus quæ celeritatem desiderant, ne ex litibus lites oriantur: ad notata per Rotam post Zach. *de oblig. Camer. decision.* 27. *numero* 2. & per Zach. *quæst.* 3. *num.* 2. & 8. vbi explicat quando exceptio nullitatis altiorem requirat indaginem. 16

Est tamen verum, quod licet exceptiooes tales sint quæ altiorem non requirant indaginem, debet nihilominus de illis constare per probationes concludentes, Argel. *de acquirend. possess. quæst.* 2. *numero* 26. 17

Et ratio præmissorum est, quia si propter nullitates, altiorem indaginem, & Iudiciariam telam exigentes, causa à Iudice, aut Notario præueniente auferretur, semper excogitarentur nullitates, vt ea ratione Iudiciorum ordo turbaretur, & causa ad aliud tribunal traheretur indebitè. Oportet ergo nullitates esse euidentes & nullam telam Iudiciariam requirentes, vt præuentioni obstare possint, ad instar Iudicis de cuius competentia dubitatur, quia cognitio quæ fit ad fundandam illius iorisdictionem est summaria, per text. *in c. si Clericus laicum, de foro comp.* Gloss. *in c.* 1. *in verb. conseruatores, de offic. deleg. in* 6. & per alia iura quæ copiosius allegat Barbos. *in leg. si quis ex aliena* 5. *ff. de iudic. num.* 132. vbi quod quando agitur de qualitate fundante iurisdictionem, de ea prius quidem cognosci debet, sed cognitio summaria est, & vt dicit Gl. *in d. verb. conseruatores.* Iudex attendit solum vtrum oegatio excludens iurisdictionem Conseruatoris, sit probabilis, nec ne: alias dicit, quod esset facile in omni casu deludere auctoritatem Conseruatoris. Quam cognitionem esse summariam dicit Barbos. *loco citato, num.* 144. & nos alio loco diximus.

CAPVT LVII.

ARGVMENTVM.

De executione facta in ciuitate Lugdunensi contra debitorem ibi repertum, qui tamen fuerat inhibitus authoritate Iudicum Aueniononensium, & sequestrum factum in manibus ipsius cum inhibitioni-

bus

bus opportunis, quæ etiam factæ fuerant ipsi creditori, qui in spretum inhibitionum obtinuit decretum capturæ contra sequestrarium, coram Magistratibus Regiis eiusdem ciuitatis Lugdunensis.

SVMMARIVM.

1 *Facto sequestro in manibus debitoris cum inhibitionibus de soluendo, non potest contra ipsum procedi executiuè.*

2 *Inhibitio facta parti, operatur nullitatem processura alterius iudicis, quamuis illa inhibitio non fuerit deducta ad illius notitiam.*

3 *Iudex præueniens, potest inhibere iudici præuento, etiamsi sint pares.*

4 *Hoc verum est in Iudice Ecclesiastico, nam laicus laico non potest inhibere ex veriori sententia quando sunt pares, sed ad Superiorem est recurrendum.*

5 *Item vtrum est quod potest inhibere parti, quæ inhibitio alterius iudicis processuram inficit.*

Intellige si iudex procedat ad instantiam partis quæ sunt inhibita; secus si procedat ex officio.

6 *Quando quis comparuit, & litem contestatus est coram Iudicibus Pontificiis, & fuit factum decretum de nihil innouando, si procedant coram alio Iudice, committit attentata.*

7 *Qui in spretum inhibitionum, adiuit Iudicem alterius Monarchiæ, dicitur Principis inhibentis iurisdictionem turbare.*

POST causam inter duos mercatores coram Magistratibus Pontificiis præuentam per intimationem sequestri, & inhibitiones prætenso creditori factas de turbando debitorem in persona, vel bonis, per quodcumque genus executionis, stantibus sequestrationibus factis ad instantiam illorum, quibus ille creditor varias pecuniarum summas debebat, debitor iste in cuius manibus sequestrum factum fuerat in ciuitate Lugdunensi vbi repertus fuerat, carceratus fuit ad instantiam eiusdem creditoris inhibiti.

1 Dubitatum fuit vtrum huic creditori exequenti post inhibitiones obstaret præuentio, & in quas pœnas incideret. Consultus hac de re, dixi sine dubio executionem illam in præiudicium causæ pendentis, & præuentæ in ciuitate Auenionensi, subsequutis inhibitionibus, nullitatis vitio laborare. Non enim poterat in dubium reuocari iustitia illius inhibitionis, quia attentis sequestrationibus factis in manibus istius debitoris, non poterat cogi ad soluendum donec citatis citandis inhibitiones sublatæ fuissent: Zach. *de obligationibus Cameralibus, quæst. 19. n. 7.* Seraphin. *decis. 19. num. 1.* Neque Iudex Lugdunensis poterat esse competens in illa causa, attenta inhibitionibus in litis præuentione &

2 sequestratione fundatis, ipsique parti intimatis. † Quia licet inhibitio facta fuerit solum parti, & non iudici, operatur nullitatem omnium gestorum coram alio iudice, quamuis coram illo non fuerit oppositum de litispendentia, & inhibitionibus: Lancell. *de attent. cap. 4. limit. 2. num. 103. versic. vel dicamus.*

3 Rationem affert Lancel. *ibid. num. 105.* quia licet dicatur quod par in parem non habet imperium, *l. Ille a quo. §. tempestiuum, ff. ad Trebell.* tamen iudex præueniens potest inhibere præuento, & ad vlteriora procedat, quamvis iudices sint pares: ad quod allegat Alexand. *consil. 9. lib. 4.* quod etiam ipse Lancell. confirmat, *cap. 10. quæst. 4. num. 103.* Quæ tamen doctrina posset procedere, si ageretur de iudice Ecclesiastico, qui potest inhibere iudici laico, ne in præiudicium suæ iurisdictionis procedat: in quibus terminis procedit consil. Alexandri: † Sed in aliis casibus, si iudices pares sibi inuicem inhiberent, magna orietur confusio, Aut enim sunt sub diuersis iurisdictionibus, & hoc fieri non posset ex defectu authoritatis, Aut sub eodem Principe, & tunc Superiorem adeundum esse suprà ostendimus: & poterunt videri dicta superius, *hac 2. parte cap. 6. num. 13. & cap. 22. per totum.* 4

Quocumque tamen casu inhibitio sufficit si fiat parti, ad hoc, vt gesta in præiudicium ipsius reddant nullam totam processuram alterius Iudicis: Lancell. *de attentat. cap. 20. ampliat. 1. num. 29. & 30. & ampliat. 6. num. 2.* Salgad. *de Reg. protect. parte 3. cap. 14. num. 68.* Licet enim ex scientia partis nihil inferri possit ad scientiam Iudicis ad effectum attentatorum, Lancellot. *in d. tract. de attentat. par. 2. cap. 12. ampliat. 15. num. 26.* Illud procedit, si Iudex aliquem actum faceret ex officio & sine requisitione partis; tunc enim illi nihil posset imputari: secus si ad partis instantiam; quia cùm ipsa fuerit inhibita, ipse debet imputari si spretis inhibitionibus aliquid petierit, Lancell. *ibid. in tit. de attentat. post inhibit. ampliat. 59.* Rot. *decis. 296. num. 8. par. 6. recentior.* 5

Præsertim cum pars inhibita, vltra inhibitiones sibi factas comparuisset, & super illis inhibitionibus coram iudice inhibente contestatus fuisset, Ricc. *collect. 2748. versic. Quod ego puto verum.* Quamuis enim superius dictum fuerit, non esse locum delicto turbatæ iurisdictionis, quando lite pendente super executione in vnâ Monarchiâ, noua fit executio vigore instrumenti in aliâ diuersâ. Tamen hoc non procedit, quando primus Iudex curauit inhibitiones intimari creditori de procedendo ad executiones aliquas, prout factum fuerat in casu de quo agebatur. † Vnde stante contempto dictarum inhibitionum & iurisdictionis summi Pontificis, concludebatur dictum mercatorem agentem incidisse in pœnas turbatæ iurisdictionis; iuxta ea quæ copiosè deducit Farinac. *in tit. de crimin. læsæ maiestat. quæst. 114. num. 25. & seqq.* 6 7

Cum autem hac de re acriter disputaretur, & Officiales Pontificij pro manutentione iurisdictionis, & pœnis aduersus illam spernentem infligendis contenderent, hoc negotium fuit transactione sopitum.

CAPVT LVIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione per viam reconuentionis. Quomodo inter se differant, reconuentionem opponi ad effectum vnionis causarum, vel ad effectum ampliandæ iurisdictionis. Et quo tempore & in quo litis statu fieri debeat reconuentio, vt det præuentionem ex prorogatione iurisdictionis: In quibus casibus & coram quibus iudicibus detur reconuentio. Clericus coram Iudice laico, an & quando recon-

ueniri possit. Quid dicendum de reconuentione facta coram Iudice delegato. Vtrum in causis possessoriis, manurenendæ, vel etiam reintegrandæ possessionis, seu spolij. Denique quando Iudex laicus propter reconuentionem potest de causa Clerici cognoscere, vtrum lara sententia, possit illam executioni demandare contra Clericum. Vtrum actor possit renunriare liti ad euitandam reconuentionem oppositam.

SVMMARIVM.

1 *Reconnentio quid sit, & vtrùm sit actio, vel exceptio.*

2 *Reconnentio duobus modis fieri potest, nempe vel ad causarum vmonem-, vel ad prorogationem iurisdictioni.*

3 *Reconuentio ad fines vnionis causarum, debet fieri ante litem contestatam, vel incontinenti post, alioqui causa conuentionis & reconuentionis separatim tractabuntur.*

4 *Ad fines prorogationis iurisdictionis, sufficit reconuentionem fieri ante conclusionem causa, vel etiam sufficit proponi ante sententiam.*

5 *Quando agitur de negotio exigente celeritatem, & reconuentio requirit altiorem indaginem, non retardat expeditionem.*

6 *Datur appellatio à Iudice non admittente reconuentionem.*

7 *Quibus in casibus processura Iudicis procedentis ad decisionem conuentionis, omissa reconuentione, sit nulla; quamuis ab ea neu fuerit appellatum.*

8 *Reconuentio qua non fuit opposita in prima instantia, non potest opponi in causa appellationis. Limitatur* ibidem, *nisi actor & reus essent eiusdem fori.*

9 *In causa Criminali non est locus reconuentioni causa Ciuilis ad effectum proroganda iurisdictionis.*

10 *Clericus coram Iudice laico reconueniri non potest de causa spirituali.*

11 *Clericus conueniens laicum coram Iudice temporali, tenetur coram eodem subire iudicium reconuentionis.*

12 *Clericus post oppositam reconuentionem non potest re non integrâ, renunciare sua petitioni ad euitandum iudicium iudicis sacularis.*

13 *Iudex delegatus, cognoscit de reconuentione si verba commissionis id ferant.*

Quod adhibita distinctione fusius declaratur, & qua sit adhibenda cautela in formanda commissione.

14 *Reconuentio non datur de causa omnino diuersa, & actione separata; & quomodo hoc procedat.*

15 *In summarissimo possessorio datur reconuentio, in eodem genere possessorij, dum vterque contendit se possidere. Sed de petitorio non admittitur reconuentio ex multorum sententia. Sed alij contra. Sed vide infrà,* num. 22.

16 *Reconuentio non datur de remedio spolij, cum remedio Retinenda plenario. Sed hoc pluribus propositis casibus explicatur.*

17 *Donec constet de spolio, possessor interim manutenendus est.*

18 *Quando notoriè constat de spolio, non est danda manutentio spoliatori.*

19 *Reconuentio de spolio commisso ab alio tertio, non admittitur in praiudicium actionis spolij iam intentata.*

20 *Aduersus agentem spolio admittitur reconuentio alterius spolij ab actore commissi, & vltimum spolium in primis purgandum.*

21 *Limita nisi primum spolium esset violentum, tunc enim primum ante omnia purgandum est.*

22 *In casibus in quibus Iudex laicus procedere potest contra Clericum, siue per viam reconuentionis, siue alio modo; dum ad executionem sententia, seu contra personam, seu contra bona deueniendum est, hoc fieri debet authoritate iudicis Ecclesiastici.*

Et vtrum actor possit renunciare liti ad euitandam reconuentionem.

PRÆVENTIO etiam inducitur per reconuentionem, cum multi sint casus, in quibus causa præuenta ratione propositæ coram aliquo Iudice reconuentionis, cognitio illius non possit auferri ab illo Iudice, coram quo per reconuentionem præuentum est. Quomodo autem, & quibus in casibus hoc fiat, ex sequentibus apparebit.

Primo igitur notandum est, Reconuentionem, 1
(quæ nihil aliud est, quam mutua petitio facta per reum aduersus actorem, *leg. cum Papinianus, & Authent. & consequenter, Codic. de sentent. & interloquut. omn. iudic.* Non enim reconuentio, exceptio est; sed actio, mutuaque petitio. Cod. Fabr. *lib. 2. tit. 1. Cod. de eden. definit. 6. num. 5.*) duobus modis, seu ad duos effectus proponi posse. † Primo quidem, ad hoc 2
vt vnâ eadémque sententiâ petitio rei cum actoris petitione terminetur. Secundo, ad hoc vt ex reconuentione iurisdictio iudicis alioqui incompetentia prorogetur, & de reconuentione cognoscat, qui per viam actionis cognoscere non posset. † Si recon- 3
uentio fiat ad fines vnionis & coniunctionis causarum & sententiarum, fieri debet ante litem contestatam, vel incontinenti post. Duran. *dec. 375. n. 21.* Rota *dec. 209. num. 8. parte 6. recentior.* Et hæc distinctio quæ communiter à D.D. approbatur, verissima mihi videtur, non obstantibus iis, quæ eruditè & subtiliter in contrarium adducit Merl. *controuers. lib. 2. cap. 23. & seqq.* Quia simultaneus processus, non est de essentia reconuentionis, sed potius effectus illius; nec est de forma formali, sed de forma effectuali, cum sæpè videamus reconuentionem sine conuentione terminari.

Si vero reconuentio fiat ad effectum ampliandæ 4
iurisdictionis, sufficit quod opponatur ante conclusionem causæ, imò & ante sententiam, præsertim de iure Canonico, Vinc. de Franch. *decis. 376.* Carol. de Grass. *de effect. Cleric. effectu, 1. numer. 762.* ad quod videri potest Bellon. *in tractat. de iis qua fiunt incont. parte 1. cap. 14.* † Vbi tamen dicit supradicta 5
non procedere, quando agitur de negotio exigente celeritatem, vel periculum est in mora; tunc enim non admittitur reconuentió: ad quod allegat Menoch. *de arbitr. casu 184.* & Mastril. *decis. 41.* veloti in causa depositi, vel electionis, aut similibus quæ moram non admittunt. Sed DD. illi loquuntur de reconuentione ad effectum simultanei processus, non autem ad effectum prorogandæ iurisdictionis de quo nunc agimus, & dicemus *infrà num. 22.*

Si autem iudex causam reconuentionis tempore 6
opportuno propositæ nō decidit simul cum negotio conuentionis, datur appellatio propter ordinis iudiciarij peruersionem: Giurb. *decis. 2. n. 7.* sed tamen

senten

sententia non est nulla, si non appelletur: Trentacinq. *de mut. petit. resol.* 1. *numero* 10.

7 Fallit in casibus, in quibus reconuentio fit super negotio procedente ab eodem fonte à quo procedit conuentio. Tunc enim tenetur iudex super vtroque simul iudicare, quia hoc casu potius est exceptio quam reconuentio, & propterea si super vtroque non pronunciet iudex, sententia eius erit nulla, cùm continentia causæ per eam diuidatur. Secus si à diuersis fontibus, tunc enim opus erit appellatione: Natta *consil.* 155. *num.* 2.

8 Vnde sequitur non posse reconuentionem opponi in causa appellationis, etiam ad effectum prorogandæ iurisdictionis: quia Iudex appellationis est incompetens, quoad ea quæ non fuerunt petita in prima instantia, Muta *decis. Sicil.* 12. *n.* 50. Trentacinq. *lib.* 3. *var resol. tit. de mutuis petit. resol.* 1. *n.* 29. Mastrill *decis.* 136.

9 Nisi tamen actor & reus essent eiusdem fori, tunc enim licet reconuentio proponeretur in causa appellationis, esset admittenda inter eos qui sunt eiusdem fori, Natt. *dicto consil.* 155. *n.* 3.

10 Secundo loco notandum est, non esse locum reconuentioni in causa Criminali, si reus velit actorem Clericum pro causa Ciuili in eodem iudicio reconuenire: quod explicat de Grass. *dicto effect.* 1. *num.* 763. *& seqq.* Et procedit siue Clericus agat ciuiliter, & reconueniatur criminaliter, siue agat criminaliter, & reconueniatur ciuiliter: Trentacinq. *dicta resol.* 1. *de mut. pet. num.* 33. *versic. Tertio:* post Carauit. quem allegat. *ritu* 67. *num.* 15.

11 Tertio notandum est, quod Clericus coram Iudice laico non potest pro causa spirituali reconueniri, Grass. *d. effect.* 1. *n.* 766. Barbos. *de Iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *n.* 147. ibi idem procedere asserit quamvis non esset res mere spiritualis, si esset annexa rei spirituali. Ratio est, quia non potest reconuentio fieri, de re vel causa super qua iudex, etiam vtraque parte consentiente, cognoscere non potest: Bart. *in d. Authent. & consequenter, C. de sent. & interloq.*

12 His ita suppositis & relecta ampliori tractatione ad eos qui de materia ex professo egerunt. Dicendum est præuentionem dari Iudici illi coram quo actio intentata est, si in casibus à iure permissis coram ipso fiat reconuentio, adeo vt causa actionis seu petitionis & reconuentionis ab eodem Iudice terminanda sit, non obstante fori priuilegio, quod actori alioquin competiisset: vnde si Clericus actor reum laicum coram Iudice laico conueniat, prout tenetur, cum actor sequatur forum rei, si recõueniatur à laico, tenetur coram eodem Iudice causam prosequi, nec potest petere se remitti ad suum Iudicem Ecclesiasticum: Cancer. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 13. *num.* 54 *& sequentib.* Plures allegat Barbosa *de iure Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 137. nisi tamen reconuentio fieret in fraudem: de Grass. *dicto eff.* 1. *nnmer.* 778.

13 † Adeo vt nec Clericus postquam actionem intentauit, & fuit allegata per reum reconuentio, possit te non integra renunciare suæ petitioni, ad euitandum forum laici, stante præuentione iudicis sæcularis: Barbos. *in cap.* 1. *de mut. petit. num.* 11. *& de iure Eccles. dicto* §. 2. *num.* 140. de Grass. *loco cit. num.* 777. Afflict. *decis.* 171.

Item reconuentio locum habet coram iudice delegato, si id fuerit in commissione concessum, illius siquidem tenor semper inspiciendus est: Barbos. *dicto cap.* 1. *de mut. petit. num.* 5. Et ideo cum aliàs mota fuisset controuersia, & in Rota Romana commissa inter Ducem Mantuæ, & Ducissam Aonam de Nemours, super bonis Ducis Ferrariæ sitis in Italia, & Dux Mantuæ reus illam reconueniret, ratione bonorum sitorum in regno Galliæ, fuit iudicatum, Rotæ competere iurisdictionem, etiam quoad bona Galliæ, ratione illius reconuentionis per Ducem propositæ, quia cõmissionis verba referebantur tam ad conuentionem quam ad reconuentionem, vt in *Ferrarien. coram Corduba, decis.* 39. *parte* 1. *recentior.*

In hac quæstione distinguendum est; aut enim commissio fuit impetrata ab actore, aut à reo, aut ab vtroque, aut denique motu proprio Superioris Iudex fuit deputatus. Si ab actore, locus est reconuentioni coram Iudice delegato; non enim debet dedignari actor illum habere iudicem contra se, qui illum impetrauit, *l. cum Papinianus, C. de sent. & interlocution. omn. Iudic.* Honded. *consil.* 21. *num.* 16. *lib.* 1. Si autem Iudex fuerit impetratus à reo, aut etiam de communi consensu tam actoris quàm rei, licèt inter DD. adsit controuersia, tamen communis & verior opinio est, illo casu locum non esse reconuentioni, secundum sententiam Bartoli *in authent. & consequenter, in fin. C. de senten. & interlocut. omn. iud.* quam communem asserit Gomez. *in cap. dispendia, num.* 35. *in* 8. *limitat. de rescript.* & sequitur Barbos. *ad l. qui prior* 29. *num.* 46. *ff. de iudic.* Et ideo cautela est, hoc casu, vt obtineatur commissio causæ eidem Iudici, vt de causa reconuentionis cognoscat: iuxta decis. Rotæ 2. *alias* 597. *de mutuis petitionibus, in antiquis:* vbi dicit similem commissionem specialem facilè impetrari. Quod intelligendum est vt procedat, nisi agatur de causa summaria vel priuilegiata, veluti de causa executiua; tunc enim non facilè daretur commissio, nisi ageretur de alia causa similiter summaria, vel executiua: Zachias *de obligat. Camer. quæst.* 18. *num.* 35. Gait. *de credito, c.* 2. *tit.* 8. *num.* 3057. *in fin.* Barbos. *in dict. leg. qui prior, num.* 40. vbi dicit, hoc casu reconuentionem habere effectum prorogationis iurisdictionis, vt scilicet eorum eodem Iudice causa tractari debeat; non autem vt vtraque causa pari passu ambulet, si vtraque non sit æqualiter priuilegiata.

Et ex prædictis infertur non esse locum reconuentioni coram Arbitris de communi partium consensu electis, vt per Barbos. *in dicta l. qui prior, n.* 42. per *cap. Cum dilectus, de arbitr.* Et licet ipse *num.* 43. asserat, reconuentionem fieri non posse eadem ratione coram Arbitris ex necessitate Statuti electis, tamen contrarium firmat Carol. de Grass. plures allegans *in tractat. de effectib. clericat. effect.* 1. *numero* 780.

Si autem commissio emanaret motu proprio Principis, & non ad requisitionem partis non posset coram eo fieri reconuentio; quia cessant duo requisita reconuentionis faciendæ coram delegato: Primum, quòd solus actor Iudicem eligerit: Secundum, quòd spontè, & non ex necessitate elegerit: & hæc fuit sententia Iasonis *in l.* 3. *in princ. num.* 14. *ff. quod quisque iur.* quam dicit esse notabilem Barbosa *in d. l. qui prior, ff. de iudic. num.* 50.

Verum si laicus Clericum conuenit super negotio omnino diuerso & separato, non admittetur reconuentio ad effectum ampliandæ iurisdictionis, veluti si petitio esset de mutuo, & reconuentio de commodato, si credimus Thesauro Iuniori, *lib.* 1. *quæst. forens.* 98. *num.* 4. *&* 5. Intellige duobus his concurrentibus; nempè quod sit diuersa actio, & à diuerso fonte procedat. Si enim solum à diuerso fonte, hoc non faceret vt excluderetur reconuentio, vt supra diximus. 14

Sed dubitari potest, vtrum in causis possessoriis, possit Iudex per viam reconuentionis aditus can- 15

sam

sam præuenire, vt coram ipso simul conuentio & reconuentio tractetur. Sanè si de eiusdem generis possessorij reconuentione agatur dum vterque se possidere prætendit, certum est hoc casu reconuentionem admitti. Sed si de petitorio agatur, variç sunt DD. sententiæ: Aliqui enim existimant, recōuentionem petitorij nullo modo admittendam esse in possessorio, veluti Ricc. *collect.* 112. Postius *de manutent. obseru.* 65. Amendol. *ad Vincent. de Franch. decis.* 193. *num.* 7. ad quod allegatur text. *in cap. finali, de iudic.* & *ibi* Gloss. *in verbo, super proprietate*, qui tamen apud me parum probat: quia loquitur de proprietate proposita per viam reconuentionis post latam sententiam, ad effectum ampliandæ iurisdictionis, superius generaliter ostendimus, maximè *num.* 4. Eandem tamen sententiam probat Mastrill. *decis.* 41. Don Marius, *num.* 6. *part.* 1. & multi quos citat Fontanell. *decis.* 344. *num.* 9. veluti Honded. *consil.* 21. *à n.* 6. *vol.* 1. Carol. de Graff. *de effectib. clericat. effect.* 1. *num.* 774 & 775.

Alij vero in contraria sunt sententia, veluti Barbos. *de iure Eccles. vniuerso, cap.* 39. §. 2. *num.* 138. & post negotium pro vtraque parte disputatum, pro hac secunda sententia iudicatum fuit apud Fontanell. *dec.* 345. *num.* 8. faciunt notata per Farinac. *de Inquisit. quæst.* 8. *num* 99. vbi disputat vtrum laicos possit reconuenire Clericum coram suo iudice laico coram quo conuenitur, ad effectum ampliandæ iurisdictionis Iudicis laici; & concludit affirmatiuè, exceptis certis casibus, veluti quando agitur de causis spiritualibus, criminalibus, & aliis de quibus per eum.

Quidquid sit, si quis hanc posteriorem sententiam amplecti velit, videlicet esse locum reconuentioni petitorij, in causa possessionis, illa procedere non posset ad effectum, vt simul de petitorio & possessorio cognosceretur, sed tantum ad effectum vt iudex qui in actione esset incompetens, redderetur competens in reconuentione, iuxta distinctionem per nos approbatam supra *num.* 2. & confirmatam inferius, *num.* 21.

16 Secundo potest quæri de reconuentione in possessorio ordinario retinendæ, seu plenario, si in eo reconueniatur de spolio super eadem re? & tunc admittenda est ex Menoch. *remed.* 3. *retinen. num.* 705. Postio *dicta obseruat.* 65. *num.* 1. Abb. *in cap. veniens, de præscript. num.* 3. & 24. Casus supponatur talis. Quidam Abbas pro certis iuribus Episcopalibus, in quorum possessione se esse dicebat, egerat contra Episcopum eum turbantem, interdicto *vti possidetis*. Ipse autem Episcopus Abbatem reconueniebat, pro iisdem iuribus dicens, quod illis ab ipso Abbate spoliatus erat, & interdictum *vnde vi*, contra Abbatem intentabat. Cum vterque intentionem suam probasset, dubitatum fuit, vtrum in causâ conuentionis aut reconuentionis ferenda esset sententia. Rota Romana, *in decis.* 9. *de restitutionib. spoliat. in antiquioribus coram Bisigneto*, nihil resoluit, dicens aliquos tenere pro vtroque ferendam esse sententiam, sed solam executioni demandandam esse quæ in interdicto, *vnde vi*, lata fuit. Alios vero solum in interdicto, *vnde vi*, sententiam, non autem in interdicto, *vti possidetis*, proferendam. Verum pro resolutione plures casus post Abb. loco citato constituendi sunt.

Primo si actor solus probauit intentionem suam, cū requisitis in interdicto retinendæ, reconueniens autem nihil probauit; super sola actione ferenda erit sententia, non autem super reconuentione.

Secundo, si reus solus probat requisita suæ reconuentionis, actor autem suam petitionem non iustificat; sententia super sola reconuentione pronunciabitur.

Tertio, si vterque conetur suam intentionē probare, & prius constet de possessione agentis interdicto *vti possidetis*; interim iste manutenendus est, donec ius fiat super Iudicio spoliationis. Non enim vnquam spoliato datur manutentio. Postius *de manutentio. obseruat.* 57. *n.* 44. & 45.

Quarto, vbi constat de spolio, quamuis etiam constaret de possessione illius qui intentat manutentionem, quamuis verum sit regulariter possessorem, spolio, aut alio remedio reintegrandæ possessionis conuentum, interim lite pendente manutenendum esse: Ludouis. *decis.* 200. *num.* 4. & 7. Postius *obseruat.* 42. *n.* 111. Hoc tamen verum est antequam constet de spolio, si enim de eo constiterit, ius dici debet super spolio, & spoliatus restituendus est, cum spoliatori quidem manutentio concedatur, hoc tamen verum sit, donec spoliatus doceat de iuribus suis: Cyriac. *controu.* 10. *num.* 10. post Rotam *decis.* 390. *in fine p.* 1. *diuers.* ‡ Et si clarè constet de spoliatiua, aut violenta possessione, non est danda manutentio actori remedium retinendæ possessionis intentanti, sed reo qui proposuit reconuentionem, & vim ac violentiam probauit: Postius *obseruat.* 42. *n.* 137. qui plures allegat. 17 18

Quod si agatur de spoliato agente remedio recuperandæ possessionis, & reus reconueniat de alio spolio, erit considerandum vtrum agatur de spolio commisso per illum actorem, an verò spolium factum fuerit à quodam tertio. De spolio quidem commisso per tertium reconuentio non admittitur, nisi tertius ille scienter successerit in ius spoliatoris, *cap. sæpe*, 18. *cum ibi not. de restit. spoliat.* 19

Si ab ipso spoliato agente ad reintegrationem, quem reus de alio spolio vult reconuenire, simul iudicandum est de reconuentione spolij, & vltimum spolium in primis est purgandum: DD. & maximè Abb. *in cap. finali, de ord. cognit.* Ludou. *decis.* 485. *num.* 12. tamen nisi primum spolium esset violentum, aut atrocatum, tunc enim, non vltimum, sed primum esset in primis purgandum: Menoch. *remed.* 1. *recup. possess. num.* 383. Aut nisi secundum spolium esset incontinenti factum: Menoch. *ibidem n.* 384. Addent. ad Ludou. *decis.* 485. *numero* 14. 20 21

Hoc autem vltimo loco notandum est, quod licet distinctio illa reconuentionis factæ ad ampliandam iurisdictionem, vel ad effectum simultaneæ cognitionis, multis rationibus impugnetur per Merl. *lib.* 2. *controu. forens. c.* 24. tamen ab ea non esse recedendum existimo, quando videlicet agitur de causis quæ celeritatem exigunt, in quibus admittitur quidem reconuentio ad effectum ampliandæ iurisdictionis, non tamen ad fines simultaneæ cognitionis, veluti si agatur de deposito, vel deelectione, aut de exequutione obligationis cameralis, & similib. quæ celeriter terminari debent, in quibus non retardatur quidem exequutio, & sic non datur simultanea cognitio, sed tamen finito processu exequutiuo remanent saluæ actiones, & iura partibus proponenda, & examinanda, terminato prius Iudicio celeritatem desiderante, vt bene per Cancer. *part.* 2. *cap.* 13. *n.* 41. & *sequent.* Carol. de Graff. *dict. effect.* 1. *n.* 776. & 777. Barbos. *de iur. Ecclesiast. d. cap.* 39. §. 2. *num.* 136. *in fine* & 137. & *sequentib.* vbi quæstionem hanc explicat cum pluribus ampliationibus, vsque ad *n.* 157. & hoc iam probatum fuit supra *num.* 2. & 3. Nam ratio allata per Cancer. *parte* 2. *cap.* 13. *num.* 41. adhuc videtur 22

detur subsistere non obstantibus impugnationibus contra illam factis: quia sæpe reconuentio admittitur dumtaxat ad effectum prorogandi iurisdictionem seu illam ampliandi, non autem ad effectum simultanei iudicij, veluti si agatur de deposito, electione, executione obligationis Cameralis, & similibus, quæ celeriter terminari debent, in quibus non retardatur quidem executio; sed illâ factâ, saluæ manent rationes, & iura partis: & sic retentâ distinctione de qua suprà *num. 2. & 3.* ex posteriori sententia superius allatâ *num. 15.* reconuentio petitorij facta in iudicio summario non retardat continuationem processus; neque habet vim vnionis causarum, habet tamen vim ampliandi iurisdictionem: & ita loquuntur Carol. de Grass. *dicto effectu 1. num. 776. & 777.* Barbos. *dicto cap. 40. §. 2. num. 138.* Cancer. *dict. cap. 13. num. 43.*

23 Quamuis tamen vera esset illa sententia, in fauorem iurisdictionis iudicis laïci per reconuentionem ampliandæ in Clericum, aut in aliis quibuscumque casibus, in quibus Clericus subiicitur cognitioni Iudicis sæcularis, sententiæ executio siue côtra personam, siue contra bona Clerici, semper fieri debet authoritate Iudicis Ecclesiastici, & ita tenendum est indistinctè, quamuis Fontanel. *dec. 309. & 310.* nonnullas erudite quidem referat rationes & distinctiones; sed nostra resolutio communis est, & verissima, quam pluribus authoritatibus confirmat Barbos. *de iure Eccles. vniuers. lib. 1. c. 39. §. 1. num. 156.*

Sed dubitari potest, vtrum actor videns reum velle proponere reconuentionem, ad illam euitandam possit renuntiare liti per eum intentatæ? Resolutio est, quod si reconuentio semel facta fuerit, non potest actor renuociare liti; quia ius iam quæsitum est reo vt reconuenire possit: sed ante propositam reconuentionem, potest sine dubio actor liti renunciare in præiudicium reconuentionis. Cancer. *par. 2. variar. resol. cap. 13. de reconuent. num. 38. & 39.*

Reliqua de hac materia videri possunt apud Barbos. *in d. l. qui prior.* Cancer. *d. cap. 13.* Carleual. *de iudic. tom. 2. tit. 2. disput. 2. de reconuent.* vbi infinitos allegat de materia reconuentionis agentes, Tepat. *tit. 148.* plures etiam citat Barbos. *in cap. 1. de mutu. petit.*

CAPVT LIX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione Conseruatorum Vniuersitatibus, Doctoribus, & scholasticis à summo Pontifice concessorum. Vtrum detur illis præuentio si personæ illis subditæ sint in lite agendo, aut solum defendendo. Et an in omnibus causis in quibus etiam non agitur de manifestis iniuriis aut violentiis. Et vtrum idem in Conseruatoriis Regularium obtineat. Quid hodie post Concilium Tridentinum reuocatum fuerit circa Conseruatorias antiquas. Si plures coniunctim fuerint deputati Conseruatores, vtrum vnus possit alium præuenire, an vero ambo simul procedere teneantur. Quid si concurrant Conseruatores diuersi generis, veluti Regularium cum Conseruatoribus Vniuersitatum studij generalis, vtrum vnus possit aduersus alium vti præuentione. Priuilegium conseruatoriæ, vtrum det præuentionem in præiudicium viduarum, aut pupillorum? Conseruatores ad certum genus causarum deputatos, præuenire non posse nisi circa causas in eorum commissione designatas. Vtrum Conseruatores diuersarum Religionum possint inter se vti præuentione.

SVMMARIVM.

1 *Conseruatores, inferior à Papa, deputare non potest.*
2 *Conseruatorum definitio explicatur.*
3 *Conseruatores simpliciter deputati non possunt causas præuenire, quando persona contenta in priuilegio agunt; sed dumtaxat quando in ius vocantur.*
4 *Ampliatur vt procedat, etiamsi ageretur de bonis ac membris propriis Regularium, quibus dati sunt Conseruatores.*
5 *Explicatur constitutio circa conseruatorias facta per Gregor. XV. summum Pontificem, ex mente sacræ Congregationis.*
6 *Conseruatores in forma communi sine clausulis amplis & prægnantibus deputati non possunt cogere debitores ad soluendum. Limita, nisi solutionis denegatio manifestam contineret iniuriam, aut violentiam,* numero 7. *Licet alij contra, sed male.*
8 *Conseruator antequam procedat tenetur assumere informationes saltem summarias de qualitate requisita ad fundandam eius iurisdictionem.*
9 *Quilibet iudex in re dubia potestatem habet indagandi vtrum sua sit iurisdictio.*
10 *Hodiernis temporibus litera conseruatoria cum facultatibus & clausulis amplissimis conceduntur.*
11 *Propter clausulas Conseruatoriarum amplissimas, hodie Conseruatores sunt quid medium inter iudices ordinarios & delegatos. Vide inferius,* num. 29.
12 *Facultas Conseruatorum dependet ex tenore literarum deputationis ipsorum: &* num. 15.
13 *Conseruatores Doctorum & scholarium Vniuersitatis Auenionensis habent etiam ius trahendi alios, quando comprehensi in literis sunt actores.*
14 *Per Concilium Tridentinum, non fuit derogatum iuri concesso Conseruatoribus procedendi, quando comprehensi in priuilegio sunt actores, si id in literis concedatur.*
15 *Papa potest omnes causas ad se euocare, & Iudicibus sibi beneuisis illas committere.*
16 *Dispositio textus* in cap. 1. & vlt. de offic. deleg. in 6. *est hodie fere inutilis, propter clausulas amplissimas quibus ei derogari solet.*
17 *Concilium Tridentinum non derogauit Conseruatoriis Vniuersitatum, & Hospitalium actu hospitalitatem exercentium.*
18 *Constitutio Fel. record. Greg. XV. non derogat conseruatoriis Vniuersitatum, nec Religiosorum.*
19 *Explicatur decisio Papiensis relata per Antoninum in materia Conseruatoriarum.*
20 *Conseruatores licet ex constitutionibus Innoc. & Bonif. non possint procedere in causis iudicialem*

sam præuenire, vt coram ipso simul conuentio & reconuentio tractetur. Sanè si de eiusdem generis possessorij reconuentione agatur dum vterque se possidere prætendit, certum est hoc casu reconuentionem admitti. Sed si de petitorio agatur, variæ sunt DD. sententiæ: Aliqui enim existimant, reconuentionem petitorij nollo modo admittendam esse in possessorio, veluti Ricc. *collect.* 112. Postius *de manutent. obseru.* 65. Amendol. *ad Vincent. de Franch. decis.* 193. *num.* 7. ad quod allegatur text. *in cap. finali, de iudic.* & *ibi* Gloss. *in verbo, super proprietate*, qui tamen apud me parum probat: quia loquitur de proprietate proposita per viam reconuentionis post latam sententiam, quo casu non debere admitti reconuentionem, ad effectum ampliandæ iurisdictionis, superius generaliter ostendimus, maximè *num.* 4. Eandem tamen sententiam probat Mastrill. *decis.* 41. Don Matus, *num.* 6. *part.* 1. & multi quos citat Fontanell. *decis.* 344. *num.* 9. veluti Honded. *consil.* 21. à *n.* 6. *vol.* 1. Carol. de Graff. *de effectib. clericat. effect.* 1. *num.* 774. & 775.

Alij vero in contraria sunt sententia, veluti Barbos. *de iure Eccles. vniuerso*, *cap.* 39. §. 2. *num.* 138. & post negotium pro vtraque parte disputatum, pro hac secunda sententia iudicatum fuit apud Fontanell. *dec.* 345. *num.* 8. faciunt notata per Farinac. *de Inquisit. quæst.* 8. *num* 99. vbi disputat vtrum laicos possit reconuenire Clericum coram suo iudice laico coram quo conuenitur, ad effectum ampliandæ iurisdictionis Iudicis laici? & concludit affirmatiuè, exceptis certis casibus, veluti quando agitur de causis spiritualibus, criminalibus, & aliis de quibus per eum.

Quidquid sit, si quis hanc posteriorem sententiam amplecti velit, videlicet esse locum reconuentioni petitorij, in causa possessionis, illa procedere non posset ad affectum, vt simul de petitorio & possessorio cognosceretur, sed tantum ad effectum vt iudex qui in actione esset incompeteos, redderetur competens in reconuentione, iuxta distinctionem per nos approbatam supra *num.* 2. & confirmatam inferius, *num.* 22.

56 Secundo potest quæri de reconuentione in possessorio ordinario retinendæ, seu plenario, si in eo reconueniatur de spolio sirper eadem re? & tunc admittenda est ex Menoch. *remed.* 3. *retinen. num.* 705. Postio *dicta obseruat.* 65. *num.* 2. Abb. *in cap. veniens, de praescript. num.* 3. & 24. Casus supponatur talis. Quidam Abbas pro certis iuribus Episcopalibus, in quorum possessione se esse dicebat, egerat contra Episcopum eum turbantem, interdicto vti possidetis. Ipse autem Episcopus Abbatem reconueniebat, pro iisdem iuribus dicens, quod illis ab ipso Abbate spoliatus erat, & interdictum *vnde vi*, contra Abbatem intentabat. Cum vterque intentionem suam probasset, dubitatum fuit, verum in causâ conuentionis aut reconuentionis ferenda esset sententia. Rota Romana, *in decis.* 9. *de restitutiemb. spoliat. in antiquioribus coram Bisigneto*, nihil resoluit, dicens aliquos tenere pro vtroque ferendam esse sententiam, sed solam executioni demandandam esse quæ in interdicto, *vnde vi*, lata fuit. Alios vero solum in interdicto, *vnde vi*, sententiam, non autem in interdicto, *vti possidetis*, proferendam. Verum pro resolutione plures casus post Abb. loco citato constituendi sunt.

Primo si actor solus probauit intentionem suam, cū requisitis in interdicto retinendæ, reconueniens autem nihil probauit; super sola actione ferenda erit sententia, non autem super reconuentione.

Secundo, si reus solus probat requisita suæ reconuentionis, actor autem suam petitionem non iustificat; sententia super sola reconuentione pronunciabitur.

Tertio, si vterque conetur suam intentionē probare, & prius constet de possessione agentis interdicto *vti possidetis*; interim iste manutenendus est, donec ius fiat super iudicio spoliationis. Non enim vnquam spoliato datur manutentio. Postius *de manutentio obseruat.* 57. *n.* 44. & 45.

Quarto, vbi constat de spolio, quamvis etiam constaret de possessione illius qui intentat manutentionem, quamuis verum sit regulariter possessorem, spolio, aut alio remedio reintegrandæ possessionis conuentum, interim lite pendente manutenendum esse: Ludouis. *decis.* 200. *num.* 4. & 7. Postius *obseruat.* 42. *n.* 112. Hoc tamen verum est antequam constet de spolio, si enim de eo constiterit, ius dici debet super spolio, & spoliatus restituendus est, cum spoliatori quidem manutentio concedatur, hoc tamen verum sit, donec spoliatus doceat de iuribus suis: Cyriac. *controu.* 10. *num.* 10. post Rotam *decis.* 390. *in fine p.* 1. *diuers.* ✝ Et si clarè constet de spoliatione, aut violenta possessione, non est danda manutentio actori remedium retinendæ possessionis intentanti, sed reo qui proposuit reconuentionem, & vim ac violentiam probauit: Postius *obseruat.* 42. *n.* 137. qui plures allegat. 57 58

Quod si agatur de spoliato agente remedio recuperandæ possessionis, & reus reconueniat de alio spolio, erit considerandum vtrum agatur de spolio commisso per illum actorem, an verò spolium factum fuerit à quodam tertio. De spolio quidem commisso per tertium reconuentio non admittitur, nisi tertius ille fieret successerit in ius spoliatoris, *cap. sæpe*, 18. *cum ibi not. de restit. spoliat.* 59

Si ab ipso spoliato agente in reintegrationem, 20 quem reus de alio spolio vult reconuenire, simul iudicandum est de reconuentione spolij, & vltimum spolium in primis est purgandum: DD. & maximè Abb. *in cap. finali, de ord. cognit.* Ludou. *decis.* 485. *num.* 12. ✝ nisi primum spolium esset violentum, aut 21 attentatum, tunc enim, non vltimum, sed primum esset in primis purgandum: Menoch. *remed.* 1. *recup. possess. num.* 383. Aut nisi secundum spolium esset incontinenti factum: Menoch. *ibidem n.* 384. Addunt ad Ludou. *decis.* 485 *numero* 14.

Hoc autem vltimo loco notandum est, quod licet 22 distinctio illa reconuentionis factæ ad ampliandam iurisdictionem, vel ad effectum simultaneæ cognitionis, multis rationibus impugnetur per Merl. *lib.* 2. *controu. forens. c.* 24. tamen ab ea non esse recedendum existimo, quando videlicet agitur de causis quæ celeritatem exigunt, in quibus admittitur quidem reconuentio ad effectum ampliandæ iurisdictionis, non tamen ad fines simultaneæ cognitionis, veluti si agatur de deposito, vel de electione, aut de exequutione obligationis cameralis, & similib. quæ celeriter terminari debent, in quibus non retardatur quidem exequutio, & sic non datur simultanea cognitio, sed tamen finito processu exequutiuo remaneant saluæ actiones, & iura partibus proponenda, & examinanda, terminato prius iudicio celeritatem desiderante, vt bene per Cancer. *part.* 2. *cap.* 15. *n.* 41. & *sequent.* Carol. de Graff. *dict. effect.* 1. *n.* 776. & 777. Barbos. *de iur. Ecclesiast. d. cap.* 39. §. 2. *num.* 136. *in fine* & 137. & *sequentib.* vbi quæstionem hanc explicat cum pluribus ampliationibus, vsque ad *n.* 157. & hoc iam probatum fuit supra *num.* 2. & 3. Nam ratio allata per Cancer. *parte* 2. *cap.* 13. *num.* 41. adhuc videtur

detur subsistere non obstantibus impugnationibus contra illam factis: quia sæpe reconuentio admittitur dumtaxat ad effectum prorogandi iurisdictionem seu illam ampliandi, non autem ad effectum simultanei iudicij, velnti si agatur de deposito, electione, executione obligationis Cameralis, & similibus, quæ celeriter terminari debent, in quibus non retardatur quidem executio; sed illâ factâ, saluæ manent rationes, & iura partis: & sic retentâ distinctione de qua suprà *num. 2. & 3.* ex posteriori sententia superius allatâ *num. 15.* reconuentio petitorij facta in indicio summario non retardat continuationem processus; neque habet vim vnionis causarum, habet tamen vim ampliandi iurisdictionem: & ita loquuntur Carol. de Graff. *dicto effectu 1. num. 776. & 777.* Barbos. *dicto cap. 40. §. 2. num. 138.* Cancer. *dict. cap. 13. num. 43.*

23 Quamuis tamen vera esset illa sententia, in fauorem iurisdictionis indicis laïci per reconuentionem ampliandæ in Clericum, aut in aliis quibuscumque casibus, in quibus Clericus subiicitur cognitioni Iudicis sæcularis, sententiæ executio siue cõtra personam, siue contra bona Clerici, semper fieri debet authoritate Iudicis Ecclesiastici, & ita tenendum est indistinctè, quamuis Fontanel. *dec. 309. & 310.* nonnullas erudite quidem referat rationes & distinctiones; sed nostra resolutio communis est, & verissima, quam pluribus authoritatibus confirmat Barbos. *de iure Ecclef. vniuerf. lib. 1. c. 39. §. 1. num. 136.*

Sed dubitari potest, vtrum actor videns reum velle proponere reconuentionem, ad illam euitandam possit renuntiare liti per eum intentatæ? Resolutio est, quod si reconuentio semel facta fuerit, non potest actor renunciare liti; quia ius iam quæsitum est reo vt reconuenire possit: sed ante propositam reconuentionem, potest sine dubio actor liti renunciare in præiudicium reconuentionis. Cancer. *par. 2. variar. resol. cap. 13. de reconuent. num. 38. & 39.*

Reliqua de hac materia videri possunt apud Barbos. *in d. l. qui prior.* Cancer. *d. cap. 13.* Carleual. *de iudic. tom. 2. tit. 2. disput. 1. de reconuent.* vbi infinitos allegat de materia reconuentionis agentes, Tepat. *tit. 148.* plures etiam citat Barbos. *in cap. 1. de mutu. petit.*

CAPVT LIX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione Conseruatorum Vniuersitatibus, Doctoribus, & scholasticis à summo Pontifice concessorum. Vtrum detur illis præuentio si personæ illis subditæ sint in lite agendo, aut solum defendendo. Et an in omnibus causis in quibus etiam non agitur de manifestis iniuriis aut violentiis. Et vtrum idem in Conseruatoriis Regularium obtineat. Quid hodie post Concilium Tridentinum reuocatum fuerit circa Conseruatorias antiquas. Si plures coniunctim fuerint deputati Conseruatores, vtrum vnus possit alium præuenire, an vero ambo simul procedere teneantur. Quid si concurrant Conseruatores diuersi generis, veluti Regularium cum Conseruatoribus Vniuersitatum studij generalis, vtrum vnus possit aduersus alium vti præuentione. Priuilegium conseruatoriæ, vtrum det præuentionem in præiudicium viduarum, aut pupillorum? Conseruatores ad certum genus causarum deputatos, præuenire non posse nisi circa causas in eorum commissione designatas. Vtrum Conseruatores diuersarum Religionum possint inter se vti præuentione.

SVMMARIVM.

1 *Conseruatores, inferior à Papa, deputare non potest.*
2 *Conseruatorum definitio explicatur.*
3 *Conseruatores simpliciter deputati non possunt causas præuenire, quando personæ contentæ in priuilegio agunt; sed dumtaxat quando in ius vocantur.*
4 *Ampliatur vt procedat, etiamsi ageretur de bonis ac membris propriis Regularium, quibus dati sunt Conseruatores.*
5 *Explicatur constitutio circa conseruatorias facta per Gregor. XV. summum Pontificem, ex mente sacræ Congregationis.*
6 *Conseruatores in forma communi sine clausulis amplis & prægnantibus deputati non possunt cogere debitores ad soluendum. Limita, nisi solutionis denegatio manifestam contineret iniuriam, aut violentiam,* numero 7. *Licet alij contra, sed male.*
8 *Conseruator antequam procedat tenetur assumere informationes saltem summarias de qualitate requisita ad fundandam eius iurisdictionem.*
9 *Quilibet iudex in re dubia potestatem habet indagandi vtrum sua sit iurisdictio.*
10 *Hodiernis temporibus litera conseruatoria cum facultatibus & clausulis amplissimis conceduntur.*
11 *Propter clausulas Conseruatoriarum amplissimas, hodie Conseruatores sunt quid medium inter iudices ordinarios & delegatos. Vide inferius,* num. 29.
12 *Facultas Conseruatorum dependet ex tenore literarum deputationis ipsorum: &* num. 15.
13 *Conseruatores Doctorum & scholarium Vniuersitatis Auenionensis habent etiam ius trahendi alios, quando comprehensi in literis sunt actores.*
14 *Per Concilium Tridentinum, non fuit derogatum iuri concesso Conseruatoribus procedendi, quando comprehensi in priuilegio sunt actores, si id in literis concedatur.*
15 *Papa potest omnes causas ad se euocare, & Iudicibus sibi beneuisis illas committere.*
16 *Dispositio textus* in cap. 1. & vlt. de offic. deleg. in 6. *est hodie fere inutilis, propter clausulas amplissimas quibus ei derogari solet.*
17 *Concilium Tridentinum non derogauit Conseruatoriis Vniuersitatum, & Hospitalium actu hospitalitatem exercentium.*
18 *Constitutio Fel. record. Greg. XV. non derogat conseruatoriis Vniuersitatum, nec Religiosorum.*
19 *Explicatur decisio Papiensis relata per Antoninum in materia Conseruatoriarum.*
20 *Conseruatores licet ex constitutionibus Innoc. & Benif. non possint procedere in causis iudicialem*

Kk indagi

indaginem requirentibus, hoc tamen non procedit quando facultas ista conceditur in literis.

21 *Conseruatoribus data censetur facultas procedendi via iudiciali, quando in literis conceditur potestas cognoscendi de bonis & iuribus personarum in priuilegio comprehensarum.*

22 *Idem dicendum est, si adsit clausula* Contradictores, *&c.*

23 *Conseruatores non possunt subdelegare. Fallit si hoc ipsis in literis sua deputationis concedatur.*

24 *Conseruatores, non tenentur in citationibus inserere copiam sua deputationis.*

25 *Præuentio facta per Conseruatores excedentes modum sua iurisdictionis, nihil operatur, & pro non facta habetur.*

26 *Conseruatores excedentes terminos sua concessionis, puniuntur pœna suspensionis ab officio per annum.*

27 *Conseruatoribus pluribus deputatis, vnus sine alio procedere non potest,* & num. sequenti.

28 *Si plures fuerint Iudices delegati, vnus sine alio de causa cognoscere non potest.*

29 *Conseruatores licet sint deputati ad vniuersitatem causarum, non tamen habent propriam, & radicatam iurisdictionem, sed funguntur officio delegantis.*

30 *Conseruatores sunt Iudices delegati nisi aliud ex tenore literarum colligatur.*

31 *In causis fidei non datur præuentio inter plures Inquisitores deputatos propter specialem fidei fauorem.*

32 *Iudices delegati ad vniuersitatem causarum, sunt ad instar Ordinariorum.*

33 *Pluribus conseruatoribus iurisdictio data in solidum censetur. Sed tamen inter ipsos locus est præuentioni.*

34 *Inter plures Inquisitores & Iudices ordinarios, vel ad vniuersitatem causarum deputatos, quæ sit differentia quoad præuentionem causarum.*

35 *Si plures fuerint Iudices delegati sine clausula,* Quod si non omnes: *vnus sine alio procedere non potest.*

36 *Mortuo vno ex pluribus iudicibus delegatis, expirat alterius iurisdictio, & sententia per solum superstitem lata, nullitate laborat.*

37 *Delegatis cum clausula:* Quod si non omnes, *aut alia simili, quæ sit vis huius clausula, & aliarum similium.*

38 *Inter plures iudices delegatos præfertur ille qui præuenit. Quid si præueniens fuerit impeditus, vtrum alij possint de causa delegata cognoscere, alio non requisito.*

39 *Iurisdictio inter plures eiusdem Conseruatores est præuentiua.*

Inseritur tenor Bullæ Ioannis XXIII. pro Conseruatoria Vniuersitatis studij generalis Aueniouensis.

Vtrum Conseruatores Vniuersitatis habeant iurisdictionem in causis criminalibus. Ibidem fusè explicatur.

40 *Si diuersi fuerint Conseruatores actoris & rei, in pari causa præferendus est Conseruator rei.*

41 *Priuilegiatus si cum priuilegiato concurrat, inuicem conquassantur priuilegia. Fallit si vnum sit potentius alio,* num. 44.

42 *Conseruatores Vniuersitatis Doctorum si concurrant cum Conseruatoribus Religiosorum, non valet præuentio in præiudicium Religiosorum.*

43 *Religiosorum priuilegia quæ facilè conceduntur facilè etiam alijs Regularibus communicantur.*

45 *Doctor non potest viduam aut pupillum inuitos ad suum conseruatorem trahere, non obstante præuentione.*

46 *Conseruator priuatiuè si fuerit deputatus, non potest procurator sine mandato speciali, iurisdictionem alterius prorogare.*

47 *Ad prorogandam iurisdictionem in procuratore mandatum speciale requiritur.*

48 *Conseruator deputatus ad certum genus causarum, non potest cognoscere de causis alterius generis, & separatis à sua commissione.*

49 *Dominus feudi qui ius habet cognoscendi de causis feudalibus, non potest sub eo prætextu de alijs causis cognoscere.*

Quis conseruator debeat præferri si concurrant duo Conseruatores diuersarum Religionum.

IN hac præuentionis materia, multæ sæpius occurrunt difficultates ratione præuentionis Conseruatorum, non solum propter causas ab vno ex pluribus eiusdem personæ, vel diuersarum personarum Conseruatoribus præuenta: sed etiam inter eosdem Conseruatores, & iudices ordinarios partium litigantium. Pro quarum difficultatum elucidatione sequentia præmittenda sunt.

Et primo quidem notandum est, Conseruatores 1
esse quosdam iudices à summo Pontifice nominatos, ad cognoscendum de causis manifestarum iniuriatum, aut aliis, personas in litteris Conseruatoriæ comprehensas concernentibus. Dico *nominatos à summo Pontifice*, quia deputatio Conseruatorum à summi Pontificis potestate dependet, nec inferior à Papa illos deputare potest, *cap. statuimus de offic. iudic. deleg. in 6.* Roderic. *quæst. Regul. 65. artic. 2. tom. 1.*
† dico *nominatos*, quia Conseruatores, non sunt simpliciter delegati, sed quandoque possunt esse ordinarij, vt inferius ostendetur. Dico *manifestarum iniuriarum*, quia regulariter de illis dumtaxat cognoscere possunt, sed tamen in certis casibus habent cognitionem aliarum omnium causarum, personas in priuilegio contentas taogentium, vt mox ostcodetur *numero* 20. 2

Secundo notandum est, quod Conseruatoria duobus modis concedi potest quandoque enim conceditur in forma communi, quandoque vero in forma specifica, & cum clausulis amplissimis.

Quando conseruatoria concessa est in forma 3
communi, tunc Conseruator potest quidem cognoscere & præuenire quando priuilegiati sunt rei; non enim possunt alios trahere ad tribunal suæ Conseruatoriæ; sed dumtaxat ad illud trahuntur personæ priuilegatæ in litteris Pontificiis designatæ, ex regula generali, quod actor debet sequi forum rei, *l. iuris ordinem, & l. in criminali. Cod. de iurisdict. omn. iudic. l. 2. Cod. vbi & apud quem. cap. si Clericus laicum, & cap. cum sit generale, de foro compet.* & ideo si reus esset habitator Comitatus Venaissini, & Conseruator deputatus in forma communi vellet Comitatensem trahere ad suum tribunal, non daretur hoc casu præuentio in præiudicium iudicis habentis iurisdictionem ordinariam intra Comitatum, ratione personæ vel rei suæ iurisdictioni suppositæ; cum conseruatores cognoscere non possint quando comprehensi in priuilegio sunt actores, sed tantum quando sunt rei, & quando trahuntur non quando trahunt, Fusc. *de visitat. lib. 2. cap. 23. numer. 5.* & habetur in Concil. Trident. *sess. 24. cap. 1. de reformat.* & in constitut. Gregor. XV. publicata die 20. Septembris aooi 1621. quæ inseritur apud Tamburin.

de

de iur. Abb.tom.3. disp.17. q.1. in fine. versic. ad hæc statuit, cuius hæc sunt verba.

Ad hæc statuit Sanctitas sua, vt coram ipsis Conseruatoribus Regulares ac persona suprascripta, conueniri quidem aut trahi debeant, sed alios conuenire aut trahere non possint, ita vt memorati Conseruatores, in quibus Regulares & alij actores fuerint, nullam prorsus iurisdictionem habeant, sed in iis tantum in quibus rei extiterint, neque extra ciuitates, seu Diœceses in quibus fuerint deputati contra quoscunque procedere præsumant.

4 Quod etiam fuit declaratum per sacram Congregationem Concilij die 23. Octobris 1623. quam refert Barbosa, *in decis. Apostolic. collect.* 216. *num.* 16. vbi dicitur hoc procedere etiam si ageretur de bonis ac membris proprijs Regularium, qui Conseruatores habent, extra ciuitatem illam existentibus.

5 Et licet per eandem Congregationem dicta Gregorij XV. constitutio fuerit aliqua ratione declarata, tamen Congregatio nihil innouauit in hoc capite, imò præseruauit Conseruatoribus iurisdictionem in casu illationis iniuriarum manifestarum, aut violentiarum personis in Conseruatoria comprehensis illatarum, vt patet ex notatis per Barbos. *d. collect.* 216. *num.* 19. Tamburin. *d. tom.* 3. *disp.* 17. *q.* 3. *in fine.*

6 Itaque communis est Doctorum resolutio, Conseruatores cognoscere, & per consequens præuenire non posse, si agatur de causis ciuilibus per comprehensos in priuilegio intentatis contra debitores vel bonorum suorum detentores, vt ostendit Lezan. *in*
7 *in summ. quæst. regul. part.* 2. *cap.* 10. *n.* 65. † Qui tamen hoc limitat, nisi in solutione debitorum, vel alijs causis ciuilibus adesset manifesta iniuria ex parte debitorum vel detentorum, hoc enim casu dicit in illis causis Conseruatores procedere posse, Fusc. *de visit. d. lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 5.

8 Verum est quidem, quod etiam in causis Ciuilibus iurisdictionem Conseruatoribus competere plures existimarunt, veluti Portel. *in dub. regular. in verbo conseruatores, num.* 7. Emanuel Roderic. *tom.* 1. *quæst. regul.* 65. *art.* 12. Hieronym. Roderic. *in compendio, quæst. regul.* 33. *n.* 12. *&* 22. cum alijs quos citat & sequitur Dian. *resol. moral. p.* 3. *resol.* 10. *vers. Sed contrarium*, & post ipsum Lezan. *d. p.* 2. *c.* 10. *num.* 61. *vers. ratio est.*

Verissimum tamen est, quod Conseruatores in forma communi constituti, non possunt procedere, nec præuenire in præiudicium aliorum tribunalium, nisi agatur de notorijs iniurijs, aut violentijs, & nisi in primis saltem summariè ipsis constet de ista qualitate fundāte eorum iurisdictionem, Tusch. *littera C, concl.* 360. *n.* 3. *& seqq. tom.* 2. de qua tamen qualitate poterit ipsemet Conseruator cognoscere,
9 & probationes recipere. † Cum in re dubia Iudex habeat potestatem indagandi, an sua sit iurisdictio nec ne, *l. si quis ex aliena, ff. de iudicijs, cap. super litteris, iuncta gloss. in verbo nullatenus, de rescriptis.* Mirand. *in manuali Prælator. regul. tom.* 2. *qu.* 47. *art.* 7. *concl.* 1. *in fine, & art.* 8.

10 Sed quando Conseruatores deputati sunt in amplissima forma (prout hodie multas concessas videmus) aliud dicendum est, multa enim hodiè in litteris conseruatoriarum præter ius commune conceduntur, veluti quod Conseruatores habeant ius trahendi reos ad eorum tribunal & alia eiusmodi: vt vt dicit Marchesan. *in tract. de commiss. tom.* 1. *in tit. de signatura gratia diuersa, parte* 2. *cap.* 2. *num.* 407.
11 *pag.* 87. † Propter quas clausulas, Conseruatores non sunt merè delegati; sed quid medium inter Iudicem ordinarium & delegatum, & se habent cum Iudicibus ordinarijs tanquam excedēs & excessum.
† Dependet siquidem Conseruatorum facultas ex 12
tenore litterarum, *cap. recepimus, §. porro, de priuileg.* Barbos. *de offic. Episcopi, parte tertia, cap.* 106. *numero* 52.

Et ideo cum in Conseruatoria per summum Pon- 13
tificem Ioannem XXIII. concessa Vniuersitati Doctoribus & scholaribus studij generalis Auenionensis expresse caueatur, quod Conseruatores deputati procedant contra detentores bonorum, & iurium ad Doctores & scholares pertinentium, aut molestias, seu iniurias super illis inferentes & iactutas, non permittentes illos indebitè molestari, seu damna aut iniurias ijs irrogari, mandetur q; Conseruatoribus, vt ius faciant dictis personis, cum ab aliqua ipsarum fuerint requisiti, super restitutione huiusmodi bonorum, mobilium, immobilium, iurium, redituum, prouentuum & aliorum quorumcunque bonorum, contradictores seu detentores huiusmodi authoritate Apostolica quandocunque & quotiescunque expedierit per censuram Ecclesiasticam compescendo, dando illis facultatem procedendi etiam in iis quæ iudicialem requirunt indaginem, verba illa amplissimā non possunt intelligi quin personæ in priuilegio comprehensæ possint intentare suas actiones coram Conseruatore etiam quando actoris vice funguntur, cum sit impossibile conseruatorem habere facultatem ius dicendi contra detentores & occupatores bonorum & iurium, quin id locum habeat, quando tales detentores in ius vocantur & rei sunt. Non enim possunt compelli bonorum & iurium occupatores, nisi illos reos esse supponamus & propterea in vim conseruatoriæ Doctores, & scholastici Vniuersit. Auen. possunt agere contra eorum debitores, aut bonorum detentores & illos trahere coram suis Conseruatorib. ex notat. per
Monet. *in tract. de conseru. iudicib. c.* 7. *n.* 344. † Vbi ad- 14
uertit hoc etiam procedere in Conseruatorijs concessis ante Concilium Tridentinum, quia clausula non obstantiarum apposita *in cap.* 5. *sess.* 14. *d. Concilij*, non refertur ad prohibitionem trahendi alios ad suos Conseruatores, nec ad vltimum articulum illius capitis quinti, qui incipit *In ciuilibus etiam causis*, sed tantum ad primum articulum in quo non fit mentio de priuilegiatis actoribus aut reis.

Et ideo quamuis in dicto Concilio *sess.* 14. *de reformat. cap.* 5. dicatur quod literæ Conseruatoriæ cum quibuscumque clausulis, & decretis & quorumcunque iudicum deputatione quocunque etiam alio prætextu, aut colore concessæ non suffragentur, ad hoc vt illi, qui in Conseruatoria sunt comprehensi coram suo Episcopo, seu alio superiore ordinario in criminalibus, & mixtis causis accusari & conueniri, aut contra eos inquiri & procedi non possit, aut quominus, si iura aliqua eis ex cessione competierint, super iis liberè valeant apud Iudicem ordinarium conueniri. In ciuilibus etiam causis si ipsi actores extiterint aliquos ad iudicium coram Conseruatoribus trahere non possint. Quibus non dissimilis est constitutio Innocentij IV. *in cap.* 1. *de offic. delegat. in* 6. qua expressè cautum est, Conseruatores de manifestis dumtaxat iniurijs, aut violentijs cognoscere posse, nec ad ea quæ iudicialem exigunt cognitionem suam extendere potestatem; quod etiam constitutum est *in cap. finali, eod. tit. de offic. delegati in* 6.

Tamen quando aliud in litteris deputationis 15
fuit expressum (prout exprimitur in Conseruatoria

Vniuersitatis Auenionensis) tunc tenor litterarum
obseruandus est, provt in proprijs terminis priuile-
giorum eiusdem Vniuersitatis, notauit Francisc.
Marc. *decis. Delphinali* 349. *parte* 1. & probatur per
text. *in d. cap. finali, de offic. deleg. in* 6. in illis verbis,
nisi hec illis competierit ex beneficio litterarum. Et ratio
est, quia supremus Ecclesiæ Præsul causas ad Iudi-
cum tribunalia spectantes euocare potest, & alijs iu-
dicibus sibi beneuisis decidendas committere, *cap.
vt nostrum, de appellat. cap. pastoralis, §. preterea de
offic. deleg. l. iudicium soluitur*, §8. *ff. de iudic.* & fusè
ostendimus suprà, *cap.* 36. *huius secundæ partis*.

16 Et hac ratione non obstat textus *in cap.* 1. *& fina-
li de offic. deleg. in* 6. quia procedit quando agitur de
Conseruatoribus, simpliciter & in forma communi
deputatis. At secus est, si cum amplissimis clausulis.
Quamobrem constitutiones illas dicti capitis pri-
mi & finalis ab Innocent. IV. & Bonifac. VIII.
emanatas, hodiernis temporibus ferè inutiles esse,
propter ampliorem, quæ practicatur, formam; dixit
Salcedo *in praxi criminali Canonica, cap.* 3. *versic. Ve-
rius tamen videtur*, & Rot. Roman. *decis.* 616. *num.* 3.
in fine part. 2. *recent.*

17 Non etiam obstat Concil. Trident. *sess.* 7. *cap.* 14.
quia ibi loquitur dumtaxat de Regularibus extra
Monasteria degentibus, & de causis mercedum, &
miserabilium personarum, & ideo ad alias causas ex-
tendi non debet.

18 Sicuti nec obest idem Concilium *sess.* 24. *cap.* 5.
quia ibi expressè reseruantur conseruatoriæ Vniuer-
sitatum ac studiorum generalium, necnon Colle-
gia Doctorum, seu scholarium & loca regularia,
necnon hospitalia actu hospitalitatem seruantia, ac
Vniuersitatum, Collegiorum, locorum, & hospita-
lium huiusmodi personæ, vt in dicta conciliari con-
stitutione, non comprehendantur; sed exemptæ om-
nino sint & esse intelligantur, quod etiam notauit
Monet. *in dicto tractat. de conseruatorib. iudic. cap.* 7.
num. 377.

19 Constitutio quoque Gregorij XV. reuocatoria
conseruatoriarum, quæ inseritur apud Tamburin.
de iur. Abbat. tom. 3. *disput.* 17. *qu.* 1. & apud Barbos.
de offic. Episcop. partis 3. *allegat.* 106. *n.* 55. non com-
prehendit conseruatorias Vniuersitatum studiorum
generalium: vt aduertit Rot. *dec.* 49. *n.* 15. *p.* 7. *recent.*
sicuti nec etiam comprehendit conseruatorias reli-
giosis concessas: vt notauit Tamburin. *d. disput.* 17.
quæst. 2. *in fine*, referens declarationem Sacræ Con-
gregationis Concilij super hoc factam.

Atque ita intelligenda est decisio apud Antoni-
num Maceraten. *p.* 1. *resol.* 16. & per Campanil. *in di-
uersorio Iuris Canonici, rubr.* 12. *c.* 13. *n.* 14. *& seqq.* vt
procedant in simplici deputatione Conseruatoria,
non autem in ea quæ conceditur cum amplissimia
facultatibus: Emanuel Roderic. *tom.* 1. *quæst. regul.* 65.
art. 12. *versic. quantum ad secundum*, Hieronym. Ro-
deric. *quæst.* 33. *num.* 10.

20 Infertur præterea ex præmissis, quod quamuis in
conseruatorijs communibus non detur facultas pro-
cedendi in iis, quæ iudicialem requirunt indagi-
nem: vt in *dict. cap. finali, de offic. deleg. & c.* 1. *eodem tit.*
Aliud tamen est quando talis facultas in literis con-
cessa reperitur (provt talis facultas continetur in cō-
seruatoria Doctorum Vniuersitatis Auenionensis)
maximè cum derogatione dictæ constitut. Bonifacij
VIII. vt habetur in dicta decisione Rotæ 616. *p.* 2.
21 *recent.* † Idemq; dicendū est, quando vltra iniurias &
violentias manifestas, summus Pontifex concedit
facultatem Conseruatorib. cognoscendi super bonis
& iuribus personarum in priuilegio contentarum,
vt notat Cornens, *consil.* 15. *num.* 3. & maximè *ver-
sic. preterea & fortius*, Rot. *d. decis.* 616. maximè *n.* 4.
part. 2. *recent.*

Censetur etiam Conseruatoribus data facultas 22
iudicialiter procedendi, quando in litteris adest
clausula, *contradictores quoslibet & rebelles per cen-
suram Ecclesiasticam compescendo*, vt dicit Rot. *ea-
dem decis.* 616. *numero quarto*, Barbos. *claus.* 33. *nu-
mero quinto*.

Infertur tertiò, Conseruatores amplam haben- 23
tes facultatem, posse alios subconseruatores deputa-
re, cum iisdem facultatibus cognoscendi sibi con-
cessis, Monet. *de conseruatorib. cap.* 7. *num.* 58. Lezan.
in summa quæst. regul. parte 2. *cap.* 10. *num.* 26. quod
tamen facere non possunt illi, quorum facultas, &
commissio ad hoc se non extendit, *dict. cap.* 1. *& fin.
de offic. deleg. in* 6.

Infertur quarto, quod Conseruatores huiusmodi 24
dum citationem decernunt, non tenentur inserere
copiam suæ commissionis, tum quia sæpius haben-
tur pro iudicibus ordinariis, tum etiam quia posito
quod sint delegati, tamen habent iurisdictionem
fauorabilem & magis priuilegiatam, quam alij sim-
plices Iudices delegati: Gratian. *discept. forens. c.* 170.
num. 18.

Infertur denique ex præmissis, quod præuentio 25
facta per Conseruatores excedentes modum suæ iu-
risdictionis, nihil operatur; cùm tota illorum proces-
sura ratione dicti excessus laboret vitio nullitatis:
Marchesan. *tom.* 1. *tit. de signatura gratiæ diuer-
sa, parte* 1. *cap.* 2. *numero* 409. *fol.* 88. Rota *in Me-
diolanen. rescissionis contractus coram Lancelloto*, apud
eundem, *loco citato, decis.* 46. *numer.* 2. *fol.* 144. & in
Toletana iurisdictionis coram eodem, *ibid. decis.* 45.
num. 2. *pag.* 143. † Imò si Conseruatores, suæ facul- 26
tatis limites excesserint, puniuntur pœna suspensio-
nis ab illo officio per annum, *d. cap. vltim. de offic. de-
leg. in* 6.

Sed alia remanet decidenda quæstio videlicet 27
vtrum pluribus Conseruatoribus in iisdem litteris
deputatis, vnus sine alio procedere possit; cum isti
videantur Iudices Delegati insolidum, quamuis ad
vniuersitatem causarum; adeo vt vnum sine alio
procedere non posse videatur, iuxta doctrinam Bar-
toli, *in l. si vni, alias, Pomponius. ff. de re iud. in l.* 1. *§.
si plures, ff. de exercit. actione*. Felin. *in cap. causam,
num.* 8. & Decius *num.* 9. *&* 10. *de re Iudic.* & de com-
muni testatur Alexand. *in d. l. si vni*, † siquidem De- 28
legatus vnus ex pluribus sine alio procedere non
potest, *d. cap. cum causam matrim. cap. prudentiam, &
cap. penult. de offic. deleg.* & *ibi* notat Abbas. Vnde
vnum Conseruatorem sine alio procedere non posse
censuit Monet. *de conseruat. Iudic. cap.* 7. *num.* 43. al-
legans ad hoc Decium *in d. cap. prudentiam, num.* 13.
dicens huic sententiæ satis adhærere Imolam, *in d.
l. si vni*, aliàs *l. Pomponius. ff. de re iudic.* Abb. *in cap.
causam, num.* 7. *& in cap. prudentiam, numer.* 13. *& in
cap. finali, n.* 18. *&* 19. *de re iudic.* Apostill. ad Felin.
in d. cap. causam, n. 8. *de re iudic.* & hoc probat duo-
bus fundamentis, † Primo, quia licet Conseruatores 29
sint delegati ad Vniuersitatem causarum, tamen
non habent propriam & radicatam iurisdictionem,
sed funguntur officio delegantis, *l.* 1. *ff. de offic. eius
cui mandat. est iurisdict. cap. sanè* 11. *de offic. delegat.* &
sic qualescunque Iudices sint censendi, possunt
habere exercitium iurisdictionis pro parte, cum fun-
gantur omnes vice vnius, dictósque Conseruatores
esse Delegatos tenet Barbos. *de Episcop. part.* 3. *alle-* 30
gat. 106. *num.* 2. Lezan. *in summ. quæst. Regul. par.* 2.
cap. 10. *n.* 1. Quod verum est, nisi Iudices ordinarij
in

in litteris suæ deputationis nominentur, aut alia adsint verba, iurisdictionem ordinariam inferentia; vt dicit Barbos. *de Episcop. part. 3. d. allegat. 116. n. 2.* Lezan. *dicto cap. 10. num. 25.*

31 Secundo probat opinionẽ prædictam per text. *in c. vt officium, de hæreticis in 6.* vbi speciale est fauore fidei, vt vnus ex pluribus Inquisitoribus deputatis procedat sine alio simul deputato, ergo cessante speciali fidei fauore contrarium statuendum videtur, nempè vt vnus sine alio procedere nequeat.

Verior tamen & receptior est sententia, pluribus simpliciter datis Conseruatoribus, quemlibet censeri
32 datum insolidum; esto quod essent delegati, † quia illorum deputatio facta est ad vniuersitatem causarum, vnde æquiparantur in hoc Ordinariis: & de hac communi sententia testatur Bartol. *in d. l. si vni. alias Pomponius, de re iudic.* sequitur idem Bartol. *in l. 1. §. si plures, ff. de exercit. actione,* Felin. *in d. c. causam, n. 8.* Dec. *num. 9. & 10.* & de communi testatur etiam Alexand. *in d. l. si vni.* licet Abb. *in d. cap. causam,* tenuerit contrarium, & malè, secundum eum, Marant.
33 *in spec. parte 4. distinct. 5. num. 31. in fine.* † Illis igitur conseruatoribus datur iurisdictio insolidum, *l. 1. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* ita tamen vt inter eos sit locus præuentioni, Menoch. *lib. 2. præsumpt. 18. num. 8.* Vant. *de nullit. ex defect. iurisdict. ordinaria, numer. 178.* & hoc probat text. *in dict. l. 1. §. si plures ff. de exercit. actione.* Et ex his satisfactum est primæ obiectioni superius propositæ.

34 Quod vero secundo loco dicitur, speciale esse in causis fidei vt Inquisitor vnus ex pluribus procedere possit, non obstat communi sententiæ: quia specialitas non consistit in eo vt singulis Inquisitoribus competat iurisdictio insolidum, cum hoc locum etiam habeat in aliis Iudicibus ordinariis, vt ostendimus suprà, *hac parte 2. cap. 1. num. 67.* Sed in eo consistit specialitas, quod fauore fidei non datur præuentio inter plures Inquisitores, & quod vnus cœpit, alius prosequi potest, quod tamen locum non habet in aliis Iudicibus, quia regulariter inter eos locus est præuentioni, iuxta ea quæ per nos explicata sunt, dum ageremus de pluribus vicariis, *dict. c. 1. num. 67. & sequentibus.* & de pluribus Inquisitoribus supra, *cap. 10. num. 1. & 2. hac ead. p. 1.*

35 Differentia igitur est inter Inquisitores & Iudices ordinarios ac delegatos, quia inter plures Inquisitores non datur præuentio, quæ tamen datur inter plures ordinarios eo modo quo explicauimus, *d. c. 1. num. 67. & sequentibus*: At vero quoad delegatos, si plures insolidum sine clausula, *quod si non omnes,* aut simili, fuerint deputati vnus sine alio procedere non potest, *dicto cap. causam matrimonij, de offic. delegat.*
36 † Quod adeo verũ est, vt vno delegatorum mortuo sententia à solo superstite lata, sit nulla, *cap. vno de-*
37 *legatorum penultimo eod. tit. de offic. delegat.* † Sed si fuerint delegati cum clausula, *quod si non omnes, &c.* vel cum clausula, *vt omnes aut duo, aut vnus eorum, &c.* potest vnus sine alio de causa cognoscere; cum hac tamen differentia, quod si adsit clausula, *quod si omnes, &c.* vel *quod si ambo, &c.* tunc etiam si plures præuenerint insimul procedẽdo; tamen vno aut pluribus impeditis, alius, vel alij procedere possunt, sed si adsit clausula, *vt omnes, aut duo, aut vnus ipsorũ, &c.* tunc ab ipso initio cuilibet data est iurisdictio, & iu-
38 risdictionis exercitium, Men. *lib. 2. præsumpt. 18. n. 35.* † adeo vt vno ex delegatis præueniente, alij non nisi in eius defectum admittantur, *cap. cum plures, 8. &* ibi Gloss. *de offic. deleg. in 6.* ipso vero non impedito, ille solus qui præuenit de causa cognoscere possit, etiam aliis non requisitis: vt probatur per verbum *liberè, in dicto cap. si plures,* Barbos. *dict. claus. 125. per totam,* Marant. *in specul. p. 4. dist. 5. n. 31.*

Vnde firma remanet conclusio, datis pluribus Con- 39
seruatoribus simpliciter, quemlibet insolidum deputatum censeri, & locum inter eos esse præuentioni, præsertim si dati fuerunt cum clausula, *& quemlibet ipsorum,* quia iurisdictio tunc inter ipsos est præuentiua, Menoch. *dicta præsumpt. 18. n. 8.* & Barb. *d. claus. 125. n. 1.*

Et prædicta omnia decidi non possunt nisi viso tenore litterarum deputationis Conseruatorum, in quibus non rarò datur facultas vni ex pluribus prosequendi, quod ab alio inchoatum est, prout in litteris deputationis Conseruatorũ Vniuersitatis, & Doctorum Auenionensium, plenius continetur, ita vt quod vnus ex pluribus præuenit, alius prosequi, & continuare possit; quamvis præueniens nullo fuerit impedimento detentus, vt sequitur in dicta bulla, cuius tenorem hic inserendum diximus, vt pateat veritas eorum quæ suprà diximus, & videant qui tales litteras obtinere desiderant, sub qua forma concipi debeant. Tenor autem litterarum talis est.

IOannes Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati Monasterij Sancti Andreæ propè Auenionem, & Præposito maiori ac Decano Sancti Petri Auenionensis Ecclesiarum salutem & Apostolicam benedictionem. Quasi lignum vitæ in paradiso Dei: & quasi lucerna fulgens in domo Domini; sic studij, quod viget in ciuitate nostra Auenionensi disciplina refulget: hoc quippe velut facunda eruditionis parens, ad irrigandum sterilis Orbis faciem fluminis de fontibus sapientiæ Saluatoris, cum impetu foris mittens, vbique terrarum, Dei lætificat ciuitatem, & in refrigerium animarum sitis flagrantium Iustitiæ aquas diuidit publicè in plateis, vbi dat Dominus sponsæ suæ & sapientiam ac linguam iustitia eloquiis eruditam, cui resistere nequit aduersitas improborum, quibus in arcanis nostræ mentis sæpius recensitis merito inducimur, vt ea quæ dilecti filij Primicerius, Magistri, Doctores Licentiati Baccalaurei, & scholares Vniuersitatis studij Auenionensis, à nobis rationabiliter postulant, eis liberaliter concedamus. Sanè prædictorum Primicerij, Magistrorum, Doctorum, Licentiatorum, Baccalaureorum, scholarium & Vniuersitatis conquestione percepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi aliique Ecclesiarum Prælati, & Clerici, ac Ecclesiasticæ personæ, tam Religiosæ quam sæculares, nec non Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiliores, Milites & laici, communia, Ciuitatum, Vniuersitatis, Oppidorum, Castrorum, Villarum, & aliorum locorum, & aliæ singulares personæ, Ciuitatum & Diœcesum, & aliarum partium diuersarum, occuparunt & occupari fecerunt castra, villas, & alia loca, terras, domos, possessiones, iura, & iurisdictiones, necnon fructus, census, reditus, & prouentus ipsorum Primicerij, Magistrorum, Doctorum, Licentiatorum, Baccalaureorum, & scholarium & Vniuersitatis, & nonnulla alia bona mobilia & immobilia, spiritualia, & temporalia ad Primicerium, Magistros Doctores Licentiatos, Baccalaureos, scholares, & Vniuersitatẽ prædictos communiter vel diuisim, spectantia, & ea detinent indebitè occupata, seu ea detinentibus præbent auxilium, consilium, vel fauorem; Nonnulla etiam aliæ personæ, Ciuitatum, & Diœcesum ac partium prædictarum, quæ nomen Domini in vanum recipere non formidant, eisdem Primicerio, Magistris, Doctoribus, Licentiatis, Baccalaureis, scholaribus, & Vniuersitati, super prædictis, castris, villis, & locis aliis terris, domibus, possessionibus, iuribus, & iurisdictionibus, fructibus, censibus, redditibus, & prouentibus communem & quibusdam

aliis bonis mobilibus & immobilibus, spiritualibus & temporalibus, & aliis rebus ad eosdem Primicerium, Magistros, Doctores, Licentiatos, Baccalaureos scholares, & Vniuersitatem coniunctim, vel diuisim, spectantibus, multiplices molestias, & iniurias inferũt, & iacturas. Quare dicti Primicerius, Magistri, Doctores, Licentiati, Baccalaurei, scholares, & Vniuersitas nobis humiliter supplicarunt, vt cum ipsis valdè reddatur difficile pro singulis querelis ad sedem Apostolicam habere recursum, prouidere ipsis super hoc paterna diligentia curaremus. Nos igitur aduersus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, & iniuriatores huiusmodi, illo volentes eisdem Primicerio, Magistris Doctoribus, Licentiatis, Baccalaureis, scholaribus, & Vniuersitati remedio subuenire, per quod ipsorum compescatur temeritas, & aliis aditus committendi similia præcludatur, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrum, per vos vel alium seu alios, etiam si sint extra loca in quibus deputati estis, Conseruatores & Iudices præfati, Primicerio, Magistris, Doctoribus, Licentiatis, Baccalaureis, & scholaribus, & Vniuersitati efficacis defensionis præsidio assistentes, non permittatis eosdem super his, & quibuslibet aliis bonis, & iuribus ad Primicerium, Magistros, Doctores, Licentiatos, Baccalaureos, & scholares ac Vniuersitatem prædictos spectantibus, ab eisdem vel quibusuis aliis quacumque dignitate etiam Pontificali, priuilegio, statuto, vel quavis exemptione prædicta, indebitè molestari, vel eis grauamina seu damna, vel iniurias irrogari, facturi, dictis Primicerio, Magistris, Doctoribus, Licentiatis, Baccalaureis, scholaribus, & Vniuersitati, cum ab eis vel procuratoribus suis, aut eorum aliquo fueritis requisiti, de prædictis, & aliis per personis quibuslibet super restitutione huiusmodi Castrorum, Villarum, Terrarum, & aliorum locorum, iurisdictionum, iurium & bonorum, mobilium, & immobilium, redituum quoque, & prouentuum, & aliorum quorumcunque bonorum, nec non de quibuslibet molestiis, iniuriis, atque dãnis, præsentibus, & futuris, in illis quæ iudicialem requirunt indaginem summariè, & de plano sine strepitu & figura Iudicij, in aliis vero prove qualitas eorum exegerit iustitiæ complementum. Occupatores seu detentatores, præsumptores, molestatores, & iniuriatores huiusmodi, nec non contradictores quoslibet & rebelles cuiuscunque dignitatis, status & ordinis vel conditionis extiterint quandocunque, vel quotiescunque expedierit auctoritate Apostolica per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij sæcularis, non obstantibus tam Fel. rec. Bonif. Papæ VIII. prædecessoris nostri in quibus cauetur ne aliquis extra suam Ciuitatem & Diœcesim nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietam à fine suæ Diœcesis ad Iudicium euocetur, seu ne Iudices & conseruatores à sede deputati prædicta, extra Ciuitatem, & Diœcesim in quibus deputati fuerunt, contra quoscunque procedere, siue alij, vel aliis vices suas committere, aut aliquos vltra vnã dietam à fine Diœcesis eorundẽ trahere præsumant, & de duabus dietis in Concilio generali, dummodo aliquis auctoritate præsentium vltra quatuor dietas à fine suæ Diœcesis non trahatur, seu quod de aliis quam de manifestis iniuriis & violentiis & aliis quæ Iudicialem requirunt indaginem, pœnis in eos, si secus egerint, & in id procurantes adiectis, Conseruatores se nullatenus intromittant; quam aliis quibuscunque constitutionibus à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus tam de Iudicibus delegatis & conseruatoribus, quam personis vltra certum numerum ad Iudicium non vocandis, aut aliis editis, quæ nostra possint in hac parte Iurisdictioni, aut potestati eiusque libero exercitio quomodolibet obuiare, seu si aliquibus communiter, vel diuisim à dicta sit sede indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, seu extra loca ad Iudicium euocari non possint, per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi & eorum personis, locis, & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel speciali cuiuscunque tenoris existat, & per quam præsentibus non expressam vel totaliter non insertam nostræ iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis. Cæterum volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus, quodque à die præsentium licitum sit vobis, & vnicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis cœptis, & non cœptis, præsentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia & singula coram vobis cœpta fuissent, & Iurisdictio vestra, & cuiuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimè extitisset, constitutione prædicta super conseruatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obstante, præsentibus in perpetuum valituris. Datum apud Sanctum Antonium extra muros Florentiæ Octauo Idus Septembris Pontificatus nostri anno quarto. D. de Monte P. de Pistorio.

1 VErum quia per dictam Bullam non fuerat declaratum vtrum iurisdictio Conseruatorum extendenda esset ad causas criminales, ideo cum de hoc nuper ageretur, Per-Illustris Dominus Ioannes Baptista de Tonduti, Dominus & Torpacha loci de Blauuac, Frater meus dilectissimus qui pro Vniuersitate scribebat, multa allegabat quæ hic breuiter referre non erit extra propositum. Dicebat enim quæstionem hanc duobus modis tractari posse. Primo quidem secundum terminos iuris communis. Secundo iuxta dictæ Vniuersitatis priuilegia in Pontificiis constitutionibus fundata.

2 Et quidẽ in terminis iuris cõmunis, rem non carere dubio fatebatur, & rationum atque auctoritatum pugnam pro vtraque parte exiguam non esse. Quia licet verum sit, scholares, de iure, quatuor habere Iudices, nempè Episcopum, Rectorem quoque Vniuersitatis, Doctorem suum, & Ordinarium loci seu Ciuitatis Iudicem; DD. *in Authent. habita, C. ne fil. pro patre*, & nominatim Bart. *num.* 5. Bald. *num.* 16. *&* 32. Aufrer. *ad decis. Capell. Tholos.* 169. Rebuff. *de priuileg. scholar. priuileg.* 152. Horat. Luc. *priuileg.* 45. Tamen vtrum iurisdictio illa ad causaa criminalea extendatur, non omnino constat. Nam quod iurisdictio causas criminales hoc casu non comprehendat, plurimis rationibus tuetur Hieron. Buccat. *in tract. de differ. inter causas ciuiles & crimin. differ.* 128. quas hic referre superfluum esset. Eandémque sententiam sequitur Ioann. Sichard. *in dicta Authent. habita, numero* 21. Quia reatus omne priuilegium extinguit. Et Addit. *ad decis. Coler.* 296. vbi ad hoc citat Petrum Heigium, *libr.* 2. *q.* 11. *num.* 7. *&* 14. Nam licet studentes gaudeant priuilegio miserabilium personarum, teste Nouar. *in tract. de priuileg. miserab. person. priuil.* 42. *num.* 4. *& priuilegio* 93. *num.* 5. ita tamen, vt facta semel fori electione, regulariter variare non possint, Rebuff. *de priuileg. Scholasstic. priuil.* 153. Tamen priuilegium electionis fori, & variationis

non competit illis in causis criminalibus ex veriori sententia, quam comprobat Nauar. *in praxi variar. & elect. fori. sect. 2. quaestion. 2. numero 5. & sequentibus.* Et ex his videtur quod priuilegium *dicta Authent. habita*, non habeat locum in causis criminalibus, saltem dum agitur de delictis atrocibus, veluti de homicidio, vt dicit Sichard. *loco citato, d. n. 21.*

Sed tamen pro scholasticis facit doctrina Rebuffi *in dicto tractat. priuil. 157.* vbi dicit quod si statutum alicuius ciuitatis, simpliciter dicat quod scholares non possint conueniri coram alio Iudice quam coram Rectore, intelligi debet vt procedat tam in causis ciuilibus quam criminalibus. Quod probatur ex illa generali regula, quam afferunt Bartol. Rebuff. & Ioann. de Platea, *in leg. ex eo penult. Cod. de agentibus in reb. libro* 12. quod multo magis iurisdictionis priuilegium pro causis criminalibus concessum videri debet. Et pro scholasticis est authoritas Gloss. *in dicta Authent. habita. in verbo, si litem.* Et in eadem sententia post varias opiniones relatas residet Bolognin. *in repet. eiusdem Authentica Habita, n.* 213. dicens nihil obstare quod aliter apud Bononienses iudicetur: quia hoc factum fuit propter renunciationem ibidem factam per scholares, qui eo tempore erant decem mille, maximo vigente bello inter Etruscos & Lombardos, pro quo extinguendo necesse fuit pro bono publico confugere ad remedia extraordinaria, & scholares ordinariæ Potestatis iurisdictioni in criminalibus causis subiicere, vt dicunt Cyn. Bald. Odoffred. Alberic. & alij. *in dicta Auth.* Gilhausens. *in tract. de mero & mixto imper. cap. 1. numero* 517. Schradet. *de feud. parte 10. sect. prim. numero* 11. vbi de veriori & communi sententia testatur. Horat. Luc. *de scholari. priuil. 66.* Immo Albericus testatur scholares Bononienses aduersus hanc renunciationem fuisse restitutos. Dictamque renunciationem non posse nocere aliis Vniuersitatibus, imo si collegialiter facta non fuerit, nec ipsis scholaribus Bononiensibus successoribus, censuit Bolognin. *d. loco*, *n.* 215.

Verum quiquid in hoc opinionum conflictu secundum iuris communis terminos statuendum sit, negari non potest quin ex priuilegio, vel consuetudine in multis Vniuersitatibus iurisdictio fundata, *in dicta Authent. habita*, causas criminales comprehendat: vt aduertit Sichard. *ibid. n.* 22. ita seruari dicens in Tubingensi Vniuersitate. Et de Academia Lipsensi testatur Add. *ad dictam decis. Coleri.* 296. Quod etiam in Vniuersitate hac Auenionensi sæpius vidimus obseruatum: dictáque obseruauantia fundatur in priuilegiis & constitutionib. Apostolicis ad fauorem eiusdem Vniuersitatis factis & cõcessis. Nam Sixtus IV. Sanctæ memor. Pontifex maximus per Bullam sub 15. Kalend. Septembris ann. 1479. Pontificatus sui anno 8. inter diuersa priuilegia hoc eidem Vniuersitati concessit tenoris sequentis. *fol. 22. Bullarij dicta Vniuersitatis.* Dum accedente considerationis indagine. *Et infrà.*

Statuimus perpetuo & ordinamus, quod nullus Doctor, Magister, siue scholaris, aut quauis alia persona dictæ Vniuersitatis, ratione cuiuscunq; causa, ciuilis vel criminalis, *beneficialis, aut rei de qua agitur, vbicunque ineatur contractus, committatur delictum, aut res ipsa consistat, per quemcunque Iudicem ordinarium vel delegatum, seu Conseruatores per Nos prædecessorésque nostros Romanos Pontifices, incolis & habitatoribus Comitatus Venaissini pro priuilegiis dicti Comitatus conseruandis; quibus, motu, scientia & authoritate prædictis expressè quantum ad Vniuersitatem prædictam derogamus, aut alium quemcunque commissarium, etiam authoritate præfatæ Sedis deputatum, aut alia quavis ordinaria, sine Apostolica auctoritate, extra ciuitatem prædictam ad Iudicium trahi non possit neque debeat. Decernentes nullius roboris sententias, &c.*

Quod eodem modo ordinatum & concessum fuit per S. M. Ioan. XXIII. Octauo idus Septembris, Pontificatus sui ann. 4. vt *in dicto Bullario fol.* 10. vbi ad maiorem prædictorum confirmationem dicitur in fauorem studentium; Quod ratione delicti extra ciuitatem non cogantur, litigare, &c. Postea subiiciuntur verba sequentia.

Dum tamen Conseruatores dicti studij in dicta ciuitate iustitiam ministrare procurent, &c.

Ex quibus clarè constrat Conseruatoribus Vniuersitatis Auenionensis iurisdictionem non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus competere, propter expressa verba priuilegij.

Dictaque priuilegia fuerunt in forma specifica confirmata per Innocent. VIII. per Bullam insertam in dicto Bullario Vniuersitatis *fol.* 18. *verso*, sub datum Romæ anno 1488. Pridiè idus Decembr. Pontificatus anno 5.

Verum autem hæc iurisdictio Conseruatoribus 40
competat tam agendo quam defendendo, conclusum fuit superius pro affirmatiua: vt probatum fuit, *num.* 13.

Verum vltra præmissa continuando materiam præeminentiæ Conseruatorum, dubitatur quid dicendum sit, si actor & reus diuersos habeant Conseruatores, & vnus præuenit, verum alius possit petere se remitti ad suum diuersum Conseruatorem. Regula generalis est, reum coram suo Conseruatore tali casu debere conueniri, quia quando priuilegiatus concurrit cum alio priuilegiato, priuilegia conquassantur: ergo cessante priuilegio actoris, potior erit causa rei, Monet. *de Conseruat. cap. 7. num.* 345.
† de qua materia concursus diuersorum priuilegio- 41
rum habetur *in l. verum, §. penult. & finali, ff. de minorib. l. finali, ff. ex quibus causis maiores, & in §. & hoc præsenti, Authent. de Sanctissim. Episcop.* Sfort. Odd. *de restitut. in integr. quæst. 18. artic. 4.*

Si tamen concurrant Conseruatores Vniuersita- 42
tum cum Conseruatoribus Religiosorum, veluti si Doctor curet citari Conuentum, aut personam Religiosam, tenetur litigare coram Conseruatore Monasterij, seu Conuentus, aut domus regularis, vt inter cæteras constitutiones probatur ex Bulla Clement. VII. concessa Ordini Minimorum, de qua Hieron. Roderic. *d. q. reg. 33. n.* 16. † Quod priuilegium com- 43
municatur omnibus aliis Ordinibus, quia priuilegia huiusmodi quæ de facili conceduntur, facilè etiam aliis communia fiunt: Barbos. *in decisionibus Apostolicis cap.* 216. *num.* 11. *& in tractat. de Episcop. dict. allegation.* 106. *numero* 7. & ita vt suprà concludit etiam Emanuël Roderic. *tom.* 1 *quæstion. regul. quæst. 65. art.* 12. Mirand. *in Manual. Prælator. regul. part. 2. q. 47. art.* 12. Aduertendum tamen quod priuilegium Vniuersitatis Auenionensis etiam Regulares comprehendit.

Neque obstat quod dictum est, priuilegia con- 44
quassari, quando vnus priuilegiatos concurrit cum alio: quia illud verum est quando priuilegia sunt æqualia: si enim vnum sit potentius alio, præualet illud quod est fortius, vt in terminis fori docet Nouat. *in praxi variat. & elect. fori part. 2. q. 21. per totam.* vbi fusè de materia. Vnde cum priuilegium Religiosorum sit potentius, concludendum est illud præualere, nisi obstent verba priuilegij, Vniuersitatis.

Infertur ex præmissis, quod eadem ratione si 45
Doctor, aut scholaris, curauerit citari pupillum, aut

viduam

viduam coram vno ex suis Conseruatoribus, quamvis causa fuerit coram illo præuenta, poterit tamen vidua, vel pupillus opponere præuentionem sibi nō nocere, & ea non obstante causam remitti ad Iudicē competentem ab ipso pupillo, aut vidua eligendum: iuxta text. *in l. vnica, C. quando Imperator inter pupillum & viduam,* quia priuilegium huiusmodi personarum potentius est priuilegio conseruatoriæ Vniuersitatum, vt tenet Bald. *in authent. habita, num. 33. Cod. ne filius pro patre.* Bolognin. *ibid. n. 228.* Trentacinq. *lib. 1. variar. resolut. tit. de rescript. resolut. 1. num. 7. versic. hinc infertur;* Et in terminis quod Conseruator præuenire, & cognoscere non possit, Immo careat omnino iurisdictione in causis miserabilium personarum, tenet Ferrer. ad Guid. Pap. *decis. 18. vers. sanè in causis.* & Sychard. *in dicta authent. habita,* loco citato.

46 Hoc vltimo loco notandum est, quod si Conseruator alicui datus fuerit limitatè, & priuatiuè (quod cognoscitur ex verbis priuilegij) non potest alius Iudex causas præuenire in præiudicium talis Conseruatoris, quamvis procurator comparuisset, & in alterius iurisdictionem consensisset, si talis procu-
47 rator non habuerit speciale mandatum. † Quod requiritur omnino dum agitur de proroganda iurisdictione: Mohedan. *decis. 3. num. 3. de appellat.* Honded. *cons. 21. num. 25. vol. 1.* Barz. *dec. Bonon. 154. num. 20.* & alij quos refert & sequitur Cyriac. *controuers. 382. num. 27.* Imò videtur *num. 35.* generaliter concludere, non posse alium Iudicem præuenire in præiudicium iurisdictionis Conseruatori priuatiuè concessæ: sed hoc dependet ex verbis, & tenore priuilegij, vt superiùs ostendimus.

48 Si tamen Conseruator datus fuisset ad certum genus causarum, veluti ad rem annonariam, aut ad negotia mercantilia, vel quid simile, non posset talis Conseruator causas præuenire vigore suæ iurisdictionis, si ageretur de alijs rebus, & iuribus diuersis.
49 † Sicut alias diximus de Domino feudi qui licet habeat iurisdictionem, & iudicare debeat in causa feudi, non tamen habet in alijs causis à feudo diuersis & separatis, vt fusè probauimus *parte 1. huius tractatus cap. 14. num. 6.* Cyriac. *controuers. 321. per totam.* Et facit ad propositum text. *in l. penult. §. finali,* ibi, *quia ratio hæreditaria est, & sic simplex debitum: ff. de ritu nupt.* & in specie tradit Bald. *in l. finali sub num. 4. versic. Secundo quæro, Cod. de iurisdict. omn. Iudic.* & *ibidem* Salicet. *num. 4. vers. ex illa glossa,* & notat Angel. *cons. 6. num. 2. versic. cum ergo ex forma statuti.*

Verùm circa præuentionem Conseruatorum, dubitari potest, quid dicendum sit quando Religiosi diuersorum Ordinum sibi inuicem iniurias inferunt, & singuli ad suos Conseruatores recurrunt? Respondetur inter ipsos locum esse præuentioni, ita vt ille solus procedat qui prior citauit. Et si conuenire non possint, nominandi erunt Arbitri, qui hanc controuersiam decidant: vt probat Laurent. de Peyrin. *in addit. ad constit. Gregorij XV. cap. 11. num. 15. fol. mihi 370.*

CAPVT LX.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Iudicem requirentem & requisitum, qui denegare potest executionem literarum requisitoriarum si partes comparuerint in præiudicium litis præuentæ coram ipso Iudice requisito, & inhibitionum de comparendo coram alio Iudice partibus factarum. Quid si Iudex requirens præuenerit, & executionem per sententiam laxauerit super bonis alieni territorij: Et vtrum debeat præcedere excussio bonorum sitorum in territorio Iudicis requirentis? Et quando Iudex requirens præuenit in cognitione aliquarum exceptionum coram ipso propositarum, vtrum Iudex requisitus possit illas in dubium reuocare, & de quibus exceptionibus cognoscere possit. Iudex laicus requisitus ab Inquisitore nullam habet causæ cognitionem.

SVMMARIVM.

1 *Iudex requisitus regulariter non potest cognoscere de meritis causæ, sed si aliqua emergat difficultas, debet partes remittere ad Iudicem requirentem, & interim suspendere executionem.*

2 *Si sententia Iudicis requirentis contineat notoriam iniquitatem, Iudex requisitus non debet concedere executionem, cum talis nullitas non suspendat, sed perimat negotium.*

3 *Si agatur de iniustitia latente Iudex requisitus de ea non cognoscit quando Iudex requirens esset maior Iudice requisito.*

4 *Iudex laicus requisitus ab Ecclesiastico non cognoscit de iniustitia, sed tenetur causam remittere ad Ecclesiasticum.*

5 *Si Iudex requirens præuenerit super cognitione exceptionis, illamque reiecerit, non potest retardari executio per Iudicem requisitum.*

6 *Ampliatur vt procedat etiam si talis exceptio sit de notoria nullitate vel iniustitia, quia verum est, executionem concedendam esse per Iudicem requisitum hoc casu.*

7 *Si tamen Iudex requisitus arbitretur illam exceptionem esse notoriam ex iisdem actis potest retardare executionem, seu illam denegare.*

8 *Notoria iniustitia dicitur quæ resultat ex eisdem actis & nullam dubitationem admittit.*

9 *Iudex requisitus quamvis super exceptionis cognitione non fuerit per requirentem præuentus non tenetur de exceptione iniustitiæ cognoscere, sed hoc ex eius arbitrio & voluntate dependet, vtrum cognoscere velit, necne.*

10 *Iudex requisitus non grauat partem si velit, aut nolit de exceptione proposita cognoscere, & ideo à concessa, vel denegata cognitione non licet appellare.*

Iudex sæcularis cuius Brachio Inquisitor remisit delinquentem non potest prætendere aliquam causæ cognitionem.

11 *Ampliatur vt procedat etiam si allegaretur notoria iniustitia Iudicis requirentis: quod tamen in dubium reuocatur.*

12 *Remedium litterarum requisitoriarum est subsidiarium, & ideo non possunt illæ litteræ concedi, nisi quando Iudex requirens non reperit bona in suo territorio, super quibus sententiam suam executioni demandare possit.*

13 *Iudex*

13 *Iudex potest decernere in sua sententia executionem immo & immissionem super bonis constitutis in aliena Monarchia non tamen deuenire ad executionem facti.*

14 *Si Iudex requirens habeat bona in suo territorio & laxet seu petat executionem in bonis alterius territorij, grauat quidem partes sed propterea executio non est nulla.*

15 *Quando excessus executionis procedit à iudice requirente, appellatio vel recursus non debet interponi ad superiorem requisiti, sed ad superiorem requirentis.*

16 *Quando causa est preuenta & retenta per Iudicem requisitum, & facta inhibitiones partibus de comparendo coram alio Iudice, deneganda omnino est executio requisitioni Iudicis preuenti, procedentis in spretum preuentionis & inhibitionum factarum auctoritate Iudicis requisiti.*

17 *Exceptiones qua directè non impugnant sententiam possunt opponi coram Iudice requisito.*

18 *Tales autem sunt exceptiones ne quis conueniatur vltra quam facere potest. Aut si compareant tertij oppositores,* num. 19. *Vel si Iudex requirens iudicauerit iuxta statuta, vel consuetudines sui loci, qua non obseruantur in loco Iudicis requisiti,* numero 20.

21 *Preuentio non suffragatur Iudici requirenti, si requisitus nullam habeat iurisdictionem in eum, contra quem petitur executio, nec ratione domicilij, nec originis, vel bonorum.*

MVLTÆ contingere possunt quæstiones in hac præuentionis materia occasione litterarum requisitoriarum, quæ ab vno Iudice conceduntur, vt in alia iurisdictione, vel Monarchia concedatur executio sententiæ per Iudicem requirentem prolatæ.

Inter cæteras autem difficultates hæc nuper in medium adducta fuit. Videlicet cùm lis inter duos mercatores in Patria Pedemontium, coram illius Monarchiæ Iudicibus tractaretur, creditor suum in ciuitate Lugdunensi reperiens debitorem, ipsum auctoritate Conseruatoris nundinarum Lugdunens. in præiudiciũ præuentionis, & litis in patria Pedemontana pendentis, & in eadem iudicialiter retentæ, carcerari curauit, donec cautionem præstaret idoneam de stando iuri, & iudicatum soluendo. Quamobrem mercator ille, vt se à carceribus eximeret, coactus fuit coram illo Iudice Lugdunensi comparere, à quo condemnatus fuit ad solutionem summæ principalis & interesse, nec non ad expensas: cuius sententiæ cum in patria Pedemontium executio peteretur vigore litterarum Iudicis Lugdunensis; Responsum fuit executionem denegandam, cum dicta sententia Lugdunensis, vti facta per Iudicem requirentem in præiudicium præuentionis, & retentionis causæ in aliena Monarchia factæ, in spretum Iudicis præuenientis, non mereretur executionem.

2 Quamvis enim regula & generalis & vera sit, Iudicem requisitum debere concedere executionem litteris Iudicis requirentis, nec posse de meritis causæ cognoscere; sed si aliqua coram ipso exceptio proponatur, ex illis, quæ sententiam, de cuius executione agitur, directò infringuntur, debere illius decisionem remittere ad Iudicem qui sententiam protulit, suspensa interim executione; Bartol. *in l. à diuo Pio, in principio, num. 9. ff. de re iudic.* cuius sententiam veriorem esse testatur, optimisque rationibus tuetur Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæstion. 38. numero 14. & 15.* & decidit Codex Fabrian. *libro 7. titul. 20. de execution. rei iudicat. definit. 1.*

Illa tamen generalis regula non paucas admittit limitationes: & *Primo* quidem non procedit, quando sententia Iudicis à quo, manifestam & notoriam continet nullitatem aut iniustitiam, tunc enim Iudex requisitus non solet remittere causam nullitatis ad requirentem, sed absolutè denegat executionem & auxilium suum, cum talis nullitas non suspendat negotium, sed perimat; vt notat Zucard. *in tractat. de miss. in possess. num.* 280. Thesaur. Iun. *libr. 1. quæst. forens. cap. 2. num. 5.* Merlin. *controuers. forens. centur. 2. cap. 98. numer. 11. & multis sequent.* 2

† Quod tamen secus est quando ageretur de iniustitia latente, seu altiorem indaginem exigente, vt notat Merlin. *d. cap. 98. num. 25.* nisi tamen ageretur de Iudice requirente qui maior esset requisito, qualis est Iudex Ecclesiasticus respectu laici, seu sæcularis Iudicis: † Tunc enim non potest Iudex requisitus cognoscere de iniustitia Iudicis requirentis, sed omnimodo tenetur cognitionem hanc remittere ad Iudicem Ecclesiasticum, suspensa interim executione: vt notat Merlin. *d. cap. 98. num. 28. versic. & quidem, & num. 29.* post Farinac. *quæst. 97. num. 92.* vbi fusè exponit, quibus in casibus Iudex sæcularis teneatur executioni demandare sententiam Iudicis Ecclesiastici, & vtrum executionem aliquando denegare possit. 3 4

Sed hac in re notabilis cadit præuentionis effectus. Quia si Iudex concedens literas requisitorias priùs præuenisset in Iudicio & cognitione istius iniustitiæ, vel nullitatis, quæ coram Iudice requisito proponitur, non posset iterum coram requisito eadem nullitatis aut iniustitiæ quæstio resuscitari, si antea Iudex requirens, de illa cognouisset, eamque per suam sententiam reiecisset, nec sub prætextu talis nullitatis, litterarum rogatoriarum executio retardari posset: vt notat *ibid.* Zuchard. *in versic. hanc limitationem.* & ad hoc allegat Abbatem *in cap. de cætero. de re iudic. colum. 2.* Iason. *in l. 4. §. condemnatum, column. 4. versic. tertio limita. ff. de re iudic.* Guid. Pap *decis. 574. num. 6. versic. sed si in prima,* Gratian. *discept. forens. cap. 146. num. 7. & 8.* † Vbi loquitur etiam supposito quod ageretur de exceptione notoriæ nullitatis, quæ si fuerit opposita coram Iudice requirente, & per eum reiecta, non potest amplius de ea opponi coram Iudice requisito, & ea non obstante procedendum est ad executionem facti, Cancer. *lib. 2. variar. resolut. cap. 15. num. 27. & sequentibus.* 5 6

Hoc tamen verum est, & procedit, si Iudex requisitus arbitretur, & iudicet exceptionem, de qua cognitum non fuit per requirentem, esse omnino notoriam, & ex iisdem actis resultantem, aut ex ipso tenore sententiæ; cum regulariter per similes exceptiones retardari debeat executio sententiæ, quæ alioquin erat inappellabilis: Natt. *consil. 172. n. 4.* Alexand. *consil. 77. num. 11. lib. 2.* Lancellot. *de attentat part. 2. cap. 12. limit. 8. num. 18.* Menoch. *remed. 4. adipiscend. num. 850.* Rugiell. *de appellat. §. 2. cap. 1. n. 784.* 7.

Notoria siquidem iniquitas dicitur, quæ ex sola actorum inspectione colligitur, Sola *in constit. Saband. tit. de sentent. execution. gloss. vltima, num. 9.* Seraphin. *decis. 430. numero 5.* Si tamen negotium aliquam probabilem dubitationem admitteret, non posset dici iniustitiam esse notoriam, Deci. *in cap. ex parte, num. 5. in fine, de offic. delegati,* Castrens. *in l. si expressim, num. 3. versic. tertio extra Glossam, ff. de appellat.* Grass. *in tract. de exceptionib. c. 5. n. 6. & sequentibus.* Cancer. *lib. 2. variar. resol. cap. 15. num. 61. & sequentibus.* 8

9 Non autem sine causa dictum est, *si Iudex arbitretur*: nam omnino hoc notandum est, quod Iudex requisitus quamvis videat sententiam requirentis aliqua ratione de iniustitia argui posse, non tamen tenetur de tali iniustitia cognoscere, quamvis Iudex requirens in illius cognitione non præuenisset, & ita quãvis concederet executionem litteris requisitoriis, nullum grauamen partibus inferret, cum nulla lege cautum sit, nec vlla Doctorum auctoritas adduci possit ad probandum, quod Iudex requisitus teneatur cognoscere de iustitia sententiæ Iudicis requirentis, Inimo DD. vnanimi consensu dicunt hoc dependere ab arbitrio requisiti, vt fuit decisum in causa graui D. de Serignan, se opponentis aduersus executiones concessas in ciuitate Auenion. in vim litterarum requisitoriarum supremi Regij Consilij anno 1617. vt mihi asserebat Illustriss. & Reuer. Dominus meus Guilhelmus de Noaet Archiepiscopus Seleuciensis, tunc Vicelegatus Auenionensis, cuius Anima in pace quiescat, quæ decisio postea fuit inserta in recentioribus, *part. 4. dec.* 576. & confirmatur ex notatis per Surd. *consil.* 318. *n.* 17. vbi dicitur quod Iudex executor potest hoc casu si vult cognoscere de exceptionibus propositis cõtra sententiam, sed non cogitur, eius enim arbitrio & voluntati remissum est id facere, vel non facere, Idem *consil.* 405. *n.* 30. & copiosè Gratian. *discept. forens. c.* 146. *n.* 9. *& seqq.* & ma-

10 ximè, *n.* 27. † Vnde Iudex requisitus non dicitur grauare, siue admittat siue nõ admittat exceptionẽ propositã, aduersus litteras Iudicis requirentis ad impediendam illarũ executionem. Neque hoc casu grauamen tale est, vt ex eo licita sit appellatio: vt bene explicat Surd. *d. consil.* 405. *n.* 30. Gratian. *d. c.* 146. *n.* 27.

Sed tamen quando Inquisitores sanctæ fidei remittunt delinquentes ad Brachium sæculare, non possunt Iudices sæculares prætendere aliquam cognitionem; sed debent indilatè procedere ad executionem nullo præcedente negotij examine, vt tenent omnes Canonistæ *in c. vt inquisitionis, §. prohibemus, de Haret. in* 6. & plores ad id allegat Directori. Inquisitor. *lib. 3. schol. 99. fol. mihi* 208. vbi tamen dicitur *in fi. vers. verũ in hac re circa hoc spectandam esse loci consuetudinem.* Mihi tamen aliàs, dum Iudicis Ordinarij in hac Ciuitate officio fungerer; R.P. Inquisitor ea vrbanitate concessit vt viderem processum cuiusdam sagæ, quę fuit ignis supplicio affecta: quia cum sententiam idiomate Gallico coram magna populi multitudine pronunciare deberem, rationi congruum erat, vt præcipua accusationum capita summatim explicarem.

11 Et hoc procedit quamvis allegaretur, sententiam illam, cuius petitur executio, notoria iniustitia laborare: quia etiam hoc casu dependet à voluntate Iudicis requisiti vtrum velit executionem permittere, & ideo non poterit ab eo appellari, vt in terminis notoriæ iniustitiæ tradit Surd. *d. consil.* 401. *n.* 26. *versic. quinto respondetur.* Ego tamen existimo quod si iniustitia, aut nullitas esset adeo notoria, vt nullam omnino pateretur difficultatem, si Iudex requisitus concederet executionem, posset saltem per viam recursus adiri Superior ipsius Iudicis requisiti, cum notoria nullitas aut iniustitia resultans ex inspectione actorum semper retardare debeat executionem sententiæ: vt superius ostensum fuit, *n.* 7.

Vtrum autem exceptio præuentionis factæ per iudicem requisitum, postquam partes coram eo super eodem negotio processerunt, & causa per eum retenta fuit, sit talis quæ notoriè reddat iniustam sententiam Iudicis requirentis, declarabitur inferius. *n.* 16.

12 Cæterum inter alias exceptiones, quæ nuper in causa grauissima proponebantur ad impediendam executionem litterarum Senatus Parisiensis, in hac Pontificia Monarchia requisitam, hæc allata fuit, nempè quod litteræ requisitoriæ concedi non potuerant pro obtinenda executione contra bona in hac Monarchia posita, ex eo quod pars, contra quam executio petebatur, multa bona possidebat intra terras subditas Christianissimo Francorum Regi, & sic non poterat deueniri ad executionem contra bona huius Monarchiæ, cum remedium harum litterarum sit subsidiarium, & propterea non possunt istæ litteræ concedi, nisi quando Iudex requirens non reperit bona sufficientia sub sua iurisdictione: super quibus executio fieri possit: prout de hoc est glossa notabilis *in leg. penult. in principio, in verbo generaliter, ff. de iurisdict. omn. Iudic.* Alexand. *in l. à diuo Pio, §. sententiam, n. 5. in fin. versic. Sed Imola & Paulus hic dicunt, ff. de re iud.* Claud. Aquen. *in l. cum quadam puella, in principio, n. 17. vers. & ipsemet qui iudicauit, ff. de iurisdict. omn. Iudicum.* Afin. *in praxi iudiciaria, §. 31. c. 9. n. 1. in fin. & n. 2.* Cost. *de subsidiar. remed.* 16. *n. 9. in fine.*

In hac difficultate, ego pro executione scribens, 13
respondebam non esse amplius de ista exceptione tractandum, cum illius cognitio præuenta esset per Iudicem requirentem, cum Senatus Parisiensis in sua sententia expressè lasasset executiones contra bona sita in Monarchia Pontificia, & propterea cum dicta sententia Senatus nullam admitteret appellationem, non erat amplius de illius executione dubitandum. Neque argui poterant Iudices requirentes, quod præueniendo in cognitione huius exceptionis, decreuissent in sua sententia executiones contra bona præsentis Monarchiæ: Siquidem verissimum est ipsos hoc facere potuisse, non quidem præcipiendo neque exequendo; sed solum decernendo: vt probat Gratian. *discept. forens. cap.* 389. *à num.* 33. *& n.* 42. vbi multis DD. auctoritatibus comprobat, Iudicem posse expresse pronunciare creditorem immittendum esse in possessionem bonorum existentium in alterius territorio, & tunc Iudicem requisitum teneri concedere executionem super bonis sui territorij, prout etiam testatur *ibidem n.* 38. dicens quod licet quando Iudex generaliter decernit missionem in possessionem super bonis alicuius, illam dumtaxat decernere videatur super bonis sub sua iurisdictione cõstitutis, tamen secus est quãdo specificè decernit executionem super bonis in aliena iurisdictione positis, quod facere potest; neque hoc faciendo derogat alienæ iurisdictioni, dummodo non deueniat ad executionem facti: Gratian. *ibidem, n.* 31. *&* 39.

Et quamvis verum sit non posse concedi exequu- 14
tionem aduersus bona alieni territorij, quando sub ditione Iudicis requirentis adsunt bona sufficientia, super quibus sententia demandari potest exequutioni, non tamen propterea exequutio nullitate laborat si Iudex illam in alieno territorio decernat, dum in suo exequi potest, sed datur illo casu dumtaxat remedium appellationis parti quæ se grauatam prætendit, aut recursus ad Superiorem: solum enim DD. & nominatim Alexander & Afin. *in locis supra citatis* dicunt à tali grauamine appellari posse, vel recurri ad Superiorem, sed nihil de nullitate executionis dicunt.

Et cum excessus executionis procedat ab ipso Iudi- 15
ce requirente, sequitur appellationem, vel recursum interponi debere ad Superiorem Iudicis requirentis qui grauauit, non autem ad superiorem Iudicis requisiti, vt ostendimus superius *hac parte 2. cap. 46. n.* 52. & si grauatus non appellauerit, hoc sibi imputare debet: vt optimè exponit Claud. Aquen. *in d. l. cum quadam puella, in principio, num.* 18. *in fine*, cuius hæc sunt verba: *Tamen si hoc faceret, executio non esset nulla,*

sed

sed grauaret partem, & posset appellare vel recurrere ad Superiorem. Eiusdemque sententiæ fuit Gast. *in d. l. cum quadam puella n. 23. versic. Secundo notantur.*

Ex quibus apparet, Iudicem requirentem posse requisitum præuenire, in decernendo executionem super bonis alieni territorij & iurisdictionis, non exequendo, sed decernendo vt supra dictum est.

16 Si tamen Iudex distinctæ Monarchiæ præuentione vsus fuisset, & causam in suo tribunali tractandã esse cognouisset, multoq; magis si inhibitiones de cõparẽdo in aliena Monarchia canonicè & legitimè exequi mandasset, rectè posset denegare executionem literarũ requisitoriarum Iudicis alieni, cum decretũ retentionis causæ legitimè factum, & inhibitiones intimatæ parti, impediant ne ipsa coram alieno Iudice comparere possit, vel cõparendo præiudicare iurisdictioni, & præuentioni Iudicis requisiti; imò propter notorium contemptum suæ auctoritatis, non debet Iudex requisitus concedere executionem literarum rogatoriarum, non solum si de causa & materia principali agatur, sed nec etiam si de interesse, & sumptibus litis, quorum taxationem sibi Iudex requisitus reseruauerat. Nec fieri debet in casu proposito differentia, siue Iudex & Conseruator nundinarum Lugdunensium suam protulerit sententiam reo legitime comparente, siue in eius contumaciam; indistinctè siquidem denegandam esse illius decreti siue sentẽtiæ executionem existimauit Senatus Pedemontanus, exceptis tamen litis sumptibus, pro quibus si culpa debitoris coram non suo Iudice litigando interuenerit, concedi poterit executio dictarum literarum quoad illos sumptus dumtaxat; prout decisum testatur Cod. Fabrian. *lib. 7. tit. 20. de exequut. rei iudic. defini. 25.*

17 Alij plures dari possunt casus, in quibus præuenta causæ cognitione coram Iudice requirente, non impeditur Iudex requisitus procedere ad cognitionem, & decisionem exceptionum coram ipso propositarũ, nisi tamen illas primus Iudex coram se propositas reiecerit, veluti si proponantur exceptiones quæ directè sententiam non impugnant, sed tantũ ipsam exe-
18 quutionem: Mol. *de brach. secul. lib. 2. c. 38. n. 19.* † veluti exceptio ne quis conueniatur vltra quam facere potest & deducto ne egeat: illa quippe exceptio solam respicit exequutionem, non autem sententiam: Menoch. *de arbitrarijs lib. 1. q. 38. n. 10* post Bartol. *in l. à diuo Pio, n. 8. ff. de re iudic.* Felin. *in c. pastoralis. §. quia vero, num. 16. de offic. delegat.*

19 Item si contra sententiam, tertij ius prætendentes ad impediendam exequutionem se opponant, *dicta l. à diuo Pio. §. si super rebus*, & ibi omnes DD. & hoc praxis hodierna obseruat, vt non concedatur exequutio literarum rogatoriarum nisi sub illa clausula, *dummodo tertij oponentes coram eodem Iudice requisito audiantur, & extrahi non possint.*

20 Item si Iudex requirens præuenerit & iudicauerit de negotio, vel re in controuersiam deducta, sed talis sententia lata fuerit secundum leges, ordinationes, vel consuetudines particulares sui loci, quæ non sunt in obseruantia in territorio Iudicis requisiti, tunc Iudex denegat exequutionem, quia tenetur sequi & obseruare statuta loci sui in quo petitur exequutio. Marsil. *sing. 138. n. 2.* Cancer. *lib. 2. var. res. c. 15. n. 18. in antiquis, & 22. in nouis.*

21 Item cognitio & præuentio Iudicis requirentis non suffragatur, vt illius literis exequutio dari debeat per Iudicem requisitum, si ille contra quem petitur non sit Iudici requisito subditus ratione domicilij, vel originis, aut bonorum, Rebuff. *in const. reg. tom. 2. tit. de literis requisitorijs, in præfat. n. 32.* Addent. ad Roderic. Suar. *in l. post rem iudicatam §. circa Iudices*

littera E. pag. mihi 674. exceptis tamen vagabundis, de quibus actum est supra, *c. 11. n. 15.* Et hæc de præuentione Iudicis requirentis dicta sufficiant.

CAPVT LXI.

ARGVMENTVM.

Præuentio facta per Iudicem cuius iurisdictio ad certam summam limitata est, prout in multis Galliæ locis; si deinde ante sententiam lis crescat propter nouam rei litigiosæ accessionem, vtrum ipsum iuuet vt de maiori summa & suæ iurisdictionis modum excedente cognoscere possit. Quid si diuersæ summæ simul iunctæ limites iurisdictionis ipsius transgrediantur; veluti si agatur de diuersis terminis debitis per eumdem conductorem. Et quid dicendum sit de interesse & expensis ac fructibus, vtrum cumulari debeant cum sorte principali ad fundandam præuentionem illius Iudicis, qui vltra certam summam cognoscere non potest. Quid faciendum sit si dubitetur, vtrum summa petita, sit intra limites iurisdictionis Iudicis, qui non potest iudicare nisi vsque ad certam summam.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio suffragatur Iudici habenti limitatam iurisdictionem si summa petita illam non excedat, quamvis postea ex causa superuenienti lis crescat.*

2 *Quando lis crescit per inficiationẽ non potest alius Iudex cognoscere in præiudicium præuentionis, quãvis præueniens limitatam habeat iurisdictionem.*

3 *In Gallia & alibi, multi sunt Iudices quorum iurisdictio ad certam summam limitata est.*

4 *Si ab initio constet Iudicem excedere modum suæ iurisdictionis, præuentio ipsi non suffragatur, secus si res esset dubia.*

5 *In fundanda iurisdictione inspiciendum est quid petatur, non autem quid pronuncietur.*

6 *Nullitas ex defectu iurisdictionis potest quandocunque opponi, etiam post tres sententias conformes.*

7 *Si plures summæ petantur vnica actione, debent coaceruari, ita vt si excedant limites iurisdictionis, causa non possit præueniri per illum Iudicem*, & num. 12. & 15.

8 *Si statutum mandet non posse appellari in causis non excedentibus certam summam, vtrum ad non impediendum appellationem debeat fieri cumulatio diuersarum summarum.*

9 *Præuentio vtrum iuuet eundicem habentem limitatam iurisdictionem, si diuersi termini solutionum petantur,*

10 *Summarum cumulationi ad fundandam præuentionem & iurisdictionem locus non est quando intentantur diuersæ actiones.*

11 *Diuersi termini census, diuersa actione peti dicuntur, ideo in quæstione præuentionis separatim considerari possunt.*

12 *Plures summæ ex pluribus causis debitæ pro diuersis reputantur si diuersis actionibus petantur, secus si vna actione.*

13 *Diuersa res constituunt diuersas stipulationes, quamuis vnicâ verborum conceptione promittantur.*

14 *Attentatis locus non est si agatur de diuersis terminis fructuum, nec pro illis locus est præuentioni.*

16 *Cumulatio expensarum cum summa principali non debet fieri ad fundandam præuentionem & iurisdictionem limitatam.*

17 *Socij criminis condemnati in expensis, quando teneantur insolidum.*

18 *Vsura & fructus in quo differant ab expensis in materia cumulationis cum sorte principali ad fundandam præuentionem.*

19 *Fructus vtrum exprimi debeant in commissione causæ appellationis, stante statuto, quod in causis minimis non appelletur.*

20 *Quando parua summa est connexa perpetuæ præstationi summæ notabilis, debet cumulari ad fundandam iurisdictionem.*

21 *Cumulatio summarum vtrum eadem ratione & iisdem regulis decidenda sit in causa appellationis quibus in prima instantia.*

22 *Si ad summam principalem & fructus eadem petitione actum sit, & tempore petitionis duæ summæ excedant metam iurisdictionis limitatæ, Iudex ille non potest præuenire.*

23 *Iudex cuius iurisdictio est limitata cognoscere potest vltra modum suæ iurisdictionis per viam reconuentionis.*

Quando vnus iudex habet iurisdictionem limitatam ad minorem summam, alius ad maiorem, vtrum inter illos sit locus præuentioni quoad minorem summam.

DVBITARI etiam potest quid dicendum sit de Iudice, qui limitatam habet iurisdictionem, vt scilicet non possit cognoscere de causis non excedentibus certam summam, veluti decem, vel quinquaginta scutorum, aut simili, si enim iudex ille causam præuenerit pro re, quæ tempore litis contestatæ erat intra summam illam de qua cognoscere poterat, & tamen in continuatione litis res controuersa crescat ad valorem superantem facultates iurisdictionis eiusdem, eaq; de causa iudex maior in eadem causa procedere velit. Quæri potest, vtrum iudex ille, qui limitatam habet iurisdictionem, petere possit causam ad se remitti tanquam præuentam.
1 † Vera resolutio est, præuentionem huic iudici prodesse, & causam coram ipso tractandam, quamuis post litem contestatam rei controuersæ valor vltra limites iurisdictionis ipsius excreuerit: vt probatur par text. expressum *in l. ampliorem, 37. §. sed enim scimus, C. de appel.* vbi dicitur, quod cum prima facie videtur, quod summa petita non excedat metam iurisdictionis, deinde vero cum ad definitiuam sententiã proceditur, iudici apparet id quod petitur maioris esse valoris, licitum est iudici ampliorem summam vltra quantitatem in qua datus est iudex adjudicare, & non ad suæ iurisdictionis modum; sed ad veritatis indaginem suam ferre sententiam, cũ non debeat talis iudex impediri ne possit legum veritati, & iudiciali vigori per omnia satisfacere.

2 Vnde si lite pendente res in controuersiam deducta meliorata fuerit in valore iurisdictionem excedente, vel si summa aucta fuerit, in casibus in quibus lis per inficiationem crescit, iudex ille qui præuenit in re petita, quæ erat intra eius iurisdictionem, iure poterit petere causam ad se remitti tanquam præuentam, aduersus aliud tribunal, prętendens causam apud se tractari, vt explicant DD. *in d. l. ampliorem,* & nominatim Salicet. *num. 5.*

3 Huius rei exemplum poni potest in defensoribus ciuitatum, vt notauit Cuiac. *in l. si idem 11. ff. de iurisd. omn. iud.* hi enim non possunt iudicare de causis excedentibus summam quinquaginta aureorum, quæ tamen postea extensa fuit ad 300. vt per eundem, *in l. si qui 10. ff. de appell.* de quibus etiam est text. *in l. 1. C. de defensorib. ciuitatum,* & de iisdem agit Barb. *in l. 2. §. finali, n. 78. ff. de iud.* Idémque dici potest de Galliæ Senescallis, quibus ex ordinatione Caroli IX. prohibitum erat cognoscere vltra 250. libras: vt notant Autumn. & Mornac. *in d. l. si idem, 11. ff. de iurisd. omn. iud.* quemadmodum & Castellani Delphinatus iurisdictionem habent limitatam ad summam sexaginta Florenorum, si credendum est Additionatori ad Guid. *dec. 626. lit. D,* vt *in c. 1. stat. Delphinatus* cautũ fuisse testatur, ita vt neq; de consensu partium illorũ iurisdictio prorogari possit, vt mox ostendemus.

Quæ tamen de valore rei petitæ post litem contestatam excrescente dicta sunt, sic debent intelligi, 4
vt locum habeant, quando ab initio non apparebat iudici causam excedere suam iurisdictionem, & in effecto non excedebat: sic enim loquitur textus *in d. l. ampliorem, §. finali.* quem sic explicat Cyriac. *controuers. 66. n. 16.* Si enim ab initio constaret summam petitam excedere iurisdictionem ipsius, præuentio non posset ipsi suffragari deficiente videlicet fundamento iurisdictionis eiusdem.

Quia in fundãda iurisdictione non attenditur quid 5
pronuncietur; sed tantum quid petatur, *l. cum quadam puella, ff. de iur. omn. iud.* Mynsing. *cent. 5. obser. 83. n. 3.*

Quod procedit etiam si partes coram illo Iudice 6
cuius iurisdictio ad summam petitam non ascendebat comparuerint, & iurisdictionem illius prorogauerint, aut etiam ad litis contestationem processerint, iuxta notata per Guid. Pap. *d. dec. 626.* cum nullitas ista ex defectu iurisdictionis reddat totam processuram, immò & sententiam ipso iure nullam, & quandocunque opponi possit, etiam post tres sententias conformes, Gail. *lib. 1. obseru. 123. n. 2.* Mynsing. *centur. 3. obseru. 89. n. 2.*

Sed non minus dubium est, quid dicendum sit quando coram Iudice illo habente iurisdictionem limitatam ad certam summam petũtur diuersæ summæ, quæ per se separatim consideratæ non excedunt facultatem iurisdictionis ipsius, simul tamen iunctæ illam transgrediuntur, verum hoc casu iudex iste habeat ius procedendi, & præueniendi, quamuis causa postea coram alio Iudice tractetur, qui iurisdictionem plenam habebat. Cuius quæstionis resolutio ex sequenti distinctione dependet: † Aut enim plures 7
summæ vnica actione petuntur, aut diuersis actionibuus. Si eadem actione, fieri omnino debet cumulatio, seu coaceruatio summarum ad constituendum iurisdictionis fundamentũ. Si vero diuersis actionib. plures summę petantur, tunc non fit cumulatio summarum; sed iudex iste inferior de singulis cognoscere poterit, si singulas videat non transgredi suæ iurisdictionis terminos. Quæ distinctio communi Doctorum traditione nititur, nempe Bartoli, Iasonis, Angeli, Fulgosij, Cuiac. & aliorum, *in d. l. si idem cum eodem, ff. de iurisd. omn. iud.* necnon Imolæ, Cumani, & aliorum, *in l. si quis separatim, 10. §. si quis cum vna, ff. de appell.* vnde si conueniebam te ad diuersas summas prouenientes ex diuersis articulis eiusdem administrationis, veluti tutelæ; sed tamen eadẽ actione, si isti articuli excedant simul iuncti iurisdictionem illius Iudicis, non poterit illi prodesse præuentio. Imò causa tractanda erit coram Iudice partiũ ordinario: vt explicat Castr. *in d. l. si idem cum eod. n. 4.*

Et ad hoc faciunt tradita per Scacc. *de appel. q. 17.* 8
limit. 6. memb. 9. n. 17. vbi dicit quod si statutum mandat non posse appellari in causis non excedentibus summam

summam decem scutorum, & petita fuerint nouem
scuta pro mercede locationis domus pro tribus an-
nis, & sic scuta 27. distinguendo in petitione 9. pro
primo, 9. pro secundo, & 9. pro tertio anno, quamuis
postea iudex in sua sententia vnica condemnatione
adiudicauerit actori integram summam scutorum 27.
tamen tot sunt sententiæ quod sunt anni, quia sum-
mæ distinctæ fuerunt in petitione, & ideo stante
præfato statuto non dabitur appellatio ab illa sen-
tentia. Quod etiam voluit Rebuff. *in const. reg. tit. de
sent. executor. art. 16. gloss. 5. n. 2. tom. 1.*

9 Ita & in casu isto, si diuersi termini solutionum pe-
tantur coram isto Iudice iurisdictionem restrictam
habente, & petitio fiat diuersis actionibus & separa-
tim proponatur, si singulæ summæ non excedant fi-
nes iurisdictionis, poterit procedere & præuentio illi
suffragabitur; nec fiet cumulatio summarum ad ex-
cludendam eius iurisdictionem, cùm diuersis petan-
10 tur actionibus, † quod probatur per text. *in l. si qui
separatim, 10. §. si quis cum vna, ff. de appell.* & *ibi* Bart.
vbi dicitur, quod si quis cum vna actione ageretur,
quæ plures species in se habebat, pluribus summis
sit condemnatus, quarum singulæ notionem ab in-
feriori Iudice non auferant, tamen poterit ad supe-
riorem recurrere, & causa auferenda erit ab inferiori
Iudice: quia summæ coaduoatæ, illius iurisdictionem
excedunt. Vnde colligunt *ibidem* Glossa & Docto-
res, quod si plures & diuersæ essent actiones, non es-
set locus cumulationi summarum, & si singulæ se-
paratim consideratæ, non excederent eius iurisdi-
ctionem, cognitio ad eum spectaret, & non posset
alius iudex ab eo causam præuentam auferre.

11 Vnde cum petitio diuersorum terminorum debi-
torum per conductorem, aut eum qui ad annuum
censum obligatus est, dependeat ex diuersis actionib.
& tot sint debita quot sunt termini, præuentio iu-
uabit Iudicé, cui iurisdictio limitata competit; quam-
uis solutiones omnium terminorum coniunctæ; ex-
cedant fines iurisdictionis ipsius, dummodo singuli
termini separatim considerati, sint intra limites dictę
iurisdictionis, vt vltra superius citatos probat Salg.
de reg. protect. p. 2. c. 7. n. 68. Rebuff. *de sent. exec. ar. 13.
gl. 1. to. 2.* & post eum Carauit. *rit. 257. n. 10. 11. & 12.*

12 Quorum dicta intelligenda sunt secundum præ-
dictam distinctionem; vtrum videlicet vna, vel pluri-
bus actionibus agatur, & vtrum coniunctim vel se-
paratim: quam etiam distinctionem proponit Ferrar.
in tr. de appell. c. 8. n. 151. & seqq. Brederod. *in eod. tr. p. 2.
tit. 14. pag. 342. lit. C,* Clerzel. *in eod. tr. de app. c. 3. n. 25.*
Ratio est, quia plures summæ ex pluribus causis de-
bitæ vna actione comprehensæ, debent cumulari, &
pro vna reputari, & non pro pluribus, vt per Bart. *in
d. §. si quis cum ita,* quem sequitur Put. *lib. 1. dec. 315. n. 4.*
ex quo concludit Puteus, quòd si vnica petitione &
actione diuersæ summæ petantur, sententia aut de-
bet in totum valere, aut in totum nulla declarari, se-
cus esset quando petitio & sententia continerent ca-
pitula separata, vt declarat Gloss. *in l. etiam, §. 1. in ver-
bo audiendus, ff. de minorib.* Ias. *in l. si seruus plurium, §. 1.*
13 *ff. de legat. 1.* Put. *d. dec. 315. per tot.* † Diuersæ siquidem
actiones & diuersæ species diuersa quoque produ-
cunt iudicia: *l. scire debemus 29. ff. de verbor. oblig.* vbi
dicitur, quod quamuis diuersæ summæ vna stipula-
tionis conceptione comprehensæ sint, tamen diuer-
sæ stipulationes censentur, vt promittis decem &
quinque? vel promittis Stichum & Pamphilum? Si
tamen res vniuersaliter vel generaliter designetur,
stipulatio vnica erit. Et probatur *in l. quod tamen 5. ff.
de arbit. & l. etiam 30. §. 1. ff. de minorib.* & tradit Clerz.
14 *d. c. 3. de appell. n. 27.* † Quod adeo verum est, vt stan-
te tali diuersitate causarum pro diuersis terminis fru-
ctuum, non sit locus attentatis, si iudicium intente-
tur ratione vnius termini fructuũ, & deinde aliquid
fiat super alio termino, nisi lis mota fuerit generali-
ter super omnibus, aut inhibitio generalis facta: Rot.
apud Ludouis. dec. 345. n. 2. & 3. & diximus supra *p. 1.
c. 83. n. 17.* quibus addo Ias. *cons. 9. n. 5. vol. 1.* vbi dicit
quod si quis fuit prius citatus pro obtinenda solu-
tione duorum terminorum prius elapsorum coram
vno Iudice, nihil debet obstare quominus pro quan-
titate vltimi termini, possit alius iudex adiri, quia hic
non est connexitas vnius causæ quæ habeat induce-
re pendentiam litis, seu præuentionem.

Et ex his sequitur, firmam remanere conclusio- 15
nem, quod si eadem actione agatur, fieri debet sum-
marum cumulatio ad tribuendam, vel denegandam
iurisdictionem: si vero diuersis actionibus, non fiet
summarum coaceruatio. Et hæc est communis Do-
ctorum resolutio *in dict. l. si idem cum eodem, & in leg.
cum quadam puella, §. quoties,* & *ibi* Cagn. & alij *Di-
gestis de iurisd. omn. iudic.*

Sed quæritur vtrum ad fundandam iurisdictio-
nem & præuentionem causæ, fieri debeat cumulatio
summarum, quando sors principalis census annui
fuit petita vna cum pensionibus decursis.

Dubium facit, quod quando agitur de expensis 16
in lite factis, non fit illarum cumulatio cum sorte
principali, vt decisum sæpius testatur Faber. *in Cod.
lib. 7. tit. 15. definit. 16.*

Sed aduertendum est, aliam esse expensarum ratio-
nem, aliam redituum siue vsurarum decursarũ. Quia
expensæ sunt quid diuersum à re de qua litigatur, &
non debentur occasione rei contentiosæ, sed tantum
occasione litis, idem Faber, *lib. 7. tit. 18. de fructibus,
& litium expensis, defin. 1. n. 3. & eod. lib. tit. 21. si plur.
vna sent. condemn. defin. 1.* † vbi propterea refert in illo 17
Senatu fuisse decisũ, socios criminis in expensis con-
demnatos non teneri insolidum; sed tãtum pro virili
& rata sua parte, quamuis ad mulctam insolidum te-
neantur, & condemnari debeant. Quæ Senatus deci-
sio in eo fundata est, quod condemnatio expensarum
est quid diuersum à delicto, & materia principali,
cùm non ab illa, sed à lite ducat originem.

Aliud est in vsuris, quæ etiam in considerationem 18
adhibendæ videntur, & ad summam petitam appli-
candæ; vt cognoscatur quantitas rei in controuer-
siam deductæ: vt expressum videtur *in l. si plures 10.
ff. de pact.* cuius hæc sunt verba, *summa autem appli-
care debemus etiam vsuras.* Quod *ibi* Glossa extendit,
vt locum habeat, siue pacto solemni, aut (vt dicunt)
vestito, siue iudicis officio tales vsuræ debeantur. Et
hoc expressè determinat Mynsing *cent. 5. obseru. 83.
n. 5.* Gail. *lib. 1. obseru. 123. n. 3. vers. possunt autem.*

Sed tamen adhuc subsistendum est, quia contra- 19
rium verius videtur, nempe fieri non debere coacer-
uationem fructũ sicut expensarum, cum vtrumque
sit quid diuersum à re principali, ex notatis per Mar-
chesan. *de commiss. to. 1. in tit. de comm. appell. in Romana
Curia, p. 1. c. 5. n. 52.* vbi dicit exprimendã esse in com-
missione summam de qua contenditur: quia in causis
minimis signatura non rescribit; sed tamen si ad dã-
na, interesse vel fructus, aut quid simile agatur, illa nõ
veniunt sub clausula relatiua, & ideo de illis faciẽda
erit expressio: quia deducuntur principaliter & se-
paratim à prima cõmissione, nec dicuntur venire cum
ea, sed de per se, vt *ibid.* tradit Marches. *n. 56.* vnde di-
cit, quod quia multoties, vt maior summa appareat,
ad effectum, vt causa committatur in Rota, quæ alias
propter exiguitatem summę non committeretur sim-
pliciter, narrant summam quingentorum scutorum
excedere, faciẽdo coacernationẽ fructuum cum sum-
ma principali. Sed huic malitiæ occurrendum esse

censet; quia (sicut dictum est) fructus considerantur de per se, & ab illorum excessiua taxatione, vel ab alio excessu expensarũ, damnorũ, aut interesse, datur appellatio; quæ tamen prohibetur aliquando in negotio principali: & ideo ista non possunt coniungi cum causa principali, ad hoc vt summa fiat Rotalis.

20 †Vnde tales causæ solent extra Rotam committi, aut si annexæ essent summæ fructuum cum aliqua notabilis summæ perpetua præstatione, tunc in Rota cõmittuntur, quia tunc nõ tã de fructibus, quàm de iure præstationis perpetuæ contẽditur; vt ipse dicit, *n. 57.*

21 Non ignoro quod Gl. *in d. l. si quis separatim, §. si quis cum vna, in verbo poterit, in fine*, constituit differentiã in hac cumulationis summarũ quæstione, inter causam quæ tractatur in prima instantia & causam appellationis, sed tamẽ ista glossæ distinctio, non placet Bart. *in d. §. si quis cum vna*, dum primam dũtaxat glossæ responsionem approbat, & per consequens alias reiicere videtur: & apertiùs Imola *ibid. n. 2. in fine, in vers. tertia autem*, dicens nullam dari posse rationem diuersitatis inter causam principalẽ & causam appellationis, & Cum. *ibid. n. 3.* cuius hæc sunt verba: *Et sic conclude, quod quãdo in sententia plures summa continẽtur, si ex eadẽ causa originaliter procedant, perinde est ac si summa esset expressa, quia appellatio sufficiet. Et versa vice, si sententia continet summã coaceruatam ex diuersis causis, vt, peto Titium condemnari in centũ ex tali causa, & in viginti ex tali; perinde est ac si separatim petita essent, & plures sententia lata: & si quæratur de Iudice ad quem appellatur, erit dicendum secundum supradicta.*

22 Ideo quidquid forsan obseruetur ex stylo Rotæ, tamen de iure quando eadẽ petitione actũ est ad summam principalem & vsuras seu interesse, & tempore petitionis illud interesse iunctum summæ principali excedit modum iurisdictionis; verius est, Iudicem illum tanquam iurisdictione carentem, de causa illa cognoscere & præuenire non posse. Inspicienda igitur semper erit forma petitionis. Si enim vtrumque, scilicet tam principale quàm interesse, eodem libello petitum fuerit, non est dubitandum quin fieri debeat cumulatio dum quæritur de excessu iurisdictionis: si autem diuersis libellis & diuersis actionibus, vtrũque separatim considerari debeat, nulla summarum coaceruatione facta. Et hæc est vera DD. resolutio in locis superius allegatis.

23 Aduertendum nihilominus est, quod licet prędicta locum habeant dum de petitione agitur; aliud tamen statuendũ est, quando de reconuentione quæstio est. Nam si ego prior perij maiorem quantitatem apud Iudicem, cuius de ea cognitio & iurisdictio est, deinde aduersarius mox reconueniendo, minorem quantitatem petit coram Defensore ciuitatis, cuius iurisdictio minor est, malè agit. Nam debet aduersarius minorem illam quantitatem petere apud maiorem iudicem quem prior ipse adiit, & coram quo causa per ipsius comparitionẽ præuenta est. Sed si non per viam reconuentionis aut mutuæ petitionis, sed potius separatim instituto iudicio per ipsum, actio proponatur, quilibet Iudex, cui iurisdictio competit, procedere poterit, & de causa illa cognoscere, nec de vna ad aliam petitionem præuentio opponi poterit, vt explicat Cuiac. *in d. l. si idem cum eodem, versic. itaque quidam malè, ff. de iurisdict. omn. Iudic.*

Ex ex his satis explicatum est, quibus in casibus minor iudex qui præuenit, aucto summæ petitæ valore, de præuentione contra aliũ iudicem opponere possit, aut non; facta videlicet, aut non facta summarum cumulatione, tam in prima instantia quàm in causa appellationis.

Vltimo loco dubitari potest, vtrùm sit locus præuentioni inter duos Iudices, quorum vnus habet iurisdictionem limitatam ad certam summam minorẽ, alius ad maiorem; veluti si vnus cognoscere possit vsque ad summam 50. librarum, alius verò vsque ad centum; vtrùm qui potest cognoscere vsque ad 100. possit vti præuentione aduersus illum, qui habet iurisdictionem vsque ad 50. si agatur de summa minori quàm 50. Respondetur inter illos locum esse præuentioni: quia illorum iurisdictio est cumulatiua, vt fusè probatur ex communi DD. sententia, *in l. ex facto, § Item quæro, ff. de vulgar.*

CAPVT LXII.

ARGVMENTVM.

Cùm mortuo delinquente delictum vt plurimùm extinguatur, sine tamen præiudicio partis quoad eius interesse ciuile, vtrùm quæstio talis interesse tractanda sit coram Iudice & Notario causarum ciuilium, an verò causarum criminalium; & in quibus delictis Iudex aut Notarius criminalis qui præuenit, possit causam prosequi post mortem delinquentis? Et quæ nam sit circa hoc differentia inter publica & priuata delicta, & inter dispositionem iuris Canonici, & Ciuilis. Fideiussores delinquentium liberantur morte principalium. Quid agendum sit, si delinquens moriatur post interpositam à sententia in prima instantia lata appellationem.

SVMMARIVM.

1 *Pœna per mortem delinquentis extincta, vtrum Iudex criminalis cognoscere possit de damnis & interesse partis.*

2 *Pœna per mortem delinquentis extinguitur non solum quoad corporalem, sed etiã quoad confiscationem bonorũ tam in publicis quam priuatis delictis.*

3 *Mortui sunt præuenti in supremo Dei tribunali, ideo contra ipsos cessant omnia iudicia tam ciuilia quàm criminalia; & quomodo contra mortuos in causis ciuilibus procedi possit.*

4 *In crimine hæresis etiam post mortem delinquentis procedi potest.*

5 *Intellige hoc procedere si agatur de hæretico formali; secus si de eo qui solum suspectus est.*

6 *Qui de hæresi suspectus est solum, talis per sententiã declarari debet post obitum: sed si de vera hæresi constet, potest etiam procedi ad damnationem memoriæ illius.*

7 *Post mortem eius qui de crimine læsæ maiestatis accusatus est, potest procedi ad pœnam confiscationis bonorum.*

8 *Actio durat post mortem ratione bonorum in crimine Repetundarum, idem in crimine Peculatus, n. 9.*

10 *Mortem qui sibi infert conscientia criminis ductus, potest post obitum condemnari; & quomodo hoc casu procedi debeat.*

11 *In delictis in quibus pœna confiscationis bonorum incurritur ipso iure, Iudex criminalis procedere potest post mortem delinquentis.*

12 *Quando interesse partis ciuilis per viam actionis principaliter deducitur, debet intentari coram Iudice ordinario causarum ciuilium.*

13 *In priuatis delictis causa præuenta & contestata contra defunctum, continuatur contra hæredes.*

Fideiussores delinquentium liberantur morte principalium.

14 *In*

14 *In publicis iudiciis cessat præuentio si reus moriatur, etiam post litem contestatam, nisi deuentum fuerit ad sententiam & condemnationem, viuente reo.*

15 *Ampliatur vt procedat, etiamsi fuisset lata sententia, & pœna pecuniaria declarata in consequentiam delicti, sed tamen ab illa fuerit appellatum, & reus pendente appellatione decedat.*

Mortuo appellante post sententiam, pendente appellatione, Iudex tenetur sententiam proferre propter damna & interesse partis, & expensas.

16 *Etiam in priuatis delictis si agatur de pœna parti applicanda, mortuo reo, cessat & finitur præuentio iudicis criminalis.*

17 *De iure Canonico reus tenetur resarcire interesse partis querelantis, etiam secundum multorum sententiam vltra vires hæreditarias. Quod tamen refutatur*, n. 18. *& præsertim in foro consciẽtia*, n. 19.

20 *Quando interesse partis ciuilis deducitur incidenter ad causam criminalem, potest de eo iudicari per iudicem criminalem, & præuentio illi prodest, quamuis reus interim moriatur.*

SI Iudex criminalis qui nullam in causis ciuilibus iurisdictionẽ habet, præuenerit in cognitione delicti, & reus lite pendente vita functus fuerit, aut alia ratione crimen extinctum; dubitari potest, vtrum iudex ille vigore suæ præuentionis controuersiam super interesse partis ciuilis motam, cognoscere & definire possit. Eidémque dubitationi locus esse potest ratione Notarij criminalis, cui in causis ciuilibus scribendi nulla facultas data est.

1 Hoc enim in iure definitum est, quod si reus lite pendente moriatur, delictum extinguitur, & actio criminalis omnino cessat: per text. *in l. defuncto, 6. ff. de public. iud.* Cum igitur defuncto eo qui reus criminis est, & pœna extincta sit, & illa extincta, cesset per consequens lis criminalis: si deinde pars læsa agere velit ad recuperationem damnorum & interesse; debet is cognoscere, cuius de pecuniaria re cognitio est, & sic iudex causarum ciuilium, de hoc partis interesse cognoscere poterit, vt probatur per text. *in d. l. defuncto, §. 1. ff. de public. iudic.*

2 Cuius legis dispositio procedit quidem generaliter; sed cum limitationibus de quibus inferius, *n. 15. & seqq.* Siue de pœna corporali, siue de bonorum confiscatione agatur, & tam in publicis quam priuatis delictis. Semper enim mortuo delinquente cessat actio & prosecutio criminalis, vt per Gloss. & Bart. Alberic. Angelum, & Imolam, *in d. l. defuncto.* Textus est *in l. 3. ff. eod. tit. & in l. Senatus, §. si propter, ff. ad Turpillian. & in §. penult. vers. est enim certissima iuris regula. Instit. de perpet. & temporalibus actionibus*, vbi dicitur, ex maleficiis pœnales actiones in hæredem rei non competere, veluti furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, damni iniuriæ, quamuis aliud sit si actiones pœnales ex contractibus descendant, veluti si de pœnali stipulatione agatur, *l. Lucius 47. ff. de actionibus empt.* Menoch. *cons. 99. n. 150.* Pereg. *de iur fisci, lib. 4. tit. 3. n. 1. & seqq.* Guazz. *de defens. reorum, 35. c. 27. n. 1. & per totum*, & diffusius *in tract. de confiscat. bonorum, concl. 28. per totam.*
3 † Mortui enim præuenti sunt à sũmo Iudice Deo, & vocati ad maius tribunal, adeo vt omnia cõtra ipsos humana iudicia cessẽt, vt dicit Caren. *de offic. Inquis. p. 2. tit. 29. §. 1. n. 1.* Vnde etiam in causis ciuilibus sententia in personam mortui concepta nullitate laborat, & licet instantia transeat ad hæredem, tamen contra eum procedendum est, non contra defunctum, vt fusius explicat Gratian. *discept. forens. c. 18. n. 19. & seqq. & c. 243. n. 9.* vbi vult dari restitutionem in integrum aduersus talem sententiam, & tradunt DD. *in l. nulla 23. C. de procur.* Mastrill. *dec. 137.* vbi disputat verum hoc procedat, siue Iudex sciuerit mortem, siue illam ignorauerit: Franc. *decis. 245. n. 1. p. 2.* Surd. *cons. 99. n. 11. & seqq.*

Si tamen agatur de crimine hæresis, poterit de eo 4
etiam post obitum quis accusari, non quidem vt corporaliter puniatur: quia pœna corporalis non cadit in mortuum, sed vt defuncti memoria damnetur, & bona hæretici fisco applicẽtur, & aliàs procedatur prout in simili casu procedi solet, *c. filij. de hær. in 6.* Clar. *in §. hæresis, n. 21.* Pereg. *de iure fisci, lib. 4. tit. 5. n. 29.* quod fusius explicat Farin. *de inquisitione, q. 10. n. 38. & seqq.* & de hæresi, *q. 197. n. 86.* † Quod verum est, si 5
agatur de illis qui sunt hæretici formales, non enim ex eo quod quis sit suspectus de hęresi, post eius mortem procedi potest ad pœnas delicti, hæreticis conuenientes. Farin. *d. q. 197. n. 104.* quare licet Inquisitor causam prosequi debeat, contra accusatum de hæresi qui lite pendente vita functus est; † Tamen si 6
sola contra ipsum hæresis suspicio resultet, non poterit eius memoria damnari, sed dumtaxat per sententiam declarabitur de hæresi suspectus: At vero si adsint probationes super hæresi, damnabitur etiam eius memoria, sed non poterit contra eum, qui simpliciter de hæresi suspectus declarabitur, imponi pecuniaria pœna, nec contra illius hæredes; prout hæc omnia explicat Cæsar Caren. *in tract. de offic. Inquis. p. 2. tit. 19. §. 5. n. 9. & 10.*

Eadem ratione in crimine læsæ Majestatis huma- 7
næ, procedi poterit post mortem rei quoad pœnam confiscationis bonorum, cum pœna corporalis aduersus mortuum imponi non possit; quia eius executio impossibilis est, *l. Pantonius, §. rei perduellionis, ff. de requir. reis, l. donationes in concubinam, §. fin. ff. de donationib. l. fin. C. ad l. Iuliam Maiest.*

In crimine quoque Repetundarum, quando Iudex 8
indebitè à subditis, vel litigantibus pecunias extorquet, durat actio post mortem rei, ratione bonorum; & per consequens causa coram Iudice criminali pręuenta in hoc & similibus casibus tractanda est, *l. ex iudiciorum*, & ibi Gloss. & DD *ff. de accusat.* † Quod & 9
eodem modo constituendũ est si agatur de crimine Peculatus, causa enim in hoc crimine durat ratione bonorum, coram eodem Iudice, etiam contra hęredes defuncti, per text. *in l. finali, ff. ad leg. Iuliam peculatus.*

Quod si agatur de eo, qui mortem sibi consciuit 10
conscientia criminis, postquam fuerat accusatus, vel inquisitus, aut in crimine deprehensus, durat actio ratione confiscationis bonorum etiam post eius mortem, ita tamen vt non procedatur ad confiscationem, nisi quatenus delictum de quo accusabatur tale esset, ex quo pœna confiscationis imponi debuisset, hoc enim casu habetur pro confesso & conuicto. Possunt tamen hæredes se defendere, & contrarium probare, *l. finali.* & ibi DD. *ff. de his, qui ante sent. mort. sibi consciuerunt*, Farin. *de homicid. q. 128. n. 46. & per totam quæstionem*, Pereg. *de iure fisci, lib. 4. tit. 4.* & benè Rota Auenion. apud Dominum à Laurent. *dec. 123.*

Denique quando delictum est tale, ex quo ipso 11
iure pœna confiscationis bonorum incurritur, actio, præuentio, & accusatio durãt quoad bona, post mortem delinquentis, *l. Caius, ff. ad Syllanian. l. ex iudiciorum, vers. adeo, ff. de accusat.* plura de his omnibus Peregr. *de iur. fisc. lib. 4. tit. 5. per tot.* Farin. *de inquisit. q. 10. à n. 36.* Vasq. *controu. illust. c. 96.* Gomes. *var. resol. lib. 3. c. 1. à n. 78.* cum pluribus aliis, quos citat Barb. *ad l. vn. C. ex delictis defunct. in quantum hæred. conuen.*

Durat igitur in omnibus istis casibus præuentio- 12
nis effectus etiam post mortem delinquentis, idémq; Iudex vel Notarius criminalis causam cœptam continuare debet. Quod tamen non ita se habet in aliis casibus,

casibus, in quibus delictum, seu pœna illios morte delinquentis extinguitur: quia si aduersus hæredes agendũ sit, cessabit omnino criminalis actio, & noua ciuilis proponenda erit, cùm non amplius incidenter ciuile partis interesse deduci queat. Extincta quippe criminali, quę principalis erat, extincta etiam erit actio ciuilis eius accessoria, & sic locus erit dispositioni *dict. l. defuncto, §. 1. ff. de public. iudic.* vt scilicet coram illo Iudice causa tractanda sit, cuius de pecuniaria re cognitio est; vt benè per Bartolum & alios *in dict. §. 1.* Argentre. *in consuet. Britannia, tit. des appropriances, art. 174. n. 18.*

13 Hoc igitur constituendum est pro maiori quæstionis elucidatione, quod quando agitur de priuatis delictis, actio regulariter transit ad hæredes, neque delinquentis morte finitur, quando lis fuit cũ defuncto cõtestata; *l. 1. ff. de priuat. delict. §. pen. vers. pœnalis, Inst. de perpet. & temporalib. action. l. pœnalia 124. §. non autem, ff. de reg. iuris*, Fernand. Vasquius *contr. c. 96. n. 25.*

Contrarium sentit Pereg. *in tr. de Iur. fisc. lib. 4. tit. 5. n. 1.* vbi dicit delicta morte extingui, etiam si agatur de priuatis delictis, dum pro eis criminaliter agitur, vel etiam ad pœnam pecuniariam. Sed non est propterea recedendum à prædicta resolutione, quæ locum habet, quando lis est contestata in priuatis delictis; tunc enim pœnales actiones transeunt in hæredes; cùm tamen in publicis, morte delinquentis delicta finiantur, etiamsi mors interueniat post litem contestatam; adeo vt etiam fideiussores delinquentium liberentur: vt per Farin. *de inquis. q. 10. n. 36. circa med.* vbi nominatim loquitur de fideiussore delinquentis, per illius obitum eximendo: quod comprobat Vasq. *quæst. illustr. q. 96. n. 23.* Præterea supradicta resolutio locum non habet, quando agitur ad pœnam fisco applicandam, etiam in priuatis delictis; quia tunc mortuo delinquente delictum extinguitur, quamuis lis fuisset contestata: vt bene probat Farinac. *d. q. 10. n. 54.* & mox dicemus *num. 16.*

14 In publicis vero iudiciis, ad hoc vt actio transeat ad hæredes, non sufficit litis contestatio, sed oportet delinquẽtem mortuum esse post condemnationem; nam si ante condemnationem vita functus sit, actio non transit ad hæredes, sed lis finitur, & per consequens cessat præuentio, Barbos. *in l. 2. C. ex delict. de-*
15 *functor. n. 5.* Farin. *de Inquisit. q. 10. n. 53.* † Imò non sufficit ad agendum contra hæredes in publicis delictis, vt lata fuerit sententia; sed oportet quod ab ea non fuerit appellatum. Alioquin si reus pendente appellatione decedat, cessabit delictum & illius pœna, & per consequens criminalis actio, & pœna confiscationis bonorum, aut alia pecuniaria in consequentiam delicti & criminalis iudicij declaranda: secus si principaliter & non in consequentiam criminalis iudicij ad pœnam actum fuerit, ipsaque pœna principaliter fuerit imposita; hoc enim casu licèt post appellationem mors interuenerit, datur tamen actio contra hæredes ad pœnam, qui possunt & debent causam appellationis prosequi, si pœnæ condemnationem & executionem effugere velint, & causas deducere & probare, propter quas non debet procedi ad declarationem illios pœnæ, Vasqu. *d. cap. 96. n. 17. & 18.* Farin. *d. q. 10. n. 47.*

Quod adeo verum est, vt Iudex hoc casu nonobstante morte delinquentis, quæ post appellationem obuenit, teneatur parte requirente procedere ad prolationem suæ sententiæ, vt accusatori adiudicentur damna, interesse & expensæ; ad quæ delinquens, si viueret, condemnandus esset; cùm de pœna criminis tunc non agatur, sed de rei persecutione: Ita decisum apud Fabr. *in C. lib. 4. tit. 12. ex delict. defunct. defin. 1.* Quod etiam obtinet, si agatur ad declarandam appellationis desertionem: nam ad hoc agi poterit contra procuratorem dominum litis effectum; ideo contra eum fieri poterit prosecutio pro interesse partis querelantis: Faber *loco citato, definit. 2.*

Quod autem de priuatis delictis dictum est, tunc 16
locum habet quando agitur de pœna fisco applicanda, nam si parti applicari deberet, transiret actio contra hæredes; sed tunc non esset criminalis, imò potius ciuilis; quæ non coram Iudice causarum criminalium, sed coram Iudice ordinario ciuili partium tractanda esset: per text. & DD. *in d. l. defuncto §. 1.* Farin. *d. q. 10. n. 54.* vbi generaliter dicit in priuatis delictis si ciuiliter agatur, actionem transire ad hæredes lite contestata; si vero criminaliter agatur ad pœnam fisco applicandam, pœna non transit ad hæredes, etiam post litem contestatam, quamuis ageretur de priuatis delictis: Bart. *in l. ex iudiciorum, ff. de public. indic.* Osasch. *dec. 149. n. 2. & 7.* quam decisionem explicat Farinac. *loco citato, num. 54.*

Prædicta omnia vera quidem sunt, si iuris Ciuilis 17
sanctiones attendamus: At verò de iure Canonico, aliud statuendum est. Tenetur enim hoc iure, & conueniri potest hæres ex delicto defuncti, *c. finali, de sepultur.* Non tamen obligari potest vltra vires hæreditarias, quando verè & realiter nihil occultauit, secundum multorum sententiam, quam tamen reprobat Menoch. *consil. 89. n. 159. & 160.* vbi refert tres DD. opiniones, & tandem verius esse concludit hæredem, qui non confecit inuentarium, teneri ex dispositione iuris Canonici vltra vires hæreditarias, & notat Gratian. *discept. forens. c. 33. n. 19.*

Sed tamen contrarium verius esse testatur D. Se- 18
nator Leotard. *in tract. de vsur. q. 94. n. 28.* dicens hoc esse communiter receptum, vt hæres non conueniatur vltra vires hæreditarias, ex delicto defuncti: quia cum hoc contra iuris Ciuilis regulas, Pontificiis constitutionibus introductum sit, ita temperandus est rigor ille, vt actio ex delicto descendens, hæredem non afficiat, nisi quatenus ad eum ex hæredita-
te peruenit. † Imò & in foro conscientiæ credendum 19
est pœnitenti, quamuis inuentarium non confecerit, dummodo fraus absit, vt vltra vires hæreditarias minimè teneatur, vt ostendit Dian. *p. 1. resol. moral. tract. decimo, de legibus, resol. 27. pag. mihi 185. versic. cum igitur hæc sententia, & p. 3. tract. 5. resol. 56. vers. & ad rationem, pag. 200.*

Et ex his constat, quibus in casibus causa coram 20
Iudice criminali præuenta, coram ipso, post extinctum morte delictum, continuanda sit; quando videlicet principaliter, & non incidenter de illa causa tractatur, deficiente fundamento Iudicij criminalis, à quo ciuilis actio dependebat.

Huic secundæ Parti de Præuentione Iudiciali finem impono, ad laudem & gloriam Dei omnipotentis, & gloriosissimæ Virginis Mariæ. Omnia submittens correctioni Sanctæ Matris Ecclesiæ, & Tribunalis Vniuersalis Sancti Officij Vrbis Romanæ, & cuiuslibet melius sentientis.

TRACTATVS DE PRÆVENTIONE IVDICIALI,

PARS TERTIA;

SIVE

DECISIONES NOVISSIMÆ S. ROTÆ ROMANÆ,

In quibus plurima ab Authore pertractata confirmantur.

CAPVT SEV RESOLVTIO I.

In Causa Colonien. Iurisdictionis Coram R.P.D. Corrado.

Luna VII. Maij MDCXLVI.

ARGVMENTVM.

De iurisdictione Rectoris seu Primicerij Vniuersitatis ex dispositione iuris, aut statuto, vel consuetudine ipsi competenti; & quomodo talis consuetudo probari debeat. De literis Conseruatoriis Vniuersitatum etiam in terminis Concilij Tridentini, *& capitis Causas omnes* 20. *sessione* 24. *de reformat.* Et quod iurisdictio Conseruatorum est priuatiua quoad Ordinarios, restricta tamen ad casus, personas, & formam litterarum.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio Rectoris scholarium non bene deducitur* ex authent. habita, C. ne Filius pro Patre, *quæ loquitur tantum de Doctore & Magistro.*

2 *Iurisdictio Rectoris scholarium vt plurimum dependet à statutis particularibus, vel à consuetudine,* num. 3.

4 *Episcopus non excluditur à Iurisdictione quæ competit Rectori scholarium ex dispositione* L. final. Cod. de Iurisdict. omn. Iudic.

5 *Iurisdictio Rectoris scholarium fundata in iure ciuili, non comprehendit Clericos nec causas Ecclesiasticas, præsertim in præiudicium Episcoporum.*

6 *Iurisdictio ordinaria potest acquiri ex consuetudine dummodo sit immemorialis, aut legitimè præscripta.*

7 *Immemorialis probatio excluditur quando constat de initio concessionis.*

8 *Ad probationem consuetudinis ex qua acquiratur ordinaria Iurisdictio, requiruntur concludentes probationes, præsertim quando agitur de acquirenda Iurisdictione priuatiua contra eum, qui habet intentionem fundatam in iure communi.*

9 *Rector Vniuersitatis adiunctus Conseruatoribus cum ysdem facultatibus concessis aliis Conseruatoribus, habet iurisdictionem priuatiuam quoad Ordinarios, in causis etiam iudicialibus.*

10 *Conseruatoria Vniuersitatum non sunt sublata per Concilium Tridentinum, imò specialiter excepta.*

11 *Constitutio Gregorij XV. non loquitur de Conseruatoriis Vniuersitatum & studiorum generalium.*

12 *Si in litteris conseruatoriis data fuerit Iurisdictio in causis extra ciuitatem motis & mouendis contra Doctores vel scholares, comprehensi in conseruatoriis non possunt trahi vel citari extra ciuitatem.*

13 *Rector Vniuersitatis manutenendus est in quasi possessione Iurisdictionis, si constet illum aliquos actus iurisdictionales exercuisse.*

14 *Ex actibus particularibus exercitij Iurisdictionis competit manutentio in tota Iurisdictione, quia censentur procedere ex causa vniuersali.*

15 *Manutentio concedenda est Rectori scholarium in quasi possessione priuatiua Iurisdictionis, quoad casus, & personas in litteris conseruatoriis comprehensas.*

EXORTIS controneísiis inter Rectorem Vniueisitatis Coloniéñ. qui in Sacra Theologia Magister, aut in vtroque, vel altero Iurium Doctor, seu Licentiatus, aut in Medicina, seu saltem in Artibus Magister, & Clericus non coniugatus eligi solet, prætendentem se esse in quasi possessione exercendi priuatiuè quoad Ordinarium omnimodam iurisdictionem ciuilem, & criminalem in quibuscunque causis, etiam spectantibus ad forum Ecclesiasticum, Doctorum, & Scholarium, ac aliorum dictæ Vniuersitatis, tàm ex ordinaria facultate, quàm per Summos Pontifices delegata; & Promotorem Fiscalem Curiæ Archiepiscopalis eiusdem Ciuitatis prædictis opponentem. Causa mihi commissa fuit, in qua hodie proposito Dubio, An, & in quibus sit concedenda manutentio Rectori, Domini responderunt illi esse concedendam iuxta modum exprimendum in Decisione.

1 Itaque recensendo singula fundamenta pro parte Rectoris deducta. Quoad Primum sumptum *ex Authent. habita. §. verumtamen. C. ne fil. pro patr.* dictum fuit illud non consistere; Tum quia ex eo textu deduci non potest iurisdictio Rectoris, de quo nulla *ibi* fit mentio, sed de Domino id est Doctore, & Magistro, iuxta communem Interpretum expositionem:
2 † quorum nonnulli existimarunt iurisdictionem Rectoris procedere à statutis particularibus, vt Salyc. *ibi, sub n. 23. vers. quæro hodie Scholares.* Ant. de Matt. *in tract. de Iudic. sub num. 38. in §. tertio. vers. est etiam*
3 *quartus.* † Alij à consuetudine, vt Iacob. Butrig. *ibid.* quem sequitur Barth. Bolognin. *in repet. sub num. 212. vers. sed quæritur.* Sicard. *sub num. 17. vers. nunc dicet*
4 *aliquis.* Corn. *sub num. 4. vers. in textu.* † Plerique vero ex dispositione *l. fin. C. de iurisd. omn. Iudic.* vt Bart. *ibid. sub num. 5. vers. quæro vtrum habeant Iudicem.* Bald. *sub num. 36. vers. modo sequitur, & seq.* Abb. *in cap. si diligenti sub num. 27. vers. sed postea. extr. de for. compet.* & comprobat Horat. Luc. *in tract. de priuileg. Scholar. priu. 65. sub princ. vers. ego quidem.* & alij. Neque excluditur Episcopus, quinimo comprehenditur, vt patet ex ipso texto, & in *Constitut. Iustinian. in Proœm. ff. §. fin. vers. in Berythiensium vero Ciuitate,* ibique Gloss. *in verb. professores, & DD. omnes conue-*
5 *niunt.* † Tum quia lex illa sæcularis non comprehendit Clericos, nec causas Ecclesiasticas, in quibus eius conditor iurisdictionem non habet, atque ideo eam aliis conferre non potest, *c. bene quidem, 96. dist. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, extr. de constit.* minusque in præiudicium Iuris Episcoporum, ad *cap. si diligenti, & cap. significasti, extr. de for. compet.* & in specie declarant *in ead. Auth.* Cyn. *sub num. 6. vers. ad quod aduertendum est.* Angel. *sub num. 9. vers. in ea glossa.* Odofred. *sub n. 2. in fin. vers. quia Clerici.* Alberic. *sub n. 4. vers. item tenet hic ipse Cyn.* Salyc. *sub n. 20. vers. quæro tertio, quid de Clericis, & num. 24. vers. quæro Scholaris Clericus.* Corn. *sub n. 4. in fin. vers. quæ omnia,* eandémque sententiam tenent Gofred. *in summ. tit. de for. compet. n. 12. vers. dubitari autem consueuit.* Ioan. Andr. *sub n. 24. vers. sed illo respectu.* & Abb. *num. 23. vers. quare cum Gloss. & seq.* Ant. de Matth. *in d. tract. de iudic. sub n. 38. vers. & tenet.* P. Rebuff. *in tract. de priuil. Scholar. priu. 152. n. 3. vers. limita in Scholare Clerico.* & Horat. Luc. *in simili tract. priu. 66. vers. primo limita,* & alij.

6 Quoad secundum deductum ex consuetudine, qua potest acquiri ordinaria iurisdictio, iuxt. text. *in cap. cum contingat,* vbi Gloss. *in verb. vel consuetudine.* Ioan. Andr. Abb. Felin. & cæteri DD. *extr. de for. compet.* Dictum fuit ex scripturis productis, non probari consuetudinem immemorabilem, seu aliã legitimè præscriptam; tum quia non præ se ferunt requisita ad hunc effectum necessaria, quinimo ad exhibitos priuilegiorum particularium titulos referri possunt, † ex 7
quibus constat de initio concessionis, ac proinde excluditur immemorabilis, vt fuit dictum in *Pampilon. beneficij 21. Maij 1618. in recent. dec. 27. n. 2. & seq. vers. licet enim, p. 4. tom. 2. & in Comen. parochialis 23. Iunij 1621.* coram bon. me. Buratto *dec. 351. n. 1. vers. unde sequitur.* Tum quia non fuerunt ritè extractæ, & multifariè impugnantur à parte, ita quod non faciũt concludentem probationem, Rot. *dec. 382. n. 6. vers. quare cum plura, p. 2. & dec. 383. n. 5. vers. neque obstat.*
p. 4. recent. † Qualis est necessaria in hac materia, vt 8
not. 8. Gloss. fin. ac DD. *in c. vlt. extr. de consuetud. & in l. 1. & in verb. probatis, C. quæ sit longa consuetud.* Rot. penes Seraph. *dec. 1159. sub n. 1. vers. cum enim: & dec. 36. n. 5. vers. sicut diximus, p. 1. diuers.* Gregor. *dec. 162. n. 1. vers. & propterea, ac seqq. & in recent. dec. 456. n. 15. vers. non obstat prætensa consuet. ac dec. 325. n. 3. vers. quatenus vero. p. 1. & dec. 214. n. 18. vers. quia adhuc, p. 7.* Eóque magis dum ex ea prætenditur fuisse acquisitum ius Rectori priuatiuè ad Ordinarium, habentem intentionem fundatam in dispositione tam iuris cõmonis *d. c. si diligenti, & c. seq. ac cap. significasti, extr. de for. compet. & c. 1. de offic. ordin. & cap. cum personæ, de priuileg. in 6.* quam *Sacr. Concil. Trident. sess. 24. de Reformat. c. 20.* Nam exactiores hoc casu requiruntur probationes; Rot. penes Card. Seraph. *dec. 1084.* & bon. mem. Comitul. *dec. 26. n. 11. vers. sed cessat obiectum, & dec. 138. n. 12. vers. nam etsi: & in recent. decis. 491. n. 10. & 11. p. 1. & dec. 243. n. 1. dec. 248. dec. 273. ac dec. 382. sub n. 2. vers. nec visa fuit, & dec. 493. n. 4. vers. præscriptio autem, p. 2. dec. 618. num. 26. vers. tum quia, & seqq. p. 3. ac dec. 253. n. 31. vers. quoniam omisso, & seq. p. 6. ac dec. 82. n. 12. vers. sed tamen. p. 7.* cum aliis relatis per Marescot. *resol. 11. à num. 6. vers. tertio amplia, & seq. lib. 1.*

Quoad tertium deductum ex Priuilegio san. mem. Bonifacij Noni *sub Dat. quint. Idus Nouembris anni primi illius Pontificatus*, quo fuerunt deputati Iudices, & Conseruatores speciales in causis Magistrorum, & Doctorum, & Scholarium dictæ Vniuersitatis, etiam iudicialem indaginem requirentibus, cum expressa derogatione contrariæ Constitutionis san. mem. Bonifacij Octaui, Abbas Monasterij Sancti Martini Colonieñ. & Decani Sancti Pauli Leodieñ. & Sancti Saluatoris, Traiectẽñ. Ecclesiarum; quibus deinde ex alio Priuilegio san. mem. Iulij Secundi sub Dat. septimo Idus Ianuarij Anni 1507. adiunctus fuit Rector ipsius Vniuersitatis, cum eisdem facultatibus, perinde ac si ab initio fuisset vnà cum aliis prædictis deputatos. † Dictum fuit, Rectori tan- 9
quam delegato Apostolico competere iurisdictionem iudicialem in causis comprehensis in præfatis litteris Conseruatoriis, attento illarum tenore, vt in *Oscen. Iurisd. 12. Decembris 1614.* coram bon. mem. Vbaldo *in recent. dec. 616. per tot. p. 2.* & eam quidem priuatiuè quoad Ordinarium, cuius generali per huiusmodi specialem delegationem, ad instantiam & fauorem prædictorum de Vniuersitate emanatam, ne coram aliis Iudicibus traherentur in his, quæ sub ea delegatione comprehenduntur, censetur derogatum: ad *cap. sanè. il secundo, extr. de offic. deleg. cap. 2. de offic. legat.* & in specie tradit Iacob. de Aren. *in l. quod in rerum, §. si quis post, in fin. n. 1. vers. ista littera, ff. de leg. 1.* Bald. *in l. vnic. §. ubi autem sub num. 7. vers. illud scias, C. de cad. tollend.* Angel. *in l. cum Prætor, num. 1. vers.*

verſ.nota iſtam doctrinam, ff.de iudic. Crau. *conſ.*411. *ſub n.*31.*verſ.quando Princeps,& ſeqq.*Menoc.*praſ.*18. *n.*17.*verſ.nonus eſt caſus,& ſeq. ac n.*23.*verſ. duodecimus eſt caſus,lib.*2. Franch. *dec.*458.*n.*3.*verſ.& poſtquam.*Rot.*dec.*717.*ſub n.*6.*verſ.altero caſu,p.*4.*diuerſ. ac in rec.dec.*37.*n.*1.*verſ.quando enim,p.*1.*& dec.*30.*n.*9. *verſ. pro Priore autem, & ſub n.*10. *verſ. prima tamen opinio,& ſeq.p.*2.& in ſpecie probant Gutier.*pract.q. lib.*3.*q.*10.*ſub n.*1.*verſ.nihilominus.& ſeq.* ac alij relati per Monet. *de Conſeru.c.*3.*ſub n.*23.*verſ. tum quia ab Ordinariis,& c.*8.*n.*161.*verſ.prima concluſio.*& M.Antonin.*reſol.*4.*n.*2.*verſ.poſtremo,lib.*3.

10 Huiuſmodi autem litteræ Conſeruatoriæ Vniuerſitatibus ſtudiorum generalium, ſeu eorum perſonis conceſſæ, non fuerunt abrogatæ per Sacr. Conc. imò ſpecialiter exceptæ, vt legitur *ſeſſ.*14.*de Reform.c.*5.*ad fin.verſ.Vniuerſitates autem generales,& ſeſſ.*25.*de Reform.c.*6.*ad fin.verſ.ſaluis tamen in omnib.* & firmauit Rot.penes Card.Seraph. *dec.*585.*n.*2.*verſ. quia quod attinet ad priuilegia.*& Card.Mantic.*dec.*180.*n.*5.*verſ. neque obſtat.* & in terminis *d.c.*20. *cauſa omnes, &c. ſeſſ.*24.*de Reform.*ex ſententia S.Congr.fuit dictum, in *d.dec.*616. *in fin. verſ. imò quod tales Conſeruatoria p.*2.*recent.*Ioan Franc.Leon. *in Theſ.for. Eccleſ.p.*3. *c.*8.*ſub n.*58.*verſ.Conſeruatoria autem.*

11 Neque obſtat Conſtitutio ſan.mc.Greg.XV.incip. *Sanctiſſ.in Chriſto pater.* pub.de anno 1621.20.Septembris *in ord.*9 *Bullar. tom.*4. quia non loquitur de Conſeruatoriis Vniuerſitatum, & ſtudiorum generalium, ideóque in præſenti iudicio de illa non eſt agendum, ſed maturius (ſi opus erit) diſcutietur in petitorio, vt fuit dictum in *Toletan. Conſeruatoria* 6. *Iunij* 1635.*coram Reuerendiſſ.D.meo Decan.in recent. dec.*49.*ſub n.*15.*verſ.quia vltra quod.& ſeq.p.*7.

Quod verò ad Quartum, & vltimum, deſumptum ex eodem Priuilegio Iulij Secundi, Domini cenſuerunt eſſe aduertendum, quod d. priuilegium duas habet partes præſentem controuerſiam concernentes. In quarum prima Summus Pōtifex adjunxit Rectorem cæteris Conſeruatoribus antea deputatis Vniuerſitati, atque illi conceſſit, quod in ſpectantibus ad officium d.Conſeruatoriæ, ac aliis quibuſcunque in quibus ordinaria potitur iuriſdictione, ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, ac ſola facti veritate inſpecta procedere, eáſque diffinire, ac ſententias exequi poſſit, prout ibi legitur, *in §.nos igitur, verſ. modernum, & pro tempore exiſtentem Rectorem, &c.* In altera vero eidem Rectori tribuit iuriſdictionem in quibuſcúnque cauſis, tunc, & pro tempore motis contra dictos Magiſtros, Doctores, & Scholares etiam extra Ciuitatem Colonieñ, coram quibuſvis Iudicibus, etiam Ordinariis, ad quos illos inuitos trahi poſſe prohibuit, ipſiſque Iudicibus coram quibus extra d.Ciuitatem euocarentur inuiti, & aliis quibuſcunque quibus opus fuerit, ne in eiſdem cauſis procedant, inhiberi mandat; vt legitur in *verſ. quodque de cætero perpetuis futuris temporibus, &c.* In prima igitur parte fuit quidem prorogata ad perſonam Rectoris iuriſdictio aliis Conſeruatoribus prius delegata iuxta formam antecedentis delegationis; Verum ordinaria non fuit denuò illi tributa, ſed præſuppoſito tantùm, quod antea competeret, breuior
12 procedendi facultas addita fuit. † In ſequenti autem parte, noua fuit illi conceſſa iuriſdictio in cauſis contra prædictos extra dictam Ciuitatem motis, ac mouēdis, etiam priuatiuè quoad Ordinarios, & alios quibus per Rectorem illis inſtantibus inhiberi poſſe Summus Pontifex declarauit, ne Magiſtri, Doctores, & Scholares dum extra Ciuitatem euocantur inuiti a Studiis diſtrahantur; itaque vigore huius priuilegij, & antecedentis ſanct.mem.Bonifacij IX. Rector habet iuriſdictionem priuatiuè quoad Ordinarium in cauſis illi delegatis, in his ſcilicet, quæ ſunt comprehenſæ in ipſis litteris Conſeruatoriis, & in his, quæ pro tempore mouebūtur etiam extra Ciuitatem contra Magiſtros, Doctores, vel Scholares recuſantes coram aliis Iudicibus reſpondere, & Rectoris iudicium eligentes, vt apparet ex præfatis litteris Apoſtolicis, quæ in hac materia Ordinariis præiudiciali, ſtrictè intelligi debent in his tantùm caſibus, qui leguntur in eis expreſsè diſpoſiti, nec vlterius extendi poſſunt: *cap.ex tuarum,* vbi not.DD. *extr.de auct. & vſu pallij, cap. quamuis de reſcr. in* 6. Oldrad. *conſ.*268.*quæſtio eſt, vtrum per priuilegium, n.*1.*verſ. ſed in contrarium, & num.*2.*verſ. præterea,* Rot penes Card.Seraph. *dec.*605.*n.*2.*verſ.cum enim,& dec.* 817. *n.*1.*verſ.cum enim agatur,& in recentior.dec.*324.*n.*11. *verſ.ex quo priuilegium,p.*5.& in ſpecie probant Monet.*de Conſeru.c.*3.*à n.*20.*verſ.verſ.ſi vero magis ſpeciales,& ſeqq.* & Gabr.Pereir.*dec.*118.*ſub n.*16.*verſic. quamuis enim.*

Quare cum in his Rector fundatam habeat in- 13
tentionem ſuam in eiſdem priuilegiis Apoſtolicis, conſtérque ſatis in hoc iudicio de quaſi poſſeſſione, in qua reperitur exercendi iuriſdictionem in cauſis prædictorum de Vniuerſitate ex actibus ſubſequentibus, qui referri debent ad illum ex allegatis titulis, de quo conſtat ex dictis priuilegiis, quia alij tituli adhuc non fuerint legitimè probati, ad *l.*2.*C.de acq. poſſ.* Gloſſ.fin.*in l.quadam mulier.ff.de rei vend.* Rot. *dec.*615.*ſub n.*3. *verſ.ita vt quando non conſtat.p.*2.*recent.& in Ceſenaten.cenſ.*3. *Iunij* 1644. *in §.quia cum appareat. &* 9. *Iunij* 1645.*in §. quia nullibi probatur, verſ.& propterea cum conſtet coram me.* † Atque ideo 14
licet reſpiciant immediatè certas ſpecies cauſarum, cum tamen proueniant à præcedenti titulo vniuerſali, ſufficiunt vtique ad conſtituendum dict. Rectorem in quaſi poſſeſſione iuris vniuerſalis illam exercendi in omnibus cauſis ſub dictis priuilegiis comprehenſis, quia magis attenditur cauſa actus, quàm ipſius exercitium, hincque per vnum actum ſingularem, vbi cauſa, & intentio agentis eſt vniuerſalis, acquiritur vniuerſalis poſſeſſio in huiuſmodi iuribus; vt tradit Bald *in repet.l.*1.*ſub n.*24.*verſ. tu dic.Cod.de emancip.liber.* Felin. *in cap.auditis, ſub num.*19. *propè fin.verſ.& dicit Bald.extr.de præſcr.*Rot.*deciſ.*27.*n.*3. *verſ.ſi quidem,cum ſeqq.& dec.*139.*num.*12.*verſ. quia quando cauſ.p.*2. *diuerſ.* & penes Card. Seraph. 951. *n.*2.*verſ.quia ibi cauſa eſt vniuerſalis,* & Reuerendiſſ. Vrgellen. *dec.*166. *n.*3. *verſ. quia quaſi poſſeſſio. ac in recentior. dec.*273.*ſub n.*2. *verſ. verum etiam, p.*2. *ac ſæpè in aliis.* † Propterea fuit per Dominos concluſum illi concedendam eſſe manutentionem in exercitio eiuſdem iuriſdictionis priuatiuè quoad Ordinarium, quoad cauſas, & perſonas ſub dictis Apoſtolicis priuilegiis, (vt dictum eſt) comprehenſas, iuxta illorum tenorem donec ſuper petitorio plenius cognoſcatur, iuxta text.*in d.cap.cum perſona,de priuil. in* 6.Rot.penes Card.Seraph. *deciſ.*585. *& dec.*595. *n.*2.*verſ.quando enim,& ſeqq. ac in d.dec.*491.*ſub n.*4. *verſ.non obſtat, & ſeqq.p.*1.*recent.* & aliis relatis per Marescot. *d.reſol.*11.*n.*19. *verſ.quarto dicta concluſio, & ſeqq.ac n.*1.*verſ.limita cum ſeqq.lib.*1.

Atque ita deciſum vtraque parte informante, &c.

Iſta deciſio referenda eſt ad cap. 59. *partis ſecundæ Tract.de Praeuent.*

CAPVT SEV RESOLVTIO II.

In Causa Meleuitana Antianitatis, Coram R. P. D. Bichio Veneris 20. Nouembr. 1648.

ARGVMENTVM.

De exceptionibus præiudicialibus, in primis expresè vel tacitè per processum ad vlteriora iudicandis. Et quomodo articuli diuersi eiusdem negotij possint dici connexi, vt vnica sententia debeant terminari. Et quando vnicum sit Iudicium, si diuersa capita contineat, quorum tamen prosequutio simul facta fuit: Et vtrum sententia lata vigore commissionis auocatoriæ, sit nulla, si in commissione non fuerit facta mentio litis pendentis.

SVMMARIVM.

1 *Decretum executorialium comprehendit omnia quæ resultant ex sententia, de cuius executione agitur.*
2 *Sententia generaliter prolata, omnia comprehendit.*
3 *Sententia quæ se refert ad acta, continet omnia quæ in actis deducta fuerunt.*
4 *Verba sententiæ recipiunt interpretationem extensiuam, ab iis quæ in processu disputata fuerunt.*
5 *Clausula* quam & quas, *comprehendit etiam noua iura in actis deducta.*
6 *Vnica sententia totum negotium terminari debet, ne partes superfluis fatigentur expensis.*
7 *Exceptio præiudicialis si fuerit proposita censetur tacitè reiecta, si Iudex procedat ad vlteriora.*
8 *Quando agitur de diuersis articulis separatim tractatis, diuersa quoque sunt Iudicia, & separatim tractanda.*
9 *Iudicia sunt connexa, quando tendunt ad eundem finem.*
10 *Quando exceptio incompatibilis cum executione proponitur, de illa debet per Iudicem coram quo proposita fuit, cognosci.*
11 *Quod fuit deductum semel per viam actionis, potest postea deduci per viam exceptionis.*
12 *Quando vnica prosecutio facta fuit plurium petitionum, censetur vnicum iudicium.*
13 *Sententia contra sententiam nulla est; sed tamen regula illa limitatur* ibidem.
14 *Commissio obtenta in præiudicium litis præuentæ coram vno tribunali, est ipso iure nulla, si non facta fuerit mentio litis pendentis. Et sententia vigore talis commissionis lata est nulla,* num. 15.
16 *In vim clausulæ* quam & quas, *procedi potest prout in prima, absque reuocatione alterius sententiæ.*

PRIMÆ, & secundæ instantiæ controuersia tota fuit super executione Breuis Apostolici declarantis Equiti Anyorrant computari debere antianitatem à die præsentationis primarum probationum, non autem ab vltima die illarum admissionis; nam ad instantiam venerabilis Linguæ Franciæ causa subreptionis, obreptionis, & nullitatis dicti Breuis commissa fuerat in Rota bonæ memoriæ Buccabellæ, & deinde in gradu appellationis bon. mem. Pirouano, quibus officio functis per sententias latas ad fauorem Equitis Anyorrant, iterum appellante eadem Lingua, prodiit tertia instantia coram Eminentissimo D. Cardinali Panzirolo tunc nostri Ordinis Auditore.

Hac verò pendente, dictus Eques ne antianitatis effectu, hoc est assecutione Commendæ frustraretur ob defectum quartæ Carauanæ, sine qua Statuta Sacræ Religionis Hierosolymitanæ incapacitatem ad Commendas obtinendas inducunt, sibi magis consulendo obtinuit aliud Breue, defectus huiusmodi ex causis ibi expressis dispensatorium; contra quod insurrexit Lingua, eiusque subreptionis causam committi curauit Eminentissimo Magno Magistro, qui successiuè subreptitium pronunciauit, & ab hac pariter sententia commissa fuit causa appellationis eidem Domino Cardinali Panzirolo, adeo quod coram ipso, siue R. P. D. meo Verospio in illius ad Cardinalatum promoti locum suffecto, duæ emanarunt appellationum commissiones, quarum priorem à sententiis Rotalibus super executione primi Breuis, Lingua; alteram à sententia Magni Magistri super subreptione secundi Eques Anyorrant impetrauit.

Sed dū non specificato an vigore primæ, vel secundæ, ad vlteriora procederetur; R. P. D. meus Verospius bis vtraque parte informante proposuit dubium, an Equiti de Anyorrant obstaret defectus quartæ Carauanæ, quo semper negatiuè resoluto, per optimas rationes deductas in decisionibus editis prima Iulij, & 14. Decembris 1643. tandem sententiam protulit confirmando priores Rotales, & pro omnibus in illis, & in litteris Apostolicis emanatis ad fauorem Equitis contentis, mandata quæcumque ac litteras executoriales decernendo.

Cumque ab ea sententia ex aduerso appellatum non fuisset, & Eques in vim rei iudicatæ peteret sibi concedi litteras executoriales, etiam quoad quartam Carauanam, eædem decretæ fuerunt, præuia particulari discussione, an constaret de re iudicata etiam quoad quartam Carauanam, vt in *decisione emissa die 4. Iulij* 1646. † Hoc ipsum decretum executoria- 1
lium, quod per appellationem Linguæ ad me deuoluit, confirmandum esse hodie responsum fuit; cùm in executorialibus rei iudicatæ, omne id comprehendi debeat, quod sententia ipsa in iudicatum transacta complectitur: Anan. *consil.* 5. *n.* 1. & *ibidem* Bologn. *in addition.* Rebuff. *ad constit. Reg. tom.* 1. *tit. de sent. executor. art.* 7. *gloss.* 9. *n.* 17. Boër. *decis.* 68. *n.* 2.

Complectitur vero sententia, à qua ex aduerso appellatum non fuit, etiam reiectionem exceptionis defectus quartæ Carauanæ, tum explicitè, tum tacitè. Primo modo, quia in secunda parte Iudex concedit executionem pro omnibus contentis in litteris Apostolicis, & sic etiam in litteris secundi Breuis dispensatorij quartæ Carauanæ in actis productis, super quibus Iudicem pronunciare voluisse, & cum effectu pronunciasse apparet ex relatione expressa ad acta, quam fecit in proœmio sententiæ, ibi, *De, & super litteris Apostolicis, earúmque litterarum Apostolicarum ad fauorem Domini Equitis Ioannis emanatarum, de quibus in actis executione ac iustificatione, &c. rebusque aliis in actis productis &c.* † Itavt indefinita 2
mentio litterarum Apostolicarum in numero plurali facta in parte dispositiua sententiæ, vtrumque Breue in actis productum comprehendat, nedum ex sui natura, cùm æquipolleat vniuersali, *l. si seruitus* 12. *ff. seruit. vrb. præd.* Grat. *discept.* 650. *num.* 9. Barbos. *axiom.*

3 axiom.623.n.1. † ſed etiam in vim ſpecialis relatio-
nis ad acta, per quam dicitur pronunciatum ſuper
omni eo, quod in actis deductum fuit: Menoch. conſ.
510.n.5. conſ.159.n.4. Olaſc. dec.63.n.3. Rot. dec.500.
n.9.p.5. recent. fortiùs, quia ſuper hac exceptione
quartæ Carauanæ, & Breuis diſpenſatorij executio-
ne præceſſerant particulares, & acerrimæ diſcepta-
4 tiones, ac deciſiones, † à quibus verba ſententiæ,
quatenus opus ſit interpretationem quoque exten-
ſiuam recipiunt, Socin. iun. conſ. 181. n.79. verſ. hoc
etiam, & ſeq. lib.2. Scacc. de ſentent. & re iudic. gloſſ.14.
q.17.n.76. & 5. ſeqq. vbi ait, quod deciſiones ſunt pars
ſententiæ, Burat. deciſ. 357.n.1.
5 Nec obſtat, quod primæ ſententiæ, quas vltima
confirmauit, non loquantur niſi de primo Breui: quia
vltima vltra confirmationem priorum ſententiarum
dat executionem omnibus litteris Apoſt. productis
in actis, & potuit etiam nouum ius, hoc eſt excuſa-
tionem à quarta Carauana canonizare vigore clau-
ſulæ, quam, & quas, in commiſſione directa tertio
Iudici appoſitæ ad præmiſſa non reſtrictæ, Put. de-
ciſ.7. de appellat. Coccin. dec.47.n.10. Rota dec.552.
p.4. diuerſor. & in Romana domus 10. Iunij 1639. co-
ram Reuerendiſſimo Epiſcopo Salamantino, quam clau-
ſulam deductam fuiſſe ad ſpeciem ſuper nouo iure
ſecundi Breuis, vt oportet, Mareſcott. variar. reſol.
lib.1.c.20.n.18. Caputaq. deciſ.125.p.3. Rota dec.82.
n.8.p.4. tom.2. recent. demonſtrant ipſius ſecundi Bre-
uis productio coram eodem Auditore, & ſpeciales
diſcuſſiones, ac deciſiones ſuper eo articulo ante ter-
6 tiam ſententiam emanatæ, quas Rota præmiſit, † vt
deinde vnica ſententia totum negotium terminaret,
prout terminauit, & congruere Maieſtati tanti Tri-
bunalis, ne multiplicando in ſententiis, litigatores
ſuperfluis impenſis grauentur, fuit dictum in deciſ.
427. n.3.p.2. dec.485.n.6.p.5. recent. & in Peruſina
executionis coram Penia, impreſſ. apud Marcheſan. de
commiſſ.p.3. fol.114.n.3.
7 Secundo modo, id eſt tacitè, quia cum defectus
quartæ Carauanæ, qui dicitur in actis deductus per
viam exceptionis eo ipſo quod deſuper aduerſus
actorem ſuſcepta fuit diſputatio, & contradictio:
Rota dec.736. ſub n.6. verſ. & vbi etiam p.5. recent.
dec.520.n.4. & 5.p.5. eſſet incompatibilis cum aſſe-
cutione Commendæ, qui eſt effectus litis introductæ
ſuper antianitate: propterea Iudex pronunciando
ſuper antianitate, & procedendo ad vlteriora, vide-
tur huiuſmodi exceptionem tacitè reieciſſe: iuxta
notata per Doct. in c. ex parte, il 2. de app. Gabr. de ex-
cept. concl.1.n.53. Burat. dec.15.n.7. cum aliis allegatis
in deciſ. R.P.D. mei Veroſpij 4. Iulij 1646. §. primo;
Quo magis cum vt ſupra dicebam, fuerit ſuper hac
exceptione particulariter diſceptatum.
8 Nec obſtat, quod articulus antianitatis ab articu-
lo incapacitatis ex omiſſione quartæ Carauanæ, di-
uerſus ſit non ſolum reipſa, quia ſtant ſimul, quod
quis ſit antianus, & tamen incapax Commendæ, ſed
etiam origine Iudicij, cum ſuper antianitate lis pen-
deret vigore primi Breuis in tertia inſtantia per ap-
pellationem Linguæ à ſententiis Rotalibus; at ſuper
incapacitate ex defectu quartæ Carauanæ introdu-
cta fuerit in ſecunda inſtantia, per appellationem à
ſententia Magni Magiſtri declarante ſecundum Bre-
ue ſubreptitium ab Equite Ioanne interpoſitam;
Vnde infertur, quod nec tacitè, nec expreſsè potue-
rit vterque articulus vnica ſententia terminari, ex
traditis per Laderch. conſ.95.n.2. verſ. ſecundo dico.
9 Quia connexio vtriuſque reſultare poteſt reſpe-
ctu finis, id eſt aſſecutionis Commendæ, ad quem
tendunt: Imola conſ.139.n.2. Rota deciſ.588.n.18.
part.4. tom.3. recent. deciſ.8.n.7. coram bon. mem. Bu-
ratt. ex text. in l. quid ergo, §. penult. ff. de contr. iudic. tu-
tel. cum aliis allegatis à Menoch. de arbitr. caſ.45.
n.6. & 9. † Maximè quia diſputationes Rotales non 10
concipiuntur in abſtracto, ſed in ordine ad finem, &
effectum de quo agitur: & certum eſt, quod ad finem
aſſecutionis Commendæ, exceptio incapacitatis in-
compatibilis eſt cum executione Breuis ſuper an-
tianitate, cum & antianitas, & capacitas requiratur,
vt Statutum eſt inter Ordinationes Religionis Hie-
roſolymitanæ, tit. 1. de Commend. & tradit Loth. de re
benefic. lib.2.q.15.n.47. & 49. fuitque dictum in Aqui-
tanien. Prioratus vigeſima-prima February 1621. co-
ram bon. mem. Archiepiſcopo Seleucien.
Potuitque articulus incapacitatis duplici via in 11
Rota cognoſci, vel nimirum in ſecunda inſtantia in
gradu appellationis à ſententia Magni Magiſtri, lata
contra ſecundum Breue; vel in tertia proſequendo
Iudicium antianitatis, in qua licitum erat Linguæ
Franciæ deducere per viam exceptionis incapacita-
tem, quam in Iudicio cœpto Melitæ committendo
cauſam Breuis diſpenſatorij deduxerat per viã actio-
nis, Rebuff. conſ.109. verſ. item regulariter, Gratian. di-
ſceptat.445. num.12. & ſeqq. pariterque licitum erat
Equiti allegare, vt fecit, ſe tum in vim Breuis diſ-
penſatorij, tum eo ſemoto capacem eſſe effectus an-
tianitatis, hoc eſt Commendæ, non obſtante defectu
quartæ Carauanæ, quia ob impedimentum ex ad-
uerſo ſibi præſtitum, ne eam expleret, habetur ac ſi
expleuiſſet in odium aduerſarij; vt bene ponderat
deciſio D. mei Veroſpy 1. Iuly ann. milleſimo, ſexcente-
ſimo, quadrageſimo-tertio §. Primò verſ. & quia.
Igitur tertia ſententia Rotalis vtrumque diffini- 12
te potuit expreſsè, vel tacitè, cùm incapaci-
tas haberet excuſationem etiam de iure commu-
ni, & in eodem Iudicio tertiæ inſtantiæ dedu-
cta fuiſſet, ac diſcuſſa, non ſecus ac ipſum
Breue diſpenſatorium, iuxta theoriam Caſtr. conſ.
164. num.2. & 3. vbi ait, quod quando eſt vnica
proſecutio plurium petitionum, eſt vnicum Iu-
dicium, libro primo: quam ſequitur Laderch. in ex
aduerſo allegato conſil.93. num.5. verſ. qui inquit: atque
hinc nec opus fuit reuocare ſententiam latam Me-
litæ aduerſus Breue diſpenſatorium, quia Eques
opus non habebat eo Breui, ſtante dicta excuſatio-
ne ei competenti de iure communi canonizata per
deciſiones Rotales.
Præterea regula, quod reuocanda eſt prima ſen- 13
tentia, ne detur ſententia contra ſententiam, de-
ſumpta ex l. prima, Cod. quand. prouoc. non eſt neceſſ. re-
cipit duas limitationes: alteram, quando prima
ſententia eſt notoriè nulla, vel iniuſta, Felin. in cap.
inter Monaſterium n.25. de ſentent. & re iudic. Surd.
conſil.164. num.44. & ſeqq. Seraph. deciſ.1123. num.5.
Caualer. deciſ.42.n.5. deciſ.69. num.3. alteram quan-
do non fuit in actis oppoſitum de prima ſententia,
eiuſque reuocatione; Olaſch. deciſ.1. num.59. Penia
deciſ.217. num.3. Caual. deciſ.31.n.2. Rota in recent.
dec.161.n.2.p.1.
Applicantur autem caſui noſtro, quia de oppoſi-
tione primæ ſententiæ eiúſque reuocatione non ap-
paret in actis, & ſententia Melitæ pronuncians Bre-
ue diſpenſatorium eſſe ſubreptitium, ex duabus
deciſionibus R.P.D. mei Veroſpij ſuper eiuſdem
Breuis iuſtificatione editis, iniuſta notoriè conuin-
citur: Rota deciſ.325.n.4. part.5. recentior. † Eſtque 14
vltro nulla ex defectu Iuriſdictionis, quia cum cauſa
ab initio fuiſſet commiſſa in Rota cum clauſula,
quam & quas, cuius vigore omne ius etiam futurum,
& ex quacunque cauſa deductum eſſe dicebatur

ex allegat in decis.210. num.6. decis.710.num.6.p.3. recentior. ibique Eques Orator litem prosequeretur, commissio deinde ad instantiam Linguæ directa Melitæ, non facta mentione litis pendentis in Rota, fuit ipso iure nulla tanquam sapiens auocationem t B signet. *decis.13. de rescript.* Cassador. *dec.prima de rescript.* Seraph. *decis.763.num* 6. Burat. *decis.74.n.4.* & *ib.* Addent. *litera B*, latè Marchesan. *de commiss.*
15 *p.2.fol.239.num.132.* † Et quod sententia lata vigore commissionis subrepritiæ sit nulla, dixit Rota
16 *decis.564.n.16.part.5.recent.* † Vltra quod in vim dictæ clausulæ, *quam & quas*, procedi potuisset vt in prima, absque reuocatione alterius sententiæ, Rota *decis.264.n.2.p.6.recent.*

Et ita decisum vtraque parte informante, &c.

Decisio ista applicatur ad c.15. p.1. præsentis tract.

CAPVT
SEV
RESOLVTIO III.

Continens Breve S^mi. D. N. Innocentii X. Summi Pontificis.

In Causa Angelopolitana Iurisdictionis in Indiis Occidentalibus.

Die 15. Maij 1648.

ARGVMENTVM.

Summus Pontifex, propositis pluribus dubiis inter Episcopum & Clericos regulares Soc. IESV, super munere prædicationis in propriis dictorum regularium Ecclesiis, aut in alienis, petita vel obtenta Episcopi licentia, nec non super confessionibus laicorum audiendis, præuio examine, siue approbatione Episcopi, nec non super electione Conseruatorum per dictos regulares facienda, & exemptione illorum à Iurisdictione Ordinarij; dubiorum huiusmodi decisionem sacræ Cardinalium Congregationi commisit, quæ dicta dubia terminauit, vt in sequentibus continetur; approbante & authoritatem præstante eodem Summo Pontifice.

SVMMARIVM.

1 *Regulares non possunt declinare Iurisdictionem Episcopi exequentis ordinationes Concilij Tridentini, in casibus in quibus exempti subiiciuntur correctioni Episcopi; & ideo hoc casu non possunt eligere Conseruatores.*

2 *Ampliatur, vt locum habeat, quamuis Episcopi procederent ordine Iuris seruato.*

3 *Ampliatur secundò, vt Regulares allegantes priuilegium exemptionis, illud exhibere coram Ordinario teneantur.*

4 *Quod si verba priuilegij sint ambigua, recurrendum est ad summum Pontificem pro interpretatione.*

5 *Constitutio Gregorij XV. circa electionem Conseruatorum, afficit Religiosos Soc. IESV.*

6 *Regulares qui non elegerunt Conseruatores iuxta formam dictæ constitutionis Gregorij tenentur respondere coram Ordinario.*

7 *Regulares assumentes Conseruatores, non tenentur cauere de Iudicio sisti, & Iudicatum soluendo.*

8 *Vtrum Regulares possint nominare Conseruatores, quando Episcopi producunt iura sua Ecclesiæ Cathedralis, aduersus immoderatas illorum acquisitiones in præiudicium Decimarum.*

9 *Regulares non posse audire confessiones secularium sine licentia Episcopi Diœcesani.*

10 *Episcopi possunt procedere contra Regulares audientes confessiones sine approbatione Episcopi loci, vel prædicantes in Ecclesiis sui Ordinis non petita benedictione, & in aliis sine licentia.*

11 *Ampliatur, vt Regulares possint cogi ad exhibendam licentiam, absque eo quod recurratur ad Superiores ipsorum pro illa exhibenda.*

12 *Quomodo procedendum sit contra Regulares notoriè & scandalosè delinquentes.*

13 *Conseruatores electi à Regularibus tenentur coram Ordinario facere fidem de electione.*

14 *Regulares prætendentes exemptionem à iurisdictione Ordinarij, tenentur fidem facere de priuilegio.*

15 *Religiosæ domus in quibus vnus, vel duo tantum sunt Regulares, non gaudent priuilegio Collegiorum, vel Conuentuum.*

16 *Religiosi non debent tenere apothecas mercium & similes, & à quo hoc casu coercendi.*

17 *Regulares non possunt ministrare Sacramenta Baptismatis, & alia de quibus ibidem, sine licentia; nec consecrare vasa sacra & altaria.*

18 *Regulares semel approbati, non possunt sine noua causa ab audiendis confessionibus suspendi.*

19 *Episcopi possunt procedere per censuras, contra inobedientes, in confessionibus vel prædicationibus.*

20 *Licentia audiendi confessiones, & prædicandi, potest concedi verbotenus.*

21 *Conseruatores possunt eligi per Regulares, etiam in locis vbi non adsunt Iudices Synodales.*

22 *Conseruatores possunt vti censuris, etiam aduersus Vicarios generales Episcoporum, si agatur de manifestis iniuriis & violentiis.*

INNOCENTIVS
PAPA X.

Ad futuram rei memoriam.

CVm sicut accepimus aliquæ fuerint ortæ differentiæ inter Venerabilem fratrem Ioan. Episcopum Angelopolitañ, siue Populę SS. Angelorum in Indiis Occident. ex vna, & dilectos filios Clericos Regulares Soc. IESV, partibus, ex altera, de, & super munere prædicationis Verbi Dei tam in propriis eorundem Clericorum Regularium, petita solum Episcopi benedictione, quam in alienis Ecclesiis petita, & obtenta eb eodem Episcopo Diœcesano licentia exercendi; necnon super confessionibus laïcorum audiendis præuio examine, siue approbatione eiusdem Episcopi Diœcel. quæ dicti Clerici Regulares in vim priuilegiorum prædictæ Societati Apostolica auctoritate concessorum, sibi

proprio

proprio iure licere præcedebant,& desuper in partibus fuerit deuentum ad plures actus iudiciales, & pro parte Clericorum Regularium huiusmodi ad electionem Conseruatorum priuilegiorum huiusmodi : nobísque tam dicti Ioannis Episcopi, quam eorundem Clericorum Regularium nomine,pro sopiendis differentiis huiusmodi quædam Dubia decisionem differentiarum præfatarum, necnon iurisdictionem Ordinariorum in exemptos, & ipsorum Clericorum Regularium exemptionem à iurisdictione Ordinarij concernentia fuerint proposita, ad quæ ambæ partes responderi,& quid desuper obseruandum sit auctoritate nostra Apostolica statui, & stabiliri desiderabant.Nos,qui omnium fidelium,& præsertim Ecclesiasticorum quieti libenter,incombimus,differentias prædictas, totúmque negotium particulari Congregationi aliquorum Venerabilium fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium,& dilectorum Romanæ Curiæ Prælatorum examinan.commisimus,qui auditis sæpius procuratoribus prædicti Ioannis Episcopi,necnon Procuratore Generali Societatis prædictæ,negotio maturè discusso,omnibus dubiis,& petitionibus hinc inde propositis responderunt prout sequitur, videlicet, Sacra Congregatio à Sanctissimo Domino Nostro deputata super controuersiis vertentibus inter Episcopum Angelorum in Indiis Occidentalibus,& Religiosos Societatis IESV,sæpius auditis Procuratoribus ab eodem Episcopo ad Vrbem allatis; necnon ipsius Societatis Procuratore Generali, negotióque accuratè discusso,censuit prædictos Religiosos nequaquam posse in Ciuitate,& Diœcesi Angelopolitana,personarum sæcularium Confessiones audire sine approbatione Episcopi Diœcesani,nec Verbum Dei prædicare in Ecclesiis sui Ordinis,non petita ipsius benedictione,nec in aliis Ecclesiis sine eius licentia, nec in Ecclesiis etiam sui Ordinis ipso contradicente,& contrauenientes ab Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato coërceri,& puniri posse etiam censuris Ecclesiasticis in vim Constitut. sanct.mem. Greg XV.quæ incipit.*Inscrutabili Dei prouidentia.* Ac proinde memoratis Religiosis, qui huiusmodi approbationem, ac licentiam se obtinuisse non docent, potuisse Episcopum,seu eius generalem Vicarium præcipere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ,vt à confessionibus audiendis,& Verbi Dei prædicatione abstinerent,nec ob eam causam licuisse dictis Religiosis quasi à manifestis iniuriis, & violentiis eligere Conseruatores, eósque,vt præfertur electos in Episcopum,eiusque Vicarium Generalem indebitè, ac nulliter,excommunicationem fulminasse. Cæterum Sancta Congregatio seriò in Domino hortatur, ac monet Episcopum, vt Christianæ mansuetudinis memor erga Societatem IESV,quæ laudabili suo Instituto in Ecclesia Dei tam fructuosè laborauit,ac sine intermissione laborabat, paterno se gerat affectu,eamque in regimine Ecclesiæ suæ perutilem adiutricem agnoscens benignè foueat,ac pristinę suæ beneuolentię restituat,quemadmodum S.Congregatio ipsum facturum confidit, sibíque certo pollicetur,cum eius zelum, pietatem, ac pastoralem sollicitudinē compertam habeat. *Dat. Romæ die* 16. *Aprilis* 1648. Et præmissorum occasione pro parte prædicti Ioannis Episcopi; necnon Religiosorum Societatis IESV, in eadem Congregatione proposita fuerunt diuersa Dubia de mandato Sanctissimi resoluenda, quæ quidem S. Congregatio sæpius audiens,vt in præmissis ab eodem Episcopo ad Vrbem missis; necnon Procuratore Generali ipsius Societatis,negotióque maturè perpenso

ad singula Dubia ab vtraque parte proposita respondit, ordine quo sequitur.
Primò, An in casu quo Episcopus præcipiat de- 1
creta aliqua Concilij Tridentini à Regularibus ob-
seruari,& executioni demandari, Regulares quicun-
que etiam Societatis IESV,sub prætextu,quod hu-
iusmodi præcepta infringant sua priuilegia possint
eligere Conseruatores? Congregatio respondit, si
Episcopus præcipiat Regularibus etiam Soc. IESV,
vt decreta aliqua Concil. Trid. obseruent, ac exe-
quantur, illis casibus,in quibus per ipsum Concí-
lium,vel Constitut. Apostolicas,Regulares exemp-
ti subiiciuntur iurisdictioni, & correctioni Episco-
pi,minimè licere ipsis Regularibus ob eam causam
Conseruatores eligere.† *Secundò*, An quando Ordi- 2
narius procedit iuris ordine seruato aduersus Regu-
lares prædictos, in casibus in quibus per Conc. vel
Constit. Apostolicas ipsi subiiciuntur, possint Con-
seruatores Iudices assignare? vt ad proximum, non
posse † *Tertiò*, An Regularibus etiam Societatis IE- 3
SV asserentibus se habere priuilegia,quominus obe-
diant Episcopo in executione decretorum iuris cō-
munis Concil. Trid. & Constitut. Apostolicarum
Ordinarij,debeant ipsis adhibere fidem absque ex-
hibitione huiusmodi priuilegiorum? Respondit,
Ordinarios non teneri huiusmodi assertioni fidem
adhibere absque integrali priuilegiorum exhibitio-
ne.† *Quartò*,An in casu quo Regulares quicunque 4
etiam Soc. IESV exhibeant aliqua priuilegia,& Or-
dinarij iudicent ea non suffragari casui de quo agi-
tur,& ad rem non facere,Regulares præfati possint,
& debeant prouocare ad Summum Pontificem, vel
in partibus Indiarum remotissimis ad Metropolita-
num,siue Ordinarium viciniorem, vel potius pos-
sint hoc casu eligere Iudices Conseruatores? Res-
pondit,Si verba priuilegiorum sint obscura & am-
bigua,non licere recurrere ad Metropolitanum, vel
viciniorem Episcopum,nec Conseruatores eligere,
sed Summum Pontificem pro interpretatione esse ad-
eundum. † *Quintò*, Vtrum Constitutio fel.rec.Gre- 5
gor.XV. circa Conseruatores Regularium publica-
ta anno 1621.cum declarationibus Eminentissimo-
rum Sacræ Congregationis Concilij Tridentini In-
terpretum desuper editis,æquè afficiat, & compre-
hendat Religiosos Soc. IESV, ac reliquos Regula-
res, ita vt omnia alia prædicta Societatis priuilegia
fuerint reducta ad terminos dictæ Constitutionis,
& sic imposterùm debeant ab iis eligi Conseruatores
iuxta formam & tenorem prædictæ Constitutionis?
Respondit,huiusmodi Constitutionem cum decla-
rationibus, vt prætenditur,editis,æquè afficere Re-
ligiosos Societatis IESV,atque aliorum Ordinum,
& Conseruatores ad illius præscriptum esse eligen-
dos,non obstantibus quibusvis priuilegiis, quippe
quæ omnia sunt redacta ad terminos ipsius Consti-
tutionis.† *Sextò*, An Regulares prædicti grauati ære 6
alieno, vel ad ratiocinia, vel Testamentorum Exe-
cutores possint conueniri coram Ordinario,si Con-
seruatores non nominauerint intra tempus habile
ab Ordinario præscriptum. Respondit Regulares in
causis præfatis coram Ordinario loci esse conueniē-
dos,si ad præscriptum Constitutionis sanct. mem.
Gregorij XV. Conseruatores non elegerint,ipsúm-
que electionis documentum intra præfinitum tem-
pus in actis Curiæ ipsius Ordinarij nō exhibuerint.
† *Septimò*, An dicti Regulares Conseruatores siue 7
ad Iura, siue ad priuilegia tuenda assumentes, te-
neantur ante exercitium commissionis præstare cau-
tionem coram Ordinario, siue alio Iudice compe-
tente,de Iudicio sisti, & iudicatum soluendo, casu
quo

quo in lite siue causa succubuerint? Respondit non
8 teneri. † *Octauò*, An quando Episcopi intra, vel da-
cimas Cathedralium aduersus Regulares prædictos,
dote sua spoliantes Ecclesias, coram Iudice compe-
tente tuentur, libròsque, memorialia, & allegationes
produnt, Ius Ecclesiarum Cathedralium exprimen-
tes, & acquisitiones Religiosorum, aliaque id gene-
ris adnumerantes huiusmodi scriptorum occasione
possint Regulares nominare Conseruatores, præ-
tendentes iniuriam sibi inferri in referendo immo-
deratas acquisitiones? Respondit: si Episcopi pro
tuendis Iuribus Cathedralium Ecclesiarum coram
Iudice competenti huiusmodi scripta producant, &
Regularium immoderatas acquisitiones veraciter, &
modestè referant, non licere Regularibus ob eam
9 causam ad Conseruatores recurrere. † *Nonò*, Vtrum
Regularis quicunque, etiam Societatis IESV, possit
administrare Sacramentum Pœnitentiæ Secularibus
absque licentia Episcopi Diœcesani, etiamsi in alie-
na Diœcesi approbatus sit? Respondit, Regulares
etiam Societatis IESV, in vna Diœcesi ab Episcopo
approbatos ad confessiones personarum secularium
audiendas, nequaquam posse in alia Diœcesi huius-
modi confessiones audire sine approbatione Epis-
10 copi Diœcesani. † *Decimò*, An Episcopus contra
dictos Regulares audientes in sua Diœcesi confes-
siones Secularium absque sua approbatione, vel
Concionatores absque licentia Episcopi intra &
extra proprias Ecclesias, possit procedere, eos à tali-
bus ministeriis remouendo, siue præceptis, & aliis
Iuris remediis coërcendo? Respondit eisdem Re-
gularibus, qui confessiones personarum secularium
audiunt sine approbatione Episcopi loci, vel prædi-
cant in Ecclesiis sui Ordinis, non petita illius bene-
dictione, aut in aliis Eccl. absque ipsius licentia vel
in Ecclesiam sui Ordinis ipso contradicente, posse
Episcopum in vim Constitutionis fel. rec. Gregorij
XV. quæ incipit *Inscrutabili Dei prouidentia:* tan-
quam Sadia Apost. Delegatum administrationem
Sacramenti Pœnitentiæ, ac munus prædicationis
interdicere, eosque Iuris remediis coërcere, & puni-
11 re. † *Vndecimò*, An quando Episcopo constat di-
ctas licentias obtentas non fuisse, ipse possit præci-
pere, vt donec licentiam intra præscriptum tempus
exhibeant à tali ministerio abstineant, & an requi-
rendus sit per Episcopum pro his exhibendis Pro-
uincialis in alia Diœcesi, vel longissimè existens, vel
ipsi Regulares Confessarij, vel eorum Superiores
eiusdem Diœcesis, in qua prædicta exercent? Res-
pondit posse Episcopum sic præcipere, nec pro hu-
iusmodi licentiis requirendum esse Prouincialem,
sed satis esse ipsos Religiosos requirere, aut eorum
12 Superiores in Diœcesi Episcopi existentes. † *Duo-
decimò*, An si contingat vt aliquis prædictorum Re-
gularium insurgat contra Episcopum in propria
Diœcesi maledictis cum scripto, val dicto, Populum
scandalizando, possit, & qua animaduersione, ab
Episcopo puniri; & quid si huiusmodi delinquens
transiuerit ad aliam Diœcesim, hoc casu seruandum
sit? & qua pœna puniendus sit Regularis, qui com-
morans in vna Diœcesi spargit famosos libellos
contra Ordinarium alterius Diœcesis? Respondit,
Si regularis intra claustra degens, extra ea in casi-
bus in dubio expressis ita notoriè deliquerit, vt po-
pulo scandalo sit, Episcopo instante teneri Superio-
rem Regularem intra tempus ab Episcopo præfi-
gendum seuerè illum punire, ac de punitione Epis-
pum certiorem facere, alioquin sic delinquentem ab
Episcopo puniri posse ad præscriptum Concilij
Tridentini, *cap. 14. sess. 25. de Regular.* Quod si de-
linquens ad aliam Diœcesim migrauerit, seruandum
esse quod præcipitur in Constitutione sanctæ me-
moriæ Clementis VIII. Incipien. *Suscepti muneris
ratio.* † *Decimo-tertiò*, An Conseruatores nominati 13
& electi à Regularibus prædictis, ante exercitium
suæ Iurisdictionis teneantur electionis authenti-
cum documentum exhibere coram Ordinario sub
pœna nullitatis actuum? Respondit vtique teneri.
† *Decimo-quartò*, An priuilegia, quæ sunt contra Iu- 14
risdictionem Ordinarij, & quibus gaudent, & gau-
dere prætendunt Regulares prædicti, debeant Epi-
scopis notificari, siue insinuari? Respondit, Regu-
lares teneri huiusmodi priuilegia Episcopo exhibe-
re, si eis vti voluerint. † *Decimo-quintò*, An prædia 15
rustica, metallorum fodinæ, sacchari opificinæ, à
Regularibus Societatis, vel aliis possessa, vel aliæ
Domus Seculares, in quibus videlicet, vnus vel duo
Regulares tantum commorantur, gaudeant priuile-
gio Collegiorum, seu Conuentuum? Respondit
non gaudere. † *Decimo-sextò*, Vtrum Regulares præ- 16
dicti Apothecas quarumcunque mercium, macella,
& similia, præsertim prope Collegia, siue Conuen-
tus exercentes, possint ab Ordinario sub censuris
inhiberi, ne huiusmodi exerceant. Respondit non
posse Episcopum hoc prohibere Regularibus exem-
ptis, sed si in præmissis ita notoriè delinquant extra
claustra, vt Populo scandalo sint, seruandum esse,
quod dictum est *supra in responsione ad duodecimum.*
† *Decimo-septimò*, Vtrum Regulares, etiam Patres 17
Iesuitæ in suis prædiis, opificinis, aliisque suis Do-
mibus Secularibus sitis intra limites Parochialium
ad se non spectantium, possint administrare Sacra-
mentum Baptismatis, solemnis matrimonij, Extre-
mæ vnctionis, & Eucharistiæ in Festo Paschatis,
famulis, Mercenariis, Rusticis, siue aliis id genus
hominibus secularibus, absque Ordinarij, vel Paro-
chi licentia? Respondit non posse. *Decimo-octauò*,
Vtrum Patres Societatis in Ciuitate, & Diœcesi
Angelorum, possint consecrare vasa sacra, altaria &
similia in quibus vnctio requiritur? Respondit iti-
dem non posse.

Pro parte verò Religiosorum Societatis IESV 18
proposita fuerunt infrascripta Dubia. † *Primò*, An
Episcopi in partibus Indiarum, possint ex integro
totum vnum Monasterium, vel Collegium ab au-
diendis confessionibus suspendere? Respondit
Episcopos Indiarum posse quidem omnibus simul
vnius Monasterij, vel Collegij Confessariis adime-
re facultatem audiendi confessiones personarum
Secularium, etiam inconsulta Sacra Congregatione
Episcoporum & Regularium negotiis præposita,
cum decretum ab ea editum sub die 20. Nouembris
1615. ex intentionis defectu, & conuenientia mo-
rali non extendatur ad Regiones illas, tam longè ab
Vrbe dissitas. Verum ab hac generali suspensione,
quæ vix sine scandalo, & animarum pernicie contin-
gere potest abstinendum esse Episcopis, nisi grauis-
sima subsistente causa: super quo Sacra Congrega-
tio illorum conscientias grauiter voluit esse onera-
tas. *Secundò*, An Episcopus Regularem pro con-
fessionibus semel approbatum sine noua causa sus-
pendere possit ab ipsis confessionibus audiendis. Re-
spondit Regulares aliàs liberè ab Episcopo præuio
examina approbatos ad audiendas confessiones per-
sonarum Secularium, ab eodem Episcopo suspendi
non posse sine noua causa, eaque ad confessiones
ipsas pertinente. *Tertiò*, An Bulla Pij V. 34. *in or-
dine tom. 2. Bullarij*, concessa, instante, & supplicante
Serenissimo Rege Catholico, non ad petitionem
Regularium, sit reuocata in Bullis Summorum Pon-
tificum,

tificum, in quibus exemptiones Regularium miti-
gantur? Respondit agendum cum Sanctissimo, an
velit declarare Bullam non esse reuocatam; illam
tamen non suffragari, nisi in locis vbi est defectus
19 Parochorum. † *Quartò*, An Episcopus possit cum
censuris procedere contra Regulares exemptos, si
inobedienses fuerint in confessionibus audiendis,
vel prædicatione verbi Dei, & hoc an vigore Con-
cilij Tridentini, vel per quem canonem? Respondit
posse procedere, non quidem in vim Concilij Tri-
dentini, sed in vim Constitutionis Gregorij XV.
20 quæ incipit, *Inscrutabili Dei prouidentia*. † *Quintò*,
An licentia audiendi confessiones, & prædicandi,
ab Episcopo per litteras missiuas, an solum per lit-
teras patentes Cancellariæ concedi possit? Respon-
dit posse concedi etiam per litteras missiuas, vel ore
tenus si ita Episcopo videbitur. *Sextò*, An talis li-
centia ore tenus sine scriptis concedi possit? Res-
21 pondit, vt ad proximum. † *Septimò*, An facultas eli-
gendi Conseruatores concessa Societati à Gregorio
XIII. suffragetur illis in locis in quibus non adsunt
Iudices Synodales. Respondit, vbi non adsunt Indi-
ces Synodales, priuilegium Gregorij XIII. non suf-
fragari quoad hoc, vt Societas non teneatur ex illis
eligere Conseruatores, dummodò tamen in reliquis
seruetur forma Constitutionis Gregorij XV. hac de
22 re editæ. † *Octauò*, An Conseruatores Societatis,
Vicarios generales Episcoporum auctoritate Apo-
stolica per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasti-
cas compellere possint, virtute Bullæ Gregorij XIII.
Incipien. *Æquum reputamus. sub Datum vltima Fe-
bruarij* 1573. Respondit posse à manifestis iniuriis,
& violentiis eos compescere, etiam censuris, & pœ-
nis Ecclesiasticis. *Dat. Romæ die* 16. *Aprilis* 1648.

Quapropter, vt præmissa firmius subsistant, & inuiolabiliter obseruentur, Nobis pro parte Ioannis Episcopi huiusmodi fuit humiliter supplicatum, vt illa auctoritate Apostolica confirmare de benignitate Apostolica dignaremur; Nos igitur dicti Ioannis Episcopi votis hac in re annuere, illumque specialibus fauoribus & gratiis prosequi volentes, & eundem Ioannem Episcopum à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectũ præsentium dumtaxat consequeñ. harum serie absolueñ. & absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati præinserta responsa, seu resolutiones auctoritate prædicta tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illisque Apostolicæ firmitatis vim & robur adiicimus, & inuiolabiliter obseruari mandamus, salua tamen semper in præmissis auctoritate dictæ Congregationis. Decernentes sic, & non aliter in præmissis per quoscunque Iudices Ordinarios & Delegatos, etiam Causarum Palatij Apostolici Auditores, ac S.R.E. Card. etiam de latere Legatos iudicari, & diffiniri debere; ac irritum, & inane, si quid secus à quoquã quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Apostolicis, ac Vniuersalibus, Prouincialibusque, & Synodalibus Conciliis editis, generalibus & specialibus Constitutionibus, & ordinationibus; necnon Ecclesiæ Angelopolitañ. ac Societatis prædictæ, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel alia quauis firmitate roboratis Statutis, & Consuetudinibus, priuilegiis quoque, Indultis & litteris Apostolicis eidem Ecclesiæ, & Societati sub quibuscunque verborum tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam Derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, ac decretis etiam irritantibus, etiam motu proprio, ac etiam consistorialiter, & aliàs quomodolibet in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione, de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua, ac de verbo ad verbũ, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro plenè & sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad effectum præmissorum specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die XIV. Maij M. DC. XXXXVIII. Pontificatus Nostri Anno Quarto.

M. A. MARALDVS.

In Nomine Domini Amen. Præsens copia extracta fuit è suo proprio originali, mihi Notario publico infrascripto exhibito per Ill. & R. D. Licentiatum Ioannem Magaoum Procuratorem Illustrissimi & Excellentissimi D. Episcopi prædicti eidem exhibenti incontinenti restituto, cum quo facta per me eundem Notarium collatione, illam cum dicto originali de verbo ad verbum concordare inueni, salua semper meliori collatione, & in fidem, &c. Datum Romæ in Officio mei, &c. hac die 16. Maij 1648.

Ego Sebastianus Casius Curiæ Eminent.
Card. Vicarij Notarius de præmissis roga-
Locus † Sig. *tus præsens instrumentum subscripsi & pu-*
blicaui requisitus, in fidem, &c.

Nos Martius miseratione diuina tituli Sancti Petri ad Vincula S.R.E. Presbyt. Card. Ginettus nuncupatus Sanctiss. D. Papæ, & Almæ Vrbis Vicar. Generalis, Romanæque Curiæ, & eius districtus Iudex ordin.

Vniuersis notum facimus, & attestamur supradictum Dominum Sebastianum Cæsium, de præmissis rogatum fuisse, & esse talem, qualem se fecit, eiusque publicis, ac similibus scripturis semper in iudicio, & extra, fuisse adhibitam, & de præsenti plenam adhiberi fidem. In quorum omnium & singulorum fidem, &c. Datum Romæ ex Ædibus nostris, his die, mense, & anno superius dictis.

Pro D. Leonardo de Leonardis.
Leonides de Iulianis Substitutus.

Locus † Sigil.

CAPVT
SEV
RESOLVTIO IV.

In Causa Cremen. seu Ianuen. Pecuniaria Coram R. P. D. Royas.

Mercurij 1. Iulij 1648.

ARGVMENTVM.

Causam attentatorum præiudicialem esse cognitioni negotij principalis, nisi contra-

rius interueniat partium consensus. In
Causis præiudicialibus posse disputari du-
bia negotij principalis quoad cognitio-
nem extraiudicialem, immo Iudicem pos-
se ex causa procedere in negotio principa-
li omissa attentatorum reuocatione. Quid
operetur reseruatio dominij, facta in in-
strumento venditionis aduersus alios cre-
ditores hypothecarios.

SVMMARIA.

1 *Prius cognosci debet de attentatis, antequam proce-
datur ad negotium iudicij principalis.*

2 *Limitatur, nisi partes consentiant, vt excludatur
prelatio causa attentatoram.*

3 *Cognitio articuli, praueata ante Iudicium attenta-
torum, prius debet terminari.*

4 *Disputationes dubiorum, sunt actus extraiudiciales.*

5 *In articulis praiudicialibus suspenditur definitio ne-
gotij principalis, sed tamen possunt dubia proponi
extraiudicialiter super negotio principali.*

6 *Index potest ex causa procedere in negotio principali
omissa reuocatione atteatatorum.*

7 *Ordinem non seruare, ordo est, aduersus affectantes
dilationes.*

8 *Sequestrum ante motam litem obtentum & non re-
uocatum, non est atteatatum.*

9 *Mandatum procuratoris vendentis, prasumitur ex
enunciatiua contractas facta prasente principali,
& aliis coniecturis, de quibus ibidem.*

10 *Sola coniunctio sanguinis non est sufficiens ad pra-
sumendam collusionem, maximè concurrentibus
coniecturis pro veritate instrumenti.*

11 *Secundum instrumentum si sit plenius, attendendum
est, in concursu cum alio.*

12 *Notario super extensione clausularum credendũ est.*

13 *Obligatio conditionalis habetur pro pura post adim-
pletam conditionem.*

14 *Reseruatio dominij facit vt illud remaneat penes
venditorem, etiam si habita fuerit fides de pretio.*

15 *Per reseruationem dominij excluduntur omnes alia
crediterum hypotheca.*

16 *Statutum prohibens alienationem in forenses, non
impedit quin ad illorum instantiam possint vendi
ciuibus, vt ex pretio forensibus satisfiat.*

1 DVbium per me aliàs propositum sob die
11. Martij præteriti, An mandatum A.C.
sit exequeodum? respiciebat tom onlli-
tatem; tum iniustitiam ipsius mandati:
Et resolotum fuit ex primo capite, vt de alio sepa-
ratim videatur. Ideò prosequendo caput Iustitiæ
subscripsi particulare dubium; An constet de credi-
to, quòd suffragetur; Cumque postea informantes
pro Pallauicino dedissent de attentatis, eáque solum
in sex locis Montis commissa esse demonstrassent;
Domini illa purgari, & ad vlteriora in disputatione
dubij subscripti procedi mandaruot; Elapsis post-
modum aliquibus mensibus, dum imminebat dicti
dubij propositio, Pallauicinus opposuisset de aliis
attentatis super 193. locis Montis, de quibus nus-
quam antea, vt solet, dederit fumom, & obtulit se
paratum in hac vltima Rota, & super attentatis, &
super negotio principali informare, prout fecit ver-
bo, & scripto. Vnde vtrumque hodie discurrendum
proposui, & de vtroque Domini cognoocrunt re-
spondendo pro Pallauicioo, *constare de attentatis*, &
pro Toffetris *coastare de credito*.

Nam receptissima Iuris regula, quòd priùs co-
gnosci debet de attentatis, quæ sunt in primis
purganda, visa est ooo applicari casui nostro, quia
procedit parte iostante, Rota *decis. 94. num. 4. in fin.
part. 3. recent.* Sed tantum abest, quod Pallauiciona
institerit præferri atteotatorum cogoitionem, quod
immò obtulit, quòd eadem die vtrumque dubium
proponeretur, & super vtroque acerrimà informa-
uit.† Ex quibus resultat expressus coosensus simul- 2
taneæ cognitioni, exclusiuus prælationis atteotato-
rum, Lancellot. *de atentat. par. 3. cap. 30. n. 187. 277.
&* 208. Buratt. in fortioribus terminis, *decis. 72. n. 4.*
& in simili Bald. & alij relati per Modern. Perus. *de
maant. obseru. 77. n. 15.*

Iuncto præsertim primo, quòd cognitio boni Iu- 3
ris ioclodebatur, vt dicebam etiam in primo dubio
per me aliàs proposito soper executione mandati
A.C. & sic, cum illius cognitio cæpta fuerit ante-
quam ex aduerso de attentatia daretur fumus, priùs
decideoda videbatur; vt per Christoph. Paz *ad legem
Rega. Sicil. 27. sub n. 3. vers. sed si semel, l. 158. n. 1. & 3.
l. 251. n. 5.*

Secundò, quod per disputationem vtriusqoe du- 4
bij, oon fertur decretum super vno, vel altero arti-
culo; cum disputationes dubiorum sint actus me è
extraiudiciales; Buratt. *decis. 597. n. 5.* Rot. *decis. 553.
n. 11. p. 4. tom. 3. recent. & in Montis Alti Beaesioij* 18.
Martij 1646. *coram R. P. D. meo Bichio*, † & etiam in 5
articulis præiodicialibus, esto quod ad terminationẽ
vnius ratione præiudicialitatis deueniri non possit,
suspenditur quidem illius diffioitio; sed ooo discus-
sio, & cognitio extraiudicialis; Capyc. *decis. 25. sub
num. 1. &* 2. Rota *in Bonon. pratensa Caducitatis, prima
Decembr.* 1586. *coram Orano*, facit Meooch. *de arbitr.
q. 53. sub n. 6. lib.* 1. Vnde in simili quamuis super exe-
cutione litterarum Apostolicarum pronunciari non
valeat, nisi postquàm litteræ expeditæ fueriot, vti-
que tameo ante illarum expeditionem Rota solet
cum sola supplicatione disputare dubia, ea ratione,
quia non terminant caosam, sed sunt actus extraio-
diciales; vt fuit dictum *in d. decis. 553. n. 10. & duob.
seqq. par. 4. tom. 3. recent.*

Tertiò, quod ex caosa Index potest omissa atten- 6
tatorum reuocatiooe, procedere in oegotio princi-
pali, Lancellot. *de attent. par. 4. c. 30. n.* 221. quæ causa
militat in casu nostro; tum propter coosensum Pal-
lauicioi attentatum passi in simultaneam vtriusque
dubij cognitionem; tom propter eiosdẽ Pallauicini
moram in daodo fumum de attentatis soper dictis
locis 193.† Siquidem non dedit, nisi postquam plu- 7
ries citatus fuerat ad ioformandum super dubio
boni Iuris, eiúsque immineote propositiooe, & in
his vltimis audieotiis, io quibus ad euitaodas liti-
gantium plerumque affectatas dilationes, ordo est
ordinem oon seroare; vt dixit Rota *in dec. 176. n. 10.
coram sanct. mem. Greg. XV.* Tum fortius, quia Palla-
uicini nihil interest quod in primis reuocetur exe-
cutio in vim mandati A.C. atteotatè facta super di-
ctis locis 193. † quia adhuc eadem loca remanent 8
affectata sequestro ante motam litem obteoto, &
nooquam reuocato, quod propterea attentatom
non est; Laocellott. *de attent. part. 2. c. 4. limit. 2. n. 16.*
Cassad. *decis. 6. sub n. 2. super reg. Caacell.* Rota *decis.
79. n. 10. p. 7. recent.*

Hæc sont, quæ contemporaneam dobij super at-
teotatis, & super credito cognitionem suaserunt:
fundamentum verò affirmatiuæ resolutioois super
credito Illorum de Toffetis est in publico Instrumen-
to, in quo oculariter habetur, quod Gaspard Toffet.
ad quem dicta loca 193. Mootis salis auri spectaot,
pro pretio bonorum sibi venditorum, promisit sol-
uere

uere Benedicto fratri authori Augustini, & Ioannis Aloysij libras 384779. cum fructibus compensatiius ad rationem librarum 4. ¼ pro centenario, & anno, quòd Instrumentum dicitur probatio probata, & facit rem manifestam; Bart. *in l. 1. num.* 8. vbi Ias. *num.* 10. *ff. de nou. oper. nunc.* Dec. *cons.* 36. *n.* 6. Surd. *cons.* 173. *n.* 31. & dixit Rota *decis.* 277. *n.* 2. *& decis.* 431. *n.* 1. *p.* 1. *recentior. &* coram Gregor. *decis.* 68. *n.* 2. *ad fin. & decis.* 157. *n.* 13.

9 Quamuis autem dictum Instrumentum venditionis celebratum fuerit ab asserto Procuratore Benedicti venditoris, de cuius mandato procuræ non constat in actis, nihilominus de huiusmodi mandato procuræ dubitari non potest; quia illud fuit enunciatum in Instrumento venditionis cum explicita mentione dici rogitus, & Notarij rogati, quo casu mandatum præsumitur adfuisse; Dec. *d. cons.* 36. *num.* 8. Cassad. *decis.* 3. *num.* 4. *de procur.* Gregor. *decis.* 111. *num.* 2. *& n.* 503. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* ac fuit dictum *in Romana Saluiani Interdicti* 10. *Martij* 1606. *coram Card. Mellino impress.* post Pacif. *de Saluian. interd. decis.* 33. *num.* 5. *& in Tiburtina assignationis dotis* 10. *Maij* 1627. *coram bon. mem. Pirouano, ac in Nepesina pecuniaria,* 12. *Iunij* 1634. *coram R. D. meo Decano,* præsertim concurrentibus aliis coniecturis d. præsumptionem etiam suadentibus, & adiuuantibus.

Siquidem Domini considerarunt, quòd in d. Instrumento facta fuit diuisio bonorum communium dictorum Benedicti, & Gasparis in ingenti quantitate cum adæquatione partium, necnon venditio stabilium, quæ ad prædictum Benedictum peruenerunt, pro certo pretio cum obligatione soluendi certam ratam communibus creditoribus; ac in illo adsunt alia pacta respicientia prætensiones, & interesse contrahentium, de quibus verisimiliter non poterat Procurator per se habere notitiam, ad not. per Dec. *in d. cons.* 36. *n.* 8. & per Rot. *in Toletana pensionis* 13. *Iunij* 1617. *coram S. D. N.* Eoque magis cum de hoc mandato in præsenti casu disputetur incidenter, quapropter sat est pro illius existentia assertio Notarij, ex adductis *in Legionen. Beneficij* 9. *Decemb.* 1639. §. 1. *coram R. P. D. meo Chisilerio,* cum aliis relatis per Add. ad Buratt. *decis.* 209. *in fin.*

10 Nec vlla considerari potest collusio in d. venditione, siue in hoc iudicio, sicut Pallauicinus prætendit, ex quo illa non præsumitur, nisi concludenter probetur, *ex rubr. ff. & Cod. de collusion. detegen.* Natt. *cons.* 537. *n.* 30. *&* 35. Buratt. *decis.* 64. *n.* 8. *& decis.* 99. *n.* 1. *p.* 5. *& decis.* 57. *n.* 10. *par.* 7. *recentior.* nec ad hunc effectum sufficit coniunctio sanguinis, nam etiam inter sanguine coniunctos candidè contrahitur, *l. si totus, ff. de donat.* Buratt. *decis.* 365. *n.* 6. & dixit Rota *in Feretrana prædij* 1. *Iulij* 1641. *coram R. P. D. meo Bichio,* maximè quia constat de credito ex publico Instrumento longè antea celebrato, vt aduertunt Natt. *d. cons.* 537. *num.* 31. *vers. ostendant ergo, & seqq.* Rota *in Veneta legitimationis coram Bubalo impress.* per Farinac. *post primum vol. cons. dec.* 31. *num.* 1.

Itaque, cum de credito Illorum de Toffettis ex prædictis luculenter appareat; proculdubio illud suffragari debet ad effectum consequendi d. loca Montis; quia dictum Instrumentum, ex quo dictum creditum oritur, continet hypothecam omnium bonorum tam præsentium, quàm futurorum. Et licèt Pallauicinus prætendat, quòd Gaspar debitor pro dd. libris 384779. obligauerit solùmodò bona præsentia, vt desumitur ex quodam exemplo dicti Instrumenti, antea ab eodem Angelo exhibito; Ideóque dicta loca postea per eumdem Gasparem acquisita comprehendi non possint sub dicta hypotheca; Tamen, cum fuerit postea aliud Instrumentum productum extensum à Notario rogato, attestante in suo protocollo adesse post verba, *& bona præsentia,* clausulam cæteratam, quam extendit pro hypotheca futurorum, † hoc secundum Instrumentum vti plenius continens, in concursu cum alio attendendum est; 11 vt tradit Bald. *cons.* 428. *ad med. lib.* 3. Alex. *cons.* 70. *n.* 5. *lib.* 1. Boer. *decis.* 252. *n.* 7. Rota *decis.* 671. *n.* 3. *par.* 1. *diuers.* Buratt. *decis.* 165. *n.* 3. *& decis.* 716. *n.* 9. ea ratione, quia non dicuntur dicta Instrumenta inter se repugnantia, quo casu recurrendum esset ad protocollum, illiusque exhibitio necessaria esset; vt per Surd. *cons.* 141. *n.* 8. Rota *decis.* 544. *num.* 7. *par.* 4. *tom.* 3. *recent.* Sed censetur forsan per errorem fuisse aliquid à Notario omissum, vt inquit Corn. *cons.* 243. *col. fin. vers. modo descendendum, vol.* 3. cum aliis adductis, *in d. decis.* 671. *par.* 1. *diuers.* † Vltra quod standum 12 est semper attestationi Notarij rogati; præsertim in extensione clausularum, Alex. *cons.* 70. *n.* 4. *lib.* 1. Soc. *cons.* 94. *n.* 5. *lib.* 1. Surd. *decis.* 223. *n.* 8. Gratian. *discept.* 101. *n.* 76. *& seqq.* Rota *decis.* 560. *n.* 1. *par.* 4. *diuers. & decis.* 403. *n.* 2. *& seq.* 18. *recent.* & fuit dictum coram Coccino *dec.* 76. *n.* 2. *& seqq. & dec.* 107. *n.* 1. *ac coram R. P. D. meo Bichio in Parmen. pensionis* 28. *April.* 1637. Vnde cum dicta loca vti bona Gasparis debitoris veniant sub generali hypotheca, iure merito fratres de Toffettis contra illa possunt eorum iura experiri.

Nec dicatur, quod solutio dd. lib. 384779. fieri debebat in effectibus socialibus ad dd. contrahentes spectantibus, qui quatenus non sufficerent, tunc Gaspar debitor promisit illas soluere in pecunia: Vnde resultat, quod dicta promissio facta fuit conditionaliter, nempè deficientibus dictis effectibus, propterea antequam agi possit contra dicta loca, probari debet deficientia eorumdem effectuum, ad hoc vt conditio purificata dicatur: ex congestis per Buratt. *decis.* 151. *n.* 1. *&* 2.

Quoniam contrarium ex Instrumento venditionis desumitur, vbi eatenus solutio destinata fuit in prædictis effectibus, quatenus Benedicto creditori de illis satisfieri placeret; quatenus verò dictos effectus eligere nollet, hoc casu Gaspar promisit dictas libras illis soluere in pecunia, vt clarè elicitur ex verbis eiusdem Instrumenti; Vnde, cum cõditio purificata extiterit, quia Benedictus non elegit, Gaspar debitor tenetur ad præcisam pecuniæ conuentæ solutionem per regulam, quod puri, & purificati idem est iudicium; † Impleta enim conditione, remanet 13 obligatio perinde ac si fuisset ab initio purè concepta, ad not. per Gratian. *discept.* 514. *n.* 12. Thesaur. *decis.* 69. *n.* 4. Rot. *decis.* 1. *n.* 9. *p.* 2. *recentior.*

Non obstat, quòd dum Benedictus vsque ad integram satisfactionem sibi reseruauit dominium super bonis stabilibus Cremæ per eum Gaspari venditis; Ipse, seu Toffetti ab eodem causam habentes nequeant in concursu cum Pallauicino Concreditore actionem intentare contra dicta loca Montis, nisi prius excussis dictis bonis Cremæ, iuxta expressam dispositionem *l.* 2. *C. de Pignor.*

Quia dispositio dictæ legis non applicatur casui nostro; nam in illa disponitur, quòd Creditor anterior habens specialem hypothecam in aliqua re, & generalẽ in aliis bonis debitoris, non potest in concursu Concreditoris posterioris dictam generalem hypothecam exercere, nisi prius excussis bonis specialiter hypothecatis: In casu autem nostro nulla 1 potest considerari specialis hypotheca super dictis bonis venditis ad fauorem Benedicti, dum ipse solum super illis sibi reseruauit dominium quousque satisfactus esset: † quæ reseruatio dominij dumtaxat

operatur, vt interim illud non transferatur in emptorem, sed semper vsque ad satisfactionem manere debeat penes ipsum Benedictum venditorem, etiamsi habita fuerit fides de pretio, vt tradit Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 2. *numero* 36. Cyriac. *controuers.* 425. *numero* 39. *& sequent.* Surd. *dec.* 137. *numero* 3. *& decis.* 305. *sub numero* 39. Vincent. de Franch. *dec.* 506. *numero* 12. *cum sequentib.* & dixit Roza *decis.* 28. *numero* 19. apud Pacific. *de Saluian. interd. & in Rom. Vinea* 14. *Maij coram bon. mem. Pirouano, ac in Rom. Saluiani* 18. *April.* 1639.
15 *coram Reuerendiss. D. meo Decano.* † Vnde cùm sit valdè diuersum dominium ab hypotheca, de qua loquitur *dict. l.* 2. eius dispositio, vti exorbitans, non debet extendi ad hunc casum reseruationis dominij; vt in terminis ponderat Surd. *conf.* 513. *sub numero* 20. *post med. vers. nam in fauorem, & sub numero* 22. *vers. & cùm fortius.* Olasc. *decis.* 159. *num.* 4. Felician *de censib. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 13. Gratian. *discept.* 39. *n.* 13.

Stante itaque dicta reseruatione dominij, prorsus excluditur hypotheca, de qua *in dict. leg.* 2. mentio habetur, cùm in rebus proprijs nullum ius hypothecæ competere possit, *leg. Vrannius ff. de fideiuss. leg. vsufrui, ff. si vsusfructus petat. ac leg. neque pignus ff. de regul. iur.* Buratt. *decis.* 690. *numero* 5. atque incompatibile esset, quòd quis remaneat dominus bonorum, & in illis habeat hypothecam, ac agere possit hypothecaria, vt tradit Altogr. *conf.* 9. *numero* 72. Propterea licitum est fratribus de Toffettis agere contra dicta loca generaliter obligata, ex quo creditor, ex multis bonis sibi hypothecatis, eligere potest, in quibus creditum suum consequi velit, *lege Moschus, ff. de iur. fisc. leg. Creditor ff. de distract. pign.* & tradit Couar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 7.

Nec fratribus de Toffettis aduersatur præscriptio allegata, quia non intercessit spatium temporis præscriptionis Iuris Communis, vel statutariæ idoneum; animaduertendo, quòd Instrumentum celebratum fuit anno 1629. solutio verò promissa fuerit infra quinquennium incipiendum ab anno 1631. Vltra quod excomputari debet tempus, quo iidem Toffetti extiterunt in pupillari ætate, cùm contra pupillos non currat præscriptio, *leg. sicut C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* Gratian. *discept.* 403. *n.* 22. Caualer. *decis.* 346. *num.* 5.

16 Demum pro parte Pallauicini dicebatur, quòd saltem ex æquitate compelli debeant Toffetti ad excussionem dd. bonorum Cremæ, ex quo ipsi Pallauicino impossibile est de illis satisfieri, stante statuto Cremensi prohibente adiudicationem bonorum forensibus; sed responsum fuit, quod licèt prædictum statutum prohibeat, bona adiudicari forensibus, non tamen prohibet, quin ad illorum instantiam possint vendi Ciuibus, & ex eorum pretio sibi satisfieri, vt benè declarat huiusmodi statuta Claud. Bertazol. *in addit. ad eius. crimin.* 399. *vers. & licèt ex statuto.*

Et ita vtraque, &c.

Ista decisio refertur ad cap. 15. *partis Primæ Tractatus de Præuent. Iudic. Et ad cap.* 31. *num.* 22. *eiusdem primæ partis.*

CAPVT SEV RESOLVTIO V.

In Causa Bononiensi fideicommissi de Rubeis, Coram Reuerendissimo D. Du Nozet, Decano.

Mercurij 11. *Martij* 1648.

ARGVMENTVM.

Non est locus facultatibus Auditoris Cameræ, quando instrumentum cuius vigore agitur, non continet aliquam obligationem Cameralem, vel Guarentigiam, aliámve formam, vel pactum simile, & vtrùm sufficiat pactum precarij ad concedendam viam executiuam, & quomodo. Et quando statutum viget in aliqua Ciuitate, vt instrumenta publica mandentur executioni, non potest coram Auditore Cameræ executiuè procedi, nisi tamen instrumentum tale sit, vt paratam habeat executionem in aliis tribunalibus Vrbis: & quæ requirantur vt instrumentum dici possit Guarentigiatum.

SVMMARIA.

1 *Promittens aliquem liberare à molestiis, conueniri potest, si agatur pro immissione in possessionem prædij cuius promissio facta fuit.*
2 *Ex quibus probetur aditio hæreditatis.*
3 *Iura omnia tam actiua quam passiua transeunt in hæredes.*
4 *Hæres conuenitur à creditoribus hæreditariis ex eadem obligatione qua defunctus conueniri poterat.*
5 *Hæres allegans se fecisse inuentarium quando possit teneri de proprio.*
6 *Auditor Cameræ non potest procedere executiuè, nisi adsit in instrumento obligatio Cameralis, vel guarentigia.*
7 *Precarium in instrumento appositum, est executiuum tantùm per viam immissionis, non autem per viam actionis personalis.*
8 *Iudicium executiuum, & possessorium summarium, valdè inter se differunt.*
9 *Statuta amittunt vires extra territorium statuentium.*
10 *Auditor Cameræ procedit executiuè, quando eodem modo procedi potest in aliis tribunalibus Vrbis, non autem in exteris.*
11 *Explicantur quædam decisiones Rotæ concedentes viam executiuam Auditori Cameræ, pro instrumentis extra statum Ecclesiasticum celebratis.*
12 *Quæ sint necessaria ad hoc vt instrumentum dicatur guarentigiatum.*

Post sententiam ab R.P.D. meo Corrado latam ad fauorem Iacobi de Rubeis, super immissione in possessionem prædij, *dicti Beluedere*, existentis in suburbiis

biis Bonoñ. fideicommisso Minij, & Nestoris sup-
positi, & per quon. Tiberium de Rubeis venditi
quon. Comiti Henrico de Vrsis, pretio librarum 15.
mill. moderni Comites de Vrsis filiis, & hæredes d.
Henrici emptoris adita signatura obtinuerunt cau-
sam liberationis à molestiis contra Ioannem Galea-
tium, Ludouicum, & alios filios d. Tiberij vendito-
ris in Rota mihi committi cum clausula, vt in ea
procederetur cum facultatibus A.C. quatenus illis
esset locus: Vnde posito dubio, an dicti filij de Ru-
beis teneantur ad dictam liberationem, & intrent fa-
cultates A. C. Domini responderunt illos teneri
etiam de proprio, sed non intrare dictas faculta-
tes.

1 Ratio resolutionis quoad primam partem dubij
fuit, quia petita per Vrsos liberatio à molestiis, le-
gitur in Instrumento venditionis expresse promis-
sa per d. Tiberium, vnde cum Iacobus egerit, & ad-
huc agat in Iudicio pro immissione in possessionem
dicti prædij, factus est locus d. promissioni: Alexand.
consil. 52. num. 1. vers. & quod dicatur molestia inferri,
lib. 2. cum aliis relatis per Rotam decision. 213. nu-
mer. 2. parte 3. recentior. Ad cuius obseruantiam ho-
die merito pulsantur filij Tiberij, qui sunt illius
2 hæredes; † vt constat ex instrumentis de anno
1618 & 1622. celebratis, in quibus ipsi vti tales con-
traxerunt cum diuersis personis, ac de creditis hæ-
reditariis ex venditione, de qua agitur, pro nepoti-
bus disposuerunt; ad text. in l. pro herede 20. & l.
gerit 88 ff. de acquir. hæred. Rot. in recent. decision. 74.
num. 6. parte 7. coram bon. mem. Buratt. decis. 279.
num. 2. & 19. & coram sanct. mem. Gregor. XV. decis.
3 460. num. 1. † Nam propter hæreditariam qualita-
tem in ipsos transeunt omnia iura, omnésque
actiones actiuæ, & passiuæ, quæ tempore mortis
erant penes eorum patrem, leg. cum heredes 23. ff. de
acquir. possess. l. 1. ff. de bonor. poss. l. hæres la 1. ff. de acq.
hæred. Aret. consil. 123. n. 4. Surd. dec. 197. n. 3. Rota
dec. 143. num. 10. parte 5. & dec. 19. n. 9. part. 6. recent.
& consequenter tenentur à dictis molestiis liberare
emptores, ac omnia alia conuenta in venditione ob-
seruare eodem modo, quo teneretur ipsemet Tibe-
rius si viueret, l. 2. C. de pact. inter emptor. & venditor.
leg. veteris 12. Cod. de contrahen. & committen. stipulat.
4 † cum hæres conueniatur à creditoribus hæredita-
riis ex eorum contractu, & obligatione, quæ fuit ini-
ta cum defuncto, Bartol. in leg. de eo. ff. de iudic. Dec.
in l. qui cum alio, num. 7. ff. de reg. iur. Ruin. consil. 72.
num. 1. libro 1. Crauet. consil. 162. num. 3. Surd. consil.
112. numer. 69. lib. 1. & consil. 196. numer. 59. lib. 2.
& decision. 310. numero 3. Barz. decision. 26. nume-
ro 13.

5 Quinimò in præsenti visum fuit illos teneri etiam
de proprio, ex quo non docent mediante tali produ-
ctione se confecisse inuentarium bonorum hæredi-
tariorum patris, iuxta tradita per Gratian. & alios
per eum fusè relatos, in disceptat. 981. à num. 22. vs-
que ad 26. & dixit Rota in recent. decisio. 696. num. 2.
part. 1. in Fulginaten. pecuniaria 23. Iunij 1636. coram
bon. mem. Merlin. & in Bononien. bonorum 15. Martij
1647. coram R.P.D. meo Ottobono. Prout etiam te-
nerentur quoties producerent dictum inuentarium,
sed de bonis in eo descriptis non redderent legiti-
mam rationem: idem Gratian. in d. discept. 981. n. 27.
& 28. Rota in Cesenaten. bonor. 1608. coram S.P.N.
tunc Rota Auditore, in Naruien. legati 14. Decembris
1615. coram bona mem. Card. Fabritio Verospio, & in
dict. Fulginaten. pecuniaria coram bon. memor. Mer-
lino.

Ad hanc autem obligationem erga Vrsos Domi-
ni dicebant, non teneri d. Iacobum Tiberij ex filio
nepotem, sed ab ea esse prorsus liberum, & exem-
ptum, quia non probatur hæres Ioannis Galeatij sui
patris hæredis d. Tiberij, & assertio Margaritæ eius
patris pro confirmatione tutelæ emissa sub 20. Fe-
bruarij 1629. ad hunc effectum iterum hodie allata
per dd. Comites de Vrsis, visa fuit insufficiens, ex
eisdem rationibus, & iuribus decisionis editæ in
causa prædictæ immissionis, sub 30. Maij 1646. §. non
obstat quod ille, coram R.P.D. meo Corrado.

Quò verò ad facultates A. C. dicebatur illis non 6
esse locum, quia instrumentum, cuius vigore agitur,
non continet aliquam obligationem Cameralem,
vel guarentigiam, aliamve formam, vel pactum, ex
quibus A.C. iuxta suas speciales facultates proce-
dere valeat executiuè; vt alias dixit Rot. coram Bu-
ratt. decis. 462. num. 1. & in Lucana dotis 19. Ianuarij
1629. coram bon. mem. Card. Virili, relata per Addent.
ad d. decis. Burat. sub num. 3. & hac die fuit etiam re-
solutum coram R.P.D. meo Rojas in Cremen. seu Ia-
nuen. pecuniaria. † Et pactū precarij in eo appositum, 7
quamvis extensum iuxta formularium Bononiæ an-
ni 1546. solum præbet viam executiuam in reme-
dio possessorio, nempè in petendo associationem
contra rem promissam, vel debitam, non autem in
actione personali, vbi petitur mandatum executi-
uum, ad tradita per Rot. in Bononien. affictus coram
bon. me. Card. Virili, impressa post Zacch. de oblig. Ca-
mer. decis. 175. n. 8. & 9. secundum nouissimam im-
pressionem: † iudicium siquidem executiuum val- 8
de differt à possessorio, quantumuis summario:
Curt. Iun. leg. tale pactum. §. qui prouocauit, sub nu-
mero 28. vers. etsi etiam ff. de pact. Coler. de process.
execut. parte 3. capite 1. sub numero 20. vers. respon-
dit Curtius, Scacc. de iudic. lib. 1. cap. 63. sub nume-
ro 10.

Non obstat, quod in Ciuitate Bononiæ ex parti- 9
culari statuto Instrumenta publica habeant paratam
executionem: quia statutorum dispositiones non
egrediuntur Territorium statuentium, leg. final. ff. de
iurisdict. omn. Iudic. plenè Cancer. var. resol. tom. 2.
cap. 3. sub. num. 19. & 20. & fuit dictum in Baren. seu
Neapolitana pecuniaria 20. Maij 1641. coram R.P.D.
meo Rojas. & in d. Cremen. seu Ianuen. pecuniaria, co-
ram eodem, † licet A.C. habeat in facultatibus pro- 10
cedendi executiuè in causis, in quibus executiuè
proceditur in aliis Tribunalibus; hoc tamen intel-
ligitur de aliis Tribunalibus Vrbis, non autem ex-
teris, vt declarauit Rota in præallegata Buratti decis.
462. num. 1. Lucana dotis 19. Ianuarij 1629. coram
Cardinal. Virili, & in Ianuen. Quarti dotalis 29. Iunij
1639. coram Eminentiss. Card. Panzirolo, impress. post
Zacch. de oblig. Camer. decis. 272. num. 11.

Nec contrarium firmant decisiones 103. part. 1. re- 11
cent. 537. & 879. coram eodem bon. mem. Buratt.
dum in eis resolutum existit, quod Instrumenta de
quibus ibi, extra statutum Ecclesiasticum celebrata,
rectè A.C. fuit executiuè executus, quia id non fuit
decisum ex eo quod in locis contractuum pote-
rat executiuè agi ob aliquam constitutionem, vel
statutum, sed quia in illis instrumentis aderant ta-
lia pacta executiua. quæ vbiquè, & consequenter in
aliis Ordinariis Vrbis Tribunalibus merebantur
expeditam executionem, vt patet in dict. decis. 103.
sub numero 4. ibi, iustitia verò patet ex publico Do-
nationis instrumento obligatione Camerali vallato, &c.
& ibi, quia respondebatur nullitatem cessare ex clau-
sula Instrumenti per quam fuit consensum in manda-
tum executiuum vnica, vel sine citatione, &c. & in de-
cisione 537. coram Buratto in princip. ibi, in Instrumen-

*to Cōmento, in quo expreßè fuit actum de illud consequendo via executiua,&c.& in fine,*ibi, *alias obligationes executiuas prout est ista, de qua agitur vigore pacti &c.*& in *alia* eiusdem Buratti *decis.879. sub num.1.* ibi, *conuenerunt. quod haberet promptam, & expeditam executionem realem. & personalem, &c.*

12 Non obstat, quod dicatur Instrumentum, de quo agitur, continere guarantigiam, tam ex eo, quod fuit stipulatum coram publico Notario cum iuramento, & confirmatum sub pœna; quàm etiam quia in eo fuerunt apposita hæc verba, videlicet, *Quæ quidem omnia in præsenti Instrumento, & contractu apposita promiserunt partes contrahentes modis, & formis &c. per se, & suos hæred. &c.* vt voluit Galt. *in pr. Instr. in 1. p. partis primæ rubr. 1. num. 13. & 14.* Nam quidquid sit de stylo Regni Neapolis, secundum quem loquitur Galter. qui ideo non applicatur, certum est, quod Guarantigia non intrat, nisi manifestè adsit præceptum Notarij ad id facultatem habentis, ex congestis per Zacch. *de obligat. Camer. q. 2. num. 9.* & Thesaur. *decis. 26. num. 13.* & vlterius constet, aliunde tamen quàm ex scriptura ipsius, quod habeat talem facultatem faciendi similia præcepta guarantigiata, vt tradit Barz. *de Guarantigia in princ. vers. & hac de re infero,* cum aliis cumulatis per Gratian. *discept. 455. numero 18. & sequent.* Quæ omnia deficiunt in hoc casu, &c.

Et ita vtrasque, &c.

Hæc decisio referenda ad c. 5. secundæ partis huius tractatus.

CAPVT

SEV

RESOLVTIO VI.

IN CAVSA BONONIENSI rescissionis contractus coram R.P.D. Cerro.

Mercurij 28. Iunij 1645.

ARGVMENTVM.

Quando adest diuersitas causarum, cessat prætensio litispendentiæ & attentatorum; & quod causa rescissionis contractus tanquam ordinaria, est diuersa à Causa executiua intentata pro adimplemento Contractus: de litispendentia necesse est opponere, alioquin si procedatur ad vlteriora, non dicitur attentatum.

SVMMARIVM.

1 *Iudex rectè procedens, priuat naturali & ciuili possessione.*

2 *Causa rescißionis contractus, est diuersa à causa executionis, & qualibet causa debet currere marte suo.*

3 *Causa dicitur diuersa, quando proponitur diuersa actio.*

4 *Clausula* quam & quas, *non porrigitur ad causam diuersam.*

5 *Si non oppositum fuerit de præuentione & litispendentia, iudex, validè procedit ad vlteriora.*

6 *Mandatum quibus præsumptionibus probetur.*

7 *Mandatorum multiplicatio datur in eadem persona, vt vnum sit expressum, aliud præsumptum.*

8 *Appellatio ex quibus censeatur deserta.*

9 *Post desertam appellationem, potest procedi ad executionem sine vitio attentatorum.*

10 *Commissio cum clausula* prout de iure, *non infringit executionem antea legitimè factam.*

COMMISSA R.P.D. meo Verospio primo loco causa appellationis per Pompeum Tertium interpositæ de anno 1639. à decreto relaxationis mandati executiui fauore fratrū de Salarolis pro residuo capitalis, & fructuum non solutorum: ac secundo loco R.P.D. meo Præsidi Vallisoletano ad instantiam dd. de Salarolis appellantium à sententia eiusdem A.C. super rescissione contractus, & reintegratione Pompeij ad possessionem stabilium de anno 1643. prolata, quibus causis per signaturam vnitis, & denuò commissis eidem D. meo Verospio in statu, & terminis, fuit coram eo dubitatum, An, & cui esset dandum mandatum de manutenendo, & die 15. Aprilis 1644. pro fratribus de Salarolis resolutum, eisdemque concessum mandatum de manutenendo. Verum interposita appellatione per Pompeum, & mihi commissa causa cum facultate manutenendi quem de iure; proposito dubio DD. hodie resoluerunt Pompeo dandum esse mandatum de manutenendo, cum constet de eius possessione auctoritate Iudicis vigore sententiæ, & rei iudicatæ, ac post desertam appellationem capta; *l. iustè possidet, ff. de acquir. possess.*

1 Non obstat possessio anterior dd. fratrum de Salarolis: Quia dum citato eorum Procuratore constituto A.C. sententiam reintegrationis Pompeo concessit, tanquam ritè, & rectè procedens, eosdem tàm ciuili quàm naturali possessione priuauit: Ang. *in l. qui vniuersas §. item cum Prætor, ibique* Imol. *num. 1.* ac cæteri Scribentes, *ff. de acq. possess.* Abb. *in c. cum aliquibus num. 10. propè fin. vers. quinimmo plus sentiunt: de sent. & re iudic.* Ferret. *cons. 5. n. 9. in fin. vers. quæ sibi non suffragatur.* Rota *diuers. decis. 6 a. n. 4. & 5.* & coram Card. Seraph. *decis. 1345. per totam.*

Prout minus obstat, quod post deuolutam causam ad nostrum Tribunal per commissionem appellationis primo loco interpositæ à Pompeo, & communem effectam vigore citationis ad dicendum contra, A.C. nulliter processerit, cum per d. commissionem habentem in ventre inhibitionem, fuerit à se abdicata omnis iurisdictio, ac consequenter possessio tanquam attentata manuteneri non possit, vt probare conatur *decisio D. mei Verospij, versic. ea enim.*

2 Quia hodie facto melius elucidato, aduerterunt DD. Iudicium rescissionis contractus, & reintegrationis secundo loco à Pompeo intentatum, esse diuersum ab executiuo pro residuo capitalis, & fructuum, in quo emanauit commissio, & inhibitio; stante autem diuersitate causarum, cessat prætensio attentatorum: *cap. ad hæc,* vbi Franch. *in princ. & c. proposuit, de appell.* Dec. *cons. 33. num. 4. vers. & ad hæc etiam facit,* Lancel. *de attent. p. 2. c. 4. limit. 2. n. 1. & 3. cap. 12. limit. 2. num. 1. cum seqq. & cap. 20. lim. 5. num. pariter primo,* Gratian. *discept. forens. cap. 914. num. 3.*

*num*3. Rota *in recent. decis.* 500. *n.* 6. & 10. coram San. mem. Greg. *dec.* 345. *n.* 1. *ibique.* Add. *litt. A.* & coram bon. mem. Buratt. *decis.* 644. *n.* 5.

3 Diuersitas patet, quia in prima agebatur executiuè pro solutione capitalis & fructuum; in secunda verò, fuit actum ordinariè pro rescissione contractus & reintegratione. Diuersitas enim actionis sufficit, vt causa dicatur diuersa, nec interent attentata; Grat. *d. c.* 914. *n.* 31. Lancell. *de attent. d. c.* 12. *limit.* 2. *n.* 10. & 11. Gayl. *pract. obser.* 31. *n.* 11. *lib.* 1. Card. Caual. *decis.* 623. *num.* 2. Add. ad bon. mem. Buratt. *d. decis.* 644. *num.*... & in fortioribus dixit Rota coram San. mem. Gregor. *d. decis.* 345. *n.* 1. & 3.

4 Nec facit clausula *quàm, & quas, vnà cum toto negotio principali*, in prima commissione geminata: Quia intelligi debet de, & circa causam, & actionem intentatam, super qua fuit pronunciatum, & commissa causa appellationis; nec extendi potest ad aliud iudicium diuersum postea inchoatum: vt notat Feli. *in c. licèt in corrigendis, n.* 7. *in fin. vers. non valet Comm. de off. Ord.* Marches. *de commiss. p.* 1. *c.* 5. *n.* 67. *fol.* 101. Barbos. *de claus. claus.* 121. *n.* 26. Rota *in rec. decis.* 87. *n.* 1. *p.* 4. & coram San. mem. Greg. *d. decis.* 345. *n.* 4.

5 Sed cessat omnis scrupulus; quia procurator dd. de Salarolis impetrauit A. C. monitorium, quod Bononiam transmisit, eiúsque vigore dd. Salaroli conuenerunt Pompeum, eóque exequuto, & coram A. C. reproducto, obtinuit, dum Pompeus instabat pro remissione causæ ad partes, solitam inhibitionem, & decretum, quod cognosceretur per eumdem A. C. cum sui principales essent vidua, & pupilli, *vt in extract. pag.* 1. *à terg. & pag.* 70. *ac in toto processu reintegrationis comparuit*: nec vnquam de pendentia litis in Rota opposuit. Vnde si quid esset attentatum, censetur eidem sufficienter renunciatum: Lancell. *de attent. p.* 2. *c.* 12. *limit.* 42. *n.* 3. & 4. & fuit dictum *in vna Cæsaraugustana Cathearalis coram Vbaldo*, quæ est *decisio* 101. *numer.* 1. *part.* 6. *recent.*

6 Nec satisfacit responsio, quòd Procurator fuerit nulliter constitutus, dum in sua deputatione omisit consuetum iuramentum vtilia faciendi, & inutilia prætermittendi ex forma specialiter requisitum. Quia dum ipsemet iudicium ad A. C. deuoluit, & inchoauit expediendo monitorium cum impensa, quòd postea fuit à Salarolis acceptatum, data etiam nullitate illius mandati, intraret præsumptum ex scientia, & acquiescentia; per text. apertum *in leg. qui patitur, ff. mandat.* benè Abb. *cons.* 7. *n.* 4. *p.* 1. Bero *cons.* 118. *n.* 23. *lib.* 3. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 7. *per tot.* Rota coram San. mem. Greg. *decis.* 44. *n.* 2. vbi Add. *lit. A.* dicit hoc esse adeò verum, vt procedat etiamsi superueniat reuocatio: Vltra quod ex sola impensa in expediendo d. monitorio, & iurium productione per d. procuratorem facta, mandatum absque alia probatione inducitur; vt de impensa docuit Bero. *consil.* 43. *num.* 57. *vol.* 3. Surd. *consil.* 335. *num.* 24. & pluries dixit Rota, præsertim Card. Seraph. *decis.* 856. *num.* 5. Vbi quod sufficit modica impensa: & coram San. mem. Gregor. *decis.* 324. vbi Add. *num.* 6. dicit sufficere impensam vnius ducati; & de productione iurium, Bartol. *in lege vulgo, in fin. ff. de administr. tutor.* Aymon. *consil.* 80. *num.* 5. & sæpissimè resoluit Rota coram San. mem.
7 Greg. *decis.* 44. *n.* 4. *decis.* 86. *n.* 2. & *dec.* 176. *n.* 8. † Nec est nouum in iure, quod datur multiplicatio mandatorum, vt possint simul in eadem persona duo mandata concurrere, alterum expressum, alterum præsumptum; vt aliis relatis fuit resolutum *in Ciuitaten. Archipresbyteratus* 24. *Martij* 1645. *coram me.*

Quod vero dicitur, possessionem Pompei esse attentatam ex secunda commissione appellationis simpliciter interpositæ pro parte dd. de Salarolis, quæ operatur attentata vsque ab initio, etiam si sententia appellationem non admitteret; ex notatis per Glos. *in l. appellatione, verb. deliberationis, Cod. de appell.* cum aliis *in d. decis.* allegat. *vers. sicut etiam*,
nullam habent subsistentiam. † Quia cum hodie 8
doctum fuerit, post datos reuerentiales non fuisse intra decendium præsentatam commissionem, appellatio remansit deserta, & sententia transitum fecit in Iudicatum; *c. cum sit Romana, de appell.* Vestr. *in prax. lib.* 7. *cap. vlt. n.* 6. Scacc. *de appell. q.* 14. *n.* 6. & *seq.* Lancell. *de attent. lite pend. in præfat. n.* 66. Cassador. *decis.* 1. *de appellat.* Rot. *diuers. decis.* 276. *num.* 1. *parte* 1. cum aliis relatis à bon. mem. Buratt. *dec.* 264. *n.* 1. *ibique* Addent. *lit. A.*

Idque multo magis, quia post lapsum d. decen- 9
dij, fuerunt seruati quatuor termini ad docen. de appellatione illiúsque legitima prosecutione; quibus elapsis, & de appellatione, vel prosecutione non docto, potuit citra vitium attentatorum ad possessionem deueniri; Federic. de Sen. *consil.* 17. *num.* 2. Vestr. *in praxi libro* 8. *cap. vlt. num.* 8. & 9. Mandos. *de form. comm.* 23. *versic. seruat. quatuor.* Scacc. *de appellat. quæst.* 11. *num.* 200. *versic. aut enim agitur*, & dixit Rota coram Card. Seraph. *dec.* 1335. *num.* 1. & 2. & post Modero. *de manut. dec.* 22. *n.* 1.

Non obstante quod superueniens commissio appellationis simpliciter retrotrahatur ad diem sententiæ, & possessionem irritet: quia procederet si possessio fuisset capta in termino ad appellandum, vel post præsentatam commissionem; secus autem, quando, prout hic post seruatos dd. quatuor terminos, nihil fuit ab altera parte deductum, nec commissio præsentata; tunc enim gesta post illius desertionem, nunquam dicuntur attentata: *d. c. cum sit Romana, de appell.* ibique Franch. *in notab.* Lancell.
de attent. part. 1. *c.* 12. *ampliat.* 2. *num.* 33. † Com- 10
missio enim causæ cum habeat clausulam, *prout de iure*, nullum affert præiudicium, argumento *text. in leg. fin. C. si om. rescind. non poss. c. exposita, de arbitr.* cum aliis ad propositum, per Rotam coram sanct. mem. Greg. *decision.* 492. *numero* 4. & per R. P. D. Argel. *de Legit. contrad. quæstion.* 2. *artic.* 3. *numero* 143. vbi quod immissio effectuata ante commissionem non debet reuocari: & idem colligitur ex secundo rescripto Signaturæ, in quo causam vnauit R. P. D. meo Verospio, in statu & terminis; & sic cum iam consumpta esset executio rei iudicatæ, hæc censetur per dictam clausulam præseruata.

Vltimo nec releuat, quod Pompeus facto proprio ceciderit à possessione, stante cessione bonorum cum clausula Constituti. Quia ille manutentionem non petit ex antiqua possessione, sed ex noua capta vigore mandati de reintegrando, & rei iudicatæ; vnde tanquam possidens auctore Prætore, ritè procedente, est manutenendus ex suprà deductis.

Et ita resolutum vtraque, &c.

Ad cap. 18. *partis* 1. *huius tractatus. Et cap.* 39. *partis* 2.

CAPVT

CAPVT SEV RESOLVTIO VII.

In Causa Romana Saluiani, Coram R. P. D. Ghisilerio.

Mercurij 28. Martij 1648.

ARGVMENTVM.

Pro debitis annuis, siue ex testamento, siue ex contractu debitis, creditor potest agere non solùm pro decursis solutionibus, sed etiam pro decurrendis pro tempore futuro, dummodò de præterito aliquid debeatur, cuius exactio peratur, & simul pro futuris, vt suo tempore soluantur, & pro omnibus danda est immissio vigore Saluiani interdicti: & si promissa fuerit cautio per instrumentum annui reditus, peti potest vt quòd supererit, deductis fructibus, deponatur; nec inde amoueatur donec fideiussor fuerit præstitus. Exceptio fideicommissi non retardat immissionem in Saluiano. Facta semel executione potest creditor recurrere ad nouum pignus, quando prima pignoratio non potest sufficere ad satisfactionem.

SVMMARIVM.

1 *Possessio probatur per clausulam Constituti, aduersus constituentem & illius hæredes.*

2 *Possessio probatur per inuentarium, necnon etiam per litis sustentationem.*

3 *Ex statuto Vrbis, possessio patris continuatur in filios.*

4 *Creditor potest agere ad solutiones annuas, tam pro præteritis quàm pro futuris, & quomodo.*

5 *Creditor, quibus concurrentibus possit agere ad pensiones futuras.*

6 *Qui promisit dare cautionem, potest conueniri interdicto Saluiano vt fructus deponantur loco cautionis, neque inde amoueantur donec fideiussor fuerit præstitus.*

7 *Exceptio fideicommissi non retardat immissionem ex Saluiano interdicto.*

8 *Creditor, qui fecit executionem in bonis sui debitoris, potest variare, & ad nouum pignus confugere, si ex primo pignore satisfactionem consequi non possit.*

QVondam Maximus de Maximis sub die 15. Aprilis 1636. cum assistentia, & præsentia, verbo, & voluntate DD. Horatij, & Petri filiorum, pro quocunque eorum iure, & interesse, in, & super palatio posito Romæ in regione Campi Martij, necnon super omnibus, & singulis alijs palatijs, domibus, viridarijs, vineis, casalibus, tenutis, syluis, campis, & alijs quibuscunque bonis, per eos iusto, vel legitimo titulo possessis, & existentibus, illorúmque fundis constituit, imposuit, & creauit annuum perpetuum censum scutor. 120. monetæ Iuliorum decem pro scuto, quem sic impositum iure proprio, & in perpetuum salua facultate redimendi, vendidit D. Petro Pecorello ponens, constituens pro pretio scut. 2. mil. monetæ Iuliorum decem pro scuto, quæ scuta 2. m. dictus Maximus de Maximis manualiter, & in contanti in tot Iulijs, & testonibus argenteis recepit, & in euentum obitus, deteriorationis, conditionis, recessus tam ipsius venditoris, quàm aliorum fideiussorum, dictus Maximus venditor promisit dare, præstare, & renouare alium, seu alios æquè idoneos fideiussores; quibus omnibus accesserunt, & fideiusserunt dicti Horatius, & Petrus, & prædicti omnes Maximus, Horatius, & Petrus se obligarunt in forma Cameræ Apostolicæ. Cùm sequuto obitu supradicti Maximi venditoris, fuisset factus locus obligationi de præstando alium fideiussorem in locum demortui, Petrus egit coram A. C. tam pro præstatione noui fideiussoris, quàm pro solutione fructuum decursorum, & non solutorum, & in futurum suis loco, & tempore decurrendorum; & obtinuit contra supradictos Horatium & Petrum de Maximis tam vti principales, quàm vti filios, & hæredes Maximi, immitti vigore retia Saluiani interdicti in realem, actualem, & corporalem possessionem, vel quasi, nonnullorum bonorum per supradictos de Maximis possessorum, donec & quousque fuerit integrè satisfactus de scutis 142. pro fructibus census decursis, & non solutis, & alijs fructibus in futurum suis loco, & tempore decurren. cum hoc tamen, quod residuum, quod superest deductis dictis fructibus, suis loco, & tempore decurrendis, deponi debeat in Sanct. Monte Pietatis, donec constituerit summam scut. 2. mil. sortis principalis dicti census, ac inde non amouen. donec fuerit præstita cautio iuxta formam instrumenti; commissa causa appellationis, & dato dubio, an esset danda immissio? affirmatiuè fuit resolutum; quia DD. visa fuerunt sufficienter probata requisita necessaria in hoc iudicio.

Creditum enim cùm hypotheca super omnibus bonis d. q. Maximi impositoris census, probatur ex publico instrumento impositionis census, obligatione camerali munito, continente hypothecam explicitè in verbis, & implicitè in obligatione Camerali; quod facit probationem probatam in proposito: vt dixit Statil. Pacif. *in suo tract. de Saluian. interd. inspect.* 1. *cap.* 5. vbi refert multas decisiones Rotæ. † Possessio Maximi debitoris de tempore impositionis census, pariter probatur ex eodem instrumento impositionis census habente in se clausulam Constituti, quæ constituentis possessionem probat aduersus reos conuentos illius hæredes, Grat. *resp.* 42. *sub num.* 12. *lib.* 2. Titaqu. *de constit. possess. limit.* 1. *numero* 23. *versic. sed hoc, quòd diximus*, Cenc. *de cens. parte* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 9. *num.* 18. Rot. *decisio.* 766. *num.* 11. *parte* 1. *diuers. & decis.* 150. *num.* 5. *inter impressas* post Cenc. *vbi suprà.* † Eáque remanent abundè comprobata, tum ex inuentario hæreditario omnium bonorum à Maximo relictorum, in quo bona, in quibus fuit concessa immissio Petro, fuerunt descripta, vti hæreditaria q. Maximi debitoris, ex quo inuentario contra reos conuentos, qui illud confecerunt, plena resultat probatio: Rot. *decis.* 71. *num.* 3. *p.* 1. *diuers. in rec. decis.* 416. *n.* 2. *p.* 1. *decis.* 200. *n.* 1. & 2. *parte* 5. & *decis.* 96. *num.* 28. *parte* 7. Possessio supradictorum Horatij, & Petri probatur tam ex litis sustentatione, Caputaqu. *decis.* 79. *part.* 2. Rot. *decis.* 17. *n.* 5. *parte* 5. *recentior.* vbi aliæ cumulantur; quàm ex eodem inuentario, ac aditione hæreditatis prædicti Maximi, per dictos Horatium, & Petrum facta;

ex

ex qua infertur, possessionem bonorum, de quibus agitur, fuisse continuatam in eos, vti filios dicti Ma-
3 ximi; † cum ex statuto Vrbis, patris possessio in filios continuetur; vt resoluit Rot. ex *ibi* allegatis *in dicta decis.* 200. *numero* 5. *parte* 5. *recentior.* quibus concurrentibus intrat Saluianum; Menoch. *de adipisc. remed.* 3. *quæstion.* 29. *num.* 161. *cum seq.* Put. *decis.* 201. *libro* 1. Rot. *decis.* 524. *num.* 3. *decis.* 456. *num.* 1. *parte* 2. *recentior.* & coram S.M. Greg. XV. *decis.* 491. *num.* 6.

4 Et cum regulare sit, vt in debitis annuis, in legatis annuis, & in annuis præstationibus debitis ex contractu, possit creditor petere non solum pro tempore præterito, verùm etiam pro tempore futuro, dummodo de præterito aliquid debeatur, cuius exactio petatur, & simul super futuris, vt adueniente iusto tempore soluatur, testatur Alex. *in leg. de Pupillo, §. si in pluribus, numero* 4. & 6. *in fin. ff. de nou. oper. nunc.* Osasc. *decis.* 130. *per tot.* Petr. à Put. *in suo tractat. de fideicom. ex prohib. alienat. quæstio.* 10. *numero* 2. & *seq.* Anton. Gomez. *variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 11. *num.* 47. Grass. *in tract. de success.* 4. *leg. qu.* 44. *num.* 5. Simon. de Præt. *de interpret. ult. vol. lib.* 5. *interpret.* 1. *dubit.* 1. *numero* 95. Afflict. *ad constit. Regn. libro* 1. *rubr.* 71. *in cap. authoritatem, numero* 2. *vers. datur etiam:* Surd. *decision.* 120. *num.* 13. & *dec.* 151. *num.* 121. vbi multos allegat; placuit Dominis, Petro concedere immissionem, tum pro fructibus decursis in præteritum, tum pro decurren. vt scilicet aduenientibus temporibus soluantur, absque eo quod de nouo agatur, ne quolibet anno adueniente iusto tempore solutionis fructuum census, cogatur agere; quemadmodum in istis terminis fuit resolutum *in Romana domus* 4. *Iunij* 1635. *coram me*, vbi Lucretia, & Ioannes Maria coniuges fuerunt in vim vtilis Saluiani interd. seruatis seruandis immissi in possessionem domus censuatæ, pro fructibus decursis, & decurrendis, annui census: & *in Romana Census, seu Saluiani* 26. *Iunij præteriti coram R.P.D. meo Bichio.*

5 Nec facit quod petenti ante diem obstet exceptio, quod peti non potest ante tempus, §. *temporalis, Institut. de except.* minúsque eius actio exerceri. Quia verum est, si ageretur, vt condemnaretur debitor ad nunc soluendum; secus tamen est, quando agitur, vt sibi soluatur die adueniente, & non ante: & omnia illa iura, quæ dicunt, quod ante tempus non potest agi, intelliguntur, vt non soluatur; sed benè potest agi ante tempus, vt adueniente tempore soluatur; Deci. *in l.* 1. *numero* 29. *ff. si cert. petat.* ita resoluit Afflict. *in decis.* 279. *in fin.* vbi subdit, quod vidit pluries ita fuisse practicatum, Osasc. *decis.* 130. *in fin.* Fontanel. *de pact. nuptial. clausul.* 4. *gloss.* 18. *part.* 4. *numero* 19. & *seqq.* ibi enim ex pluribus allegatis firmat, quod quamuis regulare sit, Iudicium non extendi ad futura, cum in pendenti esse non debeat; eo quòd tractus futuri temporis non spectet ad Iudicem: id tamen intelligi, quando nihil debetur de præsenti, sed totum de futuro, seu sub conditione; secus tamen esse, quando aliquod ius competit de præsenti deducibile in Iudicium, & in eius consequentiam venit aliquod ius futurum, vel sub conditione; tali enim casu posse per optimè ius de futuro cum iure de præsenti in Iudicium deduci, ea euidenti ratione, quia valdè absurdum foret, quod quis singulis annis peculiarem processum
6 instituere, & nouam litem mouere teneretur. † Tum vlterius, concessa fuit immissio ad effectum, vt fructus bonorum, de quibus agitur, qui solutis fructibus census supererunt, deponi debeant ab eodem Petro vsque ad concurrentem quantitatem sortis principalis ipsius census, in S. Monte Pietatis, inde non amouendi, donec præstetur nouus fideiussor in locum dicti Maximi defuncti, iuxta tenorem sententiæ A.C. quam conuentionem renouandi fideiussorem de iure licitam esse, tenuit Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampliat.* 8. *n.* 295. Grat. *discept. for. tom.* 2. *cap.* 301. *n.* 6. Cenc. *de cens. p.* 2. *cap.* 1. *q.* 2. *n.* 2. & *p.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 3. *art.* 4. *num.* 12. & hanc eandem sententiam amplexa fuit Rot. *decision.* 87. *num.* 5. *decis.* 285. *num.* 5. & *decis.* 286. *n.* 4. & *seqq. inter impressas* post Cenc.

Nec dicti Horatius, & Petrus, possunt se tueri ex- 7
ceptione fideicommissi: quia vltra quod, vti requirens altiorem indaginem, non admittitur ad retardandam immissionem in Saluiano, Rot. coram Seraph. *dec.* 1178. *in fin.* cum aliis pluribus allegatis per eundem Cenc. *de cens. parte* 2. *cap.* 2. *q.* 5. *artic.* 9. *num.* 84. vbi multas decisiones Rotæ allegat, ab eis in hoc censu nomine proprio obligatis, opponi non potest, & eorum vita durante non possunt dictam immissionem impedire; & semper verum est dicere, Saluianum competere contra quemconque possessorem: ad latè tradita per Menoch. *de adipis. remed.* 3. *numer.* 20. & Pac. *de Saluian. inspect.* 3. *cap.* 1. *num.* 3. & *seq.*

Minus obstat, quod Petrus creditor etiam in 8
actione personali mediante mandato executiuo fecerit alias executiones ro bonis supradictorum Horatij, & Petri, & proinde debeat ex pretio earunde redigendo curare satisfactionem, nec possit ad aliud pignus transire; Guid. Pap. *decis.* 328. *n.* 2. Milanen. *decis.* 14. *num.* 13. & 14. Seraph. *decis.* 1333. *num.* 4. & 7. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 8. *sub num.* 31. *versic.* & *consequenter*, quos refert Rot. *in Ciuitatis Plebis Saluiani, in §. non obstat.* 1. *Iulij præteriti coram R. P. D. meo Bichio.* Quia ad hunc effectum nedum probandæ essent assertæ executiones, sed vltra, quod ex illis potuerit Petrus creditor de suo credito satisfieri; cùm omnes supra allegati loquantur, quando ex pretio rei subhastatæ potuit esse consultum creditori, cui imputari debet, cur non exegerit; vt declarauit Rot. *decis.* 161. *num.* 23. & *seq. p.* 6. *recent.* quam refert, & sequitur *dicta decis. Ciuitatis Plebis Saluiani.* Vbi enim certum non est, an creditor potuerit de suo credito satisfieri, ei permittitur exercere hypothecam super aliis bonis, quia actio hypothecaria nunquam extinguitur, nisi creditor integrè fuerit satisfactus, vt dicit Capyc. *decis.* 35. *numero* 2. etiamsi super debito fuerit iudicatum, & admittit Rot. *dicta decis.* 161. *num.* 26.

Ex quibus fuit resolutum, iuxta sententiam latam ab A. G. esse dandam immissionem Petro Pecorello, tam pro fructibus census decursis, & non solutis, quàm pro aliis fructibus in futurum suis loco, & tempore decurren. & quod residuum, quod supererit ex dictis fructibus, donec constituerit summam scut. 2. mil. sortis principalis census, deponatur, non amouen. nisi fuerit præstita cautio iuxta formam instrumenti, rejecta petita dilatione, cum non esset restricta ad certam Rotam, ex proximis; sed indefinita, & indeterminata.

Ad cap. 10. *num.* 67. & *sequentibus, partis* 1. *huiusce tractatus.*

CAPVT
SEV
RESOLVTIO VIII.

In Causa Rauennaten. seu Ferrarien. Decimarum, Coram R.P.D. Meltio.

Veneris 5. Martij 1649.

ARGVMENTVM.

Citatio generalis ad totam causam, tollit nullitatem ex defectu citationis prouenientem. Potest tamen ex vrbanitate procedi per contradictas, & sententia est valida, præsertim si nihil doceatur in contrarium. Et quando, & ex quibus concessum dicatur ius decimandi, vel sola temporalitas decimarum.

SVMMARIVM.

1 *Sub concessione decimarum & iuris decimandi continetur ius spirituale.*
2 *Substantia iuris decimandi consistit in perceptione decimarum propria authoritate, de manu colentium prædia.*
3 *Concessio decimarum, & iuris decimandi facta laico, in totum nulla est.*
4 *Ius vsusfructus alteri cedi non potest, commoditas tamen fructuum cessibilis est.*
5 *Reseruatio dominij directi, facit vt censeatur translatum vtile dominium.*
6 *Perceptio decimarum, pro indiuiso concessa, infert concessionem iuris spiritualis pro alia parte indiuisa.*
7 *Quando agitur de interpretatione voluntatis, attendi debet opinio partium, quamuis vera non sit.*
8 *Obseruantia multum operatur ad interpretationem voluntatis, immo ad eam sufficit vnus actus.*
9 *Declarationi Papali facta ex certa scientia standum omnino est.*
10 *Nullitas concessionis in parte substantiali, reddit nullum totum actum ratione connexitatis.*
11 *Clausula,* omni meliori modo, *non potest reddere validum actum re vera nullum.*
12 *Concessio iuris decimandi facta laico, nulla est & inualida, siue fiat per modum infeudationis, siue locationis, etiam ad modicum tempus.*
13 *Translatio vtilis dominij decimarum, seu iure principalis affictus facta, ita vt illæ percipiantur iure proprio, non valet in fauorem laici.*
14 *Protestatio contraria natura contractus, non releuat ad validitatem eiusdem contractus.*
15 *Protestatio excusat, si partes illam expresserint verbis amplissimis, & se retulerint ad formam constitutionis, secundum quam partes contrahere voluerunt,* & non alias, aliter, nec alio modo.
16 *Conditione non adimpleta, concessio resoluitur, & perinde est ac si nunquam facta fuisset.*

SEntentia Rotalis concedens Capitulo, & Cannnicis Cathedralis Ecclesiæ Rauennateñ. reintegrationem ad quasi possessionem decimarum, & iuris decimandi, eo quia inuestituræ per dictum Capitulum factæ ad fauorem DD. de Tassonis, continent iura decimandi, cuius Laïci sunt prorsus incapaces; visa fuit valida, & iusta, ac proinde illam confirmandam esse Domini responderunt.

Validitas autem probatur ex concursu omnium requisitorum, de quibus per Caputaq. *decis.* 160. *p.* 2. Neque illa valet impugnari ex defectu citationis, dum non fuerunt citati aliqui ex reis in commissione Rotali nominati. Quia respectu Galeatij primi acquirentis, cum de tempore litis introductæ in Curia super nouo iudicio reintegrationis, ex hac vita migrasset; proculdubio contra ipsum exequi non poterat citatio; minósque citandus erat Nicolaus, qui cum sit nepos primi acquirentis, & inuestitura comprehendat tantum primum inuestitum eiusque filios, vt ex tenore dictæ inuestituræ relatæ *in summ. Capituli, numero sexto,* nullom interesse potest prætendere in hac causa. Et nihilominùs cum tam Fornaccinus actor specialiter deputatus in hac causa ab Elisabetha Esteosi matre, ac Tutrice testamentaria dicti Nicolai, *eodem summ. Capituli num.* 3. quam alij Procuratores aliorum Doctorum de Tassnois, qui in iudicio de partibus interuenerant, fuerint personaliter citati vigore dictæ commissionis Rotalis ad totam causam, *summ. num.* 4. talis citatio generalis sufficit ad tollen. nullitatem ex defectu citationis prouenientem, *leg. si Prætor. de iudic. leg. consentaneum. Cod. quomod. & quand. iud.* Castr. *in leg. ad peremptorium, num.* 6. *ff. de iudic.* Rota coram Seraph. *decis.* 455. *num.* 8. *vers. secunda nullitas. Mynsinger. obseru.* 71. *sub n.* 1. *cent.* 3. Modero. *de citat. tom.* 2. *cap.* 11. *num.* 437. ex simili enim citatione censetur satisfactum defensioni naturali, ita vt si citatus postea non compareat, possit ad vlteriora procedi absque alia vocatione, *cap. consuluit, de offic. delegat.* Et licet stylus Curiæ sit, non comparente citato, procedi per contradictas; istud tamen respicit quandam potius vrbanitatem, quàm necessitatem, & substantiam causæ; Rot. *diuers. decis.* 332. *numero* 3. *parte* 2. *lib.* 2. *in antiquis, decis.* 4. *de dol. & contumac. in nou. decis.* 8. *de testib.* Put. *decis.* 381. *circa fin. lib.* 2. cum pluribus aliis relatis per eundem Modern. *de citat. dict. cap.* 11. *numero* 440. & Adden. ad Gregor. *decis.* 4300 *num.* 6.

Eoque minus Domini dixerunt esse attendendam hanc prætensam nullitatem ex defectu citationis: quia nec docetur quòd etiamsi ipsi fuissent citati, & auditi, potuissent impedire huiusmodi reintegrationem, vel aliquid adducere quod traheret Rotam in diuersam sententiam, Alex. *in leg. non solum, §. morte, num.* 47. *de nou. oper. nunciat.* Crauet. *consil.* 179. *num.* 6. *vers. pro hoc adduco,* Surd. *cons.* 181. *n.* 27. *cum seqq. & cons.* 227. *n.* 17. Vant. *de nullit. tit. quib. mod. sent. null. repar. poss. n.* 107. cum pluribus cumolatis per Surd. *loco citato.*

Iustitia pariter dictæ sententiæ controuerti non potest, ex plenè deductis in binis decisionibus in hac causa emanatis, *coram R.P.D. meo Cerro sub diebus* 25. *Febr. &* 26. *Iunij anni* 1647. & illa clarè resultat ex nullitate inuestituræ factæ de decimis, & iure decimandi, quæ sub commercio Laicorum esse non possunt, propter resistentiam Concilij Lateraneñ. de quo, *in c. prohibemus de decimis.*

Neque obstat vnicum fundamentum Scribentium pro parte dd. de Tassonis, quod dicta inuestitura

ſtitura ſuſtineri debeat reſpectu commoditatis, & emolumenti, quorum Laïci ſunt capaces. Nam quidquid dicendum eſſet quando conceſſio cantaret ſimpliciter de decimis, quo caſu quæri poſſet an intelligeretur conceſſum primario ius decimandi, vel mera perceptio decimarum, quæ temporalis eſt, & ab ipſo iure ſpirituali ſeiuncta; In propoſito caſu, quia inueſtituræ nedum quæ vltimo loco de anno 1608. factæ fuerunt ad fauorem Iulij, & Galeatij de Taſſonis, ſed quæcunque aliæ antecedentes
1 relatæ in ſumm. impreſſo Capituli, n. 2. 3. 4. & 5. † continent expreſſam conceſſionem decimarum, & iuris decimandi; res viſa fuit extra omnem difficultatem, vt nempè ſub dicta conceſſione veniat non ſolum commoditas prout eſt quid temporale, ſed ipſa ſpiritualitas, quæ à iure decimandi ſegregari non poteſt. Gloſſ. in cap. quamvis verb. conceſſerit, de decim. & in can. peruenit. 3. q. 1. verb. laicalibus, & in cap. 2. verb. ſtatutū, de locat. D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 3. verſ. reſpondeo, vbi quod aliud eſt ius decimandi, aliud res, quæ dantur nomine decimarum; & hanc diſtinctionem ſequitur Bald. in l. vſusfruct. 67. in lect. antiq. n. 1. verſ. noto quod licet ius decimar. ff. de iur. dot. Decian. conſ.
2 22. num. 36. & 37. lib. 1. † Vis enim iuris decimandi conſiſtit in perceptione decimarum propria auctoritate de manu colentium prædia, quæ trahit ſecum ius ſpirituale, & valde differt à ſola facultate percipiendi fructus decimales nomine Eccleſiæ, quæ ſola vti conſiſtens in mera temporalitate, ad Laïcos pertinere poteſt; Abb. in cap. ad hæc num. 4. verſ. & intelligo hoc, de decim. Azor. inſtit. moral. lib. 7. cap. 34. q. 7. com. 1. Suar. de Relig. lib. 1. cap. 25. n. 6. Rebuff. de decim. q. 10. n. 34. in fin. Gratian. diſcept. forenſ. c. 238. n. 21. cum ſeq. ſic etiam Peregr. conſ. 74. ſub n. 12. lib. 1. ibi, de decima, & iure decimandi: & in ſpecie inter conceſſionem decimæ, & iuris decimandi, poſt Calderin. diſtinguit Barboſ. in l. Titia 35. ſub n. 43. verſ. quia quando, & ſub n. 46. verſ. & ideo, ff. ſolut. matrim. Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 17. ſub n. 5. ibi; Decimarum fructus non quidem ius ipſum percipiendi decimas, Giouagn. reſp. 27. numer. 27. & 28. libro ſe-
3 cundo. † Hancque opinionem in præciſis terminis conceſſionis factæ æquè principaliter, ac nominatim de decimis, & iure decimandi, quod non valeat reſtringi ad fructus decimales, ſed in totum contrarium; firmauit ſæpius Rota, & ſignanter, deciſ. 545. num. ſecundo, part. 4. recent. Mediolanen. reſciſſionis permutationis 21. Maij 1597. coram rec. mem. Card. Hieronymo Pamphilio, Albinganen. decimarum 25. Iunij 1627. coram bon. mem. Card. Viroli, ac in aliis relatis in ſecunda deciſione edita in hac cauſa, coram R. P. D. meo Cerro, in §. obiectum.

Vllus neque Doctor ex allegatis parte dd. de Taſſonis præfatæ concluſioni repugnat, vel loquitur in conceſſione iuris decimandi: nam Bald. conſ. 274. num. 1. libro quinto, & Giouagn. reſponſ. 27. n. 30. libro ſecundo, loquuntur vbi de decimis cantat conceſſio, vel locatio; Berous conſil. 84. n. 41. cum ſeq. loquitur de decima temporali; & Diu. Thom. 2. 2. q. 87. art. 3. ad 3. de perceptione decimarum nomine Eccleſiæ; Grat. diſcept. 238. num. 25. non repugnat, immò ſuffragatur huic opinioni, dum firmat aliud eſſe ius, aliud fructus, ſeu vtilitatem, quæ ex dicto iu-
4 re percipitur. † Et exemplum de vſufructu alienabili reſpectu ſolius commoditatis, retorquetur; nam quando venditio, ſeu tranſlatio facta fuit expreſſe de vſufructu (multo magis ſi de iure vſusfructus) dicta tranſlatio non ſuſtinetur, nec etiam reſpectu commoditatis: Monter dec. 46. n. 16. Caſtil. de vſufruct. cap. 69. n. 9.

Quæ eo magis procedere videntur, dum conceſ- 5
ſio, de qua agitur, facta apparet de decimis, & iure decimandi, reſeruato ſolum pro Eccleſia directo dominio; ex qua quidem reſeruatione ſequitur fuiſſe in inueſtitos de Taſſonis tranſlatum vtile dominium, includens facultatem percipiendi fructus decimales nomine proprio: quod tamen fuit per Concilium Lateranēſ. prohibitum, vt declarant Abb. in dict. cap. ad hæc 15. numer. 4. verſ. in effectu volunt, de decim. Monet. tractat. de decim. cap. 5. numero 68. Laym. Theolog. moral. lib. 4. tract. 6. capite 6. numero 4. verſ. deinde vero, Barboſ. in d. l. Titia, d. numer. 47. verſic. ſed quando vtil. ff. ſolut. matrim. Gratian. diſcept. forenſ. c. 238. ſub n. 22.

Præterea actum fuiſſe de decimis, prout ſunt quid 6
ſpirituale, arguitur ex eo quoque, quod plures inueſtituræ, & præſertim illæ factæ ad fauorem DD. de Taſſonis, loquuntur de iure decimandi pro duabus partibus pro indiuiſo cum Rectoribus Eccleſiarum, qui cum percipiant eorum tertiam partem nomine proprio, & ratione adminiſtrationis ſpiritualium, benè exindè infertur, quod etiam Conceſſionatij in partibus ſibi pro indiuiſo, & coæqualiter conceſſis, proprio nomine percipere valeant, ne alioquin vna & eadem res diuerſo iure conſenſeretur: contra vulgat. Text. in l. iam hoc iure, ff. de vulgar. & pupill. & ita in indiuiduo dictum fuit in d. Albinganen. decimarum, coram Card. Viroli. §. quarto quia, & in Ferrarien. decimarum, coram bon. me. Peronano, q. 684. p. 1. recent. n. 2. & 3.

Accedit etiam, quod ex quo de tempore inueſti- 7
turarum vigebat communis illa reputatio, quam poſtea erroneam declarauit fel. rec. Paul. V. per ſuam particularem Conſtitutionem, vt in generalitate Bonifacianæ comprehenderetur facultas concedendi ius ſpirituale decimandi, & decimas percipiendi, prout teſtatur Rimin. Iun. conſil. 429. numero vigeſimo-quinto, & expreſsè declararunt ſtatuentes, libro ſecundo, cap. 127. ſumm. impreſſo Capituli, num. 8. vt exinde ſequatur, in dictis conceſſionibus actum fuiſſe de decima ſpiritualibus, regulando voluntatem à poteſtate, & capacitate, quam Ferrarienſes opinabantur habere iuxta conſuetudinem Regionis, & communem intellectum, Abb. in c. ex parte, n. 3. de cenſib. Bart. in leg. viros, num. 1. C. de diuerſ. offic. lib. 12. Iaſ. in leg. 1. num. 11. verſ. tertio principaliter, ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. Gabr. concl. 1. num. 67. de conſuet. lib. 6. Mar. de tacit. & ambig. lib. 3. tit. 19. num. 22. qui communis intellectus comprobatus etiam fuit ex ſubſequuta obſeruantia, dum poſtea inueſtiti dictum ius decimandi nomine proprio, nulláque facta mentione Capituli aliis vendiderunt, ſumm. Capituli, numero ſecundo, & ad inſtātiam eorumdem inueſtitorum promulgata fuerunt ab Ordinario edicta contra Debitores Decimarum, ne ſegetes ab Agris amouere auderent abſque licentia ipſorum:
† declaratur namque ab obſeruantia quid fuerit in 9
conceſſione comprehenſum, ex allegatis per Surd. conſ. 527. numero 11. Rot. deciſ. 261. numero quarto, deciſ. 301. num. 8. part. 1. recent. & in ſpecie Rota in d. Albinganen. decimarum, coram Viroli, §. tertio quia, ibi, & in executione Rodini ab ipſis Parochianis exegerunt &c. & pro obſeruantia interpretatiua ſufficit vnicus actus, Decian. reſponſ. 51. n. 56. lib. 2. Rot. dec. 136. num. 6. deciſ. 419. n. 6. part. 1. recent. Vnde Taſſoni modo nequeunt contrarium profiteri, & intellectum ab ipſiſmet iam datum controuertere, l. poſt mortem, ff. de adopt.

Sed prædicta viſa fuerunt euidentius comprobata ex Bulla Pauli V. Nam illa declarat litteras

Bonifacij non comprehendisse, neqoe comprehendere ius decimandi, indolgérque vt concessiones fiant de nouo, non quoad ius decimandi, nec quoad decimas, sed quoad ipsarum decimarum emolumentum tantum, de quo tamen Laïci teneantor infra biennium accipere nouam inuestituram, aucto
9 canone, † ergo ex huiusmodi declaratione, cui tanquam Papali, & ex certa scientia standum est, Angel. *cons.* 274. *n.* 1. *post med.* & 2. Bellam. *cons.* 35. *num.* 39. & 41. Dec. *cons.* 114. *Et pro tenui, num.* 5. remanet sublata omnis difficultas, quandoquidem apparet quod pro validitate fieri debet concessio de sola commoditate, & facta de decimis & iure decimandi non sustineatur.

10 Non obstat, quod verba illa posita in inoestituris, *Decimas, & ius decimandi*, intelligenda sint secundum potentiam, ac facultatem Capituli concedentis, & capacitatem Laïcorum, & ita de iure percipieodi ex decimis id, qood est temporale; oon autem de iure spirituali non concessibili: ad text. *in cap. fin. ne Prælat. vic. suas.* Quia obiectom possee procedere quatenos versaremur in casu dubio, tunc enim locus fieret ex præsumpta mente concedentis, & ex capacitate subiecti; secus est quando inuestituræ expresse loquuntur de iure decimandi. Nam tunc clara est mens concedendi, & consequendi decimas ipsas, ipsúmque ius decimandi: in claris autem non est opus confugere ad interpretationem aliquam, *ex leg. ille aut ille* 25. §. *cum in verbis, de leg.* 3. Cyriac. *contron.* 210. *numero* 12. Rota *dec.* 135. *n.* 8. & 9. *part.* 7. *recent.*

11 Nec etiam releuat, quod concessiones loquantur de decimis, iure decimandi, fructúsque decimales percipiendi, & ita quatenus sub iure decimandi veniret ipsa spiritualitas, possint nihilominus diuidi, & sustineri respectu perceptionis fructuum, ex clausula *omni meliori modo*, qoæ apposita in inoestituris operatur, vt si illæ non possint sustineri eo modo, qoo fuerunt factæ, valeaot, & sustioeantur omni alio meliori modo. ex notatis per Scriben. *in l.* 1. §. *si quis ita, ff. de verb. oblig.* & *in cap. cum super de offic. delegat.* quia vbicunque est coocessum ius, mentio fructuum stat consecotiuè à dicto iure, condémqoe admittit spiritualitatis intellectum, vnde tota inuestitura corruit, prout alias dixit Rota *in iam allegata decis.* 545. *num. secundo, par.* 4. *recent.* & *in dict. Albin-*
12 *ganen. coram Card. Virili.* † Et in terminis nullitatis concessionis in parte substantiali, vt in totum illa corruat ratione connexitatis, & iodiuiduitatis, firmauit Rota *decis.* 30. *numero tertio* & *quarto, part.* 1. & 176. *n.* 44. *part.* 5. *recent.* non obstante dicta † clausula *omni meliori modo*, qoæ apta de per se non est ad vim addeodam, atque effectum tribuendum actui reuera nullo, Ancharan. *consil.* 358. quem sequitur Menoch. *de arbitr. iud. lib.* 1. *quæst.* 17. *num.* 4. *cum sequent.* Dec. *cons.* 415. *num.* 9. *vers. quia clausula*, Barbos. *de claus. claus.* 95. *n.* 60.

Minusque refragantur clausulæ, *ad habendum vsufructuandum, &c.* positæ in vltima iouestitura dicti aoni 1608. relata *in summ. impress. Capituli, num. sexto.* ex quibus informantes pro Tassonis prætendunt restrictionem concessionis ad solam commoditatem emolumentorum. Quia taoquam accessoriæ noo habent alterare principalem dispositionem contractus; Dec. *consil.* 413. *n.* 9. *vers. quin claus.* Curt. Iuo. *consil.* 56. *numero tertio*, Franch. *decision.* 6. *num.* 6. propterea cum principaliter fuerit alienatum ius decimandi, quod vti spirituale sob commercio Laicorum esse non potest, vt præter iam allegatos, testantur Abb. & Imol. *in c. cum Apostolicn. de iis, quæ fiunt à Prælat.* Felio. *in cap. causam quæ, num.* 5. *de præscript.* Rebuff. *de decim. quæst.* 13. *n.* 69. Rota *decis.* 215. *part.* 2. *diuers.* & *in Pampilonen. decimarum*, 29. *Octobris* 1599. *coram bon. memoria Card. Hieronymo Pamphilio*, dictæ clausulæ respiciunt fructus, qui ratione connexionis participant de eadem spiritualitate, prout benè Gratian. *discept. forens. c.* 238. *n.* 61.

Visum pariter fuit satis leue argumentum deductum ex eo, quod inuestituræ factæ fuerint iure perpetualis affictus, & ita titulo simplicis locatioois, quæ conductori aliud ius noo tribuit, quam percipiendi fructus ex re conducta: Nam dum concessio facta fuit Laïcis de iure decimandi, quod est spirituale, semper est ioualida, siue facta appareat per modum infeudatioois, siue locatiooia, vt benè firmat Abb. *in dict. cap. ad hæc, numero quarto, vers.* & *intelligo hoc, de decim.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. qu.* 63. *num.* 5. *vers. nec etiam potest Laico locari.* etiamsi dicta locatio fieret ad modicum tempus, Abb. *dict. cap. ad hæc, num.* 7. *vers. nam ius decimandi.* Redoao.
q. 63. *n.* 6. † Quod fortius procedit, quia hic demon- 13
stratur, vt facta fuerit iure principalis affictus, per quem fit translatio dominij vtilis: ad text. *in l.* 1. §. *quod autem, ff. de superfic.* Abb. *vbi supra, numero* 4. *vers. sed per concessionem ad modicum tempus* Castr. *in leg. vsusfructus* 58. *col. vlt. in princ. vers. vnde facit, n.* 5. *ff. solut. matr.* Maot. *de tacit.* & *ambig. lib.* 5. *tit.* 3. *n.* 31. *in fin.* facta autem translatione vtilis dominij, conductor efficitur Dominus decimarum anteqoam illæ sint perceptæ, eásque colligit oomine proprio: cootra dispositionem *d. c. prohibemus, de decim.* Gratian. *d. c.* 238. *n.* 22.

Neque vllius est releuantiæ, qood concessiones factæ fuerint sequendo formam Bonifacianæ, in qua sanct. mem. Paul. V. declarauit non comprehendi decimas, & ius decimaodi; sed solum decimarum emolumentom.

Quia dicta Bonifaciana non loquitur de decimis, & iure decimandi, neque mentionem aliquam facit de fructibus separatis ab ipso iure, sed generaliter declarat de bonis, & iuribus Ecclesiarum, remouendo caducitatem ob non solutum caoonem; & in hac qoalitate verificatur relatio ad Bonifacianam, noo aotem respectu emolumenti, de quo illa oominatim, & expresse nihil dispooit: immò cum communiter crederetor, Bullam Bonifacianæ comprehendere etiam ius decimandi, ex mentione *Iurium*, cum dictione illa vniuersali, *quæcunque*; motiuum retorquetur, & relatio ad Bonifacianam patefacit intentionem contrahentium fuisse transferendi ius decimandi, prout est quid spirituale, iuxta opinatam capacitatem Ferrariensium, licet erroneè; & idcirco ad occurrendum vlteriori abusui, & corruptelæ, emanauit Paulina declarans Bonifaciaoam non comprehendere decimas, & ius decimandi: & cessat difficultas omnis, quia cum inuestitura loquatur in specie de iure decimandi spirituali, non potest sustineri in vim simplicis relationis ad Bonifacianam, quatenus illa de emolumento temporali
dispooeret: † standum enim potius est expressioni 14
iuris decimandi, quam relationi, seu simplici protestationi de contrahendo iuxta formam Bonifacianæ, cum talis protestatio sit contraria facto; Peregr. *de fideicomm. art.* 16. *num.* 111. *vers. limita*, Surd. *cons.* 440. *num.* 54. & *sub num.* 55. & *cons.* 524. *num.* 15. & 16. aliique relati ab Addent. ad Butat. *decis.* 52. *num.* 13. Rot. *in Romana attentatorum* 27. *Apr.* 1640. *coram R. P. D. meo Bichio*: Et quod contrahens per huiusmodi protestationes oon possit efficere, vt illa contractus, qui io sui formalitate directè contrariatur

Bonifacia

Bonifacianæ, illi conueniat, censeatúrque factus, & celebratus iuxta illius formam, egregiè explicat Boccac. *de censib. parte secunda, num.* 138. *& seqq.* Surd. *conf.* 318. *num.* 22. Præsertim dum dicta relatio potest operari suum effectum quoad remissionem cannnis, & alia priuilegia in eadem Bonifaciana expressa. Ponderando quod inoestituræ, de quarum validitate nunc agitur, non sunt relatiuæ ad Bonifacianam tantum, sed etiam ad antiquas inuestituras, quæ loquebantur de iure decimandi.

Obesse neque videtor simile adductum de pactis illicitis appositis in contractu census, cum protestatione contrahendi iuxta formam Bullæ Pianæ. Nam licet huiusmodi protestatio sustineat contractum in aliis non illicitis, quando concepta est verbis amplissimis, ita vt totum id quod repognat Constitutioni Pianæ, habeatur pro non apposito, & reducatur ad illius formam, verumque seosum, iuxta quem intenduot velle contrahere, & non alias, aliter, nec alio modo; in quibus terminis loquuntur Giurb. *decis.* 85. *numero* 8. *&* 9. Rota *decis.* 374. *numer.* 8. apud Cenc. *de cens.* secus est quando dicta protestatio simpliciter, vt in casu isto, concepta fuit; vt benè distinguendo declarat Cenc. *de cens. qu.* 61. *num.* 3. *&* 7.

Non obstat denique quod vigore dictæ Paulinæ Tassooi prætendant nouam inuestituram quoad solum emolumentum. Quia cum facultas fuerit per dictam Constitutionem restricta ad tempus biennij expiratum vsque de anno 1621. & sic per longum tempus, non videtur quod amplius sit locus renouationi inuestituræ, ex regula, quod concessa ad tempus, post tempus prohibita censentur: ad tradita per Surd. *decis.* 75. *num.* 1. *&* 2. *& decis.* 291. *num.* 21.

Quo verò ad prætensam restitutionem in integrum. Vltra quod illa non petitur in actis, nec cadere videtur sub disputatione præsentis dubij, Domini transierunt cum responsionibus iam datis in prima, & secunda decisione, in hac causa emanatis coram R.P.D. meo Certo. Quibus addebant etiã, vt cũ versemur in inuestituris ab initio nullis, Tassoni dicantur destituti omni titulo, vnde non possunt applicari termini restitutionis in integrum, quæ supponit aliquod ius semper radicatum in ipsis petentibus ab initio; sumus enim in simplici beneficio Principis concesso ex causa lucratiua, & sub conditione accipiendi nouam inuestituram infra bien-

16 nium cum augmento canonis, † qua conditione non adimpleta, beneficium resoluitur, & habetur perinde ac si concessum non fuisset, ex plenè deductis per Gabr. *conf.* 162. *per tot. lib.* 1. Cyriac. *controu.* 240. *num.* 14. Corbul. *de iur. emphyt. de cauf. priuat. ob non solut. canon. ampliat.* 28. *num.* 4. vbi in terminis de non adimpleta conditione petendi inuestituram intra tempus præfixum, Rota *decis.* 572. *num.* 3. *part.* 1. *& decis.* 869. *in fin. vers. nec sumus, part.* 1. *diuersor. & dec.* 182. *num.* 18. apud Pacif. *de Salmian.* Gregor. XV. *dec.* 559. *num.* 6. & *ibi* Adden. *num.* 10. *limitat.* 3. *& decis.* 203. *num.* 20. *part.* 6. *recent. in Toletana decimarum de Saedon.* 13. *Iunij* 1590. coram Penia, *inter eius impressas, dec.* 93. *n.* 8. & in terminis concessionis sub conditione aliquid adimplendi infra certum tempus, quod eo elapso mora sit impurgabilis, nec competat restitutio, Starban. *resol. forens.* 36. *num.* 11. *& resol.* 17. *num.* 11.

Et ita vtraque parte informante fuit resolutum, &c.

Ad cap. 25. *secunda partis huius tractatus de Prauent.*

CAPVT SEV RESOLVTIO IX.

ROTÆ AVENION. IN CAVSA Niciensi Canonicatus.

30. *Iunij* 1649.

ARGVMENTVM.

Quando disputatur de potestate Legati, vel Vicelegati, non potest Ordinarius cognoscere de illo articulo, & de validitate prouisionum. Vicelegatum Auenionensem posse derogare regulæ *de viginti*. Facta resignatione cum derogatione dictæ Regulæ, non posse collationem fieri de beneficio tanquam vacante per obitum. Prouisus ab Ordinario quando non sit legitimus contradictor aduersus prouisum Apostolicum. Possessio non capitulariter capta, quando sit valida, etiam non citato possessore.

SVMMARIVM.

1 *Causa non est remittenda ad Curiam Episcopalem, quando contingit disputari de validitate collationis facta in Legatione, si nullitas fundetur in defectu potestatis.*

2 *Vicelegatus potest derogare regula* de viginti diebus, *ex facultatibus Legationis Auenionensis.*

3 *Collatio per resignationem, incompatibilis est cum collatione facta per obitum.*

4 *Post admissam resignationem, beneficium non dicitur amplius vacare.*

5 *Expressio certi modi vacationis facta coram Ordinario, continet implicitam negatiuam alterius modi vacandi.*

6 *Impetratio beneficij sub falso vacandi modo, reddit beneficium subiectum impetrationi alterius, veram vacationis speciem exponentis.*

7 *Prouisus ab Ordinario quando & ex quibus dicatur legitimus contradictor aduersus prouisum Apostolicum.*

8 *Si prouisus ab Ordinario non exhibeat titulum, ex quo deberet obtinere immissionem si non possideret, non impedit immissionem prouisi Apostolici, nec illius appellatio suspendit executionem.*

9 *Prouisus ab Ordinario non est legitimus contradictor, si eius titulus nullitate laborat.*

10 *Quod dicitur de subrogatis Apostolicis, procedit eodem modo in prouisis quocunque genere prouisionis Apostolica.*

11 *Possessio Canonicatus non capitulariter capta, est valida, si per Capitulum steterit quominus caperetur.*

12 *Possessio instrumentalis prouisi Apostolici, praefertur possessioni prouisi per Ordinarium, si huius possessioni ius resistat.*

13 *Possessor non est citandus, cuius possessio non est colorata.*

14 *Vt beneficium dicatur plenum, non sufficit quacunque possessio, sed debet concurrere titulus & ius possidendi.*

ILLVSTRISSIMVS Dominus Prolegatus Auenion. per liberam resignationem Reuerendi Domini Iosephi Chiabaudi, vltimi possessoris Canonicatus & Præbendæ Ecclesiæ Niciens. contulit prædictus Canonicatum & Prębendam Reuerendo Domino Francisco Chiabaudo die 11. Aprilis proximè præteriti, qui Bullas & prouisiones Apostolicas in forma gratiosa concessas, Canonicis dictæ Ecclesiæ præsentando, petiit die 6. Maij subsequentis, sibi possessionem capitulariter decerni, quæ quidem fuit ipsi recusata, sub prætextu quod Sedes esset plena, & capitulariter data Reuerendo Domino Fabio de Gubernatis, qui eiusdem Canonicatus prouisionem obtinuit ab Illustrissimo Domino Episcopo Niciens. die 15. eiusdem mensis Aprilis tanquam de Beneficio vacante per obitum dicti Iosephi. Ob hanc causam dictus Franciscus instat coram præfato Illustrissimo Prolegato pro executione Bullarum Apostolicarum, ex eo quod resignans mortuus est quatuor diebus post admissam resignationem cum derogatione Regulæ *de infirmis resignantibus*; è contra dictus Fabius instat ad remissionem huiusce causæ ad Ordinarium Niciens. itavt primitùs & ante omnia sibi prouideatur super hoc Articolo, *ex dispositione sacr. Conc. Trid. in vulgato cap. 20. Causa omnes, de Reformat. sess. 24.* Auditis partibus causa fuit commissa per præfatum Illustrissimum Prolegatum, Reuerendissimo Domino Auditori Generali tanquam Rotæ Præsidi, ad prouidendum partibus super hincinde requisitis prout iuris; eáque in Rota proposita; censuerunt Domini manutentionem, & quatenùs opus esset immissionem esse decernendam de authoritate, & iurisdictione istius Legationis, etiam in prima instantia, dicto Francisco resignatario.

1 In primis, quia dictum cap. *causæ omnes*, non habet locum in casu de quo agitur, cum decretum Concil. non tollat modos legitimos quibus quis de iuris dispositione sortitur forum, prout firmant Doctores collecti per Barbos. *in Concil. Trident. in dicto cap. causa omnes, numer. 44.* Hic autem tractatur de collatione facta per liberam resignationem, quæ non poterat subsistere absque derogatione Regulæ *de infirm. resignant.* Idcirco cùm cognitio dictæ collationis factæ per Illustrissimum Prolegatum habeat sibi annexam cognitionem derogationis dictæ Regulæ, an videlicet talis sit potestas Illustrissimi Prolegati Auen. derogandi eidem, non est conueniens vt Ordinarius, qui est inferior, cognoscat de potestate & authoritate eiusdem Illustrissimi Domini Prolegati, qui est superior: vt benè notat Gabriel. *consil. 182. num. 17. vol. 2.* Aliud enim esset si ageretur de nullitate prouisionum Apostolicarum, quia tunc talis cognitio spectaret ad Ordinarium in prima instantia, vigore *dicti cap. causa omnes*, necnon etiam Breuia Illustrissimi Domini Auditoris Reuerendæ Cameræ nobis exhibiti, quod non plus potest operari, quam dispositio Sacr. Concil. cum solummodo emanauerit pro obseruantia eiusdem, ne videlicet Legati dictæ dispositioni aduersantes, causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes per Ordinarios in prima instantia cognoscendas, sibi retinerent.

2 De potestate verò & facultate Illustrissimi Prolegati circa derogationem Regulæ prædictæ, clarè deciditur per Rotam *in dec. 508. part. 4. recent. & decis. 109. eadem parte secunda, tom. 4.* Quibus firmatur Illustrissimos Prolegatos Auenion. vigore facultatum suarum habere huiusmodi potestatem derogandi dictæ Regulæ, & passim ita seruatur, necnon admittendi resignationes cum reseruatione pensionis, vt patet ex facultatibus Legati Auenion. & notum est omnibus Eminentissimos Legatos Auenion. habere ampliorem potestatem & authoritatem aliis Legatis Apostolicis; prout videre est in prædictis facultatibus.

Quoad secundum concernens executionem Litterarum Apostolicarum, licèt dictus Fabius de Gubernatis prouisus ab Ordinario priùs possessionem dicti Beneficij fuerit adeptus; nihilominus quia Prouisio Legationis, fuit facta de Canonicatu vacante per resignationem; Prouisio verò Ordinarij, de vacante per obitum, & sic ex falso vacationis modo, omninò corruit; † cum collatio per resignationem sit incompatibilis cum collatione facta per obitum: 3
Cassador. *decis. 1. & 2. de renunciat.* Gabriel. *cons. 193. num. 11. volum. 2.* † Imò post admissam resignationem, Beneficium non dicitur ampliùs vacare: per 4
textum expressum *in cap. susceptum, 6. de rescript. libro 6.* Quod maximè procedit respectu prouisionis factæ per Ordinarium, circa quam solet exprimi certus vacandi modus, vt notauit Paris. *de resignat. Benef. lib. 8. quæst. 9. num. 50.* & Episcopi nec possunt, nec solent vti illa clausula (*quod maior & verior expressio fieri possit in Litteris:*) idcircò † expressio vacationis illius modi, continet implicitam negatiuam 5
alterius modi, sicque non potest capi vacatio, quin detur contradictio in obiecto: Abb. *in cap. significante, numer. fin. versic. item illa falsa expressio, de rescript.*
† Et Prouisio sic facta, nulla est & inualida tanquam 6
facta de Beneficio antequam vacet; quod damnabile esse dicit Text. *in cap. 2. de concess. præbend.* & ex eo Fab. *in Cod. libro primo, titul. de sacros. Eccles. definit. 4. num. 10.* Et generale est quod ex duobus impetrantibus ille præfertur qui expressit propriam & veram vacationis speciem, licet impetrans sit posterior; Buër. *decis. 150. numero 11.* faciunt dicta per Luther. *de re Benefic. libro tertio, quæst. 8. num. 11. & sequent.*

Propterea concedenda est manutentio, & in subsidium immissio præfato Francisco Resignatario; 7
quia licèt regulariter cessantibus reseruationibus, Ordinarij parem habeant potestatem conferendi, & Papa Prouisos ab Ordinariis agnoscat pro legitimis contradictoribus, *cap. si à sede, de præbend. in 6.* Hoc tamen intelligitur, si Prouisus ab Ordinario talem exhibeat titulum, ex quo si non esset possessor, vigore illius obtineret possessionem & immissionem, concorrendo cum Prouiso à Sede Apostolica: Zuccard. *in l. fin. num. 346. vers. secundo est aduertendum, Cod. de edict. diu. Adrian. tollend.* Rot. *par. 7. recent. dec. 425. num. 22.* † Sufficit enim si Prouisus talem titu- 8
lum non exhibeat, ad hoc vt Litteræ Apostolicæ mandentur executioni, & prouiso Apostolico detur immissio per viam executiuam, quæ nequidem per appellationem prouisi ab Ordinario suspendi potest, Rot. *loco citato, num. 22.* & optimè declarat, *decis. 365. num. 3. p. 3. recent.*

Data nullitate tituli prouisi ab Ordinario, talis 9
prouisus non potest esse legitimus cõtradictor; Dom. Argel. *de Legit. contradict. q. 15. num. 96. & 97.* Vbi plures cumulantur Rotæ decis. † Qui licet loquatur 10
de subrogatis Apostolicis, tamen eadem ratio militat in aliter prouisis à Sede Apostolica quocunque prouisionis genere; vt ipsemet *loco citato* testatur, *num. 197.* ita sæpiùs in Rota.

Nec

11 Nec obstat quod dictus Franciscus possessionem non fuerit adeptus capitulariter, cùm facta requisitione, fuerit ipsi denegata, & ob hanc causam ea non indiget, licèt agatur de Canonicatu, quia tunc aliter adepta, habetur ac si capitulariter capta fuisset, Addent. ad Buratt. *decis.* 318. *num.* 17. *in prima limit.* Addent. ad Gregor. XV. *decis.* 364. *num.* 6. *vers.*
12 *verùm præallegata conclusio.* † siquidem possessio instrumentalis à Prouiso Apostolico capta, existente prouiso per Ordinarium in possessione cui ius resistit, est manutenibilis, Rot. *in puncto* apud Coccin. *decis.* 51. *num.* 4. vbi plures ita fuit decisum per Rotam.

13 Nec etiam opus fuit citare dictum D. Fabium, cum ille, cuius possessio non est colorata, nullo modo citandus sit; *cap. cum nostris, de concess. prabend.*
14 Lother. *de re Benefic. dict. lib.* 3. *quæst.* 8. *n.* 25. † nam vt dicatur Beneficium plenum, non sufficit quæcunque possessio, sed debet concurrere titulus & ius possidendi, Rot. *in antiqu. decis.* 18. *de prabend.* Gonzal. *super Regul.* 8. *Cancell. gloss.* 15. §. 1. *numero* 13. Cassador. *decis.* 5. *de priuileg.* Et suprà visum fuit, discoloratam omnino esse possessionem D. Fabij, per illum text. express. *in d. cap. susceptum, de rescript. in* 6. & ex aliis *suprà* allegatis, cum non habeat possibilitatem tituli validi; Lother. *loco citato, num.* 34.

Ista decisio adaptatur ad cap. 5. *num.* 14 *huius tractatus parte prima. Et ad cap.* 5. *quæstionum beneficial. num.* 1.

CAPVT SEV RESOLVTIO X.

In Causa creditorum Gousset, coram Rota Auenionensi, 18. Iunij 1650.

ARGVMENTVM.

Obligatio mulieris coniugatæ pro marito, vtrum sit in totum nulla, aut valida propter vim iuramenti, an verò vsque ad concurrentiam medietatis dotis. Et vtrum excessus ille vltra medietatem dotis, debeat eadem ratione considerari, siue mulier vnica obligatione lædatur, siue pluribus: ad confirmationem eorum quæ tradita sunt ab Authore, *lib.* 2. *quæst. leg. c.* 45. *num.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio mulieris per quam remanet penitus indotata, de iure nulla est, neque firmatur iuramento.*
2 *Propter læsionem enormissimam dolus reipsa arguitur.*
3 *Vxor se pro marito obligans, præsumitur id fecisse metu reuerentiali, si enormissimè læsa fuerit, hoc est vltra medietatem.*
4 *Vtrùm contractus in quo mulier læditur vltra dotis medietatem, rescindatur in totum, an verò pro rata læsionis. Et vtrùm hoc locum habeat siue vnica, siue pluribus obligationibus læsa fuerit.*
5 *Concluditur, obligationes coniugi, & vxorem restitui aduersus contractus pro marito celebratos, ad ratam dumtaxat læsionis.*
6 *De rigore iuris Canonici, contractus mulieris est validus, licèt remaneat penitus indotata, propter efficaciam iuramenti.*
7 *Obseruantia dicitur interpretatiua iuris dubij, quando hinc inde adsunt opiniones Doctorum contrariæ.*
8 *Quando ius est dubium, attendenda est obseruantia interpretatiua, quæ non exigit præscriptionem.*
9 *Doctori attestanti de consuetudine tribunalis in quo versatus est, creditur.*
10 *Thesauro Iuniori maxime deferendum est, nominatim dum agitur de praxi declarationis nullitatis contractuum, quibus mulieres redduntur læsæ vltra dotis medietatem.*
11 *A consuetudine & praxi tribunalium non est recedendum, ne publica quies interturbetur.*

IN causa discussionis bonorum Bernardini Goullet, Mercatoris præsentis Ciuitatis, quæ ventilabatur in hac Curia, fuit commissus iuris articulus Reuerendissimo Domino Auditori Generali Rotæ Præsidi ab Illustrissimo Domino Prolegato, vnà cum Rota discutiendus, An mulieris contractus rescinderetur in totum quando per vnicam obligationem remanet penitus indotata; An verò pro parte solum, & pro rata læsionis; quia quæstio erat maximi ponderis propter consequentiam.

Vnde dubio pluries in Rota proposito, examinata priùs serie facti, & cognito, dictum Bernardinum Gousset & Margaritam Artamale coniuges, æquè principaliter in solidum obligatos in fauorem Ludouici Chapelle Mercatoris dictæ Ciuitatis, pro summa 118. duplarum ex causa mutui, instrumento rogato per Magistrum Rebuul Notarium sub die 11. Iunij 1640.

Cognito etiam, dotem dictæ Artamale traditam marito, ascendere tantum ad summam 300. scutorum, & sic totam illam dotem fuisse exhaustam per dictam obligationem 118. duplarum, quarum valor de tempore actus ascendebat ad summam 401. scutorum & 12. solidorum.

Sub quo fundamento filij & hæredes dictæ Artamale, conqueruntur de iniustitia & nullitate contractus gesti per matrem, cum de tempore restitutionis, pater, & respectiuè maritus reperiatur decoctus, nec bona habeat sufficientia pro solutione dictæ obligationis etiam in parte, cum creditores anteriores exhauriant substantiam paternam.

Restricta itaque fuit quæstio ad terminos istos, An data impotentia facultatum mariti de tempore restitutionis, talis obligatio mulieris subsistat pro parte, vel corruat in totum.

In qua quæstione fuit ponderatum, quòd de iure obligatio est nulla & inualida, per quam mulier remanet sine dote, non obstante quocumque iuramento, quo casu tractatur de obligatione contra publicam vtilitatem, prout dicunt Abb. *consil.* 8. *sub num.* 6. *part.* 2. Ioan. Lop. *Rubric. de donat. inter vir. & vxor.* §. 17. *sub num.* 18. *versic. Nam & Respublica interest:* 1

*decis.*5. apud Mohedan. *& dec.* 45. *numero* 2. *lib.*2. *p.*3. *diuerf.* & *in Roman. societatis officij* 4. *Maij* 1588. *coram Gypsio*. Quæ doctrinæ procedunt in fortioribus terminis, nimirum contra expressam iuris dispositionem.

Et ita vtraque parte informante fuit decisum 18. *Junij* 1650.

CAPVT
SEV
RESOLVTIO XI.

Coram Reuerend. P. D. BICHIO Auenionen. Saluiani.

Lunæ 8. *Iunij* 1648.

In Rota Romana.

ARGVMENTVM.

De Saluiano interdicto, & probationibus in eo requisitis. De exceptione præscriptionis, & quando illa currat in præiudicium mente captorum. Et vtrum noceat fideicommissariis, & à quo tempore contra illos currere incipiat. Et de præscriptionis interruptione per citationem, aut per interpellationes extraiudiciales.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sint probanda ad hoc vt detur actori immissio ex interdicto Saluiano.*
2 *Obligatio Cameralis producit hypothecam in bonis debitoris, tam pro sorte principali, quam pro damnis & interesse.*
3 *Possessor malæ fidei nunquam præscribit.*
4 *Contra mente captos non currit præscriptio.*
5 *Præscriptio non nocet substitutis per fideicommissum antequam casus substitutionis euenerit.*
6 *Præscriptio currit aduersus fideicommissarios, à die quo sciuerunt bona possideri per tertios.*
7 *Præscriptio vtrum per citationem interrumpatur, an etiam per interpellationes extraiudiciales.*
8 *Continuatio possessionis pendet ab animo, & ideo tertius de ea attestari non potest.*
9 *Solutio non probatur per librum Vice-thesaurarij nisi in præiudicium soluentis, non autem in præiudicium tertij.*
10 *Recens possessio rei conuenti probatur ex litis sustentatione, iunctis adminiculis.*

NIsi scuta 400. auri solis, grætis sibi mutuata à Nicolao Tartulli, Franciscus de Choiselas restitueret, vt promisit, infra annum, vendidit ex nunc prout ex tunc eidem creditori medietatem vnius Coloniæ pro pretio, quo æstimabitur, ab æstimatoribus publicis, cum promissione euictionis, ac defensionis sub obligatione Camerali de anno 1574. Et quoniam nec restitutum mutuum, nec tradita Coloniæ venditæ vacua possessio aliquando fuit, purificato per obitum filiorum Nicolai creditoris (sequutum de anno 1614.) eiusdem Nicolai fideicommisso ad fauorem Francisci Tartulli, idem vigore tam dicti fideicommissi, quam cessionis reportatæ ab Hectore confideicommissario, Iudicium mouit anno 1618. contra Gabrielem Bellum, tertium possessorem Castri de Roays, olim possessi à Francisco de Choiselas debitore, quod prosequutum vsque ad annum 1623. cum ob varia impedimenta siluisset diu, fuit reassumptum anno 1631. atque iterum de anno 1638. ac tandem definitum in partibus de anno 1646. per sententiam latam ad fauorem Hectoris Belli hæredis præfati Gabrielis, absolutoriam ab impetitis, saluo iure Actori rectius agendi.

Appellauit Actor ab hac sententia ad hoc sacrum Tribunal, & commissa mihi causa Appellationis, petiit sibi concedi immissionem ex vtili Saluiano interdicto in possessionem Castri supra nominati, ab Hectore aduersario nunc possessi, tam pro sorte principali scutorum 400. auri, quam pro damnis, & interesse. Vnde propositi hodie Dubium, An sit danda immissio; † quæ denegari non solet, probato credi- 1 to cum hypotheca, ac possessione tum debitoris de tempore hypothecæ, tum rei conuenti tempore motæ litis: Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *num.* 61. *& sequent.* Rot. *decis.* 491. *numero sexto*, penes S.M. Gregor. XV. *decis.* 407. *num. primo, parte* 5. *recent.* & aliàs sæpissimè.

Creditum autem cum hypotheca visum est pro- 2 bari satis ex publico instrumento vallato obligatione Camerali, quæ porrigitur etiam ad damna & interesse: Rot. *decis.* 197. *numero quinto, decis.* 389. *numer.* 11. *decis.* 549. *sub numero sexto*, inter impressas apud Cenc. *de Censib. & decis.* 275. *n.* 3. apud Zacch. *de obligat. Camer.* & includit in ventre bonorum debitoris hypothecam. Zacch. *de obligat. Camer. q.* 31. *numero octauo*, Barz. *decis.* 108. *numer.* 29. Buratt. *dec.* 905. *numero* 2. inductam etiam explicitè ex verbis instrumenti, ibi, *& pro obseruatione supradictorum obligauit se & omnia eius bona præsentia & futura.* Bursat. *cons.* 39. *n.* 17. Ceph. *cons.* 41. *n.* 19. Rimin. *sen. consil.* 299. *num.* 10. *&* 11. *lib.* 2.

Neque sublata dici potest præscriptione: nam 3 subducto tempore vitæ Francisci debitoris anno 1578. defuncti, qui dum vixit, Castrum possedit, & cum sciret se esse debitorem, præscriptionem inchoare non poterat, obstante eius mala fide; *cap. vigilanti, cap. si diligenti, cap. final. de præscript.* Buratt. *decis.* 436. *num.* 5. Rot. *inter recent. decis.* 164. *numer.* 3. *part.* 1. subducto etiam tempore vitæ filiorum Nicolai Creditoris anno 1614. mortuorum, † contra 4 quos cùm essent mente capti, currere præscriptio non potuit, quia pupillis æquiparantur. Gloss. *in l.* 2. *verb. ad agnatum. Cod. de curator. furios.* Bald. *in l. final. numero secundo, C. in quib. caus.* Montesperell. *cons.* 181. *numero secundo, & sequent.* Odd. *de restitut. in integr. part.* 2. *quæst.* 90. *n.* 10. Cyriac. *contron.* 329. *num.* 70. *& sequent.* † Et dato quod cucurrisset, ea non nocet 5 Actori, cui fideicommissum creditoris nondum apertum fuerat, Socin. Iun. *consil.* 52. *numero* 3. *libro* 4. Gabr. *de rescript. conclus.* 13. *n.* 11. *&* 13. Fusar. *de substit. quæst.* 528. *n.* 4. *& sequent.* Caualer. *decis.* 213. *num.* 7. Reuerendissimus Vrgellensis, *decis.* 426. *num.* 7. Rot. *inter recent. decis.* 558. *num.* 7. *& sequent. part.* 5. & *in Romana de Mellinis* 15. *Iunij* 1644. *coram R. P. D. meo Cerro, §. obiectum.*

Non adest tempus idoneum præscriptioni, cuius initium desumi debet ex die qua fideicommissarius sciuit bona hypothecata, à tertiis possessoribus possideri, iuxta opinionem, quam aliis relatis,

amplexa est Rot. *dec. 407. num. 17. & 18. p. 5. recent. in Spoletana Saluiani, 3. Iunij 1639. coram bonæ memoria Merlino, in Ciuitatis Castelli, Saluiani 18. Februarij 1641. coram R.P.D. meo Roias, in Bononien. census 4. Maij 1643. coram Reuerend. P.D. meo Ghislerio*, & sequitur Cancer. *var. resolut. tom. 1. cap. 15. sub n. 55.* Ex ea autem die Franciscus fideicommissarius iudicialiter conuenit Gabrielem, cuius Hector aduersarius, est hæres vniuersalis, & ab anno 1618. vsque ad 1623. multa acta iudiciaria contra eundem Gabrielem fecit, Instrumentum crediti, & Articulos etiam producendo, crediti seriem continentes, per quæ saltem negari non potest, quin deducta fuerit ad notitiam Rei conuenti scientia crediti hypothecarij, & per consequens inducta mala fides, quæ præscriptio-
7 nem impedit, ac interrumpit, † siue resultet ex sola citatione, legitimè executa, *l. sicut*, ibi, *nisi in iudicio postulatione deposita subsequuta fuerit conuentio, l. cum notissimi, in princip.* ibi, *idest etiam per solam conuentionem. C. præscript. 30. vel 40. annor.* Bald. *in d. l. sicut, in prima lectura, sub n. 5. versic. nisi subsequuta citatione*, & *in addit. n. 3.* & *in lectura nona, n. 3.* Burat. *decis. 8. n. 1.* siue ex quocumque alio acto, ac interpellationibus etiam extraiudicialibus. Felin. *in cap. illud, n. 7. & 8. de præscript.* Balb. *eodem tract. p. 6. q. 4. num. 36.* Put. *dec. 385. n. 1. lib. 5. in corr.* Cocc. *decis. 362. num. 2.* Buratt. *decisione 457. num. 3.* Rot. *in recent. decis. 57. num. 26. & sequent. decis. 94. num. 22. & sequent. decis. 191. in fin. part. 7.*

8 Non tamen probatur possessio debitoris de tempore contractæ obligationis: nam in id affertur solum instrumentum homagij, quod ille occasione huius Castri præstitit Reu. Cam. Apostolicæ, an. 1555. à quo præsumptam possessionis ciuilis continuationem vsque ad tempus hypothecæ contractæ de anno 1574. allegare non potest tertius, qualis est Actor, cum pendeat ab animo & voluntate possidentis, de qua tertius attestari non valet; Abb. *in cap. cum ad sedem, num. 16. de restitut. spoliat.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 21. sub num. 9. versic. Tu dic.* Menoch. *eod. tract. lib. 6. præsumpt. 64. sub numero 38. versic. existimo.* Lothet. *de re benefic. lib. 3. quæst. 11. num. 87.* Canalet. *decis. 531. num. 5.* & fuit dictum *in Eluen. Canonicatus, 5. Maij, millesimo sexcentesimo tertio, coram Cardinali Lancelloto.*

9 Nec releuat asserta solutio Canonis ab eodem debitore, facta de anno 1575. Quia de ea non constat nisi ex libro Vicethesaurarij, qui non probat in præiudicium Hectoris rei conuenti habentis causam mediatè, non à soluente, sed ab Alemanno eius fratre, Menoch. *de arbitrar. cas. 95. num. 25. & 2. sequent. lib. 2.* & *de retinend. remed. 3. sub n. 570.* Imol. *consil. 96. in fin.* Soc. *consil. 208. num. 2. lib. 2.* Afflict. *decis. 303. sub num. 3.* cum aliis allegatis à Modern. Patauino; *de scriptura priuata, libro quarto, tit. de lib. ration. Gabellar. n. 12. & sequentibus.*

10 Ideo licet recens possessio Rei conuenti ex sustentatione litis, iunctis adminiculis probata remaneat, Pacific. *de Saluian. Inspect. 1. cap. 6. num. 6. & 7.* Rot. apud eundem, *decis. 19. num. 2. decis. 26. num. 16.* & apud Cenc. *de censib. dec. 489. num. 2.* Nihilominus ob non probatam possessionem debitoris de tempore hypothecæ, Domini censuerunt denegandam esse petitam immissionem; ipso tantum Actore informante.

Hæc decisio referenda est ad cap. 52. num. 43. & sequentibus, part. 1. huius tractatus.

CAPVT SEV RESOLVTIO XII.

Coram Reuerendiss. P.D. Bichio, Auenionen. Saluiani.

Mercurij 10. Martij 1649.

In Rota Romana.

ARGVMENTVM.

De Præscriptionis interruptione per citationem solùm, aut per litis contestationem, seu per illos actus qui in iudiciis summariis habentur loco litis contestationis. De perpetuatione præscriptionis. De probatione possessionis facienda in iudicio Saluiani interdicti. Et quomodo illa probetur per clausulam Constituti, aut per solutiones Canonum, & similes actus.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio vtrum per solam citationem interrumpatur, an vero necessaria sit litis contestatio.*
2 *Præscriptio mixta, hoc est partim fauorabilis, & partim odiosa, qualis est præscriptio decem annorum, non interrumpitur per solam citationem, sed requiritur litis contestatio.*
3 *Ad effectum interrumpendæ præscriptionis, lis habetur pro contestata, si reus conuentus dilationes petiit, & impediuit ne actor litem prosequeretur.*
4 *In Saluiani interdicti iudicio, quod summarium est, lis habetur pro contestata, quoties Iudex cœpit de meritis causæ cognoscere.*
5 *Sola contestatio non interrumpit præscriptionem, nisi etiam interueniat litis prosequutio. Quod tamen in dubium reuocatur*, num. 6.
7 *A die qua cessatum fuit à lite, potest noua præscriptio inchoari.*
8 *Quæ sit differentia inter præscriptionis interruptionem & perpetuationem.*
9 *Clausula Constituti probat possessionem contra tertium, in antiquis.*
10 *Ex continuatis solutionibus census annui pro Castro, probatur possessio Castri saltem indirectè.*
11 *Solutio probatur per confessiones multorum annorum, de recepto.*
12 *Antiquum vt quid dicatur, detrahendum est tempus litis motæ.*
13 *Concesso Castro, iurisdictio concessa censetur, ratione dominij, non ratione possessionis.*
14 *Solutio Canonis non concludit ad possessionem, quia fieri potest occasione solius dominij.*
15 *Plena requiritur possessionis probatio in Saluiano.*
16 *Obligatio ad hoc vt sit in forma Cameræ quomodo concipienda.*
17 *Hypotheca generalis bonorum non comprehendit bona feudalia.*
18 *Limitatur vt non procedat quando agitur de feudo hæreditario, & obligatio est concepta verbis amplissimis.*
19 *Clausula Constituti non probat traditionem.*

20 Clau

20 *Clausula Constituti importat traditionem per modum fictum, & tamen requiritur in Saluiano per modum verum.*

PRÆSCRIPTIONIS exceptione reiecta, petitam immissionem à Francisco Tartulli vticreditore, ex causa mutui Francisci de Choiselas, denegandam esse Domini censuerunt sub die 8. Iunij anni præteriti, ex quo probatum nõ fuit quod debitor tempore contractæ hypothecæ, vel postea possederit Castrum de Roays, in cuius possessionem vigore vtilis Saluiani Interdicti petebatur immissio, & reassumpto hodie super eisdem iudicio, in eisdem steterunt.

1 Fuit enim interrupta præscriptio per litem motam de anno 1621. neque hic intrat quæstio, An ad interrumpendam præscriptionem sola citatio sufficiat, de qua distinguendo inter præscriptionem merè fauorabilem, odiosam, vel mixtam, latè Castill. *de tertiis Regiis, cap.* 35. *sub n.*6. Surd. *decis.* 5. *n.*2. *& sequens.* aliisque relatis à Modetno Hispano, *in Tract. de Iudic. tom.*1. *lib.*1. *tit.*3. *disp.*4. *num.*22. † Quia om-
2 nes admittunt præscriptionem decennalem qualis requiritur in hypotheca, cum sit mixta, interrumpi litis contestatione, vt probat text. *in leg. mota litis, C. rei vendic.* Couarr. *in reg. possessor, 2. p.* § 1 1. *num.*14. Valboa, *in cap. illud*, *ex num.*81. *&* 82. *de praescript.* Castill. *dict. cap.* 35. *num.*6. *versic. secunda vero*, Modern. Hispan. *dicta disput.*4. *sub num.* 22. *versic. praescriptio mixta*, Et in casu nostro, litis contestatio inducta fuit, tum ex eo quod, vt habetur *in summario primæ positionis pro Francisco, num.*6. *& duob. sequent.* idemmet Bellus Reus conuentus pluries citatus comparuit, & petendo terminum ad intimandam litem euictionariis, iudicij prosecutioni se opposuit, vt per Marant. *in prax. part.*4. *distinct.*10. *n.*16.
3 † & in fortioribus terminis quod ad interrumpendam præscriptionem, lis habeatur pro contestata, si Reus conuentus dilationes petiit, impediuitque ne Actor iudicium prosequeretur: Felin. *in cap. illud nimer* 11. *versic. prima conclusio, de praescription.* Panormit. *ibidem, numero* 14. Ias. *in leg. ex hoc edicto, n.*5. *&* 14. *ff. de eo per fallum erit*, Gratian. *discept.* 959. *numero* 9. cum aliis relatis à Modern. Hispan. *dict. discept.*4. *sub numero* 22. *circa fin. & numero* 23. *in fin.*
4 † Tum etiam quia admissi fuerunt articuli ab Actore producti, & Iudex incœpit cognoscere de meritis causæ. Quod in Iudiciis summariis, prout est Iudicium Saluiani, ex Menoch. *de adipiscend. remed.*3. *numero* 6. Contard. *de Moment. possess. limit.* 14. *n.*14. Afin. *in prax. § tertio, cap.* 31. *num. tertio*, Pacif. *de Saluian. Interd. inspect.*1. *cap.*2. *numero* 1. *& sequent.* vim habet litis contestationis. Felin. *in cap. exceptionem, num.*10. *de except.* Azeued. *in leg.*3. *num.*12. *tit.*4. *recopilat.* Balb. *de praescript.*3. *par.*6. *princip. quæst.*4. *n.*32. pluresque allegat Modern. Hisp. *de Iudic. tom.*2. *lib.*1. *tit.*2. *disput.*4. *num.*8.
5 Nec deest litis prosecutio, sine qua per solam contestationem litis, cursum præscriptionis impediri negat Gloss. *in cap. placuit, il* 2. § *potest, verb. interrupta*, 16. *quæst.*3. Felin. *in cap. causam quæ, il* 1. *numero* 28. *de testib.* Surd. *consil.* 500. *numer.*2. Gratian. *discept.*2. *num.*43. *& sequent.* Castill. *de Tertiis, cap.*35.
6 *num.*12. *&* 13. † Nam quidquid sit de hac opinione, cum mala fides, quam litis contestatio semel induxit, videatur obstare, donec per sententiam Reus absoluatur, Bartol. *in leg. secunda, numero* 4. *C. de fruct. & lit. expens.* Antun. Fab. *in Cod. libro tertio, titul.*8. *definit.*2. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *sub num.* 597. *versic. quod verum.* Anton. Capyc. *decis.* 51. *num.*4. Capyc. Latro, *decis.* 65. *num.*21. *&* 22. In casu nostro, Actor fuit litem prosecutus per plures actus iudiciales ab anno 1621. vsque ad mensem Iunij anni 1623. *dicto summario num.*8. Eandemque cessantibus impedimentis reassumpsit de anno 1631. ac successiuis temporibus, vt explicat Prima Decisio huius causæ, Adeo quod, † esto quod à die, qua fue- 7
rat cessatum à lite, noua præscriptio potuisset inchoari, vt aliis relatis voluit Gratian. *dicta discept.*2. *numer.*46. *& sequent.* interrupta rursus fuisset per litis reassumptionem & prosecutionem de anno 1631. ac subsequentibus, quibus agi potuit vsque ad quadraginta annos, † quia ad eandem prima litis con- 8
testatio perpetuauit actionem *l. final. C. de praescr.* 30. *vel* 40. *annor.* Couarr. *in reg. possessor. parte secunda*, §.12. *numero sexto*, Balb. *de praescript.*4. *part.*6. *& vltima part. quæst. prima, numero primo*, Rot. *in Romana pecuniaria* 10. *Iunij* 1624. *coram bonæ memoriæ Merlino* 552. *impress.* apud Fenzon. *ad statut. Vrb. fol.*183. & distinguendo effectum interruptionis ab effectu perpetuationis, benè explicat Castill. *de Tert. Regus, dict. cap.*35. *num.*16.

Meritò itaque in prima Decisione reiecta fuit præscriptionis exceptio, inhærendo tamen defectui probationis primi extremi, hoc est quod debitor castrum possederit tempore contractæ hypothecæ, vel postea, ad quod probandum exhibita nuper fuerunt noua iura, inter quæ instrumentum à Francisco debitore celebratum dicto anno 1575. ad fauorem vxoris cum speciali hypotheca huius Castri, † & 9
clausula Constituti, quæ in antiquis probat constituentis possessionem etiam contra tertium, Socin. sen. *in puncto possessionis Castri, consil.*187. *sub numer.*12. *versic. tamen, & numer.* 13. *lib.*2. Socin. iun. *consil.*106. *versic. tamen in antiquis*, vbi in his terminis antiquum esse dicit tempus 74. annorum, *libro tertio*, Dec. *consil.*302. *numer.*10. Tiraquell. *de Iur. Const. limit.*1. *num.*19. Gomes. *in leg.*45. *Tauri, n.*87. Pacif. *de Saluian. Inspect.*3. *cap.*2. *n.*1018. Mascard. *de probat. concl.*422. *n.*4. Marsil. *singul.*521. *n.*2. Ea scilicet ratione, quia propter difficultatem probationis ab antiquitate resultantem, sufficit minor, seu verisimilis probatio: nec verisimile est quod debitor constitueret se nomine creditoris possidere, nisi revera possideret; quæ ratio cessat in Constituto apposito in instrumentis non antiquis, de quo loquuntur quotquot negant ex eo probari constituentis possessionem in præiudicium Tertij.

Exhibitæ item fuerunt quietantiæ plurium ac plurium solutionum à Francisco debitore factarum, pro censu annuo tam iurisdictionis, quàm ipsius Castri nominatim, ibi, *pro Castro & iurisdictione loci de Roays*, vt in hodierno summario Actoris, *num.*1. vbi leguntur solutiones factæ ab anno 1559. vsque ad annum 1578. † ex quibus licet non probe- 10
tur possessio directè, probantur actus possessorij, qui indirectè possessionem probant, vt benè distinguit, ac declarat Socin. Sen. *consil.*205. *n.*6. *vers. vnde concluditur, lib.*2. Nam supponunt, soluentem possidere, cum possessori incumbat onus soluendi, Bald. *in leg. tertia, num.*9. *Cod. de natural. lib.* Socin. Sen. *consil.*187. *sub num.*11. *versic.*2. & maximè *n.*15. vbi loquitur in specie de possessione Castri, *libro* 2. Menoch. *de retinendæ remed.*3. *num.*581. Pacif. *de Saluian. Inspect.*1. *cap.*6. *num.*31. & in terminis possessionis Castri fuit dictum in *Rossanen. decimar.* 4. *Iunij* 1640. *§. primo, coram Me.*

Non obstat quod quietantiæ contineant solùm confessiones Vicethesaurarij de recepto, quia stante præcedenti titulo recognitionis & homagij pro Ca-

ſtro hoc præſtiti de aono 1555. necnon Epiſtola Cardinalia d'Armaignac tunc Collegati Auenionis, qui de anno 1572. mandauit debitori vt ſoloeret,
11 & Vicetheſaurario vt reciperet, † etiam ex confeſſionibos de recepto, maximè qnia ſunt multæ & multorum annorum, probator vera ſolutio: Roland. *conſil.* 20.*n.*18.*lib.*4. Affliĉt.*deciſ.*401.*n.*10.*& ſequent.* Rot. *deciſ.*485.*n.*1.*part.*3.*diuerſ.dec.*62.*n.*6.*dec.*491.*n.*7. coram S.M. Greg. XV. & *in Romana Conſus de Matis, prima Iuly* 1610.§.1. coram boo. mem. Coccino, *& in Auerſana Penſionis*, 30. *Martij* 1626. coram bon. mem. Merlioo.

12 Verum ad probationem deſumptam ex claoſula Conſtituti appoſiti in inſtrumento anoi 1575. reſponſum fuit nos non verſati in antiquis, com ſolum ab eo tempore anni 45. defluxerint vſque ad tempus litis motæ, quod ad hunc effectum demi debet, Seraph. *dec.*76.*n.*2. Put. *dec.*430.*n.*3.*verſ. Non obſtat lib.*2.*in Correct.* Rot. *dec.*185.*in princ.verſ. ſecundo dempto, p.*1.*p. diuerſ.dec.*812.*in princ.p.*4. & in aliis relatia ab Addent. ad Burat. *deciſ.*667.*num.*12. Add. ad Gregor. XV. *deciſ.*3.*n.*3.

13 Ad confeſſiones de recepto dictum foit, aliqoaa loqui ſolùm de iориſdictione; & quamuis reſpectu dominij illa conceſſa videatur coonceſſo Caſtro, Rot. *deciſ.*164.*num.*17. *in fin. & deciſ.*310. *n.* 19. *parte* 6. *recentior.* tamen reſpectu poſſeſſioois, ab vno ad aliud noo infertur: Bartol. *in leg.* 3.*numero* 5.*verſic. quandoque quaritur, ff. acquir. poſſeſſ.* Alex. *ibid. n.*22. *verſic. poteſt intelligi*, Surd. *conſil.*135.*ſub num.*65.*verſic. vbi tenet*; quem refert & ſequitur Modern. Peru-
14 ſin. *de manutent. obſeruat.*83.*n.*103. † & poſſuot ſolutiones commodè referri ad eiuſdem Caſtri dominium, cui iuriſdictio æquiparatur, *leg. qui furere. ff. de ſtat. homin.* Mart. *de Iuriſdict. parte* 1.*cap.*47.*numero* 3. & pro quo canooes quandoque ſolui ſoleot ſecluſa etiam poſſeſſione, vt per Iaſ. *in l.*2.*num.*150. *verſic. Intellige, C. de iur. Emphyteut.* Anchar. *conſ.*44.*num.*7. Roman. *conſil.*103.*num.*1. Vode remanet ſaltem æquiuoca probatio poſſeſſionia Caſtri penea
15 debitorem, † quæ plena & concludeos requiritur, Pacif. *de Saluian. Inſpect.*1.*cap.*6.*num.*1. vbi allegantur concordantes.

16 Addebat vnus ex Dominis, obſtare vlteriùs defectum hypothecæ; qoia io Inſtrumento mutui, cuius vigore agitur, noo adeſt obligatio Cameralia, quam oon important verba illa, *ſe & omnia eius bona ſubmiſit rigoribus, & ſequeſtrationibus Curia Apoſtolica Romana*: quia exinde ſolum ſequitur, quod debitor ſe & bona ſubmittere voluerit Iuriſdictioni A. C. non autem ſe in forma Cameræ obligare, vt in terminis fuit deciſum *in Pariſien. Pecuniaria*, 9. *Decemb.* 1619. coram bon. mem. Coccino *impreſſa* apod Mo-
17 dero. *de manutent. dec.*483. *n.*15. † Hypotheca verò generalis bonorum oon comprehendit booa feudalia, provt eſt Caſtrom controuerſum, vt ad litteram probat text. *in cap. ſi de feudis, §. licet Vaſſallus, verſic. in generali*, ibi, *In generali alienatione Vaſſalli non continetur feudum, niſi nominatim dictum ſit. ſi de feud. defunct. conten. &c.* & ex eo text. in terminis hypothecæ, tradunt Specul. *titul. de pignorib. n.*30. Neguzant. *eod. tractat. parte* 2.*membr.*2. *num.*43. Menoch. *conſil.*250. *num.*50. Gabr. *de regul. iur. concluſ.* 12. *num.*15. & 21. Maſtrill. *deciſ.*86.*numero* 2. qui *numero* 5. ais hoc procedere etiam in Regoo Franciæ, vbi feuda poſſunt alienari: quia ratio *dicti text. in §. generali*, noo eſt fundatá in poteſtate obligantia, quia nempè hypothecare non potuerit; ſed io ipſius voluntate; quia obligare noluerit, dum de illa ſpecialem mentionem non fecit.

Sed qoonlam ipſe Maſtrill. *ibidem, n.*9. hanc con- 18
cluſionem limitat, quando vt in caſu noſtro feodum eſt hæreditariom, idémqoe quaodo hypothecaeſt concepta ſub ſigno vniuerſali, ibi, *omnia bona*, tradont DD. relati à Molfeſ. *conſ.*3.*n.*12.*&* *n.*14. vbi in ſpecie loquitur de feudis Galliæ, & *num.*9. Gizzar. *dec.*88.*num.*9.*verſ. ſecundo decebatur*, vbi teſtatur de veriori: Capyc. Galeott. *contr. Iur. lib.*1.*contr.*12.*n.*25. poterit de hoc quatenus opua ſit particulariter videri.

Et interim Domini, vtraque parte informante, ſte- 19
terunt io deciſia ex ſolo fundameoto oon probatæ poſſeſſionia debitoris, reiiciendo etiam allatam exceptionem ſatisfactiooia, deductam ex quo in ipſo inſtrumeoto mutui io caſum oon reſtitutioois pecuniæ mutuatæ, data fuerit io ſolutum creditori quędam Colonia cum clauſula Cooſtituti: quia oon cooſtat dictam Coloniam aliquando traditam fuiſſe, vt ex aduerſo probandum eſſet, ex allegatis per Cyriac. *controu.*327.*numero* 26.*& ſequentibus*, Surd. *deciſ.*51.*numero* 10. † Neque ad hunc effectum ſuf- 20
ficit clauſula Cooſtitoti, quia importat traditionem per modum fictum, & illa requiritor per modom verum: Alexand. *conſil.*18. *numero* 7.*lib.*2. Surd. *conſil.*19.*numero* 12.*& ſequentibus*, Rot. *in Sancti Seuerini Domus* 20. *May* 1621. *coram Rembolde*: præſertim cum ex ſeotentia arbitramentali lata de anno 1578. appareat eandem Coloniam poſſeſſam fuiſſe à Thoma de Bertoos, & hæredibus Nicolai creditoria; impoſitum deſuper perpetuum ſilentiom, vt io ſummario præteritæ poſitionis pro creditore *num.* 3.

Et ita, &c.

*Deciſio iſta referenda eſt ad cap.*32.*nu.* 43. *partis* 2. *huius tractatus. Et c.*33.*n.*12.*eiuſdem part.*2.*necnon ad cap.*4.*n.*19.*partis ſecunda.*

CAPVT
SEV
RESOLVTIO XIII.

R. P. D. Bichio Auenionen. Saluiani.

Luna 28. *Martij* 1650.

ARGVMENTVM.

De Probatione poſſeſſionis ex clauſula Conſtituti, contra Tertium, in antiquis; ſi cum ea concurrant adminicula. Verùm in obligatione generali comprehendantur bona feudalia, quando facta ſunt hæreditaria & alienabilia ad inſtar bonorum patrimonialium, provt in Ciuitate Auenionenſi, & Comitatu Venaiſſino. Poſſeſſio Caſtri & iuriſdictionis, ex quibus ſufficienter probata dicatur.

SVMMARIVM.

1 *Venditio facta pro pretio æſtimando, eſt imperfecta antequam æſtimatio facta fuerit.*
2 *Clauſula Conſtituti appoſita in inſtrumento venditionis,*

tionis, non liberat venditorem ab actuali traditione.

3 *Quæ debitor obligare potuit, præsumitur & voluisse.*

4 *Feuda in statu Auenionensi & in Comitatu Venaissino possunt alienari, & obligari.*

5 *Lis pendere dicitur quando facti fuerunt plures actus Iudiciales.*

6 *Possessio probatur per Constitutum, quando cum eo concurrunt adminicula.*

7 *Ampliatur vt multo magis procedat contra eum qui causam habet, etiam mediatè, à constituente.*

8 *Possessio probatur per solutiones Canonum, quando non probatur quod alius illos soluerit.*

9 *Castri appellatione iurisdictio continetur.*

10 *Ampliatur vt multo magis hoc locum habeat quando non probatur quod eo tempore alius Castrum possederit.*

11 *Ex perceptione Laudemiorum probatur possessio Castri.*

12 *Aditio hæreditatis probatur ex eo quod quis transigit super debito hæreditario.*

REiecta hodie fuerunt quæcunque per informantes pro Hectore Bello adducta aduersùs creditum Francisci de Tartullia Actoris, vti extinctum mediante datione in solutum aduersus hypothecam, vel quia orta nusquam fuerit super Castro controuerso, vel quia præscriptione fuerit sublata, ac tandem aduersus possessionem Francisci de Choiselas principalis debitoris.

Extinctio namque crediti seu asserta datio in solutum vigore conuentionis in Instrumento mutui appositæ, quod in euentum non restitutionis pecuniæ mutuatæ, creditor haberet in solutum quandam Coloniam pro pretio æstimando, non probatur purificata per successiuam eiusdem Coloniæ æstima-
1 tionem, † sine qua nondum certificato pretio, conditionalis & imperfecta erat, §. *pretium Instit. de empt. & vendit.* & in terminis dationis in solutum, Anchar. Regiens. *quæst. familiar.* 28. *num.* 3. *lib.* 1. Surd. *consil.* 225. *num.* 9. *in fin.* Burat. *decis.* 372. *num.*
2 5. † Minusque probatur effectuata cum actuali Coloniæ traditione, à qua clausula Constituti in dicto Instrumento adiecta non liberabat debitorem, ex allegatis *in secunda decisione huius causæ*, §. *final.* quibus additur Cyriac. *controuers.* 327. *num.* 24. & *sequent.* Immò nusquam fuisse traditam, nec tradi potuisse apparet, quia ab alio possidebatur: vt probat sententia arbitramentalis lata de anno M.D.LXXVIII.

3 Ortus hypothecæ euidens est in verbis instrumenti, ibi, *obligauit omnia bona*, &c. quibus sic vniuersaliter conceptis, includuntur etiam bona feudalia, quæ ad instar allodialium alienabilia in extraneos, & hæreditaria sunt; cum ideo sicuti poterat debitor hypothecare, voluisse præsumendum sit: Menoc. *consil.* 129. *n.* 13. Natt. *consil.* 159. *sub num.* 25. Surd. *consil.* 551. *sub num.* 25. Bellon. Iun. *cons.* 30. *sub n.* 9. & *seq.* Mastrill. *decis.* 86. *n.* 10. Amat. *decis. Ferrar.* 51. *n.* 7. Burat. *decis.* 87. *n.* 10. & *seqq.* Rota *inter recent.*
4 *decis.* 164. *n.* 18. *p.* 7. † qualia esse ex generali consuetudine Feuda in Statu Auenionensi & Comitatu Venaissino, tradit Lud. Bell. *consil.* 3. *n.* 64. & *consil.* 4. *n.* 1. & 81. post Bertrand. *cons.* 137. *n.* 1. & 2. *lib.* 6. quos refert & sequitur Modern. Auenion. *in tractat. de Præuent. cap.* 14. *num.* 5. & *variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 34. *num.* 12.

Præscriptio verò non intrat ex allegatis in prioribus decisionibus, interrupta nimirum fuit per litem contestatam de anno 1618. & 1621. ac prosecutam successiuis temporibus, gratisque ex aduerso negatur contestatio litis, & impedimenta præstita illius prosecutioni, cum constet de citationibus, ac productione articulorum, & de dilationibus ex aduerso petitis, nedum ad effectum intimandi litem euictionariis, sed etiam sub prætextu feriatum, vt in calce responsionis facti pro Tartullio, dumque ipse aduersarius fatetur litem sibi motam intimasse euictionariis, contráq; eosdem, vt à dicta lite liberaretur, † ad plures actus iuridicos deuenisse fateatur 5
oportet in necessarium antecedens, per existentiam litis contra seipsum in Saluiano, ab hac parte motæ, ac prosecutæ: ad tradita à Bald. per illum text. *in l.* 2. *num.* 1. *Cod. de dot. promiss. in* 2. *lect.* Dec. *cons.* 135. *sub num.* 2. *vers. nam probato*, Rot. *decis.* 400. *n.* 10. *part.* 1. *recent.*

Possessio tandem Francisci debitoris de tempore hypothecæ, vel postea, quàm probatam fuisse negant priores decisiones, nunc iunctis scripturis nouissimè ab Actore productis probata satis visa fuit: Adducitur namque, quod Franciscus de anno 1575. in instrumento dotali constituit se possidere Castrum hoc pro Vxore. & clausula Constituti in casu nostro probat constituentis possessionem contra quemcunque: † quia pluribus adminiculis fulci- 6
tur, quibus concurrentibus resultat sufficiens probatio, etiam contra tertium; Cyn. *in Authent. hoc ius porrectum, n.* 3. *Cod. de Sacrosanct. Eccl.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verb. donatione largitus, n.* 100. & *sequent. Cod. de reuoc. donat.* Surd. *cons.* 290. *n.* 46. & *decis.* 325. *n.* 6. Rot. *in Mediolanen. præbend.* 11. *Februarij proximè præteriti coram Me.* † eóque magis contra aduer- 7
sarium, qui vt *infrà* probabitur, habet mediatè causam à constituente: Grat. *cons.* 42. *n.* 12. *lib.* 2. Morot. *cons.* 58. *n.* 6. Rot. *decis.* 491. *num.* 10. coram san. Mem. Gregor. XV. *decisione* 49. *num.* 3. coram Reuerendissim. Vgellico. & *decisione* 539. *num.* 2. *part.* 4. *recent.*

Adminicula desumuntur ex homagio per Franciscum præstito pro hoc Castro anno 1555. *summario Tartullij num.* 3. ex Epistola Cardinalis de Armaignac tunc Collegati Auenionensis mandantia de anno 1570. dicto Francisco, vt soluat Canones, & Vicethesaurario vt recipiat, attento quod Franciscus est possessor Castri: *summarij ibid. n.* 4. & solutionibus Canonis à Francisco pariter factis ab anno 1559. vsque ad 1578. quas probant plures confessiones de recepto adminiculatæ, vt ponderatur *in secunda decisione*, & liber Vice-thesaurarij, cui libro Officialis publici ad id deputati & legaliter tento, videtur adhibenda fides, † accedente maximè 8
dicta præstatione Homagij, & Epistola Cardinalis Collegati, & quod nemo alius dictorum temporum Canones soluisse probatur; Socin. *cons.* 205. *num.* 6. *versic. non obstat, lib.* 2. Surd. *cons.* 429. *sub n.* 27. *versic. circa libros*, Modern. Patauin. *de script. priu. lib.* 4. *tit. de lib. Thesaurar. n.* 10. & 11. Caualer. *decis.* 361. *n.* 1. Rot. *in Bononien. Gabellæ*, 4. *Decembris* 1646. *coram R. P. D. meo Otthobono.* † Nec obstat quod aliquæ 9
confessiones loquantur solùm de solutione pro Iurisdictione, quia pleræque, prout ipsa præstatio homagij, cantant *pro Feudo Castri, Territorij, districtus, & iurisdictionis, loci de Roays*: Vnde restringendæ non sunt ad solum dominium & iurisdictionem; sed intelligi debent etiam de possessione, quæ sub dicta vniuersalitate verborum, & signanter appellatione Castri continetur, vt per Surd. *cons.* 135. *n.* 65.

Menoch. *de retinen. remed. 3. n. 115. & sequent.* relatos à Modern. Perusin. *de manntent. obsera. 10. num. 11.*
10 † præsertim ponderando quod nemo alius tunc temporis probatur Castrum possedisse, vt ad propositum aduertit Abb. *cons. 244. sub num. 1. versic. secus,* quódque eodem modo, legantur solutiones factæ à Gabriele Bello, aduersarij Auctore, quem fuisse Castri possessorem non controuertitur.

11 Tandem ex pluribus instrumentis nouiter exhibitis, in quibus Franciscus vti Dominus directus dicti Castri inoestiuit plures emptores, & ab illis solitum Laudemium exegit; hæc enim exactio præbet argumentum possessionis, cum Laudemium soluatur possessori pro inoestitura & actuali possessionis traditione, *leg. final. §. & ne auaritia, Cod. de Iur. Emphyteut.* Gratian. *discept. 377. n. 34.* Suid. *decis. 200. n. 6.* quæ libentiùs recipienda sunt, quia Hector aduersarius causam habet à Gabriele, hic verò ab Alemanno, qui erat frater germanus, & hæres Fran-
12 cisci principalis debitoris; † nam transigendo, vt fecit, cum eius vxore super debito hæreditario, ac hæreditario nomine, illius hæreditatem adiuisse dubitandum non est: ad text. *in l. pro hærede ff. acquir. hæred. leg. 2. Cod. de iur. deliber.* & in terminis transactionis, Bald. *cons. 224. n. 1. lib. 2.* Rot coram S. M. Gregor. XV. *decis. 98. num. 3.* & in *Bisuntina Census 27. Nouembris 1645. coram R.P.D. meo Corrado, impress. apud* Modern. Foroliuien. *de pignor. decis. 105. n. 21. & seqq.*

Ex quibus omnibus simul iunctis, sublato obiecto non probationis possessionis Francisci debitoris, cui soli priores Decisiones immissionem à Tartullio petitam denegantes innitebantur, dictam immissionem esse concedendam, & sic à Decisis recedendum esse Rota censuit. Vtraque parte informante.

Referatur ad cap. 14. numero 5. partis 1. huius tractatus.

CAPVT

SEV

RESOLVTIO XIV.

Ariminen. Saluiani.

Mercurij die 30. mensis Maij 1646.

ARGVMENTVM.

Ægidianæ constitutioni locum non esse, quando agitur de prædiis, quæ sunt sub dominio directo Ecclesiæ, etiamsi agatur de parte prædij, si illa sit indiuisa. Reseruationem dominij appositam in contractu venditionis, operari, vt non soluto per emptorem pretio, iura Domini vendentis remaneant in suo robore. Solutioni fictæ quando sit locus, & fructuum perceptio quando extenuet sortem.

SVMMARIVM.

1 *Ægidianæ constitutioni locus non est, quando agitur de prædiis quæ sunt sub dominio directo Ecclesiæ.*
2 *Quando disceptatur super executione sententiæ latæ in prima instantia, non debent attendi acta nouiter producta.*
3 *Quando prædium est indiuisum, dominus directus potest prætendere ius in qualibet gleba.*
4 *Aliud est prædium esse diuisibile, aliud esse diuisum.*
5 *Sententia dicitur indiuidua quando totum prædium alteri fuit adiudicatum, & ideò datur appellatio suspensiua si ratione totius prædij fuerit appellatum.*
6 *Dum quæritur vtrùm locus sit Ægidianæ, attenditur tenor sententiæ.*
7 *Actor potest noua instrumenta producere, etiam ad obtinendam executionem sententiæ iam latæ, ad elidendas exceptiones per reum de nouo oppositas. Vide n. 1.*
8 *Si in venditione adsit clausula reseruationis dominij, non soluto pretio, iura & hypotheca venditoris illæsa manent.*
9 *Catastrum non probat quando non versamur in antiquis.*
10 *Aditio hæreditatis difficiliùs probatur quando non agitur inter suos hæredes, vel descendentes.*
11 *Clausula* quam & quas, *facit vt noua instrumenta possint produci, ad elidendas exceptiones à reo de nouo oppositas.*
12 *Fructus quando imputentur in sortem.*

VIGORE donationis per Lauiniam factæ ad fauorem Margheritæ, Pompeius illius hæres obtinuit sententiam immissionis ad duo prædia, alterum nuncupatum *de Capuccini*, alterum *del Toro*; & commissa mihi causa appellationis cum clausula. *constito quod sit locus Ægidianæ*, disputatóque dubio, An ei sit locus? resolutum fuit sub die 19. Iunij 1643. negatiuè quoad primum prædium, affirmatiuè quoad alterum; & hodie proposita iterum causa Domini steterunt in decisis.

Nam in prædio nuncupato *de Cappucini* adest 1
media tornatura terræ à reliquo non separata, quæ cum sit de directo dominio Ecclesiæ, sub Ægidiana, quæ est Constitutio Laicalis, non cadit, etiam respectu vtilis dominij inter Laicos, propter intrinsecam illius connexionem ac dependentiam à directo, quod non subiacet sæculari Iurisdictioni, iuxta opinionem quam perpetuò amplexa est Rota *in causis allegatis in 1. decis. §. 1.* quibus additur *decis. 42. n. 8. & seqq. p. 6. rec.*

Neque pars emphyteutica à reliquo separata probatur per instrumentum nuper productum renouationis factæ ab Ecclesia ad fauorem Pompei de anno 1616. quod designat confines particulares portio-
nis emphyteoticæ: † Tum quia cùm non fuerit 2
productum in prima instantia, illius productio facta in secunda non releuat ad effectum vt intret Ægidiana, & debeat concedi executio sententiæ primi Iudicis, ad quem effectum sententia iustificari debet ex actis primæ instantiæ, non autem ex nouiter deductis: licèt secus sit quando agitur de confirmanda sententia in gradu appellationis: Seraph. *decis. 584. n. 6.* Rota *inter rec. decis. 28. per tot. part. 1.*

Eo minus, quia ea renouatio facta fuit sine præiudicio iurium cuiuscunque, alia lite tunc pendente inter Pompeum, & Iuniperam hodie ream conuentam, & discordat ab instrumento producto in prima

instan

instantia, quod loquitur de vna media tornatura, renouatio verò de duabus tornaturis, & tabulis 33.
3 † Vnde semper remanet incertus locus dictæ mediæ tornaturæ, & Ecclesia habet proportionabiliter dominium in qualibet gleba totius prædij, iuxta Glos. *in l. si familia, verbo, pro parte, C. fam. ercis.* & alios alleg. *in 1. decis. §. 2. in fin.*

4 Tum etiam quia esto quod portio emphyteotica esset diuisibilis à parte rei, habetur pro indiuidua ex voluntate partium, & Iudicis; iuxta theoricam Bart. *in l. græcè 9. §. illud. num. 4. ff. de fideiuss.* quam sequitur Cyriac. *contr. 198. n. 12.* Rot. *dec. 325. n. 12. inter impress. apud cons. Farinac.* Siquidem partes tam in iudicio, quàm extra, habuerunt prædium *de Cappuccini* pro vnico integrali corpore comprehendente portionem emphyteoticam tanquam à reliquo non diuisam, vt apertè legitur tam in Instrumento anni 1584. *Summar. Pompei. num. 7. ibi, & pro quadam particula Iure pensionis*, quam in inuentario hæreditatis Lauiniæ, & in Instrumento adeptæ possessionis per hæredem illius, dato *in summario Iunipera, num. 4. & 5.* & demum in libello, ac sententia in quibus petita fuit, & concessa immissio in possessionem totius dicti prædij tanquam vnius corporis nulla facta separatione portionis conductitiæ, & hæc indiuiduitas resultans ex vnicitate structuræ verbo-
5 rum, tàm in libello, quàm in sententiæ; † Iuncto præsertim quod totum prædium eadem actione petitum fuit, efficit vt ipsum prædium, necnon sententia reputetur pro indiuidua, ad effectum vt ratione portionis emphyteoticæ à tota excludatur Ægidiana, & super toto detur appellatio suspensiua: vt magistraliter distinguendo declarauit Rota *in decis. 257. n. 2. & 3. inter impress. apud* Modern. *de manut.* & meliùs *in Viterbien. Fideicommissi, seu Attentator. 13. Maij 1644. coram R. P. D. meo Cerro, §. quia Conclusio*, vbi dicitur ratio, quia sententiæ indiuiduitas non desumitur, neque consideratur ratione materiæ, sed ratione formæ, quæ de sui natura est indiuidua: Salyc. *in l. 2. circa med. vers. sed contra istam gloss. vsque ad fin. C. de re iudic.* Rota Bonon. diuers. *decis. 38. n. 1.* Et facit receptissima con-
6 clusio, quod ad dignoscendum an intret Ægidiana, néc ne? attenditur tenor sententiæ: Seraph. *decis. 452. n. 1. & decis. 603. n. 1.* Rota *in Fulginaten. Reintegrationis, decima Nouembris* 1618. coram Sanctissimo Domino Nostro Innocentio X. *& in Assisien. Bonorum 2. Iunij 1627. coram bon. mem. Card. Virili, impress. p. 5. recen. dec. 79. n. 20.*

Aliud autem prædium nuncupatum *del Toro*, quod est omnino distinctum à primo, ac vti tale in libello, & sententia fuit comprehensum, cum sit penitus Laicale, vtique subiacet potestati sæculari, & per consequens in illo habet locum Ægidiana ex alleg. *in d. decis. 257. & in d. Viterbien. fideicommissi, seu Attentator. coram R. P. D. meo Cerro.*

Nec obstat, quod medietas dicti prædij spectet ad Achillem, hodie Monachum Cassinensem, qui est cohæres Pompei; quia ille nusquam comparuit, nec in libello, aut sententia nominatus aliquando fuit, potuitque eo non comparente totum prædium adiudicari Pompeo, *l. vnica, C. quand. non pet. par. leg. vnica, §. his ita. C. de caduc. tollen.* Seraphinus *decisione 1407. nu. 3. & seqq.* Reuerendissimus Vigellen *decis. 448. num. 10.* præsertim stante renunciatione, quam ille ad fauorem Pompei fecerat ante ingressum Religionis, quæ statim ademit ab Achille renunciante omne Ius quod habebat, ac illud transtulit in Pompeum renunciatarium: Aym. *cons. 191. n. 5.* Rot. *decis. 92. n. 10. dec. 323. n. 6. & seqq. p. 6. recent.* Cumque in prima Instantia nunquam fuerit oppositum de Iure Achillis, sed solù oppositæ exceptiones genarales, nihil fieri, nisi seruatis seruandis, & verificatis verificandis, non fuit opus tunc producere instrumentum renunciationis, & productio nuper facta suffra-
gatur: † quia ad elidendas exceptiones de nouo 7
oppositas, licitum est noua instrumenta producere, etiam ad effectum obtinendi executionem sententiæ iam latæ; ne alioquin sit in potestate rei, differendo opponere exceptiones, quas elidisset actor si oppositæ fuissent in prima instantia, euitare executionem sententiæ, & actorem, ac Iudicem eludere: Rota *inter impress.* apud Pacific. *de Saluian. decis. 168. num. 10. & 11.* Grat. *discept. forens. cap. 224. num 7. & 8.* Add. ad Greg. XV. *decis. 272. sub num. 9. vers. sicut etiam*, & fuit dictum *in Cesaraugustana portionis 16. Nouembris 1605. Coram. bo. me: Iusto, impress.* apud Marches. *de commiss. part. 1. fol. 340. numero 5. in fin.*

Quod verò attinet ad iustitiam sententiæ, gratis 8
deducitur defectus hypothecæ; ex quo Pompeus vendendo bona, de quibus agitur, Comiti Æneæ Bando, illam remisisse videatur: quia vendidit cum reseruatione dominij & suorum iurium donec solueretur pretium, quo propterea nusquam soluto, hypotheca, ac alia iura remanserunt penes venditorem, ac si non vendidisset: vt præter allegatos *in prima decisione, §. 2.* & probat tex. *in l. quod vendidi 19. ff. contrah. empt. in §. vendita, Instit. de rer. diuis.* ac tradit Abb. *cons. 69. n. 1. in fin. lib. 1.* Surd. *cons. 101. n. 12. decis. 120. n. 11. & 12.* nec interest an pretium non fuerit solutum, quia venditor pro parte sua non adimpleuit contractum, siue ob aliam causam; quia hoc esset momenti si venditor ageret contra emptorem pro solutione pretij, sed vt hypotheca aliaque iura super re vendita durent penes venditorem vigore reseruationis in instrumento venditionis appositæ, satis est quod pretium non fuerit solutum, cum ante illius solutionem deficiat in vendente iura amittendi, & respectiuè tranaferendi animus, à quo amissio, ac translatio pendet: *l. 3. §. in amittenda, ff. de acquir. poss. l. id quod nostrum, ff. de reg. iur. l. in omnibus, la 2. ff. action. & obligat.* Criuell. *decis. Dilan. 142. num. 6.*

Gratis etiam donatio, cuius vigore actum fuit, 9
impugnatur ex capite inofficiositatis: Quia vt respondit 1. *decis. §. 1.* tollitur. Lauinia donatrix Ginebriam alteram filiam instituit hæredem, ac de bonis propriis dotauit, animaduertendo, quod vineam datam in dotem spectasse ad Lauram non probat partita libri catastri ex aduerso producta, cùm non simus in antiquia. Socin. Sen. *cons. 25. ex n. 5. & per tot. lib. 2.* Rot. *decis. 61. n. 6.* apud Modern. *de manut.* & *in Cornetana reintegrationis 26. Iunij 1641. Coram me*, quodque vltro fuit data in dotem etiam domus, in qua Alexander Lauiniæ maritus scuta 400. auri ab ea in dotem recepta reinuestiuerat, vt habetur *in Summario Iunipera n. 20.*

Alterum obiectum retentionis, seu imaginatiæ solutionis pro reintegratione bonorum à Lauinia donatrice alienatorum, & prouenientium ex fideicommissis Nicolai Sigismundi, & Lauræ ad fauorem Iuniperæ purificatis, tollitur: *Primò*, quia suppositum pertinentiæ bonorum alienatorum ad Ginebriam, nec fuit probatum in prima instantia, nec probant Instrumenta nuper producta: siquidem decisio emanata Coram bo: me: Coccino de anno 1625. loquitur de aliis quatuor corporibus postmodum restitutis aduersariæ in vim mandati Rotalis. Ad probandum verò quod bona vt suprà alie-

nata

nata proueniant ex fideicommisso Nicolai Patris Lauiniæ, datur solum Confessio eiusdem Lauiniæ in libello porrecto de anno 1585. in quo non describuntur confines bonorum, & propterea non probat quod bona alienata sint illa eadem comprehensa in fideicommisso, vt ponderat prima decisio §. *pro responsione*. Et quamuis respectu Sigismundi dentur *in Summario Iunipera n. 14. & 15.* duo corpora, quorum duæ demonstrationes concordant cum corporibus alienatis à Lauinia, nempe petia terræ aratiuæ in territorio Sancti Andreæ in Gattulo signata *ibidem litt. B.* & alia petia terræ in Villa Conuignani signata *litt. C.* Aduertendum tamen est, quod ad fideicommissum Sigismundi non est vocata Ginebria aduersaria, † sed Laura Amita, quæ non probatur decessisse post Sigismundum, vel illius hæreditatem agnouisse, vt requiritur, vt eamdem transmittere potuerit ad Ginebriam eius hæredem, præsertim quia non agitur inter suos hæredes vel descendentes: *l. vnica, §. in nouissimo, C. de caduc. toll. l. quoniam sororem, C. de Iur. delib.* Bart. *in leg. cum filio familias n. 12. & ibi* Ias. *n. 107. & seqq. ff. de leg. 1.* & idem Bart. *in l. 15. post n. 14. ff. acq. hæred.* Vasquez *de success. progress. §. 9. n. 14. lib. 1.* Gomes. *var. resol. tom. 1. cap. 9. n. 1. & seq.* Alex. *cons. 150. n. 7. lib. 2.* aliique allegati à Moderno Veneto, *de transmission. cap. 8. num. 1.*

Secundò respondetur, quod Pompeus vltra hypothecam orientem ex donatione, habet aliam anteriorem ex cessione sibi facta à Blanchinis, ad quorum fauorem Lauinia bona de quibus agitur hypothecauerat, antequam bona fideicommissis (vt asseritur) subiecta alienaret, vt constat ex datis *in Summario vltimæ positionis pro Pompeo, n. 1. & seqq.* ideòque præferendus est, *l. potior leg. Lucius, ff. qui pot. in pign. habe. in.* Negus. *de pignor. p. 5. membr. 1. & num. 14.* Capyc. *latè decis. 16.* Rot. *decis. 609. num. 4. p. 4. recent.*

Nec obstat quod Pompeus instrumentum cessionis, & hypothecæ constitutæ ad fauorem cedentium, non produxerit in prima instantia: quia adhuc releuant, cùm etiam Aduersaria nuper produxerit coram me Instrumenta probantia fideicommissum, & identitatem bonorum alienatorum; prosunt enim vt supra dicebatur nouæ probationes ad elidendas contrarias de nouo ex aduerso factas,
11 † præsertim quia propter clausulam *quam & quas*, positam in commissione appellationis, potest etiam nouum Ius deduci, & canonizari: Put. *decis. 7. de appell.* Ægid. *decis. 661.* Barbos. *claus. 121. n. 10.* Coccin. *decis. 47. n. 10.*

12 Tandem Ginebriæ non competit retentio pro credito scut. 460. Quia cum perceperit fructus bonorum, quos cessante legitimo titulo dominij tenetur in suum creditum imputare, Garz. *de expens. cap. 23. n. 38.* Rot. *dec. 650. n. 6. p. 2. decis. 126. n. 32. par. 7. recent.* creditum remanet illiquidum, & propterea inefficax ad retentionem, ex allegatis *in prima decisione, § penult.* quibus additur *decis. 353. n. 24. & 26.* apud Modern. *de manut.* aliique relati *in Ariminen. spolij 17. Martij 1628. Coram bo: me: Merlino.* Eo magis, quia Iudex primæ Instantiæ mandauit dictum creditum compensari cum fructibus, & quatenus in hac parte sententia esset appellabilis, talis non redditur in aliis partibus separatis, nec exinde sequitur, quòd creditum, propter fructuum perceptionem, de qua non dubitatur, & operatur ipso iure diminutionem crediti, *leg. 1. C. pignor. act.* Alex. *cons. 70. n. 7. lib. 7.* Surd. *cons. 194. n. 10. & seqq.* Muta *decis. 22. num. 7.* vbi quod fructus etiam antequàm fiat liquidatio, extenuant sortem: Fontanell. *decis. 99. sub n. 5.* Buratt. *decis. 160. n. 11.* non sit redditum saltem illiquidum, & altioris indaginis, itaut eius exceptio retardare non possit executionem sententiæ in Saluiano latæ, *vulgatis Iuribus.*

Et Ita decisum vtraque parte bis informante.

Ista decisio refertur ad cap. 12. n. 43. Secunda partis huius tract. de preuent.

Et ad cap. 188. in secunda parte quæst. ciuilium.

Et ad cap. 31. num. 21. & sequentibus part. 1. de præuentione.

CAPVT
SEV
RESOLVTIO XV.

ARGVMENTVM.

Causam super falsitate & subornatione testium, tractandam esse coram Iudice qui præuenit in cognitione causæ principalis, & scribente eodem Notario, qui scribit in causa, super qua falsitas fuit commissa. Præuentionem in causis diuersis & separatis, non posse impedire processum alterius causæ. Eum qui venit in causa adhæsiuè, non posse mutare forum iudicis præuenientis. Suspecto substituto, quando principalis reddatur suspectus.

SVMMARIVM.

1 *Ne continentia causæ diuidatur, causa incidens tractanda est simul cum causa principali.*

2 *Iudicium super falsitate commissa in causa, debet terminari coram eodem Iudice & Notario illius causæ, in qua falsitas fuit commissa.*

3 *Præuentio non est considerabilis in causis & iudiciis separatis.*

4 *Qui venit in causa adhæsiuè, non potest mutare tribunal.*

5 *Suspecto substituto, non est suspectus Notarius principalis: Et quid in socio perpetuo? remissiuè.*

DVÆ causæ criminales intentatæ fuerunt: vna quidem, scribente Guillelmo notario, ad denunciationem Antonij contra Mauritium, in qua examinatis testibus tàm pro fisco quàm pro reo, ad illius defensionem, tandem processum fuit ad sententiam absolutoriam cum condemnatione accusatoris in omnibus expensis.

Altera verò causa criminalis intentata fuit ad instantiam Communitatis illius loci, in qua Antonius ille non fuit vt supra querelans nec accusator, sed accusatus & querelatus per Communitatem; Et vicissim dictus Mauritius non fuit ipse accusatus, sed accusator, non quidem principalis, sed tantum vt adhærens querelæ Communitatis: & in prima causa scribit Guilelmus, vt dictum est; in secunda Achilles Graffarius.

His

His duabus querelis adiuncta fuit tertia, per quam Mauritius accusat Antonium de subornatione testium, quam subornationem prætendit fuisse in illa prima causa scribente Guillelmo notario intentata, & vicissim Antonius prætendit testes per Antonium productos ad probandam subornationem fuisse pariter subornatos.

Vnde quæsitum fuit, vter ex duobus illis notariis scribere deberet in ista vltima causa subornationis testium.

1 Causa mihi commissa, iudicaui in fauorem Guillelmi notarij: quia cum falsi accusatio non concernat causam Communitatis, sed primam illam accusationem, illo scribente introductam, contra Mauritium; necessariò concludendum est illius prosecutionem fieri non posse nisi scribente notario illius primæ causæ, ne illius causæ continentia diuidatur, & accusatio fiat apud acta vnius, & defensiones apud acta alterius notarij: per text. *in Authent. & consequenter*, & *ibi* DD. maximè Bartol. *n.* 7. *C. de sent. & interloc. omnium Iudic.* Farin. *de var. & diuers. q.* 100. *n.* 70. Maximè cùm adesset decretum Domini Vicelegati, quod illa causa prætensæ falsitatis non fieret nisi scribente Guillelmo primæ causæ Graffario.

2 Præterea quotiescumque agitur de causa falsitatis commissæ coram aliquo Iudice, seu scribente aliquo Notario; idem Iudex, idémque Notarius procedere debet in illa causa falsitatis, tanquam dependẽte à causa principali: quod enim de Iudice statuitur, idem statuendum est de Notario: quia Notarius est pars quotitatiua iudicij, & veluti depositarius actorum causæ: vt dicit Giurba *cons.* 88. *n.* 7. Adeò vt etiamsi ageretur de Iudice habente iurisdictionẽ in causis tantùm ciuilibus, procedere posset ad cognitionem causæ aduersus testem, qui coram ipso falsum deposuit, Menoch. *de arbitr. q.* 91. *n.* 2. & probatur ex *l. nullum, C. de testib.* Cou. *pract. qq. c.* 18. *n.* 8. Roland. *cons.* 12. *num.* 1. *& seq. lib.* 2. Vant. *de nullitat. ex defectu iurisd. ordin. n.* 48. quia Iudex ciuilis non prohibetur de causa criminali incidenter cognoscere: vt *ibi* per eum.

3 Accedit supradictis, quòd dictæ duæ causæ criminales sunt omnino diuersæ, & ad inuicem separatæ; nempe prima & tertia, à secunda: tum quia in vna Mauritius est accusator, & in alia accusatus; tum quia singulæ sunt institutæ super diuersis & distinctis delictis, excepta tertia, quę habet dependentiam & connexitatem cum prima, & per consequens Achilles qui scribit in secunda, non potest prætendere præuentionem aduersus primum Graffarium: ex notatis per Trentacinq. *lib.* 2. *var. resol. de Iudic. resol.* 3. *n.* 1. *& sequent.*

4 Denique quia Antonius in secunda causa non comparet tanquam principalis accusator, sed tantum adhærendo ad querelam dictæ Communitatis; & per consequens prætextu illius causæ, quæ tangit principaliter Communitatem, non potest agere nomine proprio ad petendam remissionem causæ ad aliud iudicium, in quo Communitas nullam habet participationem: non enim potest adhærendo litem prosequi, nisi eo modo quo Communitas illam prosequi potest, & debet adhærere in eo statu, in quo lis erat tempore adhæsionis: Menoch. *cons.* 488. *n.* 4. Merlin. *lib.* 1. *controu. forens. c.* 30. *n.* 3. *&* 4. quia censetur vnica persona cum Communitate cui adhæret: Surd. *cons.* 335. *n.* 22. Giorb. *decis.* 1. *n.* 21. *vers. tum quia tertius defensurus.*

5 Neque obstat si opponatur, substitutum dicti Graffarij principalis esse suspectum: quia suspicio substituti non repellit principalem à scribendo in causa, si substitutus de ea non se immisceat; sicut dicitur de Vicario, qui licet sit suspectus, tamen illa suspicio non nocet Episcopo, nec impedit quin de causa cognoscat: Iacob. Laurent. *in tract. de Iudice suspecto, cap.* 3. *n.* 6. Sbrozz. *de Vicar. Episc. lib.* 3. *q.* 15. Quid autem statuendum sit quando agitur de socio irreuocabili, maximè suspecto? vide *cap.* 16. *p.* 1. *n.* 37. *in additione.*

CAPVT
SEV
RESOLVTIO XVI.

ARGVMENTVM.

Causam rescissionis contractus, vel cancellationis instrumenti, esse omnino separatam à causa executiua, intentata vigore eiusdem instrumenti: Et eum qui præuenit per executiones, non posse impedire, ne causa cancellationis in alio Tribunali intentari possit, ita vt quælibet causa currat marte suo. Et quomodo debeat fieri citatio, vel illius intimatio, vt inducat præuentionem? An sufficiat intimatio facta filio pro patre? Quid si copia citationis fuerit petita, & non tradita?

SVMMARIVM.

1 *Qui vult intentare rescissionem contractus, potest eligere Notarium sibi beneuisum, ex stylo curiarum Auenionensium.*

2 *Qui proponit exceptionem per viam actionis, est reus originarius, & sic non potest eligere Iudicem vel Notarium qui scribat in illa causa.*

3 *Præuentio effectata & procurata non suffragatur.*

4 *In prima citatione ad causam quomodo procedi debeat, & quòd copia debet dimitti ad domum citati, factis prius debitis diligentiis.*

5 *Citatio facta in personam domestici, vel amici, non suffragatur ad effectum præuentionis.*

NOBILES quidam coniuges erant creditores Soceri in summa 4000. scutorum pro residuo dotis, videlicet 1000. scutorum pro residuo iurium paternorum, & 3000. pro residuo maternorum. Verùm quia maritus per scripturam priuatam declarauerat se esse contentum summa 3000. scutorum pro iuribus maternis, séque nihil petiturum de 1000. scutis residuis ex iuribus paternis; socer curauit citari dictos coniuges ad videndum offerri dictam summam residuam 3000. scutorum, scribente Florido notario, & mediante dicta oblatione declarari obligationes præstitas in contractu matrimonij cancellari, seu pro cancellatis haberi, & simul ad recognoscendam dictam scripturam priuatam, & interim inhiberi de procedẽdo ad aliquas executiones vigore dictarum obligationum: Et vicissim dictus gener curauit Socerum citari, ad videndum declarari nullas & inualidas promissiones in illa scriptura priuata contentas; scribente Bernardino notario.

Cartellus, seu literæ citatoriæ dicti Soceri fue-

tunt executioni demandatæ, die 5. Maij, hora octaua matutina, factis diligentijs de repetendo Generum, & per intimationem factam in persona Pauli filij eiusdem Generi reperti in via publica.

Cartellus verò Generi fuit intimatus Socero personaliter reperto eadem die & hora, sed posteriùs tamen, seu post intimationem ad instantiam Soceri factam.

Ideo orta fuit controuersia, vter ex istis duobus Notarijs scribere deberet.

Ego, causa mihi commissa, & Partibus sæpiùs auditis, iudicaui causam cancellationis obligationum tractandam esse scribente Florido; causam verò rescissionis, seu annullationis scripturæ priuatæ, tractandam esse scribente Bernardino.

1 Siquidem hic est stylus in Curijs huius Ciuitatis inconcussè obseruatus, quod quando quis vult intentare iudicium rescissionis contractus, vel obligationis siue in scriptura publica, siue priuata contentæ, eligit Notarium sibi beneuisum, qui in causa scribat: Ita tamen vt nullum ex eo fiat præiudicium Florido, qui in alia causa, instante Socero mota, iudicij acta conscribet; ad quod faciunt tradita per nos, in hoc tract. de præu. p. 1. c. 8. n. 6. in fin. & p. 2. c. 50. n. 34. Confert etiam Statutum Auenionense, lib. 2. rubr. 14. de moderat. inhib. art. 5. cùm instantiæ factæ per Socerum multùm accedant ad iudicium iactationum, vt dixi eadem p. 1. de præuent. c. 54. n. 5. Nam Gener est actor, Soceri verò est reus originarius, cùm originaliter Socer sit debitor dotis, Gener verò creditor, salua tamen Soceru sua exceptione petita,

2 ex illa scriptura priuata. † Vnde cùm Socer suam exceptionem proponit per viam actionis seu officij iudicis, non habet electionem Iudicis, vel Notarij; sed electio pertinet ad Generum: vt explicauimus in d. tr. de præu. p. 2. c. 18. n. 15. & bene per Gratian. discept. forens. c. 85. n. 11. & 15. Quæ omnia procedunt, etiamsi debitor peti isset se absolui, & perpetuum silentium creditori imponi: vt fuit decisum in Rota decis. 236. p. 1. diuersor. & probat Cancer. lib. 3. var. resol. c. 1. n. 61. Conat. lib. 1. var. resol. c. 18. n. 6. Et hæc est verior & receptior opinio, quamuis non ignorem alios contrarium tenuisse: sed nostra sententia confirmatur etiam per Socin. Seniorem, consil. 94. lib. 3. qui omnes loquuntur etiam in terminis l. si contendat, ff. de fideiuss.

3 Confirmantur prædicta, quia præuentio ista per Socerum, eundemque debitorem prætensum, & reum originarium, videtur affectata & procurata; ideò non suffragatur ipsi: Barbos. in l. si quis postea quam ff. de iudic. n. 38. Mascard. de probat. concl. 1535. num. 20.

Item confirmatur ex eo quòd literæ citatoriæ obtentæ per Socerum, debebant intimari Genero personaliter, aut dimissa copia in domicilio, cùm contineret primam citationem; quod factum non fuit, sed intimatio facta fuit in persona filij; nec copia dimissa domi, sed data eidem filio reperto in via publica, & ideo prima illa citatio nulla est: ex Trentacinq. lib. 1. var. resol. tit. de citat. resol. 3. n. 54. Vant. de

4 nullit. ex defectu citat. n. 87. & 88. † Neque sufficit citationem primam fuisse factam in persona domestici, veluti in persona vxoris: Guid. Pap. decis. 445. cum alijs citatis per nos, in tract. de præuent. iudic. p. 1. c. 9. n. 33. & 47. sicuti nec sufficeret citationem fuisse intimatam in persona amici, nisi amicus ille attestaretur se copiam illam tradidisse principali, & ea de causa aliquid expendisse: Lancellot. de attentat. lite pend. p. 2. c. 4. in præfat. n. 123. Carol. de Graff. in tract. de effectibus amicitiæ, n. 283.

Præsertim verò præuentioni locus non est per citationem illam, quæ facta fuit solum ad effectum recognoscendi scripturam priuatam, cùm possit talis citatio emanare etiam authoritate Iudicis incompetentis: vt diximus in eodem tract. de præuent. c. 25. n. 5. & 3. p. 1.

Verùm quia prætensio Soceri non erat restricta ad solam cancellationem obligationis in vim scripturæ priuatæ, immò cancellatio poterat peti ex alijs diuersis causis, veluti solutionis, compensationis, & alijs similibus, attento præsertim stylo tribunalium Ciuitatis Auenionensis. Ego propterea non iudicaui causas esse vniendas, sed quamlibet debere currere suo marte (vt loquuntur Practici nostri), & causas illas scribente quolibet Notario separatim & respectiuè esse prosequendas. Et ita factum & executum fuit.

CAPVT SEV RESOLVTIO XVII.

ARGVMENTVM.

Notarius qui præuenit in causa principali, præferendus est illi qui fecit executiones posteriores, quamuis lis per sententiam finita videretur, ex eo quòd in executionem sententiæ primus scripserat in causa sequestrationis, quamuis multa altiorem indaginem requirentia opponerentur contra validitatem sequestrationis.

SVMMARIVM.

1 *Sequestratio vt sit valida, debet intimari parti in persona, aut saltem in domo habitationis, factis debitis diligentijs.*

2 *Relatio, aut attestatio intimationis, non probatur per attestationem Notarij sine testibus.*

3 *Intimationes sunt validæ ex statuto si fiant in domicilio electo, idque quandiu lis durat.*

4 *Oppositio nullitatis non præiudicat præuentioni si requirat altiorem indaginem.*

NOTA fuit controuersia inter duo Tribunalia, & maximè Notarios, quorum vnus erat Notarius Curiæ ordinariæ, alter verò erat vnus ex Graffarijs Curiæ Palatij Apostolici; super eo quod in executionem sententiæ in Curia ordinaria prolatæ, idem Notarius Curiæ ordinariæ scripserat relationem sequestrationis factæ in manibus cuiusdam debitoris; Notarius verò Palatij, non obstante huiusmodi executione, prætendebat se potiorem in causa; quia fecerat executiones validas, quamuis tempore posteriores, ad instantiam aliorum creditorum.

Primò, quia sequestratio non fuerat legitimè intimata, cùm quælibet intimatio fieri debeat in persona ipsius principalis, quando agitur de primo actu executionis; Verall. decis. 117. p. 1. Seraph. decis. 1276. n. 4. Vant. de nullit. ex defectu citat. n. 85. in fine, & nos diximus, suprà part. 1. cap. 9. n. 31. aut saltem debeant præcedere diligentiæ de repetendo, vt diximus in eodem loco, n. 32. hìc autem, intimatio facta fuerat in domo illius, qui fuerat Aduocatus in illa causa. 2

Secundò,

2 Secundò, quia non constabat legitimè de sequestratione, quæ dicebatur facta in manibus dicti debitoris; quia non probabatur nisi per attestationem Notarij, cui tamen sine testibus non credendum erat, maximè ad proprium commodum; quia huiusmodi relationes non debent fieri per Notarios, sed per executores Curiæ: vt probauimus *d.c.9.n.28.p.1.huius tract.*

His tamen non obstantibus, ego iudicaui causam spectare ad Curiam ordinariam, & illius Graf-
3 farium, †propter dispositionem Statuti nostri *lib.2. rubr.3.de electio.domicilij:* vbi dicitur, quod facta electione domicilij, in illo possunt fieri omnes citationes, intimationes, & executiones, in quacumque parte litis; quod domicilium durare dicitur vsque ad finem litis, & illius executionem inclusiuè; & dictæ intimationes & executiones ita arceant, ac si in personam factæ fuissent. Vnde patet, quòd doctrinæ, & iura in contrarium allegata, locum habent quando agitur de executione facta in initio litis, nulla adhuc facta domicilij electione, nulláque prolata sententia; tunc enim, quia agitur de primo acto, debet omnino sic fieri intimatio, vt ad notitiam partis deuenire possit, & per consequens personaliter, vel in domo solitæ habitationis, factis priùs debitis diligentiis. Aliud autem est, quando agitur de litis prosecutione, & de sententiæ in illa prolatæ executione, tunc enim cùm non agatur de primo actu, & reus non possit prætendere ignorantiam litis, & sententiæ, sufficit intimationem fieri in domicilio electo, secundum dispositionem Statuti: Cyriac.*lib.2.controu.*318.*n.*26.Add.ad Louet.*littera.D.n.*49.

4 Soper secundo dubio considerabam, quod partes de huiusmodi defectu nunquam opposuerunt; immò in suis articulis assertiuè deduxerunt dictam sequestrationem fuisse factam: per quam declarationem fuit sanatus omnis defectus relationis, seu attestationis Notarij; ad instar citationis, quæ per sequentem comparitionem conualidatur: vt probauimus, *lib.1.c.9.n.17.*

Et in omnem euentum, cùm lis moltum promota sit super validitate aut inualiditate dictarum executionum factarum in vim sententiæ in Curia ordinaria, si aliqua proponatur exceptio nullitatis aduersus tales executiones, quæ non sit euidens, & requirat altiorem indaginem; tractanda est interim scribente Notario, & coram Iudice qui præuenit: ex notatis per nos *lib.1. huius tractatus de præuentione iudic.c.*18.*n.*2.post Mandos.*in tract.de inhibitionibus, quæst.*49.*n.*3.*& seqq.*

Et ex his, Notario & Tribunali Curiæ ordinariæ causa fuit adiudicata.

CAPVT

SEV

RESOLVTIO XVIII.

ARGVMENTVM.

De præuentione in vim citationum & processuum factarum coram Auditore generali, quæ allegabantur nullæ, ex eo quòd agebatur inter Religiosos, & prætendebatur Auditorem esse coniugatum, & habere vxorem viuentem in sua patria, cùm tamen ipse Auditor passim de causis Ecclesiasticis cognosceret, & iudicaret.

SVMMARIVM.

1 *Communis error facit ius in iurisdictionalibus.*
2 *Consuetudine introduci potest vt Iudex laicus in certis casibus de causis Ecclesiasticorum cognoscat. Supradicta intellige concurrentibus circumstantiis, de quibus numeris seqq.*
3 *Ius non resistit Iudici laico volenti cognoscere de causis Ecclesiæ, concurrentibus iis, de quibus hic agitur.*
4 *Qui tardè opponit de suo priuilegio, se suspectum reddit.*
5 *Faciliùs laico committitur causa ciuilis quàm criminalis, in causis Ecclesiasticis.*
6 *Qui dicit illum, qui facit publicè actus Clericales, esse laicum, tenetur hoc probare.*
7 *Summus Pontifex potest deputare laicum ad iudicandum causas certi loci, vel certarum personarum, si ex certa scientia id faciat.*
8 *Legatus omnia potest quæ Papa, exceptis iis, quæ supremæ Pontificis authoritati fuerunt reseruata.*
9 *Legatus Aueniononsis multa facere potest tanquam Vicarius Summi Pontificis, & in hoc capite expenduntur facultates Legationis.*
10 *Priuilegiatus quando conuenitur tanquam hæres laici, non gaudet suo priuilegio.*
11 *Religiosi qui nullum elegerunt Conseruatorem, non gaudent priuilegio Conseruatoria.*
12 *Summus Pontifex concessit Legato Aueniononsi, vt sit Iudex exemptorum.*

AD euitandam causæ præuentionem opponebatur, processuras, super quibus fundabatur præuentio, esse nullas ex defectu iurisdictionis, cùm supponeretur, Dominum Auditorem Generalem Legationis, non esse Clericum, immò coniugatum esse; ideò cum ageretur de Regularibus inuicem contendentibus, dicebatur omnia esse nulla, nec procedi posse ad vlteriora, immò causam ad alium Iudicem remittendam, præuentione non obstante.

Ego tamen contrarium censui ex multis. Et 1
primò quidem, quia Dominus Auditor Generalis Legationis, immò & nonnulli qui ante ipsum Auditoris munere functi sunt, fuerunt in illa quasi possessione iudicandi de omnibus causis, etiam inter personas Ecclesiasticas & Regulares; ideo communis error facit ius: iuxta *l. Barbarius Philippus, ff. de offic.prætor.* Mohedan.*decis.5.de appellat.* Vant.*de nullit.cap.*14.*quibus modis sententia nulla reparari possit, num.*38.

Neque dicatur, regulam *d.l.Barbarius*, non habere 2
locum quando agitur de actu, cui ius resistit: quia verum quidem est ius resistere, si Iudex laicus indistinctè sibi vellet assumere cognitionem causarum ad Clericos spectantium; secus tamen est, si agatur de cognitione certarum causarum, & in certis casibus; quia si hoc casu ius resisteret, non esset valida consuetudo; quæ tamen est valida, & per eam non imminet graue damnum, aut dedecus Ordini Ecclesiastico: Gratian. *disceptat. forens. capite* 340. *num.*39.

Præterea certum est, laicum ex commissione 3

Summi Pontificis posse causas Ecclesiasticas iudicare: text. est *in cap. decernimus 2. extr. de iudic.* & *ibi* DD. maximè Barbos. *nu.* 6. Farinac. *q.* 8. *n.* 4. *versic. sublimita.* Et hoc in præsenti caso maximè locum habet, concurrentibus multis circumstantiis. *Primò,* scientia & patientia Superiorum, & ipsius Summi Pontificis, ex cuius consensu nominatus fuit Generalis Legationis Auditor, quam considerauit Rota apud Mohed. *dicta decis.* 5. *de appellat. num.* 4. in fine. *Secundò,* consensus & approbatio partium æquè priuilegiatarum. *Tertiò*, quasi possessio, & communis opinio. *Quartò*, quòd non agitur de Tribunali laico, sed Ecclesiastico, quale est Tribunal Legationis, quod per Auditorem repræsentatur, Rip. *in dicto cap. decernimus, num.* 36. *in solutione vltimi argumenti:* ideò non dicitur hoc casu facta prorogatio in iurisdictionem laicam, quia Laicus specialiter deputatus, non iudicat nisi tanquam repræsentans delegantem: Abb. *in dicto cap. decernimus, num.* 5. *in fine:* delegatus enim fungitur vice delegantis: *cap. sane, in fine, de offic. deleg.*

4 Nec est omittendum, quòd allegatio prætensi priuilegij ad declinandum forum, opposita fuit post infinitas coram eodem Iudice comparitiones etiam spontaneas, & in vltimo litis termino; quæ tarda productio sinistram induxit suspicionem aduersus tardum oppositorem. Immò Clericos vsque ad finem litis procrastinantes opponere de suo priuilegio, in omnibus expensis condemnandos esse asserit Farin. *d. q.* 8. *n.* 16. Cancer. *lib.* 2. *c.* 2. *var. resol. n.* 134. & 140. Additio ad Mohed. *decis.* 4. *de constitutionibus*

5 *litt. A.* Gratian. *discept. forens. c.* 190. *n.* 18 *Sextò,* quia hic agebatur de causa ciuili, & non de criminali: in ciuilibus enim faciliùs datur commissio Laico, quàm in criminalibus: Farin. *dict. quæst.* 8. *nu.* 4. *vers. sublimita.*

6 Secundo principaliter, quia licèt regulariter qui asserit aliquem non esse Laicum, teneatur illud probare; tamen regula illa locum non habet, quando agitur de eo qui est in quasi possessione exercendi actus qui solis Clericis conueniunt: Mascard. *conclus. mihi* 202. *n.* 21. vbi dicit hoc maximè procedere de æquitate, & hoc casu locum esse dispositioni *dict. leg. Barbarius, num.* 24.

Præsertim quando agitur de Tertio, qui se fundat in qualitate Laici, ille enim excipiendo habetur pro actore, & tenetur probare suam exceptionem: *l.* 1. *ff. de except.* Quod generaliter procedit in eo qui se fundat in qualitate extrinseca: Innocent. post Gloss. *in cap. super his, de accusat. num.* 10. Abb. *in cap. fin. num.* 7. *vers. in hac autem extrinseca, de præsumpt.* Cùm igitur Auditor esset in quasi possessione cognoscendi indistinctè de quibuscunque causis Ecclesiasticis sibi commissis, gesta per eum non possunt argui nullitatis, cum non probatum esset quod ipse esset laicus & coniugatus, vt asserebatur.

7 Sed posito sine præiudicio veritatis, quod constitisset Iudicem illum fuisse Laicum, non ideò tamen arcendus fuisset à cognitione illius causæ, propter generalem commissionem sibi datam, sciente & approbante Summo Pontifice, qui potuit commissionem generalem causarum certi loci Laico demandare, ex Aufret. *de potest. secul. in Ecclesiastic. regul.* 1. *num.* 1. 1. & 28. Gratian. *disceptat. forens.* 238. *num.* 52.

8 Potest etiam Legatus ea omnia facere, quæ Summus Pontifex, exceptis iis quæ ipsi Summo Pontifici reseruata sunt: Boër. *de potest. Legati à latere, n.* 16. & 25.

9 Quod potissimum procedit in Legato Auenionensi, qui est Vicarius Principis, & ideo omnia potest quæ ipse Princeps exceptis reseruatis, *leg.* 2. *C. de offic. eius qui vices alterius gerit,* Surd. *cons.* 281. *à num.* 3. *ad* 4. & Vicelegatus eadem potest quæ Legatus: Rot. Auen. *decis.* 17. *in fine,* neque præsumendum est Legatum aliquid fecisse, nisi hoc habuisset in suis facultatibus: Bertrand. *consil.* 89. *in fine, lib.* 5.

Neque priuilegium fori concessum Ordini Regulari, suffragari poterat: tum quia de eo non constabat; tum quia si de eo constaret, de nouo superuenerat post motam litem; tum & denique quia rei conueniebantur tanquam hæredes fundatoris laici, quo casu priuilegium non iuuat ad effectum de quo agitur: Iacobin. *in leg. hæres absens, ff. de iudic. num.* 8. Curt. Iun. *num.* 10. & alij quos citat & sequitur Barbos. *in dict. leg. hæres absens* 19. *ff. de Iudic. num.* 115. 10

Tertiò, quia cum dicti Religiosi rei, nullum elegissent Conseruatorem, non poterant Conseruatoriæ priuilegio gaudere: Additio ad Gratian. *decis.* 170. *num.* 6. & quod plus est, de huiusmodi priuilegio nunquam opposuerant. 11

Quartò, quia Legatus de latere est verus Iudex exemptorum: Gondisaluus, *in tract. de Legato, quæst.* 8. *num.* 20. & 22. Martinus Laoden. *in tract. de Legat, q.* 13. sed potissimùm Legatus Auenionensis, qui hoc habet expresè in suis facultatibus. 12

Et sic Dominus Auditor in illa causa processit ad definitiuam sententiam, quæ postea confirmata fuit in Rota.

CAPVT SEV RESOLVTIO XIX.

ARGVMENTVM.

De præuentione affectata & captata per citationem executioni demandatam in persona diuersa: Et de ea quæ fuit circumducta, non accusatâ citati contumaciâ authoritate Iudicis incompetentis, nullâque petenti data copia. Quòd præuentio non producatur ex solis actibus præparatoriis pro securitate iudicij, veluti pro sigillatione, vel descriptione mobilium. Causam legatariorum esse diuersam à causa hæredum, & ex ea non causari præuentionem, quando legatarij veniunt adhæsiuè. Et de duabus Viduis concurrentibus in priuilegio fori. Et vtrùm priuilegium viduæ, prosit eius litis consortibus.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio non suffragatur, si quis videns executorem venientem, illam affectauerit, & captauerit.*

2 *Præuentio non suffragatur si citatio facta fuerit in persona alterius quam collitigantis.*

3 *Si contumacia rei citati non fuerit indicialiter intimata, praeuentio non suffragatur.*
4 *Citatio non causat praeuentionem si procedat à Iudice incompetente.*
5 *Citatio non valet si copia non fuerit tradita petenti.*
6 *Citatio illegitima non operatur praeuentionem.*
7 *In dubio pro maiori Tribunali iudicandum est, quando agitur de praeuentione.*
8 *Iudex praeparatorij non est de necessitate Iudex praeparati, quando pro praeparato alius Iudex adiri potest.*
9 *Ex ijs qua fiunt ad praeparandum Iudicium sine citatione pro negotio principali, veluti ad examinandos testes ad futuram rei memoriam, non producitur praeuentio.*
10 *Descriptio, aut alia qua fiunt quia periculum est in mora, non habent effectum praeuentionis.*
11 *Ex statuto Auenionensi mandatum restrictum ad certum actum, veluti ad declinandum forum, non est validum.*
12 *Causa Legatarij non trahit ad se causam haeredis.*
13 *Qui venit adhaesiuè tenetur sequi forum principalis.*
14 *Inter plures viduas quod priuilegium sit potentius.*
15 *Vidua trahit ad suum forum causam sui litis consortis.*

HÆREDES testamentarij inter quos comparebat quædam vidoa, volebat impedire
immissionem petitam pro parte hæredum
ab intestato, ioter quod aderat etiam alia vidua:
qumvis vidua, quæ agebat ex testameoto, non esset
hæres, sed dumtaxat legataria.

Qui ex testamento agebant, prætendebant impedire
missionem petitam per succedeotes ab intestato;
Primò, ex capite præuentionis: *Secundò*, ex
priuilegio electioois fori viduæ legatariæ competeoti.

1 Quod attinet ad præuentionem; Dixi eam ooo
suffragari venientibus ex testamento: Primò, quia
illa præuentio erat affectata & captatoria, quia hæres
ex testamento videns Graffarium Auenionensem
ad loca, vbi bona sita erant, accessisse, vt mitteret
in possessionem succedentes ab intestato auctoritate
Dñi Auditoris, curaoit intimari literas citatorias
authoritate Iudicis ordinarij Ciuitatis Carpentoracti,
quæ præuentio sic affectata ooo suffragatur: Boss.
in praxi crimin. tit. de foro compet. num. 80. Cancer.
lib. 2. var. resol. cap. 2. num. 209. Mascard. *de probationib. concl.* 1235. *num.* 20. & Boër. *decis.* 261. *num.* 4. vbi
loqoitur de eo, qui cum sciret aduersarium esse io
itinere vt Iudicem adiret, impetrauit prouisionem
ab alio Iudice vt ipsum impediret.

2 Secundò, quia sola vidua, quæ voa est ex hæredibus
ab intestato, citata fuit auctoritate Iudicis ordioarij,
oulla facta mentione cohæredum ab intestato:
vode citatio illa noo est considerabilis respectu
fratris & aliorum succedentium ab iotestato, de qoibus
oolla fuerat facta meotio io literis citatoriis:
qoia præueotio oon operatur quoad personas: Lancell.
de attent. lit. pend. limit. 5. *num.* 4.

3 Tertiò, quia citatio facta ad instantiam legatariæ
fuit circumducta; & vigore illius, nulla
facta fuit processura iudicialis coram Iudice Carpentoracti,
nec per coosequens accusata fuit contumacia
personæ citatæ; & sic allegata præuentio non
potuit sortiri effectum: vt tradit Boër. *d. decis.* 161.
num. 4. Lancel. *d. limit.* 2. *num.* 81. Mynsinger. *centur.* 4.
obseru. 26. *n.* 7.

Quartò, quia præueotio per citatiooem, duo requirit; 4
Primum, quod citatio emaoauerit à Iudice
competenti; *Secundum*, quod citatio ita deuenerit
ad notitiam citati, vt ex teoore citationis potoerit
habere perfectam notitiam iuris controuersi: Mynsinger.
d. obseru. 26. *num.* 2. Neutrum autem in casu
proposito ioteruenerat: Non primum, quia Iudex
Carpeotoractensis oon potest exercere iurisdictionē
io illo loco, qui erat de ressortu Iudicis villæ Valtiaci:
Non etiam Secuodum, quia quamvis vidua
citata petiisset copiam, illa tamen non fuit illi expedita;
† quæ tamen expediri debebat peteoti, aliàs 5
citatio oon afficiebat: Crauet. *cons.* 319. *col. vlt.* Caroc.
de excepe. cap. 4. Et sic † per citatiooem oulliter, 6
aut minùs legitimè executioni demaodatam, oon
fuit inducta præuentio Barbos. *in leg. si quis posteaquis quam, num.* 60. *ff. de indic.*

Quintò, quia si essemus in dubio, iudicandom 7
esset io fauorem supremi Tribunalis: Barbos. *in d. l. si
posteaquam, n.* 11. & 12. *ff. de iudic.*

Neque obstat, quod gesta authoritate Iudicis or- 8
dioarij sunt præparatoria, & qui Iudex est præparatorij
debet esse Iudex præparati. Quia regula illa locum
noo habet, quaodo alius Iudex competens adiri
potest pro præparato. Afflict. *decis.* 155. *num.* 6.
Barbos. *in d. l. si quis posteaquam, numero* 90. 97. &
seqq.

Addatur, quod citatio ad comparendum coram 9
Iudice ordinario, noo fuit facta pro oegotio principali:
sed tantum ad examioandos testes ad futuram
rei memoriam ante litem cootestatam, & sic tantum
erat præparatoria litis futuræ: ex notatis per
Farin. *in tract. de testib. quaest.* 76. *num.* 59. Durand. *de
arte testandi, titul. de testament. cautela* 7. *numero* 1.

Neque petitio sigillatioois aot descriptionis mo- 10
bilium poterat dare fundamentum validum præueotioois:
quia cum facta fuisset taotùm ex eo quod
periculū erat io mora, oō poterat operari præuentionem,
cùm propter periculum fieri posset per quemlibet
Iudicem; ita tameo vt ex eo oullum fieret præiudicium
iuribus Iudicis competentis, Caualc. *dec.* 3.
num. 56. Lancell. *de attentat. lite pendente, limit* 9.
num. 2. Caecialup. *de debitore suspecto, quaest.* 15. *n.* 2.
Angel. & Bald. *in leg. vbi cœptum, Digest. de iudiciis.*

Quod attinet ad secundum caput, omisso articu- 11
lo oullitatis mandati facti contra formam statuti
ad voicum actum, oempe ad declinaodum forum,
vt patet ex statuto *lib. 2. rubr. 4. artic.* 4. fuit dictum
citationem non afficere: quia noo fuerat facta
ad instantiam hæredis prætensi, sed solius viduæ
legatariæ, cùm † ius, actio, & lis hæredis multùm 12
differant à iure, actione, & lite legatarij: per text.
in l. fin. Cod. de petit. hered. Crauet. *cons.* 164. *num.* 2.
Laocellot. *de attentat. lit. pendens. cap.* 4. *limit.* 2.
num. 30.

Addebatur, quod legataria oon veniebat principa- 13
liter ad litem, in qua habebat tantùm ioteresse secundarium;
cùm etiam ad probandam veritatem
testameoti, legatarius, cuius interesse est tantum secundarium,
possit recipi io testem: Farin. *de testib.
quaest.* 60. *num.* 288. & *num.* 315. quando autem vidoa
oon habet interesse principale, & veoit tanquam tertia,
non gaudet priuilegio fori: Nouat. *in prax. elect.
for. p. 2. q.* 18.

Deoique quia cùm vidoa succedeos ab iotestato, 14
certet de damno vitando; quæ verò agit ex testamento,

CAPVT SEV RESOLVTIO XXI.

ARGVMENTVM.

Quamuis primus Iudex delegatus præuenerit per citationem personaliter intimatam, si tamen in ipso citationis termino citatus comparens allegauerit suspectum illum Iudicem delegatum, secundus delegatus procedere debet in causa, non obstante præuentione prætensa per priorem Iudicem delegatum.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio non oritur ex citatione quæ fuit facta de mandato Iudicis incompetentis, qui fuit in ipso exordio allegatus suspectus.*

2 *Quæ requirantur ad hoc vt ex citatione inducatur præuentio.*

3 *Per recusationem propositam statim ligatæ sunt manus Iudicis.*

4 *Regula* l. vbi cœptum, ff. de Iudic. *non habet locum quando Iudex præuenire volens, fuit allegatus suspectus.*

NON potuit aliqua præuentio allegari in præiudicium illius Notarij, qui scribere cœperat in causa commissa per Breue Apostolicum R.D. Bartholomæo; quamuis de mandato R. D Gasparis Commissarij primo loco deputati pars fuisset citata ante secundam commissionem, ad videndum D. Gasparem pronunciari Iudicem competentem: quia pars citata numquam voluit ipsius personam approbare, imò confestim illum suspectum allegauit, & tanquam sibi valde suspectum recusauit, & obtinuit à Sanctissimo commissionem secundam auocatoriam, propter perhorrescentiam primi delegati, causámque Domino Bartholomæo præuia auocatione committi curauit, & sic nulla potest allegari præuentio &
1 commissione data primo Iudici.† Quia licet ad præuentionem Iudicis, & Notarij, sola sufficiat prima citatio; tamen requiritur vt ipsa sit legitimæ executioni demandata authoritate Iudicis competentis, ita vt citatio non fuerit circumducta, sed ad effectum deducta: Ranchin. ad Guidon. *dec.* 421. vbi dicit quod si coram Primo Iudice aliquis effectus fuerit sequutus, vt quia actor fuerit positus in possessionem bonorum contumacis, tunc inducitur præuentio, secùs si nullus fuerit subsequutus effectus:
2 Mynsinger. *cent.* 4. *obseruat.* 26. *num.* 2. † Vbi dicit quod ad hoc vt ex citatione fiat præuentio, sex necessario requiruntur: *Primò*, quod citatio facta fuerit. *Secundò*, quod authoritate Iudicis competentis. *Tertiò*, quod ex ea citatus potuerit instrui. *Quartò*, quod citatio sit apta. *Quintò*, quod citatio deuenerit ad notitiam citati. *Sextò*, quòd nuncius eam legitimè insinuauerit. Et sic quamuis alia omnia requisita concurrerent in casu proposito, saltem
3 deficiebat qualitas Iudicis competentis: † quia in primo iudicij ingressu, eius iurisdictio fuit ligata per allegationem suspicionis: Lancellot. *de attentat. cap.* 6. *num.* 10. & sic citatio quæ non habuit effectum, non causauit litispendentiam: Afflict. *decis.* 366. *num.* 14. & *ibi* Vrsill. *num.* 7. Marches. *de commiss. in tit. de Euocat. commiss. causarum, part.* 2. §. 4. *num.* 111. & in terminis appellationis, quod causa non censeatur introducta, nec processus formatus nisi per appellationem legitimè demandatam executioni, probat Ruginell. *de appellat.* §. 16. *gloss.* 2.
num. 35. † Et in indiuiduo casus propositi, quod re- 4
gola *leg. vbi cœptum, ff. de iudic.* non habeat locum quando Iudex fuit allegatus suspectus, docet Felin. *in cap. ex tenore, de rescript. num.* 18. *in* 6. *fallentia, in fine, versic. & idem dicit.* & Angel. *in dicta l. vbi cœptum, num.* 1. *versic. fallit cum Iudex*: Federic. de Sen. *consil.* 97. *num.* 3. Tusch. *littera P, conclus.* 646. *n.* 26. Barbos. *in l. si quis posteaquam, ff. de iudic. num.* 64. Rebuff. *in tract. de priuileg. scholar. priuileg.* 153.

CAPVT SEV RESOLVTIO XXII.

ARGVMENTVM.

Præuentionem non posse adiudicari Iudici Cameræ, qui non habet iurisdictionem nisi agatur de causa Camerali, vel executione facta in vim obligationis Cameralis. Executionem pro futuris censibus nondùm maturatis, validam esse, si fiat in consequentiam solutionum decursarum. Executio in vim cartelli generalis pro omnibus debitis quæ deberi reperientur, sustineri potest etiam pro futuris. Ius superueniens quando sustineat, & validam reddat executionem.

SVMMARIVM.

1 *Attestatio Notarij quod citatio facta fuit, non facit fidem.*

2 *Præuentio non oritur ex actu inualido.*

3 *Executio facta contra non subditum nec submissum, est nulla.*

4 *Qui non est obligatus, non potest executiuè conueniri, nisi lata prius sententia.*

5 *Quando præceptum reducitur ad simplicem citationem propter clausulam iustificatiuam in eo appositam, perinde est ac si simplex actio à principio emanasset.*

6 *Cessante contumacia, cessat immissio in possessionem.*

7 *Verum quis possit ante diem agere, & petere vt adueniente die sibi soluatur.*

8 *Quando aliquid debetur pro præteritis censibus, possunt in executione comprehendi census in futurum decurrendi.*

9 *Ius superueniens conualidat iudicium, quando generaliter actum est, nullâ causâ expressâ.*

10 *Clausula* sine retardatione solutionis pensionis, *operatur tam quoad terminos decursos, quàm decurrendos.*

11 *Cessio*

11 *Cessio pro fructibus maturatis lite pendente, confirmat executionem antea factam.*
12 *Actus factus tempore inhabili, relatus ad tempus habile, validus est.*
13 *Stylus probatur per attestationem Curialium, & Iudex potest super eo se informare extraiudicialiter.*

DOMINVS Iodex Cameræ Ciuitatis Carpentoractensis qui præuenerat per executiones contra debitorem, prætendebat
causam executionum posteriorum authoritate Curiæ Palatij Auenionis sibi adiudicandam esse: & pro iustificatione præuentionis producebatur quædam attestatio Graffarij Cameræ, quæ
tamen nullam fidem faciebat, quia non spectat ad
1 Notarios intimare citationes; & in hoc, illis non
creditur sine testibus: Rot. coram Gregor. XV. *dec.* 71.
num. 1. *&* *dec.* 416 *n.* 4. Et regula generalis est, quod
fides Notarij non facit fidem: Rot. *dec.* 318. *n.* 4. *&*
dec. 70. *n.* 6. *p.* 2. *recent.*

2 Præterea ad hoc vt ex aliquo actu oriatur præuentio, necesse est actum illum esse validum, teste
Mascard. *de probat. conclus.* 1232. *num.* 16. Tusch.
littera P, concl. 646. *num.* 30. plures allegat Carleual.
de iudic. tom. 1. *disp.* 2. *num.* 879. Executio autem de
qua agebatur, nulla erat ex defectu iurisdictionis:
3 quia † Iudex Cameræ Comitatus Venayssini non
habebat debitorem, contra quem facta erat executio, subditum suæ iurisdictioni ratione originis,
domicilij, vel contractus; cùm non esset submissus
nec obligatus curiis Cameræ, & sic executio nullitatis vitio laborabat: *Clem.* 2. *vt lite pend.* Barbos. *in l. si
quis postea quam, n.* 7. *ff. de iudic.*

4 Cessante autem submissione, executio concedi
non poterat nisi post sententiam de qua constare
debuerat; nam contra eum qui nec submissus est,
nec condemnatus, executiuè procedi non potest:
Mascard. *dicta concl.* 1232. *num.* 3. *&* 19.

5 Et quamuis opponeretur, præceptum factum
fuisse cum clausula iustificatiua; tamen hoc non suffragatur: quia præceptum illud per comparitionem
debitoris fuit resolutum in simplicem citationem:
Ioseph. de Sese *in tract. de inhib. cap.* 2. §. 1. *num.* 19.
& per consequens nec per citationem nullam ex
defectu iurisdictionis, nec per præceptum reductum
ad simplicem citationem, prætendi poterat præuen-
6 tio illius Iudicis. † Cessante quippe contumacia, cessat immissio in possessionem aduersus citatum comparentem: *l. si ante,* vbi Socin. *in* 1. *Notab. ff. de exceptione rei iudic.* Tusch. *littera C, conclus.* 1059. *n.* 5.
& propterea si quis prætendat aliquid contra bona
de pignore capta authoritate Curiæ Palatij Apostolici, debet venire oppositiuè in eadem Curia: *l. à Diuo Pio, §. si super rebus. ff. de re iudic.*

7 Neque obstat quod opponebatur, literas executoriales fuisse concessas antequam Dies solutionis
aduenisset, & sic nulliter; quia quando nihil debetur de præterito, executio non potest concedi pro
debito futuro: Surd. *decis.* 120. *num.* 9. 14. *&* 15. Cenc.
in tract. de censib. quæst. 96. *num.* 16. De qua quæstione vtrum quis ante diem agere possit, vt sibi adueniente die soluatur; tractant Olasc. *decis.* 130. Surd.
dicta decision. 120. Alin. *de executionib.* §. 7. *cap.* 126.
fol. 201.

8 Respondetur enim hoc posse procedere, si cartellus seu literæ executoriæ fuissent laxatæ dumtaxat
pro debitis futuris, & ad illa restrictæ; sed cartellus
executorius laxatus fuit generaliter pro quibuscumque summis quæ reperiuntur debitæ, quo casu executio sustinetur: ex Fontanel. *de pact. nuptial. claus.* 4.
gloss. 18. *part.* 4. *num.* 26. & ita loquitur Salust. Tiber.
in prax. lib. 3. *cap.* 3. *n.* 21.

Similiter quando generaliter actum fuit, ius su- 9
perueniens lite pendente reddit executionem validam, maximè cùm executio concessa generaliter fuit
pro omnibus & quibuscumque summis tam debitis
quàm debendis: sufficit enim quod debeantur tempore executionis propter generalitatem verborum,
quæ generalitas debet aliquid operari: *l. fundus qui
locatus. ff. de fund. instruct.* Rot. *diuers. dec.* 63. *part.* 3.
lib. 1. Puteus *decis.* 57. *lib.* 3. † & eadem ratione clau- 10
sula, *sine retardatione solutionis pensionis*, operatur
tam quoad terminos decursos quàm decurrendos:
Barbos. *claus.* 162. *num.* 8. Et faciunt ea quæ tradit
Peregr. *de fideicom. art.* 41. *num.* 6. *versic. quinto.* vbi
dicit quod iudicium ex iure superuenienti conualidatur, quando generaliter actum est nulla expressa
causa: Præsertim verò hoc locum habet, quando ius
superueniens desumit originem ex causa de præterito, prout erat in hoc casu; tunc enim ius illud superueniens retrotrahitur, & operatur vt sententia
super illo proferri possit: Costa *de retrotract. casu* 30.
cap. 8. *num.* 10. Rot. *decis.* 196. *num.* 1. *&* 2. *p.* 3. *diuers.*
† vbi loquitur de cessionario, qui obtinet cessionem 11
fructuum lite pendente, concludens quod si monitorium fuit generale, executio facta pro fructibus,
pro quibus obtenta fuit cessio lite pendente, subsistit: vt bene per Giurb. *decis. Sicil.* 17. *n.* 23.

Et cùm concessa fuerit executio habito respectu 12
ad reditus, quos in futurum deberi reperietur, per
verba generalia relata ad ea quæ debebantur, & in
futurum debebuntur; est valida: quia actus concessus
tempore inhabili, validus est, si referatur ad tempus
habile: Bart. *in l.* 1. §. *nunciatio, num.* 30. *versic. cum missio Iudicis, ff. de noui oper. nunciat.* sicut dicitur de citatione facta die feriata, non in honorem Dei, ad
diem non feriatam: & probatur per text. *in l. in tempus, ff. de hered. instit.* Felin. *in cap. cum Dilectus, de
accusat.* cum pluribus aliis allegatis per Gratian. *discept. forens. cap.* 712. *num.* 1. *&* *decis.* 818. *n.* 2. Barbos.
Axiomate 174. *n.* 31. *versic. sic è contrario.*

Tandem allegabatur notorius Curiæ stylus, quod 13
cartelli generales executioni demandari soleant
etiam pro futuris reditibus & debitis, dummodo sint
debita tempore executionis, super quo stylo debet se
Iudex extraiudicialiter informare: Rot. *decis.* 725.
num. 5. *part.* 2. *recent.* qui cum respiciat ordinatoria,
probatur ex attestatione Practicorum: Ludouis. *decis.* 884. *num.* 4. *&* 5. Et ex his caus. ista fuit tractata
in Curia Palatij, reiecta præuentione prætensa per
Iudicem Cameræ Comitatus Venaissini.

CAPVT
SEV
RESOLVTIO XXIII.

ARGVMENTVM.

Iudicem qui præuenit per capturam, præferendum esse in criminalibus præuenienti
per citationem verbalem, etiamsi duo illi
Iudices sint sub eodem Principe; reprobatâ contrariâ Socini sententiâ. Exceptionem præuentionis proponendam in initio
litis

litis,cùm sit de declinatoriis. Patris comparitio nomine filij tanquam instructoris innocentiæ illius, non inducit prorogationem iurisdictionis sine speciali mandato ipsius filij.

SVMMARIVM.

1 *Prauentio per citationem realem, seu capturam, potentior est verbali.*
2 *Exceptio prauentionis non iuuat, si non opponatur in principio litis.*
3 *Quando agitur de Iudicibus habentibus iurisdictionem ab eodem fonte, verbalis prauentio praualet reali, secundum Socin. Sed reprobatur* num.4.
5 *Comparitio patris vti instructoris innocentia filij, non est considerabiles ad effectum prauentionis.*

1 CONTROVERTEBATVR præuentio inter Curiam Archiepiscopalem, & Curiam Iudicum Ordinariorum: sed causa fuit adiudicata Iudicibus ordinariis qui præuenerant per capturam delinquentis, quamuis Officiales Archiepiscopatus fecissent aliquas diligentias de ipsum reperiendo: ex regula generali, quòd citatio realis in materia præuentionis, præfertur citationi verbali, Farinac. *de inquisit. quæst.* 7. *numero* 53. Cancer. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 2. *num.* 208. *part.* 2.

2 Præterea quando agitur de duobus Iudicibus, quibus æqualiter competit iurisdictio cumulatiua, valet processus vtriusque Iudicis nisi opponatur tempore congruo de præuentione, nempe ante litem contestatam: Gabriel. *de indic. conclus.* 1. *num.* 36. Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 4. *limit.* 2. *numer.* 35. Quod factum non fuerat; imò reus coram Iudicibus Curiæ ordinariæ responderat, cautionem de se repræsentanda, stando iuri, & iudicatum soluendo præstiterat; defensiones suas ex parte fecerat.

3 Quod opponebatur, regulam illam, quod præuentio realis præualere debeat verbali, non habere locum quando ambo Iudices sunt sub eodem Principe, iuxta doctrinam Socini sen. *in cap. proposuisti, de for. compet.*

4 Reprobatur apud Vincent. de Franch. *decis.* 505. *num.* 16. & 17. atque ita obseruari, vt præuentio per capturam seu citationem realem præualeat verbali: testis est Farinac. *dicta quæst.* 7. *de inquisit. n.* 51. *in secunda sublimitatione, versic. verum quia Iudex.*

5 Denique processuræ factæ in Curia Archiepiscopali, nullæ erant & inualidæ ex defectu legitimi mandati; & sic non erat super illis fundanda præuentio: ex Oldrad. *cons.* 313. *n.* 3. & 6.

Comparitio verò facta coram Vicario per Patrem delinquentis, vti instructorem innocentiæ filij, non erat hac in controuersia considerabilis; cùm pater admitti non debuisset pro filio, nisi data cautione de ipsum repræsentando: iuxta tradita per Farinac. *de diuers. quæst.* 99. *num.* 164. & ad consentiendum in iurisdictionem requirebatur speciale mandatum: Paris. *cons.* 15. *num.* 3. *lib.* 4. & tradunt communiter Scribentes *in cap. quoniam Abbas, de off. iud. deleg.* Ideo causa ista fuit remissa ad Curiam Ordinariam.

CAPVT SEV RESOLVTIO XXIV.

ARGVMENTVM.

Præuentionem euanescere si partes destiterint per longum tempus à prosecutione litis; maximè si occasione eiusdem prætensionis nouam litem intentauerint. Et qualiter differant inter se desertio litis, & cessatio quoad effectum præuentionis. Lite intentata pro homagio & fidelitate præstanda à subditis, inferri posse pro recognitionibus emphyteuticis tanquam omnino diuersis ab illa petitione. Per petitionem copiæ citationis, non posse inferri ad prorogationem iurisdictionis.

SVMMARIVM.

1 *Si cessatum fuerit per* 30. *annos à prosequutione litis, cessare debet prauentio ex illa lite:* & n.7.
2 *Quomodo inter se differant litis cessatio, & desertio.*
3 *Quando liti censeatur renunciatum per longum silentium.*
4 *De peremptione instantia, remissiuè.*
5 *Per litis contestationem actio perpetuatur ad* 30. *annos.*
6 *Per introductionem noua litis, censetur recessum ab antiqua lite.*
8 *Prauentio litis super iuramento fidelitatis & homagio, non dat prauentionem ratione petitionis iurium ex emphyteusi competentium.*
9 *De duplici iuramento fidelitatis, nempe respectu subiectionis, & respectu vassallagij.*
10 *Dinumeratio peti potest prædiorum emphyteuticariorum per Dominum directum, etiamsi non esset Dominus totius territorij.*
11 *Qui petit copiam non prorogat iurisdictionem.*
12 *Nemo potest consentire in iurisdictionem Iudicis incompetentis sine mandato speciali.*

FVNDAMENTVM præuentionis desumebatur ex quadam antiqua processura ante 80. annos, quod tamen ruinosum esse constabat. Quia per tanti temporis spatium, quo durante causa siluit absque vlla prosequutione, lis fuerat habita pro derelicta. Quamuis enim de iure Ciuili instantia triennio finiatur, *l. properandum, ff. de indic.* de iure autem Canonico instantia sit perpetua, *cap. penult.* & *ibi* DD. *de iudic.* tamen si per spatium 30. annorum cessatum fuerit à prosecutione litis, & in ea nihil factum fuerit, perimitur instantia, & lis habetur pro derelicta: Vestr. *in praxi, lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 25. Tusch. *commun. conclus. in verbo, Lis, conclus.* 385. Menoch. *de arbitrar. casu* 202. *numero* 14.

Et licet DD. velint ex solo temporis cursu non induci litis desertionem, nisi de calumnia non prosequentis, & de illius non iure constiterit: † tamen notandum est pro vera resolutione, aliud esse litis cessationem, aliud desertionem: illa siquidem longi temporis interuallo perimitur, nempe decem annorum, & in illa necesse est vt vltra lapsum decem an- 2

norum coocurrant aliæ coniecturæ, veloci præsumprio non boni iuris, aut aliquis actus positiuus; sed dum de desertione agitur, reqnititur lapsus triginta annorum: & hic solus sufficit, etiam sine præsumptione mali iuris; atque ita distingoit Achill. de Grass. *dec.10.vt lite pend.maximè n.7.* vbi dicit, quod si constet de non iure litigantis, non sufficit lapsus decem annorum; quod meliùs explicatur per Addent.ad Burat. *decis.307.n.10.*

3 Et de hac quæstiooe, quando liti censeatur renonciatum per longi temporis sileotium, plura videri poterunt apud Paris. *de resig.lib.2.q.3.n.22.* Tusch. *in verbo, Lis, concl.383.n.6. Ricc. in praxi var.resol.c.474.n.6.* Vestr. *in praxi lib.8.cap.4.num.25.* Meooch. *de Arbitrar.cas.202.n.24.*

4 De peremptione autem instantiæ, videri poterit Trentacinq. *lib.2.resol.4.de indic.* Viuios, *opin.376.* cum allegatis per Carroc. *de except.c.127.n.35.*

5 Quod autem dicitur actionem perpetuari per litis contestationem, intelligendum est vt illa perpetuasio fiat tantùm ad triginta annos: Seraph. *dec.926. num.1.* Balb. *de præscript.part.6.membr.3.n.42.& 43.* Giouagnon. *cons.28.n.36.lib.2.*

6 Sed multo fortiùs excluditur præuentio fundata in illa lite antiqua, ex eo quod ab aliquot annis noua lis fuit introdocta pro eodem negotio, & ex eadem causa, per quam nouam litem censetur recessum ab antiqua, & per consequens à præuentione fundata super illa lite antiqua extincta. Galerat. *de renunciat.centur.2.c.156.n.9.vers.inchoans.*

7 Stante itaque litis cessatione, non potest præoentio in illa fuodari: qoia cessauit iurisdictio: Caualc. *dec.21.n.14.p.1.* adeo vt noo sit opus prolatione sententiæ desertoriæ, non solumex statuto Auen. *lib.2.rubr.16.art.1.* sed etiam ex dispositiooe iuris commonis, circumscripto stylo particulari in cootrarium: Lancell. *de attentatis, p.2.c.4.n.538.*

8 Præmissis accedit quod noo potest fieri fundamentum præoentionis in alia lite ab aliquot annis introducta: quia diuersa est omnino ab illa de qua agebatur: nam in illa lite secundo loco introducta, agebatur ad recognitionem feuduium francorum, & præstationem homagij, & iuramenti fidelitatis, quod nihil habet commune cum iore emphyteutico, iuramentum enim fidelitatis & homagij præstatio ratiooe rei non est de natura emphyteusis, sed tamen est de natura & substaotia feudi, quod non potest esse sine fidelitate: & licet feudum possit esse sine seruitio, noo tamen sine fidelitate, quæ fidelitatis præstatio oon conuenit emphyteusi, neque præstatur ratione rei emphyteoticæ, sed dumtaxat ratione feudi, & rei feudalis.

9 Duplex enim est iuramenti fidelitatis seu homagij præstatio, vna ratione subiectionis, altera ratione vassallagij. Illa præstatur respecto personæ, vnde forenses ad illios præstatiooem cogi non possuot. 1
Iacobin. *de feud. in verb. qui quidem inuestiti, num.* 2
9. Doctores *in cap. nimis.* Extra. *de iureiurand.* Hæc verò præstatur à vassallo rei sibi in feudum concessæ, & vocatur fidelitas homagij, vel vassalla- 3
gij: Vultcios *de feud.lib.1.cap.6. num.3.& seqq.* Sunt autem ista iura præstationum feodalium longè diuersa à iuribus emphyteuticis: quia si ab vno ad 4
aliud inferretur, sequeretor, eum qui est Dominus feudi, esse Dominum directum rerum sub illo feudo contentarum: quod tameo noo est verum: & probat 5
Cancer. *lib.1.c.12.de emphyteusi, num.31.* & oos ipsi probauimus *in quæst.ciuil.lib.c.42.n.2.*

10 Nec ex præcepto de dando dinumerationem præ- 6
diorum existentium sub feudo fraoco, dari potest aliquod ius præuentionis in ista noua lite intentata super dominio directo voiuersali: quia ius perendi illam dinumerationem, competit etiam illi qui non est Dominus directus vniuersalis & fondiarius: ex traditis per Gratian. *discept.c.188.n.36.& seqq.*

Neque obstat quod pars citata videatur proro- 11
gasse iurisdictioocm, petendo copiam citationis: quia verius est per petitionem copiæ, oon censeri prorogatam iurisdictionem; quia copia petita censetur dumtaxat ad fines deliberaodi: Textus est expressus *in l. non videtur 33. ff.de iudic.* sicut nec per petitionem copiæ libelli quis excluditur à declinando forum: Felin. *in cap. inter monasterium, de sent. & re iud.n.13. in vndecima declaratione, & n.7. in 3. declaratione.* Ricc. *in praxi aurea, resol.55.n.2.*

Et consensus ad effectum prorogandi iurisdictio- 12
nem requirebat mandatum speciale: Tosch. *in verbo, Prorogatio, concl.932.n.2.* Pereg. Iannin. *de citat.reali, lib.3.c.11.n.160.* Vant. *de nullitate ex defectu mandati, n.102.* & conseosus ille posset quandocumque reuocari ante litem contestatam: Lancellot. *de attentat.p.4.limit.26.n.15.*

CAPVT
SEV
RESOLVTIO XXV.

ARGVMENTVM.

Iudicium vniuersale præuentum per petitionem immissionis vigore fideicommissi ob nullitatem substitutionis exẽplaris, vtrùm obstet eidem fideicommissario petenti sine præiudicio sui fideicommissi, se immitti in possessionem tertiæ partis bonorum, pro consequendo vsufructu illius partis sibi relicto in eodem testamẽto? Et vtrùm vna causa sit alteri præiudicialis? Qui debeant substitui ex dispositione *l. humanitatis, C.de impuber.& alijs substit.* Grauamen diuersum vtrùm possit iniungi filio, cui exemplariter substitutũ est? & vtrùm substitutus exemplaris grauari possit? Et arrepta occasione explicantur tradita per Authorem *in quæstionibus ciuilibus, vol.2. cap.127.num.4.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicium vniuersale petitionis hæreditatis, est præiudiciale iudicio particulari petitionis quotæ vsusfructus eiusdem hæreditatis, & operatur præuentionem respectu causæ particularis vsusfructus.*

2 *Substitutio exemplaris non valet, nisi ad substitutionem vocentur personæ designatæ* in l. humaoitatis, C.de impuber.& aliis substit.

3 *Quando mente captus habet liberos, non omnes substituendi sunt, sed vnus, aut plures, dummodo alijs relinquatur legitima.*

4 *Si mẽte captus liberos non habeat, substituendi sunt fratres aut sorores, seu vnus aut plures ex ipsis: hic enim etiam sorores comprehenduntur.*

5 *Substituti in substitutione exemplari debent esse fratres vel sorores ex latere paterno, si pater; ex materno, si mater substitutionem ordinet.*

6 *Non solum pater, sed etiam mater liberis mente captis substitutionem exemplarem facere potest.*

7 *Desi*

7. *Deficientibus filiis, & fratribus, quilibet extraneus potest exemplariter substitui.*

8 *Vtrum substitutio facta filiis ad onus illorum in fauorem personarũ quæ ex dispositione legis substituenda sunt, sit exemplaris, vel fideicommissaria? consideranda sunt verba testamenti vtrùm sint directa, vel obliqua, vtrum relata ad personam testatoris vel filij, & alia de quibus hic.*

9 *Filius mente captus potest grauari in illo pluri quod illi testator relinquit vltra legitimam; sed illa substitutio in fauorem extranei non erit exemplaris, sed fideicommissaria.*

10 *Testamentum patris, & filij mente capti, considerantur tanquam duo testamenta; & ideo si exemplaris non valet, sustinetur tamen fideicommissum.*

11 *Substitutus exemplariter non potest grauari in legitima filij mente capti, si sit de personis designatis* in l. humanitatis, C. de impuber. & aliis substit. *quia illius legitima bona habent à lege.*

12 *Corrigitur error in impressione* vol. 2. quæst. ciuil. quæst. 127. num. 4.

13 *Substitutus exemplariter si est de personis comprehensis* in l. humanitatis, C. de impub. *non potest grauari in legitima mente capti, quia illam habet a lege.*

14 *Si grauamen iniunctum fuerit extraneo, qui propter defectum liberorum fratrum & sororum mente capti substitui poterat, valet in vim fideicommissi.*

15 *Substitutus exemplariter quando est extraneus, & grauari potest, vtrum teneatur restituere legitimam dementis? remissimè.*

AD tractatum Præuentionis confert decisio Rotæ Romanæ coram bon. mem. Burato, *in. Auenionensi hæreditatis*, quæ inseritur apud Burat. *decis.* 257. & apud Giouagnon. *respons.* 42. *lib.* 2. cuius casus talis erat. Pater duobus filiis masculis mente captis hæredibus institutis, illis vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum substituit liberos ex filiabus sua nascituros: filia eiusdem testatoris intentauit Iudicium vniuersale missionis in possessionem bonorum paternorum, prætendens sublata substitutione exemplari, ob non seruatam formam *l. humanitatis, C. de impuber. & aliis substit.* se in possessionem bonorum vti proximiorem immittendam: debebat enim soror ipsa, non eius liberi, exemplariter substitui, secundùm dispositionem & formam *d. legis* quæ vtitur verbo *oportet*, quod necessitatem importat. Videns autem hæc filia & defunctorum soror causam hanc longiorem moram habere, intentauit aliud iudicium, sine præiudicio præcedentis, ad consequendam tertiam partem vsusfructus dictorum bonorum sibi testamento relictam: Ideò dubitatum fuit vtrum præuentio super fideicommisso illi obstaret, ne prosequeretur iudicium petitionis tertiæ partis dicti vsusfructus.

Super quo dubio Rota iudicauit causam vniuersalem petitionis hæreditatis esse præuentam, & præiudicialem petitioni tertiæ partis vsusfructus; & ideo causam hanc particularem silere debere donec causa vniuersalis fuerit terminata.

1 Siquidem negari non potest, quin iudicium immissionis in possessionem hæreditatis sit vniuersale, quia petebatur tota hæreditas: *l. item videndum, §. fin. l. sed etsi, §. fin. de petit. hær.* E contrario iudicium petitionis tertiæ partis vsusfructus testamento relictæ, erat iudicium certæ rei, & sic particulare: vt fusè probatur *in prænllegat. decisionib.* fundata quidem erat actrix, in petitione tertiæ partis successionis ab intestato fratrum mente captorum, stante nullitate exemplaris substitutionis, quæ successio comprehendebat bona materna fratrum, & illorum legitimam, nec non etiam Trebellianicam quatenus non fuisset prohibita, sed in bonis aliis à patre obuenientis substitutio quæ non valebat iure exemplaria, sustinebatur iure fideicommissi, ad quod non ipsa, sed eius liberi erant vocati.

Supponendum siquidem est, substitutionem exemplarem validam non esse, nisi illa facta fuerit in fauorem certarum personarum *in dicta l. humanitatis* designatarum, videlicet si mente captus liberos habeat, illi soli substituendi sunt, nec alius substitui potest: Grass. *in §. Substitutio, quæst.* 47. † non tamen omnes substitui necesse est, sed vnus, vel plures ex liberis, relictâ tamen aliis legitimâ, vt patet ex verbis *illius legis*, ibi, *legitima portione eis, vel eis relicta*: Gomes. *lib. 1. var. resol. cap. 6. num. 6.* 2

3

Si autem mente captus liberos non habeat, necesse est pro huius substitutionis exemplaris validitate fratres illi substitui, ex verbis *dicta leg.* ibi, *ad fratres eorum vnum, vel certos, vel omnes, substitutionem fieri oportet*: Barry *de success. lib. 5. de substit. exemplar. cap. 6. Qui exemplariter substitui debeant, num.* 2. fratrum autem nomine in hac materia sorores contineri verius est, & decisum fuit per Rot. apud Burat. *decis.* 802. ita vt spretis sororibus & fratribus, substitutio exemplaris euanescat: D. Lud. Bell. *cons.* 218. Giouagn. *dicto respons.* 42. *n.* 1. & 13. 4

Dum hic de fratribus loquimur, illos tantum intelligimus contineri qui ex eodem parente, à quo substitutio exemplaris fit, proueniunt; Barry, *dicto cap. 6. num.* 2. videlicet consanguineos, si pater testetur; vterinos si mater, vt ibidem *Barry* notat. † Potest enim & ipsa mater liberis suis exemplariter substituere: Barry *dicto lib. 5. cap. 4. num.* 2. Fusat. *de substit. exemplar. quæst.* 179. *n.* 1. 5

6

Denique si mentis inops nec liberos nec fratres habeat, potest quilibet extraneus substitui: Bart. *in l. ex facto, n. 30. versic. item si non habeat filios, ff. de vulgar.* cum pluribus quos longa serie citat & sequitur Intrigl. *de substit. centur. 2. q. 24. n.* 1.

His ista constitutis, distinguendi sunt diuersi casus: *Primus est.* quando onus substitutionis impositum fuit ipsi filio mente capto: Et hoc casu si substitutio facta fuerit per verba obliqua, non potest dici substitutio exemplaris, sed valet tantùm iure fideicommissi: quia substitutio exemplaris est directa, at verò fideicommissaria est obliqua: hæc requirit aditionem hæreditatis, illa aditionem inducit in persona substituti: vt benè explicat Bald. *cons.* 20. *col. 2. versic. quarta ratio: vol.* 3. † Attendenda ergo sunt verba testamenti ad iudicandum vtrum substitutio sit exemplaris, an fideicommissaria? & benè exponit Sim. de Præt. *de interpr. vlt. vol. lib. 3. interpr. 2. dub. 1. fol. 7. num. 17. & 18. & num. 19. versic. super qua præsertim tacita: fol. mihi* 102. dicens quod si verba testatoris dirigantur ad ipsius testatoris personam, veluti si dicat se substituere *in bonis suis*; non potest esse substitutio exemplaris, quæ præcipuè introducta est vt bonis mente capti prouideatur, & per consequens substitutio est fideicommissaria; aut quando in dispositione non est facta mentio furoris, fatuitatis, surditatis, aut alterius defectus seu vitij, quod dat facultatem exemplariter substituendi; aut si facta fuit tantum demonstratiuè & non dispositiuè seu limitatiuè; aut si dispositio facta fuit vt bona perpetuò remaneant in familia; aut quando substitutio facta est in re certa, non per verba directa: quæ fusiùs idem Auctor comprobat. 7

8

Si igitur pater filio aliqua bona vltra Legitimam
9 reliquerit, potest ratione illius pluris grauari fideicommisso, quamuis tale grauameo tendat ad fauorem eatranei non comprehensi in *dicta l. humanitatis*, Intrigl. *de substit. centur.* 2. *quaest.* 12. *num.* 20. Menoch. *lib.* 4. *praesumpt.* 49. *num.* 23. illa autem substitutio non erit exemplaris, sed fideicommissaria; alioqui noo valeret, quia esset facta cootra formam legis.

Quia testamentum patris & filij consideraotur
10 tanquam duo testamenta, & ideo si substitutio eaemplaris oon valet, vtpote facta non seruatâ formâ legis; sustinetur tamen io suo robore, & validum est fideicommissum quoad bona paterna, quia noo poterat pater de bonis filij per fideicommissum disponere nisi io certis casibus, veluti si de eis expressè disponat, & simul compeosationem det de propriis bonis suis: Rot. *decis.* 112. *numer.* 7. *part.* 5. *recent.*

Si autem filio dementi seu furioso solam reliquerit
11 Legitimam, substitutio exemplaris verbis aptis facta, subsistet in fauorem personarum *in dicta leg. humanitatis*, designatarum; sed istæ personæ grauari non poteruot, quia sola filio relicta supponitur Legitima, illius autem bona & iura quæ mente-capto iure naturæ competunt, obueniunt à lege ipsi substituto de nominatis *in illa lege*, † & probauimus *in* 12
nostris quaestionibus ciuilibus, *vol.* 2. *quaest.* 127. *num.* 4. (vbi pro, *alia enim bona*, legendum est *illius enim bona*: Intrigl. *de substit. cent.* 2. *quaestion.* 12. *numero* 20.

Secuodos casus priocipalis est, quando substitu- 13
tio non fuit iniuncta filio meote-capto, sed eius substituto: & hoc casu distinguendum rursus est; Aut enim substitutus, est de comprehensis *in l. humanitatis*, & hic grauari ooo potest in Legitima dementis, quia illam, illiusque bona habet à lege, vt moa diximos: si verò vltra Legitimam relictum est, grauamen subsistit.

Quod si substitutus sit extraneus, seu non com- 14
prehensus *in dicta l. humanitatis*, graoameo subsistit, quia talis est qui de necessitate substituendus non erat: Intrigl. *dicta centur.* 2. *quaest.* 24. *num.* 8. Barry *de substit. fideicom. lib.* 8. *quaest.* 5. *qui fideicommisso grauari possint*, *num.* 7. Fusar. *de exemplar. substit. qu.* 194. *num.* 5.

Sed verùm substitutus extraneus, & grauatus gra- 15
uamine illi iniuncto, teoeatur etiam Legitimam mente-capti restituere? quæstio, ex iis quæ de substituto pupillari dicuntur, decidenda est: de qua copiosè agit Fusar. *de substit. fideicomm. quaest.* 299. & 300.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM NOTABILIVM,
quæ in his tribus partibus tractatus de Præuentione Iudiciali continentur.

Annotatio.

Clauſula.

Clericus.

Com

Contu

Cætera

Index Rerum

Dos.

Quamuis

Ampla

Euoca

Examen.

Exceptio.

Excuſſio.

Executio.

Non

Item

Iniuria

Iniuria.

Inquisitio.

Inquisitor.

Instantia.

Instrumentum.

Notabilium.

Iudex

Iudicium.

Et

In

Ius.

Ius accrescendi.

L

Lacerans.

Læsa Maiestatis crimen.

Læsio.

Laicus.

Laudum.

Legatarius.

Minor.

Miserabilis.

Mixtum forum.

Molestia.

Monarchia.

Monetarij.

Monitorium.

Notarius

Notorium.

In

Præscri

Præuen

excla

Notabilium.

Statuta

T

Tempus.

Testes.

Textus.

Tortura.

Transactio.

Translatio.

Tribunal.

Turba.

Turbatio.

Tutor.

V

Vacatio.

Vagabundus.

Variare.

Vicarius.

Vicegerens.

ADDITIO

Ad cap. 1. part. 1. post num. 15.

Sed quis Episcopus requirendus est, an originis seu domicilij, vel loci delicti? Verius videtur, Inquisitorem debere requirere Episcopum loci delicti, vt testatur Caren. *in tract. de offic. Inquisit. part. 1. tit. 4. num. 17.*

Alias Additiones,

quæ in Indice enuntiantur omissa, aberrante Summario, transpositas reperies: videlicet,

part. 1. c. 9. post num. 33. inuenies sub num. 36. c. 22.
p. 1. c. 21. post num. vlt. inuenies post n. 2.
part. 2. c. 46. post n. 5. inuenies post o. 4.

Si quæ obrepserint alia festinantioris prœli menda benigno animo facilè corriges.

FINIS.